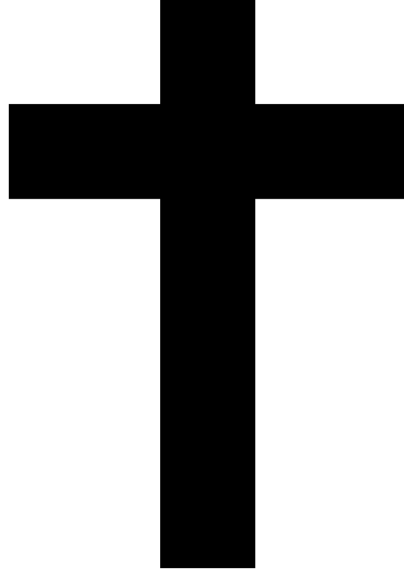

Loina Tabu Auwauna

The New Testament in the Dobu Language of Papua New Guinea

Loina Tabu Auwauna
The New Testament in the Dobu Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Dobu long Niugini

copyright © 1985 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Dobu

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-02

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 9 Oct 2020
b7b1c532-e0bd-5fc1-87a9-1f5f70cc897d

Contents

FRT	1
MADIU	3
MAKI	64
LUKE	103
YONI	168
GUINUWA	217
LOMA	273
1 KOLINITA	300
2 KOLINITA	325
GALETIA	341
EPESO	351
PILIPAI	359
KOLOSE	365
1 TESALONAIKA	371
2 TESALONAIKA	376
1 TIMOTI	379
2 TIMOTI	386
TAITO	391
PILIMONI	394
IBELIU	396
YEMESA	415
1 PITA	422
2 PITA	430
1 YONI	434
2 YONI	441
3 YONI	442
YUDE	443
YONI 'INA E'ITA'ITA YESU 'ENEGA	445

Loina Tabu Auwauna
The New Testament in the Dobu Language of Papua
New Guinea
Nupela Testamen long tokples Dobu long Niugini

Loina Tabu Auwauna

The New Testament in the Dobu language of Papua New Guinea
 [dob]

Translation by Wycliffe Bible Translators

© 1985, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Print publisher, 1985 by The Bible Society of Papua New Guinea

Web version
 © 2013, Wycliffe Bible Translators, Inc.
www.Wycliffe.org

<http://pngscriptures.org>

www.ScriptureEarth.org

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons license (Attribution-Noncommercial-No Derivative Works).
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0>

Your are free to share — to copy, distribute and transmit the text under the following conditions:

- **Attribution.** You must attribute the work to *Wycliffe Bible Translators* (but not in any way that suggests that they endorse you or your use of the work).
- **Noncommercial.** You may not use this work for commercial purposes.
- **No Derivative Works.** You may not alter, transform, or build upon this work.
- **In addition,** you have permission to port the text to different file formats, as long as you don't change any of the text or punctuation of the Bible.

Notice — For any reuse or distribution, you must make clear to others the license terms of this work.

Tok Orait

Dispela Buk Baibel i kam wantaim tok orait na lo bilong Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivative Works license. Em i tok olsem **yu ken givim kopi long narepela manmeri.** Yu ken wokim kopi na givim long husat i laikim. Tasol, yu mas tok klia dispela samting i kam long <http://tokplesbaibel.org>. Yu no ken kisim mani na salim dispela. **Yu mas givim nating.** Na tu, **yu no ken senisim Tok.**

Ol piksa i kam wantim ol Baibel na narapela buk i stap long dispela sait i gat tok orait long usim wantaim dispela samting tasol. Sapos yu laik narapela tok orait, yu mas askim husat i papa bilong copyright long dispela ol piksa. Sapos yu laik stretim samting i no orait long dispela tok orait, stretim tok, salim Buk Baibel, o tainim Tok bilong God long nupela tok ples, yu ken **askim mipela.**

Olgeta tok orait na lo long tok ples English i stap long *<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/legalcode>*.

Sapos yu gat askim long dispela, **plis askim mipela.**

BUKU 'ADI ESANAO

TETELA BOBO'ANA MADIU 'I'ETOLADINA

Yesu 'ina tononoyao site tuwelo 'ebweuna 'ediyega 'ana esana Madiu, ta 'ana esana 'eluwena Libai. Tauna goma Yudiana, ta sa'i me Loma 'ilemedi ga takisi me Yudia 'ediyega 'iegogonedi me Loma manudi. Gete 'enega me Yudia Madiu sie'ipi'ipiyena ta Yesu Madiu 'i'atenuwa 'ole'oleyna, 'enega 'ibwauyena, ga 'imuliyena; ta muliyega Yesu tetelina 'i'etoladina ga 'isimanena 'aene tauna tuga Mesaiya nina. Mesaiya 'ana gibui 'ena Gilisi nate Keliso, ta 'ana mwalatoi To'etoseyana. Tauna Mesaiya nina me Yudia siyamwayamwa be to tuta 'imama be 'i'etoseyedi.

Yaubada 'ina loina 'ana mwalatoi wate buki gete solanaya.

*Yesu Keliso tubunao
(Luke 3:23-38)*

¹ 'Etoladi gete To'etoseyana Yesu gimi tubunao manudi. Yesu tubuna auwauna Debida, ta gimi tubuna Ebelaamo. ² Manuna gete nadigega: Ebelaamo nina natuna Aisake, ta Aisake natuna Yekobe, ta Yekobe natunao Yuda matasinao. ³ Yuda nina natunao Pelesi be Dela ta sinadiya Temali, Pelesi natuna Esiloni, ta Esiloni natuna Elama, ⁴ ta Elama natuna Aminadaba, ta Aminadaba natuna Nasoni, ta Nasoni natuna Salimoni, ⁵ ta Salimoni mwanena Leabi ta natudi Boasa, ta Boasa mwanena Ludi, ta Boasa be Ludi natudiya Obedi, ta Obedi natuna Yese.

⁶ Yese natuna Debida, tauna kini, ta Debida nina Ulaya mwanena 'iagina ga 'iaina, ta natudiya Solomoni. ⁷ Solomoni natuna Leobouma, ta Leobouma natuna Ebaya, ta Ebaya natuna Esa. ⁸ Esa natuna Yosepata, ta Yosepata natuna Yolama, ta Yolama natuna Usaya. ⁹ Usaya natuna Yotama, ta Yotama natuna Easi, ta Easi natuna Esekaya. ¹⁰ Esekaya natuna Manase, ta Manase natuna Amoni, ta Amoni natuna Yosaya. ¹¹ Yosaya natunao Yekonaya matasinao, ta 'idi tutaya me Babiloni simai ga me Yudia sigiyaidi ga si'au'ewedi 'idi sena Babiloni 'enaya.

¹² Tuta nina Babiloni 'ena simiyamiya, Yekonaya natuna Sialitieli, ta Sialitieli natuna Selubabela. ¹³ Selubabela natuna Ebiyuda, ta Ebiyuda natuna Ilayakimi, ta Ilayakimi natuna Esoli. ¹⁴ Esoli natuna Sadoka, ta Sadoka natuna Ekimi, ta Ekimi natuna Eliyuda. ¹⁵ Eliyuda natuna Eliyesa, ta Eliyesa natuna Madani, ta Madani natuna Yekobe.

¹⁶ Yekobe natuna Yosepa, tauna Meli mwanena, ta Meli natuna Yesu, ta Yesu nina sieesena To'etoseyana.

¹⁷ Yesu tubunao nidi 'adi esanao 'adi yau potitu. Manuna Ebelaamo 'abo 'enega tasasawa be Debida 'enaya nate 'adi yau potini. Ta 'enega 'eguma Debida 'enega tasasawa ga tuta nina me Babiloni me Yudia sitauyedi Babiloni 'enaya, nate 'adi yau potini. Ta 'idi tuta Babiloni 'enaya 'enega be Yesu 'ina tuta 'enaya 'adi yau wate potini.

*To'etoseyana Yesu 'ina tubuwa
(Luke 2:1-7)*

¹⁸* Gete nadigega To'etoseyana Yesu 'ina tubuwa. Yesu sinana Meli sisawa eyaiyena Yosepa 'enaya, ta ma'etamo nigeya simiyamiya luwa ta Meli 'i'euwana ta 'ina 'euwana nina Yaluyaluwa Tabuna 'enega. ¹⁹ 'Enega Yosepa

* **1:18:** Lu 1:27, 35

nina 'inuamwau Meli 'ina 'euwana manuna. Ta Yosepa tai bobo'ana, 'enega geya nuwana be Meli 'igie omayamayae, ta nuwanuwa kwaiyega 'aene esi 'ida e'idi'idiye.

²⁰ Ta Yosepa 'ina nuwanuwa ma'etamo 'ipaipaisewa, 'enega 'ina tuta 'enoya madawalega Yaubada 'ina anilose 'ebweu 'ieonena, 'igwae, “Yosepa, 'oyo Debida tubuna, geya'abo 'unuwanuwa mwau Meli 'ina 'euwana manuna, nate Yaluyaluwa Tabuna 'enega, 'enega tuwa tuga 'uda 'au'ewa mwaneyo. ²¹ *Be ma'etamo natuna me'olotona 'ienatune, be 'ana esana 'ueese Yesu, manuna tauna 'ina tomotaiyao 'idi loegesiyo 'ediyega 'ida 'etoseyedi.”

²² Yage getedi ni'atu siapwesa manuna lowaenei palopita 'ebweu Yaubada 'ina ona 'igimisimanena ga Buki Tabu 'ena 'i'etoladina, 'igwae,

²³ * “Gomagweine nuwenuwebolana 'ida 'euwana be natuna me'olotona 'ienatune, ta 'ana esana sida eese Imanueli.”

(Ta esana nina 'ana gibui “Yaubada ma'edai.”)

²⁴ 'Enega Yosepa 'eno'enoega 'itoolo ga anilose nina 'ina ona 'iematamatanena, ga Meli 'iaina, ²⁵ ta nigeya bwalana 'igitogitoo ga 'ana laba 'ienatuna ga Yosepa gwama nina 'ieesena Yesu.

2

Tosinasinapuyao 'idi ayausa gwama Yesu 'enaya

¹ Tuta nina Yesu 'itubuwa Bedileema 'enaya, Elodi tauna 'iloiloina Yudia solanaya. Ta tuta nina 'enaya 'aidi tosinasinapuyao sena bomatuyega simai ga me Yelusalema 'ediya sienaida, ² sigwae, “Mwa'o me Yudia 'idi kini auwauna nina? 'Amwalatonina ni'atu 'itubuwa, manuna 'ina kwadima 'a'itenaya sena bomatuyega 'isaetu'ema, 'enega 'amai sabi bwagobwago 'enaya.”

³ 'Idi ona gete Kini Elodi 'inonona ga 'i'atesa'ala ta wate me Yelusalema yaudi si'atesa'ala ona gete manuna. ⁴ 'Enega Elodi me Yudia 'idi totaliyao sinabwadi be lolina 'ana toel'itao 'ibwau egogonedima ga 'ediya 'ienaida, 'igwae, “Mane 'ena To'etoseyana nina 'itubuwa?”

⁵ *Ga sigwae, “Bedileema 'enaya, nate Yudia solanaya. Nadigega palopita 'ina simana Buki Tabu solanaya, 'igwae,

⁶ * “Bedileema solanega ma'etamo me Isileli 'idi toloina 'ida apwesama. Gete manuna Bedileema 'asa esaesa ta sinabwana Yudia 'asanao maibo'adi 'ediyega.”

⁷ 'Enega Elodi tosinasinapuyao nidi 'ibwau ma'uledi, ga 'enega 'ienaidedi to tutaya kwadima nina 'iapwesa'unu. ⁸ 'Enega Elodi 'idi e'isa 'inonona ga 'iloinedi, 'igwae, “Watauya Bedileema 'enaya be gwama nina wa'ebesa 'ai'ailli, be 'enega 'abo walobenaya wailama be waemataluwegu, be 'enega 'abo'agu wate yada tauya be yada bwagobwago 'enaya.”

⁹ Gote 'enega siapwesa ga sitauya, ta kwadima nina lowa sena bomatu 'ena si'ite'itena matadiya 'isaeya, tauna simuliyena ga sena nina kwadima 'isaemasinaya 'ena sitauya ga gwama nina silobena 'imiyami, ¹⁰ ta kwadima nina manuna sigwausowala sinabwa wawasae. ¹¹ *'Enega silugu anuwaya ga gwama sinana Meli ma'iyana si'itedi, ta sibwagobwago gwama nina 'enaya. 'Enega oboboma nidi sime'ediya si'ewedi gace gwama nina 'ena sisa'udi, nate goula be inisenisi be wate mulo.

* 1:21: Lu 1:31 * 1:23: Ais 7:14 * 2:5: Yo 7:42 * 2:6: Mai 5:2 * 2:11: Ais 60:6

¹² Ta muliyega madawalega Yaubada 'iemataluwedi be 'aene geya'abo Elodi 'enaya siilaila, 'enega sitoolo ga mali 'edega sitauya 'idi 'asaya.

Yosepa be gwama nina masinana siden a Itipita 'ena

¹³ Tuta muliyega 'ebweu anilose madawalega Yosepa 'enaya 'iapwesa ga 'iemataluwena, 'igwae, “'Utoolo be gwama masinana 'u'au'ewadi be wadedena sena Itipita 'ena be nada wamimi be 'ana laba yaemataluweyo, ta 'enega waila limanama. 'Imi dena gete 'alena, manuna Elodi 'iabe gwama nate 'i'ebese be 'aene 'iloemwawasi.”

¹⁴ 'Enega boiboi nina 'enaya Yosepa 'itoolo ga gwama masinana 'i'au'ewedi ga sitauya Itipita. ¹⁵ *Ta 'enega Itipita 'ena simiyami ga 'ana laba Elodi 'imwawasa. 'Idi miya sugalagala nina be 'aene Yaubada 'ina ona 'ida apwesa, tauna 'ebweu palopita 'igimisimanena, 'igwae, “Itipita 'enega natugu yabwauyenama.”

¹⁶ Ta tuta nina Elodi tosinasinapuyao 'iyamwa yogenediya, manuna nige ya siilailama. 'Idi kabo manuna 'igamwasowala sinabwana, 'enega 'ina lina 'isa'una be tolosaiyao 'ietunedi Bedileema be 'asanao 'ediya, be 'aene gogama me'olotodi taudi 'adi yakwala 'eluwa 'enega 'imwa'utama sida loemwawasidi. Gogama nidi gete nadige ga 'adi lina Elodi 'isa'una, manuna tosinasinapuyao 'idi ona 'enega ni'atu 'isinapuna to tutaya gwama nina 'itutubuwa.

¹⁷ 'Enega tuta nina 'iapwesa to'ase palopita Yelemaiya lowa 'igimisimanena, 'igwae,

¹⁸ * “Doonaona Lama'a 'enega tanonono.

'Elouya ta mataselu sidonaonaedi.

Letiyeli ma ina susuyao sidedoi,

ta 'idi dedoi 'enega geya'abo sigwaugwawsowala,

natudiyao 'idi mwawasa manuna.”

Siila Nasaleta 'enaya

¹⁹ 'Enega Elodi 'ina mwawasa mulinaya Yaubada 'ina anilose 'iapwesa Yosepa 'ena, tuta nina Itipita 'ena ma'etamo 'imiyami, ta madawalega 'ieonena, ²⁰ 'igwae, “Yosepa 'utoolo be gwama masinana 'u'au'ewadi be waila Isileli 'enaya, manuna gwama 'ana talauwala ni'atu 'imwawasa.”

²¹ 'Enega Yosepa 'itoolo ga gwama masinana 'i'au'ewedi ga siila Isileli.

²² Ta tuta nina siilama ga Yosepa ale 'inonona 'aene Elodi natuna Alekelelo 'ielopa'eluna ga 'ietoloina sena Yudia 'enaya, 'enega Yosepa 'imatauta ga geya nuwana be 'itatauya Yudia 'enaya, ta madawalega mwalatoi Yaubada 'i'ebwa'ena ga 'isakowasi ga 'itauya sena Galili 'enaya. ²³ *'Enega Nasaleta 'ena 'ilo'asa. Gete 'enega palopitao 'idi gimisimana 'iapwesa, 'igwae,

“Tauna sida eese goma Nasaleta.”

3

Yoni togiebapitaiso

(Maki 1:1-8; Luke 3:1-9, 15-17; Yoni 1:19-28)

¹ Tuta gote 'enaya Yoni togiebapitaiso 'iapwesa sena mitawa daitaya* sena Yudia solanaya ga 'iloguguya, 'igwaegwae, ² * “'Imi bubuna to'umalina 'ediyega wada nuwa'ebuni manuna Yaubada 'iabe be 'eday a 'ietoloina.”

³ Palopita Aisea lowaenei gete Yoni nina manuna 'isimana, 'igwae,

* **2:15:** Osi 11:1 * **2:18:** Yel 31:15; Nug 35:19 * **2:23:** Lu 2:39; Yo 1:45-46 * **3:1:** mitawa daita: Me Yudia 'idi mitawa kaukau be gulegulewa daisinamo, ta pwatula gidalina, be kaiwenao wate nige ya sinabwadi. * **3:2:** Ais 40:3

“Tobwau 'ebweu sena mitawa daitaya 'enana sinabwana 'enega 'ida simana apwesa be 'ida gwae, ‘Inapwana 'ina eda wada kakali ta wagiapaepalu.’ ”

⁴ Ta Yoni 'ana 'oama yobai kameli unuununa tuga, ta 'ana gadiwana kameli bwalana, ta 'ana masulao bilolo be mu'awa tuga.

⁵ Ta Yoni nina sena mitawa daitaya 'iloguloguguya ta me Yelusalema be Yudia 'ana tomiyanao be bwasi Yolidani tupitupinega 'ana tomiyanao yauyaudi sidelima Yoni 'enaya, ⁶ ga 'idi bubuna to'umalina sisimantedi, ta 'enega 'igiebpaitaisoedi bwasi Yolidani 'enaya.

⁷ Ta Palisiyao† be Sadusiyao‡ yaudi wate simai sabi bapitaiso, ga Yoni 'i'itedi ga 'ieoned, 'igwae, “Tokabo 'omi nadigega mwata! Ta wanuwena 'aene 'iabe Yaubada 'ina gamwasowala 'enega wadedena, aga? ⁸ *'Enega 'ilobwenemi be 'imi nuwa'ebuni 'ai'aila wada e'itaedi 'imi guinuwana bobo'adi 'ediyega. ⁹ *Ta geya'abo wanuwana laga manuna 'aene 'omi Ebelaamo tubunao, 'enega Yaubada 'ida 'atenuwa 'ole'oleyemi. Nigeya sa'i! Ta wa'ita Yaubada sawesawenaya be gulewa getedi 'ediyega Ebelaamo tubunao 'imweluluidi. ¹⁰ Ta 'abo 'imi bubuna nigeya bobo'adi 'iabe Yaubada 'ibwa'omatami, nadigega kaiwe, 'abo nigeya uwana bobo'ana tomota sitala yauledi be 'awesabelulu 'ena siuledi be sigabudi.

¹¹ *'Eguma wanuwana'ebuni 'abo'agu bwasiyega yada giebpaitaisoemi, ta sa'i ma'etamo 'ebweu tai muliguyega 'imeemai, tauna 'isinabwa sinegu, ta nigeya 'ilobwelobwenegu be manuna 'ana 'aelawa ya'aali. Ta tai nina 'iabe 'imama be Yaluyaluwa Tabuna, nadigega 'awesabelulu, 'enega 'ida giebpaitaisoemi. ¹² Ta tai gete 'ina inawega 'iabe witi 'ida sabutudi be uwana sisasagu be muliyega uwana bobo'adi 'iedodo 'ina anuwa masulaya, ta sumwasumwa nidi 'awesabelulu ataya 'ena 'igabudi.”

*Yoni Yesu 'igie bapitaisoena
(Maki 1:9-11; Luke 3:21-22)*

¹³ Tuta gote 'enaya Yesu sena Galili 'ipilisinena ga 'imai Yolidani, Yoni 'enaya, sabi bapitaiso. ¹⁴ 'Enega Yoni nuwanuwana Yesu ma'iyana sida sa'ugelasa, ga 'igwae, “'Ilobwenena be 'oyo 'ugie bapitaisoegu, ta mwa'adega ga 'enega 'umai be 'aene 'abo'agu yada giebpaitaisoeyo?”

¹⁵ Ta Yesu Yoni 'ina ona 'ie'isena, 'igwae, “Nigeya. Esi gete nadigega. 'Oyo 'uda giebpaitaisoegu. Manuna gete 'enega lina maibo'adi bobo'adi tada muliyedi.”

¹⁶ 'Enega Yoni 'itagwala ga Yesu 'igiebpaitaisoena. Ta 'enega Yesu bwasiyega 'igayo'oya'ama, ta galewa 'i'egegena ta Yesu Yaubada Yaluyaluwana 'i'itena 'ana 'ita 'atuwa bunebune 'imwa'utama ga 'ena 'itowa. ¹⁷ *Ta sa'i 'ebweu 'enana galewega 'ionama 'igwae, “Nate natu'ai'ailigu. Tauna manuna yagwasowala sinabwana.”

4

*Yesu 'ana toona Seitani 'enega
(Maki 1:12-13; Luke 4:1-13)*

† **3:7:** Palisiyao: Boda getedi taudi Mosese 'ina linao 'adi muliya 'enaya sietapewa sinabwana, ga sinuwena 'aene taudimo totapwalolo 'ai'aila. ‡ **3:7:** Sadusiyao: Boda getedi toesaesao ta tolonao Anuwa Tabu be tapwalolo 'ediya, ta esi nigeya siemiemisa 'aene tomota mayaluyaluwadi be toololimana be aniloseyao. * **3:8:** Gu 26:20 * **3:9:** Yo 8:33-40; Lo 4:12 * **3:11:** Yo 1:33; Gu 1:5 * **3:17:** Md 12:18, 17:5

1 *Gete 'enega Yaubada Yaluyaluwana Yesu 'i'au'ewena ga 'itauyena sena mitawa daitaya be 'enega 'ana toona Seitani 'enega 'ida loba. 2 Ga 'asiyata poti solanaya nigeya 'i'e'ai, ga 'enega 'ibotana sinabwana.

3 Ta tootona nina 'iapwesama ga 'igwae, "Eguma 'oyo Yaubada natuna, gulewa getedi 'uloinedi be sida emasula."

4 *Ta Yesu 'igwae, "Buki Tabu solanaya lolina 'imiyami 'aene, 'Tomota yawasidi nigeya masula namo 'enega, ta esi Yaubada 'ina onao maibo'adi 'ediyege.' "

5 'Enega Seitani Yesu 'i'au'ewena ga 'itauyena Yelusalema, ga Anuwa Tabu tabwana 'ai'ailaya 'itu'eyena, 6 *ga 'ena 'ieonena, 'igwae, "Eguma 'oyo Yaubada Natuna, gete 'enega 'usosobu, ta geya'abo 'uesiesilae. Manuna Buki Tabu ni'atu 'isimana, 'igwae,

'Yaubada 'ina aniloseyao 'ida loinedi be si'ita'i'isiyo', be wate 'igwae,

'Nimadiyega sida 'aaliyo, be 'enega geya'abo 'aeyo siesiesilae gulewa 'ediya.' "

7 *Ga Yesu wate 'igwae, "Ebweu wate ona Buki Tabu 'ena 'imiyami, 'igwae,

'Geya'abo 'imu 'Inapwana Yaubada 'utootoo.' "

8 Ta Seitani Yesu 'i'au'ewena 'oya sinabwana etaninaya ga gote 'ena 'ebeloina esaesa bale'uya maibo'adi Yesu 'ie'itena 9 ta wate 'itoo limena, 'igwae, "Sena gote maibo'adi yada 'ebwa'eyo. 'Eguma 'ube'u sanamwa'uta be 'eguya 'ubwabwago, 'enega 'ebeloina nidi yada 'ebwa'eyo."

10 *'Enega Yesu 'i'enapa'alina, 'igwae, "Seitani, 'upilisinegu! Buki Tabu solanaya lolina 'imiyami 'aene,

'Imu 'Inapwana Yaubada namo 'ena 'uda bwagobwago be taunamo 'ina ona 'uda ematamatanedi.' "

11 *'Enega Seitani Yesu 'ipilisinena, ga muliyega aniloseyao siapwesa ga silemena.

Yesu 'ina guinuwa 'ie'ale sena Galili 'ena

(Maki 1:14-15; Luke 4:14-15)

12 Ta muliyega Yesu ale 'inonona 'aene Yoni deliya sisa'una, 'enega 'iila ga 'itauya Galili 'enaya. 13 'Enega Nasaleta 'ipilisinena ga 'ilo'asa Kapanemi le'awinaya, nate susu Sebuloni be Napitalai 'idi bwa'a. 14 Yage gete manuna palopita Aisea lowaenei 'igimisimana ga Buki Tabu 'ena 'i'etoladina, 'igwae,

15 *"Sebuloni be Napitalai 'idi 'asao nate ola be bwasi Yolidani gamwagamwanidiya, taudi nigeya me Yudia 'idi sena, 'ana esana Galili.

16 Taudi guguyoi 'ina sena 'ena simiyami, ta esi gete tuga maedana sinabwana ni'atu si'itena.

Manuna lowa mwawasa 'ina sena to'umalina 'ena simiyana, ta gete tuga maedana ni'atu 'ediya 'isae."

17 Tuta gote 'enega Yesu 'ina guguya 'ie'ale ga 'igwae, "Imi guinuwa to'umalidi 'ediyege wada nuwa'ebuni, manuna 'iabe be Yaubada 'ietoloina 'edaye."

Togomana ata Yesu 'ibwauyedima

(Maki 1:16-20; Luke 5:1-11)

18 'Enega 'ebweu tuta Yesu ola Galili le'awinaya 'iwadawada'e ga togo mana siteluwa matasina 'i'itedi 'idi gomana siyauyauye, 'ebweu Saimoni,

* 4:1: Ib 2:18, 4:15 * 4:4: 2 Loi 8:3 * 4:6: Sam 91:11, 12 * 4:7: 2 Loi 6:16 * 4:10: 2 Loi 6:13 * 4:11: Ib 1:14 * 4:15: Ais 9:1-2

tauna watece sieesena Pita, ta tasina 'ana esana Anidulu. ¹⁹ 'Enega 'ibwauyedi, ga 'igwae, "Wamuliyegu be tomota wada 'onadi." ²⁰ Gote 'ena 'idi gomana sipilisinena ga Yesu simuliyena.

²¹ 'Enega wate 'iawadawada'e ga togomana sitetoi wagaya 'idi gomana sigibugibubudi 'i'ita lobedi, taudi Yemesa be Yoni be tamadiya, tauna 'ana esana Sebedi. 'Enega Yesu Yemesa nina matasina 'ibwauyedima, ²² ta sitoolo ga waga be tamadiya sipilisinena, ta Yesu simuliyena.

Yesu tomota yaudi 'ilemedi
(Luke 6:17-19)

²³ Yesu Galili maibo'ana 'iasakowasiyena, ta 'idi anuwa tapwalolo 'ediya 'iloguguya, ta tetela bobo'ana Yaubada 'ina lolina manuna 'isimasimane, ta wate tomota 'adi le'oasao 'ediyege 'igiebobo'anedi maibo'adi. ²⁴ 'Enega Yesu tetelina 'i'elelewana Silia 'asanao maibo'adi 'ediya, 'enega tole'oasao yaudi sime'eme'edi 'enaya, taudi sile'oasa sinabwana ta oodi si'elo'elouya, be taudi yaluyaluwa bi'i sigie kabaleyedi be taudi 'adi le'oasa lobwebwai, be wate tokweno, ga Yesu 'igiebobo'anedi maibo'adi.

²⁵ Gete manuna boda sinabwana Yesu simuliyena. Galiliyega be Dekapoliyega be Yelusalemega be Yudiaega be wate Yolidani mali esenega.

5

Yesu 'ina e'ita 'oyaya
(Luke 6:20-23)

¹ Yesu pwalu sinabwana 'i'itedi, 'enega 'ipilisinedi ga 'itu'e 'oyaya ga gote 'ena 'imiyatowa, ta 'ina tononoyao wate situ'ema, ² 'enega Yesu 'ie'ale ga 'ie'ita 'ediya, 'igwaegwae:

³ 'Omi ma imi nuwamwa'uta wagwausowala, manuna Yaubada ni-manaya wamiyami.

⁴ *'Omi todedoi wate wada gwausowala, manuna Yaubada 'ida giegwau-sowalimi.

⁵ *'Omi 'imi bubuna nuwana wada gwausowala manuna ma'etamo Yaubada bale'u maibo'ana 'i'ebwa'emi.

⁶ Ta 'abo 'omi bubuna bobo'ana nuwanuwami sinabwana, wada gwau-sowala, manuna bubuna bobo'ana 'atemiya 'ida sinabwa.

⁷ *Ta 'omi to'atenuwa 'ole'ole wada gwausowala, manuna Yaubada wate 'ida 'atenuwa 'ole'oleyemi.

⁸ *'Omi to'ate'esasa wada gwausowala, manuna ma'etamo Yaubada wa'ita.

⁹ 'Omi togienuwa siwalowao wada gwausowala, manuna Yaubada 'ida 'awanatunemi.

¹⁰ *'Eguma 'omi 'imi guinuwa bobo'ana manudi tomota sietalauwalemi, wada gwausowala manuna Yaubada nimanaya wamiyami.

¹¹ *Ta 'eguma manugu tomota silo'aegilemi be sietalauwalemi be 'idi kaboega si'awa'awa to'umaliyemi, wada gwausowala tuga. ¹² *Ona'ai'aila 'ilobwenemi be wada gwausowala sinabwana, manuna ma'etamo 'ami pali bobo'ana galewaya wada loba. Ta 'omi nadigege Yaubada 'ina palopitao lowaenei. Manuna taudi wate 'idi miyamwau silobena tomota 'ediyege.

Ola be mayale manudi
(Maki 9:50; Luke 14:34-35)

* 5:4: Et 7:17 * 5:5: Ep 4:2 * 5:7: Ye 2:12-13 * 5:8: 1 Yo 3:2-3 * 5:10: 1 Pi 3:14 * 5:11: 1 Pi 4:14 * 5:12: Ye 1:2

13 'Omi nadigega ola me bale'u manudi. Ta wanuwa'i'isi 'eguma ola 'ina waiwai 'igugumwala nigeaya sawesawenaya be 'ibobo'ana limana, 'enega taguitoyasei be tasiwayaule 'eda 'enaya.

14-15 **Ta wate 'omi 'atuwa mayale me bale'u manudi. 'Eguma mayale taloe'abiya geya'abo 'ule 'enega ta'au'aaukabobo, ta esi 'ebesa'u etaninaya tasa'u be anuwa maibo'ana 'ida maedana. Wate nadigega 'eguma 'oya debanaya talo'asa, nigeaya kapekapeyana be 'asa nina takwaiye. 16 *'Omi wate nadigega, 'ilobwenemi be 'imi maedana wada giesae tomota 'ediya, be 'enega 'imi guinuwa bobo'ana sida 'ita, ta Tamami galewaya sida tupui.

Loina manuna

17 *Geya'abo wanuwanuwa 'aene 'abo'agu yamai be Mosese 'ina loinao nai palopitao 'idi e'itao ya'ewa yaule. Ta esi yamai be 'aene loina nidi yagieapwesa 'ai'ailidi. 18 *Ona'ai'aila loina getedi ma'etamo sida apwesa ta geya'abo 'ebweu to'ase gidala kwakwayona 'isawasawala be 'ana laba galewa ta bale'u sisasawala. 19 *Ta 'eguma yaita loina nidi 'ebweuna 'ediyega gidala kwakwayona 'iguitoyase be tomota wate nadigega 'ie'itadi, tauna Yaubada 'ina 'ebeloina solanaya tolo'ubuna 'ai'aila, ta esi 'eguma loina nidi 'uematamatedi be 'ue'itaedi, 'amu esana 'ida sinabwa Yaubada 'ina 'ebeloina solanaya.

20 *Wate yaeonami 'aene 'ilobwenemi be 'imi bubuna taudi Palisiyao be loina 'ana toe'itao 'idi bubuna 'ida bobo'ana sinedi. Ta 'eguma nigeaya, geya'abo Yaubada 'ina 'ebeloina 'ena walugulugu.

Gamwasowala manuna

21 *Gimiloina tubudao 'ediya wamwalamwalatoni, 'igwae:

“Geya'abo loemwawasa, be 'eguma yaita 'iloemwawasa loina 'ida loba.”

22 *Ta 'abo'agu yaloinemi 'abo yaita tasina 'igamwasowale, loina 'ida loba. Ta 'eguma 'i'awa to'umaliye, loina 'ida loba toloinao 'ediyega. Ta wate 'eguma 'i'awa uwauwae, ma'etamo 'ilulugu 'asagabugabu 'enaya.

23 *'Enega 'eguma 'imu oboboma 'ume'eme'ei be 'aene 'uda taliya Yaubada 'ena ta 'abo bada 'unuwena 'aene 'ebweu tasiyo ma ina nuwamwau 'oyo 'imu bubuna manuna, 24 'ilobweneyo be 'imu oboboma 'usa'u 'ebe taliya selabenaya be 'uila tasiyo 'enaya, be 'utoo be ma'iyayo waegosigosiyana limana, ta muliyega 'uilama be 'imu oboboma nina Yaubada 'enaya 'utaliyae.

25 Ta 'eguma 'ebweu tai 'ie'ewayo be 'itauyeyo sabi etalaeyo, 'ilobweneyo be nugana loegesi nina 'ugiepaepalu maniniye ma'iyayo. Ta 'eguma nigeaya, 'amu toe'ewa nina 'ida tauyeyo toloina 'enaya be 'amu loina 'uloba, nate sisa'uyo deliya, 26 ta geya'abo sa'i 'uapweapwesa be 'ana laba 'imu lowaga maibo'ana 'uyotula egumwalidi!

Yalakwaiya manuna

27 *Gimiloina ni'atu wamwalamwalatoni, 'igwae,

“Geya'abo loelata.”

28 Ta 'abo'agu yaloinemi 'aene 'eguma to tai waine 'ena 'iyalakwaiya, tauna 'atenaya ni'atu 'iloegesi.

29 'Enega 'eguma mata'ataiyoy 'ina duneyega 'igiebe'uyeyo, 'ilobwenena be 'uiwa yaule. 'Elouya nigeaya sinabwana 'eguma welawela'ayo 'ebweuna

* 5:14-15: Yo 8:12 * 5:14-15: Mk 4:21 * 5:16: Ep 5:8-9; Yo 3:21; 1 Pi 2:12 * 5:17: Lo 3:31
 * 5:18: Lu 21:33 * 5:19: Ye 2:10 * 5:20: Md 23:3; 2 Ti 3:5 * 5:21: Sia 20:13 * 5:22: Ye 3:6; 1 Yo 3:15 * 5:23: Mk 11:25 * 5:27: Sia 20:14

namo 'uloseye, ta esi 'elouya sinabwana 'eguma matayo manuna Yaubada ooyo maibo'ana 'iula mwa'ute 'asagabugabu 'enaya.

³⁰ Nadigega wate 'eguma nima'ataiyo 'ina guinuwega 'igiebe'uyeyo, 'ilobwenena be 'u'upwa yaule. 'Elouya nigeya sinabwana 'eguma welawela'ayo 'ebweuna namo 'uloseye, ta esi 'elouya sinabwana 'eguma nimayo manuna Yaubada ooyo maibo'ana 'iula mwa'ute 'asagabugabu 'enaya.

Sa'ila manuna

(Madiu 19:9; Maki 10:11-12; Luke 16:18)

³¹ *Gimiloina wate 'igwae,

“'Eguma tai 'ebweu nuwanuwana be mwanena 'isa'ilei, 'ina leta tai nina 'ida 'etoladi be mwanenana 'i'ebwa'e ta 'enega 'isasa'ila.”

³² Ta 'abo'agu yaloinemi 'aene, “'Eguma tai mwanena nigeya 'iloeloegesi, ta tai tuga 'isasa'ila be 'iaibala mali waine 'ena, tai nina gimimwanena 'igieloelatenana 'abo waine nina 'iaibala mali tai 'enaya, ta gete tai nina 'eguma 'iai waine sa'isa'ilina 'enaya, tai nina wate toloelata.

Sawatamatamana manuna

³³ *Wate gimiloina wamwalamwalatoni 'igwae,

“'Eguma wasawa tamatamana, geya'abo 'imi ona nidi wale'oale'oadi, ta esi Yaubada manuna waguinuwedi.”

³⁴ *Ta 'abo'agu 'imi sawatamatamana maibo'adi ya'etobodedi. 'Enega geya'abo galewa manuna wasawasawa tamatamana, manuna Yaubada 'ina 'ebemiya. ³⁵ Wate geya'abo bale'u manuna wasawasawa tamatamana, manuna 'aena 'ana 'ebesa'u. Wate geya'abo Yelusalema manuna wasawasawa tamatamana, manuna toloina sinabwana 'ina 'asa. ³⁶ Wate geya'abo debayo manuna 'usawasawa tamatamana, manuna nigeya sawesawemuya be 'uya'uyayo 'ebweuna 'uloine be 'iwakeke nai 'igai, aga? ³⁷ Ta esi 'eguma ona 'ai'aila, 'ugwae, “Tamo”, ta 'eguma nigeya ona 'ai'aila, 'ugwae, “Nigeya.” Manuna 'eguma ona yauna, nate Seitani 'enega.

Geya'abo to'umalina wae'ie'isa

(Luke 6:29-30)

³⁸ *Gimiloina ni'atu wamwalamwalatoni, 'igwae,

“Mata 'ebweu 'ana e'isa mata 'ebweuna, ta sala 'ana e'isa wate sala 'ebweuna.”

³⁹ *Ta 'abo'agu yaloinemi 'aene geya'abo e'isa, ta esi 'eguma yaita 'ase'ase 'ataiyo 'isapi, geya'abo nimana 'ue'isaile, ta esi gegeumiyo wate 'utagwale be 'isapi. ⁴⁰ *Ta wate 'eguma yaita etala 'enega 'amu 'oama 'i'ewa, 'imu sita wate 'u'ebwa'e.

⁴¹ Wate 'eguma yaita 'iloineyo be 'ina gwegwe 'u'aali 'ebweu 'asa 'enega be 'ebweu 'asa 'enaya, 'ilobweneyo be 'uda pasima be 'asa 'eluwena wate 'ena 'uda tauye.

⁴² Ta wate 'abo yaita 'emuya 'isisida 'ebweu yage manuna, yage nina 'uda 'ebwa'e, ta geya'abo 'imu gwegwe 'uegaegagale.

Oboboma 'ada talauwalao 'ediya

(Luke 6:27-28, 32-36)

⁴³ *Gimiloina ni'atu wamwalamwalatoni 'igwae:

“Gosemiyao waobobomedi, ta esi 'ami saiyao waetalauwaledi.”

* 5:31: 2 Loi 24:1 * 5:33: Sia 20:7 * 5:34: Ye 5:12 * 5:38: Sia 21:24 * 5:39: Lo 12:19

* 5:40: 1 Ko 6:7 * 5:43: 1 Loi 19:18

44 *Ta 'abo'agu yaloinemi 'ami talauwalao waobobomedi, be taudi sigie 'elouyaemi manudi wasisida be Yaubada 'ida lemedi. 45 *Gete 'enega tamada galewaya 'ida 'awanatunemi, manuna tauna oboboma 'alena, be tauna 'ina sinala 'isaesae toto'umalidi be wate tobobo'adi 'ediya, ta wate 'ina 'usana 'itagwatagwale topalupaludi be wate taudi nigeya topalupaludi 'ediya.

46 Ta 'eguma gosemiyao dimo waobobomedi, nigeya sawesawenaya be pali Yaubada 'enega waloba, manuna toto'umalidi, nadigega takisi 'ana to'ewao, 'idi oboboma nadigega 'omi 'imi oboboma, gosediya dimo siobobomedi.

47 Wate 'eguma tasimiyao dimo waegosigosiyantedi nigeya 'imi bubuna mali tomota 'idi bubuna 'ida bobo'ana sinedi, manuna taudi nigeya me Yudia gosediya dimo siegosigosiyantedi, 'enega taudi be 'omi tuga 'imi bubuna leleleya.

48 *Ta 'omi 'ilobwenemi be adelimi bobo'ana maibo'ana, nadigega Tamami galewaya.

6

'Ebwayadaita manuna

1 *Yesu wate 'igwae: 'Abo tuta nina nuwanuwami be wa'ebwayadaita taudi gomagamabesodi 'ediya, geya'abo tomota matadiya waguiguinuwe. 'Eguma nadigega waguiguinuwa'esa, geya'abo tupu nai e'isa walobaloba Tamami galewaya 'enega.

2 *'Enega tuta nina wa'ebwayadaita gomagamabesodi 'ediya, geya'abo yoguli wamu'emu'e, nadigega tokaboyao taudi anuwa tapwalolo nai 'asa 'ediya 'idi 'ebwayadaita mulinaya yoguli simu'edi be 'aene tomota sida tupudi. Ona'ai'aila 'adi e'isa tuta gete namo 'enaya silobaloba, ta esi tuta 'imeemai geya'abo e'isa silobaloba. 3 Ta 'omi sa'i tuta nina wa'ebwa'ebwaya daita wada 'ebwaya kwaiya, 4*be 'enega geya'abo tomota si'ita'ita, ta Tamami namo 'imi 'ebwayadaita kwaiya 'i'ita be muliyega e'isa bobo'ana 'i'ebwa'emi.

Sidasida manuna (Luke 11:2-4)

5 *'Imi sidasida wate nadigega, 'eguma wasisida Yaubada 'enaya geya'abo tokabokabo nadigega wasidasida, manuna taudi nuwanuwadi be tomota matadiya tapwalolo solanaya nai 'asa 'ediya sitoolo be sisidasida. Ona'ai'aila 'adi tupu tuta gete namo silobaloba, ta tuta 'imeemai nigeya. 6 Ta 'oyo 'eguma 'usisida, 'ulugu nugana 'imu anuwa solanaya be 'awa 'ugibode ta 'enega 'usidasida kwaiya Tamayo 'enaya, be taunamo 'i'itayo be muliyega e'isa bobo'ana 'ida 'ebwa'eyo.

7 Ta wate 'imi sidasida 'ediyega geya'abo waonaona limalimana nadigega taudi tomiya guguyoi si'oba'oba. Taudi 'idi emisa 'aene ona yauna 'ediyega e'isa bobo'ana sida loba. 8 *Geya'abo 'omi taudi nadigega, manuna 'omi Tamami 'imiyami, ta tauna 'ami mwayao 'igimi mwalatonidi ta muliyega manudi wasidasida.

9 'Enega tuta sidasida 'ediya gete nadigega wada sidasida:

“Tamama galewaya 'amu esana 'a'amayabei,
ta 'asideyo be 'oyo 'uda loinema,

* 5:44: Gu 7:60; Lo 12:14, 20 * 5:45: Ep 5:1 * 5:48: 1 Pi 1:16 * 6:1: Md 23:5 * 6:2: Md 25:37-40 * 6:4: Kol 3:23-24 * 6:5: Lu 18:10-14 * 6:8: Md 6:32

10 be 'enega 'imu nuwena 'ada guinuwe nadigega taudi me galewa siguiguinuwa'esa.

11 'Ama masula 'asiyata 'ebweuna 'ebweuna 'enaya 'uda 'ebwa'ema.

12 *Ta 'ima bubuna to'umalina 'uda nuwataudi, nadigega 'abo'ama wate gosemao 'idi bubuna to'umalina 'emaya 'anuwataudi.

13 *Ta geya'abo 'utootooma, ta esi tauna toto'umalina nina 'enega 'uda 'etoseyema.”

14 'Eguma 'omi gosemiyao 'idi loegesiyo 'emiya wanuwataudi, Tamami galewaya wate 'imi loegesiyo 'inuwataudi. 15 *Ta esi 'eguma gosemiyao 'idi loegesiyo 'emiya geya'abo wanuwawataudi, Tamami wate 'omi 'imi loegesiyo geya'abo 'inuwanuwataudi.

Edidigula manuna

16 *Wate 'abo tuta nina 'ena tapwalolo manuna 'e'ai 'enega waedidigula, geya'abo maninimi watuetue goegowa 'atuwa tonuwamwau. Gete tokabo 'idi guinuwa nadigega, manuna taudi 'adi 'ita sigie to'umaliyedi be 'aene 'idi edidigula tomota sida mwalatoni. Ona'ai'aila 'adi tupu tuta gete namo silobaloba, ta ma'etamo nigeya. 17 Ta 'omi tuta nina 'e'ai 'enega waedidigula tapwalolo manuna, wa'atu maninisa be wasinate, 18 'enega tomota 'imi edidigula geya'abo simwalamwalatoni, ta Tamami namo to'ase 'atemiya 'imiyami 'imwalamwalatoni, be 'ana e'isa bobo'ana 'i'ebwa'emi.

Pali galewaya manuna

(Luke 12:33-34)

19 *Geya'abo 'imi esaesa bale'uya waegoegogoned, manuna manu-manuwa be mwaulu esaesa bale'uya sigie to'umaliyedi ta wate to'ipwala silugulugu 'imi anuwa 'ediya sabi 'ipwalidi, 20 *ta esi 'ilobwenemi be 'imi esaesa galewaya manuna waetapewa. Manuna galewaya nigeya wate manumanuwa nai mwaulu be 'ida gwegwe sigie to'umaliyedi ta wate nigeya to'ipwala. 21 Ta to sena 'enaya 'imi esaesa 'imiyami, nate sena nina 'ena 'imi nuwanuwa sida pili.

Ooda 'ana maedana

(Luke 11:34-36)

22 Matada 'atuwa ooda 'ana mayale. 'Enega 'eguma matada 'esasedi ooda maibo'ana maemaedanina, 23 ta 'abo matada sito'umali ooda wate maibo'ana siguguyoi, ta 'abo mayale nina 'edayo 'ikweu, 'etamo guguyoi 'ubwa'ubwa 'i'ali sakowasiyeda.

'Ada toloina 'ebweuna namo

(Luke 16:13)

24 Toguinuwa nigeya sawesawenaya be 'ietopaisewa 'ena'iyao 'eluwa 'ediya, ta 'ebweuna 'ida guitoyasei ta esi 'ebweuna namo manuna 'ida paisewa, be 'enega 'ebweuna 'i'awabobo'ane ta 'ebweuna 'i'awato'umaliye. 'Enega nigeya sawesawenaya be Yaubada 'ina guinuwa be esaesa bale'u tagiluwed.

Geya'abo 'atesa'ala

(Luke 12:22-34)

25 *'Enega yaeonami 'aene geya'abo 'imi miya bale'u manuna wanuwanuwa sinabwana, 'ami 'e'ai be 'ami bwasi be 'ami 'oama manudi.

* 6:12: Md 18:21-22 * 6:13: Lu 22:40; Yo 17:15; 2 Te 3:3 * 6:15: Mk 11:25-26 * 6:16: Ais 58:5-9 * 6:19: Ye 5:1-6; 1 Ti 6:9-10 * 6:20: Lu 18:22; Kol 3:1-2 * 6:25: Pi 4:6; Ib 13:5; 1 Pi 5:7

Manuna yawasida yage sinabwana 'edaya, ta gwegwe nidi bwala manudi nigeya yage sinabwana.

²⁶ *Gete 'ebweu 'ebe'ita ya'ebwa'emi manuwao 'ediya, tuta yauna nigeya sida dauna, nai sida sesoi, ta wate nigeya 'idi anuwa masulamo. Manuwao nidi yage gidalidi ta tuwa tuga Tamadai galewaya tuta yauna 'adi masula 'i'ebwa'ebwa'edi. Ta esi wada nuwa'i'isi 'aene 'omi sinabwami Yaubada 'enaya, 'enega sawesawenaya be 'ie'enimi. ²⁷ Ta 'eisa 'emiyege 'ina nuwenuwega 'ina tuta bale'uya 'igieduduli? Nigeya, aga?

²⁸ 'Enega to'ase manuna wanuwunuwa sinabwana 'ami 'oama manudi? Ta 'ebweuna wate gete 'ebe'ita, seninao 'idi tabwa 'asaya manuna wada nuwaedaedadami. Tuta yauna nigeya sida paisewa, ta wate nigeya 'adi 'oama sida guinuwedi. ²⁹ *Ta ona'ai'aila, Solomoni 'ana 'oamao be 'ana iyaiyalao 'adi 'ita bobo'adi, ta senina 'adi 'ita esi bobo'ana wawasae. ³⁰ 'Enega wanuwunuwa Yaubada 'ina 'ita'i'ita 'emiya manuna. Tauna pwatula 'ieiyalidi senina bobo'adi 'ediyege; batuwa sisenina ta gibwa'i si'oapelu be sigabudi, ta 'omi pwatula wabobo'ana sinedi, 'enega ona'ai'aila, 'ami 'oamao 'ida 'ebwa'emi. 'Enega geya'abo 'imi emisa Yaubada 'ena 'ineeneta.

³¹ 'Enega geya'abo wanuwunuwa sinabwana be 'aene wagwaegwae, "To'ase 'ada 'ani?" nai "To'ase 'ada numa?" nai "To'ase 'ada 'ote?" ³² Ona getedi nadigege taudi 'etamo guguyoi 'enaya simiyami 'idi ona. Ta to'ase 'imi nuwanuwa Tamami galewaya ni'atu 'isinapudi, nadigege 'ami masula be 'ami bwasi be wate 'ami 'oama, be 'i'ebwa'emi tuga.

³³ *'Enega 'ilobwenemi be nugana Yaubada 'ina lolina ta 'ina 'eda palu-paluna wada 'ebese be wada muliye, be 'enega 'ami masula ta 'ami 'oama wate 'i'ebwa'emi.

³⁴ 'Enega geya'abo wanuwunuwa sinabwana gibwa'i manuna. Nate namo batuwa namo manuna wada nuwanuwa. 'Enega 'asiyata simeema 'adi mwau geya'abo 'asiyata batuwa 'ana mwau ma'iyana taloeloeppoe, ta esi 'asiyata 'ebweuna 'ebweuna taudi sa'i 'adi mwau manudi tada nuwanuwa 'adi 'asiyata nidi 'ediya.

7

'Awa to'umali (Luke 6:37-38, 41-42)

¹ *Geya'abo tomota wa'awa'awa to'umaliyedi 'abona nai Yaubada wate 'i'awa to'umaliyemi. ² Manuna to yage 'ediyege tomota wa'awa to'umaliyedi 'iabe 'ediyege Yaubada 'i'awa to'umaliyemi, ta wate mwa'adega wabubuna'esa tomota 'ediya Yaubada nadigege 'ida bubuna 'emiya.

³ Ta nigeya 'ilobwelobweneyo be tasiyo manuna 'uona 'aene matanaya kaiwe senasenamina 'imiyami, manuna 'oyo wate matamuya kegabugabu 'imiyami, ta nigeya 'u'ita'ita. ⁴ 'Enega geya'abo tasiyo 'ueonai 'aene kaiwe senasenamina matanega 'uda 'ewayauale, manuna 'oyo wate matamuya kegabugabu 'imiyami. ⁵ Ona'ai'aila 'oyo 'ebweu tokabo, aga? Ta esi kegabugabu matamuyega 'uda gimi'ewa yaule, be 'enega 'udune 'ai'aila ta muliyega tasimuna matanega kaiwe senasenamina 'u'ewayauale.

* 6:26: Lu 12:6-7 * 6:29: 1 Kin 10:23 * 6:33: Sam 37:4, 25; Lu 18:29-30 * 7:1: Lo 2:1; Ye 4:11-12

⁶ Geya'abo Yaubada 'ina yageyao 'u'ebwa'ebwaya kedewa 'ediya, 'abona nai siguitoyasedi ta sigo'iyoy. Nigeya sawesawenaya be wate 'imi bagi bawe wa'ebwa'ebwa'edi 'abona nai siabaibailidi.

Sidasida manuna
(Luke 11:9-13)

⁷ *Wada sidasida, be Yaubada 'ida 'ebwa'emi. Wate wada 'ebesa be 'enega wada loba. Ta wada 'aukeke be 'enega 'ali 'ida gigege. ⁸ *Ona'ai'aila 'eguma tasisida, Yaubada 'i'ebwaya 'edayya, be 'eguma ta'ebesa ma'etamo taloloba, ta wate 'eguma ta'aukeke 'enega 'ali 'ida gigege manuda.

⁹ Ta mwa'adega 'omi gogama tamadiyao, 'eguma natumiyao masula manuna sisidida, gulewa wa'ebwa'edi? ¹⁰ Nai 'abo iyana manuna sisidida mwata wa'ebwa'edi? Nigeya sa'li! ¹¹ *Ona'ai'aila 'omi toto'umalimi, ta 'imi 'ebwaya natumiyao 'ediya ni'atu wamwalamwalatoni, 'aene yage bobo'adimo wa'ebwa'ebwa'edi. Nadigega wate Tamami galewaya, 'abo wasidida 'enaya, 'imwalatonina to'ase bobo'ana 'ilobwenemi be 'ida 'ebwa'emi.

¹² *Ta 'abo to'ase nuwanuwami be tomota 'emiya siguinuwei 'omi wate nadigega 'ediya wada guinuwa'esa, manuna getei Mosese be palopitao 'idi lolina 'ana bwagila.

'Awa gidalina
(Luke 13:24)

¹³ 'Awa gidalina 'enega walulugu ta geya'abo 'awa sinabwana 'enega, nate 'ebe esilae 'ana 'eda. 'Eda nina sinabwana ga 'ana tauya kapekapeyana, ta 'enega tomota yaudi 'ena sitautauya. ¹⁴ *Ta yawasi bobo'ana 'ana 'eda 'ana tauya mwauna ta 'ana 'awa gidalina tuga, 'enega tomota pu'epu'edimo silugu.

Kaiwe ta uwana
(Luke 6:43-44)

¹⁵ *Tosimana kabokabodi 'ediyega wa'ita'i'isimi. Manuna 'aidi ma'etamo 'emiya simamai, 'adi 'ita 'atuwa sipi panapanaisidi, ta soladiya esiya 'atuwa kedewa bosasa. ¹⁶ *Ta 'idi guinuwa'o 'ediyega ma'etamo wamwalatonidi, manuna kwakwakwala nigeya sawesawenaya be uwana 'iesibweya.* Buyubuyuwa wate nadigega nigeya sawesawenaya be uwana 'iedamaya.† ¹⁷ Manuna kaiwe bobo'adi uwadi bobo'ana, ta kaiwe to'umalidi uwadi wate to'umalidi. ¹⁸ Ona'ai'aila, kaiwe bobo'adi nigeya sawesawediya be uwadi to'umalina siuwaedi. Kaiwe to'umalidi wate nadigega nigeya sawesawediya be uwadi bobo'ana siuwaedi. ¹⁹ *'Enega 'abo kaiwe nigeya sida uwa bobo'ana tatala yauledi be tagabudi. ²⁰ Nadigega wate tosimana kabokabodi 'idi guinuwa 'ediyega sawesawenaya wamwalatonidi.

Tokaboyao
(Luke 13:25-27)

²¹ *Yaudi 'eguya si'awa'awa 'inapwana ta ma'etamo geya'abo silugulugu Yaubada 'ina 'ebeloina 'enaya, nate namo taudi Tamagu galewaya 'ana toematamatanao. ²² Tuta 'imeemai 'enaya tomota yaudi 'etamo 'eguya

* **7:7:** Mk 11:24; Yo 14:13-14 * **7:8:** Ye 1:5; 1 Yo 5:14-15 * **7:11:** Ye 1:17 * **7:12:** Lu 6:31; Lo 13:8-10 * **7:14:** Yo 10:9; Gu 14:22 * **7:15:** Gu 20:29; 2 Pi 2:1 * **7:16:** Ye 3:12 * **7:16:** sibweya: Me Yudia 'idi kaiwe uwana 'ana esana oine (grape), 'ana 'ita nadigega sibweya uwana.
† **7:16:** damaya: Me Yudia 'idikaiwe uwana 'ana esana pigi (fig), 'ana 'ita damaya uwana nadigega.
* **7:19:** Yo 15:6 * **7:21:** Lu 6:46; Ye 1:22, 25

sida gwae, “Inapwana, 'apaisewa manuyo ta 'amu esanega 'aloguloguguya ta yaluyaluwa bi'i tomota 'ediyege 'aula apwesedi, ta wate guinuwa 'ebe nuwaowanao 'aguinuwedi.”

²³*'Enega 'ediya yada ona, “Nigeya yamwalamwalatonimi yaisigedi 'omi. Waila ta geya'abo waluguluguma, manuna 'omi toto'umalimi.”

Anuwa 'ana 'autui
(*Luke 6:47-49*)

²⁴ 'Igu ona getedi 'abo yaita 'inonodi be 'iematamatanedi tauna 'atuwa 'ebweu to'abi anuwa sinasinapuna, 'ina 'autui gulewa 'ena 'i'abina, ²⁵ ga muliyega 'usana 'imwa'uta ga muluwa 'idau ta wate yagila sinabwana 'itowa ga 'ina anuwa nina nigeya 'ibe'ube'u, manuna 'ina 'autui gulewa 'ena 'i'abina.

²⁶ Ta 'abo yaita 'igu ona getedi 'inonodiya ta geya'abo 'iematamatanedi, tauna 'atuwa to'abi anuwa uwauwana 'ina anuwa kaukau 'ena 'i'abina, ²⁷ 'enega 'usana sinabwana 'imwa'uta ga muluwa 'idau ta wate yagila sinabwana 'itowa ga anuwa nina 'iebuiyena ta 'ieligeya toilina.

²⁸ *Tuta nina e'ita getedi Yesu 'ilosalonidi ga boda nidi nuwadi 'iowana, ²⁹ ta sigwae, “E'ita gete palupaluna ta waiwaina, ta 'ida laina 'ana toe'itao 'idi e'ita nenetana.”

8

Yesu tolopelo 'ebweu 'igie bobo'anena
(*Maki 1:40-45; Luke 5:12-16*)

¹ 'Enega 'oyega 'imwa'utama ga boda sinabwana simuliyena. ² Ta 'ebweu 'ediyege ma 'ana lepelo 'imai Yesu 'enaya ga 'i'aetulasa, ta 'ieonena, 'igwae, “Inapwana, 'eguma 'imu nuwanuwa nadigega, kapekapeyana be 'ugie bobo'anegu?” ³ 'Enega Yesu nimanega tai bwalana 'igitoona, ta 'igwae, “O, bobo'ana! 'Uda 'esasa.” Ga tai nina 'ana lepelo 'igumwala manini, ga 'i'esasena. ⁴ *'Enega Yesu 'ieonena, “Utatauya ta geya'abo 'ebweu yaita wate 'enaya 'usimasimanegu, ta esi palupaluna 'utatauya totaliya 'enaya be 'i'itayo be 'enega 'utaliya Yaubada 'enaya to'ase nadigega 'ada laina Mosesese 'enega, be 'enega tomota simwalatoniyu 'aene ni'atu 'u'esasemu.”

Tolosaiya 'adi toanugana 'ina 'ali'ei 'ana giebobob'ana
(*Luke 7:1-10; Yoni 4:43-54*)

⁵ 'Enega Yesu 'imai 'asa Kapanemi 'ena, ta tolosaiyao taudi me Loma 'adi toanugana 'ebweu 'imai ga 'isida Yesu 'enaya, ⁶ 'igwae, “Inapwana, 'igu 'ali'ei 'ebweu 'ile'oasa ga anuwaya ma ina 'elouya sinabwana 'i'eno'eno, ta nigeya sawesawenaya be 'iloniu.”

⁷ 'Enega Yesu 'igwae, “Iabe yawawa be yagiebobo'ane.”

⁸ Ta tai nina Yesu 'ina ona 'ie'isena, 'igwae, “Inapwana, nigeya 'ilobwelobweneyo be 'igu anuwaya 'ululugu, ta esi 'uda onamo be 'enega 'igu 'ali'ei 'ida bobo'ana. ⁹ Manuna 'abo'agu laina yamwalamwalatoni, ta 'agu toloinao 'idi ona 'ana toematamatana, ta wate 'igu tolosaiyao yaloiloinedi, ta 'abo 'ebweu 'enaya yagwae, 'Utauya, 'itatauya tuga; ta 'abo 'ebweu wate 'ena yagwae, 'Umai, wate 'imama; ta 'abo 'igu topaisewa 'ebweu yaeona be yagwae, 'Gete 'uguinuwe, 'ida guinuwa tuga.”

¹⁰ *'Ina simana gete 'enega Yesu 'igwausowala sinabwana, 'enega 'iasakowasi ga boda nidi simulimuliye 'ieonedi, 'igwae, “Ona'ai'aila, nigeya

* **7:23:** 2 Ti 2:19 * **7:28:** Lu 4:32; Yo 7:46 * **8:4:** 1 Loi 14:1-4; Mk 7:36 * **8:10:** Md 15:28

'ebweu yaita yalobaloba me Isileli 'emiyega 'ina emisa tai gete nadigega, ¹¹ *ta yasimana 'emiya 'aene yau wawasae ma'etamo sena yaalata be bomatu 'ediyega sidelima be Ebelaamo be Aisake be Yekobe ma'ediyao si'e'ai egogona Yaubada 'ina 'ebeloina solanaya, ¹² *ta esiya 'omi 'aene Yaubada natunao 'iula apwesemi guguyoi solanaya be nada wadedoi be waesala'i'ita 'elouya 'enega.”

¹³ 'Enega Yesu tolosaiya 'adi toanugana nina 'ieonena, “Bobo'ana, 'uila. 'Imu 'ali'ei 'iabe 'ibobo'ana, nadigega 'imu emisa.” Tuta gote 'enaya tole'oasa nina 'ina waiwai 'ilobena.

Tomota yaudi Yesu 'igie bobo'enedi
(Maki 1:29-34; Luke 4:38-41)

¹⁴ 'Enega Yesu Pita 'ina anuwaya 'ilugu, ga Pita lawana 'i'itena 'ile'oasa, bwalana 'iyaiyai, ¹⁵ 'enega 'inao ga nimanaya 'i'abi, ta 'ina le'oasa 'isaligogo, ga 'itoolo ga 'e'ai 'igibubuna Yesu manuna.

¹⁶ 'Enega boi'unuya toni'asao 'aina tomota sime'edi, taudi yaluyaluwa bi'i 'ediya simiyami, 'enega Yesu yaluyaluwa nidi 'ina onega 'iula apwesedi ta wate tole'oasao maibo'adi 'igiebobo'enedi.

¹⁷ *Yage getedi ni'atu siapwesa ga 'enega palopita Aisea 'ina gimisimana 'iapwesa, nadigega Buki Tabu 'ena 'isimana, 'igwae, “Tauna 'ida 'elouya ta 'ada le'oasao 'ana to'ewayaula.”

Tomota 'aene Yesu simuliye ga nigeya
(Luke 9:57-62)

¹⁸ Tuta gote 'enaya Yesu ni'atu pwalu sinabwana 'i'itedi simiya sakowasiyena, 'enega 'ina tononoyao 'iloinedi be 'aene wagega sida abala mali senaya. ¹⁹ 'Enega 'ebweu loina 'ana toe'ita 'imai ga Yesu 'ieonena, 'igwae, “Toe'ita, nuwanuwagu be yamuliyeyo. To sena 'ena 'utautauya 'abo'agu yada muliyeyo.” ²⁰ *Ta Yesu tai nina 'ieonena, 'igwae, “Kedewa mitawa ma idi gaula, ta wate manawa ma idi newa, ta 'abo'agu Tomota Natuna* nigeya 'igu 'ebe 'enomo.”

²¹ 'Enega 'ebweu wate tomuliya 'imai ga Yesu 'ieonena, 'igwae, “'Inapwana, 'uda tagwalegu be nugana yaila be tamagu yayamwa 'ina mwawasa manuna, be yada sa'u'ali'aliye, ta muliyega yamuliyeyo.” ²² Ta Yesu 'igwae, “Tuwa! Nada tamayo, ta esi 'umuliyegu, ta taudi tomwawasa 'idi tomwawasao sida sa'u 'ali'aliyedi.”

Yesu wediliya 'igie siwalowina
(Maki 4:35-41; Luke 8:22-25)

²³ 'Enega Yesu ma ina tononoyao sigelu wagaya, ²⁴ ga tuta nina siabaabala mali esenaya ta Yesu waga 'awa'awainaya 'i'eno mwataya, ta muliyega wediliya sinabwana 'itowama ga lisu 'isiwasiwa taonama wagaya ga selabenaya be sidadamana. ²⁵ 'Enega Yesu silowanowanona ga sigwae, “'Inapwana, 'u'etoseyeda 'abona nai tadadamana.”

²⁶ *Ta 'ieonedi, “To'ase manuna wamatauta? Mwa'adega nigeya 'imi emisamo, aga?” 'Enega 'itoolo ga yagila be lisu 'iba'edi, 'igwae, “Walosa'u!”, ga bwagabwaga maibo'ana 'isiwalowa.

²⁷ 'Enega tomotai nidi sinuwa owana ga sigwae, “To tai sana gete, ga yagila be lisu 'enana siematamatanena?”

* **8:11:** Lu 13:28-29 * **8:12:** Md 25:30 * **8:17:** Ais 53:4 * **8:20:** 2 Ko 8:9 * **8:20:** Tomota Natuna: Yesu tauna 'ieesena The Son of Man, 'ana mwalatoi tomota tuga. Yesu taunamo 'ieesena Tomota Natuna, ta 'ina e'itao 'itao 'ediyega tomota simwalatonina 'aene tauna To'etoseylana Keliso.

* **8:26:** Md 14:31; Sam 89:9

*Yesu yaluyaluwa bi'i 'iula apwesedi.
(Maki 5:1-20; Luke 8:26-39)*

²⁸ 'Enega ni'atu siabala ga silugu me Gadala 'idi senaya, ga tai 'eluwa yaluyaluwa bi'i sigie kabaleyaediya, ga 'ali'ali duluiina 'enega siapwe-sama. Ta 'idi bubuna gadilulu 'enega nigeza sawesawenaya be 'ebweu yaita 'idi sena nina 'enega 'itatauya. ²⁹ *Siteluwa nidi Yesu si'itena ga simagana, sigwae, “Ee! 'Oyo Yaubada Natuna, to'ase 'utootoo be 'aene 'uguinuwe 'emaya? 'Aene gete tuga 'umai sabi gie'elouyaema ta muliyega be bwa'omatana?”

³⁰ Ta selabediya bawe yaudi siduwaduwa, ta 'adi to'ita'i'itao si'ita'i'isidi. ³¹ 'Enega yaluyaluwa bi'i nidi Yesu 'ena sisida, sigwae, “'Abo 'uula apwesema, kapekapeyana be bawe nidi gotedi 'ediya 'uda etunema?”

³² 'Enega 'ieonedi, “Waapwesa.” Ga tai nidi 'eluwa 'ediyega yaluyaluwa bi'i nidi silosuya apwesedi ga sitauya manini ga bawe 'ediya silugu, ga 'enega bawe nidi maibo'adi sipili bulibuliyasu ga babagega sibe'u ta olaya sidamana.

³³ 'Enega bawe 'adi to'ita'i'itao nidi 'idi matauta manuna sidena ga sitauya 'idi 'asaya, ga yage nidi si'itedi maibo'ana sisimanedi toni'asao 'ediya, to'ase nadigega toekabaleya 'ediya 'iapwesa. ³⁴ 'Enega toni'asao maibo'adi siapwesama Yesu sabi 'itana, ga tuta nina silobena sie'idi'idiyena be 'aene 'idi sena 'ida pilisine.

9

*Yesu tokweno 'ebweu 'igie bobo'anena
(Maki 2:1-12; Luke 5:17-26)*

¹ 'Enega Yesu wagaya 'igelu ga siabala limana 'ina 'asaya. ² *'Enega 'ebweu tokweno boda si'aalina 'ina 'ebe'eno 'enega ga sime'ena Yesu 'enaya. Boda nidi 'idi emisa Yesu 'imwalatonina ga tokweno nina 'ieonena, 'igwae, “Natugu, 'uda gwausowala, 'imu bubuna to'umalidi 'adi nuwatau ni'atu 'ulobedi.”

³ Ta 'aina lolina 'ana toe'itao Yesu 'ina ona sinonona ga taudimo 'ediya sieonaona, sigwae, “Yesu gete 'ionaona oopa'ala Yaubada 'enaya.”

⁴ 'Idi nuwanuwa Yesu ni'atu 'imwalatonina ga 'ieonedi, 'igwae, “To'ase manuna 'atemiyege wanuwanuwa to'umalina? ⁵ Ta to'ase wanuwena yada onae tai gete 'enaya be 'aene yada gwae, ‘Imu bubuna to'umalina ni'atu yanuwataudi’, nai yada gwae, ‘Utools be 'utatauya?’ ⁶ *Ta wada mwalatoni 'aene 'abo'agu Tomota Natuna ma igu lolina bale'uya be tomota 'idi bubuna to'umalina yanuwataudi.” 'Enega tokweno nina 'ieonena, 'igwae, “'Utools be 'imu 'ebe'eno 'u'aala be 'utatauya 'imu 'asaya.”

⁷ 'Enega tokweno nina 'itoolo ga 'itauya 'ina 'asaya.

⁸ Ta boda nidi guinuwa gete si'itena ga ma idi 'amayaba Yaubada situpuna, manuna sana tauna Yesu 'ana Togiewaiwai.

*Yesu Madiu 'ibwauyena
(Maki 2:13-17; Luke 5:27-32)*

⁹ 'Enega Yesu sena gete 'ipilisinena ga 'itauya, ga tai 'ebweuna 'i'itena, 'ana esana Madiu, takisi 'ana anuwa 'ebe paisewa solanaya 'imiyami, 'enega 'ieonena, 'igwae, “Madiu, 'umuliyegu.” 'Enega Madiu 'itoolo ga Yesu 'imuliyena.

* **8:29:** Lu 4:34, 41; Kol 2:15 * **9:2:** Lu 7:48-49 * **9:6:** Yo 17:2, 5:8

¹⁰ Muliyega anuwa 'ebweu 'ena Yesu 'ilugu sabi 'e'ai, ga takisi 'ana to'ewao be wate 'aidi toto'umalidi simai, ga Yesu ma ina tononoyao ma'ediyao simiyatowa.

¹¹ *'Enega 'aidi Palisiyao si'itena ga Yesu 'ina tononoyao 'ediya sienaida, sigwae, "To'ase manuna 'imi toe'ita takisi 'ana to'ewao ta wate toto'umalidi 'aina ma'ena si'e'ai egogona?"

¹² Ta Yesu ona gete 'inonona ga 'ieonedi, "Taudi bobo'adi geya nuwadi togile'oasa, ta tole'oasao esiya nuwanuwadi togile'oasa. ¹³ *'Enega 'ilobwenemi be Yaubada 'ina ona wanuwa sabwaleni Buki Tabu 'ena 'igwae:

'Nuwanuwagu 'atenuwa'ole'ole, ta geya nuwagu taliya.'

Gete yamaiya nigeya topalupaludi manudi, ta esi toto'umalidi sabi lemedi."

*Yesu 'ina ona 'ebotana manuna
(Maki 2:18-22; Luke 5:17-26)*

¹⁴ *'Enega Yoni 'ina tononoyao simai ga Yesu sieonena, sigwae, "'Abo'ama ta Palisiyao 'ima tapwalolo manudi 'e'ai 'enega 'aedidigula, ta mwa'adega ga 'enega 'oyo 'imu tononoyao nigeya siedididigula?"

¹⁵ *'Enega Yesu onasemalimali 'i'ebwa'edi, 'igwae, "Mwa'adega, kapekapeyana be ai 'ana toyo'oyao sinuwamwau 'abo toai me'olotona ma'ediya sigwaugwawsowala? Nai nigeya aga? Ta wanuwa'i'isi 'aene tuta 'imeemai be toai nina 'ipilisinedi 'enega esi sinuwamwau be siedidigula, ta si'ebotana."

¹⁶ *Ta 'ebweu wate onasemalimali 'ieonedi, 'igwae, "Nigeya sawesawenaya be kaleko auwauna senasenaminega 'oama kadekadelina tabwabwada, 'abona nai esabu nina 'iesabu toili. ¹⁷ Ta nigeya wate sawesawenaya be bwasi auwauna ta waiwaina tasiwa bwala 'ebesiwa kadekadelina 'enaya. 'Abo gete nadigega taguinuwa'esei, bwasi 'ina seseya 'enega bwala nina 'iesabu be bwasi 'itasiwa, ta 'enega 'ebesiwa nina 'ito'umali. Ta 'ilobwenena be bwasi auwauna ta waiwaina tasiwa 'ebesiwa auwauna solanaya, be 'enega maibo'ana bobo'ana."

*Yesu iine 'eluwa 'igie bobo'enedi
(Maki 5:21-43; Luke 8:40-56)*

¹⁸ 'Etamo Yesu 'ionaona ta 'ebweu toloina 'imai ga Yesu matanaya 'i'aetulasa, ta 'igwae, "'Inapwana, natugu mewainena ni'a 'imwawasa, ta nuwanuwagu 'umama be oona 'uda gitoo be 'ida tooo limana."

¹⁹ Ta Yesu 'itoolo ga ma ina tononoyao toloina nina simuliyena, ²⁰ *ta sitautauya, ga waine 'ebweu lalana 'idaudau yakwala tuwelo 'ediya mulidiyega 'imai ga Yesu 'ana 'oama tupitupina 'igitoona, ²¹ manuna 'ina nuwanuwa 'atenaya 'igwae, "'Eguma tuga Yesu 'ana 'oama namo yagitoo yada bobo'ana."

²² *Ta Yesu 'isanaila ga waine nina 'i'itena, ta 'igwae, "Kagutoki natugu, 'imu emisa 'enega ni'atu 'ubobo'ana." Ta tuta gote 'enaya waine nina 'ibobo'ana.

²³ 'Enega Yesu 'itauya ga toloina nina 'ina anuwaya 'iapwesa ga 'i'itena todedoi sidedoi ta lololi 'ana tomu'eyao lololi simu'emu'e, ga 'enadi 'isinabwa wawasae. ²⁴ *'Enega Yesu 'ieonedi, 'igwae, "Waapwesa! Gwama gete nigeya 'imwawamwawasa ta 'i'eno mwataya tuga." Ta siedagiyena.

* **9:11:** Lu 15:2, 19:7 * **9:13:** Md 12:7; 1 Ti 1:15 * **9:14:** Lu 18:11-12 * **9:15:** Yo 3:29
* **9:16:** 1 Ko 10:21; 2 Ko 6:16 * **9:20:** Md 14:36 * **9:22:** Mk 10:52; Lu 17:19 * **9:24:** Yo 11:11

²⁵ 'Enega boda nidi siapwesa ga Yesu 'ilugu ga gwama nina nimanaya 'igiyaina ga mayawasina 'itoolo. ²⁶ Muliyega ale gete 'i'elelewana sena maibo'ana 'ediya.

Yesu tomata kebokebo 'eluwa 'igie bobo'enedi.

²⁷ *Sena gote 'enega Yesu 'itautauya ta tomata kebokebo 'eluwa simulimuliyei ta sibwaubwau 'enadi sinabwana 'enega sigwaegwae, “De-bida tubuna ye, 'uda 'atenuwa 'ole'oleyema!” ²⁸ 'Enega anuwaya 'ilugu ga tomata kebokebo nidi simai 'enaya ga Yesu 'ieoned, “Mwa'adega waemisegu 'aene sawesaweguya matami yagie'esasedi?”

Ga taudi sigwae, “'Inapwana, sawesawemuya.”

²⁹ *'Enega matadi 'igitoodi ta 'ieoned, “'Imi emisa 'ediyega matami sida 'esasa”, ³⁰ ga matadi si'esasena. Ta Yesu laina pa'alina 'i'ebwa'edi, 'igwae, “Geya'abo yaita 'ena wasimasimanegu.”

³¹ 'Enega sitauya ga Yesu 'ina laina sile'oena ta 'ina guinuwa 'ediya sisimana dadanena sena yauyauna 'ediya.

Yesu kabaleya 'ebweu 'igie bobo'anena

³² *Ta Yesu ma ina tononoyao ni'atu sitautauya ta, 'ebweu tai yaluyaluwa bi'iyao meyana sigibuninaya si'au'ewenama Yesu 'ena. ³³ Ta 'enega Yesu yaluyaluwa bi'i 'iula apwesena, ga tai nina 'ibobo'ana ga 'ionaona. Ta pwalu ma idi gwausowala Yesu si'awa bobo'anena, ta sigwae, “Nigeya 'ebweu yaita 'ina guinuwa gete nadigega tada 'itena Isileli solanaya.”

³⁴ *Ta sa'i Palisiyao silolagata ga sigwae, “Yaluyaluwa bi'i 'idi 'inapwana 'ina waiwaiyega Yesu yaluyaluwa bi'i 'iulaula apwesedi, ta nigeya Yaubada 'ina waiwaiyega.”

Yesu tomota 'i'atenuwa 'ole'oleyedi

³⁵ 'Enega Yesu 'asa sinabwadi be gidalidi 'ediya 'isakowasi, ta 'idi anuwa tapwaloloyao 'ediya 'ie'ita ta 'iloguguya Yaubada 'ina laina tetelina manuna, ta wate le'oasa yaudi 'ediyega tomota 'igiebobo'enedi.

³⁶ *Ta pwalu 'i'itedi ga 'i'atenuwa 'ole'oleyedi, manuna 'adi mwauyao 'ediyega nigeya 'adi tolemamo, 'atuwa sipi kwanikwanidi nigeya 'adi to'ita'i'itam. ³⁷ *Ga 'ina tononoyao 'ieoned, “Sesoi bobo'ana ta tosesoi 'omi pu'epu'emimo, ³⁸ 'enega Tonibagula 'enaya wasisida be topaisewao 'ida etuned 'ina bagulaya sabi sesoi.”

10

Yesu 'ina tononoyao 'adi esanao

(Maki 3:13-19; Luke 6:12-16)

¹ *Yesu 'ina tononoyao site tuwelo 'ibwauyedi ga laina be waiwai 'i'ebwa'edi be 'enega sawesawediya yaluyaluwa bi'i tomota 'ediyega sida ula apwesedi be le'oasa be neneta tomota 'ediyega sida giebobob'enedi.

² Tonono nidi 'adi esanao getedi: Nugana Saimoni, tauna sieesena Pita, ta tasina Anidulu, be Yemesa ta tasina Yoni, taudi tamadiya Sebedi, ³ be Pilipi be Batolomiu be Tomasi be Madiu, tauna takisi 'ana to'ewa, ta wate mali Yemesa tauna Alipio natuna, be Tadiasi, ⁴ ta wate mali Saimoni, tauna togewana sinabwana 'ebeloina manuna, be Yudasa Isikaliota, tauna ma'etamo Yesu 'ida sipupuye.

* 9:27: Md 1:1 * 9:29: Md 8:13, 15:28 * 9:32: Md 12:22 * 9:34: Md 12:24; Mk 3:22
* 9:36: Md 14:14; Mk 6:34 * 9:37: Lu 10:2; Yo 4:35 * 10:1: Mk 6:7; Lu 9:1

*Yesu 'ina tononoyao 'idi paisewa
(Maki 6:7-13; Luke 9:1-6)*

⁵ Yesu site tuwelo nidi 'iloinedi ga 'ietunedi, 'igwae, “Geya'abo taudi nigeaya me Yudia 'ediya watautauya, ta wate geya'abo Samelia 'asanao 'ediya walugulugu, ⁶ *ta esi sipi kwanikwanidi 'ediya watatauya, taudi nate 'ida bodao me Isileli, ⁷ be 'ediya wasimana apwesa 'aene Yaubada 'ina lolina ni'atu 'imai saba. ⁸ Tole'oasao wagiebobo'enedi be tomwawasa wagiotoolodi be tolepeloyao wagie'esasedi, ta wate yaluyaluwa bi'i tomota 'ediyege waula apwesedi. Yaubada 'ina oboboma ni'atu 'i'ebwaya daisimi, 'enega 'omi wate 'ilobwenemi be wada 'ebwayadaita tomota 'ediya.

⁹ “Ta 'imi sakowasi 'enaya geya'abo 'eisa mani 'imi tana 'ediya wausausa 'abwaga manuna. ¹⁰ *Geya'abo wate tana wa'ewa'ewa. Geya'abo watei 'ami 'oama 'eluwena, nai 'ami 'aelawa 'eluwena, nai 'imi 'etoguna 'eluwena wa'ewa'ewadi, manuna topaisewa 'ana masula sawesawenaya be 'iloba.

¹¹ “Ta 'eguma 'asa sinabwana nai gidalina 'ena walulugu, wa'ebesa nugana yaita 'ina bubuna bobo'ana, 'enega 'enaya wae'owaga 'ana laba sena nina wapilisine. ¹² Ta 'abo 'ebweu anuwa 'ena walulugu, nugana wada lokagutoki 'ediya, ¹³ ta 'abo susu nidi 'idi bubuna bobo'ana waenima lotunedi be waona obobomedi, ta 'abo 'idi bubuna to'umalina geya'abo 'imi enimalotuna be 'imi onaoboboma 'ediya wamudamudali.

¹⁴ * “Ta 'abo nigeaya 'ebweu yaita 'i'au'au'ewami 'ina anuwaya, nai 'imi ona nigeaya 'inoonoi, 'asa nina 'enega waapwesa be 'aemiyega nedila waloutuutu yauledi 'idi senaya, nate 'ebe'ita toni'asao 'ediya, be muliyega 'asa nina wapilisine. ¹⁵ *Ona'ai'aila, ma'etamo bwa'omatana 'ana tuta 'enaya, taudi 'asa nidi siguitoyasemi lolina sinabwa wawasae siloba, ta nigeaya nadigege me Sodoma be me Gomola 'adi lolina.

*'Elouya matadiya manuna
(Maki 13:9-13; Luke 21:12-17)*

¹⁶ * “Wanuwa'i'isi 'aene 'abo'agu yaetuetunemi 'omi nadigege sipi panapanaisimi watautauya kedewa bosasa gamwagamwanidiya, 'enega 'ilobwenemi be wada nuwasinapu mwata 'atuwa, ta esi wada bubuna nuwana bunebune 'atuwa.

¹⁷ “'Enega wa'ita'i'isimi, manuna tomota 'etamo sitauyemi etala manuna, be anuwa tapwalolo 'ediya 'etamo sisapisapimi, ¹⁸ *be si'au'ewami be sitauyemi toloinao ta kiniyao matadiya be sie'ewami manuna 'omi 'aene 'igu bodao, ta teteligu 'ediya wada simane, be wate sena apwesa tomoteni-nao 'imi simana sida nono.

¹⁹ “Ta 'abo matadiya sietoolomi geya'abo wa'ate'atesa'ala be 'aene mwa'adega wada ona'esa, manuna 'etamo tuta nina 'ena Yaubada 'imi ona 'i'ebwa'emi, ²⁰ *ta nigeaya 'aene 'omi waonaona ta Yaubada yaluyaluwana 'emiyega 'ionaona.

²¹ “Ta wate tuta simeemai 'ediya tomota 'idi susu solanaya losaiya 'ida apwesa manugu, nate tai tasina 'isipupuyei be siloemwawasi. Nadigege wate tamana natuna 'ida sipupuyei be siloemwawasi. Wate gogama sinadiyao be tamadiyao sida etalauwaledi be siloemwawasidi. ²² *Ta tomota maibo'adi sida etalauwalemi manuna 'omi 'aene 'agu toemisao. Ta

* **10:6:** Yel 50:6; Md 15:24 * **10:10:** 1 Ko 9:14; 1 Ti 5:18 * **10:14:** Gu 13:51, 18:6 * **10:15:** Nug 19:24-28; Yu 1:7 * **10:16:** Yo 10:12; Gu 20:29 * **10:18:** Gu 25:23 * **10:20:** Yo 14:26
* **10:22:** Md 24:9, 13; Yo 15:18-21

'abo yaisigedi sie'alama'i'ita be sitoologa'ala ga 'ana laba tuta 'ana 'ebe losalowa 'enaya, gwausowala ataya sida loba.

²³ “Ta 'eguma 'ebweu sena 'ena siunuunumi wadedena mali 'asa 'enaya. Ona'ai'aila, ma'etamo geya'abo 'asa maibo'ana Isileli solanaya waguiguin-uwa egumwali ta 'abo'agu Tomota Natuna* yailama.

²⁴ * “Tomuliya nigeaya sawesawenaya be 'ina toe'ita 'isinabwasine. Nadi-gega wate topaisewa nigeaya sawesawenaya be 'ina 'inapwana 'iloine. ²⁵ *Ta esi bobo'ana 'eguma 'aene 'omi 'agu tomuliyao ta 'abo'agu taeleleleya. Manuna 'abo'agu tonianuwa, ta 'abo ni'atu sieesegu Bielisibubi,† 'omi 'igu bodao 'etamo si'awato'umali wawasaemi.

*Matauta manuna
(Luke 12:2-9)*

²⁶ * “'Enega geya'abo wamatamatautedi, manuna yage nidi kwaikwaiyidi ma'etamo Yaubada 'igieapwesedi be sida lomatana'i. ²⁷ 'Enega to'ase guguyoi 'ena yasimantedi 'emiya, 'asiyataya wada simanedi tomota yaudi 'ediya ta to'ase yae'awa sayasayaena 'emiya wada simana apwesedi 'imi bwaima etanidiyega.

²⁸ * “Ta taudi oomi siloeloemwawasi geya'abo wamatamatautedi, manuna taudi oomi namo sawesawenaya be siloemwawasi, ta yaluyaluwami geya'abo. Ta esi Yaubada wada mataute, manuna tauna sawesawenaya be 'asagabugabu 'enaya oomi ta yaluyaluwami 'iloemwawasa luwedi.

²⁹ “'Ebe'ita gete, 'abo bedinegwa 'eluwa tagimwanedi 'adi maisa toea 'ebweuna namo, ta esi Yaubada 'i'ita'i'isidi, be 'abo 'ebweuna 'imwamwawasa nate Tamamina 'ina nuwanuwa 'enega. ³⁰ Ta 'anabwa'ayoi nigeaya sawesawenaya be 'uya'uya wasawa 'ebweu deba 'enaya, Yaubada 'adi yau 'imwalamwalatonidi. ³¹ *'Enega geya'abo wa'ate'ate sa'ala, manuna 'omi Yaubada 'ina yage sinabwana, ta bedinegwa nigeaya yage sinabwana.

³² “'Abo yaisigedi manugu sisimana tomota matadiya, 'etamo galewaya 'abo'agu wate manudi yada simana Tamagu matanaya. ³³ *Ta 'abo yaisigedi sieyaseyaseyegu tomota matadiya, 'abo'agu wate ma'etamo galewaya Tamagu matanaya yaeyaseyasedi.

*Nigeaya egosigosiyana yame'eme'e ta losaiya esi
(Luke 12:51-53; 14:26-27)*

³⁴ “Geya'abo wanuwena 'aene 'igu mai bale'uya 'enega nuwasiwalowa waloba. Nigeaya sa'i, ta losaiya esiya. ³⁵ 'Igu mai manuna tai tamana 'ida etalauwale, ta wate waine sinana 'ida etalauwale, ta waine lawana 'ida etalauwale, ³⁶ ta tai 'ina susu sida etalauwale.

³⁷ “Ta 'abo yaita tamana be sinana 'iobobomedi sinabwana ta 'abo'agu gidalina, tauna nigeaya sawesawenaya be 'imuliyegu. Ta 'abo yaita wate natuna me'olotona nai mewainena 'iobobome sinabwana ta 'abo'agu gidalina, tauna nigeaya sawesawenaya be 'imuliyegu. ³⁸ *Ta 'abo yaita yawasina nigeaya 'itagwatagwalei be 'imwamwawasa kelose 'enaya, nadi-gega 'abo'agu, tauna nigeaya sawesawenaya be 'imuliyegu. ³⁹ Ta 'abo yaita

* **10:23:** Tomota Natuna: Yesu tauna 'ieesena The Son of Man, 'ana mwalatoi tomota tuga. Yesu taunamo 'ieesena Tomota Natuna, ta 'ina e'itao 'ediyega tomota simwalatonina 'aene tauna To'etoseyana Keliso. * **10:24:** Yo 13:16 * **10:25:** Md 12:24 † **10:25:** Bielisibubi: Yaluyaluwa bi'iyao 'idi 'inapwana, 'ebe matauta ta to'umalina, tauna Seitani 'ana tolema, nai Seitani tauna. Lowa me Ekiloni sibwagobwago 'enaya. * **10:26:** Mk 4:22 * **10:28:** Ye 4:12 * **10:31:** Md 6:26 * **10:33:** Mk 8:38; 2 Ti 2:12 * **10:38:** Md 16:24-25; Mk 8:34-35; Yo 12:25

tauna yawasina manuna 'iguiguinuwa, ma'etamo 'ida loseye; ta 'abo yaita yawasina 'iloseye manugu, ma'etamo yawasi bobo'ana 'ilobalima.

Pali manudi
(Maki 9:41)

⁴⁰ * “Ta 'omi 'abo yaita 'i'au'ewami, 'abo'agu be 'agu Toetune wate 'i'au'ewema. ⁴¹ Be 'abo 'oyo palopita 'u'au'ewa 'ina epalopita manuna, ma'etamo palopita 'ana pali 'uda loba. Ta 'abo 'oyo tai bobo'ana 'u'au'ewa 'ina etai bobo'ana manuna, ma'etamo tai bobo'ana 'ana pali 'uda loba. ⁴² *Ta 'abo 'oyo bwasi gonitu 'agu toemisa auwauna 'ebweu 'ena 'u'ebwaya, yaeonayo ma'etamo 'amu pali bobo'ana 'uloba.”

11

¹ Yesu 'ina loguguya 'ina tononoyao site tuwelo 'ediya 'ilosaloninaya ta 'enega sena nina 'ipilisinena ga 'isakowasi 'asa nidi 'ebweuna 'ebweuna 'ediya, 'ie'ie'ita ta 'iloguloguguya.

Yoni togiebapitaiso Yesu tetelina 'inonona
(Luke 7:18-35)

² Tuta gote 'enaya Yoni togiebapitaiso ni'atu deliya sisa'una ga To'etoseyana nina 'ina guinuwa tetelina 'inonona ga 'enega 'aina 'ana tomuliyao 'ietunedi ga sitauya Yesu 'enaya ³ *ga sienaidena, sigwae, “Mwa'adega 'oyo To'etoseyana nina manuyo 'ayamwayamwa nai mali tai wate 'ada yamwa?”

⁴ 'Enega 'idi ona Yesu 'ie'isena, 'igwae, “Waila be Yoni 'ena waemwasala yage nidi 'eguyega ni'atu wanonodiya ta wa'itedi, nate, ⁵ *tomata kebokebo matadi ni'atu si'esasediya, tolopegoi ni'atu sibobo'ana ga sitautauya, tolepelo bwaladi sibobo'ana limana, totenatui ni'atu ona sinoono, tomwawasa sitoolo limana, ta wate togomabeso tetela bobo'ana ni'atu sinonona. ⁶ 'Enega watauya be Yoni waeona be geya'abo manugu 'ienuenuanaluwa, manuna 'abo yaita 'ina emisa manugu nige'ya 'ineeneta, tauna 'ida gwau-sowala.”

⁷ 'Enega Yoni 'ana tomuliyao nidi siila ta Yesu 'ilolagata ga boda 'ediya Yoni manuna 'isimana, 'igwae, “Lowa maibo'ami sena mwatui daitaya watauya Yoni sabi nonona, ta to'ase nuwanuwami be 'aene wa'ita? Nai nuwanuwami 'aene 'ebweu pwatula sinabwana yagila 'iniuniuye wa'ita? ⁸ Nai 'ebweu tai ma 'ana 'oama esaesa sabi 'itana? Nai nige'ya, manuna taudi ma 'adi 'oama esaesa toloina sinabwadi 'idi senaya simiyami.

⁹ “Ta to'ase sana manuna ga watauya sena mwatui daitaya? Nai wanuwena 'aene 'iabe palopita 'ebweu wa'ita, aga? Ona'ai'aila, tai nina wa'itenaya palopitao 'isinabwa sinedi. ¹⁰ *Yoni nina manuna lowa Yaubada 'ina ona Buki Tabu 'ena gete nadigega 'igimisimanena, 'igwae, ‘Gete 'igu toepilialeale yada etune matamuya 'itatauya be 'imu 'eda 'ikakali.’ ”.

¹¹ 'Enega Yesu wate 'iona ga 'igwae, “Ona'ai'aila, Yoni togiebapitaiso tauna me bale'u maibo'adi 'isinabwa sinedi, ta maibo'adi taudi Yaubada 'ina 'ebeloina solanaya Yoni sisinabwa sinena.

¹² “Tuta Yoni 'ina giebapitaiso 'enega ga batuwa, tomota sitootoo waiwai be 'aene Yaubada 'ina 'ebeloina 'enaya silulugu ta toewaiwai nidi taudi 'idi waiwaiyega silugu. ¹³ Lowa palopitao maibo'adi 'idi onao be Mosese 'ina loinao 'ediyega onaupaua siapweapwesa ga 'ana laba Yoni 'imai. ¹⁴ *Ta

* **10:40:** Mk 9:37; Ga 4:14 * **10:42:** Md 25:40 * **11:3:** Mal 3:1 * **11:5:** Md 8:2-4, 9:1-8, 23-26, 27-30, 32-33 * **11:10:** Mal 1:3; Mk 1:2; Yo 3:28 * **11:14:** Md 17:10-13

'abo nuwanuwami be wanuwa sabwalena Yoni manuna, wada mwalatoni 'aene tauna Ilaitiya tuga manuna wayamwayamwa. ¹⁵ 'Enega 'abo yaita matenana ona getedi 'ida nonodi.

¹⁶ "Omi 'epata gete mwa'adega yada loesawa'i'i'esa manumi? Nai yada gwae 'omi 'atuwa nadigega gogama 'ebe gimwane solanaya siesaesasala ta gosediya 'ediya sibwaubwau, sigwaegwae,

¹⁷ 'Gosemao mwa'adega sa'i 'a'abi'abi sinaa,
ta nigeya wada lausa!

Ta wate 'a'ewa'ewabamu,
ta nigeya wada dedoi!' "

¹⁸ *"Loesawa'i'i gete 'ana mwalatoi 'aene Yoni 'imai ga nigeya 'i'e'ai ta nigeya 'inumanuma, ta 'enega waona 'aene 'Yaluyaluwa bi'i Yoni 'igie kabaleyena.' ¹⁹ *Ta 'abo'agu Tomota Natuna yamai be ya'e'ai ta yanumanuma ta wate manugu walomugi, wagwaegwae, 'Tai getei to'ai ta tonuma diidiga, ta wate takisi 'ana to'ewao be 'aidi wate toto'umalidi 'iegosigosiyani.'"

"Ta taudi tomwalatoi 'ai'aila ma'etamo 'idi guinuwa bobo'adi 'ediyega mwalatoi 'ai'aila 'iapweapwesa."

'Aina 'asa to'umalidi 'etamo bwa'omatana siloba
(Luke 10:13-15)

²⁰ 'Enega Yesu 'asa nidi 'ina guinuwa waiwaidi si'itediya ta nigeya sinuwanuwa 'ebuni 'idi loegesiya 'ediyega, taudi manudi 'ilolagata ga 'iba'edi, 'igwae, ²¹ "Omi me Kolesini be me Beteseida nuwa'ole'olemi sa'i. Manuna 'ebe nuwaowana nidi ni'atu yaguinuwedi 'emiya, ta esi nigeya wanuwanuwa 'ebuni, ta esi 'eguma me Taiya be me Saidoni 'ediya yada guinuwenaya, nai lowaenei sida nuwa'ebuni, be kumata 'adi 'oamao sida 'otedi be kwausa 'ediyega sida kwausidi, be sie'itaedi 'aene 'idi bubuna to'umalina 'ediyega ni'atu sinuwa'ebuni. ²² *Ta esi 'omi nigeya 'ai'aila, 'enega bwa'omatana 'ana 'asiyata 'enaya Yaubada 'iabe me Taiya be me Saidoni 'i'atenuwa 'ole'oleyi, ta 'omi geya'abo.

²³ *"Ta me Kapaneumi 'omi mwa'adega? 'Aene taumi wagitu'eyemi galewaya, aga? Geya'abo sa'i! Ta esi 'iabe tomwawasa 'idi 'asa 'ubuninaya sida ulamwa'utemi. Manuna 'ebe nuwaowana nidi ni'atu yaguinuwedi 'emiya ta sa'i nigeya wanuwanuwa 'ebuni, ta esi 'eguma me Sodoma 'ediya yada guinuwenaya, nai lowaenei sida nuwa'ebuni, 'enega Yaubada geya'abo 'ida pe'upe'udi, ta batuwa 'idi 'asa 'ida miyami. ²⁴ *'Enega bwa'omatana 'ana 'asiyata 'enaya Yaubada 'iabe me Sodoma 'i'atenuwa 'ole'oleyi, ta 'omi geya'abo."

Eyawai'ata Yesu 'enega
(Luke 10:21-22)

²⁵ *Tuta gote 'enaya Yesu 'igwae, "Kagutoki Tamagu, 'oyo galewa ta bale'u 'adi toloina, mwalatoi gete 'ukwaiyena tosinasinapuyao be tomwalatoiya 'ediyega, ta esi gogama gidalidi 'ediya 'ue'itaena. ²⁶ Ona'ai'aila Tamagu, 'imu nuwanuwa gete bobo'ana."

²⁷ *Ta wate 'igwae, "Yage yauyauna ni'atu Tamagu nimaguya 'isa'udi, ta Tamaguna tebweuna 'imwalatonigu, ta 'abo'agu wate Tamagu tebweugu yamwalatonina, ta wate yaisigedi taudi 'abo nuwanuwagu be Tamagu yae'itae 'ediya, taudi wate sida mwalatoni.

* **11:18:** Md 3:4 * **11:19:** Lu 15:1-2 * **11:22:** Emo 1:9-10 * **11:23:** Nug 19:24-28; Yu 1:7
* **11:24:** Md 10:15 * **11:25:** 1 Ko 1:26-29 * **11:27:** Md 28:18; Yo 1:18, 3:35

28 “Ta 'enega 'omi 'imi paisewa mwauna, wada mai 'eguya, be yada gieyawai'atemi. 29 Ta 'omi wada etotowanegu be ma'egwao tada paisewa, be 'enega yaluyaluwami 'idi eyawai'ata sida loba, manuna 'abo'agu 'igu bubuna menuna ta tonuwamwa'uta. 30 *'Enega paisewa nidi be 'aa'aala nidi ya'ebwa'emi, kapekapeyadi.”

12

Yesu tauna Sabate 'ana 'inapwana (Maki 2:23-28; Luke 6:1-5)

1 *Sabateya Yesu ma ina tononoyao bagula solanega sitauya, ga tonono nidi sibotana, 'enega witi atuna si'egitagedi, ga si'enidi. 2 Ta tuta nina Palisiyao si'itediya, Yesu sieonena, sigwae, “'Inapwana, mwa'adega ga 'enega 'imu tononoyao Sabate 'ana loina sile'oa'oa?”

3 *'Enega Yesu 'idi ona 'ie'isena, 'igwae, “Buki Tabu 'ena si'etoladina De-bida manuna be 'eguma wasawai, wada mwalatoni 'aene tauna magosenao sibotana, 4 ga Yaubada 'ina anuwaya 'ilugu ga beledi etaetabuna 'i'ewena ga si'enina. Beledi nina ma 'ana loina, 'aene totaliya dimo 'adi tagwala be sida 'e'ani. Ta nige ya sawesawenaya be Debida magosenao beledi nina si'a'ani, ta sibotana 'enega tuwa tuga si'enina. 5 *Buki Tabu solanaya loina wate 'imiyami 'aene Anuwa Tabu 'ana totaliyao Sabate 'ana loina sida le'oa, ta nate nige ya loegesi.

6 “Ona'ai'aila Anuwa Tabu yage sinabwana, ta esi 'ebweu yage sin-abwa wawasae gete, 7 *Yaubada 'ina ona 'aene ‘Taliya geya nuwagu ta 'atenuwa'ole'ole esiya.’ 'Eguma ona gete 'ana mwalatoi wamwalamwala-toni, geya'abo 'igu tononoyao wa'awa'awa to'umaliyedi, manuna nige ya siloeloegesi. 8 Manuna 'abo'agu Tomota Natuna ta Sabate 'ana 'inapwana.”

Yesu tai nimameyomeyo 'igie bobo'anena (Maki 3:1-6; Luke 6:6-11)

9 Gote 'enega Yesu 'itauya ga 'idi Anuwa Tapwalolo 'ena 'ilugu. 10 Ga nada 'ebweu tai manima meyomeyona 'ilobena. 'Enega Palisiyao Yesu 'ena sienaida, sigwae, “'Inapwana, mwa'adega, kapekapeyana be Sabate 'enaya tole'oasa tagie bobo'anedi?” Ta 'idi enaida gete 'alena be 'aene Yesu 'eguma 'ionagesi, ma'etamo 'enega sida e'ewa toloina matanaya.

11 Ta 'idi ona Yesu 'ie'isena, 'igwae, “Mwa'adega 'omi 'abo 'ebweu ma ina sipi 'ebweuna namo, ta 'asiyata Sabate 'ena gaula solanaya 'ibebe'u, 'ilobwenena be 'ilisi tu'eyei? 12 Ona'ai'aila sipi yage gidalina, ta to-mota esiya yage sinabwana. 'Enega kapekapeyana be guinuwa bobo'adi Sabateya taguinuwedi.”

13 'Enega Yesu tai nina 'ieonena, 'igwae, “Nimayo 'uyasitoto.” Ga tai nina nimana 'iyasitotona ga 'ibobo'ana limana, nadige ga mali nimana.

14 'Enega Palisiyao ma idi gamwasowala siapwesa ga taudimo siloina mwa'adega Yesu sida loemwawasa'ese.

Yaubada 'ina toguinuwa

15 Ta 'idi loinakwaiya nina Yesu ni'atu 'imwalatonina, 'enega sena gote 'ipilisinena ga 'itauya mali senaya, ta tomota yaudi simuliyena, ga gote 'ena tole'oasa maibo'adi 'igiebobo'anedi, 16 ta wate 'iloinedi be 'aene geya'abo

* 11:30: 1 Yo 5:3 * 12:1: 2 Loi 23:25 * 12:3: 1 Sam 21:1-6 * 12:5: Num 28:9-10 * 12:7: Osi 6:6; Md 9:13

sisimasimana dadane tomota 'ediya. ¹⁷ 'Ina guinuwa nina gete lowa palopita Aisea Yaubada 'ina ona 'igimisimanena, 'igwae,

¹⁸ **“Wa'ita 'igu toguinuwa gete esiesinuwana ta 'ateguyega yaobobomena ma igu gwausowala. Yaluyaluwagu yada sa'u 'enaya be lolina palupaludi 'ida simanedi taudi nige ya me Yudia 'ediya.

¹⁹ *Tauna 'iabe geya'abo 'iegewagewana nai 'iebwaubwau, nai 'asa solanaya 'ionaona toila.

²⁰ Guna lasalasana geya'abo 'iguiguitoyase.

Ta wate wenukwa butabutana geya'abo 'iuleule, ga 'ana laba tauna 'enega lolina palupaluna 'iewaiwai,

²¹ be wate tauna 'ana esanega taudi nige ya me Yudia sida emisa.”

Yesu ta Bielisibubi

(Maki 3:20-30; Luke 11:14-23, 12:10)

²² 'Ebweuna tai, lowa yaluyaluwa bi'i 'idi guinuwe ga matana sikebona, ta wate meyana 'ilido, 'enega sime'ena Yesu 'ena ga 'igiebobo'anena, ga muliyega tai nina 'ie'ale be 'iona ta 'i'ita. ²³ *'Enega tomota yaudi nuwadi 'iowana ga sigwae, “Tai gete To'etoseyana, Debida 'ina susuyega, nai?”

²⁴ *Ta sa'i Palisiyao guinuwa gete alena sinonona ga sigwae, “Nige ya, ta esi yaluyaluwa bi'i 'idi 'inapwana 'ana esana Bielisibubi 'ina waiwaiyega yaluyaluwa bi'i 'iula apwesedi.”

²⁵ Ta Yesu 'idi nuwanuwa ni'atu 'imwalatonina ga 'ieonedi, 'igwae, “Bielisibubi tauna gosenao geya'abo 'iulaula apwesedi.” Ta wate 'igwae, “'Eguma 'ebweu 'ebeloina 'enaya tomotai siweweyala be taudimo silosaiya, ma'etamo 'ebeloina nina 'ineneta be 'ibebe'u. 'Asa nai susu wate nadigega, 'abo soladiya weyala 'iapwesa, ma'etamo sineneta be sibebe'u.

²⁶ Seitani wate nadigega, 'abo ma 'ina bodao taudimo silosaiya 'iabe 'ina 'ebeloina nina 'ibebe'u. ²⁷ Ni'atu waona 'aene 'abo'agu Bielisibubi 'ina waiwaiyega yaluyaluwa bi'i yaula apwesedi, ta yaita sana 'ina waiwaiyega 'omi waulaula apwesedi? Bielisibubi 'enega, nai Yaubada 'enega? Gete manuna wanuwana be wada mwalatoni 'aene yaita 'abo'agu.

²⁸ * “Ta 'abo'agu esi Yaubada Yaluyaluwana 'ina waiwaiyega yaluyaluwa bi'i yaulaula apwesedi, 'enega wada mwalatoni 'aene Yaubada 'ina lolina ni'atu 'iapwesama 'emiya.

²⁹ * “'Ebe'ita gete tai waiwaina nadigega Seitani 'ina anuwaya. Nige ya sawesawenaya 'ebweu yaita 'ilulugu be 'ina gwegwe 'ilo'ewadi, ta esi 'eguma 'ebweu tai balaeyega toewaiwai nina nimana be 'aena 'iyona nuganedi ta 'enega muliyega sawesawenaya 'ilulugu 'ina anuwaya be gwegwe nidi 'ilo'ewadi.

³⁰ “'Eguma yaisigedi taudi nige ya 'agu tolemao, taudi 'agu talauwalao. Ta wate yaisigedi taudi nige ya ma'egwao 'ada paisewa egonaya, taudi 'igu paisewa sigiegie to'umaliye. ³¹ *'Enega gete yaeona 'ai'ailimi 'aene tomota 'idi loegesiyao be 'idi ona to'umalina maibo'ana Yaubada 'ida nuwataudi. Nate namo 'eguma Yaluyaluwa Tabuna si'awa to'umaliyei, geya'abo sa'i Yaubada 'inuwanuwatau.

³² “'Abo'agu Tomota Natuna be 'eguma yaita 'i'awa to'umaliyegu Yaubada 'iabe ona nina 'ida nuwatau, ta 'abo yaita Yaluyaluwa Tabuna

* **12:18:** Ais 42:1-4 * **12:18:** Md 3:17 * **12:19:** 2 Ti 2:24 * **12:23:** Yo 7:31 * **12:24:** Md 9:34 * **12:28:** Gu 10:38 * **12:29:** 1 Yo 3:8 * **12:31:** Ib 6:4-6

'i'awa to'umaliyei geya'abo sa'i Yaubada 'inuwanuwatau tuta gete 'enaya be tuta simeemai 'ediya.”

*Kaiwe uwadi
(Luke 6:43-45)*

³³ Yesu wate 'ieonedi, “Kaiwe 'eguma bobo'ana, uwana wate bobo'ana. Ta 'eguma kaiwe to'umalina, uwana wate to'umalina. Manuna kaiwe 'ebweuna 'ebweuna uwadi 'ediyega tamwalamwalatonidi 'aene kaiwe nidi bobo'adi nai to'umalidi.

³⁴ *¹“Omi sa'i mwata natunao, 'enega nigea sawesawenaya be ona bobo'adi wa'inanadi, manuna maibo'ami toto'umalimi, ta wate 'imi nuwanuwao to'ase nadigega 'atemiya simiyami, tuta yauyauna 'awamiyega siapweapwesa. ³⁵ Manuna tai bobo'ana 'atenega yage bobo'adi 'ibubu, ta esi tai to'umalina 'atenega yage to'umalidi 'ibubudi.

³⁶ “'Enega yaeonami 'aene 'asiyata bwa'omatana 'enaya 'omi 'imi ona besobeso maibo'adi manudi Yaubada 'ida enaidemi be 'alena wada simana apwesedi. ³⁷ 'Imu onao tuga 'ediyega Yaubada 'ida 'awa bobo'aneyo nai 'ida 'awa to'umaliyeyo.”

*We'iwe'iyaya manuna
(Maki 8:11-12; Luke 11:29-32)*

³⁸ *¹“Enega lolina 'ana toe'itao be 'aina Palisiyao Yesu sieonena, sigwae, “Toe'ita, nuwanuwama be we'iwe'iyaya 'ebweuna 'uguinuwe be 'a'ita.”

³⁹ Ta Yesu 'ieonedi, “'Epata gete 'omi to'umalimi ta sogala 'alemi, nate 'alena we'iwe'iyaya wa'ebe'ebese be 'aene 'ediyega wada mwalatoi 'ai'ailigu 'aene Yaubada 'enega yamai, ta geya'abo sa'i we'iwe'iyaya nidi wa'ita'ita. Nate namo palopita Yona manuna wanuwa'i'isi, tauna tuga we'iwe'iyaya manumi, ⁴⁰ *¹manuna tauna Yona nina 'asiyata 'etoi be boiboi 'etoi 'ediya iyana sinabwana gamwanaya 'imiyami, ta 'abo'agu Tomota Natuna wate nadigega 'asiyata 'etoi be boiboi 'etoi 'ediya bale'u solanaya yada miyami.

⁴¹ *¹“Ma'etamo 'asiyata bwa'omatana 'enaya 'iabe me Ninibe sida toolo be 'epata nimi gete sida e'ewami, manuna Yona 'ediya 'iloguguyaya ga 'idi bubuna to'umalina 'ediyega sisanaila, ta 'omi gete tuga loguguya bobo'ana wawasae ni'atu wanonodi ta nigea wada sanaila. ⁴² *¹Wate nadigega kuwini nina yalasi 'enega 'imai Solomoni 'ina ona sinasinapudi sabi nonodi, ta 'asiyata bwa'omatana 'enaya 'ida toolo be 'omi 'epata nimi gete 'ida e'ewami, manuna tauna 'edasolega 'imai Solomoni 'ina ona sinasinapu sabi nonona. Ta gete tuga ona sinasinapu wawasae wanonodi ta 'omi geya nuwami wanonodi.

*Yaluyaluwa bi'i 'iila limana tai solanaya
(Luke 11:24-26)*

⁴³ “'Eguma yaluyaluwa bi'i tai 'ebweuna 'enega 'iapwesa, tai 'ida bobo'ana, ta yaluyaluwa bi'i nina 'iabe tuga 'atamanaya 'iadadana besobeso be 'ina 'ebe eyawai'ata 'i'ebe'ebese ta geya'abo 'ilobaloba. ⁴⁴ 'Enega yaluyaluwa nina taunamo 'ena 'igwae, 'Nai 'ana 'ita yaila limana 'igu gimi'ebemiya 'ena.' 'Enega 'iila ga 'ebemiya nina 'ilobena kakaena ta siyasiyayonina ta gibugibubuna. ⁴⁵ *¹'Enega 'itauya ga yaluyaluwa site sebeni toto'umali 'ai'ailidi wate 'i'au'ewedima ga ma'enaosilugu 'ebemiya nina 'enaya, ga nada ma'enaosimiyana. 'Enega tai nina 'ina miya

* 12:34: Md 15:18 * 12:38: Yo 6:30; 1 Ko 1:22 * 12:40: Ion 1:17 * 12:41: Ion 3:5 * 12:42: 1 Kin 10:1-10 * 12:45: 2 Pi 2:20

sigieto'umali 'ai'ailena, lowa nigeya nadigega. 'Omi 'epata gete wate nadigega to'umalimi ta 'imi 'ebe losalowa 'ida to'umali wawasae.”

Yesu sinana be tasinao
(Maki 3:31-35; Luke 8:19-21)

⁴⁶ *Yesu 'etamo boda 'ediya 'ionaona ta sinana be tasinao simai ga 'atamanaya sitoolo ta si'ebe'ebesa mwa'adega be 'ena sida ona. ⁴⁷ 'Enega 'ebweu tai aledi 'ime'ena Yesu 'ena. ⁴⁸ Ga Yesu tai nina 'ina ona 'ie'isena, 'igwae, “Yaita sana sinagu ta yaisigedi tasigwao?” ⁴⁹ 'Enega 'ana tomuliyao 'ediya 'ienimasusuya ta 'igwae, “Gete taudi sinagu be tasigwao. ⁵⁰ *Manuna 'eguma yaisigedi Tamagu galewaya 'ina nuwanuwa simulimuliye, taudi tasigwao nai nuugwao nai sinagwao.”

13

Witi atuna 'adi tolelewana
(Maki 4:1-9; Luke 8:4-8)

¹ Gote 'asiyata nina 'enaya Yesu anuwa nina 'enega 'iapwesa ga 'idolo le'awaya ga 'imiyatowa. ² 'Enega boda sinabwana siegogonama 'enaya, ga 'ebweu waga 'idoedoe 'enaya 'igelu ga 'imiyatowa, ta pwalu le'awaya sitootoolo. ³ Ga e'ita yaudi 'i'ebwa'edi onasemalimaliyega, 'igwae, “Tobagula 'ebweu 'ina bagulaya 'itauya, ga witi atuna 'ilelewanedi, ⁴ ga 'aina atuna 'edaya sibe'u, 'enega manuwa si'itedi, ga simwa'uta ga si'enidi. ⁵ Ta 'aina atuna bwa'a logulegulewana 'enaya sibe'u, ta muliyega sitabwa manini, manuna bwa'a gidalina tuga, ⁶ 'enega ala 'itudimwedi ga si'oapelu, manuna lamudi nigeya bwa'a gonituna silobaloba.

⁷ “Ta 'aina atuna kwakwakwala 'ediya sibe'u ga sitabwa enoenowa, ta kwakwakwala 'iewaiwai ga 'ididi emwawasidi. ⁸ Ta 'aina atuna bwa'a bobo'ana 'enaya sibe'u, ga sitabwama ga sisinabwa ga siuwa, 'enega 'aina atuna uwadi 'adi yau analedi, ta 'aina sikisiti, be wate 'aina teti.

⁹ “'Eguma matenami ona gete wada nono.”

Onasemalimali 'ina apwesa 'alena.
(Maki 4:10-12; Luke 8:9-10)

¹⁰ 'Enega 'ina tononoyao siapwesama ga Yesu sieonena, sigwae, “To'ase manuna onasemalimaliyega boda nidi 'ediya 'ue'ie'ita?”

¹¹ *'Enega Yesu 'igwae, “'Omi ni'atu Yaubada 'emiya 'itagwala be 'ina lolina sola'ai'ailidi 'ana tomwalatoyao, ta boda getedi nigeya. ¹² *'Eguma yaisigedi nadigega ma idi mwalatoi, 'iabe loeposeyana sinabwa wawasae siloba, ta esi 'eguma yaisigedi nigeya 'idi mwalatoimo ta to'ase nai 'ediya simiyami 'iabe maibo'ana siloseyedi. ¹³ Gete 'alena 'enega onasemalimaliyega yae'ie'ita 'ediya, manuna 'idi dune 'ediyega nigeya sida 'ita 'ai'aila, ta wate 'idi nono 'ediyega nigeya sida nuwasabwalena. ¹⁴ *Tomota getedi manudi lowa Aisea 'igimisimana, 'igwae,

'Ma'etamo waenonono ta geya'abo nuwami 'isabwasabwalena.

Be wate wadunedune tuga, ta geya'abo sa'i wa'ita'ita.

¹⁵ Manuna tomota getedi 'idi nuwanuwao

si'elokwani, ga tenadi 'itui,

ta wate matadi 'ikebo.

'Abona nai matadiyega si'ita,

ta tenadiyega sinonono be sinuwa sabwalena,

* 12:46: Md 13:55 * 12:50: Yo 15:14 * 13:11: 1 Ko 2:10 * 13:12: Md 25:29; Lu 8:18

* 13:14: Ais 6:9-10; Yo 12:40

be 'eguya sida sanaila,
be yagie bobo'enedi.'

16 "Ta 'omi ma imi gwausowala, manuna matamiyega wa'ita'ita ta tenamiyega wanonono. 17 *Ona'ai'aila, yage getedi wa'ita'itadi ta wanononodi lowa palopitao be topalupaluyao nuwanuwadi sinabwana be sida 'itadi nai sida nonodi, ta nigeya silobalobadi.

*Atu 'ana onasemalimali 'ana li'ama
(Maki 4:13-20; Luke 8:11-15)*

18 "Enega atu 'ana 'elelewana 'ana mwalatoi wada nono. 19 'Eguma yaita Yaubada 'ina lolina tetelina 'inono namo, ta nigeya 'inuwanuwa sabwaleni, ma'etamo togieto'umali nina 'imamai be ona nidi tai 'atenega 'i'ewayaledi. Nate atu nidi sibe'ube'u 'edayo 'adi mwalatoi.

20 "Ta wate atu nidi bwa'a logulegulewana 'enaya sibe'ube'u taudi tetela bobo'ana sinonoi ta ma idi gwausowala sitatagwala, 21 *ta nigeya lamudi 'ipa'apa'ala, 'enega tuta gidalina namo 'enaya sida miyami, be 'abo to tuta 'enaya tetela bobo'ana 'ana emisa manuna mwau nai etalauwala silobai, sibe'u manini.

22 *"Ta atu nidi kwakwakwala 'ediya sibe'uya taudi tetela bobo'ana sinonona, ta 'idi nuwanuwa bale'u be esaesa 'ana nuwanuwao 'ediyega tetela bobo'ana siloemwawasina, 'enega nigeya sawesawenaya be siuuwa.

23 "Ta atuna nidi bwa'a bobo'ana 'enaya sibe'uya taudi tetela bobo'ana sinonona ga 'ana mwalatoi 'ediya 'imiyami ga uwadi bobo'adi sisa'udi. 'Aina uwadiyao analedi, ta 'aina sikisiti, ta 'aina teti."

Onasemalimali witi ta pwatula manudi.

24 'Enega onasemalimali 'ebweu wate Yesu 'i'ebwa'edi, 'igwae, "Yaubada 'ina lolina 'atuwa nadigega 'ebweu tai witi atuna bobo'adi 'ina bagulaya 'ilelewanedi. 25 'Enega boiboiya si'eno mwataya, ta 'ana talauwala 'ebweu 'imai bagulaya ga pwatula 'ana 'ita 'atuwa witi wate 'ilelewanedi witi 'ai'aila soladiya, ga muliyega 'itauya. 26 'Enega maibo'adi sitabwama ga siuwa ga pwatula nidi topaisewao si'ita lobedi. 27 'Enega 'inapwana nina 'ina topaisewao simai ga sieonena, 'Inapwana, atuna bobo'ana 'imu bagulaya lowa 'ulelewanedi, ta mwa'adega ga 'enega pwatula ma'ediyao sitabwa leleleyama?"

28 "Ta tonibagula 'igwae, 'Nai 'agu talauwala 'ebweu 'ilelewanedi.'

"'Enega 'ina toguinuwo siona, 'Mwa'adega? Kapekapeyana be pwatula nidi 'adabu yauledi?"

29 "Ta 'inapwana nina 'igwae, 'Tuwa! Wasa'u be sitabwa leleleyama, manuna 'eguma wato be pwatula wadabu yauledi, nai 'aina witi wate ma'ediyao wadabu egogoned. 30 *Ta tuta sesoi esiya 'enaya topaisewao yada eonadi be pwatula siegogone nuganedi be sibwagilidi ta 'enega sigabu yauledi, ta witi siegogoned be 'igu anuwa masulaya siedododi."

*Atuna gidalina be 'ebe gieseseya 'adi onasemalimali
(Maki 4:30-32; Luke 13:18-21)*

31 'Ebweu wate onasemalimali 'i'ebwa'edi, 'igwae, "Yaubada 'ina etoloina 'atuwa nadigega beno atuna 'ebweuna tai 'i'ewena ga bagulaya 'iasona. 32 Beno atuna gidalina tuga ta 'ina tabwa mulinaya 'iekaiwe be 'enega manuwao simama be nalinao 'ediya 'idi newa si'abidi."

* 13:17: 1 Pi 1:10-12 * 13:21: Kol 2:7 * 13:22: Lu 12:16-21; 1 Ti 6:9-10 * 13:30: Md 3:12

³³ 'Ebweu wate onasemalimali 'i'ebwa'edi, 'igwae, "Yaubada 'ina etoloina 'atuwa nadigega pwalawa 'ana 'ebe gieseseya. Gidalina tuga waine 'i'ewena ga pwalawa sinabwana ma'iyana 'i'einisina, 'enega maibo'ana 'iseseya."

*Onasemalimali 'ina apwesa 'alena
(Maki 4:33-34)*

³⁴ Yesu 'ina ona getedi maibo'adi onasemalimali 'ediyega pwalu 'ie'itedi, manuna tauna tuta yauna onasemalimaliyega 'ie'ie'ita tomota 'ediya. ³⁵ *Gete 'enega palopita 'ina onaupaupa 'iapwesa, nate lowaenei 'igimisimanena, 'igwae,

"Onasemalimaliyega yada simana be to'ase Yaubada 'ikwaiyena bale'u 'ana mweluluwa'unu 'enega yada onaei."

Tolelewana 'ina guinuwa 'ana mwalatoi

³⁶ 'Enega Yesu pwalu 'ipilisinedi ga 'ilugu anuwaya, ta 'ina tononoyao simai ga 'ena sigwae, "Onasemalimali pwatula bagulaya 'ana mwalatoi 'uda li'ami be 'ada nuwa sabwaleni."

³⁷ 'Enega Yesu 'igwae, "Witi atuna 'ana tolelewana nate Tomota Natuna,*
³⁸ *ta bagula nate bale'u maibo'ana, ta witi nate taudi Yaubada 'ina lolina 'ana tomuliyao, ta pwatula nate taudi to'umalina 'ana toguinuwao, ³⁹ ta pwatula 'ana tolelewana nate tauna Seitani, ta tuta sesoi nate tuta 'ana 'ebe losalowa, ta tosesoi taudi aniloseyao, ⁴⁰ be tuta 'ana 'ebe losalowa 'enaya toto'umalidi taudi 'atuwa pwatula sida egogoned be sida gabu yauledi. ⁴¹ *Ta Tomota Natuna 'ina aniloseyao 'ida etunedi be to'umalina 'ana toe'itao be 'ana toguinuwao sida egogonedima be 'ina 'ebeloina 'enega ⁴² sida ula apwesedi kaiwe 'ala'alasina solanaya, nate sena nina 'enaya tomota sida dedoi be sida esala'i'ita 'elouya 'enega.

⁴³ *"Be muliyega topalupaluyao Tamadi 'ina 'ebeloina solanaya sida tuyayala, sinala nadigega.

"'Eguma yaita matenana 'ida nono.

Onasemalimali 'etoi wate

⁴⁴ "Yaubada 'ina lolina 'atuwa nadigega esaesa sinabwana, lowa 'ebweu bwa'a 'enaya sikwaiyena ta 'ebweu tai 'ilobena, ga 'ikwaiya limena, 'enega ma ina gwausowala 'itauya ga 'ina gwegweyao maibo'adi 'iegimwaneyedi, ga 'adi maisa 'i'ewena ga bwa'a nina 'igimwanena.

⁴⁵ "Ta wate Yaubada 'ina lolina 'atuwa nadigega to'une 'ebweuna mwali bobo'ana nuwanuwana. ⁴⁶ 'Enega 'ebweu mwali bobo'ana wawasae 'ilobena ga 'enega tauna 'ina bagi maibo'adi 'ipeledi be 'aene mwali nina bobo'ana wawasae 'ida 'ewa.

⁴⁷ "Ta wate Yaubada 'ina lolina 'atuwa nadigega gomana tomota siyauyena olaya, ga mali iyana be mali iyana si'onedi, ⁴⁸ ga gomana nina 'imaa geyo-geyoi ta silisina dabalaya, ga simiyatowa, ta iyana maibo'adi siweyalidi, be iyana bobo'adi gaeba 'ediya sisa'udi ta iyana to'umalidi siuledi. ⁴⁹ Nadigega wate, tuta 'ana 'ebe losalowa 'enaya, aniloseyao sida ma be toto'umalidi sida weyalidi tobobo'adi 'ediyega, ⁵⁰ be sida ula apwesedi kaiwe 'ala'alasina solanaya, be 'ena sida dedoi ta siesala'i'ita 'elouya 'enega."

Gwegwe esaesa auwaudi ta kadekadelidi

* **13:35:** Sam 78:2 * **13:37:** Tomota Natuna: Yesu tauna 'ieesena The Son of Man, 'ana mwalatoi tomota tuga. Yesu taunamo 'ieesena Tomota Natuna, ta 'ina'itao e'ediyega tomota simwalatonina 'aene tauna To'etoseyana IKeiso. * **13:38:** 1 Ko 3:9 * **13:41:** Md 25:31-46 * **13:43:** Dan 12:3

⁵¹ 'Enega Yesu 'ienaidedi, 'igwae, “Mwa'adega onasemalimali getedi maibo'adi wamwalatonidiya?” Ta sinono ga silotamo, sigwae, “O!”
⁵² 'Enega 'ieonedi, “Gete tuga wada mwalatoni 'aene lolina 'ana toe'itao 'eguma ni'atu Yaubada 'ina lolina sipanaita 'ai'ailena, taudi 'atuwa nadigega 'ebweu tonianuwa 'ina gwegwe kadekadelidi ta auwaudi soladiya esaesa 'imiyami.”

Me Nasaleta Yesu siguitoyasena
(Maki 6:1-6; Luke 4:16-30)

⁵³ *Yesu 'ina onasemalimali getedi 'ilosalonidi, ga sena gote 'ipilisinena,
⁵⁴ ga 'iila 'ina 'asaya, ta 'idi Anuwa Tapwalolo 'ena 'ilugu ga 'ie'itedi, ta tomota nuwadi 'iowana ga sigwae, “Tai gete mane 'enega 'ina sinasinapu be 'ina guinuwa waiwai 'i'ewa'ewa?”

⁵⁵ *Ta wate sigwae, “Nai tai gete to'abi'abi tuga natuna? Ta sinana Meli, ta tasinao Yemesa be Yosepa be Saimoni be Yudasa, ⁵⁶ ta wate nuunao ma'edao tamiyami. Ta mwa'adega sana ga tai gete nadigega 'isinasinapu'esa?”

⁵⁷ 'Enega siguitoyasena. Ta Yesu 'ieonedi, 'igwae, “Palopitao 'adi 'amayaba silobaloba mali 'asa 'ediya. Ta taudi 'idi 'asaya nai 'idi anuwaya nigeya 'adi 'amayabamo.” ⁵⁸ 'Enega Yesu nada 'ina guinuwa waiwai nigeya yaudi 'iguiguinuwedi, manuna nigeya sida emisena.

14

Yoni togiebapitaiso 'ina mwawasa
(Maki 6:14-29; Luke 9:7-9)

¹ Tuta gote 'enaya Elodi, tauna Galili 'ana toloina, Yesu 'ina guinuwa alena 'inonona, ² ga 'ina toguinuwao 'ieonedi, 'igwae, “Nate tai nina tauna Yoni togiebapitaiso, ni'atu 'aene mwawasega 'itoolo limana ga 'enega ma ina waiwai 'iguiguinuwa.”

³ Manuna lowa Elodi Yoni 'igiyaina ga 'iyonina ta deliya 'isa'una. Ta Yoni 'ana giyai 'alena nate 'ebweu waine 'ana esana Elodiasa, nate Elodi tasina Pilipi mwanena, ⁴ ta Elodi 'iagina ga 'iaina, ta Yoni Elodi 'ieonena, 'igwae, “Gote nigeya bubuna bobo'ana manuna tasiyo mwanena 'uaina.”

⁵ Nate 'alena 'enega Elodi nuwanuwana be Yoni 'iloemwawasi, ta esi tomota yaudi Yoni si'awa palopitaena, 'enega Elodi 'imatauta ga nigeya Yoni 'iloeloemwawasi.

⁶ Muliyege Elodi 'ina 'asiyata tubuwa 'ana 'ebe nuwa'i'ita sagalina 'enaya boda siegogona, ga Elodiasa natuna mewainena boda matadiya 'ilausa ga Elodi 'igiegwausowalina. ⁷ 'Enega Elodi gomagweine nina 'ena 'iona oboboma be 'aene 'abo to'ase nuwanuwana 'ida 'ebwa'e tuga, ta wate 'isawa tamatamana. ⁸ 'Enega sinana 'iona gomagweine 'enaya ga 'enega gomagweine nina Elodi 'ieonena, 'igwae, “Nuwanuwagu Yoni togiebapitaiso bulubuluna gaeba 'enaya 'usa'u be 'u'ebwa'egu.”

⁹ 'Enega Elodi 'inuamwau sinabwana, ta tuwa tuga 'ina sawatamatamana 'inuwa'i'isina, ta boda ni'atu 'ina ona sinonona, 'enega 'itagwala, ¹⁰ ta 'ina toguinuwao deliya 'ietunedi, ga Yoni 'otona si'upwena, ¹¹ ta bulubuluna gaebaya siusena ga sime'ena, ga gomagweine si'ebwa'ena. Ta gomagweine nina 'i'ewena ga 'itauyena sinana 'enaya. ¹² Ta Yoni 'ana tomuliyao simai ga Yoni kokowana si'ewena, ga sisa'u 'ali'aliyena, ta muliyega sitauya Yesu 'ena, ga yage gete sisimanena.

* 13:53: Yo 7:15 * 13:55: Yo 6:42

Pwalu sinabwana Yesu 'ie'enidi
(Maki 6:30-44; Luke 9:10-17; Yoni 6:1-14)

¹³ Ta Yesu yage gete 'inonona, 'enega 'iapwesa ga waga 'igeluna ga 'itauya sena mwatui daitaya. Ta boda Yesu 'ina tauya alena sinonona, 'enega 'idi 'asa 'ediyega siapwesa ga 'edega sitauya Yesu 'enaya.

¹⁴ *Ta tuta nina Yesu wagega 'isuya dabalaya pwalu sinabwana 'i'itedi, ga 'ina nuwa'ole'oleyega tole'oasao 'igiebobo'anedi.

¹⁵ Ta 'asuinuwanuwaya 'ina tononoyao simai ga Yesu sieonena, sigwae, "Inapwana, sena gete mwatui daita ta 'iabe 'iguguyoi. 'Enega boda getedi 'uda etunedi be sida ila, be 'adi masula sida gimwane 'asa selabediya 'ediya."

¹⁶ Ta Yesu 'igwae, "Geya'abo sitautauya, ta 'omi esi masula wa'ebwa'edi be si'a'a."

¹⁷ 'Enega sigwae, "Ya! 'Ama masula nige yauna, nate namo beledi nima ta iyana 'eluwa."

¹⁸ Ta Yesu 'igwae, "Beledi be iyana nidi wa'ebwa'egu."

¹⁹ 'Enega pwalu 'iloinedi ga pwatulaya simiyatowa, ga beledi nima ta iyana 'eluwa 'i'ewedi, ta 'i'itatu'e galewaya, ga masula nidi manudi 'iona oboboma, ga muliyega beledi 'igitomwedi, ga 'ina tononoyao 'i'ebwa'edi ga taudi tomota 'ediya sieguyaiyedi. ²⁰ 'Enega maibo'adi si'ai ga gamwadi 'ipawa, ta masula tupwatupwadi siegogonedi, ga kodo tuwelo siloemaedi. ²¹ *To'e'ai nidi tai dimo 'adi yau paibi tausani nadigega, ta wate iine be gogama yaudi nige ya sisawasawadi.

Yesu ola debanega 'itauya
(Maki 6:45-52; Yoni 6:15-21)

²² 'Enega 'ina tononoyao 'iloinedi be wagaya sigelu be 'aene sinugana mali esenaya, ta tauna 'aene tomota maibo'adi 'iemataluwedi be siila 'idi 'asaya. ²³ *'Enega sigelu, ta Yesu pwalu 'ietunediya, ta muliyega tauna tebweuna 'oyaya 'itu'e sabi sidasida Yaubada 'ena. 'Enega ni'atu 'iboi, ta Yesu tebweuna namo 'imiyami.

²⁴ Ta tonono nidi 'idi waga ni'atu sineyena ga sidolo bwagabwagaya, ga lisu sinabwana silobena ga 'idi waga 'ilobunibuni, ta wate yagila matadiyega 'imeema.

²⁵ Ta tomwa uliulitaya Yesu ola debanega 'itauyama, ga 'ina tononoyao nidi selabediya 'iapwesa. ²⁶ *Gote 'ena 'ina tononoyao Yesu si'itena ola debanega 'imeemai, ga simatauta sinabwana, 'enega sinanala, 'idi nuwanuwa 'aene welabana si'itena.

²⁷ Ta Yesu 'ieonedi, "Geya'abo wamatamatauta. 'Abo'agu tuga, 'imi 'inapwana."

²⁸ 'Enega Pita 'iona, 'igwae, "Inapwana, 'eguma ona'ai'aila 'oyo, 'ueonagu be ola debanega yawawa 'emuya."

²⁹ Ta Yesu 'igwae, "Umai."

'Enega Pita wagega 'imwa'uta ga ola debanaya 'itautauya Yesu 'enaya. ³⁰ Tuta nina 'itautauya yagila sinabwana 'i'itena, ga 'imatauta, ta olaya 'idalala, ga 'ibwau, "Inapwana, 'ulemegu!" ³¹ Ta Yesu 'ilomanini ga Pita 'igiyaina ta 'igwae, "Toemisa gidaliyo, to'ase manuna 'uenuwanaluwa?" ³² 'Enega siteluwa wagaya sigelu, ta yagila 'ipela.

³³ *Ga taudi waga 'ana tomiyanao sibwagobwago Yesu 'ena, ta sigwae, "Ona'ai'aila, 'oyo Yaubada Natuna."

* 14:14: Md 9:36, 15:32 * 14:21: Md 15:38 * 14:23: Lu 6:12, 9:28 * 14:26: Lu 24:36-37
* 14:33: Md 27:54

*Tole'oasao 'igiebobo' anedi sena Genesaleta 'ena
(Maki 6:55-56)*

³⁴ 'Enega siabala sena Genesaleta 'enaya ga sisuya dabalaya. ³⁵ Ta sena nina 'ana tomiyanao Yesu si'lananena, 'enega ale silelewanena 'idi 'asa maibo'ana 'ediya ga 'idi tole'oasao maibo'adi sime'edi Yesu 'enaya, ³⁶ *ta sisidena, sigwae, "Inapwana, kapekapeyana be tole'oasao getedi 'amu 'oama tupitupinamo sida gitoo?" Ga Yesu 'itagwala. 'Enega taudi 'ana 'oama sigitoona sibobo'ana.

15

*Me Yudia tubudiyao 'idi bubuna
(Maki 7:1-23)*

¹ Muliyega Palisiyao be lolina 'ana toe'itao Yelusalemega simai Yesu 'ena, ga sieonena, sigwae, ² "To'ase manuna 'imu tononoyao 'abo 'e'ai mulinaya nigeya nimadi sida 'utudi, nate tubudao 'idi lolina sile'oale'oa?"

³ Ta 'ieonedi, "Omi wate Yaubada 'ina lolina wale'oale'oa, manuna tubumiyao 'idi bubuna wamulimuliyedi. ⁴ *Yaubada 'ina lolina 'eluwa getedi: 'ebweuna 'igwae, "Tamayo be sinayo 'uda 'amayabedi', ta 'eluwena wate 'igwae, 'Eguma yaita tamana nai sinana 'i'awa to'umaliyedi, 'ilobwenena be waloemwawasi.' ⁵ Ta 'omi 'imi e'ita kabokabo, wagwae, 'Eguma yaita tamana be sinana 'ieonadi, 'igwae, "Igu gwegweyao ni'atu yatagwaledi Yaubada 'enaya, 'enega nigeya sawesaweguya be yalememi" ', 'enega 'imi nuwanuwa 'aene tai nina 'ina lema nai 'ina 'amayaba tamana 'enaya nigeya yage sinabwana. ⁶ Tubumiyao 'idi lolina gete 'enega Yaubada 'ina lolina waeyage besobesoena.

⁷ *"Ona'ai'aila 'omi tokabokabo. Lowaenei Aisea palopita manumi 'ionaupaupa 'ai'aila, tuta nina Yaubada 'ina ona 'isimanena, 'igwae,

⁸ 'Tomota getedi 'awadiyega si'ama'amayabegu ta 'atediyega nigeya,

⁹ ta wate 'eguya sitapwalolo besobeso, manuna 'idi e'itao 'abo'agu nigeya 'eguyega, ta esi tomota tuga 'idi nuwenuwega.'"

¹⁰ 'Enega tomota 'ibwauyedima ga 'ieonedi, "Ona gete wanono be wada mwalatoni 'aene ¹¹ *masula nidi 'awadega silugulugu nigeya sawesawenaya be sigiegie bailida ta esi ona nidi 'awadega siapweapwesama taudi esiya sigiebailida."

¹² 'Enega 'ina tononoyao Yesu 'ena simai ga sieonena, "Inapwana, 'unonona 'aene Palisiyao 'imu ona gete manuna ni'atu sinuwa mwau."

¹³ Ta Yesu 'igwae, "Kaiwe nidi Tamagu nigeya 'iasoasodi, ma'etamo 'idabu yauledi. ¹⁴ *Ta tuwa tuga, Palisiyao nidi sida miyami 'ana laba sibebe'u, manuna taudi toanuganao matabokebodi, be 'eguma gosediya matabokebodi sianuganedi, 'iabe maibo'adi gaulaya sibebe'u."

¹⁵ 'Enega Pita 'ilolagata ga 'igwae, "Onasemalimali gete 'ana mwalatoi 'uda li'ami 'emaya."

¹⁶ Ta Yesu 'igwae, "Nai 'omi wate 'etamo nuwami nigeya 'isabwasabwalena, ¹⁷ 'enega nigeya wamwalamwalatoni 'aene to'ase 'awadega 'ilugulugu gamwadaya 'itatauya, be muliyega 'itatauya sumwana 'enaya. ¹⁸ Ta esi to'ase tomota 'awadiyega siapweapwesama nate 'atediyega simeema ta sigiegie bailidi, ¹⁹ *nate nuwanuwa to'umalidi be loemwawasa

* 14:36: Md 9:20-21 * 15:4: Sia 20:12 * 15:7: Ais 29:13 * 15:11: Md 12:34 * 15:14: Md 23:16 * 15:19: Ga 5:19-21

be loelata be sogala be 'ipwala be onakabokabo be sinala be. ²⁰ Yage getedi 'ediyega tomota 'igiegie bailidi, ta 'abo nimada geya'abo ta'utu'utudi tuta 'e'ai 'enaya, nate yaluyaluwada geya'abo 'igiegie baili.”

*Kenani wainena 'ina emisa
(Maki 7:24-30)*

²¹ 'Enega Yesu sena nina 'ipilisinena ga 'itauya Taiya be Saidoni senadiyao 'ediya. ²² Ta sena nina 'enega Kenani wainena 'ebweu 'iapwesa ga Yesu 'ieonena, 'igwae, “'Inapwana, 'oyo Debida 'ina susu, 'uda 'atenuwa 'ole'oleyegu, manuna natugu mewainena ni'atu yaluyaluwa bi'i 'igiekabaleyena,” ²³ Ta Yesu waine nina 'ina bwau nigeaya 'ie'ie'isa, 'enega 'ina tononoyao simai ga Yesu sisidena, sigwae, “Waine nina 'ue'idi'idiye be 'itatauya, manuna 'ibwaubwau wawasae.”

²⁴ Ta Yesu 'igwae, “'Abo'agu yamai sipi kwanikwanidi Isileli namo 'ina 'ebeloina solanaya manudi.”

²⁵ Ta esi waine nina 'imai ga Yesu matanaya 'i'aetulasa, ta 'igwae, “'Inapwana 'uda lemegu.”

²⁶ Ta Yesu 'iona, “Nigeaya sawesawenaya be gogama 'adi masula ya'ebwaya kedewa 'ediya.”

²⁷ Ta waine nina 'igwae, “'Inapwana, nate ona'ai'aila. Ta mwa'adega masula mugumuguna 'abo sibebe'u 'inapwana 'ina 'ebe 'e'ai 'enega, sawesawenaya be 'ina kedewao si'a'ani?”

²⁸ *'Enega Yesu waine 'ina ona nina 'ie'isena, 'igwae, “Waine, 'oyo sa'i toemisa 'ai'aila. 'Enega gete tuga 'imu emisa nina uwana 'ida apwesa.” Ta tuta gote 'enaya waine nina natuna 'ibobo'ana limana.

Tole'oasao yaudi 'igiebobo'enedi

²⁹ 'Enega Yesu sena nina 'ipilisinena ga 'iawadawada'e Galili olana le'awinega, ga 'oyaya 'itu'e, ga nada 'imiyatowa. ³⁰ Ta boda sinabwana silagama ga 'idi tole'oasao sime'edi, taudi tolopegoi be, taudi esilae 'ediyega sinenetaya be, tomata kebokeboyao be, toekabaleyao be 'aidi tole'oasao wate Yesu selabenaya sisa'udi ga 'igiebobo'enedi. ³¹ 'Enega pwalu nidi si'itedi toekabaleya sionaona be sinonono, be taudi esilae 'ediyega sinenetaya sibobo'ana limana, be tolopegoi sitautauya palupalu, be tomata kebokebo matadi si'esasedi. 'Enega boda nidi sinuwa owana, ga me Isileli 'idi Yaubada nina situpuna.

*Yesu pwalu 'ie'enedi
(Maki 8:1-10)*

³² *'Enega Yesu 'ina tononoyao 'ibwauyedima ga 'ieonedi, “Boda getedi ya'atenuwa 'ole'oleyedi, manuna ni'atu 'asiyata 'etoi bada ma'egwao 'amiyami ta nigeaya 'adi musulamo, ta geya nuwagu be mabotanidi yaetune iledi 'abona nai 'edaya sitatai.”

³³ Ta 'ina tononoyao sieonena, sigwae, “Sena getei mwatui daita, ta mwa'adega pwalu sinabwana getei 'adi masula taloba'ese?”

³⁴ 'Enega Yesu 'ienaidedi, 'igwae, “'Eisa 'ami belediyao simiyami?” Ga sigwae, “Beledi sebeni ta 'aina iyana gidalidi.”

³⁵ 'Enega boda 'iloinedi ga bale'uya simiyatowa. ³⁶ Ga beledi sebeni be iyana nidi 'i'ewedi ga manudi 'iona lokagutoki Yaubada 'ena ga 'igitomwedi, ta 'i'ebwa'edi 'ina tononoyao 'ediya, ga taudi sieguyaiyedi boda nidi 'ediya.

* 15:28: Md 8:10, 13 * 15:32: Md 14:14

³⁷ Ta maibo'adi si'ai ga gamwadi 'ipawa, ga muliyega masula tupwatup-wadi siegogonedi ga kodo sebeni siloemaedi. ³⁸ To'e'ai nidi tai dimo 'adi yau powa tausani, ta wate iine be gogama yaudi nigeya sisawasawadi.

³⁹ Muliyega pwalu 'ietunedi ga siila limana, ta Yesu wagaya 'igelu, ga Magadani senanaya 'itauya.

16

We'iwe'iyaya manudi

(Madiu 12:38-41; Maki 8:11-13; Luke 12:54-56)

¹ *'Ebweu tuta 'enaya 'aidi Palisiyao be Sadusiyao simai ga Yesu sien-aidena, sabi toona, ga sieonena, "Kapekapeyana be we'iwe'iyaya 'ebweu 'uda guinuwe be 'ada 'awa'ai'aile 'aene 'imu waiwai Yaubada 'enega 'imai?"

² Ga Yesu 'iona, "Omi 'abo sinala wa'ita 'isugusuguwa be galewa 'ebwaga 'enega 'ibweyalina, ni'atu wamwalatonina 'aene 'iabe mali 'asiyata 'enaya 'oelaa bobo'ana. ³ Ta 'abo gonagonaya galewa bweyabweyalina ta gaigaina wa'itai, nate wasinapu 'aene kwau 'imeema. Ga nate ona'ai'aila we'iwe'iyaya nidi 'oelaa manudi 'adi mwalatoi ni'atu wamwalamwalatonidi, ta esi we'iwe'iyaya gete tuta nidi manudi nigeya wamwalamwalatonidi. ⁴ *'Epata gete 'omi to'umalimi ta sogala 'alemi, nate 'alena we'iwe'iyaya wa'ebe'ebese be 'aene 'ediyega wada mwalatoi 'ai'ailigu 'aene Yaubada 'enega yamai, ta geya'abo sa'i we'iwe'iyaya nidi wa'ita'ita. Nate namo Yona manuna wanuwa'i'isi, tauna tuga we'iwe'iyaya manumi." 'Enega Yesu 'ipilisinedi ga 'itauya.

Palisiyao be Sadusiyao 'idi 'ebe gieseseya beledi manuna

(Maki 8:14-21)

⁵ 'Enega mali esenaya siabala, ta 'ina tonono nidi 'adi 'abwaga nigeya si'ewa'ewadi, manuna sinuwa pupuledi. ⁶ *Ga nada Yesu 'ieonedi, "Palisiyao be Sadusiyao 'adi beledi 'ana 'ebe gieseseya 'enega wa'ita'i'isimi."

⁷ 'Enega tonono nidi taudimo 'ediya sigwae, "Nai Yesu 'ina ona 'alena getei manuna 'ada 'abwaga tanuwa pupulena."

⁸ Ta Yesu 'idi nuwanuwa ni'atu 'imwalatonina, 'enega 'ieonedi, "To'ase manuna waonaona 'aene nigeya 'ami 'abwagamo? Nate nigeya manuna yaonaona. Nigeya waemiemisa 'ai'aila, aga? ⁹ *Nigeya sana wanuwa sabwalena tuta nina beledi nima 'ediyega tomota paibi tausani yae'enidiya, ta masula 'ana tupwa maibo'ana waegogonedi, ¹⁰ *ga 'enega kodo yaudi waloemaedi? Tomota wate powa tausani beledi sebeni 'ediyega yae'enidiya ta 'ana tupwa maibo'ana waegogonedi ga kodo yauna 'ediyega waloe-maedi? ¹¹ 'Enega to'ase manuna ga nigeya wanuwanuwa sabwalena 'aene nigeya masula manuna yaonaona? Ta esi Palisiyao be Sadusiyao 'idi 'ebe gieseseya 'enega wa'ita'i'isimi."

¹² Gote 'ena nuwadi 'isabwalena 'aene nigeya beledi 'ai'aila 'ana 'ebe gieseseya manuna 'ionaona, ta esi Palisiyao be Sadusiyao 'idi e'itao 'ediyega sida 'ita'i'isidi.

Pita 'ina simana Yesu manuna

(Maki 8:27-30; Luke 9:18-21)

* **16:1:** Md 12:38; Yo 6:30 * **16:4:** Ion 1:17 * **16:6:** Lu 12:1 * **16:9:** Md 14:17-21 * **16:10:** Md 15:34-38

13 'Enega Yesu 'imai Sisalia Pilipai senanaya ga 'ienaida 'ina tononoyao 'ediya, 'igwae, “Mwa'adega tomota 'idi ona 'abo'agu Tomota Natuna manugu, 'aene 'abo'agu yaita?”

14 *'Enega sigwae, “'Aina tomota siona 'aene 'oyo Yoni togiebatitaiso, ta 'aina tomota siona 'aene 'oyo Ilaitiya, ta 'aina siona 'aene 'oyo Yelemaiya nai gimipalopita 'ebweu tuga.”

15 Ga Yesu 'ienaidedi, 'igwae, “Ta 'omi mwa'adega 'imi nuwanuwa 'aene 'abo'agu yaita?”

16 *'Enega Saimoni Pita 'ilolagata ga 'igwae, “'Oyo To'etoseyana Yaubada mayawasina natuna.”

17 *Ta Yesu Pita 'ieonena, 'igwae, “Saimoni, Yona natuna, 'oyo ona'ai'aila togwausowala 'ebweu, manuna 'imu mwalatoi gete nige ya tomota 'ediyega, ta esi Tamagu galewaya 'ina mwalatoyega 'i'ebwa'emu. 18 *Ta wate yaeonayo 'aene 'amu esana Pita, ta 'oyo gulewa, be 'emuya 'igu ekalesiya yada 'abi, be 'enega geya'abo bubuna to'umalina 'iewaiwai 'igu ekalesiya nina 'ena. 19 *Ta wate 'ebeloina galewaya 'ana 'ebe gigege ya'ebwa'eyo, be to'ase bale'uya 'ugibode, galewaya wate sigibode, ta wate 'abo to'ase bale'uya 'ugigege, galewaya wate sigigege.”

20 Gote 'ena Yesu 'ina tononoyao 'iloina pa'aledi, 'igwae, “Geya'abo 'ebweu yaita 'ena wasimasimanegu 'aene 'abo'agu To'etoseyana nina.”

*Yesu 'ina mwawasa ma'etamo manuna 'igimisimana
(Maki 8:31–9:1; Luke 9:22-27)*

21 Tuta gote 'enaya Yesu 'ie'ale ga 'ina tononoyao 'ie'itedi, 'igwae, “'Ilobwenena be yatatauya Yelusalema be nada 'elouya yaudi yada lobadi, 'inapwanao be totaliyao sinabwadi be loina 'ana toe'itao 'ediyega, be gote 'ena siloemwawasigu, ta 'asiyata 'etonina 'enaya Yaubada 'ida gietoolo limagu.”

22 'Enega Pita Yesu ma'alenaya 'itauyena, ga 'i'enapa'alina, 'igwae, “'Inapwana, yage gete geya'abo 'emuya 'iapweapwesa!”

23 Ta Yesu 'iasakowasi ga 'iona Pita 'enaya, 'igwae, “'Oyo Seitani, gete tuga 'upilisinegu! Geya'abo 'u'eto'etobodegu! 'Imu nuwanuwa tomota 'idi nuwanuwa, ta nige ya Yaubada 'ina nuwanuwa nadigega.”

24 *Muliyega Yesu 'ina tononoyao 'ieonedi, 'igwae, “Yaita 'eguma nuwanuwana be 'imuliyegu, 'ilobwenena be tauna 'ina nuwanuwa 'ida guitoyase, be tauna 'ana kelose 'i'aali, be 'enega 'imwamwawasa, nate nadigega 'agu muliya nina 'ana 'eda.

25 “Ta 'eguma yaita yawasina 'iegagale, ma'etamo yawasi nina 'iloseye. Ta 'eguma yaita yawasina manugu 'itagwale be 'imwamwawasa, tauna 'iabe yawasina bobo'ana 'iloba.

26 “'Eguma 'ida esaesao bale'uya sinabwa wawasae talobadi, nate yage besobeso, ta esi yage sinabwana nate yawasida bobo'ana. Manuna 'eguma yawasida bobo'ana taloseyedi, nige ya 'ebweu wate 'ana lopa'elu 'imiyami.

27 *Ma'etamo 'abo'agu Tomota Natuna yaila limanama, be Tamagu 'ina esaesa tuyatuyayalina 'enega yailama, ta wate aniloseyao ma'egwao, be tomota 'idi guinuwa'o 'adi e'isa ya'ebwa'edi.

28 “Yaona 'ai'aila 'emiya 'aene tomota 'aimi geya'abo wamwamwawasa 'ana laba 'abo'agu, Tomota Natuna, yailama sabi loina be 'ena wa'ita limagu.”

* 16:14: Mk 6:14-15 * 16:16: Yo 6:69 * 16:17: Md 17:5 * 16:18: 1 Ko 3:11; Gu 4:10-12; Ep 2:20 * 16:19: Yo 20:23 * 16:24: Lu 14:27 * 16:27: Lo 2:6; Et 22:12

17

*Yesu 'ana 'ita 'idumaduma
(Maki 9:2-13; Luke 9:28-36)*

¹ 'Asiyata sikisi mulinaya Yesu 'ina tononoyao 'etoi 'i'au'ewedi, ga ma'ena situ'e 'oya 'ebweu kesolana 'ena. Tonono nidi taudi Pita be Yemesa matasina Yoni. ² *Tuta nina 'idi miya 'oyaya Yesu maninina si'itena tuyayalina 'atuwa sinala 'ana 'ita, ta 'ana 'oama 'iwakeke 'atuwa maedana 'isaesae. ³ Ta wate Mosese be Ilaitiya siapwesama ga Yesu nina ma'edi si'awa'awagwae.

⁴ 'Enega Pita 'ilolagata ga Yesu 'ieonena, 'igwae, "Inapwana, 'ida miya gete nadigega bobo'ana, 'enega 'ilobwenena be 'eguma 'utatagwala yoeyoe 'etoi ya'abidi be 'ebweu 'oyo manuyo, ta 'ebweu Mosese manuna, ta 'ebweu Ilaitiya manuna."

⁵ *Pita 'ina ona ma'etamo nige ya 'ilosalosaloni ta pwana maedanina 'italaekabobodi, ta pwana 'enega 'enana 'ebweu sinonona, 'igwae, "Gete natugu bobo'ai'ailina, tauna manuna yagwawsowala sinabwana, 'enega 'ina onao wada nonodi."

⁶ Ta tonono nidi ona nina sinonona ga ma idi matauta sibe'u sanamwa'uta, ⁷ ga Yesu 'imai ga 'igitoodi, 'igwae, "Watoolo. Geya'abo wamatamatauta." ⁸ 'Enega sisanatu'e ga Yesu tebweuna namo 'itootoolo si'itena.

⁹ 'Enega 'oyega siebuebusima ga Yesu 'iloinedi, 'igwae, "Yage nidi ni'a wa'itedi geya'abo tomota 'ediya wasimasimantedi ga 'ana laba 'abo'agu Tomota Natuna mwawasega yatoolo limana."

¹⁰ *Ga Yesu 'ina tononoyao 'ena sienaida, sigwae, "To'ase manuna lolina 'ana toe'itao siona 'aene Ilaitiya 'igimi nuganama, be muliyega To'etoseyana nina 'imama?"

¹¹ Ta Yesu 'igwae, "O nadigega, Ilaitiya 'aene 'ida giminuganama be 'enega yage maibo'adi 'ida giepaepaludi. ¹² *Ta sa'i Ilaitiya nina ni'atu 'imai saba, ta tomota nige ya si'ina'inana ta esi siguinuwa besobeso 'enaya to'ase 'idi nuwena nadigega, 'iabe wate 'abo'agu Tomota Natuna nadigega 'eguya sibubuna'esa." ¹³ *'Enega tonono nidi gote 'ena sinuwena 'aene Yesu Yoni togiebapitaiso manuna 'ionaona.

*'Ebweu gwama 'ana le'oasa lobwebwai Yesu 'igiebobo'anena
(Maki 9:14-29; Luke 9:37-43)*

¹⁴ 'Enega Yesu ma ina tononoyao simwa'uta boda 'ediya, ta 'ebweu tai 'imai ga 'i'aetulasa Yesu matanaya, ¹⁵ ta 'igwae, "Inapwana, natugu 'uda 'atenuwa 'ole'oleyei be 'uda giebobob'ane, manuna tuta yauna 'ana lobwebwai manuna 'itaitai, ta bwalana siuyauya sinabwana, ta 'aina tuta 'ediya 'awesabelulu 'enaya 'ibe'ube'u, ta 'aina tuta bwasi ni'u 'ediya 'ibe'ube'u. ¹⁶ Ta 'imu tononoyao 'ediya yame'ena, ta nige ya sawesawediya be sigiebobo'ane."

¹⁷ 'Enega Yesu 'ieonedi, "Omi sana mwa'adega? Ga debami pa'ala yaita! Nai nige ya waemiemisegu, aga? Ni'atu 'imi debapa'ala 'enega yalo'ame'ame. Baga, gwama nina wame'e 'eguya be ya'ita."

¹⁸ 'Enega Yesu yaluyaluwa bi'i 'iloinena ga lobwebwai gwama nina 'enega 'iapwesa ga 'ibobo'ana limana.

* 17:2: 2 Pi 1:16-18 * 17:5: Md 3:17 * 17:10: Mal 4:5 * 17:12: Md 11:14 * 17:13: Lu 1:17

¹⁹ Muliyega Yesu 'ina tononoyao simai ga taudimo Yesu ma'ena, ta sieonena, sigwae, "Inapwana, mwa'adega 'abo'ama ga nigeaya sawesawemaya be yaluyaluwa bi'i 'aula apwese."

²⁰ *Ga Yesu 'igwae, "Manuna 'imi emisa nenetana. Yaona'ai'aila 'eguma 'imi emisa 'ana waiwai beno atuna nadigega, ma'etamo 'oya gote 'ena wagwae, 'Gete 'enega 'umiya dolo', 'iabe 'ida ematamatana tuga. Nadigega wate yage maibo'ana sawesawemiya be waguinuwedi." ²¹ (-)

*Yesu 'ina mwawasa manuna 'iona limana
(Maki 9:30-32; Luke 9:43-45)*

²² *Muliyega Galili 'ena simiyami, ga Yesu 'iemataluwedi, 'igwae, "Abo'agu Tomota Natuna, ta ma'etamo 'agu tosipupu 'ida 'ebwayaegu 'agu talauwalao 'ediya ²³ be siloemwawasigu, be 'asiyata 'etonina 'enaya Yaubada 'igietoolo limagu." Yesu 'ina simana gete manuna sinuwamwau 'ai'aila.

Idi takisi Anuwa Tabu manuna

²⁴ *Muliyega sitauya Kapaneumi 'enaya, ta takisi Anuwa Tabu manuna 'ana toegogonao simai ga Pita 'ena sigwae, "Mwa'adega, sawesawenaya be 'imu toe'ita nina 'itakisi, nai nigeaya?" ²⁵ Ta Pita 'igwae, "O, 'iabe 'ina takisi 'isa'u."

'Enega Pita 'iilama anuwaya, ta Yesu Pita 'ieonena, 'igwae, "Saimoni, to'ase 'imu nuwena toloinao bale'uya manudi, yaisigedi 'ediyega takisi si'ewa'ewa? taudi natudiyao 'ediyega? nai mali tomota 'ediyega?"

²⁶ 'Enega Pita 'igwae, "Mali tomota 'ediyega."

Ga Yesu wate 'iona limana, 'igwae, "Ona'ai'aila! Ta esi taudi natudiyao nigeaya 'adi mwaumo. ²⁷ Ta geya'abo taloogwautoyasa, 'abona nai 'edayaya sinuwamwau. 'Enega gete tuga bani 'u'ewa be 'udolo le'awaya be 'abo gimiyana 'ulisi, 'awana 'ugigege be solanega mani 'u'ewenama be 'u'ebwa'edi, nate 'oyo be 'abo'agu 'ida takisi, sawesawedaya."

18

*Yaisigedi taudi toloetana Yaubada matanaya?
(Maki 9:33-48; Luke 9:46-48, 17:1-2)*

¹ *Tuta gete 'enaya Yesu 'ina tononoyao simai ga sieonena, sigwae, "Inapwana, yaita toloetana Yaubada 'ina lolina solanaya?"

² 'Enega Yesu gwama 'ebweuna 'ibwauyena, ga gwama nina gamwagamwanidiya 'ietoolona, ³⁻⁴ **ta 'ieonedi, "Yaona'ai'aila yaisigedi 'omi 'eguma 'imi nuwamwa'uta gwama gete nadigega, 'omi toloetana Yaubada 'ina lolina solanaya, ta 'abo nigeaya wanuwawu'ebuni be gogama gidalidi nadigega, geya'abo sa'i walugulugu 'ina 'ebeloina 'enaya.

⁵ *"Enega 'eguma 'ebweu tomota gwama gete nadigega 'i'au'ewa manugu, tauna 'abo'agu wate 'i'au'ewegu. ⁶ Ta esi 'eguma yaita 'itoo be 'agu toemisao gogama getedi 'ediyega 'ebweuna 'igie be'uyei, tai nina nai waine nina 'ilobwenena be gulewa sinabwana 'otonaya silosipwa be magulewana siula mwa'ute ni'uya be 'idalala.

⁷ "Omi me bale'u nuwa'ole'olemi sa'i, manuna 'ebe be'u yaudi simiyami. Ona'ai'aila 'ilobwenena be 'ebe be'uyao bale'uya sida miyami, ta esi 'eguma tai 'itoo be gosena 'igie be'uyedi, ma'etamo tai nina 'ito'umali 'ai'aila.

* **17:20:** Mk 11:23 * **17:22:** Md 16:21 * **17:24:** Sia 30:13 * **18:1:** Lu 22:24 * **18:3-4:** Md 19:14 * **18:3-4:** Mk 10:43-44 * **18:5:** Yo 13:20

⁸ “Ta 'eguma nimayo nai 'aeyo 'igie be'uyeyo 'ilobwenena be 'u'upwa yaule. Nigeya 'ana to'umalinamo 'eguma manima 'upwa'upwayo nai ma imu lopegoi ta yawasiyo bobo'ana 'uloba. Ta esi to'umali wawasae 'emuya 'eguma manima luwaluwayo be ma'ae luwaluwayo siula mwa'uteyo kaiwe 'ala'alata atayana 'enaya.

⁹ “Matayo wate nadigega 'eguma 'igie be'uyeyo 'u'iwa yaule tuga, manuna nigeya 'ana to'umalinamo 'eguma mamata 'ebwe'ebweuyo ta yawasiyo bobo'ana 'uloba. Ta esi to'umali wawasae 'emuya 'eguma mamata luwaluwayo siula mwa'uteyo 'asagabugabu 'enaya.

Gogama geya'abo wae'idi'idiyedi
(Luke 15:3-7)

¹⁰ “Gogama gete nadigega geya'abo 'ebweuna 'ediyega wae'idi'idiye. Ona'ai'aila, gogama nidi 'idi aniloseyao tuta maibo'ana galewaya Tamagu matanaya simiyami, ta siduneduneyo. ¹¹*(-)

¹² “Ta mwa'adega 'eguma tai 'ina sipiyao 'adi yau analedi, ta 'ebweuna 'ediyega 'itauyagesi be 'ikwakwani, 'iabe nainiti naini nidi 'oyaya 'iasa'udi be kwanikwanina nina 'i'ebesei, aga? ¹³ Ta 'abo 'iloba limai, ona'ai'aila 'iabe 'ina gwausowala sinabwa wawasae. Ta esi site nainiti naini nidi bobo'adi nigeya manudi 'igwaugwausowala wawasae. ¹⁴ 'Enega gete tugai wada mwalatoni 'aene Tamagu galewaya geya nuwana be gogama getedi 'ediyega 'ebweu yaita 'iesiesilae.

Tasidai 'ina logesi manuna.
(Luke 17:3)

¹⁵ * “Ta 'eguma tasiyo to'umalina 'iguinuwe 'emuya, 'utoo be wateluwa namo 'ina to'umalina nina wagiepaepalu, be 'eguma 'enayo 'inono, bobo'ana, nate ni'atu waegosigosiyana limana. ¹⁶ *Ta 'eguma geya nuwana be 'enayo 'inonoi, tomota 'ebweuna nai 'eluwa wate 'u'ewadi be ma'emiyao tasimuna 'enaya waona be 'ina to'umalina 'ana 'ai'aila 'ida nuwasabwaleni. ¹⁷ Ta 'eguma tuga geya nuwana be 'inonomi waona apwesa toekalesiyao 'ediya, be 'eguma geya nuwana wate toekalesiyao 'idi ona 'inonodi, wada gutoyase tuga be 'imiya apwesa nadigega takisi 'ana toegogona.

¹⁸ * “Yaona'ai'aila to'ase 'abo bale'uya wayonidi, yage nidi galewaya 'iabe wate siyonidi. Ta wate to'ase 'abo bale'uya wali'amidi 'iabe yage nidi wate galewaya sili'amidi.

¹⁹ * “Gete tuga yaeonami 'aene 'eguma yaisigedi siteluwa 'emiyega bale'uya sitatagwala 'ebweu yage manuna be manuna sisidasida Tamagu galewaya 'enaya, 'ida guinuwa tuga. ²⁰ Manuna 'eguma 'ebweu sena 'enaya 'eluwa nai 'etoi tomota 'agu esanega simiya egogona, 'abo'agu wate gamwagamwanidiya yamiyami.”

Nuwatau manuna

²¹ 'Enega Pita 'imai ga Yesu 'ieonena, 'igwae, “'Inapwana, 'eguma tasigu tuta yauna 'eguya to'umalina 'iguiguinuwei, ma'eisa sawesawenaya be 'ina to'umalina nina yanuwataudi, masebeni, nai 'eisa?”

²² Ga Yesu 'iona, “Nigeya masebeni namo, ta esi tomoyauyau. ²³ Manuna Yaubada 'ina lona 'atuwa kini 'ebweuna, tauna nuwanuwana be 'ina toguinuwao 'idi lowaga siyotuli 'enaya. ²⁴ 'Enega 'ie'ale ga tai 'ebweuna sime'ena 'ina lowaga teni tausani kina, ²⁵ ta nigeya sawesawenaya 'iyotuli,

* 18:11: Lu 19:10 * 18:15: Lu 17:3; Ga 6:1 * 18:16: Yo 8:17 * 18:18: Yo 20:23 * 18:19: Yo 15:7

'enega 'inapwana nina 'iloina be 'aene tai nina mwanena be natudiyao be 'idi gwegweyao maibo'adi siegimwanedi, be 'adi maisa toloina nina 'ida 'ewa toguinuwa nina 'ina lowaga manuna. ²⁶ Ta toguinuwa nina ma ina nuwamwau 'i'aetulasa ga 'isidasida 'enaya, 'igwae, 'Inapwana 'uda 'atenuwa 'ole'oleyegu be ma'etamo 'igu lowaga maibo'ana yada yotuli.' ²⁷ 'Enega 'inapwana 'i'atenuwa 'ole'oleyena ga 'ina lowaga maibo'ana 'inuwatauna, ta 'enega toguinuwa nina 'iapwesa.

²⁸ "Iapwesa ga gosiyana 'ebweuna 'ilobena, ta gosiyana 'ina lowaga toea analedi namo, ga gosiyana 'otonaya 'igiyaina ga 'ididigena, 'igwae, 'Gete tuga 'imu lowaga 'eguya 'uyotuli!' ²⁹ 'Enega gosiyana 'i'aetulasa ga 'enaya 'isida, 'igwae, 'Uda 'atenuwa 'ole'oleyegu tuga be ma'etamo 'imu lowaga maibo'ana yada yotuli.' ³⁰ Ta gosiyana 'enana nigea 'inoono ta deliya 'isa'una be 'aene nada 'ida miyami be 'ana laba 'ina lowaga maibo'ana 'iyotuli.

³¹ "Ta toguinuwa nidi gosediyao yage nina si'itena, 'enega sinuwamwau sinabwana, 'enega sitauya 'idi 'inapwana 'enaya ga siteluwa nidi sisi-manedi. ³² 'Enega 'inapwana nina 'ina toguinuwa 'ibwauyena ga 'ieonena, 'igwae, 'Oyo toguinuwa to'umaliyo, manuna 'imu sida 'atenuwa 'ole'oleyega 'imu lowaga maibo'ana yanuwataudi, ³³ 'enega 'oyo wate 'ilobwenemu be gosiyamuna 'uda 'atenuwa 'ole'oleye be 'ina lowaga wate 'uda nuwatau.'

³⁴ "Enega 'inapwana nina 'igamwasowala 'ai'aila ga deli 'ana to'ita'i'itao 'iloinedi ga toguinuwa nina deliya sisa'una be 'aene nada 'ida miyami be 'ana laba 'ina lowaga maibo'ana 'ida yotula egumwalidi."

³⁵ *'Enega Yesu 'ina ona 'ilosalonina, 'igwae, "Tamagu galewaya wate 'emiya 'ida guinuwa nadigega, 'eguma tasimiyao geya'abo wa'ate'atenuwa 'ole'oleyedi be 'idi loegesiyo wanuwanuwataudi."

19

Sa'ila manuna (Maki 10:1-12)

¹ Yesu 'ina e'ita nidi 'ilosalonidi ga sena Galili 'ipilisinena ga Yudia 'ina senaya 'ilugu, nate bwasi Yolidani mali esenaya. ² Ta boda wate sinabwana Yesu simuliyena ga nada 'idi tole'oasao 'igiebobo'enedi.

³ 'Enega Palisiyao simai ga nuwanuwadi be Yesu sitoo, 'enega 'ena sienaida, sigwae, "Inapwana, kapekapeyana be 'aina logesi manudi tai mwanena 'isa'ilei?"

⁴ *Ta Yesu 'igwae, "Buki Tabu 'ena 'eto'etoladina ni'atu wamwalatonina 'aene tuta 'ana 'ebe e'ale 'enaya Tomweluluwa nina tomota 'eluwa 'imweluluidi, me'olotona ta mewainena, ⁵ *ga 'igwae, 'Gete 'alena 'enega tai tamana be sinana 'ida pilisinedi be mwanena ma'iyana simiyaluwa, be siteluwa nidi oodi 'ebweuna tuga.' ⁶ Lowa siteluwa nidi simiya dumaduma ta gete tuga ni'atu sie'ebweu. Yaubada ni'atu 'iemiya luwedi 'enega geya'abo 'ebweu yaita 'iemiya dumedumedi."

⁷ *'Enega siona, sigwae, "To'ase manuna Mosese 'iloina 'aene tai sawe-sawenaya be pwepwai 'ena 'ina guitoyasa 'isimane be mwanena 'i'ebwa'e be 'enega 'isa'ilei?"

⁸ Ta Yesu 'igwae, "Nate 'imi debapa'ala 'enega Mosese 'itagwala 'emiya be mwanemiyao nadigega wasa'ila'esedi, ta esi gimi tutaya nigea wate

* **18:35:** Md 6:15; Ep 4:32; Kol 3:13 * **19:4:** Nug 1:27 * **19:5:** Nug 2:24; Ep 5:31 * **19:7:** 2
Loi 24:1-4

tagwala sa'ila manuna 'imiyami. ⁹*Ta yaeonami 'aene 'eguma tai 'ebweu mwanena nigeya 'iloeloegesi ta tai tuga 'isasa'ila be 'iaibala mali waine 'ena, nate 'ina loelata.”

¹⁰*'Enega 'ina tononoyao sieonena, sigwae, “'Eguma tai mamwanena 'adi lolina gete nadigega 'ilobwenena be geya'abo tai be waine siaiai.”

¹¹Ta Yesu 'igwae, “'E'ita gete nigeya tomota maibo'adi manudi, ta 'eguma Yaubada mwalatoi 'i'ebwaya 'aina tomota namo 'ediya sida mwalatoni ¹²'aene 'aina 'oloto 'idi tubuwa'unu 'enega nigeya sawesawenaya be siai, ta 'aina 'oloto si'ewedi 'enega nigeya sawesawediya be siai, ta wate 'aidi 'oloto Yaubada 'ina lolina manuna taudimo si'etobodedi be geya'abo siaiai. 'Eguma yaita ona gete sawesawenaya be 'imwalatoni, ma ina mwalatoi 'ida nuwasabwaleni.”

Yesu gogama 'iona obobomedi
(Maki 10:13-16; Luke 18:15-17)

¹³'Enega tomota gogama sime'edi Yesu 'enaya be 'aene 'ida gitoodi be manudi 'ida sidasida Yaubada 'ena. Ta 'ina tononoyao esi gogama nidi si'etobodedi. ¹⁴*Ta Yesu 'igwae, “Geya'abo gogama wa'eto'etobodedi ta esi wada tagwaledi be 'eguya sida mai, manuna gogama getedi nadigega Yaubada 'ina 'ebeloina 'ilobwene 'ai'ailedi.” ¹⁵'Enega Yesu gogama nidi 'igitoodi ga muliyega 'ipilisinedi.

Toesaesa 'ebweu Yesu 'iguitoyasena
(Maki 10:17-31; Luke 18:18-30)

¹⁶Muliyega 'ebweu tai Yesu 'ena 'imai ga 'igwae, “Toe'ita, to guinuwa bobo'ana yada guinuwe be 'enega yawasigu ataya yada loba?”

¹⁷Ta Yesu 'igwae, “To'ase manuna guinuwa bobo'adi manuna 'uenaida 'eguya? Manuna 'ebweuna namo tobobo'ana 'imiyami, 'enega 'abo nuwanuwayo be yawasiyo ataya 'uloba 'ilobweneyo be tauna 'ina loinao 'umuliyedi.”

¹⁸*Ga tai nina 'ienaida, 'igwae, “To lolina?”

Ta Yesu 'igwae, “Geya'abo loemwawasa; geya'abo loelata; geya'abo 'ipwala; geya'abo simana kabokabo; ¹⁹ta tamayo be sinayo 'uda 'amayabedi; be wate gosemwao 'uda obobomedi nadigega tauyo 'amu oboboma.”

²⁰Ga tubuwao nina 'igwae, “Lolina getedi maibo'adi yamuliya 'ai'ailedi, ta to'ase wate yada guinuwe?”

²¹**Ta Yesu 'igwae, “'Eguma nuwanuwayo be adeliyo maibo'ana bobo'ana, 'uila 'imu 'asaya be 'imu gwegwe maibo'adi 'uegimwaneyedi be 'adi maisa 'ueguyaiyedi togomabeso 'ediya, ta 'enega 'umama be 'umuliyegu, be 'enega ma'etamo esaesa galewaya 'uloba.”

²²Tai nina Yesu 'ina ona gete 'inonona ga ma ina nuwamwau 'iila. Tauna 'ana yakwala nigeya yauna ta 'ina gwegwe yau wawasae 'iegagaledi.

²³'Enega Yesu 'ina tononoyao 'ieonedi, “Ona'ai'aila, toesaesao 'idi lugu Yaubada 'ina 'ebeloina solanaya mwauna. ²⁴Ta wate yaeonami 'aene yobai kameli 'ina lugu siyaluma 'ana lobwalena 'enega mwauna, ta esi toesaesao 'idi lugu Yaubada 'ina 'ebeloina 'enaya mwau wawasae.”

²⁵Yesu 'ina tononoyao 'ina ona gete sinonona ga nuwadi 'iowana wawasae, ta sigwae, “'Eguma gete nadigega, yaita sana sawesawenaya be 'ebe gwausowala 'iloba?”

* 19:9: Md 5:32 * 19:10: 1 Ko 7:1-2, 7-9 * 19:14: Md 18:2-3 * 19:18: Sia 20:12-16; Lo 13:9
* 19:21: Md 6:20; Gu 2:45 * 19:21: Md 13:22

²⁶ Ga Yesu 'iduneyedi ta 'igwae, “Yage gete mwau wawasae tomota 'ediya, ta esi Yaubada 'enaya yage maibo'ana kapekapeyadi.”

²⁷ *'Enega Pita 'ilolagata ga 'igwae, “'Inapwana, 'abo'ama mwa'adega? Manuna 'ima gwegweyao maibo'adi ni'atu 'apilisinedi ta 'amuliyemu.”

²⁸ *Ta Yesu 'ieonedi, “Ona'ai'aila, ma'etamo bale'u 'ana gieauwau 'enaya 'abo'agu Tomota Natuna 'igu 'ebemi esaesa 'ena yada miyatowa, ta wate 'omi 'igu tononoyao wate tuwelo 'imi 'ebemiya tuwelo 'ediya wate wamiyatowa be me Isileli 'idi susuyao tuwelo wada loinedi. ²⁹ Be 'eguma yaisigedi 'omi 'imi anuwao nai tasimiyao nai nuumiyao nai tamamiyao be sinamiyao nai natumiyao nai 'imi tanowayao wapilisinedi, ma'etamo yage nidi wapilisinediya 'adi lopa'elu ma 'adi loeposeyana analedi wada lobadi, yawasimi ataya ma'iyana. ³⁰ Ta gete tuga tonuganao yaudi ma'etamo sida muliya, ta taudi simulimuliya ma'etamo sida nugana.

20

Bagula 'ana toguinuwao onasemalimalidi

¹ “Yaubada 'ina lolina 'atuwa tai 'ebweuna ma ina bagula. Tai nina gonamapumapuya* 'itoolo ga 'itauya 'asaya ga 'aina toguinuwao 'ibwauyedima sabi paisewa 'ina bagulaya. ² 'Enega lolina 'isa'una be 'aene 'asiyata 'ebweuna paisewa 'ana maisa kina 'ebweuna, ga sitagwala. 'Enega 'ietunediya ga sitauya 'ina bagulaya sabi paisewa.

³ “Ga sinala 'isaetu'ema ga tai nina 'itauya limana 'asa nina 'ena, ga tomota 'aidi wate 'ilobedi simiyamiya daidaita. ⁴ 'Enega 'ibwauyedima ga 'igwae, ‘'Omi wate watauya 'igu bagulaya be wapaisewa, be 'imi paisewa 'ana maisa palupaluna yada 'ebwa'emi.’ 'Enega sitauya bagulaya.

⁵ “'Enega 'asuoleoleya ta 'asuinuwanuwaya wate 'itauya limana 'asa nina 'ena, ga nada tomota 'aidi 'ilobedi ga 'ibwauyedi ga wate 'ietunedi ga sitauya 'ina bagulaya.

⁶ “Ta 'asuinuwanuwa 'ai'ailaya wate 'iapwesa limana ga 'itauya 'asaya ga tomota wate 'aidi 'ilobedi ga 'ienaidedi, 'igwae, “To'ase manuna 'asiyata maibo'ana wamiyamiya daidaita?”

⁷ “Ta sigwae, ‘Manuna nigeya 'ebweu yaita 'ibwauwauyema sabi paisewa.’

Ga tai nina 'igwae, ‘'Omi wate watauya 'igu bagulaya be wapaisewa.’

⁸ “'Enega boi'unu 'enaya toni bagula nina 'ina paisewa 'ana to'ita'i'ita 'ieonena, 'igwae, “Toguinuwao maibo'adi 'ubwauyedima be 'adi maisa 'u'ebwa'edi, taudi tomai auwau 'ediyega 'ue'ale be 'adi maisa 'u'ebwa'edi be 'ana laba taudi 'asiyata maibo'ana 'ena sipaisewayaya 'adi maisa 'ebe losalowa 'enaya 'u'ebwa'edi.’ ⁹ 'Enega taudi 'asuinuwanuwa namo 'enaya sipaisewayaya simai ga 'adi maisa kina 'ebweuna 'ebweuna si'ewa. ¹⁰ Muliyege maibo'adi wate topaisewa nidi simai ga 'adi maisa kina 'ebweuna 'ebweuna si'ewena. Ta togimi paisewa wate, taudi 'asiyata maibo'ana 'ena sipaisewayaya simai ga sinuwena 'aene 'iabe maisa ma 'ana loeposeyana si'e'ewa, ta nigeya, taudi wate kina 'ebweuna namo si'ewena. ¹¹ 'Enega 'idi kina si'ewedi ta tonibagula 'ena silomugi, ¹² ga sigwae, “Tomota tomai auwau 'idi paisewa tuta kukupana namo, ta 'abo'ama 'asiyata maibo'ana ala solanaya 'apaisewa, ta 'ana maisa 'atuwa maibo'ama 'ima paisewa leleleya.’

* **19:27:** Md 4:18-20 * **19:28:** Et 3:21 * **20:1:** gonamapumapuya: Gonagona gidalina.

13 “Ta 'Inapwana 'ebweuna 'ediyega 'ieonena, 'igwae, 'Gosiyagu, nigeaya wate yaloina gesi 'emuya, manuna 'ida gimiloina 'aene kina 'ebweuna namo 'u'ewa. 14 'Imu kina gete 'u'ewa be 'utatauya. Ta 'abo'agu 'igu loina 'aene tomota tomata auwau 'adi maisa ya'ebwa'edi 'oyo nadigega 'amu maisa. 15 Maisa gete 'abo'agu 'igu 'ebeloina. Geya'abo 'omi waloiloina. Geya'abo 'igu oboboma tomota 'ediya manuna wae'ipi'ipi.’ 16 'Enega taudi simulumuliyaya ma'etamo sida nugana ta taudi sinuganugana ma'etamo simuliyaya.”

*Yesu 'ina mwawasa 'etamo manuna 'ionaupaupa limana
(Maki 10:32-34; Luke 18:31-34)*

17 *'Etamo Yesu Yelusalema manuna 'itu'etu'e ga 'ina tononoyao site tuwelo 'i'au'ewedi 'eda tupitupinaya ga taudimo, ta 'ieonedi, 18 'igwae, “Gete tuga tatu'etu'e Yelusalema. 'Abo'agu Tomota Natuna ta 'agu tosipupu nina 'ida telesipupuyegu totaliyao sinabwadi be loina 'ana toe'itao 'ediya be 'igu mwawasa manuna sida loina, 19 be muliyega sida 'ebwayaegu taudi nigeaya me Yudia 'ediya be sida tuyeyegu be balaeyega sisapigu, be kelose 'enaya situtu epa'iyegu, be 'asiyata 'etonina 'enaya Yaubada 'ida gietoolo limagu.”

*Yemesa be Yoni sinadiya 'ina sida Yesu 'ena
(Maki 10:35-45)*

20 Muliyega Sebedi mwanena manatunao simai ga sinadina Yesu 'enaya 'i'laetulasaya ta 'isida 'enaya. 21 Ga Yesu 'igwae, “To'ase nuwanuwayo?” Ta waine nina 'igwae, “Nuwanuwagu be natugwao 'ediya 'uda tagwala be 'abo tuta nina 'uetoloina, sawesawenaya be selabemuya sida miyatowa, 'ebweuna 'ataimuya ta 'ebweuna gegeumimuya.”

22 *'Enega Yesu tai nidi 'ieonedi, “'Omi 'imi sida gete 'ana mwalatoi nigeaya wamwalamwalatoni. Mwa'adega, 'elouya keigana 'enega yanunuma kapekapeyana be 'omi wate 'enega wanunuma?”

Ta sigwae, “Sawesawemaya.”

23 Ta Yesu 'igwae, “Ona'ai'ailla, keiga nina 'enega yanunuma 'omi wate 'enega wanunuma, ta esi nigeaya sawesaweguya be yaesinuwa yaisigedi ma'etamo 'igu etoloina 'enaya 'ataiguya be gegeumiguya sida miyatowa, manuna gete Tamagu tauna sa'i 'ina 'ebeloina be 'iesinuwa.”

24 Ta tononoyao site sanau Yemesa be Yoni 'idi sida sinonona ga sigamwasowaledi. 25 *'Enega Yesu maibo'adi 'ibwau egogonedima ga 'ieonedi, “'Omi wamwalatonina 'aene 'inapwanao bale'uya 'idi tomotaiyao siloiloina pa'aledi, 26 ta 'omi geya'abo wate nadigega taudi waguiguinuwa'esa. Ta 'eguma yaita 'oyo nuwanuwayo be 'emiyega 'uetoloina 'ilobweneyo be gosemwao manudi 'uda etoguinuwa.

27 “Ta wate 'eguma yaita 'oyo nuwanuwayo be 'emiyega 'uetoanugana 'ilobweneyo be gosemwao manudi 'uda etopaisewa. 28 *Wate nadigega 'abo'agu Tomota Natuna yamai bale'uya nigeaya 'aene tomota manugu siguinuwa, ta esi sabi guinuwa tomota manudi, ta wate yatagwalegu be yamwamwawasa tomota maibo'ami 'ami etoli'ama manuna.”

*Tomatakebo siteluwa Yesu 'igiebobo'enedi
(Maki 10:46-52; Luke 18:35-43)*

* 20:17: Md 16:21, 17:22-23 * 20:22: Md 26:39 * 20:25: Lu 22:25-26 * 20:28: Lu 22:27; Pi 2:7

29 'Enega Yeliko sipilisinena ta boda sinabwana Yesu simuliyena. 30 *Ta tomata kebokebo siteluwa 'eda tupitupinaya simiyatowaya Yesu 'ina sakowasi alena sinonona, 'enega Yesu 'ena sibwau, “Debida tubuna ye, 'uda 'atenuwa 'ole'oleyema.”

31 Ta pwalu siteluwa nidi 'enadi sinonona ga si'etobodedi, sigwae, “Walosa'! Tuwa bwau!” Ta 'enega siteluwa nidi sibwau toitoila, sigwae, “'Inapwana, Debida tubuna ye, 'uda 'atenuwa 'ole'oleyema.”

32 'Enega Yesu 'itoolo ga 'ibwauyedima ta 'igwae, “To'ase nuwanuwami be manumi yada guinuwe?”

33 Ta sigwae, “'Inapwana, kapekapeyana be matama 'uda gie'esasedi?”

34 Ta Yesu 'i'atenuwa 'ole'eleyedi ga matadi 'igitoodi, ga si'esasedi, ta 'enega Yesu wate simuliyena.

21

Yesu 'ina lugu Yelusalema 'enaya

(Maki 11:1-11; Luke 19:28-38; Yoni 12:12-19)

1 'Enega situ'etu'e Yelusalema manuna ga Betipegi selabenaya silogel-ogedo, nate 'oya Olibe 'agalaunaya, ta Yelusalema nunganidiya tupwana 'edasola. 'Enega Yesu 'ina tononoyao 'eluwa 'ietune nunganedi, 2 'igwae, “Watauya 'asa gote matamiya 'enaya be yobai ase wa'italoba, kaiwe 'ena silosipwena, ta natuna me'olotona ma'iyana simiyami, wali'amidi be wame'edi 'eguya. 3 'Eguma yaita 'ienaidemi 'imi guinuwa nina manuna, wagwae, 'Inapwana nuwanuwana,' be 'enega 'itagwaledi 'emiya.”

4 Yage getedi 'iapwesa manuna lowa palopita 'igimisimanena, 'igwae,

5 * “Sayoni tomoteninao waeonadi, wagwae,
‘Wa'ita 'imi tolaina sinabwana 'imeemai 'emiya,
Tauna tonuwamwa'uta sana, ta ase 'igeluna,
Ta ase nina me'olotona ta mwaneyauna.’ ”

6 'Enega Yesu 'ina ona 'ina tonono nidi simuliyena ga sitauya, 7 ga ase manatuna silobedi ga sime'edi, ga 'adi 'oamao ase gwaudiya siloesodi, ta Yesu 'igelutu'e. 8 Ta boda yaudi wate 'adi 'oamao 'edaya siesodi, ta 'aidi kaiwe nalidi mayawadi siguledi, 'eda 'ana eiyala manuna. 9 *Ta 'aina boda Yesu sianuganena, ta 'aina boda siamuliya, ga maibo'adi silotuputupu ta sibwaubwau, sigwae, “Kamatoki Debida tubuna ye, 'Inapwana 'ana esanega 'umai sabi 'etoseyema, 'enega tauna Toloetana sana 'atuputupu.”

10 'Enega Yelusalema 'ena silugu ga tomota maibo'adi 'igieloniuyedi, ta sigwae, “Yaita sana gote?” 11 Ta 'ana 'oayabuyao tomota nidi 'idi ona sie'isena, sigwae, “Gete palopita, goma Nasaleta, 'ana esana Yesu, ta Galili 'ina 'ebeloina 'enega 'imai.”

Anuwa Tabu Yesu 'igie'esasena

(Maki 11:15-19; Luke 19:45-48; Yoni 2:13-22)

12 'Enega Yesu Yaubada 'ina Anuwa Tabu 'ena 'ilugu ga togimwaneyao be toegimwaneyao maibo'adi 'ipa'i apwesedi, ta mani 'ana toesa'u gelasao 'idi tebeli 'i'aubuiyedi, ta bunebune 'adi toegimwaneyao 'idi 'ebemiya wate 'i'aubuiyedi, 13 *ta 'ieonedi, 'igwae, “Buki Tabu 'enaya Yaubada 'ina ona si'etoladina, 'igwae,

‘Igu anuwa sida eese anuwa 'ebe sidasida,’
ta 'omi wagibunina ga 'aene 'imi 'ebe 'ipwala.”

* 20:30: Md 9:27 * 21:5: Sak 9:9 * 21:9: Sam 118:26 * 21:13: Ais 56:7

¹⁴ 'Enega tomata kebokebo be tolopegoi Yesu 'ena simai Anuwa Tabu solanaya ga maibo'adi 'igiebobo'anedi. ¹⁵ Ta totaliya sinabwadi be loina 'ana toel'itao Yesu 'ina guinuwa waiwaidi si'itedi, ta wate gogama sinonodi Anuwa Tabu solanaya sibwaubwau, sigwaegwae, "Debida tubuna ye, 'u'etoseyema." ¹⁶ *'Enega 'inapwanao nidi Yesu sigamwasowalena ta sigwae, "Gogama getedi 'idi ona 'unononaya?"

Ta Yesu 'igwae, "O, ni'atu yanonona. Ta mwa'adega Buki Tabu 'ena wasawena, 'igwae,

'Gogama gidalidi 'awadiyega 'amu tupu 'ai'aila 'uloba.' "

¹⁷ 'Enega Yesu 'ipilisinedi ga Yelusalemega 'iapwesa ta Betani 'ena 'ilugu ga nada 'i'eno.

*Yesu 'ebweu kaiwe 'iba'ena
(Maki 11:12-14, 20-24)*

¹⁸ Tomwa 'iulisina ga Yesu 'itoolo ga 'iilaila limana Yelusalema, ga ma 'ana botana, ¹⁹ ta 'edaya kaiwe 'ana 'ita 'atuwa damaya 'i'ita lobena, 'enega 'inao selabenaya ta nigeaya 'ebweu uwana 'i'ita'ita loba, manuna yawa daisinamo. 'Enega Yesu kaiwe nina 'iba'ena, 'igwae, "Ma'etamo geya'abo wate 'uuwauwa limana." Ta 'enega kaiwe nina 'i'oapelu manini.

²⁰ Ta Yesu 'ina tononoyao si'itena ga nuwadi 'iowana, ta sigwae, "Mwa'adega ga 'enega kaiwe nina 'i'oapelu manini?"

²¹ *Ta Yesu 'ieoned, "Yaona 'ai'aila 'emiya, 'eguma ma imi emisa ta nigeaya ma imi enuwanaluwa, yage gete kaiwe 'ena yaguinuwenaya 'omi wate nadigega wada guinuwa'esa, be 'abo 'oya gote waloine be wagwae, 'Umiya dolo olaya', 'ida guinuwa nadigega. ²² *Be 'abo ma imi emisa Yaubada 'ena wasisida, ma'etamo waloloba."

*Yesu 'ana loina manuna
(Maki 11:27-33; Luke 20:1-8)*

²³ *'Enega Anuwa Tabu 'ena 'ilugu ga 'ie'ie'ita, ta totaliyao sinabwadi be 'inapwanao simai ga Yesu sienaidena, sigwae, "Tai, yaita 'ina loinega ga gete nadigega 'uguiguinuwa'esa?"

²⁴ Ta Yesu 'ieoned, 'igwae, "Nugana yagimi enaida 'emiya, be 'eguma wae'isa, 'abo'agu wate yaeonami 'agu loina manuna. ²⁵ 'Igu enaida gete: Yaita 'ina loinega ga Yoni togiebatipaiso 'iguiguinuwa? Yaubada, nai 'ebweu tomota?"

'Enega taudimo 'ediya siegewagewana, sigwae, "Ina ona mwa'adega tae'isa'ese? Manuna 'abo tagwae, 'Yaubada 'enega' 'iabe 'ieona limada be 'igwae, 'Ta! To'ase sana manuna ga Yoni nigeaya waemiemise?' ²⁶ *Ta 'eguma tagwae, 'Tomota 'enega', nate be boda sigamwasowaleda manuna maibo'adi Yoni si'awa palopitaena." ²⁷ 'Enega Yesu 'ina enaida nigeaya sie'ie'isa 'ai'aili, ta esi sigwae, "Nigeaya 'amwalamwalatoni."

Ta Yesu wate 'ieoned, 'igwae, "'Abo'agu geya'abo wate 'emiya yasimasi-mana apwesa yaita 'ina loinega ga gete nadigega yaguiguinuwa."

Tai natunao 'eluwa

²⁸ 'Enega Yesu wate 'ieoned, "Mwa'adega 'eguma tai natunao me'olotodi 'eluwa be tamadina tomatuwa 'enaya 'iona, 'igwae, 'Natugu batuwa 'utatauya bagulaya be 'upaisewa,' ²⁹ ga 'iguitoyasa, ta muliyega 'inuwa'ebuni ga 'itauya ga 'ipaisewa. ³⁰ Tai nina natuna megwamana wate nadigega 'ieonena, 'igwae, 'Natugu batuwa 'utatauya bagulaya be

* 21:16: Sam 8:2 * 21:21: Lu 17:6 * 21:22: Md 7:7; Yo 14:13-14 * 21:23: Yo 2:18 * 21:26: Md 21:46

'upaisewa', ga natunana 'igwae, 'O, bobo'ana, 'iabe yatatauya', ta esi nigeaya 'ida tauya. ³¹ 'Enega siteluwa nidi getedi 'ediyega yaita tamana 'ina ona 'imuliyena?"

Ta sigwae, "Tomatuwa."

'Enega Yesu 'ieonedi, 'igwae, "O, ona'ai'aila toto'umalidi taudi takisi 'ana to'ewao be tosogalao wate nadigega sida gimilugu Yaubada 'ina 'ebeloina 'enaya, ta 'omi mulidiyega. ³² *Manuna lowa Yoni 'eda palupaluna 'ie'itemi ta 'omi nigeaya waemiemise, ta esi takisi 'ana to'ewao siemisena. Ta matamiyega wate wa'itena sinuwanuwa 'ebuni, ta 'omi sa'i nigeaya wada nuwa'ebuni nai wada emisena, aga?"

*Onasemalimali bagula 'ana to'ita'i'itao manudi
(Maki 12:1-12; Luke 20:9-19)*

³³ Ta Yesu wate 'ieonedi, 'igwae, "'Ebweu onasemalimali wate wada nono tobagula manuna. Tobagula nina oine daisinamo 'iasodi 'ina bagulaya ta 'ali 'iguinuwena ta oine 'ana 'ebe bibi wate 'iguinuwena, ga anuwa bagula solanaya 'i'abina, 'enega 'ina toguinuwa 'iloinedi be si'ita'i'isi, ta tauna 'itauya mali esenaya.

³⁴ "Ta sesoi 'ana tutaya 'inapwana nina 'ina 'ali'eiyao 'aina wate 'ietune iledi 'ina bagulaya oine uwana sabi 'ewadi bagula 'ana to'ita'i'itao 'ediyega. ³⁵ Ga tuta nina sitauyaya to'ita'i'itao 'ali'eiyao nidi sigiyaidi ga 'ebweuna sisapina ta 'eluwena siloemwawasina ta 'etonina gulewega siloibweibwena.

³⁶ "Muliyega tobagula nina 'aina wate 'ina 'ali'eiyao tupwana yaudi 'ietunedi, ta taudi wate nadigega siguinuwa'esedi. ³⁷ Ta 'ebe losalowa 'enaya natuna me'olotona 'ietunena 'ediya ta 'igwae, "Tauna sana natugu 'enega sida 'amayabe.'

³⁸ "Ta natunana 'iapwesa 'ediya ga to'ita'i'itao nidi taudimo 'ediya sigwae, 'Gosemao, tai gote 'imeema, tauna 'inapwana nina natuna 'ebweuna namo tuga, 'enega batuwa nina taloemwawasi be 'abo'ada bagula taloine.' ³⁹ *'Enega sigiyaina ga bagulega siula apwesena 'etauluya ga siloemwawasina. ⁴⁰ 'Enega 'abo tuta nina tonibagula 'iilama, to'ase 'ina to'ita'i'itao nidi 'ediya 'ida guinuwe?"

⁴¹ Ta sigwae, "Toloemwawasa nidi 'iabe 'igieto'umali 'ai'aileidi, be bagula 'ida tagwale to'ita'i'itao bobo'adi 'ediya, be taudi bagula uwana sida 'ebwaya tonibagula nina 'enaya."

⁴² *'Enega Yesu wate onasemalimali Buki Tabu 'enega 'isimanena, 'igwae, "Nai Buki Tabu 'ina simana nigeaya wanuwanuwa'i'isi, 'igwae,

'Ola nina lowa to'abi anuwa siguitoyasena,
ta gete tugai ni'atu sietoolona be 'ie'ola nugana,
be 'ola maibo'adi 'iloinedi.

Nate 'Inapwana 'ina guinuwa 'ebe nuwaowana 'eday.'"

⁴³ 'Enega yaeonami 'aene Yaubada 'ina loina 'emiyega 'ida 'ewayauale, ta 'ida 'ebwaya mali boda 'ediya, be taudi 'ediyega uwana bobo'ana 'ida apwesa. ⁴⁴ 'Eguma yaita 'ibebe'u 'ola gete 'ena, 'iabe luluna 'ilasadi, ta 'eguma 'ola nina 'ibebe'u 'ebweu yaita etaninaya 'iabe oona 'i'auideide namo."

⁴⁵ Yesu 'ina onasemalimali getedi totaliyao sinabwadi be Palisiyao sinonodi ga simwalatonina 'aene taudi manudi 'ionaona semalimali, ⁴⁶ 'enega 'aina 'eda'eda si'ebesena be 'aene Yesu sida giyai, ta esi nigeaya

* 21:32: Lu 7:29-30 * 21:39: Ib 13:12 * 21:42: Sam 118:22-23; 1 Pi 2:6-8

kapekapeyana be sigiyai, manuna pwalu 'ediya simatauta, manuna boda nidi Yesu si'awa palopitaena.

22

Onasemalimali ai masulina manuna (*Luke 14:15-24*)

¹ 'Ebweu wate onasemalimali Yesu 'i'ebwa'edi, 'igwae, ² “Yaubada 'ina lolina 'atuwa kini 'ebweuna 'emasula 'iguinuwena natuna me'olotona 'ina ai manuna. ³ 'Enega 'ina toguinuwao 'ietunedi be yaisigedi taudi 'iemataluwediya sida bwauyedima 'emasula 'enaya, ga sitauya sabi bwauyedima ta tomotai nidi kini 'ina bwau siguitoyasena.

⁴ “'Enega 'aina wate 'ina toguinuwao 'ietunedi be taudi 'iemataluwediya sida eonadi wate 'aene 'Inapwana 'ina 'emasula ni'atu 'igibubuna. 'Ina bulumakau sinabwadi ta 'ina bulumakau mwaneyaudi ni'atu 'iunudi be masula maibo'ana 'igibubuna. Wada ma be tatatauya natunana 'ina ai masulina wada 'ani.’ ⁵ Ta taudi nigeaya simeema, 'enega 'aidi sipili kwaiya ga mali sena be mali sena 'ediya sitauya. 'Ebweu tai 'ina bagulaya 'itauya, 'ebweu tai 'ina paisewa 'ena 'itauya, ⁶ ta 'aidi wate 'inapwana 'ina toguinuwao sigiyaidi ga sigie omayamayaedi ta siloemwawasidi.

⁷ “'Enega kini nina 'igamwasowala 'ai'aila ga 'ina tolosaiyao 'ietunedi ga toloemwawasa nidi simutudi ta 'idi 'asa sigabuna.

⁸ “Ta kini nina 'ina toguinuwao 'ediya 'igwae, ‘Ai masulina ni'atu gibugibubuna ta esi taudi yaemataluwediya nigeaya sawesawenaya be simama. ⁹ 'Enega 'eda 'ediya wasakowasi be yaisigedi walobadi wa'au'ewedima be ai masulina si'a'ani.’ ¹⁰ 'Enega siapwesa 'edaya ga tomota yauyaudi siegogonedima, 'aidi toto'umalidi be 'aidi tobobo'adi ga 'enega ai 'ana anuwa nina siloemaena.

¹¹ “Tuta nina kini 'imai 'owagao sabi 'itadi ga tai 'ebweuna 'i'ita lobena, tauna nigeaya ai 'oamana 'i'ote'ote, ¹² 'enega 'ienaidena, 'igwae, ‘Gosiyagu, mwa'adega ai 'oamana nigeaya 'u'ote'ote, ta to'esega 'uluguma?’ Ta tai nina nigeaya sawesawenaya be enaida gete 'ie'isa. ¹³ *'Enega kini nina 'ina toguinuwao 'ieonedi, ‘Tai gote wagiayi be nimana be 'aena wayonidi be waula apwese sena guguyoi 'enaya, be gote 'ena tomota sidedoi ta siesala'i'ita 'elouya 'enega.

¹⁴ “Manuna tomota yaudi Yaubada 'ina emataluwa silobena, ta pu'epu'edimo 'iesinuwedi.”

Takisi Kini Sisa manuna (*Maki 12:13-17; Luke 20:20-26*)

¹⁵ Ta Palisiyao taudimo sideli egogonama ga siloina mwa'adega be enaidega sikaboe be Yesu 'ina loegesi siloba. ¹⁶ 'Enega lolina silobena, ta 'adi tomuliyayao be Elodi 'ina bodao ma'ediyao sietunedi Yesu 'ena ga sigwae, “'Inapwana ni'atu 'amwalatonimu 'aene 'oyo toe'ita 'ai'aila be Yaubada 'ina nuwanuwa 'ue'ita 'ai'aila, ta wate tomota 'idi waiwai manuna nigeaya 'umatamatauta, ta tuga ona 'ai'aila 'usimana leleleya tomota maibo'adi 'ediya. ¹⁷ 'Enega gete tuga 'uda eonama, mwa'adega sawesawenaya be Kini Sisa manuna takisi tasa'u, nai nigeaya?”

¹⁸ Ta Yesu 'idi nuwanuwa to'umalina 'imwalatonina, 'enega 'iona, 'igwae, “'Omi tokabo! To'ase manuna watootoogu? ¹⁹ Ta baga mani nina takisi manuna wae'itagu.” 'Enega mani 'ebweuna si'ebwa'ena. ²⁰ Ga Yesu

* 22:13: Lu 13:28

'ieonedi, 'igwae, “Wada eonagu, mani gete 'ena yaita 'ana ma'ama'ayau ta 'ana esana?”

²¹ *Ta sigwae, “Kini Sisa.”

'Enega Yesu 'ieonedi, “O, nadigega. 'Enega 'eguma Kini 'ina yage wa'ebwaya Kini 'enaya, ta 'eguma Yaubada 'ina yage Yaubada wa'ebwa'e.”

²² Yesu 'ina ona sinasinapu wawasae sinonona ga nigeya 'idi 'ebe onamo, 'enega sipilisinena ga sitauya.

*Tomwawasa 'idi toololimana
(Maki 12:18-27; Luke 20:27-40)*

²³ *Gote 'asiyata nina 'enaya 'aina Sadusiyao, taudi nigeya siemiemisa tomwawasa 'idi toololimana manuna, simai ga Yesu 'ena sienaida, ²⁴ *sigwae, “'Inapwana, Mosese 'ina lolina 'igwae, 'Eguma tai mamwanena ta nigeya natudimo be tai nina 'imwamwawasa, tai nina tasina kwabulinana ma'iyana sida ai, be 'enega 'abo waine 'ienatuna, natunao tokwaiya nina 'ana lopa'eluyao.’ ²⁵ 'Ebweu tai matasinao sikisi ma'ema'amiyami, ta tai nina 'iai ga 'imwawasa, ta nigeya natunamo, ta tokwaiya nina tasina selabenega kwabulina ma'iyana siai, ²⁶ ta tasinana wate 'imwawasa, ta tauna wate nigeya natunamo. Ta nadigega tuga tasinao maibo'adi kwabula nina siaiai, ²⁷ ta mulidiyega waine wate 'imwawasa. ²⁸ 'Enega toololimana 'ana tutaya waine nina to tai batu mwane'ai'ailina? Manuna maibo'adi ni'atu siaina.”

²⁹ Ta Yesu enaida gete 'ie'isena, 'igwae, “Gete 'imi loegesi, manuna Buki Tabu nigeya wamwalamwalatoni, ta wate Yaubada 'ina waiwai nigeya wamwalamwalatoni. ³⁰ Toololimana 'ana tutaya tomota geya'abo siaiai ta esi 'idi miya aniloseyao galewaya nadigega. ³¹ Ta Yaubada 'ina ona 'emiya toololimana manuna Buki Tabu 'ena 'igwae, ³² *'Abo'agu Ebelaamo 'ina Yaubada ta Aisake 'ina Yaubada ta Yekobe 'ina Yaubada.’ Yaubada nigeya tomota mwawamwawasidi 'idi Yaubada, ta esi tomota mayawasidi 'idi Yaubada, 'enega 'inapwanao nidi mayawasidi gete tuga simiyami.”

³³ Yesu 'ina ona gete tomota yaudi sinonona ma idi gwausowala 'ina e'ita waiwaina manuna.

*Loina sinabwana
(Maki 12:28-34; Luke 10:25-28)*

³⁴ 'Enega Palisiyao ni'atu sinonona 'aene Yesu Sadusiyao 'idi enaida 'ie'isena ta nigeya 'ebweu wate 'idi 'ebe onamo, 'enega Palisiyao nidi Yesu 'enaya simai, ³⁵ ga 'ediyega 'ebweu lolina 'ana tosinasinapu Yesu 'ena 'ienaida sabi toona, 'igwae, ³⁶ “Toe'ita, lolina maibo'adi 'ediyega to lolina sinabwana?”

³⁷ *Ta Yesu 'igwae, “'Imu 'Inapwana Yaubada 'uda obobome 'ateyo be yaluyaluwayo be 'imu nuwanuwa maibo'adi 'ediyega.’ ³⁸ Gete gimiloina ta sinabwana. ³⁹ *Ta 'ebweu wate lolina sinabwana gete nadigega 'igwae, 'Gosemwao 'uda obobomedi, nadigega tauyo 'amu oboboma.’

⁴⁰ “Loina 'eluwa getedi, lolina maibo'adi be palopitao 'idi ona maibo'adi 'adi 'autui.”

*To'etoseyana nina tauna Debida 'ina susu
(Maki 12:35-37; Luke 20:41-44)*

⁴¹ Tuta nina Palisiyao sideli egogonama ga Yesu 'ieonedi, 'igwae, “Mwa'adega To'etoseyana nina Keliso, yaita 'ina susuyega 'iapwesa?”

* 22:21: Lo 13:7 * 22:23: Gu 23:8 * 22:24: 2 Loi 25:5 * 22:32: Sia 3:6 * 22:37: 2 Loi 6:5 * 22:39: 1 Loi 19:18; Lo 13:9-10; Ga 5:14

42 Ta sigwae, “Debida.”

43 'Enega Yesu 'igwae, “Mwa'adega ga 'enega lowa Yaluyaluwa Tabuna Debida 'igiesinapuna ga Debida To'etoseyana nina 'i'awa 'inapwanaena, 'igwae,

44 *‘Yaubada 'iona 'igu 'Inapwana 'enaya, 'igwae:

'Ataiguya 'umiyatowa be 'ana laba 'amu talauwalao yasa'u mwa'utedi 'aeyo 'ubuninaya.’

45 'Eguma Debida 'ina 'inapwana To'etoseyana nina, mwa'adega sana ga Debida 'ina susuyega muliyega To'etoseyana 'iapwesama?”

46 Yesu 'ina enaida gete nigeya 'ebweu wate yaita sawesawenaya be 'ie'isa, ga tuta muliyega Yesu simatautena 'enega, nigeya 'ebweu yaita 'itootoo be 'ienaida limana Yesu 'enaya.

23

Loina 'ana toe'itao be Palisiyao Yesu 'i'enapa'alidi

(Maki 12:38-40; Luke 11:37-52, 20:45-47)

1 'Enega Yesu boda be 'ina tononoyao 'ediya 'iona, 'igwae, 2 “Lowaenei Mosese me Isileli 'iloiloinedi ta batuwa loina 'ana toe'itao be Palisiyao nadigega siloiloina'ese. 3 'Enega to'ase nadigega sie'itami wada muliyedi, ta esi 'idi guinuwa geya'abo waetoetotowanedi, manuna taudi sie'itamo ta nigeya 'idi e'ita nidi sida guinuwedi.

4 “Taudi 'aa'aala mwaudi tomota si'ebwa'ebwa'edi, ta taudi nigeya sa'i sida tagwala be 'aa'aala nidi 'ediyega sida lemedi.

5 *‘‘Idi guinuwama maibo'ana siguiguinuwedi be 'aene tomota si'itadi be situpudi, nate onao Buki Tabu 'enega 'eto'etoladidi debadiya be nimadiya sigiepa'iyedi, ta 'adi 'oamao duduladi si'ote'otedi, 6 ta sagali 'adi tutaya nuwanuwadi be bwaimaya sida miyatowa, be wate anuwa tapwalolo 'ediya 'ebemiya bobo'adi nuwanuwadi, 7 be 'eguma 'ebe gimwane 'ena sitatauya, nuwanuwadi be tomota yaudi sida lokagutokiyedi nai sida 'awa toe'itaedi. 8 Ta 'omi 'etamo geya'abo tomota si'awa'awa toe'itaemi, manuna 'imi toe'ita 'ebweuna namo, ta maibo'ami waeleleleya.

9 “Wate geya'abo 'ebweu yaita bale'uya 'ena wa'awa'awa tamana, manuna Tamami 'ebweuna namo galewaya 'imiyami. 10 Geya'abo wate tomota si'awa'awa 'inapwanaemi, manuna Keliso tauna tebweunamo 'imi 'Inapwana. 11 *‘Ta 'abo yaita 'emiyega 'ietoanugana 'ida e'ali'ei 'emiya; 12 *‘be 'abo yaita 'emiyega 'inuwatule 'iabe 'iebusi, ta 'abo yaita 'inuamwawata 'iabe 'itutu'e.

13 “‘Omi loina 'ana toe'itao be Palisiyao nuwa'ole'olemi sa'i, manuna 'imi kaboega tomota wa'etobodedi be 'enega Yaubada 'ina 'ebeloina 'ena geya'abo silugulugu. 'Omi geya'abo walugulugu, ta tomota wate yaisigedi nuwanuwadi be silulugu waegagedi. 14 (-)

15 “‘Omi loina 'ana toe'itao be Palisiyao nuwa'ole'olemi sa'i, manuna 'ebweu wate gete 'imi loegesi. Tuta yauna wa'ada'adau sakowasi 'asa yaudi 'ediya be 'aene 'ami tomuliya 'ebweu wada loba, be muliyega tomotai nina wae'ita be nadigega 'omi waguiguinuwama Seitani 'enaya, tauna nadigega 'ida guinuwama, ta 'ida guinuwama wawasae.

16 “Nuwa'ole'olemi sa'i, manuna 'omi toanuganao matakebokebomi, wagwae, 'Eguma yaita Anuwa Tabu 'ana esanega 'isawa tamatamana nate nigeya 'ebweu to'ase, ta esi 'eguma yaita goula nidi Anuwa Tabu solanaya

* 22:44: Sam 110:1; Gu 2:34-35 * 23:5: Md 6:1; Sia 13:9 * 23:11: Mk 9:35; Lu 22:26 * 23:12: Ona 29:23; Lu 18:14

'ediyega 'isawa tamatamana nate yage sinabwana, 'enega 'ilobwenena be yage nina 'ida guinuwe.' ¹⁷ Ona'ai'aila, 'omi uwauwami ta matakebokebomi! To'ase 'iloetana sana? Anuwa Tabu 'ana goula? nai Anuwa Tabu? tauna 'enega goula 'ietabuna.

¹⁸ "Ta wate wagwae 'aene 'Eguma yaita 'ebe taliya 'ana esanega 'isawa tamatamana, nate nige ya 'ebweu to'ase, ta esi 'eguma 'isawa tamatamana 'ebwayadaita nina 'ebe taliya 'enaya nate yage sinabwana, 'enega to'ase 'iona upaupaena 'ilobwenena be 'ida guinuwe.' ¹⁹ 'Omi uwauwami! To'ase sinabwana? 'Ebwayadaita nina? nai 'ebe taliya? tauna 'enega 'ebwayadaita 'igietabuna.

²⁰ "Enega 'abo yaita 'ebe taliya 'ana esanega 'isawa tamatamana, tauna wate yage maibo'ana 'ebe taliya 'enaya 'ediyega 'isawa tamatamana. ²¹ Ta wate 'abo yaita Anuwa Tabu 'ana esanega 'isawa tamatamana, tauna wate Anuwa Tabu 'ana tomiya 'ana esanega 'isawa tamatamana. ²² *Ta 'abo yaita galewa 'ana esanega 'isawa tamatamana, tauna Yaubada be wate 'ina 'ebemiya 'adi esanega 'isawa tamatamana.

²³ "Omi lina 'ana toe'itao be Palisiyao nuwa'ole'olemi sa'i, manuna 'omi tokabo. Ona'ai'aila 'imi 'ebwayadaita bobo'ana, manuna 'imi 'ebwayadaitao nidi 'imi yage maibo'adi 'ediyega, gwegwe sinabwadi ta wate yage gidalidi nadigega mali pai be mali pai 'ediyega, ta esi lina 'etoi sinabwadi wanuwa pupuledi, nate bubuna palupaluna be nuwa'ole'ole be emisa. 'Ilobwenemi be yage gete sinabwadi wada guinuwedi, ta wate geya'abo yage gidalidi wanuwawanuwa pupuledi. ²⁴ Ta 'omi toanuganao matakebokebomi, 'ami kwayai 'enega manumanuwa wa'ewa'ewa yauledi, ta esi yobai sinabwana, kameli 'atuwa, watonetoned.

²⁵ "Omi lina 'ana toe'itao be Palisiyao nuwa'ole'olemi sa'i, manuna 'imi kaboega keiga be gaeba apwesaya wagie'esasedi ta esi soladi baibailidi, nate 'ipwala be bubuna to'umalidi siloemaedi. ²⁶ 'Omi Palisiyao matakebokebomi, 'imi keiga be 'imi gaeba soladi wagie'esasa nuganedi, ta 'enega apwesaya wate si'esasadi.

²⁷ "Omi lina 'ana toe'itao be Palisiyao nuwa'ole'olemi manuna 'omi tokabo, 'atuwa nadigega 'ali'ali wakewakekedi ta 'esasedi, etanaya 'adi 'ita kausala wawasae, ta esi soladiya tomota luludi ta yage baibailidi simiyami. ²⁸ *'Omi 'ami 'ita tomota matadiya 'aene toanuganao bobo'ami, ta solamiya kabo be to'umalina yauna simiyami.

²⁹ "Omi lina 'ana toe'itao be Palisiyao nuwa'ole'olemi ta tokabo, manuna gimi palopitao 'adi 'ali'ali 'ediya 'adi 'ebe nuwa'i'ita wa'abidi ta wate topalupaludi lowaenei 'adi 'ebe nuwa'i'itao wagibubudi, ³⁰ ta wagwae, 'Eguma lowaenei tamiyami tubudao 'idi tutaya, geya'abo talememedi palopitao 'adi loemwawasa manuna.' ³¹ *'Imi ona gete 'enega wasimana 'aene palopitao 'adi toloemwawasao tubudiyao 'omi. ³² 'Enega taudi 'idi guinuwa nidi 'iabe walosaloni. ³³ *'Omi mwata natunao, ta nige ya sawesawenaya be 'asagabugabu 'enega wadedena. ³⁴ *'Enega palopitao be tomwalatoyao be lina 'ana toe'itao yaetunediya be 'enega 'aidi wada loemwawasidi, nai kelose 'ediya wada tutu epa'iyedi, be 'aidi 'imi anuwa tapwalolo 'ediya balaeyega wada unudi, be 'asa 'ebweuna 'ebweuna 'ediyega wada pa'idi. ³⁵ *Ta 'ana 'ebe losalowa 'enaya topalupaludi 'adi loemwawasa 'ana e'isa maibo'ana 'omi wada loba. Gimi tai Ebeli tauna topalupaluna siloemwawasina ga 'enega siloelomwawasa ga 'ana laba

* 23:22: Md 5:34 * 23:28: Lu 16:15 * 23:31: Gu 7:52 * 23:33: Md 3:7 * 23:34: 1 Te 2:15 * 23:35: Nug 4:8; Ib 11:4

Balakaya natuna Sakalaya wate siloemwawasina Anuwa Tabu ta 'ebe taliya gamwagamwanidiya. ³⁶ Ona'ai'aila, loemwawasa nidi maibo'adi 'adi e'isa 'epata getemi waloba.

*Yesu 'idedoi Yelusalema manuna
(Luke 13:34-35)*

³⁷ **“Yelusalema ye! Mwa'adega ga palopitao 'uloemwawasidi ta wate Yaubada 'ina toepilialealeyao gulewega 'uloibweibwedi. Tuta yauna nuwanuwagu be 'imu tomotaiyao yabwau egogonedima 'atuwa kakaleko natunao papenega 'i'aubodebodedi, ta sa'i siguitoyasegu. ³⁸ 'Enega Yaubada 'iabe 'ipilisineyo be ma imu to'umalina tuga 'uda miyami. ³⁹ *Ta yaeonayo 'aene geya'abo wate 'u'ita'ita limagu be 'ana laba 'imu tomotaiyao sitatag-wala 'eguya be sida gwae, ‘Tauna Yaubada 'ana esanega 'imeemai tada tupu.’”*

24

*Tuta mwauna ma'etamo 'iapwesama
(Maki 13:1-13; Luke 21:5-19)*

¹ 'Enega Yesu Anuwa Tabu selabenaya be 'ipilisinei ta 'ina tononoyao simai ga Anuwa Tabu 'ana anuwao Yesu 'ena sie'itena. ² *Ta Yesu 'igwae, “Anuwa nidi maibo'adi wa'ita'itadi, yaona'ai'aila ma'etamo maibo'adi siligeaya yauledi be geya'abo wate 'ebweu tupwa wa'ita'ita lima.”

³ Muliyegea 'itauya Olibe 'oyana 'ena ga 'imiyatowaya, ta 'ina tononoyao 'ena simai ga taudimo simiyamiya ta 'enega sienaidena, sigwae, “'Inapwana, 'ueonama to tuta 'ena Anuwa Tabu nidi siligeidi, be 'imu tuta ilama, be tuta 'ana 'ebe losalowa manuna 'adi we'iwe'iyaya 'ue'itama be 'ada mwalatoni.”

⁴ 'Enega Yesu 'ieonedi, 'igwae, “Wa'ita'i'isimi 'abona nai tomota 'aidi sikaboemi. ⁵ *Manuna ma'etamo tomota yaudi 'agu esanega simama be 'aene sianugana gesiyemi be 'ebweuna 'ebweuna 'ida gwae, 'Abo'agu To'etoseyana nina', be tomota yaudi sida muliyedi. ⁶ Wate ale 'etamo wanonodi saiyo selabemiya ta 'edasolaya manudi, ta geya'abo wa'ate'ate sa'ala, manuna yage getedi sida apwesa nugana ta esi bale'u 'ana 'ebe losalowa 'ana tuta ma'etamo. ⁷ Manuna 'etamo mali boda mali boda 'ediya sida losaiya, ta wate mali 'ebeloina mali 'ebeloina 'ediya sida losaiya, be botana sinabwadi ta mwani'ini'i siapwesa sena yaudi 'ediya. ⁸ Ta yage getedi tuta mwaudi 'adi 'ebe e'ale tuga.

⁹ **“'Omi 'iabe tomota sigiyaimi be sigie'elouyami nai siloemwawasimi, be sena maibo'adi tomoteninao sida etalauwalemi manuna 'omi 'aene 'agu toemisao; ¹⁰ be mwau nidi manudi 'etamo yaumi waneeneta be taumimo gosemiyao wasipupuyedi nai waetalauwalaedi. ¹¹ *Wate palopita kabokaboyao sida apwesama be yaumi sida anugana gesiyemi. ¹² Be wate bubuna to'umalina 'ina sinabwa 'enega tomota yaudi 'idi oboboma 'atediyega 'ida neneta. ¹³ Ta 'abo yaita 'ie'alama'i'ita be 'itoolopa'ala be 'ana laba tuta 'ana 'ebe losalowa 'enaya gwausowala ataya 'ida loba.*

¹⁴ **“Ta Yaubada 'ina lolina tetelina 'ida 'elelewana nugana sena maibo'ana 'ediya, be muliyega tuta 'ana 'ebe losalowa 'ida apwesa.*

*Mwau sinabwana
(Maki 13:14-23; Luke 21:20-24)*

* 23:37: Gu 7:59 * 23:39: Sam 118:26 * 24:2: Lu 19:44 * 24:5: Md 24:23-24; 1 Yo 2:18

* 24:9: Md 10:22; Yo 16:2 * 24:11: 1 Yo 4:1 * 24:14: Md 28:19

15 **“Ma'etamo we'iwe'iyaya nina palopita Daniela ni'atu 'igimisimanena 'ida apwesa, nate yage to'umali wawasae ta gadilulu sena tabu 'ena 'ida toolo. ('Abo yaita ona gete 'isawai 'ida nuwasabwalena.)* 16 Tuta gote 'enaya Yudia 'ana tomiyanao 'ilobwenedi be 'oya 'ediya sidedena. 17 Be 'eguma yaita bwaimaya 'imiyami 'ida dena manini, ta geya'abo 'ilugulugu limana 'ina anuwaya 'ina gwegwe sabi 'ewadi. 18 Ta 'abo yaita bagulaya 'ipaipaisewa geya'abo 'iilaila 'ana 'oama mali esenaya 'isa'unaya manuna.

19 *“Ta tuta gote 'enaya to'euwanao be toesusuyao sienuwa'ole'ole. 20 'Enega wada sidasida be tuta bobo'ana Yaubada 'ida 'ebwa'emi 'imi tuta dena 'enaya, ta geya'abo gogai 'ana tutaya, nai Sabate 'ena.*

21 **“Ona'ai'aila tuta gote mwau wawasae, manuna bale'u 'ana mweluluwa'unu 'enega ga batuwa nigeaya 'ebweu wate mwau gete nadigega, ta muliyega mwau gete geya'abo wate 'iapweapwesa limana. 22 Mwau gote 'ana 'asiyatao 'eguma Yaubada geya'abo 'igiegie kukupai, 'iabe tomota maibo'adi simwamwawasa, ta esi Yaubada 'asiyata nidi 'ida giekukupai, nate 'ina boda esiesinuwadi manudi.*

23 *“'Enega 'abo yaita 'ieonami be 'igwae, 'Keliso gete', nai 'Gote', geya'abo waeemisedi. 24 *Manuna Keliso kabokabo be palopitao kabokabo 'iabe siapwesa be we'iwe'iyaya waiwaiidi tomota 'ediya sida e'itaedi be 'ediyega 'abo sawesawediya Yaubada 'ina bodao esiesinuwadi wate sikwakwani. 25 Ta 'omi yage gete manuna ni'atu yagimisimana 'emiya.*

26 *“'Enega 'eguma sieonami, sigwae, 'Keliso sena mwatui daitaya 'imiyami', geya'abo mitawa gote 'ena watautauya. Be 'eguma sigwae, 'Keliso anuwa sola'ai'ailinaya 'imiyami', geya'abo waeemisedi. 27 'Abo'agu Tomota Natuna, be 'igu mai limana 'ana 'ita 'atuwa namala sinabwana bomatuyega 'ituyayala ga 'ana laba 'ebwagaya.*

28 *“Mane 'ena kokowa 'imiyami nate 'ena kaokao sida egogonama.*

Yesu 'ina ila limanama

(Maki 13:24-27; Luke 21:25-28)

29 **“Ta tuta mwau nina 'igugumwala be muliyega sinala 'iguguyoi, be wate nawalae 'ina maedana 'ikwekweu, be kwadimao galewega sibebe'u, be yage yauyaudi galewaya simiyami 'idi waiwai sida neneta. 30 *'Abo'agu Tomota Natuna, be tuta gote 'ena 'igu we'iwe'iyaya galewaya 'iapwesama, ta boda maibo'adi bale'uya si'itagu pwana debanega ma igu waiwai ta ma igu esaesa sinabwana yameema, be sida doonaona. 31 *Ta wate yoguli sida mu'e be 'igu aniloseyao yaetunedi be 'igu boda esiesinuwadi siegogonedima bale'u maibo'ana ta yagila maibo'adi 'idi sena 'ediyega.*

'Ebe'ita saido 'enega

(Maki 13:28-31; Luke 21:29-33)

32 *“'Ebe'ita saido* 'enega yada e'itami 'aene 'eguma saido yawadi auwaudi 'igalugalu wamwalatonina 'aene losiye 'ana tuta 'iloseloselabe. 33 Ta wate 'abo we'iwe'iyaya nidi getedi wa'ita lobadi ni'atu wamwalamwalatoni 'aene 'igu tuta ila limanama ni'atu 'iloseloselabena. 34 Ona'ai'aila, 'epata gete geya'abo wagumwagumwala be 'ana laba yage nidi maibo'adi sida apwesa. 35 Ma'etamo galewa ta bale'u sisasawala, ta 'igu onao geya'abo sa'i sisawasawala.*

* 24:15: Dan 11:31 * 24:21: Dan 12:1 * 24:24: 2 Te 2:9; Et 13:13 * 24:29: 2 Pi 3:10; Et 6:12-13 * 24:30: Et 1:7; Md 26:64 * 24:31: 1 Ko 15:52; 1 Te 4:16 * 24:32: saido: 'Ebe'ita gete me Yudia 'idi kaiwe 'ana esana pigi (fig), uwana tupwana nadigega damaya uwana, ta esi yawadi sisagusagu nadigega saido.

Tuta gote nigeya 'ebweu yaita 'imwalamwalatoni
(Maki 13:32-37; Luke 17:26-30, 34-36)

³⁶ * “Nigeya 'ebweu yaita 'imwalamwalatoni to tuta, nai to 'asiyata 'ena yaila limanama, ta wate aniloseyao galewaya nigeya simwalamwalatoni. 'Abo'agu wate nigeya yamwalamwalatoni. Ta tamagu tebweuna namo 'imwalamwalatoni. ³⁷ * Tuta gete, Noa 'ina tuta nadigega. ³⁸ Manuna Noa 'ina tutaya tomota si'e'ai ta sinumanuma ta sisawasawaeyai, ta wate siaiai, ga 'ana laba Noa 'ina wagaya 'igelu; ³⁹ * ta muluwa 'iloesalutuidi, ga 'enega tomota maibo'adi sidalala; ta 'abo'agu Tomota Natuna 'igu ila limanama nadigega.

⁴⁰ “Tuta gote 'ena 'eguma tai 'eluwa bagulaya, 'ebweu ya'au'ewa ta 'ebweuna 'imiyami. ⁴¹ Wate 'abo iine siteluwa si'eta'etagowa, 'ebweu ya'au'ewa ta 'ebweuna 'imiyami. ⁴² * 'Enega walomata 'i'ita 'ai'aila, manuna 'igu ila limanama 'ana tuta nigeya wamwalamwalatoni. ⁴³ * Ta wanuwa 'i'isi 'aene 'abo yaita tonianuwa 'ida mwalatonina to tuta boiboi solanaya to 'ipwala 'ilugulugu 'ina anuwaya, 'ida gibubuna 'ai'aila ta 'ida yaweyawe be geya'abo 'ina anuwa 'ibwalebware. ⁴⁴ 'Enega 'omi wate wada gibubuna 'ai'aila be 'igu tuta ilama manuna wada yamwagu, manuna 'abo'agu Tomota Natuna 'igu ilama 'ana tuta nigeya wamwalamwalatoni.

Toguinuwao bobo'adi ta to'umalidi
(Luke 12:41-48)

⁴⁵ “Toguinuwa bobo'adi ta sinasinapudi 'idi bubuna gete nadigega: 'Abo yaita tauna 'ina 'inapwana 'iesinuwenana be anuwa 'ida 'ita'isi be gosenao 'adi masula 'i'ebwa'edi 'asiyata 'ebweuna 'ebweuna 'ediya, ⁴⁶ ma'etamo 'abo 'inapwana nina 'i'ila limanama be 'ina toguinuwa nina 'ilobai 'iguiguinuwa palupaluna, 'iabe manuna 'igwausowala be 'ena 'ida gwae, ⁴⁷ * “Imu guinuwa bobo'ana manudi yagwausowala, 'enega yage maibo'adi 'adi lolina ya'ebwa'eyo be 'uloine.’

⁴⁸ “Ta esi 'eguma toguinuwa 'ibubuna to'umalina be taunamo 'ena 'iona, 'Igu 'inapwana 'etamo 'iso'iso'i,' ⁴⁹ ta 'ie'ale be gosenao 'isapi dadanedi, be 'i'e'ai diidiga, nai 'inumanuma diidiga toekabaleyao ma'ena, ⁵⁰ be 'enega 'ina 'inapwana 'abo 'iaesalutuinama be 'ina guinuwa to'umalina 'i'italobai, ⁵¹ 'iabe anuwega 'ipa'i be e'isa to'umalina 'i'ebwa'e tokaboyao 'idi senaya, sena gote 'ena sidedoi be siesala'i'ita 'elouya 'enega.

25

Ona semalimali gomagweine sanau manudi

¹ * Ta Yesu 'ieonedi wate, 'igwae, “Yaubada 'ina lolina gete nadigega: Gomagweine site sanau 'idi mayale si'ewedi ga sitauya toai me'olotona sabi aesotena 'ina ai sagalina 'ina mai 'ena manuna. ² 'Ediyega site nima uwauwadi ta site nima sinasinapudi. ³ Touwauwao nidi 'idi mayale nigeya 'ana bwasi 'ana loeposeyana si'ewa'ewa, ⁴ ta esi taudi tosinasinapu nidi ma idi bwasi 'ana loeposeyana si'ewedi 'idi mayaleyao ma'ediyao.

⁵ “Ta toai me'olotona 'iso'iso'i, 'enega maibo'adi siyamwayamwana ga si'eno mwataya. ⁶ 'Enega niuniuwanaya 'ebweu tomota 'ibwau, 'igwae, “Toai nina ni'atu gete 'imeema. Watoolo be taaesota.’ ⁷ 'Enega gomagweine nidi maibo'adi sitoolo ga 'idi mayale sigibubudi. ⁸ 'Enega gomagweine nidi

* 24:36: Gu 1:7; 1 Te 5:1-2 * 24:37: Nug 6:5-8 * 24:39: Nug 7:6-23 * 24:42: Md 25:13
* 24:43: Et 3:3 * 24:47: Md 25:21, 23 * 25:1: Lu 12:35

uwauwadi gosediya 'ediya sisida, sigwae, 'Gosemao, mayale 'ana bwasi tupwana wada 'ebwa'ema, manuna 'ima mayale ni'atu be sikwekweu.'

⁹ "Ta tosinasinapu nidi sigwae, 'Nai nigeya 'ima bwasi sawesawenaya be tupwana 'a'ebwa'emi, 'enega 'omi watatauya toegimwaneyao 'ediya be 'imi mayale 'adi bwasi wagimwanedi.'

¹⁰ "'Enega sitauya sabi gimwane, ta toai 'iapwesama ga taudi ni'atu sigibubunaya ma'ena silugu ai masulina manuna, ga 'awa sigibodena.

¹¹ *Muliyege gosediya gimwaneyega siilama ga sigwae, 'Inapwana, 'awa 'ugigege be 'ada luguwa.' ¹² Ta 'idi ona 'ie'isena, 'igwae, 'Omi mali boda, nigeya yamwalamwalatonimi.'

¹³ *"'Enega 'ilobwenemi be walomata'i'ita, manuna 'asiyata nina, nai tuta nina yailailama nigeya wamwalamwalatonni.

*Inapwana 'ina 'ebwaya 'ina toguinuwao 'ediya
(Luke 19:11-27)*

¹⁴ "Yaubada 'ina lolina wate nadigege 'eguma 'ebweu 'inapwana 'iabe 'itatauya mali esenaya, ta 'ina toguinuwao 'ibwauyedima ta 'iloinedi be 'aene 'ina 'ebeloina sida 'ita'i'isi. ¹⁵ *Ga 'ebweu 'ina mani 'ina toguinuwa 'i'ebwa'ena 'ana yau paibi analedi kina, ta tai 'eluwena tu analedi kina, ta tai 'etonina analedi kina, manuna 'ina 'ebwaya 'ediya taudi 'ebweuna 'ebweuna 'idi waiwai nadigege, ga muliyega 'inapwana nina 'ipilisinedi ga 'itauya.

¹⁶ "'Enega tai nina tauna ma ina paibi analedi kina 'ina 'inapwana 'ina mani nina 'i'ewedi ga 'ediyega 'iepaisewaedi ga 'adi loeposeyana paibi analedi wate 'ilobedi. ¹⁷ Tai 'eluwena wate nadigege 'ina tu analedi kina nidi 'iepaisewaedi ga 'ediyega 'ina 'inapwana 'ina mani 'ana loeposeyana tu analedi wate 'ilobena. ¹⁸ Ta tai 'etonina, tauna ma ina analedi kina, 'i'ewedi ga bale'u 'itaina ga 'ina 'inapwana 'ina mani nina 'ikwaiyena bale'u solanaya.

¹⁹ "'Enega tuta dudulana mulinaya 'idi 'inapwana 'iilama ga 'ienaidedi 'idi guinuwa 'adi e'isa manudi. ²⁰ 'Enega tai nina ma ina paibi analedi kina 'imai ga 'ana loeposeyana paibi analedi kina wate 'ime'edi ga 'igwae, 'Inapwana, paibi analedi kina 'u'ebwa'eguya ga 'ana loeposeyana paibi analedi kina wate yalobena, ga gete.'

²¹ *"'Ta 'inapwana nina 'igwae, 'Bobo'ana, 'oyo togwaunuwa 'ai'aila ta palupaluna. Ni'atu 'uetapewa yage gidalidi 'ediyega, 'enega 'amu lolina yage sinabwadi manudi ya'ebwa'eyo, be wate 'igu 'ebe gwausowala gete 'ena 'uda miyami.'

²² "Muliyege tai 'eluwena ma ina tu analedi kina 'iapwesama ga 'ana loeposeyana tu analedi kina wate 'ime'edi ta 'igwae, 'Inapwana, tu analedi kina 'u'ebwa'eguya ga 'ana loeposeyana tu analedi kina wate yalobena, ga gete.'

²³ "'Enega 'inapwana nina 'igwae, 'Bobo'ana, 'oyo togwaunuwa 'ai'aila ta palupaluna. Ni'atu 'uetapewa yage gidalidi 'ediyega, 'enega 'amu lolina yage sinabwadi manudi ya'ebwa'eyo be 'oyo wate 'igu 'ebe gwausowala gete 'ena 'uda miyami.'

²⁴ "'Enega tai 'etonina ma ina analedi kina 'imai ta 'igwae, 'Inapwana, yamwalatonimuya 'aene 'oyo tai pa'aliyo ta 'imu esaesa 'u'ewa'ewa mali tomota 'idi paisewa 'ediyega, ²⁵ 'enega yamatautemu ga 'imu analedi kina nina bale'u solanaya yakwaiyena, ga 'imu mani gete.'

* 25:11: Lu 13:25-27 * 25:13: Lu 12:40 * 25:15: Lo 12:6 * 25:21: Lu 16:10

26 “Ta 'inapwana 'i'enapa'alina, 'igwae, ‘Toguinuwa to'umaliyo ta log-wautoyasa 'aleyo, 'umwalatonigu 'aene 'igu esaesa ya'ewa'ewa mali tomota 'idi paisewa 'ediyega, 27 'enega 'ilobwenemu be 'igu mani nina banika 'ena 'usa'u, be 'enega tuta nina yailama ma 'ana loeposeyana yalobai!’ 28 Ga 'ina 'ali'eiyao 'ediya 'igwae, ‘Igu analedi kina 'enega wa'ewadi be tai nina tauna loeposeyana sinabwana 'ilobena 'enaya wa'ebwa'e.’ 29 *Manuna 'abo yaita 'ana egueguyai 'loeposeyanei, 'ana loeposeyana wate 'ida loba, be 'ida sinabwa; ta 'eguma yaita nigeya 'iloeloeposeyane, to'ase 'enaya 'imiyami 'enega ma'etamo sida 'ewayauale. 30 'Enega 'ina 'ali'eiyao 'iloinedi be toguinuwa to'umalina nina siula apwese 'atamanaya sena guguyoi 'enaya, be nada tomota ma idi 'elouya sidedoi ta siesala'i'ita ma'ena.

Yesu me bale'u maibo'adi ma'etamo 'iloinedi

31 *‘‘Abo'agu Tomota Natuna, be ma'etamo ma igu esaesa tuyayalina be ma igu aniloseyao 'amama be 'enega 'igu 'ebemi esaesa 'ena yamiyatowa sabi lolina, 32 be 'ebeloina bale'uya maibo'adi mataguya sida egogonedima be yaweyalidi 'atuwa sipi 'adi to'ita'i'ita 'iweyalidi gota 'ediyega, 33 be sipi yasa'u dumedumedi 'ataiguya ta gota gegeumiguya, 34 *be 'enega toloina 'abo'agu taudi 'ataiguya yada eonadi be yada gwae, ‘Omi Tam-agu 'ina obobomega wada gwausowala, wamai be 'imi 'ebeloina nina bale'u 'ana mweluluwa'unu 'enega 'igibubunaya manumi wada 'ewa. 35 Manuna 'omi lowa yabotanaya ta wae'enigu, ta wate tona'agu 'iyapasaya ta bwasi wa'ebwa'egu, wate yaeto'u'umala 'imi 'asaya ta wabwaueyeguya 'imi anuwaya, 36 ta wate nigeya 'agu 'oamamo ta wae'oamegu, ta wate yale'oasaya ta waayausigu, wate deliya yamiyamiya ta waayausigu.’

37 “‘Enega topalupalu nidi 'eguya sida gwae, ‘Inapwana, to tuta sana 'a'itemu ma 'amu botana ta 'ae'enimu? nai tona'ayo 'iyapasa ta bwasi 'a'ebwa'emu? 38 nai 'ueto'u'umala 'ima 'asaya ta 'abwaueyemu 'ima anuwaya? nai nigeya 'amu 'oamamo ta 'ae'oamemu? 39 nai ma 'amu le'oasa nai deliya 'umiyamiya ta 'aayausimu?’

40 *‘‘Enega yada ona 'ediya be yada gwae, ‘Ona'ai'aila, 'eguma yaita 'oyo gosegwao gidalidi 'ebweuna 'ulemei, nate 'ena 'abo'agu wate 'ulemegu.’

41 *‘‘Ta taudi gegeumiguya simiyami yaeonadi, ‘Omi toto'umalimi wapil-isinegu be watatauya kaiwe sabesabelulu atayana 'enaya, tauna Yaubada 'igibubuna Seitani ma ina bodao manudi, 42 manuna lowa ma 'agu botana ta nigeya wada e'enigu, wate tona'agu 'iyapasaya ta nigeya 'ebweu wate bwasi wada 'ebwa'egu, 43 ta yamiya to'u'umala 'imi 'asaya ta nigeya wada bwaueyegu 'imi anuwaya, be nigeya 'agu 'oamamo ta nigeya wada e'oamegu, wate yale'oasaya ta wate deliya yamiyami ta nigeya wada ayausigu.’

44 “Muliyega taudi ona gete sida e'isa be sida gwae, ‘Inapwana, to tuta 'a'itemu ma 'amu botana, nai tona'ayo 'iyapasa, nai 'ueto'u'umala, nai nigeya 'amu 'oamamo, nai 'ule'oasa, nai deliya 'umiyami, ta nigeya 'alemelemeyo?’

45 “Be yada eonadi, ‘Ona'ai'aila, tuta nidi 'ediya 'abo tomota gidalidi getedi 'ebweuna nigeya walemelemei, nate 'ena nigeya walemelemei.’

46 'Enega taudi sida tauya 'elouya ataya 'enaya, ta topalupaludi esi yawasi ataya sida loba.”

* 25:29: Mk 4:25 * 25:31: Md 16:27 * 25:34: Lu 12:32 * 25:40: Ona 19:17; Ib 6:10
* 25:41: Et 12:7, 20:10; Md 7:23

26

'Inapwanao nuwanuwadi be Yesu siloemwawasi

(Maki 14:1-2; Luke 22:1-2; Yoni 11:45-53)

¹ Yesu 'ina ona getedi 'ilosalonidi, ga 'ina tononoyao 'ieonedi, ² *'igwae, “Wamwalatonina 'asiyata 'eluwa be Ataona Sagalina taguinuwe, be 'enega 'agu tosipupu 'ida 'ebwayaegu 'agu talauwalao 'ediya, be kelose 'ena sida loemwawasigu, Tomota Natuna 'abo'agu.”

³ 'Enega totaliyao sinabwadi be me Isileli 'idi 'inapwanao sideli egogonama Kaiyapa 'ina anuwa sinabwana 'enaya, tauna totaliyao 'idi 'inapwana sinabwana. ⁴ 'Enega 'inapwanao nidi taudimo siloina be 'aene kaboega Yesu sida giyai be sida loemwawasi, ⁵ ta sigwae, “Geya'abo sagali solanaya Yesu tagiyagiyai, 'abona nai tomota sigamwasowaleda be silosaiya 'eday.”

Waine Yesu 'ieoloina 'asa Betani 'enaya

(Maki 14:3-9; Yoni 12:1-8)

⁶ Tuta nina Yesu Betani 'ena 'imiyami, Saimoni 'ina anuwaya. Tauna lowa tolepelo 'ebweu. ⁷ 'Enega 'ebweu waine ma ina bunama 'imai, ta bunama nina 'ana maisa sinabwana, ta botolo bobo'ana wawasae 'enaya 'isiwena. Yesu 'etamo anuwaya 'i'e'ai, ta waine nina 'imai ga bunama nina Yesu debanaya 'isiwena.

⁸ Ta Yesu 'ina tononoyao si'itena ga waine silomugiyena, sigwae, “To'ase manuna bunama 'imudalina? ⁹ 'Ilobwenena be bunama nina 'igimwaneye be maisa sinabwana 'i'ewa be 'ieguyaiye togomabeso 'ediya.”

¹⁰ Ta Yesu 'idi ona nina 'imwalatonina ga 'ieonedi, 'igwae, “Geya'abo waine gete walomulomugiyei, manuna 'ina lema gete 'eguya bobo'ana wawasae. ¹¹ Togomabeso nidi waoneonediya tuta maibo'ana selabemiya simiyami, ta 'abo'agu esi nigeya tuta dudulana ma'emi tamiyami. ¹² *Waine gete ni'atu 'ieoloigu bwalagu 'ana sa'u'ali'ali manuna. ¹³ Ta ona'ai'aila, ma'etamo teteligu 'ana loguguya tomota sinoonoi bale'u maibo'ana 'enaya, ta waine gete 'ina guinuwa 'eguya tetelina sida emwasali wate.”

Yudasa 'itagwala be Yesu 'ida telesipupuye

(Maki 14:10-11; Luke 22:3-6)

¹⁴ Ta Yesu 'ina tonono 'ebweu 'ana esana Yudasa Isikaliota 'itauya totaliyao sinabwadi 'ediya, ¹⁵ ga 'ieonedi, 'igwae, “'Eisa maisa wa'ebwa'egu 'abo Yesu 'emiya yatelesipupuye?” 'Enega mani siliba 'ana yau teti si'ebwa'ena. ¹⁶ 'Enega Yudasa tuta bobo'ana 'iyamwena be 'aene Yesu 'ediya 'ida telesipupuye be sigiyai.

Ataona masulina siguinuwena

(Maki 14:12-21; Luke 22:7-14, 21-23; Yoni 13:21-30)

¹⁷ *Ataona masulina beledi daisina, nigeya gieseseinamo sie'ani. Ga Ataona masulina 'ana 'asiyata nugana 'ena Yesu 'ina tononoyao 'aidi 'enaya simai ga sigwae, “'Inapwana, mane 'ena nuwanuwago be Ataona masulina manuyo 'agibubu?” ¹⁸ 'Enega Yesu 'iona, “Watauya Yelusalema be 'igu sida 'ebweu tai 'ena wasimane, wagwae, 'Ima toe'ita 'ina ona gete nadigega 'aene “'Igu tuta ni'atu 'iapwesama ta nuwanuwagu be 'imu anuwaya Ataona masulina ma igu tononoyao 'a'a'ani.” ’ ” ¹⁹ Ga tonono nidi Yesu 'ina ona nina siematamatanena ga tai nina 'ina anuwaya Ataona masulina sigibubuna.

* **26:2:** Sia 12:1-27; Md 20:18 * **26:12:** Yo 19:40 * **26:17:** Sia 12:14-20

20 'Enega 'asuinuwanuwaya Yesu ma ina tononoyao site tuwelo nidi silugu ga masula nina si'enina. 21 Ta 'idi 'e'ai solanaya Yesu 'igwae, “Gosegwao, yaona 'ai'aila 'aene 'ebweu 'emiyega 'iabe 'itelesipupuyegu.” 22 Ta Yesu 'ina ona gete manuna sinuwamwau 'ai'aila, ga 'ebweuna 'ebweuna Yesu 'ena 'ienaida, 'igwae, “'Inapwana, yaita tauna? Nai 'abo'agu?”

23 *Ta Yesu 'ieonedi, “Tai nina tauna ma'iyagu gaeba 'ebweuna 'enega 'a'e'ai, tauna 'iabe 'itelesipupuyegu. 24 'Abo'agu Tomota Natuna ma'etamo yatatauya 'eda nina lowa Buki Tabu 'ena 'igimisimanena, ta esi 'agu tosipupu nina nuwa'ole'olena sa'i, ta bobo'ana 'abo lowa sinana geya'abo 'ida enaenatune.”

25 'Enega 'ana totelesipupu Yudasa 'ieonena, “'Inapwana, to tai tauna? Nai 'abo'agu?” Ga Yesu 'igwae, “Ni'atu 'uona saba.”

'Inapwana 'ina 'e'ai

(Maki 14:22-26; Luke 22:15-20; 1 Kolinita 11:23-25)

26 *'Etamo si'e'ai ta Yesu masula 'i'ewena ga manuna 'iona oboboma ta 'igitomwena ga 'ina tononoyao 'i'ebwa'edi, 'igwae, “Gete oogu wa'ewa be wa'a'ani.”

27 *Ta oine makeigana wate 'i'ewena ga manuna 'ilokagutoki Yaubada 'ena ga 'i'ebwa'edi, ta 'igwae, “Maibo'ami wanunuma. 28 Gete lalagu, lolina auwauna manuna, 'idaudau tomota yaumi 'imi to'umalinao 'adi 'ebe nuwatau manuna. 29 Ta yaeonami tuta gete be mulinaya oine gete geya'abo 'enega yanumanuma limana ga 'ana laba 'omi ma'egwao oine auwauna tanunuma Tamagu 'ina senaya.”

30 'Enega wali 'ebweuna siwaliyena ga siapwesa ta situ'e 'Oya Olibe 'enaya.

Yesu 'isimana apwesa 'aene Pita 'ida eyaseyaseye

(Maki 14:27-31; Luke 22:31-34; Yoni 13:36-38)

31 *Ta Yesu 'ieonedi, 'igwae, “Batuwa boibo'ami maibo'ami wada de-nasinegu, nadigega Buki Tabu 'ina simana, 'igwae, “To'ita'i'ita sipi yaloemwawasi be sipi maibo'adi sida 'elelewana.’

32 *Ta 'igu toololimana mulinaya Galili 'ena yatatauya be 'omi muliguyega wawawai.”

33 'Enega Pita 'ilolagata ga 'igwae, “'Iabe maibo'adi sidena sineyo ta tebweugu ma'iyayo.”

34 *Ta Yesu Pita 'ieonena, “Yaona 'ai'aila boibo' batuwa, muliyega be kakaleko 'igwagwane ta 'oyo matoi 'ueyaseyaseyegu.”

35 Ta Pita 'igwae, “'Inapwana, geya'abo sa'i yaeyaseyaseyeyo! 'Eguma siloemwawasiyo 'abo'agu wate ma'iyayo siloemwawasida.”

Tomuliyao maibo'adi wate nadigega sionaona.

Sena Gedesemani 'ena Yesu 'isidasida Tamana 'ena

(Maki 14:32-42; Luke 22:39-46)

36 'Enega Yesu 'ina tononoyao ma'ena sitauya 'ebweu sena 'ana esana Gedesemani 'ena, ta 'ieonedi, 'igwae, “Gete 'ena wamiyami, ta 'abo'agu yaalaga be yasisida Yaubada 'ena.” 37 Ta site toi 'i'au'ewedi, Pita be Sebedi natunao 'eluwa. 'Enega Yesu ma ina 'ateuyauya ta ma ina nuwamwau 'ieonedi, 38 *'igwae, “'Ategu 'iuyauya sinabwana, nai 'iabe

* 26:23: Sam 41:9 * 26:26: Yo 6:54-56 * 26:27: Sia 24:8; 1 Ko 10:16 * 26:31: Yo 16:32; Sak 13:7 * 26:32: Md 28:7 * 26:34: Md 26:69-75 * 26:38: Yo 12:27

yamwamwawasa, 'enega bada wamiyami ta walomata'i'ita, be 'enega walemegu.”

³⁹ *Ta Yesu 'ialaga tupwana ga bale'uya 'ibe'u sanamwa'uta ta 'isidasida, 'igwae, “Tamagu ye, 'eguma kapekapeyana 'elouya keigana gete 'eguyega 'u'ewayaulei, ta geya'abo 'abo'agu 'igu nuwena 'enega, ta 'oyo esi 'imu nuwena 'enega 'uda guinuwa.”

⁴⁰ 'Enega 'iila ga 'ina tononoyao site toi nidi 'ilobedi ni'atu si'eno mwataya, ga Pita 'ilowanowanona ga 'igwae, “Pita, nigeya sawesawemuya be 'umatapa'ala be 'ulemegu tuta gidalina namo manuna, aga?” ⁴¹ Ga wate 'ieonedi maibo'adi, 'igwae, “'Ilobwenemi be wamatapa'ala be wasidasida, be 'enega geya'abo Seitani 'itootoomi. Ona'ai'aila yaluyaluwami nuwanuwana, ta tuga manuna oomi sitaba.”

⁴² *'Enega Yesu 'ilaga limana ga 'isidasida, 'igwae, “Tamagu, keiga gete geya nuwagu be 'enega yanunuma, ta 'abo 'imu nuwena nadigega, ta nigeya 'ebweu wate 'eda 'imiyami, bobo'ana yanunuma tuga.”

⁴³ Ta Yesu wate 'iila 'ina tononoyao 'ediya ga 'ilobedi wate si'eno mwataya, manuna matadi ni'atu si'eno'eno. ⁴⁴ 'Enega wate 'ipilisinedi ga 'ina sidasida 'etonina 'enaya 'ina sidasida 'eluwena nadigega.

⁴⁵ Ta 'iila limanama ga 'ina tononoyao 'ilowanowanodi, ga 'igwae, “Mwa'adega, ma'etamo wa'eno'eno ta waeyaeyawai'ata, aga? Ta wa'ita 'abo'agu Tomota Natuna 'igu tuta ni'atu 'iapwesa be sida sipupuyegu toto'umalidi 'ediya. ⁴⁶ Watoolo be tatatauya, manuna 'agu totelesipupu nina ni'atu gete 'imeema.”

Yesu sigiyaina

(Maki 14:43-50; Luke 22:47-53; Yoni 18:3-12)

⁴⁷ Yesu 'etamo 'ionaona ta 'ebweu 'ina tonono, Yudasa, tolosaiyao ma'ena siapwesa. Totaliyao sinabwadi be me Isileli 'idi 'inapwanao tolosaiyao nidi sietunedi Yudasa ma'edi, Yesu sabi giyaina, ta boda nidi ma idi sisisiyao be wepasiyao wate simai. ⁴⁸ Ta Yudasa we'iwe'iyaya ni'atu 'ediya 'isimanena, 'igwae, “'Abo yaita ya'atubwaili, nate tauna Yesu, be wagiya.” ⁴⁹ 'Enega 'itauya palupaluna Yesu 'ena ga 'ilokagutokiyena ta 'i'atubwailina. ⁵⁰ Ta Yesu 'igwae, “Gosiyagu, to'ase manuna 'umai?” 'Enega boda nidi siapwesama ga Yesu sigiyaina.

⁵¹ *Ta Yesu 'ina bodao 'ebweuna 'ediyega 'ina sisisiaya 'ililolona ga totaliya sinabwana 'ina toguinuwa tenana 'iupwa yaulena.

⁵² Ta Yesu tai nina 'ieonena, “Tuwa! 'Imu sisisiaya 'usa'uile 'ina senaya, manuna tolosaiyao taudi losaiya 'enega simwamwawasa. ⁵³ 'Uda mwala-toni 'aene 'abo nuwanuwagu Tamagu 'ena yasisida 'agu lema manuna, 'iabe gete tuga aniloseyao mabodadi tomoyauyau 'ietunedima. ⁵⁴ Ta nigeya! 'Eda gete 'enega Buki Tabu 'ina simanao manugu sida apwesa.”

⁵⁵ Gote 'ena Yesu boda 'ieonedi, 'igwae, “Sana 'abo'agu to'ipwala, ga 'enega ma imi sisisiaya be ma imi wepasi wamai sabi giyaigu! Ta to'ase 'alena ga 'enega nigeya wagiyaigiyaigu 'asiyata nidi yaudi Anuwa Tabu 'ena yamiyami ta yae'ie'ita tomota 'ediya? ⁵⁶ *Ta yage getedi sida apwesa be 'enega palopitao 'idi gimisimana Buki Tabu solanaya sida apwesa.” 'Enega Yesu 'ina tononoyao maibo'adi sidena sinena.

Yesu 'ina etala 'inapwanao matadiya

(Maki 14:53-65; Luke 22:54-55, 63-71; Yoni 18:12-14, 19-24)

* 26:39: Ib 5:7-8 * 26:42: Ib 4:15 * 26:51: Yo 18:26 * 26:56: Md 26:31; Yo 16:32

⁵⁷ Boda nidi ni'atu Yesu sigiyaina ga si'au'ewena totaliyao 'idi 'inapwana, 'ana esana Kaiyapa, 'enaya. Ta Kaiyapa 'ina anuwaya lolina 'ana toe'itao be 'inapwanao ni'atu sideli egogonama ga simiyami. ⁵⁸ Ta Pita 'edasolega Yesu 'imuliyena ga 'imai totaliya sinabwana 'ina 'asaya, ga 'ilugu anuwaya ta to'ita'i'itao ma'ediya simiyatowa be 'aene Pita nina Yesu 'ana lolina 'ida nono.

⁵⁹ Ta totaliya sinabwadi be 'inapwanao nidi nuwanuwadi Yesu 'ana toe'ewa kabokabo sida loba be 'idi e'ewa 'enega Yesu sida loemwawasi.

⁶⁰ *'Enega toe'ewa kabokabo yaudi simai, ta esi 'idi e'ewa nigeza palu-paludi. Ta muliyega 'eluwa tai simai ⁶¹ ga sigwae, "Yesu lowa 'iona, 'igwae, 'Sawesaweguya be Yaubada 'ina anuwa yalige yaulei, be 'asiyata 'etoi 'ediya yada 'abilima.' "

⁶² 'Enega totaliyao 'idi 'inapwana sinabwana 'itoolo, ga 'igwae, "Nigeza 'imu e'isamo, aga? Tomota gotedi 'idi e'ewa 'emuya ni'atu 'unononaya?"

⁶³ *Ta Yesu tuga 'i'alaenono.

'Enega totaliya sinabwana Yesu 'ieonena, "Uona 'ai'aila Yaubada matanaya, mwa'adega 'oyo To'etoseyana niyo, ta Yaubada natuna, nai nigeza?"

⁶⁴ *Ta Yesu 'igwae, "Ni'atu nate 'uona saba, ta wate yaeonami 'aene 'abo'agu Tomota Natuna be ma'etamo wa'itagu Toewaiwai sana 'atainaya yamiyami be wate galewa pwananao debadiyega yamama."

⁶⁵ *'Enega totaliya sinabwana nina 'igamwasowala 'ai'aila ga tau-namo 'ana 'oama 'isabuna ta 'igwae, "Ina ona to'umalina wanononaya? Ona'ai'aila, tai gete Yaubada 'isinalina. Tuwa! Geya'abo wate toe'ewao sionaona 'ina loegesiyao manudi. ⁶⁶ Mwa'adega 'imi nuwanuwa Yesu manuna?"

Ga taudi sigwae, "Ilobwenena be 'imwamwawasa."

⁶⁷ *'Enega maninina sigiwalina ta siunu dadanena, ta wate 'aidi sisapina, ⁶⁸ ta sigwae, "Eguma 'oyo To'etoseyana nina 'uona apwesa 'emaya 'aene yaita tauna 'isapimu? Manuna 'uona 'aene 'oyo palopita."

Pita Yesu 'ieyaseyaseyena

(Maki 14:66-72; Luke 22:56-62; Yoni 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Ta Pita ma'etamo 'etauluya 'imiyami ga toguinuwa gomagweine 'ebweuna 'iapwesama ga 'ienaidena, 'igwae, "Lowa goma Galili Yesu nina 'oyo ma'iyayo wamiyami, aga?" ⁷⁰ Ta tomota yaudi matadiya Pita 'ieyaseyase, 'igwae, "Yage nina 'uonaonae nigeza yamwalamwalatoni."

⁷¹ 'Enega Pita 'idena ga tupwana 'iapwesa. Ta 'ebweu wate gomagweine Pita 'i'itena ga tomiya nidi 'ediya 'igwae, "Tai gote lowa Yesu goma Nasaleta ma'iyana."

⁷² Wate Pita 'ieyaseyase ta 'isawa tamatamana ga 'igwae, "Inapwana 'imwalatonina 'aene tai nina 'abo'agu nigeza yamwalamwalatoni."

⁷³ Tuta kukupana namo mulinaya toyo'o nidi Pita 'enaya simai, ta sigwae, "Ona'ai'aila 'ukabo! 'Oyo Yesu 'ina boda 'ebweu, manuna 'imu lewa 'atuwa me Galili 'enadi."

⁷⁴ 'Enega Pita 'isawa tamatamana ta ona to'umalina 'enega 'ibwautu'e, 'igwae, "Tamada! Tai nate nigeza yamwalamwalatoni." Ta tuta gote 'ena kakaleko 'igwane.

* **26:60:** Yo 2:19-20 * **26:63:** Ais 53:7 * **26:64:** Dan 7:13; Md 24:30 * **26:65:** Yo 10:33, 19:7; 1 Loi 24:16 * **26:67:** Ais 53:5

⁷⁵ *'Enega Pita Yesu 'ina ona 'inuwa'i'isina 'aene “Muliyega be kakaleko 'igwagwane ta 'oyo matoi 'ueyaseyaseyegu.” 'Enega Pita nuwana 'imwau sinabwana ga 'iapwesa 'atamanaya ga 'idedoi.

27

Yesu 'ina etala Pailato matanaya
(Maki 15:1; Luke 23:1-2; Yoni 18:28-32)

¹ Tomwa 'iulisina ga totaliyao sinabwadi be 'inapwanao maibo'adi siloiloina be 'aene Yesu siloemwawasi. ² 'Enega Yesu nimana siyonidi ga sitauyena toloina sinabwana Pailato 'enaya be 'aene Pailato nina 'ida loine.

Yudasa 'ina mwawasa
(Guinuwa 1:18-19)

³ *Ta Yudasa nina 'imwalatonina 'aene Yesu 'iabe siloemwawasi, 'enega 'inuwa'ebuni ga 'ina mani gulewa teti 'iiledi totaliyao be 'inapwanao 'ediya, ⁴ ta 'igwae, “Ni'atu yaloegesi, manuna tai bobo'ana 'emiya yasipupuyenaya.” Ta sigwae, “Nate nigeya 'ebweu to'ase 'emaya ta 'oyo tuga manuna 'uda nuwanuwa.”

⁵ 'Enega mani teti nidi 'iula mwa'utedi Anuwa Tabu solanaya, ta 'iapwesa ga 'itauya, ga balaeyega 'otona tauna 'ididimagena ga 'imwawasa.

⁶ Ta totaliyao nidi mani nidi siegogonedi ga sigwae, “Nigeya sawesawenaya be Yaubada 'ana 'ebwayadaita 'ena tasa'ui, manuna mani gete tomota 'ana loemwawasa 'ana e'isa.” ⁷ 'Enega taudimo siloina ga mani nina 'enega 'ebweu to'abi'ule 'ina bale'u 'ebweuna sigimwanena, be 'aene bwa'a nina 'owagao 'adi 'ali'ali.

⁸ 'Enega bwa'a nina sieesena 'Lala bale'una', ga esana nina ma'etamo 'imiyami. ⁹ *Gote 'enega palopita Yelemaiya 'ina onaupaupa 'iapwesa, manuna lowa Buki Tabu 'ena 'ina ona si'etoladina 'aene,

“Ga me Isileli tauna 'ana maisa sibwauyena,
nate gulewa siliba 'adi yau teti,
ga mani nidi si'ewedi,

¹⁰ ga 'enega to'abi'ule 'ina bale'u siemaisina, nadigega 'ida 'Inapwana 'iemataluwegu.”

Pailato Yesu 'ienaidena
(Maki 15:2-5; Luke 23:3-5; Yoni 18:33-38)

¹¹ 'Enega Yesu Pailato matanaya sietoolona, tauna toloina sinabwana, ga Pailato nina Yesu 'ienaidena, 'igwae, “'Uda simana, 'oyo me Yudia 'idi kini, aga?”

Ta Yesu 'igwae, “Ni'atu nate 'uona saba.”

¹² *'Enega totaliyao sinabwadi be 'inapwanao Yesu sie'ewena Pailato matanaya, ta Yesu nigeya 'ebweu to'ase 'ie'ie'isa.

¹³ Ta Pailato 'igwae, “Mwa'adega, simana getedi 'amu e'ewa manuna 'unononaya?” ¹⁴ Ta Yesu nigeya wate 'ie'ie'isa, ta tuga 'i'ala enonomo. 'Enega Pailato nina nuwana 'iowana sinabwana.

Pailato 'iloina be Yesu sida loemwawasi
(Maki 15:6-15; Luke 23:13-25; Yoni 18:39-19:16)

¹⁵ Yakwala 'ebweuna 'ebweuna 'ediya, Ataona masulina 'enaya, toloina nina 'ina bubuna nate deliyega 'ebweu tai 'ili'ami be 'iapwesa, 'eguma yaita pwalu siesinuwe. ¹⁶ Ta tuta gote 'ena 'ebweu tai deliya 'imiyami, 'ana esana Balaba, tomota maibo'adi simwalatonina 'aene tauna toto'umalina

* 26:75: Md 26:34 * 27:3: Md 26:14-15 * 27:9: Sak 11:12-13 * 27:12: Md 26:63; Ais 53:7

sinabwana. ¹⁷ 'Enega tomota siegogonama Pailato 'enaya, ta Pailato 'ieonedi, 'igwae, “To tai nuwanuwami be manumi yali'ami? Balaba? nai Yesu, tauna sieesena To'etoseyana?” ¹⁸ *Manuna Pailato 'imwalatonina 'aene e'ipil'ipiyega Yesu siwasegigiyena sabi loemwawasina. ¹⁹ Ta wate tuta nina 'etamo Pailato etala 'iguiguinuwe, ta mwanena ale 'ietunenama ga 'igwae, “Geya'abo wate to'ase 'uloiloina tai palupaluna gete manuna, manuna ni'a yamadawalena ga 'ebe matauta sinabwana 'eguya.” ²⁰ Ta esi totaliyao sinabwadi be 'inapwanao tomota siloa'etu'etunedi be 'aene sisida Pailato 'ena be Balaba 'ili'ami 'ediya ta Yesu sida loemwawasi.

²¹ *'Enega toloina nina 'ienaida limedi, 'igwae, “Siteluwa 'ediyega yaita nuwanuwami be manumi yali'ami?”

'Enega sigwae, “Balaba.”

²² Ta Pailato 'igwae, “Ta mwa'adega yada loina'esa Yesu, tauna sieesena To'etoseyana?”

'Enega maibo'adi sigwae, “Kelose 'ena tada tutuepa'iyee!”

²³ Ta Pailato 'ieonedi, “To'ase sana 'ina loegesi, ga 'enega 'aene mwawasa 'iloba?”

Ta sibwau toitoila, sigwae, “Kelose 'enaya tada tutuepa'iyee!”

²⁴ 'Enega Pailato 'imwalatonina 'aene nigeya 'ina waiwaimo, ta pwalu siegewagewana 'ana 'ita 'aene 'iabe sie'ale be silosaiya. 'Enega bwasiyega nimana 'i'utudi boda nidi matadiya ta 'igwae, “Geya'abo wate to'ase yaloiloina tai bobo'ana gete 'ina mwawasa manuna, ta 'omi namo wada loina.”

²⁵ Ta boda maibo'adi sigwae, “Bobo'ana! 'Abo'ama 'ada loine, ta 'ana e'isa 'ada loba, 'abo'ama, ta 'epata simeemai 'ediya wate.”

²⁶ 'Enega Pailato 'idi ona 'inononaya, ta Balaba 'ili'amina, ta wate 'ina tolosaiyao 'iloinedi be Yesu balaeyega sida sapi, be muliyega sida tutuepa'iyee kelose 'enaya.

Tolosaiyao Yesu situyeyena
(Maki 15:16-20; Yoni 19:2-3)

²⁷ 'Enega toloina nina 'ina tolosaiyao Yesu sisapina ta siluguyena 'idi anuwa sinabwana solanaya, ga 'idi boda maibo'adi sibwau egogonedima Yesu 'enaya, ²⁸ ga 'ana 'oamao sialolodi, ta 'oama esaesa 'enega sie'oamena sabi tuyeyena, ²⁹ ga 'ana peyaula kwakwakwala 'ediyega siguinuwena ga debanaya sisa'una, ta 'etoguna nima 'ataina 'enaya sisa'una, ta wate matanaya si'aetulasa ta situyeyena, sigwaegwae, “Kamatoki, 'oyo me Yudia 'idi kini ye!” ³⁰ *Ta wate sigiwalina, ga 'ina 'etoguna si'ewena ga 'enega debana sisapina.

³¹ 'Enega 'idi tuyeya 'igumwala, ga 'oama esaesa 'enega sialolona, ta tauna 'ana 'oamega sie'ote limena ga si'au'ewena sabi giekelosena.

Yesu situtu epa'iyena kelose 'enaya
(Maki 15:21-32; Luke 23:26-43; Yoni 19:17-27)

³² Ta Yesu siapwesena ga sitauyena, ta 'edaya goma Sailini 'ebweu, 'ana esana Saimoni, sialobena ga sididigena be 'aene Yesu 'ana kelose 'ida 'aali. ³³ Ga Saimoni nina 'i'aalina ga 'ana laba siapwesa sena Goligota 'enaya. (Goligota 'ana mwalatoi nate “Bulubulu 'asana.”) ³⁴ *Ga oine be 'apasi'uma si'einisena ga si'ebwa'ena be 'aene geya'abo uya 'ilotolotoo sinabwana, ta Yesu oine nina 'ilotoonamoya ta 'iguitoyasena.

* 27:18: Yo 11:47-48, 12:19 * 27:21: Gu 3:14 * 27:30: Ais 50:6 * 27:34: Sam 69:21

35 *¹Enega kelose bale'uya sisa'unaya ta Yesu 'enaya situtu epa'iyena ga sietoolona, ga muliyega toguinuwa nidi Yesu 'ana 'oamao si'ewedi ga sieguyaiyedi taudimo 'ediya, ta 'idi eguyai esasala ulaesinuwa 'enega, be 'abo yaita 'inugana tauna 'ana 'oama 'ida 'ewa. 36 Ga muliyega simiyatowa sabi lomata'i'ita. 37 Ta wate 'ana kelose dabanaya si'etoladina, “Yesu tauna me Yudia 'adi toloina.” Nate 'ina mwawasa 'alena.

38 *Ta wate to'ipwala 'eluwa sigiekeloseyedi, 'ebweu Yesu 'atainaya ta 'ebweu gegeuminaya.

39 *Ta tomota 'aina 'edega Yesu kelose 'ena situyeyena ta siedagiyena, 40 sigwae, “Nuwa'ole'oleyo! 'Uona 'aene sawesawemuya Anuwa Tabu 'uligei be 'asiyata 'etoi soladiya 'u'abilima. Baga 'uda 'etoseyeyo tauyo be keloseyega 'uebusima, 'eguma 'oyo Yaubada natuna.”

41 Wate nadigega totaliyao sinabwadi be loina 'ana toe'itao be 'inapwanao Yesu si'eetetena, ga sigwae, 42 “Mali tomota 'i'etoseyedi, ta tauna 'ida 'etoseye! Tauna 'aene sena Isileli 'ana toloina, abaga keloseyega 'iebusima be 'enega taemisei. 43 *Tauna 'aene Yaubada 'ana toemisa, ta 'igwae, 'Abo'agu Yaubada natuna.’ 'Enega 'eguma Yaubada nuwanuwana tauna 'ida 'etoseye, aga?”

44 Ta to'ipwala nidi Yesu ma'ena sigie kelosediya, taudi 'adi keloseyega sibwa'onao ga taudi wate nadigega Yesu siba'ena.

Yesu 'ina mwawasa

(Maki 15:33-41; Luke 23:44-49; Yoni 19:28-30)

45 'Asuoleoleyega ga 'asuinuwanuwaya 'asa maibo'ana 'iguguyoi, 46 *ga 'asuinuwanuwaya Yesu 'enana sinabwanega 'ibwau ga 'igwae, Ol “Eli eli lama sabakitani!” Ta 'ana gibui 'aene “'Igu Yaubada, 'igu Yaubada, to'ase manuna 'upilisinegu?”

47 Ta 'aina tomota selabenaya sitootoolo 'ina bwau sinonona, ta sigwae, “Wanono! Tai gete Ilaitiya 'ibwaubwauye.” 48 'Enega 'ebweuna 'ediyega 'ipili ga balou 'i'ewena ga oine dalelena 'ena 'ietupa'utuina, 'enega 'ebweu kaiwe 'ena matana 'ibadiyena ga 'ie'etotu'eyena Yesu 'awanaya ga 'isokukuna. 49 Ta tai nina gosena sigwae, “Tuga tayamwayamwa, nai 'iabe Ilaitiya 'imama be 'i'etoseye.”

50 Ta Yesu 'enana sinabwanega 'ibwau limana, ga yawasina 'igumwala. 51 *Ta kaleko nina Anuwa Tabu 'ana pitaupa 'iesabuluwena etanega ga 'imwa'uta 'ubunaya, ta mwani'ini'i 'idedela, ga gulewa sinabwadi siepialidi. 52 Ta wate 'ali'ali 'awadi si'egegedi ga toemisao yaudi lowa simwawasaya kokowadi sitoolo limana, 53 ga Yesu 'ina toolo limana mulinaya taudi wate 'ali'ali 'ediyega siapwesama, ga Yelusalema 'ena silugu, ga tomota yaudi 'ediya siapwesa.

54 Ta tolosaiyao nidi ma idi toanugana ma'etamo Yesu si'ita'ita'i'isi, ga mwani'ini'i be yage maibo'ana siapwesaya si'itedi, ga simatauta sinabwana, ta sigwae, “Ona'ai'aila, tai gete Yaubada natuna.”

Yesu 'ana sa'u'ali'ali

(Maki 15:42-47; Luke 23:50-56; Yoni 19:38-42)

55 *¹Aina iine wate 'edasolega sidunedune, taudi lowa Galiliyega Yesu simuliyenamaya ta 'ana masula siguiguinuwe, 56 'ebweuna 'ana esana Meli Magidala, ta 'ina waliyesa, tauna Yemesa be Yosepa sinadiya, ta wate Sebedi natunao sinadiya.

* 27:35: Sam 22:18 * 27:38: Ais 53:12 * 27:39: Sam 22:7; Yo 2:19 * 27:43: Sam 22:8; Yo 5:18 * 27:46: Sam 22:1 * 27:51: Sia 26:31-33; Ib 10:19-20 * 27:55: Lu 8:2-3

⁵⁷ Ta 'asuinuwanuwaya 'ebweu goma Alimatia 'imai Pailato 'enaya, tauna toesaesa, ta wate Yesu tauna 'ana tomuliya 'ebweu, 'ana esana Yosepa.

⁵⁸ *Ga Pailato 'enaya Yesu kokowana 'isidena, ta Pailato 'itagwala be 'ida 'ewa. ⁵⁹ *'Enega Yosepa ma ina 'ali'eiyao Yesu kokowana si'ewena, ga 'oama wakewakekena ta 'esasena 'enega siwaduna, ⁶⁰ ga Yosepa nina 'ana 'ali'ali auwauna 'ena sisa'una, ta 'ali'ali nina sitainaya 'atuwa duluwa gulewa solanaya. Ta 'enega gulewa sinabwana ta pulipulina 'enega 'ali'ali 'awana sisa'u bodena, ga muliyega Yosepa 'itauya.

⁶¹ Ta Meli Magidala ma ina waliyesa 'ali'ali selabenaya simiyatowa ga sie'asiyedi.

'Ali'ali si'ita'i'isina

⁶² *Ta Yesu sigiekeloseyena me Yudia 'idi 'asiyata gibubu 'enaya, 'enega tomwa 'iulisina ga 'idi 'asiyata Sabate 'enaya totaliya sinabwadi be Palisiyao mabodadi sitauya Pailato 'enaya, ⁶³ ta sigwae, "Inapwana, tokabo nina lowa mayawasina 'imiyami 'ina ona 'anuwa'i'isina 'igwae, 'Asiyata 'etoi beo mwawasega yada tooo limana.' ⁶⁴ 'Enega 'ab kapekapeyana 'uloina be 'ali'ali 'ana to'ita'i'itao si'ita'i'ita 'ai'ailli be 'ana laba 'asiyata 'etoi, 'abona nai 'ina tononoyao simamai be Yesu kokowana siyai be sidene, be tomota sikaboedi 'aene 'Mwawasega ni'atu 'itoolo limana', be 'enega kabo mulimuliyana kabo nuganuganina 'ida to'umalisine."

⁶⁵ Ta Pailato 'ieonedi, 'igwae, "Imi to'ita'i'itao tolosaiyao simiyami, watauyedi be 'ali'ali silomata'i'ita 'ai'ailli." ⁶⁶ 'Enega sitauya ga 'ali'ali 'awana 'ana 'auboda gulewa nina wate sibwadena, ta nada to'ita'i'itao sietoolodi.

28

Yesu mwawasega 'itoolo limana

(Maki 16:1-8; Luke 24:1-12; Yoni 20:1-10)

¹ Sabate mulinaya ni'atu be tomwa 'iulisi wiki auwauna 'ana 'asiyata nugana 'ena, Meli Magidala ma ina waliyesa simai 'ali'aliya sabi ayausa.

² Ta mwani'ini'i sinabwana 'idedela, nate 'Inapwana 'ina anilose 'ebweu galewega 'iebusima ga gulewa 'ali'ali 'awanega 'ipuli ilena ga 'ena 'imiyatowa. ³ Anilose nina 'ana 'ita namala nadigega, ta 'ana 'oama wakewakeke 'ai'aillina.

⁴ Ta 'ali'ali 'ana to'ita'i'itao anilose si'itena ga simatauta sinabwana, 'enega sitai, ga sibe'u bale'uya kokowa 'atuwa. ⁵ Ta anilose nina iine nidi 'ieonedi, 'igwae, "Geya'abo wamatamatauta. Yamwalamwalatoni 'omi Yesu tauna ni'atu siloemwawasina wa'ebe'ebese. ⁶ *Tauna nigeya bada, manuna ni'atu mwawasega 'itoolo limana, nadigega lowa 'ieonemi. Wamai be 'ina 'ebe'eno kakaena wa'ita, ⁷ *be muliyega watauya manini be 'ina tononoyao waeonadi 'aene Yesu mwawasega ni'atu 'itoolo limana, be 'iabe 'inuganugana Galili 'ena, ta 'omi wamuliye be gote 'ena wa'ita. Nate namo."

⁸ 'Enega iine nidi ma idi matauta ta wate ma idi gwausowala 'ali'ali sipilisinena ga sipili manini be 'aene Yesu 'ina tononoyao 'ediya yage gete sida simana. ⁹ Ta Yesu 'edaya 'ilobedi ga 'ilokagutokiyedi, ta simai ga 'aena sigitoodi ta sibwagobwago 'enaya. ¹⁰ *'Enega Yesu 'ieonedi, 'igwae, "Geya'abo wamatamatauta, ta esi watauya be gosegwao waemataluwedi be sitatauya Galili 'ena, be nada sida 'itagu."

* 27:58: 2 Loi 21:22-23 * 27:59: Ais 53:9 * 27:62: Md 16:21; Yo 2:19-21 * 28:6: Md 16:21

* 28:7: Md 26:32 * 28:10: Ib 2:11

To'ita'i'itao 'idi simana

¹¹ Iine nidi ma'etamo 'edaya sitautauya ta 'ali'ali 'ana to'ita'i'itao 'aidi sitauya 'asa Yelusalema 'enaya, ga to'ase siapwesa nadigega sisimanena totaliyao sinabwadi 'ediya. ¹² 'Enega totaliyao nidi ta 'inapwanao ma'ediyao sideli egogona ga siloina, ga mani to'ita'i'itao nidi si'ebwa'edi ¹³ *be 'aene tomota 'ediya sida simana dadana be 'aene sida gwae, “Boiboiya 'a'eno'eno ta Yesu 'ina tononoyao simai ga kokowana si'ipwalina.” ¹⁴ Wate sieoned, sigwae, “'Eguma toloina sinabwana ale gete 'inonoi 'etamo 'akaboe be 'enega geya'abo 'igamwagamwasowala 'emiya.”

¹⁵ 'Enega 'idi mani si'ewena ga totaliyao be 'inapwanao 'idi nuwanuwa nina siematamatanena. Ta 'idi emwasala gete 'i'elelewana me Yudia 'ediya, ga batuwa wate nadigega sionaona.

Yesu 'ina tononoyao 'idi paisewa 'i'ebwa'edi

(Maki 16:14-18; Luke 24:36-49; Yoni 20:19-23; Guinuwa 1:9-11)

¹⁶ 'Enega Yesu 'ina tononoyao site ilebeni sitauya Galili ga situ'e 'oya nina Yesu 'isimanena 'enaya, ¹⁷ ga Yesu si'itena ga 'ena sibwagobwago. Ta 'aidi 'ediyega 'etamo ma idi enuwanaluwa. ¹⁸ *'Enega Yesu 'imai 'ediya ta 'ieoned, 'igwae, “Tamagu loina maibo'ana galewaya ta bale'uya ni'atu 'i'ebwa'egu. ¹⁹ *'Enega watatauya be sena maibo'adi 'ediya waloguguya, be 'enega tomota sida emisegu, be wate wagiebapitaisoedi Tamagu 'ana esanega be Natuna 'abo'agu 'agu esanega be wate Yaluyaluwa Tabuna 'ana esanega. ²⁰ *Ta loina maibo'ana ni'atu ya'ebwa'emi wae'itadi be taudi wate sida muliyedi. Ona'ai'aila, 'abo'agu ma'emiya yada miyami tuta yauyauna, batuwa ga 'ana laba bale'u 'ana 'ebe losalowa 'enaya.”

* **28:13:** Md 27:64 * **28:18:** Md 11:27; Yo 13:3; Ep 1:21-22 * **28:19:** Gu 1:8 * **28:20:** Yo 14:23; Ib 13:8

TETELA BOBO'ANA MAKI 'I'ETOLADINA

Buki gete solanaya Yesu 'ina guinuwa waiwai 'iemwasalidi, nate yaluyaluwa bi'i 'iewaiwai sinedi ga tomota 'ediyega 'iula apwesedi, wate le'oasa yaudi 'igiebobo'enedi, wate yagila be lisu 'iloinedi, ta 'itauya ola debanega. Boda sinabwadi 'ie'enidi masula gidalina 'enega, ta Anuwa Tabu 'igie'esasena, ga wate 'ana tolongiyao 'idi onao 'iewaiwai sinedi, ta wate bubuna to'umalina ta 'ana e'isa mwawasa 'iewaiwaisinedi.

*Yoni togiebapitaiso 'ina loguguya
(Madiu 3:1-12; Luke 3:1-9, 15-17; Yoni 1:19-28)*

¹ Gete tetela bobo'ana To'etoseyana Yesu, Tauna Yaubada natuna, tetelina 'ana 'ebe e'ale.

² *Lowaenei palopita Aisea Yesu manuna 'i'etoladina, ga Yaubada 'ina ona 'isimanena, 'igwae:

“Gete 'igu toepilialeale yaetune be 'inugana be manuyo 'eda 'ikakali, ³ be sena mitawa daitaya* 'enana sinabwana 'enega 'ida simana apwesa be 'ida gwae, ‘Inapwana 'ina 'eda wada kakali ta wagiapaepalu.’ ”

⁴ *'Enega Yoni togiebapitaiso nina 'iapwesa sena mitawa daitaya ga 'iguguya tomota 'ediya, 'igwae, “Imi bubuna to'umalidi 'ediyega wada nuwa'ebuni be 'enega yada giebapitaisoemi ta Yaubada 'imi bubuna nidi 'ida nuwataudi.”

⁵ Ta tomota yauyaudi sena Yudia maibo'ana 'enega be 'asa Yelusalema 'enega sidelima Yoni 'ina guguya sabi nonona, ga 'idi bubuna to'umalidi sisimani, ga 'igiebapitaisoedi bwasi Yolidani 'enaya. ⁶ Yoni 'ana 'oama yobai kameli unuununa tuga, ta 'ana gadiwana kameli bwalana, ta 'ana masulao bilolo be mu'awa tuga.

⁷ Ta Yoni 'iguguya ga 'igwae, “Tauna muliguyega 'imeemai 'isinabwa sinegu, 'enega nigeya 'ilobwelobwenegu be 'aenaya yabwagobwago be 'ana 'aelawa yali'ami. ⁸ *'Abo'agu bwasiyega tuga yagiebapitaisoemi, ta tauna Yaluyaluwa Tabunega 'ida giebapitaisoemi.”

*Yesu 'ana giebapitaiso
(Madiu 3:13-17; Luke 3:21-22)*

⁹ Tuta gote 'enaya Yesu 'asa Nasaleta 'ipilisinena, nate sena Galili 'enega, ga 'imai bwasi Yolidani 'enaya ga Yoni Yesu 'igiebapitaisoena. ¹⁰ *Ta Yesu ni'atu bwasiyega 'igayo'oya'ama ga 'i'itatu'e ta galewa 'i'itena 'i'egegena, ta Yaluyaluwa Tabuna 'ana 'ita 'atuwa bunebune 'imwa'uta 'enaya. ¹¹ *'Enega 'ebweu 'enana galewega 'ionama 'igwae, “'Oyo natu'ai'ailigu, manuyo yagwawsowala sinabwana.”

*Seitani Yesu 'itoona
(Madiu 4:1-11; Luke 4:1-13)*

¹² Gote 'enega ga Yaubada Yaluyaluwana Yesu 'ietunena ga 'itauya mitawa daitaya, ¹³ *ga 'asiyata poti gote 'ena 'imiyana ta tuta nidi 'ediya

* **1:2:** Mal 3:1; Lu 7:27; Ais 40:3 * **1:3:** mitawa daita: Me Yudia 'idi mitawa kaukau be gulegulewa daisinamo, ta pwatula gidalina, be kaiwenao wate nigeya sinabwadi. * **1:4:** Gu 13:34; Lu 1:77
* **1:8:** Gu 1:5 * **1:10:** Yo 1:32 * **1:11:** Sam 2:7 * **1:13:** Ib 4:15

Seitani 'itoo waiwai be 'aene Yesu 'igiebe'u. Ta sena nina 'enaya yobai bosasa wate simiyami, ta aneloseyao Yesu si'ita'i'isina.

*Togomana site ata Yesu 'ibwauyedi
(Madiu 4:12-22; Luke 4:14-15, 5:1-11)*

¹⁴ *Ga tuta nina 'ena Kini Elodi 'iloina ga 'enega Yoni deliya sisa'u luguyena ga muliyega Yesu 'iapwesa Galili, ga Tetela bobo'ana Yaubada 'enega 'iloguguyaena, ¹⁵ 'igwae, “Tuta ni'atu 'iapwesama be Yaubada 'ida etoloina 'edaya. 'Enega 'imi guinuwa to'umalidi 'ediyega wada nuwa'ebuni be Tetela bobo'ana wada emise.”

¹⁶ 'Enega 'ebweu tuta Yesu ola Galili le'awinaya 'iwadawada'e ga togomana siteluwa matasina 'i'itedi Galili olanaya 'idi gomana siyauyauye, 'adi esanao Saimoni be Anidulu. ¹⁷ Ga Yesu 'ibwauyedima, 'igwae, “Wamuliyegu be yada gibubumi tomota 'adi togomanao.” ¹⁸ *Gote 'ena 'idi gomana sipilisinena ga Yesu simuliyena.

¹⁹ 'Enega 'iawada'e nao tupwana ga Yemesa be Yoni, taudi Sebedi natunao, 'i'itedi wagaya 'idi gomana sigibugibudi, ²⁰ ga 'ibwauyedima, ga tamadiya ma ina topaisewao siebesinedi nada wagaya ta Yesu simuliyena.

*Yesu 'ebweu tai 'enega yaluyaluwa bi'i 'iula apwesena
(Luke 4:31-37)*

²¹ Ga muliyega simai 'asa sinabwana 'ana esana Kapaneumi 'enaya, ga Sabateya Yesu anuwa tapwalolo 'ena 'ilugu ga 'ie'ita. ²² *Ta tomota maibo'adi nuwadi 'iowana 'ina e'ita manuna, ga sigwae, “E'ita gete palupaluna ta waiwaina, ta 'ida loina 'ana toe'itao 'idi e'ita nenetana.”

²³ *Ta anuwa tapwalolo nina 'enaya 'ebweu tai 'imiyami, ta tai nina 'enaya yaluyaluwa bi'i lowa 'ilugu ga 'imiyami, 'enega tai nina Yesu 'ena 'ibwau, ²⁴ 'igwae, “Yesu, 'oyo goma Nasaleta, to'ase 'alena ga 'umai 'emaya? Nuwanuwayo be 'aene 'uda pe'uma, aga? Ta 'oyo sa'i ni'atu yamwalatonimu, 'oyo tuga Yaubada Natuna.”

²⁵ Ta Yesu 'iloinena, 'igwae, “'Ulosa'u be tai nate 'enega 'uapwesama.”

²⁶ 'Enega yaluyaluwa bi'i tai nina 'igietaina ga 'idededela ta 'imagana toila ga muliyega yaluyaluwa bi'i tai solanega 'iapwesa.

²⁷ 'Enega tomota maibo'adi silosuyaedi ga taudimo sienaidedi, sigwae, “Mwa'adega e'ita auwauna gete? Gete tai nina 'ina loinega yaluyaluwa bi'i 'iloiloinedi ta siematamatane.” ²⁸ 'Enega Yesu tetelina silelewanena Galili senanao maibo'adi 'ediya.

*Yesu tole'oasa yaudi 'igie bobo'enedi
(Madiu 8:14-17; Luke 4:38-41)*

²⁹ Ta Yesu anuwa tapwalolo 'enega 'iapwesa ga Yemesa be Yoni ma'enaositauya Saimoni be Anidulu 'idi anuwaya. ³⁰ Ga Saimoni lawana ooyaiyaiyega 'ile'oasa, 'enega Yesu siemataluwena tole'oasa nina manuna. ³¹ Ga Yesu 'ilugu 'enaya ga nimanaya 'igiyaina ga 'igietoolona, ga 'ina le'oasa 'isaligogo. 'Enega waine nina 'iapwesa ga 'adi masula 'igibubuna.

³² *Ta sinala ni'atu 'isugusuguwa, ga tomota 'idi tole'oasao be taudi yaluyaluwa bi'i 'ediyega sile'oasa maibo'adi sime'edi Yesu 'enaya, ³³ *be wate 'asa 'ana tomiyanao maibo'adi siegogonama ga anuwa nina matanaya sitoolo. ³⁴ 'Enega tole'oasao yaudi be taudi yaluyaluwa bi'i 'igie kabaleyedi

* 1:14: Md 3:2 * 1:18: Md 19:27 * 1:22: Md 7:28 * 1:23: Mk 5:7; Yo 6:69 * 1:32: Md 4:24 * 1:33: Mk 3:11-12; Gu 16:17-18

maibo'adi Yesu 'igie bobo'enedi. Ta yaluyaluwa bi'i 'eguma 'iula apwesedi 'i'etobodedi be geya'abo sisimasimane, manuna tauna simwalatonina.

Yesu Galili senananaya 'iloguguya
(*Luke 4:42-44*)

³⁵ *Ta 'enega gonamapumapuya† Yesu 'itoolo ga anuwega 'iapwesa ga tebweuna 'itauya mwatui daitaya ga 'isidasida Yaubada 'ena.

³⁶ Ta Saimoni magosenao wate siapwesa ga Yesu si'ebesena, ³⁷ ga silobena ta sieonena, “Tomota yaudi nuwanuwadi 'oyo.”

³⁸ Ta Yesu 'igwae, “Tatatauya 'aina wate 'asa 'ediya be yaloguguya. Gete manuna yamai.”

³⁹ *'Enega Galili maibo'ana 'iasakowasiyena ga 'idi anuwa tapwalolo 'ediya 'iloguguya ta wate yaluyaluwa bi'i tomota 'ediyega 'iula apwesedi.

Yesu tolepelolo 'ebweu 'igie bobo'anena

⁴⁰ Ta tolepelolo 'ebweuna Yesu 'ena 'imai ga 'i'aetulasaya ta 'isidena, 'igwae, “'Eguma 'imu nuwanuwa nadigega, kapekapeyana be 'ugie bobo'anegu.”

⁴¹ 'Enega Yesu 'i'atenuwa 'ole'oleyena ga nimanega tai bwalana 'igitooona ta 'igwae, “O bobo'ana! 'Uda 'esasa!” ⁴² Ga tai nina 'ana lepelolo 'igumwala manini, ga 'i'esasena.

⁴³ *Ta Yesu tai nina 'i'ena pa'alena, ⁴⁴ 'igwae, “'Utatauya ta geya'abo 'ebweu wate yaita 'ena 'usimasimanegu, ta esi palupaluna 'utatauya totaliya 'enaya be 'i'itayo, be 'enega 'imu taliya 'u'ebwaya Yaubada 'ena, to'ase nadigega 'ada lolina Mosesese 'enega, be 'enega tomota simwalatoniyo 'aene ni'atu 'u'esasemu.”

⁴⁵ *Ta tolepelolo nina nigeaya Yesu 'ina lolina 'iematamatane, ta tomota yaudi 'ediya 'iesimasimana. 'Enega Yesu nigeaya sawesawenaya 'ia'ata'atamana 'asa nidi soladiya, ta 'enega 'itauya sena mwatui daitaya ga nada 'imiyamiya, ta tomota sena yaudi 'ediyega sitauya 'enaya.

2

Yesu tokweno 'igie bobo'anena
(*Madiu 9:1-8; Luke 5:17-26*)

¹ 'Asiyata 'aina sigumwala ga Yesu 'iila Kapaneumi 'enaya, ga alena sinonona 'aene Yesu ni'atu 'iila limanama. ² Ta 'enega pwalu sinabwana anuwa solanaya be wate 'awa 'atamaninaya siegogona, ga Yesu 'iguguya 'ediya.

³ Ta tokweno 'ebweu sime'ena ta 'ana to'aalao site ata 'ebe 'enoega si'aalinama, ⁴ ga sitoona be 'aene tokweno nina siluguye Yesu 'ena, ta nigeaya sawesawediya, manuna pwalu sinabwa wawasae, 'enega si'aala tu'eyena anuwa debanaya ga 'ana 'atowa si'ewayaulena, ta 'enega tokweno nina ma 'ebe'enona sietabetabeyena ga Yesu matanaya sisa'una.

⁵ *'Enega Yesu ni'atu tai nidi 'idi emisa 'imwalatonina ga tokweno nina 'ieonena, “Natugu, 'imu bubuna to'umalidi 'adi nuwatau ni'atu 'ulobedi.”

⁶ *Ta 'aina lolina 'ana toel'itao Yesu selabenaya simiyami ga 'ina ona sinonona ga taudimo 'atediya sinuwanuwa, ⁷ “Yesu gete mwa'adega ga Yaubada 'ena 'ioopa'ala? Manuna nigeaya 'ebweu yaita sawesawenaya be tomota 'idi bubuna to'umalina 'ida nuwataudi, nate namo Yaubada sawesawenaya.”

* **1:35:** Md 14:23; Lu 5:16 † **1:35:** gonamapumapuya: Gonagona gidalina. * **1:39:** Md 4:23-25
* **1:43:** 1 Loi 14:1-4 * **1:45:** Mk 7:36 * **2:5:** Lu 7:48 * **2:6:** 1 Yo 1:9; Ais 43:25

⁸ Ta Yesu ni'atu 'atenaya 'idi nuwanuwa 'imwalatonina, 'enega 'ieonedi, "To'ase manuna nate nadigega wanuwanuwa'esa? ⁹ Ta to'ase wanuwena yada onae tokweno gete 'enaya be 'aene yada gwae, 'Imu bubuna to'umalina ni'atu yanuwataudi,' nai yada gwae, "Utoolo be 'imu 'ebe'eno 'u'aali be 'utatauya'? ¹⁰ Ta wada mwalatoni 'aene 'abo'agu Tomota Natuna,* be ma igu lolina bale'uya be tomota 'idi bubuna to'umalina yanuwataudi." ¹¹ 'Enega tokweno nina 'ieonena, 'igwae, "Abo'agu gete yaeonayo, "Utoolo be 'imu 'ebe'eno 'u'aala be 'utatauya 'imu 'asaya.' "

¹² *Ta 'enega 'itoolo ga 'ina 'ebe'eno 'i'aalena ga boda matadiyega 'iapwesa. Gote 'ena pwalu maibo'adi nuwadi 'iowana ta Yaubada situpuna, sigwae, "Guinuwa gete 'ebe nuwaowana ga batuwa namo ta'itena."

Yesu Libai 'ibwauyena

(Madiu 9:9-13; Luke 5:27-32)

¹³ 'Enega Yesu 'iapwesa limana Galili le'awinaya, ta wate pwalu siegogonama, ga 'ie'ita 'ediya. ¹⁴ Ta 'ina e'ita 'ilosalonina ga 'itautauya ga 'ebweu takisi 'ana to'ewa 'i'itena 'ina anuwa 'ebe paisewa 'ena 'imiyami. Tai nina Libai, ta tamana Alipio. Ga Yesu 'ieonena, "Libai 'umuliyegu." 'Enega Libai nina 'itoolo ga Yesu 'imuliyena.

¹⁵ Ta muliyega Yesu ma ina tononoyao simai Libai 'ina anuwaya sabi 'e'ai, ga boda Yesu simuliyena, taudi takisi 'ana to'ewao be wate 'aidi toto'umalidi, ga Yesu ma ina tononoyao ma'ediyao simiyatowa.

¹⁶ *'Enega Palisi 'idi lolina 'ana toe'itao si'itena, ga Yesu 'ina tononoyao 'ediya sienaida, sigwae, "To'ase manuna 'imi toe'ita takisi 'ana to'ewao ta wate toto'umalidi 'aina ma'ena si'e'ai egogona?"

¹⁷ *Ta Yesu ona gete 'inonona ga 'ieonedi, "Taudi bobo'adi geya nuwadi togile'oasa, ta tole'oasao esiya nuwanuwadi togile'oasa. 'Abo'agu yamaiya nigeya topalupaludi manudi, ta toto'umalidi sabi lemedi."

Yesu 'ina ona 'ebotana manuna

(Madiu 9:14-17; Luke 5:33-39)

¹⁸ Ta Yoni 'ina tononoyao be wate Palisiyao 'e'ai 'enega siedidigula 'idi tapwalolo manuna, 'enega 'aina tomota Yesu 'ena simai ga sieonena, sigwae, "Yoni 'ina tononoyao be wate Palisiyao 'idi tononoyao siedidigula, ta mwa'adega ga 'enega 'imu tononoyao nigeya siediedidigula?"

¹⁹ *'Enega Yesu ona semalimaliyega 'ieonedi, 'igwae, "Mwa'adega, 'ilobwenena be ai 'ana toyo'oyao siedidigula 'abo toai me'olotona ma'ediya simiyami? Nigeya sa'i! Manuna tauna ma'ena maibo'adi siegwausowala. ²⁰ Ta wanuwa'i'isi 'aene tuta 'imeemai be toai nina 'ipilisinedi, 'enega esi sinuwa mwau be siedidigula ta si'ebotana."

²¹ *Ta 'ebweu wate onasemalimali 'i'ebwa'edi, 'igwae, "Nigeya sawe-sawenaya be kaleko auwauna senasenamineda 'oama kadekadelina tab-wabwada, 'abona nai esabu nina 'iesabu toili. ²² Ta wate nigeya 'ebweu yaita oine auwauna 'ida siwena bwala 'ebesiwa kadekadelidi 'ediya, 'abona nai si'alasabudi be oine ta 'ebesiwa 'adi mudala, ta esi tada siwai 'ebesiwa auwau daisinamo 'ediya."

* **2:10:** Tomota Natuna: Yesu tauna 'ieesena The Son of Man, 'ana mwalatoi tomota tuga. Yesu taunamo 'ieesena Tomota Natuna, ta 'ina e'itao 'ediyega tomota simwalatonina 'aene tauna To'etoseyana Keliso. * **2:12:** Md 9:33 * **2:16:** Md 11:19; Lu 15:1-2 * **2:17:** Lu 19:10; 1 Ti 1:15 * **2:19:** Yo 3:29 * **2:21:** 1 Ko 10:21; 2 Ko 6:16

*Yesu Sabate 'ana 'inapwana
(Madiu 12:1-8; Luke 6:1-5)*

²³ *Sabateya Yesu ma ina tononoyao bagula solanega sitauya ga tonono nidi witi atuna si'egitagedi ga si'enidi. ²⁴ Ta Palisiyao si'itediya ga Yesu sieonena, sigwae, "I'napwana, mwa'adega ga 'enega 'imu tononoyao Sabate 'ana lolina sile'oale'oa?"

²⁵ *I'Enega Yesu 'ieonedi, 'igwae, "Buki Tabu 'ena si'etoladina Debida manuna be 'eguma wasawai, wada mwalatoni 'aene tauna magosenao sibotana sinabwana, ²⁶ 'enega Yaubada 'ina anuwaya 'ilugu ga beledi etaetabuna 'i'ewena ga si'enina. Beledi nina ma 'ana lolina 'aene totaliya dimo 'adi tagwala be sida 'ani. Ta tuwa tuga sibotana, 'enega totaliya sinabwana, 'ana esana Ebayada, 'itagwalena ga si'enina."

²⁷ *I'Enega Yesu 'ieonedi wate, 'igwae, "Yaubada Sabate 'i'ebwa'eda 'ida bobo'ana manuna, nigeya 'aene 'imweluluida Sabate manuna. ²⁸ Manuna 'abo'agu Tomota Natuna ta wate Sabate 'ana 'inapwana."

3

*Yesu tai nimameyomeyo 'igiebobo'anena
(Madiu 12:9-14; Luke 6:6-11)*

¹ 'Enega muliyega Yesu 'iila limana anuwa tapwalolo 'enaya ga nada 'ebweu tai nima meyomeyona 'ilobena. ² *Ta Palisiyao Yesu silomata'i'isi, be 'eguma tai nina 'igiebobo'ane Sabate 'enaya ma'etamo 'enega sida e'ewa. ³ 'Enega Yesu tai nina 'ieonena, "I'Utools be 'ulagama," ga tai nina 'itoolo ga 'ilaga.

⁴ Ga Yesu 'inapwanao 'ieonedi, 'igwae, "Gete 'igu enaida 'emiya: To guin-uwa bobo'ana 'edaya? Sabate 'ena talelema nai tagie'elouya? Ta'etoseyana nai taloemwawasa?" Ga 'ina ona nigeya sie'ie'isa. ⁵ *Ta Yesu 'idune masimasiyedi ma ina gamwasowala ta ma ina nuwamwau 'idi debapa'ala manuna, ga tai nina 'ieonena, 'igwae, "Nimayo 'uyasitoto," ga tai nimana 'iyasitotona ga 'ibobo'ana.

⁶ *I'Enega Palisiyao ma idi gamwasowala siapwesa ga Elodi 'ina bodao ma'ediyao siloiloina be mwa'adega Yesu sida loemwawasa'ese.

Boda Galili le'awinaya

⁷ 'Enega Yesu 'ipilisinedi ga ma ina tononoyao sidolo Galili le'awinaya, ta pwalu sinabwana simuliyenama. ⁸ Boda nidi getedi Yesu alena sinononaya ta Galiliyega be Yudiaega be Yelusalemega be Idumea senanega be Yolidani mali senega ta 'aina 'asa nidi Taiya be Saidoni selabediyega siegogonama.

⁹⁻¹⁰ Ta Yesu tole'oasao 'igiebobo'anedi, 'enega tole'oasao yaudi siegigigilama sabi gitoona, 'enega Yesu 'ina tononoyao 'ieonedi, "Waga manugu wame'e be 'abo tomota siegigigila wawasae yagegelu wagaya."

¹¹ Ta tomotai nidi 'ediya yaluyaluwa bi'i siluguya, 'eguma Yesu si'itai, sibe'u sanamwa'uta matanaya ta sibwaubwau, sigwae, "I'Oyo Yaubada Natuna." ¹² Ta Yesu 'iloina pa'aledi, 'igwae, "Geya'abo wabwaubwau apwesa 'aene 'abo'agu Yaubada Natuna."

*Yesu site tuwelo 'iesinuwedi
(Madiu 10:1-4; Luke 6:12-16)*

¹³ 'Enega muliyega 'oyaya 'itu'e ga 'ina tononoyao nidi 'iesinuwediya ga 'ibwauyedi ga situ'ema 'enaya, ¹⁴ *ga 'ieonedi, 'igwae, "I'Omi wate tuwelo

* 2:23: 2 Loi 23:25 * 2:25: 1 Sam 21:1-6 * 2:27: 2 Loi 5:14 * 3:2: Lu 13:14 * 3:5: Md 9:13 * 3:6: Md 22:15-16 * 3:14: Lu 9:1

yaesinuwemiya be 'omi ma'egwao tamiyami be muliyega yaetunemi 'aina sena 'ediya be wada loguguya ¹⁵ ta waiwaiyega yaluyaluwa bi'i tomota 'ediyege wada ula apwesedi.”

¹⁶ *Ta 'adi esanao getedi: Saimoni (tauna wate 'ieesena Pita); ¹⁷ *ta wate Yemesa matasina Yoni, taudi Sebedi natunao, ta Yesu 'ieesedi Bowanage (ta Bowanage 'ana mwalatoi 'aene taudi 'atuwa wepalala nadigege); ¹⁸ ta wate Anidulu be, Pilipi be, Batolomiu be, Madiu be, Tomasi be, mali Yemesa tauna Alipio natuna be, Tadiasi be, mali Saimoni, tauna togewana 'ebeloina manuna; ¹⁹ ta wate Yudasa Isikaliota, tauna ma'etamo Yesu 'ida sipupuye.

Yesu ta Bielisibubi
(Madiu 12:22-32; Luke 11:14-23, 12:10)

²⁰ *'Enega muliyega Yesu 'iila 'ina 'asaya, ta boda sinabwa wawasae siegogona 'enaya ga nigege sawesawenaya Yesu ma ina tononoyao sieyawai'ata be si'a'a. ²¹ *Ta 'ina susuyao sinonona 'aene Yesu nigege 'ida eyawai'ata, 'enega sitauya sabi 'au'ewenama, manuna sinuwena 'aene, “Ni'atu 'ikabaleya.”

²² *Ta lolina 'ana toe'itao 'aidi ni'atu Yelusalemega simwa'utama ga Yesu 'ina paisewa sinabwana si'itenaya ga sigwae, “Tai gete 'ietoguinuwa manuna Bielisibubi,* yaluyaluwa bi'i 'idi 'inapwana 'ina waiwaiyega yaluyaluwa bi'i 'iula apwesedi.”

²³ 'Enega Yesu tomota nidi 'ibwauyedima ga onasemalimaliyega 'ie'ita 'ediya, 'igwae, “To'ase manuna Seitani 'aene tauna 'ana bodao 'ediya 'ida etalauwala?” ²⁴ Ta wate 'igwae, “'Eguma 'ebweu 'ebeloina 'enaya tomtai siweweyala be taudimo silosalosaiya ma'etamo 'ebeloina nina 'ineneneta be 'ibebe'u. ²⁵ Wate 'eguma susu 'ebweuna ta siweweyala be taudimo silosalosaiya ma'etamo sineneta be 'idi miya 'ito'umali. ²⁶ Seitani wate nadigege, 'eguma ma gosenao taudimo silosaiya 'iabe 'ina 'ebeloina nina 'ibebe'u be 'igugumwala.

²⁷ *“'Ebel'ita gete tai waiwaina nadigege Seitani 'ina anuwaya. Nigege sawesawenaya 'ebweu yaita 'ilulugu be 'ina gwegwe 'ilo'ewadi, ta esi 'eguma 'ebweu tai balaeyega toewaiwai nina nimana be 'aena 'iyona nuganedi ta 'enega muliyega sawesawenaya 'ilulugu 'ina anuwaya be 'ina gwegwe nidi 'ilo'ewadi.

²⁸ *'Enega gete yaeona 'ai'ailimi 'aene tomota 'idi loegesiyao be 'idi ona to'umalina maibo'ana Yaubada 'ida nuwataudi, ²⁹ ta 'abo yaita Yaluyaluwa Tabuna 'l'awa to'umaliyei, geya'abo sa'i Yaubada 'inuwanuwatau, ta gete bubuna to'umalina nina 'enaya 'ida miyaataya.”

³⁰ Gete nadigege Yesu 'iona'esa manuna sionaona 'aene tauna 'ina waiwai yaluyaluwa bi'i 'enega.

Yesu sinana be tasinao 'enaya simai
(Madiu 12:46-50; Luke 8:19-21)

³¹ *'Enega ni'atu Yesu sinana ta tasinao simai ga 'atamanaya sitoole, ta 'enega ona namo sietunena be 'aene Yesu 'ida apwesama 'ediya. ³² Ga tomota nidi Yesu selabenaya simiyatowa sieonena, “'Inapwana, sinayo be tasimwao wa'ita apwesa, ta nuwanuwadi 'oyo.”

* 3:16: Yo 1:42 * 3:17: Lu 9:54 * 3:20: Mk 6:31 * 3:21: Yo 10:20 * 3:22: Md 9:34

* 3:22: Bielisibubi: Yaluyaluwa bi'iyao 'idi 'inapwana, 'ebe matauta ta to'umalina, tauna Seitani 'ana tolema, nai Seitani tauna. Lowa me Ekiloni sibwagobwago 'enaya. * 3:27: 1 Yo 3:8 * 3:28: Ib 6:4-6 * 3:31: Mk 6:3

³³ Ga Yesu 'ieonedi, 'igwae, “Yaita sinagu ta yaisigedi tasigwao?” ³⁴ Ga taudi nidi selabenaya simiyami 'iduneyediya ta 'igwae, “Gete taudi sinagu be tasigwao. ³⁵ *'Enega 'eguma yaisigedi Yaubada 'ina nuwanuwa simulimuliye taudi tasigwao be nuugwao be wate sinagwao.”

4

Onasemalimali tolelewana manuna (Madiu 13:1-9; Luke 8:4-8)

¹ Muliyege wate Yesu 'iila limana Galili le'awinaya sabi loguguya ta boda sinabwana siegogona 'enaya, 'enega 'ebweu waga 'idoedoe 'enaya 'igelu ga 'imiyatowa, ta pwalu le'awayaya sitootoolo. ² Ta Yesu onasemalimali yauna 'ediyega 'ie'ita tomota 'ediya, 'igwaegwae, ³ “Wanono! Tobagula 'ebweu 'ina bagulaya 'itauya ga witi atuna 'ilelewanedi, ⁴ ga 'aina atu nidi 'edaya sibe'u, 'enega manawa si'itedi ta simwa'uta ga si'enidi. ⁵ Ta 'aina sibe'u bwa'a logulegulewana 'enaya ga sitabwa manini, manuna bwa'a gidalina tuga, ⁶ 'enega ala 'itudimwedi ga si'oapelu, manuna lamudi nigeaya bwa'a gonituna silobaloba. ⁷ Ta 'aina kwakwakwala 'ediya sibe'u ga sitabwa enoenowa, ta nigeaya kapekapeyana be siuuwa, manuna kwakwakwala 'iewaiwai ga 'ididiemwawasidi. ⁸ Ta 'aina atu bwa'a bobo'ana 'enaya sibe'u ga sitabwa ta sisinabwa ga siuwa, ga 'aina teti, be sikisiti, be analedi.” ⁹ Ga Yesu 'ieonedi, 'igwae, “'Eguma matenami ona gete wada nono.”

Onasemalimali 'ina apwesas 'alena

¹⁰ Muliyege pwalu sidelisawala ga Yesu taunamo, ga 'aina tomota ta 'ina tononoyao site tuwelo ma'ediyao simai ga Yesu 'ena sienaida, sigwae, “'Imu onasemalimali nidi to'ase 'adi mwalatoi?”

¹¹ *Ta Yesu 'igwae, “'Omi ni'atu Yaubada 'emiya 'i'ebwaya be 'ina laina sola'ai'aillidi 'ana tomwalatoiyo, ta esi tomota yaudi nuwa potapotadi ga onasemalimali sinono, ¹² *ta 'ana nuwasabwalena nigeaya simwalamwalatoni, ta wate 'ana mwalatoi si'ebe'ebese ta nigeaya sawesawenaya siloba. 'Enega wate nigeaya sawesawenaya 'idi loegesiyao 'ediyega sinuwanuwa'ebuni, be geya'abo Yaubada 'inuwanuwataudi.”

Onasemalimali tolelewana manuna 'ana li'ama (Madiu 13:18-23; Luke 8:11-15)

¹³ 'Enega Yesu 'ieonedi, 'igwae, “Mwa'adega 'igu onasemalimali gete nigeaya wanuwanuwa sabwaleni, aga? Be mwa'adega 'aina onasemalimali gete nadigega wada nuwasabwalenidi?”

¹⁴ “Tobagula nina Yaubada 'ina ona 'ilelewanena. ¹⁵ 'Aidi atu sibe'u 'edaya, 'atuwa nadigega tomotai Yaubada 'ina ona sinonona, ta 'enega Seitani 'imai ga ona nina 'ediyega 'i'ewa yauledi.

¹⁶ “Wate nadigega atu nidi bwa'a logulegulewana 'enaya sibe'ube'u, 'aene 'abo tomota nidi Yaubada 'ina ona sinonoi ta ma idi gwausowala sitatagwala, ¹⁷ *ta nigeaya lamudi 'ipa'apa'ala, 'enega tuta gidalina namo 'enaya sida miyami, be 'abo to tuta 'enaya Yaubada 'ina ona 'ana emisa manuna mwau nai etalauwala silobai, sibe'u manini.

¹⁸ * “Ta atu nidi kwakwakwala 'ediya sibe'uya 'atuwa tomota nidi taudi Yaubada 'ina ona sinonona, ¹⁹ ta esaesa be bale'u 'ina yageyao 'adi nuwanuwa 'ediyega Yaubada 'ina ona sinuwa pupulena, 'enega nigeaya sawesawenaya be siuuwa.

* **3:35:** Yo 15:14 * **4:11:** 1 Ko 2:10 * **4:12:** Ais 6:9-10; Yo 12:40 * **4:17:** Kol 2:7 * **4:18:** Mk 10:21-22; 1 Ti 6:9-10

20 “Ta atu nidi bwa'a bobo'ana 'ena sibe'uya 'atuwa tomota nidi taudi ma idi 'atetagwala Yaubada 'ina ona sinonona, 'enega uwadi bobo'ana ta yauna siuwaedi. 'Aina uwadiyao teti, ta 'aina sikisiti, ta 'aina analedi.”

Onasemalimali mayale manuna

(Luke 8:16-18)

21 Ta Yesu wate 'ediya 'igwae, “Geya'abo mayale loeloe'abina tasa'usa'u kwaiye 'ule nai sita 'ediyega, ta esi 'atamanaya tasa'u be 'imaedana, 22 be 'enega yage nidi kwaikwaiyidi ma'etamo maedana nina 'igieapwesedi be ta'itadi. 23 'Eguma matenami ona gete wada nono.”

24 *Ta wate 'ieonedi, “Wada nuwa'i'isi be ona wada nono 'ai'ailidi, manuna 'eguma 'omi to'ase wa'ebwaya, wate nadigega 'ana e'isa wa'ewa, ta esi ma 'ana loeposeyana. 25 Manuna 'eguma yaita 'enaya Yaubada 'ina gwegwe 'imiyami, gwegwe nina 'iloposeyane. Ta yaita 'enaya nigeza Yaubada 'ina gwegwe 'imiyami, to'ase 'ena 'imiyami Yaubada 'enega 'i'ewa yauledi.”

Onasemalimali suwana manuna

26 Ga Yesu 'igwae, “Yaubada 'ina lolina tomota 'ediya 'atuwa nadigega suwana tai 'ina tanowaya 'iasodi, 27 ta tai nina 'i'eno be 'itoolo 'asiyata be boiboia, ta suwana nidi sitabwatabwa, ta nigeza 'imwalamwalatoni mwa'adega sitabwatabwa'esa. 28 Manuna bwa'a 'iloina 'idi tabwa be 'idi sinabwa be 'idi uwa manuna, 29 *be muliyega 'abo uwana 'imatuwa 'enega toni bagula nina 'ie'ale be 'isesoni.”

Onasemalimali beno atuna manuna

30 Yesu wate 'ieonedi, 'igwae, “Mwa'adega Yaubada 'ina lolina onasemalimaliyega yada giemaedana'ese 'emiya? 31 Nai gete nadigega 'ebweu kaiwe atuna 'enaya yada loesawa'i'i, nate beno, manuna beno atuna gidalina, 32 ta 'abo taasoi be 'itatabwa pwatula 'isinabwa sinedi, ta nalinao sinabwadi 'isa'udi, be nalinao yauyaukwidi 'ediya manawa 'idi newa si'abidi.”

Yesu 'ina onasemalimali yauna

(Madiu 13:34-35)

33 Yesu 'ina loguguyao 'ediya tuta yauna onasemalimali yauna 'ediyega 'ie'ie'ita, be 'enega 'abo tomota 'ediya kapekapeyana sida mwalatoni. 34 *Tauna tuta yauna onasemalimaliyega 'iloguloguguya pwalu 'ediya, ta 'ina tononoyao dimo 'ediya onasemalimali nidi 'ili'ali'amidi.

Yesu yagila be lisu 'iloinedi

(Madiu 8:23-27; Luke 8:22-25)

35 'Asuinuwanuwaya Yesu 'ina loguguya wagega 'ilosalonina ga 'ina tononoyao 'ieonedi, 'igwae, “Wageluma be taabala mali esenaya.”

36 'Enega sigelu ga sigiseyana ga pwalu le'awaya sipilisedi, ta 'aidi waga wate ma'ena, 37 ga wediliya sinabwana 'itowama, ta lisu wagaya 'isiwasiwa'oya'a ga 'iabe sidadamana. 38 Ta Yesu waga kuliginaya 'ana gedu 'isa'una ga 'i'eno mwataya, ta 'ina tononoyao silowanowanona ga sigwae, “'Inapwana 'utoolo be 'ulemeda. 'Iabe tamwamwawasa!”

39 'Enega Yesu 'itoolo ga yagila be lisu 'iba'edi, 'igwae, “Tuwa! 'U'emutuyo be 'usiwalowa!” 'Enega yagila 'ipela ga bwagabwaga maibo'ana 'isiwalowa. 40 *Ta 'ina tononoyao 'ediya 'igwae, “To'ase manuna wa-matauta? Mwa'adega nigeza waemiemisegu?”

* 4:24: Lu 6:38 * 4:29: Et 14:15 * 4:34: Yo 16:25 * 4:40: Md 14:31

41 *Ta nuwadi 'iowana ga simatauta, ta taudimo 'ediya sigwae, “To tai sana gete ga yagila be lisu 'enana siematamatanena?”

5

*Yesu yaluyaluwa bi'i 'iula apwesedi
(Madiu 8:28-34; Luke 8:26-39)*

1 'Enega siabala ga silugu me Gelasine 'idi le'awaya, 2 *ga wagega Yesu 'isuya dabalaya, ta tai 'ebweu 'ilobena mayaluyaluwa bi'ina 'ina 'ebemiya duluwa, 'enega 'iapwesama, ta duluwa nina tomota 'adi 'ali'ali.

3 Ta tai gete lowa tomota sitoo be 'aene sida yoni malakwa kainumu 'enega, ta nigeya sawesawediya, 4 manuna malakwa nidi nimanaya be 'aenaya tuta yauna 'ilasalasadi ta nigeya 'ebweu sawesawenaya be 'igiyai, 5 ta 'idena sinedi ga 'itauya mitawaya ta boiboia be 'asiyataya 'ali'aliya be 'oyaya 'iemagamagana, ta tauna gulewega 'iunuunu.

6 *Ta tai nina ni'atu 'edasolega Yesu 'i'itenama, 'enega 'ipili ga Yesu matanaya 'ilobwagoena, 7 ta 'imagana toila, 'igwae, “Yesu ye, 'oyo Yaubada Toewaiwai sana Natuna, to'ase 'utootoo be 'uguinuwe 'eguya? Tuwa! Yaubada 'ana esanega yasida 'emuya be geya'abo 'uda giegie'elouyagu.”

8 Ona gete 'i'inanena manuna Yesu ni'atu 'ieonena, “Yaluyaluwa bi'i niyo tai gete 'enega 'uapwesama.” 9 Ta Yesu wate 'ienaida yaluyaluwa nina 'ena, 'igwae, “Mwa'adega 'amu esana?” Ga tauna 'igwae, “Agu esana Tomoyauyau, manuna mabodama tai gete solanaya 'amiyami.” 10 Ga 'isidasida gewagewana Yesu 'ena 'aene geya'abo 'asa gote 'enega 'ietuetune apwesedi. 11 Ta sena gote 'enaya bawe yauna siduwaduwa 'oyaya. 12 Ta yaluyaluwa bi'i nidi sisida Yesu 'enaya ga sigwae, “Uetunema be 'alulugu bawe gotedi 'ediya.”

13 'Enega Yesu 'itagwaledi ga yaluyaluwa bi'i tai nina 'enega siapwesa ga bawe 'ediya silugu, 'enega bawe nidi siekabaleya ga maibo'adi sipili bulibuliyasu ga babagega sisobu olaya ga sidamana. Ta bawe nidi 'adi yau nadigega tu tausani.

14 'Enega bawe 'adi to'ita'i'itao 'idi matautega sidena ga sitauya 'asaya, ga yage nidi si'itedi maibo'ana sisimantedi 'asa sinabwana be 'asa gidalidi tomotenidi 'ediya. 'Enega toni'asa nidi simai be 'aene taudi matadiyega sida 'ita to'ase 'iapwesa.

15 Ta Yesu 'ena simai ga tai nina bada si'itena, lowa yaluyaluwa bi'i solanaya simiyami ni'atu debana 'ipalupalu ga 'oama 'i'otena ta 'imiyami. Gote 'ena maibo'adi simatauta.

16 'Enega toepilialeale nidi tomotai 'ediya siemwasala mwa'adega tai nina 'ibobo'ana'esa, ta mwa'adega bawe siesilae'esa.

17 Ta toni'asa nidi silolagata ga Yesu sie'idi'idiyena 'aene 'idi sena 'ida pilisine. 18 'Enega Yesu wagaya 'idolodolo sabi gelu, ta tai nina ni'a 'igiebobo'anena Yesu 'ena 'isida, 'igwae, “Inapwana, sawesawenaya yamuliyeyo?” 19 Ta Yesu 'igwae, “Nigeya sawesawenaya, ta esi 'uila be 'utatauya 'imu susuyao 'ediya be Yaubada 'ina 'atenuwa'ole'oleyega 'igiebobo'anemuya 'uemwasali be sida nono.”

20 'Enega tai nina 'itauya 'ebeloina Dekapoli 'ana 'asa sanau 'ediya ga Yesu 'ina guinuwa waiwaina manuna 'ietetela ga tomota maibo'adi sinonona ga nuwadi 'iowana.

* 4:41: Sam 89:9 * 5:2: Mk 1:23 * 5:6: Mk 1:24

*Yesu iine 'eluwa 'igiebobo' anedi
(Madiu 9:18-26; Luke 8:40-56)*

²¹ Ga Yesu ma 'ana tomuliyao siabala limana, ga boda sinabwana siegogonama le'awa nina 'enaya.

²² *'Enega 'ebweu tai, 'ana esana Yailo, tauna anuwa tapwalolo 'ana to'ita'i'ita, 'imai ga Yesu 'ilobena ga matanaya 'ibwagobwago, ²³ ga 'isida waiwai, 'igwae, "Inapwana, natugu mewainena 'ana le'oasa 'imwau 'ai'aila, ta tauna gwama tuga, ta nuwanuwagu 'umama be 'uda gitoo be 'ida bobo'ana, ta geya'abo 'imwawamwawasa."

²⁴ 'Enega Yesu ma'iyana sitautauya, ga boda sinabwana simulimuliye ta siegigigila 'edayu. ²⁵ Ta boda nidi soladiya 'ebweu waine ma'edi ma ina le'oasa. Le'oasa nina nate lalana 'idaudau yakwala tuwelo 'ediya, ta tuga 'etamo 'idaudau. ²⁶ Lowa togile'oasa yaudi 'ediya 'ina mani maibo'ana 'iloe gumwalina, ta sa'i 'idi guinuwa 'enega nige ya 'ida bobo'ana, ta esi 'ana le'oasa 'isinasinabwa.

²⁷⁻²⁸ *Waine nina Yesu 'imuliyena manuna lowa tetelina 'inonona, ga 'atenaya 'inuwanuwa 'aene, "Eguma tuga Yesu 'ana 'oama namo yagitoo yada bobo'ana." 'Enega 'iloselabena ga 'ana 'oama 'igitoona ²⁹ ga lalana 'ina dau 'iyapasa manini, ta taunamo oona solanaya 'ilotoona 'aene ni'atu 'ibobo'ana.

³⁰ *Ta Yesu ni'atu 'ilotoona 'aene waiwai 'enega 'iapwesa ga 'iasakowasi ga boda 'ienaidedi, 'igwae, "Yaita 'agu 'oama 'igitoona?"

³¹ Ta 'enega 'ina tononoyao sieonena, "Inapwana, ni'atu 'u'itena boda sia'oabu'oabuyemu ta siegigigila, ga 'oyo 'uenaida, 'Yaita 'igitoogu?"

³² Ta Yesu 'ilo'ita dadana tomota gamwagamwanidiya be 'ida 'ita yaita 'ina waiwai 'ena 'iabala. ³³ Ta waine nina taunamo 'ana bobo'ana ni'a 'ilobena 'imwalatonina, 'enega 'imai ga ma ina dedela 'ina matauta manuna 'ibe'u sanamwa'uta matanaya ga 'isimana 'ai'aila 'aene tauna 'iguinuwena.

³⁴ *Ta Yesu 'igwae, "Natugu, 'imu emisa 'enega 'ubobo'ana. 'Utoolo be ma imu gwausowala 'utatauya. 'Imu le'oasa maibo'ana ni'atu 'igumwala."

³⁵ Tuta nina Yesu 'ionaona waine 'enaya 'aina tomota Yailo 'ina anuwega ale sime'ena, ga sigwae, "Natuyo ni'atu yawasina 'igumwala, ta geya'abo wate toe'ita nina 'ina tuta 'umudamudali."

³⁶ Ta Yesu wate ale nina 'inonona ga Yailo 'ieonena, 'igwae, "Geya'abo 'u'ate'ate sa'ala, ta esi 'uemisegu tuga."

³⁷ 'Enega Yesu boda yauna 'i'etobodedi be geya'abo simulimuliye, ta nate namo 'ina tononoyao sitetoi ma'ena, nate Pita be Yemesa matasina tauna Yoni ³⁸ sitautauya ga Yailo 'ina anuwaya siapwesa ga 'ewabamu be dedoi sinabwana sinonona.

³⁹ *Ta Yesu 'ilugu ga 'ieonedi, "To'ase manuna wadedoi ta waegala-galala? Gwama nige ya 'imwawamwawasa ta 'i'eno mwataya tuga." ⁴⁰ Ta siedagiyena. Ta esi Yesu 'ipa'idi ga siapwesa, ta gwama tamana be sinana be 'ina tononoyao sitetoi Yesu ma'edi silugu gwama 'ina 'ebe'eno 'enaya.

⁴¹ *Ta Yesu gwama nimanaya 'igiyaina ga 'igwae, "Talita kumi." Ta 'ana gibui, "Negeyo 'utoolo."

⁴² 'Enega 'itoolo manini ga 'iadadana, manuna 'ana yakwala ni'atu tuwelo 'ilobena. Ta tamana be sinana nuwadi 'iowana 'ai'aila. ⁴³ Ga

* 5:22: Mk 7:32; Lu 13:13 * 5:27-28: Mk 6:56 * 5:30: Lu 6:19 * 5:34: Mk 10:52; Lu 7:50, 17:19 * 5:39: Yo 11:11 * 5:41: Lu 7:14

Yesu 'i'etobodedi 'igwae, “Geya'abo 'ebweu yaita 'ena wasimasimana 'igu guinuwa gete manuna, ta esi gwama 'ana masula wagibubu be 'i'a'a.”

6

Me Nasaleta Yesu siguitoyasena (Madiu 13:53-58; Luke 4:16-30)

¹ Ta Yesu 'iila tauna 'ina 'asaya, ga 'ina tononoyao simuliyena. ² *Ga Sabateya 'idi anuwa tapwalolo 'ena 'ilugu ga 'itoolo ta 'ie'ie'ita ga tomota sinonona, ta yauyaudi nuwadi 'iowana 'ina mwalatoi be 'ina guinuwa manudi, ga sigwae, “Tai gete mane 'enega 'ina sinasinapu 'ilobena? Ta wate guinuwa nidi waiwai nimanega 'iguinuwedi, mane 'enega 'ina waiwai 'ilobena?”

³ *Ta wate sigwae, “Tai gete to'abi'abi tuga aga? Ta sinana Meli, be tasinao Yemesa be Yosesa be Yudasa be Saimoni be wate nuunao ma'edao tamiyami, aga?” 'Enega tomota Yesu siguitoyasena.

⁴ Ta Yesu 'ieoned, 'igwae, “Palopitao 'adi 'amayaba silobaloba mali 'asa 'ediya. Ta taudi 'idi 'asaya esiya nigeza 'adi 'amayabamo, manuna taudi 'idi bu'unao be 'idi susuyao siguitoyasedi.” ⁵ Ta Yesu nuwana 'iowana manuna tomota nigeza siemiemi, 'enega nigeza kapekapeyana be guinuwa waiwaina bada 'ida guinuwedi. Nate namo tole'oasao pu'epu'edimo 'igitoodi ga sibobo'ana.

Yesu 'ina tononoyao 'ietunedi sabi paisewa (Madiu 10:1, 5-15; Luke 9:1-6)

⁶ 'Enega Yesu 'isakowasi 'asa 'ediya ta 'ie'ie'ita.

⁷ *Ga 'ina tononoyao site tuwelo 'ibwauyedi ga 'iloinedi be 'aene 'eluwa 'eluwa sida sakowasi 'asa 'ediya, ta wate lona be waiwai 'i'ebwa'edi be 'enega sawesawediya yaluyaluwa bi'i tomota 'ediyega sida ula apwesedi, ⁸ ga 'ina guguya 'enaya 'iloinedi, 'igwae, “Geya'abo 'ebweu to'ase wa'ewa'ewa. Geya'abo masula nai tana nai mani 'abwaga manuna. Nate namo 'imi 'etoguna nimamiya, ⁹ be 'ami 'aelawa wa'otedi, ta esi geya'abo 'ami 'oama 'eluwena wa'ote'otedi.”

¹⁰ Ta wate 'ieoned, “'Eguma to anuwa 'ena sibwauyemi be 'ena walulugu, anuwa nina 'ena wae'owaga be 'ana laba sena nina wapilisine. ¹¹ *Ta sa'i 'eguma 'asa 'aina 'ediya waapwesa be tomota nidi nigeza si'au'au'ewami 'idi anuwa 'ediya be wate nigeza 'imi guguya sinoonodi, 'asa nidi nedilina 'aemiyege waloutuutu yauledi ta wapilisinedi, be 'enega wae'itadi 'aene 'iabe mwau 'ediya 'iapwesa.”

¹² 'Enega 'ina tononoyao nidi sisakowasi 'asa yaudi 'ediya, ga siguguya be 'aene tomota 'idi bubuna to'umalidi sida guitoyasedi be sida nuwa'ebuni, ¹³ *ga yaluyaluwa bi'i tomota 'ediyega siula apwesedi, ga tole'oasao yaudi wate bunamega sie'abidi ga sibobo'ana.

Yoni togiebatitaiso 'ina mwawasa (Madiu 14:1-12; Luke 9:7-9)

¹⁴ *'Enega Yesu tetelina tomota silelewanena sena yauyauna 'ediya ga Kini Elodi 'inonona. Manuna 'aina tomota sionaona 'aene “Yoni togiebatitaiso mwawasega ni'atu 'itoolo limana 'enega ma ina waiwai 'iguiguinuwa.” ¹⁵ Ta 'aidi siona 'aene, “Tauna Ilaitiya.” Ta 'aidi wate sigwae, “Tauna palopita 'ebweu 'atuwa gimi palopitao.”

* 6:2: Yo 7:15 * 6:3: Yo 6:42 * 6:7: Lu 10:1 * 6:11: Gu 13:51, 18:6 * 6:13: Ye 5:14
* 6:14: Md 16:14

¹⁶ Elodi wate ni'atu tetela 'inonona ga 'igwae, “Nai tauna Yoni togiebapitaiso. Lowa yaloemwawasina ta sa'i 'itoolo limanaya.”

¹⁷ Manuna lowa Elodi Yoni 'igiyaina ga deliya 'iyonina, ta Yoni 'ana giyai 'alena nate 'ebweu waine 'ana esana Elodiyasa, nate Elodi tasina Pilipi mwanena ta Elodi 'i'oayena, ¹⁸ ta Yoni Elodi 'ieonena 'aene, “Gote nige ya bubuna bobo'ana, manuna tasiyo mwanena 'u'oayena.”

¹⁹ Ta Yoni 'ina guguya gete manuna waine nina 'inuwa mwau 'ai'aila ga nuwanuwana be Yoni 'ida loemwawasi, ta nige ya sawesawenaya ²⁰ manuna Elodi 'iegagalena 'aene Yoni nina tai palupaluna ta Yaubada 'ina toguinuwa 'ebweu, 'enega Elodi Yoni 'i'amayabena ga tuta yauna Elodi nuwanuwana ga Yoni 'ina ona 'inonona ta manuna 'i'atesa'ala.

²¹ 'Enega Elodi nina 'ina 'asiyata tubuwa 'iapwesa ga Elodiyasa ni'atu 'eda 'inuwa lobena Yoni 'ana loemwawasa manuna. 'Asiyata tubuwa nina 'ana we'iwe'iyaya masulina siguinuwenaga ga 'aina 'owaga sibwauyedima sabi 'emasula. 'Owagao nidi gabemani 'adi toloinao be tolosaiya 'adi toanuganao ta 'aidi Galili 'asanao 'idi 'inapwanao. ²² Tuta nina Elodi ma 'ana 'owagao si'e'ai, Elodiyasa natuna mewainena 'iluguma matadiya ga lausega 'igie gwausowalidi. 'Enega Elodi gomagweine nina 'ena 'iona oboboma 'aene “'Eguma to yage 'uesinuwa be 'usidegu yada tagwala 'emuya.” ²³ Ga wate 'iona upaupa sawatamatamana 'enega 'igwae, “Ona'ai'aila yaona upaupa to'ase nai yada 'ebwa'eyo, 'eguma nai 'uda sida be 'aene 'igu 'ebeloina yada weyali manuyo.”

²⁴ 'Enega gomagweine nina 'iapwesa ga 'itauya sinana 'ena 'ienaida, 'igwae, “Sinagu, to'ase 'imu nuwanuwa be kini 'enaya yada side?”

Ta sinana 'igwae, “Kini 'ueona 'ugwae, 'Nuwanuwagu Yoni togiebapitaiso bulubuluna.”

²⁵ 'Enega gomagweine 'ilomanini ga 'iila kini 'ena ga 'igwae, “Nuwanuwagu gete tuga Yoni togiebapitaiso bulubuluna gaeba 'ena 'usa'u be 'u'ebwa'egu.”

²⁶ Ta Elodi 'inuwanuwau 'ai'aila, ta nige ya kapekapeyana be 'iguitoyase, manuna ni'atu 'isawa tamatamana 'owagao matadiya. ²⁷ 'Enega deli 'ana to'ita'i'ita 'ebweu 'iloinena be 'aene 'ida tauya be Yoni bulubuluna 'ida me'e. Ga 'enega to'ita'i'ita nina deliya 'itauya ga Yoni 'otona 'i'upwena, ²⁸ ga bulubuluna gaebaya 'iusena ga 'ime'ena, ga gomagweine nina 'i'ebwa'ena, ta tauna 'i'ewena ga 'itauyena sinana 'enaya.

²⁹ Ta Yoni 'ana tomuliyao 'ina esilae tetelina sinononaya ga simai ga Yoni kokowana si'ewena, ga sisa'u 'ali'aliyena.

Yesu pwalu 'ie'enidi

(Madiu 14:13-21; Luke 9:10-17; Yoni 6:1-14)

³⁰ *Ta ni'atu Yesu 'ina topaisewao site tuwelo siilama ga Yesu 'ena 'idi paisewa be 'idi e'ita maibo'ana sisimantedi. ³¹ Ta tomota yau wawasae simeemai ta siilaila ga 'enega nige ya kapekapeyana be Yesu ma ina tononoyao sieyawai'ata be si'a'a, 'enega 'ieonedi 'igwae, “Sena getei tada pilisine be tada tauya sena mwatui daitaya be gote 'ena tupwana waeyawai'ata.”

³² 'Enega taudimo waga sigeluna ga sitauya 'ebweu sena mwatui daitaya.

³³ Ta pwalu nidi Yesu ma ina tononoyao 'idi gelu si'itena ga si'inantedi, 'enega taudi be 'asa yaudi 'adi tomiyanao wate ma'ediyao 'edega sipili ga sigimiapwesa sena gote 'enaya.

³⁴ *Ta muliyega waga 'ilugu ga Yesu 'isuya dabalaya ga boda sinabwana

kaukauya 'i'itedi, ta 'i'atenuwa 'ole'oleyi manuna taudi 'atuwa nadigega sipiyao nige ya 'adi to'ita'i'itamō, 'enega 'ilolagata ga sinasinapu yauna 'ie'ie'ita 'ediya.

³⁵ *Ga 'asuinuwanuwaya 'ina tononoyao simai ga Yesu sieonena, sigwae, "Inapwana, sena gete mwatui daita ta ni'atu sinala 'isugusuguwa, ³⁶ 'enega pwalu getedi 'uda etunedī be sida ila be 'adi masula sida gimwane 'asao be anuwao selabediya 'ediya."

³⁷ Ta Yesu 'ieonedi, 'igwae, "Ta mwa'adega? 'Omi geya'abo wae'enidi, aga?"

Ta 'ina tononoyao sigwae, "Inapwana, nige ya sawesawemaya, manuna maibo'adi 'adi masula 'ana maisa nai tu analedi kina nadigega."

³⁸ 'Enega Yesu 'ieonedi, 'igwae, "Eisa beledi 'emiya? Watauya be wa'ebesā." 'Enega ni'atu silobena ga Yesu sieonena, sigwae, "Beledi nima ta iyana 'eluwa 'alobedi."

³⁹ 'Enega pwalu 'iloinedi be maibo'adi simiyatowa boda be boda pwalu. ⁴⁰ 'Enega siweyalidi ga simiyatowa, 'aina boda tomota 'adi yau analedi, be 'aina boda tomota 'adi yau pipiti nadigega.

⁴¹ Ta beledi nima be iyana 'eluwa 'i'ewedi ga galewaya 'i'itatu'e ta 'iona oboboma masula nidi manudi, ga muliyega beledi 'igitomwedi ga 'ina tononoyao 'i'ebwa'edi be sida eguyaiye tomota 'ediya. Wate iyana nadigega 'igitomwedi ga 'ina tononoyao 'i'ebwa'edi ta 'enega sieguyaiyedi. ⁴² 'Enega maibo'adi si'ai ga gamwadi 'ipawa. ⁴³ Ta beledi be iyana tupwatupwadi siegogonedi ga kodo tuwelo siloemaedi. ⁴⁴ To'e'ai nidi taidimo 'adi yau paibi tausani nadigega.

*Yesu ola debanega 'itautauya
(Madiu 14:22-23; Yoni 6:15-21)*

⁴⁵ Ta muliyega 'ina tononoyao 'iloinedi be wagaya sigegelu, 'igwae, "Wagegelu be wanugana Betesaida mali esenaya, ta 'abo'agu bada 'etamo boda yaemataluwedi be siila 'idi 'asaya."

⁴⁶ *'Enega sigelu ta Yesu pwalu 'ietunedīya, ta muliyega 'itu'e 'oyaya sabi sidasida Yaubada 'ena.

⁴⁷ Ga ni'atu 'iboi, ta 'ina tononoyao bwagabwagaya si'ada'adau, ta tauna sa'i tebweuna dabalaya ⁴⁸ 'i'itedi 'idi neya 'enega silo'ame'ame manuna yagila matadiyega 'imeema.

Ta tomwa uliulitaya Yesu ola debanega 'itauyama be 'aene selabediyega 'ialogedo be 'ida pilisinedi.

⁴⁹ *Gote 'ena 'ina tononoyao maibo'adi Yesu si'itena ola debanega 'imeemai ga sinuwena 'aene welabana, ⁵⁰ 'enega simatauta ga sinanala.

Ta Yesu 'ieonedi, 'igwae, "Geya'abo wamatamatauta. 'Abo'agu tuga, 'imi 'inapwana."

⁵¹ *Ga wagaya 'igelu ma'enaō ga yagila 'ipela. ⁵² Ta nuwadi 'iowana sinabwana, manuna Yesu 'ina waiwai manuna nige ya sinuwanuwa sabwaleni. 'Eguma tuta nina tomota yaudi 'adi beledi Yesu 'ieguyai be 'alena sida mwalatoni be 'enega sida nuwasabwaleni, ta tuga nige ya simwalamwalatoni, manuna debapa'alidi.

*Tole'oasao 'igie bobo'enedi sena Genesaleta 'ena
(Madiu 14:34-36)*

* 6:35: Mk 8:1-9 * 6:46: Mk 1:35; Lu 5:16, 6:12 * 6:49: Lu 24:36-37 * 6:51: Mk 8:17

⁵³ 'Enega siabala sena Genesaleta 'enaya ga le'awinaya silugu ga 'idi waga gote 'ena siloomuna. ⁵⁴ Ga tuta nina sisuya toni'asa Yesu si'inanena, ⁵⁵ ta 'enega tomota nidi sipili ga sitauya 'asa maibo'ana 'ediya ga tole'oasao sime'edi 'ebe'eno 'ediyega be Yesu 'ena sitauyedi to sena 'ena sinonona 'imiyami.

⁵⁶ *Ga Yesu 'isakowasi sena yauyauna 'ediya, 'aina 'asa sinabwadi be 'asa gidalidi be 'ebe bagula 'ediya. Ta tomota yaudi 'idi tole'oasao sime'edi ga 'ebe gimwane 'ediya siyamwayamwa ta sisidena sigwae, "Inapwana, kapekapeyana be tole'oasao getedi 'amu 'oama tupitupinamo sida gitoo?" Ga Yesu 'ediya 'itagwala. 'Enega taudi 'ana 'oama sigitoona sibobo'ana.

7

Me Yudia tubudiyao 'idi bubuna (Madiu 15:1-9)

¹ Ta Palisiyao be lolina 'ana toe'itao 'aidi wate ma'ediyao Yelusalemega simai ga Yesu 'ena siegogonama, ² ga 'aina 'ina tononoyao si'ita lobedi si'e'ai, ta nigeaya nimadi si'utu'utudi. ³ Manuna Palisiyao be wate me Yudia maibo'adi 'idi bubuna tubudiyao 'ediyega nate nadigega: Nugana nimadi si'utu 'ai'ailidi be muliyega si'a'a. ⁴ Ta 'eguma 'ebe gimwane 'enega simamai wate si'esiwe be 'enega si'a'a. Ta wate lolina yauna tubudiyao 'ediyega gaeba be keiga be 'ulena 'adi 'utu manudi simuliyedi.

⁵ 'Enega gete Palisiyao be lolina 'ana toe'itao nidi Yesu 'ena sien-aida, sigwae, "To'ase manuna 'imu tononoyao tubudao 'idi lolina nigeaya si'ama'amayabedi, ta manima baibailidi si'e'ai?"

⁶ *Ta Yesu 'ieonedi, 'igwae, "Omi tokabokabo. Lowaenei Aisea palopita manumi 'iona upaupa 'ai'aila, tuta nina Yaubada 'ina ona 'i'etoladina gete nadigega:

'Tomota getedi 'awadiyega si'ama'amayabegu, ta 'atediyega nigeaya.

⁷ Ta wate 'eguya sitapwalolo besobeso, manuna 'idi e'itao 'abo'agu nigeaya 'eguyega, ta esi tomota tuga 'idi nuwenuwega.' "

⁸ Ta Yesu 'ieonedi wate, 'igwae, "Ona'ai'aila 'imi bubuna to'umalina, 'enega Yaubada 'ina lolina wasa'u kwaiyena ta tubumiyao sa'i 'idi bubuna wamulimuliyedi."

⁹ Ta wate 'igwae, "Aene 'omi tomwalatoi 'ai'aila, ta nigeaya! Manuna Yaubada 'ina lolinao waguiguitoyasedi ta esi tubumiyao 'idi bubuna wagiya'i'isidi. ¹⁰ *Lowa Mosese Yaubada 'ina lolina 'isimanena, 'igwae, 'Tamayo be sinayo 'uda 'amayabedi.' Ta wate 'igwae, 'Eguma yaita tamana nai sinana 'i'awa to'umaliyedi, 'ilobwenena be waloemwawasi.' ¹¹ Ta 'omi 'imi e'ita kabokabo gete nadigega, 'Abo 'ebweu yaita tamana be sinana 'ieonadi 'igwae, "Igu gwegweyao ni'atu yatagwaledi Yaubada 'enaya ga etaetabuna, 'enega nigeaya sawesawenaya be yalememi." ' ¹² Gete 'imi lolina 'enega tomota 'idi lema tamadiyao be sinadiyao 'ediya wa'eto'etobodedi. ¹³ Tubumiyao 'idi lolina gete 'enega, be 'imi e'ita wate yauna 'ediyega, Yaubada 'ina lolina waeyage besobesoena."

Tomota 'adi gieto'umali (Madiu 15:10-20)

¹⁴ 'Enega pwalu 'ibwau limedima ga 'ieonedi, "Igu ona gete maibo'ami wanonodi be nuwami 'ida sabwalena: ¹⁵ *Nigeaya 'ebweu to'ase tomota

* 6:56: Mk 5:27-28 * 7:6: Ais 29:13 * 7:10: Sia 20:12 * 7:15: Md 12:34

ta'e'ani be sigiegie bailida, ta esi yage nidi 'atedega siapweapwesa sawe-sawediya be sigiebailida.”¹⁶ (-)

¹⁷ 'Enega Yesu ma ina tononoyao pwalu siebesinedi ga anuwaya silugu, ta 'enega 'ina tononoyao sienaidena, sigwae, “Kapekapeyana 'imu onasemalimali nina tomota 'ediya 'uda li'ami 'emaya?”

¹⁸ Ga Yesu 'ieonedi, 'igwae, “Nai 'omi wate nuwami nigeaya 'isabwasabwalena, aga? 'Enega nigeaya wamwalamwalatoni 'aene to'ase ta'a'ani be 'ilulugu soladaya nigeaya sa'i 'ida giebailida,¹⁹ manuna nigeaya 'atedaya 'itauya ta esiya gamwada namo 'ena 'ilugu be muliyega 'itatauya sumwana 'enaya.” (Yesu 'ina e'ita gete 'ana mwalatoi 'aene nigeaya 'ebweu wate masula etaetabuna, ta esi maibo'ana tada 'ani.)

²⁰ Ta Yesu wate 'igwae, “To'ase tomota 'atediyega siapweapwesa sawe-sawediya be sigiebailidi,²¹ *nadigega nuwanuwa to'umalidi be loyawe, 'ipwala, loemwawasa,²² loelata, yalakwaiya, gamwasowala, kabo, sogala, e'ipi'ipi, sinala, gagasa be bubuna besobeso.²³ Gete yage nidi to'umalidi tomota soladiyega siapweapwesa ga sigiegie bailidi.”

*'Ebweu waine 'ina emisa Yesu 'ena
(Madiu 15:21-28)*

²⁴ Ga gote 'enega Yesu 'itoolo ga 'itauya Taiya be Saidoni senadiyao 'ediya ga 'ebweu anuwa 'ena 'ilugu, manuna geya nuwana be tomota sida mwalatoni 'ina mai manuna, ta sa'i nigeaya kapekapeyana be 'imiya kwaiya²⁵⁻²⁶ *manuna 'ebweu waine Yesu 'ina mai tetelina 'inonona. Ta waine nina nigeaya waine Yudia ta esi tauna goma Pinisia sena Silia solanega, ga natuna mewainena ni'atu yaluyaluwa bi'i 'igie to'umaliyena, 'enega sinanana 'imai ga Yesu 'aenaya 'ibwago sanamwa'uta, ga 'isidena be 'aene yaluyaluwa bi'i nina natuna 'enega 'ida ula apwese.

²⁷ Ga Yesu 'igwae, “'Ilobwenena be gogama 'adi masula yada 'ebwa'edi bemi, ta nigeaya sawesawenaya be gogama 'adi masula ya'ebwaya kedewa 'ediya.”

²⁸ Ta waine 'igwae, “Ona'ai'aila 'Inapwana, ta sa'i kedewa tuta yauna 'ebe 'e'ai 'agalaunega gogama 'adi masula mugumuguna 'enega si'e'a.”

²⁹ *Ga Yesu 'igwae, “Kagutoki! Nate ona 'ai'aila. 'Enega 'utoolo be 'uila 'imu anuwaya. Yaluyaluwa bi'i natuyo 'enega ni'atu 'iapwesa, ga 'ibobo'ana.”³⁰ 'Enega 'itoolo ga 'itauya 'ina anuwaya ga natunana 'ilobena 'ina 'ebe'eno 'ena, ni'atu 'ibobo'ana.

Yesu totenatui 'igie bobo'anena

³¹ 'Enega Yesu Taiya 'ipilisinena ga 'itauya Saidoni, ta wate 'iataona Dekapoli senanao 'ediyega ga 'iapwesa Galili olana 'enaya.³² *Ga 'ebweu tai sime'ena Yesu 'enaya tauna totenatui ta wate meya lidolidona ga Yesu sisidena be 'aene 'ida gitoo be 'ida bobo'ana.

³³ Ga Yesu tai nina 'i'au'ewena ga boda 'ediyega siadumaduma taudimo, ga Yesu nima matagigina tai tenanaya 'isa'u luguyedi ga muliyega tauna nimana 'igiwalina ga tai meyana 'igitoona,³⁴ 'enega Yesu 'i'itatu'e galewaya ga 'atenuwa 'ole'oleyega 'ionaona, 'igwae, “Epapata”, nate 'ana gibui “'Uebwale.”³⁵ 'Enega tai nina tenana 'iebwarebwaredi ta wate meyana ni'atu 'ipalupalu be kapekapeyana 'iona ta 'inono palupalu.

³⁶ 'Enega Yesu tomota 'i'etobodedi be 'aene geya'abo yaita 'ena sida simasimane. Ta 'etoboda nina nigeaya sinoono, ta esi siemwaemwasala

* 7:21: Ga 5:19-21 * 7:25-26: Mk 9:17-18 * 7:29: Yo 4:50-51 * 7:32: Mk 5:23

dadanei tomota 'ediya. ³⁷ Ta taudi ni'atu sinonona, nuwadi 'iowana sinabwana ga sigwae, “'Ina guinuwa maibo'ana bobo'ana ta 'ebe nuwaowana, manuna totenatui 'igienonoedi ta tomeya lidolido 'igie palupaludi be sioona.”

8

Yesu boda 'ie'enidi (Madiu 15:32-39)

¹ Tuta gote 'ena boda sinabwana wate siegogonama Yesu 'enaya ta nigeya 'adi masulamo. 'Enega 'ina tononoyao 'ibwauyedima ga 'ieonedi, 'igwae, ² “Tomota getedi ya'atenuwa 'ole'oleyedi manuna ni'atu 'asiyata 'etoi bada ma'egwao 'amiyami ta nigeya 'adi masulamo. ³ 'Enega 'eguma mabotanidi yaetune iledi 'etamo 'edaya sitatai, manuna 'aidi 'edasolega simai.”

⁴ 'Enega Yesu 'ina tononoyao sieonena, sigwae, “Mwa'adega sena mwatui daita 'ena tomota yaudi getedi 'adi masula taloba'ese?”

⁵ Ta Yesu 'ienaidedi, 'igwae, “'Eisa 'ami belediyao simiyami?” Ga sigwae, “Sebeni namo.”

⁶ 'Enega boda 'iloinedi be bale'uya simiyatowa, ga beledi sebeni nidi 'ilewedi ta manudi 'iona lokagutoki Yaubada 'ena, ga 'igitomwedi ga 'ina tononoyao 'iebwae'edi be tomota 'ediya sieguyai, ga sieguyai sakowasiyedi.

⁷ Ta 'aina iyana gidalidi wate simiyami, 'enega manudi Yesu 'iona oboboma, ga 'ina tononoyao 'iloinedi be sieguyaiyedi wate tomota 'ediya.

⁸ 'Enega maibo'adi si'ai ga gamwadi 'ipawa, ga muliyega masula tupwatupwadi siegogonedi ga kodo sebeni siloemaedi. ⁹ *Ta boda nidi 'adi yau powa tausani nadigega.

¹⁰ 'Enega 'ietune ilediya, ga ma ina tononoyao silomanini ga 'idi waga sigeluna ga Dalimanuta senanaya sitauya.

Palisiyao nuwanuwadi we'iwe'iyaya sida 'ita

¹¹ *'Enega Palisiyao simai ga Yesu 'ena siegewagewana ga sitoona be 'aene we'iwe'iyaya 'ebweu 'ida guinuwe manudi be sida 'awa'ai'aile 'aene 'ina waiwai Yaubada 'enega 'imai. ¹² Ta Yesu ma ina nuwamwau 'ieonedi, 'igwae, “Mwa'adega ga 'enega 'epata gete 'omi nuwanuwami we'iwe'iyaya, ta esi geya'abo 'ebweu wate we'iwe'iyaya wa'ita'ita.” ¹³ 'Enega 'ipilisinedi ga wagaya 'igelu limana ga siabala mali senaya.

Elodi be Palisiyao 'idi e'ita nadigega beledi 'ana 'ebe gieseseya (Madiu 16:5-12)

¹⁴ Ta 'adi 'abwaga nigeya si'ewa'ewa manuna sinuwa pupuledi, ta beledi 'ebweuna namo wagaya 'itupwa. ¹⁵ *Ga Yesu 'iemataluwedi, 'igwae, “Palisiyao be Elodi 'adi beledi 'ana 'ebe gieseseya 'enega wa'ita'i'isimi.”

¹⁶ 'Enega tonono nidi taudimo 'ediya sigwae, “Nai Yesu 'ina ona 'alena gete, manuna 'ada 'abwaga tanuwa pupulena.”

¹⁷ *Ta Yesu 'idi nuwanuwa ni'atu 'imwalatonina ga 'ieonedi, “To'ase manuna waonaona 'aene nigeya 'ami 'abwagamo? Nate nigeya manuna yaonaona. Mwa'adega 'imi nuwanuwa sipotaya ga nigeya sawesawenaya be 'igu ona wasinapudi. ¹⁸ Mamatami ta sa'i nigeya wa'ita'ita, ta wate matenami ta sa'i nigeya wanoono, 'enega geya'abo wanuwanuwa'i'isi 'igu guinuwa pwaluyao 'adi 'e'ai manuna aga? ¹⁹ *Tuta nina beledi nima 'enega

* **8:9:** Mk 6:44 * **8:11:** Md 12:38; Yo 6:30 * **8:15:** Lu 12:1 * **8:17:** Mk 6:52 * **8:19:** Mk 6:41-44

tomota paibi tausani yae'enidiya, ta tupwa 'eisa kodo waegogoned?" Ga sigwae, "Tuwelo."

²⁰ *Ta Yesu 'ienaida wate, 'igwae, "Ga tuta nina beledi sebeni 'enega tomota powa tausani yae'enidiya ta tupwa 'eisa kodo waegogoned?" Ga sigwae, "Sebeni."

²¹ 'Enega Yesu 'igwae, "Ona'ai'aila, ta 'omi sana nuwami nige ya 'isabwasabwalena."

Yesu tomata kebokebo 'igie bobo'anena

²² 'Enega Beteseida 'ena simai, ga tai tomata kebokebo tomota si'au'ewena Yesu 'enaya, ga sisidena be 'aene 'ida gitoo be 'ida bobo'ana.

²³ Ta Yesu tomata kebokebo nina nimanaya 'igiyaina ta 'i'au'ewena, ga 'asa nina 'enega siapwesa. 'Enega Yesu tai nina matana 'igiwaliidi ta nimanega matana 'igitoo di ga 'ieonena, "Sawesawenaya to'ase 'u'itadi?"

²⁴ 'Enega tai nina 'ilo'ita dadana ga 'igwae, "Tomota ya'itedi, ta 'adi 'ita 'atuwa nadigega kaiwe siloopili dadana."

²⁵ Ta 'enega Yesu wate tai nina matana 'igitoo limedi, 'enega 'idune ga matana si'esasa 'ai'ailidi, ga yage yauna 'i'itedi.

²⁶ 'Enega Yesu 'ietunena, 'igwae, "Geya'abo 'uilaila 'asa sinabwana 'enaya, ta esi 'utatauya tauyo 'imu anuwaya."

*Pita 'isimana Yesu manuna
(Madiu 16:13-20; Luke 9:18-31)*

²⁷ Gote 'ena Yesu ma ina tononoyao sitautauya Sisalia Pilipai 'asanao manudi, ga 'edaya 'ina tononoyao 'ieonedi, 'igwae, "Mwa'adega tomota 'idi ona manugu 'aene 'abo'agu yaita?"

²⁸ Ga tonono nidi sigwae, "Tomota 'aidi siona 'aene 'oyo Yoni togiebapitaiso, ta 'aidi sigwae 'aene 'oyo Ilaitiya, nai gimipalopita 'ebweu tuga."

²⁹ *'Enega wate 'ienaidedi, 'igwae, "Ta 'omi mwa'adega 'imi nuwanuwa 'aene 'abo'agu yaita?" 'Enega Pita 'ilolagata ga 'igwae, "'Oyo Keliso, To'etoseyana niyo."

³⁰ Ta Yesu 'iloina pa'aledi, 'igwae, "Geya'abo 'ebweu yaita 'ena wasimasi-manegu."

*Yesu 'isimana 'ina 'elouya ta 'ina mwawasa manudi
(Madiu 16:21-28; Luke 9:22-27)*

³¹ Ta wate 'ilolagata be to'ase ma'etamo 'ilobai 'ie'itaena 'ediya, 'igwae, "'Abo'agu Tomota Natuna ma'etamo 'elouya sinabwana yaloba. Manuna 'inapwanao be totaliyao sinabwadi be lina 'ana toe'itao 'iabe sie'idi'idiyegu be siloemwawasigu ta 'asiyata 'etoi mulinaya yada toololimana."

³² Yesu 'ina ona gete 'enega 'isa'uapwese 'ai'ailina 'ina mwawasa manuna. 'Enega Pita Yesu ma'alenyaya 'itauyena ga 'i'etobodena be 'aene geya'abo yage nidi siapweapwesa Yesu 'enaya.

³³ Ta Yesu 'iasakowasi ga 'ina tononoyao 'iduneduneyedi ga 'i'enapa'ala Pita 'ena, 'igwae, "'Oyo Seitani, gete tuga 'upilisinegu! Manuna 'imu nuwanuwa tomota 'idi nuwanuwa, ta nige ya Yaubada 'ina nuwanuwa nadigega."

³⁴ 'Enega Yesu boda maibo'adi be 'ina tononoyao ma'ediyao 'ibwauyedima ga 'ieonedi, 'igwae, "Yaita 'eguma nuwanuwana be 'imuliyegu, 'ilobwenena be tauna 'ina nuwanuwa 'ida guitoyase be tauna

'ana kelose 'i'aali be 'enega 'imwamwawasa, nate nadigega 'agu muliya nina 'ana 'eda.

³⁵ “Ta 'eguma yaita yawasina 'iegagale, ma'etamo yawasi nina 'iloseye. Ta 'eguma yaita manugu be tetela bobo'ana manuna yawasina 'itagwale be 'imwamwawasa, tauna 'iabe yawasina bobo'ana 'iloba.

³⁶ “'Eguma 'ida esaesao bale'uya sinabwa wawasae talobadi nate yage besobeso, ta esi yage sinabwana nate yawasida bobo'ana. ³⁷ Manuna 'eguma yawasida bobo'ana taloseyedi, nige ya 'ebweu wate 'ana lopa'elu 'imiyami.

³⁸ * “'Abo'agu Tomota Natuna, ta 'abo yaita 'oyo manugu 'uomayamaya ta wate 'igu e'ita manuna 'uomayamaya be 'ueyaseyaseyegu 'epata gete to'umalidi ta sogasogalidi matadiya, ma'etamo yada eyaseyaseyo, tuta nina Tamagu 'ina esaesa tuyatuyayalina 'enega yaila limanama, ta wate aneloseyao ma'egwao.

9

¹ “Ta Yesu 'ieonedi wate, 'igwae, “Yaona 'ai'aila 'emiya 'aene tomota 'aimi geya'abo wamwawamwawasa ga 'ana laba Yaubada 'ina lolina waiwaina 'ida apwesa be wada 'ita.”

*Yesu 'ana 'ita dumadumana
(Madiu 17:1-13; Luke 9:28-36)*

² * 'Asiyata sikisi mulinaya Yesu 'ina tononoyao 'etoi 'i'au'ewedi, taudi Pita be Yemesa be Yoni, ga ma'ena situ'e 'oya 'ebweu kesolana 'enaya, ga taudimo simiyami; ga si'itena Yesu maninina 'ituyayala, ³ ta 'ana 'oama 'iwakeke 'ai'ailina, 'ana 'ita nige ya 'ebweu yaita bale'uya sawesawenaya be 'oama 'ida 'gie'esase be 'ana wakewakeke nadigega. ⁴ Ta wate Ilaitiya be Mosese siapwesama ga Yesu nina ma'edi si'awa'awa gwae.

⁵ 'Enega Pita 'ilolagata ga Yesu 'ieonena, 'igwae, “'Inapwana, 'ida miya gete nadigega bobo'ana, 'enega 'imi yoeyoe 'etoi 'a'abidi, 'ebweuna 'oyo manuyo, ta 'ebweuna Mosese manuna, ta 'ebweuna Ilaitiya manuna.”

⁶ Nate Pita 'ionaona besobeso tuga, manuna magosenao simatauta.

⁷ * 'Enega pwana wate 'imwa'uta ga 'itala ekabobodi, ta pwana 'enega 'ebweu 'enana sinonona, 'igwae, “Gete natugu bobo'ai'ailina, 'ina onao wada nonodi.”

⁸ Ta silomanini ga silo'ita dadana ga Yesu tebweuna namo, ta nige ya 'ebweu wate yaita si'ita'ita. ⁹ 'Enega 'oyega siebuebusima ga Yesu 'iloinedi, 'igwae, “Yage nidi ni'atu wa'itediya geya'abo tomota 'ediya wasimasi-manedi ga 'ana laba 'abo'agu Tomota Natuna mwawasega yatoolo limana.”

¹⁰ 'Enega yage nina sisa'u kwaiyena, ta taudimo sionaona, sigwae, “'Ina ona nina toololimana manuna mwa'adega 'ana mwalatoi?”

¹¹ Ga Yesu 'ena sienaida wate, sigwae, “To'ase manuna lolina 'ana toe'itao siona 'aene Ilaitiya 'igimi nunganama be muliyega To'etoseyana nina 'imama?”

¹²⁻¹³ * Ta Yesu 'igwae, “O nadigega, Ilaitiya 'aene 'ida giminunganama be 'enega yage maibo'adi 'ida giepaepaludi. Ta sa'i Ilaitiya nina ni'atu 'imai saba, ta esi tomota siguinuwa besobeso 'enaya to'ase 'idi nuwena nadigega, nadigega Buki Tabu 'igimi simana'esena. Ta wate 'abo'agu Tomota Natuna, to'ase manuna Buki Tabu 'igimi simanegu 'aene 'elouya yaudi yalobadi be wate tomota sida guitoyasegu?”

* **8:38:** Md 10:33 * **9:2:** Mk 5:37 * **9:7:** Md 3:17; 2 Pi 1:16-18 * **9:12-13:** Mal 4:5; Ais 53:3

*'Ebweu gwama 'ana le'oasa lobwebwai manuna
(Madiu 17:14-20; Luke 9:37-43)*

¹⁴ 'Enega 'oyega simwa'uta ga 'ina tononoyao maibo'adi siloba limedi be boda yaudi ma'ediyao, ta wate lolina 'ana toe'itao wate ma'ediyao siegewagewana. ¹⁵ Ga tuta nina pwalu Yesu si'inanena nuwadi 'iowana sinabwana, ga 'enaya sipili manini sabi 'itana.

¹⁶ Ta Yesu 'idi egewagewana manuna 'ienaida, 'igwae, "To'ase manuna waonaona?"

¹⁷ Ga 'ebweu tai boda nidi 'ediyega Yesu 'ieonena, 'igwae, "Inapwana, 'idi egewagewana 'alena natugu, manuna 'ina le'oasa 'enega nigeza kapekapeyana be 'iona, ¹⁸ ta 'aina tuta yaluyaluwa bi'i 'ina guinuweza 'itatai ta 'awanega busobuso siapweapwesa, ta 'iesala'i'ita be 'idededela. Ta 'imu tononoyao ni'atu yasidedi be 'aene yaluyaluwa bi'i gwama 'enega siula apwese, ta nigeza sawesawediya."

¹⁹ Ta Yesu 'ieonedi, 'igwae, "Omi sana mwa'adega? Ga debami pa'ala yaita! Ni'atu 'imi debapa'ala 'enega yalo'ame'ame. Baga gwama nina wame'e 'eguya be ya'ita."

²⁰ 'Enega gwama nina sime'ena 'enaya, ta yaluyaluwa bi'i Yesu 'i'itena, 'enega 'iginao ga gwama 'itai ga bale'uya 'ibe'u ga 'idededela ta 'awanega busobuso siapweapwesa.

²¹ Ta Yesu gwama tamana 'ieonena, "To tuta 'ena 'ina le'oasa 'ie'ale?" Ga tamana 'igwae, "Ina tuta gwamega. ²² 'Enega 'abo 'itatai 'aina tuta 'ibebe'u kaiwe 'ala'alasidi 'ediya ta 'aina tuta bwasi ni'udi 'ediya be 'iabe 'iloemwawasi. 'Enega 'abo kapekapeyana 'uda 'atenuwa 'ole'oleyema be 'ulemema."

²³ *Ta Yesu tai nina 'ieonena, 'igwae, "Ni'atu 'uona 'Abo kapekapeyana', aga? Ta esi 'uda nuwa'i'isi 'aene 'eguma taemisa, yage maibo'ana kapekapeyana 'edaya."

²⁴ *Gote 'ena tai nina 'iona toitoila, 'igwae, "Ona'ai'aila yaemisa, ta nigeza emisa 'ai'aila. Nuwanuwagu be 'igu emisa 'ugiewaiwaiye."

²⁵ Ta Yesu boda yaulyaudi sipilipilima 'i'itedi, 'enega yaluyaluwa bi'i 'i'enapa'alina, 'igwae, "Oyo yaluyaluwa to'umaliyo 'imu lobwebwai 'enega gwama 'ieuwauwa, yaloinayo be 'upilisine atae be geya'abo wate 'ebweu tuta 'ulugulugu limana 'ena."

²⁶ 'Enega yaluyaluwa nina 'imagamagana ga gwama 'ana lobwebwai 'iginaona ga 'idededela sinabwana, ta yaluyaluwa bi'i 'enega 'iapwesa ga 'itauya. Ta boda gwama si'itena 'ana 'ita 'atuwa 'imwawasa, ga simatauta ta sigwae, "Ni'atu 'imwawasa."

²⁷ Ta Yesu gwama nimana 'igiyaina ga 'igietoolona, ta gwama nina 'itoolo, ni'atu 'ibobo'ana.

²⁸ 'Enega muliyega Yesu ma ina tononoyao silugu anuwaya, ga nada taudimo. 'Enega tonono nidi Yesu sieonena sigwae, "Inapwana, mwa'adega 'abo'ama ga nigeza sawesawemaya be yaluyaluwa bi'i 'aula apwese?"

²⁹ Ta Yesu 'igwae, "Nigeza 'ebweu to yage 'enega be yaluyaluwa bi'i taula apwese. Nate namo sidesidega, Yaubada 'enaya."

*Yesu 'ina mwawasa manuna 'isimana
(Madiu 17:22-23; Luke 9:43-45)*

³⁰ Gote 'enega Yesu ma ina tononoyao sena nina sipilisinena, ta Yesu geya nuwana be boda sida mwalatoni mane 'ena sitautauya, 'enega Galili

* 9:23: Mk 11:23 * 9:24: Lu 17:5

'edana 'ena sitauya, ³¹ ga 'ina tononoyao 'ie'itedi 'ina mwawasa manuna, 'igwae, “Ma'etamo Tomota Natuna* 'ana totelesipupu 'ida 'ebwayae 'ana talauwalao 'ediya be siloemwawasi, be 'asiyata 'etoi muliyega 'ida toololimana.” ³² Ta 'ina e'ita gete manuna nigeaya simwalamwalatoni, ta esi nigeaya 'idi 'Inapwana 'ena sienaenaida, manuna simatauta.

Tonugana taudi tomuliya
(Madiu 18:1-5; Luke 9:46-48)

³³ 'Enega 'asa Kapaneumi 'ena siapwesa ga anuwaya silugu, ga nada Yesu 'ienaida 'ina tononoyao 'ediya, 'igwae, “To yage manuna waegewagewana 'edayay?” ³⁴ Ta siomayamaya ga nigeaya siee'isa, manuna 'idi egewagewana 'alena nate yaita 'ediyega 'ida anugana.

³⁵ *'Enega Yesu 'imiyatowa ga site tuwelo 'ibwauyedima ga 'ie'ita 'ediya, 'igwae, “'Abo yaita 'oyo nuwanuwayo be 'emiyega 'ue'Inapwana, 'ilobwenemu be tauyo 'ugimwa'uteyo be 'uetoguinuwa gosemwao manudi.” ³⁶ *Ta 'ebweu gwama 'i'au'ewenama ga gamwagamwanidiya 'ietoolona ta 'i'atubwailina ga 'ieonedi, ³⁷ 'igwae, “'Eguma yaita 'oyo gwama gete nadigega 'uobobome manugu, nate 'abo'agu wate 'uobobomegu, ta nigeaya 'aene taugumo 'uobobomegu, ta wate 'agu toetune Yaubada ma'iyagu 'uobobomema.”

'Abo yaita tauna nigeaya 'ietaetalauwaleda tauna 'ilemelemeda
(Luke 9:49-50)

³⁸ *Ta Yoni 'ilolagata ga 'igwae, “'Inapwana, 'ebweu tai 'a'itena 'amu esanega yaluyaluwa bi'i 'iulaula apwesedi, 'enega 'a'etobodena, manuna tai nina nigeaya 'ida boda.”

³⁹ Ta Yesu esiya 'igwae, “Geya'abo wa'eto'etobode. Manuna 'abo 'ebweu yaita yage waiwaidi 'agu esanega 'iguiguinuwedi, geya'abo 'ebweu wate 'isinasinligu. ⁴⁰ *Manuna 'eguma yaisigedi nigeaya sietaetalauwaleda taudi silemelemeda.

⁴¹ “Ta wate wada nuwa'ilisi 'aene 'eguma tona'ami 'iyapayapasa be 'ebweu yaita 'ienumami manuna 'omi Keliso 'ina bodao, tauna 'ana pali bobo'ana ma'etamo 'iloba.

To'ase 'igie to'umaliyeda
(Madiu 18:6-9; Luke 17:1-2)

⁴² “Ta esi 'eguma yaita 'itoo be 'agu toemisao gogama getedi 'ediyega 'ebweuna 'igie be'uye, tai nina nai waine nina 'ilobwenena be gulewa sinabwana 'otonaya silosipwa be magulewana siula mwa'utedi ni'uya.

⁴³ “Wate 'eguma nimayo 'igie be'uyeyo 'ilobwenena be 'u'upwa yaule. Nate nigeaya 'ana to'umalinamo 'eguma manima 'upwa'upwayo ta yawasiyo bobo'ana 'uloba. Ta esi to'umali wawasae 'emuya 'eguma manima luwaluwayo siula mwa'uteyo kaiwe 'ala'alata atayana 'enaya. ⁴⁴ (-)

⁴⁵ “Be wate 'eguma 'aeyo 'igie be'uyeyo 'ilobwenena be 'u'upwa yaule. Nate nigeaya 'ana to'umalinamo 'eguma ma imu lopegoi ta yawasiyo bobo'ana 'uloba. Ta esi to'umali wawasae 'emuya 'eguma ma'ae luwaluwayo siula mwa'uteyo 'asagabugabu 'ena. ⁴⁶ (-)

⁴⁷ “Matayo wate nadigega, 'eguma 'igie be'uyeyo 'u'iwa yaule tuga, manuna nigeaya 'ebweu wate 'ana to'umalinamo 'eguma mamata

* **9:31:** Tomota Natuna: Yesu tauna 'ieesena The Son of Man, 'ana mwalatoi tomota tuga. Yesu taunamo 'ieesena Tomota Natuna, ta 'ina e'itao 'ediyega tomota simwalatonina 'aene tauna To'etoseyana Keliso. * **9:35:** Mk 10:43-44; Lu 22:24 * **9:36:** Yo 13:20 * **9:38:** Num 11:27-29

* **9:40:** Lu 11:23

'ebwe'ebweuyo ta Yaubada 'ina 'ebe lolina 'uloba. Ta esi to'umali wawasae 'emuya 'eguma mamata luwaluwayo siula mwa'uteyo 'asagabugabu 'enaya. ⁴⁸ Sena nina 'ena kokowa 'ediya ipwaipwa sisopisopila ataya, be wate kaiwe nige ya 'ida kweu.

⁴⁹ "Enega tomota maibo'adi 'awesabelulu 'ida giebobob'enedi, nadigega ola masula 'igie bobo'anena.

⁵⁰ * "Ola yage bobo'ana. Ta 'eguma 'ana lotoona 'isasawala, nige ya sawesawenaya be 'ibobo'ana limana. 'Enega 'ilobwenemi be 'imi bubuna taumi walotoona 'ana dibidibi nadigega waeobobobomemi 'ebweuna 'ebweuna 'enaya."

10

Sa'ila manuna (Madiu 19:1-12)

¹ Ga Yesu sena nina 'ipilisinena ga Yudia 'ina senaya 'itauya ga 'iabala bwasi Yolidani mali esenaya, ga boda sinabwana siegogonama 'enaya, ta 'enega 'ina bubuna nadigega 'ie'ita 'ediya.

² Ta Palisiyao simai ga nuwanuwadi be Yesu sitoo, 'enega 'ena sienaida, sigwae, "Inapwana, mwa'adega 'ida lolina sa'ila manuna? Kapekapeyana be tai mwanena 'isa'ilei?"

³ Ta Yesu 'igwae, "Mwa'adega Mosese lolina 'i'ebwaya'esemi?"

⁴ *Ga Palisiyao sigwae, "Mosese 'itagwala be 'abo tai nuwanuwana be 'isasa'ila, nugana pwepwai 'ena 'ina guitoyasa 'isimane be mwanena 'i'ebwa'e ta 'enega 'isa'ile."

⁵ Ga Yesu 'ieoned, 'igwae, "Mosese lolina nate 'i'etoladina 'omi 'imi debapa'ala manuna. ⁶ *Ta esi wada nuwa'i'isi Yaubada 'ina mweluluwa 'unu 'enega tomota 'eluwa 'imweluluidi, me'olotona ta mewainena. ⁷ *Gete 'alena 'enega tai tamana be sinana 'ida pilisinedi be mwanena ma'iyana simiyaluwa, ⁸ be siteluwa nidi oodi 'ebweuna tuga. Lowa siteluwa nidi simiya dumaduma ta gete tuga ni'atu sie'ebweu. ⁹ Yaubada ni'atu 'isa'u luwedi 'enega geya'abo 'ebweu yaita 'iemiya dumedumedi."

¹⁰ 'Enega muliyega Yesu ma ina tononoyao siilama anuwaya ga tonono nidi sienaida limana sa'ila manuna. ¹¹ *'Enega Yesu 'ieoned, "Eguma yaita tai mwanena 'isa'ile be 'iaibala mali waine 'ena, tai gete gimimwanena 'ena 'iguinuwa to'umalina, manuna 'iloelata. ¹² Ta wate 'eguma waine mwanena 'isa'ile be 'iaibala mali tai 'ena, waine nina 'iloelata."

Yesu gogama 'iona obobomedi (Madiu 19:13-15; Luke 18:15-17)

¹³ Ta 'enega tomota gogama sime'edi Yesu 'enaya be 'aene 'ida gitoodi. Ta 'ina tononoyao esi gogama nidi si'etobodedi. ¹⁴ *Ta Yesu 'ina tononoyao 'i'itedi ga 'ienapa'aledi, 'igwae, "Geya'abo gogama wa'eto'etobodedi, ta esi wada tagwaledi be 'eguya sida mai, manuna gogama getedi nadigega Yaubada 'ina 'ebeloina 'ilobwene 'ai'ailidi. ¹⁵ Manuna 'abo yaisigedi taudi geya'abo gogama getedi nadigega 'idi emisa, geya'abo sa'i Yaubada 'ina 'ebeloina 'ena silugulugu."

¹⁶ 'Enega Yesu gogama nidi 'i'aalidi ta 'igitoodi ga 'iona obobomedi.

Esaesa manuna (Madiu 19:16-30; Luke 18:18-30)

* **9:50:** Lu 14:34; Kol 4:6; 1 Te 5:13 * **10:4:** 2 Loi 24:1 * **10:6:** Nug 1:27 * **10:7:** Nug 2:22-24; Ep 5:31 * **10:11:** 1 Ko 7:10-11 * **10:14:** Md 18:2-3

17 Ga Yesu 'itoolo be 'aene 'itatauya, ta 'ebweu tai 'ipilima ga 'i'aetulasa Yesu matanaya ta 'igwae, "Inapwana, yamwalamwalatoni 'aene 'oyo toe'ita bobo'ana, 'enega to'ase yada guinuwe be 'enega yawasigu ataya yaloba?"

18 Ga Yesu tai nina 'ieonena, 'igwae, "Mwa'adega ga 'enega 'u'awa bobo'anegu? Manuna nigeya 'ebweu yaita bobo'ana; nate namo Yaubada.

19 *Ta Yaubada 'ina loinao ni'atu 'umwalamwalatonidi, nate 'aene:

Geya'abo loemwawasa.

Geya'abo loelata.

Geya'abo 'ipwala.

Geya'abo simana kabokabo.

Geya'abo kaboega tomota 'idi gwegwe 'u'ewa'ewadi.

Ta wate tamayo be sinayo 'uda 'amayabedi."

20 Ga tai nina 'igwae, "Inapwana, 'igu tuta gwamega ga batuwa loina nidi getedi yamuliya 'ai'aileidi."

21 **'Enega Yesu ma ina gwausowala tai nina 'iduneyena ta 'igwae, "Nate namo 'ebweuna yage 'ilogegehemu. 'Enega 'uila 'imu 'asaya be 'imu gwegwe maibo'adi 'uegimwaneyedi be 'adi maisa 'ueguyaiyedi togomabeso 'ediya, ta 'enega 'umamai be 'umuliyegu, be 'enega ma'etamo 'imu esaesa galewaya 'uda loba."

22 Ona gete tai nina 'inonona ta 'ina esaesa sinabwana 'iegagalena, 'enega nuwana 'imwau 'ai'aila, ta 'iila.

23 'Enega Yesu 'ilo'ita dadana ga 'ina tononoyao 'ieonedi, 'igwae, "Abo yaisigedi ma idi esaesa sinabwana 'idi lugu Yaubada 'ina 'ebeloina solanaya mwauna."

24 Ta 'ina tononoyao nuwadi 'iowana 'ina ona gete manuna. 'Enega Yesu 'ieonedi, 'igwae, "Natugwao, Yaubada 'ina 'ebeloina 'ana lugu mwau wawasae. 25 Ona'ai'aila kameli tauna yobai sinabwana, 'enega tupwana mwauna be siyaluma 'ana lobwalena 'enega 'ilulugu, ta esi toesaesao 'idi lugu Yaubada 'ina 'ebeloina 'enaya mwau wawasae."

26 Yesu 'ina ona gete manuna 'ina tononoyao sinuwa owana wawasae ga sieonena, "Eguma gete nadigega, yaita sana sawesawenaya be 'ebe gwausowala 'iloba?"

27 *'Enega Yesu 'iduneyedi ga 'igwae, "Yage gete mwau wawasae tomota 'ediya, ta esi nigeya mwauna Yaubada 'enaya, manuna Yaubada 'enaya yage maibo'ana kapekapeyana."

28 *'Enega Pita 'ilolagata ga 'igwae, "Inapwana, 'abo'ama mwa'adega? Manuna 'ima gwegweyao maibo'adi ni'atu 'apilisinedi ta 'amuliyemu."

29 Ta Yesu 'igwae, "Ona'ai'aila, 'eguma yaisigedi 'omi 'imi anuwao, tasimiyao, nuumiyao, sinamiyao, tamamiyao, natumiyao be 'imi bwa'ao wate wapilisinedi, ta wate 'elouya wada loba manugu be tetela bobo'ana 'ana simana manuna, 30 'ami e'isa gete tuga wada loba nadigega analedi anuwao, tasimiyao, nuumiyao, sinamiyao, natumiyao be 'imi bwa'ao, ta wate ma'etamo galewaya yawasimi ataya waloba. 31 Ta gete tuga toanuganao yaudi ma'etamo sida muliya be taudi simulimuliya ma'etamo sida nugana."

*Yesu 'ina mwawasa 'ana simana 'etonina
(Madiu 20:17-19; Luke 18:31-34)*

32 *'Enega ma'etamo 'edaya situ'etu'e Yelusalema manuna, ga Yesu

* 10:19: Sia 20:12-17 * 10:21: Mk 8:34 * 10:21: Mk 4:18-19 * 10:27: Lu 1:37 * 10:28: Mk 1:16-20; Lu 5:28 * 10:32: Mk 8:31, 9:31

'inuganugana ta 'ina tononoyao simulimuliya, be ma idi nuwaowana, ta 'aina tomota wate ma idi matauta 'edaya simulimuliyedi. 'Enega 'ina tononoyao site tuwelo nidi 'ibwau egogona limedi ga 'iemataluwedi to'ase 'iabe 'iapwesa 'enaya, ³³ 'igwae, “Gete tuga tatu'etu'e Yelusalema. 'Abo'agu Tomota Natuna ta 'agu tosipupu nina 'ida telesipupuyegu totaliyao sinabwadi be lolina 'ana toe'itao 'ediya, be 'igu mwawasa manuna sida lolina, be muliyega sida 'ebwayaegu taudi nigeaya me Yudia 'ediya, ³⁴ be sida tuyeyegu be sigiwaligu be balaeyega sisapigu be 'enega siloemwawasigu, be 'asiyata 'etoi yatoolo limana.”

*Yemesa be Yoni 'idi sida Yesu 'ena
(Madiu 20:20-28)*

³⁵ 'Enega Yemesa be Yoni, taudi Sebedi natunao, Yesu 'ena simai ga sieonena, sigwae, “'Inapwana, 'amai sabi sida 'emuya.”

³⁶ Ga Yesu 'igwae, “To'ase nuwanuwami be yada guinuwa manumi?”

³⁷ Ta sigwae, “Ma'etamo 'imu 'ebeloina 'ena nuwanuwama be selabemuya 'ada miyatowa, 'ebweu 'ataimuya ta 'ebweu gegeumimuya.”

³⁸ *Ta Yesu 'ieonedi, 'igwae, “'Omi 'imi sida gete 'ana mwalatoi nigeaya wamwalamwalatoni. Mwa'adega 'elouya keigana 'enega yanunuma, kapekapeyana be 'omi wate 'enega wanunuma? Ta wate bapitaiso mwauna nina ma'etamo yaloba, mwa'adega 'omi wate nadigeaga sawesawemiya be wada bapitaiso'esa?”

³⁹ *'Enega sigwae, “Sawesawemaya.” Ta Yesu 'igwae, “Ona'ai'aila, keiga nina 'enega yanunuma 'omi wate 'enega wanunuma, be wate bapitaiso nina 'enega 'iabe yada bapitaiso 'omi wate 'enega wada bapitaiso, ⁴⁰ ta esi nigeaya sawesaweguya be yaesinuwa yaisigedi ma'etamo 'igu etoloina 'enaya 'ataiguya be gegeumiguya sida miyatowa, manuna Yaubada tauna 'ina 'ebeloina be 'iesinuwa.”

⁴¹ Ta tononoyao site sanau Yemesa be Yoni 'idi sida sinonona ga sigamwasowaledi. ⁴² 'Enega Yesu maibo'adi 'ibwau egogonedima ga 'ieonedi, “'Omi wamwalatonina taudi bale'uya sieesedi 'aene 'inapwanao 'idi tomotaiyao siloiloina pa'aledi. ⁴³ *Ta 'omi geya'abo wate nadigeaga taudi waguiguinuwa'esa. Ta 'eguma yaita 'oyo nuwanuwayo be 'emiyega 'uetoloina 'ilobwenemu be gosemwao manudi 'uda etoguinuwa. ⁴⁴ Ta wate 'eguma yaita 'oyo nuwanuwayo be 'emiyega 'uetoanugana, 'ilobwenemu be gosemwao maibo'adi manudi 'uetopaisewa.

⁴⁵ *“Ta 'abo'agu Tomota Natuna* yamai bale'uya nigeaya 'aene tomota manugu siguinuwa, ta esi sabi guinuwa tomota manudi, ta wate yatagwalegu be yamwamwawasa tomota maibo'ami 'ami etoli'ama manuna.”

*Batimio matana 'i'esasedi
(Madiu 20:29-34; Luke 18:35-43)*

⁴⁶ 'Enega simai Yeliko 'ena, ga tuta nina Yesu ma ina tononoyao Yeliko sipilisinena, boda sinabwana si'oayabudi, ga tomata kebokebo 'ana esana Batimio silobena, tauna Timio natuna, ta tuta yauna 'eda tupitupinaya 'imiyami ta 'iesidasida mani be gwegwe manudi.

⁴⁷ *Ga Batimio nina ale 'inonona 'aene Yesu goma Nasaleta 'itautauya, 'enega Yesu 'ena 'ibwau, 'igwae, “Yesu ye, 'oyo Debida 'ina susu, 'uda 'atenuwa 'ole'oleyegu!”

* **10:38:** Mk 14:36 * **10:39:** Gu 12:2; Et 1:9 * **10:43:** Mk 9:35 * **10:45:** 1 Ti 2:5-6 * **10:45:** Tomota Natuna: Yesu tauna 'ieesena The Son of Man, 'ana mwalatoi tomota tuga. Yesu taunamo 'ieesena Tomota Natuna, ta 'ina'itao e'ediyeaga tomota simwalatonina 'aene tauna To'etoseyana lKeiso. * **10:47:** Md 9:27

⁴⁸ 'Enega tomota maibo'adi Batimio nina si'etobodena, sigwae, "Ulosa'u! Tuwa bwau!" Ta tuga 'ibwau toitoila, 'igwae, "Debida tubuna ye, 'uda 'atenuwa 'ole'oleyegu."

⁴⁹ 'Enega Yesu 'itoolo, ta 'iona, "Wada bwauyenama." Ga tomota sigwae, "Bobo'ana, 'utoolo. Yesu 'ibwauyemu."

⁵⁰ 'Enega 'ana tala'apwala 'i'ewa yaulena ga 'itoolo manini, ga Yesu 'ena 'imai.

⁵¹ Ta Yesu 'ieonena 'igwae, "To'ase nuwanuwayo be manuyo yada guinuwe?" Ga tomata kebokebo nina 'igwae, "Inapwana, kapekapeyana be matagu 'uda gie'esasedi?"

⁵² *'Enega Yesu 'ieonena, 'igwae, "Bobo'ana! Gete tuga 'imu emisa 'enega matayo 'i'esasedi ni'atu." Gote 'ena matana 'i'esasedi, ga 'edaya Yesu 'imuliyena.

11

Yesu 'ina lugu Yelusalema 'ena

(Madiu 21:1-11; Luke 19:28-40; Yoni 12:12-19)

¹ 'Enega situ'etu'e Yelusalema manuna ga 'asa gidalidi Betani ta Betipegi selabediya silogelogedo, nate 'oya Olibe 'agalaunaya, ta Yelusalema nunganidiya tupwana 'edasola. 'Enega Yesu 'ina tononoyao 'eluwa 'igimi etunedi sena nidi gidalidi 'ediya ma 'adi emataluwa, ² 'igwae, "Watauya 'asa gote matamiya 'enaya, ta 'eguma waapwesa 'asa nina matanaya, yobai 'ebweu wa'italoba kaiwe 'ena silosipwena, nate ase mwaneyauna, tauna nigeya tomota sida gelu toona. Yobai nina wali'ami be wame'e. ³ Ta 'abo 'ebweu yaita 'ienaida 'emiya be 'igwae, "To'ase manuna nate yobai nina wali'ali'ami?" tai nina waeona, "Inapwana nuwanuwana, be tuta kukupana namo be 'ida etune ilenama.' "

⁴ 'Enega site luwa nidi sitauya 'asa nina 'enaya ga yobai ase silobena anuwa mata'awaninaya, ta kaiwe 'ena silosipwena, 'enega sie'ale be sili'ami. ⁵ Sili'ali'ami ta 'aina tomota sitootoolo selabediya sigwae, "To'ase manuna nate yobai nina wali'ali'ami?"

⁶ Ta site luwa nidi sigwae, "Inapwana nuwanuwana, be tuta kukupana namo be 'ida etune ilenama," ga 'ediya sitagwalena. ⁷ Ta yobai nina si'ewena ga sitauyena Yesu 'ena, ga 'adi 'oamega gwauna siloesona, 'enega Yesu 'igelutu'e, ga 'itautauya.

⁸ Ta boda yaudi wate 'adi 'oamao 'edaya siesodi, ta 'aidi kaiwe nalidi mayawadi siguledi 'eda 'ana eiyala manuna.

⁹ *Ta 'aina boda Yesu sianuganena ta 'aina boda siamuliya, ga maibo'adi silotuputupu ta sibwaubwau, sigwae, "Kamatoki 'Inapwana, Yaubada 'ana esanega 'umai sabi 'etoseyema. ¹⁰ 'Ebeloina tubumao Debida 'enega 'iapwesa limanama. Gete manuna Yaubada Toloetana sana 'atuputupu."

¹¹ Ga Yesu ni'atu Yelusalema 'ena 'iapwesa ga Anuwa Tabu 'ena 'ilugu, ga yage yauna Anuwa Tabu solanaya 'iduneyedi, ta ni'atu 'asuinuwanuwa, 'enega ma ina tononoyao site tuwelo siila Betani ga nada si'eno.

Yesu kaiwe 'ebweu 'iba'ena

(Madiu 21:18-19)

¹² Ga tomwa 'iulisina ga sitoolo ga Betaniyega siilaila limana Yelusalema manuna, ta Yesu 'ibotana, ¹³ ga 'edasolega kaiwe 'ana 'ita 'atuwa damaya mayawana 'i'itena, 'enega 'inao selabenaya be nuwanuwana 'aene

* **10:52:** Mk 5:34 * **11:9:** Sam 118:25-26

uwanega 'ida loepa'ala, ta esi 'i'itena yawa daisinamo, tuga 'aweuwauwa ma'etamo 'adi tuta. ¹⁴ *'Enega Yesu kaiwe nina 'iba'ena ga 'igwae, "Geya'abo wate 'uuwauwa limana be tomota 'enega si'e'ai." Ga 'ina ona gete 'ina tononoyao sinonona.

*Yesu togimwane 'ipa'idi Anuwa Tabu solanega
(Madiu 21:12-17; Luke 19:45-48; Yoni 2:13-22)*

¹⁵ 'Enega Yelusalema 'ena simai, ga Anuwa Tabu solanaya 'ilugu, ga toegimwaneyao be togimwaneyao solanega 'ipa'i apwesedi, ta mani 'ana toesa'ugelasao 'idi tebeli 'i'aubuiyedi, ta bunebune 'adi toegimwaneyao 'idi 'ebemiya wate 'i'aubuiyedi. ¹⁶ Ta wate anuwa solana 'iegagalena be geya'abo tomota ma idi gwegwe sitautauya anuwa solanega. ¹⁷ *Ga 'ie'itedi 'igwae, "Nai Buki Tabu 'ena Yaubada 'ina ona si'etoladina wamwalatonina, 'igwae, 'Igu anuwa sida eese anuwa 'ebe sidasida tomota maibo'adi manudi,' ta 'omi wagibunina ga 'aene 'imi 'ebe 'ipwala."

¹⁸ *Ta totaliyao sinabwadi be lolina 'ana toe'itao Yesu 'ina guinuwa gete tetelina sinonona, 'enega sigamwasowalena ga sinuwa edaedadama be sida loemwawasi, ta nigeaya sawesawediya, manuna simatautena, ta wate Yesu 'ina e'itao tomota yauyaudi nuwadi 'i'ewena.

¹⁹ Ga ni'atu 'iboi, 'enega Yesu ma ina tononoyao 'asa nina siebesinena.

*Kaiwe nina Yesu 'iba'eba'ena 'i'oaopelu
(Madiu 21:20-22)*

²⁰ *Ta tomwa 'iulisina ga sitoolo sabi ila Yelusalema, ga 'edaya sitautauya, ta Yesu kaiwe nina 'iba'eba'enaya si'itena ni'atu yawana maibo'ana si'oaopelu. ²¹ 'Enega Pita Yesu 'ina ona 'inuwa'i'isina ga 'igwae, "Inapwana, 'u'ita kaiwe nina 'uba'eba'enaya ni'atu 'i'oaopelu."

²² Ta Yesu 'ieonedi, 'igwae, "Eguma 'imi emisa wasa'u Yaubada 'ena, 'omi wate 'imi guinuwa waiwaidi wada guinuwedi. ²³ *Wate yaona 'ai'aila 'emiya 'eguma yaita 'oyo nigeaya 'uda enuwanaluwa ta esi 'uemiemisa be to'ase 'uda ona sida apwesa tuga, 'eguma 'oya gote 'uloine be 'ugwae, 'Umiya dolo olaya,' 'imu ona 'ida ematamatane tuga.

²⁴ *"'Enega yaeonami to'ase waside Yaubada 'ena, wada emisa tuga be ma'etamo wada loba. ²⁵ *Wate 'abo wasidasida Yaubada 'ena, gosemiyao 'idi loegesiyao wanuwataudi 'abo to'ase 'idi bubuna 'emiya, be gete 'enega Tamami galewaya 'omi wate 'imi loegesiyao 'ida nuwataudi." ²⁶ (-)

*Yesu 'ina lolina manuna
(Madiu 21:23-27; Luke 20:1-8)*

²⁷ 'Enega ni'atu siilama Yelusalema, ta Yesu Anuwa Tabu solanaya 'iadadana, ga totaliyao be lolina 'ana toe'itao be wate 'inapwanao simai, ²⁸ *ga Yesu sienaidena, sigwae, "Tai, yaita 'ina loinega ga gete nadigega 'uguiguinuwa'esa?"

²⁹ Ga Yesu 'ieonedi, 'igwae, "Nugana yagimi enaida 'emiya be 'eguma wae'isa, 'abo'agu wate yaeonami 'igu lolina manuna. ³⁰ 'Igu enaida gete: Yaita 'ina loinega ga Yoni togiebatipaiso 'iguiguinuwa? Yaubada, nai 'ebweu tomota?"

³¹ 'Enega taudimo 'ediya siegewagewana, sigwae, "'Ina ona mwa'adega tae'isa'ese? Manuna 'abo tagwae, 'Yaubada 'enega,' 'iabe 'ieona limada be 'igwae, 'Ta! To'ase sana manuna ga Yoni nigeaya waemiemise?"

* 11:14: Mk 11:20 * 11:17: Ais 56:7 * 11:18: Mk 14:1 * 11:20: Mk 11:14 * 11:23: Lu 17:6 * 11:24: Md 7:7; Yo 14:13-14 * 11:25: Md 6:14-15 * 11:28: Yo 2:18

32 *Ta 'eguma tagwae, 'Tomota 'enega,' 'iabe pwalu sigamwasowaleda." Manuna tomota yaudi Yoni siemisena 'aene tauna palopita 'ai'aila.

33 'Enega Yesu 'ina enaida nigeaya sie'ie'isa 'ai'aili, ta esi sigwae, "Nigeaya 'amwalamwalatoni."

Ta Yesu 'ieonedi, 'igwae, "'Abo'agu geya'abo wate 'emiya yasimasimana apwesa yaita 'ina loinega ga gete nadigeaga yaguiguinuwa'esa."

12

Inapwana 'ina bagula 'ana topaisewao
(Madiu 21:33-46; Luke 20:9-19)

1 'Enega Yesu 'iona semalimaliyedi, 'igwae, "'Ebweu tai 'ina bag-ula 'iasona oine daisinamo ga 'ali 'iguinuwena, ga oine 'ana 'ebebibi 'iguinuwena ga anuwa bagula solanaya 'i'abina, 'enega 'ina toguinuwaio 'iloinedi be si'ita'i'isi, ta tauna 'itauya mali esenaya.

2 "Ta sesoi 'ana tutaya, 'inapwana nina 'ina 'ali'ei 'ebweuna 'ietunena be 'aene oine uwana bagula 'ana to'ita'i'itao 'ediyega 'ida me'edi.

3 'Itautauya ga nigeaya si'ebwa'ebwa'e, ta esi sigiyaina ga sisapina 'enega ma'animenimenamo sietunena ga 'iila.

4 "'Enega 'inapwana nina 'ina 'ali'ei 'eluwena wate 'ietunena 'ediya, ga siununa debanaya ga ma ina omayamaya 'iila.

5 "Ta wate 'etonina 'ietunena 'ediya ga siloemwawasina. Ta yaudi wate 'ietunedi 'ediya ga 'aidi sisapidi ta 'aidi siloemwawasidi, ga 'enega maibo'adi sigie to'umaliyedi.

6 "Gote 'ena 'ebweuna namo 'imiyami, tauna natu'ai'ailina. 'Enega tauna wate 'ietunena 'ediya, 'igwae, 'Tauna sana natugu, 'enega sida 'amayabe.'

7 "Ta ni'atu natuna 'iapwesa 'ediya ga to'ita'i'itao nidi taudimo 'ediya sigwae, 'Gosemao, 'Inapwana gete natuna 'imeemai, 'enega batuwa nina taloemwawasi be 'abo'ada bagula taloine.' 8 *Ta sigiyaina ga siloemwawasina ga bagula 'etaulunaya siula apwesena."

9 Ga ni'atu Yesu 'ina emwasala 'igumwala, ga 'ienaida 'ediya, 'igwae, "To'ase 'iabe 'inapwana nina 'iguinuwe? Ona'ai'aila 'inapwana nina 'imama be toguinuwa nidi 'iloemwawasidi, be 'enega bagula nina mali to'ita'i'itao 'i'ebwa'edi."

10 *'Enega Yesu wate onasemalimali Buki Tabu 'enega 'isimanena, 'igwae, "Wanuwa'i'isi Buki Tabu 'ina simana gete nadigeaga:

'Ola nina lowa to'abi anuwa siguitoyasena.

Ta gete tugai ni'atu sietoolona be 'ie'ola nugana,
be 'ola maibo'adi 'iloinedi.

11 Nate 'Inapwana 'ina guinuwa 'ebe nuwaowana 'eday.' "

12 Yesu 'ina onasemalimali gete totaliyao sinabwadi be Palisiyao sinonona ga simwalatonina 'aene taudi tuga manudi 'ionaona, 'enega 'aina 'eda'eda si'ebesena be sida giyai, ta esi nigeaya sigiyagiyai manuna simatauta pwalu 'ediya. 'Enega sipilisinena ga sitauya.

Sisa 'ina takisi
(Madiu 22:15-22; Luke 20:20-26)

13 Ta 'enega 'inapwanao nidi 'aina Palisiyao be wate Elodi 'ina bodao sietunedi Yesu 'enaya be enaidega sikaboe be 'ina loegesi siloba.

14 'Enega Yesu 'ena simai ga sieonena, sigwae, "'Inapwana, ni'atu 'amwalatonimu 'aene 'oyo toe'ita 'ai'aila, ta tomota 'idi waiwai manuna nigeaya 'umatamatauta, ta tuga ona 'ai'aila 'usimana leleleya tomota

maibo'adi 'ediya, nate Yaubada 'ina 'eda 'ue'ita 'ai'aila. 'Enega mwa'adega? Sawesawenaya be Kini Sisa manuna takisi tasa'u, nai nigeaya? ¹⁵ Takisi nina taemaisi Kini 'enaya, nai nigeaya?"

Ta Yesu 'idi kabo ni'atu 'imwalatonina, 'enega 'ieonedi, 'igwae, "To'ase manuna watootoogu? Abaga mani nina wame'e be ya'ita."

¹⁶ 'Enega mani 'ebweuna si'ebwa'ena. Ga Yesu 'ieonedi, 'igwae, "Wada eonagu, mani gete 'ena yaita 'ana ma'ama'yau ta 'ana esana?"

Ta sigwae, "Kini Sisa."

¹⁷ *'Enega Yesu 'ieonedi, "O nadigega. 'Enega 'eguma Kini 'ina yage wa'ebwaya Kini 'enaya, ta 'eguma Yaubada 'ina yage Yaubada wa'ebwa'e." Ga Yesu 'ina ona gete manuna nuwadi 'iowana sinabwana.

Tomwawasa 'idi toololimana
(Madiu 22:23-33; Luke 20:27-40)

¹⁸ *'Enega wate Sadusiyao, taudi nigeaya siemiemisa tomwawasa 'idi toololimana manuna, simai ga Yesu 'ena sienaida, sigwae, ¹⁹ *"'Inapwana, lolina gete nadigega Mosese 'i'etoladina manuda, 'igwae, 'Abo 'ebweu tai 'iai be nigeaya natunamo ta 'imwamwawasa, tai nina tasina kwabulinana ma'iyana sida ai, be 'enega 'abo waine 'ienatuna, natunao tokwaiya nina 'ana lopa'eluyao.' " ²⁰ 'Enega 'ebe'ita si'ebwa'ena, sigwae, "'Ebweu tai matasinao simiyami 'adi yau site sebeni, ga 'adi tomatuwa nina 'iai ga nigeaya natunamo ta tai nina 'imwawasa. 'Enega wate tasina selabenega kwabula nina 'iaina ga wate nadigega nigeaya natunamo ta 'imwawasa. ²¹ 'Enega tasina selabenega kwabula nina 'i'ewena ga wate simiyamiyana ta nigeaya natunamo, ta tai nina 'imwawasa. ²² Ta nadigega tuga tasinao maibo'adi kwabula nina siaiai ta simwawamwawasa, ta nigeaya wate natudimo. Ta muliyega waine wate 'imwawasa. ²³ 'Enega toololimana 'ana tutaya waine nina to tai batu mwane 'ai'ailina? Manuna site sebeni nidi ni'atu siaina."

²⁴ Ta Yesu enaida gete 'ie'isena, 'igwae, "Gete 'imi loegesi, manuna Buki Tabu nigeaya wamwalamwalatoni, ta wate Yaubada 'ina waiwai nigeaya wamwalamwalatoni. ²⁵ Toololimana mulinaya tomota geya'abo siaiai, ta esi 'idi miya aneloseyao galewaya nadigega.

²⁶ *"'Lowaenei Yaubada Mosese 'ieonena toololimana manuna, 'abo Buki Tabu wasawai wada 'italoba. Manuna tuta nina Mosese mitawaya 'itautauya ta Yaubada kaiwe sabelulu 'enega Mosese nina 'ieonena, 'igwae, 'Abo'agu Ebelaamo 'ina Yaubada ta Aisake 'ina Yaubada ta Yekobe 'ina Yaubada.' ²⁷ Yaubada nigeaya tomota mwawamwawasidi 'idi Yaubada, ta esi tomota mayawasidi 'idi Yaubada. Ta 'omi 'imi e'ita yage gete manuna nigeaya palupaluna."

Loina sinabwadi
(Madiu 22:34-40; Luke 10:25-28)

²⁸ 'Enega lolina 'ana toe'ita 'ebweu 'imai ga taudi 'idi egewagewana Yesu ma'edi 'inonona ga 'idi enaidao 'adi e'isa Yesu 'enega 'inonodi bobo'ana wawasae, 'enega tauna wate Yesu 'ena 'ienaida, 'igwae, "'Inapwana, loinao maibo'adi 'ediyega to lolina sinabwana?"

²⁹ *Ta 'enega Yesu 'igwae, "Loina sinabwana gete: 'Omi me Isileli 'igu ona gete wanonoi 'aene 'Inapwana Yaubada tebweuna namo, ³⁰ 'enega 'imu 'Inapwana Yaubada 'uda obobome 'ateyo be yaluyaluwayo be nuwayo be wate 'imu waiwai maibo'ana 'ediyega.

* 12:17: Lo 13:7 * 12:18: Gu 23:8 * 12:19: 2 Loi 25:5 * 12:26: Sia 3:2-6 * 12:29: 2 Loi 6:5

31 **“Ta 'ebweu wate lolina sinabwana gete: Gosemwao 'uda obobomedi, nadigega tauyo 'amu oboboma.*

“Lolina 'eluwa getedi lolina maibo'adi sisinabwa sinedi.”

32 'Enega lolina 'ana toe'ita nina Yesu 'ina ona 'inonona ga 'igwae, “'Inapwana, 'imu ona nate ona 'ai'aila 'aene tauna tebweuna tuga Yaubada, ta nigeya 'ebweu wate Yaubada 'imiyami. 33 *'Enega 'ilobweneda be taobobome 'ateda maibo'anega be nuwada maibo'anega be 'ida waiwai maibo'anega, be wate gosedaο tada obobomedi nadigega tauda taobobomeda. Lolina 'eluwa getedi taliya yauyaudi be 'ebwayadaitao maibo'adi sisinabwa sinedi, aga?”

34 Ta Yesu tai nina 'ina ona 'inonona 'aene palupaluna, ga 'ieonena, 'igwae, “Nate ona 'ai'aila, ta 'oyo Yaubada 'ina 'ebeloina 'ena ni'atu 'uloselabena.”

'Enega muliyega tomota Yesu simatautena ga nigeya 'ebweu yaita 'itootoo be 'ienaida limana 'enaya.

To'etoseyana nina tauna Debida 'ina susu

(Madiu 22:41-46; Luke 20:41-44)

35 Ta 'enega Yesu Anuwa Tabu solanaya 'ie'ie'ita tomota 'ediya, ga 'ieonedi, 'igwae, “Mwa'adega ga 'enega 'aina lolina 'ana toe'itao sigwae 'aene Debida 'ina susuyega To'etoseyana Keliso 'iapwesa, 36 *manuna lowa Yaluyaluwa Tabuna Debida 'igiesinapuna ga Debida To'etoseyana nina 'i'awa 'inapwanena, 'igwae:

Yaubada 'iona 'igu 'Inapwana 'enaya, 'igwae,

“'Ataiguya 'umiyatowa be 'ana laba

'amu talauwalao yasa'u mwa'utedi 'aeyo 'ubuninaya.”

37 Debida nina 'ina 'Inapwana Keliso, 'enega mwa'adega sana ga Debida 'ina susuyega muliyega Keliso 'iapwesama?”

Ta boda maibo'adi Yesu 'ina e'ita nuwadi 'i'ewena.

Yesu lolina 'ana toe'itao 'i'awa to'umaliyedi

(Madiu 23:1-36; Luke 20:45-47)

38 'Enega Yesu 'ieonedi, 'igwae, “Geya'abo lolina 'ana toe'itao 'idi bubuna wamulimuliye. Manuna taudi adelidi tuga nadigega tuta yauna nuwanuwadi be 'adi 'oamao duduladi si'otedi be tomota gamwagamwani-diya sisakosakowasi be 'aene sida 'amayabedi. 39 Ta wate nuwanuwadi 'ebemiya bobo'adi Anuwa Tapwalolo 'ediya, be wate sagali 'adi tutaya nuwanuwadi be bwaimaya sida miyatowa. 40 Ta wate tuta yauna tomota matadiya Yaubada 'ena sisidasida dudulana, ta esi 'idi sida nina nigeya bobo'ana, manuna 'atediya sinuwanuwa mwa'adega 'iabe kwabulao sik-abo'esedi be 'idi gwegweyao si'ewadi. 'Enega ma'etamo Yaubada e'isa to'umalina 'i'ebwa'edi.”

Kwabula 'ina 'ebwayadaita

(Luke 21:1-4)

41 'Enega Yesu 'ebwayadaita 'ana 'ebesa'u deinaya 'imiyatowa, ga tomota yaudi 'idi 'ebwayadaita mani sisa'usa'u ta Yesu 'iyo'oyo'o, ga toesaesao 'idi 'ebwayadaita sinabwadi 'i'itedi, 42 ta wate kwabula gomagamabesona 'i'itena 'ina 'ebwayadaita toea 'eluwa namo 'isa'udi.

43 *'Enega Yesu 'ina tononoyao 'ibwau egogonedima, ga 'ieonedi, 'igwae, “Ona'ai'aila, kwabula gote 'ina 'ebwayadaita maibo'adi 'idi 'ebwayadaita

* 12:31: 1 Loi 19:18; Lo 13:9-10; Ga 5:14 * 12:33: Osi 6:6 * 12:36: Sam 110:1; Gu 2:34-35

* 12:43: 2 Ko 8:12

'isinabwa sinedi. ⁴⁴ Manuna maibo'adi 'idi tupwa sinabwana 'imiyami, ta esi kwabula gote gomagamabesona ta 'ina mani maibo'ana 'isa'una, ga nige ya 'ebweu wate 'ina tupwa 'imiyami be 'enega 'ana masula 'ida gimwane.”

13

*Tuta mwauna ma'etamo 'iapwesama
(Madiu 24:1-14; Luke 21:5-19)*

¹ 'Enega Yesu ma ina tononoyao Anuwa Tabu 'enega siapwesa, ga 'ina tonono 'ebweu Anuwa Tabu 'ana anuwao Yesu 'ena 'ie'itaena, 'igwae, “'Inapwana 'u'ita anuwa getedi 'adi guinuwa bobo'ana wawasae, gulewa sinabwadi 'ediyega si'abidi.”

² *Ta Yesu 'igwae, “Anuwa nidi sinabwadi 'u'ita'itadi ma'etamo maibo'adi silige ya yaule di be geya'abo wate 'ebweu tupwa wa'ita'ita lima.”

³ Muli yega Yesu 'itauya Olibe 'oyana 'ena ga 'imiyatowaya ta 'enega Anuwa Tabu Yelusalema 'enaya 'idunedune, ga Pita, Yemesa, Yoni be Anidulu simai ga taudimo Yesu ma'edi, 'enega sieonena, sigwae, ⁴ “'Inapwana, 'ueonama to tuta 'ena Anuwa Tabu nidi siligeidi ta to we'iwel'iyaya 'adi 'ita 'ediyega 'ada mwalatoni 'aene yage nidi 'uonaediya 'iabe siapwesama?”

⁵ 'Enega Yesu 'ilolagata ga 'ediya 'igwae, “Wa'ita'i'isimi 'abona nai tomota 'aidi sikaboemi. ⁶ *Manuna ma'etamo tomota yaudi 'agu esanega simama be 'aene sianugana gesiyemi, be 'ebweuna 'ebweuna 'ida gwae, 'Abo'agu To'etoseyana nina,' be tomota yaudi sida muliyedi. ⁷ Wate ale 'etamo wanonodi saiyo selabemiya ta 'edasolaya manudi, ta geya'abo wa'ate'ate sa'ala, manuna yage getedi sida apwesa nugana ta esi bale'u 'ana 'ebe losalowa 'ana tuta ma'etamo. ⁸ Manuna 'etamo mali boda mali boda 'ediya sida losaiya, ta wate mali 'ebeloina mali 'ebeloina 'ediya sida losaiya, be wate mwani'ini'i siapwesa sena yaudi 'ediya, be botana sinabwadi sida apwesa. Ta yage getedi tuta mwaudi 'ana 'ebe e'ale tuga.

⁹ * “Ta 'omi esi wa'ita'i'isimi, manuna tomota sida giyaimi be sitauyemi etala manuna, be Anuwa Tapwalolo 'ediya 'etamo sisapisapimi, ta wate 'iabe toloinao be kinyao matadiya si'au'ewami be watoolo ta sietalaemi, manuna 'omi 'aene 'igu bodao, be teteligu 'ediya wada simane. ¹⁰ *Ta tetela bobo'ana 'ida 'elelewana nugana sena maibo'ana 'ediya be muliyega tuta 'ana 'ebe losalowa 'ida apwesa.

¹¹ “Ta 'abo toloinao matadiya sietoolomi sabi etala, geya'abo wa'ate'ate sa'ala be 'aene wada ona'esa, ta esi ma imi 'atepatu wada ona tuga, manuna nige ya 'omi 'imi ona wasimasimane, ta esiya Yaluyaluwa Tabuna tuta gote 'ena ona 'i'ebwa'emi be wasimana apwese.

¹² “Ta wate tuta simeemai 'ediya tomota 'idi susu solanaya losaiya 'ida apwesa manugu, nate tai tasina 'isipupuyei be siloemwawasi. Be nadige ga wate tamana natuna 'ida sipupuyei be siloemwawasi. Be wate gogama sinadiyao be tamadiyao sida etalauwaledi be siloemwawasidi. ¹³ *Be tomota maibo'adi sida etalauwalemi manuna 'omi 'aene 'agu toemisao. Ta 'abo yaita 'ie'alama'i'ita be 'itoolopa'ala be 'ana laba tuta 'ana 'ebe losalowa 'enaya, gwausowala ataya 'ida loba.

* **13:2:** Lu 19:44 * **13:6:** Mk 13:21-22; 1 Yo 2:18 * **13:9:** Md 10:17-22 * **13:10:** Md 28:19
* **13:13:** Yo 15:18-21

Mwau sinabwana
(Madiu 24:15-28; Luke 21:20-24)

¹⁴ * “Ma'etamo 'eguma tomota wa'ita yage to'umali wawasae ta gadilulu sietoolo sena etaetabuna 'ena ('Abo yaita ona gete 'isawai 'ida nuwa sabwalena), tuta gote 'enaya Yudia 'ana tomiyanao 'ilobwenedi be 'oya 'ediya sidedena. ¹⁵ Ta 'eguma yaita bwaimaya 'imiyami 'ida dena manini ta geya'abo 'ilugulugu limana 'ina anuwaya 'ina gwegwe sabi 'ewadi. ¹⁶ Be 'abo yaita bagulaya 'ipaipaisewa geya'abo 'iilaila 'ana 'oama mali esenaya 'isa'unaya manuna.

¹⁷ “Ta tuta gote 'enaya to'euwanao be toesusuyao sienuwa'ole'ole. ¹⁸ 'Enega wada sidasida be tuta bobo'ana Yaubada 'ida 'ebwa'emi 'imi tuta dena 'enaya, ta geya'abo gogai 'ana tutaya.

¹⁹ * “Ona'ai'aila tuta gote mwau wawasae, manuna tuta nina Yaubada bale'u 'imweluluina 'enega ga batuwa nigeza 'ebweu wate mwau gete nadigega, ta muliyega mwau gete geya'abo wate 'iapwesapwesa limana. ²⁰ Mwau gote 'ana 'asiyatao 'eguma Yaubada geya'abo 'igiegie kukupai 'iabe tomota maibo'adi simwamwawasa, ta esi Yaubada 'asiyata nidi 'ida giekukupa, nate tauna 'ina tomotai esiesinuwadi manudi.

²¹ “'Enega 'abo yaita 'ieonami be 'igwae, 'Keliso gete' nai 'Gote' geya'abo waeemisedi. ²² * Manuna Keliso kabokabo be palopitao kabokabo 'iabe siapwesa be we'iwe'iyaya waiwaidi tomota 'ediya sida e'itaedi, be 'ediyega 'abo sawesawediya Yaubada 'ina bodao esiesinuwadi sikwakwani. ²³ 'Enega wa'ita'i'isimi manuna yage getedi manudi ni'atu yagimi simanedi 'emiya.

Yesu 'ina ila limanama
(Madiu 24:29-31; Luke 21:25-28)

²⁴ * “Ta tuta mwau nina 'igugumwala be muliyega sinala 'iguguyoi be wate nawalae 'ina maedana 'ikwekweu, ²⁵ be kwadimao galewega sibebe'u, be yage yauyaudi galewaya simiyami 'idi waiwai sida neneta. ²⁶ * 'Abo'agu Tomota Natuna, be tuta gote me bale'u maibo'adi si'itagu pwanega yamwa'umwa'utama ma igu waiwai ta ma igu esaesa sinabwana, ²⁷ * be 'enega 'igu aneloseyao yaetunedi be 'igu boda esiesinuwadi siegogonedima bale'u be galewa be yagila maibo'adi 'idi senao 'ediyega.

'Ebe'ita saido 'enega
(Madiu 24:32-35; Luke 21:29-33)

²⁸ “'Ebe 'ita saido 'enega yada e'itami 'aene 'eguma saido* yawadi auwaudi 'igalugalu wamwalatonina 'aene losiye 'ana tuta 'iloseloselabe. ²⁹ Ta wate we'iwe'iyaya nidi ni'atu 'emiya yasimantedi, 'eguma to tuta wa'italobadi ni'atu wamwalamwalatoni 'aene 'igu tuta ila limanama ni'atu 'iloseloselabena. ³⁰ Ona'ai'aila 'epata gete geya'abo wagumwagumwala be 'ana laba yage nidi maibo'adi sida apwesa.

³¹ “Ma'etamo galewa ta bale'u sisasawala ta 'igu onao geya'abo sa'i sisawasawala.

'Ina mai 'ana tuta nigeza mwalatoninamo
(Madiu 24:36-44)

³² * “Nigeza 'ebweu yaita 'imwalamwalatoni to tuta nai to 'asiyata 'ena yaila limanama, ta wate aneloseyao galewaya nigeza simwalamwalatoni.

* **13:14:** Dan 11:31 * **13:19:** Dan 12:1 * **13:22:** 2 Te 2:9; Et 13:13 * **13:24:** 2 Pi 3:10; Et 6:12-13 * **13:26:** Md 26:64 * **13:27:** 1 Te 4:16-17 * **13:28:** saido: 'Ebe'ita gete me Yudia 'idi kaiwe 'ana esana pigi (fig), uwana tupwana nadigega damaya uwana, ta esi yawadi sisagusagu nadigega saido. * **13:32:** Gu 1:7

'Abo'agu wate nigeya yamwalamwalatoni. Ta Tamagu tebweuna namo 'imwalamwalatoni. ³³ *'Enega walomata'i'ita manuna 'igu tuta ila li-manama nigeya wamwalamwalatoni."

³⁴ 'Ebel'ita wate Yesu 'i'ebwa'edi, 'igwae, "Eguma 'ebweu 'inapwana 'iabe 'ina anuwa 'ida pilisine be 'itatauya mali senaya, 'ina toguinuwao 'ebweuna 'ebweuna 'idi paisewa 'i'ebwa'edi, be 'iloinedi be 'aene 'ina anuwa si'ita'i'isi, ta wate anuwa 'ana 'awa 'ana to'ita'i'ita 'ieonena, 'igwae, 'Geya'abo 'u'eno'eno ta esi 'ulomata'i'ita 'ai'aila.' ³⁵ *'Enega 'ilobwenemi be walomata'i'ita be wayamwayamwagu, manuna toni anuwa 'ina mai 'ana tuta nigeya wamwalamwalatoni, nai 'asuinuwanuwaya, nai niuni-uwanaya, nai tomwa uliulitaya, nai gonagonaya. ³⁶ Ta geya'abo yalatumbe 'eno'enoega yaloeloesalutuimi.

³⁷ "I'igu emataluwa gete 'omi 'emiya be wate tomota maibo'adi 'ediya 'aene wada lomata'i'ita 'ai'aila."

14

'Inapwanao nuwanuwadi be Yesu siloemwawasi (Madiu 26:1-5; Luke 22:1-2; Yoni 11:45-53)

¹ *Ataona Sagalina 'ana 'ebe nuwa'i'ita 'ida apwesa 'asiyata 'eluwa mulidiya. Sagali nina 'enaya pwalawa daisina, nigeya 'ana 'ebe gieseseyamo, si'a'ani. Ta totaliyao sinabwadi be lolina 'ana toe'itao sinuwanuwa edaedadama mwa'adega Yesu sida kabo'ese be 'aene sida giyai be sida loemwawasi, ² ta sigwae, "Geya'abo sagali solanaya Yesu tagiyagiyai 'abona nai tomota sigamwasowaleda be silosaiya 'edaya."

Waine Yesu 'ieoloina 'asa Betani 'enaya (Madiu 26:6-13; Yoni 12:1-8)

³ Tuta nina Yesu Betani 'ena 'imiyami, ta 'i'e'ai Saimoni 'ina anuwaya, tauna lowa tolepelo 'ebweu; ga waine 'ebweu ma ina bunama 'iluguma; ta bunama nina 'ana esana nadi, 'ana maisa sinabwana, ta 'ana botolo bobo'ana wawasae 'enaya 'isiwena. Ta waine botolo 'awana 'i'aulasena ga bunama nina Yesu debanaya 'isiwena.

⁴ Ta 'aina tomota si'itena ga waine silomugiyena, sigwae, "To'ase manuna bunama 'imudalina? ⁵ 'Ilobwenena be bunama nina 'igimwaneye be 'ana maisa 'etoi analedi kina nadigega 'i'ewa be 'ieguyaiye togomabeso 'ediya." 'Enega waine nina si'ena pa'alina.

⁶ Ta Yesu 'ieonedi, 'igwae, "Tuwa! Walosa'u! Geya'abo waine wagie dededoni, manuna 'ina lema gete 'eguya bobo'ana wawasae. ⁷ Togomabeso nidi waoneonedi tuta maibo'ana selabemiya simiyami, be 'abo to tuta nuwanuwami wada lemedi, ta 'abo'agu esi nigeya tuta dudulana ma'emi tamiyami. ⁸ *Ta waine gete to'ase sinabwana nadigega 'enaya 'iguinuwenena 'eguya, nate bwalagu 'igimi eoloina sabi gibubu 'agu sa'u'ali'ali manuna. ⁹ Ta ona'ai'aila, ma'etamo teteligu 'ana loguguya tomota sinoonoi bale'u maibo'ana 'enaya, ta waine gete 'ina guinuwa 'eguya tetelina sida emwasali wate."

Yudasa 'ina tagwala Yesu 'ana telesipupu manuna (Madiu 26:14-16; Luke 22:3-6)

¹⁰ 'Enega Yesu 'ina tonono 'ebweu site tuwelo 'ediyega, tauna Yudasa Isikaliota, 'itauya totaliya sinabwadi 'ediya ga nuwanuwana be Yesu 'ediya

* 13:33: Md 25:13 * 13:35: Lu 12:37-38 * 14:1: Sia 12:1-27; Mk 10:33-34 * 14:8: Yo 19:40

'ida telesipupuye. ¹¹ Ga Yudasa 'ina ona sinonona ga sigwausowala ga 'ena siona upaupa be 'aene 'ana maisa si'ebwa'e. 'Enega Yudasa tuta bobo'ana 'iyamwena be 'aene Yesu 'ediya 'ida telesipupuye be sigiyai.

Yesu ma ina tononoyao si'e'ai

(Madiu 26:17-25; Luke 22:7-14, 21-23; Yoni 13:21-30)

¹² *Ataona Sagalina solanaya beledi daisina nigeya gieseseinamo sie'ani ga sagali 'ana 'asiyata nugana 'ena lamiyao siunudi Ataona 'ana 'ebe nuwa'i'ita manuna, ga 'asiyata nina 'ena Yesu 'ina tononoyao sieonena, sigwae, "Inapwana, mane 'ena nuwanuwayo be Ataona Sagalina manuyo 'agibubu?"

¹³ 'Enega 'ina tononoyao 'eluwa 'ietunedi ta 'ieonedi, "Watatauya Yelusalema, be 'abo tai 'ebweuna ma ina 'ebe gobwasi 'i'aalina waloba, tai nina wamuli 'oayabu ¹⁴ be ma'emi walulugu anuwaya, be toni anuwa waeona, wagwae, 'Ima toe'ita gete nadigega 'iona'esa, "To sena 'utagwale be 'ena ma igu tononoyao Ataona masulina 'a'a'ani?" ' ¹⁵ Be 'enega 'iabe sena sinabwana etanaya gibugibubuna 'ie'itami, tauna 'ena Ataona masulina wagibubu manuda."

¹⁶ 'Enega tonono nidi sitauya ga 'asa Yelusalema 'ena silugu ga to'ase nadigega Yesu 'isimanena 'ediya yage nidi maibo'adi silobedi, ga anuwa nina 'ena Ataona masulina sigibubuna manudi.

¹⁷ Ta 'asuinuwanuwaya Yesu ma ina tononoyao simai ¹⁸ *ga site tuwelo simiyatowa sabi 'e'ai. Ta 'idi 'e'ai solanaya Yesu 'ieonedi, "Gosegwao yaona 'ai'aila 'aene 'ebweuna tai gete tuga ma'edai ta'e'ai, ta sa'i 'iabe 'itelesipupuyegu."

¹⁹ Ta Yesu 'ina ona gete manuna sinuwa mwau, ga 'ebweuna 'ebweuna Yesu 'ena 'ienaida, 'igwae, "Inapwana, yaita? Nai 'abo'agu?"

²⁰ Ga Yesu 'igwae, "Agu tosipupu nina 'omi wate tuwelo 'emiyega, ta tauna ma'iyagu gaeba 'ebweuna 'enega 'a'e'ai. ²¹ 'Abo'agu Tomota Natuna ma'etamo yatatauya 'eda nina lowa Buki Tabu 'ena 'igimisimanena, ta esi 'agu totelesipupu nina nuwa'ole'olena sa'i; ta bobo'ana 'abo lowa sinana geya'abo 'ida enaenatune, manuna 'ina tubuwa 'enega 'ienuwa'ole'ole 'ina guinuwa to'umalina manuna."

Inapwana 'ina 'e'ai

(Madiu 26:26-30; Luke 22:15-20; 1 Kolinita 11:23-25)

²² 'Etamo si'e'ai ta Yesu masula 'i'ewena ga manuna 'iona oboboma ta 'igitomwena ga 'i'ebwa'edi, 'igwae, "Gete wa'ewa oogu."

²³ Ta oine makeigana wate 'i'ewena ga manuna 'ilokagutoki Yaubada 'ena ga 'i'ebwa'edi, ga maibo'adi sinuma. ²⁴ *Ta wate 'ieonedi, 'igwae, "Gete lalagu 'idaudau tomota yaumi manumi, nate lolina auwauna. ²⁵ Ta yaeonemi tuta gete be mulinaya oine gete geya'abo 'enega yanumanuma limana ga 'ana laba oine auwauna yanunuma Yaubada 'ina senaya."

²⁶ 'Enega wali 'ebweuna siwaliyena ta siapwesa ga situ'e 'Oya Olibe 'enaya.

Yesu 'isimana apwesa eyaseyase manuna

(Madiu 26:31-35; Luke 22:31-34; Yoni 13:36-38)

²⁷ *Ta Yesu 'ieonedi, "Iabe maibo'ami wada denasinegu, nadigega Buki Tabu 'ina simana, 'igwae,

'To'ita'i'ita sipi yaloemwawasi be sipi nidi sida 'elelewana.'

* **14:12:** Sia 12:14-20 * **14:18:** Sam 41:9 * **14:24:** Sia 24:8; 1 Ko 10:16; Yo 6:54-56 * **14:27:** Yo 16:32; Sak 13:7

28 *Ta 'igu toololimana mulinaya Galili 'ena yatatauya be 'omi muliguyega wawawai.”

29 'Enega Pita 'ilolagata ga 'igwae, “'Iabe maibo'adi sidena sineyo ta tebweugu ma'iyayo.”

30 *Ta Yesu Pita 'ieonena, “Yaona 'ai'aila, boiboi batuwa muliyega be kakaleko 'igwagwane maluwa, ta 'oyo 'uda gimi eyaseyaseyegu matoi.”

31 Ta 'enega Pita ma ina 'awapa'ala 'igwae, “'Inapwana, geya'abo sa'i yaeyaseyaseyeyo. 'Eguma siloemwawasiyo 'abo'agu wate ma'iyayo siloemwawasida.” Tononoyao maibo'adi wate nadigega siona'esa.

*Yesu Gedesemane 'ena 'isidasida
(Madiu 26:36-46; Luke 22:39-46)*

32 Ga sitauya 'ebweu sena 'ana esana Gedesemane 'ena, ga 'ina tononoyao 'ediya 'igwae, “Gete 'ena wamiyami, ta 'abo'agu yasisida Yaubada 'ena.”

33 Ta site toi ma'ena 'i'au'ewedi, taudi Pita be Yemesa be Yoni, 'enega Yesu ma ina 'ateuyauya ta ma ina nuwamwau, 34 **'ieonedi, 'igwae, “'Ategu 'iuyauya sinabwana nai 'iabe yamwamwawasa, 'enega bada wamiyami ta walomata'i'ita.”

35 Ta Yesu 'ialaga tupwana ga 'ibe'u sanamwa'uta ga 'isidasida 'aene 'abo kapekapeyana 'elouya gete Yaubada 'ida 'ewayauye, 36 *'igwaegwae, “Tamagu ye, guinuwa yauna sawesawemuya, 'enega nuwanuwagu be 'elouya keigana gete 'eguyega 'u'ewayauye, ta geya'abo 'abo'agu 'igu nuwena 'enega ta 'oyo esi 'imu nuwena 'enega 'uda guinuwa.”

37 'Enega 'iila ga site toi nidi 'ilobedi ni'atu si'eno mwataya, ga Pita 'iloanoanona, 'igwae, “Saimoni, mwa'adega 'u'eno'eno. Nigeya sawesawemuya be tuta gidalina namo manuna 'umata pa'ala, aga?”

38 Ga wate 'ieonedi maibo'adi, 'igwae, “'Ilobwenemi be wamata pa'ala be wasidasida be 'enega geya'abo Seitani 'itootoomi. Ona'ai'aila, yaluyaluwami nuwanuwana ta tuga manuna oomi sitaba.”

39 'Enega Yesu 'ilaga limana ta 'ina sidasida ni'a 'ilolimena.

40 Ta Yesu wate 'iila 'ina tononoyao 'ediya ga 'ilobedi wate si'eno mwataya, manuna matadi ni'atu si'eno'eno. Ta 'iloanoanodi ga sitoolo ma idi omayamaya, ga nigeya 'idi 'ebe onamo.

41 Ga Yesu wate 'ilaga ga 'isidasida, ta 'ina ilama 'etonina 'enaya 'ilobedi si'eno mwataya, ga 'ieonedi, “Mwa'adega, ma'etamo tuga wa'eno'eno ta waeyawai'ata, aga? Ta wa'ita, 'abo'agu Tomota Natuna 'igu tuta ni'atu 'iapwesa be sida sipupuyegu toto'umalidi 'ediya. 42 Watoolo be tatatauya, manuna 'agu totelesipupu nina ni'atu gete 'imeema.”

Yesu 'ana giyaina

(Madiu 26:47-56; Luke 22:47-53; Yoni 18:2-12)

43 Yesu 'etamo 'ionaona ga Yudasas 'iapwesama, tauna Yesu 'ina tononoyao site tuwelo 'ebweuna 'ediyege. Ta wate totaliya sinabwadi be lona 'ana toe'itao be 'inapwanao tolosaiyao Yudasas ma'edi sietunedi be 'aene Yesu sida giyai, ta boda nidi ma idi sisaiyao be wepasiyao wate sime'edi.

44 Ta Yudasas we'iwe'iyaya ni'atu 'ediya 'isimanena, 'igwae, “'Abo yaita ya'atubwaili, nate tauna Yesu, be wagiya ta walomata'i'isi be watauye.”

45 'Enega 'itauya palupaluna Yesu 'ena ga 'ilokagutokiyena ta 'i'atubwailina.

46 'Enega boda nidi siapwesama ga Yesu sigiyaina.

* 14:28: Mk 16:7 * 14:30: Mk 14:66-72 * 14:34: Yo 12:27 * 14:34: Ib 5:7-8 * 14:36: Yo 6:38

⁴⁷ Ta Yesu 'ina bodao 'ebweuna 'ediyega 'itootoolo selabenaya ga 'ina sisaisaiya 'ilililolona ga totaliya sinabwana 'ina toguinuwa tenana 'i'upwa yaulena.

⁴⁸ *Ta Yesu boda 'ieonedi, 'igwae, “Sana 'abo'agu to'ipwala ga 'enega ma imi sisaisaiya be ma imi wepasi wamai sabi giyaigu. ⁴⁹ Ta to'ase 'alena ga 'enega nigeaya wagiyaigu 'asiyata nidi yaudi gamwagamwanimiya yamiyami Anuwa Tabu 'ena ta yae'ie'ita tomota 'ediya? Ta tuwa tuga yage getedi siapwesama be 'aene palopitao 'idi gimisimana Buki Tabu solanaya sida apwesa.”

⁵⁰ *'Enega Yesu 'ina tononoyao maibo'adi sidena sinena. ⁵¹ Ta 'ebweu tubuwau ma 'ana 'oama 'ebweuna namo Yesu 'i'oayabuna, ta tolosaiyao nuwanuwadi sigiyai, ⁵² ta sigisa'ilina ga 'ana 'oamamo si'ewena, ta mabubugewana 'idena.

Yesu si'au'ewena toloinao 'ediya

(Madiu 26:57-68; Luke 22:54-55, 63-71; Yoni 18:13-14, 19-24)

⁵³ Ta Yesu si'au'ewena ga siluguyena totaliyao 'idi 'inapwana 'ina anuwaya, manuna anuwa nina 'ena totaliya sinabwadi be 'inapwanao be lolina 'ana toe'itao ni'atu siegogonama ga simiyami. ⁵⁴ Ta Pita 'edasolega Yesu 'imuliyena ga 'imai totaliya sinabwana nina 'ina 'asaya, ga Pita nina to'ita'i'itao ma'ediya simiyatowa, ta kaiwe 'ena sisiyasiyata.

⁵⁵ 'Enega totaliya sinabwadi be 'inapwanao nidi nuwanuwadi Yesu 'ana toe'ewao sida lobadi be 'idi e'ewa 'enega Yesu sida loemwawasi, ta nigeaya 'ebweu wate silobaloba. ⁵⁶ Manuna toe'ewa yaudi sisimasimana, ta esi 'idi simana nigeaya leleleya. Taudi maibo'adi tokabo tuga. ⁵⁷ *Ta 'aidi 'ediyega sitoolo ga Yesu sie'ewa kabokaboena, sigwae, ⁵⁸ “Yesu 'ina ona 'ebweu 'anononaya, 'igwae, ‘Anuwa Tabu gete tomota si'abinaya ma'etamo yalige yaulei be 'asiyata 'etoi 'ediya yada 'abilima, ta nigeaya tomota nimadiyega.’” ⁵⁹ Ta sa'i 'idi simanao yage gete manuna nigeaya sieleleleya.

⁶⁰ 'Enega totaliya sinabwana nina matadiya 'itoolo ga Yesu 'ienaidena, 'igwae, “Nigeaya 'imu e'isamo, aga? Tomota gotedi 'idi e'ewa 'emuya ni'atu 'unononaya?” ⁶¹ *Ta Yesu tuga 'i'alaenono, ga nigeaya 'ionaona.

Ta 'enega totaliya sinabwana Yesu 'ena 'ienaida limana, 'igwae, “Mwa'adega 'oyo Yaubada natuna To'etoseyana niyo, nai nigeaya?”

⁶² *Ga Yesu 'igwae, “'Abo'agu tauna, Tomota Natuna nigu, be ma'etamo wa'itagu Toewaiwai sana 'atainaya yamiyami be wate galewa pwananao debadiyega yamama.”

⁶³⁻⁶⁴ *'Enega totaliya sinabwana nina 'igamwasowala 'ai'aila, 'enega taunamo 'ana 'oama 'isabuna ta 'igwae, “'Ina ona to'umalina wanononaya? Ona'ai'aila tai gete Yaubada 'isinalina. Tuwa! Geya'abo wate 'ana toe'ewao sionaona 'ina loegesiyao manudi. Mwa'adega 'imi nuwanuwa Yesu manuna?”

Ta 'enega maibo'adi silolagata ga sigwae, “'Ilobwenena be 'imwamwawasa!”

⁶⁵ *Gote 'ena 'aina tomota Yesu sigiwalina, ga matana 'oamega siwaduna ta siunu dadanena ma idi 'eetete, sigwae, “'Ueonama yaita 'isapimu.”

Ta to'ita'i'itao nidi Yesu sigiyaina ga sisapisapi ta sitautauye.

⁶⁶ Ta Pita ma'etamo 'etauluya 'imiyami, ga totaliya sinabwana 'ina toguinuwa gomagweine 'ebweuna 'iapwesama, ⁶⁷ ga Pita 'i'itena 'isiyasiyata.

* **14:48:** Yo 18:20 * **14:50:** Md 26:31; Yo 16:32 * **14:57:** Yo 2:19-21 * **14:61:** Mk 15:5; Ais 53:7 * **14:62:** Mk 13:26; Dan 7:13 * **14:63-64:** Yo 19:7; 1 Loi 24:16 * **14:65:** Ais 53:5

'Enega waine nina Pita 'iduneduneye ga 'igwae, "'Oyo goma Nasaleta Yesu nina lowa ma'iyayo wamiyami, aga?"

⁶⁸ Ta Pita 'ieyaseyase, 'igwae, "Yage nina 'uonaonae nigeaya yamwalamwalatoni." 'Enega Pita 'idena ga tupwana 'iaapwesa.

⁶⁹ Ta gomagweine nina Pita 'ienima susuyena tomiya nidi 'ediya, 'igwae, "Tai gote Yesu 'ina boda 'ebweu."

⁷⁰ Ga Pita 'inonona ga 'ieyaseyase limana, 'igwae, "'Abo'agu nigeaya."

Tuta kukupana namo mulinaya toyo'lo nidi Pita sieonena, sigwae, "Ona'ai'aila 'ukabo. 'Oyo Yesu 'ina boda 'ebweu, manuna 'oyo goma Galili."

⁷¹ 'Enega Pita 'isawatamatamana ta ona to'umalina 'enega 'ibwautu'e, 'igwae, "Yesu tauna manuna waonaona, 'abo'agu nigeaya wate yamwalamwalatoni. Tamada!" ⁷² *Ta tuta gote 'ena kakaleko 'igwane 'eluwena, ga Pita 'inuwa'i'isina Yesu 'ina ona 'aene "Muliyega be kakaleko 'igwagwane maluwa, ta 'oyo 'uda gimi eyaseyaseyegu matoi." Ta 'enega Pita 'ina kabo to'umalina 'inuwa'i'isina ga 'idedoi.

15

Yesu 'ina etala Pailato matanaya

(Madiu 27:1-2, 11-14; Luke 23:1-5; Yoni 18:28-38)

¹ 'Enega tomwa 'iulisina ga totaliyao sinabwadi be 'inapwanao be lolina 'adi toel'itao be toloinao maibo'adi sideli egogonama ga siloiloina Yesu manuna, 'enega nimana siyonidi ga sitauyena Pailato 'ena be 'aene Pailato nina 'ida loine.

² 'Enega Pailato Yesu 'ienaidena, 'igwae, "'Uda simana, 'oyo me Yudia 'idi kini, aga?"

Ta Yesu 'igwae, "Ni'atu nate 'uona saba."

³ Ta 'enega totaliyao sinabwadi yage yaudi manudi Yesu sie'ewena.

⁴ 'Enega Pailato Yesu 'ienaida limena, 'igwae, "Mwa'adega nigeaya 'imu e'isamo? Simana getedi 'amu e'ewa manuna 'unononaya?"

⁵ *Ta Yesu nigeaya 'ebweu wate 'ie'ie'isa, 'enega Pailato nuwana 'iowana sinabwana.

Siloina be Yesu 'ida mwawasa

(Madiu 27:15-26; Luke 23:13-25; Yoni 18:38-19:16)

⁶ Yakwala 'ebweuna 'ebweuna Ataona Sagalina 'ana tuta 'enaya toloina nina 'ina bubuna nate deliyega 'ebweu tai 'ili'ami be 'iapwesa, 'eguma yaita pwalu siesinuwe.

⁷ Tuta gote 'ena 'aina me Loma 'adi talauwalao deliya simiyami, manuna geya nuwadi me Loma 'idi lolina ga silosaiyedi, ga 'ebweuna 'ediyega 'ana esana Balaba, losaiya nina solanaya tomota 'iloemwawasidi. 'Enega me Loma Balaba magosenao sigiyaidi ga deliya sisa'udi.

⁸ 'Enega boda siegogonama ga si'awanoi Pailato 'enaya, sigwae, "Sawesawenaya be 'ebweu tai 'uda li'ami manuma, nadigega 'ima sidasida 'emuya 'uguiguinuwe yakwala 'ebweuna 'ebweuna 'enaya?"

⁹ 'Enega Pailato 'ieonedi, "Nuwanuwami 'aene me Yudia 'imi kini yada 'etoli'ami manumi, aga?" ¹⁰ *Manuna Pailato 'imwalatonina 'aene totaliya sinabwadi 'idi e'ipi'ipiyega Yesu siwasegigiyena sabi loemwawasina.

¹¹ *Ta sa'i totaliya sinabwadi ni'atu tomota nuwanuwa to'umalina sienuwa sa'uyena 'ediya, 'enega Yesu siguitoyasena ta Balaba esiya 'ana esana si'inanena be 'ida li'ami manudi.

* **14:72:** Mk 14:30 * **15:5:** Mk 14:61; Ais 53:7 * **15:10:** Yo 11:47-48, 12:19 * **15:11:** Gu 3:14

12 Ta Pailato 'ieonedi wate 'igwae, “Ta mwa'adega yada lolina'esa tauna waeesena 'imi kini?”

13 Ga wate sibwau, sigwae, “Kelose 'ena tada tutuepa'iyē!”

14 Ta Pailato 'igwae, “To'ase sana 'ina loegesi ga 'enega 'aene mwawasa 'iloba?”

Ta sibwau toitoila, sigwae, “Kelose 'ena tada tutuepa'iyē.”

15 'Enega Pailato nuwanuwana be pwalu 'ida giegwausowalidi ga Balaba 'ili'amina, ta wate 'ina tolosaiyao 'iloinedi be Yesu balaeyega sida sapi be muliyega sida tutuepa'iyē kelose 'enaya.

Tolosaiyao Yesu situyeyena
(Madiu 27:27-31; Yoni 19:2-3)

16 'Enega Pailato 'ina tolosaiyao Yesu sisapina ta si'au'ewena ga 'ina anuwaya siluguyena, nate tolosaiyao 'idi sena sinabwana anuwa solanaya, ga tolosaiyao 'idi bodao maibo'adi sibwau egogonedima. 17 *'Enega toesaesao 'adi 'oama bweyabweyalina 'enega Yesu sie'oamena ga 'ana peyaula kwakwakwala 'ediyega siguinuwenaga debanaya sisa'una. 18 Ga silolagata be tuyeya 'enega silokagutokiye, sigwaegwae, “Kamatoki 'oyo me Yudia 'idi kini ye!”

19 *Ta wate 'etoguna 'enega Yesu debana sisapina, ta sigiwalina, ga tuyeyega matanaya si'aetulasa. 20 'Enega 'idi tuyeya 'igumwala, ga 'oama esaesa 'enega sialolona, ta tauna 'ana 'oamega sie'ote limena, ga si'au'ewena sabi giekelosena.

Yesu situtu epa'iyena kelose 'enaya
(Madiu 27:32-44; Luke 23:26-43; Yoni 19:17-27)

21 Ga 'asa sinabwana 'enega siapwesa, ga goma Sailini mitawega 'imeemai silobena, ga sididigena be Yesu 'ana kelose 'ida 'aali. Tai nina 'ana esana Saimoni, ta Alekisana be Lupuso tamadiya.

22 'Enega si'au'ewena sena Goligota 'enaya (Goligota 'ana mwalatoi nate 'Bulubulu 'asana'), 23 ga oine be mulo si'einisena ga si'ebwa'ena be 'aene geya'abo uya 'ilotolotoo sinabwana, ta Yesu 'iguitoyasena. 24 *'Enega kelose bale'uya sisa'unaya ta Yesu 'enaya situtu epa'iyena ga sietoolona. Ga muliyega toguinuwa nidi Yesu 'ana 'oamao si'ewedi ga sieguyaiyedi taudimo 'ediya, ta 'idi eguyai esasala ulaesinuwa 'enega, be 'eguma yaita 'inugana 'ana 'oama 'ebweu 'i'ewa.

25 Tuta nina Yesu sigie kelosena nate gonagona 'ana gamwagamwana 'enaya. 26 Ta 'ana kelose 'enaya si'etoladina “Me Yudia 'adi toloina.” Nate 'ina mwawasa 'alena.

27 Ta wate to'ipwala 'eluwa sigie kelosedu, 'ebweu Yesu 'atainaya ta 'ebweu gegeuminaya. 28 *(-)

29 *Ta tomota 'aina 'edega Yesu kelose 'ena situyeyena ta siedagiyena, sigwae, “Nuwa'ole'oleyo! 'Uona 'aene sawesawemuya Anuwa Tabu 'uligei be 'asiyata 'etoi soladiya 'u'abilima. 30 Baga 'uda 'etoseyeyo tauyo be keloseyega 'uebusima.”

31 Ta wate totaliyao sinabwadi be lolina 'ana toe'itao taudimo 'ediya sionaona gagasa, ga Yesu si'eetetena, sigwaegwae, “Mali tomota 'i'etoseyedi ta tauna 'ida 'etoseye! 32 Tauna 'aene To'etoseyana nina ta sena Isileli 'ana toloina, abaga keloseyega 'ida ebusima be ta'ita, be 'enega taemise.”

* 15:17: Lu 23:11 * 15:19: Ais 50:6 * 15:24: Sam 22:18 * 15:28: Ais 53:12 * 15:29: Sam 22:7; Yo 2:19

Ta to'ipwala nidi Yesu ma'ena sigie kelosediya taudi 'adi keloseyega sibwa'onao ga Yesu siba'ena.

Yesu 'imwawasa

(Madiu 27:45-56; Luke 23:44-49; Yoni 19:28-30)

³³ Ta ni'atu 'asuoleole sena maibo'ana 'iguguyoi ga 'ana laba 'asuinuwanuwaya, ³⁴ *ga 'asuinuwanuwaya Yesu 'enana sinabwanega 'ibwau, ga 'igwae, “Eloi, eloi, lama sabakitani,” ta 'ana gibui 'aene “'Igu Yaubada, 'igu Yaubada, to'ase manuna 'upilisinegu?”

³⁵ Ta 'aina tomota selabenaya sitootoolo 'ina bwau sinonona ta sigwae, “Wanono, Ilaitiya 'ibwauwauye.” ³⁶ *'Enega 'ebweuna 'ediyega 'ipili ga balou 'i'ewena, ga oine dalelena 'ena 'ietupa'utuina, 'enega 'ebweu kaiwe 'ena matana 'ibadiyena ga 'ie'etotu'eyena Yesu 'awanaya be 'isokuku, ta tai nina 'igwae, “Tuga tayamwayamwa, nai 'iabe Ilaitiya 'imama be keloseyega 'i'etoseye.”

³⁷ Ta Yesu 'ibwau toitoila ga yawasina 'igumwala.

³⁸ *Ta kaleko nina Anuwa Tabu 'ana pitaupa 'iesabu luwena etanega ga 'imwa'uta 'ubunaya.

³⁹ Ta tolosaiyao 'adi toanugana Yesu 'ana kelose matanaya 'itootoolo Yesu 'ina mwawasa 'ana 'ita gete nadigega 'i'itena, 'enega 'igwae, “Ona'ai'aila tai gote Yaubada natuna.”

⁴⁰ *'Aina iine wate 'edasolega sidunedune, nate Meli Magidala be 'ina waliyesa, tauna Yosese be tasina megwamana Yemesa sinadiya, be Salome wate, ⁴¹ taudi lowa Yesu simuliyena ta 'ana masula siguinuwenaya 'ina sakowasi Galili solanaya manuna, ta 'aina iine wate Galiliyega Yesu ma'ena silagama Yelusalema 'enaya, maibo'adi siduneduneye.

Yesu sisa'u 'ali'aliyena

(Madiu 27:57-61; Luke 23:50-56; Yoni 19:38-42)

⁴² Ta ni'atu 'asuinuwa ga gibubuna mali 'asiyata manuna, nate me Yudia 'idi Sabate. ⁴³ 'Enega goma Alimatia 'ana esana Yosepa 'imai, tauna 'ebweu me Yudia 'idi toanugana ma 'ana emisa, ta 'iyamwayamwa be to tuta Yaubada bale'uya 'ida etoloina. Tauna Yosepa nina 'imai ga ma ina 'atepatu 'ilugu Pailato matanaya ga Yesu kokowana 'isidena be 'aene 'ida sa'u'ali'aliye.

⁴⁴ Ta 'enega Pailato 'ilosuyaena, 'igwae, “Iyae! Yesu ni'atu 'imwawasaya?” 'Enega tolosaiyao 'adi toanugana 'ibwauyena, ga 'imai, ga Pailato 'ienaida, 'igwae, “Mwa'adega, Yesu ni'atu 'imwawasa?”

⁴⁵ Ga tai nina 'igwae, “O, ni'atu 'imwawasa.” 'Enega Pailato 'itagwala be Yosepa Yesu kokowana 'ida 'ewa.

⁴⁶ Ga Yosepa kaleko wakewakekena 'igimwanena ga 'i'ewenama, ga ma ina toguinuwa Yesu kokowana kelose 'enega si'ewa mwa'utenama, ga kaleko nina 'enega siwaduna, ga muliyega sisa'u 'ali'aliyena. Ta 'ali'ali nina sitainaya 'atuwa dluwa gulewa solanaya, ta gulewa sinabwana ta pulipulina 'enega 'ali'ali 'awana sisa'u bodena.

⁴⁷ Ta Meli Magidala be 'ina waliyesa, tauna Yosese sinana, ma'iyana sie'asiyedi ga 'ali'ali nina 'ena kokowana sisa'una si'itena.

* 15:34: Sam 22:1 * 15:36: Sam 69:21 * 15:38: Sia 26:31-33; Ib 10:19-20 * 15:40: Lu 8:2-3

16

Yesu 'ina toololimana

(Madiu 28:1-8; Luke 24:1-12; Yoni 20:1-10)

¹ 'Enega Sabate nina 'igumwala ga Meli Magidala ma ina waliyesa, tauna Yemesa sinana, be Salome wate ma'ediya bunama bobo'ana sigimwanena be 'aene Yesu bwalana sida eoloi.

² Ga tomwa 'iulisina, nate wiki 'ana 'asiyata nugana 'enaya, ga sinala 'ina sae'unu 'enaya iine nidi ma idi bunama simai Yesu 'ana 'ali'ali 'ena.

³ Ga taudimo 'ediya sionaona sigwae, “Yaita gulewa nina 'ali'ali 'awanega 'ida puliile manuda?” Manuna gulewa nina sinabwa wawasae. ⁴ Ta 'enega si'itanao ga 'ali'ali 'ana 'auboda gulewa ni'atu 'awanega sipuli ilena si'itena.

⁵ 'Enega iine nidi 'ali'ali solanaya silugu ga 'ataidiyega tubuwau ma 'ana 'oama wakewakekena 'imiyami si'itena, 'enega si'atesa'ala.

⁶ Ta tubuwau nina 'ieonedi, 'igwae, “Geya'abo wa'ate'ate sa'ala. Yesu goma Nasaleta tauna sigiekelosenwa wa'ebe'ebese. Tauna nigeaya bada, manuna ni'atu mwawasega 'itoolo limana. 'Ina 'ebe'eno gete wa'itena tuga kakaena. ⁷ *Ta 'omi waila be Yesu 'ina tononoyao 'ediya wasisimana, ta wate Pita 'ena wasisimana, wagwae, ‘Yesu 'itatauya nugana Galili 'ena, ta 'omi wamuliye be gote 'ena wa'ita, nadigega lowa 'ina simana 'emiya.’”

⁸ 'Enega iine nidi 'ali'aliyega siapwesa manini ga sidena, manuna nuwadi 'iowana, ta wate sidededela, ta 'idi matauta nigeaya yaita 'ena sisimasimane.

Yesu 'ina apwesa Meli Magidala 'ena

(Madiu 28:9-10; Yoni 20:11-18)

⁹ *Wiki 'ana 'asiyata nugana gonagonaya, Yesu 'ina toololimana 'enaya 'igimi apwesa Meli Magidala 'enaya, tauna solanega lowa yaluyaluwa bi'i site sebeni Yesu 'iula apwesedi. ¹⁰ 'Enega Meli nina 'itauya ga Yesu 'ina tomotaiyao 'iemataluwedi, ta taudi tuga 'etamo ma idi nuwamwau sidedoi Yesu manuna. ¹¹ Ta Meli emataluwa 'i'ebwa'edi 'igwae, “Yesu mayawasina 'imiyami. Ni'atu ya'itena.” Ta taudi sa'i si'awa kabokaboena.

Yesu 'ina elobaloba 'ina tononoyao 'eluwa 'ediya

(Luke 24:13-35)

¹² Ta muliyega Yesu 'ana tomuliyao 'eluwa Yelusalemega siapwesa ga mali 'asa manuna sitautauya, ga Yesu 'igie apwesena tauna mali 'ita 'enega.

¹³ 'Enega site luwa nidi Yelusalema 'ena siila ga gosediyaoy siemataluwedi, ta sa'i nigeaya siemiemisedi.

Yesu ina tononoyao 'idi guinuwa 'i'ebwa'edi

(Madiu 28:16-20; Luke 24:36-49; Yoni 20:19-23; Guinuwa 1:6-8)

¹⁴ Muliyega Yesu 'ina tononoyao site elebeni si'e'ai ga Yesu matadiya 'iapwesa, ga 'i'enapa'alidi 'idi debapa'ala manuna, 'igwae, “Gosegwao taudi 'igu toololimana mulinaya si'itegu ga 'emiya sisimanaya, ta mwa'adega ga nigeaya waeemisedi?”

¹⁵ Ta emataluwa 'i'ebwa'edi, 'igwae, “Watatauya sena maibo'ana 'ediya be teteligu tomota maibo'adi 'ediya waguguyae. ¹⁶ *'Enega yaisigedi siemisegu wada giebapitaiseodi, be 'etoseyana sida loba, ta 'abo yaisigedi nigeaya siemiemisa ma'etamo lolina to'umalina siloba.

¹⁷ *Ta 'agu toemisao nidi we'iwe'iyaya waiwaidi sida guinuwedi, nate 'agu esanega yaluyaluwa bi'i tomota 'ediyege sida ula apwesedi, be 'enana dumadumadi be dumadumadi 'ediyege sida onaona, ¹⁸ be 'abo mwata

* **16:7:** Mk 14:28 * **16:9:** Lu 8:2 * **16:16:** Gu 2:38, 16:31-33 * **16:17:** Gu 2:4, 8:7, 28:3-6; Lu 10:19

bolabolausidi sigilagasidi geya'abo 'idi go'i 'enega siesiesilae, be 'abo bwasi bolausa sinunuma geya'abo simwawamwawasa, be wate 'abo tole'oasao sigitoodi sida bobo'ana tuga.”

Yesu 'itu'e galewaya

(Luke 24:50-53; Guinuwa 1:9-11)

¹⁹*'Ida 'Inapwana Yesu 'ina emataluwa 'ediya ni'atu 'ilosalonina ga 'itu'e galewaya, ga Yaubada 'atainaya 'imiyatowa. ²⁰*Ta 'enega sitauya sena yauyaudi 'ediya ga Yesu tetelina siloguguyaena, ta sa'i 'Inapwana ma'edi siguiguinuwa ga 'ina waiwaiyega guinuwa 'ebe nuwaowanao siguinuwedi, ga 'enega tomota tetela nina siemisena.

* **16:19:** Gu 2:33-34; Ep 1:20 * **16:20:** Gu 14:3; Ib 2:3-4

TETELA BOBO'ANA LUKE 'I'ETOLADINA

Luke nigeya goma Yudiana, tauna tuga goma Gilisi, ta wate doketa, nai tada gwae togile'oasa. Tuta nina Paulo 'isakowasi Luke 'ina senaya, Luke Yesu tetelina 'inonona ga 'iemisena, 'enega Paulo 'i'oayabuna ga 'ilemena. Muliyege Yesu tetelina 'i'etoladina 'aene tauna maibo'ada 'ada tooboboma, 'oloto be iine, sinabwadi be gidalidi, me Yudia ta wate taudi nigeya me Yudia.

Tetela 'ana 'ebe e'ale

¹ Ye 'inapwana Tiopilo. Ni'atu tomota yaudi Yesu tetelina si'etoladina to'ase nadigega 'ina guinuwa 'edayaya manuna. ² Tetela nidi si'etoladidi to'ase nadigega taudi to'awa'ai'ailao sigimi'itena, 'enega siloguguya ga siemwasala 'emaya, ³ ta esi yage nidi maibo'adi gimitutega ga batuwa yamwalatoi 'ai'ailidi, 'enega nuwanuwagu be 'aene yage nidi maibo'adi yada emwasala 'ai'ailidi 'emuya, ⁴ be 'enega yage nidi ni'atu 'unonodi 'aledi 'uda mwalatonidi be wate 'uda 'awa 'ai'aileidi.

Ilisabeti 'ina 'euwana

⁵ Igu emwasala 'ana 'ebe e'ale gete nadigega: Tuta nina Yudia 'ena Elodi 'ietoloina, totaliya 'ebweu 'ana esana Sakalaya 'imiyami. Tauna totaliya nina Ebaya 'ina boda 'ediyega. Ta mwanena 'ana esana Ilisabeti, tauna wate totaliyao 'idi boda 'ebweu. ⁶ Ta siteluwa nidi Yaubada matanaya sibubuna palupaluna, manuna Yaubada 'ina lina maibo'ana siematamatana 'ai'ailena. ⁷ Ta nigeya natudimo, manuna Ilisabeti megamegagalina ga wate ni'atu 'ikaiyale, ta wate mwanena ni'atu 'ie'inapwana.

⁸ *'Enega 'ebweu tuta 'enaya Sakalaya ma ina bodao taliya siguiguinuwa, ta 'asiyata nina 'ena Sakalaya nina 'ina tuta be taliya 'ida guinuwe Yaubada matanaya. ⁹ Manuna nadigega 'idi bubuna, ga gosenao 'ediyega esinuwa 'ilobena, 'enega 'Inapwana 'ina Anuwa Tabu 'ena 'ilugu be 'aene gala'u* 'ida gabu 'ebe taliya 'enaya. ¹⁰ Tuta nina gala'u 'ana gabu 'ana tuta ta boda sinabwana anuwa 'atamaninaya Yaubada 'ena sisidasida. ¹¹ 'Enega Yaubada 'ina anilose 'iapwesa Sakalaya matanaya, ga gala'u 'ana 'ebe gabu 'atainega 'itoolo. ¹² Gote 'ena Sakalaya 'i'itena ga nuwana 'iowana, ta wate ma ina matauta. ¹³ Ta anilose 'igwae, "Sakalaya, geya'abo 'umatamatauta. Yaubada 'imu sida ni'atu 'inonona, 'enega mwaneyo Ilisabeti natuyo me'olotona 'ienatunei be 'ueese Yoni. ¹⁴ 'Enega 'uda gwausowala ta wate tomota maibo'adi sida gwausowala gwama nina 'ina tubuwa manuna. ¹⁵ *Manuna natumuna 'iabe 'ana esana sinabwana Yaubada matanaya, ta geya'abo oine nai bwasi waiwaidi 'inumanumadi, ta 'iabe 'ina tubuwa'unu 'enega 'ida maa Yaluyaluwa Tabunega. ¹⁶ Be 'enega tauna me Isileli yaudi 'ida 'au'ewa limedima 'idi 'Inapwana Yaubada 'enaya. ¹⁷ *Ta tauna 'iabe ma ina waiwai ta ma ina 'atepatu, be Yaubada manuna 'ida etosimana, ta 'ina waiwai nadigega lowa palopita Ilaitiya 'ina waiwai. Be 'enega guguya 'enega tama 'ida giesana iledi be natudiyao sida nuwa'i'isi limedi. Be wate

* **1:8:** Sia 30:1, 7-8 * **1:9:** gala'u: 'Ebweu yage sigabuna Anuwa Tabu solanaya, maina bobo'ana, ta dimudimu sieesena inisenisi (incense). * **1:15:** Num 6:2-3 * **1:17:** Md 11:14, 17:11-13; Mal 4:5-6

taudi tole'oa lolina 'ida giesana ilelima 'eda palupaluna 'enaya, be 'enega 'Inapwana 'ina tomotaiyao 'ida gibubudi 'ina mai manuna.”

¹⁸ Ga Sakalaya anilose nina 'ieonena, 'igwae, “Ona gete 'ana nono 'eguya kwanikwanina, manuna 'abo'agu ni'atu yaetai sinabwa, ta mwanegu wate 'ikaiyale.”

¹⁹ Ta anilose nina 'igwae, “'Abo'agu Gebeliela, ta tuta yauna Yaubada matanaya yatootoolo, ta gete tuga Tauna 'ietuneguma be ale gete bobo'ana yasimane 'emuya. ²⁰ Ta 'oyo esi 'igu ale nina 'emuya nigeaya 'uemiemise, 'enega 'iabe meyayo 'imwamwau be nigeaya kapekapeyana 'uona be 'ana laba 'igu ale nina 'ana mwalatoi 'ai'aila 'iapwesa be 'enega ona 'u'inana lima.”

²¹ Ta tomota maibo'adi 'etamo tuga 'atamanaya siyamwayamwa, ta sinuwanuwa to'ase 'alena Sakalaya 'iso'iso'i Anuwa Tabu solanaya. ²² 'Enega Sakalaya 'iapwesa, ta nigeaya kapekapeyana be 'iona 'ediya, manuna meyana 'imwau. Gete 'enega simwalatonina 'aene ni'atu Anuwa Tabu solanaya we'iwe'iyaya 'i'itena. Ta nigeaya sawesawenaya be 'iona 'ediya, ta tuga nimanega 'ienimasusumo.

²³ Ta Sakalaya 'ina taliya 'ana 'asiyatao sigumwalaya ga 'iila limana 'ina 'asaya. ²⁴ Ta tuta gete mulinaya, mwanena Ilisabeti 'i'euwana, ga nawalae nima soladiya nigeaya 'ida adadana ta esiya anuwaya 'imiyamiya ²⁵ ta 'igwae, “Gete 'agu lema Yaubada 'enega. Lowa megagaligu 'enega yaomayamaya, ga gete tuga omayamaya 'igumwala.”

Meli 'ina enatuna 'alena tetelina

²⁶ Ta ni'atu Ilisabeti 'ina nawalae sikisi sigumwala, ga Yaubada 'ina anilose Gebeliela 'ietunena ga 'imai sena Galili 'ena, 'ebweu 'asa 'ana esana Nasaleta 'enaya, ²⁷ *ga 'ebweu gomagweine nuwenuwebolana 'ena 'iapwesa, 'ana esana Meli. Gomagweine nina tauna Yosepa 'ena sisawa eyaiyena, ta tai nina Debida 'ina susuyega. ²⁸ Ta anilose nina 'imai ga 'ieonena, 'igwae, “Kagutoki Meli. 'Inapwana 'ina oboboma sinabwana 'emuya, ta tauna ma'iyayo.”

²⁹ 'Enega Meli nuwana 'iowana ga 'inuwanuwa edaedadama, ona nina 'ana mwalatoi manuna.

³⁰ Ta anilose nina 'igwae, “Meli, geya'abo 'umatamatauta, ta Yaubada 'ina oboboma sinabwa wawasae 'emuya 'imiyami, ³¹ *be 'enega 'iabe 'u'euwana be natuyo me'olotona 'uenatune, be 'ana esana 'uda eese Yesu. ³² *Tauna ma'etamo 'ietoewaiwai be tomota sida bwaye tauna Toloetana sana Natuna, be 'Inapwana Yaubada lolina waiwaina 'ida 'ebwa'e, nadigega tubuna Debida 'ina lolina, ³³ be 'enega Yekobe 'ina bodao 'iloinedi, ta 'ina lolina nina geya'abo 'igumwagumwala.”

³⁴ *Ta Meli 'iona anilose nina 'enaya, 'igwae, “Mwa'adega batu sa'i gete? Manuna 'abo'agu nigeaya yaaiai!”

³⁵ Ta anilose nina 'igwae, “Yaluyaluwa Tabuna 'iabe 'emuya 'imwa'utama be Yaubada 'ida giewaiwaiyeyo be natuyo 'uenatune gwama 'esasena, tauna 'iabe sieese Yaubada Natuna. ³⁶ Ta 'uda mwalatoni 'aene nibayo Ilisabeti 'ikaiyale ta megagalina, ta esi 'i'euwana, ga ni'atu 'ina nawalae sikisi. ³⁷ Manuna yage maibo'ana Yaubada sawesawenaya.”

³⁸ 'Enega Meli 'igwae, “'Ago'agu Yaubada 'ina toguinuwa. To'ase 'imu ona 'eguya nadigega 'ida apwesa tuga.”

'Enega anilose nina Meli 'iebesinena ga 'itauya.

* 1:27: Md 1:18 * 1:31: Md 1:21 * 1:32: 2 Sam 7:16-17; Ais 9:7 * 1:34: Md 1:20

Meli 'ina ayausa Ilisabeti 'enaya

³⁹ Ta tuta gete mulinaya Meli 'itoolo ga Yudia 'oyanao 'itu'etaodi ga 'ebweu 'asa 'ena 'iapwesa. ⁴⁰ 'Enega Sakalaya 'ina anuwaya 'ilugu ga nibana Ilisabeti 'ilokagutokiyena. ⁴¹ Ta tuta nina Ilisabeti lokagutoki nina nibana 'enega 'inonona ga gwama nina gamwanaya 'iloniu, ta Yaluyaluwa Tabuna Ilisabeti nina 'iloemaena, ⁴² ta 'enana sinabwanega 'ibwau, 'igwae, “'Eniba, Yaubada 'iobobomemuya, nigeaya 'ebweu wate yaita waine nadi-gega 'oyo. Ta natumuna 'iabe 'uenatune gomagomabwainina. ⁴³ Ta mwa'adega ga 'enega 'oyo 'igu 'Inapwana sinana, ta 'umai ga 'uayausigu? ⁴⁴ Ta 'u'ita, 'imu lokagutoki yanonona, ga gwama 'ina gwausowala 'enega gamwaguya 'iloniu sinabwana. ⁴⁵ Ta 'oyo 'Inapwana 'ina ale 'ana toemisa, 'enega ma imu gwausowala, manuna 'iabe 'ana 'ai'aila 'iapwesa 'emuya.”

⁴⁶ *Ta Meli 'igwae, “Tuta yauna 'ateguyega 'Inapwana yatuputupu, ⁴⁷ ta yagwaugwausowala Yaubada tauna 'agu To'etoseyana 'enaya. ⁴⁸ *Manuna 'abo'agu tuga 'ina toguinuwa gomagomabesogu, ta tuwa tuga 'i'ita mwa'utama be 'enega tuta simeemai 'ediya 'epata auwaudi maibo'adi situpugu. ⁴⁹ Manuna Yaubada tauna Toewaiwai sana guinuwa wai-waina 'iguinuwenana manugu, ta tauna 'ana esana 'esasena ta etaetabuna. ⁵⁰ *Tauna 'ana to'amayabao 'epata 'ebweuna 'ebweuna 'ediyega 'i'atenuwa 'ole'oleledi. ⁵¹ Ta esi taudi togagasao be tonuwatu'eyao nimana waiwaina 'enega 'i'ausepaledi. ⁵² *Toesaesa nidi 'igimwa'utedi 'idi 'ebemi esaesa 'ediyega ta togomabeso 'igilagasidi. ⁵³ *Ta wate tobotana 'ie'enidi ga gamwadi 'ipawa, ta toesaesao maanimenimedimo 'ietune ileidi. ⁵⁴ *Ta tauna 'ina onaupaupa nina tubudao 'ediya 'inuwa'i'isina 'enega 'abo'ada me Isileli 'i'atenuwa 'ole'oleledi ga 'i'etoseyeda. ⁵⁵ Ona'ai'aila, tubudao nidi taudi Ebelaamo ma ina susuyao 'ediya 'ionaupaupa be 'aene 'ida 'atenuwa 'ole'ole ataedi.”

⁵⁶ Ta Meli 'ina onao ni'atu 'ilosalonidi, 'enega manibana simiyana nawalae 'etoi, ga muliyega 'iila limana 'ina 'asaya.

Yoni togiebapitaiso 'ina tubuwa

⁵⁷ Ta tuta nina Ilisabeti 'ienatunaya ga gwama nina me'olotona. ⁵⁸ 'Enega 'ina bodao ta wate gosenao Yaubada 'ina oboboma 'enaya sinonona ga maibo'adi ma'ena siegwausowala leleleya.

⁵⁹ *Ta gwama nina 'ina tuta tubuwa mulinaya ga ni'atu 'asiyata sebeni, 'enega 'ina bodao sideli egogonama gwama nina bwalana sabi dabana† be 'enega 'aene tamana 'ena siewaliyesae. ⁶⁰ Ga sinana 'i'etoboda, 'igwae, “Nigeaya! Ta esi 'ana esana Yoni.”

⁶¹ 'Enega sigwae, “Nate esana nina nigeaya 'omi 'ami esana!”

⁶² 'Enega enimasusuyega tamana sienaidena be 'aene mwa'adega gwama 'ana esana sida eese. ⁶³ Ga Sakalaya 'ebe 'etoladi 'isidena ga gwama nina 'ana esana 'i'etoladinaya, 'igwae, “'Ana esana Yoni.” 'Enega boda maibo'adi si'itena ga nuwadi 'iowana. ⁶⁴ Ta tuta gote 'enaya Sakalaya meyana 'ikapekapeyana limana, ga 'iona, ga Yaubada 'itupuna. ⁶⁵ Ga 'enega gosenao nidi maibo'adi simatauta, ta tetela nina 'isakowasi Yudia 'oyanao ta senanao maibo'adi 'ediya. ⁶⁶ Ta tomota nidi yaisigedi sinonona

* **1:46:** 1 Sam 2:1; Ais 61:10 * **1:48:** Lu 11:27 * **1:50:** Sam 103:17 * **1:52:** 1 Sam 2:7 * **1:53:** Sam 107:9 * **1:54:** Ais 41:8-10; Mai 7:20; Nug 17:7 * **1:59:** Nug 17:10-12; Lu 1:13 † **1:59:** daba nai lodaba: Nugana 17:10-14 'ena Yaubada Ebelaamo 'iloinena be 'aene tauna be natunao me'olotodi be tubunao me'olotodi 'idi yage bwaladi sida 'upwa yauledi, nate we'iwe'iyaya nai 'ebe 'inana sida guinuwe, ta 'ana mwalatoi taudi Yaubada 'ina tomotaiyao esiesinuwadi.

sinuwa edaedadamina, 'enega taudimo sienaidedi, sigwae, “Gwama gete mwa'adega 'iabe 'ina guinuwa?” Manuna si'itena Yaubada 'ina waiwai 'enaya 'imiyami.

⁶⁷ Ta tamanana Sakalaya Yaluyaluwa Tabuna 'iloemaena ga 'enega 'ionaupaupa, 'igwae, ⁶⁸ “'Inapwana tada tupu, tauna me Isileli 'ida Yaubada, manuna ni'atu 'iayausida sabi lemeda be miyamwau 'enega 'ili'amida. ⁶⁹ 'Enega tauna Yaubada 'ina 'ali'ei Debida 'ina susuyega 'ida To'etoseyana nina 'igieapwesena 'eday. ⁷⁰ Lowaenei palopitao nunganuganidi Yaubada 'ina ona gete nadigega sigimi simanena ⁷¹ *'aene 'ida 'etoseyeda 'ada talauwalao 'ediyega, ta wate taudi 'ada toe'idi'idiyao 'ediyega, ⁷² *ta wate lowa 'ionaupaupa be 'aene gimi tubudao 'i'atenuwa 'ole'oleyedi, ta 'ina onaupaupa nina geya'abo 'inuwanuwa pupulei. ⁷³ Onaupaupa gete tubuda Ebelaamo manuna Yaubada 'enega ⁷⁴ be 'aene 'ida li'amida 'ada saiyo 'ediyega ta ma ida 'atepatu 'enaya tada guinuwa, ⁷⁵ ta wate 'aene ma ida bubuna 'esasena ta palupaluna 'asiyata 'ebweuna 'ebweuna. ⁷⁶ *Ta 'oyo natugu, sida eeseyo Toloetana sana 'ina palopita, manuna 'oyo 'iabe 'ununugana be 'ida 'Inapwana 'ina 'eda 'ugibubu, ⁷⁷ ta wate 'ina tomotaiyao 'uemataluwedi be 'aene 'idi bubuna to'umalina 'adi nuwatau 'ediyega 'etoseyana siloba. ⁷⁸ *Manuna gete, Yaubada 'ina yala be 'ina 'atenuwa 'ole'ole 'eday be 'etoseyana 'ina maedana 'ida gimisae 'eday, ⁷⁹ be 'enega taudi wate guguyoi be mwawasa senanao 'ediya simiyami 'ida giemaedanedi, be 'enega maibo'ada 'ida anuganeda gwausowala 'ana 'eda 'enaya.”

⁸⁰ *Ta ni'atu gwama nina 'isinabwa ta yaluyaluwana wate 'iewaiwai. 'Enega tebweuna sena mwatui daitaya 'itauya ga nada 'ilo'asa ga 'ana laba me Isileli 'ediya 'iapwesa ga 'iloguguya.

2

Yesu 'ina tubuwa (Madiu 1:18-25)

¹ Ta Yoni 'ina tuta gwama 'enaya 'ebweu toloina sinabwana 'ana esana Sisa Ogusito 'imiyami, ta 'ina lolina 'isa'una be 'aene 'asa 'ebweuna 'ebweuna tomotenidi 'adi esanao sida 'etoladidi. ² Lolina gete 'ie'ale'unu tuta nina Kuwilinio 'ina tuta etoloina Silia 'enaya. ³ 'Enega tomota maibo'adi sitauya 'asetamadiya be 'adi esanao si'etoladidi.

⁴ *Yosepa wate Nasaletega 'itoolo nate Galili solanega ga 'itauya Yudiya, Debida 'ina 'asa 'ana esana Bedileema 'enaya, manuna Yosepa tauna 'ebweu Debida 'ina susu. ⁵ 'Enega 'ana sawaeyai Meli ma'iyana sitauya be 'aene nada 'adi esana si'etoladi, ta Meli nina ma 'euwanina.

⁶ Ta tuta nina Bedileema 'ena simiyami ga ni'atu 'ina nawalae 'ilobena ga 'ienatuna, ⁷ 'enega gwama nina 'oama 'ediyega 'iwaduna ga yobai 'idi 'ebe 'e'ai 'enaya 'isa'una. Manuna anuwa 'owaga ni'atu 'imaa, 'enega nigeya 'ebweu wate mwatui manudi be 'ena silulugu.

Sipi 'adi to'ita'i'itao Yesu siyausina

⁸ Ta sena nina 'enaya sipi 'adi to'ita'i'itao boiboia siyaweyawe ta 'idi sipiyao silomalomata 'i'isidi, ⁹ ta 'Inapwana 'ina anilose 'iloesalutuidi ga 'ituyayalidi ta maibo'adi simatauta.

* **1:71:** Sam 106:10 * **1:72:** Nug 17:7, 22:16-17 * **1:76:** Md 3:3, 11:10; Ais 40:3 * **1:78:** Ais 60:1-2, 9:2; Md 4:16; Yo 8:12 * **1:80:** Md 3:1-6 * **2:4:** Yo 7:42

¹⁰ 'Enega anilose nina 'ieonedi, 'igwae, “Geya'abo wamatamatauta, ta esi wada gwausowala, manuna ale bobo'ana yame'ena 'emiya be 'enega 'iabe tomota maibo'adi wate 'idi 'ebe gwausowala. ¹¹ Ta ale nina gete, batuwa boboi nina Debida 'ina 'asaya 'ami To'etoseyana ni'atu 'itubuwa, tauna 'ida 'Inapwana Keliso. ¹² 'Enega 'ana 'ebe 'inana gete, be 'abo gwama nina 'oama 'enega siwaduna ga yobai 'idi 'ebe 'e'ai 'ena 'i'eno'eno walobai, tauna tuga nate gwama nina.”

¹³ Ta tuta nina 'enaya anilose wate yaudi siapwesa, ga Yaubada situputupu, ¹⁴ sigwaegwae, “Yaubada galewaya tada tupui, ta bale'uya taudi 'iobobomedi sida miya gwausowala.”

¹⁵ Ta ni'atu anilose nidi siila limana galewaya, ga sipi 'adi to'ita'i'itao taudimo 'ediya sigwae, “Bedileema 'ena tatatauya be yage nina 'Inapwana 'isimanena tada 'ita. ¹⁶ 'Enega silomanini ga sitauya, ga Meli be Yosepa ta wate gwama nina yobai 'idi 'ebe 'e'ai 'ena 'i'eno'eno silobena. ¹⁷ Gote 'ena si'itena ga gwama nina tamana be sinana sieonedi to'ase nadigega anilose 'ina ona 'ediya gwama nina manuna. ¹⁸ Ta 'aina tomota ale gete sinononaya ga nuwadi 'iowana to'ita'i'ita sipi nidi 'idi ona manuna.

¹⁹ Ta Meli ona nidi maibo'ana 'inuwa'i'isidi ga 'inuwa edaedadama manudi.

²⁰ 'Enega to'ita'i'ita sipi nidi siila ga ma idi lotuputupu Yaubada 'ana esana sigilagasina, manuna anilose nina 'ina simana 'ediya 'ana 'ai'aila sinonona ta wate si'itena.

²¹ Ta 'ina wiki ni'atu 'ebweuna 'igumwala, ga gwama nina bwalana sid-abena ga sieesena Yesu, nate esana nina nate lowa anilose Meli 'i'ebwa'ena tuta nina 'etamo nigeaya 'i'eu'euwana.

Yesu si'au'ewena Anuwa Tabu solanaya

²² *Ta 'ina 'egabu mulinaya Meli 'ana gie'esasa 'ana tuta 'ilobena, ga natudina si'au'ewena Yelusalema 'ena be sida 'ebwaya Yaubada 'enaya, nadigega Mosese 'ina lolina 'isa'una be sida guinuwa'esa.

²³ Yaubada 'ina lolina nina gete nadigega si'etoladina, 'igwae, “Gogama tomatuwa me'olotodi 'ebweuna 'ebweuna wada tagwaledi 'Inapwana 'enaya.”

²⁴ Ta wate taudi 'idi taliya Yaubada manuna sitauyedi, nadigega 'ina lolina 'isa'una, 'igwae,

“'Imi taliya nai buneukwaukwa 'eluwa nai bunebune 'eluwa.”

Simioni 'ina ona

²⁵ Ta gote tuta nina 'enaya Yelusalema 'enaya 'ebweu 'inapwana 'ana esana Simioni 'imiyami. Tauna tai bobo'ana, ta wate Yaubada 'i'amayabena sinabwana, ta ma ina 'alama'i'itana 'iyamwayamwa me Isileli 'adi To'etoseyana manuna. Tai nina Yaluyaluwa Tabuna 'ena 'imiyami. ²⁶ 'Enega Yaluyaluwa Tabu nina 'ie'itena be 'aene geya'abo 'imwawamwawasa be 'ana laba To'etoseyana nina 'Inapwana 'enega 'ida 'ita bemi.

²⁷ Ta Yaluyaluwa Tabuna 'ienuwa sa'uyena, ga Simioni nina 'ilugu Anuwa Tabu 'enaya, ta Yosepa be Meli gwama nina Yesu ni'atu sime'ena Anuwa Tabu 'enaya be manuna sida guinuwa to'ase nadigega lolina 'ina simana.

²⁸ 'Enega Simioni gwama nina 'i'aalena ga Yaubada 'ena 'ilokagutoki, 'igwae,

* 2:22: 1 Loi 12:1-4; Sia 13:2, 12, 15; 1 Loi 12:8

29 “Inapwana 'imu onaupaupa 'eguya ni'atu yalobena, 'enega gete tuga 'uda tagwalegu be ma igu gwausowala yada mwawasa, 30 *manuna mata'ai'ailiguyega 'imu To'etoseyana nina ya'itena, 31 gete tauna 'usa'u apwesena maibo'ama 'emaya, 32 *ta tauna taudi nige ya me Yudia 'adi togie maedana, ta 'abo'ama 'imu tomotaiyao me Isileli 'ima 'ebe tupu.”

33 Ta tamana be sinana nuwadi 'iowana Simioni 'ina ona nidi manudi. 34 *'Enega Simioni 'iona obobomedi, ga 'iona Meli 'enaya, tauna Yesu sinana, ga 'igwae,

“Uda 'ita gwama gete Yaubada 'iesinuwena be 'enega ma'etamo me Isileli yaudi 'igiebe'uyedi, ta wate yaudi 'igietoolodi. Ta tauna tuga 'iabe 'ida ewe'iwe'iyaya tomota 'ediya ta 'aidi sida 'awakabokaboe, 35 ta 'enega 'idi nuwanuwa kwaikwaiyidi 'ida gieapwesedi. Ta 'oyo Meli 'iabe 'imu nuwamwau 'atuwa suna 'ibadibadiyo.”

Ana 'ina ona

36 *Gote 'ena 'ebweu palopita mewainena 'imiyami, 'ana esana Ana, tauna Panuela natuna, ta wate Aseli 'ina susu 'ebweu. Waine nina ni'atu 'ikaiyale, manuna lowaenei 'iai ga mamwanena simiyami nadigega yakwala sebeni. 37 Ta mwanenana 'imwawasa ga ni'atu 'ikwabula, ta 'imiyami 'ana laba 'ana yakwala eitipowa 'ilobena. Ta waine nina tauna Anuwa Tabu nige ya 'ida ebesinena 'asiyata be boiboi 'ediya, ta Anuwa Tabu solanaya Yaubada 'i'ama'amayabe, ta 'isidasida 'ebotanega. 38 Tuta gote 'enaya waine nina 'imai ga Yaubada 'ena 'ilokagutoki, ta gwama nina manuna 'iona me Yelusalema 'ediya, 'igwae, “Gwama gete tauna 'ada To'etoseyana nina tayamwayamwena.”

'Idi ila Nasaleta 'enaya

39 *Ta ni'atu guinuwa maibo'ana silosalonidi, to'ase nadigega Yaubada 'ina lolina, ga siila limana Galili, sana taudi me Nasaleta. 40 Ga gwama nina 'isinabwa ga ma ina waiwai, ta wate ma ina sinasinapu, manuna Yaubada gwama nina 'iobobomena sinabwana.

Gwama nina Yesu toe'itao ma'enaona

41 *Yakwala 'ebweuna 'ebweuna 'ediya Yesu sinana be tamana situ'etu'e Yelusalema, Ataona Sagalina manuna. 42 Ta tuta nina Yesu 'ina yakwala tuwelo 'ilobena ga ma'edi situ'e sagali nina 'ena. 43 'Enega tuta nina sagali 'igumwala ga maibo'adi sideli sawala 'idi 'asaya, ta gwama nina Yesu tuga Yelusalema 'ena 'imiyami. Ta tamana be sinana nige ya simwalamwalatoni, 44 ta sinuwena 'aene tauna boda ma'enaona. 'Enega sitautauya ga 'ana laba 'iboi, ga Yesu si'ebesena 'idi bodao be gosediyao 'ediya, 45 ta nige ya silobaloba, 'enega siila limana Yelusalema, ga nada si'ebesena, 46 ta nige ya silobaloba 'ana laba 'asiyata 'etoi sigumwala, ga silobena Anuwa Tabu solanaya, me Yudia 'idi toe'itao ma'enaona simiyami, 'ienoenonedi ta wate 'ienaenaida 'ediya. 47 Ta taudi 'ina e'isao bobo'adi ta palupaludi sinonona, ga maibo'adi nuwadi 'iowana. 48 Ta wate tuta nina tamana be sinana si'itena nuwadi 'iowana, ga sinana 'ieonena, 'igwae, “Natugu, to'ase manuna gete nadigega 'uguinuwa'esa, ga 'enega ma ima nuwamwau tamayo ma'iyagu 'a'ebe'ebeseyo?”

* 2:30: Ais 52:10 * 2:32: Ais 49:6; Yo 8:12 * 2:34: Ais 8:14; 1 Ko 1:23; 1 Pi 2:6-8 * 2:36: 1 Ti 5:5 * 2:39: Md 2:23 * 2:41: Sia 12:1-14, 24-27

49 'Enega Yesu 'igwae, "To'ase manuna wa'ebe'ebesegu? Nai nige ya wamwalamwalatoni 'aene 'abo'agu Tamagu 'ina anuwaya yamiyami?"

50 Ta tamana be sinana nige ya nuwadi 'isabwasabwalena 'ina ona manuna.

51 'Enega ma'enaosiila limana Nasaleta ga nada 'idi ona 'iematamatedi. Ta esi sinana yage gete manudi 'inuwanuwa sinabwana. 52 Ga Yesu 'isinasinbwa ma ina sinasinapu, 'enega Yaubada 'igwausowala manuna, ta tomota wate nadigega 'idi gwausowala.

3

Yoni togiebapitaiso 'ina guguya (Madiu 3:1-12; Maki 1:1-18; Yoni 1:19-28)

1 Toloina sinabwana Sisa, tauna 'ana esana Taibilia, ni'atu 'iloiloina yakwala pipitini 'ediya, ta 'ubuninaya Ponitio Pailato sena Yudia 'ana toloina, ta Elodi sena Galili 'ana toloina, ta tasina Pilipi sena Itulia be Tilakoniti 'adi toloina, ta Lisania sena Abiline 'ana toloina. 2 Ta Anasa be Kaiyapa taudi totaliyao 'adi toloinao. Tuta nina gote 'enaya Yaubada 'ina ona 'imai Sakalaya natuna Yoni 'enaya, tauna sena mitawa daitaya* 'imiyami. 3 *Gote 'ena Yoni 'itoolo ga Yolidani senanao 'ediya 'itauya ga tomota 'ediya 'iloguguya, 'igwae, "Imi guinuwa to'umalidi waguitoyasedi ta yagiebapitaisoemi be 'enega Yaubada 'imi to'umalinao 'ida nuwataudi."

4 *Nadigega Buki Tabu 'enaya palopita Aisea 'igimisimanena, 'igwae,

"Tobwau 'ebweu sena mitawa daitaya 'enana sinabwana 'enega 'ida simana apwesa be 'ida gwae, 'Inapwana 'ina 'eda wada kakali, ta wagiepaepalu. 5 'Oyao maibo'adi watai yauledi be si'abatau, ta sa'ala maibo'adi wasiudi. Ta wate 'eda bokobokodi wagiepaepaludi ta 'eda dakadakadi wagienono kwaikwaidi. 6 Be 'enega tomota maibo'adi Yaubada 'ina 'etoseyana sida 'ita.' "

7 'Enega tomota yaudi sitauya Yoni 'enaya be 'aene 'ida giebapitaisoedi, ta Yoni nina 'ieoned, 'igwae, "Tokabo 'omi, nadigega mwata! Ta wanuwena 'aene 'iabe Yaubada 'ina gamwasowala 'enega wadedena, aga? 8 *'Enega 'ilobwenemi be 'imi nuwa'ebuni 'ai'aila wada e'itae 'imi guinuwa bobo'adi 'ediyege. Ta geya'abo waonaona 'aene 'omi Ebelaamo tubunao 'enega Yaubada 'ida 'atenuwa 'ole'oleyemi. Nige ya sa'i! Ta wa'ita, Yaubada sawesawenaya be gulewa getedi 'ediyege Ebelaamo tubunao 'imweluluidi.

9 *Ta 'abo 'imi bubuna nige ya bobo'adi 'iabe Yaubada 'ibwa'omatami, nadigega kaiwe, 'abo nige ya uwana bobo'ana tomota sitala yauledi be 'awesabelulu 'ena siuledi be sigabudi."

10 'Enega boda nidi Yoni sienaidena, sigwae, "To'ase 'ilobwenema be 'ada guinuwe?" 11 Ga Yoni nina 'igwae, "'Abo yaisigedi 'omi 'ami 'oamamo 'eluwa ta gosemiyao nige ya 'adi 'oamamo, 'ebweu wa'ebwa'edi. Ta wate nadigega 'abo 'ami masulao sinabwana, tupwana tobotanao 'ediya wada eguyaiyedi."

12 *Ta 'aidi wate takisi 'ana to'ewao simai 'idi bapitaiso manuna, ga Yoni 'ena sienaida, sigwae, "Toe'ita, 'abo'ama mwa'adega 'ama loina?"

13 'Enega Yoni 'igwae, "Takisi 'ana loinega wa'ewa'ewa, ta geya'abo loeposeyana wasa'usa'u."

* 3:2: mitawa daita: Me Yudia 'idi mitawa kaukau be gulegulewa daisinamo, ta pwatula gidalina, be kaiwenao wate nige ya sinabwadi. * 3:3: Gu 13:24, 19:4 * 3:4: Ais 40:3-5 * 3:8: Gu 26:20; Yo 8:39 * 3:9: Md 7:15-20 * 3:12: Lu 7:29

¹⁴ Ta 'aidi wate tolosaiyao sienaenaida, sigwae, “Ta 'abo'ama, mwa'adega 'ama laina?” Ga Yoni 'igwae, “'Omi 'ami e'isao ni'atu sawesawemiya ta esi manudi wada gwausowala, ta geya'abo 'ami e'isa 'ana loeposeyana kaboega be giematautega wa'ewa'ewa.”

¹⁵ *Ta esi tomota maibo'adi ma idi emisa siyamwayamwa To'etoseyana nina Keliso 'ina mai manuna, ga Yoni si'itena ta maibo'adi sienuwanaluwa ga sigwae, “Nai tauna To'etoseyana nina, nai nigeya?”

¹⁶ 'Enega Yoni 'iona apwesa 'ediya, 'igwae, “'Abo'agu bwasiyega tuga yagie bapitaisoemi, ta esi 'ebweu tai muliguyega 'imeemai be Yaluyaluwa Tabuna nadigega 'awe sabelulu 'enega 'igie bapitaisoemi. Tauna 'isinabwa sinegu, 'enega nigeya 'ilobwelobwenegu be 'ana 'aelawa yali'ami. ¹⁷ Ta tai gete 'ina 'inawega 'iabe witi 'ida sabutudi be uwana sisasagu be muliyega uwana bobo'adi 'iedodo 'ina anuwa masulaya, ta sumwasumwa nidi 'awe sabelulu ataya 'ena 'igabudi.”

¹⁸ Ta guguya wate yauna 'ediyega tetela bobo'ana Yoni 'iloguguyaena tomota 'ediya, ¹⁹ *ta wate Yoni nina toloina 'ana esana Elodi 'i'awa to'umaliyena, 'igwae, “Elodi, ni'atu 'uloegesi. Elodiasa tauna tasiyo mwanena, ta 'uaina.” Ta 'aina wate Elodi 'ina to'umalinalao Yoni 'isimanedi. ²⁰ 'Enega Elodi 'igamwasowala ga Yoni deliya 'isa'u luguyena. Gote 'enega Elodi nina 'ina to'umalina 'isinabwa 'ai'aila.

Yoni Yesu 'igie bapitaisoena

(Madiu 3:13-17; Maki 1:9-11)

²¹ *Ta ni'atu Yoni boda maibo'adi 'igie bapitaisoedi, ga muliyega Yesu wate 'igie bapitaisoena, ta 'enega Yesu Yaubada 'ena 'isidasida, ga galewa 'i'egegena, ²² ta Yaluyaluwa Tabuna, maona 'ana 'ita nadigega bunebune, 'imwa'uta Yesu 'enaya. 'Enega 'ebweu 'enana galewega 'ionama, 'igwae, “'Oyo natu'ai'ailigu, manuyo yagwausowala sinabwana.”

Yesu tubunao

(Madiu 1:1-17)

²³ Ta tuta nina Yesu 'ana yakwala nadigega teti 'ilobena, 'ina guinuwa tomota 'ediya 'ie'alena. Ta tomota sinuwena 'aene tauna tamana Yosepa, ta Yosepa tamana Eli, ²⁴ ta Eli tamana Madati, ta Madati tamana Libai, ta Libai tamana Meliki, ta Meliki tamana Yanai, ta Yanai tamana Yosepa, ²⁵ ta Yosepa tamana Matadaya, ta Matadaya tamana Emosi, ta Emosi tamana Neumi, ta Neumi tamana Esili, ta Esili tamana Nagai, ²⁶ ta Nagai tamana Maati, ta Maati tamana Matadaya, ta Matadaya tamana Semini, ta Semini tamana Yoseki, ta Yoseki tamana Yoda, ²⁷ ta Yoda tamana Yoanani, ta Yoanani tamana Lisa, ta Lisa tamana Selubabela, ta Selubabela tamana Salatieli, ta Salatieli tamana Nili, ²⁸ ta Nili tamana Meliki, ta Meliki tamana Adi, ta Adi tamana Kosami, ta Kosami tamana Elimadami, ta Elimadami tamana Eli, ²⁹ ta Eli tamana Yosuwu, ta Yosuwu tamana Eliyesa, ta Eliyesa tamana Yolima, ta Yolima tamana Madati, ta Madati tamana Libai, ³⁰ ta Libai tamana Simioni, ta Simioni tamana Yuda, ta Yuda tamana Yosepa, ta Yosepa tamana Yonami, ta Yonami tamana Ilayakimi, ³¹ ta Ilayakimi tamana Meliya, ta Meliya tamana Mena, ta Mena tamana Matata, ta Matata tamana Nedani, ta Nedani tamana Debida, ³² ta Debida tamana Yese, ta Yese tamana Obedi, ta Obedi tamana Boasa, ta Boasa tamana Salimoni, ta Salimoni tamana Nasoni, ³³ ta Nasoni tamana Aminadaba, ta Aminadaba tamana Adamina, ta Adamina tamana Anai, ta Anai tamana Esiloni, ta Esiloni tamana Pelesi, ta

* **3:15:** Yo 3:28; Gu 1:5, 13:25 * **3:19:** Md 14:3-4; Mk 6:17-18 * **3:21:** Yo 1:32-34; Md 17:5; Lu 9:35

Pelesi tamana Yuda, ³⁴ ta Yuda tamana Yekobe, ta Yekobe tamana Aisake, ta Aisake tamana Ebelaamo, ta Ebelaamo tamana Tela, ta Tela tamana Naoli, ³⁵ ta Naoli tamana Seluge, ta Seluge tamana Leu, ta Leu tamana Peligi, ta Peligi tamana Ibeli, ta Ibeli tamana Sila, ³⁶ ta Sila tamana Keinana, ta Keinana tamana Apakisadi, ta Apakisadi tamana Semi, ta Semi tamana Noa, ta Noa tamana Lemeki, ³⁷ ta Lemeki tamana Metusela, ta Metusela tamana Inoki, ta Inoki tamana Yeledi, ta Yeledi tamana Malaleli, ta Malaleli tamana Keinana, ³⁸ ta Keinana tamana Inosi, ta Inosi tamana Seti, ta Seti tamana Adama, ta Adama tamana Yaubada.

4

Seitani Yesu 'itoo yogenena (Madiu 4:1-11; Maki 1:12-13)

¹ 'Enega Yaluyaluwa Tabuna Yesu 'iloemaena ga Yolidaniyega Yesu 'i'au'ewena ga 'itauyena sena mitawa daitaya.* ² Ga 'asiyata poti 'ediya Seitani 'itowaiwai be 'aene Yesu 'igiebe'u, ta 'asiyata nidi 'ediya Yesu nigeya 'i'e'ai, ga 'enega 'ibotana sinabwana. ³ Ta Seitani nina Yesu 'ieonena, 'igwae, "Eguma 'oyo Yaubada natuna, gulewa getedi 'uloinedi be sida emasula." ⁴ *Ta Yesu 'igwae, "Buki Tabu solanaya loina 'imiyami 'aene 'Tomota yawasidi nigeya masula namo 'enega sida lobena.' "

⁵ *'Enega Seitani Yesu 'i'au'ewa tu'eyena ga bale'u 'ina 'ebe loinao maibo'adi 'ie'itena tuta nina gote 'enaya, ga 'igwae, ⁶⁻⁷ "Gete 'ebeloina esaesa maibo'adi ya'ebwa'eyo 'abo 'eguya 'ubwagobwago. Manuna maibo'ana tuga 'igu 'ebeloina. Ta 'abo yaita 'ena nuwanuwagu be ya'ebwa'e, yada 'ebwaya tuga." ⁸ *Ta Yesu 'igwae, "Buki Tabu solanaya loina 'imiyami, 'igwae, 'Imu 'Inapwana Yaubada namo 'enaya 'uda bwag-obwago be taunamo 'ina ona 'uda ematamatanedi.'

⁹ *'Enega Seitani Yesu 'i'au'ewena ga 'itauyena Yelusalema ga Anuwa Tabu tabwana 'ai'ailaya 'itu'eyena ga 'ena 'ieonena, 'igwae, "Eguma 'oyo Yaubada Natuna, gete 'enega 'usosobu ta geya'abo 'uesiesilae, ¹⁰ manuna Buki Tabu ni'atu 'isimana, 'igwae, 'Yaubada 'ina aniloseyao 'ida loinedi be si'ita'i'isiyo.' ¹¹ Ta 'ebweu wate 'ina ona 'igwae, 'Ina aniloseyao sida 'aaliyo be 'enega geya'abo 'aeyo siesiesilae gulewa 'ediya.' ¹² *Ta Yesu ona nina 'ie'isena 'igwae, "Ebweu wate ona Buki Tabu 'ena 'imiyami, 'igwae, 'Geya'abo 'imu 'Inapwana Yaubada 'utootoo.'

¹³ *Ta ni'atu Seitani 'ina toona maibo'ana Yesu 'enaya 'ilosalonina, ga 'iebesinena be mali tuta 'ida ilama.

Yesu 'ina guinuwa Galili 'ena 'ie'alena (Madiu 4:12-17, 13:53-58; Maki 1:14-15, 6:1-6)

¹⁴ 'Enega Yesu Yaluyaluwa Tabuna 'ina waiwaiyega 'iila limana Galili. Ga gote 'ena Yesu tetelina 'ielelewana Galili senanao 'ediya, ¹⁵ manuna me Galili nidi 'idi anuwa tapwalolo 'ediya 'iloguloguguya, ga 'enega maibo'adi si'awa bobo'anena. ¹⁶ Ga muliyega Yesu 'imai Nasaleta 'enaya, tauna gote 'ina 'asa 'ai'aila. Ga 'ebweu Sabate 'ena Yesu 'ilugu anuwa tapwaloloya, 'ina bubuna nadigega. 'Enega 'itoolo be Buki Tabu 'ida sawa, ¹⁷ 'enega palopita Aisea 'ina 'etoladi si'ebwa'ena, ga 'ineyasina ga sawa nina 'ilobena, 'igwae, ¹⁸ *"Inapwana Yaluyaluwana 'eguya 'imiyami.

* **4:1:** mitawa daita: Me Yudia 'idi mitawa kaukau be gulegulewa daisinamo, ta pwatula gidalina, be kaiwenao wate nigeya sinabwadi. * **4:4:** 2 Loi 8:3 * **4:5:** Yo 12:31, 14:30 * **4:8:** 2 Loi 6:13 * **4:9:** Sam 91:11-12 * **4:12:** 2 Loi 6:16; 1 Ko 10:9 * **4:13:** Ib 2:18, 4:15 * **4:18:** Ais 61:1-2

Tauna 'iesinuwegu be togomabeso 'ediya tetela bobo'ana yaguguyae.
 Ta yoniyonidi wate 'ediya 'ietunegu be 'adi li'ama manuna yada simane.
 Ta tomatakebokebo wate 'idi 'esasa limana manuna yasimane.
 Ta wate 'ietunegu be tomiyamwau 'adi talauwalao nimadiyega
 ya'etoli'amidi.

¹⁹ Ta yasimane yakwala nina ma'etamo 'Inapwana 'ida 'etoseyemi.”

²⁰ Ta Yesu ni'atu 'etoladi nidi 'isawedi ga 'inunumina, 'enega buki 'ana to'ita'i'ita 'i'ebwaya limena, ga 'imiyatowa. Ta toenonoyao maibo'adi nuwadi 'i'ewena, 'enega simiyami ta siduneduneye.

²¹ 'Enega 'ieonedi, 'igwae, “Ona gete ni'atu yasawena ga wanonona, lowa sigimi simanena, ta gete tuga ni'atu 'iapwesa saba.”

²² Ga taudi nuwadi 'iowana 'ai'aila, 'enega 'ina onao bobo'adi manudi situpuna sinabwana, sigwae, “Tai gete Yosepa natuna, aga? Ta mwa'adega sa'i?”

²³ 'Enega 'ieonedi, 'igwae, “Ni'atu yamwalatonimi manuna 'iabe onase-malimali gete 'enega waeonagu be wagwae, ‘Oyo togile'oasa sa'i, 'enega tauyo 'uda giebobob'aneyo.’ Ta wate 'iabe 'imi ona 'ebweu 'enega waeonagu be wagwae, ‘Guinuwa nidi waiwaidi 'asa Kapaneumi 'enaya 'uguinuwediyaya, nadigega wate 'uda guinuwa'esedi bada 'ida 'asa gete 'enaya.’ ²⁴ Ta yaeona 'ai'ailimi 'aene nigeaya 'ebweu palopita 'ina bodao 'ediyega 'ana 'amayaba 'ida lobena. ²⁵ *Ta wanuwa'i'isi 'aene lowa palopita Ilaitiya 'ina tutaya kwabulao yaudi Isileli 'ena simiyami, ta Yaubada nigeaya Isileli wainena 'iesiesinuwe be Ilaitiya 'i'ita'i'isi tuta nina botana sinabwana, manuna yakwala 'etoi ta tupwana 'ediya nigeaya 'usana, ²⁶ ta esiya 'ebweu kwabula Salepati 'enega Yaubada 'iesinuwena Ilaitiya 'ana 'ita'i'ita manuna, nate Saidoni sena nina, ta Yaubada Ilaitiya 'ietunena kwabula nina 'ina 'asaya ga 'i'ita'i'isina. ²⁷ *Ta palopita Ilaisa wate 'ina tutaya tolepelo yaudi Isileli 'enaya simiyami, ta nigeaya 'ebweu yaita 'ediyega 'igiegie bobo'ane, ta esi 'ebweu namo goma Silia 'igie bobo'anena, 'ana esana Naamani.”

²⁸ Yesu 'ina ona gete 'ediyega taudi totapwalolo nidi 'igie gamwasowalidi, ²⁹ 'enega sitoolo ga Yesu sigiyaina ta 'asega si'au'ewa apwesena ga sitauyena 'idi 'asa 'oyana 'enaya, ga 'oya debanaya sisa'una be 'aene siasepala mwa'ute babagaya. ³⁰ Ta tauna boda nidi 'iaweyalidi ga 'itauya.

*Yesu 'ebweu tai 'igie bobo'anena yaluyaluwa bi'i 'enega
 (Maki 1:21-28)*

³¹ Ga muliyega 'imwa'uta Kapaneumi 'ena, nate Galili senanaya ga nada Sabateya tomota 'ie'itedi. ³² Ta tomota maibo'adi nuwadi 'iowana manuna 'ina e'ita maibo'ana palupaluna ta waiwaina.

³³ *Ta anuwa tapwalolo nina 'enaya 'ebweu tai 'imiyami, ta tai nina 'enaya yaluyaluwa bi'i lowa 'ilugu ga 'imiyami, 'enega tai nina 'enana sinabwanega 'ibwau, 'igwae, ³⁴ “Ya! Yesu, 'oyo goma Nasaleta, to'ase 'alena ga 'umai 'emaya? Nuwanuwayo be 'aene 'uda pe'uma, aga? Ta 'oyo sa'i ni'atu yamwalatonimu, 'oyo tuga Yaubada Natuna.”

³⁵ Ta Yesu 'iloinena, 'igwae, “'Ulosa'u, be tai nate 'enega 'uapwesama.” Ga palupaluna boda matadiya yaluyaluwa bi'i nina tai 'iulaena bale'uya ta 'enega yaluyaluwa bi'i 'iapwesa, ta nigeaya 'ebweu esilae tai nina 'ilobaloba. ³⁶ 'Enega maibo'adi silosuyaedi ga taudimo sienaidedi, sigwae, “Mwa'adega

* 4:25: 1 Kin 17:1-24, 18:1 * 4:27: 2 Kin 5:1-14 * 4:33: Md 8:28-29; Yo 6:69; Lu 8:28

sana gete? Ga ona namo 'ina waiwai 'enega yaluyaluwa bi'i 'iloinedi ga siapwesa.” ³⁷ Gote 'ena Yesu tetelina silelewanena Galili senanao 'ediya.

*Yesu tole'oasa yaudi 'igie bobo'enedi
(Madiu 8:14-17; Maki 1:29-34)*

³⁸ 'Enega Yesu anuwa tapwalolo nina 'enega 'iapwesa ga Saimoni 'ina anuwaya 'ilugu. Ga Saimoni lawana ooyaiyaiyega 'ile'oasa, 'enega Yesu sisidena be 'ida giebobob'ane. ³⁹ 'Enega Yesu 'ilugu ga 'ina 'ebe'eno selabenaya 'itoolo, ta le'oasa nina 'iloinena ga 'ina le'oasa 'isaligogo, 'enega waine nina 'itoolo ga 'adi masula 'igibubuna.

⁴⁰ Ta ni'atu sinala 'isuguwa ga tomota 'idi tole'oasao 'adi le'oasao dumadumadi be dumadumadi si'au'ewedima Yesu 'enaya, ga maibo'adi 'ebweuna 'ebweuna 'igitoodi ga sibobo'ana. ⁴¹ *Ta wate yaudi 'ediyega yaluyaluwa bi'i siapweapwesa ta sibwaubwau, sigwae, “Ona'ai'aila sa'i, 'oyo Yaubada Natuna!” Ga Yesu 'i'etobodedi be geya'abo nadigega sionaona'esa, manuna ni'atu simwalatonina 'aene tauna To'etoseyana nina Yaubada 'enega.

*Yesu 'iloguguya sakowasi
(Maki 1:35-39)*

⁴² Ta ni'atu tomwa 'iulisina ga Yesu 'asa nina 'ipilisinena ga tebweuna mwatui daitaya 'itauya. Ta tomota yaudi sie'ale be 'aene Yesu si'ebese, ta tuta nina silobena sieonena, sigwae, “Geya'abo 'utautauya. Bada tuga tamiyami.” ⁴³ 'Enega 'ieonedi, 'igwae, “'Aina wate 'asa 'ediya yatatauya be Yaubada 'ina lolina tetelina yada loguguyae. Gete tetela nina manuna ga Yaubada 'ietuneguma.” ⁴⁴ 'Enega 'iapwesa ga 'itauya Yudia senanao maibo'adi 'ediya, ga 'idi anuwa tapwaloloyao soladiya 'iloguguya sakowasi.

5

*Yesu 'ina tononoyao 'ibwauyedi
(Madiu 4:18-22; Maki 1:16-20)*

¹ 'Ebweu tuta Yesu 'itootoolo ola Genesaleta tupitupinaya ta boda simai ga sitoolo pogipogina be 'aene Yaubada 'ina ona Yesu 'enega sida nono. ² Gote 'enaya togomana 'idi waga 'eluwa 'i'itedi selabenaya silisidi dabalaya, ta togomana nidi ni'atu sisuya ga 'idi gomana si'utu'utudi. ³ 'Enega Yesu waga 'ebweu 'ena 'igelu, nate Saimoni 'ina waga, ga Saimoni 'ieonena be tupwana 'italadolo, ga 'enega 'italadolo ni'uya ga waga nina 'ena Yesu 'imiyatowa ta 'ie'ita boda 'ediya.

⁴ *Ta ni'atu 'ina e'ita 'igumwala ga Saimoni 'ieonena, 'igwae, “Saimoni, tupwana 'utaladolo ni'uya be 'imu gomana 'uyauye.”

⁵ Ta Saimoni 'igwae, “'Inapwana, boiboia sa'i 'agomana masalina ta nigea 'ebweu wate iyana 'a'ona'ona. Ta tuwa tuga 'imu ona manuna 'enega gomana yayauye.”

⁶ Siyauyena ga iyana yau wawasae si'onedi ga gomana nina abe 'i'esa'esabu. ⁷ 'Enega gosediyo mali wagega silo'uyoedi be 'aene simama be silemedi. 'Enega taudi 'idi wagega simai ga waga 'eluwa siloemaedi ga abe sidamadamana. ⁸ Gote 'ena Saimoni Pita iyana 'ana yau 'i'itedi ga Yesu 'aenaya 'ibwagobwago, ta Pita 'igwae, “'Inapwana 'uda pilisinegu, manuna 'abo'agu toto'umaligu.” ⁹ Ona gete 'i'inanena manuna magosenao nuwadi 'iowana 'ai'aila iyana nidi si'onedi manudi, ¹⁰ ta wate nadigega Saimoni gosena nidi Yemesa be Yoni, taudi Sebedi natunao. 'Enega Yesu

* 4:41: Md 8:29; Mk 3:11-12 * 5:4: Yo 21:2-6

Pita 'ieonena, 'igwae, “Geya'abo 'u'ate'ate sa'ala. Ta esi gete 'enega be tomota nadigega 'uda 'ona'esedi.”

¹¹ 'Enega maibo'adi silaga dabalaya ga yage yauyauna siebesinedi ga Yesu simuliyena.

*Yesu 'ebweu tolepelo 'igie bobo'anena
(Madiu 8:1-4; Maki 1:40-45)*

¹² Ta mali tutaya Yesu wate 'ebweu 'asa 'ena 'imiyami. Sena nina 'enaya 'ebweu tai bwalana maibo'ana lepelo 'i'ewena. 'Enega tai nina Yesu 'i'italobena ga 'ibwago sanamwa'uta bale'uya ga 'isidena, 'igwae, “'Inapwana, 'eguma 'imu nuwanuwa nadigega, kapekapeyana be 'ugie bobo'anegu.” ¹³ Ta Yesu nimanega tai bwalana 'igitoona ta 'igwae, “O, bobo'ana! 'Uda 'esasa.” Ga tai nina 'ana lepelo 'igumwala manini. ¹⁴ *'Enega Yesu tai nina 'iemataluwena, 'igwae, “'Utatauya ta geya'abo 'ebweu yaita wate 'ena 'usimasimanegu ta esi 'utatauya totaliya 'enaya be 'i'itayo, be 'enega 'imu taliya 'u'ebwaya Yaubada 'ena, to'ase nadigega 'ada lolina Mosese 'enega, be 'enega tomota sida mwalatoniyo 'aene ni'atu 'u'esasemu.”

¹⁵ Ta esi gote 'enega ga Yesu tetelina 'isinabwa 'ai'aila ga pwalu yaudi sidelima be 'aene Yesu 'ina ona sida nono, ta wate 'adi le'oasao 'aene 'ida giebobob'enedi, ¹⁶ *ta esi tuta yauyauna boda 'ediyega 'itautauya dumaduma be 'isidasida Yaubada 'enaya.

*Yesu 'ebweu tokweno 'igiebobo'anena
(Madiu 9:1-8; Maki 2:1-12)*

¹⁷ 'Ebweu 'asiyata 'enaya Yesu boda 'ie'ie'itadi. Ta 'aidi Palisiyao be lolina 'ana toe'itao taudi simai Galili be Yudia be Yelusalema 'asanao 'ediyega ga boda ma'ediyao simiyami ta sienioenono. Tuta gote 'ena Yaubada 'ina waiwaiyega Yesu tole'oasao 'igiegie bobo'anedi.

¹⁸ 'Enega boda 'ebweu tokweno 'ina 'ebe 'enoega si'aalinama ga sitoona be 'aene siluguye anuwaya be Yesu matanaya sisa'u. ¹⁹ Ta nigeaya sawesawediya, manuna pwalu sinabwa wawasae. 'Enega tokweno nina si'aala tu'eyena anuwa etaninaya ga 'ana 'atowa si'ewa yaulena ta 'enega tokweno nina ma 'ebe 'enona sietabetabeyena boda nidi gamwagamwani-diya, ga Yesu matanaya sisa'una. ²⁰ *Ga Yesu tomotai nidi 'idi emisa 'imwalatoninaya ga tai nina 'ieonena, 'igwae, “Gosiyagu, 'imu bubuna to'umalidi 'adi nuwataui ni'atu 'ulobedi.”

²¹ Ta sa'i, lolina 'ana toe'itao be Palisiyao Yesu 'ina ona ni'atu sinonona ga taudimo 'ediya sienaenaida, sigwae, “Yesu gete mwa'adega ga Yaubada 'ena 'ioopa'ala? Manuna nigeaya 'ebweu yaita sawesawenaya be tomota 'idi bubuna to'umalina 'ida nuwataui, nate namo Yaubada sawesawenaya.”

²² 'Idi nuwanuwa Yesu ni'atu 'imwalatonina, 'enega 'ieonedi, “To'ase manuna 'atemiya nate nadigega wanuwawanuwa'esa? ²³ Ta to'ase wanuwena yada onae tai gete 'enaya be 'aene yada gwae, ‘'Imu bubuna to'umalina ni'atu yanuwataui,’ nai yada gwae, ‘'Utoolo be 'utatauya?’ ²⁴ Ta wada mwalatoni 'aene 'abo'agu Tomota Natuna* ma igu lolina bale'uya be tomota 'idi bubuna to'umalina yanuwataui.” 'Enega tokweno nina 'ieonena, 'igwae, “'Abo'agu gete yaeonayo, ‘'Utoolo be 'imu 'ebe'eno 'u'aala be 'utatauya 'imu 'asaya.’

* **5:14:** 1 Loi 14:1-4; Lu 17:12-14 * **5:16:** Mk 1:35 * **5:20:** Md 8:13 * **5:24:** Tomota Natuna: Yesu tauna 'ieesena The Son of Man, 'ana mwalatoni tomota tuga. Yesu taunamo 'ieesena Tomota Natuna, ta 'ina e'itao 'ediyega tomota simwalatonina 'aene tauna To'etoseyana Keliso.

²⁵ Ta 'ilomanini ga boda matadiyega 'itoolo ga 'ina 'ebe'eno 'i'aalena ga 'itauya 'ina 'asaya ta ma ina gwausowala Yaubada 'ituputupu. ²⁶ Gote 'ena boda maibo'adi nuwadi 'iowana sinabwana, ga ma idi 'amayaba Yaubada situpuna, ga siona, “Ni'a 'ebweu 'ebe nuwaowana ta'itena.”

Yesu Libai 'ibwauyena

(Madiu 9:9-13; Maki 2:13-17)

²⁷ Ta muliyega Yesu 'iapwesa ga 'ebweu takisi 'ana to'ewa 'ana esana Libai 'i'itena 'ina anuwa 'ebe paisewa 'ena 'imiyami ta 'ieonena, 'igwae, “Libai, 'umuliyegu.” ²⁸ 'Enega Libai nina 'itoolo ta yage yauna 'ipilisinedi ga Yesu 'imuliyena.

²⁹ 'Enega Libai nina 'emasula sinabwana Yesu manuna 'iguinuwena, ga boda sinabwana simai Libai 'ina anuwaya 'e'ai nina manuna, ta takisi 'ana to'ewao yaudi wate ma'ediyao. ³⁰ Gote 'ena Palisiyao be 'idi lolina 'ana toe'itao silomugi Yesu 'ina tononoyao 'ediya, sigwae, “To'ase 'alena ga takisi 'ana to'ewao be wate toto'umalidi 'aina ma'emiya wa'e'ai egogona?”

³¹ Ga Yesu 'idi ona nina 'ie'isena, 'igwae, “Taudi bobo'adi geya nuwadi togile'oasa, ta tole'oasa esiya nuwanuwadi togile'oasa. ³² 'Abo'agu yamaiya nigeya topalupaludi manudi, ta esi toloegesiyao sabi lemedi, be 'aene nuwa 'ebuniyega sida bobo'ana.”

Yesu 'ina ona 'ebotana manuna

(Madiu 9:14-17; Maki 2:18-22)

³³ Ta muliyega 'aidi tomotai Yesu sieonena, sigwae, “Yoni 'ina tononoyao tuta yauna mabotanidi sisidasida Yaubada 'enaya, nadigega wate Palisiyao 'idi tononoyao 'idi guinuwa, ta mwa'adega ga 'enega 'oyo 'imu tononoyao nigeya sida edidigula, ta tuga si'e'a ta sinumanuma besobeso.” ³⁴ 'Enega Yesu 'igwae, “Mwa'adega, 'ilobwenena be ai 'ana toyo'oyao siedidigula 'abo toai me'olotona ma'ediya siegwausowala? Nai nigeya, aga? ³⁵ Ta wanuwa'i'isi 'aene tuta 'imeema be toai nina 'ipilisinedi 'enega esi sinuwamwau be siedidigula, ta si'ebotana.”

³⁶ Ta wate 'ebweu onasemalimali 'iemwasalina 'ediya, 'igwae, “Nigeya sawesawenaya 'oama auwaunega senasenamina ta'ewa be 'oama kadekadelina 'enaya tabwabwadae. Nigeya! Ta 'eguma nadigega, ni'atu 'oama auwaunana tagie to'umaliyena, ta wate auwaunana senasenamina 'oama kadekadelina nigeya 'ilobwelobwena. ³⁷ Ta wate nigeya 'ebweu yaita bwasi waiwaina nadigega oine auwauna 'ida siwena 'ebesiba kadekadelidi 'ediya, 'abona nai si'alasabudi be bwasi ta 'ebesiba 'adi mudala. ³⁸ Ta esi tada siwa 'ebesiba auwau daisidimo 'ediya. ³⁹ Ta 'abo yaita oine kadekadelina 'inumai 'iabe 'iona 'aene geya nuwana auwauna, manuna 'aene 'Oine kadekadelina esiya bobo'ana wawasae.’ ”

6

Yesu 'ina tononoyao 'asiyata Sabate 'enaya witi sigitagena

(Madiu 12:1-8; Maki 2:23-28)

¹ *Sabate 'ebweuna 'enaya Yesu ma ina tononoyao bagula solanega sitauya, ga 'ina tononoyao nidi witi atuna si'egitagedi ga si'etupiyepiyedi ga si'enidi. ² *Ta 'aidi Palisiyao si'itediya, ga sigwae, “Mwa'adega ga 'enega Sabate 'ana lolina wale'oale'oa?”

³ *'Enega Yesu Palisiyao 'idi ona 'ie'isena, 'igwae, “Buki Tabu 'ena si'etoladina Debida manuna be 'eguma wasawai wada mwalatoni 'aene

* 6:1: 2 Loi 23:25 * 6:2: Sia 20:10 * 6:3: 1 Sam 21:3-6

tauna magosenao sibotana ga ⁴ Yaubada 'ina anuwa 'ena 'ilugu ta beledi etaetabuna 'i'ewena ga si'enina. Beledi nina ma 'ana lolina 'aene totaliya dimo 'adi tagwala be sida 'ani. Ta sibotana 'enega tuwa tuga si'enina.”
⁵ 'Enega Yesu wate 'ieonedi, 'igwae, “Sabate 'ana 'Inapwana 'abo'agu tuga.”

Yesu nimameyomeyona 'igie bobo'anena
(Madiu 12:9-14; Maki 3:1-6)

⁶ Ta 'ebweu wate Sabate 'enaya Yesu 'ilugu 'ebweu anuwa tapwalolo 'enaya ga 'ie'ita. Anuwa nina 'enaya 'ebweu tai 'imiyami nima'atana meyomeyona. ⁷ *Ta wate 'aidi lolina 'ana toe'itao be Palisiyao simiyami, ta Yesu silomata'i'isi be 'abo tai nina 'igiebobo'ane Sabate 'enaya, ma'etamo 'enega sida e'ewa toloina matanaya.

⁸ Ta Yesu ni'atu sa'i 'idi nuwanuwa 'imwalatonina, 'enega tai nina 'ieonena, 'igwae, “'Utoolo be 'ulagama.” Ga tai nina 'itoolo ga 'ilaga. ⁹ *'Enega Yesu Palisiyao magosediyao 'ieonedi, 'igwae, “Gete 'igu enaida 'emiya: To guinuwa bobo'ana 'edayaya? Sabate 'ena talelema, nai tagie 'elouya? Ta'etoseyana nai taloemwawasa?”

¹⁰ Gote 'ena maibo'adi 'idune masimasiyedi ga 'enega tai nina 'ieonena, 'igwae, “Nimayo 'uyasitoto.” Ga tai nimana 'iyasitotona ga 'ibobo'ana. ¹¹ *Gote 'ena Palisiyao magosediyao 'igiegamwasowala 'ai'ailidi ga taudimo 'ediya sigwae, “Tai gete mwa'adega tagie losa'u'ese?”

Yesu 'ina tosimanao 'iesinuwedi
(Madiu 10:1-4; Maki 3:13-19)

¹² Tuta gote 'enaya Yesu 'itu'e 'oyaya ga nada boiboi maibo'ana Yaubada 'ena 'isidasida. ¹³ 'Enega tomwa 'iulisina ga 'ina tononoyao 'ibwauyedi ga 'ediyege site tuwelo 'iesinuwedi ga 'ieesedi tosimanao.

¹⁴ *Tosimanao nidi 'adi esanao getedi: Saimoni, tauna wate 'ieesena Pita, ta tasina Anidulu, ta wate Yemesa be, Yoni be, Pilipi be, Batolomiu be, ¹⁵ Madiu be, Tomasi be mali Yemesa tauna Alipio natuna, ta wate mali Saimoni, tauna togewana 'ebeloina manuna, ¹⁶ be wate Yudasa tauna Yemesa natuna, ta wate Yudasa Isikaliota, tauna ma'etamo Yesu 'ida telesipupuye.

Yesu tole'oasa yaudi 'igie bobo'anedi
(Madiu 4:23-25)

¹⁷ Ga 'ina tosimanao nidi ta wate 'ana tomuliyao yaudi, maibo'adi ma'ena 'oyega siebusima ga 'abatau 'ena sitoolo. 'Abatau nina 'enaya boda sinabwana simiyami, taudi simai Yudia be Yelusalema be wate Taiya ta Saidoni senadi le'awidi 'ediyege.

¹⁸ Taudi simai 'aene Yesu 'ina onao sida nonodi ta wate 'aene 'adi le'oasao 'ida giebobo'anedi. Ta wate taudi yaluyaluwa bi'i silugu 'ediya nuwanuwadi be yaluyaluwa nidi 'ediyege 'ida ula apwesedi. ¹⁹ *Boda nidi maibo'adi nuwanuwadi be Yesu sida gitoo be 'enega 'adi le'oasa sigugumwala, manuna si'itena Yesu 'ena waiwai 'imiyami.

Nuwamwau 'ana e'isa gwausowala
(Madiu 5:1-12)

²⁰ *'Enega Yesu 'ina tononoyao nidi 'iduneyedi ga 'ieonedi, 'igwae, “'Abo 'omi gomagamabesomi, wada gwausowala manuna Yaubada nimanaya wamiyami. ²¹ *Ta 'omi 'abo wabotana wada gwausowala, manuna

* **6:7:** Lu 14:1-5 * **6:9:** Yo 7:23 * **6:11:** Lu 11:53-54 * **6:14:** Yo 6:70-71 * **6:19:** Lu 8:46
 * **6:20:** Ais 66:2 * **6:21:** Ais 61:3; Et 7:16-17

ma'etamo gamwami 'ipapawa. Ta wate 'omi 'abo wadedoi, wada gwau-sowala manuna ma'etamo waedagi.

²² *'Abo'agu Tomota Natuna ta wada gwausowala 'eguma manugu tomota sietalauwalemi, nai siguitoyasemi, nai silo'aegilemi nai si'awa to'umaliyemi. ²³ Tuta gete 'ediya 'abo mwau nidi siapwesa, manudi wada gwausowala be watoolo be walausa, manuna 'ami pali bobo'ana galewaya 'imiyami. Ta wada nuwa'i'isi 'aene gete tuga to'awa to'umali nidi tubudiyao lowa palopitao si'awa to'umaliyedi, nadigega wate 'omi tuta gete 'enaya si'awa'awa to'umaliyemi.

²⁴ *Ta 'abo 'omi ni'atu waesaesa nuwa'ole'olemi, manuna 'imi esaesa ni'atu walobena, ta ma'etamo nigeaya. ²⁵ Ta yaisigedi 'omi gete tuga ni'atu gamwami 'ipawa, ma'etamo wada nuwamwau manuna 'iabe botana sinabwana waloba. Ta wate 'abo gete tuga waedaedagi, ma'etamo ma imi nuwamwau wadedoi.

²⁶ Ta tuta nidi 'ediya 'eguma tomota yaudi si'awa bobo'anemi, wada nuwaila be wada nuwamwau, manuna lowa taudi tubudiyao wate nadigega palopita kabokabo si'awa bobo'enedi.

*'Ami talauwalao wada obobomedi
(Madiu 5:38-48, 7:12)*

²⁷ *Ta e'ita gete wada nono be 'ami talauwalao wada obobomedi, ta taudi siguitoyasemi wada lemedi, ²⁸ ta wate taudi si'awa'awa to'umaliyemi wada 'awa obobomedi, ta taudi sietalauwalemi manudi wada sidasida be Yaubada 'ida lemedi. ²⁹ Ta 'abo yaita 'ase'aseyo 'isapi, geya'abo nimana 'ue'isaile ta esi mali 'ase'ase wate 'utagwale be 'isapi. Ta 'eguma yaita 'imu sita 'i'ewena, 'amu 'oama wate 'uda tagwale 'enaya. ³⁰ Ta wate 'eguma yaita 'emuya 'isisida 'ebweu yage manuna, yage nina 'uda 'ebwa'e. Ta 'abo yaita 'imu gwegwe 'i'ewena ga 'ena 'imiyami, geya'abo manuna 'uonaona limalimana.

³¹ Ta 'abo to'ase nuwanuwami be tomota 'emiya siguinuwei, 'omi wate nadigega 'ediya wada guinuwa'esa.

³² Ta 'abo 'aina tomota siobobomemi be taudimo waobobomedi, nigeaya 'ebweu 'ana bobo'anamo 'emiya, manuna toto'umalidi wate gosediyaos iobobomedi, 'enega taudi be 'omi tuga 'imi bubuna leleleya. ³³ *Ta wate nadigega 'abo 'aina tomota silememi be taudimo walemedi, nigeaya 'ebweu wate 'ana bobo'anamo 'emiya, manuna toto'umalidi wate gosediyaos silemedi. Ta 'idi bubuna tuga nadigega 'omi 'imi bubuna.

³⁴ Ta 'eguma oboboma wa'ebwaya taudi namo wanuwena be 'aene 'emiya sida e'isa limana, to'ase guinuwa nina 'ana bobo'ana 'emiya? Guinuwa nidi nadigega taudi toto'umalidi siguiguinuwedidi gosediyaos 'ediya be 'aene 'idi 'ebwaya nina 'ana e'isa sida lobalima. ³⁵ Ta 'omi esi 'ilobwenemi be 'ami talauwalao wada yaledi be wada obobomedi be wada 'ebwaya 'ediya, ta geya'abo e'isa manuna wayamwayamwa. Ta ma'etamo 'ami e'isa sinabwana wada loba, be 'enega 'omi Toloetana sana natunao. Manuna tauna toto'umalidi ta wate tooopa'alao 'iobobomedi. ³⁶ *'Enega 'omi wate wada 'atenuwa'ole'ole tuga, nadigega Tamami 'i'atenuwa 'ole'ole'ese mi.

*Geya'abo gosemiyao wa'awa'awa to'umaliyedi
(Madiu 7:1-5)*

* **6:22:** Yo 16:2; 1 Pi 4:14 * **6:24:** Ye 5:1-6 * **6:27:** 1 Pi 3:9 * **6:33:** Lu 14:12-14 * **6:36:** Ep 4:32; Sia 34:6-7

37 *Ta geya'abo tomota wa'awa'awa to'umaliyedi 'abona nai Yaubada wate 'i'awa to'umaliyemi. Ta wate geya'abo gosemiyao wae'ewadi, be 'enega 'omi geya'abo e'ewa walobaloba. Ta esi gosemiyao 'idi bubuna wada nuwataudi be 'enega Yaubada 'omi 'imi bubuna 'ida nuwataudi.

38 *Ta wate ma imi 'atetagwala tomota wada obobomedi, be 'enega Yaubada 'ida obobomemi, be 'ina oboboma nina sinabwa wawasae 'emiya 'ida 'etosiwa. Manuna to'ase 'imi guinuwa tomota 'ediya, Yaubada wate nadigega 'ida guinuwa 'emiya.”

39 'Enega onasemalimali getedi 'i'ebwa'edi, 'igwae, “Mwa'adega? Sawesawenaya be 'ebweu tomatakebokebo gosiyana matakebokebona 'ianugane? Nai nigeya, aga? 'Eguma nadigega 'iguinuwa'esa 'iabe siteluwa nidi gaula 'ena sibebe'u. 40 *Wate nadigega 'abo 'ebweu tonono, nigeya sawesawenaya be 'ina toe'ita 'ina mwalatoi 'imwalatoi sine. Nate namo 'abo 'ina mwalatoi 'isinabwa ta esi 'enega siteluwa nidi 'idi mwalatoi leleleya.

41 Nigeya 'ilobwelobweneyo be tasiyo manuna 'uona 'abo matanaya kaiwe senasenamina 'imiyami, manuna 'oyo wate matamuya kegabugabu 'imiyami ta nigeya 'u'ita'ita. 42 'Enega geya'abo tasiyo 'ueonai be 'ugwae, ‘Tasigu, 'ilobwenegu be 'aene kaiwe senasenamina matamuyega ya'ewayauale,’ manuna 'oyo wate kegabugabu sinabwana matamuya 'imiyami nigeya 'u'ita'ita. Ona'ai'aila 'oyo 'ebweu tokabo, aga? Ta esi kegabugabu matamuyega 'uda gimi 'ewayauale, be 'enega 'udune 'ai'aila ta muliyega tasimuna matanega kaiwe senasenamina 'u'ewayauale.

*Tomota 'idi bubuna nadigega kaiwe uwana
(Madiu 7:16-20, 12:33-35)*

43 “Kaiwe bobo'ana nigeya sawesawenaya be uwana to'umalina 'iuwae. Nadigega wate kaiwe to'umalina nigeya sawesawenaya be uwana bobo'ana 'iuwae. 44 'Enega kaiwe 'ebweuna 'ebweuna uwadi 'ediyega tamwalamwalatonidi 'aene kaiwe nidi bobo'adi nai to'umalidi. Ona'ai'aila, nigeya sawesawenaya be kwakwakwala 'ediyega damaya* uwana taloba. Wate nadigega nigeya sawesawenaya be buyubuyuwa 'enega sibweya† uwana taloba. 45 *Nadigega tai 'ina bubuna, 'abo tai 'ina nuwanuwa bobo'ana 'ina bubuna maibo'ana bobo'ana. Ta 'abo tai 'ina nuwanuwa to'umalidi, 'ina bubuna maibo'ana to'umalina. Manuna nuwanuwao nidi to'ase nadigega 'atemiya simiyami tuta yauyauna 'awamiyega siapweapwesa.

*To'abi anuwao 'eluwa
(Madiu 7:24-27)*

46 *‘‘Ta to'ase manuna wa'awa 'Inapwanaegu, ta 'igu ona nigeya wada ematamatanedi. 47 *Ta 'abo yaita 'oyo 'umama 'eguya be 'igu ona 'unonodi be 'uguinuwedi, 'oyo 'imu bubuna nadigega 'ebweu to'abi anuwa yae'ita 'emiya. 48 To'abi anuwa nina nugana 'ina 'autui pa'alina 'ilobena, gulewa daisinamo 'enaya, ga 'ina anuwa 'ena 'i'abina. 'Enega tuta nina 'usana sinabwana 'imwa'uta ga muluwa 'idau, 'idau ga anuwa nina 'iununa ta nigeya 'igiegie to'umaliye, manuna 'autui bobo'ana 'ena 'i'abi. 49 Ta esiya 'abo yaita 'oyo 'igu ona 'unono namo ta nigeya 'uematamatane, 'oyo tuga

* 6:37: Ye 2:13 * 6:38: Ona 19:17 * 6:40: Yo 13:16 * 6:44: damaya: Me Yudia 'idi kaiwe uwana 'ana esana pigi (fig), 'ana 'ita damaya uwana nadigega. † 6:44: sibweya: Me Yudia 'idi kaiwe uwana 'ana esana oine (grape), 'ana 'ita nadigega sibweya uwana. * 6:45: Ye 3:10-12; Md 12:35 * 6:46: Md 7:21 * 6:47: Ye 1:22

'atuwa to'abi anuwa nina kaukau daisinamo 'ena 'i'abina. Ta tuta nina muluwa 'iapwesa, anuwa nina 'iununa ga 'i'ebuiyena ta 'ieligeiya to'olina."

7

Yesu tolosaiyao 'idi toloina 'ina 'ali'ei 'igie bobo'anena (Madiu 8:5-13)

¹ Ta Yesu 'ina ona tomota 'ediya ni'atu 'igumwala, ga 'enega 'iapwesa ga 'itauya Kapaneumi 'enaya. ² 'Asa nina 'enaya, tolosaiyao taudi me Loma 'adi toanugana 'ebweu, ma ina 'ali'ei simiyami. Ta 'ina 'ali'ei nina 'ioboboma 'ai'ailena, ta tuta gete 'enaya 'ile'oasa sinabwana, ta 'iabe 'imwamwawasa.

³ Ta toloina nina Yesu 'ina mai alena 'inonona, ga me Yudia 'idi 'inapwanao 'aidi 'ietunedi Yesu 'ena, be sisida be 'aene Yesu 'ida mai, be 'ina 'ali'ei nina 'ida giebob'ane. ⁴ Ta 'inapwanao nidi ni'atu simai Yesu 'ena ga si'awanoi, sigwae, "Inapwana, nuwanuwama 'uma be tatatauya be gosemai 'ina 'ali'ei 'ebweuna 'ile'oasa 'uda giebob'ane, ⁵ manuna tauna tai bobo'ana, ta wate maibo'ada me Yudia 'iobobomeda, ga 'ida anuwa tapwalolo 'i'abina."

⁶ 'Enega Yesu 'itagwala ga ma'edi sitauya. Sitauya ga sena nina selabenaya siapwesa, ga toloina nina gosena 'aidi wate 'ietunedi Yesu sabi 'etobode. Ta simai Yesu 'enaya ga sigwae, "Inapwana 'ima toanugana 'igwae 'aene 'oyo tai sinabwayo 'enega nige'ya 'ilobwelobwene be 'ululugu 'ina anuwaya. ⁷ Ta wate nige'ya 'ilobwelobweneyo be tauna ma'iyayo 'edayo waelobaloba. Ta esi nuwanuwana 'aene 'uda onamo be 'enega 'ina 'ali'ei 'ida bobo'ana. ⁸ Ta wate 'enana gete nadige'ga 'igwae, 'Abo'agu loina yamwalamwalatoni, ta 'agu toloinao 'idi ona 'ana toematamatana, ta wate 'igu tolosaiyao yaloiloinedi, ta 'eguma 'ebweuna yaeonai "Utau'ya", 'itatauya tuga; ta 'abo 'ebweu wate 'ena yagwae "Umai," wate 'imama, ta 'abo 'igu topaisewa 'ebweu yaeona be yagwae, "Gete 'uguinuwe", 'ida guinuwa tuga."

⁹ Gete ona nidi Yesu 'inonodiya ga nuwana 'iowana 'ai'aila, ta 'iasakowasi ga boda nidi simulimuliye 'ieonedi, 'igwae, "Ona'ai'aila, nige'ya 'ebweu yaita wate yalobaloba me Isileli 'emiyega 'ina emisa tai gete nadige'ga."

¹⁰ *'Enega toepilialeale nidi siila limana toloina nina 'ina anuwaya, ga nada 'ali'ei nina silobena, ni'atu 'ibobo'ana.

Kwabula 'ebweuna natuna me'olotona mwawasega 'igietoolo limena

¹¹ Ta nige'ya tuta dudulana mulinaya, Yesu 'itauya 'ebweu 'asa 'enaya, 'ana esana Neini. Ta 'ina tononoyao be wate boda sinabwana si'oayabuna. ¹² 'Imai 'asa selabenaya ga tomwawasa ma 'ana to'aalao 'ilobedi siapweapwesama 'asa nina 'enega. Tomwawasa nina kwabula natuna, 'ebweunamo tuga. 'Enega kwabula nina boda sinabwana ma'ena sitautauya sabi sa'u 'ali'ali.

¹³ *Gote 'ena Yesu kwabula nina 'i'itena ga 'i'atenuwa 'ole'oleyena ga 'ieonena, "Geya'abo 'udedo." ¹⁴ 'Enega 'inao ga tomwawasa nina 'ana wadu 'igitoona ta to'aala nidi sitoolo enono. Ga Yesu 'igwae, "Tubuwau, 'utoolo." ¹⁵ *Ta tubuwau nina 'itoolo ga 'iona. 'Enega Yesu tubuwau nina 'i'au'ewena, ga sinana 'i'ebwa'ena.

¹⁶ Gote 'ena tomotai nidi simatauta ga Yaubada situpuna, sigwae, "Palo-pita sinabwana ni'atu gete 'iapwesama. Gete Yaubada 'ina ayausa 'abo'ada

* 7:10: Yo 4:51 * 7:13: Lu 8:41-42, 49-55 * 7:15: 1 Kin 17:21-24

'ina tomotaiyao 'edaya.” 17 Gote 'ena Yesu alena silelewanena Yudia maibo'ana ta wate 'asa nidi selabenaya maibo'adi 'ediya.

*Yoni togiebatitaiso 'ina 'ebesa Yesu manuna
(Madiu 11:2-6)*

18 Ta muliyega Yoni 'ana tomuliyao ale gete sisimanena 'idi 'ena'i 'ena. 19 'Enega 'ina tononoyao 'eluwa 'ibwauyedi ga 'ieonedi, 'igwae, “Watauya be 'inapwana nina waenaide, nai tauna To'etosena nina manuna yaonaona, nai mali tai wate tada yamwa?”

20 Ta ni'atu simai Yesu 'enaya ga sieonena, sigwae, “Yoni togiebatitaiso 'ietunema ga 'amai sabi enaideyo, nai 'oyo To'etoseyana niyo, nai mali tai wate 'ayamwa?”

21 Tuta gete 'enaya Yesu 'etamo tuga tole'oasao 'adi le'oasao, be 'adi muyao, be yaluyaluwa bi'i 'ediyege 'igiegie bobo'enedi, ta wate tomatakebokebo matadi 'igie 'esasedi. 22 *'Enega muliyega siteluwa nidi 'idi enaida Yesu 'ie'isena, 'igwae, “Waila be Yoni 'ena waemwasala yage nidi 'eguyega ni'atu wanonodiya ta wa'itedi, nate: tomatakebokebo matadi ni'atu si'esasediya, tolopegoi ni'atu sibobo'ana ga sitautauya, tolepelo bwaladi sibobo'ana limana, totenatui ni'atu ona sinoono, tomwawasa sitoolo limana, ta wate togomabeso tetela bobo'ana ni'atu sinonona. 23 'Enega watauya be Yoni waeona be geya'abo manugu 'ienuenuanaluwa, manuna 'abo yaita 'ina emisa manugu nigeya 'ineeneta, tauna 'ida gwausowala.”

*Yesu 'ina simana Yoni manuna
(Madiu 11:7-19)*

24 Yoni 'ina tononoyao nidi siila, ta Yesu 'ilolagata ga boda 'ediya Yoni manuna 'isimana, 'igwae, “Lowa maibo'ami sena mwatui daitaya watauya Yoni sabi nonona, ta to'ase nuwanuwami be 'aene wa'ita? Nai nuwanuwami 'aene 'ebweu pwatula sinabwana yagila 'iniuniuye wa'ita?

25 Nai 'ebweu tai ma 'ana 'oama esaesa sabi 'itana? Nai nigeya, manuna taudi ma 'adi 'oama esaesa tolaina sinabwadi 'idi senaya simiyami ma idi gwausowala. 26 Ta to'ase sana manuna ga watauya sena mwatui daitaya? Nai wanuwena 'aene 'iabe palopita 'ebweu wa'ita, aga? Ona'ai'aila, tai nina wa'itenaya palopitao 'isinabwa sinedi. 27 *Yoni nina manuna lowa Yaubada 'ina ona Buki Tabu 'ena gete nadigega 'igimi simanena, 'igwae, 'Gete 'igu toepilialeale yada etune matamuya 'itatauya be 'imu 'eda 'ikakali.’

28 'Enega Yesu wate 'iona ga 'igwae, “Yoni tauna me bale'u maibo'adi 'isinabwa sinedi, ta maibo'adi taudi Yaubada 'ina 'ebeloina solanaya Yoni sisinabwa sinena.”

29 *'Enega pwalu nidi ta wate takisi 'ana to'ewao Yesu 'ina ona getedi sinonona ga Yaubada situpuna, manuna taudi lowa Yoni 'igie bapitaisoedi.

30 Ta esi Palisiyao be laina 'ana tomwalatoyao Yaubada 'ina nuwanuwa siguitoyasena, 'enega geya nuwadi be Yoni 'igie bapitaisoedi. 31 'Enega Yesu 'iona, “'Omi 'epata gete mwa'adega yada loesawa'i'i'esa 'imi bubuna manuna?” 32 Nai yada gwae, 'omi 'atuwa nadigega gogama 'ebe gimwane solanaya siesaesasala ta gosediya 'ediya sibwauwau, sigwaegwae, 'Gose-mao, mwa'adega sa'i 'a'abilabi sinaa ta nigeya wada lausa, ta wate 'a'ewa'ewabamu ta nigeya wada dedoi.’ 33 Loesawa'i'i' gete 'ana mwalatoi 'aene, Yoni togiebatitaiso nina 'imai ga beledi nigeya 'i'e'ai ta oine nigeya 'inumanuma, ta 'enega waona 'aene yaluyaluwa bi'i Yoni 'igie kabaleyena?

* 7:22: Ais 35:5-6; Md 15:30-31; Mk 7:32-37; Lu 5:12-13, 7:12-16 * 7:27: Mal 3:1; Lu 3:2-6 * 7:29: Md 21:32

³⁴ *Ta esi 'abo'agu Tomota Natuna yamai be ya'e'ai ta yanumanuma, ta wate manugu walomugi, wagwaegwae, 'Tai getei to'ai ta tonuma diidiga, ta wate takisi 'ana to'ewao be 'aidi wate toto'umalidi 'iegosigosiyanedi.'
³⁵ Ta taudi tomwalatoi 'ai'aila ma'etamo 'idi guinuwa bobo'adi 'ediyega mwalatoi 'ai'aila 'iapweapwesa."

Toto'umalina 'ebweu Yesu 'aena 'ibunamina

³⁶ 'Ebweu tuta Palisi 'ebweu, 'ana esana Saimoni, Yesu 'ibwauyena be ma'iyana si'a'a. 'Enega Yesu 'ilugu Palisi nina 'ina anuwaya ga 'imiyatowa sabi 'e'ai. ³⁷ Ta 'asa gote 'enaya 'ebweu waine toto'umalina 'imiyami. Waine nina ni'atu 'imwalamwalatoni 'aene Palisi 'ina anuwaya Yesu 'i'e'ai. 'Enega bunama bobo'ana ma 'ana atu bobo'ana wawasae 'ime'ena, ³⁸ ga Yesu deinaya 'itoolo ga 'idedoi ga mataselunega Yesu 'aena 'iepwasaena, ga 'uya'uyanega 'aena 'ilo'i'ilidi, manuna waine nina 'uya'uyana dudulana, ta wate Yesu 'aena 'i'awamuidi ga bunama nina 'isiwena Yesu 'aenaya. ³⁹ 'Enega Palisi nina taunamo 'ena 'inuwanuwa kwaiya 'igwae, "Tai gete, 'eguma tauna palopita, 'ida mwalatoni waine gete 'igitogitoona tauna toto'umalina."

⁴⁰ Ta Yesu 'ilolagata ga 'igwae, "Saimoni, nuwanuwagu be 'ebweu yage yasimane 'emuya." Ga Saimoni 'igwae, "Inapwana, to yage? 'Uda eoneguma."

⁴¹ 'Enega Yesu 'igwae, "Ebweu toesaesa ta tomota 'eluwa 'igie lowagedi, 'ebweuna 'ina lowaga nadigega paibi analedi kina, ta 'ebweu nadigega pipiti kina. ⁴² Ta siteluwa nidi nigeya sawesawediya be siyoyotula, 'enega toesaesa nina siteluwa nidi 'idi lowaga 'inuwataudi. 'Enega yaenaideyo, siteluwa nidi 'ediyega yaita 'idi 'inapwana nina 'ilokagutokiyena?"

⁴³ 'Enega Saimoni Yesu 'ina ona 'ie'isena, 'igwae, "Nai tai nina tauna 'ina lowaga sinabwana 'ilokagutoki."

Ga Yesu 'igwae, "O, ona'ai'aila." ⁴⁴ *'Enega 'isanaila waine nina 'enaya, ga 'igwae, "Saimoni, waine gete 'ina guinuwa manugu 'u'itena, nigeya nadigega 'oyo. Manuna 'imu anuwaya yaluguma ta bwasi 'aegu 'ana 'utu manuna nigeya 'u'ebwa'ebwa'egu, ta esi waine gete mataselunega 'aegu 'i'utudi ga 'uya'uyanega 'ilo'i'ilidi. ⁴⁵ Ta wate 'oyo aesota 'ana 'awamui nigeya 'uguiguinuwe 'eguya, ta tauna esi 'igu mai'unuyega 'aegu 'i'awa'awamuidi. ⁴⁶ Nigeya wate bunamega 'ueoeoloigu, ta tauna esiya 'ina bunamega 'aegu 'ieoloidi. ⁴⁷ Tauna 'ina to'umalinao yaudi ni'atu yanuwataudi, 'enega 'iobobomegu sinabwana, ta esi 'abo yaita 'ina to'umalina gidalina be yanuwatau, 'ina oboboma 'eguya wate gidalina."

⁴⁸ *'Enega Yesu waine nina 'ieonena, 'igwae, "Imu to'umalinao ni'atu yanuwataudi."

⁴⁹ Ta tomotai nidi taudi ma'enaos si'e'a, Yesu 'ina ona sinonona ga taudimo 'ediya silomugi, sigwae, "Yaita sana gete be 'aene to'umalinao 'inuwataudi?"

⁵⁰ Ga Yesu esi waine nina 'ena 'igwae, "Imu emisa 'enega ni'atu 'etoseyana 'ulobena, 'enega ma imu gwausowala 'utauya."

8

Iine 'aidi Yesu 'ina lema 'ediya sie'isena

¹ *Ga muliyega Yesu 'itoolo ga 'itauya 'asa sinabwadi be gidalidi 'ediya, Yaubada 'ina lolina 'ana tetela bobo'ana sabi loguguyaena, ta 'ina tononoyao

nidi site tuwelo ma'ena. ² Ta wate 'aina iine ma'ediyao, nate taudi lowa 'ediyega yaluyaluwa bi'i Yesu 'iula apwesedi ta wate 'adi le'oasao 'igie bobo'aned. Iine nidi nate Meli Magidala, tauna lowa 'enega yaluyaluwa bi'i sebeni Yesu 'iula apwesedi, ³ ta wate Yoana, tauna Kusa mwanena, Kusa nina Elodi 'ina toguinuwa, ta wate Susana be wate 'aidi iine ma'ediyao. Iine nidi taudi 'idi gwegweyega Yesu magosenao si'ita'i'isidi.

*Atu 'ana onasemalimali
(Madiu 13:1-9; Maki 4:1-9)*

⁴ Tomota yaudi 'asa yauna 'ediyega simai ga siegogonama Yesu 'enaya, ga Yesu ona semalimaliyega 'ie'itedi, 'igwae, ⁵ “Tobagula 'ebweu 'ina bagulaya 'itauya ga witi atuna 'ilelewanedi, ga 'aina atuna 'edaya sibe'u ga tomota siaebaebatud, ta wate manuwa si'itedi ga simwa'utama ga si'enidi. ⁶ Ta 'aina atuna bwa'a logulegulewana 'enaya sibe'u ga sitabwa ga muliyega si'oapelu, manuna bwa'a nina nigeya gonitunamo. ⁷ Ta 'aina atuna kwakwakwala 'ediya sibe'u ga sitabwa enoenowa ta esi kwakwakwala 'iewaiwai ga 'ididi emwawasidi. ⁸ Ta 'aina atuna bwa'a bobo'ana 'enaya sibe'u ga sitabwama ga sisinabwa ga siuwa, ta 'ediyega sesoi bobo'ana silobena, manuna atu nidi 'ebweuna 'ebweuna 'ediyega analedi silobedi.”

'Enega Yesu boda 'ieoned, 'igwae, “'Eguma matenami ona gete wada nono.”

*Atu 'ana onasemalimali 'ana li'ama
(Madiu 13:10-23; Maki 4:10-20)*

⁹ Ta muliyega 'ina tononoyao Yesu sienaidena, sigwae, “'Imu ona semalimali nidi to'ase 'adi mwalatoi?”

¹⁰ *Ga tauna 'igwae, “'Omi ni'atu Yaubada 'emiya 'itagwala be 'ina lolina sola'ai'aalidi 'ana tomwalatoiyo, ta esi tomota yaudi onasemalimali sinono ta 'ana nuwasabwalena nigeya, ta wate 'ana mwalatoi si'ebe'ebese ta geya'abo silobaloba. ¹¹ *Ta ona semalimali nina 'ana li'ama gete nadigega: Atu nina nate Yaubada 'ina ona. ¹² Ta atu nidi 'edaya sibe'u taudi nate tomota nidi ona sinono namo, ta Seitani 'imai ga 'atediyega ona nina 'i'ewa yaulena, 'enega geya'abo siemiemisa be 'aene Yaubada 'i'etoseyedi. ¹³ Ta atu nidi sibe'u bwa'a logulegulewana 'enaya, tomotai nidi taudi nate Yaubada 'ina ona manuna sigwausowala, ta nigeya lamudi 'ipa'apa'ala manuna 'idi emisa nigeya sinabwana, be 'abo 'ebetoo 'ediya 'iapwesa 'iabe sibebe'u. ¹⁴ *Ta atu nidi kwakwakwala 'ediya sibe'uya tomotai nidi taudi ona nina sinono, ta 'idi nuwanuwa maibo'ana 'itautauya esaesao be bale'u gwausowalinao ta wate yage yauna 'ediya, ta 'enega Yaubada 'ina ona 'ediya nigeya uwana 'ida apwesa. ¹⁵ *Ta atu nidi bwa'a bobo'ana 'ena sibe'uya, taudi nate ma idi 'atetagwala ona nina sinonona, 'enega sie'alama'i'itana, ga Yaubada 'ina ona 'ediya 'iuwa 'ai'aila.”

*Mayale 'ana ona semalimali
(Maki 4:21-25)*

¹⁶ Ta Yesu wate 'ediya 'igwae, “Nigeya 'ebweu yaita mayale loeloe'abina 'isa'usa'u kwaiye 'ule nai sita 'ediyega, ta esi 'atamanaya 'isa'u be 'enega anuwa 'ana tomiyanao 'imaedanidi. ¹⁷ 'Enega 'eguma to yage 'atemiya wak-waiyedi, ma'etamo maedana nina 'igieapwese. Ta to'ase sa'usa'ukwaiyina, ma'etamo yage nidi 'iloapwese 'atamanaya.

* **8:10:** Lu 10:21 * **8:11:** 1 Pi 1:23 * **8:14:** Lu 18:18, 22-24 * **8:15:** Yo 6:28-29; Ye 1:22

18 *¹Enega wanuwa'i'isi be ona waenono 'ai'aila. Manuna 'eguma yaita 'enaya Yaubada 'ina gwegwe 'imiyami 'iabe gwegwe nina 'iloposeyane. Ta yaita 'enaya nigeza Yaubada 'ina gwegwe 'imiyami, ta taunamo 'inuwena 'aene Yaubada 'ina gwegwe 'ena 'imiyami, 'iabe Yaubada gwegwe nidi 'enega 'i'ewa yauledi.

*Yesu sinana be tasinao si'ebesena
(Madiu 12:46-50; Maki 3:31-35)*

19 Ga muliyega Yesu sinana be tasinao simai sabi 'itana, ta pwalu sinabwa wawasae, 'enega nigeza sawesawenaya be silulugu Yesu 'enaya. ²⁰ Ta ona namo sietunena, sigwae, "Inapwana, sinayo be tasimwao wa'ita apwesa 'atamanaya sitootoolo, ta nuwanuwadi 'oyo."

21 'Enega Yesu 'ieonedi, 'igwae, "Nigeza taudimo, ta esi 'eguma yaisigedi Yaubada 'ina ona sinono be siematamatane taudi sinagwao nai tasigwao."

*Yesu yagila be lisu 'iba'edi
(Madiu 8:23-27; Maki 4:35-41)*

22 'Ebweu tuta Yesu ma ina tononoyao sigelu ga 'ediya 'isimana, 'igwae, "Taabala mali esenaya." 'Enega situpa, ²³ ga sipilipili ta Yesu 'i'eno'eno ga 'i'eno mwataya. 'Enega wediliya sinabwana 'itowama ga lisu sinabwana sisiwasiwa taona wagaya ta selabenaya be sidadamana. ²⁴ 'Enega tomotai nidi Yesu silowanowanona ga sigwae, "Inapwana 'utoolo, 'iabe tadadamana!" 'Enega Yesu 'itoolo ga yagila be lisu 'iba'edi, 'igwae, "Walosa'u!" 'Enega silosa'u ga 'isiwalowa.

25 *²Ga Yesu 'ina tononoyao 'ieonedi, 'igwae, "Mwa'adega? Nai nigeza waemiemisegu, aga?" Ta taudi siomayamaya ta wate nuwadi 'iowana, ga taudimo 'ediya sigwae, "To tai sana gete? Ga yagila be lisu 'iloinedi ga 'enana siematamatanena!"

*'Ebweu tai solanega yaluyaluwa bi'i yaudi siapwesa
(Madiu 8:28-34; Maki 5:1-20)*

26 Ta ni'atu Galili mali senaya siabala ga silugu me Gelasine 'idi le'awaya. ²⁷ 'Enega Yesu 'isuya dabalaya ta 'ebweu tomiya'asa 'iapwesama. Tai nina lowa solanaya yaluyaluwa bi'i silugu ga 'ena simiyami. Ta tai nina tuta dudulana 'oama nigeza 'ida 'otena, ta anuwa 'ediya nigeza 'ida miyana, ta esiya 'ina 'ebemiya 'ali'ali duluina 'ediya.

28 *³'Enega tai nina Yesu 'i'itena, ga 'ibwau ta 'ibe'usana mwa'uta, ga 'ibwautoila, 'igwae, "Yesu ye, 'oyo Yaubada To'ewaiwai sana Natuna, to'ase 'utootoo be 'aene 'uguinuwe 'eguya? Tuwa! Geya'abo 'uda giegie 'elouyaegu." ²⁹ Ona gete 'i'inanena manuna Yesu ni'atu 'ieonena, 'igwae, "Yaluyaluwa bi'i niyo, tai gete 'enega 'uapwesama."

Ta wada nuwa'i'isi 'aene tai nina lowa tuta yauna yaluyaluwa nina 'igiegie kabaleyae, 'enega sigiyaina ga nimana be 'aena siyoniyonidi malakwa kainumu 'ediyega, ta tuga kainumu nidi 'ilasalasadi ta wate yaluyaluwa nina tai nina 'itauyena sena mwatui daitaya.

30 'Enega Yesu tai nina 'ienaidena, 'igwae, "Mwa'adega 'amu esana?" Ga tauna 'igwae, "Agu esana Tomoyauyau", manuna yaluyaluwa bi'i yaudi ni'atu silugu solanaya ga simiyami.

31 Ta yaluyaluwa nidi 'enadi Yesu 'enaya sisida waiwai sigwae, "Geya'abo 'uulaula mwa'utema gaula 'ebe esilae 'enaya, ³² ta esi 'uda etunema be 'alulugu bawe mabodadi gotedi siduwaduwala 'oyaya 'ediya." 'Enega Yesu

* 8:18: Md 25:20-29 * 8:25: Mk 9:20-24 * 8:28: Lu 4:34

'itagwala, ³³ ga siapwesa tai nina 'enega ga bawe 'ediya silugu. Gote 'ena bawe nidi siekabaleya ga maibo'adi sipili bulibuliyasu, ga babagega sibe'u ga olaya sidamana.

³⁴ Ta bawe 'adi to'ita'i'itao bawe nidi 'idi esilae si'itena ga simatauta, 'enega sidena ga sitauya 'asaya ga ale nina to'ase nadigega si'itena sisi-manedi 'asa sinabwana be 'asa gidalidi tomotenidi 'ediya. ³⁵ 'Enega tomotai nidi simai be 'aene taudi matadiyega sida 'ita to'ase 'iapwesa. 'Enega Yesu 'ena simai ga tai nina si'itena lowa yaluyaluwa bi'i solanaya simiyami ni'atu 'ibobo'ana ga 'oama 'i'otena ta Yesu 'aena selabenaya 'imiyatowa. Gote 'ena maibo'adi simatauta.

³⁶ Ta toepilialeale nidi tomotai 'ediya siemwasala mwa'adega tai nina 'ibobo'ana'esa. ³⁷ 'Enega me Gelasine maibo'adi simatauta sinabwana ga Yesu sie'idi'idiyena be 'aene 'ida ebesinedi. 'Enega Yesu wagaya 'idolo sabi gelu be sitatauya.

³⁸ Ta tai nina ni'a 'igie bobo'anena Yesu 'ena 'isida, 'igwae, "Sawesawenaya yamuliyeyo?" 'Enega Yesu 'ieonena, ³⁹ "Nigeya. Ta esi 'uila be 'utauya 'asaya be to'ase nadigega Yaubada 'emuya 'iguinuwena 'uda simana dadane." 'Enega tai nina 'itauya 'asa nina solanega ga Yesu 'ina guinuwa waiwaina 'ietetela tomiya'asa maibo'adi 'ediya.

*Yailo natuna 'ile'oasa
(Madiu 9:18-19; Maki 5:21-24)*

⁴⁰ Ta Yesu ma ina tononoyao siabala limana, ga boda sinabwana ma idi gwausowala siaesotena, manuna tauna tuga manuna siyamwayamwa.

⁴¹ 'Enega 'ebweu tai 'iluapwesama, 'ana esana Yailo, tauna 'idi anuwa tapwalolo 'ana to'ita'i'ita. 'Imai ga Yesu 'aenaya 'ibwago sanamwa'uta ta 'igwae, "Inapwana tatauya 'igu anuwaya, ⁴² be natugu 'ile'oasa sinabwana 'ugie bobo'ane. Tauna tuga 'ebweuna namo natuguna, 'ana yakwala tuwelo, anuwaya 'i'eno'eno, tuta gidalina be 'imwamwawasa." 'Enega ma'iyana sitauya.

*Waine 'ebweuna Yesu 'ana 'oama 'igitoona
(Madiu 9:20-22; Maki 5:25-34)*

Ta ni'atu Yailo ma'iyana 'edaya sitautauya ta boda sinabwana simuliyedi, ta siegigigila.

⁴³ Ta boda nidi soladiya 'ebweu waine ma'edi, ma 'ana le'oasa. Le'oasa nina nate lalana 'idaudau yakwala tuwelo 'ediya, ta tuga 'etamo 'idaudau. Tuta yauna togile'oasa sitootoo be 'aene sigie bobo'ane, ta nigeya sawesawediya.

⁴⁴ 'Enega waine nina Yesu mulinega 'imai ga 'ana 'oama tupitupina 'igitoona, ga lalana 'ina dau 'iyapasa manini.

⁴⁵ 'Enega Yesu 'ilosuyaena, 'igwae, "Eei! Yaita 'igitoogu?" Ga maibo'adi sieyaseyaseya, ta esi Pita 'ieonena, 'igwae, "Inapwana, nai boda nidi siegigigila ga siesetupedi 'emuya."

⁴⁶ *Ta Yesu 'igwae, "Nigeya! 'Ebweu yaita nai 'agu 'oama 'igitoona, manuna yalotoona 'aene 'eguyega waiwai 'iapwesa ga togitoona nina 'ena 'iabala."

⁴⁷ Ta waine nina 'imwalatonina 'aene Yesu ni'atu 'ina guinuwa 'isinapuna, 'enega 'imai ga ma ina dedela 'ibe'u sanamwa'uta Yesu 'aenaya, ga boda matadiya 'ina gitoona 'alena 'isimana apwesena, 'igwae, "Inapwana, nuwanuwagu be yabobo'ana, 'enega 'amu 'oama yagitoona, ga yabobo'ana manini."

* 8:46: Lu 6:19

⁴⁸ Ta Yesu waine nina 'ieonena, 'igwae, “Natugu, 'imu emisa 'enega ni'atu 'ubobo'ana. 'Utoolo be ma imu gwausowala 'utatauya.”

*Yailo natuna mwawasega Yesu 'igie toolona
(Madiu 9:23-26; Maki 5:35-43)*

⁴⁹ Tuta nina Yesu 'ionaona waine 'enaya Yailo anuwega 'ina toguinuwa 'ebweuna ale 'ime'ena Yailo nina 'ena, 'igwae, “'Ena'i, natuyo ni'atu yawasina 'igumwala, ta geya'abo toe'ita nina 'ina tuta 'umudamudali.”

⁵⁰ Ale gete Yesu 'inonona ga Yailo 'ieonena, 'igwae, “Geya'abo 'u'ate'ate sa'ala. Ta esi 'uemisegu 'aene natuyo 'iabe 'ibobo'ana.” ⁵¹ 'Enega sitauya ga 'asaya siapwesa, ga Yesu boda maibo'adi 'i'etobodedi be geya'abo anuwa nina 'ena silugulugu, nate namo nuwanuwana Pita, be Yoni, be Yemesa, ta wate gwama nina tamana be sinana ma'ena silulugu.

⁵² Ta boda anuwaya 'etamo tuga sidedoi ta wate si'ewabamu gwama manuna. 'Enega Yesu 'i'etobodedi, 'igwae, “Tuwa! Dedoi walosa'u. Manuna gwama nige'ya 'imwawamwawasa, ta esi 'i'eno mwataya tuga.”

⁵³ Ta maibo'adi Yesu siedagiyena manuna simwalatonina 'aene gwama nina ni'atu 'imwawasa.

⁵⁴ 'Enega Yesu gwama nimanaya 'igiyaina ta 'ieonena, 'igwae, “Negeyo, 'utoolo.” ⁵⁵ Ta gwama palupaluna yawasina 'iilama ga 'itoolo. Ga Yesu gwama nina sinana be tamana 'ediya 'igwae, “Masula wa'ebwa'e be 'i'a'a.”

⁵⁶ *Gote 'ena tamana be sinana nuwadi 'iowana 'ai'aila. Ta Yesu wate 'iemataluwedi, 'igwae, “Geya'abo 'ebweu yaita 'ena wasimasimana 'igu guinuwa gete manuna.”

9

*Yesu 'ina tononoyao 'ietunedi sabi paisewa
(Madiu 10:5-15; Maki 6:7-13)*

¹ Ta Yesu 'ina topaisewao site tuwelo 'ibwau egogonedima ga 'adi laina be waiwai 'i'ebwa'edi be 'enega sawesawediya yaluyaluwa bi'i tomota 'ediye'ga sida ula apwesedi, ta wate 'adi le'oasao sida giebobob'enedi.

² 'Enega 'ietunedi be 'aene Yaubada 'ina etoloina tomotai 'ediya sida loguguyae, ta wate le'oasao sida giebobob'enedi. ³ *Ta wate 'ina guguya 'ena 'iloinedi, 'igwae, “Geya'abo 'ebweu to'ase wa'ewa'ewa. Geya'abo 'etoguna nai tana nai masula nai mani, nai 'ami 'oama 'eluwena. ⁴ Ta 'abo to anuwa 'ena sibwauyemi be walulugu, anuwa nina 'ena wae'owaga be 'ana laba sena nina wapilisine. ⁵ Ta 'eguma to 'asa 'ena nige'ya si'au'au'ewami 'idi anuwa 'ediya, 'asa nina nedilina 'aemiyega waloutuutu yaule'edi ta wapilisinedi be 'enega wae'itadi 'aene 'iabe mwau 'ediya 'iapwesa.”

⁶ Ta 'enega tononoyao nidi sitauya ga sena maibo'adi 'ediya sisakowasi ga tetela bobo'ana siloguguyaena, ta wate tole'oasao sena 'ebweuna 'ebweuna 'ediya sigie bobob'enedi.

*Elodi nuwana 'iowana Yesu manuna
(Madiu 14:1-12; Maki 6:14-29)*

⁷ *Gote 'ena Elodi, tauna Galili 'ana toloina, yage getedi siapweapwesa aledi 'inonodi ga nuwana 'iowana sinabwana manuna 'aidi tomota sigwae, “Yoni togie'apitaiso 'aene ni'atu mwawasega 'itoolo limana,” ⁸ ta 'aidi sigwae, “Nige'ya, Ilaitiya 'iapwesama,” ta wate 'aidi sigwae, 'aene “Tauna 'ebweu palopita lowaenei 'imwawasa ga gete tuga 'itoolo limanama.” ⁹ *'Enega Elodi wate 'igwae, “Yoni ni'atu 'abo'agu 'igu loinega ga 'otona

* 8:56: Md 8:4 * 9:3: Lu 10:4-11; Gu 13:51 * 9:7: 1 Kin 17:17-24 * 9:9: Mk 6:27

si'upwena. Ta to tai sana gete sionaonae.” Gote 'ena Elodi 'itoo waiwai be 'aene Yesu 'ida loba.

Yesu tomota yaudi 'ie'enidi

(Madiu 14:13-21; Maki 6:30-44; Yoni 6:1-14)

¹⁰ Ta ni'atu Yesu 'ina toguinuwa nidi 'idi sakowasiyega siilama ga 'idi guinuwa maibo'ana siemwasalina Yesu 'enaya. Ga muliyega 'idi 'inapwana nina 'i'au'ewedi ga ma'ena sitauya 'ebweu 'asa, 'ana esana Beteseida 'enaya, be 'aene taudimo nada sida miyami. ¹¹ Ta nigeza sawesawediya, manuna boda ale sinonona, ga wate Yesu nina simuliyena ga simai 'enaya. 'Enega Yesu 'ediya 'itagwala ga Yaubada 'ina lolina manuna 'ie'itedi, ta wate 'adi le'oasao 'igie bobo'enedi.

¹² Simiyami ga sinala 'isuguwa, ta site tuwelo nidi simai ga Yesu sieonena, sigwae, “'Inapwana, boda getedi 'uda etunedu be siila 'asa selabedaya 'ediya, be nada masula be 'ebe'eno si'ebesa, be 'enega 'ediya sieyawai'ata. Manuna bada sa'i sena mwatui daita.”

¹³ 'Enega Yesu 'ediya 'igwae, “Mwa'adega, 'omi geya'abo wae'enidi, aga?” Ta taudi sigwae, “Mwa'adega sana batu 'a'e'ai'esedi? Manuna 'ama masula nigeza yauna. Beledi nima ta iyana 'eluwa situpwa. Nai nuwanuwayo 'aene 'atatauya be boda nidi 'adi masula 'agimwane, aga?”

¹⁴ Ta boda nidi 'ediyega tai dimo 'adi yau nadigega paibi tausani. 'Enega Yesu 'ina tononoyao 'ieonedu, 'igwae, “Tomotai nidi waweyalidi be 'idi boda 'ediya wasa'udi, nadigega tomotai pipiti boda 'ebweuna 'ebweuna 'ediya, be nadigega simiyatowa'esa.” ¹⁵ Ta 'ina lolina nina maibo'ana nadigega siguinuwena, ga simiyatowa 'idi boda 'ediya.

¹⁶ 'Enega Yesu beledi nima ta wate iyana 'eluwa 'i'ewedi, ga galewaya 'i'itatu'e, ga masula nidi manudi 'iona oboboma. Ta muliyega 'igitomwedi ga 'ina tononoyao 'i'ebwa'edi be sida eguyaiye tomota 'ediya. ¹⁷ 'Enega maibo'adi si'ai ga gamwadi 'ipawa, ta masula tupwatupwadi siegogonedu, ga kodo tuwelo siloemaedi.

Pita 'ina simana 'aene Yesu tauna To'etoseyana nina

(Madiu 16:13-19; Maki 8:27-29)

¹⁸ 'Enega Yesu ma ina tononoyao sitauya, ga muliyega Yesu tebweuna 'imiyami, ga Yaubada 'ena 'isidasida. Ta 'ina sidasida 'igumwalaya ga 'ina tononoyao 'ienaida 'ediya, 'igwae, “Mwa'adega tomota 'idi ona manugu, 'aene 'abo'agu yaita?”

¹⁹ *Ta tonono nidi sigwae, “Tomota 'aidi siona 'aene 'oyo Yoni togiebabaitaiso, ta 'aidi sigwae 'aene 'oyo Ilaitiya, ta 'aidi sigwae 'aene 'oyo 'ebweu gimipalopita mwawasega 'utoolo limanama.”

²⁰ *'Enega wate 'ienaidedi, 'igwae, “Ta 'omi mwa'adega 'imi nuwanuwa 'aene 'abo'agu yaita?”

Ga Pita 'igwae, “'Oyo To'etoseyana, Yaubada 'enega.”

²¹ Gote 'ena Yesu 'ina tononoyao 'iloina pa'aledi be geya'abo sisimasi mane tomota 'ediya. ²² 'Enega wate 'ieonedu, 'igwae, “'Abo'agu Tomota Natuna be ma'etamo 'elouya sinabwana yaloba. Manuna 'Inapwanao be totaliyao sinabwadi ta wate lolina 'ana toe'itao 'iabe sie'idi'idiyegu be siloemwawasigu, ta 'asiyata 'etonina 'enaya Yaubada 'ida gietoolo limagu.”

Yesu 'ana muliya manuna

(Madiu 16:20-28; Maki 8:30, 9:1)

* 9:19: Mk 6:14-16 * 9:20: Yo 6:68-69

23 *'Enega muliyega maibo'adi 'ediya 'igwae, "Eguma yaita 'oyo nuwanuwayo be 'umuliyegu, geya'abo tauyo manuyo 'unuwanuwa. Ta esi tauyo 'amu kelose 'u'aali 'asiyata 'ebweuna 'ebweuna, be 'enega 'umuliyegu. 24 Ta 'eguma yaita yawasi 'iegagale, ma'etamo yawasi nina 'iloseye. Ta 'eguma yaita yawasina manugu 'itagwale be 'imwamwawasa, tauna 'iabe yawasina bobo'ana 'iloba. 25 'Eguma 'ida esaesao sinabwa wawasae talobadi nate yage besobeso, ta esi yage sinabwana nate yawasida bobo'ana. Manuna 'eguma yawasida bobo'ana taloseyedi, nate mwau wawasae.

26 *"'Abo'agu Tomota Natuna, ta 'abo yaita 'oyo manugu 'uomayamaya ta wate 'igu e'ita manuna 'uomayamaya be 'ueyaseyaseyegu, ma'etamo yada eyaseyaseyeyo tuta nina 'abo ma 'agu tupu yailama, ta wate Tamagu be 'ina aniloseyao ma idi esaesa ma'egwao. 27 Yaona 'ai'aila 'emiya 'aene tomota 'aimi geya'abo wamwawamwawasa ga 'ana laba Yaubada 'ina lolina mamata 'ite'itemiya 'iapwesama bemi.

*Yesu 'ana 'ita 'idumaduma
(Madiu 17:1-8; Maki 9:2-8)*

28 *'Ona nidi getedi sigumwala ga nadigega wiki 'ebweuna mulinaya, ga Pita be Yoni ta wate Yemesa Yesu 'i'au'ewedi ga ma'ena situ'e 'ebweu 'oya 'ena sabi sidasida Yaubada 'enaya. 29 Ta 'etamo tuga Yesu 'isidasida ga maninina 'ana 'ita maibo'ana 'idumaduma, ta wate 'ana 'oama 'ana 'ita wakewakeke 'ai'ailina. 30 *'Gote 'ena tai 'eluwa siapwesa, ga Yesu ma'ediya si'awa'awagwae, taudi nate Mosese be Ilaitiya. 31 Taudi wate 'ediyege maedana 'isaesae, ta Yesu ma'ediya sieonaona Yesu nina 'ina mwawasa 'etamo Yelusalema 'enaya manuna.

32 Ta Pita magosenao ni'atu si'eno mwataya, ta muliyega si'enotoolo, ga maedana sinabwana si'itena 'isae Yesu magosenao 'ediya. 33 Ga muliyega be siteluwa nidi Yesu sipilisine, ta Pita 'ilolagata ga 'igwae, "Inapwana, bobo'ana 'eguma tai nidi siteluwa ma'edao bada tada miyami, be 'enega 'imi yoeyoe 'etoi 'a'abidi, 'ebweuna 'oyo manuyo, ta 'ebweuna Mosese manuna, ta wate 'ebweuna Ilaitiya manuna." Nate Pita 'ionaona besobeso tuga.

34 Pita 'ina ona ma'etamo nigeya 'ilosalosaloni, ta etanidiya pwana 'imwa'utama ga 'itala kabobodi, 'enega tonono nidi simatauta. 35 *'Ta pwana 'enega 'ebweu 'enana sinonona, 'igwae, "Gete Natugu bobo'ai'ailina, 'ina onao wada nonodi." 36 Ta ni'atu 'enana nina 'igumwala, ga Yesu tebweuna si'itena 'itootoolo. Tuta nina gote 'enaya to'ase nadigega matadiyega si'itena nigeya 'ebweu wate yaita 'ena sisimasimane, ta sikwaiyena.

*Yesu gwama 'igie bobo'anena
(Madiu 17:14-18; Maki 9:14-27)*

37 Ni'atu tomwa 'iulisina ga Yesu ma ina tononoyao 'oyega simwa'uta 'asaya ga boda sinabwana ma'ediyao sielobaloba. 38 Ta 'ebweu tai boda nidi 'ediyege Yesu 'i'itena ga 'ibwau, 'igwae, "Toe'ita, nuwanuwagu be natugu 'uda giebobob'ane, tauna natugu 'ebweuna namo tuga. 39 Ta tuta yauna 'abo yaluyaluwa bi'i gwama nina 'igiyai, natuguna 'ibwauwau sinabwana ta 'ana lobwebwai manuna 'itatai ta 'awanega busobuso siapweapwesa. Tuta yauyauna nadigega 'igiegie 'elouyae. 40 Ta 'imu tonono nidi ni'atu yasidedi be 'aene yaluyaluwa bi'i nina siula apwese, ta nigeya sawesawediya."

* 9:23: Md 10:38-39 * 9:26: Lu 12:9 * 9:28: 2 Pi 1:17-18 * 9:30: Lu 13:33 * 9:35: Md 12:17-18; Lu 3:22

⁴¹ 'Enega Yesu 'ediya 'igwae, "Omi sana mwa'adega? Ga debami pa'ala yaita! Nai nigeya waemiemisegu, aga? Ni'atu 'imi debapa'ala 'enega yalo'ame'ame." 'Enega tai nina 'ieonena, 'igwae, "Natumuna 'ume'le 'eguya." ⁴² Ta ni'atu gwama nina 'imai Yesu 'ena, ga yaluyaluwa bi'i gwama nina 'iula mwa'utena bale'uya ga 'itaiya. 'Enega Yesu 'iloina ga yaluyaluwa nina 'iapwesa ga gwama 'ibobo'ana. Ga muliyega Yesu gwama nina 'i'au'ewena tamana 'ena.

*Yesu 'ionalimana 'ina mwawasa manuna
(Madiu 17:22-23; Maki 9:30-32)*

⁴³ Tuta gote 'enaya tomota maibo'adi Yaubada 'ina waiwai ni'atu si'itenaya, 'enega nuwadi 'iowana sinabwana.

Ta tomotai nidi 'etamo sinuwanuwa owana, ta Yesu 'ina tononoyao 'ieonedi, ⁴⁴ *'igwae, "Igu ona gete 'iabe yasimane 'emiya wada nuwa'i'ita 'ai'a'ili, nate Tomota Natuna* 'iabe sisipupuye be 'ana talauwalao 'ediya si'e'ebwayae."

⁴⁵ Gote 'ena 'igiekwani 'ai'ailidi, 'enega nigeya sawesawenaya be yage gete manudi nuwadi 'isabwalena, ta Yesu 'ena nigeya sienaenaida be 'aene 'ida giemaedana 'ediya, manuna simatauta.

*Tonugana taudi tomuliya
(Madiu 18:1-5; Maki 9:33-37)*

⁴⁶ *'Enega muliyega tonono nidi siegewagewana 'aene yaita 'ediyega 'adi toanugana.

⁴⁷ Ta Yesu sa'i ni'atu 'idi nuwanuwa 'imwalatonina. 'Enega 'ebweu gwama 'i'au'ewenama ga selabenaya 'ietoolona, ta 'ieonedi, 'igwae, ⁴⁸ "Gwama gete wa'ita. 'Abo yaita 'oyo gwama gete nadigege manugu 'uobobome, 'oyo nate ni'atu 'uobobomegu, ta wate 'agu Toetune nina ni'atu 'uobobomena. 'Enega 'abo yaita 'emiyega 'ana esana nigeya sinabwana tauna 'iloetana sinemi."

*'Abo yaita tauna nigeya 'ietaetalauwaleda tauna 'ilemelemeda
(Maki 9:38-40)*

⁴⁹ Ta Yoni 'ilolagata ga 'igwae, "Inapwana, 'ebweu tai 'a'itena ta 'amu esanega yaluyaluwa bi'i 'iulaula apwesedi. 'Enega 'a'etobodena, manuna tai nina nigeya 'ida boda."

⁵⁰ Ta Yesu 'igwae, "Geya'abo wa'eto'etobode! Manuna 'abo yaita tauna nigeya 'ietaetalauwalemi, tauna 'ami tolema."

Me Samelia 'aidi Yesu sie'idi'idiyena

⁵¹ *Ni'atu 'asiyata 'iloselabena be Yesu 'iila limana galewaya, 'enega 'ina nuwanuwa 'isa'una be 'aene 'itatauya Yelusalema. 'Enega 'itoolo ga ma ina tononoyao sitauya. ⁵² Sitautauya ta Yesu 'ina tononoyao 'aidi 'ietune nuganedi, me Samelia 'idi 'asaya, be 'aene 'ebe eyawai'ata manudi sigibubu. ⁵³ Ta esi tomiya'asa nidi nigeya 'ediya sitagwatagwala, manuna sinuwena Yesu nigeya 'idi 'asa 'ena 'itautauya ta esiya 'itautauya Yelusalema.

⁵⁴ Ta Yemesa be Yoni ona gete sinonona, ga Yesu 'ena sigwae, "Inapwana, mwa'adega? Sawesawenaya taloina be kaiwe sabeluluna galewega 'imwa'utama be 'i'ala egumwalidi?"

* **9:44:** Lu 9:22 * **9:44:** Tomota Natuna: Yesu tauna 'ieesena The Son of Man, 'ana mwalatoi tomota tuga. Yesu taunamo 'ieesena Tomota Natuna, ta 'ina e'itao 'ediyega tomota simwalatonina 'aene tauna To'etoseyana Keliso. * **9:46:** Lu 22:24-27, 14:11 * **9:51:** Lu 17:11

⁵⁵ Ta Yesu 'igwae, “Tuwa! Geya'abo nadigega.” ⁵⁶ Ga 'enega mali 'asaya silaga.

*Tomota sitetoi nuwanuwadi be 'aene Yesu simuliye
(Madiu 8:19-22)*

⁵⁷ Ta ni'atu sitautauya, ga 'ebweu tai 'imai ga Yesu 'ena 'igwae, “'Abo'agu nuwanuwagu be yamuliyeyo. To sena 'ena 'utautauya, 'abo'agu yada muliyeyo.” ⁵⁸ 'Enega Yesu tai nina 'ieonena, 'igwae, “Kedewa bomitawa ma idi gaula ta wate manuwa ma idi newa, ta 'abo'agu Tomota Natuna nige ya 'igu 'ebe 'enomo.”

⁵⁹*'Enega 'eluwena wate 'imai ga Yesu tai nina 'ena 'igwae, “'Umuliyegu.” Ta tauna 'iona, “'Inapwana, 'uda tagwalegu be nugana yaila be tamagu yayamwa 'ina mwawasa manuna be yada sa'u 'ali'aliye ta muliyega yamuliyeyo.” ⁶⁰ Ta Yesu 'igwae, “Tuwa nada tamayo, ta taudi tomwawasa 'idi tomwawasao sida sa'u'ali'aliyedi. Ta 'oyo esiya 'imu paisewa 'aene 'uda etosimana Yaubada 'ina etoloina manuna.”

⁶¹ Ta 'etonina wate 'imai, ga 'igwae, “'Inapwana, bobo'ana be yamuliyeyo, ta 'uda tagwalegu be nugana yada ila be 'igu susuyao 'ediya yada lokaiyoni ta muliyega yamuliyeyo.” ⁶²*'Enega Yesu wate 'ieonena, 'igwae, “'Eguma yaita 'oyo nuwanuwayo be 'upaisewa ta ma imu enuwanaluwa, nige ya 'ilobwelobweneyo be Yaubada 'ina 'ebeloina manuna 'upaisewa.”

10

Tomuliyao yaudi 'ietunedi

¹ *Tuta gete mulinaya, Yesu 'aina wate 'ana tomuliyao 'iesinuwedi, sebeniti 'adi yau, ga 'eluwa 'eluwa 'ietune nuganedi 'aina 'asa 'ediya be toni'asa sigibubudi Yesu 'ina mai 'ediya manuna.

² *Ta 'ieonedi, 'igwae, “Sesoi bobo'ana ta tosesoi 'omi pu'epu'emimo, 'enega Tonibagula 'enaya wasisida be topaisewao 'ida etunedi 'ina bagulaya sabi sesoi. ³ Ta wada nuwa 'i'isi 'aene 'abo'agu yaetuetunemi 'omi nadigega sipi panapanaisimi watautauya kedewa bosasa gamwagamwanidiya.

⁴ * “Geya'abo mani wa'ewa'ewa, nai masula makwalisidi, nai 'ami 'aelawa wa'ewa'ewadi. Ta 'abo 'edayaya watautauya geya'abo tomota 'ediya wa'awa'awagwae liya.

⁵ “Ta 'abo 'ebweu anuwa 'enaya walulugu, nugana wada ona, wagwae, “Nuwasawalowa 'emiya.” ⁶ Ta 'eguma nuwasawalowa 'ana toguinuwao simiyami, 'imi oboboma 'ediya 'ida miyaataya. Ta 'eguma nige ya, oboboma nina 'ida ila limanawa 'emiya.

⁷ * “Ta 'abo anuwa nina gete 'enaya wamiyami, be to'ase 'ami masula nai 'ami bwasi matamiya sisa'u, wada 'ani, manuna topaisewao 'ilobwenedi be 'adi niyaula siloba. Ta geya'abo watautauya mali anuwa 'ediya, ta esi anuwa nina 'ena wagimilugu 'ena tuga wada miyami.

⁸ “Ta 'abo to 'asa 'enaya siaesotemi be 'ediya walulugu, be to'ase matamiya sisa'u apwese, wada 'ani tuga. ⁹ Ta wate 'asa nina 'ena wamiyami 'idi tole'oasao wada giebobobanedi, ta wate toni'asao waeonadi, wagwae, ‘Yaubada 'ina lolina selabenaya be 'iapwesa 'emiya.’ ¹⁰ *Ta 'abo to 'asa 'enaya waapwesa be sie'idi'idiyemi, mwaumwauya 'eda 'ediya waaila ta waeonadi, wagwae, ¹¹ ‘Wa'ita, 'imi 'asa nedilina 'aemega 'aloutuutu

* 9:59: Lu 14:26, 33 * 9:62: Pi 3:13 * 10:1: Mk 6:7 * 10:2: Yo 4:35 * 10:4: Md 10:7-14
* 10:7: 1 Ko 9:6-7; 1 Ti 5:18 * 10:10: Gu 13:50-51

yaule, be wada mwalatoni 'aene ni'atu Yaubada 'ina lina selabemiya 'imiyami.' ¹² *Ona'ai'aila, ma'etamo bwa'omatana 'ana tuta 'enaya, taudi 'asa nidi siguitoyasemi lina sinabwa wawasae siloba, ta nigeaya nadigega me Sodoma 'adi lina.”

*'Aina sena 'ediya nigeaya Yesu siemiemise
(Madiu 11:20-24)*

¹³ *'Enega sena nidi 'ana tomiyanao 'ieonedi, 'igwae, “Me Kolesini be me Beteseida nuwa'ole'olemi sa'i. Manuna 'ebe nuwaowana nidi ni'atu yaguinuwedi 'emiya ta esi nigeaya wanuwanuwa'ebuni, ta esi 'eguma me Taiya be me Saidoni 'ediya yada guinuwenaya nai lowaenei ni'atu sida nuwa'ebuni, be kumata 'adi 'oamao sida 'otedi be kwausa 'ediyega sida kwausidi, be sie'itaedi 'aene 'idi bubuna to'umalina 'ediyega ni'atu sinuwa'ebuni. ¹⁴ Ta esi 'omi nigeaya 'ai'aila, 'enega bwa'omatana 'ana 'asiyata 'enaya Yaubada 'iabe me Taiya be me Saidoni 'i'atenuwa 'ole'oleyi, ta 'omi geya'abo. ¹⁵ *Ta me Kapanemi 'omi mwa'adega, 'aene wagitu'eyemi galewaya, aga? Geya'abo sa'i! Ta esi tomwawasa 'idi 'asa 'ubuninaya sida ulamwa'utemi.”

¹⁶ *'Enega 'ana tomuliyao nidi 'ediya 'igwae, “'Eguma yaita 'imi ona 'inonodi, nate 'abo'agu 'igu ona 'inonona. Ta 'abo yaita 'iguitoyasemi 'abo'agu wate 'iguitoyasegu, ta wate 'agu Toetune nina 'iguitoyasena.”

Tomuliyao nidi yaudi ni'atu 'idi paisewa 'enega siilama

¹⁷ Ta ni'atu 'ana tomuliyao site sebeniti 'idi paisewega siilama ga ma idi gwausowala Yesu 'ena siemwasala, sigwae, “'Inapwana, 'ada simana 'emuya 'aene yaluyaluwa bi'iyao ni'atu 'amu esanega 'aloiloinedi ga siapwesa.” ¹⁸ *Ta Yesu 'ediya 'igwae, “Seitani ya'itena galewega 'imwa'umwa'uta 'atuwa nadigega namala 'ina pili. ¹⁹ *'Enega wada nuwa'i'isi 'aene ni'atu yagie waiwaiyemi be 'enega sawesawemiya wae-waiwai 'ada talauwala nina 'ina guinuwa maibo'adi 'ediya, be 'enega 'abo mwata nai ganiyeya waayaidi, geya'abo wamatamatauta manuna geya'abo sigiegie to'umaliyemi.” ²⁰ *'Enega wate 'ediya 'igwae, “Ona'ai'aila, 'imi guinuwa yaluyaluwa to'umalidi 'ediya waiwaina ga manuna wagwau-sowala, ta nate nigeaya yage sinabwana, ta esi 'imi 'ebe gwausowala sinabwana 'eguma 'ami esanao ni'atu galewaya si'etoladidi.”

*Yesu 'ina gwausowala
(Madiu 11:25-27, 13:16-17)*

²¹ *Gote tuta nina 'enaya Yaluyaluwa Tabuna Yesu 'igiegwausowalena ga 'igwae, “Kagutoki Tamagu, 'oyo galewa be bale'u 'adi toloina, mwalatoi gete 'ukwaiyena tosinasinapuyao be tomwalatoyao 'ediyega ta esi gogama gidalidi 'ediya 'ue'itaena. Ona'ai'aila Tamagu, 'imu nuwanuwa gete bobo'ana.”

²² *'Enega wate 'igwae, “Yage yauyauna ni'atu Tamagu nimaguya 'isa'udi, ta Tamagu tebweuna 'imwalatonigu, ta 'abo'agu wate Tamagu tebweugu yamwalatonina, ta wate yaisigedi taudi 'abo nuwanuwagu be Tamagu yae'itae 'ediya, taudi wate sida mwalatoni.”

²³ 'Enega Yesu 'isanaila 'ina tononoyao 'ediya ga 'ieonedi, 'igwae, “'Omi ma imi gwausowala manuna yage getedi matamiyega wa'ita'ita.

²⁴ *Yaona'ai'aila, lowa palopitao ta toloinao yaudi nuwanuwadi be yage

* **10:12:** Nug 19:24-25, 27-28 * **10:13:** Ioe 3:4-8; Emo 1:9-10; Sak 9:3-4 * **10:15:** Ais 14:13-15
 * **10:16:** Yo 5:23 * **10:18:** Ais 14:12; Et 12:8-9 * **10:19:** Sam 91:13 * **10:20:** Et 3:5, 20:12
 * **10:21:** Lu 8:9-10 * **10:22:** Yo 3:35 * **10:24:** 1 Pi 1:10

getedi sida 'itadi, ta wate ona nidi ni'atu wanonodi taudi nuwanuwadi be 'aene sinonodi, ta nige ya silobalobadi.”

Ona semalimali goma Samelia 'ebweuna manuna

²⁵ *Ta 'ebweu loina 'ana toanugana 'imai ga Yesu 'ena 'ienaida sabi toona, 'igwae, “Inapwana to'ase yada guinuwe be yawasigu ataya yada loba?”

²⁶ 'Enega Yesu 'igwae, “Loina nidi Mosese 'i'etoladidi Buki Tabu 'enaya, ni'atu 'umwalatonidiya ga?” ²⁷ *Ga tai nina 'igwae, “O, loina gete nadigega, 'Imu 'Inapwana Yaubada 'uda obobome 'ateyo be yaluyaluwayo be 'imu waiwai be 'imu nuwananuwa maibo'adi 'ediyega. Ta wate gosemwao 'uda obobomedi nadigega tauyo 'amu oboboma.’ ²⁸ *'Enega Yesu 'igwae, “Nate 'uona 'ai'aila. 'Enega nadigega 'uda guinuwa'esa be yawasiyo ataya 'uloba.”

²⁹ Ta tai nina 'inuwenana 'aene tauna topalupaluna, 'enega Yesu wate 'ena 'ienaida limana, “Yaita sana gosiyagu?”

³⁰ 'Enega Yesu onasemalimaliyega tai nina 'ieonena, 'igwae, “'Ebweu tai Yelusalemega 'itoolo ga 'itautauya Yeliko, ta 'edaya to'ipwala 'ilobedi, ga sigiyaina. 'Ana 'oamao sisabu yauyauledi ga siunu geyogeyonina ta abe 'imwamwawasa ga siebesinena ta sitauya.

³¹ 'I'eno'eno ta 'ebweu totaliya 'iapwesa, ga tosilae nina 'i'itena ga 'inao, ga 'eda tupitupinega 'itautauya. ³² Ta wate nadigega totaliyao 'adi tolema 'ebweu 'iapwesa, ga tai nina 'i'itena, ga wate 'iduneyenamoya ta 'ipilisinena.

³³ *Ta muliyega 'ebweu goma Samelia 'iapwesama ga tai nina 'i'itena ta 'i'atenuwa 'ole'oleyena, ³⁴ 'enega selabenaya 'inao ga bunama be oine 'isa'u apwesedi ga 'ana 'abiyama 'ediya 'isiwedi ta 'ipaimidi, ga muliyega 'ina yobai 'ena 'iusena ta ma'iyana sitauya 'ebweu anuwa 'owaga 'enaya ga nada 'i'ita'i'isina. ³⁵ Tomwa 'iulisina, ga kina 'eluwa 'i'ewedi ga anuwa nina 'ana to'ita'i'ita 'i'ebwa'ena, ta 'ieonena, “Toesilae gete 'u'ita'i'isi manugu, ta 'eguma 'eisa wate mani 'usa'una manuna, 'iabe 'abo yayilama yayotula 'emuya.’ ”

³⁶ 'Enega Yesu tai nina 'ienaidena, 'igwae, “Sitetoi nidi gete 'ediyega yaita tosilae nina gosiyana?” ³⁷ Ga tai nina 'igwae, “Tauna 'ana tooboboma nina.” 'Enega Yesu 'igwae, “Nate ona'ai'aila, 'enega 'utauya be nadigega 'uguinuwa'esa.”

Yesu 'ina ayausa Meli be Malida 'ediya

³⁸ *Ta ni'atu Yesu ma ina tononoyao sitauya ga siapwesa 'ebweu sena 'enaya, ga waine 'ebweu, 'ana esana Malida 'i'au'ewena tauna 'ina anuwaya. ³⁹ Ta waine nina tasina wate 'imiyami, 'ana esana Meli, ga Meli nina 'imai ga Yesu selabenaya 'imiyatowa, be 'ina ona sabi enonoedi. ⁴⁰ Ta Malida 'igimagimasula, ma ina paisewa yauna. 'Enega Malida 'imai Yesu 'ena ga 'igwae, “Inapwana, mwa'adega ga tasigu ma'iyayo wamiyami ta nige ya 'ida lemegu? Sawesawenaya 'ueona be 'ilemegu, aga?”

⁴¹ *Ta Yesu 'igwae, “Malida, mwa'adega ga yage yaudi manudi 'unuwanuwa, ⁴² ta esi 'ebweuna namo yage sinabwana manuna 'uda nuwanuwa, nadigega tasiyo Meli 'ina esinuwa. Meli nuwanuwana be 'igu ona 'ida nonodi, 'enega geya'abo 'ebweu yaita 'i'eto'etobodei.”

* **10:25:** Md 22:34-40 * **10:27:** 2 Loi 6:5 * **10:28:** Lo 10:5 * **10:33:** Yo 4:9 * **10:38:** Yo 11:1-2 * **10:41:** Yo 6:27

11

Yesu 'ina e'ita sidasida manuna (Madiu 6:9-13, 7:7-11)

¹ 'Ebweu tuta Yesu tebweuna sena 'ebweuna 'ena 'isidasida. 'Ina sidasida mulinaya 'ina tononoyao sieonena, sigwae, "Inapwana, sidasida 'ue'itama, nadigega Yoni 'ina tononoyao sidasida 'ie'ita'esedi." ² 'Enega Yesu 'ediya 'igwae, "Gete nadigega wasidasida'esa, wagwae:

Tamama, 'amu esana 'a'amayabei, ta 'asideyo be 'oyo 'uda loinema. ³ 'Ama masula 'asiyata 'ebweuna 'ebweuna 'enaya 'uda 'ebwa'ebwa'ema. ⁴ Ta 'ima bubuna to'umalina 'uda nuwataudi, manuna gosemao 'idi to'umalina 'emaya 'anuwataudi. Ta esi geya'abo 'utootooma.

⁵ Ta Yesu wate 'ediya 'iona, "Sidasida nina 'ana mwalatoi gete nadigega. 'Eguma yaita 'oyo 'ebweu 'amu 'owaga niuniuwanaya 'imamai 'emuya ta nigeaya 'ebweu to'ase 'emuya be 'u'ebwa'e 'ina loepa'ala manuna, 'enega 'ilobweneyo be gosiyayo 'ena 'utatauya be 'u'awanoi, 'ugwae, 'Gosiyagu, sawesawenaya 'ulemegu be beledi 'etoi 'u'ebwa'egu, ⁶ manuna 'ebweu gosiyagu auwauna 'edasolega 'imai, ta nigeaya 'ebweu to'ase 'eguya be 'enega 'ida loepa'ala.' ⁷ Be 'abo tai nina anuwa solanega 'imu ona 'ie'isenawa be 'igwae, 'Gosiyagu, geya'abo 'oata'oata 'usa'usa'u, manuna manatugwao ni'atu 'a'eno'eno, ta wate 'ali yagibodena, 'enega nigeaya sawe-saweguya be yalemeyo.' ⁸ *Ta 'abo 'iegagala 'emuya, tuga 'uda gewana, be 'enega 'ida 'enotoolo be to'ase 'imu sida nadigega 'ida 'ebwa'eyo. ⁹ *'Enega yaemataluwemi, wada sidasida be Yaubada 'ida 'ebwa'emi. Wate wada 'ebesa be 'enega wada loba, ta wada 'aukeke be 'enega 'ali 'ida gigege manumi. ¹⁰ Ona'ai'aila 'eguma tasisida, Yaubada 'i'ebwaya 'edayya, be 'eguma ta'ebesa ma'etamo taloloba, be wate 'eguma ta'aukeke 'enega 'ali 'ida gigege.

¹¹ "Ta mwa'adega 'omi gogama tamadiyao, 'eguma natumiyao iyana manuna sisidida, mwata wa'ebwa'edi? ¹² Nai 'abo wate pou manuna sisidida, ganiyeya wa'ebwa'edi? Nigeaya sa'i! ¹³ Ona'ai'aila 'omi toto'umalimi, ta 'imi 'ebwaya natumiyao 'ediya ni'atu wamwalamwalatoni 'aene yage bobo'adimo wa'ebwa'ebwa'edi. Nadigega wate Tamami galewaya 'ina 'ebwaya 'emiya bobo'ana wawasae, be 'abo wasidida 'enaya Yaluyaluwa Tabuna 'ida 'ebwa'emi."

Yaita 'ina waiwaiyega Yesu yaluyaluwa bi'iyao 'iula apwesedi (Madiu 12:22-30; Maki 3:20-27)

¹⁴ *Ta tuta nina Yesu 'ebweu tai 'ilobena, tauna yaluyaluwa bi'i 'ina guinuwegga meyanaya 'ilido ga nigeaya 'ida ona, 'enega Yesu yaluyaluwa bi'i 'iula apwesena, ta 'enega tai nina 'ibobo'ana ga 'iona. Gote 'ena tomota si'itenaya ga nuwadi 'iowana. ¹⁵ 'Enega 'aidi sigwae, "Yaluyaluwa bi'i 'idi 'inapwana nina, Bielisibubi,* 'ina waiwaiyega Yesu yaluyaluwa bi'i 'iula apwesedi." ¹⁶ *Ta 'aidi wate Yesu sitoona be 'aene we'iwe'iyaya 'ebweu 'ida guinuwe manudi, be sida 'awa'ai'aille 'aene 'ina waiwai Yaubada 'enega 'imai.

¹⁷ Ta Yesu boda nidi 'idi nuwanuwa ni'atu 'imwalatonina, ga 'ieonedi, 'igwae, "Bielisibubi tauna gosenao geya'abo 'ipa'ipa'idi." Ta wate 'igwae,

* **11:8:** Lu 18:5 * **11:9:** Yo 14:13-16 * **11:14:** Md 9:32-34 * **11:15:** Bielisibubi: Yaluyaluwa bi'iyao 'idi 'inapwana, 'ebe matauta ta to'umalina, tauna Seitani 'ana tolema, nai Seitani tauna. Lowa me Ekiloni sibwagobwago 'enaya. * **11:16:** Md 12:38, 16:1

“Eguma 'ebweu 'ebeloina 'enaya tomtai siweweyala be taudimo silosalosaiya, ma'etamo 'ebeloina nina 'ineneta be 'ibebe'u. Ta wate nadigega 'eguma 'ebweu susu taudimo silosalosaiya ma'etamo 'idi miya 'ito'umali. ¹⁸ Seitani wate nadigega 'eguma ma ina bodao taudimo silosaiya, 'iabe 'ina 'ebeloina nina 'ibebe'u. Ta mwa'adega ga waona 'aene Bielisibubi 'ina waiwaiyega yaluyaluwa bi'i yaulaula apwesedi, ¹⁹ ta yaita sana 'ina waiwaiyega 'omi yaluyaluwa bi'i waula apwesedi? Bielisibubi 'enega, nai Yaubada 'enega? Gete manuna wanuwawuwa be wada mwalatoni 'aene yaita 'abo'agu. ²⁰ Ta 'abo'agu esi Yaubada 'ina waiwaiyega yaluyaluwa bi'i yaula apwesedi, 'enega wada mwalatoni 'aene Yaubada 'ina lina ni'atu 'iapwesama 'emiya.

²¹ “Seitani nina tauna 'atuwa 'ebweu tai waiwaina ta ma ina gwegwe saiya, 'ina anuwa sinabwana 'i'ita'ita'i'isi be 'aene geya'abo 'ebweu yaita 'ina gwegwe 'igiegie to'umaliye. ²² *Ta 'abo 'ebweu tai waiwai wawasae 'iapwesama, 'iabe tai nina 'ipa'i be 'ina gwegwe saiya nimanega 'i'ewadi, ta 'ina gwegweyao maibo'adi 'i'ewadi be gosenao 'i'ebwa'edi.

²³ “Eguma yaisigedi taudi nigeaya 'agu tolemao, taudi 'agu talauwalao. Ta wate yaisigedi taudi nigeaya ma'egwao 'ada paisewa egogonaya, taudi 'igu paisewa sigiegie to'umaliye.

Yaluyaluwa bi'i 'iila limana tai solanaya
(Madiu 12:43-45)

²⁴ “Ta 'abo yaluyaluwa bi'i tai 'ebweuna 'enega 'iapwesa, tai 'ida bobo'ana, ta yaluyaluwa bi'i nina 'iabe tuga 'atamanaya 'iadadana besobeso be 'ina 'ebe eyawai'ata 'i'ebe'ebese, ta geya'abo 'ilobaloba. 'Enega yaluyaluwa nina taunamo 'ena 'igwae, 'Nai 'ana 'ita yaila limana 'igu gimi 'ebemiya 'ena. ²⁵ 'Enega 'iila ga 'ebemiya nina 'ilobena 'esasena ta gibugibubuna, ²⁶ 'enega 'itauya ga yaluyaluwa site sebeni to'umali 'ai'ailidi wate 'i'au'ewedima ga ma'ena silugu 'ebemiya nina 'enaya, ga nada ma'ena simiyana, 'enega tai nina 'ina miya sigieto'umali 'ai'ailena, lowa nigeaya nadigega.

²⁷ Nadigega Yesu 'iona'esa boda 'ediya, ta 'ebweu waine 'ediyega 'enana sinabwanega 'ibwau ga Yesu 'ena 'igwae, “'Inapwana, waine nina tauna gamwanega 'ienatunemu ta wate susunega 'usus, tauna togwawsowala 'ai'aila.” ²⁸ *Ta Yesu wate 'igwae, “Taudi esi 'abo Yaubada 'ina ona sinonona ga 'enana siematamatanena, taudi togwawsowala 'ai'aila.”

Yona tauna 'ebweu 'ebe'ita 'edaya
(Madiu 12:38-42)

²⁹ Ta ni'atu boda nidi Yesu sitoolo 'oabu'oabuyena, ga 'ilolagata ga 'ediya 'igwae, “'Epata gete 'omi to'umalimi! Nate 'alena we'iwe'iyaya wa'ebe'ebese, ta geya'abo sa'i we'iwe'iyaya nidi wa'ita'ita. Nate namo Yona manuna wanuwa'i'isi, tauna tuga we'iwe'iyaya manumi. ³⁰ *Manuna Yona 'ina guinuwa 'enega me Ninibe simwalatonina 'aene tauna Yaubada 'enega 'imai. Nadigega wate 'abo'agu Tomota Natuna 'igu guinuwa 'ediyega 'omi 'epata gete wada mwalatoni 'aene Yaubada 'enega yamai.

³¹ * “Ona'ai'aila, 'asiyata bwa'omatana 'enaya me Siba 'idi kuwini 'ida toolo be 'omi 'epata nimi gete 'ie'ewami, manuna waine nina 'edasolega 'imai Solomoni 'ina ona sinasinapu sabi nonona, ta gete tuga ona sinasinapu wawasae wanonodi, ta 'omi geya nuwami wanonodi.

* 11:22: Kol 2:15 * 11:28: Lu 8:21; Et 1:3 * 11:30: Ion 3:4-10 * 11:31: 1 Kin 10:1-10

³² “Wate nadigega 'asiyata bwa'omatana 'enaya me Ninibe sida tooo be 'epata nimi gete sida e'ewami manuna Yona 'ediya 'iloguguya ga 'idi bubuna to'umalina 'ediyega sisanaila, ta 'omi gete tuga loguguya bobo'ana wawasae ni'atu wanonodi, ta nigeaya wada sanaila.

Mayale onasemalimalina
(Madiu 5:15, 6:22-23)

³³ * “Nigeaya 'ebweu wate yaita mayale 'ida loe'abi be 'ida sa'ukwaiye gaulaya, nai gaeba 'agalaunaya, ta esiya 'ebesa'u etaninaya 'ida sa'u be 'enega taudi anuwa 'ana toluguyao 'ida maedanidi.

³⁴ “Manuna matayo bwalayo 'ana mayale nadigega, be 'abo matayo 'esasena bwalayo maibo'ana maemaedanina. Ta 'abo matayo to'umalina bwalayo wate maibo'ana 'iguguyoi. ³⁵ 'Enega 'u'ita'i'isiyo 'abona nai 'imu mayale 'iguguyoi. ³⁶ Ta 'abo bwalayo maibo'ana maedana 'ena 'imiyami, ta nigeaya 'ebweu wate guguyoi 'enaya, maibo'ana tuga maemaedanina, 'atuwa nadigega mayale sinabwana 'ina maedana.”

Palisiyao be lolina 'adi toanuganao Yesu 'i'enapa'alidi
(Madiu 23:1-36; Maki 12:38-40)

³⁷ * Ta Yesu ni'atu 'ina ona 'igumwala, ga 'ebweu Palisi Yesu 'ibwauyena be ma'iyana si'a'a. 'Enega 'ilugu ga 'imiyatowa 'ebe 'e'ai 'enaya. ³⁸ * Ta Palisi nina nuwana 'iowana manuna Yesu 'i'itena nimana nigeaya 'i'utu'utudi ta 'i'e'ai. ³⁹ Ta Yesu ni'atu Palisi nina 'ina nuwanuwa 'imwalatonina, 'enega 'ena 'igwae, “'Omi Palisiyao 'atuwa nadigega keiga be gaeba, manuna gwaumimo wa'utu'utudi, ta solami 'imaa 'ai'aila 'anawala be bubuna to'umalidi 'ediyega. ⁴⁰ Waeuwauwa! Manuna nigeaya wamwalamwalatoni 'aene gwaumi be solami 'adi tobubu Yaubada, ⁴¹ ta 'ilobwenemi be 'atemi lo'ebwa'ebwaya 'enega wada gie'esasadi be 'enega wada 'esasa 'ai'aila.

⁴² “Ta 'omi Palisiyao sa'i nuwa'ole'olemi! Ona'ai'aila 'imi 'ebwayadaita bobo'ana, manuna 'ebwayadaita nina 'ana lolina maibo'ana wa'ita'i'ita 'ai'ailina, 'imi gwegwe sinabwadi be gidalidi 'ediyega tupwana Yaubada wa'ebwa'ebwa'e, nadigega mali pai be mali pai 'ediyega. Ta esiya lolina 'eluwa sinabwadi wanuwa pupuledi, nate Yaubada 'ana oboboma ta lolina palupalu. 'Ilobwenemi be yage gete sinabwadi wada guinuwedi, ta wate geya'abo yage gidalidi wanuwanuwa pupuledi.

⁴³ “'Omi Palisiyao nuwa'ole'olemi, manuna anuwa tapwalolo 'ediya nuwanuwami be 'aene 'ebemiya bobo'adi 'ediya wada miyatowa, ta wate nuwanuwami be 'aene tuta nina 'abo watautauya 'asaya tomota maibo'adi sida 'amayabemi.

⁴⁴ “Ona'ai'aila sa'i nuwa'ole'olemi, manuna 'atemi 'atuwa nadigega 'ali'ali mapwatulidi, tomota 'ediyega sitautauya ta nigeaya simwalamwalatoni 'aene 'ali'ali.”

⁴⁵ Ta 'ebweuna lolina 'ana toanugana Yesu 'ieonena, 'igwae, “'Inapwana, 'imu onao gete 'ediyega 'usinalima, aga?”

⁴⁶ Ga Yesu 'ena 'igwae, “'Omi wate lolina 'ana toanuganao nuwa'ole'olemi, manuna tomota 'aa'aala mwaudi wa'ebwa'ebwa'edi ta 'omi nigeaya sa'i wada tagwala be 'aa'aala nidi 'ediyega wada lemedi.

⁴⁷ “Nuwa'ole'olemi sa'i, manuna wate palopita nidi tubumiyao siloemwawasidi ta 'omi 'adi 'ali'ali 'ediya 'adi 'ebe nuwa'i'ita wa'abidi.

⁴⁸ Yage gete 'enega tubumiyao 'idi lolina wa'awa bobo'anena, be 'aene

* 11:33: Lu 8:16 * 11:37: Lu 14:1 * 11:38: Md 15:1-2

taudi palopitao siloemwawasidi, ta 'omi 'adi 'ali'ali 'ediya 'adi 'ebe nuwa'i'ita wa'abidi. ⁴⁹ Yage getedi manudi Yaubada 'ina sinasinapu 'isa'una, 'igwae, 'Etamo 'aidi palopitao be 'igu tosimanao yaetunediwa, be 'aidi waloemwawasidi ta 'aidi wapa'idi.' ⁵⁰ *'Enega 'epata getemi 'iabe e'isa maibo'ana waloba palopitao nidi loeloemwawasidi gabula 'ana 'ebe e'ale 'enega ga batuwa manudi, ⁵¹ nate Ebeli siloemwawasina ga 'enega siloeloemwawasa ga 'ana laba Sakalaya 'ina tuta 'enaya siloemwawasina Anuwa Tabu ta 'ebe taliya gamwagamwanidiya. Ona'ai'aila, loemwawasa nidi maibo'adi 'adi e'isa 'epata getemi waloba.

⁵² "Ta 'omi loina 'ana toanuganao sa'i nuwa'ole'olemi, manuna sinasinapu 'ana 'awa wa'etobodena, 'enega 'omi nigeya sawesawenaya be walulugu, ta wate taudi nuwanuwadi be 'aene silulugu wa'etobodedi."

⁵³ *Ta ni'atu sena nina gote Yesu 'ipilisinena, ga muliyega loina 'ana toe'itao be Palisiyao sitootoo enaida yauna 'ediyega ⁵⁴ be 'aene mwa'adega be 'ina onagesi sida loba be 'enega sida e'ewa.

12

Guguya

(Madiu 10:26-31)

¹ *Pwalu sinabwa wawasae sideli egogonama ga siegigigila, ta Yesu 'iona nugana 'ina tononoyao 'ediya, 'igwae, "Wada 'ita'i'isimi ta Palisiyao 'idi guinuwa kabokabo geya'abo waguiguinuwedi, manuna 'idi guinuwa 'atuwa nadigega pwalawa 'ana 'ebe gieseseya. 'Ebe gieseseya nina 'abo to'ase nadigega gidalina 'iabe 'igiesinabwa, ² ta yage nidi kwaikwaiyidi ma'etamo Yaubada 'igieapwesedi be sida matana'i. ³ Ta wate to'ase guguyoi 'ena waonaena 'iabe 'asiyata 'ediya tomota sinonu. Ta to'ase nai manuna wae'awa sayasaya anuwa solanaya 'iabe tomota maibo'adi 'ediya sisimana apwesedi.

⁴ "Ta gosegwao yaemataluwemi, taudi bwalami siloeloemwawasi, geya'abo wamatamatautedi, manuna taudi oomi namo sawesawenaya be siloemwawasi ta yaluyaluwami geya'abo. ⁵ *Ta esiya Yaubada wada mataute, manuna tauna ma ina loina be 'iloemwawasa nunganemi, ta muliyega 'ida ulamwa'utemi 'asa gabugabu 'enaya. Ona'ai'aila, Taunamo wada mataute!

⁶ *"'Eisa nadigega bedinegwa 'adi maisa? Nigeya sinabwana, nadigega toea 'eluwa namo ta manuwa nima 'adi yau. Ta tuga Yaubada geya'abo wate 'ebweuna 'ediyega 'inuwanuwa pupule. ⁷ Ta 'anabwa'ayoi nigeya sawesawenaya be 'uya'uya wasawa 'ebweu deba 'enaya, Yaubada 'adi yau 'imwalamwalatonidi. 'Enega geya'abo wa'ate'ate sa'ala, manuna 'omi Yaubada 'ina yage sinabwana, ta bedinegwa nigeya yage sinabwana.

Yesu 'ana emisa be 'ana eyaseyase manudi

(Madiu 10:32-33, 12:32, 10:19-20)

⁸ "Ta gete wate wada mwalatoi 'ai'aili: 'Eguma yaisigedi manugu tomotai matadiya sida simana, 'abo'agu Tomota Natuna yada simana Tamagu 'ina aniloseyao matadiya. ⁹ *Ta 'abo yaisigedi sieyaseyaseyegu tomota matadiya, 'abo'agu wate ma'etamo Yaubada 'ina aniloseyao matadiya yaeyaseyaseyedi. ¹⁰ *'Abo'agu Tomota Natuna, be 'abo yaita 'i'awa to'umaliyegu, Yaubada 'iabe ona nina 'ida nuwatau. Ta 'abo

* **11:50:** Nug 4:8; 2 Ia 24:20-21 * **11:53:** Lu 6:11, 19:47, 20:19, 22:2 * **12:1:** Md 16:12 * **12:5:** Ye 4:12 * **12:6:** Lu 12:24 * **12:9:** Lu 9:26 * **12:10:** Md 12:23-25, 28, 31

yaita Yaluyaluwa Tabuna 'i'awa to'umaliyei, geya'abo sa'i Yaubada 'inuwanuwatau.

11 **“Ta 'abo tomota si'au'ewami anuwa tapwalolo 'ediya sabi eta-laemi 'inapwano be toloinao matadiya, geya'abo wa'ate'ate sa'ala nai wanuwanuwa mwa'adega 'idi enaida wae'isa'esa, 12 manuna 'etamo tuta nina nate 'ena Yaluyaluwa Tabuna ma'emi, be tauna 'iabe 'ie'itami to'ase waonae.”*

Onasemalimali esaesao manudi

13 Ta boda nidi 'ediyega 'ebweu 'enana 'iapwesa, 'igwae, “Toe'ita, tasigu 'uda eona be tupwana 'ebeloina 'ida 'ebwa'egu, lowa tamamai 'iaseyena.”

14 Ta Yesu tai nina 'ina ona 'ie'isena, 'igwae, “Tai, 'abo'agu nigeza sawesaweguya be yaetoloina 'ami egueguyai manuna.” 15 **Ta wate 'ina ona nina 'itubwena ga boda maibo'adi 'ediya 'igwae, “Wada 'ita'i'isimi be geya'abo esaesa nuwami 'i'ewa'ewa, manuna nigeza sawesawenaya be esaesa 'enega yawasimi bobo'ana waloba.”*

16 **'Enega 'ebel'ita 'i'ebwa'edi onasemalimaliyega, 'igwae, “'Ebweu toesaesa 'ina bagulao sinabwadi ta yaudi ga sesoi sinabwana 'ediyega 'ilobena. 17 'Enega tai nina taunamo 'inuwa edaedadama, ga 'igwae, ‘Sesoi sinabwana ta 'igu anuwa masula nigeza sawesawediya. 'Enega to'ase yaguinuwe? 18 Nai gete nadigega, anuwa masula kadekadelidi yaligeya yauyauledi be auwaudi ta sinabwadi ya'abidi be 'enega masula ta wate 'igu gwegweyao maibo'adi 'ediya yasa'udi, 19 *'be muliyega ma igu gwausowala sawesaweguya be yaona, yagwae, “'Ebweu toesaesa 'abo'agu. Ni'atu yagibubuna ataya ta 'igu esaesao maibo'ana sawesaweguya yakwala 'eisa simeemai manudi. 'Enega paisewa 'enega yada eyawai'ata ta esi gwausowala namo, manuna ni'atu 'agu 'e'ai be 'agu bwasi maibo'ana sawesaweguya.” 20 Ta Yaubada tai nina 'ena 'igwae, “Tai, uwauwayo! Boibo gete yawasiyo 'ilosa'u, ta gwegwe nidi 'usa'udiya, yaita sana manuna?’ ”*

21 **Ta Yesu 'ina ona 'ana 'ebe losalowa 'ena 'igwae, “Ona'ai'aila, 'eguma yaita esaesa manuna 'ipaisewa be 'imiya esaesa gwegwe bale'uya 'ediyega ta nigeza galewa 'ana esaesa 'ediyega, tauna uwauwana!”*

'Atesa'ala manuna

(Madiu 6:25-34; Madiu 6:19-21)

22 'Enega 'ina tononoyao 'ediya 'igwae, “Geya'abo 'imi miya bale'u manuna wanuwanuwa sinabwana, 'ami 'e'ai be 'ami 'oama manudi.

23 Manuna yawasida yage sinabwana maibo'ada 'eday, ta gwegwe nidi bwala manudi nigeza yage sinabwana.

24 **“Gete 'ebweu 'ebel'ita ya'ebwa'emi kaokao manuna, tuta yauna nigeza sida dauna, nai sida sesoi, ta wate nigeza 'idi anuwa masulamo. Kaokao nidi yage gidalidi ta tuwa tuga Yaubada tuta yauna 'adi masula 'i'ebwa'ebwa'edi; ta esi wada nuwa'i'isi 'aene 'omi sinabwami Yaubada 'enaya, 'enega sawesawenaya be 'ie'enimi. 25 Ta 'eisa 'emiyega 'ina nuwenuwega 'ina tuta bale'uya 'igieduduli? Nigeza, aga? 26 Ta ona'ai'aila, 'atesa'ala nigeza wate 'ina lema 'eday yage gidalina manuna, ta to'ase 'alena wa'ate'ate sa'ala yage sinabwadi manudi.*

27 **“Ta 'ebweuna wate gete 'ebel'ita, seninao 'idi tabwa manuna wada nuwa edaedadama. Tuta yauna nigeza sida paisewa, ta wate nigeza 'adi 'oama sida guinuwedi. Ta ona'ai'aila, Solomoni 'ana 'oamao be 'ana*

* 12:11: Lu 21:12-15 * 12:15: 1 Ti 6:9-10 * 12:16: 1 Ti 6:17 * 12:19: Ye 4:13-15 * 12:21: Md 6:19-21 * 12:24: Sam 147:9; Lu 12:7 * 12:27: 1 Kin 10:23-25

iyaiyalao 'adi 'ita bobo'adi, ta esi senina 'adi 'ita bobo'ana wawasae. ²⁸ 'Enega wanuwanuwa Yaubada 'ina 'ita'i'ita 'emiya manuna. Tauna pwatula 'ieiyalidi senina bobo'adi 'ediyega; batuwa sisenina ta gibwa'i si'oapelu be sigabudi, ta 'omi pwatula wabobo'ana sinedi, 'enega ona'ai'aila 'ami 'oamao 'ida 'ebwa'emi. 'Enega geya'abo 'imi emisa Yaubada 'ena 'ineeneta.

²⁹ "Ta wate geya'abo wanuwanuwa sinabwana nai wa'ate'ate sa'ala masula be bwasi manudi. ³⁰ Me bale'u maibo'adi yage getedi manudi sinuwanuwa, ta to'ase 'imi nuwanuwa Yaubada ni'atu 'isinapudi, nadigega 'ami masula be 'ami bwasi be wate 'ami 'oama. ³¹ Ta 'ilobwenemi be nugana Yaubada 'ina loina 'ena wada tagwalemi, be 'enega 'ami masula be 'ami 'oama wate 'i'ebwa'emi. ³² *Ta 'omi ona'ai'aila Yaubada 'ina sipiyao, 'enega geya'abo wamatamatauta, manuna ni'atu 'iesinuwemi be 'ina 'ebeloina 'ena walulugu.

³³ "Enega 'imi gwegweyao wada egimwaneyedi be mani nidi wada eguyaiyedi togomabeso 'ediya, be 'enega galewaya 'imi esaesa 'ida miyaataya. Esaesa nina galewaya 'imiyami nigeza wate 'ina 'ebe gumwalamo, manuna nigeza 'ebweu wate to'ipwala sena nina 'ena, ta wate nigeza manumanuwa. ³⁴ Ta wada nuwa'i'isi to sena 'ena 'imi esaesa 'imiyami nate 'ena 'imi nuwanuwa sida pili.

*'Inapwana 'ina 'ali'eiyao 'aidi bobo'adi ta 'aidi to'umalidi
(Madiu 24:45-51)*

³⁵ *"Enega wada gibubuna 'ai'aila be 'ami 'oamao wada 'ote 'ai'ailidi, ta wate ma imi mayale maemaedanidi ta wayamwayamwa, ³⁶ 'atuwa nadigega 'ali'eiyao 'idi 'inapwana siyamwayamwai 'ina ilama ai masulina 'enega manuna. Ta 'abo to tuta 'ena 'iapwesama be 'awa 'ena 'i'aukeke, palupaluna tuga 'awa nina sigigege be 'ilulugu. ³⁷ Ta 'abo matadi pa'alina be sigibugibubudi ta siyamwayamwa be 'ilobadi, 'iabe sida gwausowala sinabwana. Ona'ai'aila 'idi 'inapwana nina 'iabe 'ina 'ali'eiyao nidi 'adi 'oama 'i'ote, ta 'ali'eiyao nidi simiyatowa ta tauna manudi 'ida etopaisewa. ³⁸ Ta wate 'abo 'ina tuta ilama 'enaya 'iso'iso'i be niuniuwanaya nai tomwa uliulitaya 'iapwesama be tuga nadigega 'idi miya nina ta 'ilobadi, 'iabe wate sigwausowala sinabwana.

³⁹ "Ta wate yage 'ebweuna gete wada nuwa'i'isi, 'eguma tonianuwa 'imwalatonina to tuta 'ena to'ipwala 'ilugulugu 'ina anuwaya, 'ida gibubuna 'ai'aila ta 'ida yaweyawe be geya'abo 'ina anuwa 'ibwalebwale. ⁴⁰ 'Enega 'omi wate wada gibubuna 'ai'aila be 'igu tuta ilama manuna wada yamwagu, manuna 'abo'agu Tomota Natuna 'igu ilama 'ana tuta nigeza wamwalamwalatoni."

⁴¹ 'Enega Pita 'igwae, "'Inapwana nate 'abo'ama manuma 'uonaona, nai tomota maibo'adi manudi?"

⁴² *'Enega Yesu 'igwae, "Toguinuwa bobo'adi ta sinasinapudi 'idi bubuna gete nadigega, 'abo yaita tauna 'ina 'inapwana 'iesinuwena be anuwa 'ida 'ita'i'isi, be gosenao 'adi masula 'i'ebwa'edi 'asiyata 'ebweuna 'ebweuna 'ediya, ⁴³ ma'etamo 'abo 'inapwana nina 'iila limanama be 'ina toguinuwa nina 'ilobai 'iguiguinuwa palupalu, 'iabe manuna 'igwausowala be 'ena 'ida gwae, ⁴⁴ 'Imu guinuwa maibo'ana bobo'ana, 'enega yage maibo'adi 'adi loina ya'ebwa'eyo be 'uloina.' ⁴⁵ Ta esi 'abo toguinuwa nina taunamo 'ena 'iona, 'igwae, 'Igu 'inapwana 'etamo 'iso'iso'i, 'enega taugu 'igu nuwanuwa yaguinuwedi.' 'Enega gosenao nidi me'olotodi be mewainedi

* 12:32: Yo 10:11, 27, 28 * 12:35: Md 25:1-13; Mk 13:32-37 * 12:42: Md 25:19-21

'imutumutudi, ta wate nigeya masula 'ida 'ebwa'ediya, ta taunamo 'i'e'ai ta 'inumanuma, ga 'inuma kabaleya. ⁴⁶ Ta muliyega 'abo 'inapwana nina 'iaesalutuinama, be ina 'ali'ei 'ina guinuwa to'umalina 'i'italobai, 'iabe anuwega 'ipa'i, be 'enega e'isa to'umalina 'iloba, taudi tologuitoyasa 'idi senaya.

⁴⁷ *⁴⁷ “Ta 'eguma yaita 'ina 'inapwana 'ina nuwanuwa 'imwalamwalatoni ta tuga nigeya 'iguiguinuwe, 'iabe lolina to'umalina 'iloba. ⁴⁸ Ta 'abo yaita 'ina 'inapwana 'ina nuwanuwa nigeya 'imwalamwalatoni, ta 'iguinuwa gesi, 'iabe 'ana lolina 'iloba, ta nigeya sinabwana. Ta wate nadigega 'abo 'ali'ei 'ana egueguyai sinabwana, 'ilobwenena be 'ina 'inapwana manuna 'ida paisewa sinabwana; ta 'eguma 'ana egueguyai sinabwa wawasae 'ida paisewa sinabwa wawasae.

Yesu manuna weyala 'iapwesa
(Madiu 10:34-36)

⁴⁹ “Ta 'abo'agu ni'atu yamai 'aene kaiwe yamu'e bada bale'uya, ta nuwanuwagu 'ilomanini be 'i'a'alata. ⁵⁰ *⁵⁰ Ta esi tuta gidalina be bapitaiso to'umalina yaloba, 'enega ma igu 'atesa'ala be 'ana laba bapitaiso nina 'eguya siguinuwe.

⁵¹ “Ta mwa'adega? Nai wanuwena 'aene 'igu mai bale'uya 'enega nuwasiwalowa waloba? Nigeya sa'i. Ta esiya 'iabe e'upwa be weyala 'emiya siapwesa. ⁵² Tuta nina gete 'ediyega be tuta simeemai 'ediya 'iabe susu soladiya weyala siapwesa. Susu nidi soladiya 'eguma nadigega tomota 'adi yau nima, 'iabe soladiyega sitetoi silosaiya siteluwa 'ediya. ⁵³ Ta wate 'abo tama natuna me'olotona 'ena 'ilosaiya 'iabe wate natunana tamana 'ena 'ilosaiya. Nadigega wate sina 'abo 'ilosaiya natuna mewainena 'ena, 'iabe wate tauna sinana 'ilosaiye. Ta wate 'abo waine 'ilosaiya lawana mewainena 'enaya, 'iabe lawanana 'ena 'ie'upwa limana.”

We'iwe'iyaya 'adi mwalatoi manuna
(Madiu 16:2-3, 5:25-26)

⁵⁴ Ta Yesu wate tomota nidi 'ediya 'iona, “Tuta nina 'abo yalowa gaigaidi wa'itadi wanuwena 'aene 'iabe 'i'u'usana, nate ona'ai'aila. ⁵⁵ Ta 'abo sena yalasi 'enega yagila 'itowatowama, nate 'enega ni'atu wamwalamwalatoni 'aene selabenaya be ala 'iapwesa, ta to'ase wanuwena nadigega 'ida apwesa. ⁵⁶ Ona'ai'aila 'omi toguinuwa kabokabo, manuna bale'u 'adi we'iwe'iyayao ni'atu wasinapudi ta esi Yaubada 'ina we'iwe'iyayao nigeya wada nuwa sabwalenidi tuta auwauna gote manudi.

⁵⁷ “Ta to'ase 'alena ga nigeya waesiesinuwa 'ai'aila be 'eda palupaluna 'enega watautauya?

⁵⁸ “Ta 'abo 'amu talauwala 'imama be 'i'au'ewayo sabi etalaeyo, 'ilobwenena be tuta nina 'edaya watautauya 'utoo be to'umalina nina ni'atu 'uguinuwenena 'ugiepaepalu, be 'enega geya'abo 'amu toetala nina 'i'au'au'ewayo toloina 'enaya, 'abona nai toloina nina tolosaiyao 'iloinedi be deliya sisa'uyo. ⁵⁹ Ta geya'abo sa'i 'uapweapwesa be 'ana laba 'imu lowaga maibo'ana 'uyotula egumwalidi!”

13

Nuwa'ebuni

* 12:47: Ye 4:17 * 12:50: Lu 9:22, 2:34

¹ Tuta nina 'enaya 'aidi tomota simai ga Yesu 'ena siemwasala, me Galili manudi, sigwae, “'Inapwana, me Galili 'aidi sitalitaliya Yaubada 'ena, ta Pailato 'ina tolosaiyao 'iloinedi ga tomotai nidi siloemwawasidi.”

² 'Enega Yesu 'ieonedi, “Ta wanuwena 'aene taudi toto'umalidi sinabwana, 'enega siloemwawasidi, aga? Nigeya! Me Galili maibo'adi 'idi to'umalinao tuga nadigega.

³ “Ta 'omi wate ma'etamo wamwamwawasa 'atuwa taudi nadigega, 'abo 'imi bubuna to'umalina 'ediyega nigeya wanuwanuwa 'ebuni.

⁴ “Ta mwa'adega 'imi nuwanuwa taudi me Sailoma site eitini nidi manudi, tuta nina anuwa nina sinabwana 'ibe'u ga 'iloemwawasidi, 'aene taudi 'idi bubuna to'umalina sinabwa wawasae me Yelusalema maibo'adi 'ediyega, ga 'enega esilae nina silobenaya? ⁵ *Nigeya sa'i! Ta esi 'omi 'abo nigeya 'imi bubunao 'ediyega wanuwanuwa 'ebuni, ma'etamo wamwamwawasa site eitini nidi nadigega.”

Kaiwe nina nigeya uwanamo

⁶ Ga muliyega 'ebweu wate onasemalimali 'i'ebwa'edi, 'igwae, “'Ebweu tai 'ina bagulaya kaiwe 'atuwa damaya 'iasona. Ta tuta yauna 'imeemai kaiwe nina 'enaya be uwana sabi gitagana, ta nigeya 'ebweu tuta uwana 'ida lobena. ⁷ 'Enega 'ina bagula nina 'ana to'ita'i'ita 'ieonena, 'igwae, 'Ni'atu 'umwalamwalatoni 'aene yakwala 'etoi 'ediya yameemai bada damaya nina uwana sabi gitagana, ta uwana nigeya 'ebweu yada lobena. Gete tuga 'utala yaulei, manuna bwa'a bobo'ana 'imudamudali.’ ⁸ Ta to'ita'i'ita nina 'ina 'inapwana 'ieonena, 'igwae, 'Ena'i ye, tuwa! Geya'abo yatalatala yaulei, ta esi 'ina to'umalina yalobai ta egabu 'ena yasa'u be mali yakwala 'ena ta'ita, ⁹ be 'abo 'iuwa, tuwa tuga 'itootoolo, ta 'abo nigeya uwanamo, 'enega 'utala yaule.’ ”

Sabateya Yesu waine 'igiebobo'anena

¹⁰ *'Ebweu Sabate 'enaya Yesu anuwa tapwalolo 'ena 'ilugu ga 'ie'ie'ita. ¹¹ Ta 'ebweu waine 'imiyami, ta yakwala eitini solanaya yaluyaluwa bi'i 'enaya 'imiyami, 'enega 'ile'oasa, ta 'ina tauya tuga 'ia'opu'opumo, ta nigeya sawesawenaya 'inuwayata be 'itauya palupalu. ¹² Ta tuta nina Yesu waine nina 'i'itena ga 'ibwauyena, “Waine 'umai.” 'Imai ga 'ieonena, “Kaiyale, 'amu le'oasa ni'atu 'igumwala.” ¹³ 'Enega nimana 'isa'una waine nina 'enaya ga 'enega 'inuwayata ga Yaubada 'itupuna.

¹⁴ Gote 'ena anuwa tapwalolo nina 'ana to'ita'i'ita Yesu 'ina guinuwa 'i'itena, ga 'igamwasowala manuna Sabateya le'oasa 'igie bobo'anena, 'enega tai nina 'ilolagata boda 'ediya 'isimana, 'igwae, “Ona'ai'aila, lona tamwalamwalatoni 'aene 'asiyata sikisi 'ediya 'ida guinuwa taguinuwedi. Gete nigeya 'ana 'ita bobo'ana be Sabateya tole'oasao simeema be 'adi le'oasao sabi giebobob'enedi.”

¹⁵ Ta Yesu ni'atu 'inonona, ga maibo'adi 'ediya 'igwae, “Kabokabomi, manuna 'omi 'imi bubuna Sabate 'ebweuna 'ebweuna 'ediya 'imi yobaiyao maibo'adi 'adi 'aliyega wali'ali'amidi ta siapweapwesa 'atamanaya 'adi bwasi sabi numa. ¹⁶ Ta mwa'adega waine nina wanuwena 'aene nigeya sawesawenaya be 'ina miyamwau 'enega yali'ami be 'etoseyana 'iloba, nadigega 'imi yobaiyao nidi. Manuna waine gete Ebelaamo 'ina boda 'ebweu, ta esi Seitani yakwala eitini 'ediya 'igiyaina.”

* **13:5:** Yo 8:24 * **13:10:** Lu 6:1-6, 14:1-6

¹⁷ Yesu 'ina ona gete 'enega tolomugi nidi 'igie omayamayaedi, ta esi tomota yau wawasae sigwausowala sinabwana Yesu 'ina guinuwa waiwaiidi manudi.

*Yesu 'iona semalimali Yaubada 'ina etoloina manuna
(Madiu 13:31-33; Maki 4:30-32)*

¹⁸ 'Enega boda nidi 'ediya wate 'igwae, “Mwa'adega Yaubada 'ina etoloina yada giemaedana'ese 'emiya. Nai gete nadigega 'ebweu kaiwe 'enega yada loesawa'i'i. ¹⁹ Tai 'ebweuna beno atuna 'i'ewena ga 'atamanaya 'iasona, ta 'itabwa ga 'isinabwa, ta muliyega manuwa simai ga 'idi newa nalinao nidi 'ediya si'abidi.”

²⁰ 'Enega wate 'ieona limedi, 'igwae, “Onasemalimali gete, mwa'adega yada giemaedana'ese be 'enega Yaubada 'ina etoloina wada mwalatoni? ²¹ Nai gete nadigega: Waine 'ebweu pwalawa 'ana 'ebe gieseseya gidalina tuga 'i'ewena ga pwalawa sinabwana ma'iyana 'i'einisina, 'enega pwalawa maibo'ana 'iseseya.”

*'Awa gilelena
(Madiu 7:13-14, 21-23)*

²² Tuta nina Yesu 'itautauya Yelusalema, ga 'edaya 'aina 'asa sinabwadi be gidalidi 'ediya 'iapwesa, ga 'ediya 'ie'ie'ita ta 'iloguloguguya. ²³ 'Enega 'ebweu tai Yesu 'ienaidena, 'igwae, “'Inapwana, mwa'adega? Nai 'iabe tomota pu'epu'edimo 'etoseyana siloba, aga?” Ga Yesu 'igwae, ²⁴ “O nadigega, ta esi wada toowaiwai be walulugu 'awa nina gidalina 'enega. Manuna yaudi sitoo be 'aene silulugu ta siso'iyoge. ²⁵ *Ta 'iabe wate tonianuwa nina 'awa 'igibode, be 'omi 'atamanaya watootoolo, ta 'ali nina 'ena wa'au'aukeke, be wasisida, wagwae, ‘'Inapwana, 'ali 'ugigege be 'aluguwa.’ Ta 'iabe 'inapwana nina 'imi ona 'ie'isa be 'emiya 'igwae, ‘Mane 'enega wamai? Nigeya yamwalamwalatonimi.’ ²⁶ Be 'enega 'omi wae'isa be wagwae, ‘'Abo'ama lowa ma'emwao ta'e'ai, tanumanuma, ta wate 'ima 'asaya 'emaya 'ue'ie'ita.’ ²⁷ Ta 'enega 'iabe 'Inapwana nina 'ieonami be 'ida gwae, ‘Ona'ai'aila, nigeya yamwalamwalatonimi. Mane 'enega wamai? Waila ta geya'abo waluguluguma, manuna 'omi toto'umalimi.’ ²⁸ *Be 'enega 'etamo 'abo Ebelaamo be Aisake be Yekobe be wate palopitao maibo'adi ma'ediyao wa'itadi Yaubada 'ina 'ebeloina 'ena simiyami ta 'omi ma imi dedoi ta ma imi esala'i'ita tuta nina 'ena 'abo 'etauluya wamiyami. ²⁹ Ta sena maibo'ana 'ediyega tomota simama be 'idi 'ebemiya bobo'adi si'ewadi Yaubada 'ina 'ebeloina 'enaya. ³⁰ 'Enega 'abo yaisigedi gete tuga sinuganugana ma'etamo sida muliya, ta yaisigedi taudi gete tuga simulimuliyaga ma'etamo sida nugana.”

*Yesu 'ina nuwamwau Yelusalema manuna
(Madiu 23:37-39)*

³¹ Tuta gote 'ena 'aidi Palisiyao simai ga Yesu sieonena, sigwae, “Gete tuga 'ulomanini be 'udedena, 'abona nai Elodi 'iloemwawasiyo!”

³² 'Enega Yesu 'ediya 'iona, “Watauya be bosasa nina waeona 'aene gete tuga yaluyaluwa bi'i tomota 'ediyega yaula apwesedi, ta tole'oasao yagie bobo'enedi, ta wate gibwa'i nadigega, be elaya 'igu guinuwa maibo'ana yalosaloni.

³³ “Ta 'abo'agu 'etamo yatautauya Yelusalema, batuwa be gibwa'i be elaya yaapwesa, be nada yamwamwawasa, manuna palopitao maibo'ama 'ima 'ebe mwawasa Yelusalema.”

* 13:25: Lu 6:46 * 13:28: Md 8:11-12

'Enega Yesu nuwana 'imwau ga Yelusalema manuna 'idedoi, 'igwae, ³⁴ *"Yelusalema ye, mwa'adega ga palopitao 'uloemwawasidi, ta wate Yaubada 'ina toepilialealeyao gulewega 'uloibweibwedi? Tuta yauna nuwanuwagu be 'imu tomotaiyao yabwau egogonedima 'atuwa kakaleko natunao papenega 'i'aubodebodedi, ta sa'i siguitoyasegu! ³⁵ 'Enega Yaubada 'iabe 'ipilisinayo, ta yaeonayo 'aene geya'abo wate 'u'ita'ita limagu be 'ana laba 'imu tomotaiyao sitatagwala 'eguya be sida gwae, 'Tauna Yaubada 'ana esanega 'imeemai tada tupu.'

14

Sabate 'ana loina

¹ Sabate 'ebweuna 'enaya Yesu 'itauya sabi 'e'ai Palisiyao 'idi 'inapwana 'ebweu 'ina anuwaya. Anuwa nina 'ena 'ilugulugu ta boda siduneduneye, ² manuna sena nina 'enaya 'ebweu tole'oasa 'imiyami, bwalana maibo'ana si'eloseseya. ³ *'Enega Yesu tole'oasa nina manuna 'ienaida loina 'ana tosinasinapuyao be Palisiyao 'ediya, 'igwae, "Mwa'adega? Wanuwena 'aene bobo'ana 'abo tole'oasa 'asiyata Sabate 'enaya tagiebobo'ane, nai nigeya?" ⁴ Ga 'ina ona nina nigeya sie'ie'isa, ga muliyega Yesu tole'oasa nina nimana 'igiyaina, ga 'ana le'oasa 'igie bobo'anena. 'Enega 'ietunena ga 'itauya 'ina 'asaya. ⁵ 'Enega Yesu 'iasakowasi 'ediya ga 'igwae, "Abo yaisigei 'omi ma imi yobaiyao nadigega ase be bulumakau ta 'ebweuna yobai nina 'asiyata Sabate 'ena 'ibebe'u gaulaya, mwa'adega, 'ilobwenena be walisi tu'eyei?" ⁶ Ta taudi tuga nigeya 'ebweu wate 'idi e'isamo.

Geya'abo 'ebemiya bobo'adi waesiesinuwedi

⁷ *'E'ai nina solanaya Yesu tomota 'aidi 'i'itedi, 'ebemiya bobo'ana 'ena simiyatowa, 'enega 'ebweu onasemalimali 'i'ebwa'edi, 'igwae, ⁸ "Abo yaita 'ina anuwaya 'ibwauyeyo ai sagalina manuna, geya'abo toai 'atainaya 'umiyamiyatowa, manuna nai 'ebweu tai sinabwana 'eguma 'imama, ⁹ tonisagali nina 'ieonayo be 'utatauya tupitupiya, ta 'imu 'ebemiya nina 'enaya tai auwauna nina 'ida miyatowa. Ta 'oyo 'iabe ma imu omayamaya tupiya 'uaila. ¹⁰ 'Enega 'abo sibwauyeyo be 'ululugu 'ediya, 'ebemiya tupiya 'uesinuwe be 'ena 'umiyatowa, be 'enega tuta nina 'abo tonisagali 'imama be 'i'itayo 'iabe 'emuya 'ida ona, 'igwae, 'Gosiyagu, 'umiyalaga gamwagamwanaya,' be 'enega 'ulalaga ma imu gwausowala, ta wate ma 'amu tupu tomota matadiya. ¹¹ *Gete 'enega tamwalatoni 'aene yaita tauna 'igitu'eye 'etamo 'iebusi; ta 'abo yaita tauna 'igimwa'ute 'iabe 'itutu'e."

¹² *'Enega Yesu Palisi nina 'ibwauyena ga 'ena 'igwae, "Abo 'emasula nai 'e'ai gidalina 'uguinuwe, geya'abo gosemwao nai tasimwao nai 'imu bu'unao nai toesaesao 'ubwauyeyedi 'e'ai nina 'enaya, manuna taudi ma'etamo sibwauyeyo sabi e'isa 'emuya. ¹³ Ta esiya 'abo 'emasula 'uguinuwe, taudi gomagomabesodi be bwalobwalogodi be tolopegoi be wate tomatakebokebo 'uda bwauyedi, ¹⁴ be 'enega 'awabobo'ana 'ai'aila 'uloba, manuna gete taudi nigeya sawesawediya be 'imu oboboma nina sie'isa. Ta esi Yaubada 'enega 'amu e'isa 'uda loba, tuta nina 'abo tobobo'adi mwawasega 'igietoolodi."

Inapwana 'ebweu 'emasula sinabwana 'iguinuwena

(Madiu 22:1-10)

¹⁵ *Ga ni'atu ma'ena si'e'ai ta 'ebweuna 'ediyega ona gete 'inonona ga

* 13:34: 2 Ia 25:18-19 * 14:3: Lu 13:10-16 * 14:7: Md 23:2-3, 6 * 14:11: Lu 18:9-14

* 14:12: Lu 6:32-35 * 14:15: Et 19:9

Yesu 'ieonena, 'igwae, “O nadigega! 'Abo yaisigedi silulugu Yaubada 'ina 'ebeloina 'enaya be si'a'a, sida gwausowala sinabwana.”

¹⁶ 'Enega Yesu tai nina 'ina ona 'ie'isena, 'igwae, “'Ebweu tai 'emasula sinabwana 'iguinuwena ga tomotai yaudi 'ibwauyedi. ¹⁷ Ta ni'atu masula 'igibubuna ga 'ina 'ali'ei 'ietunena tomotai nidi 'ediya ga 'ieonedi, 'Ni'atu masula sigibubuna, 'enega wamai be tatatauya be 'e'ai nina wada 'ai.’

¹⁸ “Ta maibo'adi geya nuwadi, 'enega mali ona be mali ona si'ebwa'ena. 'Ebweuna 'igwae, 'Ni'atu tanowa auwauna yagimwanena, 'enega nai yataatauya be yayausi. Ta kagutoki sinabwana, nai geya'abo yaweewa.’ ¹⁹ Ta 'ebweuna wate 'igwae, 'Kagutoki sinabwana, nai 'abo'agu wate geya'abo yaweewa, manuna bulumakau sanau ta wate 'ebe gesowa nima ni'atu yagimwanedi, 'enega yataatauya be 'aene yada eguinuwaedi, be yada epaisewa toodi.’ ²⁰ *Ta wate 'ebweu 'igwae, 'Abo'agu auwaugu yaai, 'enega nai geya'abo yaweewai.’

²¹ “'Enega 'ali'ei nina 'iila ga 'ina 'inapwana 'enaya 'isimana, 'igwae, 'Maibo'adi geya nuwadi.’ Ga tonianuwa nina 'igamwasowala, 'enega 'ina 'ali'ei nina 'ena 'iona, 'Utauya manini 'asa sinabwana 'edanao maibo'adi 'ediya be 'eguma 'eisa tomotai 'ulobadi, 'anabwa'ayoi nanaewadi nai nenetadi nai matakebokebodi nai bwalobwalogodi, tuga maibo'adi 'u'au'ewedima be sida 'a.’

²² “Ga 'ali'ei nina 'iguinuwa nadigega, ta muliyega 'imai ga 'iona, 'Ni'atu tomota nidi yabwauyedima ta esi 'imu anuwa nina nigeaya siloeloemaa.’ ²³ 'Enega 'inapwana nina wate 'igwae, 'Eda maibo'adi 'ediya 'uda tauya be tomotai 'ueonadi be simama, be 'enega 'igu anuwa sida loemaa. ²⁴ Ta esi tomotai nidi yagimi bwauyedi geya'abo 'ebweu 'ediyega 'agu masula 'ilotolotoo.’ ”

*Mwa'adega Yesu 'ana muliya
(Madiu 10:37-38)*

²⁵ *Ta ni'atu pwalu sinabwadi ma'enaositatauya, ga 'enega Yesu 'isanaila ga boda nidi 'ieonedi, ²⁶ “Yaita 'abo nuwanuwana be 'imuliyegu, nugana 'ida yala'ai'ailligu ta tamana be sinana be mwanena be natunao be tasinao be nuunao ta wate tauna tuga manuna 'ida guitoyasedi. Ta 'eguma nigeaya, tauna nigeaya 'agu tomuliya. ²⁷ *Ta 'abo yaita yawasina nigeaya 'itagwatagwalei be 'imwamwawasa kelose 'enaya nadigega 'abo'agu, tauna nigeaya sawesawenaya be 'imuliyegu. ²⁸ Nadigega tuga 'abo yaita nuwanuwana be anuwa sinabwana 'i'abi, nugana yage maibo'adi 'ida gibubudi 'abi nina manuna, ²⁹ 'abona nai 'ola namo 'ietoolodi be geya'abo anuwa maibo'ana 'ilosalosaloni. Gete 'enega 'iabe tomota si'ita be tai nina situyeye ³⁰ be sida gwae, ‘Tai gete 'atuwa waiwaina ga 'ola 'ietoolodi ta nigeaya anuwa nina maibo'ana 'i'abi'abi.’ ³¹ Ta wate 'eguma 'ebweu kini ni'atu ma ina tolosaiyao teni tausani sitatauya sabi losaiya wate mali kini ma ina bodao tuweniti tausani 'adi yau 'ediya, mwa'adega kini nina 'iabe 'inuwanuwa'esa? Nai nugana 'ida miyatowa ta 'ida nuwanuwa be 'aene sawesawediya siewaiwai 'adi talauwalao nidi 'ediya, nai nigeaya? ³² Ta 'eguma nigeaya, 'ina toepilialealeyao nidi 'ietuetunedi be sipilipili bodedi, 'abo mali kini nina ma ina boda 'etamo 'edasolaya simiyami, be 'enega ma'ediyao sida eonaona nuwasawalowa manuna.”

* **14:20:** 1 Ko 7:33 * **14:25:** Lu 18:28-30 * **14:27:** Lu 9:23

³³ *'Enega Yesu 'ina emataluwa 'ilosalonina, ga 'ediya 'igwae, "Gete nadigega wate 'agu muliya 'ana 'eda. 'Eguma yaita 'oyo nuwanuwayo be 'umuliyegu, nugana 'imu 'ebeloina maibo'ana 'uda pilisinedi.

Ola yage bobo'ana
(Madiu 5:13; Maki 9:50)

³⁴ "Ola yage bobo'ana. Ta 'eguma 'ina waiwai 'igugumwala, nige ya sawesawenaya be 'ibobo'ana limana. ³⁵ Nige ya wate 'ilobwelobwene be bwa'a 'igiebobo'ane, ta esi tada guitoyase namo.

"'Eguma matenami ona gete wada nono."

15

Sipi loseloseyena onasemalimalina
(Madiu 18:12-14)

¹ *'Ebweu tuta takisi 'ana to'ewao ta wate 'aidi toto'umalidi simai Yesu sabi enonoena. ² 'Enega Palisiyao be lolina 'ana toe'itao silomugi, sigwae, "Tai gete toto'umalidi 'iegosigosiyanedi ta wate ma'enaosie'ai." ³ 'Enega 'idi ona nina Yesu 'ie'isena onasemalimaliyega, 'igwae, ⁴ "Mwa'adega 'abo 'ebweu 'emiyega 'ina sipi 'adi yau analedi, ta 'ebweuna 'ikwakwani, sawesawenaya be nainiti naini nidi mitawaya 'iebesinedi be sipi nina loseloseyena 'ida 'ebese 'ana laba 'iloba. ⁵ Ta 'abo 'ilobai 'iabe ma ina gwausowala 'aalanaya 'isa'ui be 'iila 'asaya, ⁶ *'be 'enega gosenao 'ibwau egogoned be 'ieonadi, 'igwae, 'Sipi nina loseloseyena ni'atu yalobena, 'enega manuna tada egwausowala.' ⁷ 'Enega nadigega wate 'abo 'ebweu toto'umalina 'inuwa'ebuni, me galewa manuna sida gwausowala sinabwana, ta esi tobobo'adi site nainiti naini nidi manudi 'idi gwausowala tupwana namo.

Kina loseloseyena onasemalimalina

⁸ Nadigega 'abo wate waine nina 'ina kina 'adi yau sanau ta 'ebweuna 'iloseye, 'enega to'ase 'ida guinuwe be kina nina 'iloba? Nai mayale 'iloe'abi be anuwa maibo'ana 'isiyayoni be 'ie'ebese 'ai'aila 'ana laba 'iloba. ⁹ Ta 'abo 'ilobai gosenao 'ibwau egogonedima be 'ediya 'igwae, "Igu kina nina yaloseyenyaya ni'atu yalobena, 'enega manuna tada egwausowala.' ¹⁰ Nadigega wate 'abo 'ebweu toto'umalina 'inuwa'ebuni, 'iabe Yaubada 'ina aniloseyao manuna sigwausowala sinabwana."

'Ebweu 'inapwana natuna 'iloseyena

¹¹ Ta Yesu wate 'iona semalimaliyedi, 'igwae, "'Ebweu 'inapwana natunao me'olotodi 'eluwa ma'enaosimiyami, ¹² ga megwamana tamana 'ieonena, 'igwae, "Tamagu, nuwanuwagu be gete tuga 'agu egueguyai 'uda 'ebwa'egu.' 'Enega 'inapwana nina gwegwe maibo'ana 'ieguyaiyena natunao nidi 'ediya. ¹³ *'Enega 'asiyata 'aina sigumwala ga megwamana nina 'ina gwegwe 'iegimwaneyedi, ga 'ana e'isa mani 'i'ewena, 'enega sena nina 'ipilisinena, ga sena 'edasolaya 'itauya ga nada gwausowala besobesoega 'ina mani 'iloegumwalina.

¹⁴ "Ta ni'atu 'ina mani maibo'ana 'igumwala ga kakaena 'imiyami, ga tuta gote 'enaya botana sinabwana sena nina 'ena 'iapwesa. ¹⁵ 'Enega tai nina 'ina paisewa 'ie'ebesa ga 'ebweu 'asa 'ana 'inapwana 'ilobena, ga 'ietunena be 'ina baweyao 'i'ita'i'isidi. ¹⁶ *'Ta tai nina nuwanuwana be bawe 'adi masulega 'ida 'a, manuna nige ya 'ana masulamo. ¹⁷ Tuta

* 14:33: Md 5:27-28 * 15:1: Lu 5:29-30 * 15:6: Lu 19:10 * 15:13: Ona 29:3 * 15:16: Ona 23:21

gote 'enaya nuwana 'isabwalena, ga taunamo 'ena 'igwae, 'Ona'ai'aila, tamagu 'ina topaisewao ma 'adi masula sinabwana, ta 'abo'agu bada sa'i botana 'iunuunugu. ¹⁸ 'Enega yatoolo be yatatauya tamagu 'ena be 'ena yada gwae, "Tamagu, ni'atu yato'umalina Yaubada 'enaya ta wate 'oyo 'emuya. ¹⁹ 'Enega nigeaya 'ilobwelobwenegu be 'uda 'awanatunegu, ta esi 'uda eesegu 'imu 'ali'ei 'atuwa."

²⁰ "Gete nadigega 'inuwanuwa'esa, ga 'enega 'itoolo ga tamana manuna 'itauya, ga 'edasolega tamana 'i'itenama 'imeema ga ma ina 'atenuwa'ole'ole 'ipili 'enaya ga 'iatubwalina ga ma'iyana siededoi.

²¹ "'Enega natunana tamana 'ieonena, 'igwae, "Tamagu, ni'atu yato'umalina Yaubada 'enaya ta wate 'oyo 'emuya, 'enega nigeaya 'ilobwelobwenegu be 'u'awa natunegu.' ²² Ta esi tamanana 'ina 'ali'eiyao 'ibwauyedi ga 'ediya 'igwae, 'Walomanini be 'oama bobo'ai'ailina wame'e be natugu wae'ote, ta wate nimapasapasa wame'e be nimanaya wasa'u, ta wate 'aelawa 'aenaya wasa'u, ²³ be muliyega watatauya be bulumakau mwaneyauna ta momonanina waununama be masula sinabwana taguinuwe, be 'enega ma ida gwausowala tauna ma'edai tada 'emasula. ²⁴ *Manuna natugu gete lowa 'imwawasaya, ta batuwa mayawasina taloba limena.' 'Enega sie'ale be silosagali ma idi gwausowala.

²⁵ "Ta sa'i natuna mesinabwana 'etamo bagulaya 'ipaipaisewa, ta tuta nina 'asa selabenaya 'ilogelogedo, wali be lausa 'inonodi. ²⁶ 'Enega 'ebweu 'idi 'ali'ei 'ibwauyena ga 'ienaidena, 'igwae, "To'ase 'alena 'enega siegwaegwausowala?' ²⁷ Ta 'ali'ei nina 'igwae, "Tasiyo ni'atu 'ilama ga tamayo bulumakau mwaneyauna ta momonanina 'iununa ga ma'emai 'aegwaegwausowala, manuna natunana ma ina bobo'ana 'iloba limena.' ²⁸ *Ona gete 'inonona ga 'igamwasowala sinabwana, 'enega geya nuwana be anuwaya 'ilulugu.

"'Enega tamana 'iapwesa ga natunana mesinabwana 'ieonena 'aene ma'iyana sida lugu anuwaya. ²⁹ Ta esi tai nina 'iguitoyasa, manuna 'igamwasowala sinabwana, 'enega tamana 'ena 'igwae, "Tamagu, 'eisa yakwala 'ediya ni'atu manuyo yapaipaisewa ga 'imu eyowanao maibo'adi yaguinuwedi, ta nigeaya 'ebweu tuta 'uda obobomegu. Nigeaya 'ebweu wate yobai 'u'ebwa'ebwa'egu be magosegwao 'ada gimasula be 'ada egwausowala. Nigeaya 'ai'aila! ³⁰ Ta natumuna gete 'imu gwegwe maibo'ana 'imudalidi tosogala 'ediya, ta to'ase manuna 'uobobomena, ga bulumakau mwaneyauna ta momonanina 'uununa manuna?'

³¹ "Ta 'enega 'inapwana nina natuna 'ena 'igwae, 'Natugu, 'uda mwala-toni 'aene 'oyo tuta maibo'ana selabeguya 'umiyami, ga to'ase nadigega 'igu 'ebeloinao, maibo'ana nimamuya simiyami, ³² *ta esi tasiyo gete 'imwawasaya, ta gete tuga mayawasina taloba limena, 'enega 'ilobweneda be batuwa ma'edai tada egwausowala.' (v 33) Tetela gete 'enega Yesu Palisiyao be lina 'ana toe'itao 'iona semalimaliyedi.

16

'Ebweu to'ita'i'ita to'umalina

¹ Yesu wate onasemalimali 'ebweuna 'ina tononoyao 'i'ebwa'edi, 'igwae, "Toesaesa 'ebweuna ma ina to'ita'i'ita 'ina gwegweyao manudi ma'iyana simiyami. Ga 'ebweu tuta 'ena 'aina tomota ale sime'ena 'inapwana nina 'enaya, sigwae, 'Inapwana, 'imu to'ita'i'ita nina 'imu gwegweyao

* 15:24: Kol 2:13 * 15:28: Ion 3:10, 4:1 * 15:32: Isi 33:11

'ediyege 'iguiguinuwa besobeso.' ² 'Enega toesaesa nina 'ina to'ita'i'ita 'ibwauyename ga 'ieonena, 'igwae, 'Aina simana to'umalina manuyo yanonona, 'enega gete tuga 'igu gwegwe 'adi pwepwaiyao 'u'ebwaya limagu ta 'eguyega 'uda apwesa.'

³ "Enega to'ita'i'ita nina 'inuwanuwa, 'igwae, 'Mwa'adega batu yaguinuwa'esa, manuna ni'atu 'igu 'inapwana 'ie'idi'idiyegu? Manuna nigegeya kapekapeyana be yababagula, ta wate omayamaya 'abo yatautauya to-mota 'ediya be masula manuna yaesidasida.' ⁴ 'Inuwanuwa ga 'ebweu 'eda 'inuwalobena, 'igwae, 'O, gete nadigege yaguinuwa'esa be 'enega gosegwao yaudi yalobadi, 'abo paisewa gete 'enega yaapwesa.' ⁵ 'Enega to'ita'i'ita nina tolowagao maibo'adi 'ibwauyedi, ga 'ebweuna 'ebweuna 'ediya 'ienaida. Gimitai 'ena 'igwae, 'Eisa 'imu lowaga bada?' ⁶ Ta 'iona, 'Bunama 'adi yau analedi yalowagedi.' 'Enega to'ita'i'ita nina 'igwae, 'Pwepwai gete 'ena 'imu lowaga nina 'u'etoladi be pipiti namo 'usa'u.' ⁷ Ga 'ebweu wate 'ilugu ga 'ienaidena, 'igwae, 'Ta 'oyo 'eisa 'imu lowaga?' Ta 'igwae, 'Masula 'adi yau analedi yalowagedi.' 'Enega tauna wate 'igwae, 'Pwepwai gete 'ena 'imu lowaga nina 'u'etoladi be eiti namo 'usa'u.' Ta maibo'adi nadigege 'idi lowagao sisa'u mwa'utedi.

⁸ "Enega 'ina 'inapwana nina 'ina guinuwa gete alena 'inonona, ga 'itupuna, 'ina sinasinapu manuna. Onasemalimali gete 'enega 'ie'ita 'ai'aila 'aene, me bale'u siewaiwai 'idi esaesa 'ana guinuwa manuna, ta Yaubada 'ina bodao 'idi paisewao maedana manuna nigegeya siewaiwai."

⁹ *'Enega Yesu wate 'ieonedi, "Bale'u esaesanao to'umalidi, ta 'abo esaesa nidi 'ediyege gosemiyao waobobomedi ma'etamo taudi siaesotami 'ebemiya ataya 'enaya, tuta nina esaesa nidi sigugumwala.

¹⁰ *"Manuna 'eguma yaita yage gidalina 'ena 'iematamatana wate yage sinabwadi 'ediya 'iematamatana. Ta 'abo gidalidi 'ediya 'ikabo wate yage sinabwadi 'ediya 'ikabo. ¹¹ 'Enega 'omi wate 'abo nigegeya bale'u esaesanao manudi waguiguinuwa 'ai'aila, 'iabe Yaubada geya'abo wate esaesa 'ai'aila 'i'ebwa'ebwa'emi. ¹² Ta 'abo wate gosemiyao 'idi esaesa manudi nigegeya waguiguinuwa 'ai'aila, geya'abo wate Yaubada 'imi esaesa nina 'i'ebwa'ebwa'emi.

¹³ *"Enega toguinuwa nigegeya sawesawenaya be 'ietopaisewa 'ena'iyao 'eluwa 'ediya, ta 'ebweuna 'ida guitoyasei ta esi 'ebweuna namo manuna 'ida paisewa, be 'enega 'ebweuna 'i'awa bobo'ane ta 'ebweuna 'i'awa to'umaliye. 'Enega nigegeya sawesawenaya be Yaubada 'ina guinuwa be esaesa bale'u tagiluwedi."

Palisiyao 'idi bubuna

(Madiu 11:12-13, 5:31-32; Maki 10:11-12)

¹⁴ *Tuta nina Palisiyao ona nina sinonona ga Yesu situyeyena, manuna taudi mani nuwanuwadi sinabwana. ¹⁵ *'Enega Yesu Palisiyao nidi 'ediya 'igwae, "Omi wanuwena 'aene 'imi bubuna bobo'ana tomota matadiya, ta esi to'umalina maibo'ana 'atemiya Yaubada 'imwalamwalatonidi, manuna yage nidi tomota nuwadi si'ewedi, Yaubada 'enaya yage besobeso. ¹⁶ Ta ona 'ai'aila, Mosese be palopitao 'idi loinao 'emiya simiyami 'ana laba Yoni togiebatitaiso 'imai, ta tuta gote 'enega ga batuwa tetela bobo'ana Yaubada 'ina loina manuna 'etamo 'asimasimantedi, ta 'ebeloina nina manuna tomota yaudi ma idi waiwai sitootoo ta silugulugu. ¹⁷ *Galewa be bale'u 'idi

* 16:9: Lu 12:33 * 16:10: Md 25:21 * 16:13: Md 6:24 * 16:14: Md 23:27-28 * 16:15: Lu 18:9-14 * 16:17: Md 5:18

sawala kapekapeyana, ta Mosese 'ina loinao 'anabwa'ayoi gidala sedaidi, geya'abo sa'i sigumwagumwala.”

18*Ta Yesu wate 'ediya 'igwae, “'Abo yaita tai mwanena 'isa'ile be 'iaibala mali waine 'ena, tauna ni'atu 'iloelata. Ta wate 'eguma waine sa'isa'ilina 'iai limana mali tai 'ena, tai nina tauna wate ni'atu 'iloelata.”

Toesaesa 'ebweu ta Lasalo

19 Ta Yesu wate 'ieonedi, 'igwae, “'Ebweu tuta 'ena toesaesa 'ebweuna ta Lasalo simiyami. Toesaesa nina 'ana 'oamao bobo'ai'ailidi ta wate 'ana masulao maibo'adi bobo'adi, 'enega 'asiyata 'ebweuna 'ebweuna 'ediya ma ina gwausowala. 20 Ta Lasalo gomagamabesona ta lobonubonuna, 'enega Lasalo nina toesaesa 'ina anuwa mata'awaninaya 'imiyami, 21 be toesaesa nina 'ana masula mugumugunega tupwana 'ida loepa'ala. Ta Lasalo nina tuta yauna bonunao kedewa siloyamoyamosidi. 22 Ga tuta nina Lasalo 'imwawasa aniloseyao si'au'ewena ga Ebelaamo selabenaya sisa'una topalupaludi 'idi senaya. 'Enega muliyega wate toesaesa nina 'imwawasa ga sisa'u 'ali'aliyena, 23 ta muliyega ma ina 'elouya sinabwana tomwawasa 'idi sena 'enega 'i'itatu'e ga Lasalo 'i'itena Ebelaamo ma'iyana simiyami. 24 'Enega 'ibwautoila ga 'igwae, “Tamagu ye! 'Uda 'atenuwa 'ole'oleyegu be Lasalo 'uda etunenama be bwasi gonitu nimanega meyagu 'ida giegonitu, manuna gete tuga ya'elo'elouya sinabwana kaiwe sabelulu 'enaya.’

25 “Ta Ebelaamo 'ieonena, 'igwae, ‘Natugu, 'uda mwalatoni 'aene lowa yawasiyo maibo'ana gwausowala daisinamo, ta esi Lasalo nige ya 'ebweu 'ebe gwausowala 'ilobaloba. 'Enega gete tuga tauna ma ina gwausowala, ta 'oyo 'u'elo'elouya. 26 Ta wate 'uda mwalatoni 'aene gamwagamwanidaya sa'ala sinabwana 'imiyami ga 'enega 'iweyalida, 'enega nige ya sawesawemaya be gete 'enega 'aabalawa 'emiya. 'Omi wate, nige ya sawesawemiya be waabalama 'emaya.’

27 “Ta toesaesa nina 'igwae, ‘O bobo'ana, ta nate namo nuwanuwagu be Lasalo 'uda etune 'igu bodao 'ediya, 28 be tasigwao site nima 'ida emataluwedi, 'abona nai taudi wate simama 'elouya 'ina sena gete 'enaya.’ 29 'Enega Ebelaamo tai nina 'ieonena, 'igwae, ‘Ni'atu tasimwao nidi 'adi toemataluwa simiyami, taudi nate Mosese be palopitao 'idi ona nidi Buki Tabu 'enaya. Ona gete solanaya sawesawenaya be tasimwao nidi sida enono'ai'aila.’ 30 Ta esi toesaesa nina 'iona, ‘Tamagu, natei nige ya sawesawenaya. Ta 'abo yaita mwawasega 'itoolo limana be 'itatauya 'ediya, be tauna si'itai, 'enega sida nuwa'ebuni 'ai'aila.’ 31 *Ta Ebelaamo wate 'igwae, ‘'Eguma Mosese be palopitao 'idi ona nige ya siemiemisedi, geya'abo sa'i 'ebweu wate yaita siemiemise, 'anabwa'ayoi 'abo 'ebweu tomwawasa 'itoolo limana be 'itatauya 'ediya.’

17

To'umalina 'ana e'ita (Madiu 18:6-7; Maki 9:42)

1 'Enega Yesu 'ina tononoyao 'ieonedi, 'igwae, “Tomota 'aidi 'iabe 'ebetoo yaudi siguinuwedi 'emiya be 'aene sida giebe'uyemi, ta 'abo yaisigedi taudi 'ebe toona nidi siguinuwedi nuwa'ole'oledi sa'i! 2 'Enega 'abo yaita togiebe'u nina, 'ilobwenena be gulewa sinabwana sida losipwa 'otonaya be ni'u gaigaiya sida ulamwa'ute be 'enega geya'abo gogama simulimuliye.

* 16:18: 1 Ko 7:10-11 * 16:31: Yo 11:45-48

*Nuwatau manuna
(Madiu 18:21-22)*

³ *¹ "Enega wada 'ita'i'isimi, be 'abo tasiyo 'emuya 'iguinuwa to'umalina, 'utoo be ma'iyayo wada giepaepalu, be 'abo ni'atu ma ina nuwa bobo'ana 'uda nuwatau. ⁴ Ta 'abo tasimuna 'asiyata 'ebweuna 'enaya be masebeni 'iguinuwa to'umalina 'emuya, be tuta 'ebweuna 'ebweuna 'enaya 'isidasida 'emuya sabi nuwatauna, 'ilobweneyo be maibo'ana 'uda nuwataudi."

Emisa manuna

⁵ *¹ "Enega Yesu 'ana tosimanao nidi sieonena, sigwae, "'Ima emisa 'uda giewaiwaiye."

⁶ *¹ Ta 'inapwana nina 'igwae, "'Eguma 'imi emisa 'ana waiwai nadi-gega beno atuna, sawesawemiya be kaiwe gete sinabwana 'ena wada ona be wagwae, 'Uetodabuyo be olaya tauyo 'uasoyo,' 'imi ona nina 'iematamatane."

Toguinuwao 'idi paisewao

⁷ Ta wate 'ediya 'igwae, "'Abo 'ebweu yaita 'oyo ma imu 'ali'ei, tauna bwa'a 'ana totai nai yobai 'ana to'ita'i'ita, ta tuta nina 'abo 'ali'ei nina paisewega 'iapwesama, nigeya sawesawenaya be 'uloina 'aene tauna 'igimi'ai, ⁸ ta esi 'uda gwae, 'Agu masula 'ugibubu be 'u'ita'i'isigu ta ya'a'a, be 'enega 'oyo muliyega 'u'a'ai ta 'ununuma.' ⁹ 'Enega 'ali'ei nina 'ina paisewa manuna 'ana lokagutoki nigeya 'ida lobena 'ina 'inapwana 'enega, manuna tauna tuga 'ina paisewa. ¹⁰ Ta 'omi wate nadigega, 'abo tuta nina yage maibo'ana waguinuwedi, to'ase nadigega yaemataluwemi, wada gwae, 'O, 'abo'ama toguinuwa tuga, 'enega to'ase nadigega 'ama emataluwa ga nadigega 'aguinuwena, nate esi 'ama lobwene 'ai'aila.'

Tolepelo sanau 'igie bobo'anedi

¹¹ Ta Yesu ni'atu Yelusalema manuna 'itautauya ta Samelia be Galili gamwagamwanidiya 'ilogelogedo. ¹² *¹ Ga 'ebweu 'asa 'enaya 'imai ga tolepelo site sanau 'ilobedi, 'enega 'ina 'eda 'enega siasi'i, ¹³ ta sibwaubwau 'enadi sinabwana 'enega, sigwae. "'Inapwana Yesu, 'uda 'atenuwa 'ole'oleyema." ¹⁴ *¹ "Enega 'isanaila ga 'ieonedi, "Watatauya be totaliyao 'ediya wada e'itaemi." Ta ni'atu sitautauya 'edayaga ga 'adi lepelu 'igumwala, ¹⁵ ta 'ebweuna tai 'ediyega tauna goma Sameliana 'i'itena 'aene ni'atu 'ibobo'ana, 'enega 'iila limana ga 'enana sinabwanega Yaubada 'itupuna, ¹⁶ *¹ ga Yesu 'aenaya 'ibe'u sanamwa'uta ga 'ena 'ilokagutoki. ¹⁷ 'Enega Yesu tai nina 'ieonena, "Ni'a wate sanau yagie bobo'anemi, ta mwa'o site naini nidi? ¹⁸ Mwa'adega nigeya siilailama be Yaubada 'ena silokalokagutoki? Ta 'oyo to'u'umala nigeya Yudia 'enega, ta 'umai sabi lokagutoki. ¹⁹ 'Enega 'imu emisega 'etoseyana 'ulobena. Bobo'ana, 'utoolo be 'utatauya."

*Yaubada 'ina loina tuta 'imeema 'ena manuna
(Madiu 24:23-28, 37-41)*

²⁰ *¹ Palisiyao 'aidi simai ga Yesu sienaidena to tuta nadigega 'ena Yaubada 'ina loina 'ida apwesama. 'Enega Yesu 'idi enaida 'ie'isena gete nadigega, 'igwae, "Nigeya sawesawenaya be tomota matadiyega Yaubada 'ina loina 'imeema si'ita. ²¹ Ta wate nigeya sawesawediya be sida gwae, 'Wa'ita gete', nai 'Gote', manuna ni'atu Yaubada 'ina loina 'emiya 'imiyami."

²² *¹ "Enega 'ina tononoyao 'ieonedi, 'igwae, "Ma'etamo yapilisinemi, be

* 17:3: Md 18:15 * 17:5: Mk 9:24 * 17:6: Md 17:20 * 17:12: 1 Loi 13:45-46 * 17:14: 1 Loi 14:1-4; Lu 5:14 * 17:16: Yo 4:9 * 17:20: Yo 3:3, 18:36 * 17:22: Lu 21:7-8

muliguyega nuwanuwami sinabwana be 'abo'agu Tomota Natuna ma'emi tada miyami 'asiyata 'ebweuna namo manuna, ta esi geya'abo wa'ita'itagu.

²³ Ta 'abo tomota sigwae, 'Keliso gote', nai 'Gete', geya'abo wamulimuliyedi.

²⁴ Manuna tuta nina 'abo yamamai, galewa 'ana 'ita 'atuwa maedana daisina, nadigega namala sinabwana 'ina giweyala 'ana 'ita.

²⁵ "Ta muliyega be yage nidi siapwesa, nugana 'epata getedi sida guitoyasegu, be 'ediyega 'elouya yada lobadi.

²⁶ "Igu mai limana 'ana tuta Noa 'ina tuta nadigega. ²⁷ Manuna Noa 'ina tutaya tomota si'e'ai ta sinumanuma ta wate me'olotodi be mewainedi siaiai ga 'ana laba Noa 'ina wagaya 'igelu ga muluwa 'iapwesa ga 'enega tomota maibo'adi 'ipe'udi, ta 'abo'agu Tomota Natuna 'igu ila limanama nadigega.

²⁸ "Ta wate 'iabe Loti 'ina tuta nadigega, tuta nina tomota maibo'adi si'e'ai ta sinumanuma, ta wate sigimwagimwane be siegiegimwane, ta wate sibagubagula ta si'abi'abi anuwa, ²⁹ ga 'ana laba Loti Sodoma 'ipilisinena, 'enega kaiwe sabelulu be gulewa yayiyaidi galewega sisaguma nadigega 'usana, ga tomota maibo'adi 'iloemwawasidi.

³⁰ "Yage nidi siapwesa 'ediya, 'iabe wate nadigega tomota 'ediya sida apwesa'esa, 'abo tuta nina 'abo'agu Tomota Natuna yaila limanama.

³¹ *"Ta 'asiyata nina 'ena 'eguma yaita bwaimaya 'imiyami, geya'abo wate anuwaya 'ilugulugu be 'aene 'ida logwegwe. Nai 'abo yaita bagulaya 'ipaipaisewa geya'abo wate 'asa manuna 'ipilipili.

³² "Ta esi wada nuwa'i'isi to'ase nadigega 'iapwesa Loti mwanena 'enaya.

³³ "Manuna 'abo yaita tauna yawasina manuna 'ietapewa, 'iabe yawasina nina 'iloseye; ta 'abo yaita yawasina 'itatagwala be 'iloseye, ma'etamo 'ida llobalima.

³⁴ "Ta yaeona 'ai'ailimi 'aene boiboi nina gote 'ena tai 'eluwa 'ebe'eno 'ebweuna 'ena si'e'eno, be 'ebweuna ya'au'ewa ta 'ebweuna 'imiyami.

³⁵ Wate nadigega iine 'eluwa si'eta'etagowa, 'ebweu ya'au'ewa ta 'ebweuna 'imiyami." ³⁶ (-)

³⁷ 'Enega 'ina tononoyao nidi sienaidena, sigwae, "Inapwana, mwa'o?"

Ga Yesu 'ieonedi, "Mane 'ena kokowa 'imiyami nate 'ena kaokao sida egogonama."

18

Kwabula 'ebweu 'ina sidasida toloina 'ebweuna 'enaya

¹ *'Enega 'ebweu ona semalimali Yesu 'i'ebwa'edi be 'aene geya'abo sidasida 'enega sineeneta. ² Gete nadigega 'igwae, "Ebweu 'asa 'enaya toloina 'ebweu sinabwana 'imiyami, tauna Yaubada nigeya 'ida matautena ta wate tomota nigeya 'ida 'amayabedi. ³ Ta sena nina 'enaya wate 'ebweu kwabula 'imiyami, 'enega tuta yauyauna kwabula nina 'iapweapwesa toloina nina 'ena ta 'isidasida 'ana lema manuna, 'igwae, 'Inapwana, 'agu talauwala 'enega 'uda 'etoseyegu.'

⁴ *"Tuta 'ebweuna 'ebweuna nadigega 'ina guinuwa, ta toloina nina geya nuwana be 'ileme. Ga 'ebweu tuta 'enaya toloina nina 'ie'oata'oata, 'enega taunamo 'ena 'igwae, "Tuwa tuga Yaubada nigeya yamatamataute ta wate tomota nigeya yada 'amayabedi, ⁵ ta esi kwabula gete 'ina mai limalimana 'eguya manuna yada leme 'ana talauwala 'enega, 'abona nai wate 'agu 'oata'oata 'isa'u."

* **17:31:** Mk 13:15-16 * **18:1:** Kol 4:2 * **18:4:** Lu 11:5-9

⁶ 'Enega Yesu wate 'ieonedi, 'igwae, "'Inapwana gete 'ina ona manuna wada nuwanuwa. Ona'ai'aila tauna tai to'umalina ta esi kwabula 'ilemena. ⁷*Wate nadigega Yaubada 'iabe 'ina tomotaiyao esiesinuwadi 'ilemedi tuta nina 'abo si'awa'awanoi limalimana 'enaya, 'asiyata be boiboi 'ediya, ⁸ ta 'ina lema nina palupaluna tuga 'ida guinuwe 'ediya.

"Ta mwa'adega 'omi wanuwena 'abo tuta nina 'abo'agu Tomota Natuna yailama bale'u gete 'ena, 'eisa tomota ma idi emisa yalobadi sitoolo pa'ala?"

Palisi be takisi 'ana to'ewa 'idi sidasida

⁹*Tomota 'aidi sinuwena 'aene taudi palupaludi ta mali tomota nigeya, 'enega Yesu 'iona semalimaliyedi gete nadigega, ¹⁰ 'igwae, "'Ebweu tuta 'enaya tomota siteluwa silugu Anuwa Tabu 'ena sabi sidasida Yaubada 'enaya. 'Ebweuna Palisi ta 'ebweuna takisi 'ana to'ewa. ¹¹*'Enega Palisi nina 'itoolo ga 'isidasida, 'igwae, 'Yaubada ye, yalokagutoki 'emuya manuna 'abo'agu nigeya nadigega gosegwao 'idi bubuna, manuna taudi to'ipwala diidiga be kabokabodi be loeloelatadi, ta wate 'abo'agu nigeya nadigega takisi 'ana to'ewa gote, ¹² manuna wiki 'ebweuna 'ebweuna 'asiyata 'eluwa 'ediya 'e'ai 'enega yaedidigula, ta wate 'igu gwegweyao maibo'ana 'enega tupwa ya'ebwa'ebwaya daite 'emuya.'

¹³ "Ta esi takisi 'ana to'ewa nina ma'alenege 'itoolo ga ma ina omaya-maya lumalumana 'itutuna, ta 'ikopu sanamwa'uta ga 'isidasida, 'igwae, 'Yaubada ye, ni'atu 'umwalatonigu 'aene 'abo'agu toto'umaligu, 'enega 'uda 'atenuwa 'ole'oleyegu!"

¹⁴ 'Enega Yesu wate 'ediya 'igwae, "Ona'ai'aila, tai gete 'ina sidasida nina manuna 'ana 'awabobo'ana 'ilobena Yaubada 'enega, ta esi Palisi nina nigeya. Manuna 'abo yaita tauna 'igitu'eye 'iabe sida gimwa'ute, ta 'abo yaita tauna 'igimwa'ute sida gitu'eye."

*Gogama Yesu 'iona obobomedi
(Madiu 19:13-15; Maki 10:13-16)*

¹⁵ 'Aina tomota natudiyao gidalidi sime'edi be 'aene Yesu 'ida gitoodi, ta 'ina tononoyao tomotai nidi si'itedi ga si'etobodedi.

¹⁶ Ta Yesu 'ibwau egogonedi ga 'igwae, "Geya'abo gogama wa'eto'etobodedi ta esi wada tagwaledi be 'eguya sida mai. Manuna gogama getedi nadigega Yaubada 'ina 'ebeloina 'ilobwene 'ai'ailidi. ¹⁷ Manuna 'abo yaisigedi taudi geya'abo gogama getedi nadigega 'idi emisa, geya'abo sa'i Yaubada 'ina 'ebeloina 'ena silugulugu."

*Esaesa manuna
(Madiu 19:16-30; Maki 10:17-31)*

¹⁸ Me Yudia 'idi toanugana 'ebweu 'imai ga Yesu 'ienaidena, 'igwae, "'Inapwana, yamwalamwalatoni 'aene 'oyo toe'ita bobo'ana, 'enega to'ase yada guinuwe be 'enega yawasigu ataya yada loba?"

¹⁹ Ga Yesu tai nina 'ieonena, "Mwa'adega ga 'enega 'u'awa bobo'anegu? Manuna nigeya 'ebweu yaita bobo'ana, nate namo Yaubada. ²⁰*Ta Yaubada 'ina loinao ni'atu 'umwalamwalatonidi, nate 'aene:

Geya'abo loelata,
Geya'abo loemwawasa,
Geya'abo 'ipwala,
Geya'abo simana kabokabo,
Ta wate tamayo be sinayo 'uda 'amayabedi."

* 18:7: Et 6:9-11 * 18:9: Lu 16:15 * 18:11: Md 23:23, 28 * 18:20: Sia 20:12-16

21 Ga tai nina 'igwae, "Igu tuta gwamega ga batuwa loina nidi getedi yamuliya 'ai'ailedi."

22 *'Ina ona gete nadigega Yesu 'inonona, 'enega 'igwae, "Ebwewa yage namo 'ilogegeemu, nate 'aene 'imu gwegweyao maibo'ana 'uda egimwaneyedi be 'adi maisa togomabeso 'ediya 'ueguyaiyedi, ta 'enega 'umamai be 'umuliyegu be 'enega ma'etamo 'imu esaesa galewaya 'uda loba."

23 Ona gete tai nina 'inonona ta 'ina esaesa sinabwana 'iegagalena, 'enega nuwana 'imwau 'ai'aila.

24 Ta 'ina nuwamwau nina ni'atu Yesu 'imwalatonina, 'enega tomota 'ediya 'igwae, "Abo yaisigedi taudi ma idi esaesa sinabwana 'idi lugu Yaubada 'ina 'ebeloina 'enaya mwau wawasae. 25 Ona 'ai'aila, kameli tauna yobai sinabwana, 'enega tupwana mwauna be siyaluma 'ana lobwalena 'enega 'ilulugu, ta esi toesaesao 'idi lugu Yaubada 'ina 'ebeloina 'enaya mwau wawasae."

26 Boda nidi Yesu ma'ena simiyami ona nina sinonona, ga sienaidena, sigwae, "Abo gete nadigega, yaita sana sawesawenaya be 'ebe gwau-sowala 'iloba?" 27 'Enega 'ediya 'igwae, "To'ase tomota 'ediya nige ya kapekapeyana, Yaubada 'ena yage nidi kapekapeyadi."

28 'Enega Pita Yesu 'ieonena, "Inapwana, ta 'abo'ama mwa'adega? Manuna ni'atu 'ima 'asao 'apilisinedi ga 'amuliyemu." 29 Ta Yesu maibo'adi 'ieonedi, 'igwae, "Yasimana palupalu 'emiya, 'abo yaisigedi 'omi 'imi 'asa nai mwanemiyao nai tasimiyao nai tamamiyao nai sinamiyao nai natumiyao wapisinedi be Yaubada 'ina loina 'ena watagwalemi, 30 tuta gete 'ena e'isa sinabwana waloba, ta wate tuta 'imeemai 'enaya yawasimi ataya wa'ewa."

*Yesu 'ina ona mwawasa manuna
(Madiu 20:17-19; Maki 10:32-34)*

31 Yesu site tuwelo nidi 'ibwau egogonedi ga 'iailedi ma'alenaya ga 'ieonedi, "Gete tuga tatu'etu'e Yelusalema be yage nina maibo'ana palopitao lowaenei si'etoladina 'abo'agu Tomota Natuna manugu 'iabe siapwesa be wa'itadi. 32 Nugana sida 'ebwayaegu taudi nige ya me Yudia 'ediya, be sida tuyeyegu be sigie omayamayaegu be sigiwaligu, 33 ta wate balaeyega sisapigu, ta 'enega siloemwawasigu, ta 'asiyata 'etonina 'enaya mwawasega yatoolo limana."

34 Ta 'ina tononoyao nidi nige ya 'ebweu wate 'ina ona nina 'ana nuwasabwalena 'ediya 'ilugulugu.

*Yesu 'ebweu tomatakebokebo 'igie bobo'anena
(Madiu 20:29-34; Maki 10:46-52)*

35 Ta ni'atu Yesu Yeliko 'ena 'ialogedo, ga 'ebweu tomatakabokebo 'eday a 'imiyami ta 'iesidasida mani be gwegwe manudi. 36 Yesu ma 'ana bodao 'enadi 'inonona ta 'ilosuyaena ga 'igwae, "Yaisigedi natedi?" 37 *'Enega sigwae, "Yesu goma Nasaleta 'itautauya."

38 *'Enega tomatakebokebo nina 'ibwau toila ga 'igwae, "Yesu ye, 'oyo Debida 'ina susu, 'uda 'atenuwa 'ole'oleyegu!"

39 Ga taudi tomota nidi sinuganama tai nina si'etobodena, sigwae, "Ulosa'u! Tuwa bwau!"

Ta tuga 'ibwau toitoila ta 'igwae, "Debida tubuna ye, 'uda 'atenuwa 'ole'oleyegu."

* 18:22: Lu 12:33 * 18:37: Md 2:23 * 18:38: Md 1:1

⁴⁰ 'Enega Yesu 'itoolo ga 'ieonedi be tai nina sida bwauyenama.

Ta ni'atu 'imai ga 'ienaidena, 'igwae, ⁴¹ “To'ase nuwanuwayo be yaguinuwe 'emuya?”

'Enega 'igwae, “'Inapwana, kapekapeyana be matagu 'uda gie'esasedi?”

⁴² Ta Yesu 'igwae, “Gete tuga matayo 'ida 'esasa, manuna ni'atu 'imu emisa 'enega 'ubobo'ana.”

⁴³ Gote 'ena matana 'i'esasedi ga ma ina lokagutoki Yaubada 'enaya Yesu 'imuliyena. Ta boda nidi si'itenaya, ga maibo'adi Yaubada situpuna.

19

Sakiusa manuna

¹ Ta ni'atu Yesu Yeliko 'ena 'ilugu, ga 'asa nina solanega 'itautauya.

² Sena nina 'enaya 'ebweu takisi 'adi to'ewao 'adi toanugana 'imiyami, 'ana esana Sakiusa, tauna toesaesa 'ebweu. ³ Ta tuta nina Yesu 'itautauya, Sakiusa nuwanuwana be Yesu 'ida 'ita 'aene yaita tauna, ta esi nigeaya sawesawenaya be 'i'ita, manuna tauna tai kukupana tuga, ta wate boda sinabwana. ⁴ 'Enega 'ipili nugana ga kaiwe 'ebweu 'imwelenana, 'ana esana sikamole, be gote 'enega Yesu 'i'ita, tuta nina 'abo sena nina 'ena 'ialogedo.

⁵ Ta tuta nina Yesu 'imai sena nina 'enaya, 'i'itatu'e ga Sakiusa 'i'itena, 'enega 'ieonena, 'igwae, “Sakiusa, 'uebusi maninima, manuna batuwa 'oyo be 'abo'agu 'imu anuwaya tada miyami.”

⁶ Sakiusa 'ilomanini ga 'iebusi, ga ma ina gwausowala Yesu ma'iyana sielobaloba.

⁷ Gote 'ena tomotai nidi yage gete si'itena, ga silomugi, sigwae, “Mwa'adega ga Yesu 'ilugu toto'umalina 'ina anuwaya?”

⁸ *Ta Sakiusa nina 'itoolo ga Yesu 'ieonena, 'igwae, “'Inapwana, batuwa 'enega 'igu gwegwe maibo'ana yada 'upwaluwe be 'ana tupwa maibo'ana togomabeso yada 'ebwa'edi. Ta wate 'abo yaita 'enega lowa ya'ewagesi, yada yotuli ta 'ana loeposeyana ata nadigega ya'ebwa'e.”

⁹ *'Enega Yesu 'ieonena, “Gete tuga anuwa gete 'enaya 'etoseyana 'iapwesama, manuna tai gete tauna 'ebweu Ebelaamo 'ina boda.

¹⁰ *Ona'ai'aila 'abo'agu Tomota Natuna, ta yamai be kwanikwanidi yada 'ebesedi be ya'etoseyedi, nadigega tai gete.”

Onasemalimali egueguyai manuna

(Madiu 25:14-30)

¹¹ Ta ni'atu be Yelusalema 'ena silogedo, 'enega boda nidi taudi sinuwena 'aene Yaubada 'ina lolina selabenaya be 'ie'ale, 'enega onasemalimali gete 'i'ebwa'edi, ¹² 'igwae, “'Ebweu 'inapwana ni'atu 'igibubuna be 'itatauya sena 'edasola 'enaya be 'aene nada 'ietoloina, be 'enega muliyega 'iila limanama. ¹³ Ta muliyega be 'itatauya, 'ina toguinuwao sanau 'ibwau egogonedima ga 'adi egueguyai kina 'ebweuna 'ebweuna 'i'ebwa'edi ga 'ieonedi, 'Ami egueguyai gete wada epaisewadi be 'ana loeposeyana wada loba, 'ana laba yaila limanama.’

¹⁴ “Ga muliyega 'inapwana nina 'ina tomotaiyao 'aidi siguitoyasena, geya nuwadi be 'ediya 'ida etoloina, 'enega ale sietunena, sigwae, “Tai nina nate geya nuwama be 'emaya 'ietoloina.’

¹⁵ “Ta 'inapwana nina tuwa tuga 'ietoloina, ga tuta nina 'iila limanama, ga 'ina toguinuwao nidi 'ibwau egogonedima be 'aene nuwanuwana be 'ida mwalatoi 'eisa 'adi egueguyai nidi 'ediyega loeposeyana silobedi.

* 19:8: Sia 22:1 * 19:9: Gu 16:31 * 19:10: 1 Ti 1:15

16 “Ga tai 'ebweu 'inugana ga 'ina 'inapwana matanaya 'itoolo ta 'ieonena, 'igwae, 'Ena'i, 'imu kina nina 'ebweuna lowa 'u'ebwa'ebwa'eguya gete 'ana loeposeyana sanau yalobedi.’

17*“'Enega 'inapwana nina 'igwae, 'Ona'ai'aila, 'oyo togwaunuwa 'ai'aila, manuna yage gidalina ta 'ugiesinabwena, 'enega 'amu e'isa ya'ebwa'eyo, nate 'asa sanau 'ediya 'uda etoloina.’

18 “Ga tai 'eluwena wate 'imai ga 'igwae, 'Inapwana, 'imu kina nina 'ebweuna lowa 'u'ebwa'ebwa'eguya gete 'ana loeposeyana nima yalobedi.’

19 “'Enega tauna wate 'ieonena, 'igwae, 'Asa nima 'ediya 'uda etoloina.’

20 “Ta 'etonina wate 'imai ga 'igwae, 'Inapwana, 'imu kina gete, kaleko 'enega yanugwena ga yasa'ububu 'ai'ailina. 21 Manuna yamatautemu 'abona nai 'ikwakwaiya. Ta ona'ai'aila, yamatautemuya manuna 'oyo tai pa'aliyo ta 'imu esaesa 'u'ewa'ewa mali tomota 'idi paisewa 'ediyega. 'Enega 'imu kina gete 'u'ewalima.’

22 “Ga 'inapwana nina 'igwae, 'Ona'ai'aila, 'oyo toguinuwa to'umaliyo. Tauyo sa'i 'imu onega 'amu lolina ya'ebwa'eyo. Manuna ni'atu 'umwalatonigu 'aene 'abo'agu tai pa'aligu, ta 'igu esaesa ya'ewa'ewa mali tomota 'idi paisewa 'ediyega, 23 ta to'ase 'alena ga 'enega nige ya 'igu mani nina banika 'ena 'usa'usa'u be 'enega tuta nina yailama ma 'ana loeposeyana yalobai?’

24 “'Enega taudi 'inapwana nina selabenaya sitootoolo 'ieonedi, 'igwae, 'Igu kina nina 'enega wa'ewa be tai nina tauna loeposeyana sinabwana 'ilobena 'enaya wa'ebwa'e.’

25 “Ga taudi sigwae, 'Inapwana, geya'abo 'a'ebwa'ebwa'e, manuna tauna ni'atu kina sanau 'i'ewedi ga sawesawenaya.’

26 “Ta 'inapwana nina wate 'ediya 'igwae, 'Tuwa tuga, wada 'ebwa'e, manuna 'abo yaita 'ana egueguyai 'iloeposeyanei, 'ana loeposeyana wate 'ida loba, ta 'eguma yaita nige ya 'iloloeposeyane, to'ase 'enaya 'imiyami 'enega ma'etamo sida 'ewayauale. 27 'Enega gete tuga 'agu talauwalao nidi, taudi siguitoyasegu be 'aene geya nuwadi be 'ediya yaetoloina, wada 'au'ewedima be mataguya waloemwawasidi.’ ”

Yesu 'ina lugu Yelusalema 'ena

(Madiu 21:1-11; Maki 11:1-11; Yoni 12:12-19)

28 Yesu 'ina ona gete 'ilosalonina ga 'itoolo ga ma ina tononoyao situ'etu'e Yelusalema manuna, 29 ta 'idi tauya 'enaya Betipegi be Betani selabediya silogelogedo, nate Olibe 'oyana 'agalaunaya, 'enega 'ina tononoyao 'eluwa 'igimi etunedi sena nidi 'ediya ma 'adi emataluwa, 30 'igwae, “'Asa nina gote matadaya 'ena watatauya be gote 'ena 'iabe 'ebweu yobai wa'italoba, nate ase mwaneyauna, tauna nige ya tomota sida gelutoona, yobai nina wali'ami be wame'e. 31 Ta 'abo yaita 'igwae, 'To'ase manuna nate yobai nina wali'ali'ami?’ tai nina waeona, wagwae, 'Inapwana nuwanuwana.’ ”

32 'Enega taudi sitauya ga yage maibo'adi silobedi nadigega Yesu 'ieona'esedi. 33 Ta tuta nina ase nina sili'ali'ami ta toniyobai nidi sieonedi, sigwae, “Mwa'adega ga 'ima yobai wali'ali'ami?” 34 Ga sigwae, “'Inapwana nuwanuwana.”

35 Ta yobai nina si'ewena ga sitauyena Yesu 'ena, ga 'adi 'oamega gwauna siloesona, 'enega Yesu 'igelutu'e, 36 ga 'िताутауа та томота яуди 'adi 'oamao 'eday siesodi.

37 Ga ni'atu simai Yelusalema selabenaya ga simwa'umwa'uta Olibe 'edana 'enaya ga 'ana tomuliyao nidi mabodadi ma idi gwausowala

* 19:17: Lu 16:10-11

Yaubada situpuna, manuna ni'atu 'ina guinuwa waiwaidi si'itedi, ³⁸ *sigwae, “Kamatoki 'Inapwana, Yaubada 'ana esanega 'umai be 'enega gwausowala be tupu galewaya sida sinabwa 'ai'aila.”

³⁹ *'Enega Palisiyao 'aidi boda nidi 'ediyega Yesu sieonena, sigwae, “'Inapwana 'amu tomuliyao nidi 'ueonadi be silosa'u.”

⁴⁰ Ta Yesu 'igwae, “Geya'abo ya'eto'etobodedi, manuna 'abo taudi si'alaenono gulewa 'enadi 'isa'u be sibwabwau.”

Yesu 'idedoi Yelusalema manuna

⁴¹ *Ni'atu Yesu 'ilogedo Yelusalema selabenaya ta 'asa nina sinabwana 'i'itena ga nuwana 'imwau ga 'idedoi, 'igwae, ⁴² “Yelusalema ye, 'iabe to-motenimwao nuwa'ole'oledi sa'i, manuna tuta gete 'enaya 'adi 'etoseyana nina nigeaya simwalamwalatoni. ⁴³ Ta esi tuta 'imeemai 'ediya 'adi ta-lauwalao simama be sipe'udi, manuna 'iabe 'imu sena maibo'ana si'ali sakowasiye ta maibo'adi siluguwa be tomtotenimwao siloegumwalidi, ⁴⁴ ta wate anuwa maibo'ana siligei yauyauledi.

“Yage nidi getedi ma'etamo 'emuya siapwesa, manuna natumwao nidi nigeaya Yaubada 'ana etuetune nina manuna sigwaugwausowala.”

Yesu toegimwaneyao Anuwa Tabuyega 'ipa'idi (Madiu 21:12-17; Maki 11:15-19; Yoni 2:13-22)

⁴⁵ 'Enega 'itauya ga 'ilugu Anuwa Tabu solanaya ta toegimwane solanega 'ipa'idi, ta 'ieonedi, ⁴⁶ 'igwae, “Buki Tabu 'enaya Yaubada 'ina ona si'etoladina 'igwae,

'Igu anuwa 'aene anuwa 'ebe sidasida, ta 'omi wagibunina ga 'aene 'imi 'ebe 'ipwala.’

⁴⁷ Ta 'asiyata 'ebweuna 'ebweuna Anuwa Tabu nina 'enaya 'ie'ie'ita, ta totaliya sinabwadi be lolina 'ana toe'itao be wate toanuganao sitootoo be 'aene Yesu sida loemwawasi, ⁴⁸ *ta nigeaya sawesawediya, manuna Yesu 'ina e'itao tomota yau wawasae nuwadi 'i'ewena.

20

Yesu 'ana lolina manuna (Madiu 21:23-27; Maki 11:27-33)

¹ 'Ebweu tuta 'enaya, Yesu 'ie'ie'ita Anuwa Tabu 'enaya, nate Tetela Bobo'ana 'isimasimana tomota 'ediya, ta totaliyao be lolina 'ana toe'itao be wate 'inapwanao simai ga Yesu sienaidena, ² sigwae, “Tai, yaita 'ina loinega ga gete nadigega 'iguiguinuwa'esa?”

³ Ta Yesu 'ieonedi, 'igwae, “Nugana yagimi enaida 'emiya. ⁴ Yaita 'ina loinega ga Yoni togiebapitaiso 'iguiguinuwa? Yaubada, nai 'ebweu tomota?”

⁵ 'Enega taudimo 'ediya sienuenuwana, sigwae, “'Ina ona mwa'adega tada e'isa'ese? Manuna 'abo tagwae, ‘Yaubada 'enega’, 'iabe 'ieona limada be 'igwae, ‘Ta! To'ase sana manuna ga Yoni nigeaya waemiemise?’ ⁶ Ta 'abo tagwae, ‘Tomota 'enega’, nate be boda gulewega siloibwaibwada, manuna tomota yaudi Yoni siemisena 'aene tauna 'ebweu palopita.”

⁷ 'Enega 'ina enaida nigeaya sie'ie'isa 'ai'aili, ta esi sigwae, “Nigeaya 'amwalamwalatoni.”

⁸ Ta Yesu wate 'igwae, “'Abo'agu geya'abo wate 'emiya yasimasimana apwesa yaita 'ina loinega ga gete nadigega yaguiguinuwa'esa.”

* 19:38: Sam 118:26 * 19:39: Md 21:14-16 * 19:41: Lu 13:34-35 * 19:48: Md 21:46

*Inapwana 'ina bagula 'ana topaisewao onasemalimalina
(Madiu 21:33-46; Maki 12:1-12)*

⁹ 'Enega Yesu tomota nidi 'iona semalimaliyedi, 'igwae, " 'Ebweu tai 'ina bagula 'iasona oine daisinamo, ga 'ina toguinuwao 'iloinedi be si'ita'i'isi, ta tauna 'itauya mali senaya ga nada 'imiyami.

¹⁰ "Ta sesoi 'ana tutaya 'inapwana nina 'ina 'ali'ei 'ebweuna 'ietune ilena be 'aene oine uwana bagula 'ana to'ita'i'itao 'ediyega 'ida me'edi. 'Itautauya ga nigeya si'ebwa'ebwa'e, ta esi sisapina ga ma'animenimenamo sietunena ga 'iila.

¹¹ " 'Enega 'inapwana nina 'ina 'ali'ei 'eluwena wate 'ietunena 'ediya ga siununa ga wate sigie omayamayena ta ma'animenimenamo sietunena ga 'iila.

¹² "Ta wate 'etonina 'ietunena 'ediya ga wate siunu geyogeyonina ga sipa'ina.

¹³ " 'Enega tonibagula nina 'inuwanuwa, 'igwae, "To 'eda wate yada guinuwe? Nai taugu tuga natu'ai'ailligu yaetune be 'enega sida 'amayabe manuna tauna sana natugu.'

¹⁴ "Ta tuta nina toguinuwao nidi 'inapwana natuna si'itena 'imeema taudimo 'ediya sigwae, 'Gosemao, tai gote 'imeema, tauna 'inapwana nina natuna 'ebweuna namo tuga, 'enega batuwa nina taloemwawasi be 'abo'ada bagula taloine.'

¹⁵ " 'Enega sigiyaina ga bagulega siula apwesena 'etauluya, ga nada siloemwawasina."

Ga ni'atu Yesu 'ina emwasala 'igumwala ga 'ienaida 'ediya, 'igwae, "To'ase 'iabe 'inapwana nina 'ina to'ita'i'itao nidi 'ediya 'iguinuwe?"

¹⁶ "Ona'ai'aila 'inapwana nina 'imama be toguinuwa nidi 'iloemwawasidi, be 'enega bagula nina mali to'ita'i'itao 'i'ebwa'edi."

'Inapwanao nidi Yesu 'ina ona gete nadigega sinonona ga sigwae, "Ona'ai'aila, 'abo'ada geya'abo wate nadigega!"

¹⁷ *Ta Yesu 'iduneyedi ta wate 'ediya 'igwae, "Mwa'adega 'ana mwalatoi Buki Tabu 'ina simana gete, 'igwae,

'Ola nina lowa to'abi anuwa siguitoyasena, ta gete tugai ni'atu sietoolona be 'ie'ola nugana, be 'ola maibo'adi 'iloinedi.'

¹⁸ * " 'Eguma yaita 'ibebe'u 'ola gete 'ena, 'iabe luluna 'ilasadi, ta 'eguma 'ola nina 'ibebe'u 'ebweu yaita etaninaya 'iabe oona 'i'auideide namo."

¹⁹ *Gote 'ena totaliyao be lolina 'ana toe'itao 'aina 'eda'eda si'ebesena be 'aene Yesu sida giyai, manuna simwalatonina 'aene taudi tuga manudi 'iona semalimali, ta esi nigeya sigiyagiyai manuna pwalu 'ediya simatauta.

*Takisi Sisa manuna
(Madiu 22:15-22; Maki 12:13-17)*

²⁰ 'Enega tuta yauna Yesu siloomata'i'isi be 'aene to'ase 'ina loegesi siloba, be 'enega sisimana toloina 'enaya be 'ietalae, 'enega tomota 'aidi sietunedi Yesu 'enaya be enaidega sikaboe be 'aene 'ina loegesi siloba. ²¹ 'Enega tomota nidi simai ga Yesu sieonena, sigwae, " 'Inapwana, ona'ai'aila 'oyo 'imu onao be 'imu e'itao maibo'ana palupaludi, ta wate 'amwalatonimu 'aene nigeya 'ebweu tomota 'uda matautena, ta esi Yaubada 'ina nuwanuwa 'ana toe'ita 'ai'aila 'oyo. ²² 'Enega mwa'adega, sawesawenaya be Kini Sisa manuna takisi tasa'u, nai nigeya?"

²³ Ta Yesu ni'atu 'idi kabo nina 'imwalatonina, 'enega 'ieoned, ²⁴ 'igwae, "Abaga mani nina wame'e be ya'ita." 'Enega si'ebwa'ena ga 'ieoned,

* **20:17:** Sam 118:22 * **20:18:** Ais 8:14-15 * **20:19:** Lu 19:47-48

'igwae, "Wada eonagu yaita gete 'ana ma'ama'ayau ta 'ana esana mani nina 'ena?"

Ga taudi sigwae, "Kini Sisa."

²⁵ 'Enega Yesu 'igwae, "O, nadigega, 'enega 'eguma Kini 'ina yage wa'ebwaya Kini 'enaya, ta 'eguma Yaubada 'ina yage Yaubada wa'ebwa'e."

²⁶ Yesu 'ina ona gete pwalu matadiya maibo'ana palupaluna, ta nigea 'ebweu wate onagesi 'enega silobaloba, ta ma idi nuwaowana simiya 'alaenono.

*Tomwawasa 'idi tooo limana
(Madiu 22:23-33; Maki 12:18-27)*

²⁷ 'Enega wate 'aina Sadusiyao, taudi nigea siemiemisa tomwawasa 'idi tooo limana manuna, simai ga Yesu 'ena sienaida, sigwae, ²⁸ *"'Inapwana, lolina gete nadigega Mosese 'i'etoladina manuda, 'igwae, 'Abo 'ebweu tai 'iai be nigea natunamo ta 'imwamwawasa, tai nina tasina kwabulinana ma'iyana sida ai be 'enega 'abo waine 'ienatuna, natunao tokwaiya nina 'ana lopa'eluyao.'"

²⁹ 'Enega 'ebe'ita si'ebwa'ena, sigwae, "'Ebweu tai matasinao simiyami 'adi yau site sebeni, ga 'adi tomatuwa nina 'iai ga muliyega nigea natunamo, ta tai nina 'imwawasa. ³⁰ 'Enega tasina selabenega kwabula nina 'i'ewena ga wate simiyamiyana ta nigea natunamo, ta tai nina 'imwawasa. ³¹ 'Enega wate tasina selabenega kwabula nina 'iaina, ga wate nadigega nigea natunamo, ta 'imwawasa. Ta nadigega tuga tasinao maibo'adi kwabula nina siaiai ta simwawamwawasa, ta nigea natudimo, ³² ga muliyega waine wate 'imwawasa.

³³ "Ta to'ase 'unuwena tomota gete manudi to tai waine nina mwane'ai'ailina, tuta nina 'abo mwawasega sitoolo limana? Manuna site sebeni nidi ni'atu siaina."

³⁴ 'Enega Yesu 'idi ona 'ie'isena, 'igwae, "Wada nuwa'l'isi 'aene tuta gete 'ena waine be tai siaiai, ³⁵ ta esi tuta 'imeema 'enaya 'abo waine be tai sawesawediya be mwawasega sitoolo limana geya'abo wate siaiai limana. ³⁶ Manuna 'iabe taudi nadigega aniloseyao, be geya'abo wate simwawamwawasa limana, ta esi Yaubada 'ida 'awanatunedi manuna mwawasega sitoolo limana.

³⁷ *"'Ta Mosese lowaenei 'ie'ita 'ai'ailida tomwawasa 'idi tooo limana manuna. Tuta nina Mosese mitawaya 'itautauya ta Yaubada kaiwe sabelulu 'enega 'ieonena, 'igwae, 'Abo'agu Ebelaamo be Aisake be Yekobe 'idi Yaubada'. ³⁸ Gete 'ana mwalatoi 'aene nigea tomwawasa 'idi Yaubada ta esi taudi mayawasidi 'idi Yaubada, manuna 'inapwanao nidi Yaubada 'ina senaya gete tuga mayawasidi simiyami."

³⁹⁻⁴⁰ Gote 'ena lolina 'ana toe'itao simatauta ga 'aidi sigwae, "Toe'ita, 'imu e'isa bobo'ana wawasae," 'enega nigea 'ebweu wate enaida si'ebwa'ebwa'e.

*To'etoseyana nina tauna Debida 'ina susu
(Madiu 22:41-46; Maki 12:35-37)*

⁴¹ 'Enega Yesu wate 'ienaida 'ediya 'igwae, "Mwa'adega ga 'enega 'aina tomota sigwae 'aene Debida 'ina susuyega To'etoseyana Keliso 'iapwesa, ⁴² *manuna Same 'enaya Debida 'igwae,

'Yaubada 'iona 'igu 'Inapwana 'enaya, 'igwae: 'Ataiguya 'umiyatowa, ⁴³ be 'ana laba 'amu talauwalao yasa'u mwa'utedi 'aeyo 'adi 'ebesa'u manuna.'

* **20:28:** 2 Loi 25:5 * **20:37:** Sia 3:6 * **20:42:** Sam 110:1

⁴⁴ “Debida nina 'ina 'Inapwana Keliso, 'enega mwa'adega sana ga Debida 'ina susuyega muliyega Keliso 'iapwesama?”

*Loina 'ana toe'itao 'idi bubuna
(Madiu 23:1-36; Maki 12:38-40)*

⁴⁵ 'Enega boda maibo'adi sienioenono, ta Yesu 'ina tononoyao 'ieonedi, 'igwae, ⁴⁶ “Tasigwao, geya'abo loina 'ana toe'itao 'idi bubuna wamulimuliye. Manuna taudi adelidi tuga nadigega tuta yauna nuwanuwadi be 'adi 'oamao duduladi si'otedi be tomota gamwagamwanidiya sisakosakowasi be 'aene sida 'amayabedi. Ta wate nuwanuwadi 'idi 'ebemiya bobo'adi Anuwa Tapwalolo 'ediya, be wate sagali 'adi tutaya nuwanuwadi be bwaimaya sida miyatowa. ⁴⁷ Ta wate tuta yauna tomota matadiya Yaubada 'ena sisidasida dudulana, ta esi 'idi sida nina nigeya bobo'ana, manuna 'atediya sinuwanuwa mwa'adega 'iabe kwabulao sikabo'esedi be 'idi gwegweyao si'ewadi. 'Enega ma'etamo Yaubada e'isa to'umalina 'i'ebwa'edi.”

21

*Kwabula 'ebweu 'ina 'ebwayadaita
(Maki 12:41-44)*

¹ Yesu 'idunedune ga toesaesao 'idi 'ebwayadaita mani 'ebwayadaita 'ana 'ebesa'u 'enaya sisa'usa'udi.

² 'Idunedune ga 'ebweu kwabula gomagamabesona 'i'itena, 'ilaga ga 'ina 'ebwayadaita toea 'eluwa namo 'isa'udi.

³ *'Enega Yesu 'igwae, “Ona'ai'aila, maibo'adi 'ediyega kwabula gote 'ina 'ebwayadaita 'isinabwa wawasae, ⁴ manuna maibo'adi 'idi tupwa sinabwana 'imiyami, ta kwabula gote gomagamabesona ta 'ina mani maibo'ana 'isa'una, ga nigeya 'ebweu wate 'ina tupwa 'imiyami be 'enega 'ana masula 'ida gimwane.”

*Tuta mwau 'iabe 'iapwesa
(Madiu 24:1-14; Maki 13:1-13)*

⁵ Ta Yesu 'ina tononoyao 'aidi Anuwa Tabu 'ana 'ita bobo'ana si'itena ga Yesu 'ena sie'itena ta sigwae, “'Inapwana, Anuwa Tabu nina 'ana iyalao 'adi 'ita bobo'ana wawasae, manuna gulewa sinabwadi 'ediyega si'abina, ta wate tomota 'idi 'ebwayadaitao bobo'adi 'ediyega sieiyalina.”

Ta Yesu 'ediya 'igwae, ⁶ * “Anuwa nina batuwa wa'ita'ita, ta tuta 'imeemai 'enaya maibo'ana siligeya yaule be geya'abo wate 'ebweu tupwa wa'ita'ita lima.”

⁷ 'Enega Yesu 'ena sienaida, sigwae, “Toe'ita 'ueonama to tuta 'ena Anuwa Tabu nina siligei, ta to we'iwe'iyaya 'adi 'ita 'ediyega 'ada mwalatoni 'aene yage nidi 'uonaediya 'iabe siapwesama?”

⁸ Ga Yesu 'ediya 'igwae, “Wa'ita'i'isimi 'abona nai tomota 'aidi sikaboemi, manuna ma'etamo tomota yaudi 'agu esanega simama be 'aene sianugana gesiyemi be 'ebweuna 'ebweuna 'ida gwae, 'Abo'agu To'etoseyana nina, 'nai 'aina wate sida gwae, 'To'etoseyana 'ina tuta ni'atu 'iapwesama.' Ta esi geya'abo wamulimuliyedi.

⁹ “Ta 'eguma wate losaiya aledi wanonodi, geya'abo wa'ate'ate sa'ala, manuna yage getedi sida apwesa nugana ta bale'u 'ana 'ebe losalowa 'ana tuta ma'etamo.”

¹⁰ Ta wate 'ieonedi, “Ma'etamo mali boda mali boda 'ediya sida losaiya. Ta wate mali 'ebeloina mali 'ebeloina 'ediya sida losaiya.

* **21:3:** 2 Ko 8:12 * **21:6:** Lu 19:43-44

11 “Ta tuta nina 'enaya mwani'ini'i sena yaudi 'ediya, be botana sinabwadi, be wate 'elouya sinabwadi, ta wate 'iabe 'ebe nuwaowana ta 'ebe matauta galewega siapwesama.

12 *¹²“Ta muliyega be yage nidi getedi siapwesa, nugana 'ami talauwalao sida giyaimi be sigie 'elouyami, ta wate anuwa tapwalolo 'ediya sieta-laemi be 'enega deliya sisa'umi. Ta wate kiniyao be toloinao matadiya si'au'ewami be sietalaemi manuna 'omi 'aene 'igu bodao. ¹³ 'Imi etala nidi 'ediya teteligu wada simane 'ediya. ¹⁴ Ta geya'abo wanuwawuwa wawasae, 'abo tuta nina wato be 'ediya waonaona, ¹⁵ manuna 'abo'agu 'etamo ona palupaludi ta mwalatoi ya'ebwa'emi, be 'enega 'ami talauwalao geya'abo si'awa'awa kabokaboemi.

¹⁶ “Tuta nina 'enaya wate tamamiyao be sinamiyao be tasimiyao be 'imi bu'unao be wate gosemiyao sida sipupuyemi, be 'aimi 'emiyega siloemwawasidi, ¹⁷ be tomota maibo'adi sida etalauwalemi manuna 'omi 'aene 'agu toemisao. ¹⁸ Ta esi geya'abo 'ebweu to'esimi sigiegie to'umaliye, ¹⁹ ta 'omi wada toolopa'ala be 'enega yawasimi ataya wada loba.

Yelusalema 'ana gieto'umali
(Madiu 24:15-21; Maki 13:14-19)

²⁰ *²⁰ Ta 'eguma to tuta 'ena Yelusalema wa'ita be tolosaiyao simiya sakowasiyei wada mwalatoni 'aene ni'atu be Yelusalema nina sipe'u. ²¹ 'Enega Yudia 'ana tomiyanao 'ilobwenedi be 'oya 'ediya sidedena. Ta wate Yelusalema 'ana tomiyanao 'ilobwenedi be 'asega siapwesa. Wate nadigega taudi bagulaya sipaipaisewa geya'abo 'asaya silugulugu limana. ²² *²² Asiyata getedi 'ediya Yaubada 'ina bwa'omatana 'ida apwesa tomota 'ediya, be 'enega Buki Tabu 'ina gimisimana maibo'ana 'ida apwesa.

²³ “Tuta gote 'enaya to'euwanao be toesusuyao sienuwa'ole'ole, manuna tuta mwauna me bale'u manudi, be gote 'ena 'iabe Yaubada 'ina gamwasowalega me Yudia 'igie'elouya 'ai'ailidi. ²⁴ *²⁴ Gote 'ena tolosaiyao 'aina tomota siloemwawasidi, ta 'aidi sigiyaidi be mali sena be mali sena 'ediya sitauyedi, ta tolosaiyao nidi taudi nigeya me Yudia ma'etamo siewaiwai be Yelusalema maibo'ana siloine, be 'ena sida sakosakowasi 'ana laba tolosaiyao nidi 'idi lolina 'ilosa'u.

Yesu 'ina 'ila limanama
(Madiu 24:29-31; Maki 13:24-27)

²⁵ *²⁵ “Ta wate muliyega 'ebe nuwaowana siapwesama sinala be nawalae be kwadima 'ediyega, be tomiya bale'u maibo'adi 'idi matautega sitatai manuna lisu weiyawanidi sidudu tu'ema, ²⁶ ta 'enega ma idi matauta sinabwana siyamwayamwa 'aene to yage nai wate to'umalina 'iabe bale'uya 'ida apwesa, manuna yage yauyaudi galewaya simiyami 'idi waiwai sida neneta. ²⁷ *²⁷ 'Abo'agu Tomota Natuna, be tuta gote 'ena me bale'u maibo'adi si'itagu pwanega yamwa'umwa'utama ma igu waiwai ta ma igu esaesa sinabwana. ²⁸ Ta 'eguma we'iwe'iyaya nidi getedi sie'ale'unu be wa'itadi, wada 'atepatu tuga be wa'itatu'e, manuna 'ami 'etoseyana ni'atu 'imeema.”

Saido 'ana ona semalimali
(Madiu 24:32-35; Maki 13:28-31)

* **21:12:** Lu 12:11-12 * **21:20:** Lu 19:41-44 * **21:22:** Dan 9:25-26 * **21:24:** Lo 11:25; Dan 8:13; Ais 63:18-19 * **21:25:** Ais 13:6-13; Ioe 2:1-2; Et 6:12-14 * **21:27:** Md 16:27

29 'Enega Yesu wate 'ebweu ona semalimali 'ieonedi, 'igwae, “Kaiwe nina saido* ta wate 'aina kaiweyao 'abo wa'itadi 30 be yawadi auwaudi 'igalugalu, wamwalatonina 'aene losiye 'ana tuta 'iloseloselabe. 31 Nadigega wate 'abo we'iwe'iyaya nidi wa'italobadi wada mwalatoni 'aene ni'atu be Yaubada 'ina lolina 'iapwesama. 32 Ona'ai'aila, 'epata gete geya'abo wagumwagumwala be 'ana laba yage getedi sida apwesa. 33 Ma'etamo galewa be bale'u sisasawala ta 'igu onao geya'abo sa'i sisawasawala.

Wada 'ita'i'isi be wada gibubu

34 * “Ta wada 'ita'i'isimi be geya'abo 'emasula be bwasi waiwaidi 'adi numa 'ediya watautauya wawasae, ta wate geya'abo 'imi miya bale'uya manuna wanuwawu wawasae, 'abona nai 'asiyata nina 'ena Yaubada 'iloesalutuimi be nadigega gomana 'enega 'i'onami. 35 Manuna 'asiyata nina 'enaya me bale'u maibo'adi 'iloesalutuidi 'ina bwa'omatana nina 'enega.

36 “'Enega wada gibubuna ataya be tuta yauna wada sidasida be 'aene ma imi 'atepatu yage getedi 'ediyege wada ewaiwai be 'enega wada toolo 'abo'agu Tomota Natuna mataguya.”

37 Tuta gote 'ediya Yesu Anuwa Tabu 'ena 'ie'ie'ita, ta 'asuinuwanuwaya 'iilaila Olibe 'oyana 'enaya ta 'i'eno'eno, 38 ta tomota gonagona 'ebweuna 'ebweuna sitautauya Anuwa Tabu 'enaya Yesu sabi enonoena.

22

Yudasa nuwanuwana be Yesu 'itelesipupuye

(Madiu 26:1-5, 14-16; Maki 14:1-2, 10-11; Yoni 11:45-53)

1 *Ta ni'atu Ataona Sagalina 'ana tuta 'iloselabena be pwalawa daisina nigeya 'ana 'ebe gieseseyamo si'a'ani. 2 Tuta nina 'ena totaliyao sinabwadi be lolina 'ana toe'itao sinuwawu edaedadama mwa'adega be Yesu sigiyai 'ana loemwawasa manuna, ta nigeya sawesawediya manuna pwalu sinabwana simatautedi.

3 *Gote 'ena Seitani Yudasa 'ena 'ilugu, tauna 'ana esana 'eluwena Isikaliota, ta wate tauna Yesu 'ina tonono 'ebweu site tuwelo 'ediyege.

4 'Enega Yudasa nina 'itauya totaliya sinabwadi be Anuwa Tabu 'ana to'ita'i'itao 'ediya ga ma'edi si'awagwae be 'aene mwa'adega Yesu 'itelesipupu'ese be sigiyai. 5 'Enega Yudasa 'ina ona manuna sigwawusowala ga 'ena sionaupupa be 'aene 'ana maisa si'ebwa'e. 6 Ta Yudasa wate 'ediya 'itagwala, 'enega tuta bobo'ana 'iyamwena be 'aene Yesu 'ediya 'ida telesipupuye be sigiyai, ta geya'abo tomota matadiya.

Ataona masulina

(Madiu 26:17-25; Maki 14:12-21; Yoni 13:21-30)

7 'Enega ni'atu Ataona Sagalina 'ana 'asiyata 'imai be pwalawa nigeya gieseseinamo si'a'ani, ta wate lamiyao siunudi Ataona 'ana 'ebe nuwa'i'ita manuna. 8 'Enega Yesu 'ina tononoyao Yoni ta Pita 'adi emataluwa 'i'ebwa'edi, 'igwae, “Watatauya be Ataona masulina manuda wagibubu.”

9 Ga taudi sigwae, “Mane 'ena nuwanuwayo be 'agibubu?”

10 'Enega 'ediya 'igwae, “Watatauya be Yelusalema 'ena waapwesa ta 'abo tai 'ebweuna ma ina 'ebe gobwasi 'i'aalina waloba, tai nina wamuliye, be 'abo anuwaya 'ilugulugu 'omi wate anuwa nina 'ena walulugu, 11 be

* 21:29: saido: 'Ebe'ita gete me Yudia 'idi kaiwe 'ana esana pigi (fig), uwana tupwana nadigega damaya uwana, ta esi yawadi sisagusagu nadigega saido. * 21:34: Lo 13:10-14 * 22:1: Sia 12:21-27 * 22:3: Yo 13:2

tonianuwa waeona, wagwae, 'Ima toe'ita gete nadigega 'iona'esa, 'igwae, "To sena 'utagwale be 'ena ma igu tononoyao Ataona masulina 'a'a'ani?"

' 12 Be 'enega 'iabe sena sinabwana etanaya ta gibugibubunaya 'ie'itami, tauna 'ena Ataona masulina wagibubu manuda."

13 'Enega tonono nidi sitauya ga to'ase nadigega Yesu 'isimanena 'ediya yage nidi maibo'adi silobedi, ga anuwa nina 'ena Ataona masulina si-gibubuna manudi.

Inapwana 'ina 'e'ai

(Madiu 26:26-30; Maki 14:22-26; 1 Kolinita 11:23-25)

14 Ta ni'atu 'e'ai sigibubuna Yesu ma 'ana tosimanao simiya egogonama ga ma'enaosile'ai, 15 ga 'idi 'e'ai solanaya Yesu 'ieonedi, 'igwae, "Nuwanuwagu sinabwana be 'omi ma'egwao Ataona masulina gete tada 'ani be 'enega muliyega 'igu 'elouyao yalobadi. 16 Ta ona'ai'aila, 'igu 'e'ai gete 'ana 'ebe losalowa, be geya'abo wate Ataona masulina yalotolotoo lima 'ana laba 'ana mwalatoi 'ai'aila 'ida apwesa Yaubada 'ina 'ebeloina 'enaya."

17 'Enega oine makeigana 'i'ewena ga manuna 'ilokagutoki Yaubada 'ena ga muliyega 'ieonedi, 'igwae, "Keiga gete wa'ewa be 'ebweuna 'ebweuna maibo'ami wanunuma. 18 Ta yaeonami tuta gete be mulinaya oine gete geya'abo 'enega yanumanuma limana ga 'ana laba Yaubada 'ina lolina 'iapwesa."

19-20 *'Enega beledi 'i'ewena ga manuna ilokagutoki Yaubada 'enaya ga muliyega 'igitomwena ga 'ediya 'ieguyai ta 'ieonedi, "Oogu gete, 21 *ta wa'ita tai nina tauna 'iabe 'itelesipupuyegu ma'iyagu gete tuga 'a'e'ai. 22 *'Abo'agu Tomota Natuna ma'etamo yatatauya 'eda nina lowa Yaubada 'iloinena, ta esi 'agu tosipupu nina nuwa'ole'olena sa'i!"

23 'Enega 'ina tononoyao nidi taudimo 'ediya sienaida, sigwae, "Yaita sana be gote nadigega 'ida guinuwa'esa?"

Toanugana be 'ali'ei manudi

24 'Enega tonono nidi 'ediyega egewagewana 'iapwesa 'aene yaita 'ida loetana maibo'adi 'ediyega. 25 *'Enega Yesu 'ieonedi, 'igwae, "Bale'uya kiniyao 'idi tomotaiyao 'ediya siloiloina, ga toguinuwaos nidi 'idi toloinao si'awa bobo'enedi, 26 *ta 'omi geya'abo nadigega taudi, ta esi yaita tauna 'emiyega 'iloetana 'ida lo'ubuna be tauna 'atuwa 'imi 'ali'ei, ta wate 'imi toanuganao sida etoguinuwa manumi.

27 *"Ta to'ase wanuwena, 'aene yaita toloetana 'abo tai 'ebweuna 'imiyatowa be 'i'e'ai ta 'ebweuna manuna 'ietaetapewa? Nai tauna to'ai, aga? Ta 'abo'agu yanuwena nai toetapewa nigu, manuna wa'ita 'abo'agu gete tuga gamwagamwanimiya manumi yaetaetapewa ga 'abo'agu 'atuwa 'imi 'ali'ei.

28 *"Ona'ai'aila, 'omi 'igu tuta mwau 'ediyega watoolo pa'ala ga gete tuga 'omi ma'egwao tamiyami. 29 'Enega to'ase nadigega Tamagu 'igu 'ebeloina 'i'ebwa'egu 'omi wate nadigega yada 'ebwaya'esemi, 30 *be 'enega 'omi 'igu 'ebeloina 'enaya ma'egwao tada 'e'ai be tanunuma, be wate 'ebemi esaesa 'ediya wamiyatowa be me Isileli 'idi susuyao tuwelo wada loinedi."

Pita 'ina eyaseyase Yesu 'isimana apwesena

(Madiu 26:31-35; Maki 14:27-31; Yoni 13:36-38)

* 22:19-20: Yel 31:31-34 * 22:21: Sam 41:9; Yo 13:21-22 * 22:22: Gu 2:23 * 22:25: Md 20:25-28 * 22:26: 1 Pi 5:1-5 * 22:27: Yo 13:12-15 * 22:28: 2 Ti 2:12 * 22:30: Md 19:28

31 *'Enega wate Yesu 'igwae, "Saimoni, 'uda enono, Seitani ni'atu tagwala 'ilewena be maibo'ami 'ida toomi, nadigega tuga tobagula 'ina witiyao 'i'aututu toodi, 32 *ta geya'abo 'ebe toona nina 'ena 'uneeneta 'ai'aila, manuna ni'atu manuyo yasida waiwai 'imu toolopa'ala manuna. Be 'enega 'abo to tuta 'usanaila 'eda bobo'ana 'enaya, tasimwao wate 'ugie waiwaiyedi."

33 'Enega Pita 'iona, 'igwae, "'Inapwana, ni'atu yapasima manuyo be 'abo deliya sisa'u luguyeyo, 'abo'agu wate ma'iyayo, ta 'abo wate siloemwawasiyo, 'abo'agu wate nadigega sida loemwawasigu."

34 Ta Yesu 'ieonena, "Pita, yaona 'ai'aila 'emuya, batuwa muliyega be kakaleko 'igwagwane, ta 'oyo 'uda gimi eyaseyaseyegu matoi."

35 *'Enega Yesu maibo'adi 'ieonedi, 'igwae, "Lowa yaetune apwesemi ga yaeonemi, 'enega nigeza 'imi mani 'ana 'ebeusa nai 'imi tana nai 'ami 'aelawa wa'ewa'ewadi, ta mwa'adega tuta nina 'ena mwau walobenaya?" Ga taudi sigwae, "Nigeza 'ebweu wate to'ase."

36 'Enega Yesu wate 'ieonedi, "Gete tuga be 'imi mani ma 'ana 'ebeusa be 'imi tana wate wa'ewadi. Ta 'abo yaita 'emiyega nigeza 'ina sisaisaiyamo, 'ana tala'apwala 'ida egimwaneye be 'ana maisa 'enega 'ina sisaisaiya 'igimwane.

37 *"'Manuna tuta ni'atu 'imai saba, be 'enega Buki Tabu 'ena lowa 'ebweu ona manugu si'etoladinaya, 'ida apwesa 'ai'aila, 'igwae, 'Sietalaena 'atuwa nadigega 'ebweu tole'oa loina'.

Be wate ona yauna manugu siapwesa 'ai'aila."

38 Ga taudi 'ina ona sie'isena, sigwae, "'Inapwana 'ima sisaisaiyao 'eluwa gete."

Ta Yesu 'igwae, "Nate sawesawenaya."

*Yesu 'isidasida Yaubada 'enaya
(Madiu 26:36-46; Maki 14:32-42)*

39 'Enega Yesu 'asa sinabwana 'iebesinena ga ma ina tononoyao siila limana 'Oya Olibe 'enaya. Tuta yauna nadigega 'idi guinuwa. 40 Sena nina 'ena simai ga Yesu 'ina tononoyao 'ieonedi, "Wada sidasida Yaubada 'ena be 'enega geya'abo Seitani 'itootoomi." 41 Ga muliyega 'ina tononoyao nidi 'ediyeza 'iadumaduma ga taunamo nada 'i'aetulasa ga 'isidasida Tamana 'enaya, 42 'igwae, "Tamagu ye, 'abo nuwanuwayo, 'elouya keigana gete 'eguyega 'uda 'ewayaule. Ta geya'abo 'abo'agu 'igu nuwena 'enega, ta 'oyo esi 'imu nuwena 'enega 'uda guinuwa."

43 'Enega anilose galewega 'iapwesa ga Yesu 'igie 'atepatuyena, 44 ta nuwana 'imwau wawasae, 'enega 'isida waiwai ga 'ana amweyai sipesu-pesu bale'uya, 'atuwa nadigega lala 'idaudau.

45 Yesu 'ina sidasida 'ilosalonina 'enega 'itoolo ga 'iila limana 'ina tononoyao 'ediya, ta nuwamwau 'enega ni'atu si'eno mwataya, 46 'enega 'ieonedi, 'igwae, "Geya'abo wa'eno'eno, ta watoolo be wasidasida be geya'abo Seitani 'itootoomi."

*Yesu sigiyaina
(Madiu 26:47-56; Maki 14:43-50; Yoni 18:3-11)*

47 Yesu 'etamo 'ionaona ta boda siapwesama, ta Yudasa ma'ediya, tauna Yesu 'ina tonono 'ebweu, ga boda nidi 'ianuganedima. Yudasa nina 'imai Yesu selabenaya be 'aene 'i'atubwaili, 48 'enega Yesu Yudasa nina 'ieonena,

* 22:31: Yob 1:6-12, 2:1-6 * 22:32: Yo 17:9, 11, 15, 21:15-17 * 22:35: Lu 9:3 * 22:37: Ais 53:12; Lu 23:32-33

'igwae, “Yudasa, nigeya 'uomayamaya ta 'umai ga 'abo'agu Tomota Natuna 'atubwailega 'utelesipupuyegu!”

⁴⁹ Ta Yesu 'ina tononoyao nidi ni'atu simwalatonina to'ase 'iabe 'iapwesa, 'enega sigwae, “'Inapwana, mwa'adega, taunudi?” ⁵⁰ 'Enega 'ebweuna 'ina tonono nina 'ina sisaisaiya 'igilagasina ga totaliya sinabwana 'ina toguinuwa tena 'ataina 'i'upwa yaulena.

⁵¹ Ga Yesu 'iona, “Walosa'u! Geya'abo nadigege!” Ga muliyega Yesu tai nina tenana 'igitoona ga 'igie bobo'anena.

⁵² Yesu 'ana togiyainao nidi taudi totaliyao sinabwadi be Anuwa Tabu 'ana to'ita'i'itao be 'inapwanao simai, ga Yesu 'ieonedi 'igwae, “Sana 'abo'agu to'ipwala, ga 'enega ma imi sisaisaiya be ma imi wapasi wamai sabi giyaigu! ⁵³ *Ta to'ase 'alena ga 'enega nigeya wagiyaigu 'asiyata nidi yaudi gamwagamwanimiya yamiyami Anuwa Tabu solanaya, ta yae'ie'ita tomota 'ediya? Ga gete tuga 'aene wato be wagiyaigu manuna lina guguyoi 'ina tuta ni'atu 'imai saba.”

Pita matoi Yesu 'ieyaseyaseyena

(Madiu 26:57-58, 69-75; Maki 14:53-54, 66-72; Yoni 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ 'Enega Yesu sigiyaina ga si'au'ewena totaliyao 'idi 'inapwana 'ina anuwaya. Ta Pita 'edasolega 'imuliyedi.

⁵⁵ Anuwa nina 'ana 'ali solanaya toguinuwa kaiwe simu'ena ga maibo'adi sisiyasiyata. Pita 'i'itedi ga 'ediya wate 'ilugu. ⁵⁶ 'Enega topaisewa 'ebweu mewainena Pita 'iduneduneyena ga 'igwae, “Tai gete lowa Yesu ma'iyana ya'itedi.” ⁵⁷ Ta Pita 'ieyaseyase, 'igwae, “Waine, nigeya yamwalamwalatoni yaita tauna manuna 'uonaona.”

⁵⁸ Muliyega 'ebweu wate tai Pita 'iduneduneyena ga 'ieonena, 'igwae, “'Oyo 'ebweu 'ana tomuliya nina.”

Ga Pita 'igwae, “Iyaa! 'Abo'agu nigeya!”

⁵⁹ Ta ni'atu tupwana simiya'amana, ga tai 'ebweu wate 'enana waiwaina 'enega gosena 'ieonedi, 'igwae, “Ona'ai'aila, tai gete Yesu 'ana tomuliya 'ebweu, manuna sana tauna goma Galili.”

⁶⁰ Ta Pita 'igwae, “Gosiyagu, tai nina manuna 'uonaona nigeya yamwalamwalatoni.” 'Etamo 'ionaona ta kakaleko me'olotona 'igwane.

⁶¹ *'Enega Yesu 'isanaila ga Pita 'iduneyena, ga gote 'ena Pita 'inuwa'i'isina 'inapwana nina 'ina ona tuta nina 'igwae, “Batuwa, muliyega be kakaleko 'igwagwane ta 'oyo 'uda gimi eyaseyaseyasegu matoi.”

⁶² 'Enega Pita nuwana 'imwau sinabwana ga 'iapwesa 'atamanaya ga 'idedoi.

Yesu 'ina etala me Yudia 'idi 'inapwanao matadiya

(Madiu 26:54-68; Maki 14:55-65; Yoni 18:19-24)

⁶³ 'Enega Yesu 'ana to'ita'i'itao taudi Yesu situyeyena ga sisapina. ⁶⁴ Ta wate matana sipaimina be geya'abo 'idunedune, ga sisapisapiya ta sien- aenaide, sigwae, “'Ueonama yaita 'isapimu? Manuna 'uona 'aene 'oyo palopita.” ⁶⁵ Ga wate 'aina ona to'umalidi 'ediyega sieliyena ga 'ana laba ⁶⁶ tomwa 'iulisina, ta 'enega me Yudia 'idi 'inapwanao, nate totaliyao sinabwadi be lina 'ana toe'itao sideli egogona, ga Yesu sime'ena, ga gamwagamwanidiya sietoolona, ⁶⁷ *ta sienaidena, sigwae, “'Usimana palu- palu 'emaya mwa'adega 'oyo To'etoseyana niyo, nai nigeya?”

'Enega Yesu 'ieonedi, 'igwae, “Nigeya waemiemisegu, 'enega geya'abo yasimasimana 'emiya, ⁶⁸ manuna 'abo enaida ya'ebwa'emi geya'abo

* 22:53: Lu 19:47-48 * 22:61: Lu 22:34 * 22:67: Yo 10:24-26

wae'ie'isadi. ⁶⁹ *Ta wada mwalatoni 'aene tuta gete 'enega be muliyega 'abo'agu Tomota Natuna yada miyami Yaubada Toewaiwai sana 'atainaya.”

⁷⁰ 'Enega maibo'adi sigwae, “Aga, tumada! 'Oyo Yaubada natuna?” 'Enega 'idi ona 'ie'isena, 'igwae, “Ni'atu waona saba.”

⁷¹ 'Enega taudi siona, “Ni'atu 'ina onagesi taloba sabena, 'enega geya'abo wate 'ana toe'ewao manudi tanuwauwa, manuna ni'atu 'ikabo 'aene tauna Yaubada natuna.”

23

Yesu 'ina etala Pailato matanaya

(Madiu 27:1-2, 11-14; Maki 15:1-5; Yoni 18:28-38)

¹ 'Enega maibo'adi sitoolo ga Yesu si'au'ewena ga sitauyena toloina sinabwana 'ana esana Pailato 'enaya, sabi etalaena.

² *Sitauyena Pailato nina 'ena ga Yesu manuna sisimana kabokabo, sigwae, “Tai gete 'ina e'ita 'anonodi be 'aene 'abo'ama me Yudia 'iagesiyema, nate 'igwae, ‘Geya'abo kini Sisa 'ana takisi wasa'usa'u, manuna 'abo'agu kini nina, ta To'etoseyana nigu.’ ”

³ 'Enega Pailato Yesu 'ienaidena, 'igwae, “'Uda simana, 'oyo me Yudia 'idi kini, aga?”

Ga 'ieonena, 'igwae, “Ni'atu nate 'uona saba.”

⁴ Ga muliyega Pailato totaliyao be bodao 'ieonedi, 'igwae, “Tai gete nigeya 'ebweu 'ina to'umalina yalobaloba.”

⁵ Ta taudi tuga sie'ewa 'i'isina, sigwae, “'Ikabokaboeyo nate, manuna ni'atu 'alobena tomota 'ikabokaboedi be 'aene gabemaniyao 'ediyega 'iweyalidi. Manuna ni'atu Galili 'ena 'ina kabo 'ie'alena ga Yudia senanao maibo'adi 'iloegumwalidi ga ni'atu 'iapwesama sena gete 'ena.”

Yesu 'ina etala Elodi matanaya

⁶ 'Idi ona gete Pailato 'inonona ga 'ieonedi, “Mwa'adega tauna goma Galili, aga?”

⁷ Ga taudi siona, “O, nadigega.”

'Enega Pailato 'ieonedi, 'igwae, “Galili nate Elodi 'ina 'ebeloina, 'enega Yesu watauye Elodi 'enaya be tauna 'iloine, manuna gete tuga Elodi bada Yelusalema 'ena 'imiyami.”

⁸ *Sitauyena Elodi 'enaya, ga tuta nina Elodi Yesu 'i'itena 'igwausowala sinabwana, manuna tuta dudulana Elodi nina nuwanuwana be Yesu 'i'ita, manuna tetelina 'inononaya, 'enega 'ina guinuwa waiwaiidi nuwanuwana be 'i'itadi. ⁹ 'Enega Elodi Yesu 'ienaida wawasaena, ta nigeya 'ebweu wate 'ie'ie'isa.

¹⁰ Ga totaliyao sinabwadi be lolina 'ana toe'itao silaga Elodi 'enaya ga Yesu sie'ewa 'i'isina. ¹¹ Ta 'enega Elodi ma ina tolosaiyao Yesu situyeyena ta si'awa to'umaliyena. Ga muliyega kini 'ana 'oama sie'otena ga si-etune limena Pailato 'enaya. ¹² 'Asiyata nina 'ena Elodi be Pailato 'idi egamwagamwagu tuta dudulana 'enega siegosigosiyanana.

Yesu 'ina mwawasa manuna

(Madiu 27:15-26; Maki 15:6-15; Yoni 18:39-19:16)

¹³ 'Enega Pailato totaliya sinabwadi be 'inapwanao be 'aina me Yudia nidi 'ibwau egogonedima, ¹⁴ ga 'ieonedi, 'igwae, “Tai gete 'eguya wame'ena ga wasimanena 'aene tomota 'iagesiyedi, ta ni'atu matamiya yaetalaena ta nigeya 'ebweu 'ina to'umalina yalobaloba 'imi e'ewao nidi 'ediyega. ¹⁵ Elodi

* 22:69: Gu 7:56 * 23:2: Lu 20:20-26 * 23:8: Lu 9:9

wate nigeya 'ebweu to'umalina 'enaya 'ilobaloba, 'enega 'edaya 'ietune ilenama. 'Enega nigeya wate loemwawasa 'ilobwelobwene, ¹⁶ ta esi sapi namo 'ida loba ta 'enega yatagwale be 'itatauya.” ¹⁷ (-)

¹⁸ 'Enega boda nidi sibwau leleleya, sigwae, “Tauna 'imwamwawasa, ta esi Balaba 'uda 'etoli'ami manuma.” ¹⁹ Balaba nina loemwawasa manuna deliya sisa'unaya, manuna sena nina 'ena lowa Balaba magosenao me Loma silosaiyedi, ga 'aina tomota 'iloemwawasidi.

²⁰ Ta Pailato nuwanuwana be Yesu 'i'etoli'ami, 'enega pwalu wate 'ienaidedi, ²¹ ta taudi sa'i sibwau toitoila, sigwae, “Kelose 'ena tada tutuepa'iyee!”

²² Pailato 'ina ona 'etonina 'enaya 'ieonedi, 'igwae, “To'ase sana 'ina loegesi ga 'enega 'aene mwawasa 'iloba? Manuna nigeya 'ebweu wate to'umalina 'ena yalobaloba. Ta esi sapi namo 'ilobwenena be muliyega ya'etoli'ami.”

²³ Ta boda nidi sa'i 'etamo sibwaubwau toitoila, sigwaegwae, “Kelose 'enaya tada tutuepa'iyee!” Ga boda nidi 'idi ona 'iewaiwai, ²⁴ 'enega Pailato 'ediya 'itagwala be Yesu sida giekeloseye. ²⁵ Ta tai nina nuwanuwadi be 'aene 'i'etoli'ami manudi, 'i'etoli'amina, tauna toloemwawasa nina deliya sisa'unaya, lowa tuta nina tauna me Loma 'idi toanuganao 'ilosaiya 'ediya. 'Enega Pailato nina pwalu nimadiya Yesu 'isa'una, be 'idi nuwanuwa nina sida losaloni.

Yesu kelose 'ena situtu epa'iyena

(Madiu 27:32-44; Maki 15:21-32; Yoni 19:17-27)

²⁶ Ni'atu Yesu si'au'ewena ga sitautauya, ta 'edaya 'ebweu tai 'ana esana Saimoni silobena, tauna goma Sailini, mitawega 'iapwesama ga 'itautauya 'asaya. 'Enega tolosaiyao nidi Saimoni nina sididigena ga Yesu 'ana kelose 'i'aaalena ga 'imuliya.

²⁷ Ga boda sinabwana Yesu simuliyena, ta wate iine yaudi simulimuliya ta sidedoi ma idi nuwamwau Yesu manuna. ²⁸ Ta Yesu 'isanaila ga iine nidi 'ieonedi, “'Omi Yelusalema iinediyao, geya'abo manugu wadedo, ta 'omi taumi manumi be natumiyao manudi wada dedoi, ²⁹ manuna tuta 'imeemai 'enaya mwau 'iapwesa be yaisigedi 'omi megagalimi nai nigeya natumimo 'iabe bobo'ana waloba. ³⁰ *Manuna tuta nidi 'ediya 'iabe tomota 'oya 'ediya sioona be sigwae, “'Oya wabe'uma be wasiuma!” ³¹ Ona'ai'aila, 'abo'agu 'iabe yaesilae, ta 'omi ma'etamo waesilae geyogeyoi. Manuna 'abo'agu 'atuwa kaiwe mama'igu, ta 'omi tuga 'atuwa kaiwe mwawamwawasidi.”

³² Ta toto'umalidi 'eluwa wate si'au'ewedi be Yesu ma'ena sida loemwawasidi. ³³ 'Enega 'ebweu sena 'ena siapwesa, 'ana esana Bulubulu, ga sena nina 'enaya kelose bale'uya sisa'unaya ta Yesu situtu epa'iyena ga sietoolona, ta toto'umalina nidi siteluwa wate 'adi kelose 'ediya situtu epa'iyedi, ga 'ebweuna Yesu 'atainega ta 'eluwena Yesu gegeuminega sietoolodi.

³⁴ *'Enega Yesu 'igwae, “Tamagu ye, 'idi guinuwa gete 'uda nuwataudi, manuna nigeya simwalamwalatoni to'ase siguiguinuwa.” Ta tolosaiyao nidi Yesu 'ana 'oama si'ewena, ga 'enega siesaesasala, 'atuwa nadigega siulaesinuwa, be 'enega 'abo yaisigedi sinunugana 'oama nidi si'ewadi.

³⁵ *Gote 'ena tomota siyo'oyo'o, ta me Yudia 'adi toanuganao Yesu situyetuyeyena, sigwaegwae, “Mali tomota 'i'etoseyedi ta abaga gete tuga tauna 'ida 'etoseye, 'abo tauna To'etoseyana Keliso, Yaubada 'enega.”

* **23:30:** Osi 10:8; Et 6:16 * **23:34:** Sam 22:18; Md 5:44 * **23:35:** Sam 22:7-8

³⁶ *Tolosaiyao nidi wate Yesu situyeyena, ga oine dalelena sime'ena ga sie'etotu'eyena, ³⁷ ta sigwae, “'Abo 'oyo me Yudia 'idi toloina, 'uda 'etoseyeyo tauyo.” ³⁸ Ta wate 'ana kelose debanaya 'ina mwawasa 'alena si'etoladina, 'igwae, “Tai gete me Yudia 'adi toloina.”

³⁹ Kelose nidi 'ediyega 'ebweu toto'umalina Yesu 'i'ena pa'alina, 'igwae, “To'ase manuna 'oyo To'etoseyana, ta nigeaya 'u'eto'etoseyeda?”

⁴⁰ Ta toto'umalina 'eluwena gosiyana 'i'ena pa'alina, 'igwae, “Mwa'adega Yaubada nigeaya 'umatamataute? Ta 'unono tatetoi 'ada lolina 'ebweuna tuga si'ebwa'eda, ⁴¹ ta lolina nina 'oyo be 'abo'agu 'ilobweneda, manuna 'abo'ada toto'umalida, ta tai gete nigeaya 'ebweu 'ina loegesimo.”

⁴² 'Enega tai nina Yesu 'ieonena, “Yesu, ma'etamo 'imu etoloina 'ana tutaya, kapekapeyana be 'uda nuwa'i'isigu?” ⁴³ Ta Yesu 'igwae, “Yaona 'ai'aila 'emuya, 'oyo ta 'abo'agu 'iabe sena bobo'ana 'ena tada miyami.”

Yesu 'ina mwawasa

(Madiu 27:45-56; Maki 15:33-41; Yoni 19:28-30)

⁴⁴ *Ta ni'atu 'asuoleole ga sinala 'iguguyoi, 'enega sena maibo'ana 'iguguyoi ga 'ana laba 'asuinuwanuwaya 'asa 'imaedana limana. ⁴⁵ *Ta kaleko nina 'enega Anuwa Tabu sipitaupena, tuta nina 'ena 'iesabuluwena.

⁴⁶ *'Enega Yesu 'enana sinabwanega 'ibwau, 'igwae, “Tamagu ye, yaluyaluwagu nimamuya yasa'usa'u.” 'Ina ona gete 'i'inanena 'enega yawasina 'igumwala.

⁴⁷ Gote 'ena tolosaiyao 'adi toanugana 'i'itena 'aene Yesu yawasina 'igumwala, 'enega Yaubada 'itupuna, 'igwae, “Ona'ai'aila, tai gete tai bobo'ana.”

⁴⁸ Ta wate toyo'o maibo'adi sena nina 'ena siegogonaya Yesu si'itena 'aene ni'atu 'imwawasa, 'enega ma idi nuwamwau siila 'idi 'asaya. ⁴⁹ Ta Yesu gosena be wate iine nidi lowa Galiliyega simuliyenamaya, taudi 'edasolaya sitootoolo ta Yesu 'ina mwawasa sidunedune.

Yesu 'ana sa'u'ali'ali

(Madiu 27:57-61; Maki 15:42-47; Yoni 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ 'Ebweu tai 'ana esana Yosepa, Yudia taina, 'ina 'asa gidalina Alimatia, tauna tai bobo'ana ta ma 'ana emisa. Tai nina 'ebweu me Yudia 'idi toanugana, ta 'iyamwayamwa be to tuta Yaubada 'ida etoloina me Yudia 'ediya. Lowa tuta nina toanuganao nuwanuwadi be Yesu sida loemwawasi, ta Yosepa nina geya nuwana. ⁵² Tai nina Pailato 'enaya 'itauya, ga Yesu kokowana 'isidena be 'aene 'ida sa'u'ali'aliye. ⁵³ 'Enega Pailato 'itagwala, ga Yosepa Yesu kokowana kelose 'enega 'i'ewa mwa'utenama, ga 'iwaduna kaleko wakewakekena 'enega, ga muliyega 'isa'u 'ali'aliyena. 'Ali'ali nina sibwalena 'atuwa duluwa gulewa solanaya, ta nigeaya 'ebweu tuta kokowa 'ena sida sa'una.

⁵⁴ 'Asiyata gote 'ena me Yudia 'idi tuta gibubuna 'idi Sabate manuna. ⁵⁵ Ta iine nidi taudi Galiliyega Yesu simulimuliyenamaya sitauya ga Yesu 'ana 'ali'ali si'itena, ta wate kokowana 'ana 'ebesa'u si'itena. ⁵⁶ 'Enega siila limana 'asaya ga bunama bobo'ana sigibubuna Yesu bwalana 'ana eolowa manuna, ga 'asiyata mulinaya sieyawai'ata, manuna Sabate 'ina lolina.

24

Yesu 'ina toololimana

(Madiu 28:1-10; Maki 16:1-8; Yoni 20:1-10)

* 23:36: Sam 69:21 * 23:44: Lu 18:31; Emo 8:9 * 23:45: Ib 9:2-3, 6-8 * 23:46: Sam 31:5

1 'Enega wate tomwa 'iulisina, nate wiki 'ana 'asiyata nugana gonagonaya, ga iine nidi bunama nina sigibubunaya si'ewena ga sime'ena 'ali'aliya. 2 Simai ga 'ali'ali si'itena 'awana 'ana 'auboda gulewa ni'atu sipuli ilena. 3 'Enega 'ali'ali nina solanaya silugu, ta 'inapwana Yesu kokowana nigeya si'ita'ita.

4 'Enega 'ali'ali nina 'enaya ma idi enuwanaluwa simiyami ta sidunedune, ga tuta gidalina 'enaya tai 'eluwa ma 'adi 'oama wakewakekedi ta maemaedanidi siapwesa, ga selabediya sitoolo.

5 Iine tai nidi si'itedi ga simatauta, 'enega sibe'u sanamwa'uta bale'uya, ta 'oloto nidi iine 'ediya sigwae, "To'ase manuna tomwawasa 'idi senaya tai mayawasina wa'ebe'ebese? 6 *Tauna nigeya bada, ta 'ina ona nina 'emiya wada nuwa'i'isi lowa Galili 'ena ma'emi wamiyamiya, tuta nina 'igwae, 7 'Abo'agu Tomota Natuna sida 'ebwayaegu toto'umalidi 'ediya, 'enega kelose 'enaya sida tutu epa'iyegu, ta 'asiyata 'etonina 'enaya mwawasega yada toololimana.' "

8 Iine nidi ona gete sinuwa'i'isina, 9 'enega 'ali'ali sipilisinena ga sitauya Yesu 'ina toguinuwao site ilebeni magosediyao 'ediya, ga sisimana to'ase nadigega 'ali'aliya 'ediya 'iapwesa.

10 *Toemwasala nidi taudi Meli Magidala be Yowana be mali Meli, tauna Yemesa sinana, ta wate 'aidi iine ma'ediyao, Yesu 'ina toololimana manuna 'ina toguinuwao nidi sieonedi, 11 ta tai nidi iine 'idi ona nigeya siemiemise, 'idi nuwanuwa 'aene tuga situyetuyeya. 12 (-)

*Tomota siteluwa 'idi ellobaloba Yesu ma'edi
(Maki 16:12-13)*

13 'Asiyata nina 'enaya Yesu 'ana tomuliyao 'eluwa sitautauya 'ebweu 'asa 'enaya, 'ana esana Emeusa. 'Asa nina 'ana 'edasola Yelusalema 'enega nadigega 'abo gonagonega tatoolo be gonagona nina 'ana gamwagamwana 'enaya taapwesa. 14 Siteluwa nidi sitautauya ta sionaona yage nidi Yesu 'ena siapwesa manudi. 15 Sitautauya ta si'awa'awagwae liya, 'enega Yesu 'ediya 'iapwesa ga ma'edi sitautauya. 16 Yesu nina ni'atu si'itena, ta esi nigeya si'ina'inane.

17 'Enega siteluwa nidi 'ieonedi, 'igwae, "To yage manuna wa'awa'awagwae liya?"

Ga taudi ma idi nuwamwau sitoolo enono. 18 Ga gosiyana 'ana esana Kaliopasa 'iona limana ga Yesu 'ena 'igwae, "Na 'oyo tebweumumo Yelusalema 'enaya nigeya 'umwalamwalatoni to'ase 'iapwesa 'asiyata 'etoi sigumwala 'ediya, aga?"

19 *'Enega Yesu 'ieonedi, "To yage sana?"

Ga taudi sigwae, "Yage nidi Yesu goma Nasaleta 'enaya siapwesa. Tai getei tauna palopita, ta wate Yaubada be tomota matadiya 'ina onao be 'ina guinuwao waiwaidi. 20 Ta 'ima totaliya sinabwadi be 'ima toanuganao tai nina sietalaena 'ina mwawasa manuna ga muliyega tolosaiyao situ epa'iyena kelose 'enaya, 21 *ta 'aemisena 'aene tauna 'iabe 'abo'ama me Isileli 'i'etoseyema. Yage getedi 'asiyata 'eluwa sigumwala 'ediya siapwesa, ta batuwa 'asiyata 'etonina. 22 *Ta 'aina iine 'emega nuwama sigieowanina, manuna ni'a gonamapumapuya sitauya 'ali'aliya 23 ga Yesu nina kokowana nigeya si'ita'ita, ta siilama ga to'ase nadigega anilose 'idi e'ita 'ediya ga sisimana 'emaya 'aene ni'atu 'itoolo limana. 24 Wate nadigega 'aidi 'emega

* 24:6: Lu 9:22, 18:31-33 * 24:10: Lu 8:2-3 * 24:19: Gu 13:27 * 24:21: Lu 1:68, 2:25; Gu 1:6 * 24:22: Lu 24:1-11

sitauya 'ali'ali nina 'enaya ga silobena nadigega iine nidi 'idi simana, ta Yesu nina nigeya si'ita'ita.”

²⁵ 'Enega Yesu 'ediya 'igwae, “Kwanikwanimi, manuna nigeya gimi palopitao 'idi onao wada emisedi. ²⁶ To'etoseyana nina 'ilobwene 'ai'ailina be 'elouya nidi 'ida lobadi be 'enega muliyega 'ana esana 'isinabwa.”

²⁷ *'Enega 'ie'ale be 'ediya 'ili'ama to'ase nadigega Buki Tabu 'ina simana To'etoseyana nina manuna. Mosese be palopitao 'idi bukiyao 'ediyega 'ie'ale ga Buki Tabu maibo'ana 'iloegumwalina, be 'enega mwalatoi sida loba.

²⁸ Ta sena nina 'ena sitautauya ni'atu be selabenaya siapwesa ga Yesu 'ieonedi, 'igwae, “Wamiyamiya ta yatatauya.” ²⁹ Ga taudi sigwae, “Nigeya! Geya'abo 'utautauya, bada ta'e'eno, manuna ni'atu 'iboi.” 'Enega 'itagwala ga 'ilugu 'idi anuwaya.

³⁰ 'Idi tuta 'e'ai 'enaya, Yesu beledi 'i'ewena ga manuna 'iona oboboma, ga muliyega 'igitomwena ga 'iebwae'edi. ³¹ *Gote 'ena nuwadi 'isabwalena ga Yesu nina si'inanena, ta 'ediyega 'ikwaiya.

³² 'Enega siteluwa nidi taudimo 'ediya sionaona, sigwae, “Ona'ai'aila tuta nina 'edaya tameema, ta 'ili'ali'ama Buki manuna, 'ada lotoona sidumaduma wawasae 'atuwa kaiwe 'atedaya 'isabesabelulu.” ³³ 'Enega sitoolo manini ga sitauya Yelusalema, ga nada gosedyao silobedi site ilebeni magosedyao simiya egogona, ³⁴ ta taudi Yesu manuna sionaona, sigwae, “Saimoni ni'atu 'Inapwana 'i'itena, mwawasega 'itoolo limana.”

³⁵ 'Enega siteluwa nidi silolagata ga wate siemwasala to'ase nadigega 'edaya 'iapwesa, ta wate 'ina gitomwa beledi 'enega si'inanena, siemwasalina.

Yesu 'iapwesa 'ina tononoyao nidi 'ediya

(Madiu 28:16-20; Maki 16:14-18; Yoni 20:19-23; Guinuwa 1:6-8)

³⁶ 'Etamo gosedyao 'ediya siemwaemwasala ta Yesu nina 'iapwesa ga gamwagamwanidiya 'itoolo, ³⁷ ga si'itena ta simatauta, 'idi nuwanuwa 'ebweu yaluyaluwa bi'i. 'Enega Yesu 'ieonedi, 'igwae, “Geya'abo wamata-matauta! ³⁸ Ta geya'abo wate waenuenuwanaluwa. 'Abo'agu tuga. ³⁹ Ta esi nimagu be 'aegu wada 'itadi ta wagitoogu, manuna yaluyaluwa bi'i nigeya bwalanamo, ta wate nigeya lulunamo.” ⁴⁰ (-)

⁴¹ Gote 'ena sigwausowala, ta esi tupwana ma idi enuwanaluwa manuna nigeya siemiemisa 'ai'aila. Ta 'ieonedi, “Masula 'eisa, wa'ebwa'egu be ya'a'a?” ⁴² Ta iyana tupwana mesomesona si'ebwa'ena, ⁴³ ga matadiya 'i'lenina.

⁴⁴ Ta 'ieonedi, 'igwae, “Ona nidi ni'atu yaemwasalidi 'emiya tuta nina 'abo'agu ma'emi, maibo'ana manugu si'etoladina Mosese 'ina buki 'enaya be palopitao 'idi buki 'ediya ta wate wali Same 'ediya, be 'enega 'igu simana nina 'ana mwalatoi 'ai'aila 'ida apwesa.” ⁴⁵ *Gote 'ena nuwadi 'igiesabwalenina ga Buki Tabu simwalatonina.

⁴⁶ Ga 'ediya 'igwae, “Gete nadigega si'etoladi'esena, 'igwae, To'etoseyana nina 'elouya be mwawasa 'ida loba, be 'enega 'asiyata 'etonina 'ena mwawasega 'ida toololimana, ⁴⁷ be 'enega 'ana esanega tetela bobo'ana, nuwa'ebuni be to'umalina 'ana nuwatau manudi sida guguyae. 'Idi guguya nina sida e'ale Yelusalema 'enega be 'ida sakowasi bale'u maibo'ana 'enaya.

⁴⁸ Yage getedi 'omi tuga 'adi tosimanao. ⁴⁹ *Ta esi 'abo'agu 'iabe Tamagu

* **24:27:** Ais 53:12; Sam 22:1, 7-8, 16-18; 69:21 * **24:31:** Lu 24:16 * **24:45:** Lu 24:27 * **24:49:** Yo 15:26, 16:7

'ina onaupaupa nina nate yaluyaluwana yada etunenama 'emiya be 'ida giewaiwaiyemi, 'enega Yelusalema 'ena wada yamwayamwa manuna.”

Yesu 'ina tu'e galewaya

(Maki 16:19-20; Guinuwa 1:9-11)

⁵⁰ 'Enega 'ina ona 'ilosalonina, ga muliyega 'i'au'ewedi ga sitauya Betani 'enaya, ga nada nimana 'iasitotoona 'ediya ga 'iona obobomedi. ⁵¹ 'Ina ona oboboma nina 'enaya, 'aena 'i'ewena ga 'itu'e galewaya. ⁵² *Taudi 'ina 'ebetue nina 'ena ma idi 'amayaba sibwagobwago, ga muliyega ma idi gwausowala sinabwana siila limana Yelusalema. ⁵³ Siila ga Anuwa Tabu solanaya tuta yauyauna Yaubada situputupu.

* 24:52: Yo 14:28

TETELA BOBO'ANA YONI 'I'ETOLADINA

Yoni Yesu 'ana tomuliya 'ebweu, ta Yesu Yoni 'iobobomena sinabwana, 'enega Yesu 'ina toololimana mulinaya Yoni 'ietosimana Yesu manuna, ga tetelina 'i'etoladina 'aene Yesu nina tauna Yaubada, ta esi me Yudia 'idi toanuganao Yesu siguitoyasena, ga taudi 'idi lolina to'umalina 'enega me Loma Yesu siloemwawasina kelose 'enaya.

Buki gete solanaya Yesu 'ina onao yaudi Yaluyaluwa Tabuna manuna, tauna Yesu 'ina tu'e galewaya mulinaya 'ietunenama bale'uya 'ana toemisao sabi giewaiwaiyedi be wate sabi gienuwa sabwalenidi Yaubada be Yesu manudi.

Ona 'ietomotai bale'uya

¹ *Tuta 'ana 'ebe e'ale 'unuya Ona 'imiyami. Ta Ona nina tauna Keliso, Yaubada ma'iyana, ta tauna Yaubada nina. ² Tuta nina 'ana 'ebe e'ale 'enaya, Ona nina Yaubada ma'iyana simiyami, ³ *ta Ona nina, tauna Keliso, Yaubada ma'iyana yage maibo'adi simweluluidi, ta nigeya 'ebweu wate yaita tomweluluwa, ta Ona nina tuga. ⁴ *Tauna yawasi 'ai'aila, ta yawasi nina 'enega maedana 'ime'ena tomota yauyaua 'eday. ⁵ *Ta maedana nina guguyoi 'enaya 'isae, ga guguyoi nigeya 'ina waiwaimo.

⁶ Gote 'ena Yaubada tai 'ebweuna 'ietunenama, 'ana esana Yoni. ⁷ Tauna tomota 'ediya 'imai be 'aene tomota 'ediya maedana manuna 'ida simana be 'enega tomota sida nono be 'idi emisa sida sa'u maedana nina 'enaya. ⁸ Ta tauna nigeya maedana nina, ta esi maedana 'ana tosimana. ⁹ Ta maedana nina maedana 'ai'aila ga me bale'u maibo'ada 'ituyayalida.

¹⁰ *Tauna ni'atu 'imai bale'uya ga bale'uya 'imiyami, ta tauna tuga bale'u 'ana tomweluluwa, ta tomiya bale'u nigeya simwalamwalatoni yaita tauna. ¹¹ Ta tuta nina tauna 'imai 'ina bu'unao 'ediya taudi wate sie'idi'idiyena. ¹² *Ta esi tomota pu'epu'edimo 'ina ona siemisena 'aene tauna To'etoseyana nina, ga 'ediya 'itagwala be taudi Yaubada natunao. ¹³ *'Enega tomota getedi tada eesedi 'aene taudi ni'atu situbuwa limana, ta tubuwa limana nina nigeya nadigega tomota laladi nai 'idi nuwanuwa 'enega, ta esi tubuwa limana nina Yaubada 'enega. ¹⁴ *Ona nina ni'atu 'eday 'ietomotai, ga 'ina esaesa 'ena 'a'itena, tosinabwa sana 'ituyayalina, manuna tauna Yaubada natu'ai'ailina, ta wate tauna tooboboma ta adelina palupaluna maibo'ana.

¹⁵ 'Enega Yoni 'isimanena ga 'ibwau, 'enana sinabwana 'enega 'igwae, "Tauna gete tai nina manuna yaonaona tuta nina yasimanena 'aene 'ebweu muliguyega 'imamai be 'ida nuganegu, manuna muliyega be yamamai ta tauna ni'atu 'imiyami." ¹⁶ *Tauna to'ebwaya bobo'ana, ga 'ina obobomega maibo'ada 'iloemaeda. ¹⁷ Mosese 'ina 'ebwaya bobo'ana, nate lolina nidi Buki Tabu 'ena, ta esi Yesu Keliso 'ina 'ebwaya bobo'ana wawasae, manuna oboboma be bubuna bobo'ana 'i'ebwa'eda. ¹⁸ *Nigeya 'ebweu tuta Yaubada 'ana 'ita tomota sida 'itena, nate namo natu'ai'ailina selabenaya 'imiyami, 'enega tauna Tamana 'ana 'ita nina ni'atu 'ie'iteda.

* **1:1:** 1 Yo 1:1-2; Et 19:13 * **1:3:** Kol 1:16-17; Ib 1:2 * **1:4:** Yo 5:26 * **1:5:** Yo 8:12 * **1:10:** Yo 17:25 * **1:12:** Ga 3:26; Kol 2:6 * **1:13:** Yo 3:3-6; 1 Pi 1:23 * **1:14:** Pi 2:7; Ib 2:14; Lu 9:32, 35 * **1:16:** Ep 3:19 * **1:18:** Yo 6:46; Md 11:27

*Yoni yaita tauna**(Madiu 3:1-12; Maki 1:1-8; Luke 3:1-18)*

¹⁹ Tuta gote 'enaya me Yudia 'idi toanuganao Yelusalema 'enaya simiyami, ga 'aidi totaliyao be 'aidi Libai 'ina bodao sietunedi Yoni 'enaya sabi enaidena 'aene tauna yaita.

²⁰ Ga Yoni e'isa bobo'ana ta maemaedanina 'i'ebwa'edi, 'igwae, "Abo'agu nigeya To'etoseyana nina."

²¹ *'Enega wate sienaidena ga sigwae, "Ta yaita 'oyo? 'Aene 'oyo Ilaitiya, aga?"

Ga 'iona, "Abo'agu nigeya."

Ta wate sienaidena, "Nai 'oyo palopita nina Moses manuna 'ionaonaya?"

Ga Yoni wate 'ie'isa ga 'igwae, "Nigeya."

²² 'Enega taudi wate sigwae, "Ta sana yaita 'oyo? To'ase 'imu ona manuyo, be 'enega 'ada ila be 'ama toetuneyao 'ada emataluwedi?"

²³ *'Enega Yoni 'idi enaida 'ie'isena ga 'isimana apwesa, 'igwae, "Lowa palopita Aisea 'ina buki 'ena manugu 'isimana gete nadigega:

Tai 'ebweu sena mitawa daita* 'ena 'ibwaubwau, 'igwaegwae, 'Inapwana 'ina 'eda wada kakali ta wagiempaepalu."'

²⁴ Ta Palisiyao 'adi toepilialeale nidi ²⁵ Yoni sienaida limena, sigwae, "Eguma 'oyo nigeya To'etoseyana nina, nai 'oyo nigeya Ilaitiya, nai 'oyo wate nigeya mali palopita, to'ase manuna 'ugiegie bapitaiso?"

²⁶ *Ta Yoni 'ieonedi, "Abo'agu bwasiyega tuga tomota yagiegie bapitaisoedi, ta 'ebweu tai nigeya wamwalamwalatoni gamwagamwanimiya gete tuga 'itootoolo, ²⁷ tauna muliguyega 'imeema, ta 'abo'agu nigeya 'ilobwelobwenegu be 'ana 'aelawa yada li'ami, manuna tauna toesaesa sana."

²⁸ Gete yage nidi maibo'adi siapwesa sena Betani 'enaya nate Yoni 'ina 'ebe giebapitaiso senanaya, bwasi Yolidani mali esenaya.

Yaubada 'ina taliya

²⁹ *Ga mali 'asiyataya Yoni Yesu 'i'itena 'imeemai 'enaya, ga Yoni tomota 'ieonedi, 'igwae, "Tai gote tauna Yaubada 'ina Lami, be me bale'u manuda 'imwamwawasa be 'ida bubuna to'umalina maibo'ana 'i'ewayauledi.

³⁰ Lowa gete tai nina manuna yaonaona, tuta nina yaeonemi 'aene tai 'ebweuna muliguyega 'imamai be 'ida nuganegu, manuna muliyega be yamamai ta tauna ni'atu 'imiyami. ³¹ Ta nigeya yamwalamwalatoni 'aene yaita tauna, ta nate namo tuga 'abo'agu me Isileli bwasiyega yagiegie bapitaisoemi be 'enega muliyega tauna wada mwalatoni."

³² *Ona gete Yoni 'isimana apwesa Yesu manuna, ga 'ediya 'igwae, "Yaluyaluwa Tabuna ya'itena 'ana 'ita nadigega bunebune galewega 'imwa'utama ga Yesu 'ena 'itowa. ³³ Lowa nigeya yamwalamwalatoni yaita tauna, ta Yaubada tauna 'ietuneguma be bapitaiso bwasiyega yada guinuwedi, ga 'eguya 'isimanena, 'igwae, "Etamo Yaluyaluwagu 'uda 'ita 'ida mwa'utama be tai 'ena 'itotowa, tauna nate Yaluyaluwa Tabunega 'ida giebapitaiso tomota 'ediya.'" ³⁴ Ta Yoni wate 'ieonedi, "Abo'agu tai nina mata 'ai'ailiguyega ya'itena, 'enega gete yasimasimana apwesa 'aene tauna Yaubada natu'ai'ailina."

Yesu 'ana togimi muliyao

* **1:21:** 2 Loi 18:15; Gu 3:22 * **1:23:** Ais 40:3 * **1:23:** mitawa daita: Me Yudia 'idi mitawa kaukau be gulegulewa daisinamo, ta pwatula gidalina, be kaiwenao wate nigeya sinabwadi.

* **1:26:** Yo 1:33 * **1:29:** Ais 53:6-7; 1 Pi 1:18-19 * **1:32:** Md 3:16

³⁵ Ta mali 'asiyataya, tuta nina Yoni be 'ana tomuliyao 'eluwa ma'enaositootoolo, ga Yesu si'itena selabediyega 'itautauya, ³⁶ *'enega Yoni 'ana tomuliyao nidi 'ediya 'igwae, “Tai gote tauna Yaubada 'ina Lami.”

³⁷ Gote 'ena siteluwa nidi Yoni 'ina ona sinonona, ga Yesu simuliyena.

³⁸ 'Enega Yesu mulinega sitautauya ta 'ediya 'isanaila, ga 'i'itedi. Ta 'ienaidedi, 'igwae, “To'ase nuwanuwami?”

Ta taudi sigwae, “Labai, mwa'o 'imu 'ebemiya?” (Labai 'ana gibui Toe'ita.)

³⁹ Ta Yesu 'ieonedi, 'igwae, “Wamuliyegu be 'enega 'igu 'ebemiya yae'itami.” Ta simuliyena, ga asuinuwanuwaya siapwesa sena nina 'enaya, ga nada simiya ebonina.

⁴⁰ Tomuliya nidi siteluwa 'ediyega 'ebweu 'ana esana Anidulu, tauna Saimoni Pita tasina. ⁴¹ Anidulu 'ilomanini ga tasina 'ilobena ta 'ieonena, 'igwae, “Saimoni, ni'atu Mesaiya nina 'alobena.” (Mesaiya 'ana gibui Keliso, nate 'ena Gilisi, ta 'ana mwalatoi To'etoseyana.)

⁴² *Ga Saimoni 'i'au'ewena ga Yesu 'ena 'ime'ena. Gote 'ena Yesu Saimoni 'i'itena ga 'ieonena, 'igwae, “'Oyo 'amu esana Saimoni, Yoni natuna, ta 'amu esana auwauna yada bwaue Pita, 'ana gibui Gulewa.”

⁴³ Ga mali 'asiyataya Yesu nuwanuwana be 'itatauya Galili, 'enega 'itauya ga nada Pilipi 'ilobena, ga 'ieonena, 'igwae, “'Uda muliyegu.” ⁴⁴ Pilipi 'ina 'asa Beteseida, nate Anidulu be Pita 'idi 'asa.

⁴⁵ *'Enega Pilipi Nataniela 'ilobena, ga 'ieonena, “Ni'atu tai nina 'alobena, tauna lowa Mosese 'ina loinao 'ediya ta wate palopitao 'idi 'etoladiyao 'ediya sisimanena, tauna goma Nasaleta, ta Yosepa natuna, 'ana esana Yesu.”

⁴⁶ *Ga Nataniela Pilipi 'ena 'igwae, “Nasaleta nigeaya 'ebweu to'ase bobo'ana 'enega 'ida apwesa.”

Ga Pilipi 'igwae, “Tuwa tuga, 'uda mai be tai nina 'uda 'ita.” 'Enega Yesu 'ena simai.

⁴⁷ Ga tuta nina Yesu Nataniela 'i'itena ga tomota 'ieonedi Nataniela manuna, 'igwae, “Tai gote tauna goma Isileli ta nigeaya 'ebweu wate kabo 'enaya.”

⁴⁸ Ta Nataniela Yesu 'ienaidena, 'igwae, “Mwa'adega ga 'enega 'umwalatonigu?”

Ga Yesu 'igwae, “Muliyega be Pilipi 'ibwauyeyo, ta 'abo'agu yagimi 'itemu damaya 'agalaunaya 'umiyami.”

⁴⁹ *Gote 'ena Nataniela nuwana 'iowana ga Yesu 'ieonena, 'igwae, “'Inapwana, 'oyo ona'ai'aila Yaubada Natuna, ta 'oyo wate me Isileli 'ima kini.”

⁵⁰ Ga Yesu 'ieonena, “'Uemiseguya manuna yaeonemu 'aene tuta nina 'oyo damaya 'agalaunaya ya'itemu, aga? Gete tuga 'ebe'ita gidalina 'emuya, ta ma'etamo esi yage sinabwadi 'uda 'itadi.” ⁵¹ *Ta Yesu wate 'igwae, “Yaona 'ai'aila 'emiya 'aene ma'etamo galewa 'ege'egegena 'ena Yaubada 'ina aniloseyao wa'itadi, situ'etu'e be simwa'umwa'utama 'abo'agu Tomota Natuna manugu.”

2

'Ebweu ai sagalina 'asa Kena 'ena

* 1:36: Yo 1:29 * 1:42: Md 16:18 * 1:45: 2 Loi 18:18; Ais 7:14 * 1:46: Yo 7:41, 52 * 1:49: Md 14:33, 16:16; Yo 12:13 * 1:51: Nug 28:12

¹ Ga ni'atu 'asiyata 'eluwa sigumwala ga ai sagalina siguinuwena 'asa Kena 'ena, Galili senanaya. Ta sagali nina solanaya Yesu sinana 'imiyami, ² ga Yesu ma ina tononoyao sagali nina 'ena sibwauyedi ga ma'ediyao silugu ga si'e'ai. ³ Tuta nina 'idi 'e'ai solanaya ga 'adi oine siloegumwalina, 'enega Yesu sinana 'igwae, "Natugu, oine maibo'ana ni'atu 'igumwala."

⁴ *Ga Yesu 'igwae, "Oyo geya'abo 'uloiloinegu, manuna 'igu guinuwa nige ya yae'ae'ale."

⁵ Ga Yesu sinana topaisewao 'ieonedi be 'aene Yesu 'ina ona sida ematamatane, 'igwae, "Eguma to'ase nuwanuwana be waguinuwei, wada guinuwe tuga."

⁶ Tuta nina 'enaya me Yudia 'idi bubuna, nate 'ebesiwa siguinuwedi gulewa 'enega, 'idi 'ebe lo'utu manuna. Ta sagali nina 'enaya 'ebesiwa nidi sikisi Yesu 'i'itedi. Taudi kakaedi ta sinabwadi, sawesawenaya be bwasi sinabwa wawasae sisiwadi 'ediya. ⁷ 'Enega Yesu topaisewao 'ieonedi ga 'ebesiwa nidi kakaedi bwasiyega siloemaedi. ⁸ Ga wate 'ieonedi ga tupwana bwasi 'ebesiwa nidi soladiyega sigonidi ga tonisagali 'enaya sitauyedi.

⁹ Ga tonisagali bwasi nina 'ilotoona 'aene dumadumana, nige ya bwasi ta esi oine 'ana lotoona, ta bobo'ana. Ta tonisagali nige ya 'imwalamwalatoni 'aene oine nina mane 'enega si'ewena, ta topaisewao dimo simwalatonina. 'Enega tonisagali nina toai me'olotona 'ibwauyena, ¹⁰ ga 'ieonena, 'igwae, "Abo'ada 'ida bubuna be 'aene oine bobo'ana tada 'ebwaya nugana tomota 'ediya, be muliyega oine to'umalina ta'ebwayae. Ta 'oyo to'ase manuna ga oine tobobo'ana sana 'usa'u kwaiyena ga 'uemuliyena?"

¹¹ *Gete 'ena Yesu 'ina paisewa waiwaina nuganuganina, 'ana we'iwe'iyaya 'igieapwesena 'asa Kena 'enaya, Galili senanaya, ga 'ina waiwai 'ie'itaena tomota 'ediya, ta 'ina tononoyao tauna siemisena.

¹² Ga sagali mulinaya, Yesu sinana be tasinao ta wate 'ina tononoyao ma'ena simwa'uta Kapaneumi, ga gote 'ena 'aina 'asiyata 'ediya simiyami.

*Yesu toegimwane 'ipa'idi Anuwa Tabuyega
(Madiu 21:12-13; Maki 11:15-17; Luke 19:45-46)*

¹³ *Ta ni'atu tuta selabenaya be me Yudia 'idi Ataona Sagalina sida guinuwe. Tuta nina 'enaya Yesu 'itu'e Yelusalema.

¹⁴ 'Enega Anuwa Tabu solanaya 'ilugu ga toegimwane 'i'itedi, taudi bulumakau be sipi be bunebune 'adi toegimwaneyao, ta wate mani 'ana toesa'ugelasao Anuwa Tabu solanaya simiyami. ¹⁵ 'Enega balae metametana 'i'ewena ga tomota be yobaiyao Anuwa Tabuyega 'ipa'idi, ta wate toesa'ugelasao 'idi tebeli 'i'aubuiyedi ga 'idi mani 'ilelewanedi, ¹⁶ ga 'enega toegimwane bunebune 'ieonedi, 'igwae, "Imi manuwao maibo'adi gete 'enega wada 'ewa apwesedi, ta geya'abo Tamagu 'ina anuwa wagiegiebaili be 'aene 'imi 'ebe gimwane."

¹⁷ *Ta 'ina tononoyao ona nina Buki Tabu solanaya sinuwa'i'isina, 'igwae, "Yaubada ye, 'imu anuwa tobobo'ana sana gete nuwagu 'i'ewena."

¹⁸ 'Enega me Yudia 'adi toanuganao simai ga Yesu sienaidena, sigwae, "To we'iwe'iyaya 'uda e'itama be 'ada mwalatoni yaita sana 'ina loinega yage getedi 'uguiguinuwedi?"

¹⁹ *Ta Yesu 'ediya 'igwae, "Anuwa gete 'eguma waligei, 'asiyata 'etoi 'ena yada 'abilima."

* 2:4: Yo 7:30 * 2:11: Yo 1:14, 4:54, 11:4 * 2:13: Sia 12:1-27 * 2:17: Sam 69:9 * 2:19: Md 26:61

²⁰ Ga taudi wate sigwae, “Aene anuwa gete 'asiyata 'etoi 'ena 'uda 'abilima? Ta 'uda nuwa'i'isi 'aene anuwa gete yakwala poti sikisi solanaya si'abi'abi ga 'enega silosalonina.” ²¹ Ta Yesu nigeya anuwa nina manuna 'ionaona ta esi tauna bwalana manuna. ²² *'Enega tuta nina Yesu mwawasega 'itoolo limana ga 'ina tononoyao Buki Tabu 'ina ona be wate Yesu 'ina ona 'ediyega sinuwa'i'isina, ga siemisa 'ai'ailidi.

Yesu tomota maibo'adi 'idi nuwanuwa 'imwalamwalatonidi

²³ Tuta nina Yesu Ataona Sagalina solanaya 'imiyami ga tomota yaudi Yesu 'ina guinuwa waiwaina si'itena, 'enega siemisena 'aene tauna To'etoseyana. ²⁴ Ta Yesu nigeya 'iemiemisedi, ²⁵ manuna ni'atu maibo'adi 'idi nuwanuwa 'igimi sinapudi, ga 'enega nigeya 'ebweu yaita tomota sawesawenaya be tetelidi 'ida 'ebwaya Yesu 'enaya, manuna to'ase 'idi nuwanuwa 'atediya ni'atu 'isinapu 'ai'ailidi.

3

Nikodimo Yesu 'ilobena

¹ *Tai 'ebweu 'ana esana Nikodimo, tauna 'ebweu Palisi, ta wate me Yudia 'adi toanugana, ² ga boiboia 'imai Yesu 'enaya ga 'ieonena, 'igwae, “Inapwana, 'amwalamwalatoni 'aene 'oyo toe'ita Yaubada 'enega, manuna nigeya 'ebweu yaita 'ina guinuwa 'ana waiwai nadigega 'oyo, 'abo Yaubada nigeya ma'iyana.”

³ *Ta Yesu 'ilolagata ga 'ieonena, “Yaona 'ai'aila 'emuya, 'eguma nigeya 'utubutubuwa limana, geya'abo Yaubada 'ina 'ebeloina 'u'ita'ita.”

⁴ Ta Nikodimo Yesu 'ienaidena, 'igwae, “Mwa'adega 'abo'agu tai sinabwagu be 'aene yada tubuwa limana? Ona'ai'aila nigeya sawesawenaya be sinagu gamwanaya yalulugu be yatubuwa limana.”

⁵ *Ta Yesu 'iona limana, “Yasimana 'ai'aila 'aene 'eguma nigeya bwasiyega be Yaluyaluwa Tabuna 'enega 'utubutubuwa, geya'abo Yaubada 'ina 'ebeloina 'enaya 'ulugulugu. ⁶ *Sinadao 'ediyega tatubuwenama bwala namo, ta yaluyaluwada 'ina tubuwa limana Yaubada Yaluyaluwana 'enega. ⁷ Geya'abo 'unuwanuwa owana manuna yaeonemu be 'aene wada tubuwa limana. ⁸ Nadigega tuga yagila 'ina towa, be mane 'enega nuwanuwana be 'itotowa tuga 'ida towa, ta 'enana 'uda nonodi 'idududuma, ta nigeya 'uda mwalatonina mane 'enega yagila 'imeemai nai mane 'ena 'itautauya. Nadigega wate taudi yaluyaluwa 'enega situbuwa limana.

⁹ Ga Nikodimo Yesu 'ienaidena, 'igwae, “Imu ona gete mwa'adega 'ana mwalatoi?”

¹⁰ Ta Yesu 'igwae, “Oyo me Isileli 'idi toe'ita sinabwayo, ta 'igu ona gete manuna nigeya 'unuwanuwa sabwalena. ¹¹ Yasimana palupalu 'emuya 'aene yage nidi ni'atu 'a'itedi ta 'amwalamwalatonidi 'enega 'asimasimani 'emiya, ta nigeya 'ima onao nidi wada emisedi. ¹² 'Eguma yage bale'u manudi 'emiya yasimasimana ta nigeya wada emisedi, mwa'adega be yage galewa manuna yae'ita'esa? ¹³ Manuna nigeya 'ebweu yaita galewaya 'itu'etu'e. Nate namo 'abo'agu Tomota Natuna, manuna 'abo'agu galewega yagimi mwa'utama. ¹⁴ *Nadigega tuga lowaenei tuta nina sitautauya sena mwatui daitaya, ga Mosese mwata kainumu 'enega 'iguinuwenaya ta kaiwe 'ena 'igilagasina, 'abo'agu nadigega sida gilagasigu ¹⁵ be 'enega yaisigedi 'eguya siemisa, yawasidi ataya sida loba.

* **2:22:** Lu 24:6-8; Yo 12:16 * **3:1:** Yo 7:50-51, 19:39 * **3:3:** 1 Pi 1:23 * **3:5:** Ta 3:5 * **3:6:** Yo 1:13 * **3:14:** Num 21:9; Yo 12:32

16 *Ta Yaubada sa'i tomota maibo'adi bale'uya 'iobobomedi ga natuna tebweuna 'itagwalena be 'enega yaisigedi tauna 'ena siemisa, geya'abo simwawamwawasa ta esi yawasidi ataya sida loba. 17 *Ta Yaubada Natuna bale'uya 'ietunenama, nigeaya 'aene tomiya bale'u 'ida bwa'omatadi, ta esi sabi 'etoseyedi.

18 *"Eguma yaita Yaubada Natuna 'iemisei, geya'abo bwa'omatana 'ilobaloba, ta 'eguma yaita nigeaya 'iemiemisa, tauna ni'atu lolina 'ena 'ilugu, manuna nigeaya Yaubada natu'ai'ailina 'ena 'iemiemisa. 19 *Gete lolina nina 'alena manuna maedana ni'atu bale'uya 'imai ta tomotai guguyoi nuwanuwadi, ta maedana siguitoyasena manuna 'idi bubuna to'umalina. 20 'Enega 'eguma yaisigedi 'idi bubuna to'umalina, tomotai nidi maedana siguitoyasena ga nigeaya maedana 'ena sida mai, 'abona nai maedana nina 'ida gieapwesedi 'aene taudi 'idi bubuna to'umalina. 21 Ta 'eguma yaisigedi taudi 'idi bubuna palupaluna maedana 'ena sida apwesa be 'enega maedana 'ida gieapwesedi 'aene taudi 'idi guinuwa bobo'ana Yaubada 'enega."

Yoni 'ina simana Yesu manuna

22 Ga tuta muliyega Yesu ma ina tononoyao sitauya 'asa sinabwana Yudia 'enaya, ga nada 'aina 'asiyata simiyamiya, ta Yesu tomota 'igiegie bapitaisoedi.

23 Ta Yoni wate tomota 'igiegie bapitaisoedi sena Ainoni 'enaya, nate Selimi selabenaya, manuna sena nina 'enaya bwasi sinabwana. Ga 'enega tomota yaudi sitautauya 'enaya ta 'igiegie bapitaisoedi. 24 *Gote tuta nina 'enaya Yoni ma'etamo nigeaya deliya sisa'usa'u. 25 Ta Yoni 'aina 'ana tomuliyao ta 'ebweuna Yudia taina ma'edi siegewagewana bapitaiso manuna, 'aene yaita 'ina bapitaiso bobo'ana be tomota 'ida gie'esasedi. 26 *'Enega toegewagewana nidi Yoni 'enaya sitauya ga sieonena, sigwae, "Inapwana, 'unuwa'i'isina tai nina lowa Yolidani mali esenaya ma'iyayo, ta 'emaya 'usimana apwesa tai nina manuna, tauna ni'atu tomota gete tuga 'igiegie bapitaisoedi, ga maibo'adi 'ina bapitaiso nuwanuwadi, ga 'enaya sitautauya."

27 *Ta Yoni 'ieonedi ga 'igwae, "Nigeaya 'ebweu yaita sawesawenaya be 'ietai sinabwa 'eguma Yaubada nigeaya 'ena 'itagwatagwala. 28 Ni'atu 'emiya yaona ga wanonona 'aene 'abo'agu nigeaya Keliso nina, ta 'abo'agu ni'atu Yaubada 'ietune nuganeguma be tai nina 'imuliyama. 29 Yesu tauna tuga nadigega toai me'olotona ta 'abo'agu gosiyana, 'enega tetelina yanonona ga ma igu gwausowala sinabwana. Nadigega tuga toai me'olotona mwanena 'ilobai, 'enega 'eguma toai 'enana 'ebweu gosiyana 'inonoi, gosiyana manuna 'ida gwausowala. 30 'Enega tauna Yesu 'ida etoloina, ta 'abo'agu yada mwa'uta.

Tauna galewega 'imai

31 *"Tai nina galewega 'imai tomota maibo'adi 'isinabwa sinedi, ta esi yaita tauna bale'uyega 'imai tauna bale'u tomotenina, 'enega bale'u gwegwenao manudi 'ionaona. Ta tai nina galewega 'imwa'utama tomota maibo'adi 'iloetana sinedi. 32 Yage nidi ni'atu 'i'itedi manudi 'isimana apwesa ta nigeaya 'ebweu yaita 'inoonodi nai 'iemiemisedi 'ina simana nidi manudi. 33 Ta 'abo yaisigedi 'ina simana nina siemisena, gote 'ena si'awa

* 3:16: Lo 5:8; 1 Yo 4:9-10 * 3:17: Lu 19:10; Yo 12:47 * 3:18: Yo 3:36 * 3:19: Yo 1:5
* 3:24: Md 14:3-4 * 3:26: Yo 1:26-34 * 3:27: Yo 19:11 * 3:31: Yo 8:23

'ai'aila 'aene Yaubada tauna topalupaluna. ³⁴ *Tai nina tauna Yaubada 'ietunenama, tauna Yaubada 'ina ona 'isimasimane, manuna Yaubada Yaluyaluwanega 'iloemaa 'ai'ailina. ³⁵ *'Inapwana Natuna 'iobobomena 'enega yage maibo'ana nimanaya 'isa'una, ³⁶ *be 'enega 'abo yaita tauna 'iemisena yawasina ataya 'ida loba, ta 'abo yaita tauna 'iguitoyasena geya'abo wate yawasina ataya 'ilobaloba, ta esi Yaubada 'ina gamwasowala 'enaya geya'abo 'isawasawala.”

4

Yesu be waine Samelia 'idi elobaloba

¹ Yesu 'ina giebapitaisoega 'ana tomuliyao yaudi 'ilobedi ta Yoni 'ana tomuliyao nige ya yaudi. ² (Ta Yesu tauna nige ya bapitaiso 'ida guinu wena, ta 'ina tononoyao dimo siguguinuwe.) ³ Ta Yesu 'imwalatonina 'aene Palisiyao ni'atu Yesu 'ina guinuwa alena sinonona, 'enega Yudia 'ipilisinena sabi ilalimana Galili 'enaya.

⁴ Ta 'ina tuta ila 'enaya, Samelia 'asanao gamwagamwanidiyega 'itauya, ⁵ *ta Samelia 'asana 'ebweu 'ana esana Saika 'ena 'iapwesa. Saika 'enega be bwa'a nina lowa Yekobe natuna Yosepa 'i'ebwa'ena nige ya 'edasola. ⁶ Sena nina 'enaya 'ebweu bwasi gaula 'imiyami, tauna Yekobe 'iguinu wena, ta Yesu 'itauya ga 'asuoleoleya sena nina 'ena 'iapwesa, ga ni'atu 'ilo'ame'ame, 'enega 'imiyatowa sabi eyawai'ata.

⁷ Tuta gidalina 'enaya 'ebweu waine Samelia 'imai sabi gobwasi, ga Yesu waine nina 'i'itena ga 'ena 'isida, 'igwae, “Waine, bwasi 'uda 'ebwa'egu be yada numa.” ⁸ Tuta gote 'ena taunamo 'imiyami, manuna 'ina tononoyao ni'atu sitauya 'asa sinabwana 'ena 'adi masula sabi gimwane. ⁹ *Gote 'ena waine Samelia Yesu 'ena 'iona, “'U'ita 'oyo goma Yudiayo ta 'abo'agu waine Samelia, ta to'ase manuna ga bwasi 'usidena 'eguya?” (Manuna me Yudia be me Samelia nige ya sida egosigosiyana.)

¹⁰ Ta Yesu waine Samelia nina 'ieonena, 'igwae, “'Eguma 'umwalamwalatoni Yaubada 'ina oboboma 'emuya, ta wate 'abo 'umwalatonina 'aene yaita 'abo'agu numa manuna yasidasidawa, 'oyo esi 'ilobwenemu be 'eguya 'uda sida bwasi yawasiyo manuna, be yada 'ebwa'eyo.”

¹¹ *'Enega waine nina 'igwae, “'Inapwana, nige ya 'imu 'ebe goimo ta wate bwasi gaula 'imwa'uta wawasae. Ta 'aene mane 'enega bwasi 'uda 'ebwa'egu yawasigu manuna? ¹² 'Aene 'oyo tubuda Yekobe 'uloetana sinena? Tauna Yekobe nina 'ama bwasi gaula gete lowaenei 'iguinu wena ga manatunao be 'idi yobaiyao bwasi nina 'idi 'ebe numa.”

¹³ Ga Yesu 'ieonena, “'Eguma yaita bwasi gete 'enega 'inunuma, tona'ana 'ida yapasa limana, ¹⁴ *ta 'eguma 'ebweu yaita bwasi nina 'eguyega 'inumai, geya'abo wate tona'ana 'iyapayapasa limana. Manuna bwasi nina tauna yada 'ebwa'e 'atenaya be 'ida ewewelupwa ta yawasina ataya 'enega 'ida loba.”

¹⁵ Ga waine Yesu 'ena 'igwae, “'Inapwana, bwasi nina 'uda 'ebwa'egu, be 'enega tona'agu geya'abo 'iyapayapasa, nai wate geya'abo yailaila limanama bwasi gete 'enaya sabi goi.”

¹⁶ Ga Yesu 'igwae, “'Utauya be mwaneyo 'u'au'ewenama.”

¹⁷ Ta waine nina Yesu 'ieonena, “'Abo'agu nige ya mwanegumo.”

* 3:34: Yo 1:32-34 * 3:35: Md 11:27; Yo 5:20 * 3:36: Yo 3:16-18; 1 Yo 5:12 * 4:5: Nug 33:19
* 4:9: Lu 10:33 * 4:11: Yo 7:37-39; Et 21:6 * 4:14: Yo 6:35

'Enega Yesu wate 'iona limana ga 'igwae, “Nate ona'ai'aila 'aene nige ya 'ebweu mwanemumo, ¹⁸ ta mwanemwao 'adi yau nima, ta tai nina 'uaina ga ma'iyayo 'asaya wamiyami nige ya mwane 'ai'ailiyo. To'ase nadige ga 'imu ona, nate ona'ai'aila.”

¹⁹ Gote 'ena waine Yesu 'ina ona 'ie'isena ga 'igwae, “Inapwana, ni'atu yamwalatonimu 'aene 'oyo palopita 'ebweu. ²⁰ *'Enega 'uda eona 'ai'ailigu to sena 'enaya Yaubada 'ana bwagobwago 'ilobwenena? Manuna 'abo'ama tubumao 'ediyega Samelia 'oyana gete 'ena 'alotapwalolo, ta 'omi me Yudia waona 'aene Yelusalema 'ebe lotapwalolo 'ai'aila.”

²¹ Ta Yesu waine 'ina ona 'ie'isena ga 'igwae, “Waine, 'igu ona 'uda emise manuna tuta ma'etamo 'ena tomota geya'abo sibwagobwago Samelia 'oyana gete 'enaya nai Yelusalema 'ena, ²² ta 'uda mwalatoni 'aene me Samelia 'omi nige ya wamwalamwalatoni yaita 'ena wabwagobwago, ta 'abo'ama me Yudia 'amwalamwalatoni yaita 'ena 'abwagobwago manuna 'etoseyana 'emega 'iapwesama. ²³ *Ta tuta ni'atu selabenaya, ta wate ni'atu gete tuga 'iapwesa, be taudi Tamada 'ana tobwagobwago 'ai'ailao 'ena sida bwagobwago, ta 'idi bwagobwago nina yaluyaluwadi maibo'ana 'enega, ta wate 'ate 'ai'ailidiyega. Taudi gete nadige ga tobwagobwago nidi Yaubada nuwanuwana be 'ena sida bwagobwago. ²⁴ *Yaubada tauna yaluyaluwa tuga, 'enega yaisigedi taudi 'ena sibwagobwago, yaluyaluwadi maibo'ana 'enega ta wate 'ate 'ai'ailidiyega sida bwagobwago.”

²⁵ Ta waine Yesu 'ieonena ga 'igwae, “Ni'atu yamwalatonina 'aene ma'etamo To'etoseyana nina 'imamai, tauna sieesena Keliso, ta 'abo 'imamai, tauna mwalatoi maibo'ana 'edaya 'ida simanedi.”

²⁶ Ta Yesu waine 'ieonena, “'Abo'agu To'etoseyana nina gete, yaonaon-awa.”

²⁷ Tuta gote 'enaya Yesu 'ina tononoyao ni'atu siilama ga si'itena 'idi 'Inapwana waine nina ma'iyana si'awa'awagwae, ga nuwadi 'iowana, ta tuwa tuga nige ya 'ebweu wate yaita 'ionaona “To'ase nuwanuwayo?” nai “To'ase manuna waine ma'iyayo wa'awa'awagwae?”

²⁸ Ta waine nina 'ina 'ebegoi 'ipilisinena ga 'itauya 'asaya ga tomota 'ieonedi, ²⁹ 'igwae, “Wamai be tai nina wada 'ita, tauna ni'atu 'ieonegu 'igu bubuna maibo'ana manuna. Nai tauna gete To'etoseyana nina.” ³⁰ 'Enega tomota 'asa sinabwana 'enega siapwesa, ga Yesu 'ena simai.

³¹ Tuta nina gote 'enaya Yesu 'ina tononoyao sieonaona, “Inapwana, masula gete 'uda 'a.”

³² Ga 'idi ona 'ie'isena, 'igwae, “'Agu masula 'omi nige ya wamwalamwalatoni.”

³³ Ga 'ina tononoyao nuwadi 'iowana ga taudimo 'ediya sieonaona, sigwae, “Nai yaita 'ana masula 'ime'ena?”

³⁴ *Ta Yesu 'iona limana ga 'ediya 'igwae, “'Agu masula nate 'agu Toetune nina 'ina nuwanuwa sabi guinuwedi, be 'ina paisewa sabi losalonina.”

³⁵ *Ta wate 'ediya 'igwae, “'Imi ona 'ebweu 'imiyami 'aene 'Nawalae ata mulidiya sesoi 'ana tuta, ta yaona 'ai'aila 'emiya wada 'itasakowasi be bagula 'ana 'ita wada 'ita 'aene ni'atu masula 'imatuwa, ga 'ilobwenena be tuta sesoi. ³⁶ Yaisigedi taudi sisesoi, 'adi e'isa siloba, ta sesoi nina tomota yawasidi ataya manuna. 'Enega 'eguma yaisigedi taudi sidaunaya ta yaisigedi taudi sisesoni siegwausowala leleleya. ³⁷ Ona gete ona'ai'aila 'aene 'Tai 'ebweu todauna ta tai 'ebweuna tosesoi.' ³⁸ 'Abo'agu 'Inapwana

* 4:20: Sam 122:1-4 * 4:23: Yo 15:26 * 4:24: Lo 12:1 * 4:34: Yo 6:38, 17:4 * 4:35: Lu 10:2

'ina sesoi manuna yaetunemi be wada sesoi bagula nina 'enega, tauna 'ena nige ya wabagubagula, ta esi mali tomota 'ena sibagula be 'idi guinuwa 'enega 'omi sesoi wada guinuwe.”

³⁹ 'Asa gote 'ena me Samelia yaudi Yesu siemisena, manuna waine nina 'ediya 'isimana 'aene, “Tauna 'ieonegu 'igu bubuna maibo'ana manuna.”
⁴⁰ 'Enega me Samelia Yesu 'ena simai ga sisidena be 'aene ma'edi sida miyami, ga Yesu nada 'asiyata 'eluwa 'ediya 'imiyami. ⁴¹ Ta wate tomota yaudi Yesu siemisena, 'ina ona manuna, ⁴² *ga waine nina sieonena, sigwae, “Ni'atu 'a'awa 'ai'ailemu, nige ya 'aene 'imu ona namo manuna, ta esi 'abo'ama taumamo 'ina ona 'anonona, ga 'enega 'amwalatoi 'ai'ailina 'aene tauna To'etoseyana nina me bale'u maibo'ada manuda.”

Yesu 'ebweu toloina sinabwana natuna 'igiebobo'anena

⁴³ Ga 'asiyata 'eluwa nidi mulidiya Yesu sena nina 'ipilisinena, ga Galili 'ena 'itauya. ⁴⁴ Ga gote 'ena Yesu tauna 'ina ona gete nadigega 'igwae, “Palopita nige ya 'ebweu wate 'adi 'amayabamo 'eguma taudi 'idi sena 'ena siloguloguguya.”

⁴⁵ Tuta nina Galili 'ena 'iapwesa, me Galili sigwausowala 'ina mai manuna, manuna Ataona Masulina Yelusalema 'ena sitauya, ga ni'atu Yesu 'ina guinuwa si'itena 'emasula nina solanaya 'iguiguinuwedi.

⁴⁶ *Ta 'enega Yesu wate 'iila 'asa Kena 'ena, nate Galili senanaya. Ta lowa sena nina 'ena bwasi 'igibunina ga 'ieoine. Gote 'ena 'ebweu toloina sinabwana natuna me'olotona 'ile'oasa Kapaneumi 'enaya. ⁴⁷ Tuta nina 'inonona 'aene Yesu sena Yudia 'enega 'imai ga Galili 'ena 'imiyami, toloina nina Yesu 'ena 'itauya ga 'isida, 'igwae, “'Abo sawesawemuya tatatauya Kapaneumi be natugu 'ana le'oasa 'uda giebobob'ane, manuna tuta gidalinamo be yawasina 'igugumwala.”

⁴⁸ *Ga Yesu tai nina 'ieonena, 'igwae, “Nige ya 'ebweu 'omi 'emiyega 'ida emisegu, nate namo 'eguma 'igu paisewa waiwaina 'ana we'iwe'iyaya wa'ita, be 'enega wada emisegu.”

⁴⁹ 'Enega toloina nina 'ieonena, “'Inapwana, 'ulomanini be tatatauya 'abona nai natugu 'inwamwawasa.”

⁵⁰ *Ga Yesu 'iona, “'Uila 'imu anuwaya be natuyo 'uda 'ita 'ibobob'ana.” Ga tai nina Yesu 'ina ona 'iemisena ga 'iila limana. ⁵¹ Tuta nina 'ina ila 'enaya 'ina topaisewao 'ilobedi ga ale si'ebwa'ena, sigwae, “Natuyo ni'atu 'ana le'oasa 'igumwagumwala.” ⁵² 'Enega 'ediya 'ienaida to tuta 'ena natuna 'ana le'oasa 'ipilisinena. Ga taudi sigwae, “Boga 'asuoleoleya 'ina yaiyai 'isaligogo.” ⁵³ *Ta 'enega gwama nina tamana 'inuwa'isina gote tuta nina 'enaya Yesu 'igwae, “Natuyo 'ida bobob'ana.” 'Enega tai nina ma ina susuyao Yesu siemisena.

⁵⁴ *Gete Yesu 'ina paisewa waiwaina 'eluwena 'ana we'iwe'iyaya tuta nina Yudiaega 'imai ga Galili 'ena 'ipaisewa.

5

'Ebweu bwasi etaetapewana 'enaya Yesu tole'oasa 'igiebobo'anena

¹ Tuta gete mulinaya 'ebweu 'ebe nuwa'i'ita me Yudia siguinuwena Yelusalema 'ena, 'enega Yesu 'itu'e Yelusalema, guinuwa nina manuna. ² Ta Yelusalema 'ena nate sipi 'idi 'awa selabenaya 'ebweu bwasi ni'uni'una 'imiyami. Bwasi nina me Yudia 'enadiyega sieesena Beteseida. Ta sena nina

* 4:42: 1 Yo 4:14 * 4:46: Yo 2:1-11 * 4:48: Yo 2:18 * 4:50: Md 8:13; Mk 7:29 * 4:53: Gu 16:31 * 4:54: Yo 2:11

'ena anuwa 'ebe eyawai'ata nima simiyami bwasi tupitupinaya. ³ Ta anuwa nidi 'ediya tole'oasa yaudi si'eno'eno, tomatakebokeboyao be, tolopegoiyao be, tokwenoyao be. ⁴ (-) ⁵ Ta 'ebweu 'ediyega 'ana le'oasa 'ena 'imiyami yakwala teti eita nadigega. ⁶ Ta Yesu 'iapwesa, ga tai nina 'i'itena, ta wate 'imwalatonina 'aene yakwala yauna 'ana le'oasa 'ena 'imiyami, 'enega Yesu tai nina 'ienaidena, 'igwae, “Nuwanuwayo be 'ubobo'ana?”

⁷ 'Enega tole'oasa nina 'igwae, “'Inapwana, nige ya 'ebweu 'agu tolemamo be bwasi gete 'ena 'ida sa'u ebusiyegu, 'abo bwasi 'ina 'apwayama 'ana tuta ya. Tuta yauna yatoo be 'aene taugumo yaebusi ta nige ya sawesaweguya, ta mali tole'oasao sima be siebusi be sibobo'ana, ta 'abo'agu tuga 'agu 'itanigu.”

⁸ *'Enega Yesu tai nina 'ieonena, “'Utoolo be 'imu sita 'u'ewa be 'utatauya.”

⁹ Gote 'ena tai 'ibobo'ana ga 'ina sita 'i'ewena ga 'itauya. Tuta gote 'enaya nate 'asiyata Sabate. ¹⁰ *Ta me Yudia 'adi toanuganao tai nina si'itena ga 'ena siona, sigwae, “To'ase manuna Sabate 'ana tuta ta 'imu sita 'u'aalena?”

¹¹ Ta 'idi ona 'ie'isena ga 'igwae, “Tai nina 'igie bobo'aneguya 'ieonegu, 'Imu sita 'u'ewa be 'utatauya.’ ”

¹² Ta wate sienaidena, ga sigwae, “To tai sana 'emuya 'iona nadigega?”

¹³ Ta tai nina tauna 'ana le'oasa 'igumwalaya nige ya 'imwalamwalatoni to tai, manuna Yesu ni'atu 'itauya ta boda sinabwana sena nina 'enaya.

¹⁴ *Tuta muliyega Yesu tai nina 'ilobena Anuwa Tabu solanaya, ga 'ieonena, 'igwae, “'U'ita ni'atu 'ubobo'ana, ta geya'abo wate to'umalina 'uguiguinuwe, 'abona nai yage to'umali wawasae 'emuya 'ida apwesa.”

¹⁵ Ta tai nina 'itauya ga me Yudia nidi 'ediya 'isimana apwesa 'aene 'ana togiebobo'ana tauna Yesu.

¹⁶ Gete 'alena 'enega me Yudia nidi Yesu sietalauwalena manuna paisewa nina 'asiyata Sabate 'ena 'iguinuwenana. ¹⁷ Gote 'ena Yesu me Yudia nidi 'ieonedi, 'igwae, “Tamagu 'asiyata maibo'ana 'ediya 'ipaipaisewa, 'enega 'abo'agu wate nadigega.”

¹⁸ *Ta me Yudia nidi 'ina ona sinonona, ga sitoo waiwai be mwa'adega sida loemwawasa'ese. Manuna 'alena Sabate 'ana lina 'ile'oena ta wate 'iona 'aene Yaubada tauna tama 'ai'ailina, be 'aene Yaubada ma'iyana sieleleleya.

Yaubada Natuna 'ina lina

¹⁹ *'Enega Yesu tomota nidi 'ieonedi, 'igwae, “Yaona 'ai'aila 'emiya, 'abo'agu nige ya sawesaweguya be taugumo yada guinuwa, ta esi 'igu guinuwa getei to'ase nadigega ya'itena Tamagu 'iguiguinuwe; 'enega yage nidi Tamagu 'iguiguinuwedi 'abo'agu wate nadigega yaguiguinuwa'esa.

²⁰ Tamagu 'iobobomegu sinabwana ta 'enega 'ina guinuwa to'ase nadigega 'iguiguinuwedi maibo'ana 'ie'itegu, be wate guinuwa sinabwadi manudi 'ida e'itagu be yada guinuwedi, be 'enega nuwami sida owana manudi.

²¹ *Nadigega tuga Tamagu tomwawasa 'igietoolodi ga yawasidi 'i'ebwa'edi, 'abo'agu wate nadigega yawasi auwauna yada 'ebwaya tomota 'ediya, yaisigedi taudi yaesinuwedi.

²² *Nige ya 'ebweu wate Tamagu 'ina lina tomota 'adi bwa'omatana manuna, manuna bwa'omatana 'ana lina maibo'ana ni'atu 'i'ebwa'egu, be 'abo'agu yada guinuwe. ²³ *'Enega maibo'ami wada 'amayabegu tuga nadigega 'imi 'amayaba Tamagu 'ena.

* 5:8: Md 9:6 * 5:10: Yel 17:21; Lu 13:14 * 5:14: Yo 8:11 * 5:18: Yo 10:30, 33 * 5:19: Yo 8:29 * 5:21: Yo 5:26 * 5:22: Gu 10:42 * 5:23: Pi 2:10-11

Ta 'eguma yaisigedi taudi nigeaya si'ama'amayabegu, taudi wate Tamagu tauna 'ietuneguma, nigeaya si'ama'amayabe.

24 *¹“Enega yasimana 'ai'aila 'emiya 'abo yaisigedi 'igu ona sinonodi be tauna 'ietuneguma siemisei yawasidi ataya sida loba, be geya'abo 'asiyata bwa'omatana 'ena silugulugu, manuna ni'atu mwawasa 'ina sena sipilisinena ga siabala yawasi auwauna 'enaya. 25 Ta wate yada eona 'ai'ailimi 'aene tuta 'iapweapwesama, nai tagwae ni'atu tuta gete 'imai, be tomwawasa Yaubada Natuna 'enana sida nono, nate 'abo'agu 'enagu, be taudi 'enagu sinonona yawasidi auwauna sida loba. 26 Tamagu tauna yawasida 'alena, 'enega ni'atu 'itagwala 'eguya be 'abo'agu wate yawasi 'alena. 27 Ta wate bwa'omatana 'ana lolina 'i'ebwa'eguya be yada guinuwedi manuna 'abo'agu yaetomotai* bale'uya. 28 'Enega geya'abo wanuwawuwa owana yage gete manudi. Ta tuta 'imeemai 'ena tomwawasa maibo'adi 'enagu sida nono, 29 *²be 'ali'aliyega sida apwesama, be taudi 'idi bubuna bobo'ana yawasidi sida loba, ta taudi 'idi bubuna to'umalina bwa'omatana sida loba.

Yesu 'ana tosimanao

30 *³“Abo'agu nigeaya sawesaweguya be taugumo guinuwa yaguinuwedi, manuna 'igu lolina Yaubada tauna 'ie'itegu, 'enega 'igu lolina palupaluna, manuna 'abo'agu nigeaya yatootoo be 'igu nuwena taugu yaguinuwei, ta esi to'ase nadigega tauna 'ietuneguma 'ina nuwena yaguinuwei.

31 “Ta 'eguma taugumo manugu yasimana apwesa, nate nigeaya simana 'ai'aila. 32 *⁴Ta esi mali tomota tauna manugu ni'atu 'ietosimana, ga yamwalatonina to'ase nadigega 'ina simana manugu nate ona 'ai'aila. 33 *⁵Lowa 'omi toepilialealeyao 'aina waetunedi tai nina Yoni 'enaya, ga tauna ona 'ai'ailega 'ieonedi, ga 'emiya sisimana.” 34 Ta Yesu wate 'ediya 'igwae, “'Abo'agu nigeaya tomota 'idi simana manuna yanuwawuwa, ta ona gete yasimanena Yoni manuna, be 'aene wada nuwa sabwalena be 'etoseyana wada loba. 35 Ta Yoni nina nadigega mayale tuyatuyayalina, ga 'omi lowa tuta gidalina namo 'enaya nuwanuwami, ga 'ina maedana nina 'enega wagwaugwawsowala.

36 *⁶“Yoni 'ina simana manugu nigeaya yage sinabwana, ta esi 'ebweu yage sinabwana 'imiyami, nate 'ebe'ita getedi Tamagu 'enega yaguiguinuwedi. 'Eguma guinuwa nidi manudi wanuwa edaedadama wada nuwasabwaleni 'aene Tamagu tauna 'ietuneguma. 37 *⁷Ta Tamagu wate tauna 'isimanegu, ta 'omi nigeaya 'ebweu tuta 'enana wada nonona, nai maninina wada 'itena, 38 ta wate 'ina ona 'emiya nigeaya 'atemiya sida miya. 'Alena manuna nigeaya waemiemisegu 'aene 'abo'agu Yaubada 'enega.

39 *⁸“Tuta yauyauna Buki Tabu wasawasawa ga wanuwena 'aene ma'etamo yawasimi ataya wada loba, ta nigeaya wanuwawuwa sabwaleni 'aene Buki Tabu nina 'isimasimanegu. 40 Ga 'enega geya nuwami be yawasimi ataya manuna wamama 'eguya.

41 “'Abo'agu nigeaya yanuwawuwa taugu 'agu tupu tomota 'ediyega manuna. 42 Ta 'omi ni'atu yamwalamwalatonimi 'aene nigeaya 'ebweu Yaubada 'ana oboboma 'atemiya 'imiyami. 43 'Abo'agu Tamagu 'ina loinega yamai ta nigeaya manugu wagwaugwawsowala, ta 'eguma 'ebweu yaita taunamo 'ina loinega 'emiya 'imamai, tauna manuna wada gwausowala.

* 5:24: Yo 3:16 * 5:27: yaetomotai: Yaetomota natuna. * 5:29: Gu 24:15 * 5:30: Yo 6:38
* 5:32: 1 Yo 5:9 * 5:33: Yo 1:19-27 * 5:36: Yo 14:11 * 5:37: Lu 3:22 * 5:39: Lu 24:27

⁴⁴ “‘Omi nuwanuwami be taumi 'emiyega 'ami tupu wada nonodi, ta esi 'ami tupu Yaubada 'enega waguityasena. Nate 'alena nigeya kapekapeyana be waemisegu.

⁴⁵ “Geya'abo wanuwena 'aene 'abo'agu yada e'ewami Tamagu 'enaya, ta esi 'ebweu tai ma'etamo 'ida e'ewami, tauna wanuwena 'aene 'etamo 'ida lememi, 'ana esana Mosese. ⁴⁶ *Ta 'eguma 'omi Mosese waemisa 'ai'ailina, 'abo'agu wate nadigega waemisegu, manuna tauna lowa manugu Buki Tabu 'ena 'isimana ga 'i'etoladina. ⁴⁷ *Ta 'ina simana nina nigeya waemiemise, 'enega nigeya sawesawenaya be 'igu ona waemise.”

6

Yesu boda sinabwana 'ie'enidi

(Madiu 14:13-21; Maki 6:30-44; Luke 9:10-17)

¹ (1,4) 'Enega tuta muliyega ta tuta nina 'ena ni'atu selabenaya be me Yudia 'idi Ataona Sagalina siguinuwe, ga Yesu Galili le'awinaya 'imiyami, ta ola nina 'ana esana 'eluwena Taibilia. Ta Yesu 'igelu ga 'iabala mali esenaya.

² Ga wate boda sinabwana Yesu simuliyena, manuna ni'atu 'ina guinuwa waiwaina tole'oasao 'ediya si'itena. ³ 'Enega Yesu ma ina tononoyao 'oyaya situ'e ga simiyatowa. ⁴ (-) ⁵ Ga Yesu 'i'ita sakowasi ga boda sinabwana simeema 'i'itedi. Ga Yesu Pilipi 'ieonena, 'igwae, “Pilipi, mane 'enega masula sawesawenaya tagimwane be tomota gete tada e'enidi?” ⁶ Enaida gete 'enega Yesu Pilipi 'itoona, ta ni'atu 'imwalatonina to'ase 'iabe 'ida guinuwe, boda nidi manudi.

⁷ 'Enega Pilipi Yesu 'ieonena, 'igwae, “Boda gete sinabwa wawasae, ta 'eguma tu analedi kina 'enega beledi tagimwanedi be 'ediya taeguyaiye, nai nigeya sawesawenaya be maibo'adi sida lotoo.”

⁸ Ga 'enega 'ebweu wate Yesu 'ina tonono Anidulu, tauna Saimoni Pita tasina 'ieonena, ⁹ 'igwae, “‘Ebweu gwama gete yalobena ma 'ana beledi nima ta iyana 'eluwa 'enaya, ta nai boda getedi nigeya sawesawediya.”

¹⁰ Ga 'enega Yesu 'ina tononoyao 'ieonedi, 'igwae, “Tomota maibo'adi wada eonadi be pwatulaya sida miyatowa.” Manuna sena nina 'ena pwatula bobo'ana. 'Enega simiyatowa, ga tai dimo 'adi sawasawa nadigega paibi tausani. ¹¹ Ga Yesu beledi nidi 'i'ewedi ga manudi Yaubada 'ena 'ilokagutoki, ga muliyega tomota nidi simiyatowaya 'ediya 'ieguyaiyena. Ga wate iyana nidi 'eluwa nadigega 'ediya 'iguinuwa'esa, ga maibo'adi si'ai ga sawesawediya.

¹² Ga 'e'ai mulinaya Yesu 'ina tononoyao 'ieonedi, “Beledi tomwatomwadi waegogonedima. Geya'abo wate 'ebweu tupwa wamudamudali.” ¹³ 'Enega beledi nima nidi tomota si'enidiya, ta tupwatupwadi 'ediyege 'ina tononoyao kodo tuwelo siloemaedi.

¹⁴ *Tuta nina gote 'enaya tomota nidi 'ina guinuwa waiwaina 'ana we'iwe'iyaya si'itena ga sigwae, “Gete palopita nina siona upaupaena 'aene bale'uya 'ida ma.”

¹⁵ *Ga gote 'ena Yesu tomota 'imwalatonidi 'aene tuta gidalina 'enaya be sigiyai be 'ediya 'ida ekini. Ta Yesu geya nuwana, 'enega taunamo 'itauya ga 'iila 'oyaya.

Yesu 'ina tauya ola debanega

(Madiu 14:22-33; Maki 6:45-52)

¹⁶ *Ta boi'unuya 'ina tononoyao sidolo ola Galili le'awinaya, ¹⁷ ga 'idi

* 5:46: Gu 3:22 * 5:47: Lu 16:31 * 6:14: Gu 3:22 * 6:15: Md 14:23 * 6:16: Mk 6:46

waga 'ena sigelu be 'aene siabala limana Kapaneumi senanaya. Ta ni'atu bwagabwagaya sineyaneya ga 'iguguyoi, ta Yesu nigeaya 'ediya 'imeema. ¹⁸ Ta tuta nina 'enaya yagila be lisu sinabwana silobena. ¹⁹ Ta ni'atu sineya ga tupwana 'edasolaya sitauya, ta Yesu ola debanega 'imeema 'idi waga selabenaya, ga si'itena, ta 'enega maibo'adi simatauta. ²⁰ 'Enega 'ieonedi, “Geya'abo wamatamatauta. 'Abo'agu tuga.” ²¹ Ga 'enega tonono nidi sitagwala ga Yesu 'igelu wagaya, ta waga 'ilomanini ga siapwesa sena nina 'ena sitautauya le'awinaya.

Yesu tauna masula 'ai'aila tomota yawasidi manuna

²² Ga mali 'asiyataya boda nidi Galili olana mali esenaya simiyami simwalatonina 'aene 'asiyata nina 'igumwala 'ena Yesu ma ina tononoyao 'idi waga 'ebweu namo sigeluna, ta tononoyao dimo ni'atu sigelu ga sitauya, ta Yesu nigeaya ma'ediya. ²³ 'Asiyata nina 'ena Taibilia 'enega waga 'aidi simai, ga sena nina 'ena boga Yesu pwalu beledi 'enega 'ie'enidi selabenaya silugu. ²⁴ Ga gote 'ena tomota maibo'adi Yesu ma ina tononoyao si'ebesa yogenedi, 'enega tomota nidi waga 'ediya sigelu ga siabala Kapaneumi be Yesu si'ebese.

²⁵ Ta silobena Galili olana mali esenaya, ga sieonena, sigwae, “'Inapwana, maisa 'umai?”

²⁶ Ga tomota 'ediya 'igwae, “Yaona 'ai'aila, 'omi nigeaya wa'ebe'ebesegu we'iwe'iyaya manudi, ta esi 'imi 'ebesa 'alena manuna beledi nidi wa'enidiya ga gamwami 'ipawa. ²⁷ *'Omi geya'abo masula gumwagumwalina manuna waguiguinuwa ta esi masula tauna yawasimi ataya manuna. 'Abo'agu Tomota Natuna* be masula gete yada 'ebwa'emi, manuna Yaubada Tamagu tauna 'iesinuweguya 'ina guinuwa gete manuna.”

²⁸ Ga taudi sieonena, sigwae, “To guinuwa Yaubada 'ina guinuwa be 'ada guinuwe?”

²⁹ *Ga Yesu 'ieonedi, 'igwae, “Yaubada 'ina guinuwa gete, 'aene wada emisegu 'abo'agu tai nigu 'ietuneguma.”

³⁰ Ga sieonena, “To we'iwe'iyaya 'uda guinuwe be 'enega 'ada emiseyo? ³¹ *Nadigega lowa tubumao masula nina mitawa daitaya si'enina, 'ana esana mana, nadigega Buki Tabu 'iona'esa, 'Masula galewega 'i'ebwa'edi ga si'ai.' Ta to'ase 'oyo 'imu we'iwe'iyaya 'uda guinuwe?”

³² 'Enega Yesu tomota nidi 'ieonedi, 'igwae, “Yaona 'ai'aila 'emiya 'aene Mosese tauna nigeaya masula galewega 'i'ebwa'ebwa'emi, ta esi Tamagu tauna masula 'ai'aila galewega 'ana to'ebwaya 'emiya. ³³ Ta masula nina, nate Yaubada 'enega, tauna ni'atu 'imai bale'uya be tomota yawasidi 'ida 'ebwa'edi.”

³⁴ Ga taudi wate Yesu sieonena, sigwae, “'Inapwana, masula gete 'uda 'ebwa'ema tuta yauyauna.”

³⁵ *Ta Yesu 'ieonedi, “'Abo'agu yawasimi 'ana masula be 'enega 'abo yaita 'imama 'eguya geya'abo 'ibotabotana, ta 'abo yaita 'iemisegu geya'abo sa'i tona'ana 'iyapayapasa. ³⁶ Ni'atu yaeonemi 'aene wa'iteguya, ta tuwa tuga nigeaya wada emisegu. ³⁷ *Tomota nidi taudi Tamagu 'i'ebwa'egu ma'etamo 'eguya simama be geya'abo sa'i yae'idi'idiyedi. ³⁸ Manuna 'abo'agu galewega yamai nigeaya 'igu nuwena taugu sabi guinuwena, ta esi tauna

* 6:27: Yo 6:48-51 * 6:27: Tomota Natuna: Yesu tauna 'ieesena The Son of Man, 'ana mwalatoi tomota tuga. Yesu taunamo 'ieesena Tomota Natuna, ta 'ina e'itao 'ediyega tomota simwalatonina 'aene tauna To'etoseyana Keleiso. * 6:29: 1 Yo 3:23 * 6:31: Sia 16:4, 14-15 * 6:35: Yo 4:14

* 6:37: Yo 17:6-8

'ietuneguma 'ina nuwena. ³⁹*'Agu toetune nina 'igu tomota 'i'ebwa'eguya, ta gete 'ina nuwena be 'aene geya'abo yaita 'ebweu 'ediyega 'iloseloseyei, ta esi tuta 'ana 'ebe losalowa 'enaya mwawasega yada gietoolodi. ⁴⁰*Ta gete Tamagu 'ina nuwena nadigega 'aene 'eguma yaisigedi taudi 'abo'agu natunana si'itagu, be wate siemisegu, yawasidi ataya siloba, ta tuta 'ana 'ebe losalowa 'enaya 'abo'agu mwawasega yada gietoolodi.”

⁴¹ Gote 'ena me Yudia 'ina ona sinonona ga silomugiyena, manuna 'ina ona nina 'enaya 'igwae, “'Abo'agu masula nina galewega yamwa'utama.”

⁴² Ga wate taudi sigwae, “Tai gete Yosepa natuna, tauna Yesu, aga? Ta tamana be sinana tamwalamwalatonidi, ta mwa'adega ga 'enega 'iona 'aene tauna galewega 'imwa'utama?”

⁴³ Ga Yesu 'ieonedi, 'igwae, “Geya'abo taumimo 'emiya manugu walo-mulomugi. ⁴⁴ Manuna Tamagu tauna 'ietuneguma be 'enega yaisigedi taudi 'abo 'ilisidi be 'eguya simama, taudi tuta 'ana 'ebe losalowa 'ena mwawasega yagietoolo limadi, ta 'abo yaisigedi taudi nigeaya 'eguya 'ilililidima geya'abo sa'i 'eguya simeemai. ⁴⁵*Ona gete ni'atu lowa palopita si'etoladina Buki Tabu 'ena, sigwae,

‘Tomota yauyaudi Yaubada 'enega 'adi e'ita sida loba,’

be 'enega yaisigedi taudi Tamagu 'ina e'ita sinono be sisinapui, taudi 'eguya simama. ⁴⁶*Ta 'omi nigeaya 'ebweu yaita 'emiyega Tamadai 'i'ita'ita, nate namo tebweugu, manuna 'abo'agu 'enega yamai.

⁴⁷*“Yaona 'ai'aila 'emiya 'aene yaisigedi taudi siemisegu yawasidi ataya siloba. ⁴⁸*Manuna 'abo'agu yawasimi 'ana masula. ⁴⁹Lowa mitawa daitaya tubumiyao masula nina 'ana esana mana si'enina, ta esi nigeaya yawasidi bobo'ana 'enega silobaloba, ta tuwa tuga ni'atu simwawasa, ⁵⁰ ta masula gete esi galewega 'imwa'utama be 'enega 'abo yaita 'i'a'ani, geya'abo sa'i 'imwawamwawasa. ⁵¹ 'Abo'agu yawasimi 'ana masula galewega yamwa'utama, be 'abo yaita masula nina 'i'a'ani yawasina ataya 'ida 'ewa, ta masula nina ya'ebwa'emi bwalagu tuga, ta bwalagu yatagwalena me bale'u yauyaumi yawasimi manuna.”

⁵² Ga gote 'enega me Yudia nidi sie'ale be taudimo siegewagewana, sigwae, “Mwa'adega tai gete be 'aene bwalana 'ida 'ebwa'eda be ta'a'ani?”

⁵³ 'Enega Yesu 'ieonedi, 'igwae, “Yaona 'ai'aila 'emiya, 'abo'agu Tomota Natuna†, ta 'eguma bwalagu geya'abo wae'ani ta wate 'eguma lalagu geya'abo wanumanumai, geya'abo sa'i yawasimi ataya wa'ewa'ewa. ⁵⁴*Ta 'abo yaita bwalagu 'i'a'ani be lalagu 'inumai yawasina ataya 'i'ewa, be tuta 'ana 'ebe losalowa 'ena mwawasega yada gietoolo lima. ⁵⁵ Ta wada nuwa'i'isi 'aene bwalagu masula 'ai'aila, ta lalagu wate 'ebe tona'atowa 'ai'aila. ⁵⁶ 'Enega 'abo yaita tauna bwalagu 'i'a'ani be lalagu 'inumai tauna 'eguya 'imiyami, ta wate 'abo'agu 'enaya yamiyami.

⁵⁷ “Tamagu tauna miyamiya atayana 'ietuneguma ga tauna tuta yauyauna 'enega yawasigu ya'ewa'ewa. 'Abo'agu wate nadigega 'eguma yaita 'i'enigu, tauna wate yawasina 'eguyega 'ida 'ewa'ewa. ⁵⁸ Masula gete galewega 'imai ta nigeaya nadigega masula nina tubumiyao si'enina, manuna masula nina lowa si'enina ta nigeaya yawasidi bobo'ana silobaloba,

* **6:39:** Yo 10:28-29, 17:12 * **6:40:** Yo 11:25-26 * **6:45:** Ais 54:13 * **6:46:** Yo 1:18 * **6:47:** Yo 3:16 * **6:48:** Yo 6:58 † **6:53:** Tomota Natuna: Yesu tauna 'ieesena The Son of Man, 'ana mwalatoi tomota tuga. Yesu taunamo 'ieesena Tomota Natuna, ta 'ina e'itao 'ediyega tomota simwalatonina 'aene tauna To'etoseyana Keleiso. * **6:54:** Md 26:26-28

ta tuga simwawasa. 'Enega masula gete 'abo yaita 'i'a'ani yawasina ataya 'ida 'ewa.”

⁵⁹ Yage getedi maibo'adi 'isimana apwesedi tuta nina 'ie'ita anuwa tapwalolo solanaya sena Kapaneumi 'enaya.

Onaona yawasida ataya manuna

⁶⁰ Tuta nina tomuliyao yaudi Yesu 'ina ona gete sinonona ga taudimo 'ediya sigwae, “Ona gete 'ana nono mwauna, ta 'abo'ada geya nuwada.”

⁶¹ Ta Yesu ni'atu tauna 'igimi mwalatonidi 'aene ona gete manudi silomulomugi, ga 'ediya 'igwae, “Ona gete manuna nuwami 'imwauya.

⁶² 'Abo'agu Tomota Natuna ta mwa'adega 'eguma wa'itagu lowa sena nina 'enega yamaiya 'ena yatu'etu'e? ⁶³ *Ta Yaluyaluwa Tabuna tauna yawasimi 'ana to'ebwaya, ta bwalami nigeaya sida lememe. 'Igu ona gete ni'atu ya'ebwa'emi, be 'enega ona nidi Yaluyaluwa Tabunega yawasimi sida 'ebwa'emi. ⁶⁴ Ta tuwa tuga 'aimi nigeaya waemiemisegu.” Yesu ona gete 'i'inatedi manuna 'igimi mwalatonina yaisigedi taudi nigeaya siemiemise ta wate 'imwalatonina yaita 'ana tosipupu nina.

⁶⁵ *Ga wate 'ieonedi, 'igwae, “Gete manuna lowa yagimi eonemi 'aene nigeaya sawesawemiya be 'eguya wamama, 'abo Tamagu nigeaya 'itagwatagwala.”

⁶⁶ Gete 'enega Yesu 'ana tomuliyao yaudi siguitoyasena ga sipilisinena.

⁶⁷ Ta site tuwelo dimo situpwa, ga Yesu 'ieonedi, 'igwae, “'Omi wate nuwanuwami be wapilisinegu, aga?”

⁶⁸ 'Enega Saimoni Pita Yesu 'ieonena, 'igwae, “'Inapwana, yaita 'ena 'atatauya? Manuna 'oyo tebweuyo yawasima ataya 'ana ona 'emuya 'imiyami. ⁶⁹ *Ta 'abo'ama ni'atu 'aemisemu, ga 'amwalatonimu 'aene 'oyo tuga To'etoseyana niyo Yaubada 'enega.”

⁷⁰ Ga Yesu 'igwae, “Ona'ai'aila, wate tuwelo yaesinuwemi, ta tuwa tuga 'ebweu 'emiyega Seitani 'ina boda.” ⁷¹ Yesu gete 'ionaona Yudasa manuna, tauna Saimoni Isikaliota natuna. Ta Yudasa nina tauna 'ebweu Yesu 'ina tonono, ta tuwa tuga ma'etamo 'ida telesipupuye.

7

Yesu tasinao nigeaya siemiemise

¹ *Ta yage nidi ni'atu sigumwala ga Yesu Galili maibo'ana 'ena 'isakowasi. Ta esi geya nuwana be Yudia senanaya 'ida sakowasi, manuna me Yudia 'idi 'inapwanao nuwanuwadi be 'aene sida loemwawasi. ² *Ta ni'atu Yoeyoe Sagalina 'ana tuta 'iloselabena be me Yudia sida guinuwe. ³ 'Enega Yesu tasinao Yesu sieonena, sigwae, “Sena gete 'upilisine be Yudia 'ena 'utatauya, be 'enega nada 'amu tomuliyao 'imu guinuwa sida 'ita.” ⁴ Wate sieonena, sigwae, “'Uda mwalatoni 'aene nigeaya 'ebweu yaita guinuwa kwaikwaiyega 'ana esana 'ida sinabwa, ta 'eguma nuwanuwayo be tomota maibo'adi sida mwalatoniyo, 'enega 'uda e'itaeyo tauyo 'ediya.” ⁵ *Tasinao ona nina 'ena si'inanena manuna nigeaya wate siemiemise.

⁶ Ga gote 'ena 'ieonedi, 'igwae, “'Igu tuta nigeaya 'ilobaloba be sena nina 'ena yatatauya, ta 'omi esi 'ilobwenemi be 'ena watatauya 'abo to tuta 'ena nuwanuwami, ⁷ *manuna 'omi geya'abo me bale'u sietalauwalemi, ta 'abo'agu esi sietalauwalegu manuna 'idi bubuna to'umalina yasimasi-manedi. ⁸ Bobo'ana! 'Omi taumimo watatauya sagali nina 'ena. 'Abo'agu

* 6:63: 2 Ko 3:6 * 6:65: Yo 6:44 * 6:69: Md 14:33, 16:16 * 7:1: Yo 5:18 * 7:2: 2 Loi 16:13 * 7:5: Gu 1:14 * 7:7: Yo 15:18

geya'abo yaweewa 'enaya, manuna nigeya 'igu tuta 'ai'aila 'iapweapwesa.”
 9 Ona gete ni'atu 'i'ebwa'edi ga sitauya, ta tauna tuga Galili 'ena 'imiyami.

Yesu 'ina guinuwa Yoeyoe Sagalina 'ena

10 Ga ni'atu Yesu tasinao sipilisinena ga sitauya sagali nina 'ena, 'enega Yesu mulidiyega 'iakwaikwaiya ga sena nina 'ena 'iapwesa, ta nigeya 'ebweu yaita 'imwalamwalatoni. 11 Ta tuta nina 'enaya me Yudia 'idi 'inapwanao Yesu si'ebe'ebese sagali nina solanaya, ta sigwaegwae, “Mwa'o tauna gete tai nina?” 12 Ga gote 'ena tomota yau wawasae taudimo 'ediya silomulomugi Yesu manuna, ga 'aidi sigwae, “Tauna tai bobo'ana,” ta 'aidi sigwae, “Nigeya! Tauna tai nina kabo 'alena, tomota 'iwasewasegigiyedi.” 13 *Ta tomota yaudi me Yudia 'idi 'inapwanao simatautedi, 'enega nigeya 'ebweu yaita 'ionaona apwesa Yesu manuna.

14 Ta ni'atu sagali 'ana wiki gamwagamwaninaya, ga Yesu Anuwa Tabu 'ena 'ilugu, ga 'ina e'ita 'ie'alena. 15 *'Enega me Yudia gote 'ena nuwadi 'iowana sinabwana ga sigwae, “Mane 'enega tai gete 'ina mwalatoi 'ilobena? Tauna nigeya 'ebweu 'ebe sikulu sinabwana 'ena 'ilugulugu.”

16 *Ta Yesu 'ilolagata ga 'ieoned, “'Abo'agu nigeya taugu 'igu nuwena 'enega, ta esi 'agu toetune nina 'ina nuwena 'enega yae'ie'ita. 17 Ta 'omi wate 'abo nuwanuwami be Yaubada 'ina nuwena wada guinuwe, 'omi 'igu e'ita wada mwalatoni 'aene Yaubada 'enega, ta nigeya taugu 'igu nuwanuwa 'enega. 18 Ta 'omi 'imi bubuna 'aene 'eguma yaita tauna 'ina nuwena 'enega 'ie'ita, tauna tuga taunamo 'ana esana manuna 'ietaetapewa. Ta 'abo'agu esi nigeya nadigega 'omi, manuna 'abo'agu nuwanuwagu be 'agu toetune 'ana esana yada giesinabwa, manuna 'igu bubuna palupaluna ta nigeya 'ebweu wate 'igu to'umalinamo. 19 'Omi esi Mosese 'ami lolina nina 'i'ebwa'emi ta nigeya 'ebweu yaita 'emiyega 'imulimuliya 'ai'aili. 'Enega to'ase manuna 'aene wada loemwawasa daidaisigu?”

20 *Ga boda nidi 'ina ona sie'isena, sigwae, “Mwa'adega, yaluyaluwa bi'i debayo 'igiesakowasiyena, ga nadigega 'uona'esa? Ta yaita sana nuwanuwana be 'aene 'ida loemwawasiyo?”

21 'Enega Yesu 'idi ona 'ie'isena ga 'ediya 'igwae, “Nuwami 'ito'umaliya manuna 'asiyata Sabate 'enaya tai yagie bobo'anena. 22 *Ta mwa'adega 'omi 'imi guinuwa tuta Sabate 'ena? Manuna Mosese 'ina loinega natumiyao me'olotodi bwaladiya we'iwe'iyaya walodabedi. (Ta lolina getei nigeya Mosese 'enega ta esi lowaenei gimitubudao 'ediyege 'imai.) 23 *Ta 'abo guinuwa nina me'olotodi 'ediya waguiguinuwedi 'asiyata Sabate 'enaya, to'ase manuna ga waetalauwalegu tuta nina 'asiyata Sabate 'enaya tai yagie bobo'anena? 24 *Geya'abo gosemiyao 'adi 'ita 'enega waesiesin-uwa manudi, ta esi lolina palupaluna 'enega wada esinuwa.”

'Aene tai gete To'etoseyana nina?

25 Ga gote 'ena 'aidi me Yelusalema sigwae, “Nai tai gete tauna nuwanuwadi be 'aene sida loemwawasi, aga? 26 Ta wa'ita, ni'atu tomota gamwagamwanidiya 'itootoolo ga 'ionaona 'ediya, ta nigeya 'ebweu yaita 'enana 'ida e'isena. Ta mwa'adega, ni'atu 'ida toanuganao si'awa 'ai'ailena 'aene tauna To'etoseyana, aga? 27 *Nai nigeya. Manuna tai gete maibo'ada

* 7:13: Yo 12:42, 19:38 * 7:15: Md 13:54 * 7:16: Yo 12:49, 14:10 * 7:20: Yo 8:48-52
 * 7:22: 1 Loi 12:3 * 7:23: Yo 5:8-10, 16 * 7:24: Yo 8:15 * 7:27: Yo 7:41-42

ni'atu tamwalamwalatoni mane 'enega 'imai, ta 'eguma To'etoseyana 'imamai, geya'abo yaita 'imwalamwalatoni mane 'enega 'imai.”

28 *Tuta nina Yesu ma'etamo 'ie'ie'ita Anuwa Tabu solanaya, ta 'enana sinabwana 'enega 'igwaegwae, “Ona'ai'aila ni'atu wasinapugu 'aene to sena 'enega yamai, ta wada nuwa'il'isi tauna 'ietuneguma ga 'ina loinega yamai, ta esi 'abo'agu nigeaya taugu 'igu loinega be yamamai sena gete 'ena. Tauna 'agu Toetune nina 'ina bubuna bobo'ana ta palupaluna, ta 'omi nigeaya wamwalamwalatoni yaita tauna. 29 Ta 'abo'agu yamwalatonina, manuna tauna 'ietuneguma ga 'enega yamai.”

30 *Ta gote 'ena tomota nidi sitoona be 'aene sida giyai, ta mwa'adega ga 'enega nigeaya 'ebweu yaita bwalana 'igitogitoo, manuna tauna nigeaya 'ina tuta 'ilobaloba be 'imwamwawasa.

31 *Ta esiya tomota yaudi siemisena ga sigwae, “Ona'ai'aila tai gete To'etoseyana, manuna nigeaya sawesawenaya be 'ebweu wate tai 'imama be tauna 'ina guinuwa tai gete 'ina guinuwa 'ida bobo'ana sinei.”

Me Yudia 'idi 'inapwano nuwanuwadi be 'aene Yesu sigiyai

32 Gote 'ena Palisiyao tomota 'idi ona kwaiya sinonona, 'enega taudi be totaliyao sinabwadi 'idi to'ita'i'itao sietunedi be Yesu sida giyai. 33 'Enega to'ita'i'itao nidi simai ga 'ieonedi, 'igwae, “'Abo'agu tuga tuta kukupana namo 'ena ma'emiya, be 'enega wate yada ila tauna 'agu Toetune 'enaya, 34 *be ma'etamo wada 'ebesegu ta geya'abo sa'i walobalobagu, be sena nina 'ena yamiyami 'omi nigeaya sawesawemiya be 'ena wawawa.”

35 Ta me Yudia nidi taudimo 'ediya sigwae, “Mane 'ena 'aene 'itautauya be 'enega geya'abo talobaloba? 'Aene 'itatauya taudi me Yudia nidi 'asa sipilisinena ga sitauya mali senao 'ediya, be 'ida e'itadi, aga? 36 'Ina ona gete to'ase 'ana mwalatoi? Manuna 'igwae, ‘Ma'etamo wada 'ebesegu be geya'abo sa'i walobalobagu’, ta wate 'igwae, ‘Sena nina 'ena yamiyami 'omi geya'abo 'ena waweewa.’”

Bwasi 'idaudau tomota yawasidi manuna

37 *Ta ni'atu sagali 'ana 'asiyata sinabwana, sagali 'ana 'ebe losalowa 'ena, Yesu gamwagamwanidiya 'itoolo ga 'enana sinabwanega 'ibwaubwau, 'igwaegwae, “Yaita 'oyo 'eguma tona'ayo 'iyapasa 'umai 'eguya be 'ununuma. 38 Ta nadigega tuga Buki Tabu 'isimanena 'agu toemisao manudi 'aene, ‘Atediyega 'atuwa bwasi 'idaudau tomota yawasidi manuna.’”

39 *Yesu 'ina ona gete 'enaya 'ionaona Yaluyaluwa Tabuna manuna, be 'enega Yaluyaluwa Tabuna ma'etamo 'ida lugu taudi 'ana toemisao 'ediya. Ta tuta nina 'ena Yaluyaluwa Tabuna nigeaya 'ilugulugu tomota 'ediya, manuna Yesu nigeaya 'ina 'ebeloina 'ena 'itu'etu'e.

Tomota soladiya weyala 'iapwesa

40 *Yesu 'ina ona tomota yauyaudi sinonona, ga 'aidi sigwae, “Ona'ai'aila, tai gete tauna palopita nina sionaonaena.” 41-42 *Ta 'aidi wate sigwae, “Tauna esi To'etoseyana nina.” Ta wate 'aidi 'ediyega sigwae, “'Aene To'etoseyana nina Galiliyega 'imamai? Nigeaya, aga? Manuna Buki Tabu 'ena ni'atu 'isimanena be To'etoseyana Debida 'ina susu 'enega 'imamai,

* 7:28: Md 11:27 * 7:30: Yo 8:20, 13:1 * 7:31: Yo 2:23, 11:45 * 7:34: Yo 8:21 * 7:37: Yo 4:10, 14 * 7:39: Yo 15:26; Gu 2:4 * 7:40: Gu 3:22 * 7:41-42: Mai 5:2; Md 2:4-6

be Debida 'ina 'asa Bedileema 'ena 'itutubuwa.” ⁴³ *Gote 'ena ga weyala 'iapwesa tomota gamwagamwanidiya.

⁴⁴ Ga 'aidi nuwanuwadi be Yesu sida giyai, ta nige ya 'ebweu yaita bwalana 'igitogitoo.

Me Yudia 'idi toloinao nige ya Yesu siemiemise

⁴⁵ *'Enega to'ita'i'itao nidi siila totaliyao sinabwadi be Palisiyao 'ediya, ga 'inapwanao nidi sieonedi, sigwae, “To'ase manuna nige ya wagiya giyainama?”

⁴⁶ *Ta to'ita'i'itao nidi 'idi 'inapwanao sieonedi, ga sigwae, “Tai gote 'ina ona bobo'ana wawasae. Nige ya 'ebweu wate yaita nadigega.”

⁴⁷ Ga Palisiyao wate sigwae, “Nai nuwami 'i'ewena, aga? ⁴⁸ *Ta wada mwalatoni 'aene nige ya 'ebweu yaita toloinao nai Palisiyao 'emega Yesu 'aemiemise. ⁴⁹ Ta esi boda yaudi siemisena, manuna boda nidi nige ya Mosese 'ina laina sinuwanuwa sabwaleni, 'enega Yaubada 'adi e'isa to'umalina 'ida 'ebwa'edi.”

⁵⁰ *Ta 'ebweu wate 'ediyega toloina 'ana esana Nikodimo, tauna lowa boiboiya 'itauya ga Yesu ma'iyana si'awagwae, gosenao 'ieonedi, ⁵¹ 'igwae, “'Abo'ada 'ida laina gete nadigega 'aene geya'abo taloiloina besobeso, ta esi nugana tai 'ina to'umalina tada 'ebese, be 'enega 'ana etala mulinaya to'ase manuna tada loine.”

⁵² Ga 'inapwanao nidi Nikodimo si'ena pa'alina, sigwae, “Nai 'oyo sana goma Galili aga? Ta Buki Tabu 'usawa be 'umwalatoni 'aene nige ya 'ebweu wate palopita Galili 'enega 'imeema.” ⁵³ 'Enega maibo'adi ni'atu sideli ila 'idi 'asaya, ta Yesu Olibe 'oyana 'enaya 'itauya.

8

'Ebweu waine silobena 'iloelata

¹ (-) ² Ga mali gonagonaya Yesu 'iila limana Anuwa Tabu solanaya, ta tomota wate maibo'adi simiya sakowasiyena, ga 'imiyatowa ga 'ie'itedi. ³ Ta taudi laina 'adi toe'itao ta wate Palisiyao waine 'ebweu sime'ena, manuna tauna ni'atu silobena 'iloelata, ta waine nina gamwagamwanidiya sietoolona, ⁴ 'enega Yesu sieonena, sigwae, “Toe'ita, waine gete ni'atu 'alobena 'iloelata, ⁵ *ta 'abo'ada 'ida laina Mosese 'enega 'aene 'eguma waine gete nadigega talobadi, gulewega taloibwaibwadi be simwamwawasa. Ta 'oyo mwa'adega 'imu nuwanuwa waine gete manuna?”

⁶ Ona gete si'inanena be 'aene Yesu 'ina kabo sida loba be sie'ewa. 'Enega Yesu nige ya 'idi ona 'ie'ie'isadi, ta esi 'imiya agaagala kaukauya, ga nimanega kaukau 'ena 'i'eto'etoladi, ⁷ ta taudi tuga 'etamo sienaenaide. 'Enega Yesu 'itoolo ga 'ieonedi, 'igwae, “O, bobo'ana. 'Enega 'abo 'emiyega 'ebweu yaita nige ya 'ina to'umalinamo, nate 'oyo gulewa 'uda gimiuile waine gote 'ena.”

⁸ 'Enega wate 'imiya agaagala limana ga kaukauya 'i'eto'etoladi. ⁹ Ta gote 'ena Yesu 'ina ona sinonona ga 'idi loegesi sinuwedi, 'enega 'ebweuna 'ebweuna sitautauya. Taudi 'inapwanao sitauya nugana 'enega maibo'adi simuliya, ga siteluwa Yesu be waine nina 'itootoolo ma'iyana sipilisedi.

¹⁰ 'Enega Yesu 'itoolo ga waine 'ieonena, 'igwae, “Waine, taudi getedi mwa'o sitauya? Nige ya 'ebweu 'itupwatupwa be 'ida e'ewayo, aga?” ¹¹ *Ga

* 7:43: Yo 9:16 * 7:45: Yo 7:32 * 7:46: Mk 1:22 * 7:48: Yo 12:42 * 7:50: Yo 3:1-2
* 8:5: 1 Loi 20:10 * 8:11: Yo 5:14

waine nina Yesu 'ieonena, “'Inapwana, nige ya 'ebweu yaita.” 'Ene ga Yesu 'iona limana, ga 'igwae, “O, 'abo'agu wate geya'abo yae'ewayo. Ta bobo'ana, 'utatauya, ta esi geya'abo 'uloeloesi limana.”

Yesu tauna me bale'u 'idi maedana

¹²*Ta Yesu 'ediya 'iona limana, 'igwae, “'Abo'agu me bale'u 'idi maedana, be 'enega yaita tauna 'imuliyegu maedana nina yawasina 'ena 'ida sae, ta geya'abo wate guguyoi 'ena 'itautauya.”

¹³'Ene ga Palisiyao Yesu sieonena, sigwae, “'Oyo tauyo sa'i manuyo 'uonaona, 'enega nige ya 'aemiemiseyo.”

¹⁴Ta Yesu wate 'iona limana ga 'ediya 'igwae, “Ona'ai'aila taugu manugu yaonaona, ta esi to'ase nadigega 'igu simana, nate simana 'ai'aila, manuna sena nina 'enega yamai ta wate 'iabe 'ena yaila yamwalamwalatoni. Ta esi 'omi sena nina 'enega yamai ta wate 'iabe 'ena yailaila nige ya wamwalamwalatoni. ¹⁵*Ta 'omi 'imi esinuwa, me bale'u 'idi esinuwa nadigega waguiguinuwedi, ta 'abo'agu nige ya 'ebweu yaita manuna yada esinuwa nai manuna yada lolina. ¹⁶*Ta 'eguma 'igu lolina tomota manudi yaguiguinuwedi, gete lolina palupaluna, manuna lolina gete nige ya taugu 'igu lolina ta esi Tamagu tauna 'ietuneguma ma'iyagu 'ima lolina. ¹⁷Ta wate 'ida lolina nidi 'eto'etoladidi 'ena sisimana 'aene 'eguma tosimana 'eluwa 'idi simana leleleya, nate simana 'ai'aila. ¹⁸*Nadigega tuga 'abo'agu taugu manugu yaonaona, ta wate Tamagu tauna 'ietuneguma manugu 'isimasimana.”

¹⁹*'Ene ga sienaidena, sigwae, “Mwa'o Tamayo?”

Ga Yesu 'igwae, “Nige ya wamwalamwalatonigu, ta Tamagu wate nige ya wamwalamwalatoni. Ta 'omi 'eguma wamwalatonigu, 'enega Tamagu wate wamwalatoni.”

²⁰*Yesu 'ina e'itao getedi Anuwa Tabu solanaya 'ie'ie'itaedi, nate 'ebwayadaita 'ana dedewaga selabenaya, ga gote 'ena nige ya 'ebweu yaita Yesu 'igiyagiyai, manuna 'ina tuta nige ya 'ilobaloba.

“Sena nina 'ena yatautauya 'omi geya'abo 'ena waweewa”

²¹*'Ene ga Yesu wate 'ediya 'igwae, “Ma'etamo yapilisinemi be 'omi wada 'ebesa yogenegu, be tuwa tuga ma imi bubuna to'umalina wamwamwawasa. Manuna sena nina 'ena yatautauya 'omi nige ya sawesawemiya be 'ena wawawai.”

²²'Ene ga me Yudia nidi taudimo 'ediya sigwae, “'Ina ona бага wada nono, manuna 'igwae, ‘Sena nina 'ena yatautauya, 'omi nige ya sawesawemiya be 'ena wawawai.’ 'Ina ona gete 'ana mwalatoi 'aene taunamo 'ida loemwawasi, aga?”

²³Ta Yesu 'ieonedi, 'igwae, “'Omi 'ubunega wamai ta 'abo'agu etanega yamai. 'Ana mwalatoi 'aene 'omi me bale'u, ta 'abo'agu esi nige ya bale'uyega yameema. ²⁴'Ene ga yaeonami 'aene 'imi bubuna to'umalidi 'ediye ga wada mwawasa, 'abo nige ya waemiemisegu. Nate 'alena 'enega yaeonami 'aene wamwamwawasa ma imi bubuna to'umalina.

²⁵'Ene ga sienaidena, “Ta yaita 'oyo?”

Ta wate 'ieonedi, 'igwae, “Nadigega tuga lowa yasimanena 'emiya.”

²⁶Ta wate 'ieonedi, “Yage yau wawasae manumi yada ona be yada loinemi, ta esi tauna 'ietuneguma 'ina bubuna palupaluna, 'enega to'ase

* 8:12: Yo 1:4-9, 12:46 * 8:15: Yo 7:24 * 8:16: Yo 5:30 * 8:18: 1 Yo 5:9 * 8:19: Yo 14:7
* 8:20: Yo 7:30 * 8:21: Yo 7:34-35

nadigega yanonona 'enega gete me bale'u 'emiya yasimasimamedi.” ²⁷ Ta taudi tuga 'ina ona Tamana manuna nige ya sinuwanuwa sabwalena.

²⁸ *'Enega Yesu 'ieonedi, 'igwae, “'Abo'agu Tomota Natuna, ta ma'etamo wada gitu'eyegu, be 'enega nate 'ena wada mwalatonigu yaita 'abo'agu, be 'enega wada mwalatoni 'aene taugu nige ya 'igu nuwena 'enega yada guinuwa, ta esi to'ase nadigega Tamagu 'ie'itegu 'ediyega yaonaona. ²⁹ *Ta 'agu toetune nina nige ya 'ipilipili sinegu ta esi ma'iyagu tuga, manuna tuta yauna 'igu guinuwa 'enega yagiegie gwausowali.”

³⁰ Gote 'ena tomota yaudi Yesu 'ina ona sinonodi ga 'enaya siemisa 'ai'aila.

Yaisigedi 'ili'amidi ga siapwesa

³¹ 'Enega me Yudia nidi taudi Yesu siemisenaya, 'ieonedi, 'igwae, “'Eguma 'igu e'ita wamuliyedi, 'omi 'agu tomuliyaya 'ai'ailao.” ³² 'Enega 'omi mwalatoi 'ai'aila wada mwalatoni, be gete 'enega li'ama wada loba.”

³³ Ga taudi Yesu sieonena ga sigwae, “'Abo'ama Ebelaamo 'ina susu, 'enega nige ya 'ebweu yaita 'ina loinega 'iyoniyonima. To'ase 'imu ona 'ana mwalatoi tuta nina 'ugwae, 'Li'ama wada loba'?”

³⁴ *'Enega Yesu 'ieonedi, “Yaona 'ai'aila 'emiya, 'abo yaisigedi taudi 'idi guinuwa to'umalina, taudi to'umalina nina 'iyoniyonidi, be to'umalina 'ina sena 'ena simiyami. ³⁵ Manuna 'ali'ei nige ya susu 'ina boda 'ena 'ida miya ataya, ta esi tai natuna tauna susu solanaya 'imiya ataya. ³⁶ *Nadigega tuga 'eguma natunana 'ili'amimi, 'omi ni'atu li'ali'ama 'ai'ailimi.” ³⁷ Ta Yesu wate 'ediya 'igwae, “Yamwalatonimi 'aene 'omi Ebelaamo 'ina susuyao, ta tuwa tuga watootoo be 'aene wada loemwawasigu, manuna nige ya 'igu e'ita 'atemiya wasa'usa'udi. ³⁸ *'Abo'agu to'ase nadigega Tamagu 'ie'itegu gete 'emiya yaonaonaedi, ta 'omi esi to'ase nadigega tamami 'enega wanononaya wate nadigega waguiguinuwa'esa.”

Taudi tamadi Seitani

³⁹ 'Enega taudi Yesu 'ina ona sie'isena, sigwae, “Ta 'abo'ama tamamai Ebelaamo.” Ta wate Yesu 'ieonedi, “'Eguma 'omi Ebelaamo natu 'ai'ailinao 'ina guinuwega wada guinuwa. ⁴⁰ Ta sa'i 'omi 'imi guinuwa dumadumadi, 'enega 'aene watootoo be waloemwawasigu, 'abo'agu Yaubada 'ina ona 'ai'aila 'ana tosimana. Ta wa'ita Ebelaamo 'ina guinuwa nige ya gete nadigega. ⁴¹ Ta 'omi tamami 'ina guinuwa waguiguinuwedi.”

'Enega taudi wate sigwae, “Iye! 'Abo'ama nige ya pesiyeda. 'Abo'ama tamama 'ebweuna tuga, Yaubada.”

⁴² *'Enega Yesu 'ediya 'igwae, “'Eguma Yaubada tauna tama 'ai'ailimi wada obobomegu, manuna 'abo'agu Yaubada 'ietuneguma, ga sena gete 'ena yamai. 'Abo'agu nige ya taugu 'igu nuwenuwega yameemai, ta esi tauna 'ietuneguma 'ina nuwanuwa 'enega. ⁴³ To'ase manuna 'igu ona 'emiya nige ya wada nuwasabwalenidi? Nate manuna nige ya 'igu simana wada enono 'ai'ailina. ⁴⁴ *Yamwalatonimi 'omi Seitani natunao, 'enega nuwanuwami be tamamiya 'ina nuwanuwa wada guinuwe. Tuta 'ana 'ebe e'ale 'enega ga batuwa, tauna toloemwawasa, ta nige ya 'ebweu wate 'eda palupaluna 'enega 'ida tauya, manuna tauna nige ya 'ebweu 'eda palupaluna 'ena 'imiyami. Tuta yauna kaboega 'ionaona, manuna tauna tuga adelina nadigega, ta wate tokaboyao maibo'adi tamadiya. ⁴⁵ Ta esi

* 8:28: Yo 3:14, 5:19 * 8:29: Yo 16:32 * 8:34: Lo 6:16; 2 Pi 2:19 * 8:36: Ga 5:1 * 8:38: Yo 8:44 * 8:42: Yo 16:28 * 8:44: 1 Yo 3:8; Nug 3:4

'abo'agu ona 'ai'aila 'emiya yasimasimane, nate 'alena 'enega nigeya wada emisegu.

46 * "Ta mwa'adega, sawesawemiya be 'emiyega 'ebweu yaita 'igu bubuna to'umalina 'ida simana apwese? Nai nigeya sawesawemiya, aga? Ta 'eguma ona 'ai'ailega yaonaona 'emiya, tuwa tuga nigeya wada emisegu. 47 Manuna 'eguma yaita tauna Yaubada 'enega 'imai, tauna Yaubada 'ina onao 'inonodi. Ta 'omi nai nigeya Yaubada 'enega wameema, nate 'alena 'enega nigeya Yaubada 'ina ona wada nonona."

Muliyega be Ebelaamo 'imama, Yesu 'imiyami

48 *Gote 'ena me Yudia 'idi 'inapwanao Yesu 'ena sigwae, "I'ima ona lowa 'ana 'ai'aila ni'atu 'iapwesa, manuna 'agwae, 'aene 'oyo 'ebweu goma Samelia, 'enega yaluyaluwa bi'i 'emuya 'ipaipaisewa."

49 'Enega Yesu 'inapwanao nidi 'ieonedi, 'igwae, "'Abo'agu nigeya 'ebweu yaluyaluwa bi'i 'eguya, manuna Tamagu ya'amayaba 'ai'ailina, ta 'omi esi nigeya wa'ama'amayabegu. 50 'Abo'agu nigeya taugu 'agu esana yagitugitu'eye, ta esi 'ebweuna toloina tauna 'agu esana 'ana togitu'e 'imiyami. 51 *Yaona 'ai'aila 'emiya, 'abo yaita 'igu ona 'imuliya 'ai'ailidi, tauna geya'abo sa'i 'imwawamwawasa."

52 'Enega me Yudia nidi Yesu sieonena, sigwae, "Ni'atu 'amwalatoi 'ai'ailimu 'aene yaluyaluwa bi'i 'emuya 'ipaipaisewa, manuna Ebelaamo 'amwalatonina 'aene ni'atu 'imwawasa, ta wate palopitao 'amwalatonidi 'aene ni'atu simwawasa, ta 'ugwaegwae 'aene 'Eguma yaita 'igu ona 'imuliya 'ai'ailidi, geya'abo sa'i 'imwawamwawasa.' 53 To tai sana 'oyo? Tamamai Ebelaamo ni'atu 'imwawasa, 'enega geya'abo 'utootoo be 'aene 'usinabwasine. Wate palopitao ni'atu simwawasa, ta 'oyo 'unuwena 'aene 'usinabwa sinedi, aga?"

54 Ga Yesu 'ediya 'igwae, "'Eguma 'abo'agu taugu yatupugu, 'agu tupu nina yage besobeso tuga, ta Tamagu tauna 'agu totupu nina, tauna waona 'aene 'imi Yaubada. 55 *'Omi nigeya Yaubada wamwalamwalatoni, ta esi 'abo'agu yamwalatonina. Manuna 'eguma yagwae, 'Nigeya yamwalamwalatoni', nate kabo tuga, nadigega 'omi 'imi kabo. Ta esi yamwalatonina, 'enega 'ina ona yaematamatanena. 56 Ta tamamiya Ebelaamo ma ina gwausowala be 'aene 'igu tuta 'ida 'ita, ga ni'atu 'i'itena 'enega 'igwausowala sinabwana."

57 'Enega me Yudia nidi 'ena sigwae, "'Oyo 'etamo nigeya 'amu yakwala pipiti 'ulobaloba, ta 'uona 'aene Ebelaamo 'u'itena."

58 *Ga gote 'inapwanao nidi 'ieonedi, 'igwae, "Yaona 'ai'aila 'emiya, 'aene muliyega be Ebelaamo 'itutubuwa ta 'abo'agu tuga yamiyami."

59 *'Enega me Yudia nidi gulewa si'ewedi be 'aene sida loemwawasi, ta Yesu 'ediyege 'iakwaiya ga Anuwa Tabuyega 'iapwesa.

9

Yesu 'ebweu tomatakebokebo 'igie bobo'anena

1 'Enega mali tuta Yesu 'itautauya 'edaya ga tai 'ebweu 'ilobena matana kebokebona adelina 'itubuwenama.

2 *Ta 'ana tomuliyao tai nina wate si'itena, 'enega Yesu sienaidena, sigwae, "Toe'ita, yaita 'ina to'umalina ga 'enega tai gete mamata kebokebona 'itubuwa, tauna nai tamana be sinana?"

* 8:46: 1 Pi 2:22 * 8:48: Yo 7:20 * 8:51: Yo 5:24 * 8:55: Yo 7:28-29 * 8:58: Yo 1:1
* 8:59: Yo 10:31 * 9:2: Sia 20:5

3 *¹Enega Yesu 'ieonedi, 'igwae, “Nigeya tauna 'ina loegesiyega, nai tamana be sinana, ta tuga mamata kebokebona 'itubuwa, be 'enega Yaubada 'ina guinuwa waiwaina 'enaya 'ida e'itae tomota yauyaudi 'ediya. 4 Tauna 'ietuneguma 'ina guinuwa tada guinuwedi tuta 'asiyata 'ena, manuna 'eguma boiboi 'imamai nigeya 'ebweu yaita sawesawenaya be 'ida paisewa. 5 *¹Enega 'abo'agu tuta nina bale'u 'ena yamiyami, 'abo'agu bale'u 'ana maedana.”

6 Ni'atu ona gete 'i'inatedi 'enega bale'uya 'igiwala ga sepwala 'iguinuwena, 'enega sepwala nina 'i'ewena ga tai nina matana 'i'e'abina, 7 ta 'enega 'ieonena, 'igwae, “'Utatauya be Sailoma bwasina 'ena 'u'esiwe.” (Sailoma 'ana gibui “Etune”). 'Enega 'itauya ga 'i'esiwe, ta matana 'i'esasedi, ga 'enega 'ilama.

8 Gote 'ena tai nina gosenao be wate 'aidi tomota simwalatonina 'aene tauna toesidasida, ga sigwae, “'Aene tauna gete toesidasida nina tuta yauna 'imiyami ta 'iesidasida, aga?”

9 Ta 'enega 'aidi sigwae, “Tauna tuga”, ta 'aidi sigwae, “Nigeya! Mali tai. Ta esi 'ana 'ita nadigega tuga.” Ta tai nina 'igwae, “'Abo'agu tuga.”

10 'Enega sieonena, “Mwa'adega ga 'enega matayo 'i'esasedi?”

11 Ga 'ieonedi, 'igwae, “'Ebweu tai 'ana esana Yesu, sepwala 'iguinuwena ga matagu 'i'e'abina, 'enega 'eguya 'igwae, 'Utatauya Sailoma bwasina 'ena be 'u'esiwe.’ Ta yatauya ga ya'esiwe, ga matagu 'i'esasedi.”

12 'Enega taudi sienaidena, sigwae, “Mwa'o tauna?” Ta tai nina 'igwae, “Nigeya yamwalamwalatoni.”

Palisiyao nuwanuwadi be yage nina gete sida mwalatoni

13-14 Yesu 'asiyata Sabate 'ena tai nina matana sepwalega 'igiebobo'anena, nate 'alena tai nina si'au'ewena Palisiyao 'ediya.

15 Ga 'enega Palisiyao nidi tomata kebokebo nina sienaida limena, “Mwa'adega ga matayo 'i'esasedi?” 'Enega 'ieonedi, 'igwae, “Yesu sepwala 'iguinuwena ga mataguya 'isa'udi ga ya'utuna, 'enega matagu 'i'esasedi.”

16 *¹Ga 'aidi Palisiyao sigwae, “Tauna toguinuwa nina nigeya Yaubada 'enega, manuna Sabate 'ana lolina nigeya 'ida muliyena.”

Ta 'aidi wate sigwae, “Mwa'adega be toto'umalina we'iwe'iyaya gete nadigega 'ida guinuwa'ese? Nai nigeya sawesawenaya, aga?” Gote 'ena weyala 'iapwesa be 'aidi 'idi ona dumadumadi be dumadumadi.

17 'Enega wate Palisiyao nidi tomata kebokebo sienaida limena, sigwae, “Ta 'oyo mwa'adega 'imu nuwanuwa tauna matayo 'igie'esasedi manuna?”

Ga 'igwae, “Tauna palopita 'ebweu.”

18 Ta me Yudia nidi nigeya siemiemisa 'aene tai nina mamata kebokebona 'itubuwa ta gete tugai 'i'esasedi. 'Enega tamana be sinana sibwauyedima, 19 ga sienaidedi, sigwae, “'Aene gwama gete natumiya? Wada simana 'abo gwama gete mamata kebokebona 'itubuwaya? Ta mwa'adega ga 'enega matana 'i'esasedi?”

20 'Enega tai nina tamana be sinana Palisiyao 'ediya sigwae, “'Amwalamwalatoni tauna natumai ta wate mamata kebokebona 'itubuwa, 21 ta esi nigeya 'amwalamwalatoni mwa'adega ga matana 'i'esasena, ta wate yaita 'igie'esasenaya nigeya 'amwalamwalatoni. Ta baga wada enaide be tauna manuna 'ida ona, manuna ni'atu 'isinabwa.”

22 *¹Tamana be sinana ona gete si'inanena manuna 'idi 'inapwanao 'ediya simatauta, manuna 'inapwanao nidi 'idi lolina sisa'una be 'aene

'eguma yaita Yesu 'ida 'awa to'etoseyanei taudi anuwa tapwaloloega sida e'idi'idiyedi. ²³ Gete 'alena 'enega tai nina tamana be sinana sigwae, “Tauna wada enaide, manuna ni'atu 'isinabwa.”

²⁴ 'Enega wate tomata kebokebo nina sibwau limena ga sieonena, sigwae, “'Usimana palupalu 'emaya, manuna tai nina 'amwalamwalatoni 'aene tauna toto'umalina.”

²⁵ Ta 'igwae, “Nigeya yamwalamwalatoni nai tauna toto'umalina nai nigeya. Ta nate namo yamwalatonina, 'aene matagu 'ikebo ga ni'atu 'igie'esasedi.”

²⁶ 'Enega 'ena sigwae, “To'ase 'iguinuwena ga 'enega matayo 'i'esasedi?”

²⁷ Ga 'igwae, “Ni'atu yaeonemi, ta nigeya 'enagu wanoonodi. To'ase 'alena be nuwanuwami wada nonolima? Nai nuwanuwami be 'aene 'omi 'ana tomuliyao, aga?”

²⁸ Gote 'ena sieliyena ga sigwae, “'Oyo tuga 'ana tomuliya niyo, ta 'abo'ama Mosese 'ana tomuliyao, ²⁹ *manuna ni'atu 'amwalatonina 'aene Yaubada 'ina simana Mosese 'enaya, ta esi tai nina Yesu nigeya 'amwalamwalatoni mane 'enega 'imai.”

³⁰ 'Enega tai nina 'ediya 'igwae, “Gete yage kwanikwanina. Tai nina matagu 'igie'esasedi ta nigeya wamwalamwalatoni 'aene mane 'enega 'imai. ³¹ *Ni'atu tamwalatonina 'aene Yaubada nigeya toto'umalidi 'enadi 'ida muliyedi, ta esi 'eguma 'ebweu yaita Yaubada 'ida 'amayabe be 'ina nuwena 'ida guinuwei, Yaubada tai nina 'enana 'ida muliye.

³² Ni'atu tamwalamwalatoni 'aene lowaenei ga batuwa nigeya 'ebweu yaita tanonono 'aene tomata kebokebo 'ida giebobob'enedi. ³³ *'Enega 'eguma tai gete nigeya Yaubada 'enega, nai nigeya sawesawenaya be we'iwel'iyaya gete nadigega 'ida guinuwa.”

³⁴ 'Enega Palisiyao tai nina sieonena, sigwae, “'Oyo tuga toto'umaliyo 'imu tuta gwamega ga batuwa, ta 'aene 'utoo be 'uel'itama, aga? Yaita sana 'oyo?” Ga gote 'enega sipa'ina ga anuwa tapwaloloega 'iapwesa.

³⁵ Ta Yesu tai nina alena 'inonona 'aene anuwa tapwalolo 'enega sipa'ina, 'enega 'ilebesena ga tuta nina 'ilobena 'ieonena, 'igwae, “To'etoseyana* nina 'uemisena, aga?”

³⁶ Ga tai nina 'igwae, “'Inapwana, yaita tauna be 'ena yada emisa?”

³⁷ Ta Yesu 'ieonena, “Tai nina gete tuga 'u'ita'itai ma'iyayo waeonaona.”

³⁸ 'Enega tai nina 'igwae, “'Inapwana, ni'atu yaemisemu,” ta 'i'aetulasa ga 'ena 'ibwagobwago.

³⁹ *Ta Yesu 'igwae, “'Abo'agu bale'uya ni'atu yamai be yada loinemi, 'enega taudi tomata kebokebo sida 'ita, ta taudi matadi 'esasena sida kebo.”

⁴⁰ *'Enega Palisiyao nidi Yesu 'ina ona sinonona ga sigwae, “Mwa'adega 'aene 'abo'ama wate mata kebokeboma, aga?”

⁴¹ Ga Yesu 'ieonedi, 'igwae, “'Eguma 'omi matami kebokebodi geya'abo sa'i bubuna to'umalidi 'emiya 'imiyami, ta esi manuna wagwae, 'Abo'ama matama 'esasedi, 'enega 'imi bubuna to'umalina tuga 'imiya ataya.”

10

Sipi 'adi 'ali 'ana ona semalimali

¹ Ta Yesu wate 'ediya 'igwae, “Yaona 'ai'aila 'emiya, 'abo yaita sipi 'adi 'ali 'awanega nigeya 'ilugulugu ta mali senega 'imwela taona, tauna

* **9:29:** Yo 8:14 * **9:31:** Sam 34:15, 66:18 * **9:33:** Yo 9:16 * **9:35:** To'etoseyana: Tomota Natuna, nai Mesaiya Keliso, tai nina me Yudia siyamwena be 'ida 'etoseyedi. * **9:39:** Yo 8:15-16

* **9:40:** Md 15:14

tuga to'ipwala. ² Ta 'eguma yaita sipi 'idi 'awa 'enega 'ilulugu, tauna sipi 'adi to'ita'i'ita 'ai'aila, ³ manuna 'idi 'awa nina 'ana to'ita'i'ita 'awa 'igigegenana be to'ita'i'ita sipi nina 'ilulugu be 'ina sipiyao 'adi esanega 'ibwauyedi, ta 'enana sinono be 'enega simuliye ta siapwesa 'atamanaya. ⁴ *Ni'atu maibo'adi siapwesa, ta 'adi to'ita'i'ita 'inugana be simulumuliye, manuna 'enana simwalatonina ta ni'atu sipanaitena. ⁵ Ta sipi nidi geya'abo mali tomota simulumuliyedi, ta 'ediyega sida dena, manuna 'enadi nige ya simwalamwalatonidi ta wate nige ya sipanapanaitedi.”

⁶ Ona semalimali gete Yesu 'isimanena 'ediya, ta yage nina manuna 'ionaona nige ya 'imaemaedana taudi 'ediya.

Yesu tauna to'ita'i'ita sipi

⁷ Ta Yesu 'ediya 'ionalimana, 'igwae, “Yaona 'ai'aila 'emiya, 'abo'agu sipi 'idi 'awa nina. ⁸ Ta lowa togimi 'ita'i'ita nidi, taudi to'ipwala, ga sipi nige ya 'enadi sida nonona.” ⁹ *'Enega wate 'ediya 'igwae, “'Abo'agu tuga 'awa nina, be 'abo yaita tauna 'eguyega 'iluguma 'ida bobo'ana, manuna tuta yauna 'iluguluguma be 'iapweapwesa ta pwatula bobo'ana 'ilobaloba. ¹⁰ Ta to'ipwala taudi tuga 'idi guinuwa nate simamai be si'lipwala ta siloemwawasa ta wate sigieto'umali, ta 'abo'agu yamai be 'enega tomota yawasidi bobo'ana ta maamaana 'eguyega sida loba.”

¹¹ *Ta wate 'ediya 'igwae, “'Abo'agu sipi 'adi to'ita'i'ita bobo'ana, 'enega yawasigu yatagwalena be 'igu sipiyao manudi yamwamwawasa. ¹² Ta 'abo yaita nige ya tonisipi, ta maisa manuna 'ieto'ita'i'ita, be 'abo kedewa bosasa 'i'ita 'imeema, sipi nidi 'ipilisinedi ta 'idedena. Ta kedewa nina sipi 'aidi 'iloemwawasidi, be matautega sipi maibo'adi si'elelewana. ¹³ Tai nina 'ina dena 'alena tuga maisa manuna 'ipaipaisewa, ta sipi nidi mali tai 'ina sipiyao, 'enega nige ya manudi 'inuwanuwa.

¹⁴ *'Enega wate 'ieonedi, “'Abo'agu sipi 'adi to'ita'i'ita bobo'ana, manuna 'igu sipiyao yamwalamwalatonidi ta taudi simwalamwalatonigu. ¹⁵ Nadigega tuga Tamagu 'imwalatonigu ta 'abo'agu wate yamwalatonina. Ta wate 'abo'agu yawasigu ni'atu yatagwalena be 'igu sipiyao manudi yamwamwawasa. ¹⁶ *'Aina wate 'igu sipiyao simiyami, nate taudi gete tuga nige ya 'igu 'ali 'ena simiyami, taudi sipi nidi yatootoodi be 'eguya yame'edi be 'enega 'enagu sinono ta simama 'eguya, be magosediyao sida eboda 'ebweuna, ta 'adi to'ita'i'ita 'ebweuna tuga.

¹⁷ *“Tamagu 'ioboboma 'ai'ailigu manuna yawasigu yatagwalena be 'aene yamwamwawasa, 'enega ma'etamo yawasigu wate yada llobalimai. ¹⁸ *Nige ya 'ebweu yaita 'iloiloinegu be yamwamwawasa. Taugu tuga yatagwalegu be yamwamwawasa, ta sawesaweguya be yawasigu ya'ewa limai. Manuna gete nadigega Tamagu 'ina nuwena, ta wate 'ina lolina 'eguya.”

¹⁹ Ta Yesu 'ina ona gete manudi ga me Yudia nidi wate taudimo 'ediya siegewagewana sinabwana, 'enega weyala 'ediya 'iapwesa. ²⁰ Ga tomota yau wawasae sigwae, “Tauna yaluyaluwa bi'i 'enaya, ga 'igiekabaleyena. Geya'abo 'ina ona wanoonodi.”

²¹ Ta 'aidi wate sigwae, “Gete nige ya nadigega yaluyaluwa bi'i 'ina ona, ta mwa'adega ga waona 'aene yaluyaluwa bi'i sawesawenaya be tomata kebokebo matana 'ida gie'esasadi? Nige ya sawesawenaya!”

* **10:4:** Yo 10:27 * **10:9:** Yo 14:16 * **10:11:** Sam 23:1; Yo 15:13 * **10:14:** Yo 10:27; 1 Yo 3:16
* **10:16:** Yo 11:52 * **10:17:** Pi 2:8-9 * **10:18:** Yo 19:11

Me Yudia Yesu siguitoyasena

²² Tuta nina gogai 'ana tutaya 'ebweu sagali siguinuwena, nate Anuwa Tabu 'ana gie'esasa manuna. ²³ Tuta nina 'ena Yesu Anuwa Tabu solanaya 'ilopili dadana, 'ebweu pitaupa 'enaya, nate sieesena Kini Solomoni 'ina 'aliupa. ²⁴ Ga gote 'ena me Yudia nidi Yesu siasakowasiyena ga sieonena, sigwae, "Oyo tuta yauna 'ugiegie nuwanaluwema, ta to tuta 'ena be 'enega 'emaya 'uda simana 'ai'aila 'aene 'oyo To'etoseyana nina?"

²⁵ *Ga Yesu 'ediya 'igwae, "Ni'atu 'emiya yasimana ta esi nigeaya waemiemisegu. Ta wate guinuwa nidi Tamagu 'ana esanega yaguinuwediyaga 'ediyega ni'atu sie'itaegu, ²⁶ ta tuwa tuga nigeaya wada emisegu, manuna 'omi nigeaya 'igu sipiyao. ²⁷ *Ta 'abo'agu 'igu sipiyao 'enagu sinonona, ta taudi wate yamwalatonidi ga 'enega simulimuliyegu, ²⁸ ta yawasidi ataya ya'ebwa'edi be 'enega geya'abo sito'uto'umali, ta wate geya'abo 'ebweu yaita nimaguyega 'i'oa'e'oaegu. ²⁹ Taudi sipi nidi Tamagu 'i'ebwa'eguya 'enega geya'abo yaita sa'i Tamagu nimanega 'i'oa'e'oaena, manuna tauna yage yauyauna 'iloetana sinedi. ³⁰ 'Abo'agu be Tamagu 'ebweuna tuga."

³¹ 'Enega me Yudia nidi wate gulewa si'ewedi ga 'aene Yesu sida loemwawasi.

³² Ta Yesu 'i'itedi ga 'ediya 'igwae, "Guinuwa yaudi ta bobo'adi Tamagu 'enega ni'atu yaguinuwedidi 'emiya, ta to guinuwa sana manuna wanuwawuwa 'aene to'umalina, ga 'enega 'aene gulewega wada loemwawasigu?"

³³ 'Enega me Yudia nidi Yesu 'ina ona sie'isena, sigwae, "Nigeaya 'aene 'imu guinuwa bobo'ana manudi 'aunuyo, ta esi 'imu ona oopa'ala manuna. Manuna 'oyo tai tuga ta 'uona 'aene 'oyo Yaubada."

³⁴ *Ta Yesu wate 'ediya 'igwae, "Loina 'eto'etoladina 'imi Buki Tabu solanaya, 'igwae, 'Ni'atu yaona 'aene 'omi yaubada nimi.' ³⁵ Ta tamwalatonina 'aene Buki Tabu 'ina simana maibo'ana nigeaya kabo, ta Buki Tabu nadigega 'ina simana be 'aene taudi Yaubada 'ina ona 'i'ebwa'ediya 'ieesedi yaubadao. ³⁶ *'Enega to'ase 'alena tuta nina yagwae, 'aene 'abo'agu Yaubada natuna, ga 'igu ona nina manuna wanuwena 'aene ona oopa'ala? Ta 'abo'agu 'iesinuwegu ta 'ietuneguma ga bale'uya yamai be 'ina guinuwa yada guinuwei.

³⁷ "Enega 'eguma wanuwena 'aene 'abo'agu Tamagu 'ina guinuwa nigeaya yaguiguinuwei, geya'abo waemiemisegu. ³⁸ *Ta esi 'eguma wanuwena 'aene guinuwa nidi yaguiguinuwedidi, ta nigeaya waemiemisegu, tuwa tuga guinuwa dimo wada emisedi, be gote 'enega sida giesana ilemi be wada mwalatonigu 'aene 'abo'agu Tamagu 'eguya 'imiyami, ta 'abo'agu wate Tamagu 'ena yamiyami."

³⁹ Gote 'ena me Yudia nidi wate sitoona be 'aene sigiyai, ta esi 'ipili sinedi. ⁴⁰ 'Enega 'itauya ga Yolidani bwasina 'iabala limena, nate Yoni 'ina 'ebe giebpaitaiso lowa senanaya, ga nada 'ilo'asa, ⁴¹ ga gote 'ena tomota yaudi 'enaya simai ga taudimo 'ediya sigwae, "Yoni nigeaya 'ebweu guinuwa waiwaina 'iguiguinuwedidi, ta esi Yoni 'ina simana tai gete manuna 'ai'ailina 'iapwesama." ⁴² 'Enega sena nina 'ena tomota yaudi Yesu siemisena.

* **10:25:** Yo 5:36, 10:38 * **10:27:** Yo 10:3, 3:16, 6:39 * **10:34:** Sam 82:6 * **10:36:** Yo 5:17-20
* **10:38:** Yo 14:10-11

11

Lasalo 'ina mwawasa

¹ *'Ebweu tai le'oalet'oasina 'ana esana Lasalo. Lasalo tauna Betani taina, ta wate nuunao 'eluwa, nate Meli be Malida ma'ena simiyami. ² *Ta Meli nina tauna ma'etamo Yesu 'aena 'ida bunamidi be 'uya'uyanega 'ida lo'i'ili. ³ *Ta tuta nina nuudina Lasalo 'ile'oasa ga taudi nuunao nidi ale sietunena Yesu 'ena, sigwae, "Inapwana, gosiyamuna ni'atu 'ile'oasa."

⁴ *Ta Yesu ale nina 'inononaya ta tomota 'ediya 'igwae, "Le'oasa gete 'ana mwalatoi 'aene Lasalo geya'abo 'imwawamwawasa, ta esi le'oasa gete 'iapwesa be 'enega tomota yauyaudi Yaubada sida tupu, ta wate Natuna sida tupu."

⁵ Ta Yesu, Malida be tasina ta wate nuudiya Lasalo 'iobobomedi sinabwana. ⁶ 'Enega tuta nina ale 'inononaya 'aene Lasalo 'ile'oasa, ga sena nina 'ena wate 'asiyata 'eluwa 'imiyami. ⁷ 'Enega ni'atu 'asiyata sigumwala, 'ina tononoyao 'ediya 'igwae, "Gete tuga taila Yudia 'ena."

⁸ *Ga 'ina tononoyao nidi Yesu sieonena, "Inapwana, geya'abo tatautauya sena nina 'ena, manuna me Yudia 'etamo tuga nuwanuwadi 'aene gulewega sida unuyo."

⁹ Ta Yesu 'ediya 'igwae, "Asiyata 'ana maibo'ana 'ena nate gonegonega be 'ana laba 'asuinuwanuwa. 'Enega 'eguma yaita 'asiyataya 'itatauya geya'abo 'iesesetupe, manuna ni'atu bale'u 'ana maedana 'imiyami, ¹⁰ ta esi 'eguma guguyoi 'ena 'itatauya ma'etamo 'iesetupei, manuna nige ya maedana 'ena 'imiyami." ¹¹ *'Enega ni'atu yage getedi 'i'inatedi ta wate 'ediya 'igwae, "Gosedai nina Lasalo ni'atu 'i'eno mwataya, 'enega yatatauya be yalowanowanoi."

¹² Ta tonono nidi siona, "Inapwana, 'unuwena 'eguma 'i'eno mwataya nate 'iabe 'ibobo'ana." ¹³ Ta Yesu 'ina ona 'ana mwalatoi 'aene Lasalo ni'atu 'imwawasa, ta esi tononoyao 'idi nuwanuwa 'aene tuga 'enomwataiya manuna 'ionaona.

¹⁴ 'Enega Yesu 'ediya 'iona apwesa 'ai'aila, 'igwae, "Lasalo ni'atu 'imwawasa, ¹⁵ ta yagwausowala manuna 'ina mwawasa nina nige ya 'ena yamiyami, be gote 'enega 'igu guinuwa wada 'ita be wada emisegu. Bobo'ana, ta tuwa tuga tatatauya be ta'ita."

¹⁶ *Ta Tomasi tauna sieesena Didiluwaluwa, 'ilolagata ga gosenao 'ediya 'iona, "Tuwa, 'ida toe'ita ma'eda tatatauya, be 'enega 'eguma 'imwawawasa, 'abo'ada wate tamwawawasa."

Yesu tauna toololimana 'alena

¹⁷ Ta ni'atu Yesu 'imai Betani selabenaya ga ale 'inonona 'aene ni'atu 'asiyata ata 'igumwala 'ediya Lasalo sisa'u 'ali'aliyena. ¹⁸ Betani be Yelusalema nige ya 'edasola, ¹⁹ 'enega me Yudia yaudi ma idi 'atenuwa'ole'ole simai be 'aene Malida be Meli nuwadi tupwana sida giebob'enedi nuudina manuna. ²⁰ Ta Malida ale 'inonona 'aene Yesu 'imeemai, 'enega taunamo 'iapwesa 'edayaya be Yesu 'iaesote, ta tasina Meli anuwaya 'imiyami.

²¹ *Ga Malida nina Yesu 'ilobena ga 'ena 'igwae, "Inapwana, 'eguma 'oyo lowa bada 'umiyamiya, geya'abo sa'i nuugu 'imwawamwawasa. ²² Ta yamwalatonina 'aene tuta gete 'eguma to'ase manuna Yaubada 'ena 'usisida 'ida 'ebwa'eyo tuga."

* **11:1:** Lu 10:38-39 * **11:2:** Yo 12:3 * **11:3:** Yo 11:36 * **11:4:** Yo 9:3 * **11:8:** Yo 10:31
* **11:11:** Md 9:24 * **11:16:** Yo 20:25 * **11:21:** Yo 11:32

²³ 'Enega Yesu Malida 'ena 'igwae, “Nuuyo mwawasega 'ida toololimana.”

²⁴ *Ga waine nina 'igwae, “O, yamwalamwalatoni 'aene ma'etamo tuta 'ana 'ebe losalowa 'enaya mwawasega 'ida toololimana.”

²⁵ Ga Yesu wate 'ena 'iona, “'Abo'agu toololimana 'aledi be wate yawasi 'ai'aila. 'Enega 'abo yaita tauna 'iemisegu ta tuta nina 'imwamwawasa, yawasina ataya 'iloba. ²⁶ Ta 'eguma yaisigedi taudi mayawasidi siemisegu, geya'abo sa'i simwawamwawasa. Ta 'oyo mwa'adega? 'Igu ona gete manuna 'uemiseguya nai nigeya?”

²⁷ *Ta Malida 'igwae, “'Inapwana, nadigega yaemisemu 'aene 'oyo To'etoseyana niyo, Yaubada natuna bale'uya 'umai.”

²⁸ Ni'atu Malida 'ina ona mulinaya ga 'iila anuwaya ga nada tasina Meli 'ieona ma'ulena, 'igwae, “Toe'ita nina ni'atu 'imai ga 'ienaidemu.” ²⁹ 'Enega Meli 'inonona ga 'itoolo manini ta 'iapwesa sabi 'itana.

³⁰ Ta Yesu ma'etamo nigeya 'imeema 'asaya, ta esi tuga sena nina 'ena ni'a Malida 'ilobena. ³¹ Ta me Yudia nidi taudi Meli ma'ena anuwaya sidedoi, Meli 'ina tauya si'itena ga sinuwena 'aene 'itautauya 'ali'aliya sabi dedoi, 'enega mulinega sitauya.

³² Ta Meli sena nina 'ena 'iapwesa ga Yesu 'i'itena, 'enega matanaya 'ibwago sanamwa'uta ga 'ena 'igwae, “'Inapwana, 'eguma 'oyo bada lowa 'umiyamiya, geya'abo nuugu 'imwawamwawasa.” ³³ Ga gote 'ena Yesu Meli 'ina dedoi 'i'itena, ta wate me Yudia nidi taudi ma'ena simai 'idi dedoi wate 'i'itena, ga 'atena 'i'uya, 'enega nuwana 'imwau sinabwana.

³⁴ Ga 'ediya 'ienaida, 'igwae, “Mane 'ena 'ana 'ali'ali?”

Ga sigwae, “'Inapwana, 'umai be 'ae'itayo.” ³⁵ *Ga gote 'ena Yesu wate 'idedoi.

³⁶ Ta me Yudia nidi Yesu 'ina dedoi si'itena, 'enega sigwae, “Ona'ai'aila, gosiyana 'iobobomena sinabwana.”

³⁷ *Ta 'aidi 'ediyega sigwae, “Yesu nina ma ina waiwai, ga sawesawenaya tomata kebokeboyao matadi 'igie'esasedi, aga? Ta mwa'adega ga 'enega nigeya 'imeemai lowa be gosiyana 'igiebobo'ane be 'ana le'oasega geya'abo 'imwawamwawasa?”

Yesu Lasalo mwawasega 'igietoolo limena

³⁸ Ta Yesu tuga ma ina nuwamwau ta 'ilaga 'ali'ali 'enaya, ta 'ali'ali nina tuga gaula, 'enega 'ana 'awa 'enaya gulewega si'aubodena.

³⁹ 'Enega Yesu boda 'ediya 'igwae, “Gulewa nina gote wa'ewa yaule.”

Ta Malida, tauna tokwaiya nuuna, Yesu 'ieonena, 'igwae, “'Inapwana, ni'atu 'imwaulu, manuna 'asiyata ata ni'atu sigumwala 'ena sisa'una.”

⁴⁰ *Ta Yesu Malida 'ieonena, “Ni'a yasimana 'emuya 'aene 'eguma 'uemisegu, ma'etamo Yaubada 'ina waiwai 'uda 'ita.”

⁴¹ 'Enega gulewa nina si'ewa yaulena ga Yesu 'i'itatu'e ga 'igwae, “Tam-agu, kagutoki sinabwana, manuna tuta gete 'enaya 'unonogu. ⁴² *Ni'atu yamwalatonimu 'aene tuta yauna 'igu sida 'unonodi, ta gete tugai yasidasidawa tomota getedi manudi, 'enega 'imu waiwai sida 'ita be sida emisa 'ai'aila 'aene 'oyo 'uetuneguma.”

⁴³ Ta 'ina sida mulinaya 'enana sinabwanega 'ibwau ga 'igwae, “Lasalo, 'uapwesama!”

* **11:24:** Yo 6:40 * **11:27:** Yo 6:68-69 * **11:35:** Lu 19:41 * **11:37:** Yo 9:6-7 * **11:40:** Yo 11:4 * **11:42:** Yo 12:30

⁴⁴ Ga tomwawasa nina ma 'ana nugwa 'iapwesama, nimana be 'aena ta wate maninina 'oamega sinugwena, 'enega Yesu boda 'ieonedi, 'igwae, "Wali'ami be 'oama nina we'ewa yaule ta wagsine be 'itatauya."

*Me Yudia nuwanuwadi be Yesu siloemwawasi
(Madiu 26:1-5; Maki 14:1-2; Luke 22:1-2)*

⁴⁵ *Gote 'ena me Yudia nidi, taudi Meli 'ana toyausao, Yesu 'ina guinuwa si'itena, ga yaudi siemisa 'ai'ailena, ⁴⁶ ta esi 'aidi nigeza siemisemise, ga siila limana Palisiyao 'ediya, ga sisimanena to'ase nadigeza si'itena Yesu 'iguinuwena.

⁴⁷ 'Enega Palisiyao nidi be totaliyao 'idi 'inapwanao be wate toloinao maibo'adi siegogona, ga sigwae, "Tai nina to'ase 'ena tada guinuwe? Manuna guinuwa waiwai 'iguiguinuwedi. ⁴⁸ Ta 'eguma geya'abo tagiegie losa'uye, ma'etamo tomota maibo'adi 'ena sida emisa, be 'enega me Loma 'idi lolina 'iapwesa, be 'ida Anuwa Tabu be wate 'ida boda maibo'adi sida gieto'umaliyedi."

⁴⁹ Ga 'ebweu 'ediyega 'ana esana Kaiyapa tauna yakwala gote 'ena to-taliyao 'idi 'inapwana sinabwana, gosena nidi 'ieonedi, 'igwae, "Omi sana mwagemwagemi! ⁵⁰ 'Enega nigeza wanuwanuwa sabwalena 'aene yage bobo'ana 'edaya 'ida apwesa 'eguma 'ebweu tai ma'etamo 'imwamwawasa tomota maibo'ada manuda. Ta nigeza 'ana 'ita bobo'ana 'eguma 'abo'ada me Yudia 'ida boda sigiegie to'umaliye."

⁵¹ Ta Kaiyapa nina ona getedi 'i'inatedi nigeza tauna 'ina nuwenuwega, ta esi yakwala nina 'ena tauna totaliyao 'idi 'inapwana, 'enega 'igimisimana 'aene Yesu 'iabe 'imwamwawasa me Yudia 'idi boda manudi, ⁵² *ta nigeza 'aene me Yudia dimo manudi, ta esi sena yauyaudi 'ediya Yaubada 'ina tomotaiyao 'ida egogonedima be sieboda 'ebweu. ⁵³ 'Enega 'asiyata nina gote 'ena taudi toloinao nidi siloina leleleya be 'aene sida loemwawasi.

⁵⁴ *Gote 'enega Yesu nigeza me Yudia matadiya 'ida lopilidadana, 'enega 'ipilisinedi ga 'itauya mitawa tupitupinaya 'ebweu 'asa 'ana esana Epileimi 'enaya, ga nada ma ina tononoyao simiyami.

⁵⁵ *Ta tuta nina 'ena me Yudia 'idi Ataona Sagalina 'ana tuta 'iloselabena, 'enega tomota yaudi 'idi 'asega situ'e Yelusalema 'ena sabi gie'esasadi be muliyega sagali nina sida guinuwe. ⁵⁶ Gote 'ena Yesu si'ebesena, ta tuta nina Anuwa Tabu 'ena sitootoolo taudimo 'ediya sieonaona, sigwae, "Mwa'adega 'imi nuwanuwa? Ona'ai'aila, tai nina nigeza sawesawenaya be 'imama sagali gete 'ena, aga?"

⁵⁷ Ona gete tomota 'awadiyega 'iapwesa, 'idi 'inapwanao 'idi lolina pa'alina manuna. Manuna taudi totaliyao 'idi 'inapwanao be wate Palisiyao tomota 'ediya siemataluwaya 'aene 'eguma to sena 'ena Yesu silobai sida simana manini 'inapwanao nidi 'ediya, be Yesu sigiyai.

12

*Yesu 'ana eolowa
(Madiu 26:6-13; Maki 14:3-9)*

¹ *'Asiyata sikisi simiyami be Ataona Sagalina sida guinuwe, ta Yesu 'itauya Betani, Lasalo 'ina 'asaya, tauna lowa mwawasega Yesu 'igietoolo limena. ² Ga nada masula siguinuwena Yesu manuna, ga Malida 'i'esikala, ga Lasalo be Yesu ma ina bodao ma'ena simiya egogona ga si'e'ai. ³ Ta Meli

* 11:45: Yo 4:48 * 11:52: Yo 10:16, 17:21; 1 Yo 2:2 * 11:54: Yo 7:1 * 11:55: Sia 12:14-20

* 12:1: Yo 11:1, 43

'ebweu bunama 'ana esana nadi, ta 'ana maisa sinabwana, 'i'ewena ga Yesu 'aena 'ibunamidi. 'Enega muliyega Meli nina 'ikopu ga 'uya'uyanega Yesu 'aena 'ilo'i'ilina. Ta gote 'ena bunama nina maina sinabwana ga anuwa 'iloemaena.

⁴ *Gete 'ena Yudasa Isikaliota, tauna 'ebweu Yesu 'ina tonono ta wate tauna tuga ma'etamo Yesu nina 'ida telesipupuye, 'ilomugi ⁵ ga 'igwae, "To'ase 'alena ga 'enega bunama gote nige ya 'iegimwaneye be 'ana maisa nadigega 'etoi analedi kina 'ida 'ewa be gomabeso 'ediya tada eguyaiye?" ⁶ Yudasa 'ina ona getedi nige ya ona 'ai'aila 'aene togomabeso manudi, ta esi tauna manuna, manuna tauna to'ipwala tuga, ta wate tauna Yesu ma ina tononoyao 'idi mani 'ana to'ita'i'ita, ta mani nidi 'ediyega 'i'ipwa'ipwala.

⁷ *'Enega Yesu 'ieonena, 'igwae, "Tuwa, geya'abo to'ase 'ena 'uonaonae. Manuna to'ase nadigega 'eguya 'iguinuwena 'agu sa'u 'ali'ali manuna. ⁸ Ta togomabeso nidi 'uoneonediya tuta yauyauna selabemiya simiyami, ta 'abo'agu esi nige ya tuta dudulana ma'emi tamiyami."

Lasalo 'ana loemwawasa manuna

⁹ *Tuta nina me Yudia yauyaudi Yesu alena sinononaya 'aene Betani 'ena 'imiyami, 'enega 'ena sitauya. 'Idi tauya 'alena manuna nuwanuwadi be Yesu sida 'ita, ta wate Lasalo sida 'ita, tauna mwawasega Yesu 'ina onega 'igietoolo limena. ¹⁰⁻¹¹ Ga gote 'ena Lasalo si'itena ga me Yudia yaudi 'idi toanuganao 'idi lolina siguitoyasena ta Yesu esi siemisena, 'enega totaliyao 'idi 'inapwanao siloina leleleya be 'aene Lasalo wate sida loemwawasi.

Yesu 'ina lugu Yelusalema 'ena

(Madiu 21:1-11; Maki 11:1-11; Luke 19:28-40)

¹² Ga mali 'asiyata tomota nidi yaudi ni'atu simai Ataona Sagalina 'enaya, Yesu alena sinonona 'aene ma'etamo 'imamai Yelusalema. ¹³ *'Enega tomota nidi magimagi yawadi si'ewedi ga siapwesa sabi aesotana ta sibwaubwau 'enadi sinabwana 'enega, sigwaegwae, "Kamatoki 'Inapwana, Yaubada 'ana esanega 'umai be 'uetoloina sinabwana me Isileli 'emaya."

¹⁴ *Ta Yesu yobai ase 'i'ewena ga 'ena 'igelu ga 'itautauya, nadigega lowa Buki Tabu 'ena 'isimanena, 'igwae,

¹⁵ "Sayoni tomota nimi geya'abo wamatamatauta.

Gete tuga 'imi kini ni'atu 'iluguluguwa 'emiya,
Tauna ase mwaneyauna 'ena 'igelu."

¹⁶ Tuta gote 'ena 'ina tononoyao nige ya ona nina sinuwanuwa sabwaleni, ta esi Yesu 'ina toololimana mulinaya sinuwa'i'isina ona nina Buki Tabu 'enega, tuga nadigega to'ase tomota siguinuwena Yesu 'ena.

¹⁷ 'Enega boda nidi taudi lowa matadiyega Yesu Lasalo 'ali'aliyega 'ibwauyena ga mwawasega 'itoolo limana, ni'atu sitauya gosediya 'ediya, ga ale nina sisimana dadanena. ¹⁸ Gote 'enega me Yudia yaudi Yesu 'ina paisewa waiwaina alena sinonona, 'enega simai sabi aesotana tuta nina 'ina lugu Yelusalema 'enaya.

¹⁹ Gote 'ena Palisiyao taudimo 'ediya sigwae, "Wada 'ita, 'ida waiwai ni'atu 'igumwala, manuna tomota maibo'adi Yesu 'ina boda 'ena sitautauya."

'Aidi me Gilisi nuwanuwadi be Yesu sida 'ita

²⁰ Tuta nina 'ena 'aidi me Gilisi gamwagamwanidiya simiyami, taudi tomota nidi situ'ema Yelusalema, Ataona Sagalina 'ena sabi lotapwalolo.

* 12:4: Yo 18:2-3 * 12:7: Yo 19:40 * 12:9: Yo 11:43-44 * 12:13: Sam 118:25-26 * 12:14: Sak 9:9

21 Taudi me Gilisi nidi ma idi enaida sitauya Pilipi 'ena. Ta Pilipi tauna Beteseida taina, nate Galili senanaya. 'Enega simai ga sieonena, sigwae, "Inapwana, 'abo'ama nuwanuwama be Yesu 'ada 'ita." 22 'Enega Pilipi 'itoolo ga 'itauya Anidulu 'ena ga 'ieonena, 'enega siteluwa nidi simai Yesu 'ena ga me Gilisi 'idi nuwanuwa sisimanena.

23 *'Enega Yesu me Gilisi 'idi ona 'ie'isena, ga 'igwae, "Abo'agu Tomota Natuna, ta ni'atu tuta 'imai saba be 'enega 'agu tupu yaloba." 24 Ta wate 'ediya 'igwae, "Yaona 'ai'aila 'emiya, 'abo ewana bwa'a 'ena tadauni, ma'etamo bwa'a solanaya 'idadaula, ta esi solanega 'itatabwa be uwana bobo'ana 'isusaila, manuna 'eguma geya'abo bwa'a solanaya tadaudauni, geya'abo sa'i 'itabwatabwa be uwana bobo'ana 'isusasusaila. 25 *Tuga wate nadigega 'abo yaita tauna yawasina 'iyale bale'u 'ana miya manuna, yawasina bobo'ana 'iloseye, ta 'abo yaita tauna bale'uya yawasina 'itagwale, tuta 'imeemai 'enaya yawasina ataya 'iloba.

26 *"'Enega 'abo yaita nuwanuwana be 'eguya 'ida etoguinuwa, nugana 'ida muliyegu, be 'enega to sena 'enaya yamiyami tauna ma'iyagu, ta wate 'abo yaita manugu 'ida etoguinuwa, Tamagu 'ida 'awa bobo'ane."

Yesu 'ina mwawasa manuna 'iona apwesa

27 *"'Tuta gete 'enaya nuwagu 'imwau sinabwana, 'enega mwa'adega yasida'esa? Nai Tamagu 'ena yasisida, be tuta mwau gete 'ena 'i'etoseyegu? Nai geya'abo nadigega yasisida'esa, manuna mwau nina tauna manuna yamai. 28 Ta esi yasisida be Tamagu 'ena yagwae, "Tamagu, 'amu esana 'ugitu'eye.' "

'Enega 'ebweu 'enana galewega sinonona, 'igwae, "Agu esana ni'atu yagitu'eyena ta wate ma'etamo yada gitu'e limai." 29 Ta boda nina gote 'ena sitootoolo, 'enana nina sinonona ga sigwae, "Wepalala 'idududu", ta 'aidi sigwae, "Nigeya, anilose esi 'enaya 'ionaona."

30 Ta muliyega Yesu 'ediya 'igwae, "Enana nina wanononaya nigeya 'abo'agu manugu ta esi 'omi manumi. 31 *Tuta gete ni'atu 'imai saba be toto'umalidi bale'uya simiyami Yaubada 'ida loinedi, ta wate bale'u gete 'ana tolaina to'umalina 'ida ula apwese. 32 *Ta 'abo'agu 'abo bale'uyega sigitu'eyegu kaiwe 'enaya, tomota maibo'adi yalisidima be 'eguya simamai." 33 Ta gete nadigega Yesu 'ie'itedi, mwa'adega ma'etamo 'imwawasa'esa.

34 *Ta boda nidi 'ina ona sinonona ga sie'isena, sigwae, "Ima Buki Tabu 'isimana 'aene To'etoseyana nina miyamiya atayana, ta mwa'adega ga 'enega 'uona 'aene Tomota Natuna sida gitu'eye? Yaita sana gete Tomota Natuna?"

35 *'Enega Yesu 'ieonedi, "Tuta gidalinamo 'ena maedana 'emiya 'imiyami, 'enega gete tuga maedana nina 'ena watatauya, manuna 'abo guguyoi 'imamai geya'abo 'eda wa'ita'ita. Manuna 'abo yaita tauna guguyoi 'ena 'itautauya nigeya 'imwalamwalatoni mwa'o 'ena 'itautauya. 36 *Ta 'abo maedana 'emiya 'imiyami, maedana nina 'ena wada emisa, be 'enega 'omi maedana natunao ga maemaedaniami.

Me Yudia nigeya siemiemisa

Yesu 'ina ona gete 'i'inatedi ga 'ipilisinedi ta 'ediyega 'ikwaiya.

* 12:23: Yo 17:1 * 12:25: Lu 9:24 * 12:26: Md 28:20; Yo 14:3 * 12:27: Md 26:38 * 12:31: Yo 16:11 * 12:32: Yo 3:14-15 * 12:34: Dan 7:13-14 * 12:35: Yo 8:12 * 12:36: Ep 5:8

³⁷ Ta Yesu ni'atu we'iwe'iyaya yaudi 'ie'ita 'ediya, ta tuwa tuga nigeya siemiemise. ³⁸ *'Enega to'ase nadigega palopita Aisea lowa Buki Tabu 'ena 'isimanena, ni'atu 'iapwesa, tuta nina 'igwae,

"'Inapwana, ale nina 'asimanena, yaita 'ida

emisedi? Ta yaisigedi 'ediya 'inapwana 'ina waiwai 'ida e'itae?"

³⁹ Ta taudi nigeya siemiemisa 'alena gete manuna Aisea wate Buki Tabu 'ena 'isimana, 'igwae,

⁴⁰ *"Yaubada ni'atu matadi 'igiekebodi, ta wate 'idi nuwanuwa 'igibodedi, be gote 'enega nigeya sawesawediya be matadiyega sida 'ita'ita, ta nigeya sawesawediya be 'idi nuwanuwa 'enega mwalatoi sida 'ewa'ewa, ta wate nigeya

sawesawediya be sida sanailama be 'aene yada giebobob'enedi."

⁴¹ *Aisea ona gete 'i'inatedi manuna Yesu 'ina esaesa 'igimi sinapuna, 'enega manuna 'igimi simanena.

⁴² *Ta tuwa tuga me Yudia nidi 'idi toanuganao tupwana yaudi wate Yesu siemisena, ta nigeya sisimasimana apwese, manuna Palisiyao 'ediya simatauta, 'abona nai anuwa tapwaloloega sida ula apwesedi.

⁴³ *Taudi tomotai nidi nuwanuwadi 'adi 'awabobo'ana tomota 'ediyega, ta 'awabobo'ana Yaubada 'enega geya nuwadi.

Yesu 'ina ona 'enega lolina 'ida apwesa

⁴⁴ Ta Yesu 'enana sinabwana 'enega 'ediya 'igwae, "'Abo yaisigedi 'omi waemisegu, 'agu toetune wate waemisena. ⁴⁵ *Ta wate yaisigedi 'omi wa'itegu, 'agu toetune nina ni'atu wa'itena. ⁴⁶ *Ta 'abo'agu maedana nina gete yamai bale'uya be 'enega yaisigedi 'omi waemisegu geya'abo wate guguyoi 'ena wamiyami. ⁴⁷ *Ta 'abo yaita tauna 'enagu 'inononaya ta nigeya 'iematamatedi, geya'abo 'ina to'umalina manuna yaetaetae. Manuna 'abo'agu yamai nigeya sabi etala, ta esi tomotai sabi 'etoseyedi. ⁴⁸ *Manuna 'abo yaita nai 'oyo 'uguitoyasegu, ta wate 'igu ona 'uguitoyasedi, ma'etamo tuta 'ana 'ebe losalowa 'enaya lolina 'uloba, nigeya 'abo'agu 'eguyega, ta esi manuna 'igu ona nina 'uguitoyasena. ⁴⁹ Manuna ona nidi nigeya 'igu nuwenuwega, ta esi 'agu toetune nina to'ase nadigega 'iemataluweguya yasimantedi 'emiya. ⁵⁰ *Ta 'ina emataluwa yanwala-tonina yawasi ataya 'ena 'imiyami. 'Enega to'ase nadigega Tamagu 'ina emataluwa 'eguya gete nadigega yasimasimantediwa."

13

Yesu 'ina tononoyao 'aedi 'i'utudi

¹ *Ta ni'atu tuta gidalina be Ataona Sagalina 'ana 'asiyata sida guinuwe, ta Yesu 'imwalatonina 'aene ni'atu 'ina tuta 'iapwesama be bale'u gete 'ida pilisine be 'itatauya Tamana 'ena. Ta Yesu 'ina bodao 'iobobomedi sinabwana, 'enega tuta 'ana 'ebe e'ale 'enega ga 'ana laba 'ina 'ebe losalowa 'ena 'iobobomedi. ² *Ta Seitani ni'atu Yudasa 'ena 'ilugu ga 'ienuwa sa'uyena be 'aene Yesu 'ida sipupuye. Yudasa nina tauna Saimoni Isikaliota natuna. 'Enega tuta nina 'idi 'e'ai solanaya ³ Yesu ni'atu 'imwalatonina 'aene Yaubada yage maibo'adi 'i'ebwa'ena be tauna 'ida lolina, ta wate 'imwalatonina 'aene tauna Yaubada 'enega 'imai, be wate Yaubada 'ena 'ida

* **12:38:** Ais 53:1 * **12:40:** Ais 6:10; Gu 28:26-27 * **12:41:** Ais 6:1 * **12:42:** Yo 9:22 * **12:43:** Yo 5:44 * **12:45:** Yo 14:9 * **12:46:** Yo 1:9, 8:12 * **12:47:** Yo 3:17 * **12:48:** Ib 4:12 * **12:50:** Yo 8:28 * **13:1:** Yo 15:13 * **13:2:** Yo 13:27, 16:28

ila. ⁴ 'Enega 'idi 'ebe 'e'ai nina 'enega Yesu 'itoolo ga 'ana 'oama 'ialolona ta tawelo 'i'ewena ga 'ilogadiwanena. ⁵ Ta bwasi 'isiwena gaeba sinabwana 'enaya ga 'ie'ale be 'ana tomuliyao 'aedi 'i'utudi be muliyega tawelo nina 'ilogadiwanenaya 'enega 'aedi 'itala'i'ilidi.

⁶ Ta tuta nina Yesu 'imai Saimoni Pita 'enaya, Pita nina 'igwae, "Inapwana, geya'abo 'aegu 'u'utu'utudi."

⁷ 'Enega Yesu 'iona, "Nigeya 'umwalamwalatoni to'ase tuta gete yaguigu-inuwa 'emuya ta esi ma'etamo be 'uda mwalatoni."

⁸ Ta Pita Yesu 'ieonena, "Geya'abo wate 'ebweu tuta 'aegu 'u'utu'utudi."

Ta Yesu Pita 'enana 'ie'isena, 'igwae, "Eguma geya'abo 'aeyo ya'utu'utudi 'oyo nigeya gosiyagu."

⁹ 'Enega Saimoni Pita 'itagwala, ga 'igwae, "Inapwana, bobo'ana! Ta geya'abo 'aegumo, ta esi nimagu be debagu wate 'uda 'utudi."

¹⁰ Ta Yesu 'igwae, "Eguma yaisigedi 'omi ni'atu wa'esiweya, 'ilobwenemi be 'aemimo wada 'utudi be 'enega bwalami maibo'ana 'ida 'esasadi. Ta ni'atu 'omi wa'esasemi, ta nigeya 'aene maibo'ami." ¹¹ Ta Yesu ni'atu 'igimi sinapuna yaita tauna ma'etamo 'ida sipupuye, nate 'enega 'igwae, "Aimi nigeya 'esasemi."

¹² Ta ni'atu 'aedi 'i'utudi, 'enega 'ana 'oama 'i'ote limena ga 'imiyatowa ta 'ediya 'iona, 'igwae, "Wamwalatonina to'ase yaguinuwenena 'emiya, nai nigeya? ¹³ Ta 'omi ni'atu waesege 'aene 'abo'agu Toe'ita, ta wate 'Inapwana, ga nate ona 'ai'aila. ¹⁴ *'Abo'agu 'imi 'Inapwana be wate 'imi toe'ita, ta ni'atu 'aemi ya'utudi, 'enega 'omi 'ilobwenemi be wate gosemiyao 'aedi wada 'utudi, ¹⁵ *tuga to'ase nadigega yaguinuwenena 'emiya wada etotowanegu be wada guinuwa nadigega gosemiyao 'ediya. ¹⁶ Ta yaona 'ai'aila 'emiya 'aene nigeya 'ebweu yaita toguinuwa 'ina 'inapwana 'ida loetana sinena, ta nigeya 'ebweu wate toepilialeale 'ana toetune 'ida loetana sinena. ¹⁷ *Ta ni'atu e'ita nidi getedi wamwalamwalatonidi, ta 'abo waguinuwedi 'ebe gwausowala wada loba.

¹⁸ "Yage getedi nigeya 'aene maibo'ami manumi yaonaona, ta esi taudi yaesinuwediyā manudi yaonaona, ta Buki Tabu 'ina simana mali tai manuna 'igwae,

"Tai nina tauna 'ana masula ya'ebwa'ena, 'isanaila ga 'ietalauwalegu.'

'Enega ona nina 'ana 'ai'aila 'iabe 'iapwesa. ¹⁹ *Ni'atu yage nidi gete 'emiya yasimānedi muliyega sida apwesa, be 'enega tuta nina siapwesa wada emisegu 'aene 'abo'agu tuga.

²⁰ "Ona'ai'aila, ma'etamo yaetunemi tomota 'ediya be 'abo yaita 'itagwala 'emiya, nate tauna ni'atu 'itagwala 'eguya, ta wate 'itagwala 'agu toetune nina 'enaya."

*Yesu 'ana telesipupu manuna 'igimi simanena
(Madiu 26:20-25; Maki 14:17-21; Luke 22:21-23)*

²¹ Ta ni'atu Yesu yage nidi getedi 'ionaedi ga nuwana 'imwau sinabwana, 'enega 'ina tononoyao 'ediya 'isimāna apwesa ga 'igwae, "Yaona 'ai'aila 'emiya 'aene 'ebweu 'emiyega ma'etamo 'ida sipupuyegu." ²² Ta tononoyao maibo'adi taudimo 'ediya siedunedune, ta nuwadi 'iowana sinabwana. Manuna 'ina ona 'ana mwalatoi nigeya simwalamwalatoni. ²³ *Ta 'ebweu 'ina tonono, tauna Yesu gosiyā 'ai'ailina, selabenaya 'i'eno ilaila, ²⁴ ta

* **13:14:** Lu 22:27 * **13:15:** Pi 2:5; 1 Pi 2:21 * **13:17:** Ye 1:25 * **13:19:** Yo 14:29 * **13:23:** Yo 21:7, 20

Saimoni Pita tupwana 'imiyaila, 'enega Pita nina nimanega 'ieonena, “'Uda enaide yaita tauna manuna 'ionaona?”

²⁵ 'Enega tai nina 'i'eno ilaila Yesu selabenaya ga tenanaya 'iona, 'igwae, “'Inapwana, yaita sana manuna 'uonaona?”

²⁶ Ta Yesu tai nina 'ieonena, 'igwae, “'Iabe beledi yagitomwa be yaepwasa be ya'ebwa'e, tauna nate tai nina.” 'Enega Yesu beledi nina gidalina 'i'ewena ga 'iepwasena ga Yudasa 'i'ebwa'ena, Yudasa tauna Saimoni Isikaliota natuna.

²⁷ Ga tuta nina Yudasa beledi 'i'ewena Seitani 'ena 'ilugu, ga Yesu Yudasa 'ieonena, “'Ulomanini be 'imu guinuwa nina 'uda guinuwe.”

²⁸ Ta taudi Yesu ma'ena si'e'ai nigeaya 'ebweu yaita 'ediyega 'imwalamwalatoni to'ase Yesu 'ina ona Yudasa 'enaya 'ana mwalatoi.

²⁹ *Tauna Yudasa 'idi mani 'ana to'ita'i'ita 'enega sinuwena 'aene Yesu 'ieonena be tauna Yudasa 'itatauya be 'idi sagali gwegwena 'ida gimwane, nai 'itatauya be 'aina mani gomabeso 'ida 'ebwa'edi. ³⁰ 'Enega Yudasa beledi nina 'i'enina, ga 'ilomanini ga 'iapwesa 'atamanaya, ta ni'atu 'iboi.

Loina auwauna Yesu 'enega

³¹ Yudasa ni'atu 'ipilisinedi, ga Yesu 'ieonedi, 'igwae, “Ni'atu tuta 'imai saba be 'abo'agu Tomota Natuna 'igu esaesa 'ida apwesa, be 'abo'agu Yaubada 'ina esaesa wate yada gieapwese. ³² *Ona'ai'aila, Yaubada tauna 'enega 'igu esaesa 'ida gieapwese manini. ³³ *Natugwao, tuta gidalina namo 'ena 'abo'agu ma'emi, ta ma'etamo wa'ebesegu, nadigega lowa me Yudia 'ediya yasimana'esa, yagwae, ‘Sena nina 'ena yatatauya 'omi nigeaya sawesawemiya be 'ena wawawai.’

³⁴ *“'Enega 'omi wate gete tuga loina auwauna ya'ebwa'emi, be 'atemiyege wada eobooboboma 'ebweuna 'ebweuna 'enaya, nadigega 'abo'agu yaoboboma'esemi, ³⁵ *be 'imi eobooboboma 'enega tomota yaudi sida mwalatonimi 'aene 'omi 'agu tomuliyao.”

Pita 'ina eyaseyase Yesu manuna Yesu 'isa'u apwesena (Madiu 26:31-35; Maki 14:27-31; Luke 22:31-34)

³⁶ 'Enega Saimoni Pita Yesu 'ienaidena, 'igwae, “'Inapwana, mwa'o batu 'utatauya?”

Ta Yesu 'ieonena, “Nigeaya sawesawemuya be tuta gete 'enaya 'umuliyegu, ta esi 'etamo be 'uda muliyegu sena nina 'ena.”

³⁷ 'Enega Pita Yesu 'ienaidena, 'igwae, “'Inapwana, to'ase manuna gete tuga geya'abo yamulimuliyeyo? Ni'atu yatagwalegu be manuyo tuga yada mwawasa.”

³⁸ Ta Yesu Pita 'ena 'igwae, “'Imu ona 'eguya nigeaya yaemiemise, ta yasimana 'ai'aila 'emuya 'aene boiboi gete 'enaya 'uda eyaseyaseyegu matoi, be muliyega kakaleko 'igwagwane.”

14

Yesu tauna 'eda Tamada 'enaya

¹ *'Enega Yesu wate 'ieonedi ga 'ediya 'igwae, “Geya'abo waenuenuwanaluwa, ta esi Yaubada wada emise, ta wate 'abo'agu wada emisegu. ² Ta Tamagu 'ina senaya anuwa yaudi sitootoolo. 'Enega 'abo'agu sena nina 'ena yatatauya be 'imi sena yagibubu. 'Eguma ona gete nigeaya ona'ai'aila,

* **13:29:** Yo 12:6; Sam 41:9 * **13:32:** Yo 17:5 * **13:33:** Yo 7:33-34 * **13:34:** Yo 15:12; Ep 5:2
* **13:35:** 1 Yo 3:14; Yo 17:23 * **14:1:** Yo 14:27

geya'abo sa'li gete nadigega yasimasimana'esa 'emiya. ³*Ta 'abo yatatauya sena nina 'ena be 'imi sena yagibubu, ma'etamo yada ilama be yada 'au'ewami be sena nina 'ena yamiyami 'omi wate 'ena wamiyami. ⁴Ta 'eda nina 'ena yatatauya ni'atu wamwalamwalatoni.”

⁵ 'Enega Tomasi Yesu 'ienaidena, 'igwae, “'Inapwana, to 'eda 'enega 'utautauya? Ta mwa'adega 'eda nina 'ada mwalatoi'ese?”

⁶*Ta Yesu Tomasi 'ieonena, 'igwae, “'Abo'agu 'eda nina, ta wate ona 'ai'aila, be yawasimi 'aledi. 'Abo yaita nuwanuwana be 'itatauya Tamagu 'ena, nigeaya 'ebweu wate 'eda 'imiyami, nate namo tuga 'abo'agu.” ⁷'Enega Yesu wate 'ediya 'igwae, “'Abo'agu ni'atu wamwalatonigu, 'enega wate Tamagu wamwalatonina. Ona'ai'aila, Tamagu ni'atu wamwalatonina, ta wate wa'itena.”

⁸ Ta Pilipi Yesu 'ena 'iona, “'Inapwana, nate namo nuwanuwama be Tamamuna 'uda e'itama.”

⁹*'Enega Yesu Pilipi 'ena 'igwae, “Ni'atu tuta dudulana 'abo'agu ma'emi tamiyami, ta tuga nigeaya 'umwalamwalatonigu. Ta yaisigedi 'omi ni'atu wa'iteguya, 'omi wate Tamagu ni'atu wa'itena ga wamwalatonina. 'Enega to'ase manuna 'ugwae 'aene 'Tamamuna 'uda e'itama'? ¹⁰*Nai nigeaya 'uemiemisegu 'aene 'abo'agu Tamagu 'ena yamiyami, ta wate Tamagu tauna 'eguya 'imiyami, aga?” Ta Yesu wate 'ediya 'igwae, “Ona nidi ni'atu yaonaedi 'emiya nigeaya 'abo'agu 'igu ona ta Tamagu esi 'enega, manuna tauna 'eguya 'imiyami, ta wate 'eguyega 'ina guinuwa 'iguiguinuwedi. ¹¹*Gete tuga wada emisegu 'aene 'abo'agu Tamagu 'ena yamiyami, ta Tamagu wate tauna 'eguya 'imiyami. Ta 'abo 'igu ona nigeaya waemiemisedi, 'igu guinuwa nidi waiwaidi wada nuwa'i'isidi, be wada emisegu. ¹² Ta yaona 'ai'aila 'emiya, 'abo yaisigedi 'omi waemisegu, guinuwa nidi waiwaidi yaguiguinuwedi 'omi wate nadigega wada guinuwedi, ta wate ma'etamo 'imi guinuwa waiwai wawasaedi wada gieapwesedi, manuna 'abo'agu yatatauya Tamagu 'ena. ¹³*Be to'ase nadigega nuwanuwami, be 'agu esanega wasisida, ya'ebwa'emi tuga, be gote 'enega Tamagu 'ana tupu 'ida loba 'igu guinuwa 'enega. ¹⁴'Eguma to yage nai manuna 'agu esanega wasisida yada guinuwa tuga.”

Yesu 'ina onaupaupa Yaluyaluwa Tabuna manuna

¹⁵*Ta Yesu wate 'ediya 'igwae, “'Abo waobobomegu, 'igu loinao wae-matamatanedi, ¹⁶*ta ma'etamo Tamagu 'ena yada sida be tauna wate 'ami tolema 'ebweu 'ida 'ebwa'emi. Tauna tolema nina Yaluyaluwa 'esasena ta palupaluna, be tauna 'emiya 'ida miyaataya. ¹⁷*Ta me bale'u nigeaya sawesawediya be Yaluyaluwa nina 'ena sitatagwala, manuna 'ana 'ita nigeaya sida 'itena ta nigeaya sida mwalatonina. Ta esi tolema nina wamwalatonina 'aene tuta yauyauna 'atemiya 'imiyami. ¹⁸ Ta 'abo yapilisinemi, geya'abo wanuwanuwa 'aene sinasinagenimi, manuna ma'etamo yatatauya be muliyega wate yaila limanama.

¹⁹ “Ta tuta gidalina namo 'ena be yapilisinemi, be geya'abo me bale'u sil'ita'itagu, ta 'omi ma'etamo wada 'itagu mayawasigu yamiyami, 'enega 'omi wate nadigega mayawasimi wamimi. ²⁰*Ta 'asiyata gote 'ena wada mwalatonigu 'aene 'abo'agu Tamagu 'ena yamiyami, ta 'omi 'eguya wamiyami ta 'abo'agu 'emiya yamiyami. ²¹*'Eguma yaita 'oyo 'igu loina

* **14:3:** Yo 17:24 * **14:6:** Ep 2:18; Yo 11:25 * **14:9:** Kol 1:15 * **14:10:** Yo 12:49 * **14:11:** Yo 10:38 * **14:13:** Md 7:7; Yo 16:23-24, 15:7 * **14:15:** 1 Yo 5:3 * **14:16:** Yo 14:26, 15:26 * **14:17:** Yo 16:13 * **14:20:** Yo 17:21 * **14:21:** Yo 15:10

'usinapudi be 'uematamatanedi, 'oyo ni'atu 'uobobomegu. 'Enega Tamagu wate 'ida obobomeyo, ta 'abo'agu wate yada obobomeyo, ta yada e'itaegu taugu 'emuya.”

²² 'Enega mali Yudasa, (tauna nigeya Isikaliota) Yesu 'ena 'igwae, “'Inapwana, mwa'adega 'uda e'ita'eseyo 'emaya ta nigeya me bale'u 'ediya?”

²³ *Ta Yesu 'ena 'igwae, “'Abo 'oyo yaita 'uobobomegu 'igu ona 'uda muliyedi, 'enega Tamagu 'ida obobomeyo, be 'enega Tamagu ma'iyagu 'awawai 'emuya, be 'oyo ma'ema tada miya leleleya. ²⁴ Ta 'abo 'oyo yaita nigeya 'uobobomegu, 'igu ona wate nigeya 'uda ematamatanedi. Ta ona nidi nate wanoonodi nigeya 'eguyega, ta esi tauna 'agu toetune Yaubada 'enega.

²⁵ “Tuta gete 'enaya 'abo'agu ma'emi, 'enega 'igu ona gete ya'ebwa'ebwa'emi, ²⁶ *be ma'etamo tolema nina, 'agu esanega Yaubada 'ida etunenama, nate Yaluyaluwa Tabuna, tauna yage yauyauna 'ida e'itami, ta wate ona nidi maibo'adi yaonaedi 'ida gienuwa'i'isimi.”

²⁷ * “'Abo'agu ni'atu be yapilisinemi, 'enega taugu tuga 'igu nuwasiwalowa 'enega yada 'ebwa'emi, ta nuwasiwalowa nina nigeya nadigega me bale'u si'ebwa'ebwa'emi. 'Enega geya'abo waenuenuwanaluwa nai wa'ate'ate sa'ala. ²⁸ *Ni'atu 'igu ona wanonona 'aene ma'etamo yatatauya be muliyega yada ilama 'emiya. Ta 'eguma 'omi waobobomegu, geya'abo wanuwauwa mwau 'igu tauya Tamadai 'ena manuna, ta esi wada gwau-sowala, manuna Tamadai nina tauna 'iloetana sinegu. ²⁹ Tuta gete 'enaya yage nidi yasimasimaneidi 'emiya, ta 'abo tuta 'imeemai 'ediya yage nidi siapwesama, 'iabe 'igu ona nidi wa'awa 'ai'ailidi.

³⁰ * “Nai geya'abo tuta dudulana yaonaona 'emiya, manuna ni'atu gabula 'ana 'inapwana to'umalina 'imeema, ta tauna nigeya 'ebweu wate 'ina waiwai 'eguya, ³¹ ta 'agu emataluwa esi Tamagu 'enega tuta yauyauna yaguiguinuwedi, be gete 'enega me bale'u sida mwalatoni 'aene Tamagu yaobobomena.

“Ni'atu! Watoolo, be tatatauya.”

15

Yesu tauna 'awe uwauwa 'ai'aila

¹ Yesu wate 'ediya 'igwae, “'Abo'agu 'awe uwauwa 'ai'aila, oine manuna, ta Tamagu tauna tobagula. ² Ta 'abo nalgwao nigeya sida uwa, 'i'upwa'upwa yauledi, ta esi nalgwao nidi taudi uwadi 'isa'una, 'igie'esasedi be 'enega sida uwa sinabwana. ³ Ta 'omi nadigega ni'atu 'igu ona 'enega yagie'esasemi. ⁴ 'Enega 'omi 'eguya wada miyami, 'abo'agu wate 'emiya yada miyami. Manuna 'abo 'omi nigeya 'eguya wamiyami, geya'abo wauwauwa bobo'ana. Nadigega 'abo kaiwe nalina nigeya kaiwe 'ena 'imiyami, geya'abo 'iuwauwa.

⁵ * “Ta 'abo'agu kaiwe nigu ta 'omi nalgwao, 'enega 'eguma yaita 'eguya 'imiyami be 'abo'agu 'ena yamiyami, 'ida uwa bobo'ana. Manuna 'eguma 'abo'agu nigeya, geya'abo to'ase 'ebweu bobo'ana waguiguinuwe. ⁶ Ta 'abo yaita tauna nigeya 'eguya 'imiyami, sida ula apwese be 'i'oapelu, nadigega naliyao 'upwa'upwa yauledi, siegogoneidi be kaiwe sabelulu 'ena sigabudi. ⁷ *Ta 'abo 'eguya wamiyami ta wate 'abo 'igu ona 'emiya 'imiyami, 'enega

* **14:23:** Et 3:20 * **14:26:** Yo 15:26, 16:7 * **14:27:** Yo 16:33; Pi 4:7 * **14:28:** Lu 24:31-32
* **14:30:** Yo 12:31 * **15:5:** Yo 15:16 * **15:7:** Yo 14:13

'abo to'ase nuwanuwami wada sida manudi be walobadi. ⁸*'Abo wamuliya 'ai'ailigu, uwami 'ida bobo'ana, be 'enega Tamagu 'ina waiwai tomota sida 'ita.

⁹“Ta nadigega tuga Tamagu 'iobobomegu, 'abo'agu wate yaobobomemi, be 'igu oboboma nina 'ena wada miyami. ¹⁰*'Eguma 'igu lina wamuliya 'ai'ailidi, 'igu oboboma 'ena wamiyami. Nadigega 'abo'agu Tamagu 'ina lina yamuliya 'ai'ailidi, 'enega 'abo'agu wate 'ina oboboma 'ena yamiyami. ¹¹*'Ni'atu tuga nadigega yaeonemi be gete 'enega 'igu gwau-sowalega wada gwausowala, be nuwami maibo'ana sida uyawana 'ai'aila.

¹²*“Ta gete 'igu lina 'emiya 'aene wada eobobobomemi nadigega 'abo'agu yaobobomemi. ¹³*Ta 'eguma yaita gosenao manudi 'ida mwawasa, nate oboboma sinabwa wawasae.

¹⁴“Ta 'omi wate nadigega 'abo 'igu linao waematamatedi, 'omi goseg-wao. ¹⁵Lowa ya'awa toguinuwaemi, ta esi tuta gete 'enaya ya'awa'awa gosiyani, manuna toguinuwao nigeya wate 'ilobwelobwenedi be 'idi 'inapwana 'ina nuwanuwa sida mwalatoni. Ta esi yada 'awa gosiyani, manuna to'ase nadigega Tamagu 'enega yanononaya ni'atu yasimani 'emiya.

¹⁶*“Ta wada nuwa'i'isi 'aene 'omi nigeya waesiesinuwegu be yada e'inapwana 'emiya, ta esi 'abo'agu yaesinuwemi be yada etunemi be wada paisewa, ta 'imi paisewa nina 'enega uwami bobo'ana sida apwesa, ta uwami nidi sida miyaataya. Ta wate 'abo to'ase 'agu esanega wasidei, Tamagu 'ida 'ebwa'emi.

¹⁷“Ni'atu 'igu lina nina yasimani 'emiya, 'aene wada eobobobomemi.”

Me bale'u Yesu 'ina bodao siguitoyasedi

¹⁸*'Enega Yesu wate 'ediya 'iona, “'Abo me bale'u siguitoyasemiya, wanuwa'i'isi 'aene 'abo'agu wate lowa sigimi guitoyasegu. ¹⁹*Ta 'abo 'omi 'imi bubuna me bale'u nadigega, me bale'u sida obobomemi, manuna 'omi gosediya. Ta bale'u gete 'enega 'omi ni'atu ya'au'ewa apwesemi, 'enega nigeya wate me bale'u 'idi boda 'ena wamiyami. Nate 'enega me bale'u siguitoyasemi.

²⁰*“Wanuwa'i'isi ona nina lowa ya'ebwa'emi 'aene nigeya 'ebweu toguinuwa 'ina 'inapwana 'ida loetana sinena. 'Abo'agu lowa sietalauwaleguya, 'enega 'omi wate nadigega sietalauwalemi. Ta 'eguma lowa 'igu ona siematamatediya 'omi wate 'imi ona sida ematamatedi. ²¹*Ta yage nidi to'umalidi gete sida guinuwedi 'emiya manuna 'omi 'igu bodao, ta wate manuna 'agu toetune nina nigeya simwalamwalatoni.

²²“'Abo lowa nigeya yameemi be 'ediya yasimasimani, geya'abo 'idi loegesi 'imiyami. Ta esi ni'atu yamai ga 'ediya yaona saba, 'enega nigeya 'ebweu wate 'idi onalimani 'idi loegesi manuna. ²³*Ta 'abo yaita tauna 'iguitoyasegu, tauna wate Tamagu 'iguitoyasena. ²⁴Ta 'abo lowa nigeya guinuwa nidi waiwai matadiya yaguiguinuwedi, geya'abo 'idi loegesi 'imiyami. Ta sa'i ni'atu yaguiguinuwedi guinuwa nidi, nate nigeya 'ebweu yaita sawesawenaya be 'iguinuwedi, ga si'itedi, ta tuwa tuga Tamagu be 'abo'agu siguitoyasema. ²⁵*Ta 'idi guinuwa nidi ni'atu 'iapwesa 'ai'aila manuna Buki Tabu 'ena 'ionaupaupa saba 'igwae,

* 15:8: Md 5:16 * 15:10: 1 Yo 2:5 * 15:11: Yo 17:13 * 15:12: Yo 13:34 * 15:13: 1 Yo 3:16
 * 15:16: Yo 15:5, 16:23 * 15:18: 1 Yo 3:13 * 15:19: Yo 17:14 * 15:20: Yo 13:16 * 15:21:
 Yo 16:2-3 * 15:23: Lu 10:16 * 15:25: Sam 69:4

'Idi guitoyasa manugu nigeya 'alenameo.'

²⁶ * "Ta esi ma'etamo 'ami tolema nina Tamagu 'enega yada etunenama, tauna Yaluyaluwa 'esasena ta palupaluna Tamagu 'enega, be tauna 'ida etosimana manugu, ²⁷ * ta 'omi wate wada etosimana manugu, manuna 'igu paisewa 'ana 'ebe e'ale'unu 'enega ga batuwa 'omi ma'egwao."

16

¹ Ga Yesu wate tonono nidi 'ediya 'iona, "Ni'atu yage nidi getedi yasimaneidi 'emiya be 'enega geya'abo 'eguyega wabe'ube'u. ² * Manuna ma'etamo anuwa tapwaloloega sipa'imi, ta wate ma'etamo tuta 'imeemai be 'abo yaita 'ida loemwawasimi, tauna 'inuwanuwa 'aene gete Yaubada 'ina 'ebe gwausowala. ³ * 'Idi guinuwa getedi to'umalidi 'emiya sida guinuwedi manuna nigeya Tamagu be 'abo'agu simwalamwalatonima. ⁴ Yage nidi getedi ni'atu yasimaneidi 'emiya, be 'enega tuta nina 'abo siapwesa 'emiya wada nuwa'i'isidi."

Yaluyaluwa Tabuna 'ina paisewa

Ta wate 'ediya 'igwae, "Yage nidi getedi nigeya lowa yagimigimi simaneidi 'emiya, manuna tuta yauyauna 'abo'agu ma'emi. ⁵ Ta esi ni'atu be yatatauya tauna 'ietuneguma 'enaya, 'enega yage nidi gete tuga yagieapwesedi 'emiya. Ta ni'atu gete be yapilisinemi, ta nigeya 'ebweu 'emiyega yaita 'ienaenaidegu be nai 'ida gwae, 'Mwa'o 'utautauya?' ⁶ Ta 'enega 'igu ona manudi nuwami simwau sinabwana. ⁷ * Ta esi yaona 'ai'ailla 'emiya 'aene bobo'ana 'abo yapilisinemi, manuna 'abo nigeya yapilipili sinemi tolema nina geya'abo 'imeema. Ta 'abo yapilisinemi be yatatauya, ma'etamo tolema nina yada etunenama 'emiya.

⁸ Ga tuta nina 'abo 'imamai, 'omi me bale'u yage 'etoi 'ida e'itami be wada mwalatonidi. Yage nidi nate guinuwa to'umalina be guinuwa bobo'ana be wate bwa'omatana. ⁹ 'Enega 'ida e'itami 'aene 'abo nigeya waemiemisegu, 'omi nate guinuwa to'umalina 'ana toguinuwao. ¹⁰ Ta tauna wate bubuna palupaluna 'ida e'itami, manuna 'abo'agu ni'atu be yatatauya Tamagu 'enaya be geya'abo wate wa'ita'itagu. ¹¹ * Ta wate tauna bwa'omatana 'ida e'itami 'aene ni'atu bwa'omatana 'imai saba bale'uya, manuna bale'u 'ana toloina nina 'ina guinuwa to'umalina 'enega 'ana bwa'omatana 'ilobena.

¹² "Ta e'ita yau wawasae simiyami, ta esi geya'abo maibo'ana tuta gete yasimasimaneidi 'emiya, manuna nigeya sawesawemiya be wamwalatonidi. ¹³ * Ta ma'etamo Yaluyaluwa 'esa'esasena 'imamai, tauna 'ida anuganemi yage palupaludi maibo'adi 'ediya. Ta tauna geya'abo 'ina nuwenuwega 'ionaona, ta esi to'ase nadigega 'inonodi 'ida onaedi, ta wate 'ida eonami yage matamiya manudi. ¹⁴ Ta 'igu sinasinapuyega 'emiya 'ida e'ita be 'enega 'agu esana wada gitu'eye. ¹⁵ Ta wate to'ase nadigega Tamagu 'ina yage, maibo'ana 'abo'agu tuga 'igu yage. Nate 'enega yagwae, "Igu sinasinapuyega 'emiya 'ida e'ita.'"

Nuwamwau 'ida gibuni gwausowala 'ena

¹⁶ 'Enega Yesu wate 'ediya 'iona, 'igwae, "Ni'atu tuta gidalina 'ena be geya'abo wate wa'ita'itagu, ta 'enega tuta gidalina ma'etamo 'ena wada 'italimagu."

* 15:26: Yo 14:26 * 15:27: Gu 5:30-32 * 16:2: Md 24:9; Lu 6:22 * 16:3: Yo 15:21 * 16:7: Yo 14:16 * 16:11: Yo 12:31 * 16:13: Yo 14:26; 1 Yo 2:27

17 Ta 'aidi 'ina tononoyao gosediyao 'ediya sigwae, "To'ase 'ina ona gete 'ana mwalatoi? Manuna 'edaya 'iona, 'Tuta gidalina 'ena be geya'abo wate wa'ita'itagu, ta tuta gidalina ma'etamo 'ena wada 'italimagu', ta wate 'edaya 'iona, 'Manuna yatatauya Tamagu 'ena'. 18 To'ase getedi 'Tuta gidalina' 'ana mwalatoi?" 'Enega sigwae, "Iyaugwa! Nigeya tamwalamwalatoni to'ase manuna 'ionaona."

19 Ta Yesu 'ina tononoyao 'idi nuwanuwa 'imwalatonidi be 'aene nuwanuwadi 'enaya sida enaida, 'enega 'ediya 'igwae, "To'ase manuna taumimo waenaenaidemi? 'Aene manuna yagwae, 'Tuta gidalina 'ena be geya'abo wate wa'ita'itagu, ta tuta gidalina ma'etamo 'ena wada 'italimagu', aga? 20 Yaona 'ai'aila 'emiya 'aene ma'etamo ma imi nuwamwau wadedoi, ta esi me bale'u maibo'adi sigwausowala. Ta 'omi ma'etamo wanuwamwau ta 'imi nuwamwau nina 'ida gibuni be wagwau-sowala.

21 "Nadigega tuga 'abo waine 'ina tuta enatuna 'enaya 'elouya 'ilobaloba, ta 'abo 'ina enatuna mulinaya 'elouya maibo'ana 'inuwapupuledi, manuna gwama ni'atu 'itubuwa ga ma ina gwausowala. 22 *Ta 'omi nadigega tuga, manuna mwau 'emiya tuta gete, ta ma'etamo yailama be wada 'itagu, 'enega manugu wada gwausowala 'ai'aila. Ta gwausowala nina tauna geya'abo yaita wate 'emiyega 'i'ewa'ewa yaule.

23 *"Ta 'abo tuta nina 'imamai, 'omi geya'abo to'ase manuna waenaenaida 'eguya. Ta yaona 'ai'aila 'emiya, 'eguma 'agu esanega Tamagu 'ena to'ase manuna wasisida, 'ida 'ebwa'emi tuga. 24 *Ta lowaenei ga batuwa nigeya wate 'ebweu to'ase manuna 'agu esanega wasidasida. 'Enega gete tuga wasisida be 'ida 'ebwa'emi, 'enega wada gwausowala 'ai'aila."

Yesu lolina bale'u 'iewaiwai sinena

25 Ta Yesu wate 'ediya 'igwae, "Ni'atu ona semalimaliyega yage getedi yasimantedi 'emiya. Ta ma'etamo tuta 'ida mai be geya'abo wate ona semalimaliyega yaeonami, ta esi Tamagu manuna yada onaapwesa 'ai'aila 'emiya. 26 Ta tuta ma'etamo 'enaya 'omi 'agu esanega wasisida Yaubada 'enaya, ta geya'abo 'abo'agu manumi yasidasida, 27 *manuna Tamagu tauna ni'atu 'iobobomemi. Ta 'ina oboboma nina 'alena manuna 'omi waobobomegu, ta wate waemisegu 'aene Yaubada 'enega yamai. 28 'Abo'agu Tamagu 'enega yamai ga bale'uya yamiyami, 'enega gete tuga bale'u yapilipilisine ta yailaila Tamagu 'ena."

29 'Enega 'ina tononoyao sinonona ga sieonena, sigwae, "Inapwana, gete tuga ni'atu 'uona apwesa 'ai'aila 'emaya, ta nigeya ona semalimaliyega. 30 Gete 'enega ni'atu 'amwalatoi 'ai'ailimu 'aene 'oyo yage yauyaudi 'umwalamwalatonidi. 'Enega geya'abo wate 'aenaenaideyo, manuna ni'atu 'ima nuwanuwa maibo'adi 'umwalamwalatonidi. 'Enega tuga 'aemiseyo 'aene 'oyo Yaubada 'enega 'umai."

31 Ta Yesu 'ieonedi ga 'igwae, "Ni'atu waemisegu, aga? 32 *Ta ma'etamo tuta 'ida apwesama, nai tada gwae, 'Ni'atu tuta 'imai saba', be maibo'ami wada 'elelewana 'imi 'asao 'ediya, be 'abo'agu tebweugu yada miyami. Ta nigeya 'aene tebweugumo ta esi Tamagu ma'iyagu. 33 *Ona gete yasimanena 'emiya be 'enega ma imi gwausowala wada miyami, manuna 'abo'agu ma'emi. Ta ma'etamo bale'uya wamiyamwau, ta tuwa tuga wada 'atepatu, manuna 'abo'agu lolina bale'u yaewaiwai sinena."

* 16:22: Yo 20:20 * 16:23: Yo 15:7; Md 7:7 * 16:24: Yo 15:11 * 16:27: Yo 14:21, 23
* 16:32: Md 26:31, 56; Yo 8:29 * 16:33: Yo 14:27; 1 Yo 5:4

17

Yesu 'ina tononoyao manudi 'isidasida

¹ Ta ni'atu yage getedi Yesu 'i'inatedi ta galewa 'ena 'i'itatu'e, ga 'isidasida, 'igwae, "Tamagu, 'igu tuta ni'atu 'imai. 'Enega 'abo'agu natuyo 'agu esana 'uda gitu'eye, be 'enega 'abo'agu wate 'amu esana yada gitu'eye. ² *Manuna 'oyo loina 'u'ebwa'egu tomota maibo'adi manudi, be 'enega 'abo'agu yawasi ataya yada 'ebwaya taudi maibo'adi 'u'ebwa'eguya 'ediya. ³ *Ta yawasi ataya gete 'abo tomota simwalatoniyo 'aene 'oyo tuga tebweuyo Yaubada 'ai'aila, be wate 'abo To'etoseyana nigu simwalatonigu 'aene 'oyo 'uetuneguma.

⁴ *"Bale'u gete 'ena 'amu esana ni'atu yagitu'eyena, manuna 'igu guinuwa nidi 'u'ebwa'eguya ni'atu yalosalonidi. ⁵ *Tamagu ye, gete tuga matamuya 'agu esana 'uda gitu'eye, nadigega tuga lowa 'oyo be 'abo'agu 'ida esaesa nina 'ena tamiyami, ga muliyega bale'u tamweluluina.

⁶ "Ta 'imu bubuna maibo'ana ni'atu yae'itaena taudi me bale'u 'u'ebwa'eguya 'ediya, manuna 'oyo 'imu tomotaiyao ta 'u'ebwa'egu, ga 'imu ona maibo'ana simuliyena, ⁷ ta wate yage nidi yauyauna 'u'ebwa'eguya simwalamwalatonidi 'aene 'oyo 'emuyega. ⁸ *Manuna ona nina 'u'ebwa'eguya ni'atu yae'itedi ta 'atediya sisa'una, 'enega simwalatoi 'ai'ailliguya 'aene 'oyo 'emuyega yamai, ta wate siemiseguya 'aene 'oyo 'uetuneguma.

⁹ *"Enega gete tuga manudi yasidasidawa 'emuya. Nigeya 'aene me bale'u manudi, ta esi tomota nidi 'u'ebwa'eguya manudi, manuna taudi 'imu tomotaiyao. ¹⁰ Ta to'ase nadigega 'eguya simiyami 'oyo 'imu 'ebeloina, ta to'ase nadigega 'emuya simiyami 'abo'agu 'igu 'ebeloina, be tomota getedi manudi 'agu esana ni'atu 'isinabwa. ¹¹ *Ta 'abo'agu ni'atu gete be 'emuya yawawa, ta geya'abo wate bale'uya yamiyami, ta esi taudi gete bada bale'uya simiyami. Tamagu ye, 'oyo to'esasa 'ai'aila. Yasida 'emuya be 'aene 'imu waiwaiyega 'uda 'ita'i'isidi taudi tomotai nidi 'u'ebwa'egu, be 'enega sida eboda 'ebweuna, nadigega tuga 'oyo be 'abo'agu 'ebweuna tuga. ¹² *Ta tuta nina 'abo'agu ma'edi 'imu waiwai nina 'u'ebwa'eguya 'enega ya'ita'i'isidi, ta nigeya 'ebweu wate yaita 'ediyega yaloseloseye, nate namo tai nina lowa Buki Tabu 'ena tauna manuna 'ieonena be 'aene 'iesilae.

¹³ *"Ta 'abo'agu ni'atu gete be yawawa 'emuya, ta 'igu ona getedi bale'uya 'igu tomotaiyao yaonaonaedi be 'enega 'igu gwausowala 'enega sida gwau-sowala sinabwana. ¹⁴ *Ta tomota nidi 'imu ona ni'atu ya'ebwa'edi, ta esi me bale'u sietalauwaledi, manuna taudi nigeya me bale'u 'idi boda 'ena simiyami, tuga nadigega 'abo'agu wate nigeya 'idi boda 'ena yamiyami. ¹⁵ *Ta nigeya yasidasida manudi be 'aene bale'uyega 'uda 'ewa apwesedi, ta esi yasidasida manudi be 'aene geya'abo toto'umalina nina 'igitogitoodi. ¹⁶ Manuna gete tuga taudi nigeya me bale'u 'idi boda 'ena simiyami, ta taudi esi nadigega 'abo'agu. ¹⁷ Ta yasida 'emuya be 'imu ona 'ai'ailega 'uda giebobob'enedi be 'imu bodao 'esasedi.

¹⁸ *"Nadigega tuga 'oyo 'uetuneguma me bale'u 'ediya 'abo'agu wate nadigega yaetunedi me bale'u 'ediya. ¹⁹ 'Igu tomotai nidi manudi yatagwalegu 'emuya be 'enega tuta 'imeema 'enaya taudi wate sida tagwala 'ai'ailedi 'emuya.

* 17:2: Yo 6:39-40 * 17:3: 1 Yo 5:20 * 17:4: Yo 4:34 * 17:5: Yo 17:24 * 17:8: Yo 16:30
 * 17:9: Yo 6:37 * 17:11: Yo 17:21 * 17:12: Gu 1:18 * 17:13: Yo 15:11 * 17:14: Yo 15:19
 * 17:15: 2 Te 3:3 * 17:18: Yo 20:21

20 “Tamagu ye, nigeya 'aene taudimo manudi yasidasidawa, ta esi taudi wate ma'etamo 'idi onega sida emisegu manudi. 21 *Yasida 'emuya be 'aene maibo'adi sida e'ebweu 'edaya, nadigega 'oyo be 'abo'agu 'ebweuna tuga, be 'enega me bale'u sida emisegu 'aene 'oyo 'uetuneguma.

22 * “Lowa 'imu esaesa maemaedanina 'u'ebwa'eguya ni'atu tomotai nidi ya'ebwa'edi, be 'enega sida e'ebweu, nadigega tuga 'abo'ada tae'ebweuna. 23 Ta 'abo'agu 'ediya yamiyami. 'Oyo wate 'eguya 'umiyami, be gete 'enega sida e'ebweu 'ai'aila. Be wate gete 'enega me bale'u sida mwalatonigu 'aene 'oyo 'uetuneguma, be wate sida mwalatoniyo 'aene 'oyo 'uobobomedi taudi, tuga nadigega 'abo'agu 'uobobomegu.

24 * “Tamagu ye, taudi ni'atu 'u'ebwayaedi 'eguya nuwanuwagu be ma'egwao 'ada miyami. Ta gote 'ena 'igu esaesa nina 'u'ebwa'eguya sida 'ita, manuna muliyega be bale'u 'ana mweluluwa ta 'oyo 'ugimi obobomegu.

25 “Tamagu ye, 'oyo palupaluyo, me bale'u nigeya simwalamwalatoniyo, ta esi 'abo'agu yamwalatonimu. Ta wate tomotai nidi getedi ni'atu simwalatonimu 'aene 'oyo 'uetuneguma. 26 * 'Enega ni'atu 'imu bubuna yae'itaena 'ediya, ta ma'etamo wate yada e'ita limadi be sida mwalatoi 'ai'aaliyo, 'enega 'imu oboboma nina 'ateguya 'imiyami, taudi wate 'atediya 'ida miyami, ta 'abo'agu wate 'ediya yada miyami.”

18

Yesu 'ana giyaina

(Madiu 26:47-56; Maki 14:43-50; Luke 22:47-53)

1 * Ta ni'atu 'ina sidasida 'ilosalonina ta ma ina tononoyao sitauya, ga 'ebweu sa'ala 'ana esana Kidiloni siabalena, ga Olibe bagulinaya silugu. 2 Ta Yudasa tauna totelesipupu nina sena nina 'imwalamwalatoni, manuna tuta yauna Yesu ma ina tononoyao sena nina 'ena sitautauya.

3 'Enega Yudasa tolosaiyao ma'ena simai sena nina 'enaya, ma idi wenukwa be mayale be wate ma idi gwegwe saiyo. Ta tolosaiyao nidi taudi totaliyao be Palisiyao sietunedima Yudasa ma'ediya.

4 Ta Yesu yage nidi 'iabe be 'ena 'iapwesa ni'atu 'igimi sinapudi, 'enega 'inao tolosaiyao nidi 'ediya ga 'ienaidedi, 'igwae, “Yaita wa'ebe'ebese?”

5 Ga taudi sigwae, “'Ebweu goma Nasaleta 'ana esana Yesu.”

'Enega Yesu 'ieoned, “'Abo'agu gete.” Ta totelesipupu nina Yudasa tolosaiyao nidi ma'ediya sitooolo. 6 Ta tuta nina Yesu 'igwae, “'Abo'agu gete”, gote 'ena tolosaiyao nidi tupwana siaila ga sibe'u bale'uya.

7 Ta tolosaiyao nidi bale'uyega sitooolo limana ga Yesu wate 'ienaida limedi 'igwae, “Yaita sana wa'ebe'ebese?”

Ta taudi wate sigwae, “'Ebweu goma Nasaleta 'ana esana Yesu.”

8 'Enega wate 'ediya 'igwae, “Ta! Ni'atu sa'i yaeonemi 'aene 'abo'agu gete. Ta 'eguma 'abo'agu wa'ebe'ebese, 'agu tomuliyao getedi wada tagwaledi be sitatauya 'idi 'asaya.” 9 * Yesu ona nina gete nadigega 'i'inanena be 'enega 'ina sida nina ni'a Tamana 'enaya 'ida apwesa 'ai'aila, tuta nina 'igwae, “Tamagu, tomotai nidi 'u'ebwa'eguya nigeya 'ebweu wate yaita 'ediyega yaloseloseye.”

* 17:21: Ga 3:28 * 17:22: Gu 4:32 * 17:24: Yo 14:3 * 17:26: Yo 17:6 * 18:1: Md 26:36
* 18:9: Yo 17:12

¹⁰ Ta Saimoni Pita selabenaya 'itootoolo, ga 'ina sisisaiya 'ilisilolona ga totaliya sinabwana 'ebweu 'ina toguinuwa tena'atana 'i'upwayaulena. Toguinuwa nina 'ana esana Maliko.

¹¹ *'Enega Yesu 'iona Pita 'enaya, 'igwae, "'Imu sisisaiya 'usa'ulima, geya'abo 'igu 'elouya keigana 'u'eto'etobode, manuna keiga nina Tamagu 'i'ebwa'egu be yada numa."

Yesu sietoolona Anasa matanaya

(Madiu 26:69-70; Maki 14:66-68; Luke 22:55-57)

¹² 'Enega tolosaiyao nidi ma idi toanuganao be wate me Yudia 'idi 'ali'eiyao Yesu sigiyaina ga nimana siyonina. ¹³ Ga nugana si'au'ewena ga sitauyena Anasa 'ina anuwaya. Tauna Anasa nina 'inapwana 'ebweu, nate Kaiyapa bwasiyana. Ta yakwala gote 'ena Kaiyapa nina totaliyao 'idi 'inapwana sinabwana. ¹⁴ *Ta wate tauna Kaiyapa nina lowa me Yudia 'ieonedi 'aene 'ilobwenena be tai 'ebweuna 'ida mwawasa tomota yauyaudi manudi.

¹⁵ 'Enega Yesu si'au'ewena ga 'ina tononoyao 'eluwa boda nidi simuliyedi. Taudi tonono nidi Saimoni Pita be wate 'ebweu mali tonono, tauna totaliya sinabwana gosiyana. 'Enega boda ma'ena silugu totaliya sinabwana 'ina anuwaya. ¹⁶ Pita nigeya 'ilugulugu ta 'awa selabenaya 'itootoolo, 'enega tomuliya nina tauna totaliya sinabwana gosiyana 'iapwesa ga 'awa 'ana to'ita'i'ita 'ebweu waine 'ieonena be 'aene Pita wate 'ida lugu. 'Enega waine nina 'itagwala ga Pita 'ilugu. ¹⁷ *Ta waine nina Pita 'ienaidena, 'igwae, "'Oyo nai 'ebweu Yesu 'ana tomuliya, aga?"

Ta Pita 'ieyaseyase, 'igwae, "Yaa! 'Abo'agu nigeya."

¹⁸ Ta tuta nina 'ena, tuta gogai, 'enega toguinuwao be tolosaiyao kaiwe simu'ena ga sisiyasiyata, ta Pita wate 'ilugu 'ediya ga ma'ediya sisiyasiyata.

Totaliya sinabwana Yesu 'ienaidena

(Madiu 26:59-66; Maki 14:55-64; Luke 22:66-71)

¹⁹ Ta totaliya sinabwana Yesu 'ienaidena 'aene yaisigedi 'ana tomuliyao be wate to'ase 'ina e'ita 'ediya.

²⁰ *'Enega Yesu 'ieonena, ga 'igwae, "'Abo'agu 'igu e'ita apwesaya tomota 'ediya anuwa tapwalolo soladiya ta wate Anuwa Tabu solanaya, 'enega me Yudia maibo'adi tuta nina 'ena silugulugu ga ni'atu 'igu e'itao sinonodi, manuna nigeya 'ediyega yada e'ita kwaiya. ²¹ Ta to'ase 'alena ga 'enega 'eguya waenaenaida, ta esi taudi 'igu ona sinonona 'ediya wada enaida. Manuna to'ase 'igu ona 'ediya ni'atu simwalamwalatoni."

²² Tuta nina Yesu 'ina e'isao 'isimanediya gete nadigega, 'enega 'ebweu tolosaiya selabenaya 'itootoolo nimanega Yesu 'i'au'ase'asena, ga 'ena 'igwae, "Yaita sana 'oyo 'uonaona oopa'ala totaliya sinabwana 'enaya?"

²³ Ta Yesu tai nina 'ina ona 'ie'isena ga 'igwae, "'Abo 'unuwena 'igu ona nigeya palupaluna 'uda simana apwesa to'ase 'igu onagesi. Ta 'abo 'igu ona palupaluna, to'ase 'alena ga 'enega 'usapigu?"

²⁴ 'Enega Anasa Yesu 'ietunena, ga ma 'ana yona tolosaiyao sitauyena totaliya sinabwana Kaiyapa 'enaya.

Pita 'ieyaseyase limana

(Madiu 26:71-75; Maki 14:69-72; Luke 22:58-62)

²⁵ Ta Pita tuga 'etamo ma'ediya sisiyasiyata, 'enega sienaidena, sigwae, "'Oyo gete tai nina 'ana tomuliya 'ebweu, aga?"

* 18:11: Md 26:39 * 18:14: Yo 11:49-51 * 18:17: Yo 13:38 * 18:20: Md 26:55; Yo 7:26

Ta Pita wate 'ieyaseyase ga 'igwae, “Yaa! 'Abo'agu nigeya.”

²⁶ *'Enega 'ebweu totaliya sinabwana 'ina toguinuwa, tai nina tenana lowa Pita 'i'upwayaulena 'ina susuyega, Pita 'ieonena, 'igwae, “'Oyo nai wate Yesu ma'iyayao bagulaya ya'itemi, aga?”

²⁷ *Ta Pita wate 'ieyaseyase limana, ga gete 'ena kakaleko 'igwane.

Yesu 'ana etala Pailato matanaya

(Madiu 27:1-2, 11-14; Maki 15:1-5; Luke 23:1-5)

²⁸ 'Enega Yesu Kaiyapa 'ina anuwega si'au'ewena ga sitauyena toloina sinabwana Pailato 'ina anuwaya. Ta ni'atu tomwa 'iulisina, 'enega nigeya sawesawediya be me Yudia nidi silulugu Pailato 'ina anuwaya, manuna to tuta 'ena Ataona masulina sida 'ani geya'abo me Loma 'idi anuwa 'ediya silugulugu. Nate 'idi tabu sinabwana. ²⁹ Nate 'alena ga 'enega Pailato 'iapwesa 'ediya ta 'ienaidedi, 'igwae, “To'ase 'imi e'ewa tai gete manuna? Wada eonagu.”

³⁰ 'Enega me Yudia nidi sigwae, “'Eguma tai gete nigeya toto'umalina geya'abo 'a'au'ewenama 'emuya.”

³¹ *Ta Pailato wate 'ediya 'iona, “Bobo'ana 'eguma watauye be 'omi taumi 'imi loinega waetalae.”

Ta me Yudia nidi sigwae, “'Abo'ama nigeya 'ama tagwala be tai 'ina mwawasa manuna 'ada lolina.” ³² *Ta ona getedi 'ina mwawasa manuna ni'atu Yesu lowa 'igimi simanedi, be 'enega tuta gete 'ida apwesa.

³³ 'Enega Pailato 'ilugu limana 'ina anuwaya ga Yesu 'ibwauyena ta tauna wate 'ilugu 'enaya; 'enega 'ienaidena, 'igwae, “'Oyo me Yudia 'idi kini?”

³⁴ Ta Yesu wate 'iona, “Gete 'oyo 'imu nuwenuwega 'uenaidegu? Nai tomota 'awadiyega 'unonona 'aene 'abo'agu me Yudia 'idi kini?”

³⁵ 'Enega Pailato 'igwae, “'Abo'agu nigeya goma Yudiagu! Ta 'oyo tauyo 'imu tomotaiyao ta wate totaliyao si'au'ewemuma 'eguya. To'ase sana 'imu to'umalina?”

³⁶ Ta Yesu 'iona, “'Igu 'ebeloina nigeya gete bale'uya. 'Eguma nadigega, 'igu 'ali'eiyao sida losaiya manugu be geya'abo me Yudia sigiyagiyaigu. Ona'ai'aila, 'abo'agu nigeya 'igu 'ebeloina bada.”

³⁷ *'Enega Pailato 'ienaidena, 'igwae, “'Aene 'oyo 'ebweu kini, aga?”

Ta Yesu 'igwae, “'Oyo 'uona 'aene 'abo'agu 'ebweu kini, aga? Ta 'abo'agu tuga yatubuwa ga yamai bale'uya be 'aene yada etosimana ona palupaluna manuna, ta 'abo yaisigedi taudi ona palupaluna 'ina sena 'ena simiyami, taudi nate 'enagu 'ana tononoyao.”

³⁸ Ta Pailato wate 'ienaida, “Ona palupaluna to'ase?”

Pailato 'iloina Yesu 'ina mwawasa manuna

(Madiu 27:15-31; Maki 15:6-20; Luke 23:13-25)

'Enega Pailato 'iapwesa limana ga me Yudia nidi 'ediya 'igwae, “Nigeya 'ebweu 'ina logesi yalobaloba. ³⁹ Ta 'omi tuta yauna 'imi bubuna be 'aene Ataona Sagalina 'ana tuta 'ediya 'ebweu tomota yoniyonina ya'etoli'ami manumi. Mwa'adega nuwanuwami be me Yudia 'imi kini yada 'etoli'ami manumi?”

⁴⁰ Ta maibo'adi silolagata ga 'enadi sinabwana 'enega sie'isena, sigwae, “Nigeya! Geya'abo tauna! Ta esi nuwanuwama Balaba 'uda 'etoli'ami.”

Balaba tauna to'oe sinabwana.

* 18:26: Yo 18:1, 10 * 18:27: Yo 13:38 * 18:31: Yo 19:6-7 * 18:32: Yo 12:32-33 * 18:37: 1 Ti 6:13

19

¹ 'Enega Pailato Yesu 'i'au'ewena ga 'ina tolosaiyao 'i'ebwa'edi, ga balae metametana si'ewena ga 'enega Yesu sisapina sinabwana. ² Ta wate tolosaiyao nidi kwakwakwala si'ewena ga 'ana peyaula siyonina, 'enega debanaya sisa'una. Ta wate 'oama esaesa si'ewena ga 'enega sie'oamena, ³ ga muliyega simai selabenaya ga 'ena sigwae, "Kamatoki, 'oyo me Yudia 'idi kini, aga?" Ta wate nimadiyega sisapina.

⁴ Ta Pailato 'iapwesa limanama ga boda 'ediya 'igwae, "Wa'ita tai nina gete ya'au'ewa apwesenama 'emiya, be wada mwalatoni 'aene nige ya 'ebweu 'ina loegesi yalobaloba."

⁵ 'Enega Yesu ma 'ana peyaula ta wate ma 'ana 'oama esaesa 'iapwesama. Ta wate Pailato boda 'ediya 'iona, 'igwae, "Tai nina gete wa'ita."

⁶ Ta totaliyao 'idi 'inapwanao, ta wate 'idi toguinuwo, tuta nina Yesu si'itena, sibwau, sigwae, "Watutu epa'iyeye kelose 'enaya!"

Ga Pailato 'ediya 'iona, "Taumi wada tauye be wada tutu epa'iyeye, manuna 'abo'agu nige ya 'ebweu 'ina loegesi yalobaloba."

⁷ *Ta me Yudia nidi siona limana, sigwae, "Ima lina nadigega be 'ida mwawasa, manuna 'ikabo 'aene tauna Yaubada natuna."

⁸ Ta ona gete Pailato 'inonona ga 'imatauta sinabwana. ⁹ *'Enega Yesu 'i'au'ewa limena 'ina anuwaya ga 'ienaidena, 'igwae, "Oyo mane 'enega 'umai?" Ta Yesu nige ya 'ie'ie'isa.

¹⁰ 'Enega Pailato wate 'ena 'iona, "Nige ya 'igu enaida 'ue'isai, aga? Ta 'uda mwalatonigu 'aene 'abo'agu ma igu lina be sida 'etoli'amiyo nai sida loemwawasiyo?"

¹¹ *Ta Yesu 'igwae, "Nige ya 'ebweu wate 'imu lina 'eguya 'imiyami 'abo nige ya Yaubada 'emuya 'itagwatagwala. Ta 'uda mwalatoni 'aene tai nina 'itagwalegu 'imu lina 'enaya, tauna 'ina to'umalina sinabwa wawasae, ta 'oyo tupwana."

¹² *Ta Pailato ona nina 'inonona ga nuwanuwana sinabwana be Yesu 'ida li'ami, ta me Yudia nidi geya nuwadi, 'enega sibwau toitoila, sigwae, "Eguma tai nina 'uli'ami, 'oyo nige ya Sisa 'ana tolema, manuna tai nina 'iona 'aene tauna kini, 'enega tamwalatonina 'aene tauna Sisa 'ana talauwala."

¹³ Ta Pailato ni'atu 'idi ona 'inonodi, 'enega Yesu 'i'au'ewa apwesena ga Pailato nina 'imiyatowa 'ebeloina da'wa 'enaya. Sena nina me Yudia 'enadiyega sieesena Gabada. ¹⁴ Ta ni'atu 'asuoleole, be muliyega mali 'asiyataya Ataona masulina si'a'ani.

'Enega Pailato me Yudia 'ieonedi, 'igwae, "Wa'ita 'imi kini gete."

¹⁵ Ta taudi sibwau, "Watauye be watutu epa'iyeye kelose 'ena."

'Enega Pailato wate 'ediya 'ienaida, "Mwa'adega 'imi kini tauna, ta 'aene 'ada loemwawasi?" Ta totaliya sinabwadi 'ina ona sie'isena, sigwae, "Ima kini tuga Sisa namo."

¹⁶ 'Enega Pailato 'ediya 'itagwala be 'aene Yesu sida tutu epa'iyeye kelose 'enaya.

Yesu situtu epa'iyena kelose 'enaya

(Madiu 27:32-44; Maki 15:21-32; Luke 23:26-43)

¹⁷ 'Enega tolosaiyao nidi Yesu sigiyaina ga sitauyena. Yesu tauna 'ana kelose 'i'aalina ga ma'ena sitauya 'ebweu sena 'ena, 'ana esana 'Bulubulu', 'ena Yudia nate Goligota. ¹⁸ Ga gote 'ena situtu epa'iyena 'ana kelose 'ena.

* **19:7:** 1 Loi 24:16; Yo 5:18 * **19:9:** Md 27:12; Lu 23:9 * **19:11:** Yo 10:18; Gu 2:23; Lo 13:1

* **19:12:** Lu 23:2; Gu 17:7

Ta tai 'eluwa wate situtu epa'iyedi ga sietoolodi, 'ebweu 'atainega ta 'ebweu gegeuminega, ta Yesu gamwagamwanidiya. ¹⁹ Pailato 'ebweu pweppwai ni'atu 'i'etoladina ga kelose debanaya sigiepa'iyena, 'ana 'etoladi nadigega 'igwae, “Me Yudia 'idi kini gete, tauna Yesu goma Nasaleta.” ²⁰ Ta sena nina 'ena Yesu sigiekelosenaya nigeaya 'edasola Yelusalema 'enega, 'enega me Yudia yaudi 'etoladi nina sisawena, manuna 'enana 'etoi 'ediyega si'etoladina, 'ena Yudia be 'ena Loma, ta wate 'ena Gilisi.

²¹ 'Enega totaliyao 'idi 'inapwanao simai ga Pailato 'enaya sigwae, “'Inapwana, to'ase manuna 'u'etoladina 'aene me Yudia 'idi kini? Ta esi 'u'etoladi be 'uda gwae, “Tai gete 'iona 'aene tauna me Yudia 'idi kini.’ ”

²² Ga Pailato 'ediya 'iona, 'igwae, “Geya'abo yasa'usa'u gelase. Tuwa tuga nadigega 'imiyami.”

²³⁻²⁴ *'Enega tolosaiyao nidi site ata taudi Yesu sigiekelosenaya, ga 'ana 'oamao si'ewedi ga sieguyaiyedi taudimo 'ediya. Ta 'ana tala'apwala si'ewena ta taudimo 'ediya sigwae, “Geya'abo tasabusabui, manuna 'oama sinabwana ta bababana, ta nigeaya 'ebweu wate 'ana tubwemo. 'Enega nai 'ebweu esaesasala 'enega tada ulaesinuwa, be 'abo yaita 'inunugana tauna tala'apwala nina 'ida 'ewa.”

Gete 'enega be Buki Tabu 'ina simana 'ida apwesa 'ai'aila, manuna 'igwae, “'Agu 'oamao sieguyaiyedi, ta 'agu tala'apwala manuna siulaesinuwa.”

'Enega tolosaiyao nidi nadigega siguinuwenana.

²⁵ Ta Yesu 'ana kelose selabenaya iine site ata sitootoolo, nate taudi Yesu sinana matasina ta wate mali Meli tauna Kilopa mwanena, ta wate Meli Magidala. ²⁶ Gote 'ena Yesu 'isanamwa'uta ga sinana be iine nidi ma'ena 'i'itedi, ta wate 'ina tonono nina gosiya 'ai'ailina 'i'itena. 'Enega sinana 'ena 'igwae, “Sinagu, tai nate natuyo.”

²⁷ Ta wate tai nina 'ena 'igwae, “Gosiyagu, nate sinayo.” Gote 'ena Yesu 'ina mwawasa mulinaya tai nina Yesu sinana 'i'au'ewena 'ina 'asaya ga 'i'ita'i'isina.

Yesu 'ina mwawasa

(Madiu 27:45-56; Maki 15:33-41; Luke 23:44-49)

²⁸ *Gete 'ena Yesu 'imwalatonina 'aene yage yaulyaudi ni'atu 'ilosalonidi, 'enega 'igwae, “Tona'agu 'iyapasa”. Be ona gete 'enega Buki Tabu 'ina simana 'ida apwesa 'ai'aila. ²⁹ *Sena nina 'ena oine mayumayuyuna makeigana sisa'una, 'enega balou si'ewena ga bwasi nina 'ena siepwasena, ga 'ebweu kaiwe 'ana esana isopa matanaya sibadiyena, ga sie'etotu'eyena Yesu 'awanaya, ta 'enega 'isokuku.

³⁰ *Ta muliyega Yesu 'igwae, “Ni'atu.” 'Enega 'otona 'i'eno'una, ga yawasina 'igumwala.

Yesu lesulesuna sibatina

³¹ *'Enega me Yudia 'adi toanuganao nidi sitauya Pailato 'ena, ga sisida 'abo sawesawenaya 'ida tagwaledi be tomotai nidi kelose 'ediya situtu epa'iyediya 'aedi sida lasadi be sida mwawasa manini, be 'enega 'adi keloseyega sida 'aala mwa'utedi, manuna ni'atu simwalatonina 'aene 'idi 'asiyata sinabwana selabenaya be 'ena siapwesa, 'enega geya nuwadi be tomotai nidi sida miyami kelose 'ediya 'idi Sabate nina 'ena. ³² 'Enega Pailato 'itagwala, ga 'aidi tolosaiyao 'ietunedi kelose nidi 'ediya, ga tai 'ebweuna 'aena sigimi lasena ga 'imwawasa, 'enega wate mali tai 'aena

* **19:23-24:** Sam 22:18 * **19:28:** Sam 22:15 * **19:29:** Sam 69:21 * **19:30:** Yo 4:34 * **19:31:** 2 Loi 21:22-23

silasena ga 'imwawasa. ³³ Ta wate simai Yesu 'ena ga si'itena tauna ni'atu 'imwawasa, 'enega nige ya 'aena silasalasadi. ³⁴ Ta tolosaiya 'ebweu gita 'igilagasina ga Yesu lesulesunaya 'ibadina, ga lala be bwasi sidau.

³⁵ *'Abo'agu 'ana tomuliya 'ebweu ga mataguyega ya'itena, 'enega gete manuna yaonaona 'emiya, be ona 'ai'aila nidi getedi wada mwalatonidi be 'enega wada emisa. ³⁶ *Yage nidi gete ni'atu siapwesa be 'enega Buki Tabu 'ina simana 'ida apwesa, tuta nina 'igwae,
“Geya'abo sa'i lulunao silasalasadi.”

³⁷ *Ta wate Buki Tabu nina 'ebweu 'ina simana 'igwae,
“Tai nina sibadinaya ma'etamo siduneye.”

Yesu 'ana sa'u'ali'ali

(Madiu 27:57-61; Maki 15:42-47; Luke 23:50-56)

³⁸ *Ga yage getedi sigumwala, ga tai 'ebweu 'imai, ga Yesu kokowana Pailato 'ena 'isidena. Tai nina goma Alimatia 'ana esana Yosepa, ta wate tauna 'ebweu Yesu 'ana tomuliya kwaikwaiyina, manuna me Yudia 'idi toanuganao 'imatautedi.

'Enega Pailato 'itagwala, ga Yosepa 'imai ga Yesu kokowana 'igita'ina, ga 'isa'u mwa'utena ga 'i'ewena. ³⁹ *Ta Nikodimo wate 'imai ga Yosepa 'ilemena. Tauna Nikodimo nina lowa Yesu 'ena 'itauya boiboia ga si'awagwae. Nikodimo bunama sinabwana ta mwauna 'ime'ena, 'ana mwau nadigega tai 'ana mwau, ta bunama nina solanaya mulo ta aloe si'einisina. ⁴⁰ 'Enega tomotai nidi 'eluwa Yesu kokowana si'ewena ga bunama nina 'enega sibunamina, ta kaleko wakewakekena ta dudulana si'ewena ga bunama nina 'ana tupwa Yesu kokowana ma'iyana sinugwena, nadigega tuga me Yudia 'idi sa'u'ali'ali be 'idi gibubuna kokowa manudi.

⁴¹ Ta Yesu 'ina 'ebe mwawasa nina selabenaya 'ebweu 'o'ai, ta 'o'ai nina 'enaya 'ebweu 'ali'ali auwauna 'imiyami, ta 'enaya nige ya 'ebweu kokowa sida sa'una. ⁴² 'Enega 'ali'ali nina 'enaya Yesu kokowana sisa'una, manuna selabenaya, ta wate me Yudia 'idi Sabate 'iloselabena.

20

Yesu 'ina tooo limana

(Madiu 28:1-8; Maki 16:1-8; Luke 24:1-12)

¹ Ta ni'atu wiki 'ana gimi'asiyata 'imai ga gonamapumapuya Meli Magidala 'imai 'ali'aliya ga 'ana 'auboda gulewa 'i'itena 'ali'ali 'awanega ni'atu sipuli ilena.

² *'Enega 'ipili ga Yesu 'ina tononoyao 'ediya 'iona, 'igwae, “Ni'atu 'Inapwana si'ewa apwesena 'ali'aliyega, ta mwa'o nai sisa'una.” Tonono nidi Saimoni Pita be Yesu gosiya 'ai'ailina.

³ 'Enega siteluwa nidi sitoolo ga sitauya 'ali'aliya, ⁴ ta 'idi tauya 'enaya sipilipili, ga Yesu gosiya 'ai'ailina 'ipili waiwai ga 'inugana 'ali'aliya, ⁵ ga 'ali'ali 'ena 'ikopu sanalugu ga kaleko daisidimo 'i'itedi simiyami, ta nige ya 'ilugulugu 'ali'ali solanaya.

⁶ 'Enega Saimoni Pita wate mulinega 'ipilima ga palupaluna 'ilugu 'ali'ali solanaya, ga tauna wate kaleko nidi 'eluwa 'i'itedi, ⁷ 'ebweu debana 'ana wadu ta wate oona maibo'ana 'ana wadu, ta debana 'ana wadu nina tuwa tuga 'etamo paipaimina 'i'itena, tupwana 'imiya dumaduma oona 'ana wadu 'enega.

* 19:35: Yo 21:24 * 19:36: Sia 12:46 * 19:37: Et 1:7 * 19:38: Yo 7:13 * 19:39: Yo 3:1-2
* 20:2: Yo 13:32

8 Ta muliyega tai nina tauna 'ali'aliya 'igimiapwesa 'ilugu Pita 'ena, ga tauna wate kaleko nidi 'i'itedi ga 'i'awa 'ai'aila. 9 *Ta esi nigeaya sinuwanuwa sabwaleni Buki Tabu 'ina simana nina 'igwae, 'To'etoseyana nina mwawasega 'ida tooo limana.' 10 Gote 'enega tonono nidi siila 'idi anuwaya.

*Yesu 'ina apwesa Meli Magidala 'ena
(Madiu 28:9-10; Maki 16:9-11)*

11 Ta Meli nina taunamo 'ali'ali selabenaya 'itootoolo ta 'idedo, 'enega tuwa tuga ma ina dedoi 'ali'ali nina 'ena 'ikopu sanalugu, 12 ga aniloseyao 'eluwa 'i'itedi, 'adi 'oamao wakewakekedi Yesu 'ina 'ebe'eno 'ena simiya-towa, 'ebweu debanega ta 'ebweu 'aenega.

13 'Enega siteluwa nidi Meli sieonena, 'sigwae, "To'ase manuna 'udedoi?" Ga 'ieonedi, "Igu 'Inapwana 'ali'aliyega si'ewa apwesena ga nigeaya yamwalamwalatoni mane 'ena sisa'una."

14 *Ta 'ina ona gete mulinaya 'isanaila, ga Yesu 'i'itena selabenaya 'itootoolo, ta nigeaya 'imwalamwalatoni 'aene tauna Yesu.

15 Ta Yesu Meli 'ienaidena, 'igwae, "Waine, to'ase manuna 'udedoi? Ta yaita 'u'ebe'ebese?"

Ta Meli 'ina nuwanuwa 'aene bagula nina 'ana to'ita'i'ita, 'enega 'ena 'igwae, "Inapwana, 'eguma 'oyo 'u'aala apwesena, 'uda eonagu mane 'ena 'usa'una, be yada 'ewalima."

16 'Enega Yesu Meli 'ana esana 'i'inanena, 'igwae, "Meli!" ta Meli 'isanasakowasi ga 'ena 'igwae, "Labonai!" Me Yudia 'enadi nate 'ana gibui "Ena'i."

17 *Ta Yesu wate 'ieonena, 'igwae, "Geya'abo 'ugitogitoogu, manuna 'etamo nigeaya yatu'etu'e Tamagu 'ena. Ta 'utatauya be tasigwao 'ueonadi 'aene 'abo'agu 'iabe yatutu'e Tamagu 'enaya, 'omi wate Tamami, ta 'igu Yaubada ta wate 'omi 'imi Yaubada."

18 'Enega Meli Magidala 'itauya ta tononoyao 'ediya 'isimana, 'igwae, "Inapwana ni'atu ya'itena." Ta wate Yesu 'ina ona 'enaya 'isimana apwesedi tonono nidi 'ediya.

*Yesu 'ina apwesa 'ina tononoyao 'ediya
(Madiu 28:16-20; Maki 16:14-18; Luke 24:36-49)*

19 Ta ni'atu wiki 'ana gimi'asiyata nina 'asuinuwanuwaya, Yesu 'ina tononoyao anuwa 'ebweu 'ena silugu, ga 'awa sigibodena, ta solanaya simiyami, ma idi matauta me Yudia manudi. 'Enega Yesu 'imai ga gamwagamwanidiya 'itoolo, ga 'ediya 'igwae, "Geya'abo wamatamatauta."

20 *Ta muliyega nimana be lesulesuna 'ie'itedi, ga tononoyao sigwausowala manuna 'idi 'Inapwana ni'atu si'itena.

21 *Ta Yesu wate 'ediya 'igwae, "Geya'abo wamatamatauta. Tamagu tauna 'ietuneguma, ta 'abo'agu wate nadigega yada etunemi."

22 Ta 'ina ona mulinaya ga yawasina 'imu'ebalena 'ediya ta wate 'ediya 'iona, "Yaluyaluwa Tabuna wa'ewa, 23 be 'abo tomotai 'idi to'umalinao wanuwataudi Yaubada wate 'inuwataudi, ta 'eguma nigeaya wanuwatanuwataudi 'ediya tuga sida miyami."

Tomasi 'ina 'awakabokabo

24 *Ta Tomasi tauna 'ebweuna tononoyao site tuwelo 'ediyega, ta 'ana esana 'eluwena Didiluwaluwa. Tomasi nina nigeaya gosenao ma'edi tuta

* 20:9: Gu 2:24-32 * 20:14: Lu 24:16; Yo 21:4 * 20:17: Ib 2:11-12 * 20:20: Yo 19:34, 16:22; 1 Yo 1:1 * 20:21: Yo 17:18 * 20:24: Yo 11:16, 14:5

nina Yesu 'imai. 'Enega muliyega Tomasi 'imai ga gosenao 'ena sisimana, sigwae, “'Ida 'Inapwana ni'atu 'a'itena.”

²⁵ Ga tauna 'iona, 'igwae, “Yee! Nate tuga kabo, ta esi 'abo'agu 'eguma nimana kainumuyega situtu epa'iyedi 'awa'iya'iyaena ya'itadi be yagitoodi, ta wate lesulesunana sibatina 'ena nimagu yasa'uluguyei, be 'enega yaemisemi.”

²⁶ Ta ni'atu wiki 'ebweuna 'igumwala, ga wate tonono nidi anuwa nina 'ena siegogona limana ga solanaya simiyami, Tomasi nina ma'ediya, ta 'awa sigibodedi. 'Enega Yesu wate 'iapwesa ga gamwagamwanidiya 'itoolo, ga 'ediya 'igwae, “Geya'abo wamatamatauta.”

²⁷ Ta Tomasi 'ena 'iona, “Gete nimagu, 'u'ita, be nimayo 'uda sa'udi we'iwe'iyaya nidi 'ediya, ta wate nimayo 'uda sa'uluguye lesulesuguya, be 'enega 'uda emisegu, ta esi geya'abo 'u'awa'awa kabokabo.”

²⁸ 'Enega Tomasi 'igwae, “'Oyo 'igu 'Inapwana ta 'igu Yaubada.”

²⁹ *Ta Yesu 'ieonena, 'igwae, “Tomasi, ni'atu 'u'itegu 'enega 'uemisegu, aga? Ta 'uda mwalatoni 'aene yaisigedi taudi nige ya si'ita'itagu ta tuwa tuga siemiemisegu, taudi tuta yauna ma idi gwausowala.”

Buki gete 'ana 'etoladi manuna

³⁰ *Yesu ni'atu we'iwe'iyaya yaudi 'iguinuwedi 'ana tomuliyao matadiya. Maibo'adi nige ya 'eto'etoladidi buki gete 'ena, ³¹ *ta tuwa tuga pu'epu'edimo ya'etoladidi be wada sawadi be wada mwalatoni be wate Yesu wada emise 'aene tauna To'etoseyana nina, Yaubada natuna, be 'enega Yesu 'ana esanega yawasimi ataya wada 'ewa.

21

Yesu 'ina apwesa 'ina tononoyao tuwelo 'ediya

¹ (1,14) Ni'atu Yesu maluwa tauna 'ie'itaena 'ina tononoyao 'ediya, ta wate gete 'etonina 'ina apwesa 'ediya, ta gete tuga tononoyao sigomagomana Ola Taibilia 'ena, ga 'iapwesa 'ediya.

² Gete nadigega 'ina apwesa 'ediya. Ta tononoyao nidi getedi Saimoni Pita be Tomasi, tauna sieesena Didiluwaluwa, be Nataniela, tauna 'ina 'asa Kena, nate Galili solanaya, ta wate Sebedi natunao, be wate 'eluwa tononoyao ma'ediya.

³ Gote 'ena Saimoni Pita tonono nidi 'ediya 'iona, 'igwae, “Gosegwao, nai yatatauya be yagogomana.”

Ta wate sigwae, “O, bobo'ana, tawai.”

Ga maibo'adi waga sigeluna ga sineya, ta boiboi nina gote 'ena sigomagomana ga silomasalina, ta nige ya 'ebweu iyana si'ona'ona. ⁴ Ta ni'atu tomwa 'iulisina ga tononoyao Yesu si'itena le'awaya 'itootoolo, ta nige ya simwalamwalatoni 'aene tauna Yesu.

⁵ *'Enega Yesu 'ediya 'igwae, “Tasigwao, 'eisa iyana wa'onedi?”

Ga sigwae, “Kakae.”

⁶ *Ta wate 'ediya 'igwae, “Gomana wayauye waga 'atainega be iyana wa'onadi.” 'Enega 'idi gomana siyauyena ga iyana yau wawasae si'onedi, ga nige ya sawesawediya be gomana si'abi.

⁷ Gote 'ena Yesu 'ina tonono nina tauna gosiya 'ai'ailina Pita 'ena 'iona, 'igwae, “Gosiyagu, gote tauna 'ida 'Inapwana nina.”

* 20:29: 1 Pi 1:8 * 20:30: Yo 21:25 * 20:31: Yo 3:15; 1 Yo 5:13 * 21:5: Lu 24:41 * 21:6: Lu 5:4-7

'Enega Saimoni Pita 'inonona 'aene 'idi 'Inapwana nina, ga 'ana 'oama 'i'otena, manuna bwala daisinamo 'igomagomana, 'enega 'isobu ni'uya. ⁸ Ta Yesu 'ina tononoyao maibo'adi sineyama ga gomana ma iyanidi wagega silisinama, ga sisuya dabalaya, manuna le'awa nigeya 'edasola. ⁹ Ta ni'atu tonono nidi dabalaya sisuya ga kalikau 'enaya si'itena iyana be beledi 'isa'u baledi."

¹⁰ Ga Yesu wate 'ediya 'igwae, "Eisa wate 'ami iyana nidi wame'edi be tasa'u baledi?"

¹¹ Ta Saimoni Pita waga 'ena 'igelu ga gomana dabalaya 'i'abi lagaena, ta gomana nina iyana maibo'ana 'imaa 'ai'aila, ga 'ana maibo'ana nadigege analedi be pipiti tili, ta wate sinabwadi, ta gomana nigeya 'i'esa'esabu.

¹² Ga Yesu 'ediya 'igwae, "Wamai be wadinagwala." 'Enega simwala-tonina 'aene tauna tuga 'idi 'Inapwana nina, ta nigeya 'ebweu yaita 'ediyege 'ida enaida 'aene, "Yaita 'oyo?" manuna ni'atu simwalamwalatoni. ¹³ 'Enega Yesu 'inao ga beledi be iyana 'i'ewedi ga 'ina tononoyao 'i'ebwa'edi. ¹⁴ *(-)

Yesu be Pita 'idi eonaona

¹⁵ *Ta 'idi loepa'ala mulinaya, Yesu Saimoni Pita 'ienaidena, 'igwae, "Saimoni 'oyo Yoni natuna, 'imu oboboma sinabwana 'eguya, ta taudi getedi tupwana, aga?"

Ga Pita 'igwae, "Inapwana ni'atu 'umwalamwalatonigu 'aene yaobobomemu."

Ta Yesu 'iona, "Igu lamiyao 'uda 'ita'i'isidi."

¹⁶ *Ta Yesu wate 'ieona limena ga 'igwae, "Saimoni 'oyo Yoni natuna, 'uobobomeguya?"

Ga Pita 'igwae, "O, ni'atu 'umwalamwalatonigu 'aene yaobobomemu."

'Enega Yesu 'iona, "Igu sipiyao 'u'ita'i'isidi."

¹⁷ Ta Yesu wate 'ina ona 'etonina Pita 'ena 'igwae, "Saimoni, 'oyo Yoni natuna, 'uobobomeguya?"

Ga gote 'ena Pita nuwana 'imwau, manuna Yesu 'ienaenaida matoi 'enaya, 'igwae, "Uobobomeguya?"

Ta Pita 'iona limana ga 'ena 'igwae, "Inapwana yage yauyauna 'umwalamwalatonidi, 'enega 'umwalatonigu 'aene yaobobomemu."

Ga Yesu wate 'ena 'iona, 'igwae, "Igu sipiyao 'u'ita'i'isidi. ¹⁸ *Ta yaona 'ai'aila 'emuya 'aene 'imu tuta gwama 'ena, tauyo 'amu 'oama 'u'ote'ote be to sena 'ena nuwanuwayo be 'utatauya 'uda tauya tuga, ta 'abo tuta nina 'ue'ina'ina'panwanya nimayo 'uda yasitoto be mali tomota 'amu 'oama sida e'oteyo, be to sena nina 'ena geya nuwayo 'utatauya, sena nina 'ena sida tauyeyo." ¹⁹ Ona gete 'enega Yesu 'ili'ali'ama Pita 'ina mwawasa manuna, be 'ina mwawasa nina 'enega Yaubada 'ana esana 'ida giesinabwa. 'Enega Yesu wate Pita 'ena 'igwae, "Uda muliyegu."

Yesu ma ina tononoyao 'idi eonaona gosedi Yoni manuna

²⁰ *'Enega Pita 'isanaila, ga 'ebweu tonono nina Yesu gosiya 'ai'ailina 'i'itena, tauna 'e'ai 'ana tutaya Yesu selabenaya 'i'eno ilaila, ga 'ienaidena, 'igwae, "Inapwana, yaita tauna 'amu tosipupu nina?" ²¹ Ga Pita tai nina 'i'itena, 'imulimuliyedi ga 'iona, "Inapwana, tai gete mwa'adega 'ana lolina?"

* **21:14:** Yo 20:19, 26 * **21:15:** Md 26:33 * **21:16:** 1 Pi 5:2 * **21:18:** 2 Pi 1:14; Yo 13:36
* **21:20:** Yo 13:23-25

22 'Enega Yesu Pita 'ina ona 'ie'isena ga 'igwae. “'Abo nuwanuwagu be tauna 'ida miyami be 'ana laba yailama nate nigeya 'ebweu wate to'ase 'emuya, ta 'oyo tuga 'uda muliyegu.”

23 Ta Yesu 'ina tononoyao 'ina ona gete sinonona, 'enega taudimo 'ediya sionaona manuna 'idi nuwanuwa 'aene tonono nina geya'abo 'imwawamwawasa. Ta Yesu gete nadigega nigeya 'ionaona'esa, ta esi 'igwae, “'Abo nuwanuwagu be tauna 'ida miyami be 'ana laba yailama, nate nigeya 'ebweu wate to'ase.”

24 *Tonono nina gete tauna yage gete manudi 'isimana ta wate tauna ona nidi 'i'etoladidi tetela gete 'enaya, ga tamwalatonina to'ase 'isimantedi ona 'ai'aila maibo'ana.

25 *Ta ona'ai'aila, Yesu 'ina guinuwa yau wawasae simiyami, ta 'abo 'ina guinuwao nidi maibo'adi ta'etoladidi, yanuwena bale'u maibo'ana buki daisinamo, be geya'abo tetelina taloeloegumwali.

* 21:24: Yo 19:35 * 21:25: Yo 20:30

YESU 'ANA TOSIMANAO 'IDI GUINUWA

Luke 'ina buki 'eluwena gete ga 'iemwasalina Yesu 'ina toololimana be 'ina tu'e galewaya manudi, ga muliyega Yaluyaluwa Tabuna 'iebusi ga 'ana tomuliyao 'igiewaiwaiyedi, 'enega siloguguya ta paisewa waiwaiidi Yesu 'ana esanega siguinuwedi. 'Aina tapwalolo 'ana toanuganao sieta-lauwaledi, ta tuwa tuga siewaiwai ga tomota yau wawasae Yesu tetelina siemisena ga sibapitaiso.

Muliyega 'adi talauwala sinabwana, 'ana esana Saulo, 'inuwa'ebuni ga 'ietosimana Yesu manuna, ga 'isakosakowasi sena yaudi 'ediya, ta 'iloguloguguya Yesu tetelina, ga 'ana laba me Yudia 'idi toanuganao Paulo nina siwasegigiyena ta nuwanuwadi siloemwawasi. Ta esi me Loma Paulo si'etoseyena, ga si'au'ewena Loma 'enaya sabi etala 'idi toloina sinabwana, Sisa, matanaya.

Paulo, tuta nina deliya 'imiyami, tokelasiyao 'idi letao 'i'etoladidi, nate me Epeso be me Pilipai be me Kolose 'idi letao, be Pilimoni 'ina leta, be wate Timoti 'ina leta 'eluwena.

Yesu 'ionaupaupa Yaluyaluwa Tabuna manuna

¹*Tiopilo ye, buki nina ya'etoladi nukanena solanaya Yesu 'ina guinuwa be 'ina e'itao, ²*tuta nina bale'uya 'imiyami 'ana laba Yaubada 'i'au'ewa tu'eyena galewaya. Yesu nina 'ina mwawasa mulinaya, mayawasina 'iapwesa 'ana tosimanao esiesinuwadi 'ediya, ga Yaluyaluwa Tabuna 'ina waiwaiyega 'adi loina 'i'ebwa'edi. ³*'Asiyata poti soladiya 'iapweapwesa 'ediya, ga 'ebe'ita yaudi 'ie'itedi, 'enega 'ina toololimana si'awa 'ai'ailena, ta Yaubada 'ina loina manuna 'ie'itedi.

⁴*'Etamo ma'ediya simiyami ta 'adi loina 'i'ebwa'edi, 'igwae, "Geya'abo Yelusalema wapilipilisine, ta esi Tamadai 'ina onaupaupa nina lowa yaeonemiya manuna wayamwayamwa. ⁵*Wanuwa'i'isi 'aene Yoni bwasiyega 'igiebpitaisoemi, ta 'asiyata nigeya yauna simiyami be 'omi 'imi bapitaiso Yaluyaluwa Tabuna 'enega wada loba."

Yesu 'itu'e galewaya

⁶'Ebweu tuta Yesu ma 'ina tononoyao simiya egogona, ta sienaida 'enaya, sigwae, "'Inapwana, sawesawenaya be gete tuga 'abo'ada me Isileli 'uanuganeda be taudamo taloina limaneda?"

⁷*Ta Yesu 'igwae, "Tamagu tauna 'iloiloina, ta nigeya sawesawenaya be 'omi wamwalatoni to tuta 'ina loinao nidi 'ida guinuwedi. ⁸*Ta 'omi esi ma'etamo Yaluyaluwa Tabuna 'imamai be 'igiewaiwaiyemi, be manugu wada etosimana Yelusalema 'enaya, be Yudia ta Samelia 'asanao maibo'adi 'ediya, be wate bale'u maibo'ana 'ediya."

⁹Ni'atu 'ina ona getedi 'ilosalonidi, ga matadiyega Yesu si'itena 'itu'e galewaya, ta pwana solanaya 'ikwaiya. ¹⁰Ni'atu 'ipilisinedi, ta 'etamo sidunedune galewaya, ga tai 'eluwa ma 'adi 'oama wakewakekedi selabediya sitoolo, ¹¹*ga sigwae, "Me Galili ye, to'ase manuna wadunedune galewaya? Yaubada ni'atu Yesu nina 'i'au'ewena galewaya, ta ma'etamo

* **1:1:** Lu 1:1-4 * **1:2:** Lu 24:49-51 * **1:3:** Lu 24:36-45 * **1:4:** Lu 24:49; Yo 14:16-17 * **1:5:** Md 3:11 * **1:7:** Mk 13:32 * **1:8:** Md 28:19; Gu 2:32, 5:32; Ep 3:16 * **1:11:** Lu 21:27; Et 1:7

'imwa'uta limanama, be 'ina mwa'utama 'ana 'ita 'etamo nadigega 'ina tu'e nina ni'a wa'itena.”

Yudasa 'ana lopa'elu

¹² 'Enega 'oya 'ana esana Olibe 'enega siila ga sitauya Yelusalema, nate nigeaya 'edasola, nadigega tomota siadadana 'asiyata Sabate 'enaya. ¹³ Ga silugu 'idi anuwaya ga situ'e anuwa etaninaya, taudi Pita be Yoni be Yemesa be Anidulu be Pilipi be Tomasi be Batolomiu be Madiu be mali Yemesa (tauna Alipio natuna) be Saimoni (tauna lowa togewana 'ebeloina manuna) be Yudasa (tauna Yemesa natuna). ¹⁴ Maibo'adi getedi 'idi 'atetagwalega sisidasida Yaubada 'ena, iine ma'ediyao, be Meli, tauna Yesu sinana, be Yesu tasinao wate ma'ediyao.

¹⁵ *Boda nidi 'adi yau nadigega wani analedi be tuweniti, ga 'ebweu 'asiyata 'enaya Pita gamwagamwanidiya 'itoolo ta 'ieoned, 'igwae, ¹⁶⁻²⁰ **“Tasigwao, lowa Debida 'ina ona Yaluyaluwa Tabuna 'i'ebwa'ena Yudasa manuna, ta Buki Tabu 'ena 'imiyami. Yudasa nina lowa ma'edai taetosimana Yesu manuna, ta sa'i 'ida 'Inapwana 'isipupuyena ga 'i'ebwayaena Yesu 'ana talauwalao nimadiya. Ta 'ebweu wali Buki Tabu solanaya Debida 'ina ona Yudasa manuna, gete nadigega 'igwae,

'Ina 'asa 'ida wabolebole, be geya'abo 'ebweu yaita tomota 'enaya 'ida miyami.'

Ta wate 'igwae,

'Ana lopa'elu tauna 'ina paisewa 'ida 'ewa.'

'Enega 'ilobwenena be ona gete 'ana mwalatoi 'ai'aila 'ida apwesa.”

Pita 'ina ona gete nadigega manuna Yudasa ni'atu 'imwawasa. Tauna lowa 'ina guinuwa to'umalina 'ana maisa 'enega bwa'a 'ieginwanena, ga bwa'a nina solanaya 'ibe'u sanamwa'uta, ga gamwana 'ilosabuyena, ta diyana maibo'ana 'iapwesa, ga tetelina me Yelusalema maibo'adi sinonon-aya, ga 'enadiyega bwa'a nina sieesena “Akelidama,” ta 'ana mwalatoi “Bwa'a lala.”

²¹ Ta wate Pita 'igwae, “'Enega Yudasa 'ana lopa'elu tada 'ebese, ta 'ilobwenena be tai nina lowa ma'edai tamiyamianaya tuta maibo'ana ²² Yesu 'ina bapitaiso Yoni 'enega ga 'ana laba 'ina tu'e galewaya, 'ina sakowasi maibo'ana 'ediya, be tai nina ma'edai tada simana Yesu 'ina toololimana manuna.” ²³ 'Enega tai 'eluwa 'adi esanao sigilagasidi, 'ebweu Yosepa, tauna sieesena Basaba, tauna wate sieesena Yusito, ta 'eluwena tai 'ana esana Mataya. ²⁴ 'Enega sisidasida Yaubada 'ena, sigwae, “'Inapwana ye, 'oyo tomota maibo'ama 'ima nuwanuwa 'umwalamwalatonidi, 'enega 'imu esinuwa tai 'eluwa getedi 'ediyega 'ue'itae 'emaya ²⁵ be Yudasa 'ana lopa'elu, be tauna 'ietoguinuwa be 'ietosimana Yesu manuna, manuna Yudasa paisewa nina 'ipilisinena ga 'itauya tauna 'ina senaya.” ²⁶ 'Enega siulaesinuwa* ga Mataya 'ana esana 'inugana, 'enega tauna 'ilugu Yesu 'ana tosimanao site ilebeni nidi ma'ena, ga ma'ediya siguinuwa.

2

Yaluyaluwa Tabuna 'ina mai

¹ *Ga muliyega 'emasula 'ana esana Penitikosi 'ana 'asiyata 'enaya Yesu 'ana toemisao maibo'adi ni'atu sideli egogonama, ² ga anuwaya simiyamiya, ta galewega 'ebweu dudu 'atuwa wediliya sinabwana

* **1:15:** Sam 41:9 * **1:16-20:** Md 27:3-10; Lu 22:22 * **1:16-20:** Sam 69:25, 109:8 * **1:26:** ulaesinuwa: 'Ebweu esasala siesaesasalena be 'abo yaita 'inugana esinuwa 'ida loba. * **2:1:** 2 Loi 16:9-11

sinonona, ga 'idi anuwa solana nigeya sawesawenaya be 'ebweu wate to'ase sida nono, ³ *ta 'ebweu yage si'itena 'ana 'ita kaiwe sabelabeluluna nadigega, ga 'enega sabelulu nidi debadiya sitowa 'ebweuna 'ebweuna. ⁴ *'Enega maibo'adi Yaluyaluwa Tabuna 'iloemaedi, ta sie'ale ga mali 'enana be mali 'enana 'ediyega sionaona, nate Yaluyaluwa Tabuna 'ina waiwaiyega.

⁵ Tuta gote 'enaya totapwalolo me Yudia mali esenega be mali esenega ni'atu simai, ga Yelusalema 'ena simiyami, ⁶ ga dudu nina sinononaya ta sideli egogonama, manuna maibo'adi taudi 'enadiyega 'ebweuna 'ebweuna ona sinonona, 'enega nuwadi 'iowana sinabwana, ⁷ ga sigwae, "Mwa'adega, taudi toona nidi maibo'adi me Galili aga? ⁸ Ta mwa'adega ga 'enega maibo'ada tauda 'enadega sionaona, ⁹ 'enana nidi nate Palitia, be Midia, be Elama, be Mesopotemia 'ana tomiyanao, be Yudia, be Kapadosia, be Ponito, be Esia, be ¹⁰ Piligia, be Pamipilia, be Itipita, be Libia senanao nidi Sailini solanaya simiyami, be taudi Lomega simai, 'aidi me Yudia, ta 'aidi nigeya me Yudia ta esi 'ida tapwalolo 'ena sitagwaledi ma'ediyao, ¹¹ *be wate me Kiliti be me Alebia, ta maibo'ada tauda 'enada dumadumadi be dumadumadi 'ediyega 'idi 'awagwae Yaubada 'ina guinuwa waiwaidi manuna sionaona." ¹² 'Enega maibo'adi ma idi nuwaowana taudimo 'ediya sigwaegwae, "To'ase 'alena ga 'idi guinuwa gete nadigega?" ¹³ Ta sa'i gosediya 'aidi sigwae, "Nai bwasi waiwaiyega siekabaleya."

¹⁴ Ta Pita gosena site ilebeni ma'ena sitoole, ga Pita 'ie'ale ga 'ediya 'iloguguya, 'igwae, "Omi me Yudia be Yelusalema 'ana tomiyanao maibo'ami 'igu ona wada nono, be wada nuwasabwalena, ¹⁵ 'aene 'ima guinuwa gete nigeya bwasi waiwaiyega, manuna ma'etamo gonagona, nigeya numa ekabaleya 'ana tuta. ¹⁶ Ta esi yage gete lowa palopita Yoeli 'igimi simanena, 'iona, ¹⁷ *'Yaubada 'ina simana gete nadigega 'igwae,

"Ma'etamo tuta 'ana 'ebe losalowa 'enaya, yaluyaluwagu yada 'etosiwa tomota maibo'adi 'ediya, be natumiyao me'olotodi nai mewainedi sida loguguya, be 'imi tubuwauyao sida 'enomata'ita'ita, ta 'imi 'inapwanao sida madawala. ¹⁸ Ona'ai'aila, tuta gote 'ena yaluyaluwagu yada siwa 'igu toguinuwa me'olotodi be mewainedi 'ediya, be manugu sida loguguya. ¹⁹ Be 'igu guinuwa 'ebe nuwaowana yada e'itaedi galewaya tomota 'ediya, be wate edeedede bada bale'uya, nadigega lala be kaiwe sabelulu be bwawa, ²⁰ be sinala 'ida guguyoi, be nawalae 'ana 'ita 'ida elala, be muliyega 'Inapwana 'ina 'asiyata 'ebe matauta 'ida apwesa. ²¹ 'Enega 'abo yaisigedi 'Inapwana 'ana esanega sibwabwau 'enaya, 'ida 'etoseyedi tuga." ' ' "

²² *Pita wate 'ieonedi, 'igwae, "Me Isileli 'omi ona gete wada nono, Yesu tauna goma Nasaleta manuna. Yesu nina matamiya Yaubada 'ie'itaena 'aene tauna 'ina toguinuwa nina, manuna Yesu 'ina guinuwa waiwaidi ta 'ebe nuwaowana, Yaubada 'ina waiwaiyega 'iguinuwedi, ta wamwalamwalatonidi manuna gamwagamwanimiya 'iguinuwedi. ²³ *Yaubada lowaenei Yesu nina manuna 'iloina, ga to'ase bale'uya 'ida loba Yaubada 'igimi mwalatonina, ta 'omi wasipupuyena, ga 'imi loinega tomota to'umalidi kelose 'enaya siloemwawasina. ²⁴ Ta Yaubada mwawasa 'ina sena mwauna 'enega 'i'etoseyena, ga 'igietoolo limena, manuna nigeya sawesawenaya mwawasa 'ina senaya 'imiyaataya. ²⁵ *Gete manuna lowa Debida Yesu 'ina ona 'igimi simanena, 'igwae,

* 2:3: Md 3:11; Yo 3:8 * 2:4: Yo 14:17; Gu 4:31, 10:44-46 * 2:11: Et 7:9 * 2:17: Ioe 2:28-32

* 2:22: Yo 3:2 * 2:23: Gu 4:27-28 * 2:25: Sam 16:8-11

'Inapwana ya'itena mataguya 'imiyaataya, ta 'ataiguya 'imiyami, ta 'igiewaiwaiyegu be geya'abo yaneeneta. ²⁶ 'Enega yagwausowala sinabwana ta yatuputupuna, be yanuwayaina 'aene geya'abo bwalagu 'ito'uto'umali.

²⁷ 'Abo'agu 'imu tai esiesinuwagu, 'enega geya'abo yaluyaluwagu 'usa'usa'u ataya tomwawasao 'idi 'asaya, nai bwalagu wate 'imwaulu.

²⁸ Ta esi yawasi bobo'ana 'ina 'eda 'ue'itaena 'eguya. 'Enega matamuya 'uda giegwausowala ataegu.' ”

²⁹ *Ta Pita wate 'igwae, “Tasigwao, ona gete nigeza tubuda Debida manuna, manuna Debida nina tamwalatonina 'aene lowaenei 'imwawasa ga sisa'u 'ali'aliyena, ta gete tuga 'ana 'ali'ali nina bada 'imiyami. ³⁰ *Ta Debida nina palopita 'ebweu, ga Yaubada 'ina onaupaupa waiwaina 'enaya 'inuwa'i'isina 'aene ma'etamo Debida tubuna 'ebweuna Debida nina 'ina 'ebeloina 'ida 'ewa Yaubada 'enega. ³¹ *'Enega To'etoseyana nina 'ina toololimana 'igimi mwalatonina, ga 'ieonena 'aene geya'abo tomwawasao yaluyaluwadi 'idi 'asa 'ena 'imiyamiya ataya, ta wate bwalana geya'abo 'imwaumwaulu.

³² * “Gete Yesu nina ni'atu mwawasega Yaubada 'igietoolo limena, ga 'abo'ama maibo'ama 'a'itena. ³³ 'Enega Yaubada 'igitu'eyena ga tauna 'atainaya 'imiyami, ga tauna Yaluyaluwa Tabu nina Yaubada lowa 'iona upaupaena, ta gete tuga ni'atu 'i'ebwa'ema, 'enega guinuwa gete wa'ita'itadi ta wanononodi, tauna 'enega simai.

³⁴ * “Manuna Debida nigeza tauna 'ina tu'e galewaya manuna 'iona, ta Yesu esi manuna 'iona, 'igwae, 'Yaubada ni'atu 'iona 'igu 'Inapwana 'ena, “'Ataiguya 'uda miyatowa ³⁵ be 'ana laba tuta nina 'amu talauwalao yasa'u ebusiyedi 'aeyo 'ana 'ebesa'u 'ena.” ’

³⁶ “Gete manuna me Isileli maibo'ami wada mwalatoni 'ai'aili 'aene Yaubada Yesu ni'atu 'i'awa 'Inapwanaena be tauna To'etoseyana, tauna Yesu nina ni'atu wagiikelosena.”

³⁷ *Tomota nidi Pita 'ina ona gete ni'atu sinonona, ga manuna sinuwanuwa sinabwana, ga Pita magosenao 'ediya sienaida, sigwae, “Tasimao, ni'atu 'aloesesi. Mwa'adega 'ada guinuwa'esa?”

³⁸ 'Enega Pita 'igwae, “'Imi guinuwa to'umalina 'ediyega wada nuwa'ebuni, be maibo'ami To'etoseyana Yesu 'ana esanega 'ada giebapitaisoemi, be 'imi to'umalinao 'ida nuwataudi, be wate Yaluyaluwa Tabuna 'ida 'ebwa'emi. ³⁹ *Manuna Yaubada 'ina onaupaupa nina 'aene 'omi manumi, be natumiyao wate manudi, be taudi 'edasolaya simiyami manudi, yaisigedi taudi Yaubada 'ibwauyedi 'ena.”

⁴⁰ Ta Pita 'ina ona be 'ina loguguya yauna wate 'ediyega 'isimana, ga 'igwae, “Gosegwao, 'epata gete to'umalina 'enega wa'etoseyemi.”

⁴¹ *'Enega 'asiyata nina 'ena 'aina tomota Pita 'ina ona sinonona ga sibapitaiso, ta 'adi yau nadigeza 'etoi tausani, ⁴² ga sitagwala 'ai'aileidi tosimanao nidi 'idi e'itao 'ediya, ta siegosigosiyana 'ai'aileidi, ta si'e'ai leleleya, ta wate sisidasida Yaubada 'ena.

Toekalesiyao 'idi bubuna

⁴³ *Ta maibo'adi Yaubada si'amayabena, ta tosimanao 'idi guinuwa'o 'ebe nuwaowana ta edeedede yaudi siguinuwedi. ⁴⁴ *Ta toemisao nidi

* **2:29:** 1 Kin 2:10; Gu 13:36 * **2:30:** Sam 132:11 * **2:31:** Sam 16:10 * **2:32:** Gu 1:4, 8, 7:55-56; 1 Pi 3:22 * **2:34:** Sam 110:1 * **2:37:** Gu 16:30-33 * **2:39:** Ep 2:12-13, 17 * **2:41:** Gu 4:4, 5:14 * **2:43:** Gu 5:11-12 * **2:44:** Gu 4:32-35

siegogonedima, ta 'idi gwegweyao sitagwaledi be 'aene tomota maibo'adi 'idi gwegwe. ⁴⁵ Be 'eguma 'idi 'ebeloina 'asaya simiyami siegimwaneyedi, be yage nidi 'adi maisega sieguyaiyedi taudi nigeya 'idi gwegwemo 'ediya. ⁴⁶ *'Enega 'asiyata 'ebweuna 'ebweuna 'ediya ma idi 'atetagwala sitapwat-apwalolo Anuwa Tabu 'enaya, ta taudi 'idi anuwaya ma idi gwausowola si'e'ai egogona, ⁴⁷ *ta Yaubada situputupu. Ta wate pwalu maibo'ana toemisao nidi si'awa bobo'enedi. Ga 'asiyata 'ebweuna 'ebweuna 'ediya Yaubada 'aina tomota wate 'i'eto'etoseyedi, ga toekalesiyao 'adi yau 'isinasinabwa.

3

Tolopegoi sigie bobo'anena

¹ Ga 'ebweu tuta 'asuinuwanuwaya, Pita Yoni ma'iyana silagalaga Anuwa Tabu 'ena sabi sidasida, manuna nate sidasida 'ana tuta. ² *Ta Anuwa Tabu nina 'ana 'awa sieesena Kausala selabenaya, tolopegoi 'ebweu 'imiyami, tauna 'ina tuta tubuwa 'enega ma ina lopegoi, 'enega gosenao 'asiyata 'ebweuna 'ebweuna 'ediya sime'eme'e 'awa nina 'ena be 'iesidasida 'ina mani nai 'ina gwegwe manudi, Anuwa Tabu 'ana toluguyao 'ediya. ³ Ga tolopegoi nina Pita be Yoni 'i'itedi 'iabe silulugu, 'enega lema manuna 'isida 'ediya. ⁴ 'Enega Pita be Yoni siduneyena, ga Pita 'igwae, "Udunema." ⁵ 'Enega tolopegoi nina 'iduneyedi ma ina emisa 'aene to'ase 'iabe si'ebwa'e.

⁶ *Ta Pita 'igwae, "Nigeya 'ebweu wate 'igu manimo, ta oboboma nina 'eguya 'imiyami yada 'ebwa'eyo. To'etoseyana Yesu, tauna goma Nasaleta, 'ana esanega yaloineyo be 'utoolo be 'utatauya." ⁷ Ga nima 'atainega 'igietoolona, ta 'ae tubwenao sipa'ala, ⁸ ga 'ilosuyaena ta 'itoolo, ta 'enega 'itauya, ga ma'ediya silugu Anuwa Tabu solanaya, ta tai nina 'ilosuyasuyae ta 'ituputupu Yaubada 'enaya.

⁹ 'Enega boda si'itena tolopegoi nina 'itautauya ma ina lotuputupu Yaubada 'ena, ¹⁰ ga si'innanena 'aene tolopegoi nina lowa Anuwa Tabu 'ana 'Awa Kausala selabenaya 'imiyami ta 'iesidasida 'ana lema manuna, 'enega silosuyaedi ta sinuwaowana 'ina bobo'ana limana manuna.

Pita 'ina loguguya

¹¹ Tuta nina tai nina Pita be Yoni 'igiyaidi Anuwa Tabu papenaya, tauna sieesena Solomoni 'ina 'aliupa, ga boda nidi ma idi nuwaowana sipili egogona 'ediya.

¹² Ta Pita 'i'itedi, 'enega boda 'ieoned, 'igwae, "Me Isileli 'omi, to'ase manuna wanuwa owana ta waduneduneyema? Nigeya 'aene tauma 'ima waiwaiyega nai 'ima bubuna 'esasena 'enega, tai gete 'agiebobo'anena ga 'itautauya, ¹³ *ta esi Yaubada 'ina waiwaiyega, tauna Ebelaamo be Aisake be Yekobe 'idi Yaubada, ta tubudao 'idi Yaubada, ga ni'atu Yaubada 'ina 'ali'ei Yesu 'ana esana 'igitu'eyena, tauna lowa Pailato nuwanuwana be 'ili'ami, ta 'omi waeyaseyaseyena, ga wa'awa to'umaliyena Pailato matanaya. ¹⁴ Ona'ai'aila, Yesu tauna tai palupaluna ta 'esasena, ta wae'idi'idiyena, ga tomota 'adi toloemwawasa 'ebweu nuwanuwami, ga manuna Pailato 'ena wasidena. ¹⁵ *'Enega yawasi bobo'ana 'ana to'ebwaya waloemwawasina, ta Yaubada tauna mwawasega 'igietoolo limena, ga maibo'ama 'a'itena. ¹⁶ 'Enega Yesu 'ana esanega tai gete ni'atu 'ibobo'ana limana. Tai gete

* **2:46:** Lu 24:53 * **2:47:** Gu 6:7, 11:21, 24 * **3:2:** Gu 14:8 * **3:6:** Gu 3:16, 16:18 * **3:13:** Sia 3:15; Lu 23:13-25 * **3:15:** Gu 2:32, 5:30

wa'itena ta wamwalatoninaya, ta Yesu 'ana esana 'iemisena, 'enega ni'atu matamiya 'ibobo'ana 'ai'aila, ta 'iewaiwai.

17 **“Tasigwao, yamwalatonimi 'aene 'imi emwagemwageyega Yesu nina waloemwawasina, nadigega 'imi 'inapwanao. 18 *Ta wanuwa'il'isi 'aene Yaubada 'ina palopitao 'ediyega 'igimi simanena 'aene To'etoseyana nina 'ina 'elouyao 'ida lobadi, 'enega ona nina 'ana 'ai'aila ni'atu 'iapwesa. 19 'Enega 'ilobwenemi be wanuwa'ebuni be 'imi loegesiyo 'ida 'ewayauledi, be 'ami lotoona bobo'ana wada loba 'Inapwana tauna 'enega, 20 be wate To'etoseyana nina, tauna 'igimi esinuwena, 'ida etune 'emiya, nate Yesu. 21 Tauna ni'atu galeyaya 'itauya, be 'ida miyami 'ana laba yage maibo'adi 'ida giepaepaludi, nadigega Yaubada 'ina palopitao lowaenei sigimi simanena. 22 *Lowa Mosese wate 'ionaupaupa, 'igwae,*

'Ma'etamo 'ida 'Inapwana Yaubada 'emiyega 'ebweu tai 'ida gilagasi be 'iepalopita manumi,

nadigega 'abo'agu 'igilagasigu, be 'ina simana maibo'adi wada nonodi. 23 Be 'abo yaisigedi palopita nina 'ina ona siguitoyase Yaubada 'ida gi-eto'umaliyedi, be 'ida 'ewayauledi 'ina tomotaiyao 'ediyega.'

*24 Ta palopitao maibo'adi Samuwela 'enega ga taudi simuliyena 'ediya, 'idi onaupaupa 'ediyega sigimi simanena guinuwa nidi gete tuga manudi. 25 *Ta 'omi palopitao nidi tubumiyao. Ta wate onaoboboma nina Yaubada tubudai Ebelaamo 'i'ebwa'ena, 'igwae,*

'Oyo 'imu susuyega ma'etamo 'ebeloinao maibo'adi bale'uya 'idi 'ebe gwausowala.'

'Enega onaoboboma nina 'omi wate manumi. 26 Ta Yaubada 'ina 'ali'ei Yesu mwawasega 'igietoolo limena, ga 'omi me Yudia 'emiya 'igimi etunenama, be 'ina oboboma 'emiya nate 'aene 'imi loegesiyo 'ediyega wada nuwa'ebuni, ta mali bodao muliyega.”

4

Pita be Yoni 'idi etala

1 Ta 'etamo tuga sionaona pwalu 'ediya, ta totaliyao be Anuwa Tabu 'ana tuilala sinabwana, be wate Sadusiyao simai, 2 ma idi gamwasowala manuna Pita be Yoni pwaluyao sie'itedi 'aene Yesu mwawasega 'itoolo limana. 3 **'Enega sigiyaidi ga deliya sisa'u luguyedi be 'aene tomwa 'iulisi be 'idi etala sida guinuwe, manuna ni'atu 'iboi. 4 *Ta sa'i 'idi loguguya pwalu nidi ni'atu sinonona ga tupwana yaudi siemisa, 'enega toemisa maibo'adi 'oloto 'adi sawasawa nadigega paibi tausani.*

5 Tomwa 'iulisina, ga 'idi toloinao be 'idi 'inapwanao be lolina 'ana toe'itao 6 ta wate Anasa, tauna totaliya sinabwana ma ina susuyao be ma ina bodao, nate Kaiyapa be, Yoni be, Alekisana be, Yelusalema 'ena sideli egogonama.

*7 *'Enega Pita be Yoni gamwagamwanidiya sietoolodi, ga sienaidedi, sigwae, “'Imi guinuwa gete yaita 'ina waiwaiyega, nai yaita 'ana esanega waguinuwena?”*

*8 Ta Pita Yaluyaluwa Tabuna 'ina waiwaiyega 'ieonedi, 'igwae, “'Ima toloinao be 'inapwanao ye, 9 nai 'ima etala batuwa 'alena manuna tolopegoi 'alemena, be 'aene mwa'adega 'agiebobo'ana 'esena? 10 *'Enega nuwanuwama 'omi be me Isileli maibo'ami wada mwalatoni 'aene tai gete matamiya 'itootoolo 'ina bobo'ana Yesu Keliso 'enega, tauna goma Nasaleta,*

* 3:17: Lu 23:34 * 3:18: Lu 24:27 * 3:22: 2 Loi 18:15, 18-19 * 3:25: Nug 22:18; Ga 3:8
* 4:3: Gu 5:18 * 4:4: Gu 2:41, 5:14 * 4:7: Md 10:19-20 * 4:10: Gu 3:6

kelose 'ena waloemwawasina, ta Yaubada 'igietoolo limena. ¹¹ *Yesu nina 'atuwa 'ola, ta to'abi anuwa 'omi 'ola nina waguityasena, ta esi ni'atu 'ie'ola nugana ga 'ola maibo'adi 'iloinedi. ¹² *Ta nigeaya 'ebweu yaita sawesawenaya be 'i'etoseyeda. Nate namo Yesu. Ta nigeaya 'ebweu wate esana bale'uya 'imiyami be 'enega 'etoseyana tada loba.”

¹³ Ga toloinao nidi si'itena Pita be Yoni 'idi 'atepatu, ta simwalatonina 'aene taudi tuga tomiya 'asa, ta 'ebe sikulu sinabwana 'ediya nigeaya silugulugu, 'enega sinuwaowana ta sinuwa'isina 'aene lowa Yesu ma'ediya simiyami. ¹⁴ Ta wate tolopegoi nina ni'atu 'ibobo'ana si'itena selabediya 'itootoolo, 'enega nigeaya wate 'idi 'ebe onamo. ¹⁵ *Ta sietunedi ga siapwesa be 'aene taudimo anuwaya sida lolina, 'enega Pita be Yoni siapwesa, ta toloinao nidi siloina, ¹⁶ ta sigwae, “Mwa'adega tada lolina'esa tai 'eluwa gete manudi, manuna Yelusalema 'ana tomiyanao maibo'adi simwalamwalatoni 'aene we'iwe'iyaya sinabwana ni'atu siguinuwenana, ta nigeaya sawesawedaya taeyaseyaseye. ¹⁷ *Nate namo tada too be tetela gete tada gielosa'u, be geya'abo 'i'elelewana boda yauyaudi 'ediya, 'enega tada lolina pa'ala 'ediya be geya'abo wate Yesu 'ana esanega tomota 'ediya siemwaemwasala.” ¹⁸ 'Enega sibwauyedima, ga silugu limana 'ediya, ga siloinedi be geya'abo wate Yesu 'ana esanega sionaona, nai sie'ie'ita tomota 'ediya.

¹⁹ Ta Pita be Yoni 'idi lolina sie'isena, sigwae, “Mwa'adega 'ilobwenema be Yaubada matanaya tauna 'ina ona 'ena 'ada ematamatana, nai 'omi tuga 'imi ona 'ena 'ada ematamatana? Gete manuna wada nuwanuwa. ²⁰ Ta 'abo'ama sa'i nigeaya sawesawemaya be 'ima ona 'ilosa'u yage nidi 'a'itedi ta 'anonodi manudi.”

²¹ 'Enega si'ena pa'alidi ga muliyega sili'amidi. Manuna nigeaya 'idi loegesi silobaloba be manuna e'isa mwauna sida 'ebwa'edi, ta sana boda maibo'adi Yaubada situpuna, ²² manuna tolopegoi nina 'ana yakwala poti be tupwana, ta ni'atu sigie bobo'anena. 'Enega toloinao pwalu simatautedi, ga nigeaya 'ebweu to'ase siguiguinuwe Pita be Yoni 'ediya.

²³ 'Enega Pita be Yoni siapwesa ga gosedyao 'ediya sitauya, ga totaliyao sinabwadi be 'inapwanao 'idi ona sisimantedi. ²⁴ Ta gosedyao sinonona maibo'ana, 'enega Yaubada 'ena siona leleleya, sigwae, “'Ima 'Inapwana ye, 'oyo galewa ta bale'u, ola ta yage maibo'adi soladiya simiyami 'umweluluidi, ²⁵ *'enega 'imu 'ali'ei, nate tubuma Debida, Yaluyaluwa Tabuna 'ina waiwaiyega 'imu ona 'isimana apwesena, 'igwae,

‘To'ase 'alena 'ebeloina yaudi 'Inapwana sieetalauwale, ta wate sinuwanuwa besobeso? ²⁶ 'Enega me bale'u 'idi kiniyao be toloinao sideli egogonama ga sigibubuna sabi losaiya 'Inapwana be 'ina Keliso 'ediya.’

²⁷ *‘Ona'ai'aila, 'asa gete solanaya sideli egogonama sabi losaiya 'imu 'ali'ei 'esasena ta esiesinuwana, tauna Yesu 'enaya, taudi tolosaiyao nidi nate Elodi, be Ponitio Pailato, be me Yudia, be wate taudi nigeaya me Yudia, ²⁸ *ga siguinuwenana to'ase nadigega 'oyo 'imu nuwena lowa 'uloinena be sida guinuwe. ²⁹ *'Inapwana ye, 'idi 'enapa'ala 'imu toguinuwa 'emaya geya'abo 'unoonodi, ta esi 'uda giewaiwaiyema be ma ima 'atepatu 'imu ona 'ada simana apwese. ³⁰ Ta wate 'imu waiwaiyega tole'oasao 'uda giebobobanedi, be 'imu 'ali'ei esiesinuwana, 'ana esana Yesu, 'enega we'iwe'iyayao be edeedede 'uda gieapwesedi.”

* 4:11: 1 Pi 2:7 * 4:12: Yo 14:6 * 4:15: Yo 11:47 * 4:17: Gu 5:28-29 * 4:25: Sam 2:1-2
* 4:27: Md 27:1-2 * 4:28: Gu 2:23 * 4:29: Ep 6:19

³¹ *'Idi sidasida gete silosalonina, ga anuwa nina 'ena simiyamiya 'iloniu, ga maibo'adi Yaluyaluwa Tabuna 'ina waiwaiyega si'atepatu, ga Yaubada 'ina ona siona apwesena.

'Idi gwegwe sieguyaiyedi 'ebweuna 'ebweuna 'ediya

³² *Boda nidi Yesu siemisena, ta 'idi nuwanuwa maibo'ana leleleya, ta nigeya sida egewagewana be sida gwae, “'Igu yage gete, ta 'omi nigeya.” Ta esi 'idi gwegwe maibo'adi sitagwaledi boda maibo'adi 'idi guinuwa manudi.

³³ Ta wate 'Inapwana Yesu 'ana tosimanao nidi siewaiwai wawasae 'ina toololimana 'ana simana manuna, ta maibo'adi siebooboboma leleleya.

³⁴ *Ta wate maibo'adi ma 'adi masula be ma 'adi 'oama, manuna toesaesao 'ediyege ni'atu 'idi bale'u be 'idi anuwao siegimwaneyedi, ³⁵ ga 'adi maisa maibo'ana sime'edi ga si'ebwa'edi Yesu 'ana tosimanao 'ediya, ga taudi sieguyai yaisigedi simiyamwau 'ediya.

³⁶ *Toesaesa 'ebweuna 'ediyege, 'ana esana Yosepa, ta 'ana esana auwauna tosimanao nidi si'ebwa'ena Banaba, nate 'ana mwalatoi “Togie'atepatu,” tauna goma Saipilosi, ta Libai 'ina susu 'ebweu, ³⁷ ga tauna 'ina tanowa 'ieгимwaneyena, ga manena 'ime'ena ga 'i'ebwa'ena Yesu 'ana tosimanao 'ediya.

5

Ananayasi be Sapaila

¹ Tai 'ebweu wate mamwanena 'idi tanowa siegimwaneyena, ga manena sime'ena. Tai nina 'ana esana Ananayasi ta mwanena Sapaila.

² *Siteluwa nidi sitagwala ga 'aina mani sikwaiyena, ta 'ana tupwa namo Ananayasi 'ime'ena tosimanao nidi 'ediya. ³ *'Enega Pita 'ieonena, 'igwae, “Ananayasi, to'ase manuna Seitani nuwayo 'i'ewena ga tanowa 'ana maisa tupwana 'ukwaiyena? Nate 'imu kabo Yaluyaluwa Tabuna 'enaya. ⁴ Lowa nigeya 'uegimwaneyeye, tanowa nina 'oyo 'imu 'ebeloina, ta wate tuta nina 'uegimwaneyena, mani nina 'oyo 'imu 'ebeloina. Ta to'ase manuna 'atemuya 'unuwanuwa ga mani nina manuna 'ukabo? 'Imu kabo gete nigeya tomota 'emaya, ta esi Yaubada 'enaya.”

⁵ Pita 'ina ona gete Ananayasi 'inonona ta 'ibe'u ga 'imwawasa. 'Enega tomota yaudi ale nina sinonona ga simatauta sinabwana. ⁶ Ga 'aina tubuwau simai ga kokowana kalekoega sinugwena ga si'aala apwesena ga sisa'u 'ali'aliyena.

⁷ Ta mwanena nigeya 'imwalamwalatoni, 'enega mulinaya 'iluguma anuwaya, ⁸ ta Pita 'ienaidena, 'igwae, “Sapaila, 'imi tanowa nina waegimwaneyenaya, 'eisa 'ana maisa wa'ewena? Nadigega mwaneyo 'ieonemaya, aga?”

Ta Sapaila nina 'igwae, “O, nadigega.”

⁹ 'Enega Pita 'igwae, “Mwa'adega ga wateluwa watagwala be watoo be 'aene 'Inapwana Yaluyaluwana wakaboe? 'Unono, mwaneyo 'ana tosa'u 'ali'aliyao siluguluguma be 'iabe si'aala apweseyo wate.”

¹⁰ Ta Sapaila nina 'ibe'u manini Pita 'aenaya, ga 'imwawasa wate. 'Enega tubuwau nidi siluguma, ga si'itena ni'atu 'imwawasa, 'enega si'aala apwesena ga sisa'u 'ali'aliyena, mwanena selabenaya.

¹¹ 'Enega toekalesiyao maibo'adi simatauta sinabwana, ta yaisigedi ale nina sinonona simatauta wate.

* **4:31:** Gu 2:4 * **4:32:** Gu 2:44 * **4:34:** Gu 2:25 * **4:36:** Gu 11:22-26, 13:2-3 * **5:2:** Gu 4:34-35 * **5:3:** Yo 13:2

Edeedede yaudi siguinuwedi

¹² *Ta boda gamwagamwanidiya Yesu 'ana tosimanao nidi edeedede be yage 'ebe nuwaowana yaudi siguinuwedi. Ta maibo'adi 'idi 'ebe deliegogona Anuwa Tabu papena, tauna sieesena Solomoni 'ina 'aliupa.

¹³ Ta boda yaudi 'idi matautega nigeaya silugulugu toemisao nidi 'ediya, ta tomota maibo'adi toekalesiyao si'amayabedi sinabwana, ¹⁴ ga yau wawasae siemisa, ta 'enega silugu 'Inapwana 'ina bodao 'ediya, me'olotodi be wate mewainedi. ¹⁵ 'Enega wate tole'oasao si'au'ewedima ma 'ebe'enodi ga sisa'udi Pita 'ina 'ebe tauyao 'ediya, be 'aene Pita yauyaukwina 'enega 'ida giebobob'enedi. ¹⁶ *Wate 'asa nidi Yelusalema selabenaya 'adi tomiyanao sideli egogonama, ga 'idi tole'oasao be yaisigedi yaluyaluwa bi'iyao sigie le'oasidiya sime'edi ga maibo'adi sigie bobob'enedi.

Yesu 'ana tosimanao deliya sisa'udi

¹⁷ *Ta totaliyao 'idi 'inapwana sinabwana be Sadusiyao 'idi boda ma'ena sigamwasowala ta sie'ipi'ipiyedi, ¹⁸ 'enega sitoolo ga Yesu 'ana tosimanao nidi sigiyaidi, ga deliya sisa'udi.

¹⁹ *Ta boiboia, 'Inapwana 'ina anilose 'ebweuna deli 'ana 'awa 'igigegena, ga 'i'au'ewa apwesedi, ²⁰ ta 'ieonedi, 'igwae, “Watauya Anuwa Tabu 'ena, be nada watoolo be tomota 'ediya ona nidi yawasi bobob'ana manuna waloguguya.”

²¹ 'Enega anilose 'ina ona sinononaya ta tomwa 'iulisina, ga Anuwa Tabu 'ena siluguya, ga boda sie'itedi.

'Enega wate totaliya sinabwana ma ina bodao sideli egogonama, ga me Isileli 'idi 'inapwanao be 'adi toloinao maibo'adi sibwauyedima, ga 'idi 'ali'eiyao deliya 'aidi sietunedi be 'aene Yesu 'ana tosimanao sime'edi, be sida etala matadiya. ²² 'Enega sitauya ga deli kakaena si'itena, ta siilama, ²³ ga sigwae, “Deli gibogibodana ta pa'alina 'a'itena, ta 'ana tolomata'i'itao 'awa 'ediya sitootoolo wate, ta tuta nina 'awa 'agigegena solana kakaena.”

²⁴ Ta Anuwa Tabu 'ana to'ita'i'ita sinabwana be totaliyao sinabwadi tetela gete sinonona ga si'atesa'ala sinabwana, to'ase 'iabe 'iapwesa manuna.

²⁵ 'Enega 'ebweu tai 'ediya 'imai ta 'ieonedi, 'igwae, “Tomota nidi deliya wasa'usa'udiya, ni'atu Anuwa Tabu solanaya sitootoolo, ta sie'ie'ita tomota 'ediya.”

²⁶ 'Enega Anuwa Tabu 'ana to'ita'i'ita ma ina toguinuwa siapwesa, ga tosimanao nidi sigiyaidi ga oonuwega sime'edi, manuna simatauta pwalu 'ediya, ta geya nuwadi be pwalu sigamwasowaledi, 'abona nai gulewega siloibwaibwadi. ²⁷ 'Enega maonuwadi sime'edi ga toloinao nidi matadiya sietoolodi. Ta totaliya sinabwana 'ienaidedi, ²⁸ *'igwae, “Lowa 'emiya 'aloina pa'ala 'aene geya'abo Yesu 'ana esanega wae'ie'ita 'ediya, ta mwa'adega ga 'enega Yelusalema maibo'ana solanaya tomota wae'ie'ita Yesu manuna, 'aene 'abo'ama 'ima loinega siloemwawasina?”

²⁹ Ta Pita be tosimanao nidi sigwae, “'Ilobwenema be Yaubada 'ina ona 'aematamatane, ta geya'abo tomota 'idi ona. ³⁰ Ona'ai'aila, 'omi Yesu kaiwe 'ena watutu epa'iyena ga 'ana laba 'imwawasa, ta tubudao 'idi Yaubada Yesu 'igietoolo limena, ³¹ *ga 'igilagasina tauna 'atainaya 'aene tauna To'etoseyana be Toanugana, be wate tauna togienuwae'buni me Isileli manuda, be 'enega 'ida to'umalinao 'inuwataudi. ³² *'Enega 'abo'ama

* 5:12: Gu 14:3 * 5:16: Mk 6:56; Gu 19:11-12 * 5:17: Gu 4:1-3 * 5:19: Gu 12:7-10 * 5:28: Gu 4:18-19; Md 27:25 * 5:31: Ep 1:20; Ib 12:2 * 5:32: Gu 1:8

yage getedi manudi 'asimasimana, ta Yaluyaluwa Tabuna tosimana wate, tauna Yaubada 'i'ebwaya 'ina ona 'ana toematamatanao 'ediya.”

Gamelieli 'ina ona

³³ Ta toloinao Yesu 'ana tosimanao 'idi ona gete sinonona, ga sigamwasowala 'ai'aila, ta nuwanuwadi be siloemwawasidi. ³⁴ Ta 'ebweuna 'ediyega, 'ana esana Gamelieli, tauna Palisi, ta lolina 'ana toe'ita, ta ma 'ana 'amayaba tomota yaudi 'ediya, 'itoolo ga 'iloina be 'aene Yesu 'ana tosimanao nidi si'ewa apwesedi tuta kukupana namo manuna, ³⁵ 'enega muliyega toloinao nidi 'ieonedi, 'igwae, “Me Isileli ye, wa'ita'i'isimi be geya'abo waloiloina pa'ala tai gotedi manudi. ³⁶ Wada nuwa'i'isi tuta lowa Tudasi 'iapwesa 'aene tauna mali toanugana 'ebweu, ta tomota 'adi yau nadigega powa analedi silugu 'ina boda 'ena, ta esi gabemani Tudasi nina siloemwawasina, ga 'ana tomuliyao si'elelewana, ta 'idi boda 'igumwala.

³⁷ “Ta Tudasi muliyega, tuta nina tomota maibo'adi sisawedi 'ena, 'ebweu goma Galili 'iapwesa, 'ana esana Yudasa, ga 'aina tomota 'ilididima ga simuliyena, 'enega tauna wate 'iesilae, ta 'ana tomuliyao si'elelewana.

³⁸ “'Enega gete tuga yaeonami 'aene geya'abo to'ase waloiloina tai gotedi manudi. 'Eguma 'adi lolina nai 'idi guinuwa gete tomota 'ediyega 'iapwesama, ma'etamo sida neneta, ³⁹ ta esi 'eguma 'adi lolina Yaubada 'enega 'iapwesama, nigeza sawesawemiya be wa'etobodedi, manuna 'abo nadigega, Yaubada ni'atu walosaiyena.”

⁴⁰ *'Enega Gamelieli 'ina lolina simuliyena, ga tosimanao wate sibwauyed-ima 'ediya, ga sisapidi, ta sigwae, “Geya'abo wate Yesu 'ana esanega waonaona tomota 'ediya.”

⁴¹ *Ta sili'amidi ga siapwesa, ga sitauya taudi 'idi boda 'ediya ma idi gwausowala, manuna sawesawediya be 'elouya nidi silobadi Yesu 'ana esana manuna. ⁴² *Ga 'asiyata 'ebweuna 'ebweuna 'ediya sie'ie'ita ta siloguloguguya Anuwa Tabu solanaya, ta wate tomota 'idi anuwao 'ediya, 'aene Yesu tauna To'etoseyana nina.

6

To'ita'i'itao site sebeni siesinuwedi

¹ Tuta gote 'ena Yesu 'ana toemisao 'idi boda 'isinasinabwa, ga 'ediyega to'ena Gilisi 'idi bodao to'ena Yudia silomugiyedi, manuna 'asiyata 'ebweuna 'ebweuna, 'abo tuta nina masula sieguyaiyedi kwabulao 'ediya, taudi to'ena Gilisi 'idi kwabulao 'adi masula nigeza sawesawediya, 'enega sibotabotana.

² 'Enega Yesu 'ana tosimanao site tuwelo toemisao maibo'adi sibwauyed-ima, ga sigwae, “Nigeza sawesawenaya Yaubada 'ina ona 'ana loguguya 'alosa'u be 'aene masula 'aeguyai. ³ 'Enega 'omi 'emiyega tai sebeni waesinuwedi, yaisigedi ma 'adi 'amayaba, ta sinasinapudi, ta wate 'abo Yaluyaluwa Tabuna 'ina waiwai 'ediya, be paisewa gete masula 'ana eguyai manuna, 'ada 'ebwa'edi. ⁴ Ta 'abo'ama 'ada etapewa sidasida manuna, ta wate Yaubada 'ina ona 'ana e'ita manuna.”

⁵ Ta boda sigwausowala 'idi lolina gete manuna, 'enega site sebeni siesinuwedi getedi, Sitibeni, tauna 'ina emisa sinabwana Yesu 'ena, ta Yaluyaluwa Tabuna 'ina waiwai 'ena, be Pilipi be Pilokolo be Nikano be Timoni be Pamena be wate Nikola, tauna goma Anitioki ta ni'atu me Yudia 'idi tapwalolo 'ena 'ilugu. ⁶ *'Enega tai getedi sigilagasi Yesu 'ana

* 5:40: Gu 4:18 * 5:41: Md 5:10-12; 1 Pi 4:13 * 5:42: Gu 17:3 * 6:6: Gu 13:3

tosimano matadiya, ta sigidebedi ga manudi sisidasida Yaubada 'enaya, ga guinuwa nina sie'alidi.

⁷ *'Enega Yaubada 'ina ona 'iewaiwai tomota 'ediya, ga tomuliyao 'adi boda 'isinabwa wawasae sena Yelusalema 'enaya, ta totaliyao yaudi wate ona nina sinonona, ga Yesu siemisena.

Sitibeni sigiyaina

⁸ Ta Sitibeni nina ma ina waiwai, ta ma ina oboboma sinabwana, ga guinuwa 'ebe nuwaowana ta we'iwe'iyayao 'iguinuwedi tomota gamwagamwanidiya.

⁹ Ta 'aina tomota simai ga Sitibeni ma'ediya siegewagewana, taudi 'aina me Yudia 'idi tapwalolo sieesena "Li'ali'amina," ta 'aidi Sailini 'enega, ta 'aidi Aleksanidela 'enega, ta 'aidi Silisia be Esia 'ediyega, ¹⁰ *ta nigeaya sawesawenaya siewaiwai, manuna Sitibeni 'ina ona sinasinapu Yaluyaluwa Tabuna 'enega.

¹¹ *'Enega taudi Sitibeni sisipupuyena ga 'aina tomota sieoned be Sitibeni sida e'ewa, sigwae, "Sitibeni nina 'ina ona to'umalina 'anononaya, nate Mosese be Yaubada 'i'awa to'umaliyedi." ¹² Ta wate tomota sienuwa sa'uyedi ga Sitibeni nina sietalauwalena, 'enega boda yaudi be 'inapwanao be wate lina 'ana toe'itao simai ga sigiyaina, ga si'au'ewena toloinao 'idi deliegogona 'enaya, ¹³ ta toe'ewa kabokabo nidi sibwauyedima, ta taudi sigwae, "Tai gete, tuta yauyauna 'ediya, Mosese 'ina loinao be Anuwa Tabu gete wate 'isinalidi, ¹⁴ ta wate 'ina ona 'anononaya 'igwae, 'Yesu tauna goma Nasaleta ma'etamo Anuwa Tabu gete 'ida ligeiyaule, be 'ida guinuwao nidi Mosese 'i'ebwa'eda 'ida sa'ugelasedi, be dumadumadi 'isa'udi.' "

¹⁵ Ta todeliiegogona nidi maibo'adi Sitibeni maninina siduneyena, 'ana 'ita anilose maninina nadigegea.

7

Sitibeni 'ina onaila

¹ 'Enega totaliya sinabwana Sitibeni 'ienaidena, 'igwae, "Mwa'adega 'idi e'ewa manuyo, ona 'ai'aila aga?"

² *Ta Sitibeni 'igwae, "Tasigwao be tamagwao, 'igu ona gete wada nono. Yaubada Toloetana sana lowaenei tubudai Ebelaamo 'ena 'iapwesa, tuta nina Mesopotemia 'ena 'imiyami, ta 'etamo nigeaya 'i'asa'asa Elana 'enaya, ³ ta 'igwae, 'Ebelaamo, 'imu 'asa be 'imu susu gete 'upilisinedi be 'utatauya mali senaya, sena nina yae'itayo 'ena.'

⁴ "Enega sena Kalidia 'ipilisinena ga 'ilo'asa Elana 'ena. Ta Ebelaamo tamana 'ina mwawasa mulinaya Yaubada 'ianuganena ga bada 'ilo'asa, sena gete 'ena tamiyami, ⁵ *ta nigeaya 'ebweu wate bwa'a 'i'ebwa'ebwa'e Ebelaamo 'ina 'ebeloina, ta sa'i Yaubada 'ionaupaupa tuga be 'aene sena nina tauna Ebelaamo ma ina susuyao 'idi bale'u sida 'ewa, ta tuta gote 'enaya Ebelaamo nigeaya natunamo.

⁶ *"Ta wate Yaubada 'igimi simanena 'aene Ebelaamo tubunao sida esugalagala mali boda 'idi sena 'enaya, be toni'asa nidi paisewa mwauna sida 'ebwa'edi, be sida miyamwau yakwala powa analedi 'ediya. ⁷ Ta sa'i Yaubada 'igwae, 'Ma'etamo toni'asa nidi lina mwauna yada 'ebwa'edi, be muliyega sena gote 'enega 'igu boda sida apwesa be sida bwagobwago 'eguya sena gete 'enaya.'

* **6:7:** Gu 16:5 * **6:10:** Lu 21:15 * **6:11:** Md 26:60-61 * **7:2:** Nug 12:1-5 * **7:5:** Nug 17:8

* **7:6:** Nug 15:13-14; Sia 3:12

8 *⁸“Ta Yaubada 'ina ona nina 'ana we'iwe'iyaya 'i'ebwa'ena Ebelaamo bwalanaya, nate 'ilodaba. 'Enega Ebelaamo Aisake 'ienatunena, ga 'ina 'asiyata nima ta 'etonina 'ena 'ilodaba, ga muliyega Aisake Yekobe 'ienatunena, ga muliyega Yekobe natunao me'olotodi tuwelo 'ienatunedi, ga site tuwelo nidi 'abo'ada tubudao.

9 *⁹“Ta 'ebweuna 'ediyega 'ana esana Yosepa, ta tasinao site ilebeni taudi sie'ipi'ipiyena ga sigimwaneyena 'aina tomota 'ediya, ga Yosepa nina sitauyena Itipita 'enaya, ¹⁰ ta Yaubada ma'iyana, ga 'i'etoseyena 'ana mwauiyao 'ediyega, ta wate sinasinapu bobo'ana 'i'ebwa'ena, ga me Itipita 'idi kini Pelo sinasinapu nina 'i'italobena, 'enega Pelo Yosepa 'iemiya tu'eyena ga lolina 'i'ebwa'ena sena Itipita maibo'ana manuna, ta wate kini nina tauna 'ina anuwa manuna.

11 *¹¹“Ga muliyega botana sinabwana 'iapwesa Itipita maibo'ana be Kenani 'ediya, ga miyamwau 'ai'aila 'iapwesa, ta tubudao nidi nige'ya 'adi masulamo. ¹² *¹²Ta Yekobe tetela 'inonona 'aene masula Itipita 'ena 'imiyami, ga natunao me'olotodi 'ietune'unudi Itipita 'enaya, masula manuna. ¹³ *¹³Ga muliyega wate sitauya limana Itipita 'ena, ta Yosepa tasinao 'ediya 'iona apwesa, 'igwae, 'Abo'agu tasimi Yosepa', ta Pelo wate 'ena 'isimanedi, 'igwae, 'Tasigwao getedi.’

14 *¹⁴“'Enega Yosepa tamana Yekobe ma ina susuyao 'ibwauyedima, 'adi yau sebeniti paibi, ga Itipita 'ena simai. ¹⁵ *¹⁵Ga nada Yekobe nina 'imwawasa, ta wate tubudao simwawasa, ¹⁶ *¹⁶ta kokowadi si'ewa ile'dima 'asa Sekemi 'ena, ga sisa'u 'ali'aliyedi, 'ali'ali nina lowa Ebelaamo 'igimwanena me Sekemi, taudi Emoli natunao, 'ediyega, ta 'ali'ali nina 'ana maisa siliba 'i'ebwa'edi.

17 *¹⁷“Ta Yosepa 'ina mwawasa mulinaya Yaubada 'ina onaupaupa Ebelamo 'enaya ni'atu 'iloselabena, ga me Isileli Itipita solanaya ni'atu sisusaila wawasae, ¹⁸ ta kini auwauna 'ie'ale ga 'iloina pa'aledi, kini nina Yosepa nige'ya 'imwalamwalatoni, ¹⁹ *¹⁹ga 'ina susuyao 'ikaboedi manuna tubudao nidi 'iloinedi ga natudiyao gidagidalidi siuledi 'atamanaya be sida mwawasa. ²⁰ *²⁰Ta gwama Mosese 'itubuwa tuta gote solanaya, tauna 'ana 'ita bobo'ana, ga tamana be sinana 'idi anuwaya si'ita'i'ita kwaiyena ga nawalae 'etoi. ²¹ Ta muliyega 'idi anuwega sisa'u apwesena, ga Pelo natuna mewainena 'ilobena, ga 'i'au'ewena 'ina anuwaya be 'aene tauna natuna, ga 'i'ita'i'isina.

22 *²²“'Enega Mosese me Itipita 'idi sinasinapu maibo'ana sie'itena, ga 'imwalatonidi, ta 'ina onao be 'ina guinuwa'o 'ediya 'iewaiwai wawasae.

23 *²³“Ta tuta nina 'ana yakwala poti 'ilobena, Mosese nina nuwanuwana be tasinao me Isileli 'iayausidi. ²⁴ 'Enega 'ina ayausa nina solanaya goma Itipita 'ebweuna 'ilobena goma Isileli 'iunu daidaisina, 'enega Mosese tasinana 'i'etoseyena ta goma Itipitana 'iloemwawasina. ²⁵ Ta Mosese 'inuwenana 'aene tasinao nidi ni'atu simwalatonina 'aene tauna nimanega Yaubada 'ida 'etoseyedi, ta sa'i nige'ya simwalamwalatoni.

26 *²⁶“Ta mali 'asiyata ga Mosese tasinao 'eluwa 'ilobedi sie'ue'upwa, ta nuwanuwana be 'igielosa'udi ga 'igwae, 'Gosegwao, 'omi susu 'ebweuna, ta mwa'adega ga 'imi miya wagiegie to'umaliye?’

27 *²⁷“Ta tolosaiya nidi 'ebweuna 'ediyega Mosese 'ina ona 'ie'isena, ga 'igwae, 'Yaita 'oyo 'utoo be 'uetoloina 'emaya? ²⁸ Mwa'adega?

* 7:8: Nug 17:9-11 * 7:9: Nug 37:11, 28, 39:23, 41:37-44 * 7:11: Nug 41:54 * 7:12: Nug 42:1-5 * 7:13: Nug 45:1-11 * 7:15: Nug 46:1-7, 49:33 * 7:16: Nug 33:19 * 7:17: Sia 1:7-8 * 7:19: Sia 1:10-22 * 7:20: Sia 2:1-10 * 7:23: Sia 2:11-15, 21-22

Nuwanuwayo be 'uloemwawasigu nadigega boga goma Itipitana 'uloemwawasinaya?'

²⁹ “Ona gete Mosese 'inonona ga 'imatata ta 'idena, ga 'ieto'u'umala sena Midiani 'enaya, ga nada 'iai ga natunao me'olotodi 'eluwa 'ienatunedi.

³⁰ *Yakwala poti mulinaya Mosese sena mwatui daitaya, 'oya Sainai selabenaya, 'iadadana, ga anilose 'iapwesa 'awe sabelulu 'ala'alasina 'enega, kaiwe mayawana solanega. ³¹ Ga Mosese 'i'itena, 'enega nuwana 'iowana, ga 'inaonao sabi 'itana, ta 'Inapwana 'ionama, ³² 'igwae, 'Abo'agu tubumwao, taudi Ebelaamo be Aisake be Yekobe, 'idi Yaubada.’

Ta Mosese 'ina matautega 'idededela, ta geya nuwana 'ida dune.

³³ “‘Enega 'Inapwana nina 'igwae, 'Amu 'aelawa 'ugimonidi, manuna sena nina 'ena 'utootoolo nate bwa'a etaetabuna, be 'igu ona 'uda nono.

³⁴ 'Igu tomotaiyao Itipita solanaya 'idi miyamwau yamwalamwalatoni, ta 'idi sida nuwa'ole'ole ni'atu yanonodi, 'enega yaebusima sabi 'etoseyedi. 'Enega 'oyo 'utoolo be yaetuneyo Itipita 'enaya, guinuwa gete manuna.’

³⁵ “Ona'ai'aila, Mosese nina lowa siguitoyasena, sigwae, ‘Oyo sana yaita ga 'utoo be 'uetoloina 'emaya?’ Ta esi tauna Yaubada 'iesinuwena be 'ida loinedi, ta wate 'ida 'etoseyedi, anilose 'ina lemega, tuta nina mitawaya 'iapwesa 'ena.

³⁶ *‘Enega Mosese guinuwa 'ebe nuwaowana ta edeededeyao 'iguinuwedi, Itipita 'ena, be wate Ola Bweyabweyalina, ta sena mwatui daita 'ediya, tuta nina Itipitega 'i'ewa apwesedima ga 'ianuganedi sena mwatui daita mitawaya, yakwala poti 'ediya.

³⁷ *‘Gete Mosese nina me Isileli 'ieonedi 'igwae, ‘Yaubada ma'etamo tasimiyao 'ediyega 'ebweu palopita 'ida esinuwe manumi, nadigega lowa 'iesinuwegu.’

³⁸ *‘Ta wate Mosese nina mitawaya tubudao maibo'adi ma'ena 'oya Sainai 'ena simiyamiya, ta anilose Mosese lina bobo'ana yawasida manuna 'i'ebwa'ena.

³⁹ *‘Ta tubudao nidi Mosese 'ina lina siguitoyasena, ta nuwanuwadi be siila Itipita 'ena, ⁴⁰ *ga Eloni sieonena, sigwae, ‘Ida 'ebe bwagobwago 'ububudi be sianuganeda, manuna Mosese tauna lowa Itipitega 'ianuganedama mwa'o nai 'itauya.’ ⁴¹ 'Enega 'idi 'ebe bwagobwago tokwalui bulumakau sibubuna, ga 'enaya sitaliya, ta manuna sigwausowala sinabwana.

⁴² *‘Enega Yaubada 'iguitoyasedi be 'aene taudimo 'idi nuwanuwa sida guinuwe, nate kwadimao galewaya 'ediya sida bwagobwago, nadigega palopitao 'idi buki solanaya Yaubada 'ina ona 'imiyami, 'igwae,

‘Omi me Isileli yakwala poti sena mwatui daitaya wamiyami, yobaiyao waunudi ta nigeaya 'eguya wada taliyaedi. ⁴³ Ta sa'i mali 'ebe bwagobwago 'ana esana Moloke 'enaya wataliyaedi, ta Moloke nina 'ina anuwa wa'aalena ma'emi, ta wate Lipani 'ana kwadima 'ena wabwagobwago, ta wate yage nidi wabubudi 'ediya wabwagobwago, 'enega yada 'ausepalemi be watatauya Babiloni 'etaulunaya.’ ”

⁴⁴ *Ta Sitibeni wate 'igwae, “Tubudao nidi Yaubada 'ina anuwa si'abina 'ana 'ita nadigega Yaubada Mosese 'ieonena be 'ida 'abi'ese, 'igwae, ‘Igu anuwa 'ana 'ebe'ita gete, be nadigega wa'abi'ese.’ 'Enega si'abina, ga tuta

* **7:30:** Sia 3:1-10 * **7:36:** Sia 7:3, 14:21; Num 14:33 * **7:37:** 2 Loi 18:15 * **7:38:** Sia 19:3; 2 Loi 9:10 * **7:39:** Num 14:3 * **7:40:** Sia 32:1-6 * **7:42:** Emo 5:25-27 * **7:44:** Sia 25:9

nina sena mwatui daitaya sitautauya, ta Yaubada 'ina anuwa nina wate si'aala dadanena.

45 **“Muliyega tubudao Yosua ma'ena anuwa nina sime'ena, ga tuta nina 'enaya tubudao toni'asao sipa'idi sena gete 'enega, manuna Yaubada 'ilemedi ga siewaiwai ga 'idi bale'u gete si'ewena, ga bada simiyana ga 'ana laba Debida 'ietoloina 'ediya. 46 *Ta Debida nina manuna Yaubada 'igwausowala, tauna tubudai Yekobe 'ina Yaubada, ta Debida Yaubada 'ena 'isidasida be 'abo kapekapeyana 'aene Yaubada 'ina anuwa auwauna 'ida 'abi. 47 *Ta sa'i Debida natuna Solomoni anuwa nina 'i'abina. 48 *Ta esi wanuwa'i'isi 'aene Yaubada Toloetana sana geya'abo anuwa nina tomota nimadiyega si'abi'abi 'ena 'imiyami, manuna palopita 'ebweuna Yaubada 'ina ona ni'atu lowa 'isimanena 'igwae,*

49 'Galewa 'igu 'ebemi esaesa,
ta bale'u 'aegu 'adi 'ebesa'u.

'Enega to anuwa sana sawesawemiya be manugu wa'abi,
be anuwa nina 'ena yaeyawai'ata?

50 Manuna yage getedi maibo'adi 'abo'agu yabubudi.'

51 **Ta Sitibeni 'ieonedi wate 'igwae, “Ona'ai'aila, 'omi debapa'ala 'alemi, 'enega Yaubada 'ina lodaba* bwalamimo 'enaya, ta nigeya 'atemiya nai tenamiya, 'enega tuta yauyauna Yaluyaluwa Tabuna 'ina lolina waguigu-itoyase, nadigega tubumiyao siguitoyasena. 52 *Ona'ai'aila, tubumiyao palopitao maibo'adi sibubuna geyogeyoiyedi ga siloemwawasidi, palopitao nidi taudi Topalupaluna 'ina mai sigimi simanena, 'enega 'omi wate Topalupaluna nina wasipupuyena ga waloemwawasina. 53 *Ta 'omi lowa aniloseyao Yaubada 'ina lolina si'ebwa'emi, ta sa'i nigeya wada muliyena.”*

Sitibeni siloibweibwena

54 Sitibeni 'ina ona gete toloinao sinonona ga sigamwasowala sinabwana, ta siesala'i'ita 'idi gamwasowala manuna. 55 Ta esi Yaluyaluwa Tabuna Sitibeni 'iloemaena, ta galewa 'iduneduneyena ga Yaubada ma ina esaesa tuyayalina be Yesu 'atainaya 'itootoolo, 'i'itedi, 56 **ta 'igwae, “Wa'ita, galewa 'i'egegena, ga Tomota Natuna† Yaubada 'atainaya 'itootoolo, ya'itena.”*

57 **Ta Sitibeni 'ana talauwalao sibwaubwau toitoila, ga tenadi sigibodedi be 'aene Sitibeni 'ina ona geya'abo sinoono, ta maibo'adi sipili, ga sigiyaina, 58 ta 'asega siula apwesena, ga gulewega siloibweibwena. Ta Sitibeni 'ana toe'ewa kabokaboyao 'adi 'oamao sialolodi be 'aene gulewega Sitibeni sida unu. Ta 'adi 'oamao nidi tubuwau 'ana esana Saulo 'i'ita'isidi.*

59 **Ta tuta nina Sitibeni gulewega siloibwaibwa ta 'isidasida, ga 'igwae, “Inapwana Yesu, yaluyaluwagu 'u'ewenawa.” 60 *Ga 'i'aetulasa, ta 'ibwau, 'igwae, “Inapwana, 'idi bubuna to'umalina gete geya'abo 'ue'ie'isa 'ediya.” Ga 'ina ona gete mulinaya yawasina 'igumwala.*

* 7:45: Yos 4:11, 18:1, 23:9 * 7:46: 2 Sam 7:1-2 * 7:47: 1 Kin 6:1, 14 * 7:48: Ais 66:1-2

* 7:51: Sia 32:9 * 7:51: daba nai lodaba: Nugana 17:10-14 'ena Yaubada Ebelaamo 'iloinena be 'aene tauna be natunao me'olotodi be tubunao me'olotodi 'idi yage bwaladi sida 'upwa yauledi, nate we'iwe'iyaya nai 'ebe 'inana sida guinuwe, ta 'ana mwalatoi taudi Yaubada 'ina tomotaiyao esiesinuwadi. * 7:52: 2 Ia 36:16 * 7:53: Gu 7:38; Ib 2:2 * 7:56: Kol 3:1 † 7:56: Tomota Natuna: Yesu tauna 'ieesena The Son of Man, 'ana mwalatoi tomota tuga. Yesu taunamo 'ieesena Tomota Natuna, ta 'ina e'itao 'ediyege tomota simwalatonina 'aene tauna To'etoseyana

Keliso. * 7:57: Gu 22:20 * 7:59: Lu 23:46 * 7:60: Lu 23:34

8

¹ *Ta Saulo boda nidi 'i'awa bobo'anedi, Sitibeni 'ana loemwawasa manuna.

Saulo toekalesiyao 'ilosaiyedi

'Asiyata gote 'ena toekalesiyao sena Yelusalema 'ena 'adi talauwalao sie'ale be silosaiyedi, 'enega si'elelewana Yudia be Samelia senanao 'ediya, ta Yesu 'ana tosimanao site tuwelo dimo Yelusalema 'ena simiyami.

² Ta 'aina tomota, taudi Yaubada 'ana to'amayabao, Sitibeni nina sisa'u 'ali'aliyena ma idi dedoi sinabwana. ³ *Ta Saulo sa'i toekalesiyao 'ie'ediluluyedi ga manudi 'ilugulugu anuwa 'ebweuna 'ebweuna 'ediya, ta 'eguma toekalesiyao me'olotodi be mewainedi 'ilobalobadi, 'igiyaidi tuga, be deliya 'isa'u luguyedi.

Pilipi 'iloguguya sena Samelia 'enaya

⁴ Ta toekalesiyao si'elelewana, be 'abo to sena 'ena sitautauya, tetela bobo'ana siloguguyaena tomota 'ediya. ⁵ 'Enega Pilipi 'imwa'uta 'ebweu Samelia 'asana 'enaya, ga nada To'etoseyana nina tetelina 'iloguguyaena 'ediya, ⁶ ga maibo'adi Pilipi 'ina ona sinonona, ta 'ina guinuwa waiwaidi si'itedi, ⁷ *'eguma yaisigedi sile'oasa yaluyaluwa bi'i 'ediyega 'iula apwesedi ma bwaubwaudi, ta wate tokwenoyao be tolopegoiyao 'igiebobo'anedi. 'Enega boda nidi sitagwatagwala leleleya Pilipi 'ina loguguya 'enaya, ⁸ ta 'enega 'ebe gwausowala sinabwana 'asa nina 'enaya.

⁹ Ta toni'asa 'ebweuna, 'ana esana Saimoni, tauna Pilipi 'ina ona 'iemisena. Saimoni nina lowa 'i'oba'oba sinabwana 'asa nina 'enaya, ¹⁰ ga me Samelia maibo'adi sinuwaowana 'ina guinuwa waiwaidi manudi, ta Saimoni tauna 'ana esana sinabwana. 'Enega tomota maibo'adi, nai 'inapwanao, nai gomabesoyao, Saimoni nina siemisena, ta sigwaegwae, "Tauna Saimoni nina toewaiwai sana, Yaubada 'enega." ¹¹ 'Enega Saimoni 'ina onao sinonodi, manuna 'ina 'obega 'igienywa owanedi tuta yauyauna 'ediya. ¹² Ta muliyega Pilipi nina 'iapwesama ga tetela bobo'ana, To'etoseyana Yesu 'ana esana be Yaubada 'ina loina manudi, 'iloguguyaedi, ta siemisena, ga sibapitaiso, 'oloto be wate iine. ¹³ Ta Saimoni wate Yaubada 'iemisena, ga 'ina bapitaiso mulinaya Pilipi ma'iyana simiyami. Ta Saimoni nina Pilipi 'ina edeededeyao be 'ina guinuwa waiwaidi 'i'itedi, ta 'enega 'inuwaowana 'ai'aila.

¹⁴ 'Enega Yesu 'ana tosimanao taudi Yelusalema 'ena simiyami, ale sinonona 'aene me Samelia ni'atu sitagwala Yaubada 'ina ona 'enaya, 'enega Pita be Yoni sietunedima, ¹⁵ ga siteluwa nidi simwa'uta Samelia 'ena, ga toemisa auwaudi manudi sisidasida be 'aene Yaluyaluwa Tabuna 'ediya 'ida lugu, ¹⁶ manuna ma'etamo nigeya 'ilugulugu 'ediya. Nate namo 'Inapwana Yesu 'ana esanega sibapitaiso. ¹⁷ *'Enega Pita be Yoni nimadi sisa'udi 'ediya ga Yaluyaluwa Tabuna 'ediya 'ilugu. ¹⁸ Ta Saimoni guinuwa gete 'i'itena 'aene Yesu 'ana tosimanao nimadi sisa'udi tomota 'ediya ga Yaluyaluwa Tabuna 'ediya 'ilugu, 'enega mani 'i'ewena be 'aene Pita be Yoni 'ida 'ebwa'edi, ¹⁹ ta 'igwae, "Imi waiwai nate nuwanuwagu wa'ebwa'egu, be 'enega 'abo nimagu yasa'u yaisigedi 'ediya Yaluyaluwa Tabuna 'ediya 'ida lugu."

²⁰ Ta Pita Saimoni 'iba'ena, 'igwae, "Imu mani ma'iyayo wada es- ilae ataya, manuna 'aene Yaubada 'ina oboboma 'imu mani 'enega 'ugimwane. ²¹ 'Oyo nigeya 'ima boda, ta esi 'ateyo 'ibubuna geyogeyoi

* 8:1: Gu 11:19 * 8:3: Gu 9:1-2, 26:9-11 * 8:7: Md 10:1; Mk 16:17 * 8:17: Gu 9:17, 19:6; 2 Ti 1:6

Yaubada matanaya. ²² 'Enega 'ilobweneyo be 'imu to'umalina gete 'enega 'unuwa'ebuni, be 'usidasida Yaubada 'ena, be nai 'imu nuwanuwa gete to'umalina 'ida nuwatau, ²³ manuna yamwalatonimu 'ateyo 'ibaila, e'ipi'ipi be bubuna to'umalina 'ediyega.”

²⁴ Ta Saimoni 'igwae, “Wasidasida 'Inapwana 'ena be yage nidi to'umalidi wasimamediya, geya'abo 'eguya simeemai.”

²⁵ 'Enega Pita be Yoni 'idi 'Inapwana manuna sisimana apwesa, ta 'ina ona siloguguyaena, ga muliyega siila Yelusalema 'enaya, ta 'idi tauya solanaya tetela bobo'ana sisimanena Samelia 'asanao 'ebweuna 'ebweuna 'ediya.

Pilipi goma Idiopia 'ebweu 'igie bapitaisoena

²⁶ Ta Yaubada 'ina anilose Pilipi 'ieonena, “'Utoolo be 'asuoleoleya 'eda nina Yelusalemege be Gasa 'enaya 'enega 'utatauya.” 'Eda nina sena mwatui daita 'enega 'itautauya. ²⁷ *'Enega Pilipi 'itoolo ga 'itauya, ga goma Idiopia ina waga lisilisi 'enega 'itautauya 'ilobena, tauna tai 'ewa'ewana, ta 'ana esana sinabwana, ta 'idi kuwini Kanidesi manuna 'iguiguinuwa, nate 'ina esaesa maibo'adi 'i'ita'i'isidi, ta tauna ni'atu 'imai Yelusalema sabi tapwalolo, ²⁸ ga 'ina waga lisilisiyega 'ilaila 'ina 'asaya, ta waga lisilisi 'ena 'igelu ta Buki Tabu 'isawasawa, Palopita Aisea 'ina 'etoladi 'isawasawai.

²⁹ *'Enega Yaluyaluwa Tabuna Pilipi 'ieonena, “'Ulomanini be waga lisilisi 'ena 'utatauya.” ³⁰ 'Enega Pilipi 'ipili, ga tai nina 'enana 'inonona palopita Aisea 'ina 'etoladi 'isawasawa. Ta Pilipi 'igwae, “Mwa'adega, ona nidi 'usawasawadi 'umwalatonidiya?”

³¹ Ta tai nina 'igwae, “Nigeya, manuna nigeya wate 'igu toe'itamo.” 'Enega tai nina Pilipi 'ibwauyenama wagaya, ta Pilipi 'igelu ga selabenaya 'imiyatowa ga Buki Tabu nina 'isawena, ³² *ta sawa nina ni'atu 'isawena gete nadigega 'igwae,

“Tauna 'atuwa sipi 'iabe siunu, nai nadigega lami, 'abo unuununa 'ana to'upwa matanaya 'itootoolo, nigeya 'ebweu wate 'enana 'ida ona apwesena. ³³ Ta wate 'ina etala 'ena sikaboena, ga 'iomayamaya. 'Enega natunao tetelidi nigeya 'ebweu yaita 'ida simana apwesena, manuna yawasina bale'uya ni'atu 'igumwagumwala.”

³⁴ Ga goma Idiopia nina Pilipi 'ieonena, “Yaita manuna palopita gete 'ionaona? tauna manuna? nai mali tai manuna?”

³⁵ 'Enega Pilipi 'ie'ale sawa nina 'ana li'ama manuna ga Yesu tetelina 'ie'itaena.

³⁶ Ga 'eda nina sitautauya ga bwasi si'ita lobena, ta tai nina 'igwae, “Gote bwasi! Mwa'adega, kapekapeyana be 'ugie bapitaisoegu, aga?” ³⁷ (-)

³⁸ 'Enega 'ina toguinuwa 'iloinedi ga waga lisilisi sigie losa'una, ga siteluwa Pilipi ma'iyana sisuya ta siebusi bwasiya, ga Pilipi tai nina 'igie bapitaisoena. ³⁹ 'Enega bwasiyega situ'ema ga Yaubada Yaluyaluwana Pilipi 'i'au'ewena, ga tai nina nigeya Pilipi 'i'ita'ita lima, ta ma ina gwausowala 'itauya 'ina 'asaya.

⁴⁰ *Ta Pilipi sa'i silobena 'asa Asota 'ena, ga 'enega 'itautauya, ta tetela bobo'ana 'iloguloguguya 'asa 'ebweuna 'ebweuna 'ediya, ga 'ana laba 'iapwesa Sisalia 'enaya.

9

Saulo 'inuwa'ebuni (Guinuwa 22:6-16, 26:12-18)

* 8:27: Ais 56:3-7 * 8:29: Gu 10:19 * 8:32: Ais 53:7-8 * 8:40: Gu 21:8

¹ *Ta Saulo 'etamo tuga 'Inapwana 'ana tomuliyao 'ediya 'ietaetalauwala sinabwana, 'enega 'itauya totaliya sinabwana 'ena, ² nuwanuwana 'ina letao 'ida 'etoladidi be 'ida tauyedi me Yudia 'idi deliegogonao Damasiko 'ena 'ediya, ta leta nidi 'ediyega 'aene 'eguma Yesu 'ina 'eda 'ana tomuliyao 'ilobadi, me'olotodi nai mewainedi, 'ida giyaidi be 'ida me'edi Yelusalema, sabi etalaedi. 'Enega leta nidi 'i'ewedi ga 'itauya.

³ Ta Saulo 'itautauya ga Damasiko 'ena 'iabe 'iapwesa, 'enega maedana galewega 'isaema, ⁴ ga 'ibe'u bale'uya, ta 'ebweu 'enana 'inonona, 'igwaegwae, "Saulo, Saulo, to'ase manuna 'uetalauwalegu?"

⁵ *Ta Saulo 'igwae, "Inapwana yaita sana 'oyo?"

Ta 'enana nina 'igwae, "'Abo'agu Yesu nigu 'uetalauwalegu. ⁶ Ta esi 'utoolo be 'ululugu 'asaya be nada 'amu emataluwa 'uda nono, be 'uda guinuwa."

⁷ Ta tomota nidi Saulo ma'ena sitautauya nuwadi 'iowana, ga sitoolo enono, ta 'enana namo sinonona, ta nige ya 'ebweu yaita si'ita'ita.

⁸ 'Enega Saulo bale'uyega 'itooloma ga nuwanuwana be matana 'ida 'esasa, ta sa'i nige ya kapekapeyana to'ase 'i'ita, manuna matana siumauma, 'enega Saulo siginimena ga siluguyena Damasiko 'enaya. ⁹ Ga nada 'asiyata 'etoi 'ediya nige ya to'ase 'ida 'itena, ta nige ya 'ida 'e'ai, ta nige ya 'ida numa.

¹⁰ Ta Damasiko 'enaya, Yesu 'ana tomuliyao 'ebweu 'imiyami, 'ana esana Ananayasi, ta 'ina 'enomata'ite'itega Yaubada 'ieonena, 'igwae, "Ananayasi." Ta Ananayasi nina 'igwae, "O, 'abo'agu 'Inapwana."

¹¹ 'Enega Yaubada 'igwae, "'Utoolo be 'asa gamwanaya 'utatauya 'eda 'ana esana Palupaluna 'enaya, be Yudasa 'ina anuwaya 'ebweu tai 'uenaide, tauna goma Tasisi ta 'ana esana Saulo, ta tuta gete 'enaya 'isidasida, ¹² ga 'ebweu tai 'ana esana Ananayasi 'i'itena, 'imeemai sabi gitoona, be 'enega matana sida 'esasa limana."

¹³ Ta Ananayasi nina 'igwae, "Inapwana, tai nina tetelina tomota yaudi sieonegu, 'aene tai to'umalina, ga 'imu toemisao Yelusalema 'ena ni'atu 'ietalauwala wawasaedi, ¹⁴ ta wate totaliyao sinabwadi sitagwalena be gete tuga 'imai bada be 'amu bodao maibo'ama sabi yonima, 'eguma 'amu esanega 'asidasidawa."

¹⁵ *Ta 'Inapwana 'ieonena, "Tuwa tuga, 'uda tauya 'ena. Manuna Saulo nina ni'atu yaesinuwenana be teteligu 'ida simana taudi nige ya me Yudia 'ediya, be toloina sinabwadi matadiya be me Isileli wate 'ediya. ¹⁶ *Be wate yada e'itae 'ina 'elouyao sinabwadi 'ida lobadi, 'abo'agu 'agu simana manuna."

¹⁷ 'Enega Ananayasi 'itoolo ga 'itauya, ga Yudasa 'ina anuwaya 'ilugu, ga Saulo 'igidebena, ta 'igwae, "Tasigu Saulo, 'Inapwana nina Yesu 'edaya 'iapwesa 'emuya, tauna gete 'ietuneguma matayo 'adi gie'esasa manuna, be wate 'aene Yaluyaluwa Tabunega 'iloemaeyo." ¹⁸ 'Enega Saulo matanega 'atuwa bwala sibe'u manini ga 'i'ita limana. 'Enega 'itoolo ga 'ibapitaiso, ¹⁹ ta wate masula 'i'ewena ga 'iloepa'ala.

Saulo 'iloguguya Damasiko 'ena

'Enega 'aina 'asiyata 'ediya Saulo Yesu 'ana tomuliyao ma'ena simiyami Damasiko 'ena. ²⁰ Ga me Yudia 'idi anuwa tapwalolo 'ediya Saulo nina 'iloguloguguya 'aene, "Yesu tauna Yaubada natu'ai'ailina." ²¹ *Ta 'ana toenonoyao sinuwaowana sinabwana, ta sigwae, "Na! 'Ina guguya gete wada nono? Tauna lowa Yesu 'ana tomuliyao Yelusalema 'ena

* 9:1: Gu 8:3 * 9:5: Gu 5:39 * 9:15: Gu 25:23; Lo 1:5 * 9:16: 2 Ko 11:23-28 * 9:21: Gu 9:1-2

'ietalauwaledi. Ta wate gete 'ina mai bada 'alena be 'aene Yesu 'ana tomuliyao bada simiyami 'ida giyaidi, be 'ida yonidi be 'iiledi Yelusalema, totaliya sinabwadi 'ediya. Ta mwa'adega 'ina nuwa'ebuni 'iloba'esena?"

²² *Ta Saulo 'ina guguya gote 'ena 'iewaiwai wawasae, ga me Yudia nidi Damasiko 'ena simiyami 'ie'itedi 'aene Yesu tauna To'etoseyana nina, ta nigeya wate 'idi 'ebe onamo.

Saulo me Yudia 'idena sinedi

²³ *Saulo Damasiko 'ena 'imiyami, ta me Yudia siloiloina be sida loemwawasi, ²⁴ ta Saulo sa'i 'idi lolina kwaiya 'inonona 'aene 'asa 'ana 'awao silomata'i'isidi, be 'abo to tuta Saulo 'iapweapwesa sida loemwawasi tuga. ²⁵ 'Enega boiboia Saulo 'ana tomuliyao kodo sinabwana 'ena siusena, ga 'asa 'ana 'ali etaninega sietabetabeyena 'etauluya, ga 'itauya.

Saulo 'ina mai Yelusalema

²⁶ 'Enega Saulo nina 'iila Yelusalema ga 'itoo be 'ilulugu Yesu 'ana tomuliyao 'ediya, ta simatautena, manuna nigeya sida emisena 'aene ni'atu 'inuwa'ebuni. ²⁷ *Ta Banaba namo Saulo 'ilemena, ga 'i'au'ewena Yesu 'ana tosimanao 'ediya, ga 'iemwasala 'aene Saulo 'edaya 'Inapwana 'ilobena ga 'enana 'inonona, 'enega Damasiko 'ena ma ina 'atepatu Yesu manuna 'iloguguya.

²⁸ 'Enega sitagwala Saulo 'ena ga 'ilugu 'adi boda 'ena, ta 'idi guinuwa maibo'ana Yelusalema 'ena tauna ma'ediya simiyami. Ta Saulo nina ma ina 'atepatu 'iewaiwai 'Inapwana Yesu 'ana loguguya manuna.

²⁹ Ta me Yudia taudi to'ena Gilisi Saulo ma'ediya sionaona ta siegewagewana, 'enega siloiloina be mwa'adega sida loemwawasa'ese. ³⁰ Ta 'idi lolina nina toekalesiyao sinonona, ga Saulo sitauyena Sisalia, ga gote 'enega sietunena ga 'itauya Tasisi.

³¹ Gote 'ena toekalesiyao me Yudia be me Galili be me Samelia senadiyao 'ediya simiya gwausowala, ta sipa'ala, ta ma idi 'amayaba 'Inapwana 'ena, ta Yaluyaluwa Tabuna 'ina 'ita'i'ita 'enega 'adi boda 'isinabwa.

Pita 'ina sakowasi Lida be Yopa 'ediya

³² Ta Pita 'isakosakowasi toekalesiyao 'ediya, ga 'imai 'ebweu 'asa 'ana esana Lida 'enaya, ³³ ga 'ebweu tai tokweno 'ilobena, 'ana esana Inia, tauna yakwala eita 'ina 'ebe'eno 'ena 'i'eno'eno, ta nigeya sawesawenaya 'iadadana. ³⁴ *'Enega Pita 'ieonena, 'igwae, "Inia, Yesu Keliso 'ida giebobob'aneyo, 'enega 'utoolo be 'imu sita 'ugibubudi." 'Enega 'itoolo manini. ³⁵ Ta tomota nidi Lida be Seloni 'adi tomiyanao si'itena, ga 'enega 'Inapwana Yesu 'ena sisanaila.

³⁶ Ta 'asa Yopa 'ena, Yesu 'ana tomuliyao 'ebweu waine 'imiyami, 'ana esana Tabita, ta 'ana gibui Dokasa, ta Dokasa 'ana gibui yobai 'ana esana diya, ta waine nina lema be oboboma 'alena, ³⁷ ta 'ile'oasa ga 'imwawasa. 'Enega kokowana si'ewena ga sie'esiwena, ga anuwa etanaya solanaya sisa'una.

³⁸ Ta 'asa nina Yopa, Lida 'enega nigeya 'edasola, ga toekalesiyao sinonona 'aene Pita 'asa Lida 'ena 'imiyami, 'enega tomota 'eluwa sietunedi Lida 'enaya Pita sabi 'au'ewana, ga Lida 'ena siapwesa, ga Pita sisidena, sigwae, "Inapwana, 'umai be tatauya manini 'ima 'asaya."

³⁹ *'Enega Pita 'itoolo ga ma'edi simai Yopa 'ena. 'Enega toekalesiyao Pita si'au'ewena anuwa nina solanaya. Ta kwabulao yaudi Pita sitoolo

* 9:22: Gu 17:3, 18:28 * 9:23: Gu 23:12 * 9:27: Gu 9:4 * 9:34: Yo 5:8-9 * 9:39: Mk 5:38-41

sakowasiyena ta sidedoi, ta 'adi 'oamao sie'itaena manuna lowa Dokasa tuta mayawasina 'adi 'oamao nidi 'iguinuwedi, ga 'i'ebwa'edi, ga sigwae, “'Oama getedi tauna Dokasa 'ana saisailao lowa mayawasinaya ma'ema 'amiyami.”

⁴⁰ Ta Pita 'iloinedi ga anuwega siapwesa, ta taunamo 'imiyami, ta 'i'aetulasa ta 'isidasida Yaubada 'ena, 'enega 'isanaila ga kokowa nina 'ieonena, 'igwae, “Tabita 'utoolo.” 'Enega Tabita matana 'i'esasena, ga Pita 'i'itena, 'enega 'eno'enoega 'imiyatowa. ⁴¹ Ta Pita nimanaya 'igiyaina ga 'igietoolona. 'Enega kwabulao be toekalesiyao nidi 'ibwauyedima, ga Tabita mayawasina 'ie'itaena 'ediya.

⁴² Ga tetela 'i'elelewana sena Yopa maibo'ana 'ediya, 'enega tomota yaudi 'Inapwana Yesu 'ena siemisa. ⁴³ Ta Pita Yopa 'ena 'imiya'amana, tai 'ana esana Saimoni 'ina anuwaya, tauna 'ina paisewa yobai bwaladiyega gwegwe 'iguiguinuwedi.

10

Pita 'ina ayausa Konilio 'enaya

¹ Ta 'asa Sisalia 'enaya 'ebweu tai 'ana esana Konilio 'imiyami. Tauna me Loma tolosaiyao 'adi yau analedi 'idi toanugana, boda Itali 'enega, ² ta tauna tai bobo'ana ga ma ina susuyao Yaubada si'amayabena, ta tuta yauna togomabeso 'ilemelemedi ta 'isidasida Yaubada 'ena. ³ *Ta 'asiyata 'ebweu 'ena 'asuinuwanuwaya, Konilio nina 'ina 'enomata'ita'ita 'enega Yaubada 'ina anilose 'ebweu 'imeema 'enaya, ga 'i'ita 'ai'ailina, ta anilose nina 'igwae, “Konilio!”

⁴ *Ta Konilio anilose nina 'iduneduneyena ga ma ina matauta, ta 'igwae, “'Inapwana! To'ase?”

Ta anilose 'igwae, “Yaubada 'imu sidasida be 'imu lema togomabeso 'ediya 'imwalatonina, ga manudi 'inuwa'i'isimu. ⁵ 'Enega 'imu toguinu-wao 'aidi 'uetunedi be sitatauya Yopa, be Saimoni tauna sieesena Pita si'au'ewenama. ⁶ *Ta Pita nina 'ebweu wate Saimoni 'ina anuwa le'awayaya 'enaya 'imiyami, ta Saimoni nina 'ina paisewa yobai bwaladiyega gwegwe 'iguiguinuwedi.”

⁷ Anilose nina 'ina ona 'igumwala ga 'itauya, 'enega Konilio 'ina toguinu-wao 'ediyege 'eluwa 'ibwauyedi ma ina tolosaiya 'ebweuna, tauna wate Yaubada 'ana to'amayaba sinabwana. ⁸ 'Enega anilose 'ina simana Konilio 'iemwasalina sitetoi nidi 'ediya, ga 'ietunedi Yopa 'enaya, ga sitauya.

⁹ Mali 'asiyataya 'asuoleoleya 'etamo sitautauya ga 'asa Yopa siloselabena, ta Pita anuwaya 'imiyami ga 'itu'e etaninaya sabi sidasida. ¹⁰ 'Isidasida ta ma ina botana sinabwana. 'Etamo anuwaya masula sigibugibubu ga Pita 'i'enomata'ita'ita, ¹¹ ga galewa 'i'itena 'i'egegena ga 'ebweu yage 'i'itena 'imwa'utama, 'ana 'ita 'atuwa kaleko sinabwana tupitupina ata 'ediyege sietabe mwa'utenama bale'uya, ¹² ta solanaya mali yobai, be mali yobai, be yobai kawakawalidi, be mali manuwa be mali manuwa. ¹³ 'Enega 'ebweu 'enana Pita 'ieonena, 'igwae, “Pita, 'utoolo be yobai nate 'uunudi be 'u'a'a 'amu masula.”

¹⁴ *Ta Pita 'iguitoyasa, 'igwae, “'Inapwana, tuwa, manuna nigeya 'ebweu wate yobai 'eto'etobodana getedi nadigege yada 'enidi.”

¹⁵ Ta 'enana nina 'iona limana, 'igwae, “Yaubada yobai natedi ni'atu 'igie'esasedi, 'enega geya'abo 'u'awa'awa to'umaliyedi.”

* **10:3:** Gu 9:10 * **10:4:** Et 8:4 * **10:6:** Gu 9:43 * **10:14:** 1 Loi 11:3, 13, 20, 26

16 Yage gete matoi Pita 'ena 'iapwesa, ga 'enana nina matoi nadigega 'ieonena, ga muliyega yage nina 'iila galewaya. 17 Ta Pita 'inuwanuwa edaedadama 'aene to'ase 'enomata'ita'ita gete ni'atu 'i'itena, ta tomota 'etoi nidi Konilio 'ietunedima siapwesa anuwaya, manuna ni'atu 'asaya simai ga Saimoni 'ina anuwa tomota 'ediya sienaida. 18 'Enega silobena ga anuwa 'awanaya sitoolo ta sibwau, “Gosemao, Saimoni nina sieesena Pita, nate anuwaya 'imiyami, nai nigeya?”

19 *Ta anuwa nina etaninaya Pita ma ina nuwa edaedadama 'imiyami, ta Yaluyaluwa Tabuna 'ena 'igwae, “Pita, tai 'etoi si'ebe'ebeseyo, ta ni'atu simai ga 'agalauya. 20 'Enega 'utoolo be 'umwa'uta 'ediya be ma'emwao watatauya, ta geya'abo 'u'ate'ate sa'ala, manuna 'abo'agu tomota nidi yaetunedima.”

21 'Enega Pita nina 'imwa'uta 'ediya ga 'igwae, “'Abo'agu Pita! To'ase manuna wamai?”

22 Ta sigwae, “Konilio 'ietunema, tauna 'ima tolosaiyao 'adi toanugana, ta tai palupaluna ta Yaubada 'ana to'amayaba, ta wate me Yudia maibo'adi si'awa tai bobo'anena, ga 'ana emataluwa 'inonona anilose 'enega, be 'aene 'oyo 'ibwauyeyo tauna 'ina anuwaya, be 'imu ona 'ida nono.”

23 'Enega Pita tai nidi 'ibwauyedi, ga anuwa nina 'ena sie'owaga.

'Enega tomwa 'iulisina ga sitoolo ga Pita ma'ediya sitauya, ta 'aidi gosedyao Yopa 'enega ma'ediyao wate sitauya. 24 Sitautauya ga mali 'asiyataya siapwesa Sisaliya. Ta gote 'enaya Konilio 'ina susuyao be gosenao 'ibwau egogonedimaya, ga 'ina anuwaya siyamwayamwa.

25 *'Enega Pita 'ilogedoma anuwaya ta Konilio 'iapwesa, ga Pita matanaya 'ibe'u sanamwa'uta ga 'ibwagobwago.

26 Ta Pita Konilio 'igietoolona, ta 'igwae, “'Utoolo! 'Abo'agu tomotai tuga, nadigega 'oyo.”

27 'Enega Pita be Konilio ma'iyana sieonaona, ta silugu anuwaya, ga Pita boda anuwa solanaya 'i'itedi, 28 ga 'ieonedi, “'Omi 'abo'ama me Yudia 'ama lolina wamwalamwalatoni 'aene nigeya sawesawemaya be 'omi nigeya me Yudia 'ayausimi, nai ma'ema taegosigosiyana, ta sa'i Yaubada ni'atu 'enomata'ite'itega 'ie'itegu be geya'abo 'ebweu tomota ya'awa'awa to'umaliyei. 29 'Enega tuta nina Konilio 'ibwauyeguma, nigeya yaguiguitoyasa, ta esi yatagwalegu ga ni'atu yamai. Ta to'ase manuna 'ubwauyeguma?”

30 'Enega Konilio 'igwae, “Gete manuna: 'Asiyata ata sigumwala 'ena 'asuinuwanuwaya, nadigega gete tuga sidasida 'ana tuta, 'enega 'igu anuwaya yasidasida Yaubada 'ena, ga 'ebweu tai ya'itena mataguya 'itootoolo ma 'ana 'oama 'esasena. 31 Ta 'ieonegu, 'Konilio, Yaubada 'imu sidasida ni'atu 'inonodi, ta wate 'imu lema gomabeso 'ediya 'inuwa'i'isidi. 32 'Enega 'imu 'ali'eiyao 'uetunedi Yopa 'ena be Saimoni 'ubwauyenama, tauna sieesena Pita, ta mali Saimoni 'ina anuwaya, Yopa 'ena le'awaya, 'imiyami, ta mali Saimoni nina 'ina guinuwa yobai bwaladiyega gwegwe 'iguiguinuwedi.’ 33 'Enega yalomanini ga 'igu 'ali'eiyao nidi yaetunediwaya ga sibwauyemuma, ta 'utagwalemuya ga 'umai, ga kagutoki. 'Enega gete tuga maibo'ama Yaubada matanaya 'adeli egogonama, be to'ase 'Inapwana 'iloinemuya 'uda eonama, be 'ada nono.”

Pita 'ina ona Konilio ma ina bodao 'ediya

* 10:19: Gu 11:12 * 10:25: Et 19:10; Md 4:10

34 *'Enega Pita 'ieonedi, 'igwae, "Ona'ai'aila! Ni'atu nuwagu 'isabwalena 'aene tomota maibo'adi Yaubada matanaya leleleya, ta nigeaya me Yudia mamō 'iobobomema, 35 ta esi mali sena be mali sena tomoteninao, 'eguma si'amayabena be sibubuna palupalu, 'igwausowala manudi. 36 *Ta To'etoseyana Yesu, tauna maibo'ada 'ida 'Inapwana, ga Yaubada 'ina tetela bobo'ana Yesu 'i'ebwa'ena, 'abo'ama me Isileli 'ima 'ebe gwau-sowala manuna. Ta 'omi tetela nina wamwalamwalatoni, 37 *manuna Yoni tetela nina 'ie'alena Galili 'enega, tuta nina 'iloguguya, ga tomota 'igiebpitaisoedi ga muliyega Yesu tetelina 'i'elelewana Yudia senanao maibo'adi 'ediya. 38 Tetela nina 'aene Yaubada Yesu goma Nasaleta 'igiewaiwaiyena Yaluyaluwa Tabuna 'enega, ga 'isakosakowasi ga tomota 'ilemelemedi, ta 'abo yaisigedi Seitani be yaluyaluwa to'umalidi sigiele'oasidiya, Yesu 'igiebobo'anedi, manuna Yaubada 'ina waiwai 'enaya 'imiyami. 39 *Ta 'abo'ama sa'i Yesu 'ana tosimanao, manuna 'ina guinuwa 'a'itediya Yudia senanao maibo'adi 'ediya be wate Yelusalema 'enaya, ga 'ana 'ebe losalowa kaiwe 'ena situtu epa'iyena ga 'imwawasa, 40 ta 'asiyata 'etonina 'enaya Yaubada 'igietoolo limena, ga 'igieapwesena, 41 *nigeaya tomota maibo'adi 'ediya, nate namo 'abo'ama Yaubada 'iesinuwema 'ana tosimanao, 'emaya, ga 'ina toololimana mulinaya 'a'e'ai ta 'anumanuma Yesu nina ma'emai.

42 *"Ga 'iloinema be tomota 'ediya 'aloguguya 'aene Yaubada Yesu nina 'iesinuwena be 'aene tuta 'ana 'ebe losalowa 'ena tauna bwa'omatana 'ida guinuwa, tomota taudi ni'atu simwawasa manudi, be wate 'abo'ada mayawasida manuda.

43 *"Palopitao wate lowaenei sigimi simanena 'aene 'eguma yaisigedi Yesu 'ena siemiemisa, 'idi loegesiyo Yaubada 'ida nuwataudi, Yesu tauna 'ana esanega."

Yaluyaluwa Tabuna 'imwa'uta taudi nigeaya me Yudia 'ediya

44 Pita 'etamo 'ionaona ga Yaluyaluwa Tabuna 'imwa'uta taudi sienoeno 'ediya, 45-46 *ga mali 'enana be mali 'enana 'ediyega sionaona, ta Yaubada situputupu, ta me Yudia taudi Yesu 'ana toemisao nidi, Pita ma'ena Yopa 'enega simaiya, sinuwaowana, manuna si'itena Yaubada ni'atu Yaluyaluwa Tabuna 'i'ebwaya taudi nigeaya me Yudia 'ediya.

'Enega Pita 'ieonedi, 'igwae, 47 "Gosegwao! Wa'ita! Yaluyaluwa Tabuna ni'atu si'ewena, nadigega lowa 'abo'ada. 'Enega nigeaya sawesawenaya 'idi bapitaiso bwasiyega ta'etobode, aga?" 48 *'Enega Pita nina 'iloina be To'etoseyana Yesu 'ana esanega sida bapitaiso, ga muliyega tomota nidi Pita sisidena be 'aina 'asiyata wate ma'ediya sida miyami, ga 'itagwala.

11

Guinuwa gete manuna Pita 'isimasimana

1 Ta Yesu 'ana tosimanao, ta wate toekalesiyao, taudi Yudia 'ana tomiyanao, ni'atu tetela sinonona 'aene 'aidi tomota taudi nigeaya me Yudia ni'atu Yaubada 'ina ona siemisena. 2 'Enega tuta nina Pita 'itu'e limana Yelusalema 'enaya, toekalesiyao taudi Mosese 'ina loina 'ana tomuliyao, Pita nina silomugiyena, 3 sigwae, "Mwa'adega ga 'enega 'oyo 'ulugu taudi nigeaya me Yudia 'idi anuwaya ga ma'emwao wa'e'ai?"

* 10:34: Lo 2:11 * 10:36: Ep 2:13-14 * 10:37: Md 3:16 * 10:39: 1 Ko 15:4-7 * 10:41: Lu 24:42-43 * 10:42: Gu 17:31 * 10:43: Ais 53:5-6; Yel 31:34 * 10:45-46: Gu 2:4 * 10:48: Gu 2:38; Md 28:19

⁴ 'Enega Pita 'ilolagata ga guinuwa gete maibo'ana 'iemwasalina, 'igwae,
⁵ "Lowa 'abo'agu Yopa 'ena yamiyami ta yasidasida Yaubada 'ena, ga
 'enomata'ita'ita, 'enega 'ebweu yage ya'itena 'atuwa kaleko sinabwana
 ta tupitupinao ata 'ediyega sietabetabe mwa'utenama 'eguya. ⁶ Yage
 nina yaduneduneyena, ga yobaiyao, be yobai bosasa, be mwata, be wate
 manuwo, kaleko nina solanaya ya'itedi, ⁷ ga 'ebweu 'enana yanonona
 'ieonegu, 'igwae, 'Pita, 'utoolo be 'amu yobai 'uunudi be 'u'a'a.'

⁸ "Ta 'abo'agu yagwae, 'Inapwana, tuwa! Manuna nigeaya 'ebweu wate
 yage etaetabuna yada 'enina.'

⁹ "Ta 'enana nina galewega 'iona limana, 'igwae, 'Yaubada yobai natedi
 ni'atu 'igie'esasedi, 'enega geya'abo 'u'awa'awa to'umaliyedi.'

¹⁰ "Yage nina matoi 'eguya 'iapwesama, ga 'enana nina wate matoi
 'ieonegu, ga muliyega maibo'ana 'itu'e ga 'ikwaiya galewaya. ¹¹ Ta gote tuta
 nina 'enaya, tai 'etoi siapwesa anuwa nina 'ena yamiyami, Sisalia 'enega
 simai manugu.

¹² " 'Enega Yaluyaluwa Tabuna 'ieonegu, 'igwae, 'Utoolo be geya'abo
 'uenuwanaluwa ta tuwa tuga taudi ma'emwao watatauya.' Ta gosedaosite
 sikisi gete si'oayabugu, ga 'atauya Konilio 'ina anuwaya, ga 'alugu.

¹³ "Ta tai nina 'emaya 'iemwasala 'igwae, 'Lowa 'ebweu anilose ya'itena
 'igu anuwa solanaya 'itootoolo, ta 'igwae, "Konilio, 'imu 'ali'eiyao 'uetunedi
 Yopa 'ena, be Saimoni, tauna sieesena Pita, sida 'au'ewenama, ¹⁴ *be tauna
 tetela 'ida eonami, be 'enega 'omi ma imu susuyao 'etoseyana wada loba."

¹⁵ * " 'Enega yalolagata ga yaonaona, ta Yaluyaluwa Tabuna 'ediya
 'imwa'utama, nadigega lowa 'abo'ada 'edaya 'igimi mwa'utama.

¹⁶ * " 'Enega 'Inapwana 'ina ona lowa yanuwa'i'isina, 'igwae, 'Yoni tomota
 bwasiyega 'igie'apitaisoedi, ta 'omi ma'etamo Yaluyaluwa Tabuna 'enega
 wada bapitaiso.' ¹⁷ Yaubada 'ina 'ebwaya nina 'ediya nadigega 'abo'ada
 'edaya, tuta nina tagimi emisa 'Inapwana Yesu Keliso 'enaya. 'Enega
 'abo'agu nigeaya sawesaweguya Yaubada 'ina guinuwa gete ya'etobode."

¹⁸ * Pita 'ina ona gete sinononaya, ta nigeaya 'idi 'ebe onamo, ga Yaubada
 situpuna, sigwae, "Ona'ai'aila, Yaubada ni'atu 'itagwatagwala taudi nigeaya
 me Yudia 'ediya, be 'idi nuwa'ebuniyega yawasi ataya sida loba."

Toekalesiyao 'asa Anitioki 'ena

¹⁹ Lowa toekalesiyao 'adi talauwalao Sitibeni siloemwawasina, ta wate
 sitoo be toekalesiyao maibo'adi sida mutudi, 'enega toekalesiyao nidi
 sidena mali 'asa be mali 'asa 'ediya, ga 'aidi siapwesa Pinisia be Saipilosi
 be Anitioki 'ediya, ga tetela bobo'ana sisimanena me Yudia dimo 'ediya,
 ta nigeaya 'asa nidi 'adi tomiyanao maibo'adi 'ediya. ²⁰ Ta muliyega 'aidi
 toekalesiyao, taudi me Saipilosi be me Sailini, siapwesa Anitioki 'enaya, ga
 'Inapwana Yesu tetelina siguguyaena me Yudia, be taudi nigeaya me Yudia
 wate, 'ediya, ²¹ *ta 'Inapwana 'igiewaiwaiyedi, ga tomota yaudi 'idi ona
 siemisena, ga sisanaila 'Inapwana 'enaya.

²² *Taudi nigeaya me Yudia, ta ni'atu siemisena 'Inapwana 'enaya, 'enega
 tetelidi 'i'elelewana ga toekalesiyao Yelusalema 'ena sinonona, 'enega Ban-
 aba sietunena be 'iayausidi. ²³ *Ga tuta nina Banaba 'imai Anitioki 'enaya
 Yaubada 'ina oboboma toekalesiyao nidi 'ediya 'i'itena, ga 'igwausowala
 sinabwana, ga 'iguguyedi be geya'abo sienuenuwanaluwa, ta esi sida

* **11:14:** Gu 16:31 * **11:15:** Gu 2:4 * **11:16:** Gu 1:5 * **11:18:** Gu 14:27 * **11:21:** Gu 2:41

* **11:22:** Gu 4:36 * **11:23:** Gu 14:22

toolopa'ala ma idi emisa 'Inapwana 'enaya. ²⁴ Manuna Banaba nina tai bobo'ana ga Yaluyaluwa Tabuna 'iloemaena ta ma ina emisa sinabwana 'Inapwana 'enaya. 'Enega 'ina loguguya 'enega tomota yaudi 'Inapwana siemisena, ga toekalesiyao 'idi boda 'isinabwa.

²⁵ 'Enega Banaba 'itauya Tasisi, ga Saulo 'i'ebesena, ²⁶ ga 'ilobena, 'enega ma'iyana siila Anitioki 'enaya. 'Enega yakwala 'ebweuna solanaya silugulugu toekalesiyao nidi 'idi deliegogonao 'ediya, ta tomota yaudi sie'ie'itadi. 'Asa nina Anitioki 'enaya Yesu 'ana tomuliyao tuta nina 'ena sigimi eesedi Kelisitianiyo.

²⁷ Tuta gote 'enaya 'aina palopitao Yelusalemega simwa'uta Anitioki 'enaya, ²⁸ *ta 'ebweuna 'ediyega, 'ana esana Agabu, 'idi deliegogona 'ena 'itoolo, ga Yaluyaluwa Tabuna 'ina waiwaiyega 'igimi simanena 'aene ma'etamo botana sinabwana 'ida apwesa sena yaulyaudi 'ediya, ga muliyega Sisa Kalodiu 'ina tuta etoloina 'enaya botana sinabwana 'iapwesa.

²⁹ *Ta tuta nina Yesu 'ana tomuliyao Agabu 'ina simana nina sinonona, taudimo siloiloina be 'ebweuna 'ebweuna sida tootoo be sida 'ebwayadaita be lema mani sida etune gosediyo nidi sena Yudia 'ena simiyami, ³⁰ 'enega sigimi 'ebwayadaita ga mani silobena, ga tuta nina botana 'iapwesa, 'enega si'ebwa'edi Banaba ta Saulo, ga taudi sitauyena sena Yudia 'enaya.

12

Yemesa siloemwawasina ta Pita deliya sisa'u luguyena

¹ Tuta gote 'enaya Kini Elodi 'ina loina pa'ala 'enega 'ina tolosaiyao 'aina toekalesiyao sigiyaidi sabi gieto'umaliyedi. ² *'Enega Yemesa, tauna Yoni tasina, Elodi 'ina loinega siununa sisaiyega ga 'imwawasa.

³ *Ta me Yudia sigwawsowala Yemesa 'ina mwawasa manuna. 'Enega Elodi 'iloina limana be Pita sida giyai. Ta wiki nina nate me Yudia 'idi edidigula 'ana tutaya ta beledi daisina nige ya 'ana 'ebe gieseseyamo sie'ani.

⁴ 'Enega Pita sigiyaina ga deliya sisa'u luguyena, ta Elodi 'ina tolosaiyao sikisitini 'iloinedi be silomata'i'ita 'ai'aili, ta Elodi 'inuwanuwa 'aene Ataona Sagalina mulinaya Pita nina 'ida sa'uapwese me Yudia 'ediya, be 'ina etala sida guinuwe. ⁵ *'Enega deliya si'ita'i'isina ta toekalesiyao sa'i sisidasida waiwai Yaubada 'ena, Pita manuna.

Anilose Pita 'i'etoseyena

⁶ Ta Pita 'aina 'asiyata 'ediya deliya 'imiyami, be mali 'asiyata 'enaya Elodi Pita 'ida sa'uapwese, ta boiboiya Pita tolosaiyao gamwagamwanidiya 'i'eno'eno, ta 'ana 'ebeyona seni 'eluwa 'ediyega siyonina, ta wate deli 'awanaya tolosaiyao si'ita'i'isina. ⁷ *Ga Yaubada 'ina anilose 'ebweu manini 'iapwesa ga deli solana 'imaedana, ga anilose nina Pita lesulesuna 'isapina, ta 'ilowanowanona, ga 'igwae, "Utoolo manini," ga 'ana 'ebe yonao nimanega sibe'u. ⁸ Ga anilose nina 'ieonena, 'igwae, "Amu 'oama 'u'ote be 'amu 'aelawa 'ulosipwa," ga ona nina Pita 'iematamatanena. Ta anilose nina wate 'igwae, "Amu tala'apwalega 'ubwabwasa be 'umuliyegu," ⁹ ga 'iapwesa ta Pita 'imuliyena ta 'inuwenana 'aene 'imadamadawala, ta nige ya 'imwalamwalatoni 'aene anilose nina 'ina guinuwa yage 'ai'aila.

¹⁰ 'Enega to'ita'i'ita 'ebweuna sipilisinena, ta 'eluwenana wate sipilisinena, ga 'awa sinabwana kainumuyega siguinuwenaya 'ena simai, ga 'awa nina

* 11:28: Gu 21:10 * 11:29: Lo 15:26 * 12:2: Md 4:21 * 12:3: Sia 23:15 * 12:5: Ep 6:18

* 12:7: Gu 5:19, 16:26

taunamo 'i'egegena, ga siapwesa 'asaya, ta 'eda 'enega sitauya, ga manini anilose nina Pita 'ipilisinena.

¹¹ 'Enega Pita 'inuwa sabwalena, ta 'igwae, “Ni'atu yamwalatoni 'ai'ailina 'aene 'Inapwana 'ina anilose 'ietunenama, ga 'i'etoseyegu Elodi 'ina lolina 'enega, be geya'abo me Yudia 'idi nuwanuwao sida guiguinuwedi.” ¹² Pita ni'atu nuwana 'isabwalena ga 'itauya Meli 'ina anuwaya, tauna Yoni sinana, ta Yoni 'ana esana 'eluwena Maki, ta anuwa nina solanaya tomota yaudi sideli egogonama, ga sisidasida Yaubada 'enaya.

¹³ 'Enega Pita anuwa 'ana 'awa 'enaya 'i'aukeke, ta topaisewa mewainena 'ana esana Loda 'imai, ¹⁴ ta Pita 'enana 'imwalatonina, ga 'igwausowala sinabwana, ga nigeaya 'awa 'igigegigege, ta 'iila manini anuwa solanaya ga 'igwae, “Pita 'awaya 'itootoolo.”

¹⁵ Ta sigwae, “Uwauwayo!”

Ta waine 'awana 'ipa'ala 'aene tauna Pita nina.

'Enega sigwae, “Nai Pita yaluyaluwana.”

¹⁶ Ta Pita 'etamo 'etauluya 'imiyami ta 'i'au'aukeke tuga, 'enega 'awa sigigegena, ga si'itena tauna, ga nuwadi 'iowana 'ai'aila.

¹⁷ *Ta Pita nimanega 'i'etobodedi be sida 'alaenono, ta 'iemwasala 'Inapwana deliyega 'i'au'ewenama manuna, 'enega 'igwae, “Tetela gete wasimana Yemesa be goseda wate 'ediya.” 'Enega 'ipilisinedi ga 'itauya mali esenaya.

¹⁸ Tomwa 'iulisina ga tolosaiyao nuwadi 'iowana, ta si'atesa'ala sinabwana Pita manuna, mwa'adega 'iapwesa'esa. ¹⁹ Ta Elodi 'iloinedi be Pita nina sida 'ebesei, ta nigeaya sida lobena, 'enega to'ita'i'itao 'idi etala 'iguinuwena, ga 'adi loemwawasa 'iloinena. 'Enega Elodi nina Yudia 'enega 'imwa'uta Sisalia, ga nada 'imiyami.

Elodi 'ina mwawasa

²⁰ Elodi nina me Taiya be me Saidoni lowa 'igamwasowaledi, 'enega Elodi 'ina to'ita'i'ita, 'ana esana Bilasito, sigiegwausowalena, ga muliyega mabodadi simai Elodi 'ena, ga nuwanuwadi be ma'ena sida egosigosiyana limana, manuna taudi 'adi masula Kini nina 'ina senega silobaloba.

²¹ 'Enega Elodi 'ebweu 'asiyata 'iupaena be ma'ena sida onaona, ga 'asiyata nina 'ena 'ana 'oama esaesa 'i'otena, ga 'ina 'ebemi esaesa 'ena 'imiyatowa, ga boda nidi 'ediya 'iona.

²² Ta boda nidi sibwaubwau, sigwae, “Gote 'ebweu Yaubada 'ina ona, ta nigeaya tomota 'ina ona.”

²³ Tuta gote 'ena Yaubada 'ina anilose Elodi 'iununa, manuna Yaubada 'ana tupu 'isa'ubalena tauna 'enaya, ga ipwaipwa solana si'enina ga 'imwawasa.

²⁴ *Ta 'enega Yaubada 'ina ona 'iewaiwai tomota yauyaudi ta sena maibo'adi 'ediya. ²⁵ Ta Banaba be Saulo 'idi guinuwa Yelusalema 'ena silosalonina, ga 'enega simwa'uta limana Anitioki 'ena, ta Yoni, tauna 'ana esana 'eluwena Maki, si'au'ewenama ma'edi.

13

Banaba be Saulo 'idi guinuwa

¹ 'Asa Anitioki 'enaya, ekalesiya 'idi palopitao be toe'itao getedi: Banaba be Simioni (tauna sibwauyena Bwalagai) be Lusiasi (tauna goma Sailini) be Maneeni (tauna kini Elodi 'ana 'epata 'ebweu) ta Saulo. ² *Taudi

* **12:17:** Gu 12:7-8 * **12:24:** Ais 55:11; Gu 19:20 * **13:2:** Gu 9:15

sitapwatapwalolo ma idi 'ebotana Yaubada 'ena ga Yaluyaluwa Tabu 'ieonedi, 'igwae, “Nuwanuwagu Banaba be Saulo 'igu guinuwa 'ebweuna manuna, 'enega wada tagwaledi guinuwa nina 'ena.” ³*'Enega Yaubada 'ena sisidasida limana mabotanidi, ga sigidebedi, ga Banaba be Saulo sietunedi 'idi guinuwa nina manuna.

'Idi guinuwa sena Saipilosi 'enaya

⁴ Yaluyaluwa Tabuna ni'atu 'ietunedi ga simwa'uta Selusia, ga wagega sigelu ga situpa salu Saipilosi manuna, ⁵*ga 'asa 'ana esana Salami 'enaya sisuya, ga nada me Yudia 'idi anuwa tapwalolo 'ena Yaubada 'ina ona sisimanena. 'Ebweu 'idi 'ali'ei ma'edi sisakosakowasi, 'ana esana Yoni.

⁶ 'Enega salu nina maibo'ana sisakowasiyena, ga 'asa Pepose 'enaya siapwesa, ga nada to'oba, 'ana esana Bayesu, goma Yudia, tauna palopita kabokabo 'ebweu.

⁷ Ta Bayesu nina Sagi Paulosi ma'iyana, tauna 'asa 'ana toloina ta tai sinasinapuna, 'enega Sagi Paulosi Banaba be Saulo 'ibwauyedima, ga nuwanuwana be Yaubada 'ina ona 'ida nono, ⁸ ta esi to'oba 'i'etobodedi, manuna geya nuwana be toloina nina Yesu 'ena 'ida emisa. To'oba nina 'ana esana 'ana gibui Elaimasi, nate tobalau.

⁹*Ta Saulo, tauna 'ana esana 'eluwena sibwauyena Paulo, Yaluyaluwa Tabuna 'iloemaena ga to'oba nina 'iduneduneye, ¹⁰ ta 'igwae, “'Oyo Seitani 'ina boda ta kabo 'aleyo, 'enega guinuwa palupaluna 'uetalauwalena, ta 'Inapwana 'ina 'eda palupaluna tuta maibo'ana 'utootoo be 'aene 'ugiebokoboko. ¹¹ 'Enega gete tuga 'Inapwana 'ina waiwaiyega matayo 'ida uma tuta kukupana namo manuna, be geya'abo sinala 'ana maedana 'u'ita'ita.”

Tuta gote 'ena umauma 'atuwa 'enega to'oba nina matana 'iguguyoi, ga 'i'ebe'ebesa yaita 'ida leme be 'ida anugane. ¹² Ta toloina nina Sagi Paulo 'ina guinuwa gete 'i'itena, ga 'Inapwana tetelina manuna nuwana 'iowana, 'enega 'iemisena.

Sitauya Anitioki sena Pisidia solanaya

¹³ Ta Paulo ma 'ana bodao Peposeyega sigelu ga situpa limana, ga Peliga 'ena silugu, sena Pamipilia solanaya. Ta Yoni 'ipilisinedi ga 'iila Yelusalema. ¹⁴ Ta boda nidi Peliga sipilisinena ga Anitioki 'enaya siapwesa, nate sena Pisidia solanaya. 'Enega 'asiyata Sabate 'ena silugu me Yudia 'idi anuwa tapwalolo 'ena, ga simiyatowa. ¹⁵ Ta toanuganao Mosese 'ina lolina 'ana sawa, be palopitao 'idi ona 'ana sawa sisawedi, ga toanuganao nidi 'ebweu tai sietunena Paulo be Banaba 'ediya be 'aene 'iemataluwedi, 'igwae, “'Eguma loguguya nai e'ita 'emiya 'imiyami wada simana tomota 'ediya.”

¹⁶ 'Enega Paulo 'itoolo ga nimana 'igilagasina, ta 'igwae, “Tasigwao me Isileli, be 'omi mali esenega Yaubada 'ana to'amayabao, 'igu ona gete wada nono. ¹⁷*Yaubada lowaenei me Isileli tubudao 'iesinuwedi, ga 'idi boda 'igiesinabwena 'idi esugalagala Itipita solanaya, ga 'ina waiwai sinabwana 'enega 'ianuganedi ga Itipita sipilisinena. ¹⁸*Ta yakwala poti 'ediya 'idi nenetao 'ie'alama'i'itanedi sena mwatui daita mitawaya.

¹⁹*“Ga muliyega kini sebeni ma idi bodao 'imutudi sena Kenani solanaya, ga sena nina me Isileli 'i'ebwa'edi 'idi bale'u, ga simiyami nadigega yakwala powa analedi ta pipiti 'ediya. ²⁰ Ga muliyega 'idi toloinao 'i'ebwa'edi ga siloinedi 'ana laba palopita nina Samuwela 'iapwesa.

* **13:3:** Gu 6:6 * **13:5:** Gu 12:12 * **13:9:** Gu 4:8; Yo 8:44 * **13:17:** Sia 6:6, 12:51 * **13:18:** Sia 16:35 * **13:19:** Num 7:1

21 *¹“Enega sisidasida be Yaubada 'idi kini 'ida 'ebwa'edi, 'enega Saulo 'i'ebwa'edi, tauna Kisi natuna, ta 'ina susu Beniamina 'enega, ga yakwala poti 'ediya 'iloiloinedi. 22 *²Muliyega Yaubada Saulo 'ie'idi'idiyena ga 'idi kini auwauna Debida 'isa'una. Tauna Debida manuna Yaubada 'igwae, 'Desi natuna Debida yalobena, ta yayalena, manuna 'igu nuwanuwao 'ida guinuwedi.’ 23 *³Ta Debida nina 'ina susu 'ediyega, Yaubada me Isileli 'ada To'etoseyana Yesu 'igieapwesena, nadigega lowaenei 'igimi simanena.

24 *⁴“Ta lowa tuta nina Yesu nigeaya 'iapweapwesama, Yoni 'ilooguguya me Isileli 'ediya, be 'idi loegesiyo 'ediyega sida nuwa'ebuni be 'ida giebapitaisoedi, 25 *⁵ta Yoni 'ina guinuwa 'ana 'ebe losalowa 'ena 'igwae, 'Omi wanuwena 'aene 'abo'agu yaita? 'Abo'agu nigeaya To'etoseyana nina. Ta tauna muliguyega 'imeemai, Toloetana sana, 'enega 'abo'agu nigeaya 'ilobwelobwenegu be 'ana 'aelawa yali'amidi.’

26 “Tasigwao, 'omi Ebelaamo 'ina susuyao, be wate 'omi mali senega Yaubada 'ana to'amayabao, wanono 'aene 'etoseyana tetelina gete 'edaya ni'atu 'imai. 27 *⁶Ta Yelusalema 'ana tomiyanao, be 'idi 'inapwanao, To'etoseyana nina nigeaya sida mwalatonina, ta wate palopitao 'idi simanao Sabate 'ebweuna 'ebweuna sisawasawa totapwalolo 'ediya, ta esiya nigeaya simwalamwalatonidi, ga 'enega To'etoseyana nina sisipupuyena, 'enega palopitao 'idi gimisimanao lowaenei 'adi 'ai'aila gete tuga sigieapwesena. 28 *⁷Ta nigeaya 'ebweu wate 'ina logesi silobaloba be 'enega sida loemwawasi, ta tuwa tuga Pailato sisidena be 'ida loemwawasi.

29 *⁸“Enega ona nidi Buki Tabu 'ena sigimi simanena To'etoseyana manuna, maibo'ana gote me Yudia ni'atu siguinuwedi, ga 'ina mwawasa mulinaya 'ana kelose 'enega si'ewa mwa'utena ga sisa'una 'ali'ali 'enaya. 30 *⁹Ta Yaubada mwawasega 'igietoolona, 31 ga 'asiyata tupwana yauna 'ediya 'iapweapwesa 'ana to'oayabuyao 'ediya, taudi lowa ma'ena Galiliyega ga Yelusalema 'enaya simai. Taudi gete tuga To'etoseyana nina manuna sisimasimana tomota 'ediya. 32 *¹⁰Ta 'abo'ama wate tetela bobo'ana gete 'a'ebwa'emi, lowa Yaubada 'iona upaupaena tubudao 'ediya, 33 ga ni'atu 'igieapwesena 'epata auwauna 'abo'ada 'edaya, tuta nina Yesu mwawasega 'igietoolona. Gete manuna Same 'eluwena 'ena Yaubada 'ina ona sigimi simanena, 'igwae,

'Oyo natugu, batuwa 'ena ya'awa natunemu.’

34 *¹¹“Ta wate 'igietoolo limena be geya'abo 'imwawamwawasa limana, nai 'imwaumwaulu, ta gete manuna 'igimi simanena, 'igwae,

'Yage nidi bobo'adi yaona obobomediya Debida 'enaya, ma'etamo yada 'ebwa'eyo.’

35 *¹²“Ta wate 'ebweu Same 'ena 'igimi simanena, 'igwae,

'Geya'abo 'utagwatagwala be tauna 'amu esiesinuwana 'imwaumwaulu.’

36 *¹³“Ona getedi nigeaya Debida tauna manuna. Debida nina 'ina tutaya Yaubada 'ina nuwanuwa 'iguinuwedi, ga 'ikwaiya, ga sisa'u 'ali'aliyena, ga tubunao ma'ediya simwaumwaulu, 37 ta sa'i tai nina mwawasega Yaubada 'igietoolona nigeaya 'imwaumwaulu. 38 *¹⁴Enega, tasigwao, wada mwalatoni 'ai'aili 'aene gete tai nina 'enega 'imi loegesiyo 'adi nuwatau wada loba, 39 *¹⁵be 'abo yaita tauna 'ena 'iemisa, 'ina logesi 'ediyega 'ida li'ami, ta

* 13:21: 1 Sam 8:5, 19 * 13:22: 1 Sam 13:14, 16:13 * 13:23: Ais 11:1 * 13:24: Md 3:1-2

* 13:25: Yo 1:20, 27 * 13:27: Yo 16:3 * 13:28: Md 27:22-23 * 13:29: Md 27:59-60 * 13:30:

Gu 2:24, 1:3, 8 * 13:32: Sam 2:7 * 13:34: Ais 55:3 * 13:35: Sam 16:10 * 13:36: Gu 2:29

* 13:38: Gu 10:43 * 13:39: Lo 10:4

Mosese 'ina lolina nigeya sawesawenaya 'ili'amimi.

⁴⁰ "Enega wada 'ita'i'isimi be ona nina palopitao lowa manuna sionaona upaupa, geya'abo 'omi 'iloo'awasimi. Ona nina 'igwae,

⁴¹ *'Omi totuyeyao, 'igu guinuwa gete wa'ita be manuna nuwami 'iowana, be muliyega waesilae, manuna 'imi tutaya 'igu guinuwa nina sida simana 'emiya, ta esi nigeya waemiemise.' "

⁴² 'Enega Paulo be Banaba siapwesa, ta boda nidi sisidedi be mali Sabate 'ena e'ita gete 'ediya sida simana limana.

⁴³ Ga boda anuwa tapwaloloega sideli apwesa, ta 'aidi me Yudia, be 'aidi Yaubada 'ana toemisa'o mali sena be mali sena 'ediyega, Paulo be Banaba simuliyedi, 'enega Paulo be Banaba 'ediya siloguguya be 'aene Yaubada 'ina oboboma sida giyai'i'isi.

Paulo be Banaba siloguguya taudi nigeya me Yudia 'ediya

⁴⁴ 'Enega mali Sabate 'ena, 'asa nina 'ana tomiyanao yaudi sideli egogonama Yaubada 'ina ona sabi nonona. ⁴⁵ *'Ta sa'i me Yudia, boda sinabwana si'itena, 'enega sie'ipi'ipi, ga Paulo 'ina loguguya 'ena sionaila, ta si'awa to'umaliyena. ⁴⁶ *'Enega Paulo be Banaba ma idi 'atepatu siona apwesa me Yudia nidi 'ediya, sigwae, "Ilobwenena be Yaubada 'ina ona 'agimisimana 'emiya, ta gete tuga waguitoyasena, nai 'omi taumi waloinemi 'aene nigeya sawesawemiya be yawasimi ataya wada loba, 'enega 'aguitoyasemi, be mali bodao 'ediya 'ada loguguya, taudi nigeya me Yudia 'ediya.

⁴⁷ *"Manuna 'Inapwana ni'atu 'iemataluwema, 'igwae, 'Imi guinuwa ni'atu ya'ebwa'emi be 'aene 'omi taudi nigeya me Yudia 'idi mayale, be sena maibo'adi 'ediya 'adi 'etoseyana watauye.' "

⁴⁸ 'Enega taudi nigeya me Yudia Paulo be Banaba 'idi ona gete sinonona, ga sigwausowala sinabwana, ga Yaubada tetelina si'awa bobo'anena, ga taudi yaisigedi Yaubada 'iesinuwedi be yawasi miyamiya atayana sida loba, taudi ona nina siemisena. ⁴⁹ Ta Yaubada tetelina 'i'elelewana sena nina maibo'ana solanaya.

⁵⁰ Ta sa'i me Yudia Paulo be Banaba sietalauwaledi, ga silomugiyedi iine 'alawatao taudi totapwalolo 'ediya, be wate 'asa 'ana 'inapwanao 'ediya, 'enega taudi wate sietalauwala Paulo be Banaba 'ediya, ga sipa'idi, ta sena nina sipilisinena. ⁵¹ Ta muliyega be sena nina sipilisine, 'aedi nedilina siloutuutu yaulena 'idi senaya, nate 'ebe'ita toni'asao 'ediya, ga 'enega sitauya Ikoniami 'enaya. ⁵² Ta esi Yaubada 'ana toemisa'o sigwausowala sinabwana, ta Yaluyaluwa Tabuna 'ina waiwai 'iloemaedi.

14

Paulo be Banaba 'idi loguguya Ikoniami 'ena

¹ Paulo be Banaba siapwesa Ikoniami 'ena, ga 'idi guinuwa Anitioki 'ena wate nadigega Ikoniami 'ena siguinuwa'esa, nate me Yudia 'idi anuwa tapwalolo 'ena siluguya ga sie'ita, ta ma idi e'ita waiwai, 'enega boda yaudi siemisedi, boda nidi 'aidi me Yudia ta 'aidi mali senao 'ediyega. ² *'Ta sa'i 'aidi me Yudia e'ita nina nigeya siemisena, ta sisinalina ga si'awa to'umaliyena, ga sitauya taudi nigeya me Yudia 'ediya ga silomugi Paulo be Banaba manudi, 'enega taudi wate Paulo be Banaba sietalauwaledi. ³ *'Ta tuwa tuga, tuta dudulana Paulo be Banaba simiyana sena nina 'ena, ta ma idi 'atepatu siloguloguguya 'Inapwana manuna. Ga 'Inapwana nina

* 13:41: Ib 1:5 * 13:45: Gu 17:5 * 13:46: Gu 18:6 * 13:47: Ais 49:6 * 14:2: Gu 13:45

* 14:3: Mk 16:20

'ina waiwaiyega guinuwa 'ebe nuwaowana be edeedede siguinuwedi, ga 'ediyega 'Inapwana nina 'ina oboboma tetelina 'ana 'ai'aila tauna 'ie'itaena tomota 'ediya.

⁴ Ta sa'i me Ikoniami nidi siweyala, ga 'aidi me Yudia si'awa 'ai'ailedi, ta 'aidi Yesu 'ana tosimanao si'awa 'ai'ailedi. ⁵ *'Enega taudi nigeaya me Yudia, be me Yudia wate, be 'idi 'inapwanao ma'ediyao siloina leleleya be Paulo ta Banaba sida gie'elouyaedi, nai gulewega sida loemwawasidi. ⁶ Ta esiya alena sinonona ga sidena, ga sitauya Lakeonia 'asanao 'ediya, nate Lisitila be Dabi 'ediya, ⁷ ga nada tetela bobo'ana sisimana apwesena, ta 'asanao selabediya 'ediya wate.

Paulo be Banaba 'idi guinuwa Lisitila 'ena

⁸ *Lisitila 'ena 'ebweu tai silobena 'ina tuta tubuwa 'enega ga 'ietai, ta 'imiyamiya namo tuga, ta nigeaya 'ida toolo nai 'ida adadana, manuna ma'ae lopelopegoina 'itubuwa. ⁹ Ga tolopegoi nina 'imiyatowa, ta Paulo 'ina loguguya 'ienoenonoena. 'Enega Paulo tolopegoi nina 'iduneyena, ga 'imwalatonina 'aene ma ina emisa Yesu 'ena, be sawesawenaya 'ida giebobob'ane, ¹⁰ 'enega Paulo 'enana sinabwana 'enega 'ibwaunao 'ena, 'igwae, "Utoolo." Ta tolopegoi nina 'itoolo manini ga 'iadadana.

¹¹ Ta tomota maibo'adi Paulo 'ina guinuwa gete si'itena, ga 'ena Lakeoniyega sibwaubwau, "Yaubadao ni'atu simwa'utama, 'adi 'ita 'atuwa tomota." ¹² Ga pwaluyao Banaba sibwauyena Yupita, ta Paulo sibwauyena Mekiuli, manuna tauna 'idi toona. Esanao getedi 'idi yaubadao 'adi esanao, nate Yupita ta Mekiuli.

¹³ Ta 'idi yaubada Yupita 'ina totaliya 'asa nina 'ena 'imiyami, ta 'ina Anuwa Taliya 'asa 'etaulunaya. 'Enega totaliya nina 'aina bulumakau be kaiwe senina sulasulana 'ime'edi 'asa 'ana 'awa 'ena, ta nuwanuwana 'aene pwalu ma'ena sida taliya Paulo be Banaba 'ediya.

¹⁴ *Ta siteluwa nidi ni'atu totaliya 'ina nuwanuwa simwalatonina, ga geyanuwa 'ai'ailidi, 'enega 'adi 'oamao sigisabudi ta sipili apwesa boda 'ediya, sigwaegwae, ¹⁵ "Gosemao, geya'abo 'abo'ama 'emaya watalitaliya. 'Abo'ama tomota tuga nadigega 'omi, ga tetela bobo'ana gete 'ame'ena 'emiya, be 'aene 'imi 'ebe emisa besobeso wada guitoyasedi be wada sanaila Yaubada mayawasina 'ena, tauna galewa be bale'u be bwagabwaga be wate yage maibo'adi soladiya 'adi tomweluluwa. ¹⁶ Yaubada nina lowa sena yauyaudi tomotenidiyao 'itagwaledi, be taudimo 'idi nuwanuwao, be 'idi bubunao sida muliyedi, ¹⁷ *ta sa'i 'ebe'itao 'ediya simiyami be 'aene 'ediyega Yaubada nina sida mwalamwalatoni, ta 'ebe'ita nidi 'ina obobomao 'ediya be 'omi 'emiya, nate 'usana galewega be wate 'oelaa bobo'ana, be 'ediyega sesoi bobo'adi walobaloba be 'enega wa'e'ai be manuna wagwaugwawsowala."

¹⁸ Ta Paulo be Banaba tomota nidi si'etoboda yogenedi, ta 'ebe losalowa 'ena siewaiwai, ga nigeaya 'ediya sitalitaliya.

¹⁹ *Ta sa'i me Yudia Anitioki be Ikoniami 'ediyega simai, ga silugu boda nidi Paulo ta Banaba 'adi toenonoyao soladiya, ga silo'ae etuetunedi ga Paulo gulewega siloibweibwena, ta 'asa solanega silisi apwesena, ta 'idi nuwanuwa ni'atu 'imwawasa.

²⁰ Ga muliyega Yesu 'ana tomuliyao simai ga Paulo sitoolo sakowasiyena, ta Paulo nina 'itoolo, ga 'ilugu limana 'asaya. Ta 'enega tomwa 'iulisina ga Banaba ma'iyana sitauya Dabi.

* 14:5: Gu 14:19 * 14:8: Gu 3:2 * 14:14: Gu 17:24 * 14:17: Lo 1:19-20 * 14:19: Gu 17:13

Siila Anitioki, nate Silia solanaya

²¹ *Dabi 'ena tetela bobo'ana siloguguyaena, ga tomota yaudi siemisena, ga simuliyena, 'enega Paulo be Banaba siila limana Lisitila be Ikoniami be Anitioki 'ediya.

²² *Ta 'idi sakowasi nina 'ena Yesu 'ana toemisao sigiepa'alidi 'asa 'ebweuna 'ebweuna 'ediya, ta siloguguyedi be geya'abo 'idi emisa 'ida neeneta, ta sigwae, “Ona'ai'aila, ma'etamo 'ida 'elouyao yaudi 'ediyega talulugu Yaubada 'ina 'ebeloina 'ena.” ²³ Ta wate 'asa 'ebweuna 'ebweuna 'ediya Paulo be Banaba toekalesiyao 'idi toanuganao siaseyedi, ta 'adi gilagata gete nadigega, 'ebotanega 'Inapwana nina siemisena 'ena sisidasida, be 'ida giewaiwaiyedi 'idi guinuwa nina manuna.

²⁴ Ta Pisidia solanega simai ga Pamipili 'ena siapwesa, ²⁵ ga 'asa Peliga 'ena siloguguya, 'enega sidolo Atalaya, ²⁶ *ga wagega sigelu, ga siila Anitioki, sena nina lowa 'enega 'idi guinuwa nina sie'alena, ta 'ena wate lowa Yaubada 'ina oboboma silobena, paisewa nina ni'atu silosalonina manuna.

²⁷ *'Enega tuta nina Anitioki 'ena siluguya, toekalesiyao sibwau egogonedima, ga yage yauyauna Yaubada 'iguinuwenaya manudi, 'idi sakowasi nina solanaya siemwasalidi, nate emisa 'ana 'awa 'igigegenataudi nigeaya me Yudia manudi, be taudi wate sida lugu.

²⁸ 'Enega Paulo be Banaba Yesu 'ana toemisao sena nina Anitioki 'ena ma'ediyao simiyamiya tuta dudulana.

15

Yelusalema 'ena siloiloina

¹ *'Enega 'aidi tomota Yudia 'enega siebusima, ga sie'ie'ita toekalesiyao me Anitioki 'ediya, sigwaegwae, “Mosese lowaenei 'iloinema bwalama 'ana daba manuna. 'Enega 'eguma 'omi daba nina nigeaya wa'ewa'ewa, geya'abo 'etoseyana walobaloba.” ² Ta Paulo be Banaba nigeaya si'awa'awa 'ai'ailedi, 'enega ma'ediyao siegewagewana sinabwana. Ga toekalesiyao Anitioki 'ena Paulo, be Banaba, be 'aina wate tomuliyao 'ediyega, siesinuwedi be 'aene sida tu'e Yelusalema, be nuwanuwa gete manuna sida onaona, nai sida loina, Yesu 'ana tosimanao site tuwelo be wate toanuganao ma'ediyao.

³ 'Enega toekalesiyao silokaiyoniyedi ga sena Pinisia ta Samelia siataoned, ga 'idi sakowasi nina 'ena 'asa apwesa tomoteninao 'idi sanaila Yaubada 'ena sisimanena, ta Yesu 'ana toemisao 'asa 'ebweuna 'ebweuna 'ediya, simana gete sinonona, ga 'enega sigwausowala sinabwana.

⁴ *'Enega siapwesa Yelusalema, ga toekalesiyao be Yesu 'ana tosimanao be toanuganao si'au'ewedi 'idi anuwaya, ga Paulo be Banaba siemwasala 'ediya to'ase be to'ase 'idi paisewa Yaubada 'ina waiwaiyega siguinuwedi.

⁵ Ta 'aina Yesu 'ana toemisao Palisi bodadi 'ediyega sitoolo, ga sigwae, “'Eguma 'asa apwesa 'adi tomiyanao siemiemisa, 'ilobwenedi be daba si'ewa be wate tada loinedi be Mosese 'ina loinao sida muliyedi bemi, be muliyega siekalesiya 'ai'aila.”

⁶ 'Enega Yesu 'ana tosimanao site tuwelo nidi be toanuganao deliegogona siguinuwena, ga nuwanuwa gete manuna sionaona. ⁷ *Ga tupwana siegewagewana 'amana, 'enega Pita 'itoolo ga 'igwae, “Tasigwao, wamwalamwalatoni 'aene tuta lowa Yaubada 'edega 'abo'agu 'iesinuwegu, ga 'awaguyega taudi nigeaya me Yudia tetela bobo'ana sinonona, ga

* 14:21: Md 28:19 * 14:22: Gu 18:23; 2 Ti 3:12 * 14:26: Gu 13:1-2 * 14:27: Gu 15:4, 12
* 15:1: Ga 5:2 * 15:4: Gu 15:12 * 15:7: Gu 11:4-17

siemisena. ⁸ Ta Yaubada to'ase 'atedaya simiyami 'imwalamwalatoni, ga taudi nigeaya me Yudia 'ediya 'itagwala, ga Yaluyaluwa Tabuna 'i'ebwa'edi, nadigega 'abo'ada 'i'ebwaya'eseda, ⁹ ta nigeaya 'ebweu wate weyala 'igieapwesena, be 'aene taudi dumadumadi be 'abo'ada dumadumada, ta taudi siemisena nadigega 'abo'ada taemisena, ga 'enega maibo'ada 'ateda 'igie'esasedi.

¹⁰ “'Enega geya'abo Yesu 'ana toemisa auwaudi sena apwesa 'ediyega 'adi 'aa'aala mwauna wa'ebwa'ebwa'edi, 'abona nai Yaubada wagiegamwasowale, manuna 'aa'aala nina tubudao nigeaya sawesawediya be si'aali, ta 'abo'ada wate nigeaya sawesawedaya. ¹¹ *Ta sa'i 'ida emisa 'aene 'Inapwana Yesu 'ina obobomega 'i'etoseyeda, ta taudi wate Yesu 'iobobomedi, ga 'enega wate 'i'etoseyedi.”

¹² Ga maibo'adi simiya 'alaenono, ga muliyega, Banaba be Paulo siemwaemwasala edeededeyao be 'ebe nuwaowanao Yaubada 'iguinuwedi sena apwesa 'ediya 'idi guinuwega manudi.

¹³ Ta muliyega Yemesa 'itoolo ga 'igwae, “Tasigwao, 'igu ona gete wada nono. ¹⁴ Saimoni 'edayaya 'isimanaya 'aene Yaubada ni'atu 'ie'ale, ga taudi nigeaya me Yudia 'ediyega 'aina 'ina tomotaiyao 'iesinuwedi. ¹⁵ Yage gete manuna lowa palopitao Yaubada 'ina ona sigimi simanena, 'igwae,

¹⁶ *'Muliyega yada ilama be Debida 'ina anuwa ni'atu 'ieligeina, yada 'abilima. Gete tuga 'imiyami besobeso ta esi yada giebobob'ana lima.

¹⁷ Be 'enega tomota tupwatupwadi simiyami 'Inapwana sida 'ebesa, be 'agu esiesinuwao, taudi nigeaya me Yudia 'ediyega, taudi wate sida 'ebesegu.

¹⁸ Gete 'Inapwana 'ina ona, tauna lowaenei nuwanuwa gete 'igieapwesena.’”

¹⁹ Ta Yemesa wate 'igwae, “'Igu lolina gete, taudi nigeaya me Yudia Yaubada 'ena sisanasana ila, 'aene geya'abo 'adi mwau tasa'usa'u, ²⁰ *ta esi 'idi leta tada 'etoladi be 'etoboda ata dimo tasa'udi nate, masula nina mali 'ebe bwagobwago 'ediya si'ebwa'ebwaya be, loelata be, yobai didimagadi esiyodi be, lala be. ²¹ Manuna lowaenei ga batuwa Moses 'ina lolina 'ana tologuguya 'asa 'ebweuna 'ebweuna 'ediya simiyami, ta wate me Yudia 'idi anuwa tapwalolo 'ediya 'etoboda getedi sisawasawadi ta tomota sinonodi Sabate 'ebweuna 'ebweuna 'ediya.”

Toemisao taudi nigeaya me Yudia 'adi lolina

²² 'Enega Yesu 'ana tosimanao site tuwelo be toanuganao be toekalesiyao maibo'adi sinuwanuwa leleleya ga 'aidi 'ediyega siesinuwedi be sietunedi be 'aene Paulo be Banaba ma'ediyao sitatauya Anitioki. Ta 'eluwa toekalesiyao 'adi toanuganao 'ediyega siesinuwedi, natedi Yudasa, tauna sieesena Basaba, be wate Sailasa, ²³ ga toemisao nidi taudi nigeaya me Yudia 'idi leta si'ewena, ta 'ana 'etoladi 'igwae, “Kagutoki tasimao 'omi toekalesiyao sena apwesaya Anitioki be Silia be Silisia 'ediya wamiyami. 'Abo'ama Yesu 'ana tosimanao be toanuganao 'imi leta 'a'etoladinawa. ²⁴ *Lowa alemi 'anononaya 'aene 'aidi tomota 'emega siwai, ga mali tetela 'enega sigie kwanimi, nate taudimo 'idi nuwenuwega, ta nigeaya 'ima emataluwa 'ediya 'enega. ²⁵ 'Enega 'abo'ama ni'atu gete 'adeli egogonama, ga 'ima nuwanuwa 'ebweuna 'enega 'aina 'ima tomotaiyao 'aesinuwedi, be goseda Banaba be Paulo ma'ediyao 'aetunediwa 'emiya. ²⁶ Ta Banaba be Paulo nidi taudimo sitagwaledi ga tuta yauyauna 'ediya sitautauya 'ebe esilae soladiya, 'ida 'Inapwana Yesu Keliso 'ina guinuwa manuna. ²⁷ Ta

* **15:11:** Ga 2:16; Ep 2:8 * **15:16:** Emo 9:11-12 * **15:20:** 1 Loi 17:10-16 * **15:24:** Gu 15:1

'ima tomotai nidi ni'atu 'aesinuwedi, 'adi esanao Yudasa be Sailasa, be 'ami loina sida 'ebwa'emi 'imi leta 'enega, be wate taudi 'idi ona 'enega. ²⁸ 'Ami loina nina 'abo'ama, be wate Yaluyaluwa Tabuna ma'emai, 'anuwena 'aene gete loina bobo'ana be 'etoboda nidi ata getedi sinabwadimo wada 'amayabedi, be geya'abo 'ebweu to'ase wate manuna wanuwanuwa. ²⁹ *'Etoboda nidi nate, to'ase tomota sitalitaliyae mali 'ebe bwagobwagoyao 'ediya, geya'abo wae'ani, wate yobai malaladi ta yobai didimagadi esiyodi geya'abo wae'enidi, ta wate geya'abo waloeloelata. 'Eguma 'etoboda getedi 'ediyege wa'ita'i'isimi, 'imi miya bobo'ana. Kaiyoni.”

³⁰ 'Enega site ata nidi sitoolo, ga simwa'uta Anitioki, ta toekalesiyao nada sibwau egogonedima, ga 'idi leta nina si'ebwa'edi. ³¹ 'Enega leta nina sisawena, ta 'ina simana manuna sigwausowala sinabwana. ³² Ta Yudasa be Sailasa taudi sana wate palopitao, ga 'idi loguguya yauna 'ediyege toekalesiyao sigiewaiwaiyedi.

³³ 'Enega siteluwa nidi nada ma'ediyaosimiyamana, ta tuta ni'atu be sitatauya, ga toekalesiyao nidi silokagutokiyedi, ta silokaiyoniyedi, ga siila taudi 'adi toetuneyao 'ediya. ³⁴ (-) ³⁵ Ta esi Paulo be Banaba Anitioki 'ena simiyaila, ga 'Inapwana 'ina ona sie'ie'ita ta siloguloguguya, ta yaudi wate ma'ediyaosiguinawa.

Paulo be Banaba sitauya dumaduma

³⁶ Ta 'asiyata 'aina sigumwala ga Paulo Banaba 'ieonena, 'igwae, “Gosiyagu, taila be 'asa nidi lowa 'Inapwana tetelina 'aloguguyaena 'ediya taayausidi wate, be tasidao nidi ta'itadi, mwa'adega 'idi miyamiya.”

³⁷ *'Enega Banaba 'igwae, “O bobo'ana, ta Yoni tauna taeesena Maki ta'au'ewa be ma'edai tatautauya.”

³⁸ Ta Paulo 'igwae, “Nai geya'abo tauna 'i'oaya'oayabuda, manuna lowa Pamipili 'ena 'ipilisineda, ga 'iila 'asaya, ta geya nuwana be 'i'oayabuda 'ida sakowasi 'enaya.”

³⁹ 'Enega Paulo be Banaba siegewagewana sinabwana Maki manuna, ga Banaba Maki 'i'au'ewena ga sigelu wagaya ga sidolo salu Saipilosi 'enaya.

⁴⁰ Ta Paulo Sailasa 'iesinuwena be 'ida 'oayabuna 'ina sakowasi nina 'ena. 'Enega toekalesiyao Yaubada 'ena sisidasida be 'ina obobomega siteluwa nidi 'ida giewaiwaiyedi; ta sitauya, ⁴¹ ga sisakowasi Silia be Silisia 'asanao 'ediya, ga Paulo toekalesiyao 'ilemedi, ta 'igiewaiwaiyedi.

16

Timoti Paulo be Sailasa 'i'oayabudi

¹ *Ga 'idi sakowasi 'enaya sitauya Debi be Lisitila 'ediya, ga Lisitila 'ena Yesu 'ana tomuliya 'ebweu silobena, 'ana esana Timoti, tauna sinana waine Yudia ta Yesu 'ana toemisa, ta tamana sa'i goma Gilisi. ² *Ta toekalesiyao 'asa Lisitila be Ikoniami 'ediya, Timoti nina si'awa bobo'anena, ³ ga Paulo nuwanuwana be Timoti ma'ediya sisakowasi, 'enega 'ibwauyena ga bwalana 'ilodabena Mosese 'ina loina nadigege, be 'aene me Yudia Timoti nina sida 'amayabe, manuna me Yudia sena nina Lisitila 'ena simwalatonina 'aene Timoti tamana goma Gilisi.

⁴ *'Enega sisakosakowasi 'asa 'ebweuna 'ebweuna 'ediya, ga loina nina Yesu 'ana tosimanao be toanuganao to'ase Yelusalema 'ena siloinenaya sisimanena 'asa maibo'adi 'ediya, be 'aene loina nina sida mulimuliye.

* 15:29: Gu 15:20 * 15:37: Gu 12:12, 25, 13:13; Kol 4:10 * 16:1: 2 Ti 1:5 * 16:2: Pi 2:19-22

* 16:4: Gu 15:23-29

⁵ 'Enega toekalesiyao 'idi emisa 'iewaiwai, ga 'asiyata 'ebweuna 'ebweuna 'ediya 'adi boda 'isininabwa.

Paulo 'ina madawalega goma Masidonia 'i'itena

⁶ *'Enega Paulo magosenao sena Piligia be Galetia soladiyega sitautauya, ta Yaluyaluwa Tabuna ni'atu 'i'etobodedi be 'aene geya'abo Yaubada tetelina sena Esia 'enaya siloguloguguyae. ⁷ Ga simai Misia ga sitoona be 'aene Bitinia 'ena silulugu, ta Yesu Yaluyaluwana nigeaya 'itagwatagwaledi.

⁸ 'Enega Misia sipilisinena ga sidolo Tiloasi.

⁹ 'Enega boiboia si'eno'eno ga Paulo 'imadawala, ta 'ina madawala nina 'aene tai 'ebweu goma Masidonia 'i'itena, 'itoolo ta 'isidasida Paulo 'ena, 'igwaegwae, "Uabalama Masidonia 'enaya be 'ulemema."

¹⁰ Paulo 'ina madawala nina 'enega 'amwalatonina 'aene Yaubada ni'atu 'ibwauyema be tetela bobo'ana 'ada loguguyae me Masidonia 'ediya, 'enega 'eda 'a'ebesa sabi abala Masidonia.

Waine 'ana esana Lidia 'iemisa Yesu 'ena

¹¹ 'Enega waga 'alobena ga Tiloasi 'enega 'atupa, ga palupaluna Samotilesi, ga nada 'a'eno. Tomwa 'iulisina ga 'a'adau limana ga Niapoli 'ena 'asuya, ¹² ga Niapoli 'enega 'atauya Pilipai, tauna 'asa sinabwana sena Masidonia solanaya, ta 'asa nina solanaya me Loma toesugalagala yaudi simiyami, ga gote 'ena 'amiya ila 'aina 'asiyata.

¹³ Ga Sabateya 'asega 'aapwesa 'ebweu bwasi tuputupinaya, sena nina 'anuwena 'ebe lotapwalolo, ga 'enaya 'amiyatowa, ta iine ni'atu siegogonama wate ma'ema'awa'awagwae.

¹⁴ Ta 'ebweu waine 'ediyega 'ana esana Lidia, 'asa Tayataila wainena, ta Yaubada 'ana toemisa, ta 'ina paisewa nate 'ebweu 'oama esaesa 'ana toegimwane. Ta 'etamo iine nidi 'ima ona sinononoi, ga Yaubada emisa Lidia 'atenaya 'ienuwa sa'uuyena, ga Paulo 'ina loguguya 'iemisena, ¹⁵ *ga tauna ma ina susuyao 'agie bapitaisoedi. Ga muliyega 'isidema, 'igwae, "Inapwano, wamwalatonigu 'aene ni'atu Yesu yaemisa 'ai'ailena, 'enega kapekapeyana wamamai be wae'owaga 'igu anuwaya?" Ta 'igewagewanema, ga 'enega 'atauya.

Paulo be Sailasa 'adi sa'au deli

¹⁶ Mali 'asiyata 'ena 'atautauya sena nina 'ebe lotapwalolo nina 'ena, ga 'aina 'inapwano 'idi 'ali'ei gomagweine 'alobena, tauna yaluyaluwana nabwanabwasuwana 'enega sawesawenaya 'igimi simanedi to'ase ma'etamo 'ida apwesa, ta 'ina guinuwa gete 'enega gomagweine nina 'ina 'inapwano mani sinabwana si'ewa'ewa tomota 'ediyega. ¹⁷ *'Enega waine nina 'imulimuliyema, ta 'ibwauwau, "Gete tomota nidi Yaubada Toloetana sana 'ina toguinuwo, ta 'etoseyana 'ana 'eda 'ana tosimano."

¹⁸ *Gomagweine nina gete nadigega 'ibwauwau 'asiyata yaudi 'ediya, 'enega Paulo 'ie'oata'oata, ga 'isanasakowasi, ta yaluyaluwa nina 'ieonena, 'igwae, "Yesu Keliso 'ana esanega yaloineyo be gomagweine nate 'enega 'uapwesa." Ga gote tuta nina 'enaya 'iapwesa.

¹⁹ Ta gomagweine 'ina 'inapwano sigamwasowalema, manuna 'idi mani sinabwana 'ana 'ebe loba tauna gomagweine nina, ta ni'atu Paulo 'igiebobo'anena. 'Enega Paulo be Sailasa sigiyaidi ga silisi dadanedi, ga sitauyedi 'ebe egimwane 'ena, ta si'au'ewedi toloinao 'ediya sabi etalaedi, ²⁰ *ga sieonedi, sigwae, "Gete tai nidi taudi me Yudia, ta simai 'ida 'asaya ga

* 16:6: Gu 18:23 * 16:15: Gu 16:33, 18:8 * 16:17: Mk 1:24 * 16:18: Mk 16:17 * 16:20: Md 10:17-18

'ada 'oata'oata sisa'usa'u, ²¹ manuna mali bubuna sie'ie'ita, nate 'abo'ada me Loma 'ida 'etoboda, be geya'abo bubuna nina taguiguinuwe.”

²² Ta pwaluyao wate gete nadigega sie'ewedi, 'enega toloinao siloinedi, ga Paulo be Banaba 'adi 'oamao 'ediyega sialolodi, ga kaiwe 'ediyega sisapi dadanedi. ²³ Siunu geyogeyonidi ga 'igumwala, ta deliya sisa'u luguyedi, ta deli 'ana to'ita'i'ita siloinena be 'ida lomata'i'ita 'ai'ailidi. ²⁴ 'Enega to'ita'i'ita nina 'ana lolina 'inonona, ga 'isa'u luguyedi deli sola'ai'ailinaya, ta wate 'aedi 'italayaidi kaiwe sinabwadi 'ediyega.

Paulo be Sailasa siapwesa ta deli 'ana to'ita'i'ita 'inuwa'ebuni

²⁵ *Ta niuniuwanaya Paulo be Sailasa sisidasida ta siwaliwali Yaubada 'ena, ta 'enega tologu deliyao maibo'adi sienioenonoedi, ²⁶ ta mwani'ini'i sinabwana 'iniuniu ga silosuyaedi, ta anuwa deli 'ana 'autui 'iloniu, ga deli nina 'ana 'awao si'egegedi, ta 'enega tologu nidi 'aedi 'adi talayainao sieli'amidi taudimo.

²⁷ Ta deli 'ana to'ita'i'ita 'eno'enoega 'ilosuyaena, ga 'awa 'ege'egegedi ni'atu 'i'itedi, ga 'ina nuwena tologuyao nidi ni'atu sidena, 'enega 'ina sisaisaiya 'i'ewena ta 'aene tauna 'ida loemwawasi.

²⁸ Ta Paulo 'i'itenama, ga 'ibwau, 'igwae, “Gosiyagu, geya'abo tauyo 'uloeloemwawasiyo. Maibo'ama gete 'amiyami.”

²⁹ 'Enega to'ita'i'ita nina 'ina toguinuwa'o 'ediya 'ibwau be mayale sime'e, ga mayale 'i'ewena, ta 'ipili ga 'ilugu ma ina dedela, manuna 'imatauta, ta 'ibe'usana mwa'uta Paulo be Sailasa matadiya. ³⁰ Ta muliyega 'itoolo ga 'i'au'ewa apwesedi, ta 'igwae, “'Inapwanao, waeonagu to'ase yada guinuwa be 'enega Yaubada 'ida 'etoseyegu?”

³¹ Ta Paulo be Sailasa sigwae, “'Eguma 'Inapwana Yesu 'ena 'uemisa, 'iabe 'oyo be 'imu susuyao wate 'etoseyana waloba.” ³² 'Enega 'Inapwana tetelina siemwasalina tauna ma ina bu'unao 'ediya.

³³ *Boiboi gote 'ena 'i'au'ewa apwesedi ga 'adi 'abiyama be lala sapiyega silobenaya 'i'utudi, ga tauna ma ina susuyao sibapitaiso. ³⁴ 'Enega 'i'au'ewedi tauna 'ina anuwaya, ta 'enega 'adi masula 'igibubuna, ga si'e'ai. Ga deli 'ana to'ita'i'ita nina ma ina susuyao sigwausowala sinabwana, 'ina emisa auwauna Yaubada 'ena 'ilobenaya manuna.

³⁵ Tomwa 'iulisina ga toloinao 'idi pilisimaniyao sietunedi deli 'ana to'ita'i'ita 'ena be sida emataluwena 'aene, “'Tai 'eluwa nidi deliya 'asa'u luguyediya 'uli'amidi be siapwesa.” ³⁶ 'Enega to'ita'i'ita nina deli solanaya 'ilugu ga ale nina 'isimanena Paulo 'ena, 'igwae, “'Toloinao ale sietunena 'aene yada li'amimi, 'enega waapwesama be ma imi gwausowala watatauya.”

³⁷ *Ta Paulo 'iguitoyasa, 'igwae, “Geya'abo 'atautauya. Manuna nigeaya 'ebweu 'ima loegesi etala 'enega silobaloba, ta bodao matadiya siunu dadanema, ga deliya sisa'u luguyema, ta 'abo'ama sa'i lowa 'aeLoma. To'ase manuna 'aene sida li'amima be sigieapwesema kwaiyega? Ta 'ilobwenedi esi taudi tuga sida mai be si'au'ewa apwesema.”

³⁸ 'Enega pilisimani nidi siila toloinao 'ediya, ga Paulo 'ina ona sisi-manena 'ediya. 'Enega toloinao nidi siomayamaya sinabwana, manuna ni'atu simana gete 'enega simwalatonina 'aene Paulo be Sailasa sieLoma. ³⁹ 'Enega simai deliya, ga nuwa'ole'oleyega siona oboboma Paulo be Sailasa 'ediya, ga deliyega si'au'ewa apwesedi, ga sisidedi be sida tauya mali 'asaya.

* 16:25: Kol 3:16 * 16:33: Gu 16:15 * 16:37: Gu 22:25

⁴⁰ 'Enega Paulo be Sailasa deliyega sitauya Lidia 'ina anuwaya, ga toekalesiyao ma'ediyao siegosigosiyana, ta siloguguya 'ediya, ga muliyega sitauya.

17

Paulo be Sailasa to'umalina silobena 'asa Tesalonaika 'ena

¹ *'Enega Amipipoli be Apolonia 'ediyega sitauya ga Tesalonaika 'ena siapwesa, ta Tesalonaika 'ena me Yudia 'idi anuwa tapwalolo 'imiyami.

² *'Enega Paulo 'idi lotapwalolo 'ena 'ilugu, nadigega sena yauyaudi 'ediya 'iguiguinuwa'esa, ga nada tapwalolo 'etoi 'ediya Buki Tabu 'enega 'ie'ie'ita be ma'ediya siegewagewana, ³ ta Paulo nina mwalatoi 'i'ebwa'edi, 'igwae, "To'etoseyana nina 'ilobwenena be 'elouya 'iloba be 'ida mwawasa, be wate mwawasega 'ida toolo limana." Ta wate 'igwae, "Yesu nina yasimasimnena 'emiya, tauna tuga To'etoseyana nina."

⁴ 'Enega 'aidi si'awa 'ai'ailena ga Paulo be Sailasa 'idi boda 'ena silugu, ta Yaubada 'ana to'amayabao taudi nigeya me Yudia 'ediyega, be iine 'adi esanao sinabwadi 'ediyega, yaudi wate siemisa.

⁵ Ta me Yudia sa'i Paulo be Sailasa sie'ipi'ipiyedi ga si'awa to'umaliyedi, ga 'aina toadadana besobeso to'umalidi siloinedi ga pwalu sinabwana siegogonedima ta nuwanuwadi be silosaiyedi. 'Enega Yesoni 'ina anuwa simwelenena, 'idi nuwanuwa 'aene Paulo be Sailasa anuwaya simiyami, be 'aene sida giyaidi, ⁶ *Ta si'ebesa yogenedi, ga Yesoni ta 'aina toekalesiyao ma'ena sigiyaidi, ta 'enega si'au'ewedi 'asa 'ana toloinao 'ediya sabi etalaedi, ta sibwaubwau, sigwae, "Tai getedi sena maibo'adi 'adi togi-eto'umali ni'atu simai bada, ⁷ *ga Yesoni 'ina anuwaya sie'owaga, ta 'idi e'ita 'enega Sisa 'ina lolina sile'oena, manuna sionaona 'aene kini auwauna 'iapwesamaya, 'ana esana Yesu."

⁸ 'Asa 'ana toloinao ta pwaluyao e'ewa gete sinonona ga si'atesa'ala, ⁹ 'enega siloina Yesoni magosenao 'ediya be 'idi mani 'enega sida yotula, be wate sida miya siwalowa. 'Enega siyotulaya, ta sili'amidi ga sitauya.

Paulo be Sailasa 'idi guinuwa sena Belia 'ena

¹⁰ Ta boiboiya toekalesiyao Paulo ta Sailasa sietunedi be sitatauya Belia, 'enega sitauya, ga tuta nina siapwesa Belia, silugu me Yudia 'idi anuwa tapwalolo 'ena, ga Yesu tetelina sie'ie'ita. ¹¹ *Lowa Tesalonaika 'ena me Yudia geya nuwadi tetela nina, ta sa'i me Yudia Belia 'ena 'idi tagwala bobo'ana, ga tetela nina nuwadi 'i'ewena, 'enega 'asiyata 'ebweuna 'ebweuna Buki Tabu sisawasawa be 'aene tetela gete 'ana 'ai'aila sida mwalamwalatoni.

¹² *'Enega me Yudia yaudi siemisena, ta wate taudi nigeya me Yudia, iine taudi 'adi esana sinabwadi, be wate 'aina 'oloto, tupwana yaudi siemisa.

¹³ *Ta sa'i me Yudia Tesalonaika 'ana tomiyanao nidi sinonona 'aene Paulo Yaubada tetelina ni'atu 'iloguloguguya 'asa Belia 'ena, ga silomaninima ga pwaluyao sienuwa sa'uyedi be 'aene Paulo be Banaba sida losaiyadi.

¹⁴ 'Enega toekalesiyao siloina manini, ga Paulo sietunena be 'imwa'uta 'asa le'awaya 'ena, ta Sailasa be Timoti bada ma'ediyao simiyami. ¹⁵ 'Enega 'aina toekalesiyao 'ediyega Paulo si'oayabuna ga sitauya Ateni, ta 'enega Paulo lolina 'i'ebwa'edi be 'aene Sailasa be Timoti sida lomaninima Ateni 'ena, 'enega to'oayabu nidi siila Belia.

* **17:1:** 1 Te 2:1-2 * **17:2:** Lu 24:26-27; Gu 9:22 * **17:6:** Gu 16:20 * **17:7:** Lu 23:2 * **17:11:** Yo 5:39 * **17:12:** Gu 17:4 * **17:13:** Gu 14:19

Paulo 'ina miyami Ateni 'ena

¹⁶ Ta Paulo Ateni 'ena, Sailasa be Timoti manudi 'etamo 'iyamwayamwa, ga 'inuwmawau sinabwana, manuna 'i'itena me Ateni nigeya Yaubada 'ena siemiemisa, ta 'idi 'ebe emisa dumadumadi ta yau wawasae. ¹⁷ 'Enega ma'ediya siegewagewana, nuwanuwa gete manuna, me Yudia ta 'aidi Yaubada 'ana toemisao wate ma'ediya sionaona, me Yudia 'idi anuwa tapwalolo 'ena, ta wate toni'asa, 'eguma 'ialobadi 'ebe gimwane 'ena, ma'ediya sionaona 'asiyata 'ebweuna 'ebweuna 'ediya.

¹⁸ Ta 'aidi tosinasinapuyao wate, taudi sieesedi Epikulo, be 'aidi Sitoike wate, Paulo ma'ena sionaona, ga 'aidi taudimo 'ediya siemwaemwasala, sigwae, “Na! Kabaleya nina to'ase 'ioneone?” Ta 'aidi sigwae, “Nai mali yaubadao manudi 'iloguloguguya.” Manuna sinononaya Yesu 'ina toololimana mwawasega manuna 'iloguloguguya. ¹⁹ 'Enega Paulo nina si'au'ewena Anuwa Deliegogona 'ana esana Aliopago 'ena, ga sieonena, “'Imu e'ita gete auwauna, ²⁰ ta 'emaya 'ana nono 'aene nuwaowana, 'enega 'ana mwalatoi 'uda li'ami be 'ada nuwasabwalena.” ²¹ Ta me Ateni be 'owagao maibo'adi 'idi nuwanuwa mwalatoi auwaudi 'adi e'ita be 'adi enono namo tuga manudi.

²² 'Enega Paulo Anuwa Deliegogona solanaya 'itoolo ga 'iloguguya 'ediya, 'igwae, “Me Ateni 'omi, ni'atu yamwalatonimi 'aene waetaetapewa 'imi tapwaloloyao 'ediya, ²³ manuna 'igu adadanao 'ediya 'imi 'ebe bwagobwagoyao yaudi ya'itedi, ta 'ediyega 'ebweu 'ebe taliya ma 'ana 'etoladi ya'ita lobena, ga 'ana 'etoladi gete nadigega, 'igwae, ‘Yaubada tauna nigeya tada mwalatonina 'ina 'ebe taliya gete.’ Ta Yaubada nina 'ina 'ebe taliya nate 'ena wabwagobwago, ta nigeya wamwalamwalatoni, tauna manuna yasimasimana 'emiya. ²⁴ *Tauna bale'u maibo'ana ta yage yauyaudi 'enaya simiyami 'adi tomweluluwa, ta galewa be bale'u 'adi 'Inapwana. 'Enega nigeya anuwao tomota nimadiyega si'abi'abidi soladiya Yaubada nina 'ida miyami. ²⁵ Ta tomota 'abo'ada nigeya sawesawedaya be 'ebweu to'ase nimadega tauna Yaubada nina ta'ebwa'e, 'abo tanuwanuwa 'aene nuwanuwana, ta tauna esi yawasida be yaluyaluwada be 'ida yageyao maibo'adi 'adi To'ebwaya, ²⁶ *ga 'ebweuna tai 'ana esana Adama 'enega mali sena be mali sena tomotenidiyao 'imweluluida be tomota sida 'elelewana bale'u maibo'ana 'enaya, ga boda 'ebweuna 'ebweuna 'idi tuta be 'idi sena Yaubada 'iloinedi. ²⁷ *'Ina nuwanuwa 'aene tauna sida 'ebese, be nai ma'etamo sida lotoona, nai sida loba. Ta sa'i Tomweluluwa nina maibo'ada selabedaya 'imiyami. ²⁸ Manuna ‘Tauna tuga 'enega yawasida ta'ewa'ewa, ta ma'edai tatautauya be wate tamiyami.’

“Ta 'aina wate 'imi toedale Yaubada nina manuna sigwae, ‘Ona'ai'aila, 'abo'ada tauna natunao.’

²⁹ *‘'Enega geya'abo tanuwena 'aene Tamadai nina 'atuwa tokwalui, nate tomota 'idi nuwenuwega be goula nai siliba nai gulewa 'ediyega sibubuna.

³⁰ “Tuta nidi lowa tomota Yaubada siemwagemwageyena, 'enega nigeya 'ida gamwasowaledi, ta esi gete tuga sena maibo'adi tomotenidiyao 'iloineda be 'ida loegesi 'ediyega tada nuwa'ebuni, ³¹ *manuna 'ida 'asiyata bwa'omatana ma'etamo 'iupaena be me bale'u maibo'ada 'ada lolina palupaluna 'ida 'ebwa'eda tai nina 'iesinuwena 'enega, ga tai nina mwawasega 'igietoolo limenaya, be 'enega tomota maibo'ada tetela gete tada 'awa'ai'aile.”

* 17:24: Gu 7:48 * 17:26: Nug 10:32, 11:9 * 17:27: Ais 55:6 * 17:29: Nug 1:27; Gu 19:26

* 17:31: Yo 5:22; Gu 10:42

³² Ta pwalu tomwawasa 'idi toloolimana tetelina sinononaya, ga 'aina siedagi, ta 'aidi sigwae, “Nuwanuwama be ma'etamo nuwanuwa gete manuna 'uemwasala limana be 'anono.”

³³ 'Enega Paulo boda nidi 'ediyega 'iapwesa. ³⁴ Ta 'aina tomota Paulo 'ina ona siemisena ga 'ina boda 'ena silugu, 'ebweuna tai 'ana esana Dionisio, tauna Anuwa Deliegogona nina 'ana toguinuwa 'ebweu, be 'ebweu waine 'ana esana Damali, ta 'aidi wate.

18

Paulo 'ina guinuwa 'asa Kolinita 'ena

¹ Muliyege Paulo Ateni 'ipilisinena ga 'isakowasi Kolinita 'ena, ² ga goma Yudia 'ilobena, 'ana esana Akuila, ta 'ina 'asa Ponitio, ta mamwanena Pilisila ni'a Italiega simai, manuna Kini Kolodia me Yudia maibo'adi 'iloinedi be Lomega sida apwesa. Ga Paulo Akuila mamwanena 'iayausidi, ³ *ta taudi 'idi guinuwa yobai bwaladiyega sisaisaila yoeyoe, nadigega Paulo 'ina guinuwa tuga. 'Enega 'ie'owaga 'idi anuwaya, ga maibo'adi yoeyoe siguinuwedi. ⁴ Ga Sabate 'ebweuna 'ebweuna 'ediya me Yudia 'idi anuwa tapwalolo 'ena 'ionaona, toluguyao ma'ena, ga 'itootoodi be sida emisa, ga 'aidi me Yudia ta 'aidi wate nigeya me Yudia siemisena.

⁵ *'Enega tuta nina Sailasa be Timoti Masidoniyege siapwesama, Paulo ma'etamo 'iloguloguguya, ta me Yudia 'ediya 'isimasimana 'aene To'etoseyana nina tauna Yesu. ⁶ *'Enega siegewagewana ta si'awa kabokabo, ta Paulo 'ana 'oama 'iloutuutuna matadiya, nate 'idi loguitoyasa 'ana 'ebe'ita 'iguinuwenana, ga 'ieonedi, “'Omi ma'etamo waesilae 'imi gutoyasa gete manuna, be nate taumimo 'imi loinega ta nigeya 'abo'agu 'igu loinega. 'Enega yaebesinemi be tetela yada tauye taudi nigeya me Yudia 'ediya.”

⁷ 'Enega 'idi anuwa tapwalolo 'enega 'iapwesa, ga 'ilugu Taito Yusito 'ina anuwaya, tauna Yaubada 'ana to'amayaba 'ebweu, ta 'ina anuwa me Yudia 'idi anuwa tapwalolo selabenaya. ⁸ Ga anuwa tapwalolo 'ana toanugana, 'ana esana Kilisipo, ma ina susuyao, 'Inapwana Yesu 'ena siemisa, ta me Kolinita yaudi wate Paulo 'ina loguguya sinonona, ga Yesu 'ena siemisa, ga sibapitaiso.

⁹ *'Enega boiboia Paulo 'ina 'enomata'ite'itega 'Inapwana Yesu 'i'itena, ga Yesu 'igwae, “Paulo, geya'abo 'u'ate'ate sa'ala, ta tuwa tuga tetela 'uda simasimana apwesa, be geya'abo 'ulosalosa'u. ¹⁰ Ta 'abo'agu sa'i ma'iyayo tamiyami, manuna 'asa gete 'ena tomota yaudi sida emisegu be 'igu bodao taudi, ta geya'abo 'ebweu yaita sawesawenaya 'ilosaiyeyo, nai 'igie to'umaliyeyo.” ¹¹ Ta yakwala 'ebweuna ta tupwana 'ediya Kolinita 'ena 'imiyami, ga Yaubada 'ina ona 'ie'ie'itae.

¹² Tuta muliyega Galio 'ietoloina sinabwana sena nina Akaya 'enaya, 'enega me Yudia nidi siloina ga Paulo sitauyena sabi etala Galio nina matanaya, ¹³ ta sigwae, “Tai nina gete tomota 'iwasewasegigiyege be 'aene mali tapwalolo Yaubada 'ena sida guinuwa, ta gete 'ida loinao 'ile'oele'oedi.”

¹⁴ *Ga Paulo 'iabe be 'ieona limadi, ta Galio sa'i 'iona nugana me Yudia 'ediya, ta 'igwae, “Me Yudia, 'omi 'igu ona wanonoi: 'Eguma tai gete 'ibubuna to'umalina nai loegesi 'iguiguinuwe, 'ilobwenena be 'imi e'ewa yada nono, ¹⁵ ta esi nuwanuwa gete, taumi tuga 'imi onaona be esanao be

* **18:3:** 1 Ko 4:12 * **18:5:** Gu 17:14-15 * **18:6:** Gu 13:46 * **18:9:** 1 Ko 2:3 * **18:14:** Gu 25:18-19

loinao 'imi 'asega, 'enega taumi tuga wada loina. 'Abo'agu yaguitoyasa.”
 16 'Enega 'ebe etala 'enega 'ipa'idi.

17 Ta pwaluyao Sositeni sigiyaina, tauna me Yudia 'idi anuwa tapwalolo 'ana to'ita'i'ita, ga siunu dadanena Galio 'ina 'ebe etala matanaya, ta Galio nina nigeya wate manudi 'inuwanuwa.

Paulo 'iila Anitioki

18 Losaiya gete mulinaya Paulo nada 'imiyami 'aina 'asiyata 'ediya, 'enega muliyega toekalesiyao nidi 'ilokaiyoniyedi ga wagega 'igelu sabi 'adau Silia manuna. Ta Akuila mamwanena Pilisila wate ma'ena sigelu. Ta 'ebweu yage, nate ma'etamo be sigegelu Kenikilia 'ena, Paulo 'ina onaupaupa 'iguinuwenana Yaubada matanaya, ta onaupaupa nina 'ana we'iwe'iyaya Paulo 'uya'uyana sikolina.

19 *'Idi 'adau nina 'ena nugana silugu Epeso, ga Akuila mamwanena sisuya ga simiyami, ta Paulo wate 'isuya ga 'ilugu me Yudia 'idi anuwa tapwalolo 'ena, ga 'itootoo be 'aene 'ilisdima be Keliso 'ena sida emisa, ta ma'ediya si'awa'awagwae. 20 'Enega sisidena be tuta dudulana ma'ediya sida miyami, ta 'iguitoyasa, 21 *'igwae, “Ma'etamo yailama, 'eguma Yaubada 'itagwalegu.” 'Enega me Epeso nidi 'ilokaiyoniyedi, ta 'igelu limana, 22 ga 'itauya Sisalia 'ena 'isuya, ga 'ilaga Yelusalema ga toekalesiyao ma'enaosiegososiyana, ga muliyega 'itauya Anitioki.

23 Anitioki 'ena 'imiya'amana, ga muliyega 'itoolo ga Galetia be Piligia 'asanao 'ebweuna 'ebweuna 'ediya 'isakosakowasi, ta Yesu 'ana toemisao 'igiepa'alidi.

Apolosa 'iloguguya Epeso be Kolinita 'ediya

24 *Tuta nina 'ena, 'ebweu goma Yudia 'ana esana Apolosa, ta 'asa Aleksanidela taina, 'imai Epeso, tauna loguguya 'alena, ta Buki Tabu 'imwalatoi 'ai'ailina. 25 *Ta wate e'itao Yaubada 'ina 'eda manuna 'imwalatonidi, ga 'ietaetapewa Yesu tetelina 'ie'ie'ita. 'Ina e'ita nina 'ai'aila, ta esi tupwana namo, manuna to'ase Yoni 'iloguguyaena 'ina bapitaiso manuna Apolosa nina 'imwalamwalatoni, ta Yesu tetelina 'ana 'ebe losalowa nigeya 'imwalamwalatoni.

26 'Enega tuta nina Epeso 'ena 'iapwesama 'ilugu me Yudia 'idi anuwa tapwalolo 'ena, ga ma ina waiwai 'iloguguya. Ta Akuila be Pilisila 'ina loguguya sinonona 'aene 'ina mwalatoi tupwana namo tuga, 'enega si'au'ewena, ga Yaubada 'ina 'eda maibo'ana sie'itena.

27 Muliyega Apolosa nuwanuwana be 'iabala Akaya, ga toekalesiyao silemena, ga Yesu 'ana toemisao Akaya 'ena 'idi leta si'etoladina, ga Apolosa si'ebwa'ena be 'abo to tuta Akaya 'ena 'ida apwesa 'idi leta 'ida 'ebwa'edi be sida 'au'ewena 'idi anuwaya.

'Enega Apolosa 'iabala ga 'ilugu Akaya 'ena, ga taudi me Akaya, lowa Yaubada 'ina obobomega Yesu siemisenaya, ta Apolosa nina 'ina loguguyega 'ilemedi sinabwana, 28 *ta 'ina e'ita me Yudia 'idi e'ita 'iewaiwai sinena, manuna Buki Tabu 'enega 'ie'itedi 'aene To'etoseyana nina tauna tuga Yesu.

19

Paulo 'ina guinuwa Epeso 'ena

* 18:19: Gu 17:17 * 18:21: Gu 19:1; Ye 4:15 * 18:24: 1 Ko 3:5 * 18:25: Gu 19:3 * 18:28: Gu 9:22

1 *Apolosa 'etamo Kolinita 'ena 'imiyami, ga Paulo 'isakowasi senao 'aina mitawaya 'ediyega, ga Epeso 'enaya 'imai le'awaya. Gote 'ena 'aina Yesu 'ana tomuliyao 'ialobedi, 2 ga 'ienaidedi, “Gosegwao, tuta nina Yesu wagimi emisena, Yaluyaluwa Tabuna 'ina waiwai walotoona nai nigeaya?”

Ta sieonena sigwae, “Nigeaya. Nigeaya 'amwalamwalatoni 'aene Yaluyaluwa Tabuna 'imiyami.”

3 'Enega Paulo 'igwae, “To bapitaiso sana 'enega wabapitaiso?”

Ta sigwae, “Yoni 'ina bapitaisoega.”

4 *Ta Paulo 'ieonedi, “Yoni 'ina giebapitaiso nate nuwa'ebuni bubuna to'umalina 'enega manuna, ta 'iemataluwemi be 'aene wada emise tauna 'etamo mulinega 'imeemai, nate Yesu.” 5 Gete me Epeso nidi sinonona, ga sinuwa sabwalena 'ai'aila, 'enega 'Inapwana Yesu 'ana esanega sibapitaiso, 6 ga Paulo 'igidebedi ga Yaluyaluwa Tabuna 'ilugu 'ediya, ta 'ina waiwaiyega mali 'enana be mali 'enana 'ediyega siona apwesa, ta Yaubada manuna siloguguya. 7 Ta maibo'adi 'adi yau nadigega site tuwelo.

8 Ga nawalae 'etoi 'ediya me Yudia 'idi anuwa tapwalolo solanaya Paulo nina 'ilugulugu, ta Yaubada 'ina etoloina manuna ma ina 'atepatu 'ionaona, ta 'iegewagewana ta 'i'i'i'imidi. 9 *Ta sa'i 'aidi deba pa'apa'alidi ga nigeaya siemiemisa, ta Yesu 'ina 'eda nina si'awa to'umaliyena toegogona nidi matadiya. 'Enega Paulo 'itoolo ga 'ana tomuliyao ma'ena siapwesa, ga silugu Tilano 'ina anuwa 'ebe sikulu 'enaya, ga nada 'asiyata 'ebweuna 'ebweuna 'ediya Paulo 'iloguloguguya.

10 'Ina guinuwa nina gete nadigega tuga 'ipaipaisewa yakwala 'eluwa 'ediya. 'Enega sena Esia 'ana tomiyanao maibo'adi, taudi me Yudia be taudi nigeaya me Yudia, 'Inapwana tetelina sinonona.

Sikiba natunao

11 *Ta Yaubada yage 'ebe nuwaowanao 'igieapwesedi Paulo 'ina guinuwega, 12 *ga 'ana 'amweyai 'ana 'ebe tala'i'ilao be 'ana 'oamao si'ewedi ta tole'oasao 'ediya sigiepa'iyedi, ga 'adi le'oasa sigumwagumwala, ta wate yaluyaluwa bi'iyao siula apwesedi.

13-14 Ta 'aina me Yudia 'idi to'obao nada simiyami ga taudi sisakosakowasi ta 'oba 'enega sigilegile'oasa.

'Enega 'aina 'ediyega Paulo 'ina guinuwa alena sinonona, taudi totaliya sinabwana, 'ana esana Sikiba, natunao me'olotodi site sebeni. 'Enega site sebeni nidi sitoona 'aene 'Inapwana Yesu 'ana esanega yaluyaluwa bi'i tole'oasao 'ediyega sida ula apwesedi, ta 'ebweu kabaleya sieonena, sigwae, “Yesu nina, Paulo 'iguguyae, tauna 'ana esanega 'aloinayo be tai 'upilisine be 'utatauya.”

15 *Ta yaluyaluwa bi'i nina 'ieonedi, “Yesu ta Paulo yamwalamwalatonidi, ta yaisigedi sana 'omi?” 16 'Enega tai nina 'igiekabaleyena, ta 'enega tai 'ilosuyaena, ga to'oba nidi 'ilosaiyedi, ga 'adi 'oamao 'isabuyauledi ta 'iunudi, ga bwala daisidi anuwega sidena.

17 Ta ale gete Epeso 'ana tomiyanao maibo'adi sinonona ga simatauta, taudi me Yudia be taudi nigeaya me Yudia, ta 'Inapwana Yesu 'ana esana si'awa waiwaiyena.

18 Ta toemisa auwaudi yaudi simai ga bodao matadiya 'idi bubuna guguyoi sisimantedi, 'aene taudi wate si'oba'oba. 19 *Ta 'idi 'obao bukidi

* 19:1: 1 Ko 3:6; Gu 2:38, 8:15-16 * 19:4: Md 3:11 * 19:9: Gu 19:23 * 19:11: Gu 14:3
* 19:12: Gu 5:15 * 19:15: Mk 1:24 * 19:19: 2 Loi 18:10-12

siegogonedima ga boda matadiya sigabu yauledi, ta buki nidi 'adi maisa sisawa egogoned, ga pipiti tausani kina nadigega.

²⁰ Gote 'enega Yaubada 'ina ona 'itabwa sinabwana, ta 'iewaiwai tomota yaudi 'ediya.

Me Epeso silosaiya

²¹ *Muliyega Yaluyaluwa Tabuna Paulo 'ienywa sa'uyena 'aene Masidonia be Akaya 'ediyega 'ida tauya, be Yelusalema 'ena 'ida apwesa, ga 'igwae, "Yanuganugana Yelusalema, ta yanuwena muliyega yatatauya Loma."

²² 'Enega tauna 'imiyami Esia tuta kukupana namo 'ena, ta 'ana tolemao nidi Timoti be Elasito 'ietune nuganedi ga sitauya Masidonia.

²³ Ta tuta gote 'ena egewagewana sinabwana 'iapwesa Yesu 'ina 'eda'eda manuna, ga gete nadigega 'iapwesa'esa. ²⁴ Tai 'ebweu 'ana esana Dimitilo, tauna dayagi 'ana toguinuwa siliba 'enega, ta me Epeso 'idi yaubada mewainena 'ana esana Dayana 'ina anuwa tapwalolo ma'ama'ayauna gidalidi 'idayagidi, ta 'iegiegimwaneyedi tomota 'ediya, ga 'ina esaesa sinabwana 'ediyega 'ilobaloba, ta tomota yaudi wate dayagi nidi siguguinuwedi nadigega. ²⁵ Ga Dimitilo 'ina topaisewao 'ibwau egogonedima, ta 'aidi wate 'idi guinuwa tauna nadigega, ga 'ieonedi, 'igwae, "Gosegwao, wanuwa 'i'isi 'aene paisewa gete 'enega 'ida esaesa talobaloba, ²⁶ *ta Paulo sa'i ni'atu tomota yaudi 'i'i'imidi ga 'igienywa 'ebuniyedi, ta 'ionaona 'aene yaubadao tomota nimadiyega si'abidi nigeya Yaubada 'ai'ailao, ta gete nigeya Epeso namo 'enaya, ta sa'i sena yaudi Esia soladiya wate, ga 'omi ni'atu wanonona ta wa'itena Paulo nina 'ina guinuwa, aga?

²⁷ "Gete 'enega yamatauta 'etamo nai tomota geya'abo 'ida gwegweyao sigimwagimwanedi, ta 'etamo nai wate 'ida yaubada sinabwana Dayana 'ana 'amayaba, be 'ina anuwa tapwalolo sieyage besobesoe. Manuna me Esia be me bale'u maibo'ada Dayana 'ana tobwagobwagoyao."

²⁸ Ta boda nidi Dimitilo 'ina ona sinononaya, ga Paulo 'ina guinuwa manuna sigamwasowala sinabwana, ga sibwaubwau, "Abo'ada me Epeso 'ida yaubada Dayana toloetana 'ai'aila."

²⁹ *'Enega tomota yauyaudi sipili egogonama, ta sibwaubwau ga galala besobeso siguinuwenana, ga me Masidonia 'eluwa sigiyaidi, taudi Paulo 'ina sakowasi 'ediya 'ana to'oayabuyao, 'adi esanao Geyo ta Alisitako, ga sipiliyedi Anuwa Deliegogona 'enaya.

³⁰ Ta Paulo nuwanuwana be togalala nidi 'ediya 'itatauya, ta toekalesiyao si'etobodena, ³¹ ta 'aidi wate gosenao me Esia 'inapwanao ona sietunena ga Paulo sisidena be 'aene geya'abo 'ida lugulugu Anuwa Deliegogona nina 'ena.

³² Ta pwalu nidi 'atuwa siekabaleya ga sibwaubwau, ta maibo'adi 'idi bwau dumadumadi, ga galala nina 'alena yaudi nigeya simwalamwalatoni.

³³ Ta me Yudia 'ebweu tai Alekisana silo'ae etuetunena be 'ida laga nunganaya be 'ida ona. 'Enega 'itoolo nunganaya, ga 'aidi tomota 'idi nuwanuwao sibwau apwesena 'enaya, 'enega nimanega 'ieonedi 'aene galala sida losa'u, be me Yudia 'idi ona 'ida simana apwese. ³⁴ Ta pwalu si'inanena 'aene tauna goma Yudiana, 'enega sibwau toitoila, ta 'idi galala tuta dudulana nigeya silosalosa'u, ta sibwaubwau leleleya, sigwaegwae, "Abo'ada me Epeso 'ida yaubada Dayana toloetana 'ai'aila."

³⁵ 'Enega 'asa 'ana toanugana 'imai, ga galala 'igie losa'uyena, ta 'ieonedi, 'igwae, "Me Epeso ye, maibo'ada tamwalamwalatoni 'aene

Dayana toloetana sana 'ina anuwa tapwalolo ta 'ina gulewa tabu galewega 'ibe'umaya, 'adi to'ita'i'itao 'abo'ada. ³⁶ Be geya'abo wate yaita 'isinasinanida 'ida tapwalolo gete manuna. 'Enega 'ilobwenemi be wamiya 'alaenonomo, ta geya'abo waegalagalala besobeso ni'a nadigega.

³⁷ “Ta wa'ita tai getedi wa'au'ewedimaya, taudi nigeaya 'ida anuwa tabu 'enega sida 'ipwala, nai 'ida yaubada mewainena nina sida 'awa to'umaliyena, aga?”

³⁸ “'Enega 'abo Dimitilo magosenao nuwanuwadi be yaita sietalae, bobo'ana, 'ebe etala be toloinao simiyami, be sawesawediya 'imi etala sida nono, be sida nuwanuwa manumi. ³⁹ Be 'eguma wate mali yage manuna wada etala, deliegogona sinabwana 'ena yage nina manuna tada lolina.

⁴⁰ “Ta ni'a 'imi galala besobeso manuna 'ana 'ita 'iabe lolina taloba, manuna nigeaya 'ida 'alemo.”

⁴¹ Ta ni'atu 'ina ona 'ilosaloninaya, ga pwaluyao 'ietunedi, ga sideli sawala 'idi anuwaya.

20

Paulo 'ina sakowasi Masidonia be Gilisi 'ediya

¹ Ta ni'atu galala 'igumwalaya, ga Paulo toekalesiyao 'ibwauyedima ga 'iguguyedi, 'enega 'ilokaiyoniyedi, ga 'itauya Masidonia. ² Ta Masidonia senanao 'ediya 'isakowasi, ta 'iloguguya toekalesiyao 'ediya, ga 'igiepa'alidi, ga muliyega sena Gilisi 'ena 'iapwesa, ³ *ga nada nawalae 'etoi 'imiyami, ga 'iabe wagega 'itutupa, Silia manuna, ta 'aina onaona 'inonona 'aene me Yudia siloiloina manuna sabi giyaina, ga 'enega 'ina 'eda 'isa'u gelasena be 'aene Masidonia solanega 'ida ila.

⁴ *Ta 'aina tomota ma'enaositauya, 'ebweuna goma Belia, tauna Pilo natuna 'ana esana Sopeta, be siteluwa me Tesalonaika, taudi Alisitako ta Sikanido, be goma Dabi 'ana esana Gayo, be Timoti wate, ta me Esia siteluwa, 'adi esanao Tikiko be Tilopimo.

⁵ Taudi getedi sitauya nugana wagega ga Tiloasi 'ena siyamwayamwana. ⁶ Ta 'abo'ama Pilipai 'ena 'amiyami 'ana laba pwalawa daisinamo 'emasulina 'aguinuwena ga muliyega 'abo'ama wate 'agelu, ta 'asiyata nima soladiya 'apilipili, ga muliyega 'alugu Tiloasi, ga gosemao nidi 'alobedi, ga 'asiyata sebeni wate 'amiyami.

Paulo 'ina guinuwa Tiloasi 'ena

⁷ Wiki 'ana gimi 'asiyata 'ena maibo'ama 'adeli egogona beledi gitogito-mwana 'ana 'ebe nuwa'i'ita sabi guinuwena, ga Paulo 'iloguguya, manuna mali 'asiyataya 'ina tuta tauya. Ta 'ina ona guguya nina 'iloedudulina ga 'ana laba niuniuwanaya, ta tuwa tuga 'etamo 'iloguloguguya. ⁸ Ta anuwa 'ana tu'e nadigega anuwa 'etoi, ta 'etonina 'ena 'adeli tu'e, ta mayale yaudi 'agabudi.

⁹ Ta tubuwau 'ebweu, 'ana esana Yutiko, anuwa 'ana 'awa pita 'ena 'imiyatowa, ta mata'eno'enoega 'ie'etoyogala. Ta Paulo 'etamo 'ionaona, ga Yutiko nina 'i'enomwataiya, ga pita 'ana 'awa 'enega 'ibe'u bale'uya, ta simwa'uta ga sigilagasina, ta si'itena ni'atu 'imwawasa.

¹⁰ Ta Paulo 'imwa'uta ta 'ena 'ikopu sanamwa'uta, ga 'i'atubwailina ta 'iona, “Geya'abo wa'ate'ate sa'ala. Yawasina 'imiyami.” ¹¹⁻¹² Ta tubuwau nina si'au'ewa tu'eyena mayawasina, ta manuna sigwausowala sinabwana.

* **20:3:** Gu 20:19 * **20:4:** Gu 19:29, 21:29; Ep 6:21

'Enega Paulo 'itu'e limana ga beledi 'igitomwena ga si'e'ai, ta 'enega ma'enaos si'awa'awagwae ga 'ana laba tomwa 'iulisina, 'enega 'itoolo ga 'ipilisinedi.

Tiloasi 'enega 'a'adau Milito manuna

¹³ Ta 'abo'ama wagega 'agelu ga 'a'adau Asosi be 'aene gote 'ena Paulo 'ada usa, manuna 'isimana 'emaya, 'igwae, "Wagega watatauya, ta 'abo'agu 'aeguyega yatatauya Asosi, be gote 'ena wausagu."

¹⁴ Ta ni'atu Asosi 'ena 'aapwesa ga 'aelobaloba, 'enega 'ausena ta 'a'adau limana, ga Mitiline 'ena 'alugu. ¹⁵ Ta Mitiline 'apilisinena, ga tomwa 'iulisina Kiyu matanaya 'apilipili, ta tomwa wate 'iulisina ga Samo 'ena 'alugu, ta 'asiyata wate 'ebweuna ga Milito 'ena 'alugu. ¹⁶ Paulo ni'atu 'ieonema be 'aene Epeso 'ada pilisine, be 'aene geya'abo wate tuta 'ida mudamudali Esia senanao 'ediya, manuna nuwanuwana be 'ida lomanini 'abo kapekapeyana Yelusalema 'ida loba Penitikosi 'emasulina 'ana 'asiyata 'ena.

Paulo 'ina ona lokaiyoni me Epeso 'ediya

¹⁷ Ta Milito 'enega 'isa'uale Epeso ekalesiya 'ana toanuganao 'ediya be sida mai. ¹⁸ Ta ni'atu 'ena simai ga Paulo 'ieonedi, 'igwae, "Omi wamwalamwalatoni 'igu bubuna tuta nina tamiyami ma'egwao, Esia 'ena igu mai'unu 'enega ga batuwa, ¹⁹ nate 'Inapwana manuna yaguiguinuwa maonuwagu be ma igu dedoi be 'elouyao wate yalobediya me Yudia 'idi loinega, ²⁰ ta sa'i nigeiya 'ebweu to'ase 'Inapwana tetelina bobo'ana 'ana simana yaegagalena, ta esiya maibo'ana yae'itemi 'imi tapwalolo 'ediya, be wate 'imi anuwa 'ebweuna 'ebweuna 'ediya, ²¹ ta 'igu e'ita 'emiya leleleya tuga, 'omi me Yudia, be 'omi mali sena tomoteninao, maibo'ami yaloguguya 'emiya be 'aene 'imi bubuna to'umalidi 'ediyega wada sanaila Yaubada 'ena, be 'Inapwana Yesu wada emise.

²² *"Ta gete tuga Yaluyaluwa Tabuna 'ina loinega yatautauya Yelusalema, ta nigeiya tamwalamwalatoni to'ase nai 'iabe nada 'eguya 'iapwesa. ²³ *Nate namo 'asa 'ebweuna 'ebweuna 'ediya, Yaluyaluwa Tabuna 'isimasimana 'eguya 'aene ma'etamo Yelusalema 'ena yona be 'elouya yalobadi.

²⁴ *"Ta nigeiya sa'i yawasigu manuna yada nuwanuwa be yaegagalena. Nate namo 'igu 'eda, nai 'igu paisewa nina, 'Inapwana Yesu 'i'ebwa'eguya manuna yanuwanuwa be 'aene yada losaloni, nate 'ada oboboma Yaubada 'enega 'ana simana.

²⁵ "Wanuwa'i'isi lowa tuta yauna 'ediya yasakosakowasi 'emiya ta Yaubada 'ina etoloina tetelina manuna yaloguloguguya, ta gete wanono, ma'etamo geya'abo wate wa'ita'ita limagu. ²⁶⁻²⁷ 'Enega gete tuga yasimana 'emiya 'aene Yaubada 'ina loinao maibo'adi ni'atu ya'ebwa'emi, ta nigeiya 'ebweu yakwaikwaiye. 'Enega 'eguma 'aimi 'emiyega waesilae ataya nate 'abo'agu nigeiya 'igu loegesiyega, ta taumimo esi 'imi logesi.

²⁸ *" 'Enega toanuganao 'omi, taumimo wa'ita'i'isimi be 'imi sipiyao wate wa'ita'i'isidi, manuna Yaluyaluwa Tabuna 'imi paisewa nina 'i'ebwa'emi be toekalesiyao nidi walomata'i'isidi, manuna 'ida 'Inapwana Yesu tomotai nidi tauna lalanega 'igimwanedi.

²⁹ *"Yamwalamwalatoni wate 'iabe 'igu tauya mulinaya toe'ita to'umalidi, 'atuwa kedewa bosasa, simamai be 'imi sipiyao sida gieto'umaliyedi. ³⁰ Ta wate 'omi 'iabe 'emiyega 'aidi sida e'ale be sie'ita

* 20:22: Gu 19:21 * 20:23: Gu 21:11 * 20:24: 2 Ti 4:7 * 20:28: 1 Pi 5:2 * 20:29: Md 7:15

kabokabo 'emiya be 'aina tomota sida lisidi taudi 'idi bodao 'ediya. ³¹ 'Enega walomata'i'ita be wate 'igu loguguya wanuwa'i'isi, 'aene yakwala 'etoi soladiya nige ya yada eyawai'ata, 'asiyata be boiboi 'ediya, ta esi ma mataselugu yaloguloguguya 'ebweuna 'ebweuna 'enaya.

³² * "Wate yaemataluwemi tuta simeemai manudi, 'aene Yaubada tauna 'ida 'ita'i'isimi, ta wate tauna 'ina oboboma tetelina sawesawenaya be 'igiepa'alimi, be 'enega 'ina bodao, taudi 'igie'esasediya 'ediya, 'omi wate walulugu.

³³ "Lowa 'abo'agu ma'emiya tamiyami, nige ya yayatoyato'aiyedi 'imi esaesao, nai mani, nai 'oama bobo'adi, ³⁴ *ta esi ni'atu wamwalatonigu 'aene taugu 'igu paisewega 'agu 'e'ai be gwegwe yalobedi, ga 'igu 'ali'eiyao wate yalemedi. ³⁵ 'Igu bubuna getedi 'ediyega yae'itemi 'aene 'ilobweneda be tauda 'ida paisewega tonenetao tada lemedi. Nadigega wate 'Inapwana Yesu 'ina ona wanuwayaina, nate 'igwae, 'Ewadaita nige ya gwausowalimamo, ta 'ebwaya esiya 'ana gwausowala sinabwa wawasae.' "

³⁶ Paulo 'ina ona gete 'igumwalaya ga 'i'aetulasa, ga ma'ena sisidasida Yaubada 'ena. ³⁷ Ta maibo'adi sidedoi, ga Paulo si'atubwailina, ³⁸ *ta sinuwamwau sinabwana manuna 'ieonedi, 'igwae, "Ma'etamo geya'abo wa'ita'ita limagu." 'Enega sidoloena wagaya, ga siegeluna.

21

Paulo 'ina tauya Yelusalema

¹ Ta Paulo ma'ema, gosemao nidi 'alokaiyoniyedi, ga 'a'adau palupaluna ga Kosa 'ena 'alugu. Tomwa 'iulisina 'a'adau limana ga Lodi 'ena 'alugu, ga mali 'asiyataya 'alugu Patala. ² Ga Patala 'enaya waga 'alobena sabi abala Pinisia, ga waga nina 'ena 'agelubala ga 'apilipili bwagabwagaya. ³ Ta ni'atu Saipilosi 'aapwesa, ta 'enega gegeumimega 'apilisi ataya, ta Silia manuna 'apilipili, ga Taiya 'ena 'alugu be 'aene waga 'ana eusana 'aina sida talasiwadi. ⁴ Ta 'aina Yesu 'ana toemisao 'alobedi ga ma'ema 'amiyami 'asiyata sebeni, ta Yaluyaluwa Tabuna mwalatoi gosemao nidi 'i'ebwa'edi, 'enega Paulo sieonena, sigwae, "Geya'abo 'ulagalaga Yelusalema."

⁵ Ta 'enega 'ima 'asiyatao nada sigumwala ta 'atoolo ga 'adolo wagaya, ta yaudi mamwanediyao be manatudiyao sidoloema 'asa tautaulunaya, ga le'awayaya 'aema 'atulasa ta Yaubada 'ena 'asidasida. 'Enega 'alokaiyoniyedi, ⁶ ga 'agelu wagaya, ta taudi siila 'asaya.

⁷ Ta Taiya 'apilisinena ga 'a'adau limana, ga Tolime'i 'ena 'alugu, ga 'asuya, ta 'enega toekalesiyao 'alobedi ga 'alokagutokiyedi, ta 'asiyata 'ebweuna ma'ema 'amiyana. ⁸ *Ga tomwa 'iulisina ga 'atauya Sisalia, ta Pilipi, tauna tologuguya site sebeni 'ediyega, 'ina anuwaya 'alugu, ga ma'ema 'amiyamiana. ⁹ *Ta Pilipi natunao site ata mewainedi, ta nige ya siaiai, ta 'idi guinuwa Yaubada 'ina nuwena sisimasimana tomota 'ediya.

¹⁰ *Ta 'aina 'asiyata 'ediya 'amiyami, ga 'ebweu palopita, 'ana esana Agabu, Yudiaega 'imwa'utama, ¹¹ *ta 'emaya 'imai, ga Paulo 'ana gadiwana 'i'ewena, ta 'aena be nimana tauna 'iyonidi, ta 'igwae, "Yaluyaluwa Tabuna 'iona nadigega: Toni gadiwana gete me Yudia Yelusalema 'ena sida yonina, be sida 'ebwayae taudi nige ya me Yudia 'ediya." ¹² 'Abo'ama be 'asa nina 'ana tomiyanao ona gete 'anonona ga Paulo 'asidena, 'agwae, "Geya'abo 'utu'etu'e Yelusalema."

* **20:32:** Kol 1:12, 2:7 * **20:34:** Gu 18:3 * **20:38:** Gu 20:25 * **21:8:** Gu 8:5, 40 * **21:9:** Gu 2:17 * **21:10:** Gu 11:28 * **21:11:** Gu 21:33

13 *Ta Paulo 'ieonedi, “Geya'abo wadedoi be wagiegie 'atesa'aligu. Ni'atu yatagwalegu be sida sa'ugu deliya, nai sida loemwawasigu Yelusalema 'ena, 'Inapwana Yesu manuna.”

14 Ta 'a'etoboda yogenena ga 'alosa'u, ta 'agwae, “Bobo'ana nate, to'ase 'Inapwana 'ina nuwanuwa nadigega 'ida guinuwei.”

15 'Asiyatao nidi sigumwala, ga 'ima gwegwe 'agibubuna, ta 'atu'e Yelusalema. 16 Ta 'aidi Yesu 'ana toemisao Sisalia 'enega ma'emao 'atauya, ga sime'ema Nesoni goma Saipilosi 'ina anuwaya, tauna Yesu 'ana togimiemisa 'ebweu, be 'aene 'enaya 'ada miyami.

Paulo be Yemesa sielobaloba

17 Ta ni'atu Yelusalema 'ena 'amai, ga totapwaloloyao silokagutokiyema ma idi gwausowala. 18 Ta tomwa 'iulisina ga Paulo ma'emai 'atauya Yemesa 'ina anuwaya, ga nada toekesiyao 'idi toanuganao 'alobedi. 19 *Ta Paulo ni'atu 'iona obobomedi, ga 'ina loguguya be Yaubada 'ina guinuwa taudi nigeya me Yudia soladiya manudi 'iemwaemwasala 'ediya. 20 Ta maibo'adi sinonona ga Yaubada situpuna, ta sieonena, sigwae, “Tasimai, 'u'ita tausani yauna ni'atu Yesu 'ena siemisa, ta yaudi toemisa nidi me Yudia, ga Mosese 'ina lolina simulimuliye, 21 ga aleyo sinonona 'aene 'oyo me Yudia taudi mali senao 'adi tomiyanao 'ue'ie'itadi be 'aene Mosese 'ina lolina sida guitoyasa, ta 'ueoeonadi 'aene geya'abo natudiyao me'olotodi sida lodalodabadi be tubudao 'idi bubuna geya'abo sida mulimuliye. 22 'Iabe sinono 'aene ni'atu 'umai saba, be sigamwasowaleyo, 'enega to'ase tada guinuwa?

23 “'Ima nuwanuwa gete nadigega: 'Oloto site ata 'ima boda 'enega ni'atu Yaubada 'ena sionaupaupa. 24 'Enega 'oyo ma'ediya wagie'esasemi be watauya Anuwa Tabu 'ena, be 'aene 'uya'uyadi sida sui be sida taliya Yaubada 'ena, be 'imi guinuwa nina 'ana maisa maibo'ana 'oyo 'uemaisi, be gete 'enega tomota maibo'adi sida mwalatoniyo 'aene Mosese 'ina lolina 'umulimuliye, ta 'awato'umalina nidi manuyo sinonodiya, maibo'adi ona besobeso.

25 * “Ta Yesu 'ana toemisao, taudi nigeya me Yudia, ni'atu 'idi leta 'aetunena, be 'aene to'ase nadigega tomota sitalitaliyaedi mali 'ebe emisao 'ediya geya'abo sie'ani, ta wate yobai malaladi be yobai didimagadi geya'abo sie'ani, ta wate geya'abo siloeloelata.”

26 * 'Enega Paulo 'idi ona 'inonona, ga mali 'asiyataya site ata nidi ma'enaositauya ga sigie'esasedi, ga Anuwa Tabu 'ena silugu, ga Paulo totaliya 'ieonena, 'igwae, “'Abo'ama ni'atu 'aonaupaupa Yaubada 'ena, ta 'asiyata sebeni 'ima 'esasa manuna silosalowa, be 'enega 'ailama be yada taliya manuma.”

Paulo sigiyaina

27 Ta 'idi 'asiyatao esebeni 'iabe sigugumwala, 'enega me Yudia, taudi lowa sena Esia 'enega simai, Paulo si'itena Anuwa Tabu solanaya, ga bodao sienuwa sa'uyedi, ga Paulo sigamwasowalena, ga sigiyaina, 28 ta sibwaubwau, sigwaegwae, “Me Isileli ye, wamai be wa'ita tai getei, tauna tomota esena yaudi 'ediya 'ie'ita gesiyedi, be 'aene 'ida boda, be 'ida linao be 'ida Anuwa Tabu sida sinalidi, ta wate Anuwa Tabu gete 'igie yage besobesoena, manuna mali tomota, taudi nigeya me Yudia, 'ime'edi solanaya.” 29 'Idi ona gete manuna lowa goma Epeso, 'ana esana Tilopimo, Paulo ma'iyana 'asaya si'itena, ga sinuwena 'aene Paulo Tilopimo nina 'ime'ena Anuwa Tabu solanaya.

* 21:13: Gu 20:24 * 21:19: Gu 15:12 * 21:25: Gu 15:28-29 * 21:26: 1 Ko 9:20

³⁰ Gete manuna me Yelusalema maibo'adi sigamwasowala, ga sipili egogonama, ga Paulo sigiyaina, ga Anuwa Tabuyega silisi apwesena, ga 'ana 'awa sigibodedi, ³¹ ta sitootoo sabi loemwawasina. 'Enega boda saiya 'ana toloina ale 'inonona 'aene me Yelusalema maibo'adi sigalagalala besobeso. ³² 'Enega 'ilomanini, ga tolosaiyao ma idi toanuganao 'i'ewedi, ta pwalu 'ediya sipili mwa'uta. Ta tuta nina pwalu tolosaiyao ma 'adi toloina simeemai si'itedi, ga Paulo 'ana unuwa silosa'una.

³³ *'Enega boda saiya 'ana toloina nina 'idoloma ga Paulo 'igiyaina, ta 'enega 'iloina ga balae kainumu 'eluwa 'ediyega siyonina, ga 'ienaida pwalu 'ediya, 'igwae, "Yaita tauna? Ta to'ase 'iguinuwena?"

³⁴ Ta boda sibwau, 'idi onao dumadumadi be dumadumadi, ta nigeaya sawesawenaya be 'inono 'ai'aili, bwau toitoila manuna, ga 'iloina 'aene tolosaiyao 'idi anuwaya sida me'e.

³⁵⁻³⁶ *'Enega sitauyena, ta pwalu sigamwasowala wawasae ga simulimuliyedima, ta sibwaubwau, "Waloemwawasi namo tuga." 'Enega tolosaiyao Paulo si'aalena waisana 'enega ga anuwaya, tomota 'idi gewana manuna.

Paulo 'ina ona pwalu 'ediya

³⁷ Ta 'iabe si'au'ewenama anuwaya, ga Paulo boda saiya 'ana toloina 'isidena, 'igwae, "Kapekapeyana ona 'ebweuna 'emuya yaonei?"

Ta toloina nina 'ilosuyaena, ga 'igwae, "Na! Tumada! 'Ena Gilisi 'umwalamwalatoni. ³⁸ 'Igu nuwanuwa 'oyo goma Itipita nina, tauna lowa 'imai ga toloemwawasa powa tausani 'iegogonedi losaiya manuna, ga 'ianuganedi mitawa daitaya."

³⁹ Ta Paulo 'igwae, "Nigeaya. 'Abo'agu goma Yudiagu, ta 'igu 'asa Tasisi, sena Silisia solanaya, 'asa nina 'asa sinabwana. Ta sawesawenaya 'utagwalegu be tomota 'ediya yada ona?"

⁴⁰ Ta 'enega 'itagwalena, ga Paulo waisanaya 'itoolo, ga nimana 'igilagasina be sida 'alaenono, ta 'enega maibo'adi simiya 'alaenono, ga Paulo 'ena Ibeliuyega 'ieonedi, 'igwae,

22

¹ "Tasigwao be tamagwao, waenono be matamiya yada eyaseyase e'ewa gete manuna."

² Ta sinonona 'ena Ibeliuyega 'ionaona, 'enega si'alaenono 'ai'aila, ta 'ieonedi: ³ *'Abo'agu goma Yudiagu, Tasisi, Silisia 'asana, 'ena yatubuwa, ta bada Yelusalema 'enaya yasikulu, 'igu toe'ita 'ana esana Gamelieli, ta 'ie'itegu tubudao 'idi loina pa'alina 'enega, ga Yaubada 'ina guinuwa 'ena yatagwala 'ai'ailegu, nadigege gete tuga 'omi 'imi tagwala.

⁴ *Ta emisa auwauna gete 'ana tomuliyao yaetalauwaledi, ga me'olotodi be mewainedi deliya yasa'u luguyedi, ta 'aidi yaloemwawasidi. ⁵ Totaliya sinabwana ta 'imi 'inapwanao maibo'adi 'igu guinuwa gete simwalamwalatoni, manuna taudi leta si'ebwa'eguya toloinao me Yudia Damasiko 'ena manudi, be 'aene yada tauya be 'ediyega tagwala yada 'ewanugana, ta 'enega toemisao yada giyaidi be yame'edi Yelusalema, be sida gie'elouyaedi.

⁶ Ta 'asuoleoleya 'etamo yatautauya, ga Damasiko 'iabe 'ena yaapwesa, ta maedana sinabwana galewega 'iapwesa manini, ga 'isae sakowasiyegu.

⁷ 'Enega bale'uya yabe'u, ta 'enana 'ebweu yanonona, 'ieonegu, 'igwae, "Saulo, Saulo, to'ase manuna 'uetalauwalegu?"

* **21:33:** Gu 21:11 * **21:35-36:** Gu 22:22; Lu 23:18 * **22:3:** Gu 5:34 * **22:4:** Gu 8:3, 22:19

⁸ Ta yaenaida, “Inapwana, yaita sana 'oyo?” Ta 'ieonegu, “'Abo'agu Yesu goma Nasaleta, 'uetalauwalegu.”

⁹ Ta taudi tuta gote 'ena ma'egwao maedana nina si'itena, ta tauna 'ieoneguya 'enana nigeza sinoono.

¹⁰ Ta yaona, “Inapwana, to'ase yada guinuwa?”

Ta 'ieonegu, “'Utoolo, ta Damasiko 'ena 'utatauya, be gote 'ena 'amu lina 'uda nono.”

¹¹ Ta maedana 'ina waiwaiyega matagu 'igie to'umaliyena, ga nigeza sawesawenaya be ya'i'ita, 'enega taudi ma'egwao signimegu, ga 'atauya Damasiko 'enaya.

¹² Ta Damasiko 'ena 'ebweu tai 'ana esana Ananayasi 'imiyami, tauna Yaubada 'ana toemisa 'ai'aila, ta Mosese 'ina lina 'ana tomuliya, ta me Yudia sena nina 'ana tomiyanao si'awa bobo'anena. ¹³ Ga Ananayasi nina 'imai, ga selabeguya 'itoolo, ta 'ieonegu, “Tasigu Saulo, matayo sida 'esasadi.” Ga gote 'ena matagu sibobo'ana limana, ga tai nina ya'itena.

¹⁴ Ta 'ieonegu, “Tubudao 'idi Yaubada 'iesinuwemu be 'ina nuwena 'uda mwalatoni, be Topalupalu nina 'uda 'ita, be 'enana 'uda nono, ¹⁵ be tauna manuna 'uda etosimana, be wate to'ase 'u'itenaya ta 'unonona manuna, tomota yauyaudi 'uda eonadi. ¹⁶ Ta to'ase sana 'uyamwayamwa? 'Utoolo be 'ana esana 'ubwauye, be 'enega 'ubapitaiso be 'aene 'imu to'umalinao 'uda 'utuyaledi.”

¹⁷ Ta muliyega yaila Yelusalema, ga Anuwa Tabu 'ena yasidasida, ta 'atuwa yamadawala, ¹⁸ ga 'Inapwana nina ya'itena, 'ionaona 'eguya, 'igwae, “'Ulomanini be Yelusalema 'uda ebesine, manuna 'iabe 'imu simana manugu geya'abo sinoonoyo?”

¹⁹ *Ga yaeonena, “Inapwana, taudi sa'i ni'atu simwalamwalatonigu 'aene 'idi anuwa tapwalolo 'ebweuna 'ebweuna 'ediya 'amu toemisao yaunu dadanedi, ta deliya yasa'udi. ²⁰ *Ta tuta nina 'amu tosimana Sitibeni siloemwawasina, 'abo'agu wate selabenaya yatootoolo, ta 'idi guinuwa nina 'ena yatagwala, ta wate tounuwa nidi 'adi 'oamao ya'ita'i'isidi.”

²¹ *'Enega 'Inapwana nina 'ieonegu, “Gete 'enega 'uapwesa be 'iabe yaetuneyo be 'utatauya 'asa 'edasolaya, taudi nigeza me Yudia 'ediya.”

Paulo 'iona boda saiya 'ana toloina 'enaya

²² *Paulo 'ina ona maibo'ana gete sinono 'ai'ailina, ga 'ana laba taudi nigeza me Yudia manudi 'iona, ta 'enega silolagata ga 'enadi sinabwanega sibwaubwau, “Tai gete 'ilobwenena bale'uyega tada 'ewayauye, be geya'abo 'ida miyami.” ²³ Ta nadigega sibwaubwau, ta 'idi gamwasowala manuna, ga 'adi 'oamao siulaula tu'eyedi, ta kaukau wate sieueula tu'eyedi.

²⁴ Ta 'enega boda saiya 'ana toloina 'ina tolosaiyao 'iloinedi, 'igwae, “Tai nate watauye anuwaya, be sapi yauna wa'ebwa'e, be 'ana laba 'isimana apwesa to'ase tomota 'idi gamwasowala 'enaya 'alena.”

²⁵ *'Enega sitauyena anuwaya ga siyonina sabi sapina, ta tolosaiyao 'idi toanugana selabenaya 'itoolo, 'enega Paulo toanugana nina 'ieonena, “'Abo'agu ni'atu yaeLoma, ta nigeza 'ebweu lina 'imiyami be wada sapigu, manuna nigeza 'ebweu to'ase 'igu loegesi walobaloba etala 'enega.”

²⁶ Ta toanugana nina Paulo 'ina ona 'inonona, 'enega 'ilomanini ga 'itauya 'idi boda saiya 'ana toloina 'ena, ga 'ieonena, “To'ase 'aene 'uda guinuwe? Tai gete tauna goma Lomana!”

27 Ga toloina nina 'imai ga Paulo 'ieonena, “'Uona 'ai'aila, 'oyo 'ueLomaya?”

Ta Paulo 'igwae, “O, nadigega.”

28 'Enega toloina nina 'iona, “'Abo'agu mani sinabwana 'enega 'igu eLoma manuna yagimwanena.”

Ta Paulo 'iona, “Tamagu 'ieLoma ga 'enega 'abo'agu yatubuwa goma Lomagu.”

29 Ga taudi 'aene sisapi silosa'u, ga toloina nina ni'atu 'imwalatonina 'aene Paulo goma Lomana ga 'imatauta, manuna tauna Paulo ni'a 'iyonina.

Paulo 'ina etala me Yudia 'idi toloinao matadiya

30 Ta tomwa 'iulisina ga boda saiya 'ana toloina nina 'inuwanuwa be 'aene 'ale 'ai'aila sida 'ebese, to'ase manuna me Yudia Paulo sie'ewena, 'enega Paulo 'igieapwesena, ta 'iloina 'aene totaliya sinabwadi be me Yudia 'idi toloinao maibo'adi sida mai, ta 'enega toloina nina Paulo 'i'au'ewenama ga matadiya 'ietoolona.

23

1 'Enega Paulo me Yudia 'idi toloinao nidi 'iduneduneyedi, ta 'ieonedi, “'Inapwanao be tasigwao, lowaenei ga batuwa to'ase yanuwena 'aene Yaubada 'ina lolina yamuliya 'ai'ailena.”

2 Ta Ananayasi, tauna totaliya sinabwana, ga taudi Paulo selabenaya sitootoolo 'ieonedi be Paulo 'awana sida sapi.

3 Ga Paulo 'ieona limena, 'igwae, “Yaubada 'ida sapiyo wate, manuna 'oyo tuga 'amu 'ita bobo'ana, ta solamuya sa'i to'umali yaita! 'Aene nate 'ena 'umiyatowa be 'uloinegu Moses 'ina loinega, ta 'oyo esiya lolina nina 'ule'oena, manuna 'uona 'aene sida sapigu?”

4 Ta taudi sitootoolo Paulo selabenaya sigwae, “Mwa'adega ga Yaubada 'ina totaliya sinabwana 'ena 'uonaona oopa'ala, aga?”

5 *Ta Paulo 'igwae, “Kagutoki tasigwao! Nigeya yamwalamwalatoni 'aene tauna totaliya sinabwana. Ona'ai'aila, Buki Tabu 'ina simana nadigega 'igwae, 'Geya'abo 'imi toloina 'ena 'uonaona oopa'ala.’ ”

6 *Gete tuga Paulo 'i'itena 'aene todeli egogonao nidi boda 'eluwa 'ediyege, 'ebweu Sadusiyao, ta 'ebweu Palisiyao, ga 'ediya 'ibwau apwesa, 'igwae, “Tasigwao, 'abo'agu 'ebweu Palisi 'idi boda, manuna tamagu tauna wate Palisi 'idi boda, ta 'igu etala gete 'alena manuna yaemisa 'aene tokwaiya mwawasega sida toololimana.” 7 Ta Paulo 'ina ona gete manuna Palisiyao be Sadusiyao siegewagewana, ga deliegogona siweyalina.

8 *Manuna Sadusiyao sigwae tomwawasa nigeya sawesawenaya be sitoolo limana, ta wate siona 'aene aniloseyao nai yaluyaluwao nigeya 'ebweu wate 'imiyami, ta sa'i Palisiyao siemisa 'aene tokwaiya sida toololimana ta wate aniloseyao be yaluyaluwao simiyami.

9 Ta egalagalala sinabwana 'iapwesa, ga 'aidi Palisi 'idi lolina 'ana toe'itao sitoolo, ga siona waiwai, sigwae, “Tai gete nigeya 'ebweu 'ina to'umalina 'a'ita'ita loba. Ta nai 'ina nuwanuwa gete yaluyaluwa nai anilose 'enega 'ilobena.”

10 Ta ni'atu sie'ue'upwa sinabwana, ga boda saiya 'ana toloina pwaluyao 'imatautedi, 'abona nai Paulo sigiyai be sigieto'umaliye, ga tolosaiyao 'iloinedi ga sidolo ga Paulo gamwagamwanidiyega sime'ena anuwaya.

* 23:5: Sia 22:28 * 23:6: Gu 24:15, 21 * 23:8: Md 22:23

11 *Ta boiboiya 'Inapwana Paulo selabenaya 'itoolo, ta 'ieonena, “Paulo, 'uda 'atepatu. Ni'atu 'usimanegu Yelusalema 'ena, be nadigega wate 'iabe Loma 'ena 'uda simana'esa.”

Loina kwaiya Paulo 'ana loemwawasa manuna

12-13 Ta ni'atu tomwa 'iulisina, ga me Yudia site poti siloina leleleya, ta sionaupaupa 'aene geya'abo si'e'ai nai sinumanuma be 'ana laba Paulo siloemwawasi bemi.

14 Ta site poti nidi sitauya totaliya sinabwadi be 'inapwanao 'ediya, ta siona, “'Abo'ama ni'atu 'aonaupaupa be 'aene geya'abo 'ebweu 'e'ai 'alotolotoo 'ana laba Paulo 'aloemwawasi bemi. 15 *'Enega 'omi be 'inapwanao ma'emiyao watauya boda saiya 'ana toloina 'ena, be wakaboei be Paulo 'ida 'au'ewa mwa'uta limenama be 'aene 'ina loegesi sabi 'ebesa 'ai'ailina. Be 'enega 'abo'ama 'agibubuna, be 'abo tuta nina 'edaya simeemai, 'enega 'aloemwawasi.”

16 Ta Paulo 'ina 'ali'ei, tauna waana, toloemwawasa nidi 'idi sipupu 'alena 'inonona, ga anuwaya 'ilugu, ga Paulo 'ena 'isimana. 17 Ga Paulo tolosaiyao 'idi toanugana 'ebweu 'ibwauyena, ta 'ieonena, “Tubuwau gete 'uda tauyena boda saiya 'ana toloina 'ena, be to'ase 'ina nuwanuwa 'ida simana 'enaya.” 18 Ta 'i'au'ewena toloina nina 'enaya, ta 'ieonena, “Paulo deliya 'imiyami 'ibwauyeguya ga 'ieonegu 'aene tubuwau nina gete ya'au'ewenama, be to'ase 'ina nuwanuwa 'ida simana 'emuya.”

19 'Enega toloina nina tubuwau 'iginimena ga sianao tupwana, ga taudimo, ta 'enega 'ienaidena, 'igwae, “To'ase 'aene 'eguya 'uda simane?”

20 Ga tubuwau nina 'iona, “Me Yudia siloina be sida sideyo 'aene gibwa'i Paulo 'uda 'ewamwa'ute 'idi 'ebe deliegogona 'ena, be 'aene 'ina loegesi sida 'ebesa 'ai'aili. 21 Ta 'idi sida geya'abo 'unoono, manuna nadigega site poti si'enokwaiyaya 'edaya Paulo manuna, ta ni'atu sionaupaupa 'aene geya'abo sida 'e'ai nai sida numanuma 'ana laba Paulo siloemwawasi bemi, be siyamwayamwana namo tagwala 'emuyega sida loba Paulo manuna.”

22 'Enega toloina nina 'igwae, “Kagutoki 'oyo, 'uda tauya, ta geya'abo 'ebweu yaita 'ena 'usimasimana 'aene ni'atu 'idi nuwanuwakwaiya 'usimanena 'eguya.”

Paulo sietunena Sisalia 'ena gabana Pilikesa 'enaya

23 'Enega boda saiya 'ana toloina nina tolosaiya 'adi toanuganao 'eluwa 'ibwauyedi, ga 'iloinedi, “Batuwa guguyoiya, tolosaiya tu analedi, be togelu osi site sebeniti be to'aalagita tu analedi wate wada egogonedi, be sida tauyemi Sisalia 'ena. 24 Ta osi 'aina wate wa'ewadi be 'enega Paulo 'igegelu, be ma ina bobo'ana wada tauye gabana Pilikesa 'enaya.”

25 Ta wate leta 'i'etoladina gete nadigega, 'igwae, 26 “Kagutoki 'oyo gabana toloetana sayo Pilikesa 'emuya, 'abo'agu Kalodiu Lisiasi 'eguyega. 27 *Tai gete me Yudia sigiyaina be 'iabe siloemwawasi, ta alena yanonona 'aene tauna goma Lomana, ga tolosaiyao ma'egwao 'atauya 'ediya, ga nimadiyega 'a'etoseyena. 28 *Ta nuwanuwagu 'idi e'ewa nina 'alena yada mwalatoni, 'enega 'idi deliegogona 'enaya yame'ena, 29 ta yalobena 'idi e'ewa 'alena nate sionaona taudi tuga 'idi tapwalolo 'ana loina manuna, ta 'idi e'ewa nina nigeaya loemwawasa nai sa'u deli 'ilobwelobwene. 30 *Ga ni'atu emataluwa yanonona 'idi loina kwaiya Paulo 'ana loemwawasa manuna, 'enega yalomanini ga yaetunenawa 'emuya, ta 'ana toe'ewa wate yaeonedi

* 23:11: Gu 28:16, 23 * 23:15: Gu 25:3 * 23:27: Gu 21:30-33, 22:25-27 * 23:28: Gu 22:30

* 23:30: Gu 23:12-13

be siwawa 'emuya, be nada sida simana to'ase 'idi e'ewa 'alena tai gete manuna.”

³¹ Tolosaiyao 'adi lolina nadigega simuliyena, ga Paulo boiboi nina 'ena si'au'ewena Anitipatili 'ena. ³² Ta tomwa 'iulisina, ga 'aidi tolosaiyao nidi siila 'idi senaya, ta togelu osi dimo Paulo sitauyena ³³ Sisalia, ga gabana 'ina leta si'ebwa'ena, ta wate si'au'ewenama gabana matanaya.

³⁴ Ta gabana 'ina leta 'isawa egumwalina, ga Paulo 'ena 'ienaida, “Mwa'lo 'imu 'asa?”

Ta Paulo 'igwae, “'Igu 'asa Silisia solanaya.”

³⁵ 'Enega gabana 'igwae, “'Amu toe'ewao simamai bemi be 'enega 'imi etala yada guinuwe.” Ga tolosaiyao 'iloinedi be Paulo nina sida lomata'i'isi anuwa esaesa nina, lowa Elodi 'ina anuwa, 'enaya.

24

Paulo 'ina etala Pilikesa matanaya

¹ Ta 'asiyata nima sigumwala ga Ananayasi, tauna totaliya sinabwana, be 'aidi me Yudia 'idi 'inapwanao, ta wate 'ebweu tai, tauna ona 'alena, 'ana esana Telitulo, ga tauna ma'ena simwa'utama, ga gabana Pilikesa 'ena 'idi e'ewa Paulo manuna sime'ena. ² 'Enega Paulo si'au'ewa apwesenama, ga Telitulo 'itoolo, ga e'ewa Paulo manuna 'isimantedi, 'igwaegwae, “Kamatoki 'oyo toloetana Pilikesa, 'emuya. 'Agwausowala manuna 'oyo 'imu lolina bobo'ana 'enega bubuna to'umalina ni'atu sipalupalu 'ebeloina gete solanaya, ga gete tuga 'amiyamiya siwalowa, ³ ta manuna 'agwausowala sinabwana tuta yauyauna, be sena maibo'adi 'ediya. ⁴ Ta geya nuwagu wate 'igu ona 'emuya yagiegie duduli, ta esi yasideyo ma imu oboboma 'uda enonoegu be 'ima ona kukupana tuga yada simantedi, tai gete manuna.

⁵ * “Ona'ai'aila, tai gete 'a'italobena tobubuna geyogeyoi, be me Yudia 'adi togieloegesi sena yauyaudi 'ediya, ta boda Nasaleta 'idi to'aala doe. ⁶ * Tauna wate 'itoona 'aene 'ima Anuwa Tabu 'ida gieto'umaliye, ta 'agiyaina be 'aene 'ada loine tauma 'ima loinega. ⁷ Ta Lisiasi, tauna boda saiya 'ana toloina 'imai, ga nimamega 'i'oayema, ⁸ ta 'iloina 'aene 'ana toe'ewao 'amama 'emuya be 'aetala. 'Enega 'abo tauyo 'uenaidena, 'ina to'umalina 'uda 'italoba, nadigega ni'a yasimanena.”

⁹ Ta me Yudia wate e'ewa nina si'awa 'ai'ailena.

¹⁰ Ta 'enega gabana nimanega Paulo 'ieonena be 'ida ona. 'Enega Paulo 'ilolagata, 'igwae, “Yamwalatonina 'oyo 'ebeloina gete 'ena yakwala yauna 'uloiloina, 'enega ma igu gwausowala be matamuya yada onaila 'agu e'ewa gete manuna.

¹¹ “'Eguma tomota 'uenaidedi, sisimana 'emuya 'aene 'asiyata tuwelo namo sigumwala 'ediya, tuta nina yatu'e Yelusalema 'ena sabi lotapwalolo, ¹² ta nigeya wate si'ita'itagu tomota ma'egwao 'aegewagewana, nai boda yaloiloinedi be sida muliyegu, Anuwa Tabu 'enaya, nai anuwa tapwalolo 'ediya, nai Yelusalema 'asana solanaya. ¹³ Ta yage nidi ni'a 'ediyega sie'ewegu nigeya sawesawediya be 'emuya si'awa 'ai'ailedi.

¹⁴ * “Ta 'idi ona 'ebweuna namo ya'awa 'ai'ailena, nate 'Eda nina sieesena Weyala 'enega yalotapwalolo, tubumao 'idi Yaubada 'ena, ta wate Mosese 'ina lolinao be palopitao 'idi 'etoladiyao maibo'adi yaemisedi, ¹⁵ * ta wate yaemisa 'aene Yaubada tokwaiyao 'igietoolo limedi, tobobo'adi be toto'umalidi, nadigega taudi wate 'idi emisa.

* **24:5:** Gu 17:6 * **24:6:** Gu 21:28-30 * **24:14:** Gu 26:22 * **24:15:** Yo 5:28-29

16 “¹Enega tuta maibo'ana 'ediya yatootoo waiwai 'aene yada bubuna palupalu, Yaubada matanaya, be wate tomota 'ediya.

17 *²“Ta yakwala yauna ni'atu sigumwala 'enega yaila Yelusalema ga 'ebwayadaita yame'ena 'igu boda 'ediya, ta wate taliya Yaubada manuna.

18 *³Enega ni'atu yagie'esasegu, ga taliya nina yaguinuwenana Anuwa Tabu solanaya, ta nigeaya boda ma'egwao, ga nigeaya galala, ¹⁹ ta sa'i 'aina tomota si'itegu, taudi Esia 'ana tomiyanao, be 'ilobwenena taudi matamuya gete sida mai, 'abo nuwanuwadi be sie'ewagu, ta nigeaya simeemai.

20 “¹Enega taudi ni'atu simai gete matamuya, 'ilobwenedi be to'ase 'igu loegesi si'italobena, tuta nina 'idi toloinao sietalaeguya, sida simana 'emuya.

21 *²“Ta 'ebweuna namo ona yabwau apwesena, tuta nina gamwagamwanidiya yatootoo, ga manuna sie'ewegu, nate ona'ai'aila. Ta 'igu ona nina 'aene 'Batuwa matamiya yaetala manuna yaemisa 'aene tokwaiyao sida toololimana.’ ”

22 Ta 'eda nina manuna Paulo 'ionaona, Pilikesa wate 'imwalatoi 'ai'ailina, ga 'iupaila, 'igwae, “Tuta 'abo boda saiya 'ana toloina Lisiasi 'imwa'utama, 'enega 'imi etala manuna yada esinuwa, nai Paulo palupaluna nai nigeaya.”

23 *¹Enega Pilikesa tolosaiyao 'adi toanugana 'ieonena, “Tai gete waile deliya, ta geya'abo waloiloina pa'ale, ta 'abo gosenao nuwanuwadi be simeemai 'ana lema sabi 'ebwa'ena, geya'abo wa'eto'etobodedi.”

Paulo deliya

24 Ta 'asiyata 'aina sigumwala ga Pilikesa mwanena Dalusila ma'iyana simai, ta tauna waine Yudia, ga Pilikesa nina Paulo 'ibwauyename, ga 'ina guguya sinonona, emisa Yesu Keliso 'ena manuna. ²⁵ Ta Pilikesa 'atena 'isa'ala, tuta nina Paulo 'ina guguya 'inonona, bubuna palupaluna, be 'atepa'ala, be bwa'omatana 'imeemai manudi, ga Pilikesa 'igwae, “Tuwa! Ta 'uila, be 'abo to tuta kapekapeyana 'eguya 'enega yada bwauyeyo wate.” ²⁶ Ta Pilikesa nuwanuwana mani 'ida loba Paulo 'enega 'ana li'ama manuna, ga gote 'alena 'ibwaubwau limalimanena ta ma'iyana si'awa'awagwae, ²⁷ ga 'ana laba yakwala 'eluwa sigumwala, ga Posiu Pesito ni'atu Pilikesa 'ilopa'eluna. Ta Pilikesa nuwanuwana me Yudia tauna sida 'awabobo'ane, 'enega 'iloina be Paulo deliya tuga 'ida miyami.

25

Paulo 'isida be Sisa 'ena 'ida etala

¹ Pesito nina 'imai Sisalia, ga 'ie'ale 'ina etoloina, ga 'asiyata 'etoi sigumwala ta 'itu'e Yelusalema. ² Ta totaliya sinabwadi be me Yudia 'idi 'inapwanao simai, ga 'idi e'ewa Paulo manuna sisimanena, ³ *ga Pesito 'ena sisidasida waiwai sigwae, “Kapekapeyana be Paulo 'uetunenama Yelusalema, be bada 'aetala?” Ta 'idi nuwanuwa 'ai'aila nate, 'aene Paulo sida loemwawasi 'edaya, tuta nina 'abo 'imeemai.

⁴ Ta Pesito 'ieona limedi, 'igwae, “Geya'abo yatagwatagwala, ta esiya Paulo Sisalia deliya tuga 'ida miyami, be 'iabe 'abo'agu ya'aila Sisalia, ⁵ ta 'abo nuwanuwami, 'enega 'imi toloinao ma'egwao 'amwa'uta, be to'ase 'imi e'ewa Paulo manuna nada wada etala.”

⁶ Ta wiki 'ebweuna ta tupwana namo 'ediya 'imiyami, ta 'enega 'imwa'uta Sisalia, ta tomwa 'iulisinaya, ga etala 'ana 'ebemi 'ena 'imiyatowa, ta 'iloina

* 24:17: Lo 15:25-26 * 24:18: Gu 21:26-27 * 24:21: Gu 23:6 * 24:23: Gu 27:3 * 25:3: Gu 23:15

be Paulo sida me'ena. ⁷ *¹Enega Paulo 'imai, ga me Yudia nidi taudi Yelusalemega simwa'utamaya, sitoolo sakowasiyena, ta 'enega 'idi e'ewa Paulo manuna sisimantedi, ma idi gamwasowala, ta yauna 'idi simana nidi nigeya 'adi 'ai'ailamo.

⁸ Ta Paulo 'idi ona 'iula bodebodedi, 'igwae, "Abo'agu nigeya me Yudia 'idi lolina, nai Anuwa Tabu 'ana lolina, nai Sisa 'ina lolina yale'oale'oa."

⁹ *²Ta Pesito sa'i nuwanuwana be me Yudia 'ida giegwausowalidi, 'enega Paulo 'ieona limena, 'igwae, "Mwa'adega, nuwanuwayo be Yelusalema 'ena 'ututu'e, be 'amu e'ewao gete manudi waetala mataguya?"

¹⁰ Ta Paulo 'igwae, "Geya nuwagu 'igu etala manuna me Yudia siloinegu, manuna nigeya 'ebweuna to'ase 'ediya yagiegie loegesiye, ta gete ni'atu 'umwalatonina. Ta esiya me Loma 'imi 'ebe etala 'enaya yatootoolo, ta gete 'ilobwenegu. ¹¹ 'Eguma nadigega 'aene 'abo'agu tole'oa lolina be 'enega loegesi gete manuna 'ilobwenena yada mwawasa, bobo'ana. Mwawasa nigeya yamatamatautei. Ta 'abo nigeya 'ebweu 'igu to'umalina walobaloba 'idi e'ewa 'ediyege, nigeya 'ilobwelobwene be 'uda 'ebwayaegu 'ediya, ta esi kini sinabwana, tauna Sisa, 'ina etala nuwanuwagu."

¹² 'Enega Pesito nina 'iapwesa ga 'ina tosinasinapuyao ma'ena si'awagwae, ga 'iilama ma ina e'isa, ta 'igwae, "Bobo'ana, nuwanuwayo kini 'ina etala, 'enega kini Sisa 'ina etala 'ena yada etuneyo."

Kini Agalipa mamwanena siapwesama

¹³ 'Asiyata 'aina sigumwalaya, ga kini Agalipa mwanena Belinisi ma'iyana Sisalia 'ena siapwesa, sabi ona lokagutoki Pesito 'enaya. ¹⁴ Ga 'idi miyami 'asiyata yauna 'enaya, Pesito kini Agalipa 'ena Paulo 'ana e'ewao 'isimantedi, 'igwaegwae, "Tai 'ebweu gotei deliya Pilikesa 'ipilisinena. ¹⁵ Tauna tai nina manuna, lowa Yelusalema 'enaya yamiyami, ta me Yudia 'idi totaliya sinabwadi be 'inapwanao 'eguya sisimanena, ta sisidegu 'aene yada loine 'ina to'umalina manuna. ¹⁶ Ga yaeonedi yagwae, 'Nigeya me Loma 'ima bubuna nadigega 'aene tomota 'emiya 'atagwala 'imi lolinao manudi, ta esi 'ilobwenena be nugana etala tada guinuwa be 'imi e'ewao be tauna 'ina eyaseyase wada simana apwesedi.'

¹⁷ "Enega sideli egogonama gete 'ena, ta nigeya yaso'iso'i, ga tomwa 'iulisina ga 'ebemi etala 'ena yamiyatowa, ta yaona, ga tai nina si'au'ewenama. ¹⁸ *³Ta 'ana toe'ewao nidi sitoolo, ta 'igu nuwanuwa 'iabe to'ase 'ebweu 'ina to'umalina manuna sisimana. Ta nigeya sa'i, ¹⁹ ta taudi namo 'idi tapwalolo manuna sionaona, be 'ebweu tai ni'atu 'imwawasa, 'ana esana Yesu, ta Paulo 'isimasimana 'aene Yesu nina mayawasina 'imiyami. ²⁰ Ga 'abo'agu yaenuwanaluwa, mwa'adega be yage gete manuna yada lolina'esa, 'enega Paulo nina yaenaidena 'abo sawesawenaya 'itutu'e Yelusalema be nada sida etala.

²¹ *⁴"Ga Paulo nina 'iguitoyasa, ta Sisa 'ina etala manuna 'isida. 'Enega yatagwalena ta deliya 'ida miyami bemi, 'ana laba 'eda 'aloba be yaetune Sisa 'ena."

²² Ga Agalipa Pesito 'ieonena, "Abo'agu wate nuwanuwagu be tai nina ina ona yada nono."

Ta Pesito 'igwae, "Bobo'ana, gibwa'i yabwauyenama be 'ioona."

²³ *⁵Enega tomwa 'iulisina ga Agalipa be Belinisi simai, ma 'adi 'oama esaesa, ga anuwa 'ebe deliegogona 'ena silugu, ta boda saiya 'ana toloinao

* **25:7:** Gu 24:5-6, 13 * **25:9:** Gu 24:27 * **25:18:** Gu 23:29 * **25:21:** Gu 25:11-12 * **25:23:** Md 10:18

be 'asa nina 'ana 'inapwanao siaesotedi ma idi 'amayaba. Ta Pesito 'iloina ga Paulo si'au'ewa luguyena.

²⁴ *'Enega Pesito nina 'iona, "Oyo kini Agalipa, be 'omi waegogonama maibo'ami, tai gete wa'itai. Tauna manuna me Yudia maibo'adi Yelusalema 'enega, be wate sena gete 'enega, sisidegu ta siona waiwai 'eguya, sigwae, 'Tai nate mwawasa namo tuga 'ilobwenena.' ²⁵ Ta nigeaya 'ebweu 'ina loegesi yalobaloba be manuna 'ida mwawasa, ta tauna nuwanuwana be 'ida kini sinabwana Sisa 'ena 'ida etala, 'enega yaloina be yada etunena Sisa nina 'enaya.

²⁶ "Ta nigeaya 'ebweu 'ina loegesi manuna, be 'ida 'inapwana Sisa 'ena yada 'etoladi. Gete 'enega ya'au'ewenama matamuya kini Agalipa, be 'omi wate maibo'ami, be 'enega 'aene etala gete mulinaya 'ina loegesi 'ebweu taloba, be manuna ya'etoladi Sisa 'enaya. ²⁷ Manuna nigeaya 'ana 'ita bobo'ana 'abo tomiya yoniyonina 'ebweu taetune, ta nigeaya 'ebweu to'ase e'ewa manuna tae'itae."

26

Paulo 'ietosimana Kini Agalipa matanaya

¹ Ta Agalipa Paulo 'ieonena, 'igwae, "Bobo'ana Paulo, tauyo manuyo 'uda ona."

Ga Paulo nimana 'igilagasina, ta 'ieonena gete nadigega, 'igwae, ² "Kini Agalipa ye, batuwa yagwausowala sinabwana manuna 'oyo matamuya yatoolo, be 'igu eyaseyase me Yudia 'idi e'ewao 'eguya manudi yada ona, ³ manuna me Yudia 'ima bubuna be 'ima egewagewanao 'umwalamwalatonidi. 'Enega yasideyo, ma imu 'alama'i'ita 'igu ona 'uda nono.

⁴ *"Me Yudia maibo'adi simwalamwalatonigu 'aene 'igu bubuna, 'igu tuta gwamega yae'alena taugu tuga 'igu 'asaya, ga muliyega Yelusalema 'enaya, ⁵ ta tuta dudulana 'enega simwalamwalatonigu 'aene 'abo'ama boda Palisi, ta Palisiyao 'ima lolina waiwaina yamuliya 'ai'ailina, be 'abo 'uenaidedi ta nuwanuwadi sie'isa, 'iabe si'awa 'ai'aila.

⁶ *"Ta gete 'igu etala 'alena matamuya, nate Yaubada 'ina onaupaupa tubumao 'ediya yaemisena, ⁷ ta tauna manuna 'ima susu site tuwelo sinuwayaina be sida loba, ga ma idi yaleyale Yaubada 'ena silotalotapwalolo, 'asiyata be boiboi 'ediya. Ga nuwayaina gete manuna me Yudia sie'ewegu. ⁸ Ta mwa'adega ga 'imi nuwanuwa 'aene nigeaya kapekapeyana be Yaubada tokwaiya 'igietoolo limadi, aga?

⁹ "Ona'ai'aila, 'abo'agu lowa 'igu nuwena 'aene yage yauna yada toodi, be Yesu goma Nasaleta 'ana esana yada gielosa'uye. ¹⁰ *Gete manuna Yelusalema 'ena toekalesiyao yaudi deliya yasa'u luguyedi, nadigega totaliya sinabwadi siloinegu, be 'eguma sida loemwawasidi, 'abo'agu wate yatagwatagwala. ¹¹ *Ta wate anuwa tapwalolo 'ediya yagiegie 'elouyadi ta yagewagewanedi be Yesu sida guitoyase, ta yagamwasowala 'ai'ailedi, ga yamutudi mali 'asao 'ediya.

¹² "Enega totaliyao sinabwadi siloinegu be Damasiko 'ena yatatauya. ¹³ Ta Kini 'uda 'ita, 'asiyata nina yatautauya Damasiko, 'asuoleoleya ga galewega maedana sinabwa wawasae 'isaema, ta nigeaya nadigega sinala maedanina, ga ya'itena magosegwao 'isae sakowasiyema.

* **25:24:** Gu 22:22 * **26:4:** Gu 22:3; Pi 3:5-6 * **26:6:** Gu 28:20 * **26:10:** Gu 8:3 * **26:11:** Gu 9:1-2

14 “Ga maibo'ama 'abe'u sanamwa'uta bale'uya, ta 'enana 'ebweu yanonona 'ena Ibeliuyega 'ieonegu, 'igwae, 'Saulo, Saulo, to'ase manuna 'uetalauwalegu? 'Ana 'ita 'atuwa sikwa 'u'onena, ta 'utootoo be 'u'ausepale be tauyo 'uli'amiyo, ta sa'i 'aeyo 'idididi be 'igiegie'elouya wawasaeyo.’

15 “Ta yagwae, ‘Inapwana, yaita sana 'oyo?’

“Ta 'Inapwana nina 'igwae, ‘'Abo'agu Yesu nigu 'uetalauwalegu. 16 'Utooloma. Ni'atu 'emuya yaapwesa be 'aene yaloinayo, be 'igu apwesa batuwa manuna be wate 'igu apwesa ma'etamo manudi, 'uda etosimana. 17 Be 'abo me Yudia nai taudi nigeza me Yudia sito be sigie'elouyaeyo, yada 'etoseyeyo nimadiyega. 18 *Manuna taudi nigeza me Yudia 'ediya yaetuetuneyo, be matadi 'uda gie'esasedi, be guguyoi 'enega sida sanaila maedana 'ena, ta wate Seitani 'ina waiwai 'enega sida apwesama, be Yaubada 'idi to'umalinao 'ida nuwataudi, be sida lugu taudi siemiseguya 'ediya, nate taudi 'eguyega si'esasa 'ediya.’

19 “Kini Agalipa, gete manuna e'ita nina galewega nigeza yaguiguitoyasa, 20 *ta esiya Damasiko 'enaya yagimi simanena, ga muliyega Yelusalema wate 'ena, ta Yudia senanao maibo'adi 'ediya, ta taudi nigeza me Yudia wate 'ediya yasimana, be 'aene 'idi bubuna to'umalina 'ediyega sida sanaila Yaubada 'enaya, be 'idi bubuna bobo'ana 'ediyega 'idi nuwa'ebuni sida e'itae.

21 *‘‘Igu guinuwa gete manuna me Yudia sigiyaigu Anuwa Tabu 'enaya, ta 'aene sida loemwawasigu. 22 Ta tuta gote 'enega ga 'ana laba batuwa Yaubada 'ilemelemegu, ga batuwa yatoolo ta yasimasimana, 'omi toloinao be tomota maibo'ami 'emiya, nigeza mali yage manuna, ta tauna tuga palopitao be Mosese sigimi simanena, 23 *nate 'aene To'etoseyana nina 'elouya 'ida loba be mwawasa 'enega 'ida gimitoolo, be maedana 'ida lelewane me Yudia be taudi nigeza me Yudia 'ediya.’’

Pesito Paulo 'i'awa kabaleyaena

24 Ta Paulo gete nadigega 'iemwaemwasala ga Pesito 'ionatoila, 'igwae, “Na, Paulo kabakabaleyayo! Nai sikulu wawasae 'igiekabaleyemu.”

25 Ta Paulo 'igwae, “'Inapwana Pesito, nigeza yaekaekabaleya, ta esi to'ase yasimasimantedi, nate ona 'ai'aila ta palupaluna, 26 *ta yage getedi Kini Agalipa 'imwalamwalatonidi, be matanaya gete yaonaona nigeza ma igu omayamaya, ta yamwalamwalatoni yage getedi nigeza 'ebweu 'ikwaikwaiya, manuna gete nigeza guinuwa ma'ula. 27 Mwa'adega 'oyo Kini Agalipa, palopitao 'idi onao 'uemimisedi, aga? Ni'atu yamwalatonina 'uemisedi.’’

28 Ga Agalipa Paulo 'ieonena, “'Unuwena 'aene tuta kukupana namo 'ena 'ugie toekalesiyaegu!”

29 Ta Paulo 'ionalimana, “Nai tuta kukupana, nai tuta dudulana 'ena, 'oyo be taudi wate gete 'eguya sienoenono 'eguma ma'emwao walowa'elugu, nate 'ebe gwausowala. Nate namo geya nuwagu be balae getedi nimaguya simiyami walobalobadi.’’

30 'Enega Kini be mwanena Belinisi be gabana be tomiyatowa maibo'adi sitoole ga siapwesa, 31 *ta sieonaona taudimo, sigwae, “Tai gete nigeza 'ebweu to'ase 'ina loegesi be manuna mwawasa nai sa'udeli 'ilobwelobwene.’’

* 26:18: Kol 1:13; 1 Pi 2:9 * 26:20: Gu 9:22, 28, 22:21 * 26:21: Gu 21:30-31 * 26:23: Lu 24:46-47 * 26:26: Yo 18:20 * 26:31: Gu 25:25

³² 'Enega Kini Agalipa Pesito 'ieonena, 'igwae, “Tai gete 'abo nigeaya Sisa 'ina etala manuna 'isidasida, sawesawenaya be ta'etoli'ami.”

27

Paulo 'ina 'adau Loma manuna

¹ Ta ni'atu siloina 'aene Itali 'ena 'ada tauya, 'enega Paulo be 'aina yoniyonidi wate ma'enaos si'ebwayaedi Sisa 'ina tolosaiyao 'adi toanugana 'enaya, 'ana esana Yuliasi, be 'ima 'adau 'ena 'i'ita'i'isidi.

² Ga Adilamitio 'enega wagega 'agelu, tauna waga nina 'iabe 'ipipili Esia le'awina 'asanao 'ediya, ga 'atupa, Alisitako ma'emai, tauna goma Masidonia, sena Tesalonaika 'enega. ³ *Ta tomwa 'iulisina ga Saidoni 'ena 'alugu, ta Yuliasi Paulo 'i'atenuwa 'ole'oleyena ga 'itagwalena ga 'itauya gosenao 'ediya, be sida 'ita'i'isina. ⁴ Ta Saidoniyega 'atupa limana ga Saipilosi gwaunega 'apili sakowasi, manuna Saipilosi matanega yagila 'ilodebedebema. ⁵ Ta ni'atu Silisia be Pamipili olanao 'apilisinedi, ga Maila 'alugu, sena Lisia 'enaya.

⁶ Gote 'ena tolosaiyao 'adi toanugana nina 'ebweu Alekisanidela wagana 'ilobena, 'iabe 'itutupa Itali manuna, ga 'ena 'agelubala. ⁷ Ta 'asiyata yauna 'ima 'adau mwauna, ga Nidasi 'aloselabena, ta nigeaya sawesawenaya be Nidasi matanega 'apalumo, manuna yagila sinabwana matamega, 'enega 'amwa'uta Kiliti be Salimone gamwagamwanidiyega 'asola, ga Kiliti gwaunega 'asakowasi. ⁸ Ta dabalega 'atupa, ta yagila nina tuga 'i'ewa'ewaema ga 'amai gomwagomwa 'ebweu 'ana esana Gomwagomwa Siwalowa 'ena, 'asa Lasia le'awinaya.

⁹ Ta tuta dudulana ni'atu 'amudalina, ga 'Ebotana 'ana tuta 'igumwala, ga yagila 'ana tuta to'umalina ni'atu 'ie'ale, 'enega Paulo 'iemataluwedi, ¹⁰ 'igwae, “'Inapwanao, 'ilobwenena be tada eyawai'ata gomwagomwa gete 'ena. Geya'abo tatootoo be ta'ada'adau limana, 'abona nai taesilae, be gwegwe be waga tamudalidi, be nai 'abo'ada watei tamwamwawasa.”

¹¹ Ta tolosaiyao 'adi toanugana toniwaga be waga 'ana topwalowa 'enadi 'inonodi, ta nigeaya Paulo 'ina ona manuna 'inuwanuwa. ¹² Ta gomwagomwa nina nigeaya 'ilobwelobwene bolimana 'ana tutaya, ta yaudi siona, “Tatoo tuga, be 'abo kapekapeyana Pinikisa 'ena talulugu, manuna tauna gomwagomwa bobo'ana, be 'enaya taeyawai'ata.” Ta Pinikisa nina gomwagomwana salu Kiliti 'enaya, ta 'awana yalasi be yaalata 'ilo'awasidi.

Wediliya silobena

¹³ Ta ni'atu yalasi gidalina 'itowama, ga sinuwena 'aene 'iabe si'adau bobo'ana be Pinikisa sida lugu, 'enega loomu sikwalina ga Kiliti selabenega sipili dabalega. ¹⁴ Ta tuta gidalina ga yagila tosinabwa sana, 'ana esana Lagasai, 'itowadoloma, ¹⁵ ga waga nigeaya sawesawenaya be 'isasasa, manuna yagila matamega 'itowatowama, 'enega tuga 'adamomo, ¹⁶ ta salu gidalina 'ana esana Kiloda gwaunega 'atupatupa, ta 'aewaiwai ga waga 'ebe talaesuya 'alisi tu'eyena, ¹⁷ ta balae si'ewedi ga waga sididina, ta simatauta, nai kaukau 'ana esana Silitisa 'ena situtula, ga 'enega naya sipelena ta 'adoedoema tuga.

¹⁸ Ta wediliya sinabwana waga 'i'au'au bunibuni wawasae, ta tomwa 'iulisina ga waga 'ana eusana sieula mwa'utedi. ¹⁹ Ta 'asiyata 'etonina 'ena waga 'ana gwegweyao si'ewedi ga sieula mwa'utedi.

* 27:3: Gu 24:23

20 Ta 'asiyata yauna 'ediya nigeya sinala nai kwadima 'ada 'itedi, ta wediliya sinabwana 'imutumutuma, 'enega 'amwalatonina 'aene 'iabe 'amwamwawasa.

21 *Ta ni'atu 'asiyata yauna waga 'ana togeluyao nigeya si'e'ai, ga Paulo gamwagamwanidiya 'itoolo, ta 'igwae, "Tasigwao, 'abo 'igu ona wada nononaya, be geya'abo Kilitiyega tada gelugeluma, geya'abo sa'i mwau be esilae gete tada lobaloba. 22 Ta gete yaguguyami, wada 'atepatu, geya'abo 'ebweu 'emiyega 'imwamwawasa, ta waga namo esiya 'iabe 'idadamana, 23 *manuna guluwanai 'igu Yaubada nina, tauna yaemisena, 'ina anilose 'imai ga selabeguya 'itoolo, 24 ta 'ieonegu, 'Paulo, geya'abo 'umatamatauta; 'iabe Sisa matanaya 'uda toolo, manuna 'imu sidasida 'enega waga 'ana togeluyao maibo'adi ma'emwao Yaubada 'ida 'etoseyemi.' 25 'Enega tasigwao, geya'abo wamatamatauta, manuna Yaubada yaemisena be 'iabe 'ida guinuwa nadigega tuga 'ie'itegu. 26 *Ta 'iabe salu 'ebweu 'ena tatutula."

Waga 'itula

27 Wiki 'eluwa sigumwala, 'etamo sa'i Edilia bwagabwaganaya 'adoedoe dadanema, ta niuniuwanaya waga 'ana topaisewao sinuwena 'aene dabala 'aloselesabe. 28 'Enega ni'u siulatootoona ga silobena 'ana mwa'uta nadigega tuweniti lowa 'ana dudula. Ta tupwana 'adoenao ga wate siulatoona ga silobena ni'u 'ana mwa'uta nadigega pipitini lowa. 29 Ta simatauta geya'abo be gulewa 'ena 'atutula, ga waga kuliginega loomu ata siuledi, ta sisidasida tomwa manuna be 'ida ulisi manini.

30 Ta 'aina waga nina 'ana topaisewao nuwanuwadi be wagega sida dena, ga waga 'ebe talaesuya sipelena ni'uya, ta sikabo 'aene loomu wate sida ule waga matanega. 31 Ga Paulo tolosaiyao ma 'adi toanugana 'ieonedo, "Abo tomota gotedi wagega sidedena, geya'abo sa'i tabobobo'ana." 32 'Enega tolosaiyao nidi waga 'ebe talaesuya 'ana balaeyao si'upwa yauledi ga 'idoena.

33 Ta ni'atu tomwa 'iabe be 'iulisi, ga Paulo 'ieonedo be sida 'e'ai, 'igwae, "Ni'atu 'asiyata potini 'atesa'ala manuna ga nigeya wate 'e'ai wada lotoona. 34 *'Enega 'ilobweneda be tada loepa'ala, manuna geya'abo sa'i 'ebweu 'iesiesilae."

35 Ta ni'atu 'iona ga beledi 'i'ewena ta manuna 'ilokagutoki Yaubada 'ena, maibo'ama matamaya, ga 'igitomwena, ga tauna 'igimi'ai. 36 Ta 'enega maibo'ama nuwama 'ibobo'ana, ga 'a'e'ai watei. 37 Ta 'ama yau waga nina 'ena 'agelu nate tu analedi be sebeniti sikisi. 38 Ga ni'atu gamwama 'ipawa, ga witi waga solanega siulena ni'uya, be 'aene waga 'ida kapekapeyana.

39 Ta tomwa ni'atu 'iulisina ga dabala si'itena, ta nigeya si'ina'inane to 'asa, ta gomwagomwa makaukauna si'italobena, 'enega sinuwanuwa 'abo kapekapeyana waga nina silagaei dabalaya. 40 'Enega loomu si'upwa yauledi ga ni'uya sigisinedi, ta wate pwalowa 'ana balaeyao sili'amidi be sipwapwalowa, ta naya nunganaya silisi tu'eyena be situtupa dabala nina manuna.

41 Ta malolo 'i'ausepalema ga waga 'aetulaena kaukau lodabadabalina 'ena, ga waga 'ubusuna 'itula ta nigeya sawesawenaya be 'iloniu, ta kuligina lisu 'idi lasape'ope'oega 'iepisalina. 42 Ta 'enega tolosaiyao sinuwanuwa ga 'aene yoniyonidi sida loemwawasidi, 'abona nai 'aidi sida tube'oya'a dabalaya be sidedena. 43 Ta 'adi toanugana nina nuwanuwana be Paulo 'i'etoseyei, 'enega 'i'etobodedi, 'aene geya'abo siloeloemwawasidi. Ta

* 27:21: Gu 27:9-10 * 27:23: Gu 23:11 * 27:26: Gu 28:1 * 27:34: Gu 27:22

esiya 'iloinedi taudi sawesawediya be situtube sida 'atui nugana be dabala manuna sida tube, ⁴⁴ *be 'enega tupwa mamu waga senasenamidiyega 'atubelaga. 'Enega maibo'ama ni'atu ma ima bobo'ana 'atube'oya'a dabal-aya.

28

'Ima miya Melita 'ena

¹ 'Enega 'agayo'oya'a bwa'a yadayadanaya, ga salu nina 'ana tomiyanao sisimana 'emaya 'aene salu nina 'ana esana Melita. ² Ta me salu nidi siobobomema sinabwana, ga kaiwe simu'ena, ta maibo'ama sibwauyema ga 'asiyasiyata, manuna 'i'usa'usana, ta gogai wate.

³ Ta Paulo kaiwe 'ielaganinama, ga kaiwe 'ena 'isa'ubaledi, ta yaiyai manuna ga mwata bolausa 'iapwesama, ga Paulo nimana 'igo'ina.

⁴ Ta ni'atu me salu si'itena Paulo nimanaya mwata 'itabetabe, ga sieonaona taudimo, sigwae, "Ona'ai'aila, tai gote toloemwawasa, be nigeya sawesawenaya loinega taunamo 'i'etoseyei. 'Anabwa'ayoi damanega 'idenama dabalaya, ta wada 'ita mwata 'igo'ina."

⁵ *Ta Paulo mwata nina 'i'ausepalena 'awesabelulu solanaya, ta nigeya 'elouya 'ilotolotoo. ⁶ *Ta me salu nidi Paulo siduneduneyei ta sinuwena 'aene nimana 'ida seseya, nai 'ida tai be 'ida mwawasa, ta siyamwayamwana ga Paulo nigeya wate 'ebweu to'ase 'i'ewa'ewa, 'enega 'idi nuwanuwa sisa'u gelasena, ta sigwae, "Tai nina 'ebweu yaubada."

⁷ Salu nina 'ana 'inapwana 'ana esana Pubiliyasi, ta 'ina 'asa sena nina 'ena 'alugu selabenaya, ga Pubiliyasi nina 'i'au'ewema, ga 'asiyata 'etoi 'ediya 'i'ita'i'isi 'ai'ailima.

⁸ Ta tuta nina 'ena Pubiliyasi tamana anuwaya 'i'eno'eno ma ina le'oasa, ta 'ina le'oasa yaiyai be gamwapilipili. 'Enega Paulo 'ilugu 'ena, ga manuna 'isidasida Yaubada 'ena, ta oona 'igitoona ga 'igiebobo'anena.

⁹ 'Enega me salu maibo'adi taudi ma idi le'oasa simai Paulo 'enaya, ga taudi wate 'igiebobo'enedi. ¹⁰ 'Enega oboboma yauna si'ebwa'ema, ga 'ima tuta gelu 'ena, 'ama 'abwaga sawesawemaya sieusena.

Melitega ga Loma

¹¹ Ta nawalae 'etoi sigumwala ga Melitega 'agelu Loma manuna, ta 'ima waga Aleksanidela wagana, matanaya 'ana dayagi didiluwaluwa me'olotodi, ta waga nina, lowa nawalae gogai nidi 'ediya, salu nina 'ena 'iyamwayamwana, ga 'ana laba yagila sinabwana 'ilosa'u.

¹² 'Enega 'atupa ga Sailakiusa 'ena 'aulita, ga 'asiyata 'etoi 'amiyami. ¹³ Gote 'ena 'asakowasi Legiami ga 'aulita. 'Iulisina ga yalasi 'itowama, 'enega 'atupa limana, ta 'apilipili, ga 'asiyata 'eluwa namo ga 'alugu Putioli.

¹⁴ Putioli 'ena 'aina toekalesiyao 'alobedi, ga sibwauyema 'idi anuwaya, ga 'ediya 'amiyami 'asiyata sebeni 'ediya. Ga gote 'enega 'atauya Loma manuna.

¹⁵ Ta toekalesiyao nidi Loma 'ena alema sinononaya, ga simai 'edayaya siaesotema sena 'Ebegimwane, 'ana esana Apio be Anuwa 'Owaga 'etoi 'ediya. Ga tuta nina Paulo gosemao nidi 'ilobedi, Yaubada 'ena 'ilokagutoki, ta 'i'atepatu. ¹⁶ Gote 'enega 'atauya ga Loma 'ena 'aapwesa, ta tolosaiyao Paulo sitagwalena be 'ida miya dumaduma, be 'ana to'ita'i'ita tolosaiya 'ebweuna namo tuga.

Paulo 'ina guinuwa Loma 'ena

* **27:44:** Gu 27:22-25 * **28:5:** Mk 16:18 * **28:6:** Gu 14:11

17 Ta 'asiyata 'etoi sigumwala, ga Paulo me Yudia 'idi toanuganao 'ibwau egogonedima, ga 'ieonedi, “Tasigwao, 'abo'agu nigeaya 'ebweu to'ase to'umalina 'ida bodao 'ediya yaguiguinuwe, nai 'ida bubuna tubudao 'ediyega yale'oale'oai, ta wada 'ita, Yelusalema 'ena si'ebwayaegu me Loma 'ediya ga deliya sisa'ugu. 18 *Ta 'igu etala mulinaya me Loma nidi nuwanuwadi be sida li'amigu, manuna nigeaya 'ebweu 'igu to'umalina silobaloba, be 'aene manuna sida loemwawasigu, 19 ta me Yudia sigewana gabana 'ena 'aene geya'abo sili'ali'amigu. Gete 'alena yasida Sisa 'ina etala manuna; ta nigeaya 'aene 'ida bodao yae'ewadi, 20 *Ta esi taudi 'idi e'ewa 'eguya manuna yabwauyemima be ta'awagwae. Ona'ai'aila, 'abo'ada me Isileli taemiemisa 'aene 'ada 'etoseyana Yaubada 'enega 'ida apwesa, ga emisa gete manuna deliya sisa'u luguyegu.”

21 Ta me Yudia nidi sigwae, “'Abo'ama nigeaya 'ebweu Yudiaega leta manuyo 'alobaloba, nai gosedao bada simeemai nigeaya sisimasimanyo 'aene 'oyo to'umaliyo. 22 Ta esiya nuwanuwama 'ada nono 'emuyega to'ase 'imu nuwanuwa nidi, manuna sena yauyaudi tomoteninao 'imu boda ekalesiya si'awa to'umaliyena.”

23 'Enega 'asiyata siupaena, ga boda yaudi siegogonama Paulo 'ina anuwaya, ga gonegonega ga 'ana laba 'iboi, 'ediya 'iloguguya, Yaubada 'ina etoloina manuna, ta Mosese 'ina lolina 'enega, be palopitao 'idi onao 'ediyega, 'ie'itedi Yesu manuna, ta 'itoona be 'aene 'ida gienuwa sabwalenidi. 24 'Enega 'aidi siemisena ta 'aidi sipa'ala. 25 Manuna 'idi nuwanuwao dumadumana be dumadumana, 'enega sideli sawala.

Ta Paulo 'ina ona 'ana 'ebe losalowa 'ediya 'igwae, “Yaluyaluwa Tabuna 'ina ona tubumiyao manudi ona 'ai'aila, nate palopita Aisea 'awanega 'ionaedi.

26 *'Utatauya be tomota nidi 'ueonadi: Ma'etamo waenonenono, ta geya'abo nuwami 'isabwasabwalena. Be wate wadunedune tuga, ta geya'abo sa'i wa'ita'ita. 27 Manuna tomota getedi 'idi nuwanuwao si'elokwani, ga tenadi situi, ta wate matadi sikebo. 'Abona nai matadiyega si'ita ta tenadiyega sinono, be sinuwa sabwalena, be 'eguya sida sanaila, be yagie bobo'enedi.’ ”

28 *'Enega Paulo ona nina wate 'iloeposeyanena, 'igwae, “'Enega wada mwalatoni 'aene Yaubada 'ina simana 'ada 'etoseyana, manuna ni'atu 'ietunena taudi nigeaya me Yudia 'ediya, be taudi sa'i sida nono.” 29 (-) 30 'Enega Paulo 'ina anuwa gote 'ilowagena 'ena 'imiyami yakwala 'eluwa 'ediya, ta tomota yaudi 'ina anuwaya silugulugu be ma'enaosiegosigosiyanana, 31 ta Yaubada 'ina lolina manuna 'iloguguyedi ta 'ie'ie'itedi 'Inapwana Yesu Keliso manuna, ta nigeaya 'ebweu yaita 'itoo be 'ina loguguya 'i'etobode.

* 28:18: Gu 26:32 * 28:20: Gu 26:6 * 28:26: Ais 6:9-10 * 28:28: Gu 13:46

ME LOMA 'IDI LETA PAULO 'I'ETOLADINA

Paulo me Loma 'idi leta 'i'etoladina be 'aene tapwalolo 'ana 'autui sida mwalamwalatoni, nate tomota maibo'ada 'ida bubuna to'umalina 'enega 'ilobwenena be loina to'umalina Yaubada 'enega taloba, ta esi Yesu 'ina mwawasa 'enega 'igie'esaseda ga sawesawedaya talulugu 'ina 'ebeloina bobo'ana 'enaya, taudi me Yudia be 'abo'ada nigeaya me Yudia, nigeaya 'ana dumadumamo. 'Eda 'ebweuna namo, nate emisa Yesu 'ena. Nadi-gega lowaenei Ebelaamo Yaubada 'iemisena, 'enega Yaubada Ebelaamo nina 'i'awa palupaluyena. Loina kadekadelina Mosese 'enega be 'aene 'ida loegesiyao tada mwalatonidi, ta 'eguma Yesu taemise, Yaubada 'ina Yaluyaluwa Tabuna ta'ewa be 'igie'esaseda.

'Upwa 9 'enega be 'upwa 11 'enaya, Yaubada 'ina loina me Yudia manudi, to'ase ma'etamo sida loba, ta leta 'ana 'ebe losalowa 'ena, 'abo'ada Yesu 'ana toemisao 'ida bubuna bale'uya manuna.

Lokagutoki

¹ *'Abo'agu, Yesu Keliso manuna yaetopaisewa, ta Yaubada 'iesinuwegu be 'ina tetela bobo'ana manuna yada etosimana. ² Tetela bobo'ana nina lowaenei Yaubada 'iona upaupaena 'ina palopitao 'ediya, ga si'etoladinaya Buki Tabu 'ena.

³ *Tetela nina Yaubada natuna Yesu Keliso manuna. Tauna 'ietomotai Debida 'ina susu 'enega, ⁴ ta muliyega Yaluyaluwa Tabuna 'ina waiwaiyega Yaubada 'ida 'Inapwana nina mwawasega 'igietoolo limena, ga 'ie'ita apwesena 'aene Yesu Yaubada Natuna.

⁵ *Yesu Keliso tauna 'iobobomegu, ga 'iesinuwegu be 'aene tauna manuna yada etosimana sena yauyauna 'ediya, be 'enega tauna 'ena sida tagwaledi ta sida emise. ⁶ Ta wate 'omi me Loma Yaubada ni'atu 'iobobomemi, ga 'iesinuwemi be 'omi wate Yesu Keliso 'ina boda 'ena wada miyami. ⁷ Ta Yaubada Tamada be 'ida 'Inapwana Yesu Keliso 'idi obobomega wada miya siwalowa.

Paulo nuwanuwana be me Loma 'ida ayausidi

⁸ *Nugana yalokagutoki Yaubada 'enaya Yesu Keliso 'ana esanega, manuna 'imi emisa tetelina 'i'elelewana sena maibo'ana 'ediya.

⁹ *Yaubada 'imwalatonina 'aene tuta yauna 'igu sidasida 'enega yanuwa'i'isimi. Yaubada tauna 'ina a street in Rome guinuwa 'ena yagwaunuwa 'ai'aila Natuna tetelina 'ana guguya manuna.

¹⁰ *'Igu sidasida manumi tuta yauyauna 'aene 'abo kapekapeyana yawawai be yayausimi, 'abo gete Yaubada 'ina nuwena nadigega.

¹¹ Manuna nuwanuwagu be ya'itami be yada lememe, ta 'enega yaluyaluwami sida ewawai.

¹² Gete 'enega 'omi be 'abo'agu taelemalema, be 'enega 'omi 'imi emisega wada lemegu, ta 'abo'agu wate 'igu emisega yada lememe. ¹³ Tasigwao wada nuwa'i'isi 'aene tuta yauyauna yanuwana be mwa'adega yada ayausimi, ta nigeaya kapekapeyana 'eguya, manuna nuwanuwagu 'igu ayausa uwana 'ida apwesa, nadigega 'igu ayausa nidi mali senao taudi nigeaya me Yudia 'ediya uwadi ni'atu siapwesa.

* **1:1:** Ga 1:15 * **1:3:** 2 Ti 2:8 * **1:5:** Ga 2:7 * **1:8:** 1 Te 1:8 * **1:9:** Ep 1:16 * **1:10:** Lo 15:23-24

¹⁴ Manuna 'ilobwenegu be boda maibo'adi 'ediya yada guinuwa, taudi 'asa sinabwadi 'ediya simiyami, be mitawa wate 'adi tomiyanao, be tosinasinapuyao, be wate toemwagemwageyao.

¹⁵ 'Enega 'omi wate me Loma nuwanuwagu sinabwana 'emiya Tetela Bobo'ana yada guguyae. ¹⁶ *Tetela nina 'ana guguya manuna nigeza yada omayamaya, manuna Yaubada 'ina waiwai 'ena 'imiyami be 'enega 'abo yaisigedi taudi siemisa 'ida 'etoseyedi, ta nugana 'abo'ama me Yudia 'emaya, ta 'enega muliyega 'omi nigeza me Yudia 'emiya. ¹⁷ *Ona'ai'aila, tetela gete 'ie'iteda 'aene 'ida emisa namo 'enega Yaubada 'ida 'awa palupaluyeda. Manuna Buki Tabu wate 'ina simana nadigega, 'igwae, "Topalupaluyao 'idi emisega yawasidi sida loba."

Tomota 'idi bubuna to'umalina

¹⁸ *Ta Yaubada wate galewega 'ina gamwasowala ni'atu 'ie'itaena taudi tobubuna geyogeyoi maibo'adi 'ediya, manuna taudi 'idi bubuna to'umalina 'ediyega bubuna palupaluna si'eto'etobode.

¹⁹ *Ta Yaubada 'ana mwalatoi ni'atu 'igieapwesena 'ediya, ga nuwadi ni'atu 'isabwalena. ²⁰ Ta Yaubada tauna nigeza tada 'itena, ta esi bale'u 'ana mweluluwa'unu 'enega ga batuwa 'ina waiwai miyamiya atayana tamwalamwalatoni, 'ina mweluluwao 'ediyega, ga tamwalatonina tauna Yaubada. 'Enega tuta nina 'ie'ewadi me bale'u nigeza 'ebweu wate 'idi 'ebe onamo.

²¹ *Manuna simwalatonina tauna Yaubada, ta nigeza sida 'amayabena be 'enaya sida lokagutoki, ta esi sikwanikwani ta sinuwanuwa besobeso, 'enega guguyoi 'atedi 'iloemaedi. ²² Ga taudimo si'awa sinasinapuyedi, ta esi uwauwadi. ²³ *Manuna Yaubada miyamiya atayana siguitoyasena, ta mali 'ebe emisao sisa'u gelasedi ga 'idi tokwalui sibubudi, 'adi 'ita tomota nai manuwa nai yobai nai yobai kawakawalidi nadigega, be tokwalui nidi 'ediya sibwagobwago. ²⁴ 'Enega Yaubada 'ediya 'itagwala be 'idi yalakwaiyao nidi 'atediya simiyami siguinuwedi, be gote 'enega ma'ediyao bwaladiyega siloelolata geyogeyoi bubuna to'umalinega.

²⁵ Gete 'enega e'ita 'ai'aila Yaubada manuna siguitoyasena ta kabo 'enega sisa'u gelasena, ga Yaubada 'ina mwelumweluluwao 'ediya sibwagobwago, ta Tomweluluwa nina siguitoyasena, tauna 'ana tupu miyamiya atayana. Eimeni.

²⁶ 'Enega Yaubada 'ediya 'itagwala be 'idi yalakwaiyao to'umalidi sida guinuwedi, be iine nigeza loelata 'ana bubuna 'ai'ailega sida tauya, ta mali bubuna to'umalina, nate iine be iine ma'ediyao, siguiguinuwa loegesi. ²⁷ *Me'olotodi wate iine ma'ediyao nigeza sida guinuwana, ta 'oloto esi ma'ediyao siyaledi sinabwana 'enega ma'ediyao loegesi 'ebe omayamaya siguinuwedi. 'Enega bubuna geyogeyoi 'ana e'isa to'umalina taudimo bwaladiya silobaloba.

²⁸ Gote 'enega geya nuwadi Yaubada 'ana mwalatoi, 'enega Yaubada 'ediya 'itagwala be nuwanuwa to'umalidi 'iloemaedi, 'enega yage nidi nigeza 'ilobwelobwenedi ta tuwa tuga siguinuwedi.

²⁹ 'Enega bubuna to'umalina maibo'ana 'iloemaedi, nadigega tomatagwegwe be, tobubuna geyogeyoi be, nadigega taudi e'ipi'ipi 'aledi be, loemwawasa 'aledi be, toegewagewana be, toekabokabo be, taudi toe'idi'idi be, taudi tolomugiyao be, ³⁰ tolo'aegilao, ta wate taudi Yaubada 'ana

* 1:16: 1 Ko 1:18, 24 * 1:17: Lo 3:22; Ib 2:4 * 1:18: Kol 3:5-6 * 1:19: Sam 19:1 * 1:21: Ep 4:17-18 * 1:23: Sam 106:20 * 1:27: 1 Loi 18:22

talauwalao be, oopa'ala 'aledi be, tonuwatu'e nai togagasa be, wate taudi 'aina guinuwa to'umalidi nuwanuwadi sinabwana, ta wate tamadiyao be sinadiyao nigeya sida 'amayabedi. ³¹ Nigeya 'ebweu wate 'idi bubuna bobo'ana, 'enega nigeya wate 'adi emisamo, ta wate nigeya 'ebweu oboboma nai 'atenuwa'ole'ole 'ediya 'imiyami.

³² Ta tomota getedi nadigega, taudi ni'atu Yaubada 'ina lolina simwalamwalatoni 'aene 'abo yaisigedi nadigega sibubuna'esa mwawasa namo tuga 'ilobwenedi, ta sa'i tuwa tuga to'umalina nina siguiguinuwe, ta 'abo gosediyao wate sietotowanedi, 'idi guinuwa nidi si'awa bobo'aned.

2

Yaubada 'ina bwa'omatana

¹ Tasigwao, geya'abo gosemiyao 'idi bubuna manuna walo'alo'aegila, manuna 'abo wanuwauwa manudi 'omi wate taumi walo'aegilemi, manuna 'omi tuga nadigega taudi. ² Ta esi tamwalatonina 'aene Yaubada 'ilobwenena be toguinuwa geyogeyoi nidi 'ida loinedi. ³ Ta gosegwao 'omi, 'abo mali tomota walo'aegiledi wanuwena 'aene Yaubada 'ina bwa'omatana geya'abo walobaloba. Nigeya! 'Ida loinemi wate, manuna bubuna nidi 'omi tuga nadigega waguiguinuwedi.

⁴ Ta geya'abo Yaubada 'ina oboboma wa'awa'awa yage besobesoe, manuna 'i'atenuwa 'ole'oleyemi, ga manumi 'ie'alama'i'itanena, be 'aene 'imi to'umalinega 'ida giesana ilemi.

⁵ Ta 'omi wadeba pa'ala wawasae, 'enega 'abo tuta nina Yaubada 'ina lolina palupaluna 'igieapwese, 'ida lolina 'ai'ailimi, ⁶ *manuna tomota 'ebweuna 'ebweuna 'edaya 'ida e'isa tuga to'ase 'ida guinuwa nadigega.

⁷ Ta 'eguma 'aida guinuwa bobo'ana 'ena tuta yauna tae'alama'i'itana, be nadigega tuga taguiguinuwa be 'aene 'awabobo'ana be yawasi ataya tada loba Yaubada 'enega, ona'ai'aila ma'etamo yawasida miyamiya atayana 'ida 'ebwa'eda. ⁸ *Ta sa'i, 'aidi tomota egewagewana 'aledi be 'eda bobo'ana siguitoyase, ta 'eda to'umalina simulimuliye, 'enega Yaubada 'ida gamwasowaledi be 'ida loinedi. ⁹ 'Enega taudi guinuwa to'umalina 'ana toguinuwa mwau be 'elouya sinabwana sida loba, nugana me Yudia be muliyega sena maibo'adi tomoteninao. ¹⁰ Ta nadigega tuga taudi 'idi bubuna bobo'ana, Yaubada nugana me Yudia 'adi tupu be 'amayaba be 'idi gwausowala 'ida 'ebwa'edi, be muliyega sena maibo'adi. ¹¹ *Manuna Yaubada maibo'ada 'ida loineda leleleya.

¹² Ta 'ina lolina 'aene mali bodao Mosese 'ina lolina nigeya simwalamwalatoni, tuwa tuga Yaubada 'ida loinedi 'idi to'umalinao manudi. Nadigega wate taudi me Yudia Mosese 'ina lolina simwalatonina, be Yaubada 'ida loinedi 'idi to'umalinao manudi, Mosese 'ina lolinao 'ediyega.

¹³ *Ta nigeya 'aene lolina 'ana nono namo 'enega Yaubada 'ida 'awa palupaluyeda, ta esi 'ina lolina 'ana guinuwa 'enega. ¹⁴ Ta sa'i, taudi nigeya me Yudia, lolina nina Mosese 'enega nigeya 'ediya, ta tuwa tuga taudimo 'idi nuwenuwega siguinuwa to'ase bobo'ana, nate tuga taudimo 'idi lolina. ¹⁵ 'Enega 'idi guinuwa 'ediyega tamwalamwalatoni 'aene 'atediya lolina bobo'ana 'imiyami, ga 'enega taudimo 'idi bubuna simwalamwalatoni, 'aene 'aina tuta to'umalina, nai 'aina tuta bobo'ana.

¹⁶ *Nadigega tuga tetela bobo'ana yaguguyaena 'emiya, 'aene bwa'omatana 'ana tutaya Yaubada Yesu Keliso 'ida loine, be tauna

* 2:6: Md 16:27 * 2:8: 2 Te 1:8 * 2:11: 1 Pi 1:17 * 2:13: Md 7:21; Ye 1:22 * 2:16: 1 Ko 4:5

tomota 'idi nuwanuwa kwaikwaiyidi manudi 'ida 'awato'umaliyedi nai 'ida 'awabobo'enedi.

Me Yudia manudi

¹⁷ Ta 'omi? Taumi watupumi ga wagwae, “'Abo'ama me Yudia, Yaubada 'ina lolina 'i'ebwa'ema Mosese 'enega.” ¹⁸ 'Enega Yaubada 'ina nuwanuwa ni'atu wamwalamwalatoni, manuna lolina nina ni'atu 'igiesinapumi, bubuna bobo'ana wawasae manuna. ¹⁹ 'Enega taumi wa'awa tosinasinapuyemi 'aene tomata kebokeboyao 'adi toanuganao, ta taudi sena guguyoi 'ana tomiyanao wagiemaenedi, ²⁰ ta toeuwauwa be toemwagemwageyao be gogama 'ediya waetoe'ita, 'aene 'omi Mosese 'ina lolina 'enega mwalatoi 'ai'aila wa'ewena.

²¹ 'Eguma 'ebweu yaita 'oyo tomota 'ediya 'ue'ita, ta mwa'adega 'oyo? Ta 'eguma 'ediya 'ugwae, “Geya'abo 'u'ipwa'ipwala,” ta 'oyo, 'ebweu to'ipwala. ²² Ta wate 'abo 'ediya 'ugwae, “Geya'abo 'uloyaloyawe,” ta 'oyo wate 'ebweu toloyawe. Ta 'oyo 'ugwae, “'Abo'agu 'ebe bwagobwago kabokabo yaguitoyasedi,” ta sa'i, 'ebe bwagobwago nidi 'idi anuwega 'u'ipwa'ipwala.

²³ 'Omi waona gagasa, ga wagwae, “Mosese 'ina lolina 'emaya 'imiyami,” ta esi lolina nina nigeza wamulimuliye, ga 'enega 'aina tomota 'ida Yaubada si'awa to'umaliyena. ²⁴ *Nadigega Buki Tabu 'ina simana 'igwae,

“'Omi me Yudia, 'imi bubuna manuna, taudi nigeza me Yudia Yaubada si'awa to'umaliyena.”

²⁵ Ona'ai'aila, 'omi me Yudia Ebelaamo 'ina we'iwe'iyaya lodaba* bwalamiya 'imiyami. Ta 'abo Mosese 'ina lolinao wamuliyedi, lodaba nina yage bobo'ana 'emiya, ta esi 'eguma lolina nidi nigeza wamulimuliya 'ai'ailidi lodaba 'emiya 'ieyage besobeso.

²⁶ Ta esi taudi nigeza me Yudia Ebelaamo 'ina lodaba nigeza bwaladiya 'imiyami, ta 'abo lolina nidi si'amayabedi taudi nadigega tuga lodaba nina 'ediya 'imiyami.

²⁷ 'Enega 'omi me Yudia 'etamo taudi nigeza me Yudia sida bwa'omatami, manuna Mosese 'ina lolinao be Ebelaamo 'ina lodaba nina 'emiya simiyami, ta nigeza lolina nidi wamulimuliyedi, ta sa'i taudi nigeza me Yudia 'anabwa'ayoi nigeza Ebelaamo 'ina lodaba bwaladiya, ta esiya Mosese 'ina lolinao simuliyedi.

²⁸⁻²⁹ *Ta goma Yudia 'ai'aila 'aene lodaba nina nigeza yage apweapwesana bwaladiya, ta esi yage kwaikwaiyina 'atediya, Yaubada Yaluyaluwana 'enega, ta nigeza tomota 'ediyega. 'Enega taudi 'abo tomota nigeza si'awa'awa bobo'enedi, Yaubada esi 'ida 'awabobo'enedi.

3

¹ 'Enega 'abo nadigega, to'ase sana 'ana bobo'ana 'abo'ada boda nida sieeseda me Yudia? Ta wate to'ase 'ana bobo'ana 'abo Ebelaamo 'ina we'iwe'iyaya bwaladaya silodabena? ² Ona'ai'aila, yage bobo'adi yaudi 'edayya simiyami. Ta yage nugana nate Yaubada 'ina ona 'edayya 'isa'una.

³ *Ta mwa'adega, 'abo 'aidi ni'atu Yaubada siguitoyasena, wanuwena 'aene Yaubada wate 'ida guitoyaseda aga? ⁴ *Nigeza sa'i. Ona'ai'aila, 'abo tomota maibo'ada kabokaboda, ta Yaubada tebweuna palupaluna, ga tauna

* **2:24:** Isi 36:22 * **2:25:** daba nai lodaba: Nugana 17:10-14 'ena Yaubada Ebelaamo 'iloinena be 'aene tauna be natunao me'olotodi be tubunao me'olotodi 'idi yage bwaladi sida 'upwa yauledi, nate we'iwe'iyaya nai 'ebe 'inana sida guinuwe, ta 'ana mwalatoi taudi Yaubada 'ina tomotaiyao esiesinuwadi. * **2:28-29:** Kol 2:11 * **3:3:** 2 Ti 2:13 * **3:4:** Sam 51:4

manuna Buki Tabu 'isimana, 'igwae, “'Imu ona 'enega sida 'awa palupaluyeyo be 'enega 'imu etala 'enaya 'uda ewaiwai.” ⁵ 'Enega 'eguma 'ida bubuna to'umalina 'enega Yaubada 'ina bubuna bobo'ana 'igie apwesena, nai tada gwae, “Geya'abo Yaubada 'iloiloineda 'ida bubuna to'umalina manuna,” aga? (Ona'ai'aila, gete yaona besobeso 'atuwa nadigega 'aina tomota 'idi ona.) ⁶ Ta wada nuwa'i'isi 'aene Yaubada toloina palupaluna, 'enega bwa'omatana 'ana tutaya me bale'u maibo'ada lolina palupalu 'enega 'ida loineda. ⁷⁻⁸ 'Enega 'aina toekabokaboyao manugu sigwae, “'Imu loguguya 'ena 'ugwae 'aene 'igu kabo 'enega Yaubada 'ina bubuna palupaluna 'igie apwesena tomota 'ediya ga Yaubada situpuna, 'enega geya'abo Yaubada 'i'awa'awa to'umaliyegu. 'Enega 'abo'ama sawesawenaya yage to'umalina 'aguinuwe be 'enega yage bobo'ana 'ida apwesa.” Taudi tomota nidi siona besobeso 'eguya ga 'ilobwenena be Yaubada 'ida loinedi.

Nigeya 'ebweu 'ina bubuna bobo'ana

⁹ *'Enega 'abo'ada me Yudia mwa'adega 'ida miya taudi nigeya me Yudia 'idi miya 'ibobo'ana sinena? Nigeya! Manuna ni'atu yae'iteda 'aene maibo'ada toto'umalida. ¹⁰ *Nadigega Buki Tabu 'ina simana 'igwae, “Nigeya 'ebweu yaita 'ina bubuna palupaluna.

¹¹ Ta nigeya wate 'ebweu yaita Yaubada 'ida mwalatonina, nai nuwanuwana be 'ida mwalatoni. Nigeya sa'!

¹² Ona'ai'aila, tomota maibo'adi ni'atu sitauya gesi ga 'eda to'umalina 'ena siapwesa. Nigeya 'ebweu wate yaita 'ina bubuna bobo'ana.”

¹³ * “Ta 'awadi 'atuwa 'ebweu 'ali'ali 'ege'egegena, be 'awadiyega yage to'umali wawasae ta kabokabodi siapweapwesama,”

“Ta wate 'idi onao nadigega mwata bolausao 'ediyega tomota siloemwawasidi.”

¹⁴ * “Ta onaupaupa to'umalidi 'awadiyega tuta yauyauna siapweapwesa.”

¹⁵ * “Ona'ai'aila, tomota 'adi loemwawasa nuwadi 'i'ewena.

¹⁶ Ta 'abo to sena 'ena sitautauya, 'iabe yage maibo'ana sigie to'umaliyedi.

¹⁷ Nigeya 'ebweu wate guguya nai egosigosiyana 'ediya 'imiyami.”

¹⁸ * “Ta wate nigeya Yaubada 'ana matauta 'ediya 'imiyami.”

¹⁹ Ta ni'atu tamwalatonina 'aene Mosese 'ina loinao nate me Yudia 'ada lolina, be 'enega geya'abo yaita 'ionaona limana tuta nina Yaubada 'ina bwa'omatana 'ena, manuna maibo'ada toto'umalida.

²⁰ *Yaubada 'ina 'awapalupalu nigeya Mosese 'ina loinao 'adi ematamatana 'enega tada lobena, manuna lolina 'ina guinuwa nate 'ida to'umalinao 'isimasimana apwesedi.

'Abo Yesu taemisena Yaubada 'ida 'awa palupaluyeda

²¹ 'Enega gete tuga Yaubada 'ada 'awapalupalu 'igieapwesena, 'aene nigeya lolina 'enega, ta esi mali 'eda 'enega. Ta 'eda nina ni'atu Mosese 'ina lolina be palopitao sisimanena, ²² *'aene Yaubada maibo'ada 'ida 'awa palupaluyeda Yesu Keliso 'ana emisa 'enega, be geya'abo 'ebweu wate weyala 'ida miyami 'abo'ada me Yudia be taudi nigeya me Yudia gamwagamwanidaya.

²³ Manuna maibo'ada toto'umalida, ga tamiya 'edasola Yaubada 'ina maedana 'enega, ²⁴ *ta esi Yaubada 'i'atenuwa 'ole'oleyeda ta 'iobobomeda, ga Yesu Keliso 'enega 'ili'amida 'ida loegesiyao 'ediyega, 'enega Yaubada

* **3:9:** Lo 3:23 * **3:10:** Sam 14:1-3 * **3:13:** Sam 5:9, 140:3 * **3:14:** Sam 10:7 * **3:15:** Ona 1:16 * **3:18:** Sam 36:1 * **3:20:** Ga 2:16; Lo 7:7 * **3:22:** Lo 1:17, 3:9 * **3:24:** Ep 2:8

'i'awa palupaluyeda. ²⁵ *Ona'ai'aila, Yaubada natuna 'itagwalena be 'aene 'ina mwawasega 'ida 'au'ewa limada Yaubada 'enaya be ma'eda tada egosigosiyana, nate 'abo Yesu taemise. Gete 'enega Yaubada 'ina bubuna bobo'ana 'ie'iteda, manuna lowaenei 'ida bubuna to'umalina manudi nigeya 'ie'ie'isa, ta esi 'ie'alama'i'itana ga 'ana laba Yesu Keliso 'ietunenama 'edaya.

²⁶ 'Enega gete tuga 'ina bubuna palupaluna 'ie'ie'itada 'aene tauna palupaluna, manuna Yesu 'ana toemisao 'i'awa palupaluyeda. ²⁷ 'Enega mwa'adega, 'ilobweneda taonatu'e yage gete manuna? Nigeya sa'i! Manuna 'ida emisa namo 'enega 'i'awa palupaluyeda, ta nigeya loina 'ana ematamatana 'enega. ²⁸ *'Enega nuwanuwa gete 'ana bwagila 'aene tomota 'ida emisega Yaubada sawesawenaya be 'i'awa palupaluyeda ta nigeya loina 'ana ematamatana 'enega. ²⁹ *Ta 'aene Yaubada me Yudia dimo 'idi Yaubada, be 'aene nigeya sena maibo'adi watei? Nigeya! Sena maibo'adi be 'abo'ada wate 'ida Yaubada, ³⁰ 'ebweuna namo tuga. Tauna 'abo'ada me Yudia 'ida 'awa palupaluyeda 'ida emisa 'enega, be taudi nigeya me Yudia wate 'idi emisa 'enega 'i'awa palupaluyedi. ³¹ 'Enega mwa'adega 'aene gete 'ana mwalatoi be loina taguitoyase ta emisa tagiyai aga? Nigeya! Ta esi 'ilobweneda loina ta'amayabe, be 'edaya 'ida sinabwa.

4

Ebelaamo 'ida 'ebe'ita

¹ 'Enega mwa'adega Ebelaamo manuna tada ona'esa? Ona'ai'aila, Ebelaamo tauna gimitubuda, be tauna tuga nadigega 'abo'ada.

² Ebelaamo tauna yage yaudi bobo'adi 'iguinuwedi, 'enega sawesawenaya be 'ina guinuwa bobo'adi manudi 'ida onatu'e, ta nigeya sawesawenaya be 'ionatu'e Yaubada matanaya, manuna Ebelaamo 'ina emisa namo manuna Yaubada Ebelaamo nina 'i'awa palupaluyena, ta nigeya 'ina guinuwa bobo'adi manudi. ³ *Nadigega Buki Tabu 'igwae,

“Ebelaamo Yaubada 'iemisena, ga 'ina emisa manuna 'awapalupalu 'ilobena Yaubada 'enega.”

⁴ Nadigega 'abo tai 'ipaisewa be 'ana maisa 'i'ewa, nate nigeya oboboma ta esi 'ina paisewa uwana.

⁵ Ta esi tanuwanuwa 'abo yaita nigeya tauna 'ina guinuwa 'ediyega 'iemisa be 'aene 'ina to'umalinao 'ida kweudi, ta esi Yaubada 'iemisena tauna 'ina emisa 'enega Yaubada 'ida 'awa palupaluye. ⁶ Ta lowaenei ni'atu Debida 'isimani taudi Yaubada 'i'awa bobo'ani nigeya 'idi guinuwa 'enega, ta esi 'idi emisega, 'idi gwausowala manudi 'isimana apwesena, 'igwae,

⁷ * “Togwausowala 'ai'aila taudi 'abo Yaubada 'idi to'umalinao maibo'adi 'inuwataudi ta 'ikweudi, ⁸ be geya'abo wate 'i'awa'awa toto'umaliyedi.”

⁹ Ta gwausowala nina manuna Debida 'ionaupaupa, mwa'adega 'aene 'abo'ada me Yudia damo, lodaba ta'ewena, manuda? Nigeya! Ta wate taudi nigeya me Yudia ma'edao. Manuna ni'atu Buki Tabu 'isimana 'aene,

“Ebelaamo 'ina emisa 'enega Yaubada 'i'awa bobo'anena.”

¹⁰ Ta Yaubada Ebelaamo 'i'awa palupaluyena tuta nina 'etamo nigeya lodaba bwalanaya 'i'ewa'ewa. ¹¹ Ta lodaba nina 'atuwa we'iwe'iyaya 'ebweu 'ie'iteda 'aene Ebelaamo 'ina emisega 'awapalupalu 'ilobena Yaubada 'enega, ga muliyega lodaba 'i'ewena. 'Enega taudi nigeya lodaba

* 3:25: 1 Yo 4:10 * 3:28: Ga 2:16 * 3:29: Lo 10:12 * 4:3: Nug 15:6; Ga 3:6 * 4:7: Sam 32:1-2

si'ewa'ewa ta esi siemisa, 'idi emisega Yaubada 'ida 'awapalupaluyedi, be taudi Ebelaamo natu'ai'ailinao. ¹² Ta 'abo'ada wate Ebelaamo tamadai, 'abo lodaba ta'ewena, be nigeaya 'aene lodaba tuga manuna, ta 'ida emisa esiya, nadigegega tuga lowa Ebelaamo 'ina emisa 'enega, tuta nina nigeaya lodaba 'i'ewa'ewa.

Ebelaamo 'ina emisega onaupaupa bobo'ana 'ilobena

¹³ Ta Yaubada Ebelaamo 'iona upaupaena be ma ina susuyao bale'u maibo'ana sida loine. Ta 'ina onaupaupa gete nigeaya 'aene 'ina ematamatana loina manuna 'enega, ta esi 'ina emisega, ga 'enega Yaubada 'i'awa palupaluyena. ¹⁴ *Ona'ai'aila, Yaubada 'ina oboboma 'edaya nigeaya 'aene loina 'ana ematamatana 'enega, ta esi 'ina onaupaupa 'edaya 'ana emisa manuna. 'Enega 'abo taona 'aene Yaubada 'iobobomeda loina 'ana ematamatana 'enega, nate ni'atu emisa tasinalina, ta wate Yaubada 'ina onaupaupa taeyage besobesoena.

¹⁵ *Manuna loina 'enega Yaubada 'ina gamwasowala 'edaya 'iapwesa, manuna loina nina tale'oena. Ta esi 'eguma Mosese 'ina loinao geya'abo 'isa'usa'udi, geya'abo wate taetoto'umalina. ¹⁶ Gete 'enega tada mwalatoni 'aene emisa namo 'enega onaupaupa bobo'ana taloba, nate Yaubada 'ina oboboma tuga, ta nigeaya 'ida guinuwa 'ana e'isa 'enega. Ta onaupaupa nina Ebelaamo tubunao maibo'ada ni'atu talobena, ta nigeaya 'aene loina 'adi toematamatanao dimo, ta esi taudi 'idi emisa nadigegega Ebelaamo 'ina emisa leleleya talobaloba, manuna Ebelaamo nina tauna tuga nadigegega maibo'ada tamada. ¹⁷ *Nadigegega Buki Tabu 'ena 'igwae,

“Ni'atu yaeesemu 'aene 'oyo sena yauyaudi tamadiya.”

Be 'enega onaupaupa nina Yaubada Ebelaamo 'i'ebwa'enaya 'iemisena Yaubada matanaya. Tauna Yaubada nina tomwawasa 'adi togietoolo limana, ta wate to'ase nigeaya siapweapwesa, 'iona be siapwesa.

¹⁸ *Ta Ebelaamo onaupaupa nina 'aene tauna sena yaudi tamadi 'inuwayaina sinabwana be 'aene 'etamo 'ida apwesa. 'Anabwa'ayoi 'aina yage mwaudi 'ilobedi, ta tuga 'ie'alama'i'itana manuna Yaubada 'ieonena, “'Etamo tubumwao yaudi sida apwesa.”

¹⁹ *Ona'ai'aila, Ebelaamo ni'atu 'ana yakwala selabenaya be analedi 'iloba ga ni'atu oona maibo'ana sineneta, ta wate mwanena Sela megamegagalina, ta tuwa tuga Ebelaamo nigeaya manudi 'inuwanuwa, ta esi 'ina emisa 'ena 'ituila sinabwana. ²⁰ Ta 'ina emisa nina nigeaya 'ipilipilisine ta esi Yaubada 'ina onaupaupa 'enaya 'igiyai'i'isina, ga 'ina emisega 'iewaiwai ga Ebelaamo Yaubada 'itupuna. ²¹ Manuna ni'atu 'iemisa 'ai'aila 'aene Yaubada 'ina onaupaupa nina sawesawenaya be 'iguinuwe. ²² *'Enega Ebelaamo 'ina emisa gete manuna Yaubada 'i'awa palupaluyena. ²³ *Ta 'awapalupalu nina Buki Tabu 'ena nigeaya Ebelaamo namo manuna, ²⁴ ta 'abo'ada wate manuda si'etoladina 'abo ma ida emisa Yaubada 'enaya, tauna 'ida 'Inapwana Yesu Keliso mwawasega 'igietoolo limena. ²⁵ *Ta 'abo'ada 'ida to'umalina manuna Yesu 'imwawasa, ga mwawasega Yaubada 'igietoolo limena be gete 'enega 'igie'esaseda ga 'i'awa palupaluyeda.

5

Yaubada 'i'awa bobo'aneda 'enega tamiya bobo'ana

* 4:14: Ga 3:18 * 4:15: Lo 5:13 * 4:17: Nug 17:5 * 4:18: Nug 15:5 * 4:19: Nug 17:17
* 4:22: Nug 15:6 * 4:23: Lo 15:4 * 4:25: Ais 53:5

1 *¹Enega gete tugai 'ida emisege ni'atu Yaubada 'i'awa palupaluyeda ga Yaubada ma'edai taegosigosiyana, 'ida 'Inapwana Yesu Keliso 'enega.

2 Manuna Yesu 'ilemeda ga Yaubada 'ina oboboma 'iapwesa 'edaya ga 'ena tamiya bobo'ana. 'Enega tada nuwayai ma ida gwausowala Yaubada 'ina esaesa 'etamo 'i'ebwa'eda manuna.

3 *³Ta wate tada gwausowala tuta 'elouya 'ediya, manuna 'elouya nidi 'ediya, 'eguma tae'alama'i'itana, ⁴'iabe 'ediyega 'ida bubuna sida palupalu. Gote 'enega tanuwayaina 'aene ma'etamo Yaubada 'ida obobomeda.

⁵Nuwayaina nina gete nigeya 'ebweu wate nuwamwau 'ena 'imiyami, manuna Yaubada Yaluyaluwana 'itagwalena 'edaya, be 'enega 'ina oboboma sinabwa wawasae 'enega 'ateda 'iloemaedi. ⁶Manuna Keliso 'ina tuta 'ilobena ga 'imwawasa, ta esi 'abo'ada 'etamo 'ida nenetao simiyami, ga Keliso nina 'imwawasa 'ida to'umalinao manudi. ⁷'Abo'ada tomota nigeya tuta yauna tatagwatagwaleda be tamwamwawasa gosedao palupaludi manudi, ta nai pu'epu'edimo sida pasima be 'aene simwamwawasa tobobo'adi manudi, ⁸*⁸ta 'abo'ada 'etamo toto'umalida ga Yaubada 'ina oboboma 'ie'itaena 'edaya, nate Keliso manuda 'imwawasa, ⁹*⁹ga lalanega 'igie'esaseda, ta wate sawesawenaya be 'i'etoseyeda Yaubada 'ina gamwasowala 'enega. ¹⁰*¹⁰Ona'ai'aila, lowa Yaubada taetalauwalena ta gete tuga Natuna 'ina mwawasa 'enega ni'atu ma'eda tae'ebweu, be Natunana yawasina manuna 'i'etoseye 'ai'ailida. ¹¹Ta 'ebweu yage bobo'ana 'imiyami, nate Yaubada ma'eda tagwaugwausowala, manuna 'ida 'Inapwana Yesu Keliso tauna 'ime'eda ga Yaubada ma'edai taegosigosiyana limana.

Adama be Keliso 'idi guinuwa nigeya sieleleleya

¹²*¹²Ta lowaenei bubuna to'umalina 'imai bale'uya 'ebweu tai 'enega, ta bubuna to'umalina nina mwawasa 'ime'ena, 'enega mwawasa 'isusaila tomota maibo'ada 'edaya, manuna maibo'ada tabubuna to'umalina.

¹³Ta lowaenei Mosese 'ina loinao nigeya bale'uya simiyami ta to'umalina 'imiyami, ta esi Yaubada nigeya tomota 'i'awa'awa to'umaliyedi manuna nigeya 'ebweu wate lolina 'ediya.

¹⁴*¹⁴Ona'ai'aila, Adama 'ina tutege ga Mosese 'ina tuta 'enaya mwawasa 'iewaiwai wawasae tomota maibo'adi 'ediya. Adama 'ina to'umalina Yaubada 'ina lolina 'ile'oena, ta 'aidi 'idi to'umalinao dumadumadi, nigeya nadigega Adama, ta tuwa tuga simwawasa. Ta Adama nina tauna tuga 'ebe'ita tai nina mulinega 'imeema manuna, tauna Yesu Keliso.

¹⁵Manuna lowa Adama 'ina to'umalina 'enega mwawasa 'igieapwesena tomota yauyaudi 'ediya, ga muliyega Yaubada 'ina 'atenuwa'ole'ole 'enega 'ina oboboma 'igieapwesena tomota yauyaudi 'ediya, nate tai 'eluwena 'enega, tauna Yesu Keliso. Ta yage 'eluwa nidi nigeya sieleleleya, manuna to'umalina mwawasa 'igieapwesena tomota yauyaudi 'ediya, ta esi 'ebwayadaita 'iewaiwai sinena. ¹⁶Manuna 'ebweu tai 'ina to'umalina 'enega tomota yaudi sietoto'umalina ga Yaubada 'i'awa to'umaliyedi, ta esi 'ina 'ebwayadaita bobo'ana 'enega tomota yaudi 'idi to'umalina 'inuwataudi ga 'i'awa bobo'enedi.

¹⁷Ona'ai'aila, tai 'ebweuna namo 'ina to'umalina 'enega mwawasa 'iapwesa ga tomota maibo'adi 'igie to'umaliyedi. Ta esi tai 'eluwena 'ina guinuwa waiwai wawasae, tauna Yesu Keliso, Yaubada 'ina oboboma

* **5:1:** Lo 3:24 * **5:3:** Ye 1:2-3 * **5:8:** Yo 3:16; 1 Yo 4:10 * **5:9:** Ep 1:7 * **5:10:** Kol 1:22
* **5:12:** Nug 3:6; Lo 6:23 * **5:14:** 1 Ko 15:21-22

'lebwaya daitena tomota yaudi manudi, be 'enega yaisigedi sitagwaledi 'enaya 'i'awa bobo'enedi, be yawasidi bobo'ana 'enega siloba.

18 *'Enega tamwalamwalatoni 'aene 'ebweu tai 'ina to'umalina 'enega tomota maibo'adi sito'umalina. Nadigega tuga 'ebweu tai 'ina guinuwa palupaluna manuna tomota maibo'ada 'i'etoli'amida, be yawasida 'i'ebwa'eda.

19 Nadigega wate 'ebweu tai 'ina loinale'oa 'enega tomota maibo'adi sito'umalina, ta wate 'ebweu tai 'ina tagwalega tomota yaudi 'igie'esasedi.

20 Ona'ai'aila, tuta nina Mosese 'ina lolina 'iapwesa, to'umalina sisinabwa, ta esi Yaubada 'ina 'ebwayadaita 'isinabwa wawasae. 21 *'Enega tamwalatonina 'aene to'umalina uwana nate mwawasa 'iewaiwai tomota 'ediya, ta Yaubada 'ina 'ebwayadaita uwana 'iewaiwai wawasae, nate miya bobo'ana be yawasi ataya, 'ida 'Inapwana Yesu Keliso 'enega.

6

'Abo'ada be Keliso taeleleleya

1 Mwa'adega? To'ase 'ilobwenena, nai 'ida to'umalina 'ena tabubuna ataya be 'aene Yaubada 'ina 'ebwayadaita 'edaya 'ida sinabwa? 2 Nigeya sa'i! Manuna bubuna to'umalina ni'atu 'edega 'igumwala, 'enega nigeya sawesawenaya be 'edaya wate 'ida miyami.

3 Ta wada nuwa'i'isi 'aene 'eguma to tuta 'ena tabapitaiso Yesu Keliso 'ana esanega, Yesu nina 'ina mwawasa 'enaya tauna ma'edai taeleleleya, 4 *manuna 'ina bapitaiso 'enega, 'atuwa nadigega 'abo'ada be Yesu Keliso 'ida mwawasa, be 'ida sa'u'ali'ali, ta 'ida toololimana wate nadigega leleleya. Manuna Keliso nina Tamana 'ina waiwaiyega 'itoolo limana, 'abo'ada nadigega 'igietoolo limeda ga yawasida auwauna talobena.

5 Manuna 'abo 'ina mwawasa nina 'abo'ada nadigega tamwawasa, 'iabe wate tatoolo limana nadigega tauna mwawasega 'itoolo limana. 6 *Ta wada nuwa'i'isi 'aene 'ida bubuna kadekadelina ni'atu kelose 'enaya 'iloemwawasina, be 'aene tauda 'ida lolina 'igugumwala, be 'enega geya'abo wate bubuna to'umalina 'ina lolina 'ena tamiyami, 7 manuna 'abo to tuta 'ena tamwamwawasa, geya'abo wate to'umalina 'ina lolina 'edaya 'imiyami. 8 Ta 'abo tanuwena 'aene Keliso ma'eda tamwawasaya, tada emisa 'aene ma'edai mayawasida tamiya ataya. 9 *Manuna tamwalatonina Keliso ni'atu mwawasega 'itoolo limana be geya'abo wate 'imwawamwawasa limana, manuna mwawasa ni'atu 'iewaiwai sinena. 10 *Keliso nina ma'ebweuna 'imwawasa 'ida to'umalina manuna, ga gete tuga mayawasina 'imiyami Yaubada 'enaya.

11 *'Omi wate nadigega wada nuwa'i'isi 'aene Yesu Keliso ma'edai tamwawasaya, 'enega bubuna to'umalina 'edega 'ilosa'u, 'enega Yesu Keliso ma'edai Yaubada 'ena mayawasida tamiyami. 12 'Enega gete tuga geya'abo to'umalina bwalami 'iloiloinedi be 'aene 'imi yalakwaiyao wamulimuliyedi. Geya'abo sa'i! 13 *Ta wate geya'abo 'ebweu welawela'ami watagwatagwale guinuwa to'umalina manudi, ta esi Yaubada 'ena wada tagwalemi manuna mwawasega 'igietoolo limemi, ga batuwa mayawasimi, be 'enega welawela'ami maibo'adi watagwaledi Yaubada 'ina guinuwa palupaluna manuna. 14 'Enega gete tugai to'umalina geya'abo 'iloiloinemi,

* 5:18: 1 Ko 15:22 * 5:21: Lo 6:23 * 6:4: Kol 2:12 * 6:6: Ga 2:19-20 * 6:9: Et 1:18
* 6:10: 1 Pi 3:18 * 6:11: 1 Pi 2:24 * 6:13: Lo 12:1

manuna Yaubada 'ina 'atenuwa'ole'ole 'ena wamiyami, ta nigeya Mosese 'ina lolina 'ena.

Bubuna palupaluna 'ana toguinuwao

¹⁵ *'Enega mwa'adega tada bubuna'esa? Lowa lolinao tale'oedi ta Yaubada 'ida to'umalinao 'inuwataudi, mwa'adega sawesawenaya be to'umalina tuga 'ena tamiyami? Nigeya 'ai'aila! ¹⁶ *Ta wada nuwa'i'isi 'aene 'abo yaita 'ina lolina 'ena watagwalemi, tauna 'enana wamuliye. 'Abo to'umalina wamuliye mwawasa waloba, ta 'abo emisa wamuliye bubuna bobo'ana waloba.

¹⁷⁻¹⁸ *Ta ona'ai'aila, 'omi lowa bubuna to'umalina 'ana toguinuwao, ta esi tetela bobo'ana wanononaya ga 'atemi watagwaledi 'enaya, ga 'enega 'imi to'umalina 'igumwala. Ta Yesu 'ili'amimi be 'aene 'omi bubuna palupaluna 'ana toguinuwao, 'enega tada lokagutoki sinabwana Yaubada 'enaya, yage gete manudi.

¹⁹ Bale'u yagenao 'ediyega yae'itemi, manuna nuwami nigeya 'isabwasabwalena 'ai'aila. Lowa welawela'ami watagwaledi be 'aene sida bubuna to'umalina, be wate 'aene 'imi guinuwa to'umalina 'ida sinabwa 'ai'aila, 'enega gete tuga welawela'ami wada tagwaledi be sida bubuna palupaluna, be wate 'imi guinuwa 'ida bobo'ana 'ai'aila.

²⁰ Manuna lowa 'omi to'umalina 'ana toguinuwao, ta nigeya bubuna palupaluna 'ana toguinuwao, ²¹ *'enega gete tuga 'imi to'umalina nidi manudi waomayamaya. Manuna nigeya 'ebweu wate e'isa bobo'ana 'ediyega walobaloba, ta esi 'ana e'isa nina mwawasa. ²² Ta gete tuga to'umalina nina 'ina lolina 'enega ni'atu wagumwala, ga 'omi batuwa Yaubada 'ina toguinuwao, be 'enega e'isa bobo'ana waloba, nate bubuna bobo'ana be wate yawasi ataya. ²³ *Manuna to'umalina 'ana e'isa mwawasa, ta esi Yaubada 'ina oboboma 'ida 'Inapwana Yesu Keliso 'enega, nate yawasida ataya.

7

Ai 'enega 'iloesawa'i'i

¹ Gosegwao, ni'atu Mosese 'ina lolina wamwalamwalatoni tai yawasina 'ina tauya manuna. Tuta nina 'abo tai 'imwamwawasa, geya'abo wate 'ina lolina 'imiyami.

² 'Enega 'ebe'ita 'ebweu gete tada 'ita ai manuna. Manuna Mosese 'ina lolina 'ena 'igwae 'aene waine mamwanena sida miyami 'ana laba mwawasa, ta esi tuta nina 'abo mwanena 'imwamwawasa geya'abo wate lolina 'enega 'ilobaloba. ³ Ta 'abo waine nina mwanena 'imiyami be mali tai 'iai, nate ni'atu 'iloelata. Ta esi 'eguma mwanenana 'imwamwawasa be mali tai 'iai nate nigeya loelata, manuna gimi mwanena ni'atu 'ina lolina 'enega 'igumwala.

⁴ *E'ita gete 'ilobwene 'ai'ailimi, manuna gete tuga 'omi ni'atu Mosese 'ina loinega wagumwala, manuna Keliso oona ma'emi wamwawasa ga wate ma'emi mwawasega watoolo limana. Totoolo limana nina tauna 'ida 'Inapwana auwauna, be 'enega ma'edai Yaubada 'ina guinuwa 'ena tada gwaunuwa 'ai'aila.

⁵ *Manuna 'abo'ada lowa tabubuna me bale'u nadigega, 'anabwa'ayoi Mosese 'ina lolina 'edaya 'imiyami, ta tuwa tuga 'ida yalakwaiyao siewaiwai

* 6:15: Lo 6:1 * 6:16: Yo 8:34 * 6:17-18: Yo 8:36 * 6:21: Lo 7:5 * 6:23: Lo 5:12, 15
* 7:4: Ga 2:19 * 7:5: Lo 6:21

ga welawela'ada maibo'ana sibubuna to'umalina, 'enega 'ana e'isa taloba, mwawasa.

⁶*Ta esi gete tuga lolina nina ni'atu 'edaya 'igumwala, manuna lowa lolina nina 'enega 'atuwa 'iyonida ga tamwawasa Keliso ma'eda, 'enega Keliso nina 'ada yona 'ili'amina ga gete tuga sawesawedaya be taguinuwa 'ai'aila, manuna Yaubada Yaluyaluwana 'ina waiwai 'edaya 'imiyami, ta esi Mosese 'ina lolina nina 'eto'etoladina nigeya 'ina waiwaimo be 'igie palupaluyeda.

'Ida to'umalina manuna

⁷*'Enega mwa'adega taona'esa Mosese 'ina lolina manuna? 'Aene 'ina lolina nidi to'umalidi, aga? Nigeya! Ta esi 'eguma lolina nidi geya'abo siapweapwesa, geya'abo wate to'umalina siapweapwesa. Nadigega 'abo nigeya 'ebweu lolina 'ina simana nadigega 'igwae, "Geya'abo matagwegwe," geya'abo wate yamwalamwalatoni to'ase matagwegwe. ⁸Lolina gete 'enega 'igu to'umalina 'igiewaiwaiye, be yamatagwegwe yage yauna manudi, 'enega 'abo nigeya lolina, geya'abo wate to'umalina.

⁹'Abo'agu wate nadigega lowa mayawasigu yamiyami, nigeya 'ebweu wate lolina 'eguya 'imiyami, ta tuta nina lolina 'iapwesama ga to'umalina 'eguya 'iewaiwai, ¹⁰ga 'enega lolina nina 'iloemwawasigu, manuna lolina bobo'ana, yawasida manuna, ta esi 'abo'agu lolina nina nigeya yamulimuliya 'ai'aili. ¹¹Manuna to'umalina nina 'ikaboegu ga lolina 'enega 'iloemwawasigu.

¹²*Ta lolina nina tamwalatonina 'aene 'esasena, ta wate 'etobodao maibo'adi 'esasedi ta palupaludi, ta wate maibo'adi bobo'adi. ¹³Ta mwa'adega sana lolina nina bobo'ana ta 'iloemwawasigu? Ona'ai'aila, nigeya sawesawenaya be yage bobo'ana 'iloemwawasida, ta esi to'umalina 'ateguya lolina bobo'ana 'ieyowena ga 'enega 'iloemwawasigu, 'enega tamwalatonina 'aene bubuna to'umali 'ai'ailina 'atedaya 'imiyami, ta lolina 'enega tamwalamwalatoni 'aene to'umali wawasaena.

Yaluyaluwada be bwalada 'idi guinuwa

¹⁴Mosese 'ina lolina nina ni'atu tamwalatonina 'aene Yaubada Yaluyaluwana 'enega 'imai, ta esi 'abo'agu 'igu bubuna bale'u, 'enega yaetoguinuwa to'umalina 'enaya. ¹⁵Ta sa'i nigeya yasinasinapuna to'ase 'alena yage nidi yaguiguinuwedi, manuna to'ase geya nuwagu 'iabe yaguinuwei, ta sa'i to'ase nuwanuwagu nigeya yada guinuwena. ¹⁶Ta ona'ai'aila, Mosese 'ina lolina nidi ni'atu ya'awa bobo'enedi, manuna to'umalina nina yaguiguinuwei nigeya 'ilobwelobwenegu, ¹⁷manuna nigeya 'abo'agu 'eguyega ta esi lotoona to'umalina 'ateguyega. ¹⁸Yamwalatonina nigeya 'ebweu wate bubuna bobo'ana bwalaguya 'imiyami, manuna bubuna bobo'ana nuwanuwagu ta esi nigeya sawesaweguya be yaguinuwe. ¹⁹Ta ona'ai'aila, nuwanuwagu be yabubuna bobo'ana ta sa'i nigeya nadigega yada bubuna'esa, manuna to'umalina nina geya nuwagu ta yaguiguinuwei. ²⁰Gete 'enega tamwalatonina to'umalina nina yaguinuwena nigeya 'eguyega, ta esi lotoona to'umalina 'ateguyega. ²¹Yage getedi ni'atu sie'lita 'ai'ailigu 'aene to'ase bobo'ana nuwanuwagu be yaguinuwe, 'iabe to'umalina tuga yada guinuwe. ²²Manuna yage gete yalobena 'aene yaluyaluwagu nuwanuwana be Yaubada 'ina lolina yaguinuwe, ²³*ta esi mali loinao 'ediyega welawela'agwao siloinegu. Tuta yauna lotoona to'umalina

* 7:6: Lo 8:2 * 7:7: Sia 20:17 * 7:12: 1 Ti 1:8 * 7:23: Ga 5:17; Ye 4:1

'ateguya 'iewaiwai wawasae be 'igu nuwanuwa bobo'ana 'igieneneta, 'enega bwalagu 'iguiguinuwa to'umalina.

²⁴ Nuwa'ole'olegu sa'i! Manuna nigeaya 'ebweu yaita sawesawenaya be bwalagu 'ina guinuwa to'umalina 'enega 'ida 'etoseyegu. ²⁵ *Ta esi yalokagutoki Yaubada 'enaya, manuna 'ida 'Inapwana Yesu Keliso 'enega 'i'etoseyegu. 'Enega 'igu miya gete nadigega 'abo'agu 'ateguya yatagwala 'ai'aila Yaubada 'ina lolina 'enaya, ta sa'i bwalagu nuwanuwana lolina to'umalina.

8

Yaubada yaluyaluwana yawasida 'ai'aila 'alena

¹ 'Enega 'eguma Yesu Keliso ma'edai, nigeaya sawesawenaya be Yaubada 'ina ona mwauna 'edayu 'isa'u.

² Yesu Keliso ma'edai, 'enega Yaubada yaluyaluwanega to'umalina be mwawasa 'idi lolina 'ediyega 'ili'amida, ga yawasi auwauna talobena.

³ *Li'ama gete Mosese 'ina lolina nigeaya sawesawenaya, manuna bubuna tomota nenetana, ta esi Yaubada 'iguinuwenana, manuna natu 'ai'ailina 'itagwalena ga 'imai bale'uya ga 'abo'ada toto'umalida bwalada 'i'otena, ga 'ida to'umalina manuna 'italiya ga to'umalina nina 'iewaiwai sinena,

⁴ be gote 'enega Yaubada Yaluyaluwanega lolina bobo'ana tamuliyedi, ta geya'abo bubuna tomota 'enega. ⁵⁻⁶ *Manuna 'abo yaisigedi bubuna tomota simulimuliyedi taudimo manudi sinuwana, be 'enega 'adi e'isa mwawasa siloba, ta yaisigedi 'abo Yaluyaluwa Tabuna simuliye, taudi Yaubada 'ina nuwanuwa siguiguinuwe, 'enega 'adi e'isa gwausowala be miya bobo'ana sida loba.

⁷ Ta 'abo bubuna tomota tamuliye, nate ni'atu Yaubada taetaetalauwale, 'enega nigeaya sawesawedaya be Yaubada 'ina lolina tamuliye, ⁸ 'enega nigeaya sawesawenaya 'igwausowala manuda. ⁹ *Ta esi 'omi Yaubada yaluyaluwana 'iloiloinemi, manuna 'emiya 'imiyami, be 'enega taumimo 'imi nuwanuwa nigeaya 'iloiloinemi. Manuna 'abo yaita nigeaya Keliso yaluyaluwana 'ena 'imiyami, tauna nigeaya Keliso 'ina boda.

¹⁰ Ta ona'ai'aila, ooda mwawamwawasidi bubuna to'umalinega, ta esi 'abo Keliso 'edayu 'imiyami, yaluyaluwada geya'abo simwawamwawasa, ta esi mayawasida 'ida miya bobo'ana, manuna ni'atu 'igiepaepaluyeda.

¹¹ Ta Yaubada Yaluyaluwanana 'enega Yesu mwawasega 'igietoolo limena, 'abo 'emiya 'imiyami, Yaubada 'iabe wate Yaluyaluwana nina 'enega oomi mwawamwawasidi 'ediya yawasi auwauna 'ida 'ebwa'emi. ¹² 'Enega gosegwao, nigeaya 'ilobwelobweneda be 'ida bubuna tomotai tamuliye, ¹³ *'abona nai tamwamwawasa. Ta esi 'eguma bubuna tomotai taguitoyase be Yaubada Yaluyaluwana tamuliye, 'iabe Yaluyaluwanana 'enega 'ida bubuna tomotai nina taloemwawasi, be 'enega yawasida bobo'ana taloba, ¹⁴ ta wate Yaubada 'i'awa natuneda 'abo Yaluyaluwana tamuliye.

¹⁵ *'Enega Yaubada nigeaya tamatamataute, manuna ni'atu 'i'awa natuneda ga 'abo'ada nigeaya nadigega 'ina topaisewao tuga, ta esi 'abo'ada ma ida 'atepatu ta'awatamane, tagwae, "Aba!* Tamagu!"

¹⁶ *Be wate yaluyaluwanana 'enega yaluyaluwada mwalatoi 'i'ebwa'edi, be 'enega tamwalamwalatoni 'aene 'abo'ada Yaubada natunao.

* **7:25:** 1 Ko 15:57 * **8:3:** Ga 5:16 * **8:5-6:** Ga 6:8 * **8:9:** 1 Ko 3:16 * **8:13:** Ga 6:8
* **8:15:** 2 Ti 1:7; Ga 4:6 * **8:15:** Aba: Ona gete me Yudia 'enadi, 'ana mwalatoi, Tamagu. * **8:16:**
1 Yo 4:13

17 *Be 'enega oboboma nidi natuna Yesu Keliso manuna 'isa'u bubuna, 'iabe Yesu ma'edai oboboma nina leleleya taloba Yaubada 'enega. Manuna 'abo Keliso ma'edai 'elouya taloba, ma'etamo wate ma'eda 'ida esaesa talobai.

18 *Ta 'elouyao gete tuga talobalobadi yanuwena 'aene nigeaya yage sinabwana, manuna miya bobo'ana nidi ma'etamo talobadi, bobo'ana wawasae, 19 manuna Yaubada 'ina mwelumweluluwao maibo'adi siyamwayamwa be nuwanuwadi sinabwana be 'aene natunao nida 'ida gieapweseda be sida 'itada.

20 *Ta Yaubada 'ina mwelumweluluwao nigeaya to'umalidi, ta esi 'iloinedi be gete tuga sida eyage besobeso, ta esi mwelumweluluwa nidi ma idi emisa, 21 *manuna 'etamo Yaubada 'igieauwaudi be geya'abo sidaudaula, ta esi 'idi miya bobo'ana 'ida 'ebwa'edi, nadigega 'abo'ada natunao nida.

22 Ona'ai'aila, Yaubada 'ina mwelumweluluwao nidi tuta maibo'ana 'idi 'elouyao 'ediyega sisidasida, nadigega waine 'ina 'elouya enatuna 'enaya.

23 *Ta 'abo'ada ni'atu Yaluyaluwa Tabuna lotoona bobo'ana gidalina tuga 'i'ebwa'eda be muliyega miya bobo'ana taloba 'ai'aili, 'enega gete tuga ma ida 'elouya tasidasida ta tayamwayamwa, be 'enega to tuta 'ena ooda 'ida gieauwau, be 'ida 'awanatuna 'ai'aileda.

24 Ona'ai'aila, 'etoseyana gete emisega talobaloba, manuna gete tuga ooda nigeaya 'adi gieauwau talobaloba, 'enega ma ida emisa tada yamwayamwana 'ana laba 'ida emisa nina uwana taloba, be 'enega 'ida emisa 'ida losa'u.

25 Ta 'abo 'ida emisa uwana nigeaya talobaloba, tuwa tuga ma ida 'alama'i'ita tada yamwayamwa 'ana laba talobai.

26 Yaluyaluwa Tabuna wate 'ida neneta 'ediyega 'ilemelemeda, manuna 'ida 'awanoi 'ediya nigeaya tamwalamwalatoni mwa'adega tasidasida'esa, ta esi Yaluyaluwa Tabuna manuda 'ietaetapewa, ta ma 'enana 'isida waiwai Yaubada 'enaya. 27 *Yaubada tauna 'ida nuwanuwa 'imwalamwalatoni, ta wate Yaluyaluwana 'ina nuwanuwa 'imwalamwalatoni, manuna Yaluyaluwanana Yaubada 'ina tomotaiyao nida manuda 'i'awa'awanoi, manuna Yaubada be yaluyaluwana ma'iyana 'idi nuwanuwa 'ebweuna. 28 *Gete 'enega tamwalatonina 'aene 'abo Yaubada taobobome 'iabe to'ase be to'ase talobaloba maibo'ana 'igiepaepaludi, manuna tauna 'ina nuwanuwa nadigega ga 'ibwa'uyeda. 29 *'Enega yaisigedi 'abo'ada 'ibwa'uyeda ni'atu 'iona upaupaeda be 'aene natunao, 'abo'ada tuga nadigega Natunana, 'enega tauna 'ada tomatuwa, ta 'abo'ada 'ana pwedeuyao. 30 *Yaubada nina 'iesinuweda, 'enega 'ibwa'uyeda, ga 'i'awa palupaluyeda, ta wate 'ida 'ebemi esaesa 'i'ebwa'eda.

Yaubada 'ina oboboma

31 Ona'ai'aila, Yaubada 'ina oboboma manuna geya'abo tagwaegwae, manuna 'abo Yaubada ma'edai 'ilemeda, nigeaya yaita sawesawenaya 'ilosaiyeda, nai 'igie to'umaliyeda. 32 Manuna Yaubada natu 'ai'ailina nigeaya 'iegagale, ta esi maibo'ada manuda 'itagwalena ga 'i'ebwa'eda, 'enega yage maibo'ana wate 'iabe 'edaya 'ida 'ebwaya daisida.

33 'Enega nigeaya sawesawenaya be 'ebweu yaita 'ie'ewada, manuna Yaubada nina ni'atu 'iesinuweda ga 'i'awa palupaluyeda. 34 *Ga wate

* 8:17: Ga 4:7; Et 21:7 * 8:18: 2 Ko 4:17 * 8:20: Nug 3:17-19 * 8:21: Et 21:1 * 8:23: 2 Ko 5:2-4 * 8:27: Sam 139:1 * 8:28: Ep 1:11 * 8:29: 1 Yo 3:2 * 8:30: 2 Te 2:13-14 * 8:34: 1 Yo 2:1; Ib 7:25

nigeya sawesawenaya be 'ebweu yaita 'ina ona mwauna 'edaya 'isa'u, manuna Yesu Keliso ni'atu manuda 'imwawasa ga mwawasega 'itoolo limana, 'enega gete tuga Yaubada 'atainaya 'imiyami, ta manuda 'isidasida.

³⁵ *'Enega nigeya 'ebweu to yage sawesawenaya be Keliso 'ina oboboma 'edega 'iabodebodedi, nadigega taudi mwau nidi talobadi, 'elouya be, wasegigi be, botana be, egomabeso be, esilae be, mwawasa be, ³⁶ *manuna Buki Tabu 'ena onaupaupa 'ebweu 'igwae,

“'Asiyata 'ebweuna 'ebweuna 'ediya 'imu guinuwa manuna 'ebe mwawasa 'ena 'atootoolo, 'atuwa nadigega sagali bawenao sabi loemwawasidi.”

³⁷ Ta esi yage maibo'adi getedi 'ediyega taewaiwai, manuna Yesu 'ina oboboma be 'ina lema 'edaya sinabwa wawasae. ³⁸ *Ni'atu yamwalatoi 'ai'ailina 'aene nigeya 'ebweu to yage sawesawenaya be Yaubada 'ina oboboma 'edega 'i'ewa yauledi, 'abo mayawasida nai mwawamwawasida, ta wate aniloseyao nai Taumudumudulele magosenao 'idi guinuwa 'ediyega, tuta gete 'enaya nai tuta 'imeemai 'ediya, ³⁹ nai toloinao galewaya nai bale'uya 'idi waiwaiyega. Manuna nigeya 'ebweu yaita sawesawenaya Yaubada 'ina oboboma nina, 'ida 'Inapwana Yesu Keliso 'enega, 'ida 'ewayauale 'edega.

9

Yaubada 'ina tomotaiyao me Isileli manudi

¹⁻² Yasimana palupalu 'emiya 'aene 'igu susuyao me Isileli manudi nuwagu 'imwau wawasae, 'enega tuta yauna 'ategu 'iuyauya manudi. 'Igu simana gete Keliso be Yaluyaluwa Tabuna simwalamwalatoni 'aene ona 'ai'aila. ³ Ta yanuwanuwa sinabwana 'igu susu nidi manudi be 'aene Yaubada 'ina oboboma nina 'i'ebwa'egu, nate Yesu Keliso, 'aene 'eguyega 'ida 'ewa be 'igu bodao nidi 'ida 'ebwa'edi, ta 'abo'agu yada miyaila Keliso 'enega, taudi manudi.

⁴ Ta ona'ai'aila, 'igu bodao nidi Yaubada lowa ni'atu 'i'awa natunedi, ga wate 'ina esaesa be 'ina onaupaupa be 'ina lolina bobo'adi 'i'ebwa'edi, ta wate tapwalolo be yage bobo'adi manudi 'ionaupaupa ⁵ *gimi 'inapwanao 'ediya, taudi nadigega Ebelaamo be, Aisake be, Yekobe be, ga muliyega 'idi boda nina 'enega Keliso 'iapwesa. Be yage gete manudi Yaubada tauna Toloetana sana tada tupuna tuta maibo'ana 'ediya. Eimeni.

⁶ Yaubada 'ina ona getedi geya'abo manudi tanuwanuwa 'aene ona 'eetete, ta esi ona getedi 'adi 'ai'aila siapwesa taudi me Isileli 'ai'aila 'ediya, taudi Yaubada 'ina bodao esiesinuwadimo, ta esi nigeya me Isileli maibo'adi 'ediya. ⁷ *Ta ona'ai'aila, nigeya 'aene Ebelaamo 'ina susuyao maibo'ana Yaubada 'i'awa natunedi, manuna Yaubada ni'atu Ebelaamo 'ieonena, 'igwae, “'Imu susuyao Aisake natunao 'ediyega,” ta esi nigeya Aisake tasina 'enega. ⁸ Ona gete 'ana mwalatoi ni'atu 'ie'ita 'ai'ailida 'aene Yaubada natunao nigeya Ebelaamo 'ina susu 'enega, ta esi taudi Yaubada 'iona upaupaedi. ⁹ *Manuna lowa Yaubada Ebelaamo 'ena 'ionaupaupa, 'igwae,

“Ma'etamo tuta yaesinuwenana 'ena, yailama be natuyo me'olotona ya'ebwa'eyo, mwaneyo Sela 'enega.”

* **8:35:** 2 Ko 4:8-11 * **8:36:** Sam 44:22 * **8:38:** Yo 10:38 * **9:5:** Md 1:1-2; Yo 1:1 * **9:7:** Nug 21:12 * **9:9:** Nug 18:14

¹⁰ Ga wate nadigega tubumai nina Aisake 'ietai ga Libeka 'iaina, ga natunao didiluwaluwa gamwanaya, ¹¹⁻¹² *ta muliyega be Libeka 'ienatuna, Yaubada 'ieonena, 'igwae, "Abo natumwao 'uenatunedi, megwamana 'ida etoloina tomatuwa 'ena." Taudi Yekobe be Iso. Gete 'enega tamwalatoi 'ai'ailina 'aene gogama nidi nigeya 'idi guinuwa bobo'ana nai to'umalina 'ediyega 'iesiesinuwedi, ta esi tauna 'ina onaupaupa 'enega, manuna Yaubada nigeya tomota 'idi guinuwega 'ida esinuwedi, ta esi taunamo 'ina nuwenuwega. ¹³ *Nadigega wate Yaubada 'isimana Buki Tabu 'enaya, 'igwae,

"Yekobe yaesinuwena ga yaobobomena, ta esi Iso yaguitoyasena."

¹⁴ 'Enega mwa'adega tada ona'esa Yaubada 'ina guinuwa gete manuna, 'aene nigeya palupaluna, aga? Nigeya! ¹⁵ *Manuna Mosesese 'ina lolina 'enaya, Yaubada 'igwae,

"Abo yaita nuwanuwagu be yaobobome yada obobome tuga, ta wate 'abo yaita ya'atenuwa 'ole'oleye, yada leme tuga."

¹⁶ *Gete 'enega 'ie'iteda 'aene Yaubada 'ina oboboma nigeya 'ida apwesa daita, tomota 'ida nuwanuwao nai 'ida guinuwao 'ediyega, ta esi tauna tuga 'ina 'atenuwa 'ole'oleyega.

¹⁷ *Ta gete wate 'ebweu 'ebel'ita Pelo 'enega, manuna lowa Yaubada 'ina ona Pelo nina manuna, 'igwae,

"Ni'atu 'ebeloina ya'ebwa'emu be 'aene 'uda losaiyegu be 'enega 'igu waiwai 'uda 'ita, be gote 'enega 'agu esana 'ida sinabwa bale'u maibo'ana 'ena."

¹⁸ 'Enega ona'ai'aila, 'abo Yaubada nuwanuwana be yaita 'iobobome 'ida obobome tuga, ta 'abo yaita nuwanuwana be 'igie debapa'ali, 'iabe 'ida debapa'ala.

Yaubada 'ina gamwasowala be 'ina 'atenuwa'ole'ole

¹⁹ Nai 'aimi yage gete manuna wanuwanuwa, 'aene 'eguma maibo'ada 'ida bubuna nina Yaubada 'ina nuwenuwega, to'ase sana manuna 'ie'ewada? ²⁰ *Gosegwao, 'abo'ada geya'abo Yaubada gete nadigega talo'alo'aegile, 'atuwa nadigega 'ule 'ana to'abi, 'ebweu tuta tai nina 'ulena 'i'abidi, ga 'ebweu 'ule to'abi 'ieonena, 'igwae, "To'ase 'alena nigeya 'u'abi'abigu gosiyagu nadigega?" ²¹ *Ta sa'i to'abi 'ulena tauna 'ina guinuwa 'ida loine, 'abo nuwanuwana be bwa'a 'ebweuna 'enega 'ule 'eluwa 'i'abidi, 'ebweuna 'ana 'ita kausala, ta 'ebweu nigeya.

²² Yaubada wate nadigega 'ina guinuwa tauna 'iloina, manuna tuta yauna toto'umalidi 'ediya 'ie'alama'i'itana sinabwana, be 'enega 'idi to'umalinao geya'abo 'ida e'ie'isadi, ta sa'i nigeya sida ematamatana, 'enega 'inuwena 'aene 'ilobwenena be 'ida loinedi, be 'enega 'ina gamwasowala be 'ina waiwai sida 'ita. ²³ Ta wate nuwanuwana be 'ina esaesao nidi lowa 'igibubudi 'abo'ada 'iobobomeda manuda, be 'aene 'ida e'itada. ²⁴ 'Enega boda 'eluwa 'ediyega 'ibwauyeda, me Yudia 'emega, ta 'omi nigeya me Yudia 'emiyega. ²⁵ *Nadigega palopita Osia 'ina buki 'ena 'isimanena, 'igwae,

"Tomota nidi taudi nigeya 'igu bodao yada bwauyedima be 'igu boda 'ena sida lugu, manuna lowa nigeya 'igu oboboma 'ena simiyami, ta gete tugai yaobobomedi. ²⁶ *Lowa Yaubada 'ieonedi, 'igwae, "Omi nigeya 'igu bodao,

* **9:11-12:** Nug 25:21, 23 * **9:13:** Mal 1:2-3 * **9:15:** Sia 33:19 * **9:16:** Ta 3:5; Ep 3:9 * **9:17:** Sia 9:16 * **9:20:** Ais 45:9 * **9:21:** Yel 18:6 * **9:25:** Osi 2:23 * **9:26:** Osi 1:10

ma'etamo ona nina 'ida sa'ugelasa be taudi sida eesedi, 'Yaubada miyamiya atayana natunao.' ”

²⁷*Aisea wate nadigega me Isileli manudi 'isimana, 'igwae,

“Ma'etamo Isileli bodanao sida susaila 'atuwa kaukau le'away, ta esi 'ediyega 'iabe pu'epu'edimo Yaubada 'i'etoseyedi. ²⁸ Manuna Yaubada nuwanuwana be me bale'u maibo'adi 'ida loina maniniyedi.”

²⁹*Nadigega wate Aisea 'ina simana 'igwae,

“Yaubada Toewaiwai sana, 'enega 'eguma nigeya 'edega 'ina bodao pu'epu'edi

'i'ate'atenuwa 'ole'oleyedi, 'iabe maibo'ada 'ipe'uda, nadigega Sodoma be Gomola maibo'adi 'iloemwawasidi.”

Me Isileli nigeya siemiemisa

³⁰ Gete 'enega tamwalamwalatoni 'aene taudi nigeya me Yudia nigeya sitootoo be 'aene Yaubada 'ida 'awapalupaluyedi, ta esi 'idi emisa tuga 'enega 'awapalupalu silobena. ³¹ Ta esi me Isileli nidi sitootoo be loina 'ana muliya 'enega Yaubada 'ida 'awapalupaluyedi, ta sa'i sitooyogena.

³² Taudi situila 'idi guinuwa 'enaya, ta nigeya 'idi emisa 'ena, be 'aene Yaubada 'ida 'awapalupaluyedi. Nate 'idi loegesi be 'atuwa nadigega gulewa 'enaya sieseasetupedi. ³³*Buki Tabu 'ena 'ebe esetupe gete manuna 'isimanena, 'igwae,

“Wa'ita'i'isimi manuna gulewa nina 'iabe Sayoni 'ena yasa'ui, be tomota yaudi 'ena siesetupedi be sibebe'u, ta 'abo yaisigedi tauna gulewa nina siemisei, geya'abo wate omayamaya silobaloba.”

10

¹ Ta gosegwao, ona'ai'aila 'igu bodao nidi manudi yanuwanuwa sinabwana be 'aene 'etoseyana sida loba, 'enega tuta yauna manudi yasidasida waiwai Yaubada 'ena.

² Yamwalatonidi 'aene Yaubada manuna sietapewa sinabwana, ta esi nigeya 'ana 'eda 'ai'aila 'enega sitautauya. ³ *'Eda nina siemwagemwageyena, 'enega taudimo 'idi nuwanuwa simuliyena, be 'enega Yaubada 'ida 'awapalupaluyedi, ta sa'i sitooyogena, manuna Yaubada 'ina nuwanuwa nina 'adi 'awapalupalu manuna nigeya siemiemise. ⁴ Manuna ni'atu Keliso 'ena Mosese 'ina loina 'ilosalowa, ga gete tugai tauna 'ina loina 'ie'alena, 'enega 'abo yaita Keliso 'iemise 'iabe 'ana 'awapalupalu 'ida loba Yaubada 'enega.

Yaubada 'ina 'etoseyana tomota maibo'ada manuda

⁵ Gete nadigega Mosese 'iona'esa 'ada 'awapalupalu manuna, ga 'i'etoladina, 'igwae, “'Abo yaita loina maibo'ana 'imuliyedi, yawasina bobo'ana 'iloba, gete tuga be tuta simeema 'ediya.” ⁶ Ta gete tuga 'abo'ada 'ida emisa 'aene Yaubada tauna 'iabe 'igie'esaseda, manuna yage gete manuna Buki Tabu 'ina simana 'ena 'igwae, “Geya'abo 'ebweu yaita 'emiyega 'ida nuwanuwa be 'ida gwae, ‘Yaita 'iabe 'itu'e galewaya?’ 'ana mwalatoi 'aene ‘Yaita Keliso 'i'au'ewenama?’ ⁷ Ta wate geya'abo yaita 'emiyega 'inuwanuwa be 'igwae, ‘Yaita 'ida mwa'uta bale'u 'ubuninaya?’ 'ana mwalatoi 'aene ‘Yaita Yesu mwawasega 'igietoolo limenama?’ ” ⁸*Ta esi Buki Tabu 'ina simana palupaluna 'igwae, “Ona nina ni'atu selabemiya 'imiyami nate 'awamiya ta wate 'atemiya.”

* **9:27:** Ais 10:22-23 * **9:29:** Ais 1:9 * **9:33:** Ais 8:14, 28:16; 1 Pi 2:6, 8 * **10:3:** Lo 9:31-32

* **10:8:** 2 Loi 30:14

Ona gete emisa manuna, 'enega 'emiya 'aloguloguguya, ⁹ be 'enega Yaubada 'ida 'etoseyeda 'abo 'awadega tatagwala, tagwae, “Igu 'Inapwana tauna Yesu”, be 'atedega taemisa 'aene Yaubada Yesu mwawasega 'igietoolo limena.

¹⁰ Manuna 'atedega Yaubada taemisena ga 'enega 'igie'esaseda, 'enega taetosimana manuna, ga 'i'etoseyeda, ¹¹ *nadigega Buki Tabu 'isimana, 'igwae,

“'Abo yaisigedi siemisa, geya'abo omayamaya silobaloba,”

¹² *Gete 'enega nigeaya 'ebweu weyala 'edayaya 'imiyami, 'abo'ama me Yudia be 'omi nigeaya me Yudia gamwagamwanidaya, manuna maibo'ada tauna 'ida 'Inapwana, 'enega 'abo ta'awanoi 'enaya tauna 'ina esaesa 'ida 'ebwa'eda. ¹³ *Manuna 'abo yaita 'Inapwana nina 'enaya 'isidasida, 'ida 'etoseye tuga. ¹⁴ Ta ona'ai'aila, tomota nigeaya sawesawenaya be 'etoseyana manuna sisidida 'enaya, 'abo nigeaya siemiemise. Nigeaya siemiemise manuna nigeaya 'Inapwana 'ina ona sida nonona. Ta nigeaya sinoono manuna nigeaya 'idi tologuguyamo. ¹⁵ *Ta 'abo 'Inapwana tologuguyao 'ietunedi, be sitatauya 'ediya, 'iabe Yesu tetelina sinonono, be siemise, be 'enega 'abo 'ana esanega sisidasida, 'ida 'etoseyedi. Manuna ni'atu Buki Tabu 'ena nadigega 'isimana'esa, 'igwae,

“Tologuguya nidi taudi tetela bobo'ana sime'ena 'edayaya, manudi tada gwausowala.”

¹⁶ *Ta esi tomota maibo'adi nigeaya siemiemisedi, manuna ni'atu Aisea 'isimana manudi, 'igwae,

“'Inapwana ye, 'imu ona gete manuna nigeaya siemiemisegu.”

¹⁷ Ta 'eguma Keliso manuna taloguguya, 'iabe tomota 'aidi sinonono be siemisa. ¹⁸ *Ga mwa'adega me Yudia nidi ni'atu 'ina ona sinononaya, nai nigeaya? Na, ni'atu sinonona, manuna ni'atu Buki Tabu 'ena 'isimana, 'igwae,

“'Idi loguguya ni'atu sena maibo'adi sinonona manuna bale'u maibo'ana 'enaya ona nina 'i'elelewana.”

¹⁹ *Ta mwa'adega? Ona gete manuna me Isileli sinuwa sabwalenaya? O, ni'atu simwalamwalatoni, manuna Yaubada 'ina ona lowa Mosesese 'ena 'isimanena, 'igwae,

“'Omi me Isileli, 'iabe 'igu guinuwa 'enega mali tomota mwagemwagedi wae'ipi'ipiyedi, ta wate 'iabe wagemwasowaledi, manuna taudi 'aene nigeaya 'igu boda 'ai'ailao.”

²⁰ *Ga Aisea nina wate Yaubada 'ina ona manuna 'iona waiwai, 'igwae, “Tomotai nidi, taudi nigeaya si'ebe'ebesegu, nai nigeaya sienaenaidegu, ni'atu 'ediya yaapwesa.”

²¹ *Ta wate 'ina ona pa'alina me Isileli manudi 'igwae, “Tuta maibo'ana 'ediya yabwaubwau be 'aene sida mai 'eguya, ta esi siguitoyasegu, manuna taudi tuga adelidi tologwautoyasa.”

11

Me Isileli pu'epu'edimo sida miya bobo'ana

¹ *Ta mwa'adega, ona'ai'aila Yaubada 'ina tomotaiyao me Isileli 'ie'idi'idiyediya? Nigeaya! Manuna 'abo'agu 'ebweu goma Isileli susu

* **10:11:** Ais 28:16 * **10:12:** Kol 3:11; Ga 3:28 * **10:13:** Ioe 2:32 * **10:15:** Ais 52:7 * **10:16:** Ais 53:1 * **10:18:** Sam 19:4 * **10:19:** 2 Loi 32:21 * **10:20:** Ais 65:1 * **10:21:** Ais 65:2 * **11:1:** Pi 3:5

Beniamina 'enega, ta 'ima susu sinabwana 'ana esana Ebelaamo. ² 'Enega yamwalatonina 'aene 'abo'ama Yaubada 'ina tomotaiyao nima 'igimi esinuwema be 'ina bodao, 'enega geya'abo 'ie'idi'idiyema. Lowaenei llaitiya me Isileli 'ilomugiyedi Yaubada 'ena, ta 'ina ona nina Buki Tabu 'ena 'igwae, ³ *³ "Inapwana, ni'atu 'imu palopitao maibo'adi siloemwawasidi ga wate 'imu 'ebe taliya sigie to'umaliyena, ga 'abo'agu namo gete yatupwa, ta gete tuga wate nuwanuwadi be 'aene sida loemwawasigu."

⁴ *Ga Yaubada 'igwae, "Nigeya 'aene tebweuyo 'umiyami, ta esi 'igu bodao site sebeni tausani wate simiyami, taudi Baala 'enega yaabodebodedi, ga nigeya 'ena sida bwagobwago."

⁵ Wate nadigega gete tuga Yaubada ni'atu 'ina bodao me Yudia mamopu'epu'ema 'ina obobomega 'iesinuwema, be 'abo'ama gete 'atupwa ga 'amiyami. ⁶ 'Etoseyana gete 'alobena nigeya 'aene 'ima guinuwa'o 'ediyega, ta esi Yaubada 'ina oboboma 'enega, manuna 'abo oboboma ma 'ana e'isa nate nigeya oboboma 'ai'aila. ⁷ Gete 'alena 'enega me Isileli maibo'adi 'etoseyana nina si'ebesa yogenena, ta esi 'abo'ama pu'epu'emamo Yaubada 'ina bodao esiesinuwama 'etoseyana nina 'alobena, manuna me Isileli nidi maibo'adi debadeba pa'alidi, ga nigeya silobaloba.

⁸ *Ga Buki Tabu wate nadigega 'isimana, 'igwae, "Lowaenei ga batuwa Yaubada 'igie nuwaowanedi, 'enega matadi 'igiekebodi ta wate tenadi 'igietunidi.

⁹ *Ga Debida wate nadigega 'ina simana 'igwae, "Ilobwenedi be 'idi sagaliyao 'ediya 'adi loina sida loba, be nadigega sikwa 'ediyega si'onadi, ta wate 'atuwa sa'e 'ediya sibebe'u.

¹⁰ Ta wate 'ilobwenedi be sida mata kebokebo be geya'abo to'ase si'ita'ita, ta wate tuta yauna 'adi 'aa'aala 'ediyega gwaudi sida kopu ataya."

Taudi nigeya me Yudia 'adi 'etoseyana manuna

¹¹ *'Enega taudi me Yudia nidi siesetupedi, mwa'adega 'adi loina? 'Aene ni'atu sibe'u ataya be geya'abo sitoolo limana, aga? Nigeya! Ma'etamo sida toololimana. 'Enega wada nuwa'i'isi 'aene 'omi nigeya me Yudia 'etoseyana walobena be me Isileli nidi sida e'ipi'ipiyemi. ¹² Ta 'omi nigeya me Yudia 'etoseyana bobo'ana walobena manuna taudi me Yudia ni'atu sibe'u, ta esi 'eguma sitoolo limana nate 'ebe gwausowala sinabwana maibo'ada 'edaya.

¹³ 'Igu ona gete 'omi nigeya me Yudia manumi. Manuna 'abo'agu Yesu Keliso 'ebweu 'ana tosimana sena apwesa 'ediya ta 'igu paisewa gete manuna yaonatu'e, ¹⁴ be 'enega me Yudia, 'omi nigeya me Yudia sida e'ipi'ipiyemi, be 'idi e'ipi'ipi nina 'enega 'ida giesana iledi, be 'etoseyana siloba Yaubada 'enega. ¹⁵ Ta ona'ai'aila, Yaubada me Yudia 'iguitoyasedi be 'aene 'omi nigeya me Yudia Yaubada 'iegosigosiyanemi, be 'enega to tuta 'ena 'abo me Yudia nidi sisanaila, yage bobo'ana 'ida apwesa, be 'ana 'ita 'atuwa nadigega taudi mwawasega sitoolo limana.

¹⁶ Ta tubudina Ebelaamo, tauna Yaubada 'ina tai, 'enega taudi wate Yaubada 'ina tomotaiyao. 'Enega 'ebel'ita gete 'ebweu yada 'ebwa'emi: 'Abo mweya wa'ita be bobo'ana, nate ni'atu wasinapuna 'aene ma'etamo sesoi bobo'ana. Nadigega wate 'abo kaiwe 'alena wa'ita bobo'ana, ni'atu wasinapuna 'aene nalinao wate bobo'adi, ¹⁷ ga taudi me Yudia nidi 'atuwa nadigega Yaubada 'ina kaiwe, manuna nalinao 'aidi 'ilasedi ga 'omi

* **11:3:** 1 Kin 19:10, 14 * **11:4:** 1 Kin 19:18 * **11:8:** 2 Loi 29:4 * **11:9:** Sam 69:22-23

* **11:11:** Gu 13:46

'emiyega 'ielopa'eludiya, manuna 'omi mali kaiwe nalinao ta esi 'i'ewemi ga 'ina kaiwe 'ena 'itubwemi, 'enega 'ina kaiwe nina 'ana bwasiyega wanumanuma, nate Yaubada 'ina oboboma tuta yauna walobaloba. ¹⁸ Ta esi oboboma nina 'emiya geya'abo manuna wanuwawatu'e, manuna nali nigeya sawesawenaya be 'ale 'iloine, ta esi 'ale 'ilobwenena be nali 'iloinedi.

¹⁹ Manuna 'abo wanuwatu'e be wagwae, "Yaubada 'ina kaiwe nalinao ni'atu 'ilasedi ga 'abo'ama 'emega 'ilopa'eludi. ²⁰ Nate ona'ai'aila. Ta esi wada nuwa'i'isi 'aene naliyao nidi 'ilasedi, manuna nigeya siemiemi, ta esi 'omi 'imi emisa 'enega yawasimi bobo'ana walobena. 'Enega 'ilobwenemi be Yaubada wada mataute ta geya'abo wanuwawatu'e, ²¹ 'abona nai Yaubada 'ina kaiwe nali 'ai'ailinao ni'atu 'ilasedi 'ediyega 'omi 'ida elopa'eluyemi, ta wate 'omi 'ida lasa yaulemi.

²² *E'ita gete 'ie'iteda 'aene Yaubada 'ina oboboma be 'ina lina pa'alina ta'italobena, manuna tobe'u 'ediya lina pa'alina 'isa'udi, ta esi 'omi 'iobobomemi, ta 'abo 'ina oboboma waebesinei, 'omi wate 'ida lasa yaulemi. ²³ Ta 'abo me Yudia nidi sinuwa'ebuni be siemisa lima, 'iabe Yaubada 'ida tubwelimadi, manuna Yaubada sawesawenaya be nadigega 'ida guinuwa. ²⁴ Ta 'omi nigeya me Yudia wada nuwa'i'isi 'aene lowa 'omi mali kaiwe nalinao, ga nigeya Yaubada 'ina kaiwe nalinao 'ena wamiyami, ta esi 'ina guinuwa 'ebe nuwaowana sinabwana 'emiya 'iguinuwana, manuna 'ina kaiwe 'ena 'itubwemi, 'enega me Yudia nidi, taudi Yaubada 'ina kaiwe nali 'ai'ailinao, nadigega Yaubada sawesawenaya be 'itubwe limadi 'ina kaiwe nina 'enaya.

Me Isileli 'adi 'etoseyana

²⁵ Gosegwao, nuwanuwagu be 'ebweu yage kwaikwaiyina me Isileli manudi yada simana apwese 'emiya be 'aene geya'abo wanuwawatu'e, ta esi yage gete wada mwalamwalatoni 'aene ma'etamo me Isileli ma idi debapa'ala sida miyami 'ana laba 'omi nigeya me Yudia esiesinuwami maibo'ami 'etoseyana wa'ewa, ²⁶ *be 'enega me Isileli maibo'adi 'etoseyana siloba. Manuna Buki Tabu 'ena 'isimana 'igwae,

"To'etoseyana nina goma Sayoni 'ida apwesa be Yekobe 'ina susuyao 'idi to'umalina 'ediyega 'ida 'ewayaule. ²⁷ Be tuta nina 'abo 'idi to'umalina ya'ewayaule, 'iabe onaupaupa bobo'ana ya'ebwa'edi."

²⁸ Ta ona'ai'aila, gete tuga me Yudia Yaubada sietalauwalena, manuna 'ina tetela bobo'ana siguitoyasena, 'enega 'omi nigeya me Yudia 'etoseyana walobena, ta esi wada nuwa'i'isi 'aene me Isileli nidi Yaubada 'iobobomedi, manuna lowaenei tubudiyao Yaubada 'iesinuwedi 'aene 'ina bodao, ²⁹ 'enega nigeya sawesawenaya be 'ina bubuna be 'ina esinuwa, nai 'ina oboboma 'ediyega 'isa'ugelasa. ³⁰ Ta 'omi nigeya me Yudia lowa Yaubada nigeya wamulimuliyena, ta gete tuga Yaubada 'ina 'atenuwa'ole'ole walobena, manuna me Isileli Yaubada siguitoyasena. ³¹ Wate nadigega taudi ma'etamo Yaubada 'ina 'atenuwa'ole'ole sida loba, nadigega 'omi tuta gete walobena, ³² manuna tologwautoyasa maibo'ada gete nadigega Yaubada 'ibubuna'eseda be 'aene 'ina 'atenuwa'ole'ole 'ida e'itada.

³³ Yaubada 'ina lina be 'ina mwalatoi sinabwa wawasae manudi geya'abo tagwaegwae, ta 'abo'ada nigeya 'ebweu yaita sawesawenaya be Yaubada 'ina nuwanuwa be 'ina guinuwa 'isinapudi. ³⁴ *Ona'ai'aila, 'ina mwalatoi sinabwa wawasae, 'enega nigeya sawesawedaya be taatao

* 11:22: Ib 3:14 * 11:26: Ais 59:20-21 * 11:34: Ais 40:13; Yob 41:11

be 'aene tae'ita 'enaya 'ebweu to yage nai manuna. ³⁵ Ta wate nigeaya sawesawedaya be 'ana lowaga tasa'u be 'aene 'edaya 'ida yotula limana. ³⁶ *Manuna tauna yage maibo'ana 'adi tobubu, ga tauna wate 'ina wai-waiyega yage maibo'ana tauna manuna 'ibubudi. 'Enega Yaubada nina tada tupu atae. Eimeni.

12

Ooda maibo'ana Yaubada 'ena tada tagwalena

¹ *Tasigwao, wada nuwa'i'isi 'aene Yaubada 'ina 'atenuwa'ole'ole 'edaya sinabwa wawasae, 'enega gete 'igu loguguya 'emiya be 'aene tuta mayawasimi wada taliyaemi Yaubada 'enaya, manuna Yaubada nuwanuwana be oomi maibo'ana wada tagwaledi 'ina guinuwa 'enaya. Gete tapwalolo 'ai'aila Yaubada matanaya 'abo nadigega waguinuwa'esa.

² *Ta geya'abo bubuna bale'u 'ediya watagwatagwalemi, ta esi oomi maibo'ana wada tagwaledi Yaubada 'enaya, be 'enega Yaubada 'imi nuwanuwao 'ida gieauwaudi, be tauna 'ina nuwena bobo'adi, be gwaug-wausowalidi, ta palupaludi wada mwalatonidi.

³ *'Abo'agu Yaubada 'enega 'atenuwa'ole'ole yalobena, 'enega 'ilobwenegu wate yada loguguya 'emiya be 'aene geya'abo wanuwawatu'e, ta esi ma imi mwalatoi wada nuwanuwa 'ai'aila, manuna 'ida emisa maibo'ana talobena Yaubada 'ina eguyai 'enega.

⁴ *Ta ooda 'ebweuna namo tuga, ta esi welawela'adao 'idi guinuwao dumadumadi be dumadumadi. ⁵ Ta 'abo'ada wate nadigega Yesu Keliso welawela'anao, ta 'idi guinuwa dumadumadi, ta esi maibo'ada Keliso 'ena taeboda 'ebweuna, ta taelemalema.

⁶ *'Ebweuna 'ebweuna 'abo'ada 'ida mwalatoi be 'ida waiwai Yaubada 'i'ebwa'eda, ta wate 'aidi 'adi egueguyai dumadumana 'i'ebwa'edi. Manuna 'abo yaita 'emiyega ma ina emisa be wate ma ina mwalatoi guguya manuna, ni'atu 'ana lobwene 'ai'aila be nadigega 'ida guinuwa. ⁷ Ta 'abo yaita 'ietolema, 'ina guinuwa 'ida guinuwa tuga. Ta 'abo yaita e'ita 'imwalamwalatoni, nadigega 'ida e'ita tuga. ⁸ Ta 'abo yaita etaetapewana be gosena tuta yauna 'igiewaiwaiyedi, nadigega 'ida guinuwa'esa. Ta 'abo yaita tuta yauna 'i'ebwa'ebwaya daita, ma ina 'atetagwala 'ida guinuwa nadigega. Ta 'abo toanuganao paisewa 'ilobwenedi, sida paisewa tuga. Ta wate 'abo yaita 'ina 'atenuwa 'ole'oleyega gosena 'ilemelemedi, ma ina gwausowala 'ida guinuwa.

Oboboma 'eda'eda 'ai'aila

⁹ *Wada oboboma 'ai'aila ta to'umalina wada guitoyase, ta esi bubuna bobo'ana wada giyai. ¹⁰ Gosemiyao wada oboboma 'ai'ailedi be wada 'amayabedi, ¹¹ *ta geya'abo Yaubada 'ina guinuwa 'ena walogwautoyasa, ta esi ma imi 'atetagwala wada guinuwa.

¹² *Ta wanuwayai 'aene ma'etamo Yaubada 'ina lema 'iapwesa 'edaya be manuna wada gwausowala, 'enega 'imi miyamwau 'ediya wada sidasida Yaubada 'enaya ma imi 'alama'i'itana. ¹³ Ta 'abo tasimiyao mwau 'ediya 'iapwesa, 'imi gwegweyega wada lemedi, be wada bwauyedi 'imi anuwaya. ¹⁴ *Ta 'abo yaisigedi siguitoyasemi geya'abo waba'eba'edi, ta esi wada onaobobomedi.

* **11:36:** 1 Ko 8:6 * **12:1:** Lo 6:13 * **12:2:** Ep 4:22-24, 5:17 * **12:3:** Ep 4:7 * **12:4:** 1 Ko 12:12 * **12:6:** 1 Ko 12:7-10; 1 Pi 4:10-11 * **12:9:** 1 Pi 1:22 * **12:11:** Kol 3:23 * **12:12:** 1 Te 5:16-18 * **12:14:** Md 5:44; Lu 23:34

15 Ta 'abo togwausowalao wa'itadi, ma'emiyao wada egwausowala. Wate nadigega 'abo todedoi wa'itadi, ma'emiyao wada dedoi, 16 *be 'enega maibo'ami wada eoboobobomemi. Ta geya'abo wanuwawatu'e nai watootoo be waetoloina, ta esi taudi nigeaya 'adi esanamo wada egosigosiyantedi. 17 *Ta 'abo yaisigedi sietalauwalemi, geya'abo bubuna to'umalina 'enega wae'ie'isa 'ediya, ta esi wada e'isadi bubuna nidi tomota maibo'adi si'awa bobo'andedi 'ediyega. 18 Ta wate wada toowaiwai be bubuna bobo'ana 'enega miya siwalowa manuna wada e'ita tomota maibo'adi 'ediya. 19 *Ta geya'abo toto'umalidi 'ediya waetoetoloina be 'aene 'idi to'umalinao wae'isadi, manuna yage getedi Yaubada tauna 'ana toloina, manuna Buki Tabu 'ena ni'atu 'isimana, 'igwae,

“Tebweugu tomota 'idi to'umalina manuna yada loina”.

Gete nadigega 'ida 'Inapwana 'ina ona. 20 Ta 'abo 'ami talauwalao sibobotana, masula wada 'ebwa'edi, nai 'abo tona'adi 'iyayapasa, bwasi wada 'ebwa'edi, be 'enega 'idi to'umalinao nidi 'ediyega siomayamaya be sida nuwa'ebuni.

21 'Enega geya'abo to'umalina watagwatagwale be 'emiya 'iewaiwai, ta 'omi esi wada ewaiwaisine 'imi bubuna bobo'ana 'ediyega.

13

Toloinao tada 'amayabedi

1 *Maibo'ada 'ilobweneda be 'ida toloinao tada 'amayabedi, manuna 'idi 'ebe toolo nina Yaubada 'i'ebwa'edi. Manuna 'abo 'idi 'ebe toolo nina nigeaya Yaubada 'enega, nigeaya sawesawediya be 'eday a sietoloina. 2 'Enega 'abo yaita toloinao nidi 'isinalidi, ni'atu nate Yaubada 'ina guinuwa 'isinalina, 'enega e'isa to'umalina 'ida loba.

3 *Ta toloinao nidi nigeaya 'idi paisewa be 'aene tobobo'adi 'ediya sigiematauta, ta esi toto'umalidi 'ediya. 'Enega 'eguma geya nuwami be toloinao wada matautedi, 'ilobwenena wada bubuna palupaluna, be 'enega toloinao nidi sida 'awabobo'anemi. 4 Manuna taudi Yaubada 'ina toguinuwa 'iaseyedi sabi lememe. Ta 'eguma wabubuna to'umalina, 'iabe wamatauta, manuna taudi toloinao be siloinemi. Manuna ni'atu Yaubada 'idi 'ebe toolo 'i'ebwa'edi be 'aene loina sida sa'u toto'umalidi 'ediya.

5 'Enega 'ilobwenena be toloinao tada 'amayabedi, 'abo loina tamatautena, ta wate 'abo bubuna bobo'ana nuwanuwada. 6 Wate 'ilobwenena be 'ida takisi tada 'ebwa'edi, manuna taudi Yaubada 'iesinuwedi ga 'ida bobo'ana manuna sipaipaisewa. 7 *'Enega takisi maibo'adi 'ediya tada tagwala be 'ana to'ewao 'ediya tada takisi, ta wate toloinao nidi be 'inapwanao tada 'amayabedi, be manudi tada gwausowala.

Oboboma

8 *'Ami lowagao wada yotuli egumwalidi, ta 'ami lowaga eobooboboma nigeaya sawesawenaya be wayotuli egumwali, manuna 'abo gosedao taobobomedi, loinao maibo'adi ni'atu taguiguinuwedi, 9 *loina nidi nadigega geya'abo loelata be, geya'abo loemwawasa be, geya'abo 'ipwala be, geya'abo matagwegwe be, ta wate loinao 'aidi simiyami, ta esi loina nidi 'adi bwagila gete nadigega 'igwae,

“Gosemwao 'uda obobomedi nadigega tauyo 'amu oboboma.”

* 12:16: Lo 14:19; Pi 2:2-3 * 12:17: 1 Te 5:15 * 12:19: 2 Loi 32:35; 2 Te 1:6-7 * 13:1: Ta 3:1
* 13:3: 1 Pi 2:13-14 * 13:7: Md 22:21 * 13:8: Md 22:39-40 * 13:9: Sia 20:13-17

10 *Ta 'abo lolina gete 'umuliyena, Mosese 'ina lolinao maibo'adi ni'atu 'uguinuwedi, manuna 'abo yaita oboboma 'atenaya 'imiyami, geya'abo wate gosenao 'igiegie to'umaliyedi.

11 'Enega gete tugai 'ilobwene 'ai'ailimi be nadigega wada guinuwa'esa, manuna tuta 'iabe 'igugumwala. Yesu ni'atu waemisena, 'enega geya'abo wa'eno'eno, ta esi wada yaweyawe, manuna tuta gidalina namo 'ena be 'ada To'etoseyana nina 'iapwesama. 12 *Ta ona'ai'aila, ni'atu be tomwa 'iulisi, 'enega gete tuga guguyoi 'ana guinuwa tapilisine be maedana 'ana guinuwa taguinuwe. 13 *'Enega tada 'ita'i'isida be geya'abo bwasi waiwaidi tanumanumadi be taekaekabaleya, be geya'abo taloeloelata, ta wate geya'abo taegewagewana be talosalosaiya. 14 *Ta esi 'ilobweneda be 'ida 'Inapwana Yesu Keliso 'ina bubunega tada bubuna, be geya'abo bubuna bale'u manuna tanuwanuwa.

14

Lo'aegila manuna

1 *Ta 'aina tomota 'idi emisa nenetadi, nigeya waiwaidi, 'enega 'ilobwenena be 'ediya tada tagwala be ma'edao taeboda 'ebweuna, ta geya'abo ma'edao taegewagewana. 2 Manuna 'idi nuwanuwa nigeya palupaluna, be 'enega 'aidi tomota sigwae, "Masula maibo'ana 'ilobweneda be ta'enidi," ta 'aidi 'idi emisa nenetadi sigwae, "Yobai esiyona geya'abo tae'ani."

3 'Ilobwenena be taudi yobai esiyona sie'ani geya'abo gosediyaosilo'alo'aegiledi, taudi nigeya yobai esiyona sida 'enina, be esiyo 'ana toedidigula nidi geya'abo wate gosediyaos taudi esiyo sie'ani silo'alo'aegiledi, manuna Yaubada ni'atu 'iesinuwedi be 'aene natunao, 4 *ta wate tauna 'ina toguinuwao, 'enega tauna tuga 'adi to'ita'i'ita, ta 'oyo nigeya. Manuna tauna 'ina 'ebeloina be 'i'awa bobo'enedi nai nigeya, ta wate sawesawenaya be 'ida giewaiwaiyedi, be 'enega geya'abo neneta silobaloba.

5 'Aina tomota wate nadigega 'idi nuwanuwa, 'aene 'aina 'asiyata dimo 'asiyata sinabwadi, ta esi 'aina gosediyaos 'idi nuwanuwa 'aene 'asiyata maibo'ana leleleya tuga. 'Abo yage getedi nadigega talobadi, 'ilobweneda be 'ebweuna 'ebweuna taudamo, 'abo to'ase tamwalatonina 'aene bobo'ana, tada muliye, 6 manuna 'abo yaita 'asiyata 'aina 'inuwedi 'aene 'asiyata sinabwadi, nate tauna sa'i 'ina nuwanuwa be 'aene gote 'enega Yaubada 'i'amayabe. Wate nadigega 'abo yaita masula maibo'ana 'ie'enidi, nate tauna sa'i 'ina nuwanuwa be 'enega Yaubada 'i'amayabe, 'enega masula nidi manudi 'ilokagutoki Yaubada 'enaya. Wate nadigega 'abo yaita 'aina masula 'ediyega 'iedidigula, tauna sa'i wate 'ina nuwanuwa be 'enega Yaubada 'i'amayabe ma ina lokagutoki.

7 *Ga ona'ai'aila, nigeya sawesawedaya be tauda taloineda, nai wate yawasida be 'ida mwawasa manudi taloine. 8 'Ida 'Inapwana tauna yawasida maibo'ana be 'ida mwawasa 'adi tololina. 9 Gete 'alena 'enega Keliso 'imwawasa ga 'itoolo limana, be 'enega 'aene tomwawasao be 'abo'ada mayawasida maibo'ada 'edaya 'ida etoloina.

10 *'Enega wanuwa'i'isi be geya'abo tasimiyao walo'alo'aegiledi, manuna 'etamo maibo'ada Yaubada matanaya tatoolo be 'enega tauna 'ida loineda, 11 *nadigega Buki Tabu 'ina simana 'igwae,

* 13:10: 1 Ko 13:5 * 13:12: Ep 6:11 * 13:13: Ep 5:18 * 13:14: Ga 5:16 * 14:1: Lo 15:7
* 14:4: Md 7:1 * 14:7: 1 Te 5:10; Pi 1:21 * 14:10: Gu 17:31; 2 Ko 5:10 * 14:11: Ais 45:23;
Pi 2:10-11

“Ona'ai'aila, 'abo'agu miyamiya atayagu, 'enega tomota maibo'adi mataguya sibwabwago, ta wate sida 'awa'inapwanegu.”

¹² *Manuna 'abo'ada 'ebweuna 'ebweuna tauda 'ida bubuna tada simanedi Yaubada 'enaya.

Geya'abo gosedao tagiegie nenetadi

¹³ 'Enega gosedao geya'abo ta'awa'awa to'umaliyedi, ta esi tauda 'ida bubuna be 'ida guinuwa tada 'ita'i'isidi, be 'enega geya'abo 'ebweu gosedai tagiegiebe'uye 'idi edidigula 'ediyega.

¹⁴ *Ta ona'ai'aila, 'ida 'Inapwana Yesu ni'atu 'igienuwa sabwalenigu ga yamwalatonina 'aene nigeya 'ebweu masula 'eto'etobodana 'imiyami, ta esi 'abo 'ebweu tomota 'inuwena 'aene 'aina masula 'eto'etobodadi, 'etoboda nidi tauna tuga manuna. ¹⁵ *Nai 'abo 'aidi gosedao sinuwanuwa 'aene esiyo yage 'eto'etobodana, be 'abo esiyo nina 'u'e'ani 'iabe tomotai nidi sinuwanuwamwau. Ta esi 'uda nuwa'i'isi 'aene tomotai nidi manudi Keliso 'imwawasa, 'enega geya'abo yage nina 'eto'etobodana matadiya 'u'e'ani 'abona nai 'ugienenetadi.

¹⁶ Ta 'e'ai nina 'emuya 'aene bobo'ana, ta esi mali tomota 'ediya nigeya, be 'abo si'itayo 'u'e'ai 'iabe si'awa to'umaliyeyo. ¹⁷ Ta esi wada nuwa'i'isi 'aene Yaubada 'ina 'ebeloina nigeya masula be bwasi manudi, ta esi bubuna bobo'ana be nuwasiwalowa be gwausowala, Yaluyaluwa Tabuna 'enega, manudi. ¹⁸ Be 'abo bubuna nidi gete 'ediyega Keliso 'ina guinuwa taguiguinuwe, 'iabe Yaubada manuda 'igwausowala, ta wate tomota si'awa bobo'aneda.

¹⁹ *'Enega 'ilobweneda be 'ida 'ebe masi nuwasiwalowa, be 'enega 'ebweuna 'ebweuna 'enaya tada elemalema. ²⁰ Ta esi geya'abo 'ami 'e'ai 'enega Yaubada 'ina guinuwa wagiegie to'umaliye, manuna masula maibo'adi bobo'adi, ta 'abo 'aina masula 'ediyega gosedai tagiebe'uye, masula nina geya'abo wate tae'ani. ²¹ *'Enega gete tugai 'ilobweneda be yage nidi manudi gosedao siedidigula, esiyo nai oine, geya'abo tagitogitoodi, 'abona nai tagiebe'uyedi.

²² Ni'atu 'imi guinuwa waemisedi 'aene bobo'adi Yaubada matanaya, ta esi 'abo geya'abo gosemiyao wagiegie be'uyedi nate 'ebe gwausowala sinabwana 'emiya. ²³ Ta wate 'abo ma ida enuwanaluwa masula nidi ta'a'ani, nate ni'atu taloegesi Yaubada matanaya, manuna nigeya taemiemisa. Ga ni'atu tamwalamwalatoni 'aene 'abo to'ase taguinuwe, ta nigeya ma ida emisa, nate loegesi.

15

Taudi 'idi emisa nenetadi tada lemedi

¹ Yaisigedi 'abo'ada 'ida emisa waiwaina, 'ilobweneda be gosedao taudi 'idi emisa nenetadi tada lemedi, ta geya'abo taudamo manuda tanuwanuwa. ² *'Enega 'ebweuna 'ebweuna 'ilobweneda be gosedao tada lemedi be 'enega 'idi emisa 'ida sinabwa. ³ *Manuna Keliso wate nadigega nigeya taunamo manuna 'inuwanuwa, ta esi 'ana mwau nidi ni'atu Buki Tabu 'ena 'isimanena, 'igwae,

“Tomotai nidi taudi si'awa'awa to'umaliyemuya, 'abo'agu wate 'eguya ona nidi si'inanedi.”

* 14:12: 1 Pi 4:5 * 14:14: Gu 10:15 * 14:15: 1 Ko 8:11-12 * 14:19: Lo 12:18 * 14:21: 1 Ko 8:13 * 15:2: Lo 14:19; 1 Ko 10:24 * 15:3: Sam 69:9

⁴ *Ta wate 'aina 'ebe'itao yaudi Buki Tabu 'ena simiyami Yaubada 'ina lemao manudi, ta 'abo 'ebe'ita nidi taemisedi, tada e'alama'i'itana ma ida nuwayaina be 'aene ma'etamo 'etoseyana tada loba.

⁵ 'Enega tanuwa'i'isi 'aene Yaubada tauna 'alama'i'ita be giepa'ala 'alena, 'enega tauna sawesawenaya be 'igiepa'alida be tada nuwanuwa 'ebweuna, nadigega Yesu Keliso 'ina nuwanuwa, ⁶ be 'enega maibo'ada nuwanuwa 'ebweuna 'enega Yaubada tada tupu, tauna 'ida Yaubada, ta wate 'ida 'Inapwana Yesu Keliso tamana.

Tetela bobo'ana gete 'omi nigeya me Yudia 'emiya

⁷ 'Enega gosemiyao 'ebweuna 'ebweuna wada bwaueyedi 'imi egosigosiyanao 'ediya, nadigega Yesu Keliso 'abo'ada 'iegosigosiyana, be 'imi egosigosiyana bobo'ana 'enega Yaubada 'ana tupu 'ida sinabwa.

⁸ *Ta wada nuwa'i'isi 'aene Keliso wate me Yudia 'ediya 'ietoguinuwa, be 'enega Yaubada 'ina onaupaupa nina gimi 'inapwanao 'ediya 'ana 'ai'aila 'ida apwesa, ⁹ *ta wate 'aene taudi nigeya me Yudia sena yauyaudi 'ediya simiyami, Yaubada sida tupu 'ina 'atenuwa'ole'ole 'ediya manuna. Manuna 'ebweu 'etoladi Buki Tabu 'ena 'igwae,

“Gete 'alena 'enega sena yauyaudi ma'egwao 'ada tupuyo, ta wate 'amu esana manuna 'ada wali tuputupu 'emuya.”

¹⁰ *Ta wate 'igwae,

“Sena maibo'ana 'ediya wamiyamiya, Yaubada 'ina tomotaiyao ma'emiyao wada egwausowala.”

¹¹ *Ta wate 'igwae,

“'Omi nigeya me Yudia, 'Inapwana nina wada tupu, ta wate maibo'ami wada 'awabobo'ane.”

¹² *Wate nadigega Aisea 'ina buki 'ena 'igwae,

“'Iabe Desi 'ina boda 'enega 'ebweu tai 'imama be sena maibo'ana 'ediya 'ietoloina, be taudi nigeya me Yudia sida emise 'aene tauna 'ida 'etoseyedi.”

¹³ *Ta ona'ai'aila, Yaubada namo ma 'ana emisa, manuna taunamo 'enega lema bobo'adi talobalobadi, 'enega nuwanuwagu be ma imi gwausowala wada emisa 'aene 'imi miya sida bobo'ana, ta wate Yaluyaluwa Tabuna 'ina waiwaiyega 'imi emisao nidi 'ida giesinabwa 'ai'ailidi.

Paulo 'ina loguguya manuna

¹⁴ Gosegwao, ni'atu yamwalatoi 'ai'ailimi 'aene 'omi tomota bobo'ami ta sinasinapumi, 'enega sawesawemiya be 'ebweuna 'ebweuna 'enaya wada e'ita. ¹⁵ *Ta ma igu 'atepatu 'imi leta gete ya'etoladinawa be 'enega 'aina yage wada nuwa'i'isidi, manuna 'igu paisewa gete Yaubada 'i'ebwa'egu, ¹⁶ be 'aene Yesu Keliso manuna yada etosimana 'omi nigeya me Yudia 'emiya. 'Igu paisewa gete 'ena 'atuwa nadigega taliya yaguiguinuwe be 'enega Yesu tetelina wada nono, be muliyega yada 'ebwayaemi Yaubada 'enaya, manuna Yaluyaluwa Tabuna ni'atu 'igie'esasemi ga Yaubada manumi 'igwausowala sinabwana.

¹⁷ Ona'ai'aila, ma igu gwausowala Yaubada 'ina guinuwa yaguiguinuwe, manuna Yesu Keliso ma'iyagu 'apaipaisewa.

¹⁸ *'Enega 'abo'agu namo 'igu paisewa manudi gete tuga yasimasimane 'emiya, ta nigeya wate mali tomota 'idi paisewa manudi. Ta yasimana palu-palu 'emiya 'igu loguguyao sena apwesaya 'ediya sinonodi, ga simuliyedi,

* **15:4:** 1 Ko 10:11; 2 Ti 3:16-17 * **15:8:** Gu 3:25-26 * **15:9:** Sam 18:49 * **15:10:** 2 Loi 32:43
* **15:11:** Sam 117:1 * **15:12:** Ais 11:10 * **15:13:** Lo 14:17 * **15:15:** Lo 1:5 * **15:18:** 2 Ko 3:5; Gu 19:11-12

manuna Yesu Keliso 'ina waiwai 'eguya 'imiyami, ¹⁹ ta wate 'igu guinuwao waiwaidi ta 'ebe nuwaowana si'itedi, manuna Yaluyaluwa Tabuna 'ina waiwaiyega Keliso tetelina yaguguya sakowasiyena Yelusalemega ga 'ana laba yamai Ililikami 'enaya.

²⁰ *Manuna nuwanuwagu be sena auwaudi namo 'ediya yada gimi loguguya, taudi sena nidi nigeya Keliso tetelina sinoono, manuna geya nuwagu be mali tologuguyao 'idi guinuwa yaloeposeyane. ²¹ *Manuna Buki Tabu 'ina simana 'igwae,

“Yaisigedi taudi To'etoseyana nina tetelina nigeya sida nonona, 'iabe sinonono, be tauna manuna sida nuwasabwalena.”

Paulo nuwanuwana me Loma 'ida ayausidi

²²⁻²³ *Gete 'alena 'enega nigeya yada ayausimi. Ta ona'ai'aila, yakwala yau wawasae 'ediya nuwanuwagu be yayausimi, ta sa'i nigeya sawe-saweguya. Ta ni'atu gete 'igu paisewao nidi ni'atu yalosalonidi, ²⁴ 'enega nai gete tuga yada gimiyausimi, be tupwana ma'emiya tada egwausowala, be muliyega waegelugu be yatatauya Sipeini.

²⁵ Ta esi muliyega be yawawa 'emiya, nuwanuwagu be nugana yatatauya Yelusalema be toekalesiyao 'adi lema, nate me Esia 'idi 'ebwayadaita, yada 'ebwa'edi.

²⁶ *Manuna me Masidonia be me Gilisi nidi nuwanuwadi be 'idi 'ebwayadaita nina yada 'ebwaya toekalesiyao gomagamabesodi Yelusalema 'enaya 'ediya, ²⁷ manuna taudimo gete nadigega 'idi nuwanuwa. Ona'ai'aila, 'ilobwenena be me Yelusalema 'adi lema sida loba me Esia 'ediyega, manuna nugana me Yelusalema 'ediyega Keliso tetelina me Esia nidi sinonona, yaluyaluwadi 'adi lema manuna, 'enega taudi sa'i bale'u gwegwenao si'ebwa'ebwaya me Yelusalema 'ediya.

²⁸ 'Enega gete namo 'igu paisewa nina yada losaloni, nate 'ebwayadaita nina gete me Yelusalema yada 'ebwa'edi, be muliyega yawawa 'emiya be yayausimi, be 'enega 'emiyega yada gelu limana be yatatauya Sipeini 'ena.

²⁹ *Ta yanuwayaina 'aene 'igu ayausa 'emiya bobo'ana, manuna Keliso 'ina oboboma sinabwana 'eguya 'imiyami, 'enega 'iabe taegwausowala leleleya.

³⁰ *Gosegwao, 'ida 'Inapwana Yesu Keliso 'ana esanega ta Yaluyaluwa Tabuna 'ina obobomega, 'emiya yasidasida waiwai be 'omi ma'egwao Yaubada 'ena tada sidasida, ³¹ taudi Yesu 'ana toguitoayasao Yudia 'enaya manudi, be 'enega geya'abo sigiegie to'umaliyegu, be wate toekalesiyao nidi gomagamabesodi Yelusalema 'enaya manudi, be 'aene 'ebwayadaita getei yatautauye manuna sida gwausowala, ta geya'abo sida guiguitoyase, ³² be 'enega 'abo Yaubada 'ina nuwena gete nadigega, 'iabe ma igu gwausowala yawawa 'emiya, be nada tupwana 'emiya yaeyawai'ata.

³³ Yaubada ma'emi, tauna nuwasiwalowa 'alena. Eimeni.

16

Paulo 'ina ona oboboma

¹ Yada emataluwemi nuudai Pibe manuna, tauna 'asa Kenikilia 'idi ekalesiya 'enaya 'ilemelemedi, ² ta tuta nina 'abo 'iwawai 'emiya, nuwanuwagu be 'imi anuwaya wada bwaue, 'Inapwana 'ana esanega, manuna 'eda'eda gete nadigega Yaubada 'ina tomotaiyao 'ilobwenedi, be Pibe nina wada

* 15:20: 2 Ko 10:15-16 * 15:21: Ais 52:15 * 15:22-23: Gu 19:21 * 15:26: 2 Ko 8:1-2, 9:2
* 15:29: Lo 1:11 * 15:30: Kol 4:3; 2 Te 3:1-2

leme 'abo 'aina yage 'ediyega 'ikukupa, manuna tauna wate nadigega toekalesiyao yaudi 'iobobomedi, ta wate 'abo'agu nadigega 'ilemegu.

³ *Ta wate 'igu oboboma Pilisila be Akuila 'ediya wada simane, taudi lowa ma'egwao Yesu Keliso manuna 'aetoguinuwa, ⁴ ta wate yawasidi sitagwalena manugu tuta 'ebe esilae 'ediya. 'Enega manudi yalokagutoki sinabwana, ta nigeaya 'aene taugumo 'igu lokagutoki, ta wate toekalesiyao sena apwesao 'ediyega.

⁵ *Ta wate 'igu oboboma wada simane taudi toekalesiyao nidi sidelideli egogona Akuila nina 'ina anuwaya 'ediya.

Ta 'igu oboboma wate wasimane gosiyagu Epinito 'enaya, tauna Yesu Keliso 'ana togimi emisa Esia 'ina 'ebe loinao 'enega.

⁶ Ta wate 'igu oboboma Meli 'enaya, tauna 'ietapewa sinabwana manumi.

⁷ 'Igu oboboma wate gosegwao Anidaloniko be Dunia 'ediya, taudi me Yudia lowa ma'egwao deliya 'amiyami, siteluwa nidi ma 'adi 'amayaba Yesu 'ana tosimanao 'ediyega, manuna taudi togimi ekalesiya, ta muliyega 'abo'agu.

⁸ Ta wate 'igu oboboma gosiya 'ai'ailigu Amipilia 'enaya, tauna 'ida 'Inapwana 'ana toemisa 'ebweu.

⁹ Ta wate 'igu oboboma Ulibano 'enaya, tauna ma'eda Keliso manuna tapaipaisewa. Ta wate 'igu oboboma gosiyagu Sitakisi 'enaya.

¹⁰ Ta wate 'igu oboboma Apeli 'enaya, tauna Keliso 'ana toemisa 'ai'aila. Ta Alisitobulo ma ina bu'unao 'igu oboboma wate 'ediya, ¹¹ be wate Elodiani tauna goma Yudia, ta wate 'Inapwana 'ina bodao taudi Nakiso 'ina anuwaya simiyami.

¹² 'Igu oboboma wate Yesu 'ina toguinuwa taudi Talipina be Taliposa 'ediya. Ta wate gosiyagu Pelisi 'enaya, tauna 'ida 'Inapwana manuna 'ietapewa sinabwana.

¹³ *Ta wate Lupuso 'enaya, tauna toguinuwa bobo'ana 'Inapwana manuna, be sinana wate 'enaya, tauna 'iobobomegu 'atuwa 'abo'agu natu'ai'ailina.

¹⁴ 'Igu oboboma wate Asinikilito be Pilegoni be Elimi be Pataloba be Elimasi, be toekalesiyao nidi ma'ediyao wate 'ediya.

¹⁵ 'Igu oboboma wate Pilologo be Dulia 'ediya, ta wate tai nina Neliusa ma nuuna 'ediya, be Olimipasi, be Yaubada 'ina tomotaiyao boda nidi ma'ediyao 'ediya. ¹⁶ *'Enega 'ebweuna 'ebweuna gosemiyao egosigosiyana 'ai'ailega wada enimalotuna.

Ta wate toekalesiyao maibo'adi sena yauyauna 'ediyega, 'idi oboboma 'omi toekalesiyao Loma 'enaya 'emiya.

Paulo 'ina emataluwa 'ana 'ebe losalowa

¹⁷ *Tasigwao, gete 'igu sida waiwai 'emiya be 'aene wada 'ita'ita'i'isimi taudi toweyalao 'ediyega, manuna e'ita nina lowa wa'ewenaya taudi geya nuwadi, 'enega si'awa'awa to'umaliyena, ta wate tomota 'idi emisa sigiegie nenetadi. ¹⁸ *'Abo yaisigedi taudi 'idi guinuwa gete nadigega, taudi nigeaya 'ida 'Inapwana Keliso manuna sida guinuwa, ta esi taudimo 'idi nuwanuwao tuga siguiguinuwedi, manuna 'idi ona dibidibi 'ediyega tomota taudi nigeaya pa'alidi sikabokaboedi, ta silisilisi iledi.

¹⁹ *Ta 'omi ni'atu tomota maibo'adi simwalatonimi 'aene tetela bobo'ana 'ana toematamatao, 'enega manumi yagwausowala sinabwana. Ta wate

* **16:3:** Gu 18:2, 26 * **16:5:** 1 Ko 16:19 * **16:13:** Mk 15:21 * **16:16:** 1 Ko 16:20; 1 Pi 5:14
* **16:17:** Ta 3:9-10 * **16:18:** Pi 3:19; 2 Pi 2:3 * **16:19:** Lo 1:8

nuwanuwagu be bubuna bobo'adi maibo'adi wada mwalatoi 'ai'ailidi, ta bubuna to'umalidi waguityasedi.

²⁰ Ona'ai'aila, Yaubada tauna nuwasiwalowa 'alena, be sawesawenaya Seitani 'ida 'ausepale maniniye 'emiyege. 'Enega 'ida 'Inapwana Yesu Keliso 'ina oboboma 'emiya 'ida miyami.

²¹ *Gete Timoti ma'iyagu 'ima oboboma 'iweewa, Timoti tauna ma'iyagu 'apaipaisewa, ta wate 'aidi gosemao me Yudia 'ediyega, taudi Lukio be Yesoni be Sosipateli.

²² 'Abo'agu Telitiyasi leta gete ya'etoladina Paulo manuna, 'igu oboboma 'emiya 'ida 'Inapwana 'ana esanega. ²³ *Ta wate tai nina 'ina anuwaya 'amiyami, 'ana esana Geyo, 'ina oboboma 'emiya, anuwa getei toekalesiyao 'idi 'ebe deliegogona. Ta wate Elasito, tauna 'asa gete sinabwana 'ana mani 'ana to'ita'i'ita, be tasidai Kwatasi, site luwa nidi 'idi oboboma 'emiya. ²⁴ (-)

²⁵ *'Enega gete tuga Yaubada tada tupuna, manuna tauna sawesawenaya be 'igiepa'alimi, 'abo'agu 'igu loguguya 'enega, nate Yesu Keliso tetelina 'enega. Tetela gete gimi tutaya kwaikwaiyina, ²⁶ ta esi gete tuga ni'atu 'igieapwesena 'edaya palopitao 'idi 'etoladiyao 'ediyega, ta wate Yaubada miyamiya atayana 'iloina be 'aene sena maibo'ana tomotediyao tetela gete sida mwalatoni, be 'enega sida emisa be sida muliye.

²⁷ *Yaubada tauna tebweuna Tosinasinapu 'ai'aila, 'enega Yesu Keliso 'ana esanega tada tupuna, tuta maibo'ana 'ediya. Eimeni.

'Abo'agu Paulo.

ME KOLINITA 'IDI LETA 'EBWEUNA PAULO 'I'ETOLADINA

Paulo 'ina gimi sakowasi Kolinita 'ena tomota yaudi Yesu siemisena, ga 'ipilisinedi ta 'isakowasi 'aina sena 'ediya, 'enega bubuna to'umalidi siapwesa me Kolinita 'idi ekalesiya solanaya. Muliyege Paulo tetelidi 'inonona ga 'idi leta gete 'i'etoladina be 'aene 'igiepaepaludi. 'Idi to'umalinao getedi: siweyalidi mali boda be mali boda 'ediya, ta 'ebweu tai loelata to'umalina 'iguinuwana, ta sietaetala taudimo, toloina nina matanaya tauna nigeza Yesu 'ana toemisa, ta 'aina tomota 'idi gimi yaubadao 'adi masula si'e'ai, ta wate Yesu 'ana tosimanao nigeza si'ita'i'ita 'ai'ailidi, ta 'Inapwana 'ina 'e'ai tabu nigeza si'ama'amayabe.

Paulo wate 'ili'amina Yaluyaluwa Tabuna 'ina eguyai toekalesiyao 'ediya, taudi 'ediyega sionaona mali 'enanega, be 'aidi yage siguinuwedi Yaluyaluwa Tabuna 'ina waiwaiyega. Leta 'ana 'ebe losalowa 'ena Paulo 'ili'amina toololimana be 'ebwayadaita manudi.

Lokagutoki

1-2 *'Abo'agu Yaubada 'iesinuwegu be 'aene Yesu Keliso tetelina 'ana tosimana, 'omi me Kolinita toekalesiyao 'imi leta gete tasidai Sositeni 'ilemegu ga ya'etoladinawa, manuna 'omi ni'atu Yesu Keliso 'igie'esasemi ga 'ina boda esiesinuwadi 'ediya waluguma ga wamiyami, taudi wate Yesu Keliso 'ana esanega ma'emiyao wa'awa'awanoi, taudi sena maibo'ana 'ediyega ma'edao 'ida 'Inapwana 'ebweuna tuga, tauna Keliso. ³ Ta 'ida 'Inapwana nina Yesu Keliso be Tamada Yaubada 'idi 'atenuwa'ole'ole 'emiya 'enega wada miya gwausowala.

4-5 *'Ona'ai'aila, Yaubada 'i'atenuwa 'ole'oleyemi ga yage yauna bobo'adi 'i'ebwa'emi, nadigega 'imi ona bobo'adi be 'imi mwalatoi bobo'adi Yesu Keliso 'enega. 'Enega tuta yauyauna manumi yalokagutoki Yaubada 'enaya. ⁶ Ta wate yalokalokagutokiyena manuna Keliso nina wa'awa'ai'ailena ga tetelina waemisena, ⁷ ta wate Yaubada 'ina 'ebwaya bobo'adi maibo'adi 'emiya simiyami, tuta gete wayamwayamwa 'ida 'Inapwana Yesu Keliso 'ina apwesa limanama manuna. ⁸ *Manuna tauna 'igiegie pa'alimi be 'ana laba 'asiyata nina 'iila limanama.

⁹ *'Ona'ai'aila Yaubada ma 'ana emisa sinabwana, manuna 'ibwayuyemi ga natuna, tauna 'ida 'Inapwana Yesu Keliso, ma'emi waegosisosiyana.

Geya'abo weyala siapweapwesa toekalesiyao 'ediya

¹⁰ *Tasigwao, gete 'igu loguguya 'emiya 'ida 'Inapwana Yesu Keliso 'ana esanega be 'aene wanuwanuwa leleleya be waona leleleya, ta esi geya'abo waegewagewana nai waweyaweyalimi. ¹¹ *Manuna 'aidi Kiloe 'ina bodao ni'atu sieonegu 'imi egewagewana manudi. ¹² Manuna 'aimi wagwae, "Abo'ama Paulo 'ina boda," ta 'aimi wagwae, "Abo'ama Apolosa 'ina boda," ta 'aimi wagwae, "Abo'ama Pita 'ina boda," ta 'aimi wagwae, "Abo'ama Keliso 'ina boda."

¹³ Geya'abo Keliso 'enega taweyaweyalida, manuna taunamo manumi sigiekelosena ga 'ana esanega wabapitaiso, ta nigeza 'agu esanega. ¹⁴ *'Igu lokagutoki Yaubada 'enaya gete, manuna nigeza yaumi yagiegie

* 1:1-2: 1 Ko 6:11 * 1:4-5: Kol 1:3-4 * 1:8: Pi 1:6; 1 Te 3:13 * 1:9: 1 Yo 1:3 * 1:10: Pi 2:2
* 1:11: Gu 18:24-28, 19:1-2 * 1:14: Gu 18:8

bapitaisoemi. Nate namo Kilisipo be Geyo. ¹⁵ 'Enega geya'abo waonaona be wagwaegwae, "'Abo'ama Paulo 'ina boda, manuna Paulo 'igiebapitaisoema." ¹⁶ *Ona'ai'aila, taudi wate Sitipana 'ina susu yagiebapitaisoedi. Nai taudi namo. ¹⁷ *Manuna 'igu guinuwa Keliso 'i'ebwa'egu tetela bobo'ana 'ana loguguya namo manuna, ta nigeaya giebapitaiso. Ta wate loguguya nina nigeaya 'igu sinasinapuyega, 'abona nai Keliso 'ina mwawasa kelose 'enaya tetelina yagienenetei.

Keliso 'ina mwawasa kelose 'enaya

¹⁸ *Ona'ai'aila, kelose tetelina taudi yaluyaluwadi mwawamwawasidi si'awa kabokaboei, ta esi 'abo'ada taemisena 'aene Yaubada 'ina waiwai tetela nina 'ena 'imiyami, ga 'enega 'i'etoseyeda. ¹⁹ *Gete manuna Buki Tabu 'ena 'isimana, 'igwae,

"Taudi tomwalatoyao be tosinasinapuyao 'idi nuwanuwa yaguitoyasedi be yaloesawalidi."

²⁰ 'Enega mwa'adega taudi tosinasinapuyao? nai taudi toe'itao? nai taudi tologuguyao gete tuga bale'uya simiyami? Ona'ai'aila, ni'atu Yaubada 'idi sinasinapuyao 'i'awa yage besobesoedi. ²¹ Manuna sinasinapu bale'u geya'abo sa'i 'enega Yaubada tamwalamwalatoni.

Ta esi Yaubada 'ina nuwanuwa, ta 'ina tetela 'ana loguguya namo 'enega, 'ana toemisao 'abo'ada 'i'etoseyeda. Tetela nina me bale'u sieyage besobesoena, ²² *manuna me Yudia nuwanuwadi 'ebweu we'iwe'iyaya sida 'ita, ta taudi nigeaya me Yudia sinasinapu si'ebe'ebesa, ²³ ta 'abo'ada esiya tetela nina taloguloguguyae, Keliso 'ina mwawasa kelose 'enaya namo manuna, ga 'enega me Yudia siguitoyasena, ta wate mali bodao tetela nina si'awa yage besobesoena. ²⁴ Ta esi 'abo'ada Yaubada 'ana toemisao 'iesinuweda, boda Yudia be mali boda 'ediyega, ga Keliso 'enega Yaubada 'ina waiwai ta 'ina sinasinapu 'i'ebwa'eda. ²⁵ Manuna to'ase Yaubada 'ina guinuwa nenetana nai gidalina, tomota 'abo'ada 'ida waiwai sinabwadi 'iewaiwai sinedi.

²⁶ *Ta tasigwao wanuwa'i'isi 'aene taudi Yaubada 'iesinuwedi 'emiyega yaudi nigeaya bale'u 'ana tomwalatoyao, nai 'ana toewaiwaiyao, nai 'ana 'inapwanao, ²⁷ ta esiya yaudi uwauwadi 'iesinuwedi, ga uwauwadi nidi bale'u 'ana tosinasinapuyao sigie omayamayaedi, ta wate bale'u 'ana tonenetao Yaubada 'iesinuwediya, ga taudi wate toewaiwaiyao siewaiwai sinedi. ²⁸ *Ta wate me bale'u Yaubada 'ina guinuwao si'awa yage besobesoedi, ta sa'i Yaubada 'ina guinuwao 'ediyega 'idi yage maibo'ana 'i'ausepaledi. ²⁹ 'Enega nigeaya 'ebweu wate tomota sawesawenaya be 'ionalaga Yaubada matanaya. ³⁰ *Manuna Yaubada tauna 'ina guinuwega Yesu Keliso ma'eda tae'ebweu, 'enega Yaubada 'ina sinasinapu Yesu nina 'isa'u balenaya 'edaya, manuna Yesu tauna 'italiyaena manuda, ga 'enega 'igie'esaseda, ta 'igiepaepaluyeda.

³¹ *Buki Tabu 'ina simana yage gete manuna 'igwae,

"'Abo yaita nuwanuwana be 'ilotuputupu, 'ida 'Inapwana namo 'ida tupu."

2

Paulo 'ina loguguya

* **1:16:** 1 Ko 16:15 * **1:17:** 1 Ko 2:1-2, 5 * **1:18:** Lo 1:16 * **1:19:** Ais 29:14 * **1:22:** Md 12:38; Gu 17:18 * **1:26:** Md 11:25 * **1:28:** Ye 2:5 * **1:30:** Lo 3:22; Ep 1:7 * **1:31:** Yel 9:24; 2 Ko 10:17

1 *Tasigwao, wanuwa'i'isi tuta nina lowa Yaubada tetelina yame'ena ga yasimanena 'emiya, nigeya 'aene 'abo'agu tosinasinapu sinabwana, 2 ta esi nuwanuwagu be Yesu Keliso namo manuna yada loguguya 'emiya, tauna siloemwawasina kelose 'enaya. 3 'Enega 'igu apwesa 'emiya 'atuwa toneneta, ta ma igu dedela be ma igu 'atesa'ala, 4 *ta wate 'igu loguguya 'emiya nigeya ona waiwaidi nai mwalatoi 'ediyega, ta esi Yaluyaluwa Tabuna 'ina waiwaiyega. 5 'Enega 'igu loguguya nina wanonona ga waemisena 'aene nigeya tomota 'idi mwalatoi 'enega, ta esi Yaubada 'ina waiwaiyega.

Mwalatoi 'ai'aila

6 Mwalatoi 'ai'aila Yaubada 'enega yasimasimana toemisa pa'alidi 'ediya, ta sa'i bale'u gete 'ana mwalatoi nai toloinao gete tuga 'idi mwalatoi sawasawalidi tuga, 7 *ta esi mwalatoi nina Yaubada 'enega lowa kwaikwaiyina, ta gete tuga ni'atu 'igie apwesenama. Manuna muliyega be bale'u 'imweluluina, nugana nuwanuwana be 'ida 'ebe gwausowala nina 'ida 'ebwa'eda. 8 *Ta bale'u gete 'ana toloinao mwalatoi nina nigeya simwalamwalatoni, ta 'eguma nai sida gimi mwalatonina, geya'abo sa'i 'ida 'Inapwana galewega sida loeloemwawasi kelose 'enaya.

9 *Ta esi 'ida gwausowala nina manuna Buki Tabu 'ina simana 'igwae, "Geya'abo tagwaegwae Yaubada 'ana toobobomao 'adi lema bobo'ana manudi 'igibubuna,

manuna gete tuga nigeya 'ebweu wate tomota 'i'ita'ita, nai 'inonono, be 'ida nuwa sabwalena lema nina bobo'ana wawasae."

10 Ta esi Yaluyaluwa Tabuna 'enega Yaubada mwalatoi nina ni'atu 'igieapwesena 'edaya, manuna Yaubada Yaluyaluwana yage maibo'ana 'imwalamwalatonidi, 'enega Yaubada 'ina nuwanuwa kwaikwaiyidi wate 'imwalatonidi. 11 Tada nuwa'i'isi 'abo'ada tomota, manuna 'abo yaita tai ma ina nuwanuwa kwaikwaiyina, tai nina tauna yaluyaluwana 'imwalamwalatoni. Nadigega wate Yaubada Yaluyaluwana taunamo 'ina nuwanuwa 'imwalamwalatoni. 12 *Yaubada yaluyaluwana nigeya me bale'u yaluyaluwadi nadigega, ta esi Yaubada yaluyaluwana nina 'i'ebwa'eda, 'enega tanuwanuwa sabwalena 'ina obobomao 'edaya manudi.

13 'Enega 'ida ona nai 'ida e'ita nigeya me bale'u 'idi mwalatoi 'enega, ta esi Yaubada yaluyaluwanega, 'enega yaisigedi taudi yaluyaluwa nina 'ediya 'imiyami, sawesawediya be ona nidi sinonodi, ta wate simwalamwalatonidi. 14 *Ta esi 'abo nigeya, geya'abo sa'i simwalamwalatoni, manuna 'ediya 'aene yage kabakabaleya tuga. 'Enega nigeya sawesawediya be yage nidi simwalamwalatonidi, manuna Yaubada yaluyaluwana geya'abo 'igiegienuwa sabwalenidi. 15 Ta esi 'abo'ada yage maibo'adi tamwalamwalatonidi, to'ase bobo'ana ta to'ase to'umalina, 'enega nigeya 'ebweu yaita sawesawenaya be 'i'awa to'umaliyeda.

16 *Ona'ai'aila, nigeya 'ebweu yaita Yaubada 'ina nuwanuwa 'imwalamwalatoni be 'aene 'ida e'itena, ta 'abo'ada esiya Keliso 'ina nuwanuwa 'enega tanuwanuwa.

3

Yaubada 'ina topaisewao

* 2:1: 1 Ko 1:17 * 2:4: 1 Te 1:5 * 2:7: Kol 1:26 * 2:8: Lu 23:34; Gu 13:27 * 2:9: Ais 64:4
* 2:12: Yo 16:13 * 2:14: 1 Ko 1:18 * 2:16: Ais 40:13

1 *Ta tasigwao, nigeya kapekapeyana be mwalatoi 'ai'aila yasimana 'emiya, manuna yaluyaluwami nigeya simatumatuwa, ta 'imi nuwanuwa ma'etamo tuga me bale'u 'idi nuwanuwa nadigega. Manuna 'omi wae'ale tuga Keliso 'ana emisa 'enaya, 'atuwa gogama gidalidi nadigega. 2 'Enega nigeya sawesawemiya be masula ya'ebwa'emi, ta susu namo 'enega yae'enimi, manuna lowaenei ga batuwa nigeya sawesawemiya masula wa'a'ani. 3 Ona'ai'aila, 'imi bubuna ma'etamo tuga me bale'u nadigega, manuna 'etamo waegewagewana be wae'ipi'ipi tuga, 4 ta 'aimi wagwae, "Abo'ama Paulo 'ina boda." Ta 'aimi wate wagwae, "Abo'ama Apolosa 'ina boda." 'Imi ona getedi 'atuwa me bale'u 'idi ona.

5 Mwa'adega ga 'abo'agu be Apolosa manuma waegewagewana? 'Abo'ama topaisewa tuga 'Inapwana manuna. 'Inapwana nina 'ima paisewa 'i'ebwa'emaya dumadumadi be dumadumadi 'aguinuwedi, ga 'enega 'omi Keliso waemisena. 6 *'Abo'agu 'igu paisewa toasowa tuga, ta Apolosa to'ita'i'ita, ta Yaubada sa'i tauna 'ina waiwaiyega masula 'isusaila. 7 'Enega Yaubada taunamo tada tupu, ta 'abo'ama geya'abo. Manuna 'abo'ama toasowa be to'ita'i'ita. 8 'Enega ma'etamo 'ebweuna 'ebweuna 'ama maisa 'ada loba, nadigega 'ima etapewa 'ana sinabwa. 9 *Gete tuga Yaubada ma'ema 'ina bagulaya 'apaipaisewa, ta 'ina bagula nina nate 'omi tomotai, ta wate 'omi Yaubada 'ina anuwa.

10 Manuna Yaubada nina 'i'atenuwa 'ole'oleyegu, ga 'iesinuwegu 'aene 'ina to'abi anuwa, 'enega 'ola yasa'u 'ai'ailidi be 'enega 'aidi wate topaisewao 'ola nidi 'ediya sida 'abi, ta 'ilobwenedi be sida 'abi 'ai'aila.

11 *'Ida 'ola nina 'imiyami, tauna Yesu Keliso, 'enega nigeya sawesawenaya be mali 'ola tada etoolo, 12 ta esi 'ola nina etaninaya 'ida mwadale tasa'udi. 'Aina tomota 'idi mwadale bobo'adi sime'eme'edi, nadigega gewana nai sagumo nai kasikasi, ta 'aidi 'idi mwadale nenetadi sime'eme'edi, nadigega keipoki nai malakwa nai mulumulu. 13 *'Enega ma'etamo bwa'omatana 'ana 'asiyata 'enaya, 'ida 'Inapwana 'idi anuwao nidi 'idadadi be 'ida toodi, nai bobo'adi nai to'umalidi.

14 Be 'enega taudi si'abi bobo'ana 'adi pali sida 'ewa, 15 ta taudi 'idi 'abi to'umalina 'idi anuwa nidi 'igabu yauledi, ta tomota daisidimo 'i'etoseyedi, ta geya'abo sa'i 'ebweu wate 'idi gwegwe 'itupwatupwa.

16 *'Enega wada nuwa'i'isi 'aene 'abo'ada Yaubada 'ina Anuwa Tabu, manuna Yaubada Yaluyaluwana 'edaya 'imiyami. 17 'Enega 'abo yaisigedi Yaubada 'ina anuwa nina sigieto'umaliye, Yaubada wate 'ida gi-eto'umaliyedi, manuna 'ina anuwa 'esa'esasena ta taudi sigieto'umaliyena, ta 'ina anuwa nina 'abo'ada.

18 Geya'abo yaita 'oyo tauyo 'ukaboeyo 'aene 'oyo 'ebweu tosinasinapu, manuna 'abo bale'u gete 'ana sinasinapu namo 'umwalamwalatoni, 'ilobweneyo be mwalatoi nina 'uguitoyase, be 'enega mwalatoi 'ai'aila Yaubada 'enega 'uloba. 19 *Manuna sinasinapu gete bale'u 'enega 'atuwa euwauwa Yaubada matanaya. Manuna Buki Tabu 'ena 'ina simana gete nadigega 'igwae,

"Yaubada tosinasinapuyao 'i'onedi, be siesilae taudi 'idi gomanega."

20 *Ta wate 'igwae,

"Inapwana nina tosinasinapuyao 'imwalamwalatonidi 'aene sinuwanuwa besobeso."

* 3:1: Ib 5:12-13 * 3:6: Gu 18:4, 11, 27-28 * 3:9: Ep 2:20 * 3:11: 1 Pi 2:6 * 3:13: 1 Ko 4:5 * 3:16: 1 Ko 6:19 * 3:19: Yob 5:13 * 3:20: Sam 94:11

²¹ 'Enega geya'abo waonaona gagasa 'imi toanuganao nidi bale'uya manudi, manuna Keliso yage maibo'adi ni'atu 'i'ebwa'emi, ²² nadigega 'abo'agu be Apolosa ta Pita watei, 'isa'uma 'ami tolemao, ta bale'u wate maibo'ana 'i'ebwa'emi, ta wate yawasimi be 'imi mwawasa, ta wate yage maibo'ana tuta gete 'enaya ta tuta simeema 'ediya 'i'ebwa'emi, ²³ manuna 'omi Keliso 'ina tomotaiyao, be Keliso nina Yaubada 'enega.

4

Keliso 'ana tosimanao 'idi miyamwau manuna

¹ Ta esi 'abo'ama Keliso 'ina toguinuwao, manuna tetela nina Yaubada 'enega lowa kwaikwaiyina ta gete tuga ni'atu 'asimasimane 'emiya. ² 'Ima paisewa nina 'ena 'ilobwenena be 'ada paisewa bobo'ana. ³ 'Igu paisewa gete manuna, 'abo wa'awa bobo'anegu nai wa'awa to'umaliyegu, 'imi nuwanuwa nidi nai mali tomota 'idi nuwanuwa manugu, nigeza yage sinabwana 'eguya. ⁴ Ta wate 'abo'agu 'igu nuwena 'aene 'igu paisewa nina bobo'ana, ta esi nigeza yamwalamwalatoni 'ai'aili, nai bobo'ana nai to'umalina. Yaubada namo 'imwalamwalatoni.

⁵ 'Enega gete tuga geya'abo 'ebweu yaita gosenao 'ediya 'iesiesinuwa 'aene bobo'adi nai to'umalidi, manuna ma'etamo 'ida 'Inapwana 'imama be taunamo 'iloineda. Ta 'ina lina nina palupaluna, manuna 'ida nuwanuwa to'umalidi 'atedega Yaubada 'ida gieapwesedi be 'ida loineda, ta 'ida nuwanuwa bobo'adi wate 'ida gieapwesedi, be manudi 'ida 'awabobo'ana.

⁶ 'Ebe'ita gete 'abo'agu be Apolosa 'emega wada 'ita, be 'enega 'eda'eda bobo'ana geya'abo wapilipilisine, nai geya'abo waonaona gagasa 'imi toanuganao manudi, 'aene 'ebweu 'imi toanugana gosenao 'ibobo'ana sinedi. ⁷ 'Enega geya'abo wanuwawatu'e be 'aene gosemiyao wabobo'ana sinedi, manuna to'ase bobo'ana 'emiya simiyami, maibo'ana Yaubada 'enega walobena, 'enega geya'abo waonaona gagasa.

⁸ *'Ana 'ita nigeza bobo'ana manuna waonaona 'aene ni'atu waewaiwai, ga yage maibo'ana sawesawemiya, 'enega waelisowema. Ona'ai'aila, nuwanuwagu be wada ewaiwai be tapwalolo 'enega wada eesaesa, be 'enega 'omi be 'abo'ama tada eleleleya.

⁹ Ta esi gete tuga 'ana 'ita 'atuwa Yaubada 'ana tosimanao 'abo'ama miyamwau 'i'ebwa'ema, 'atuwa taudi yoniyonidi sabi loemwawasidi, ga 'enega aniloseyao be tomotaiyao be yage maibo'adi siduneduneyema, ¹⁰ ta 'ama 'ita 'atuwa uwauwama Keliso manuna, ta sa'i 'omi 'ami 'ita 'atuwa taudi Keliso 'ana tosinasinapuyao, manuna 'abo'ama nenetama ta 'omi waiwaimi, be ma 'ami 'amayaba, ta 'abo'ama sa'i ma ima omayamaya. ¹¹ *Tuta yauyauna ma 'ama botana be ma 'ama tona'a yapasa, be nigeza 'ama 'oamamo, be nigeza 'ima anuwamo wate, 'enega 'ama 'ita 'atuwa 'amiyamiya nanaewa.

¹² *Tauma nimamega 'apaipaisewa, ta 'abo yaisigedi si'awa to'umaliyema ona obobomega 'ae'isadi, ta wate 'eguma sigie'elouyaema 'a'alama'i'ita tuga. ¹³ Ta wate 'abo sigamwasowalema ma ima nuwabobo'ana, 'aegosigosiyantedi. Ona'ai'aila, 'abo'ama 'atuwa sumwana, 'enega tomota siguiguitoyasema.

¹⁴ Ona gete ya'etoladinawa nigeza sabi gieomayamayaemi, ta esiya sabi giepaepalumi 'atuwa natu'ai'ailligwao 'omi. ¹⁵ Ona'ai'aila 'ami toe'itao yau wawasae, Keliso 'ina 'eda'eda manuna, ta tebweugumo tuga tamami,

* 4:8: Et 3:17 * 4:11: 2 Ko 11:23-27 * 4:12: Gu 18:3; Lu 6:28

manuna tetela bobo'ana 'ana loguguya 'enega yame'emi Yesu Keliso 'enaya.
 16 *'Enega natugwao, yasida 'emiya be waetotowanegu.

17 *'Enega natugu Timoti yaetunenawa be 'igu emisa Keliso 'ena manuna 'ida simana 'emiya, nadigega toekalesiyao yae'itedi 'asa maibo'adi 'ediya, be 'enega geya'abo wanuwawuwa pupule. Timoti nina yaobobomena ta yaemisena, manuna 'Inapwana 'ina guinuwa 'enaya 'ietapewa wawasae, ga gete tuga 'iweewai 'emiya.

18 Ta esi 'aidi 'emiyega sinuwena 'aene 'abo'agu geya'abo yaweewa, 'enega sinuwawuwatu'e be sigagasa. 19 Nigeya! Ta esi 'abo 'ida 'Inapwana 'itatagwala, ma'etamo yalomanini be yawawa 'emiya, be taudi toga-gasa nidi yatoodi, nigeya 'aene 'idi onao namo 'ediyega, ta 'idi guinuwao wate ya'itadi, waiwaidi nai nenetadi. 20 *Manuna Yaubada 'ina 'ebeloina solanaya 'ina tomotai nigeya siona namo, ta esi 'ina waiwaiyega sipaipaisewa.

21 'Enega mwa'adega 'imi nuwanuwa? Ma igu lolina pa'alina yawawai, nai ma igu oboboma be ma igu bubuna nuwanega yawawa? Taumi waesinuwa.

5

Me Kolinita 'idi loegesi

1 'Imi to'umalina yanonona manuna 'ebweu tai 'emiyega tamana mwanena ma'iyana siloegesi. Loegesi nate to'umali wawasae. Taudi tomiya apwesa sena yauyauna 'ediya nigeya nadigega sida bubuna'esa. 2 'Enega geya'abo wanuwawuwatu'e, ta esi bubuna gete manuna wada dedoi, be tai nina to'umalina 'imi boda 'enega wada 'ausepale.

3 Gete tuga 'abo'agu yamiya 'edasolaya, ta esi 'igu nuwanuwa 'emiya 'imiyami, 'atuwa nadigega 'abo'agu ma'emi, 'enega toto'umalina nina 'ana lolina 'emiya yasimanenawa, nate 'ida 'Inapwana Yesu 'ana esanega.

4 *'Ana lolina nina gete nadigega, deliegogona waguinuwe 'ida 'Inapwana Yesu 'ana esanega, ta 'igu nuwanuwa wate ma'emi, be 'Inapwana Yesu 'ina waiwaiyega, 5 toto'umalina nina wa'ebwayae Seitani 'enaya be 'aene bwalana 'igieto'umaliye, be 'enega ma'etamo 'ida 'Inapwana 'ina 'asiyata 'enaya tai nina yaluyaluwana 'i'etoseye.

6 Ta geya'abo wanuwawuwatu'e, ta esi wada nuwa'i'isi 'aene 'abo to'umalina gidalina 'emiya 'imiyami, 'iabe maibo'ami 'igieto'umaliyemi. 7 *'Enega to'umalina nina 'emiyega wa'ausepale be waeboda bobo'ana, manuna Keliso 'ina mwawasega 'igie'esasemi. Ta Keliso nina tauna 'atuwa 'ida Ataona masulina bawena, manuna ni'atu manuda siloemwawasina. 8 *'Enega 'ida sagali nina tada guinuwe, nigeya ma ida bubuna kadekadelina ta to'umalina 'ediyega, ta esi ma ida bubuna bobo'ana ta palupaluna 'ediyega.

9 Lowa 'imi leta 'ebweu 'ena yasimana 'aene geya'abo toto'umalidi ma'emiyao waegosigosiya, 10 ta esi nigeya yaloiloina be 'aene toloyaweyao be tomatagwegweyao be to'ipwalao be tolonabwasuwao wae'idi'idiyedi, manuna bale'u gete 'enaya taudi nadigega yau wawasae, 'enega nigeya sawesawedaya taebesinedi.

* 4:16: Pi 3:17 * 4:17: Pi 2:22 * 4:20: 1 Ko 2:4 * 5:4: 1 Ti 1:20 * 5:7: Sia 12:21; Yo 1:29
 * 5:8: Sia 12:15

11 *Ta esi 'igu lolina 'emiya gete tuga be 'abo yaita 'iekalesiya ta 'iloyawe, nai 'ilomatagwegwe, nai 'ilonabwasuwa, nai 'i'enapa'ala, nai bwasi waiwai 'inumanuma, nai 'i'ipwala, geya'abo waegosigosiyane nai ma'emi wa'e'ai.

12 Ta 'abo'agu 'igu 'ebeloina toekalesiyao dimo 'ediya, ta geya'abo mali bodao 'ediya. 13 Manuna taudi ma'etamo Yaubada 'iloinedi, ta esi toloyawe nina 'ebweu 'imi boda, 'enega 'ilobwenena be waloine, be 'emiyega wapa'i.

6

Etala manuna

1 'Ebweu wate yage 'ebe omayamaya 'emiya 'imiyami, nate 'imi etala 'ediya toloinao nige ya totapwalolo 'ediya watautauya, ta esiya 'ilobwenemi toekalesiyao 'ediya watatauya.

2 Wada nuwa'i'isi 'aene 'abo'ada Yesu 'ana toemisao ma'etamo yage maibo'ana tada loinedi, 'enega sawesawemiya be yage gidalidi etala 'ediya wada loinedi. 3 Ma'etamo galewaya aniloseyao wate tada loinedi, 'enega gete tuga sawesawedaya be guinuwa bale'uya taloinedi.

4 'Enega geya'abo watautauya toloinao taudi nige ya siekaekalesiya 'ediya. 5 Nate yage 'ebe omayamaya. 'Enega 'abo yaita 'emiyega nuwanuwana be gosiyana ma'iyana sietala, 'ilobwenedi be 'ebweu tomwalatoi boda ekalesiya 'enega si'ebesa, be tauna etala nina manuna 'ida lolina. 6 Ta esi 'omi 'imi guinuwa nige ya palupaludi, manuna taudi nige ya Keliso 'ana toemisao matadiya waetaetala.

7 *'Omi toekalesiyao 'abo waetala, 'ana 'ita nige ya bobo'ana, ta 'eguma mwau 'emiya siapweapwesa, 'ilobwenemi be 'ami tokaboyao nidi wae'alama'i'itanedi ta geya'abo waetaetalaedi. 8 Ta esiya 'omi toekalesiyao tasimiyao ni'atu wakaboedi ta 'ediyega wa'ipwala. 9 *'Enega 'imi bubuna nadigega manuna geya'abo Yaubada 'ina 'ebeloina 'ena walugulugu, manuna toto'umalidi maibo'adi Yaubada 'i'etobodedi, nadigega tolonabwasuwao be toloyaweyao be loelata nina waine dimo ma'ediyao siguiguinuwe be tai dimo ma'ediyao siguiguinuwe, 10 be to'ipwalao be toloimatagwegweyao be tonuma bwasi waiwai be tolo'aegilao be tokaboyao.

11 *Manuna 'aimi lowa wabubuna nadigega, ta esi gete tuga Yaubada ni'atu 'i'utumi ga wa'esasemi, manuna 'ida 'Inapwana Yesu Keliso 'ana esanega, ta Yaluyaluwa Tabuna 'ina guinuwega, ni'atu 'igiepaepalumi.

Loelata manuna

12 'Ebweu ona yanonona, manuna 'aina tomota sigwae, "Bubuna maibo'ana kapekapeyana 'eguya." Ona'ai'aila sawesawedaya yage maibo'ana taguinuwedi, ta nate namo 'aina bubuna nige ya sida lemeda, manuna ma idi waiwai be sawesawenaya siyonida.

13 *Wada nuwa'i'isi masula manuna. Ona'ai'aila, masula gamwada manuna, ta wate gamwada masula manuna, ta esi ma'etamo masula be gamwada Yaubada 'ida loesawalidi. Ta bwalada Yaubada 'i'ebwa'eda nige ya loelata manuna, ta tauna esiya manuna, be tauna 'abo'ada manuda, 14 *be wate tauna 'ina waiwaiyega mwawasega 'ida gietoolo limada, nadigega 'ida 'Inapwana Yesu mwawasega 'igietoolo limena.

* 5:11: Ep 5:3, 7 * 6:7: Md 5:39-40; 1 Te 5:15 * 6:9: Ep 5:5; Et 22:15 * 6:11: Ta 3:3-7
* 6:13: 1 Te 4:3-4 * 6:14: Lo 8:11; 2 Ko 4:14

15 *Ooda nate Keliso welawela'anao, 'enega geya'abo yaita 'oyo toso-gala ma'iyayo wabubuna geyogeyoi. 16 *Manuna 'abo yaita tai toso-gala ma'iyana siloegesi nate ni'atu sie'ebweu, nadigega Buki Tabu 'isimana tubwe gete manuna, 'igwae, "Siteluwa sie'ebweu, 'atuwa tuga oodi 'ebweuna." 17 Ta esi 'abo 'ida 'Inapwana ma'iyayo wae'ebweu yaluyaluwami wate sie'ebweu.

18 'Enega 'ilobwenemi be loelata waguityase, manuna loelata nigeza nadigega mali bubuna to'umalidi. Ona'ai'aila, mali bubuna to'umalidi nigeza ooda sida gieto'umaliyedi, ta loelata esi ooda 'igiegie to'umaliyedi.

19 *'Enega wada nuwa'i'isi 'aene ooda Yaluyaluwa Tabuna 'ina anuwa, manuna Yaluyaluwa Tabuna nina Yaubada 'enega 'imai ga soladaya 'imiyami, 'enega geya'abo tauda taloiloineda, ta esi Yaubada 'ida loineda.

20 *Manuna ni'atu 'iemaisida, 'enega 'ilobweneda be ooda 'ediyega 'ana esana tada giesinabwa.

7

Ai manuna

1 Nuwanuwa nina ai manuna ni'atu 'igu leta 'enaya wasimanena, 'enega 'abo'agu yaeonami 'aene bobo'ana tuga 'abo me'olotodi geya'abo siaiai.

2 Ta esi nigeza sawesawemiya be maibo'ami nadigega waguiguinuwa'esa, manuna yau wawasae taudi weweloedi siguiguinuwa besobeso. 'Enega nai 'ilobwenemi wa'eloai be 'enega 'ebweuna 'ebweuna mamwanena, be geya'abo guinuwa besobeso 'isinasinabwa 'emiya.

3 Be 'enega me'olotomi mwanemiyao 'idi nuwanuwa wada muliyedi. Wate nadigega 'omi mewainemi mwanemiyao 'idi nuwanuwa wada muliyedi. 4 Manuna 'abo waine 'iai, nigeza sawesawenaya be tauna oona 'iloine, ta esiya mwanenana me'olotona 'iloina. Wate tai, nigeza sawesawenaya be tauna oona 'iloine ta esiya mwanena mewainena 'ida loine.

5 Ta wate geya'abo wa'eno'eno dumaduma mwanemiyao 'ediyega. Nate namo 'abo siteluwa 'emiyega 'idi nuwanuwa leleleya be 'asiyata nigeza yauna 'ediya sida sidasida Yaubada 'enaya be muliyega wate sida 'enoluwa limana, ta geya'abo wamiyamiya dumaduma wawasae, 'abona nai yalakwaiyao 'emiya siapwesa be 'ediyega Seitani 'itoo be 'imi ai 'igieto'umaliyedi.

6 'Abo nuwanuwami be waaai, bobo'ana, ta geya'abo yaloiloine 'aene maibo'ami wada ai, 7 manuna nuwanuwagu be 'aene geya'abo waaiai, nadigega 'abo'agu nigeza yaaiai, ta sa'i maibo'ada 'ida miya dumadumadi Yaubada ni'atu 'i'ebwa'eda, be 'aima 'amiyamiya weweloe ta ma ima gwausowala, ta 'aimi waaai.

8 'Enega 'omi weweloemi be kwabulao 'ami emataluwa gete, 'abo nigeza waaiai, nai bobo'ana be nadigega tuga wada miyami, 'abo'agu nadigega.

9 *Ta 'abo nuwanuwami be waaai, bobo'ana, wada ai tuga, be 'enega geya'abo yalakwaiya 'igiegie to'umaliyemi.

10 Ta 'omi toai 'Inapwana 'ina loina yasimana 'emiya 'aene geya'abo wasa'isa'ila. 11 Ta 'abo yaita waine mwanena lowa 'isa'ilena 'ina 'eda 'eluwa bobo'adi simiyami, nate 'abo waine nina tebweuna 'imiyami be geya'abo 'iaiai limana, ta bobo'ana wate 'abo 'iila limana mwanena 'enaya. Ta tai mwanediyao geya'abo sisa'isa'iledi.

* 6:15: 1 Ko 12:27 * 6:16: Nug 2:24 * 6:19: 1 Ko 3:16 * 6:20: 1 Pi 1:18-19 * 7:9: 1 Ti 5:14

¹² Gete wate 'aina nuwanuwa 'abo'agu 'eguyega, ta nigeya 'Inapwana 'ina loinega, nate 'abo yaita 'oyo me'olotoyo mwaneyo nigeya 'iemiemisa Yaubada 'enaya, ta 'ina nuwanuwa nadigega be ma'iyayo wamiyami tuga, geya'abo 'usa'isa'ile. ¹³ Wate nadigega 'abo 'ebweu waine 'oyo mwaneyo nigeya 'iemiemisa Yaubada 'enaya, ta nuwanuwana be ma'iyayo wamiyami tuga, geya'abo 'usa'isa'ile.

¹⁴ 'Abo yaita tai nai waine 'abo mwanena nigeya 'iemiemisa Yaubada 'enaya, ta esi ma'iyana tuga simiyami, 'iabe toemisa nina mwanena 'igiebobob'ane, ta 'enega natudiyao sena 'esasena 'ena simimiya. Ta 'abo sisa'ila, 'iabe natudiyao simiya to'umali. ¹⁵ *Ta 'abo yaita 'oyo mwaneyo nigeya Yaubada 'ena 'iemiemisa ta nuwanuwana be 'isa'ileyo, 'uda gisine ta geya'abo 'uegagale. Manuna Yaubada nuwanuwana be wamiya siwalowa, ta geya nuwana egewagewana. ¹⁶ *'Oyo tai nai waine 'etamo mwa'adega, mwaneyo 'ugiesana ile'ese, 'abo 'ugiyai?

'Iyaugwa! Nigeya tamwalamwalatoni, aga?"

'Ida 'ebemiya be 'ida 'ebe paisewa Yaubada 'iloiloinedi

¹⁷ *'Ida paisewa Yaubada ni'atu 'ieguyaiyena 'ebweuna 'ebweuna 'edaya, 'enega 'ebe paisewa nidi 'ediya tada miyami. Gete nadigega 'igu lina toekalesiyao sena maibo'ana 'ediya.

¹⁸ 'Abo yaita 'oyo goma Yudia ta me Yudia 'ida we'iwe'iyaya lowa sidabena* bwalamuya ga muliyega Yesu Keliso 'ena 'uemisa, geya'abo 'unuwanuwa mwau me Yudia 'ida we'iwe'iyaya nina manuna. Ta wate 'abo nigeya we'iwe'iyaya nina 'emuya, geya'abo 'ulodalodaba, ¹⁹ *manuna lodaba nigeya yage sinabwana, ta yage sinabwana esiya Yaubada 'ina loinao 'adi emamatana. ²⁰ Geya'abo 'imi miya nai 'imi paisewa bale'uya manudi wanuwauwa mwau, be 'aene nuwanuwami wasa'ugelasa. ²¹ 'Abo yaita 'oyo 'ebweu tai sinabwana manuna 'uguiguinuwa tuta nina 'uekalesiya, geya'abo 'unuwanuwa mwau 'imu paisewa daita nina manuna, ta esi 'eguma 'imu taubada nina ma'etamo 'itagwaleyo be 'uila 'imu 'asaya, bobo'ana 'uda ila tuga. ²² Ona'ai'aila, topaisewao bale'uya 'abo Keliso 'ena siemisa, Yaubada sawesawenaya 'idi to'umalinalao 'ediyega 'ili'amidi, ta wate tai sinabwadi 'abo Keliso 'ena siemisa, sida eto'ali'ei tauna manuna. ²³ Manuna Keliso nina 'iemaisida ga 'abo'ada 'ina bodao. 'Enega geya'abo watagwatagwalemi mali taubadao 'ediya.

²⁴ 'Enega gosegwao, geya'abo 'imi 'ebemiya nina waguiguitoyasedi. 'Abo to'ase 'imi 'ebemiya tuta nina Yaubada 'ibwauyemi ga waekalesiya, 'ebemiya nidi tuga 'ediya wada miyami, Yaubada ma'emi.

Taudi gomagweineyao be kwabulao 'adi lina

²⁵ Nigeya 'ebweu wate lina Yaubada 'i'ebwa'ebwa'egu gomagweineyao taudi nigeya siaiai manudi, ta esi 'iobobomegu ga nuwanuwa palupaluna 'i'ebwa'egu yage gete manuna. ²⁶ 'Enega tuta 'ebe esilae gete 'enaya 'ida 'ebemiya gete tuga 'ena tada miyami. ²⁷ Ta 'abo yaita 'oyo 'uaiya, mamwaneyo wada miyami tuga. Ta 'abo yaita 'oyo nigeya 'uaiyai, geya'abo wate waine 'u'ebe'ebese. ²⁸ Ta 'abo yaisigedi ni'atu siai nate nigeya loegesi, ta esi aiai nidi 'idi paisewa sinabwana, 'enega nuwanuwagu be yagie kapekapeyanemi.

* 7:15: Lo 12:18 * 7:16: 1 Pi 3:1-2 * 7:17: 1 Ko 7:24 * 7:18: daba nai lodaba: Nugana 17:10-14 'ena Yaubada Ebelaamo 'iloinena be 'aene tauna be natunao me'olotodi be tubunao me'olotodi 'idi yage bwaladi sida 'upwa yauledi, nate we'iwe'iyaya nai 'ebe 'inana sida guinuwe, ta 'ana mwalatoni taudi Yaubada 'ina tomotaiyao esiesinuwadi. * 7:19: Ga 5:6

²⁹ Manuna tuta mwauna bale'uya ni'atu 'iloselabena, 'enega 'omi aiai nimi 'ilobwenemi be wabubuna nadigega taudi nigeya siaiai. ³⁰ Ta 'omi todedoi wada bubuna nadigega taudi nigeya sidedoi, ta wate 'omi togwausowala wada bubuna nadigega tonuwamwau. Nadigega wate 'omi toegimwane wada bubuna nadigega gomagamabesodi, ³¹ *be wate geya'abo bale'u gete yagenao manudi wanuwauwau wawasae, manuna tuta gidalina be sisasawala be bale'u gete 'igugumwala.

³² 'Enega nuwanuwagu be geya'abo yage bale'u manudi wanuwauwau wawasae, ta esi wada bubuna nadigega taudi nigeya siaiai. Manuna taudi nigeya siaiai Yaubada 'ina guinuwa namo manuna sinuwauwau sinabwana, ta nuwanuwadi be 'Inapwana sida giegwausowali.

³³ Ta taudi aiai nidi bale'u yagenao nuwanuwadi be 'aene 'ediyega mwanediyao sigiegwausowalidi. ³⁴ 'Enega nigeya kapekapeyana be 'eda 'eluwa nidi 'ediyega sitautauya.

Ta wate gomagweineyao be iine taudi nigeya siaiai, sawesawediya be Yaubada manuna sinuwauwau sinabwana, be 'enega bwaladi ta yaluyaluwadi sida gie'esasedi, ta esi aiai nidi sinuwauwau yage bale'u manudi be 'aene 'ediyega mwanediyao sigiegwausowalidi.

³⁵ 'Igu simana gete 'enega nigeya ai ya'eto'etobode, ta esi sabi lememi, be Yaubada 'ina guinuwa 'ediya wada guinuwa 'ai'aila, ta geya'abo mali yage manudi wanuwauwau.

³⁶ 'Abo yaita tai natuna gomagweinena 'iegagale be geya'abo 'iaiai, ta esi 'abo natunana 'inuwamwau, manuna ni'atu 'iewaine ta nuwanuwana be 'ebweu tai ma'iyana siai, tamana 'ida tagwala tuga 'idi ai manuna, manuna ai nigeya yage to'umalina.

³⁷ Ta esi 'abo tai 'inuwapa'ali be 'aene natunana geya'abo 'iaiai ta 'abo natunana sawesawenaya be 'ialama'i'itana be geya'abo 'iaiai, ta wate 'abo nigeya yaita 'ediyega 'inuwauwau mwau 'etoboda gete manuna, nate bobo'ana wawasae, 'abo gomagweine nina geya'abo 'iaiai. ³⁸ 'Enega 'abo yaita 'ina gomagweine 'itagwale be 'iai nate bobo'ana, ta 'abo 'iegagale nate bobo'ana wawasae.

³⁹ *Ta 'abo yaita waine aiai nina ni'atu mwanena ma'iyana sie'ebweu ta 'abo tai 'imwawasa, waine nina sawesawenaya be 'iai limana. Nate namo 'ilobwenena be Yaubada 'ina tai 'ebweuna ma'iyana siai. ⁴⁰ Ta esi yanuwena 'aene 'abo waine nina tebweuna 'imiyami, be geya'abo 'iaiai limana, nate bobo'ana wawasae. Ta nai Yaubada Yaluyaluwana 'ina nuwanuwauwau gete nadigega.

8

Masula nina tomota si'ebwa'ebwaya 'ebe bwagobwago kabokaboyao 'ediya

¹ 'Ebweu wate enaida 'igu leta 'enaya ni'atu wasimanenaya, nate masula nidi tomota si'ebwa'ebwaya 'idi 'ebe bwagobwago gulewa nai kaiwe 'ediya. Yage nidi 'idi kabo wamwalamwalatoni, ta sa'i geya'abo wanuwauwauwau 'imi sinasinapu nina manuna, ta 'ilobwenemi be goseda maibo'adi 'atemiyega wada obobomedi, manuna oboboma yage sinabwana, ta mwala-toi esi nigeya yage sinabwana.

² 'Enega 'abo tanuwena 'aene 'abo'ada tosinasinapu, nate nigeya tasinasinapu 'ai'aila, ³ *ta esiya 'abo Yaubada taobobome, 'abo'ada Yaubada 'imwalatonida 'aene bobo'ada.

* 7:31: 1 Yo 2:17 * 7:39: 2 Ko 6:14 * 8:3: Yo 14:23

⁴ 'Enega mwa'adega masula nina tomota si'ebwa'ebwaya 'idi 'ebe emisa kabokaboyao 'ediya? 'Ebe bwagobwago kabokaboyao getedi nigeya 'ebe emisa 'ai'aila, manuna Yaubada namo tebweuna 'imiyami, ta mali 'ebe emisao yage besobeso tuga.

⁵ Ta tomota yaudi sinuwena 'aene 'ebe emisao nai yaubadao yaudi galewaya ta bale'uya simiyami. ⁶ *Ta 'abo'ada Yaubada taemise 'aene Tamada nina, ta tebweuna namo, ga yage maibo'adi 'ibubudi, ta wate 'abo'ada 'ibubuda, tauna manuna. Ta wate 'ida 'Inapwana taemisena 'aene tebweuna namo, Yesu Keliso, ta Keliso nina 'enega 'abo'ada Yaubada 'ibubuda, ta wate yage maibo'adi 'ibubudi.

⁷ 'Abo'ada 'ida emisa pa'alina, ta sa'i 'aina toekalesiyao 'idi emisao nenetadi, manuna sienuwanaluwa 'aene mali 'ebe bwagobwago wate 'ebe emisa 'ai'aila, 'enega 'abo tomota nidi 'ebe emisa kabokaboyao 'adi masula si'a'ani 'iabe simatauta 'ediya.

⁸ Ta esi wada nuwa'i'isi 'aene nigeya masula 'enega Yaubada 'ida giebob'aneda, manuna nigeya 'ebweu wate masula yaluyaluwada 'ida giebob'anedi, nai 'ida gieto'umaliyedi. ⁹ *'Enega masula maibo'ana sawesawenaya be ta'enidi ta esi wada nuwa'i'isi be geya'abo 'ami masula 'eto'etobodana 'ediyega toekalesiyao nenetadi wagiegie be'uyedi.

¹⁰ Manuna 'abo yaita 'oyo ma imu mwalatoi 'umwalamwalatoni 'aene mali 'ebe emisao nidi yage besobeso, ta nigeya 'ebweu 'idi waiwaimo, 'enega 'abo 'adi masula 'eto'etobodana 'u'a'ani, be tasiyo 'ebweuna ma ina emisa nenetana 'i'itayo, 'iabe tauna wate 'i'a'ani, ta esi ma ina matauta.

¹¹ Ona'ai'aila, 'oyo ma imu mwalatoi, ta esi 'imu mwalatoi 'enega ma'etamo tasimuna nenetana 'ugieto'umaliye. 'Enega wada nuwa'i'isi 'aene Keliso 'imwawasa tasimina nenetana sabi 'etoseyena. ¹² 'Enega 'abo tasimina nenetana wagiabe'uye, nate 'imi logesi Keliso 'enaya.

¹³ *Ta 'abo'agu sa'i geya nuwagu be 'ebweu tasidai yagiabe'uye, 'enega masula nidi yaguitoyasa 'ai'ailidi, be geya'abo yalotolotodi, 'abona nai 'ediyega tasidao yagi be'uyedi.

9

Keliso 'ana tosimanao 'idi bubuna

¹ *Geya'abo tomota sitootoo be siloinegu, nai silomulomugiyegu, ta esi wanuwa'i'isi 'aene 'abo'agu 'Inapwana Yesu 'ina toguinuwa 'ebweu, ga 'Inapwana nina ni'atu ya'itena, ga tetelina wate 'emiya yasimanena, ga waemisena, ² *'enega wamwalatonigu 'abo'agu Yesu 'ana tosimana 'ai'aila. Ta 'aina tomota silomugiyegu 'abo'agu nigeya Yesu 'ana tosimana. Ta nigeya! 'Omi wada nuwa'i'isi 'abo'agu 'igu loguguyega 'ida 'Inapwana 'enaya 'imi emisa wasa'una.

³ 'Enega gete nadigega yada ona'esa 'agu tolomugiyao 'ediya, ⁴ 'aene 'abo'agu Keliso 'ana tosimana 'ai'ailao nadigega. Manuna taudi 'adi masula be 'adi bwasi wa'ebwa'ebwa'edi, 'enega 'ilobwenena be 'abo'agu wate nadigega wada 'ebwa'egu. ⁵ Ta wate taudi tosimanao nidi be 'ida 'Inapwana Yesu tasinao be Pita wate, 'idi sakowasi 'ediya mwanediyao si'au'ewedi ta wa'ita'i'isidi, 'enega 'abo'agu wate 'abo yada ai be mamwanegu 'ada sakosakowasi, 'ilobwenena be ma'iyagu wada 'ita'i'isima.

⁶ Ta 'abo'agu be Banaba nigeya sa'i 'emaya nadigega wada guinuwa'esa, manuna 'abo'ama tauma 'a'ita'i'isima 'ima guinuwa 'ana maisa 'ediyega.

* **8:6:** Ep 4:6; Yo 1:3 * **8:9:** Lo 14:13-15 * **8:13:** Lo 14:21 * **9:1:** Gu 26:16 * **9:2:** 2 Ko 3:2-3

⁷ 'Ebweu enaida yada enaidemi be wada nuwanuwa manuna. Enaida nina gete: Tolosaiyao mane 'enega 'adi 'ita'i'ita silobalobadi? Gabemani 'ediyega, nai taudimo tuga 'ediyega? Wate 'ebweu 'igu enaida: 'Abo tai oine 'iasoi, ta sesoi 'ana tutaya, mwa'adega 'iabe uwana 'i'a'ani nai nigeaya? 'Ebweu wate 'igu enaida: Mwa'adega 'abo tai ma ina baweyao 'i'ita'i'isidimo tuga ta nigeaya 'ebweu 'ida ununa 'ina sagali manuna, to'ase 'ina 'ita'i'ita 'ana bobo'ana?

⁸ 'Ebe'ita getedi 'ida 'asega, ⁹ *ta Mosese 'ina loina ma'iyana sieleleleya, 'igwae, "Abo bulumakau witi solanaya 'ipaipaisewa, 'ilobwenena be witi nidi 'ediyega 'ida 'e'ai." Yaubada nigeaya 'inuwanuwa sinabwana bulumakau manudi, ¹⁰ ta esi 'ionaona 'ina topaisewao 'abo'ada manuda. 'Enega loina gete 'isa'una be 'ada emisa be 'aene 'ima paisewa 'ediyega 'ama masula 'ada loba, nadigega taudi todauna be wate tosesoi siemiemisa be masula nidi 'idi bagulega sida 'e'ai.

¹¹ *'Abo'ama wate nadigega yaluyaluwami 'adi masula ni'atu 'adaunina 'emiya, 'enega 'ilobwenemi be bwalama 'adi masula wa'ebwa'ema. ¹² Manuna mali tosimanao wae'enidi, 'enega 'ilobwenemi be wada e'enima wate, ta tuwa tuga 'a'alama'i'itana sinabwana, manuna 'abona nai 'aopa'ala 'emiya be Keliso tetelina wasinali.

¹³ *Ta wate Anuwa Tabu 'ana topaisewao wada nuwa'i'isidi. Taudi tomota 'idi 'ebwayadaitao 'ediyega 'adi masula silobaloba, ta wate totaliyao 'adi masula manuna yobai nidi 'ebe taliya 'enaya siunuunudi 'ediyega si'ewa'ewadi. ¹⁴ *Yaubada 'ina loina gete nadigega be 'aene Yesu Keliso tetelina 'ana tosimanao 'adi masula sida lobadi 'idi paisewao 'ediyega.

¹⁵ Ta esi nigeaya yaeonami be wae'enigu, ta wate geya'abo 'imi leta gete ya'eto'etoladi be 'aene wae'enigu. Geya'abo yaonaona masula manuna. 'Abo botanega yamwamwawasa, gete bobo'ana, manuna geya nuwagu be 'ami masula ya'ewadi. ¹⁶ 'Igu paisewa gete tetela bobo'ana 'ana simana manuna, ta nigeaya 'aene paisewa gete 'enega 'agu tupu yada loba, manuna gete 'igu paisewa tuga, ga 'ilobwenegu be yada guinuwa. Ta 'eguma yaguitoyasa 'iabe mwau sinabwana 'eguya 'iapwesa.

¹⁷ Yaubada 'agu loina gete 'isa'una 'igu paisewa manuna ta nigeaya 'abo'agu taugu 'igu nuwenuwega, 'enega geya'abo maisa ya'ewa'ewa paisewa nina manuna. ¹⁸ Nate namo yagwausowala tuga manuna tetela bobo'ana 'emiya ya'ebwayadaita, ta esi geya'abo yanuwanuwa e'isa manuna. ¹⁹ Ta wate geya'abo tomota 'agu loina sisa'usa'u, ta esi tomota yauyaudi manudi yaguiguinuwa be yada 'etoseyedi. ²⁰ 'Enega yabubuna me Yudia 'idi bubuna nadigega be 'enega 'aene me Yudia yada lemedi, ta taudi Mosese 'ina loina simuliyena, 'abo ma'egwao 'amiyami yabubuna taudi nadigega be 'aene yalemedi, ta esi 'ateguyega geya'abo loina nina 'enaya yatagwatagwala. ²¹ Ta wate taudi Mosese 'ina loina nigeaya simwalamwalatoni, 'eguma ma'egwao 'amiyami, yabubuna taudi nadigega be 'aene yalemedi, ta esi geya'abo 'agu loina Keliso 'enega yale'oa'le'oa. ²² Ta wate 'abo taudi 'idi emisa nenetana ma'egwao 'amiyami, yabubuna taudi nadigega be 'aene yalemedi. 'Enega tomota maibo'adi ma'egwao manudi yatoo waiwai be yapanaitedi be 'enega 'aidi 'ediyega 'etoseyana sida loba Keliso 'enega. ²³ 'Igu paisewa gete tetela bobo'ana manuna, be 'aene 'omi ma'egwao 'etoseyana tada loba tetela nina 'enega.

* **9:9:** 2 Loi 25:4; 1 Ti 5:18 * **9:11:** Lo 15:27 * **9:13:** 2 Loi 18:1-3 * **9:14:** Md 10:10; Ga 6:6

24 *Ta wada nuwa'i'isi 'abo epili 'enaya maibo'adi siepiepili, ta esi 'ebweuna namo 'ediyega 'inugana, 'enega 'ilobweneda be tatoo waiwai be tada nugana.

25 *Ta yaisigedi taudi bale'uya sitoo waiwai, ta sie'alama'i'itana 'idi toona 'enega, be 'aene pali sawasawalina sida loba, ta esi 'abo'ada tatoo waiwai be pali miyamiya atayana galewega tada loba.

26 Gete manuna yapili waiwai, nai yaetapepa waiwai, ta geya'abo yaetapepa besobeso. 27 'Enega bwalagu yaloina pa'alena be 'enega geya'abo yada bubuna besobeso, 'abona nai 'igu loguguya mali tomota 'ediya mulinaya 'abo'agu yabebe'u.

10

Bwagobwago mali 'ebe emisao 'ediya

1 *Gosegwao tubudao wada nuwa'i'isidi 'aene lowaenei tuta nina sena mwatui daitaya sitautauya, ta pwana 'enega Yaubada 'ianuganedi, ga wate ola solanaya 'idi 'eda 'iguinuwenaga 'enega siabala mali esenaya.

2 'Enega pwana be ola 'ediyega 'idi bapitaiso silobena 'aene Mosese 'ana tomuliyao, 3-4 **ta wate 'adi masula be 'adi bwasi maibo'ana galewega silobena yaluyaluwadi manuna, ta 'adi bwasi si'ewa'ewa gulewa 'ebweu 'enega, ta gulewa nina galewega ma'edi sitautauya, 'ana esana Keliso.

5 *Ta esi Yaubada nigeza 'igwaugwausowala tubudao nidi manudi, 'enega mitawa nina 'enaya yaudi simwawasa, ga kokowadi nada siebesinedi.

6 Ta taudi 'ebe'ita 'edaya be 'aene geya'abo to'umalina manuna tanuwanuwa, 7 *ta wate geya'abo tabwagobwago mali 'ebe emisao 'ediya, nadigega taudi mitawaya siguinuwenaga. Buki Tabu 'ena taudi manudi 'isimana, 'igwae, "Tomota nidi simiyatowa ga si'e'ai ta sinumanuma, ga muliyega sitoolo ga siguinuwa besobeso." 8 *Ta wate siloeloelata, 'enega 'asiyata 'ebweuna 'enaya site tuweniti tili tausani 'ediyega Yaubada 'iloemwawasidi. Gete 'ebe'ita 'edaya be 'aene geya'abo taloeloelata.

9 *Ta wate Yaubada 'ana 'oata'oata sisa'una ga mwata 'enega 'iloemwawasidi. Getei 'ie'itida 'aene geya'abo 'abo'ada wate nadigega taguiguinuwa'esa. 10 *Ta wate Yaubada silomugiyena, ga 'enega 'ebweu anilose 'ietunenama ga 'igieto'umaliyedi 'idi lomugi nidi manuna. 'Ebe'ita gete 'edaya be 'aene geya'abo talomulomugi. 11 *'Ebe'ita nidi getedi maibo'adi Buki Tabu 'ena si'etoladidi be 'aene gete tuga 'abo'ada 'epata auwauda e'isa nidi mwaudi tada nuwa'i'isidi, be geya'abo loegesi nidi taguiguinuwedi.

12 'Enega 'abo yaita 'oyo 'unuwenaga 'aene ma imu waiwai 'utootoolo, 'uda 'ita'i'isiyo be geya'abo 'uneeneta, 13 *manuna 'ebe toona nidi 'ediyega Seitani 'itootoomi, maibo'ada wate 'itootooda nadigega, ta esi Yaubada 'ina lolina 'isa'una be geya'abo Seitani 'itootoo wawasaeda, ta 'abo ta'alama'i'ita 'iabe 'eda bobo'ana 'ie'itada be 'enega 'ebe toona nidi taewaiwai sinedi.

14 Gosegwao, nuwanuwagu sinabwana be mali 'ebe emisao waguitoy-asedi. 15 'Omi ma imi mwalatoi, 'enega 'igu ona gete manuna wada nuwanuwa sinabwana. 16 *Manuna 'eguma sakalamenti manuna talok-agutoki Yaubada 'enaya be tanunuma, nate Keliso lalanega 'igiebobo'aneda

* 9:24: Pi 3:14 * 9:25: Ye 1:12 * 10:1: Sia 13:21, 14:22-29 * 10:3-4: Sia 16:35 * 10:3-4: Sia 17:6 * 10:5: Num 14:26-30; Ib 3:17 * 10:7: Sia 32:6 * 10:8: Num 25:1-2 * 10:9: Num 21:5-6 * 10:10: Num 16:41, 49 * 10:11: Lo 15:4 * 10:13: Ib 4:15 * 10:16: Md 26:26-28; Lo 12:5

be Keliso ma'eda tae'ebweuna. Nadigega beledi, 'abo tagitomwa be ta'a'ani, beledi nina 'enega Keliso ma'eda tae'ebweuna, manuna tauna oona tae'ani.

¹⁷ Beledi nina 'ebweuna 'enega maibo'ada ta'e'ai, 'enega Keliso oona 'enaya taeboda 'ebweuna. ¹⁸ Nadigega tuga me Isileli yauyaudi 'idi taliyao siunudi Yaubada manuna ga si'enidi, 'enega Yaubada ma'edi sieboda 'ebweuna.

¹⁹ *Ona'ai'aila, masula nidi taudi tomiya apwesa si'ebwa'ebwaya mali 'ebe emisao 'ediya, ta wate 'idi 'ebe emisao nidi, nai kaiwe nai gulewa, yage besobeso tuga, ta nigeaya 'idi waiwaimo. ²⁰ Ta wate guinuwa nidi taudi tomiya apwesa yage nidi manudi siguiguinuwa, nigeaya Yaubada manuna sinuwanuwa, ta esi Taumudumudulele magosenao manudi. 'Enega geya nuwagu be mali 'ebe emisao manudi waguiguinuwa, 'abona nai Taumudumudulele gosenao ma'emiyao waeboda 'ebweuna.

²¹ *Nigeaya 'ana 'ita bobo'ana 'eguma 'Inapwana 'ana keiga 'enega wanumanuma be 'ina 'ebe 'e'ai 'enega wa'e'ai ta wate Taumudumudulele 'ina guinuwa waguiguinuwedi, ²² manuna 'Inapwana 'atena wagiegie dededoni. 'Inapwana nina Toewaiwai sana, 'enega geya'abo tagiegie gamwasowali, 'abona nai 'ipe'uda.

Masula nidi mali 'ebe emisao manudi.

²³ Yage maibo'adi sawesawedaya be taguinuwedi, ta 'aina yage geya'abo silemelemeda. ²⁴ *'Enega 'ilobweneda be guinuwa nidi taguinuwedi goseda 'adi lema manuna, ta esi geya'abo 'abo'ada tauda 'ada lema manuna. ²⁵ *'Enega 'abo yobai esiyona mali tomota 'ediyega wagimwane, geya'abo waenaenaida esiyo nina manuna, ta esi wada 'ani tuga, be geya'abo wanuwanuwa to'umalina to'ase lowa masula nina 'ena siguinuwena. ²⁶ *Manuna bale'u maibo'ana ta wate yage maibo'ana bale'uya Yaubada 'ina 'ebe loinao.

²⁷ Ta 'abo tomiya apwesa 'ebweu 'ibwaueyeyo be 'utatauya 'ina anuwaya be 'amu masula 'isa'u manuyo, tuga 'u'a'ani, ta geya'abo 'uenaida to'ase lowa 'iguinuwena masula nina 'enaya, be 'enega geya'abo wanuwanuwa mwau manuna. ²⁸ Ta esi 'abo yaita 'isimana masula nina manuna be 'emiya 'igwae, "Taudi 'idi guinuwa Taumudumudulele manuna masula nate 'enega siguinuwena," geya'abo masula nina 'u'e'ani, 'abona nai tauna tosimana nina 'inuwanuwau, nai 'imatata, 'enega 'oyo wate 'uda nuwanuwau, ²⁹ nigeaya tauyo 'imu matauta 'enega, manuna 'oyo nigeaya Taumudumudulele 'umatamataute, ta esi tosimana nina 'ina matautega.

Ta 'aina tomota sigwae, "Geya'abo 'agu loina wasa'usa'u taudi toneneta 'idi nuwanuwa manuna, ³⁰ ta wate geya'abo taudi silomulomugiyegu. 'Agu masula nina manuna ni'atu yalokagutoki Yaubada 'enaya, ta nigeaya 'ebweu wate 'ana to'umalina 'eguya 'imiyami."

³¹ *Taudi 'idi ona 'ana e'isa gete, 'aene 'ilobweneda be 'ida guinuwa maibo'ana, nai 'ida 'e'ai, nai 'ida numa, nai to'ase wate, 'ediyega Yaubada 'ana esana tagie sinabwa. ³² *'Enega geya'abo mali tomota wagiegie nuwanuwayedi, nai me Yudia, nai taudi nigeaya me Yudia, nai Yaubada 'ina toekalesiyao, ³³ *nadigega 'abo'agu yatootoo be 'aene geya'abo taugu 'igu nuwenuwega yaguiguinuwa, ta esi to'ase tomota 'idi nuwanuwa nadigega yada guinuwe tuga, be sida gwausowala, be 'enega 'adi 'etoseyana sida loba Yaubada 'enega.

* 10:19: 1 Ko 8:4 * 10:21: 2 Ko 6:15-16 * 10:24: Lo 15:12 * 10:25: 1 Ko 8:4-13 * 10:26: Sam 24:1 * 10:31: Kol 3:17 * 10:32: Lo 14:13 * 10:33: 1 Ko 9:20-22

11

1 'Ilobwenemi be 'igu bubuna gete waetotowane, nadigega 'abo'agu Keliso 'ina bubuna yaetotowanena.

Iine 'idi iyala tapwalolo 'enaya

2 Kagutoki gosegwao, manuna e'itao nidi ya'ebwa'emi ni'atu wanuwa'i'isidi ta wagiyaide. 3 'Enega nuwanuwagu be wada mwalatoni 'aene Keliso me'olotoda 'ida 'Inapwana, ta esi iine 'idi 'inapwanao nate mwanediyao, ta Keliso 'ina 'Inapwana Yaubada.

4 'Abo tai ma 'ana peyaula 'isidasida nai 'iloguloguguya nate 'ebe omayamaya 'ina 'Inapwana Keliso 'enaya.

5 Ta 'eguma waine madeba daisina 'isidasida nai 'iloguloguguya, nate wate 'ebe omayamaya 'ina 'inapwana, tauna mwanena, 'enaya. Ona'ai'aina, 'ana 'ita to'umalina nadigega 'abo 'uya'uyana maibo'ana kolikolina. 6 Manuna 'abo waine geya'abo debana 'i'au'aukabobo, 'uya'uyana wada 'upwa be 'iomayamaya debana kolikolina manuna, 'enega 'ida 'aokabobo be 'ana 'ita bobo'ana tapwalolo 'enaya.

7 *Tapwalolo solanaya tai nigeya sawesawenaya be debana 'i'aubwasa, manuna tai 'ana 'ita Yaubada nadigega, ta wate 'ana tupu Yaubada 'ana tupu nadigega, ta waine 'ana tupu tai 'ana tupu nadigega. 8 *Manuna nigeya gimitai waine 'enega 'iapweapwesa, ta esi waine tai 'enega 'iapwesama.

9 *Ta wate Yaubada tai nigeya waine manuna 'imwelumwelului, ta esi waine tai manuna 'imweluluina. 10 'Enega iine 'ilobwenedi be debadi si'aokabobodi tapwalolo 'ana tuta 'enaya, be iine nidi 'idi ematamatana mwanediyao 'ediya aniloseyao sida 'ita.

11 Ta esi 'abo 'Inapwana 'ina 'eda tamulimuliye nigeya sawesawenaya be waine tebweuna 'iloiloina nai tai tebweuna 'iloiloina, 12 manuna waine tai 'enega 'iapwesa ta tai waine 'enega 'itubuwa, ta maibo'ada Yaubada 'enega taapwesa.

13 'Enega wada nuwa'i'isi, 'abo waine madeba daisina 'isidasida Yaubada 'enaya, mwa'adega 'ana 'ita, bobo'ana nai to'umalina? To'umalina aga?

14 Maibo'ada bale'uya tamiyami, 'abo tai ta'ita 'uya'uyana dudulana, 'ana 'ita waine nadigega, nate 'ebe omayamaya, 15 ta 'abo iine 'uya'uyadi dudulana nate 'adi 'ebe tupu, be wate debadi 'ana 'ebe 'aubwasa.

16 'Ada loina gete nadigega, ta nigeya 'ebweu wate mali loina toekalesiyao maibo'ada 'edayo, 'enega geya'abo 'ebweu yaita loina gete manuna 'ionaonaila.

'Inapwana 'ina 'e'ai tabu manuna.

17 'Ebweu wate 'imi bubuna manuna nigeya yagwaugwausowala, nate nigeya bobo'ana, 18 *manuna 'aina tomota sieonegu 'aene 'imi deliegogona 'ediya waweyaweyalimi mali boda be mali boda 'ediya, 'enega tupwana 'idi ona yaemisena. 19 Ta 'imi eweyaweyala 'ana bobo'ana nate 'aene yaisigedi taudi toekalesiya 'ai'ailao ta'inanadi.

20 Ta wate 'imi deliegogona 'ediya 'abo 'inapwana 'ina 'e'ai tabu wae'ani 'ana 'ita nigeya bobo'ana, 21 manuna 'aimi taumi 'ami masula wa'e'ai, ta 'aidi gosemiyao ma 'adi botana, ta wate 'aimi wa'e'ai be wanumanuma sinabwana 'enega waekaekabaleya. 22 'Enega 'ilobwenemi be taumi 'imi anuwa 'ediya wa'e'ai be wanuma, ta geya'abo Yaubada 'ana tapwalolo wagiegie to'umaliye, ta wate taudi gomagamabesodi wagiegie omayamayaedi. Gete manuna geya'abo yatuputupumi.

* 11:7: Nug 1:26-27 * 11:8: Nug 2:21-23 * 11:9: Nug 2:18 * 11:18: 1 Ko 1:10-12

²³ 'Ida 'Inapwana Yesu 'ina 'e'ai 'ana mwalatoi ni'atu 'ie'itegu ga 'abo'agu yae'itemi, nate boiboi nina Yudasa 'isipupuyena, Yesu nina beledi 'i'ewena, ²⁴ ta 'ilokagutoki Yaubada 'enaya ga 'igitomwena, ta 'igwae, "Gete oogu 'omi 'ami 'etoseyana manuna. 'Enega gete nadigega wada guinuwa'esa 'agu 'ebe nuwa'i'ita manuna." ²⁵ *'Enega si'e'ai ga 'igumwala, ta keiga wate Yesu 'i'ewena, ta 'igwae, "Keiga gete loina auwauna manuna, ta loina nina auwauna lalaguyega yagie apwesenama. 'Enega ma'etamo 'abo to tuta 'ediya wanumai wada nuwa'i'isigu."

²⁶ 'Enega beledi nina 'ana 'e'ai be keiga nina 'ana numa 'ediyega 'Inapwana 'ina mwawasa manuna tae'itae tuta maibo'ana, be 'ana laba 'iila limanama.

²⁷ Ta 'abo yaita masula nina 'i'e'ai besobeso nai 'Inapwana 'ina keiga nina 'enega 'inuma besobeso, tai nina nate 'ina to'umalina, manuna 'ida 'Inapwana bwalana be lalana 'ediya 'iguinuwa besobeso. ²⁸ *'Enega 'abo nuwanuwada be 'Inapwana 'ina 'e'ai ta'a'ani, nugana 'ida bubuna manuna tada nuwanuwa, be wate tada giepaepaluda, be muliyega masula nina ta'a'ani, ta wate keiga nina 'enega tanunuma. ²⁹ Manuna 'eguma yaita 'i'e'ai besobeso nai 'inuma besobeso, ta nigeya 'inuwanuwa Keliso bwalana manuna, ma'etamo 'ana loina 'ida loba. ³⁰ Gete 'alena 'enega 'ami le'oasao be 'imi nenetao tupwana yaudi siapweapwesa 'emiya, ta wate 'aina 'ami bodao ni'atu sikwaiya.

³¹ 'Enega 'ilobweneda be 'ida bubuna tauda tada giebobob'enedi, 'abona nai Yaubada 'ida loineda. ³² *Ta esi 'abo tuta gete 'enaya Yaubada 'iloineda, nate 'igiepaepaluda, be 'enega ma'etamo bwa'omatana 'enaya geya'abo me bale'u ma'edao 'iloiloineda.

³³ Gosegwao, 'abo tuta nina 'Inapwana 'ina 'e'ai wa'a'ani, gosemiyao wada yamwadi be si'e'ai nugana, be muliyega 'omi. ³⁴ Ta 'abo yaita 'ibotanaya, 'ina anuwaya nada 'ida 'e'ai nugana, be 'enega geya'abo 'i'e'ai sinabwana tapwalolo solanaya, 'abona nai Yaubada 'igamwasowalemi 'imi tapwalolo 'ana 'ita to'umalina manuna.

Nate namo, loina gete manuna. Ta esi 'aina 'ami loina wate simiyami, 'enega 'abo tuta nina yawawai 'emiya, loina nidi yada giepaepaludi 'emiya.

12

Yaubada 'ina eguyai yaluyaluwada manudi

¹ Gosegwao, nuwanuwagu be Yaubada 'ina eguyai yaluyaluwada manudi yali'ami be wada mwalatoni. ² Manuna lowa sena guguyoi 'ena wamiyami ta mali 'ebe bwagobwagoyao 'ediya watagwatagwalemi, taudi nigeya sawesawenaya be siona, ta sikabokaboemi. ³ Ta esi gete tuga 'abo yaisigedi 'omi Yaubada Yaluyaluwana 'emiya 'imiyami, geya'abo Yesu walo'alo'aegile, ta esi wada 'awa'Inapwane, manuna nigeya 'ebweu yaita sawesawenaya be Yesu 'i'awa'Inapwane 'abo nigeya Yaluyaluwa Tabuna 'ena 'imiyami.

⁴ Yaluyaluwa Tabuna nina 'ebweuna namo, ta esi 'ina eguyai 'edaya dumadumana be dumadumana. ⁵ 'Ida 'Inapwana nina wate 'ebweuna namo, ta esi 'ina paisewa taguiguinuwedi dumadumana be dumadumana, ⁶ ta 'aledi 'ebweuna namo tuga, nate Yaubada, manuna tauna yage maibo'adi 'adi guinuwa'o 'igieapwesedi.

⁷ *Ta Yaluyaluwa Tabuna 'ina eguyai 'ebweuna 'ebweuna 'edaya nate maibo'ada 'ada lema manuna, ⁸ ta esi dumadumadi, manuna tomota

* **11:25:** Ib 9:18-20 * **11:28:** 2 Ko 13:5 * **11:32:** Ib 12:5-6 * **12:7:** 1 Ko 14:26

'ebweuna 'ana egueguyai mwalatoi, be 'ebweuna sinasinapu,⁹ be 'ebweuna emisa, be 'ebweuna gile'oasa,¹⁰ be 'ebweuna yage 'ebe nuwaowana 'ana guinuwa, be 'ebweuna loguguya, be 'ebweuna mali yaluyaluwao 'adi 'inana 'aene bobo'ana nai to'umalina, be 'ebweuna wate mali 'enana sawesawenaya be 'ediyega 'ioona, be 'ebweuna wate 'enana nidi 'ana gibui.¹¹ Egueguyai getedi yaluyaluwa Tabuna tauna 'iesinuwa, ga 'ieguyai 'ebweuna 'ebweuna 'edaya, ta 'i'ebwa'eda be nadigega tada guinuwa'esa.

Oona 'ebweuna ta welawela'anao yaudi

¹² *'Abo'ada 'atuwa oo 'ebweuna manuna tamwalatonina 'aene oo 'ebweuna, ta welawela'anao yaudi. Oo nina nate Keliso ta welawela'anao nidi 'abo'ada. ¹³ *Manuna maibo'ada ni'atu tabapitaiso, yaluyaluwa 'ebweuna 'enega, ga ni'atu taeboda 'ebweuna. 'Abo'ama me Yudia be 'omi mali senao 'ediyega, be tomiya mwau be tomiya bobo'ana, ta ni'atu maibo'ada taeboda 'ebweuna Yaluyaluwa Tabuna nina 'edaya 'imiyami 'enega.

¹⁴ Ona'ai'aila, oo welawela'anao nigeaya 'ebweuna ta esi yaudi ta dumadumadi. ¹⁵ 'Enega 'abo 'ae 'igwae, " 'Abo'agu nigeaya oo 'ina boda 'ena yamiyami, manuna 'abo'agu nigeaya nima," 'ina ona nina getei nigeaya ona 'ai'aila.

¹⁶ Wate nadigega 'abo tena 'igwae, " 'Abo'agu nigeaya oo 'ina boda, manuna 'abo'agu tena, ta nigeaya mata," tena 'ina ona getei nigeaya ona 'ai'aila, ¹⁷ manuna 'abo mata daisinamo, nigeaya kapekapeyana be 'ida nono, ta wate 'abo tena daisinamo nigeaya kapekapeyana be maina 'imui, ¹⁸ ta Yaubada gete nadigega 'inuwena ga welawela'ao maibo'adi 'idi guinuwa 'i'ebwa'edi.

¹⁹ Manuna 'abo welawela'a 'ebweuna namo, nate nigeaya oo maibo'ana. ²⁰ 'Enega oo 'ebweuna namo 'ibubuna ta esi welawela'anao yaudi.

²¹ 'Enega nigeaya sawesawenaya be mata 'ioona nima 'enaya, be 'igwae, "Geya nuwagu 'oyo." Ta wate nigeaya sawesawenaya be deba 'ioona 'ae 'enaya, be 'igwae, "Geya nuwagu 'oyo." ²² Ta 'aidi wate ooda welawela'anao 'adi 'ita 'atuwa nenetadi, ta esi 'idi paisewa sinabwana ooda 'ana lema manuna. ²³ 'Aina wate welawela'adao, geya'abo tatuputupudi nai manudi taomayamaya, ta esi ta'ita'i'isidi be ta'aubwasadi, ²⁴ ta nigeaya welawela'adao maibo'adi 'adi 'ita'i'ita nadigega. Manuna Yaubada ooda 'imweluluina be 'aene welawela'anao nidi taudi nigeaya 'adi tupumo tada 'ita'i'isi 'ai'ailidi.

²⁵ Be 'enega geya'abo weyala 'iapweapwesa ooda welawela'anao 'ediyega. Ta esi maibo'adi sida eleleleya be maibo'adi sida elemalema 'ida guinuwao 'ediyega, ²⁶ manuna 'abo welawela'ada 'ebweuna 'iuuya ooda wate maibo'ana si'elouya. Wate 'abo welawela'ada 'ebweuna ma ina gwausowala ooda wate maibo'ana sigwausowala. ²⁷ *'Enega 'ebweuna 'ebweuna 'abo'ada Keliso welawela'anao, ²⁸ *manuna 'ida guinuwao ekalesiya solanaya dumadumadi be dumadumadi, Yaubada 'ieguyaiyedi 'edaya, nugana taudi Keliso 'ana tosimanao, be muliyega Yaubada 'ina ona 'ana tologuguyao, muliyega toe'itao, be yage 'ebe nuwaowana 'adi toguinuwao, be togile'oasao, be tolemao, be toanuganao, be taudi mali 'enanao 'adi toona.

²⁹ Manuna nigeaya sawesawenaya be maibo'ada paisewa 'ebweuna tuga 'ena taetoguinuwa Keliso manuna, nai taetosimana, nai taloguguya, nai tae'ita, nai yage 'ebe nuwaowana tagieapwesedi, ³⁰ nai togile'oasa, nai mali

* 12:12: Lo 12:4-5 * 12:13: Ga 3:28 * 12:27: Lo 12:5 * 12:28: Ep 4:11-12

'enana 'enega taona, nai mali 'enana be mali 'enana tagibui. ³¹ *Guinuwa getedi maibo'adi Yaubada 'ieguyaiyena 'edaya, 'enega 'ilobwenemi be wada nuwanuwa egueguyai bobo'adi manudi, be wate 'eda bobo'ai'ailina yada e'itami, nate oboboma.

13

Oboboma

¹ 'Eguma 'igu onao bobo'adi, 'atuwa tologuguyao be aniloseyao 'idi ona, ta 'abo oboboma nigeza 'ateguya 'imiyami, 'igu loguguya nidi yage besobeso, 'atuwa sinaa siunuunu besobeso, nai yoguli simu'emu'e besobeso.

² Ta wate 'eguma 'abo'agu Yaubada 'ina tosimana, be ma igu sinasinapu sinabwana bale'u be galewa manudi, nai 'eguma yaemisa 'ai'aila Yaubada 'enaya be 'enega yaona 'oya 'ediya, kapekapeyana sitatauya mali senaya, ta 'abo nigeza oboboma 'ateguya, 'abo'agu tuga tai besobeso.

³ Ta 'eguma 'igu gwegwe maibo'ana yaeguyaiye tomota 'ediya, be bwalagu wate yatagwale be sigabu 'idi taliya manuna, ta 'eguma nigeza oboboma 'ateguya 'imiyami, 'igu paisewa nidi uwadi geya'abo yalobaloba.

⁴ *Ona'ai'aila, oboboma yage sinabwana, manuna 'eguma oboboma 'atedaya 'imiyami, sawesawedaya be tae'alama'i'itana be tomota ta'atenuwa 'ole'oleyedi, ta geya'abo tae'ipi'ipiyedi. Ta geya'abo wate tanuwanuwatu'e nai tagagasa, ⁵ ta esiya gosedao ta'amayabedi, be geya'abo gamwasowala nai etalauwala 'edega si'ita'ita. ⁶ *'Enega geya'abo bubuna to'umalina manuna tagwaugwawsowala, ta esi bubuna palupaluna manuna tada gwausowala.

⁷ *'Eguma oboboma 'atedaya 'imiyami, yage maibo'ana sawesawedaya, be tada emisa ataya ma ida nuwayaina 'ada lema Yaubada 'enega ma'etamo manuna, be tuta maibo'ana tada toolopa'ala.

⁸ 'Enega oboboma geya'abo 'igumwagumwala, ta esi taudi Yaubada 'ana tosimanao ma'etamo 'idi onao sigugumwala. Nadigega taudi mali 'enana be mali 'enana 'ediyega sionaona, ma'etamo 'enadina 'igugumwala. ⁹ Manuna gete tuga 'ida sinasinapu tupwana namo tuga, 'enega 'ida guguya tupwana namo wate, ¹⁰ ta tuta 'imeemai 'ediya sinasinapu auwauna maibo'ana 'iapwesama, be sinasinapu kadekadelina tanuwa pupule.

¹¹ Nadigega 'abo'agu lowaenei gwama tuga, ta esi gete tuga ni'atu yaetai ga gogama 'idi onao be 'idi guinuwa be 'idi nuwanuwao ni'atu 'eguyega sigumwala. ¹² *Gete tugai 'ida mwalatoi nigeza sinabwana, 'atuwa ma'ama'ayau nadigega, nai kunuwadawada nadigega, ta esi ma'etamo be 'enega 'ana 'ai'aila 'ida apwesa 'edaya. Ta 'abo'agu sinasinapu tupwana namo yamwalamwalatoni, ta ma'etamo esiya maibo'ana yamwalatoni, nadigega gete tuga Yaubada 'imwalatoi 'ai'ailigu.

¹³ Yage sinabwadi 'etoi simiya ataya, nate emisa, be nuwayaina, be oboboma, ta maibo'adi 'ediyega oboboma 'isinabwa sinedi.

14

Mali 'enana 'adi toona manudi

¹ *'Enega 'ilobweneda be tatoo waiwai be tada eobooboboma 'ai'aila, ta wate tada toowaiwai be Yaubada Yaluyaluwana 'ina egueguyai 'edaya tada lobadi, ta esi egueguyai 'ebweuna bobo'ana wawasae, nate loguguya Yaubada 'ina ona manuna.

* **12:31:** 1 Ko 14:1 * **13:4:** Lo 13:10 * **13:6:** Lo 12:9 * **13:7:** 1 Pi 4:8 * **13:12:** 1 Yo 3:2

* **14:1:** 1 Ko 12:31, 14:39

² Ta 'ebweu wate egueguyai nina tomota 'ediya, nate mali 'enanao 'adi tala manudi. 'Abo mali 'enana 'ediyega taonaona, nate sa'i Yaubada namo 'enaya taonaona, ta nigeaya tomota 'ediya, 'enega ona nidi 'adi mwalatoi tomota 'ediya kwanikwanina, be gete Yaluyaluwa Tabuna 'ina waiwaiyega mwalatoi kwaikwaiyina taonaonaedi, 'enega tomota nigeaya sida nuwasabwalena. ³ Ta 'eguma taloguguya tomota 'ediya, be 'ida ona 'enega sinuwa sabwalena, nate 'adi lema, 'atepatu be gwausowala manudi. ⁴ Ta 'abo yaita mali 'enana 'enega 'ionaona, nate taunamo tuga 'ilemelemei, ta esiya 'abo tologuguyao sioona toekalesiyao 'enadiyega nate maibo'adi 'adi lema.

⁵ 'Abo'agu nuwanuwagu be maibo'ami mali 'enana 'ediyega wada onaona. Ta wate nuwanuwagu sinabwana be wada loguguya, manuna tologuguyao 'idi guinuwa yage sinabwana, ta ona mali 'enanao 'ediyega nigeaya yage sinabwana, ta esi 'abo 'ebweu togibui 'imiyami be ona nidi tauna 'igibunidi, nate yage bobo'ana toekalesiyao 'adi lema manuna.

⁶ 'Enega gosegwao wada nuwa'il'isi 'abo yawawai 'emiya, be mali 'enana 'enega yaonaona 'emiya, nai geya'abo lema 'enega walobaloba. Ta esi 'abo yawawai 'emiya be lotoona auwauna nai mwalatoi nai loguguya nai e'ita ya'ebwa'emi, gete 'ebe lema 'emiya.

⁷ Nadigega 'abo sinaa nai pate tomota siunu besobesodi, nigeaya sawesawenaya be siwali bobo'ana.

⁸ Ta wate 'abo yaita yoguli 'imu'emu'e besobeso, gwane 'ana mwalatoi nigeaya sana tamwalamwalatoni, nai losaiya manuna, nai to yage 'ana bwau manuna.

⁹ 'Abo'ada wate nadigega, 'abo nigeaya taonaona palupalu 'iabe geya'abo wate tomota 'ida ona nidi sinuwanuwa sabwalenidi, manuna 'ida ona nidi 'atuwa galala besobeso.

¹⁰ Ta ona'ai'aila, bale'uya 'enana yau wawasae simiyami, ga sena 'ebweuna 'ebweuna toni'asao taudi 'enadi simwalamwalatonidi.

¹¹ 'Enega 'abo mali senao 'enadi nigeaya yamwalamwalatoni, 'abo'agu 'atuwa 'owaga yaemwagemwage, 'enega nigeaya sawesaweguya be 'enadi yamwalatonidi. Ta taudi wate nigeaya sawesawediya be 'igu ona simwala-toni.

¹² *Kagutoki gosegwao, ni'atu nuwanuwami be Yaubada Yaluyaluwana 'ina egueguyai 'emiya wada 'ewadi, 'enega 'ilobwenemi be wada too be 'ami egueguyai nidi 'ediyega toekalesiya wada giewaiwaiyedi.

¹³ 'Enega 'abo yaita 'emiyega mali 'enana 'ediyega 'ionaona, 'ilobwenena be 'ida sidasida Yaubada 'enaya be mwalatoi 'ida loba, be 'enega 'ina ona 'ida gibui.

¹⁴ Manuna 'abo mali 'enana 'enega yasidasida, 'enana nina 'ana mwalatoi nigeaya yamwalamwalatoni, manuna yaluyaluwagu namo 'isidasida, ta esi 'igu onao nidi nigeaya yamwalamwalatonidi, to'ase manudi yaonaona.

¹⁵ *Ta 'ilobwenegu be ma igu mwalatoi be wate yaluyaluwaguyega yada sidasida, ta yada wali tuputupu Yaubada 'enaya yaluyaluwaguyega ta wate ma igu mwalatoi. ¹⁶ 'Abo yaita 'oyo yaluyaluwayo namo 'enega 'ulotuputupu, mali 'enanega, ta nigeaya 'umwalamwalatoni, be gosemwao wate nigeaya sinuwanuwa sabwalena, 'enega taudi geya'abo siloeimeni. ¹⁷ Lotuputupu nina bobo'ana, ta esi gosedaonigeaya 'ida lemedi.

¹⁸ 'Enega yalokagutoki Yaubada 'enaya manuna mali 'enana 'ediyega yaonaona wawasae, ¹⁹ ta esi tapwalolo 'enaya, nuwanuwagu be ona nina yamwalatonina 'enega yada simana kukupana tuga, be tomota yada e'itadi.

Ta geya nuwagu be mali 'enanao 'ediyega tapwalolo 'enaya yaonaona wawasae, manuna ona nidi tomota nigeza simwalamwalatoni.

²⁰ *Gosegwao, geya'abo 'imi nuwanuwa gogama nadigega, ta esi wada nuwanuwa tai sinabwadi nadigega. Ta geya'abo guinuwa to'umalina manudi wanuwanuwa be 'aene wamwalatonidi.

²¹ *Manuna Buki Tabu solanaya Yaubada 'ina lolina 'ebweuna 'imiyami, 'igwae,

“'Owagao ma'etamo simamai be mali 'enanao 'ediyega 'igu bodao 'ediya 'igu ona sida simanedi, ta esi geya'abo sa'i 'igu onao nidi simulimuliyedi,' Yaubada 'ina ona gete nadigega.”

²² Manuna mali 'enanao nidi dumadumadi 'ediyega taonaona, nate we'iwe'iyaya nigeza taudi toemisao manudi ta esiya taudi nigeza siemiemisa manudi. Ta Yaubada 'ina ona 'ana etosimana nate lema toemisao dimo manudi. ²³ 'Enega 'abo'ada toekalesiyao 'abo tapwalolo manuna tadeli egogonama be mali 'enanao 'ediyega taonaona, be 'aidi taudi nigeza Yesu 'ana toemisao silulugu be 'enada kwanikwanidi sinonodi, nai sida nuwanuwa 'aene taekabaleya, aga? ²⁴ *Ta 'eguma maibo'ada Yaubada 'ina ona taguguyae be 'aidi taudi nigeza Yesu 'ana toemisao siluguma be guguya nidi 'enadiyega sinonodi, sida sinuwa'ebuni be si'awa'ai'aila, ²⁵ be 'enega 'idi yalakwaiya manudi sida nuwamwau ma idi omayamaya, ta Yaubada matanaya sida be'u sanamwa'uta be 'enaya sida bwagobwago be si'awa'ai'aille, be 'enega sida gwae, “Ona'ai'aila, Yaubada ma'emi wamiyami.”

Lotapwalolo 'ana 'eda

²⁶ Gosegwao, 'abo tapwalolo manuna walulugu, 'ebweu tai wali 'ida alalagasi, 'ebweuna 'ida e'ita, 'ebweuna lotoona auwauna 'ida simana apwese, be 'ebweuna mali 'enana 'enega 'ida ona, be 'ebweuna ona nina 'ida gibuni, be 'enega guinuwa nidi 'ediyega boda sida lemedi. ²⁷ Ta 'abo mali 'enanao 'adi toona simiyami, bobo'ana 'abo site luwa nai site toi, 'ebweuna 'ebweuna 'ediyega sioona. Ta wate togibuiyao sida miyami be ona nidi sida gibunidi.

²⁸ Ta 'abo 'enana nidi nigeza 'adi togibunimo, geya'abo 'ebweu yaita mali 'enana 'enega 'ionaona apwesa lotapwalolo 'ana tutaya, ta esi taunamo 'enaya ta wate Yaubada 'enaya 'ida ona.

²⁹ *Ta wate tologuguyao 'eluwa nai 'etoi sida ona, be 'enega maibo'ami 'idi ona nidi wada nonodi, be manudi wada nuwanuwa. ³⁰ Ta 'abo 'ebweuna tai tapwalolo solanaya 'imiyami be mwalatoi auwauna 'iloba, 'ida tolo be yage nina 'ida simana apwese, be tologuguya nina 'ida 'alaenono. ³¹ Ta maibo'ami sawesawemiya be 'ebweuna 'ebweuna nuwanuwa bobo'ana 'ediyega wada loguguyae, be wada giepa'alimi. ³² Ta tologuguyao yaluyaluwadi taudimo siloiloinedi, ³³ manuna Yaubada 'iloiloina palupaluyeda ta nigeza 'ikwanikwaniyeda, 'enega ma ida gwau-sowala tada lotapwalolo.

³⁴ *Ta iine 'omi, 'ilobwenemi be tapwalolo 'enaya wa'alaenono tuga be ona wanonodi. Manuna Buki Tabu 'enaya Mosese 'ina lolina iine manudi gete nadigega, ta wate nadigega lolina toekalesiyao manudi sena maibo'ana 'ediya. ³⁵ Ta 'abo iine nuwanuwadi be to'ase sida mwalatoni, sawesawediya be 'idi anuwaya mwanediyao sida enaidedi be taudi sie'itadi. Manuna 'abo iine siona tapwalolo 'enaya, 'ebe omayamaya 'edaya. ³⁶ Ta geya'abo

* **14:20:** Lo 16:19 * **14:21:** Ais 8:11-12 * **14:24:** Yo 16:8 * **14:29:** 1 Te 5:20-21 * **14:34:** 1 Ti 2:11

wanuwanuwatu'e 'aene taumimo 'emiya Yaubada 'ina ona 'iapweapwesa, nai taumimo 'emiya 'imiyami.

³⁷ Ta wate 'abo yaita 'inuwena 'aene tauna Yaubada Yaluyaluwana 'enaya ga 'ina mwalatoi 'i'ebwa'ena, nugana 'ida gimimwalatoni 'aene 'igu ona leta gete 'enaya yaetunenawa, nate Yaubada 'ina lolina 'emiya. ³⁸ Ta 'abo yaita ona nidi geya nuwana, tuwa tuga 'ina emwagemwage nina 'enaya 'ida miyami. ³⁹ 'Enega gosegwao, 'ilobwenemi be watoo waiwai be Yaubada 'ina ona wada simana apwese, ta mali 'enana 'adi onao manudi geya'abo wa'eto'etobode tapwalolo 'enaya. ⁴⁰ *Ta wate yage maibo'adi palupaludi ta bobo'adi 'imi tapwalolo 'ediya wada guinuwedi.

15

Keliso 'ina toololimana manuna

¹⁻² Gosegwao, tetela nina ni'atu yasimanena 'emiya, wanuwa'i'isi 'aene lowa 'atemi watagwalena tetela nina 'enaya, ga 'igiepa'alimi be 'enega 'ami 'etoseyana 'ena waloba, 'abo tetela nina wagiyai'i'isi. Ta 'abo nigeya wada giyai'i'isina, 'imi emisao nidi yage besobeso.

³ *Tetela gete 'alena ya'ita lobena 'enega yasimanena 'emiya 'aene Keliso 'ida to'umalinao manudi 'imwawasa, nadigega Buki Tabu 'ina simana, ⁴ *ga sisa'u 'ali'aliyena ta 'asiyata 'etonina 'enaya 'itoolo limana, nadigega wate Buki Tabu 'isimana.

⁵ *'Itoolo limana ga Pita 'i'itena ta wate 'ana tosimanao site tuwelo si'itena. ⁶ 'Ebweu tuta 'enaya gosedao wate site paibi analedi si'itena. Boda nidi 'ediyega yaudi gete tuga simiyami, ta 'aidi sikwaiya.

⁷ Yemesa wate 'i'itena, ga wate Keliso 'ana tosimanao maibo'adi si'itena.

⁸ *Ga 'ebe losalowa 'abo'agu wate ya'itena, ta esi 'abo'agu 'igu tubuwa 'ebe nuwaowana, nigeya nadigega taudi 'idi tuta silobena ga situbuwa.

⁹ *Ta wate 'abo'agu tai to'umaligu. Manuna Yaubada 'ana toemisao yagie'elouyaedi 'enega Keliso 'ana tosimanao maibo'adi sibobo'ana sinegu.

¹⁰ *Ta esi Yaubada 'i'atenuwa 'ole'oleyegu ga 'ilemegu. 'Enega nigeya 'ilemalema daidaitegu, manuna ni'atu yaemisa 'ai'ailena ga tosimanao maibo'adi 'idi paisewa yapilisinena, nigeya taugu 'igu waiwaiyega, ta Yaubada esiya 'ina oboboma 'eguya 'enega.

¹¹ 'Enega tosimanao nidi 'emiya ni'atu siloguguya, ta 'abo'agu wate ni'atu 'emiya yaloguguya, ga ni'atu Keliso waemisena.

Toolo limana manuna

¹² 'Ima loguguya 'emiya 'asimanena 'aene Keliso mwawasega 'itoolo limana, ga waemisena. Ta to'ase manuna ga 'aimi waona 'aene tomota nigeya sawesawediya be mwawasega sitoolo limana?

¹³ Manuna 'abo tomota geya'abo mwawasega sitootoolo limana, Keliso wate mwawasega geya'abo 'itootoolo limana, ¹⁴ 'enega 'ima loguguya nidi tuga yage besobeso, manuna Keliso waemisa yogenena. ¹⁵ *Ta wate 'abo'ama Yaubada 'ana tosimanao 'akaboemi 'ima onao nidi 'ediyega, manuna 'agwae, "Yaubada Keliso mwawasega 'igietoolo limana," ta sa'i tomwawasa nidi nigeya sida toolo limana. ¹⁶ 'Enega Keliso wate geya'abo 'itootoolo limana. ¹⁷ Ga Keliso nina wate waemisa yogenena, ga 'enega 'imi to'umalinao 'etamo tuga 'emiya simiyami. ¹⁸ Ta nai wate 'ana mwalatoi

* **14:40:** 1 Ko 14:32-33 * **15:3:** Ais 53:8-9 * **15:4:** Gu 2:24-32; Lu 24:46 * **15:5:** Lu 24:33-34, 36 * **15:8:** Gu 9:3-6 * **15:9:** Gu 8:3 * **15:10:** 2 Ko 3:5, 11:23 * **15:15:** Gu 4:33

'aene gosedao nidi taudi lowa Keliso siemisena ga ni'atu simwawasa, gete tuga taudi mwa'lo nai simiyami? ¹⁹ Ta wate 'abo'ada Keliso 'ana toemisao nuwa'ole'oleda sa'i, 'abo Keliso 'ina lema 'edaya tuta gete bale'uya namo manuna, ta nige ya tuta 'imeema 'ida mwawasa mulinaya manuna.

²⁰ *Ta 'ana palupaluna esiya nate Keliso mwawasega 'igimitoolo limana, ga muliyega tokwaiyao maibo'adi.

²¹ *Manuna tai 'ebweuna namo 'enega mwawasa 'iapwesama bale'uya, nate Adama, ga wate nadigega tai 'ebweuna 'ina guinuwega toololimana 'igieapwesena. ²² 'Enega ni'atu tamwalatonina 'aene Adama 'ina to'umalina 'enega maibo'ada mwawasa 'edaya 'iapwesa, ta sa'i Keliso 'enega yawasida ataya talobena.

²³ *Ta yawasi ataya 'ina tauya gete nadigega, nugana Keliso 'itoolo limana be ma'etamo tuta nina 'iila limanama 'abo'ada yaisigedi 'ina bodao, wate tatoonoolo limana, ²⁴ *be muliyega Keliso nina toloinao maibo'adi 'iewaiwai sinedi be welabanao be yaluyaluwa to'umalidi maibo'adi 'iewaiwai sinedi, be tuta 'ana 'ebe losalowa 'enaya Keliso 'ina lolina 'ida 'ebwaya Tamana 'enaya. ²⁵ Manuna Keliso nina 'iabe ma ina waiwai be 'ida loiloina 'ana laba 'ana talauwalao maibo'adi 'iewaiwai sinedi, ²⁶ ta 'ebe losalowa mwawasa 'ida ewaiwaisine be 'ida gumwala.

²⁷ *Manuna Yaubada lolina maibo'ana Keliso 'i'ebwa'ena. Nate namo Keliso geya'abo To'ebwaya nina 'iloiloina. ²⁸ 'Enega ma'etamo tuta nina Keliso yage maibo'adi 'iloinedi, tauna 'itatagwala Tamana 'ina lolina 'ena, manuna Tamanana Keliso 'ina lolina maibo'ana 'ana to'ebwaya, 'enega Yaubada nina 'ida 'etoloetana sana.

²⁹ Ta 'abo tomwawasao geya'abo sitooolo limana, to'ase manuna tomota sibapitaiso tomwawasao nidi manudi? ³⁰ *Ta wate mwa'adega 'abo'agu? 'Abo geya'abo mwawasega yatootoolo limana, to'ase manuna 'ebe esilae 'ena tuta yauyauna yapaipaisewa Keliso manuna?

³¹ Ona'ai'aila, 'asiyata 'ebweuna 'ebweuna 'ediya 'atuwa yamwawamwawasa, ta esi ma igu gwausowala 'omi 'imi toolopa'ala manuna, 'ida 'Inapwana Yesu Keliso 'enaya.

³² *Ta wate lowa Epeso 'enaya tomota gamwagamwasowalidi bomitawa 'atuwa silosaiyegu, ta esi losaiya nina nige ya 'ana bobo'anamo 'eguya 'abo nige ya mwawasega yatootoolo limana. 'Enega 'aina tomota sigwae 'aene 'ilobweneda be tuta gete bale'uya tada egwausowala 'ida 'e'ai be 'ida numa 'ediye ga, manuna 'iabe mwawasa 'ana tutaya geya'abo 'ebweu wate to'ase talobaloba.

³³ Ta esi ona nidi nate kabo tuga, 'enega geya'abo 'ediye ga sikabokaboemi, 'abona nai 'idi bubuna to'umalina waetotowanedi. ³⁴ *Nai 'aimi Yaubada waemwagemwageyena. Gete 'ebe omayamaya 'emiya, 'enega 'ilobwenemi be wada sinasinapu, be 'enega 'imi bubuna to'umalina wada losa'udi.

Bwala auwaudi

³⁵ Ta 'aimi nige ya wanuwawuwa sabwalena toolo limana manuna, 'enega wagwae, "Tokwaiya nidi to bwala 'enega sitooolo limana?" ³⁶ 'Enega 'ilobwenemi be wada sinasinapu 'aene 'eguma atuna taasoi be 'itatabwa ma'etamo atu nina 'idadaula. ³⁷ Wamwalatonina 'aene 'eguma pesapesa nai 'ebweu atuna taasoi, bwala nina 'enega 'itatabwa, nige ya gimi atuna 'ana 'ita nadigega, ta esi dumadumana, ³⁸ *manuna toloina tauna Yaubada,

* 15:20: 1 Te 4:14 * 15:21: Lo 5:12, 18 * 15:23: 1 Te 4:16 * 15:24: Md 22:44; Et 20:14
 * 15:27: Sam 8:6 * 15:30: 2 Ko 4:10-11, 11:26 * 15:32: Lu 12:19-20 * 15:34: Lu 15:17-18
 * 15:38: Nug 1:11

ga kaiwe be pwatula 'ebweuna 'ebweuna 'adi 'ita 'ina nuwanuwa nadigega, ga 'isa'udi.

³⁹ Ta wate bwala Yaubada 'iloinena, tomota bwalada dumadumana, yobai bwaladi dumadumana, manuwa bwaladi dumadumana, ta iyana sa'i wate bwaladi dumadumana. ⁴⁰ Be wate me galewa bwaladi dumadumana, ta me bale'u bwalada dumadumana, ta wate 'adi 'ebe tupu dumadumana 'abo'ada 'edega. ⁴¹ Ta wate sinala 'ana tupu dumadumana, ta nawalae 'ana tupu dumadumana, be kwadimao wate 'adi tupu dumadumadi.

⁴² 'Ida tooo limana wate nadigega, bwalada daudaulidi sisa'usa'u 'ali'aliyedi, be ma'etamo 'eguma tatoolo limana bwalada geya'abo sidau-daula. ⁴³ *Ona'ai'aila, bwalada 'ebe omayamaya ta nenetadi sisa'usa'u 'ali'aliyedi ta bwalada galewega tatoolo limana, ta bwala nidi ma 'adi tupu ta ma idi waiwai, ⁴⁴ manuna bwala bale'u sisa'usa'u 'ali'aliyedi ta bwala galewa sitootoolo limana, manuna bwala bale'u dumadumana ta bwala galewa dumadumana. ⁴⁵ *Buki Tabu 'ina simana wate nadigega 'igwae, "Tai nuganuganina, Adama, bwalana mayawasina," ta tai 'eluwena yaluyaluwana 'enega tomota yawasida 'i'ebwa'eda.

⁴⁶ Tai yaluyaluwana nigeya 'iapwesa nugana, ta esi bwalana 'iapwesa nugana be yaluyaluwana muliyega. ⁴⁷ *Manuna gimitai Yaubada 'imweluluina bale'u 'enega, ta tai 'eluwena galewega 'imwa'utama. ⁴⁸⁻⁴⁹ Maibo'ada bale'uya tamiyami, 'ada 'ita me bale'u nadigega, be wate bwalada auwaudi galewega ta'ewadi, 'adi 'ita Keliso bwalana auwauna nadigega.

⁵⁰ *Gosegwao wada nuwa'i'isi 'aene bwala bale'u nigeya sawesawenaya be galewaya silulugu, manuna bwala bale'u daudaulina ta bwala galewa geya'abo 'idaudaula. ⁵¹ *Ta wate mwalatoi auwauna yae'itami 'aene geya'abo toekalesiyao maibo'ada tamwawamwawasa, ta esi 'aida ma'etamo mayawasida tamiyami be Yaubada bwalada 'ida sa'ugelasedi. ⁵² Manuna tuta 'ana 'ebe losalowa 'enaya yoguli 'ida mu'e sinabwana be Yaubada bwalada 'ida sa'ugelasa maniniyedi, be wate tokwaiyao mabwala auwaudi sida tooo limana, ta 'abo'ada mayawasida bwalada wate 'isa'u gelasedi. ⁵³ *Manuna Yaubada sawesawenaya bwala daudaulidi ta mwawamwawasidi 'isa'u gelasedi, be sieauwau ta miyamiya atayadi. ⁵⁴ *Be 'etamo tuta gote 'enaya Buki Tabu 'ana 'awa'ai'aila 'ida apwesa, nate 'igwae,

"'Ida ewaiwai 'ai'aila be mwawasa 'igugumwala.

⁵⁵ *Manuna geya'abo mwawasa 'iewaiwai, ta esi mwawasa 'ina to'umalina 'edaya 'igugumwala."

⁵⁶ *Mwawasa 'ina waiwai 'iapwesama bubuna to'umalina 'enega, ta bubuna to'umalina Mosese 'ina loinao 'ediyega tamwalamwalatoni, ⁵⁷ *ta 'ida 'Inapwana Yesu Keliso 'i'etoseyeda be to'umalina 'enega taewaiwai, 'enega Yaubada 'ena talokagutoki sinabwana.

⁵⁸ *Ta wate gosegwao yalokagutoki sinabwana 'emiya, be yaloguguyami be wada tooo pa'ala, be tuta yauyauna wada etapewa 'Inapwana 'ina paisewa 'enaya, manuna ma'etamo 'Inapwana 'ina paisewa nina 'enega uwana tada loba.

* **15:43:** Pi 3:20-21 * **15:45:** Nug 2:7; Yo 6:63 * **15:47:** Yo 3:31 * **15:50:** Yo 3:5-6 * **15:51:** 1 Te 4:15-17; Et 11:15 * **15:53:** 2 Ko 5:4 * **15:54:** Ais 25:8 * **15:55:** Osi 13:14 * **15:56:** Lo 6:23 * **15:57:** Lo 7:24-25 * **15:58:** Pi 1:27; Ga 6:9

16

'Ebwayadaita manuna

1 *Ta 'ebweu wate yage, 'ebwayadaita Yaubada 'ina tomotaiyao Yelusalema 'enaya 'adi lema manuna. Lowa me Galetia 'idi 'ebwayadaita manuna yaeonedi, 'enega 'omi wate nadigega wada guinuwa'esa, 2 nate Sabate 'ebweuna 'ebweuna 'ediya 'imi 'ebwayadaita maibo'ana wasa'usa'u. 'Eguma 'imi mani sinabwana 'ebwayadaita sinabwana, ta 'eguma 'imi mani gidalina 'imi 'ebwayadaita gidalina wate, be tuta nina yawawai, ni'atu 'imi 'ebwayadaita nina 'imiyami.

3 'Enega tuta nina yawawai 'emiya 'aidi gosemiyao wada esinuwedi be 'imi 'ebwayadaita nina sitauye Yelusalema 'enaya, be wate me Yelusalema nidi 'idi leta yada 'etoladi be 'ebwayadaita nina ma'iyana sida tauyedi. 4 'Eguma nuwanuwami, 'abo'agu wate taudi ma'egwao 'atatauya Yelusalema.

5 *Gete tuga nuwanuwagu be yatatauya Masidonia be muliyega yawawa 'emiya, 6 be nada yaeyawai'ata be tupwana yamiya'amana nai 'ana laba gogai 'ana tuta 'igugumwala, be 'enega waegelugu be to sena 'ena nuwanuwagu yatatauya. 7 Manuna geya nuwagu tuta kukupana namo ma'emi tada miyami, ta 'abo Yaubada 'itatagwala, 'enega tuta tupwana dudulana ma'emi nada tada miyami.

8 Gete tuga Epeso 'enaya yamiyami 'ana laba Ataona Sagalina 'igugumwala be muliyega yawawai. 9 *Manuna 'asa gete 'enaya sawesawenaya be Yesu 'ina paisewa sinabwana yada guinuwe, 'anabwa'ayoi 'agu talauwalao yaudi simiyami.

10 *Ta Timoti wate 'abo 'iwawa 'emiya wada bwaue 'imi anuwaya be waoboboma 'ai'aali, manuna tauna 'ida 'Inapwana manuna 'ipaipaisewa, 'abo'agu tuga nadigega. 11 *Ta geya'abo yaita Timoti nina 'ie'idi'idiye, ta tuta nina 'iilama 'eguya wada leme be ma ina gwausowala 'ida ila limanama, manuna tauna ta 'aidi wate gosedao yayamwayamwadi.

12 *Apolosa wate tauna tasidai 'ebweuna, ta lowa Apolosa nina yasidena be 'aene gosedao ma'ena siwawa 'emiya, ga 'iguitoyasa, ta 'aene 'eguma to tuta 'ena bobo'ana 'iwawai.

Ona 'ana 'ebe losalowa

13 *Gosegwao wa'ita'i'isimi, be ma imi emisa 'ai'aala wada toolopa'ala be wada ewaiwai, 14 be wate 'imi guinuwo maibo'ana 'ediya wada eoboboboma.

15 *Sitipana 'ina bodao wamwalatonidi 'aene taudi Keliso 'ana togimi emisao sena Akaya 'enaya, ta ni'atu sitagwaledi Yaubada 'ina tomotaiyao 'adi lema manuna, 16 *'enega yaemataluwemi be 'idi onao wada muliyedi, be yaisigedi wate ma'ediyao Keliso manuna sipaipaisewa taudi wate wada muliyedi.

17 Tuta gete yagwausowala sinabwana manuna Sitipana be Potuneto be Akeiko ni'atu simaiya, ga taudi 'atuwa 'omi 'ami lopa'eluyao ni'atu sigiegie gwausowaligu, 18 *nadigega 'omi lowa wate sigie gwausowalimi, 'enega gete tuga 'ada lotoona bobo'ana wawasae. Gete manuna tomotai nidi ma 'adi 'amayaba sinabwana, ta 'aidi wate taudi nadigega.

* 16:1: 2 Ko 8:1-7 * 16:5: Lo 15:23-24 * 16:9: Gu 19:1-2, 8-10 * 16:10: 1 Ko 4:17 * 16:11: 1 Ti 4:12 * 16:12: 1 Ko 3:6 * 16:13: Ep 6:10 * 16:15: 1 Ko 1:16 * 16:16: 1 Te 5:12 * 16:18: Pilim 1:7

¹⁹ *Toekalesiyao maibo'adi sena Esia 'enega 'idi lokagutoki 'iweewai 'emiya. Ta wate Akuila be Pilisila, be wate toekalesiyao taudi 'idi anuwaya silotalotapwalolo 'ida 'Inapwana 'ana esanega, 'idi oboboma 'emiya. ²⁰ Toekalesiyao maibo'adi wate 'idi oboboma 'emiya. Gosemiyao obobomega wa'atubwailidi.

²¹ Gete 'igu lokagutoki 'emiya taugu nimaguyega ya'etoladina. ²² *'Abo yaita nigeya 'Inapwana 'ioboobobomei 'ida miya mwau. 'Inapwana ye, nuwanuwagu be 'uda mai. ²³ 'Ida 'Inapwana Yesu nina 'ina oboboma 'emiya 'ida miyami. ²⁴ Ta wate 'igu oboboma Yesu Keliso 'ana esanega 'iweewai maibo'ami 'emiya.

'Abo'agu Paulo.

ME KOLINITA 'IDI LETA 'ELUWENA PAULO 'I'ETOLADINA

Paulo 'ina gimi leta me Kolinita 'ediya 'idi bubuna to'umalina manuna, ga 'enega sinuwa'ebuni, ta 'idi bubuna palupaluna tetelina Taito 'itauyena Paulo 'enaya. 'Enega Paulo 'igwausowala, ga 'idi leta 'eluwena gete 'i'etoladina. Leta gete solanaya 'iemwasala tauna 'ina guinuwa manuna, be 'ebwayadaita manuna, be 'ana tolongiyao manudi. Paulo nina 'ina miya 'ana mwau Keliso 'ina guinuwa 'ena 'iemwasalina, ta wate me Kolinita 'aidi 'iguguyedi be 'idi nuwanuwa to'umalina 'ediyega sida nuwa'ebuni.

Lokagutoki

¹ *Kagutoki me Kolinita 'omi Yaubada 'ina toekalesiyao, be 'omi wate Yaubada 'ana toemisao sena Akaya maibo'ana solanaya, 'imi leta gete tasidai Timoti 'ilemegu ga 'a'etoladinawa, 'abo'agu Paulo 'eguyega, manuna Yaubada 'ina esinuwega yaetosimana Yesu Keliso manuna. ² *Tamada Yaubada be 'ida 'Inapwana Yesu Keliso 'idi obobomega wada miya gwau-sowala.

Paulo 'ina miyamwau solanaya 'ilokagutoki Yaubada 'ena

³ *Yaubada, tauna 'ida 'Inapwana Yesu Keliso Tamana 'ena tada lok-agutoki manuna tebweuna tauna nuwa'ole'ole 'alena, ⁴ ta 'ima 'elouyao 'ediyega 'igie gwausowalima, be 'enega sawesawemaya taudi tomiya mwau wate 'ada giegwausowalidi, manuna 'ima 'ebe gwausowala nina Yaubada 'enega 'alobena sawesawenaya be 'asa'ubale 'ediya be taudi wate sida gwausowala. ⁵ Ona'ai'aila, Keliso 'ana 'elouyao 'abo'ama 'alotoodi ta 'enega Keliso 'ina gwausowala 'i'ebwa'ema, tauna 'ina gwausowala nadigega.

⁶ Ta 'eguma 'abo'ama 'elouya 'aloba, nate 'omi 'ami gie'atepatu be 'ami 'etoseyana manudi. Ta wate 'eguma 'ama 'ebe gie'atepatu 'aloba, nate 'omi 'imi 'atepatu manuna, 'eguma 'imi miyamwau nadigega 'abo'ama 'ima miyamwau, be wate 'eguma 'ediyega wae'alama'i'ita 'omi wada 'atepatu. ⁷ 'Enega 'ima emisa 'omi manumi ni'atu 'iewaiwai, manuna 'amwalatonimi 'aene wa'elo'elouya 'abo'ama nadigega, be wate nadigega wada 'atepatu nadigega 'abo'ama.

⁸ *Gosegwao, nuwanuwagu be wada mwalatoni 'ima 'elouyao manudi, tuta nina Esia 'ena 'amiyami, nate 'ima nuwamwau sinabwa wawasae 'enega 'anuwena 'aene 'iabe 'amwamwawasa. ⁹ 'Ana 'ita 'atuwa 'ama talauwalao nidi 'iabe siloemwawasima, ta Yaubada sa'i sawesawenaya be tomwawasao 'igietoolodi, ga miyamwau nina 'alobena, be 'enega 'anuwayaina 'aene nigeya tauma 'ima waiwai, ta esi Yaubada 'ina waiwai 'i'etoseyema.

¹⁰ *Ta ni'atu 'ebe esilae nina 'enega 'i'etoseyema, ta wate 'anuwayaina 'aene ma'etamo 'ida 'etoseyema tuta maibo'ana 'ediya.

¹¹ 'Omi wate 'imi sidesidega wada lemema be 'enega e'isa bobo'ana Yaubada 'enega 'ada loba, yauyauda 'ida sidasida 'ediyega, 'enega maibo'ada tada lokagutoki 'etoseyana nina 'alobena manuna.

Paulo nuwanuwana be me Kolinita 'ida ayausidi

¹² *'Ebweu yage manuna yagwausowala sinabwana, ta yanuwena

* **1:1:** 1 Ko 1:1 * **1:2:** 1 Ko 1:3 * **1:3:** 1 Pi 1:3; Lo 15:5-6 * **1:8:** Gu 19:23; 1 Ko 15:30-32

* **1:10:** 2 Ti 4:18 * **1:12:** 1 Ko 1:17; 2 Ko 2:17

ona'ai'aila 'ima bubuna 'esasena ta palupaluna tomota 'ediya, nigeya sinasinapu bale'u 'ediyega, ta esi Yaubada 'ina oboboma 'emaya 'enega, ta wate nadigega 'aguinuwa sinabwana 'emiya. ¹³ *'Imi leta gete 'a'etoladinawa maibo'ana sawesawenaya wasawadi be wamwalatonidi, 'enega nuwanuwagu be wada nuwasabwaleni, ¹⁴ nadigega tupwana ni'atu wamwalatonina, be 'enega ma'etamo 'Inapwana Yesu 'ina 'asiyata sinabwana 'enaya wada gwausowala 'abo'ama manuma, ta 'abo'ama sa'i 'ada gwausowala manumi.

¹⁵ 'Omi yamwalatonimi 'imi emisa 'emaya, 'enega lowa nuwanuwagu be yayausimi maluwa be gwausowala waloba. ¹⁶ 'Ebweuna 'igu 'adau Masidonia manuna 'ana tutaya, be 'eluwena 'aene Masidoniyege yayilama 'emiya, be 'enega 'igu 'eda manuna walemegu be yatatauya Yudia.

¹⁷ Geya'abo wanuwena 'aene 'igu ona nina lowa manuna yaenuwanaluwa. Nigeya. Geya'abo yatagwatagwala kabokabo 'atuwa taudi bubuna bale'u 'ana tomuliyao nadigega. ¹⁸ Nadigega Yaubada 'ina ona 'ai'aila, 'abo'agu wate 'igu ona 'emiya ona 'ai'aila, ta geya'abo yatagwatagwala kabokabo.

¹⁹ Nadigega Yaubada Natuna Yesu Keliso, tauna manuna Silibenosi ta Timoti ma'egwao 'aloguguya 'emiya, Yesu nina nigeya 'ida tagwala kabokabo, ta esi tuta maibo'ana 'itagwala 'ai'ailena. ²⁰ *Manuna Yaubada 'ina onaoboboma maibo'adi 'itagwala Yesu namo 'enega. 'Enega Yesu nina 'ana esanega taloeimeni, ta Yaubada tatupuna. ²¹ *'Ida miya bobo'ana Keliso ma'edai Yaubada 'i'ebwa'eda, 'omi be 'abo'ama, ta 'ida guinuwa 'i'ebwa'eda, ²² ta 'ana 'ebe lo'inana 'edaya 'isa'una, tauna Yaluyaluwana 'atedaya, be 'enega tamwalatoni 'aene 'abo'ada 'ina tomotaiyao.

²³ *Gete Yaubada 'imwalatonina yaonaona 'ai'aila 'aene lowa nigeya yayausimi 'imi senaya Kolinita 'ena, manuna geya nuwagu be yaloina pa'alemi 'imi bubuna to'umalina manuna. ²⁴ *Nigeya 'aene 'aetoloina pa'alina 'emiya 'imi emisa be 'imi tapwalolo manudi, manuna ni'atu 'imi emisege watoolopa'ala, ta esi sabi lememe 'imi gwausowala manuna.

2

¹ *Ona'ai'aila, tuta nina lowa yanuwena 'aene geya'abo yayausimi be ya'ena'ena pa'alimi be omayamaya ya'ebwa'ebwa'emi gosemina 'ina bubuna to'umalina manuna. Nate namo 'imi leta ya'etoladinawa. ² 'Enega yanuwena 'aene 'eguma 'igu onega yagienuwaga mwayuyemi, 'emiyega yaita 'igiegwausowaligu? ³⁻⁴ *Ta 'imi leta nina ya'etoladinawa 'igu 'elouya ma igu nuwamwau be ma igu dedoi be 'enega tuta 'abo yayausimi wada giegwausowaligu, ta geya'abo yanuwenuwa mwau, ta esi maibo'ami yaemisemi ta yanuwayaina 'aene 'abo'agu 'igu gwausowalega 'omi wate wada gwausowala. 'Enega 'imi leta nina ya'etoladinawa, nigeya 'aene yagienuwaga mwayuyemi, ta esi 'igu oboboma sinabwa wawasae 'emiya wada mwalamwalatoni.

'Ebweu tai 'ina to'umalina sida nuwatau

⁵ *Ta gosemi to'umalina nina 'igienuwaga mwayuyegu tupwana namo, ta 'omi esi nuwamwau sinabwana 'i'ebwa'emi, ta geya nuwagu be ya'enapa'ali, ⁶ manuna to'umalina 'ana e'isa 'ilobena maibo'ami 'emiyega, ni'atu sawesawenaya. ⁷⁻⁸ Geya'abo mwau sinabwa wawasae tasa'usa'u

* **1:13:** Pi 2:16 * **1:20:** Lo 15:18-19; Et 3:14 * **1:21:** 1 Yo 2:27; Ep 1:13-14; Lo 8:16-17 * **1:23:** Lo 1:9 * **1:24:** 1 Pi 5:3 * **2:1:** 1 Ko 4:21 * **2:3-4:** 2 Ko 7:8-9 * **2:5:** 1 Ko 5:1

'enaya, 'enega 'emiya yasida be 'ina to'umalina nina wada nuwatau be wagiegwausowala lima, be wate ma'emi waegosigosiyana limana.

⁹ Gete manuna 'imi leta ya'etoladinawa be 'aene yatoomi, nai lolina maibo'ana waematamatedi, nai nigeya. ¹⁰ 'Eguma yaita 'ina to'umalina wanuwatau 'abo'agu wate yanuwatau, ta to'ase 'abo'agu yanuwatauna nate 'omi 'imi bobo'ana manuna, Keliso matanaya, ¹¹ *'abona nai Seitani 'iewaiwai 'edaya, manuna 'ina nuwanuwa to'umalina ni'atu tamwalaton-ina.

Loina auwauna 'ana tosimanao

¹² *Lowa yatauya Tiloasi, Keliso tetelina sabi loguguyaena ga Yaubada 'eda bobo'ana 'igigegenana, 'igu loguguya nina manuna, ¹³ ta esi yanuwanuwa sinabwana manuna tasigu Taito nigeya yalobaloba. 'Enega me Tiloasi yapilisinedi ga yatauya Masidonia. ¹⁴ *'Enega Yaubada 'ena yalokagutoki, manuna Keliso 'ina waiwaiyega tuta yauna 'igiegie waiwaiyema be 'ima guinuwa 'ediya Keliso 'ana mwalatoi sena maibo'ana 'ediya 'i'elelewana 'atuwa senina maina bobo'ana wawasae 'i'elelewana be tomota simuimui, ¹⁵ *nate Keliso 'ina guinuwa Yaubada 'ena ga manuna 'aloguguyaena, 'atuwa senina maina bobo'ana 'alelewanena taudi Yaubada 'i'etoseyedi 'ediya be taudi wate toesilae 'ediya. ¹⁶ Taudi toesilae 'ediya maina nina 'ana lotoona 'atuwa tomwawasa mwauluna, ta sa'i taudi Yaubada 'i'etoseyedi maina nina 'ana lotoona 'atuwa yawasi bobo'ana maina nadigega. 'Eisa tomota sawesawediya guinuwa gete? Nigeya yauna. ¹⁷ *Ta 'abo'ama nigeya nadigega tologuguya kabokabodi, taudi 'idi esaesa tuga manuna siloguguya, ta esi 'abo'ama ma 'ama emisa, nadigega Yaubada 'iloinema, 'enega tauna matanaya Keliso tetelina 'aonaona 'ai'aila.

3

Loina auwauna manuna

¹ *'Abo'ama nigeya 'aonaona gagasa nadigega tomota nidi taudi nuwanuwadi 'idi leta 'emiyega nai taudi 'idi leta 'emiya 'igwaegwae 'aene taudi tobobo'adi. ² Manuna 'omi tuga 'ima letao nidi, be tomota maibo'adi 'emiyega sida sawa, be 'aene 'imi bubuna bobo'ana sida 'ita, be 'enega 'ima guinuwa 'emiya sida mwalamwalatoni 'ibobo'ana, ³ *be gote 'enega wae'itadi 'aene 'omi tuga leta Keliso 'enega, Yaubada tauna mayawasina Yaluyaluwanega 'i'etoladina, nigeya 'ebe 'etoladi 'enega nai gulewa bababadi 'ediya, ta esi tomota 'atenaya, ta 'omi 'atuwa leta ga 'a'ebwayaemi tomota 'ediya.

⁴ Gete manuna Keliso 'ina lemega 'a'atepatu Yaubada matanaya. ⁵ Nigeya 'aene tauma manuma 'aonaona laga, be 'ada gwae, "Tauma 'ima bobo'ana 'enega guinuwa 'aguinuwedi," ta esiya Yaubada namo 'igiewaiwaiyema, ⁶ *be sawesawemaya 'ina lolina auwauna manuna 'aetoetoguinuwa. Loina nina auwauna nigeya 'eto'etoladina, ta esi Yaluyaluwa Tabuna 'enega, manuna lolina 'eto'etoladina mwawasa 'i'ebwa'eda, ta sa'i lolina nina Yaluyaluwa Tabuna 'enega yawasida 'i'ebwa'eda.

⁷ **Ta lolina kadekadelina mwawasa manuna, ta gulewa bababadi 'ediya si'etoladina, ga Yaubada Mosese 'i'ebwa'ena, maedana sinabwana solanaya, ga Mosese maninina 'enega maedana 'isae ga tupwana

* 2:11: Lu 22:31-32 * 2:12: Gu 14:27 * 2:14: Lo 6:17 * 2:15: 1 Ko 1:18 * 2:17: 1 Pi 4:11
* 3:1: Gu 18:27 * 3:3: Sia 24:12 * 3:6: Yo 6:63; Lo 7:6 * 3:7: Sia 34:30 * 3:7: Ga 3:2-5

'imiya'amana ta 'enega wate 'isawala, ta tuta nina Mosese manininaya 'isae me Isileli nigeaya sawesawenaya be siduneye, ⁸ 'enega tamwalatoni 'aene loina auwauna Yaluyaluwa Tabuna 'enega 'ina maedana esaesa sinabwa wawasae. ⁹ *Loina kadekadelina 'enega tomota bwa'omatana siloba, ta esi loina nina ma ina esaesa maemaedanina. Loina auwauna bubuna palupaluna 'i'ebwa'eda ta 'ina esaesa maedana wawasae. ¹⁰ Wate loina kadekadelina 'ina maedana 'ana 'ita 'atuwa sawasawalina, manuna loina auwauna 'ina maedana bobo'ana wawasae. ¹¹ Loina kadekadelina nigeaya 'ida miyaataya, ta esi maemaedanina, 'enega tamwalamwalatoni 'aene loina auwauna tauna miyamiya atayana ta maedana wawasae.

¹² Tanuwayaina 'aene loina auwauna 'enega tada bobo'ana ataya, ga manuna ta'atepatu, ¹³ ta Mosese nigeaya nadigega 'abo'ada, manuna Mosese maninina maedanina 'iabe 'isasawala, ta 'itala bodebodena be 'aene me Isileli geya'abo si'ita'ita.

¹⁴ *Ona'ai'aila me Isileli nidi debadi 'ipa'ala, lowaenei ga batuwa, manuna 'etamo tuga gete 'abo loina kadekadelina 'ana sawa sinono, nuwadi sitala bodebodedi 'idi debapa'alega, be geya'abo sinuwanuwa sabwalena, ta Keliso namo sawesawenaya talabodaboda nidi 'i'ewayauledi.

¹⁵ Ona'ai'aila, lowaenei ga batuwa, 'abo Mosese 'ina loinao sinonodi, nuwadi sitala bodebodedi be nigeaya sinuwanuwa sabwalenidi, ¹⁶ *ta esi 'eguma 'ebweu yaita 'isanaila, be 'Inapwana 'ena 'iemisa, talabodaboda nina 'i'ewayauale. ¹⁷ *Ta 'Inapwana tauna yaluyaluwa, ta 'Inapwana nina Yaluyaluwana 'ada toli'ama, ¹⁸ 'enega nigeaya 'ebweu talabodaboda maniniday 'imiyami, ta 'Inapwana 'ina esaesa maemaedanina 'ena tadunedune, ta tupwana be tupwana 'isa'usa'u gelaseda tauna 'ana 'ita maemaedanina nadigega.

Guinuwa gete 'Inapwana 'enega, tauna yaluyaluwa tuga.

4

Maedana manuna

¹ 'Ima paisewa gete Yaubada 'ina 'atenuwa 'ole'oleyega 'i'ebwa'ema, 'enega geya'abo 'aneeneta. ² *Ni'atu bubuna to'umalidi nai kabokabodi 'aguitoyasedi, ta wate geya'abo Yaubada 'ina ona 'agibugibuni be 'aene e'ita kabokabona 'enega 'ae'ie'ita, ta esi e'ita 'ai'aila 'aonaona apwese, be tomota maibo'ami 'ima bubuna bobo'ana Yaubada matanaya wa'ita. ³ Ta 'eguma 'aina tomota 'ima e'itao nigeaya simwalamwalatoni, taudimo esilae 'ina 'eda 'enega sitautauya. ⁴ *Taudi nigeaya siemiemisa, manuna bale'u gete 'ina 'inapwana ni'atu 'igiekebodi, be 'enega maedana geya'abo si'ita'ita, nate Keliso 'ina esaesa tetelina, tauna 'ana 'ita Yaubada nadigega.

⁵ 'Ima loguguya nigeaya 'abo'ama manuma, ta esi Yesu Keliso tauna 'Inapwana manuna, ta 'abo'ama 'imi toguinuwao tuga Yesu manuna. ⁶ *Manuna Yaubada nina 'igwae, "Guguyoi 'ena maedana 'ida sae," be Yaubada 'atemaya 'isaesae, 'enega tauna 'ina maedana Keliso manininaya 'a'ita'ita.

Yaubada 'ina esaesa bwalada nenetadi soladiya

⁷ 'Ima esaesa galewega bwalama nenetadi 'ediya 'imiyami, 'atuwa gwegwe esaesa 'ule kadekadelina solanaya, 'enega tomota simwalatonima 'aene 'ima waiwai sinabwana nigeaya tauma 'emega, ta esi Yaubada 'enega.

* **3:9:** Lo 3:21 * **3:14:** Lo 11:25 * **3:16:** Lo 11:23, 26 * **3:17:** Yo 8:32, 36; Lo 8:2; Ga 5:1
* **4:2:** 1 Te 2:5 * **4:4:** Ep 2:2 * **4:6:** Nug 1:3; 1 Pi 2:9

8 Tomota 'ama mwau yaudi si'ebwa'ema ta sa'i nigeya sawesawediya be sigie to'umaliyema, 'enega 'ima nuwanuwa yauna ta esi nigeya 'abe'ube'u. 9 'Ama mwau tomota si'ebwa'ema, ta Keliso sa'i 'etamo ma'emai 'amiyami. Wate siunuunuma ta esi nigeya siloeloemwawasima. 10 Tuta maibo'ana 'ediya 'ana 'ita 'atuwa bwalama simwawamwawasa, nadigega Yesu 'imwawasa, be 'enega tomota Yesu yawasina 'emaya 'ipaipaisewa sida 'ita.

11 *Ona'ai'aila mayawasima tuta gete bale'uya, ta Yesu manuna tuta maibo'ana 'ediya talauwalao siloeloemwawasima, ta sa'i Yesu yawasina bwalama nenetadi solanaya 'ietaetapewa. 12 'Atuwa nadigega mwawasa solamaya 'iguiguinuwa be 'enega 'omi solamiya yawasi bobo'ana 'ida guinuwa.

13 Lowa 'ebweuna tai 'i'etoladina, 'igwae, "Abo'agu yaemisena, 'enega yaona apwesena." 'Abo'ama wate 'ima emisa tauna nadigega, ga 'enega 'ima emisega 'asimasimana, 14 *ta Yaubada 'amwalatonina 'aene 'ida 'Inapwana Yesu mwawasega 'igietoolo limena, be 'abo'ama wate Yesu ma'emai 'ida gietoolo limema, be 'omi wate ma'ema'ida 'au'ewada tauna matanaya.

15 Gete maibo'ana 'omi manumi, be 'enega Yaubada 'ina oboboma 'i'elelewana tomota yauyaudi 'ediya, taudi ma'edao tada lokagutoki sinabwana, be wate Yaubada 'ana tupu be 'ina esaesa sida sinabwa 'ai'aila.

16 'Enega geya'abo 'aneeneta. 'Anabwa'ayoi bwalada sineneneta, ta tuwa tuga soladaya taeauwau 'asiyata 'ebweuna 'ebweuna 'ediya. 17 *'Elouya nidi gete tuga kapekapeyadi be tuta kukupana namo 'ediya talobalobadi, ta esi sigiewaiwaiyeda be 'aene 'ida esaesa bobo'ana wawasae ta miyamiya atayana ma'etamo ta'ewa. 18 *Manuna 'ida 'ebe masi yage nidi nigeya ta'ita'itadi 'ediya. Ona'ai'aila, yage nidi ta'ita'itadi sawasawalidi tuga, ta esi yage nidi nigeya ta'ita'ita taudi yage miyamiya atayadi.

5

'Ida anuwa galewaya

1 *Bwalada 'atuwa 'ida anuwa bale'uya, ta tamwalatonina 'abo 'ieligei, 'ida anuwa auwauna galewaya tada loba, nigeya tomota nimadiyega siguinuwenana, ta esi miyamiya atayana tauna Yaubada 'enega. 2 *Gete tuga bale'uya ma ida nuwamwau tayamwayamwa, nuwanuwada 'ida anuwa galewaya tada 'ewa, 3 'atuwa 'ada 'oama auwauna ta bobo'ana ta'ote, be geya'abo tabubugewa.

4 *Ona'ai'aila, ma'etamo anuwa bale'u 'ena tamiyami ma ida 'elouyao be ma ida nuwanuwa yauna tuga, ta nigeya 'aene 'ada 'oamao taalolodi ta esi 'aene 'ada 'oama auwauna ta'ote, be 'enega bwalada sawasawalidi sida sa'ugelasa yawasida auwauna 'enaya.

5 *Gete maibo'ana Yaubada 'igibubuna be 'i'ebwa'eda ta we'iwe'iyaya 'i'ebwa'eda be 'enega 'ana 'ai'aila tamwalamwalatoni, nate Yaluyaluwa Tabuna. 6 *'Enega tuta maibo'ana 'ediya ta'ate'atepatu, ta tamwalatonina 'aene 'abo 'ida anuwa bale'u 'ena tamiyami nate nigeya 'Inapwana 'ina senaya, 7 manuna 'ida emisa 'enega tatautauya ta nigeya duneyega.

* 4:11: Lo 8:36 * 4:14: Lo 8:11; 1 Te 4:14 * 4:17: Lo 8:17-18 * 4:18: Ib 11:1-3 * 5:1: 1 Ko 15:47-49 * 5:2: Lo 8:23 * 5:4: 1 Ko 15:53 * 5:5: Lo 8:16, 23 * 5:6: Ib 11:13-14

⁸ *'Enega ta'atepatu, ta nuwanuwada bwalada tapilisinedi be 'Inapwana 'ina senaya taapwesa. ⁹ Ta 'eguma bwaladaya tamiyami, nai 'eguma bwalada tapilisinedi, 'ida 'ebe masi tuga to'ase 'Inapwana nina nuwanuwana.

¹⁰ *Manuna ma'etamo 'abo tuta nina Keliso 'ina 'ebemi esaesa 'ena 'imiyatowa sabi loineda, maibo'ada 'ada e'isa 'enega tada loba, nai bobo'ana nai to'umalina, nadigega 'ida guinuwao bada bale'uya.

Tomota auwaua

¹¹ Gete manuna tauna 'Inapwana nina 'amatautena ga tomota 'ediya 'aloguguya. Yaubada 'ima bubuna 'imwalamwalatoni ta yanuwayaina 'omi wate wamwalamwalatonima 'aene bobo'ama. ¹² Nigeya 'a'awa'awa bobo'anema tauma 'ima onao gete 'ediyega, ta esi taudi sinuwanuwa eesaesa manuna, ta nigeya 'atedi manuna, 'eguma 'idi ona wae'isa wada e'itadi 'aene 'abo'ama 'ima bubuna bobo'ana.

¹³ 'Eguma 'ima ona gete 'atuwa ona uwauwa nate Yaubada manuna, ta esi 'eguma 'ima ona palupaluna nate 'omi manumi. ¹⁴ Keliso 'ina obobomega 'aonaona, manuna tauna tuga 'ama toloina. Ona'ai'aila, tauna maibo'ada manuda 'imwawasa, 'enega maibo'ada 'atuwa tomwawasa. ¹⁵ *Ta 'ina mwawasa maibo'ada manuda 'alena 'aene ma'etamo mayawasida, nigeya tauda 'ida guinuwao sabi guinuwedi, ta esi Keliso manuna, tauna manuda 'imwawasa ga wate 'itoolo limana.

¹⁶ Lowa, 'igu nuwanuwa 'aene Keliso tauna tai to'umalina ta esi ni'atu yanuwa'ebuni, 'enega geya'abo taesiesinuwa tomota 'ediya 'aene bobo'adi nai to'umalidi, nate me bale'u 'idi nuwanuwa nadigega, ¹⁷ *ta esi wanuwa'i'isi 'aene 'abo yaita Keliso 'enaya 'imiyami, tauna 'ietomota auwauna. 'Ina bubuna kadekadelina ni'atu 'igumwala, ta auwauna sa'i ni'atu 'iapwesama.

¹⁸ *Oboboma gete Yaubada 'enega, tauna Yaubada nina Keliso 'ina guinuwega 'i'au'eweda tauna 'enaya, ga ma'edai taegosigosiyana limana, ta wate 'ida guinuwa 'i'ebwa'eda be tomota tada me'edi egosigosiyana nina 'enaya. ¹⁹ *Ona'ai'aila, Yaubada 'atuwa Keliso solanaya 'imiyami ga me bale'u 'i'au'eweda tauna 'enaya sabi egosigosiyana limana, ta 'ida loegesiyao 'inuwataudi be geya'abo 'ie'ie'isadi, 'enega egosigosiyana limana tetelina 'i'ebwa'eda, be tasimasimana tomota 'ediya.

²⁰ 'Abo'ama Keliso 'ana tosimanao ga Yaubada 'emega 'iloguguya 'emiya, ta Keliso manuna 'asidemi be Yaubada 'ena wada egosigosiyana limana. ²¹ *Yaubada nina 'abo'ada manuda Keliso 'iloinena, tauna nigeya 'ebweu wate 'ina to'umalinamo, ta Yaubada 'itagwalena be Keliso nina 'atuwa tai to'umalina, be tauna 'enega 'abo'ada Yaubada 'ina bubuna palupaluna tada lowa'elu.

6

Paulo 'ina 'elouyao

¹ 'Enega tauna ma'emai 'apaipaisewa, ga 'emiya 'asida be geya'abo Yaubada 'ina oboboma waeyage besobesoe, ² *manuna 'igwae,

“Tuta bobo'ana 'enaya 'enayo yanonona, 'enega 'etoseyana 'ana 'asiyata 'enaya yalemeyo.”

Ona'ai'aila, batuwa tuta bobo'ana be 'aene 'ami 'etoseyana wada loba.

* 5:8: Pi 1:23 * 5:10: Lo 2:16 * 5:15: Lo 14:7-8 * 5:17: Yo 3:3 * 5:18: Lo 5:10 * 5:19: Kol 1:19-20 * 5:21: Ib 4:15, 7:25-26 * 6:2: Lu 4:19-21; Ais 49:8

³ 'Etoseyana gete tomota maibo'adi manudi. Geya nuwama be 'ebweu yaita 'ilomulomugiyema 'ima guinuwao manudi. Nigeya 'ebweu wate 'ebe 'etoboda 'asa'usa'u, ⁴ ta esi 'ima guinuwao maibo'ana bobo'ana Yaubada manuna, be 'ediyega wada 'awabobo'anema. 'Ima guinuwa getedi: 'alama'i'ita sinabwana, 'elouya, miyamwau, esilae, ⁵ sapi, 'ebeyona, saiya, paisewa, yawemasala, botana, ⁶ *bubuna 'esasena, mwalatoi, 'atenuwa'ole'ole, eoboboboma, Yaluyaluwa Tabuna 'atedaya, oboboma 'ai'aila, ⁷ be ona 'ai'aila, ta wate Yaubada 'ina waiwai 'emaya, gete 'ima gwegwe saiya 'ataimega be gegeumimega, nate 'ima bubuna palupaluna. ⁸ 'Aina tuta tomota si'awa bobo'anema ta 'aina tuta si'awa to'umaliyema. Ona'ai'aila si'awa kabokaboema, ta esi nigeya 'akabokabo. ⁹ *Wate tomota nigeya simwalamwalatonima ta Yaubada esi 'imwalamwalatonima. 'Abo'ama 'atuwa mwawamwawasima ta esi ma yawasima bobo'ana. Sigie to'umaliyema ta nigeya siloeloemwawasima. ¹⁰ *'Abo'ama ma ima nuwamwau ta esi 'atemaya 'agwaugwawsowala. 'Abo'ama 'atuwa gomabeso ta esi esaesa 'aegueguyai tomota yaudi 'ediya. Nigeya wate 'ima gwegwemo, ta esiya yage maibo'ana 'emaya simiyami.

¹¹ Gosegwao me Kolinita 'omi, 'agu lotoona maibo'ana ni'atu yasimana apwesena 'emiya, ¹² ga 'ateguyega yaobobomemi, ta esi nigeya wada gwausowala 'eguya. ¹³ 'Enega natugwao, 'ilobwenena be 'atemiyege wada obobomegu.

Geya'abo sena guguyoi 'ena walugulugu

¹⁴ *Geya'abo watubwetubwemi taudi nigeya siemiemisa Keliso 'ena ma'emiyao, manuna nigeya sawesawenaya bubuna bobo'ana be to'umalina ma'ebweuna waguiguinuwa. Wate nigeya sawesawenaya maedana be guguyoi ma'iyana siegosigosiyana. ¹⁵ Wate nigeya sawesawenaya Keliso be Seitani ma'iyana siegosigosiyana. 'Eguma Keliso 'ena 'uemisaya, nigeya sawesawenaya tomota taudi nigeya siemiemisa ma'emwao waguinuwa leleleya. ¹⁶ *Wate nigeya sawesawenaya mali 'ebe emisao wasa'u luguyedi Yaubada 'ina anuwa solanaya, ta Yaubada tauna mayawasina ga 'ina anuwa 'abo'ada, ta 'igwae,

“'Abo'agu taudi 'ediya yada e'asa be soladiya yada adadana, be 'abo'agu 'idi Yaubada ta taudi 'igu tomotaiyao.’ ¹⁷ *'Enega Yaubada wate 'igwae, 'Mali boda 'ediyega wada apwesa be wapilisinedi, be geya'abo yage baibailidi wagitogitoodi, be yada 'au'ewami 'igu senaya, ¹⁸ *ta 'eguya wada 'awatamana, be 'omi natugwao me'olotomi ta natugwao mewainemi.’ Gete Yaubada Toewaiwai sana 'ina ona.”

7

¹ *Gosegwao, Yaubada 'ina onaoboboma getedi tada nonodi be ooda be yaluyaluwada tagie'esasedi yage baibailidi 'ediyega, be ta'esasa 'ai'aila ma ida 'amayaba Yaubada 'ena.

Paulo 'igwawsowala me Kolinita manudi

² Gosegwao wada yalema, manuna 'ima bubuna 'emiya maibo'ana bobo'ana. Nigeya 'ebweu wate nuwami 'ada gieto'umaliyena, nai 'ada giekwaniyena, nai 'ada kaboemi. ³ 'Igu ona gete nigeya sabi 'enapa'alimi, manuna ni'atu nuwama wa'ewena, nadigege lowa yaeonemi be 'aene 'omi

* 6:6: 1 Ti 4:12 * 6:9: 2 Ko 4:10 * 6:10: Kol 1:24 * 6:14: Ep 5:7-11 * 6:16: 1 Ko 3:16
* 6:17: Ais 52:11 * 6:18: Osi 1:10 * 7:1: 1 Yo 3:3

ma'egwao tada miya mwawamwawasa. ⁴ Ni'atu manumi yagwaugwau-sowala ta yatupumi, ga 'igu nuwanuwa ni'atu 'ibobo'ana manumi. Gete tuga 'amiya mwau, ta tuwa tuga manumi yagwausowala sinabwana. ⁵ Lowa 'amai Masidonia, nigeaya 'ebweu wate 'ebe eyawai'ata 'alobalobai, ta sa'i wate miyamwau maibo'ana, nate losaiya sena yaudi 'ediya be matauta 'atemaya. ⁶ *Ta Yaubada, tauna tonuwamwau 'adi togiegwausowala, 'abo'ama 'igiegwausowalema yage 'eluwa 'ediyega, nate Taito 'ina mai 'enega, ⁷ ta wate tetelimi 'enega, manuna Taito 'ieonegu, 'igwae, “Me Kolinita nidi nuwanuwadi be 'utatauya sabi ayausidi. Ta ni'atu 'imu ona manuna sitagwaledi ga 'idi to'umalina 'enega sinuwa'ebuni ma idi dedoi. Gete ya'itena ga yagwausowala sinabwana.”

⁸ Lowa 'imi leta ya'etoladina, ga 'igienuwa mwauyemi, ga 'abo'agu wate manuna yanuwamwau, ta gete tuga geya'abo yanuwamwau mwau leta nina manuna, manuna 'omi 'imi nuwamwau tuta gidalina namo 'enaya. ⁹ 'Enega 'abo'agu yagwausowala, nigeaya 'imi nuwamwau manuna, ta esi manuna 'imi nuwamwau 'enega wanuwa'ebuni 'imi to'umalinao 'ediyega. 'Imi nuwamwau nina walotoonaya 'aene Yaubada 'enega 'imai, ta nigeaya 'ebweu wate 'emiya to'umalina yaguiguinuwe. ¹⁰ *Ona'ai'aila, nuwamwau Yaubada 'enega yage bobo'ana, ta 'igienuwa 'ebunida, be 'enega 'etoseyana taloba. 'Enega geya'abo nuwamwau nina taguiguitoyasei. Ta esi mali nuwamwau bale'u 'enega ma'etamo 'iloemwawasida.

¹¹ Ona'ai'aila, 'imi nuwamwau gete 'enega Yaubada 'ilememi, ga wae-taetapewa, ta waewaiwai be 'imi bubuna 'ida bobo'ana maibo'ana, 'enega to'umalina nina manuna wagamwasowala ta wamatauta, ta nuwanuwami be yawawai 'emiya, ta wate waewaiwai ga to'umalina nina wae'isena. Yage maibo'adi 'ediyega 'imi guinuwa bobo'ana wae'itaena.

¹² 'Imi leta lowa ya'etoladina nigeaya gosemi toguinuwa to'umalina namo manuna, ta nigeaya tauna 'ana togieto'umali manuna, ta esi 'omi maibo'ami manumi, be 'aene Yaubada matanaya 'imi etapewa wae'itae 'igu ona 'ana ematamatana manuna. ¹³ 'Enega ni'atu 'agwausowala sinabwana.

Wate Taito 'ina gwausowala 'abo'ama 'ima gwausowala 'iloeposeyanena, manuna Taito nina 'imi bubuna bobo'ana 'enega 'iuyawana. ¹⁴ Lowa Taito 'imiyami ta yatuputupumi, ga Taito matanega ni'atu 'i'itena, 'enega nigeaya wate 'ebe omayamaya 'eguya. Ta esi 'igu ona maibo'ana 'omi manumi 'ana 'ai'aila ni'atu 'iapwesa.

¹⁵ Taito ni'atu 'imi ematamatana maibo'ana 'inuwa'i'isina, tuta nina tauna 'ena watagwalemi ma imi 'atesa'ala, 'enega nuwana wa'ewa 'ai'ailina.

¹⁶ Ta 'abo'agu wate yagwaugwausowala 'imi bubuna bobo'ana maibo'ana manuna.

8

'Ebwayadaita manuna

¹ *Gosegwao, nuwanuwama be toekalesiyao Masidonia solanaya wada mwalatonidi 'aene Yaubada 'ienuwa sa'uyedi ga 'ebwayadaita bobo'ana sisa'una. ² Taudi gomagamabesodi nadigega 'atuwa 'ebe toona silobena 'idi miya 'ana mwau 'enega, ta tuwa tuga ma idi gwausowala 'ebwayadaita bobo'ana wawasae sisa'una.

³ *Yaona 'ai'aila me Masidonia nidi 'atedi sitagwaledi ga 'idi yageyao si'ebwaya daitedi ma 'ana loeposeyana, ⁴ ta sisidasida waiwai 'emaya be

* **7:6:** 2 Ko 1:3-4 * **7:10:** Md 27:3-5; Ib 12:16-17 * **8:1:** Lo 15:26 * **8:3:** 1 Ko 16:2

'abo kapekapeyana sida 'ebwayadaita Yelusalema 'ana toekalesiyao 'adi lema manuna.

⁵ 'Abo'ama 'ima nuwanuwa nadigega be sida 'ebwayadaita, ta ona'ai'aila 'idi 'ebwayadaita nina sinabwa wawasae, manuna 'Inapwana 'ena sitagwaledi nugana, 'enega wate sitagwaledi 'emaya nadigega Yaubada 'ina nuwanuwa.

⁶ 'Enega Taito 'aeonena, 'agwae, “Lowa 'ue'ale ga me Kolinita 'ulemediya 'idi 'ebwayadaita 'ana guinuwa manuna, 'enega 'ulemedi wate be silosaloni.”

⁷ *'Omi ni'atu wabubuna bobo'ana 'imi guinuwa yauna 'ediyega, nate emisa be simana be mwalatoi be etapewa be wate 'imi oboboma 'emaya, 'enega 'ilobwenemi be 'ebwayadaita bobo'ana wate wada guinuwe.

⁸ Gete 'igu ona tuga ta nigeya 'aene yaloiloinemi, ta manuna 'aina toekalesiyao yamwalatonidi sietapewa 'ebwayadaita manuna, 'enega 'ebe toona gete yasa'una be ta'ita nai waeoboboboma 'ai'aila, nai nigeya.

⁹ *'Omi 'ida 'Inapwana Yesu Keliso 'ina oboboma wamwalatonina, tauna 'ina esaesa sinabwana 'ipilisinena ga 'iegomabeso sabi 'etoseyemi, be 'aene 'ina egomabeso 'enega 'omi wada esaesa.

¹⁰ 'Enega nuwanuwa ya'ebwa'emi. Yakwala 'igumwala nuwanuwami ga wae'ale be wa'ebwayadaita, 'enega 'ilobwenena be walosaloni. ¹¹ Lowa waetapewa ga wae'alena, 'enega batuwa wate 'imi 'atetagwalega to'ase 'emiya simiyami 'ediyega 'ebwayadaita nina wada losaloni. ¹² *Geya'abo waonaona be wagwae, “Nigeya 'ebweu yage 'emaya be 'enega 'ada 'ebwayadaita.” Tuwa tuga wada etapewa be to'ase 'emiya 'imiyami 'ediyega wada 'ebwayadaita, be Yaubada wada giegwawsowali. ¹³ *Gete nigeya 'aene 'omi 'imi 'ebwayadaita 'ana mwau sinabwana ta mali 'asa 'idi 'ebwayadaita 'ana mwau gidalina, ¹⁴ ta esiya leleleya tuga. 'Eguma gete tuga 'imi gwegwe yauna, sawesawenaya be mali 'asa walemedi 'idi miyamwau 'ediyega, be 'abo to tuta taudi 'idi gwegwe yauna sida lememe wate, 'abo wamiyamwau. 'Enega wada eleleleya. ¹⁵ *'Ebweu ona 'imiyami Buki Tabu 'ena 'igwae,

“Taudi siegogona sinabwana nigeya 'adi masula 'ana tupwamo, ta taudi siegogona gidalina 'adi masula tuga sawesawediya.”

Taito magosenao sitatauya Kolinita

¹⁶ Yaubada 'ena yalokalokagutoki, manuna Taito 'ina nuwanuwa sinabwana ni'atu 'i'ebwa'ena, be tauna 'ida lememe, nadigega 'abo'ama wate 'ima nuwanuwa. ¹⁷ 'Enega tuta nina 'aeonena be 'iayausimi, 'itagwala 'ai'ailena manuna nate tauna 'ina nuwanuwa sinabwana.

¹⁸ 'Enega wate tasidai 'ebweu Taito ma'iyana 'aetunediwa, tauna tologuguya 'ebweu tetela bobo'ana manuna, ta 'ana esana sinabwana toekalesiyao 'ediya, ¹⁹ ta wate toekalesiyao 'ina paisewa si'ebwa'ena, be tauna ma'emai 'asakosakowasi 'ebwayadaita manuna sabi lememe, be 'enega tomota Yaubada sida tupui.

²⁰ Geya nuwama be 'ebweu yaita 'ida lomugiyema 'ima 'ewa 'ebwayadaita gete sinabwana manuna, ²¹ ta esi nuwanuwama be tuta yauyauna 'ediya 'ada guinuwa palupalu Yaubada matanaya, ta wate tomota matadiya.

* 8:7: 2 Ko 9:8 * 8:9: Md 8:20; Pi 2:6-7 * 8:12: Mk 12:43 * 8:13: 2 Ko 9:12 * 8:15: Sia 16:18

²² Tasida wate 'ebweu ma'edi 'aetunenawa, tauna 'amwalatonina 'aene toemisa 'ai'aila 'ina guinuwa yauna 'ediyega, ta gete tuga 'omi 'imi bubuna bobo'ana ni'atu 'inonona ga 'iemisena, 'enega nuwanuwana sinabwana 'iayausimi sabi lememe wate.

²³ Taito wamwalatonina 'aene ma'iyagu 'aguiguinuwa leleleya 'ami lema manuna, ta tasidao nidi taudi toekalesiyao manudi siguiguinuwa, ga manuna tomota Keliso situpuna. ²⁴ *'Enega 'ilobwenemi be tasidao nidi waoboboma 'ai'ailidi, be 'ima tuputupu 'imi oboboma manuna sida emise, be wate boda ekalesiya yaudi sida 'awabobo'anemi.

9

'Ebwayadaita toekalesiyao gomagamabesodi manudi

¹ *Geya'abo leta 'enega yaemaemataluwemi 'imi 'ebwayadaita toekalesiyao manudi, manuna ni'atu wamwalamwalatoni, ² ta wate yamwalatonimi 'aene 'ebwayadaita nina manuna wagwausowala, 'enega 'omi ya'awa bobo'anemi me Masidonia 'ediya, yagwae, "Sena Akaya 'ena taudi me Kolinita ni'atu sietapewa ga 'idi 'ebwayadaita sigibubuna yakwala 'igumwala 'enaya." 'Enega yaudi 'ediyega wate nadigega siguinuwa'esa. ³ Geya nuwagu be 'igu tupu manumi tomota sida 'awakabokaboegu, 'enega tasidao nidi yaetunediwa sabi lememe be 'imi 'ebwayadaita nina wagibubu, nadigega 'imi etapewa yasimanena 'ediya. ⁴ 'Abo ma'etamo 'aina me Masidonia ma'egwao 'aweewa be si'italobami 'imi 'ebwayadaita nigeya wagibugibubuna, gete 'ebe omayamaya 'eguya ta wate 'emiya, 'igu gimisimana nina manuna.

⁵ 'Enega yanuwena 'aene 'ilobwenena be tasidao nidi sida wai nugana sabi lememe 'imi 'ebwayadaita nina waona upaupaena 'ana gibubu manuna, be 'abo'agu tuta muliyega wate yawawai. Manuna geya'abo lo'aetuetune 'enega wa'ebwa'ebwaya daita, ta esi 'atetagwalega.

⁶ *'Ebwayadaita 'ana nuwanuwa nadigega bagula. Tauna 'idauna gidalina 'isesoi gidalina, ta tauna 'idauna sinabwana 'isesoi sinabwana.

⁷ 'Enega 'omi 'ebweuna 'ebweuna tauna 'ina nuwena 'enega 'i'ebwaya daita, nigeya 'aene lo'ae etuetuneyega nai 'i'imega, ta esi 'atetagwalega, be gete manuna Yaubada 'ida gwausowala sinabwana.

⁸ Ta Yaubada nina sawesawenaya be oboboma maibo'ana 'ida 'etosywa 'emiya, be tuta yauyauna yage maibo'ana sawesawemiya ma 'ana tupwa sinabwana 'ebwayadaita manudi. ⁹ *'Ebweu ona 'eto'etoladina Buki Tabu 'ena Yaubada manuna 'igwae,

"Obobomao 'ilelewanedi togomabeso mali sena be mali sena 'ediya, tauna 'ibubuna palupaluna, ataya be ataya."

¹⁰ *Tauna ewana be masula 'adi To'ebwaya 'imi yageyao 'ida 'ebwa'emi be sida sinabwa 'ai'aila, be 'imi bubuna bobo'ana 'enega sesoi sinabwana wada loba, ¹¹ be 'imi esaesa 'enega sawesawemiya gwegwe sinabwana wada egueguyaiyedi, be wate 'imi 'ebwayadaita nina 'abo'ama 'ada 'ebwaya togomabeso 'ediya, be 'enega taudi sida lokagutoki sinabwana Yaubada 'ena. ¹² 'Imi 'ebwayadaita gete 'enega toekalesiyao gomagamabesodi 'adi lema silobaloba, ta wate Yaubada 'ana tupu sinabwana 'ida apwesa.

¹³ Ta togomabeso nidi sida gwausowala 'adi lema be mali boda wate 'adi lema bobo'adi 'emiyega manuna, be wate 'imi ematamatana Keliso tetelina

* 8:24: 2 Ko 7:13-14 * 9:1: 2 Ko 8:1-7 * 9:6: Ona 11:24 * 9:9: Sam 112:9 * 9:10: Ais 55:10; Osi 10:12

'enaya manuna sida ona'ai'aila, be wate Yaubada sida tupu, ¹⁴ be wate ma idi nuwa'ewa 'idi sidasida manumi 'ediyega Yaubada sida lokagutokiye 'ina oboboma 'atemiya 'isa'una manuna.

¹⁵ Ona'ai'aila, Yaubada 'ena tada lokagutoki 'ina oboboma sinabwa wawasae manuna.

10

Paulo 'ina paisewa

¹ *'Abo'agu Paulo taugu yasidasida 'emiya, 'atuwa Keliso 'ina bubuna nuwana 'enega, manuna 'omi wagwae, "Paulo 'ina bubuna nuwana 'eguma ma'edai tada onaona, ta esi 'edasolega 'i'ena pa'alida." ² *'Enega yasida 'emiya be wabubuna palupalu, 'abona nai 'igu wai 'emiya 'enaya ya'ena pa'alimi nadigega 'iabe ya'ena pa'alidi taudi sigwae, "Paulo tauna 'ina nuwanuwa 'iguiguinuwa nadigega me bale'u 'idi guinuwa tuga."

³ Ona'ai'aila bale'uya tamiyami, ta esi 'ida guinuwa nigeya me bale'u nadigega. ⁴ *Wate 'ida gwegwe nigeya me bale'u 'idi gwegwe saiya nadigega, ta esi 'ida gwegwe dumadumana be 'ediyega Seitani 'ina 'ebeloinao taewaiwai sinedi, Yaubada 'ina waiwaiyega. ⁵ 'Ida gwegwe nidi 'ediyega sawesawedaya taewaiwaisine bubuna to'umalina, egewagewana be onalaga, nate yage nidi Yaubada 'ana emisa si'etobodena, ta esi tomota 'idi nuwanuwao tagibunidi be Keliso 'ina ona sida ematamatedi. ⁶ 'Enega 'abo tuta nina waematamatana 'ai'aila, taudi tologwautoyasa 'adi lolina 'edega sida loba.

⁷ 'Omi tomota 'adi 'ita namo 'ena wadunedune, ta to'ase 'atediya nigeya wamwalamwalatoni. 'Abo yaita 'ionalaga 'aene tauna Keliso 'ina boda, 'ida nuwa'ilisima 'aene 'abo'ama wate Keliso 'ina bodao, ⁸ ga lolina Yaubada 'i'ebwa'ema sabi lememi ta esi nigeya sabi gieto'umaliyemi, be 'abo yaonalaga wawasae 'igu lolina nina manuna geya'abo wate 'ebe omayamaya yalobaloba.

⁹ Geya'abo leta waiwaidi 'ediyega yagiegie matautemi, ¹⁰ * nadigega 'aina tomota sigwae, "Paulo 'ina leta 'ediyega 'i'ena pa'alida ta esi 'eguma matadaya 'ionaona 'ana 'ita nenetana tuga, ta 'ina ona nigeya bobo'ana."

¹¹ *'Enega toona nidi sida nuwa'ilisi 'aene to'ase 'edasolega 'igu leta 'ediyega yaonaona yada guinuwa tuga, 'abo to tuta yaweewai 'emiya.

¹² Geya'abo yaonami be yagwae, "'Abo'agu Paulo 'igu bubuna bobo'ana," nadigega 'aina tomota sigwae, "'Abo'ama 'ima bubuna gosemao 'idi bubuna 'ibobo'ana sinena." 'Idi ona nidi 'atuwa uwauwadi sionaona.

¹³ *Ta 'abo'agu geya'abo yaonaona laga yage yauna manudi, nate namo 'igu paisewa nina Yaubada 'i'ebwa'eguya manuna yada onalaga, ta 'igu paisewa nina 'aina 'asa 'ediya be 'omi wate 'emiya. ¹⁴ 'Enega sawesaweguya be 'emiya yaloina. Ona'ai'aila, 'omi 'igu 'ebeloina solanaya, manuna 'abo'agu tetela bobo'ana Keliso manuna yagimi me'ena 'emiya.

¹⁵ Nigeya 'aene mali tomota 'idi paisewa 'emiya manuna yaonaona laga, taugu tuga 'igu paisewa manuna, ta yanuwayaina 'aene 'abo 'imi emisa 'isinabwa 'igu paisewa 'emiya wate 'ida sinabwa wawasae, ¹⁶ 'enega taudi wate sena 'edasola 'ediya tetela bobo'ana yada loguguyae, ta geya'abo yaonaona laga, 'eguma yapaipaisewa tuga taudi tetela bobo'ana ni'atu sinononaya 'ediya. ¹⁷ "'Eguma yaita nuwanuwana be 'ionaona gagasa,

* **10:1:** 1 Ko 2:3 * **10:2:** 1 Ko 4:21 * **10:4:** Ep 6:13-17 * **10:10:** Ga 4:12-14 * **10:11:** 2 Ko 13:2, 10 * **10:13:** Lo 12:3

'ilobwenena be 'Inapwana namo manuna 'ida ona." 18 *Wate 'eguma yaita taunamo 'i'awa bobo'ane, Yaubada geya'abo 'igwaugwausowala manuna. Ta 'eguma Yaubada tomota 'i'awa bobo'ane, nate 'ebe gwausowala.

11

Paulo 'ina guinuwa

1 'Igu ona gete 'atuwa uwauwagu yaonaona, ta esi 'eguma wae'alama'i'itanedi, 'igu nuwanuwa yada simana apwesa 'emiya.

2 *Manuna 'omi nuwanuwagu, nadigega Yaubada nuwanuwana 'abo'ada, 'enega ni'atu yasawa eyaiyemi Keliso 'enaya, be 'omi 'atuwa gomagweine 'ebweu nadigega 'ina bubuna bobo'ana maibo'ana tai ma'iyana sida ai.

3 *Ta esi ya'atesa'ala manumi 'abona nai 'imi nuwanuwa sikwakwani be 'imi 'atetagwala Keliso 'ena wapilisine, nadigega lowa mwata Ibe 'ikaboena 'ina ona dibidibi 'enega, ga Ibe nina 'ineneta.

4 *'Enega 'abo yaita 'iweewai be Yesu tetelina 'emiya 'iloguguya, ta nigeaya 'abo'ama 'ima loguguya nadigega, tauna 'enaya watagwalemi tuga. 'Omi ni'atu tetela bobo'ana 'ena watagwalemi ga Yaluyaluwa Tabuna 'emiya walotoona, ta sa'i mali tetela be mali yaluyaluwa 'ediya watagwatagwalemi.

5 'Imi tologuguyao auwaudi 'omi wanuwena 'aene siloetana sinegu, ta esi nigeaya sawesawediya. 6 *Ona'ai'aila, nigeaya yada ona bobo'ana, ta esi ni'atu wamwalatonigu 'aene tuta yauna yamwalamwalatoni 'ai'aila.

7 Lowa Yaubada tetelina 'emiya yaloguguyaena, ta nigeaya 'ebweu maisa manuna yaonaona 'emiya, 'enega wanuwena nai yaloegegi manuna 'abo'agu yagimwa'utegu be 'aene 'omi wada miyatu'e. 8 *'Ana 'ita 'atuwa ya'ipwa'ipwala mali ekalesiyao 'ediyega, manuna mani si'ebwa'eguya be 'aene 'omi manumi yada guinuwa.

9 Wate tuta nina 'imi senaya yamiyami ta yabotabotana, nigeaya yada sida 'emiya, ta esi 'aina tasidao Masidonia 'enega simai ga lema si'ebwa'egu; manuna geya nuwagu be mwau 'emiya yasa'usa'u 'agu masula manuna. Lowa nigeaya 'ebweu mwau 'emiya yasa'usa'u, be tuta simeemai 'ediya wate geya'abo yasa'usa'u. 10 'Igu onalaga gete ona 'ai'aila Keliso 'enega, be geya'abo 'ebweu yaita 'igu ona gete 'i'eto'etobode Akaya senanao maibo'adi 'ediya.

11 Ta to'ase 'alena? Nai 'igu ona gete manuna ga yaguitoyasemi? Nigeaya sa'i! Yaubada 'imwalatoi 'ai'ailigu yaobobomemi.

12 Wate 'igu guinuwa manumi ma'etamo tuga yada guiguinuwa, be 'enega yada gielosa'udi taudi toona gagasa sigwae 'aene 'idi guinuwa 'emiya nadigega 'abo'agu 'igu guinuwa. 13 *Manuna tokabo nidi 'adi 'ita 'atuwa Keliso 'ana tosimanao ta esi to'umalina siguiguinuwe. 14 Manuna gete Seitani adelina toto'umalina 'ina 'eda, be 'ana 'ita 'isa'ugelasa nadigega anilose maemaedanina. 15 'Enega geya'abo nuwami 'iowaowana 'eguma Seitani 'ina 'ali'eiyao wate 'adi 'ita sisa'ugelasa be toguinuwa palupaludi nadigega. Ta sa'i tuta 'ebe losalowa 'enaya 'idi bubuna to'umalina manudi taudi sida to'umali 'ai'aila.

Paulo 'ina 'elouyao

16 Yada eonami wate geya'abo wa'awa'awa uwauwaegu, ta 'eguma wa'awa uwauwaegu tuga, bobo'ana, ta esi 'igu ona uwauwa wada nono be 'enega tupwana yada onagagasa.

* 10:18: 1 Ko 4:4-5 * 11:2: Ep 5:26-27 * 11:3: Nug 3:4, 13 * 11:4: Ga 1:8-9 * 11:6: Ep 3:3-4 * 11:8: Pi 4:15-18 * 11:13: Pi 3:2

¹⁷ Igu onagagasa gete nigeya 'Inapwana 'ina loinega, ta esi uwauwagu tuga. ¹⁸ Manuna tomota yaudi sionaona gagasa yage bale'u manudi, 'enega 'abo'agu wate yada onagagasa taudi nadigega.

¹⁹ Ta 'omi sa'i sinasinapumi ga tomota uwauwadi 'ediya wa'atetagwala, ²⁰ 'eguma paisewa mwaudi si'ebwa'emi, ta 'emiyega si'ipwa'ipwala, ta sikaboemi, be ma idi nuwatu'e maninimiya sisasapi. ²¹ Ta 'abo'agu nenetagu 'enega nigeya yada sapimi, ta gete 'ebe omayamaya 'eguya.

Ta 'abo 'imi tologuguyao nidi to'ase manudi sida onaonagagasa, tuwa tuga 'abo'agu yada etoeuwauwa, be sa'i yada onagagasa yage nidi wate manudi.

²² *'Abo taudi me Ibeliu, 'abo'agu nadigega.

'Abo taudi Isileli 'ina susuyao, 'abo'agu nadigega.

'Abo taudi Ebelaamo tubunao, 'abo'agu nadigega.

²³ *'Abo taudi Keliso 'ina 'ali'eiyao bobo'adi, 'abo'agu 'ina 'ali'ei bobo'ana wawasae.

'Igu ona gete 'atuwa uwauwagu. 'Igu gwaunuwa 'enega yanugana sinedi, 'igu lugu deliya yau wawasae, 'agu sapiyao wate yauna, ga tuta yauna 'ediyega 'aene tuga 'iabe yada mwawasa.

²⁴ *Me Yudia balaeyega sisapigu, 'ana yau teti naini, ga sapi nina gete nadigega ma nima yalobedi. ²⁵ *Matoi wate siunugu kaiwe 'ediyega, ma'ebweuna gulewega siunu dadanegu, matoi waga 'enega yadamana bwagabwagaya, ta 'asiyata 'ebweuna be boiboi 'ebweuna 'idoedoegu. ²⁶ *Ta wate 'igu 'adau 'ediyega 'ebe esilae yalobedi bwasi sinabwadi 'ediyega, be to'ipwalao 'ediyega, be 'igu bodao taudi me Yudia 'ediyega be taudi nigeya me Yudia 'ediyega ta 'asa sinabwadi 'ediya, be mitawa 'ediya ta wate bwagabwagaya, be wate tasidao kabokabodi 'ediyega, ²⁷ 'ima paisewa sinabwana ga miyamwau 'adi tuta 'ediya, boiboi nigeya yada 'eno, ta botana be tona'a yala, wate tuta yauna nigeya 'agu masulamo, ta nigeya 'igu anuwamo tuta gogai 'ediya. ²⁸ Be wate 'asiyata 'ebweuna 'ebweuna 'ediya yanuwauwa sinabwana toekalesiyao sena yauyaudi 'ediya manumi. ²⁹ 'Enega 'abo yaita 'ineneta, 'abo'agu wate 'atuwa yaneneta, ta 'eguma yaita 'ebe esetupe 'ena 'ibe'u, nate 'igu 'ebe nuwamwau.

³⁰ Ta wa'ita, 'igu onagagasa 'igu nenetao namo manudi. ³¹ Yaubada tauna 'Inapwana Yesu tamana tada tupu atae, ta tauna 'imwalamwalatonigu 'aene 'igu emwasala gete ona'ai'aila. ³² *Lowa, Kini Aletasi 'ina tutaya toloina 'ebweu 'asa Damasiko 'ena 'itoowaiwai be ma ina tolosaiyao sida giyaigu, ³³ ta sa'i gosegwao silemegu ga 'ali 'ana 'awa etanega sigigegena, ga 'enega sipela mwa'utegu kodoega bale'uuya, ga 'agu talauwalao nidi 'ediyega yadena.

12

Paulo 'ina 'enomata'ita'ita

¹ Sawesaweguya be yaonagagasa, ta onagagasa nigeya wate 'ina lemamo, ta tuwa tuga yada onagagasa 'igu 'enomata'ita'ita 'Inapwana 'enega manuna.

² 'Ebweu Keliso 'ina tai yamwalamwalatoni, tauna yakwala potini sigumwala 'ena Yaubada 'i'au'ewena, ta 'iyaugwa nai bwalana nai yaluyaluwa namo nigeya yamwalamwalatoni. Yaubada namo 'imwalamwalatoni. 'I'au'ewena ga 'itu'e galewa 'ebweuna 'ena, ga

* 11:22: Pi 3:5 * 11:23: Gu 16:23 * 11:24: 2 Loi 25:3 * 11:25: Gu 16:22, 14:19 * 11:26: Gu 9:23, 14:5 * 11:32: Gu 9:23-25

'itu'e wate galewa 'eluwena 'ena, ga wate 'itu'e galewa 'etonina 'enaya. ³ Yamwalatonina 'aene Yaubada tai nina 'i'au'ewena 'ina sena bobo'ana ta esaesana 'enaya, ta 'iyaugwa nai bwalana nai yaluyaluwa namo, nigeaya yamwalamwalatoni. Yaubada namo 'imwalamwalatoni. ⁴ Ta tai nina me galewa 'idi ona 'aina 'inonodi, ta nigeaya sawesawenaya be 'iona apwesedi, manuna etaetabudi.

⁵ Mwalatoi nina manuna yada onagagasa, ta geya'abo 'abo'agu manugu yaonaona gagasa. Nate namo 'igu nenetao manudi yada onagagasa.

⁶ Ta 'eguma to tuta yada onagagasa, nate ona 'ai'aila, ta nigeaya ona uwauwa. Ta tuwa geya'abo yaonaona gagasa, manuna nuwanuwagu be to'ase 'igu guinuwa wa'itediya nai 'igu ona wanonodiya, gete namo manudi be geya'abo to'ase wate manugu wada nuwanuwa.

⁷ *Ta Yaubada geya nuwana be yanuwauwa tu'e 'igu 'enomata'italita bobo'adi manudi, 'enega yage mwauna Seitani 'enega 'i'ebwa'eguya, ga solagu 'ana lotoona 'atuwa ma gitana, ta manuna yanuwauwa mwau, ga nigeaya sawesaweguya yanuwatu'e. ⁸ Mwau nina gete manuna matoi Yaubada yasidena be 'ida 'ewayau, ⁹ *ta 'igu sida nina 'ie'isena, 'igwae, "Geya'abo, ta esi 'igu oboboma namo sawesawemuya, be 'imu neneta 'ena 'igu waiwai 'uda lotoona 'aene sawesawenaya."

'Enega 'igu nenetao manudi yagwaugwausowala be yada onagagasa, manuna 'igu tuta neneta 'ediya Keliso 'ina waiwai 'eguya 'imiyami. ¹⁰ 'Enega Keliso manuna yatagwatagwala mwau yaudi 'ediya, nadigega neneta, 'awa to'umalina, tuta mwau, etalauwala, esilae. Manuna 'abo yaneneta gete 'igu 'ebe ewaiwai!

Paulo 'ina nuwanuwa me Kolinita manudi

¹¹ Ona'ai'aila, 'omi 'imi bubuna manuna ni'atu yaonaona 'atuwa uwauwagu, ta esi 'ilobwenemi be wa'awa bobo'anegu, manuna 'imi tologuguya auwaudi wa'awa bobo'enedi, ta 'abo'agu wa'awa yage be-sobesoegu, ta taudi nigeaya sida bobo'ana sinegu. ¹² *We'iwe'iyaya nidi matamiya ma 'igu e'alama'i'ita yaguinuwedi, nate yage 'ebe nuwaowana ta guinuwa waiwai, be 'ediyega wada mwalatonigu 'aene 'abo'agu Keliso 'ana tosimana 'ai'aila. ¹³ *Wate 'igu guinuwa manumi tuga nadigega 'igu guinuwa ekalesiyao maibo'adi manudi, ta 'ebweu yage namo nigeaya 'emiya yaguiguinuwa, 'agu lema mani ya'ewena ekalesiyao yaudi 'ediyega, ta esi 'omi 'emiyega nigeaya. Gosegwao, yasidasida 'emiya be 'igu loegesi gete wada nuwatau.

¹⁴ Tuta gidalina be yawawai 'emiya. Lowa maluwa yayausimi, ta gete 'iabe 'etonina yawawa, be geya'abo 'ebweu wate mwau yasa'usa'u 'emiya 'agu lema manuna, ta esi 'omi tuga nuwanuwagu, ta geya nuwagu 'imi gwegwe. Gogama nigeaya lema sida 'ebwa'edi tamadiyao 'ediya ta tamadiyao esi si'ebwa'ebwaya natudiyao 'ediya, 'enega 'abo'agu 'ilobwenegu be 'omi natugwao 'emiya yada 'ebwaya. ¹⁵ Ni'atu yatagwala be 'igu gwegweyao be 'igu tuta be yawasigu wate yada 'ebwaya yaluyaluwami sabi 'etoseyedi. 'Igu oboboma 'emiya sinabwana, 'enega mwa'adega ga 'enega 'omi 'imi oboboma 'eguya gidalina tuga?

¹⁶ Ta 'aimi wagwae, "Paulo 'ima gwegwe nigeaya 'ida 'ewedi, ta esi 'ina mwalatoi sinabwana 'enega 'ikaboema."

¹⁷ Nigeaya! Tai nidi yaetunediwa, 'igu loinega mwa'adega sikabo'esa? Nigeaya, aga?

* 12:7: Yob 2:6 * 12:9: Pi 4:11-13 * 12:12: Yo 4:48; Gu 19:12 * 12:13: 2 Ko 11:9

¹⁸ Lowa Taito yaloinena ga tasidai 'ebweu ma'iyana yaetunediwa 'emiya. To'ase Taito 'ina kabo 'emiya? Taito ta 'abo'agu 'ima nuwanuwa be 'ima bubuna 'emiya leleleya, aga?

¹⁹ Gosegwao geya'abo wanuwanuwa 'aene 'igu ona getedi 'ediyega ya'awa bobo'anegu matamiya. Nigeya, ta esi maibo'ana Yaubada matanaya Keliso 'ina ona yaonaonaenawa sabi giawaiyaiyemi.

²⁰ Ona'ai'aila ya'atesa'ala, ta geya nuwagu yawawai be 'imi bubuna ya'italoba 'aene nigeya bobo'ana, be 'igu wai manuna wada nuwamwau, 'abo taumimo waegewagewana be wae'ipi'ipi ta wagamwasowala, nai walogwegwe diidiga, ta gosemiyao wa'awa to'umaliyedi, be wanuwatule, nai waguinuwa besobeso. ²¹ *'Igu 'atesa'ala nina 'aene 'abo yawai limana 'emiya be 'ebe omayamaya Yaubada 'i'ebwa'egu matamiya, be taudi lowa siloegesi, ta 'idi bubuna baibailidi be loelata be sogala 'ediyega nigeya sinuwanuwa 'ebuni, taudi sida gienuwa mwaugu be manudi yada dedoi.

13

'Ebe losalowa

¹ *'Iabe yayausimi, nate 'etonina 'igu ayausa 'emiya.

'Eguma yaisigedi nuwanuwadi be gosedai 'ebweu 'ena sida etala, 'ilobwenena be tomota 'eluwa nai 'etoi sida simana leleleya 'ina loegesi manuna.

² Lowa 'igu ayausa 'eluwena 'enaya 'imi toloegesi nidi be yaumi ya-loguguyemi, nadigega gete tuga 'edasolaya yamiyami ta yaemataluwemi 'aene 'eguma yawawai limana 'emiya, lolina mwauna yada 'ebwa'edi toloegesi nidi. ³ Nate 'ebe'ita 'emiya, be 'enega wada mwalatonigu 'aene Keliso 'eguyega 'ionaona. Tauna Keliso nina 'ina guinuwa 'emiya nigeya nenetana ta esi waiwaina. ⁴ *Ona'ai'aila sigie kelosena 'atuwa tai nenetana, ta sa'i Yaubada 'ina waiwaiyega mayawasina 'imiyami. 'Abo'ama wate ooma nenetadi tauna oona nadigega, ta Keliso yawasina 'enega sawesawemaya 'ada loinemi, Yaubada 'ina waiwaiyega.

⁵ 'Enega taumi wada toomi, mwa'adega Keliso 'ana emisa wagiyai 'i'isinaya, nai nigeya. Mwa'adega, wamwalamwalatoni 'aene Keliso 'atemiya 'imiyami? Ta 'eguma nigeya, nate manuna nigeya 'imi emisamo. ⁶ Yaemisa wate be 'abo watooma, wada mwalatonima 'aene nigeya 'ada neneta.

⁷ 'Abo'ama 'asidasida Yaubada 'ena be 'aene geya'abo waloeloegesi, nigeya 'aene wada 'awa tosimana 'ai'ailema. Ta 'eguma tomota nigeya si'awa'awa tosimana 'ai'ailema, 'ada gwausowala tuga 'omi 'imi bubuna palupaluna manuna. ⁸ *Manuna 'abo'ama nigeya sawesawemaya bubuna palupaludi 'a'etobodedi, ta esi yage palupaludi manudi 'aguiguinuwa.

⁹ 'Enega 'ima nenetao 'ediya 'agwaugwasowala 'eguma 'omi waewaiwai, ta wate 'asidasida Yaubada 'ena be wada toolopa'ala 'ai'aila.

¹⁰ *'Imi leta gete 'edasolega ya'etoladinawa be 'abo tuta nina yawawai geya'abo yaloiloina pa'ala 'emiya, manuna lolina nina 'Inapwana 'i'ebwa'eguya nigeya sabi gieto'umaliyemi, ta esi sabi giawaiyaiyemi.

¹¹ Gosegwao kaiyoni. 'Igu loguguya wada nono be wasanaila. Wate 'imi nuwanuwa 'ebweuna 'enega wada miyasiwalowa, be Yaubada

* **12:21:** 2 Ko 13:2 * **13:1:** Md 18:16; 1 Ti 5:19 * **13:4:** Pi 2:7-8 * **13:8:** 1 Ko 13:6 * **13:10:** 2 Ko 2:3-4

tauna oboboma be nuwasiwalowa 'aledi ma'emiya wada miya gwau-sowala. ¹² Gosemiyao ma'emiya waenimalotuna, lotoona bobo'ana 'enega.

¹³ Keliso 'ana toemisao bada 'idi oboboma 'emiya.

¹⁴ 'Inapwana Yesu Keliso maibo'ami 'ida 'atenuwa 'ole'oleyemi, ta Yaubada 'ida obobomemi, be Yaluyaluwa Tabuna wate ma'emiya wada egosigosiyana 'ai'aila.

'Abo'agu Paulo.

ME GALETIA 'IDI LETA PAULO 'I'ETOLADINA

Lowa sena Galetia 'ena Paulo 'iloguguya Yesu manuna, nate 'ina mwawasa kelose 'enaya ta 'ina toololimana manudi, 'enega me Galetia yaudi siemisena, ga muliyega Paulo 'ipilisinedi, ta 'iloguguya sakowasi 'aina sena wate 'ediya.

Muliyega 'aina me Yudia sitauya Galetia ga sie'ita, sigwae, “'Ilobwenena be walodaba, be waeYudia be 'ima loinao wamuliyedi, be wate 'eguma waemisa Keliso 'enaya, Yaubada 'ida gwausowala manumi; ta 'eguma nigeaya waeYudia, nigeaya 'ida gwausowala manumi.”

'Enega Paulo ale 'inonona ga nuwana 'imwau me Yudia 'idi kabo manuna, ga me Galetia 'idi leta gete 'i'etoladina ta 'ediya 'ietunena be 'aene sisawa, be sida mwalatoni emisa namo Yesu Keliso 'enaya sawesawenaya be 'enega Yaubada 'ida gwausowala 'ediya, ta nigeaya me Yudia 'idi loinao 'adi muliya manuna.

Wate 'eguma Yesu taemise, Yaluyaluwa Tabuna uwanao bobo'adi 'atedega sida apwesa; ta 'eguma nigeaya, bwalada uwanao to'umalidi sida apwesa.

Lokagutoki

¹ *'Abo'agu Yesu Keliso 'ina tosimana 'ebweu, ta 'igu etosimana nigeaya tomota 'idi esinuwega, ta Yesu 'ina esinuwega, be Tamada Yaubada wate. Tauna Yesu mwawasega 'igietoolo limena. ² Ta yaudi tasidao nidi ma'egwao bada 'amiyami 'imi leta 'aetunenawa 'omi totapwalolo, boda 'ebweuna 'ebweuna sena Galetia solanaya, 'emiya.

³ Tamada Yaubada be 'ida 'Inapwana Yesu Keliso 'idi obobomega wada miya bobo'ana. ⁴ *Manuna Tamada Yaubada 'ina nuwanuwa gete nadigega, ga Yesu tauna 'itagwalena ga 'imwawasa 'ida loegesiyao manudi, be 'enega tuta gete to'umalina 'ina waiwaiyega 'i'etoseyeda, ⁵ Gete manuna Yaubada 'ena tada tupu atae. Eimeni.

Tetela bobo'ana 'ebweuna namo

⁶ 'Ebe nuwaowana gete 'eguya, manuna lowa Yaubada 'iesinuwemi be 'aene oboboma Keliso 'enega waloba, 'enega tetelina waemisena, ta walomanini gete tuga ga waguitoyasena, ta mali tetela waemisena.

⁷ *Ona'ai'aila, Tetela Bobo'ana 'ebweuna namo, ta nigeaya 'ebweu wate tetela 'imiyami, ta esi 'aina tomota ni'atu sigiekwanimi, manuna nuwanuwadi be Keliso tetelina sisa'u gelase be 'enega sikaboemi. ⁸ *Keliso tetelina wagimi nonona nate 'ai'ailina, 'enega geya'abo 'ebweu yaita sa'i mali tetela 'ida 'ebwa'ebwa'emi. 'Abo'ama wate be aniloseyao galewega geya'abo mali tetela 'a'ebwa'ebwa'emi. Ta 'eguma yaita tetela bobo'ana 'isa'u gelasena be 'igiedumedumena, mwau 'ida loba Yaubada 'enega. ⁹ Ni'atu lowa 'asimana 'emiya, be gete wate yasimana limana 'aene 'eguma yaita mali tetela 'i'ebwa'emi, 'elouya 'ida loba Yaubada 'enega.

¹⁰ *Mwa'adega, tomota nidi 'adi tuputupu manuna yanuwanuwa, nai Yaubada 'ana tuputupu? Manuna 'eguma tomota 'idi nuwanuwa yaguigu-inuwa, nigeaya sawesaweguya be Keliso manuna yaetoguinuwa.

* **1:1:** Ga 1:11-12 * **1:4:** Ga 2:19-20; Ta 2:14 * **1:7:** Gu 15:1, 24 * **1:8:** 1 Ko 16:22 * **1:10:** 1 Te 2:4

Paulo 'ina nuwa'ebuni

¹¹ *Gosegwao, wada nuwa'i'isi 'aene tetela bobo'ana yasimanenawa, nigeya tomota 'ediyega, ¹² manuna nigeya tomota 'idi simanao nai 'idi e'itao 'ediyega, ta esi Yesu Keliso 'ina e'ita 'eguya 'enega. ¹³ *Ta 'igu bubuna lowa, tuta nina me Yudia 'idi boda solanaya yamiyami, wanonona, 'aene Yaubada 'ina toekalesiyao yagie'elouya wawasaedi ta nuwanuwagu be yamutudi. ¹⁴ *'Enega 'agu 'epatao Yudia solanaya yaewaiwai sinedi, manuna tubudao 'idi bubuna manuna yaetapewa sinabwana ta 'agu 'epatao 'idi etapewa tupwana namo.

¹⁵ *Tuta nina nigeya yatubutubuwa, ta lowaenei Yaubada 'ina obobomega 'igimi esinuwegu, ¹⁶ ta tauna 'ina nuwenuwega Natuna 'eguya 'ie'itaena, be yada etosimana manuna, sena apwesa 'ediya. 'Enega nigeya yatautauya tomota 'ediya sabi enaida tetela gete manuna. ¹⁷ Nigeya yatautauya Yelusalema Keliso 'ana gimi tosimanao 'ediya, ta esi yatauya Alebia, ga nada yamiyami 'ana laba yaila limana Damasiko 'enaya.

¹⁸ 'Enega yakwala 'etoi mulinaya yalaga Yelusalema ga Pita yayausina, ta nada ma'iyagu 'asiyata pipitini 'amiyami. ¹⁹ *Ta Keliso 'ana tosimanao yaudi nigeya yada 'itedi. Nate namo Yemesa, tauna 'ida 'Inapwana nina tasina. ²⁰ 'Igu ona gete Tamada matanaya ya'etoladinawa nigeya 'ebweu wate kabo.

²¹ 'Enega Yelusalema yapilisinena ga yatauya Silia be Silisia 'idi senao 'ediya. ²² Ta tuta nidi 'ediya Keliso 'ina toekalesiyao Yudia senanao 'ediya maninigu nigeya sida mwalatonina. ²³ Nate namo teteligu sinonona 'aene "Tauna lowa 'igiegie 'elouyeda, ta ni'atu 'inuwa'ebuni, ga tetela nina lowa 'i'eto'etobodena tuta gete 'iloguloguguyae." ²⁴ 'Enega toekalesiyao nidi Yaubada situpuna 'igu nuwa'ebuni manuna.

2

Keliso 'ana tosimanao sitagwala Paulo 'ina loguguya 'enaya

¹ 'Enega yakwala potini sigumwala, Banaba ma'iyagu 'atu'e limana Yelusalema, ga wate Taito ya'au'ewena, ga ma'emai 'atu'e.

² Ta 'igu tauya 'alena manuna Yaubada 'ie'itegu 'aene 'ilobwenegu be yada tu'e Yelusalema, 'enega yatauya toekalesiyao 'idi toanuganao 'ediya, ga taumamo 'a'awa'awagwae, ga tetela nina yaloguloguguya taudi nigeya me Yudia 'ediya yasimana apwesa toanuganao nidi 'ediya, manuna geya nuwagu be yaloguguya besobeso, 'enega toanuganao nidi sitagwala 'igu loguguya nina 'enaya.

³ Ta Taito 'i'oayabuma ga 'atu'e Yelusalema, tauna goma Gilisi 'ebweu, ta esi toanuganao nidi nigeya Taito nina siloiloine be 'aene bwalana silodalodaba 'ana we'iwe'iyaya nadigega taudi. ⁴ *Ta 'aidi wate gosedao kabokabodi ni'atu 'emaya siluguma, nuwanuwadi be 'ida miya bobo'ana Yesu Keliso 'i'ebwa'eda sida 'ita, ta taudi nigeya toemisa 'ai'aila, manuna nuwanuwadi be lolina mwauna si'ebwa'ema. ⁵ 'Enega 'idi lolina maibo'ana 'aguitoyasena, ta nigeya 'ebweu to'ase 'ena 'atagwatagwala. Geya'abo 'ida tetela 'ai'aila manumi sisa'usa'u gelasa. ⁶ *Ta wate taudi toekalesiyao sieesedi 'aene 'idi toanuganao, taudi nigeya 'ebweu wate loeposeyana sisa'usa'u 'igu loguguya 'enaya. Ta 'abo'agu 'igu nuwanuwa 'aene nigeya

* 1:11: Md 16:17 * 1:13: Gu 8:3 * 1:14: Gu 22:3 * 1:15: Ais 49:1; Gu 9:3-6 * 1:19: Md 13:55 * 2:4: Gu 15:1, 24 * 2:6: Gu 10:34

yage sinabwana 'eguma taudi sieesedi toanuganao nai to'ase, manuna tomota maibo'ada leleleya Yaubada matanaya.

⁷ Ona'ai'aila, toanuganao nidi Yaubada 'ina egueguyai si'italobena 'aene 'abo'agu tetela bobo'ana yaloguloguguyae taudi nigeya me Yudia 'ediya, ta Pita esiya me Yudia dimo 'ediya. ⁸ Manuna Yaubada Pita waiwai 'i'ebwa'ena 'ina guinuwa me Yudia manudi, ta 'abo'agu wate nadigega waiwai 'i'ebwa'egu 'igu guinuwa taudi nigeya me Yudia manudi.

⁹ *'Enega toanuganao nidi, Yemesa be Pita be Yoni, Yaubada 'ina oboboma 'eguya si'italobena, 'enega sitagwala Banaba be 'abo'agu 'emaya, ga ma'ema'oenimalotuna. Ona'ai'aila, toekalesiyao nidi sitetoi getedi sieesedi 'adi toanuganao, ta sitetoi nidi sitagwala 'emaya be 'aene 'abo'agu be Banaba 'atatauya taudi nigeya me Yudia 'ediya, ta taudi sitatauya me Yudia namo 'ediya. ¹⁰ Ta 'ebweu yage manuna sigie nuwa'i'isima, 'aene gomabesoyao 'ada lemedi, be to'ase 'enega sikukupu 'ada 'ebwa'edi. Yage gete 'ibobo'ana wawasae be tuta yauyauna yaetaetapewa waiwai manuna.

Paulo Pita 'iona debedebena

¹¹ 'Enega muliyega tuta nina Pita 'imai Anitioki 'enaya, ga nada 'ina bubuna nigeya palupaludi, 'enega yaona debedebena 'ina bubuna to'umalina manuna. ¹² *Ona'ai'aila, 'ina gimimai 'enaya 'ina bubuna bobo'ana, 'enega toekalesiyao taudi nigeya me Yudia 'iegosigosiyantedi ta ma'edi si'e'ai, ta muliyega 'aidi Yemesa 'ina bodao simai, ga Pita me Yudia nidi 'imatautedi, ta 'enega 'e'ai taudi nigeya me Yudia ma'ena'oguitoyasa, ta 'iebesinedi. Nate Pita 'ina loegesi. ¹³ 'Enega me Yudia yaudi wate sikabo, ga Banaba wate 'idi kabo nina 'imuliyena, nate 'aene toekalesiyao taudi nigeya me Yudia ma'ediya'ogeya'abo sida 'e'ai.

¹⁴ 'Enega 'abo'agu yamwalatonina 'aene Keliso tetelina palupaluna geya'abo simulimuliya 'ai'aili, ta maibo'adi matadiya Pita yaenaidena, yagwae, "Gosiyagu, 'oyo goma Yudiayo, ta 'aina tuta me Yudia 'ida bubuna wapilipilisine be mali sena bubunidi 'uetoetotowanedi, 'enega mwa'adega be taudi mali sena nina tomotenidi 'ugie sanaila 'esedima be Yudia bubunina simuliye?"

Yaubada 'i'awa bobo'aneda 'ida emisa namo 'enega

¹⁵ Taudi nigeya me Yudia sena maibo'adi 'ediya toto'umalidi tuga, ta 'abo'ada esi me Yudia, ¹⁶ *'enega tamwalamwalatoni 'aene Yaubada tomota 'i'awa'awa palupaluyeda nigeya Mosese 'ina lolina 'ana emamatana 'enega, ta esi 'ida emisa Yesu Keliso 'enaya 'enega. Manuna 'abo'ada 'ida emisa Yesu Keliso 'ena tasa'una be Yaubada 'i'awa palupaluyeda. Ta esi 'ida emisa nigeya Mosese 'ina lolina 'ana emamatana 'ena tasa'usa'u, manuna Yaubada nigeya tomota 'i'awa'awa palupaluyeda Mosese 'ina lolina 'ana emamatana manuna.

¹⁷ Maibo'ama me Yudia nuwanuwama be Keliso 'ina guinuwa 'enega Yaubada 'i'awa palupaluyema. Ta 'abo 'aina tuta 'aneneta nai 'aloegesi, mwa'adega gete, sana Keliso 'igiegie loegesiyema? Nigeya.

¹⁸ 'Abo'agu 'eguma yaila limana be 'igu emisa Mosese 'ina lolinao 'ediya yasa'u, nate yato'umalina. ¹⁹ *Manuna Mosese 'ina lolina nina ni'atu 'iloemwawasigu, ga muliyega 'ina waiwai 'eguyega 'igumwala, be 'aene yawasi 'ai'aila yaloba Yaubada manuna.

²⁰ Ona'ai'aila, Keliso ma'iyagu ni'atu sigiekeloseyema, 'enega mwawamwawasigu ta nigeya taugu yawasiguyega ta esi Keliso yawasina

* **2:9:** Gu 11:29-30 * **2:12:** Gu 11:2-3 * **2:16:** Lo 3:20-28, 11:6 * **2:19:** Lo 6:6, 7:6; Yo 13:1; Ga 1:4

'eguya 'imiyami. Gete tuga mayawasigu yamiyami, ta yawasiguna 'alena nate 'igu emisa Yaubada Natuna 'enaya. Manuna Yesu nina 'ina obobomega tauna 'itagwalena ga manugu 'imwawasa.

²¹ 'Enega geya'abo Yaubada 'ina oboboma nina yae'idi'idiye. Geya'abo tanuwanuwa 'aene Mosese 'ina loinao 'adi ematamatana 'enega Yaubada 'ida 'awa bobo'aneda. Nate be Keliso 'ina mwawasa nina 'ieyage besobeso.

3

Emisa Keliso 'enaya

¹ 'Omi me Galetia uwauwami! Yaita sana 'ilonabwasuwemi ga 'igiekwanimi? Lowa 'ae'itemi ga nuwami 'isabwalena 'ai'aila Yesu Keliso manuna, 'aene keloseya 'imwawasa ta sa'i wanuwa pupulena! 'Enega wanuwena 'aene Mosese 'ina loina 'ana ematamatanege 'etoseyana walobai? ² 'Enega 'ebweu enaida yaenaide, "To 'eda 'enega Yaluyaluwa Tabuna wa'ewena? Mosese 'ina loina 'ana guinuwa 'enega? nai Keliso tetelina wanonona ga waemisena 'enega? ³ Uwauwami! 'Imi tapwalolo 'ina e'ale wamwalatonina 'aene Yaluyaluwa Tabuna 'enega, 'enega geya'abo watootoo be 'imi tapwalolo wada losaloni taumi 'imi guinuwa namo 'enega! ⁴ Sana mwa'adega ga 'enega yage maibo'ana wa'italoba yogenedi, ga 'enega Keliso 'ana emisa 'ena waso'i yoge?

⁵ 'Ebweu wate enaida: Yaubada tauna Yaluyaluwa Tabuna 'lebwalebwaya 'emiya, ta 'ina waiwaiyega 'imi guinuwa waiwaidi waguiguinuwedi. Mwa'adega 'ina 'ebwaya nidi 'emiya Mosese 'ina loinao 'adi guinuwa 'enega, nai Keliso tetelina 'ana emisa 'enega?

⁶ *Wanuwa'i'isi Ebelaamo 'aene tauna Yaubada 'iemisena, 'enega Yaubada 'i'awa palupaluyena, ⁷ be wada mwalatoni 'aene Yaubada 'ana toemisao taudi Ebelaamo natunao.

⁸ *Lowaenei Yaubada Ebelaamo 'ieonena, 'igwae,
"Oyo 'emuyega ma'etamo taudi nige ya me Yudia 'idi 'ebe gwausowala sida loba."

Ta Yaubada 'ina ona gete Buki Tabu solanaya 'igimi simanena, sena yaudi 'adi giepalupalu Yaubada 'ana emisa 'enega manuna.

⁹ *'Enega tamwalatonina toemisao maibo'adi 'aene toemisa nina Ebe-laamo ma'ena 'idi 'ebe gwausowala siloba.

¹⁰ *Ta esi 'eguma yaisigedi sinuwena 'aene Mosese 'ina loina 'ana ematamatana 'enega sida bobo'ana, 'awato'umali namo sida loba, manuna Buki Tabu 'igwae,

"Loina maibo'adi buki gete solanaya 'abo yaita nige ya 'imuliya 'ai'ailidi, 'awato'umali 'ida loba."

¹¹ *Ona'ai'aila, nige ya sawesawenaya be Yaubada tomota 'i'awa palupaluyeda 'abo Mosese 'ina loina namo taematamatane. Manuna ona 'igwae,

"Topalupaludi 'idi emisega yawasi bobo'ana sida loba."

¹² *Ta esi Mosese 'ina loina 'ana 'eda dumadumana, ta emisa 'ana 'eda dumadumana. Loina 'ana 'eda Buki Tabu 'ena gete nadige ga si'etoladina, 'igwae,

"'Eguma yaita loina maibo'ana 'iematamatane, yawasi bobo'ana 'ida loba."

* 3:6: Nug 15:6 * 3:8: Nug 12:3; Gu 3:25 * 3:9: Lo 4:16 * 3:10: 2 Loi 27:26 * 3:11: Ga 2:16 * 3:12: Lo 10:5

13 *Ta nigeya sawesawenaya be lolina maibo'adi taematamatedi, 'enega Keliso nina 'ilopa'eluda ga 'i'etoseyeda lolina 'ana mwau 'enega. Lolina 'ana mwau gete 'eguma nigeya tada ematamatediya tamwamwawasa, 'enega Keliso 'abo'ada manuda 'imwawasa nadigega taudi toto'umalidi sinabwadi 'adi loemwawasa kelose 'ediya. Buki Tabu lowa 'ina ona gete manuna 'igwae,

“'Abo yaisigedi kelose 'ediya sisa'udi be simwamwawasa, tomwawasa nidi 'awa to'umali siloba Yaubada 'enega.”

Ga Keliso 'abo'ada manuda mwau nina 'ilobena.

14 Be Yesu Keliso 'enega taudi nigeya me Yudia gwausowala siloba, nadigega gwausowala nina Yaubada 'iona upaupaena Ebelaamo 'enaya, 'aene maibo'ada 'ida emisega to'ase Yaubada 'iona upaupaenaya 'i'ebwa'eda, nate Yaluyaluwa Tabuna.

Ona upaupa manuna

15 Gosegwao, 'ebweu lewasa'i'i 'ida bubuna 'enega ya'ebwa'emi, gete nadigega:

'Eguma tai 'iabe 'imwamwawasa, ta 'ina gwegwe nai 'ebeloina 'i'ebwa'e waana 'enaya, 'ina ona nidi nigeya 'ebweu yaita sawesawenaya be 'ida sa'ugelasedi.

16 *Nadigega wate Yaubada 'ina ona Ebelaamo ma ina susu 'i'ebwa'edi. Nigeya 'aene Buki Tabu 'igwae, “Susuyao 'ediya,” ta esi 'ina susu 'ebweuna namo 'ena, nate Keliso.

17 *'Ana mwalatoi gete Yaubada 'ina onaupaupa 'igimi sa'una Ebelaamo 'enaya, 'enega yakwala powa analedi be teti muliyega Mosese 'ina lolina 'iapwesa. Ta nigeya sawesawenaya onaupaupa 'ikweu, nai 'isa'ugelase lolina nina 'enega, ta esi ma ina waiwai 'etamo 'imiyami.

18 *Wanuwa'i'isi 'eguma 'ida 'ebe gwausowala taloba Mosese 'ina loinega nate 'aene nigeya Yaubada 'ina onaupaupa 'enega. Nigeya. Manuna lowa Yaubada 'iona upaupaena Ebelaamo 'enaya.

19 *Ta to'ase manuna lolina 'iapwesa? Lolina nina 'igieapwesena 'edayaya 'ida loegesiyao manudi be 'edayaya 'imiyami 'ana laba Ebelaamo 'ina susu nina Yaubada 'iona upaupaenaya 'iapwesama.

Ta lolina nina aniloseyao 'ediyega Yaubada Mosese 'i'ebwa'ena, ta Mosese 'i'ebwa'ena tomota 'ediya. 20 Ta Yaubada 'ina onaupaupa 'ina 'ebwaya dumadumana, manuna Yaubada tauna 'i'ebwaya palupalu Ebelaamo 'enaya.

'Ida emisega Yaubada 'i'awa natuneda

21 *Geya'abo wanuwawuwa 'aene Mosese 'ina lolina Yaubada 'ina onaupaupa 'ietalauwalena? Manuna nigeya 'ebweu wate lolina sawesawenaya be yawasida 'i'ebwa'eda, nai 'ida bubuna 'ida giepaepaluyedi. Nigeya.

22 *Ta esi Buki Tabu maibo'ada 'i'awa to'umaliyeda, 'enega Yesu Keliso 'ana toemisao dimo Yaubada 'ina onaupaupa siloba.

23 Lowa tuta nina emisa nigeya tamwalamwalatoni, 'abo'ada Mosese 'ina lolina 'iyonida ga tamiya mwau, ga 'ana laba Yaubada emisa 'igieapwesena 'edayaya. 24 'Ana 'ita 'atuwa lolina nina 'i'ita'i'isida ga 'ana laba Keliso 'iapwesa, be 'ida emisa 'enaya manuna Yaubada 'i'awa bobo'anedai. 25 Gete tuga Keliso ni'atu 'imai, 'enega lolina 'ina 'ita'i'ita 'edayaya 'igumwala, 26 *ta esi 'ida emisega Yaubada maibo'ada 'i'awa natuneda, Yesu Keliso ma'edai.

* 3:13: 2 Loi 21:22-23; 2 Ko 5:21 * 3:16: Lu 1:54-55; Nug 12:7 * 3:17: Gu 7:6 * 3:18: Lo 4:14, 11:6 * 3:19: Lo 5:20 * 3:21: Lo 8:2-4 * 3:22: Lo 3:9-19 * 3:26: Yo 1:12

27 *Manuna yaisigedi 'omi wabapitaiso Yesu Keliso 'ana esanega ni'atu Keliso nina ma'emi wamiyami. 28 *Manuna maibo'ada Keliso ma'eda, ta nigeya 'ebweu wate weyala soladaya 'imiyami. 'Enega me Yudia be mali bodao leleleya, ta 'inapwanao be 'idi topaisewao leleleya, ta wate me'olotodi be mewainedi leleleya, manuna maibo'ada Yesu Keliso 'enega tae'ebweu, 29 be maibo'ada Ebelaamo 'ina susuyao, manuna maibo'ada Keliso 'ina bodao, 'enega Yaubada 'ina onaupaupa Ebelaamo 'enaya ta'ewena.

4

1 'Eguma yaita 'ina tuta gwama 'enaya ta tamana 'ina 'ebeloina 'i'ebwa'e, gwama nina geya'abo 'ietoetoloina, ta esi 'ietopaisewa, 2 be 'ina toe'itao 'enadi 'ida ematamatane nugana, be 'ana laba to tuta tamana 'itatagwala be natunana 'ietoloina.

3 *'Abo'ada nadigega, manuna lowa 'ida gimi 'ebe emisao manudi taetoguinuwa, 4-5 *ta muliyega Yaubada natuna 'ina tuta bobo'ana 'ilobena, ga natuna 'ietunenama, ta sinana 'ienatunena, ga 'ietomotai 'emaya, nate 'abo'ama Mosese 'ina loinao siyoniyonima, be 'ediyega 'ida 'etoseyema, ta 'omi wate 'ida 'etoseyemi, be Yaubada maibo'ada ida 'awanatuneda. 6 *'Enega wate Yaubada Natuna yaluyaluwana 'atedaya 'isa'una, ga Yaubada nina 'i'awa tamanena, 'igwae, "Aba!* Tamagu!" 7 *Ona'ai'aila, 'omi nigeya 'aene 'ina toguinuwa namo, ta esi natunao, 'enega ma'etamo 'ina gwegwe 'i'ebwa'emi, nadigega 'ina onaupaupa.

Me Galetia nidi Paulo nuwanuwana

8 *'Omi lowa Yaubada nigeya wamwalamwalatoni, ta 'imi 'ebe emisao bale'u gwegwenao 'ediya, taudi nadigega yaubada kabokabodi. 9 Ta gete tugai Yaubada wamwalamwalatoni, nai tagwae Yaubada 'imwalatonimi. 'Enega to'ase manuna Yaubada nina waguityasena, ta waila limana be 'imi 'ebe emisao nidi nenetadi nuwanuwami, be manudi wada guinuwa limana. 10 *'Enega waguiguinuwa emisa kadekadelina manuna, be 'aina 'asiyata nai nawalae, nai yakwala, nai mali tuta be mali tuta manudi, 'imi guinuwa waguiguinuwedi. 11 Gete manuna ya'atesa'ala, 'abona nai 'igu paisewa nidi 'emiya waeyage besobesoedi.

12 Tasigwao, ni'atu 'ami boda 'ena yalugu ga 'abo'agu 'atuwa nadigega 'omi, 'enega 'ilobwenemi be 'omi wabubuna 'abo'agu nadigega. Nigeya 'ebweu to'umalina 'eguya waguiguinuwe. 13 *Ta wanuwayaina 'aene lowa yagimi waiya 'emiya ma igu le'oasa, ta tuwa tuga tetela bobo'ana yaloguguyaena 'emiya. 14 Ta nigeya wae'idi'idiyegu oogu 'ina neneta manuna, ta esi watagwalemi 'eguya, ga wa'au'eweguya 'atuwa nadigega Yaubada 'ina anilose 'ebweu, nai Yesu Keliso.

15 Ona'ai'aila, wa'awa gosiyana 'ai'ailegu, be 'abo sawesawenaya matamiyega wada iwayauledi be wa'ebwa'egu, matagu to'umalidi 'adi lopa'elu. Ta gete tugai mwa'adega 'ida egosigosiyana nina? 16 *'Ana 'ita ni'atu waetalauwalegu manuna simana 'ai'aila ya'ebwa'emi.

17 'Imi esa'ugelasa 'alena 'imi toe'itao auwaudi ni'atu sietapewa manumi, ta esi sikabokaboemi. Taudi nuwanuwadi be 'igu lolina waguityase be 'idi loinega nuwami sida 'ewa.

* 3:27: Lo 6:3-4, 13:14 * 3:28: 1 Ko 12:12-14 * 4:3: Kol 3:20-23 * 4:4-5: Yo 1:14; Lo 8:3-4
 * 4:6: Lo 8:15-16 * 4:6: Aba: Ona gete me Yudia 'enadi, 'ana mwalatoi, Tamagu. * 4:7: Lo 8:17; Ga 3:29 * 4:8: 1 Ko 8:4-6 * 4:10: Kol 2:16 * 4:13: 1 Ko 2:3 * 4:16: Yo 8:45

18 'Igu loina gete 'eguma 'abo'agu ma'emiya tamiyami, nai 'eguma 'emiyega yamiya 'edasola, loina 'ebweuna tuga, nate 'ilobwenemi be waetapewa guinuwa bobo'ana manuna.

19 Natugwao, manumi 'ategu 'iuyauya tuta maibo'ana, 'imi sanaila manuna, be 'ana laba Keliso 'emiya 'iapwesa limana, be 'atemiya 'ida miyami, be 'enega 'agu lotoona 'ida bobo'ana limana.

20 'Eguma sa'i 'omi ma'egwao tada miyami, be 'enega wada nuwa'ebuni be 'agu lotoona 'ida bobo'ana, ta esi ni'atu yanuwauwa sinabwana 'imi to'umalina manuna.

Ega be Sela tetelidi

21 'Omi nuwanuwami be Mosese 'ina loinao wada muliyedi, ta esi 'adi mwalatoi nigeya wamwalamwalatonidi. 22 *Wada nuwa'i'isi Ebelaamo tetelina 'eto'etoladina, natunao me'olotodi 'eluwa, 'ebweuna 'ina 'ali'ei mewainena 'enega, ta 'eluwena mwane'ai'ailina 'enega. 23 *'Ali'ei nina 'ana esana Ega, ta mwanena Sela, ga Ega 'ina 'euwana bubuna bale'u 'enega, ta Sela 'ina 'euwana Yaubada 'ina onaupaupa 'enega, ga natuna 'ana esana Aisake. 24 *Ga iine nidi tetelidi 'enega 'ebe'ita talobena gete: Ega natunao 'ienatunedi topaisewa yoniyonidi, 25 ta 'idi sena Alebia solanaya, 'oya 'ebweuna, 'ana esana Sainai, ta Sainai 'ana mwalatoi 'aene taudi me Yelusalema batuwa nadigega, manuna batuwa 'atuwa tomota yoniyonidi Mosese 'ina loinao 'ediyega.

26 *Ta 'abo'ada nigeya yoniyonida, ta 'ida sena Yelusalema galewaya, 'atuwa sinada 'ienatuneda Yaubada 'ina onaupaupa 'enega.

27 *Yage gete manuna Buki Tabu 'ena si'etoladina, 'igwae:

“Waine 'oyo megagalina 'uda gwausowala. Lowa nigeya 'uda edadama be 'uda enatuna, ta esi 'uda gwausowala sinabwana natumwao yau wawasae manudi, ta waine nina mamwanena simiyami manatudiyao, ta nigeya yaudi.”

28 Gosegwao, 'abo'ada Aisake nadigega, manuna Aisake sinana 'imegagala, ta muliyega Yaubada 'ina onaupaupa manuna ga 'ienatuna.

29 Ta Isimeeli Aisake 'ietalauwalena. 'Ebe'ita gete, tauna bubuna bale'u 'enega 'itubuwa 'ietalauwalaya tauna onaupaupa 'enega 'itubuwa. Lowa taudi siteluwa nidi nadigega, ga batuwa wate nadigega tomota gosedyao sibubuna'esedi.

30 *Ta Buki Tabu solanaya loina 'eto'etoladina 'igwae,

“'Ali'ei nina manatuna 'upa'i apwesedi. Geya'abo

'ali'ei natuna be natu'ai'ailiyo siloiloina leleleya.

Ta esi Aisake namo 'ebeloina 'ida 'ewa.”

31 'Abo'ada nigeya Isimeeli nadigega, manuna Isimeeli topaisewa yoniyonina natuna, ta 'abo'ada Aisake nadigega ga 'ida miya bobo'ana.

5

1 *Miya bobo'ana manuna Keliso 'ili'amida 'ada yonao 'ediyega, 'enega wada toolopa'ala be geya'abo watagwatagwala limanemi Mosese 'ina loina yoniyonina 'enaya.

Keliso 'ina loina bobo'ana

* 4:22: Nug 16:15, 21:2 * 4:23: Lo 9:7-9 * 4:24: Lo 8:15 * 4:26: Ib 12:22; Et 21:2, 10
* 4:27: Ais 54:1 * 4:30: Nug 21:10; Yo 8:35 * 5:1: Yo 8:32, 36; Gu 15:10

² 'Abo'agu Paulo yaloguguya 'emiya be 'abo Mosese 'ina loinao 'ediya watagwalemi, nai 'abo me Yudia 'idi we'iwe'iyaya lodaba* bwalamiya sida guinuwe, Keliso 'ina lema 'emiya waloseye. ³ Manuna 'eguma yaita 'emiyega 'itagwale be bwalana silodabai, 'ilobwene be Mosese 'ina loinao maibo'adi wate 'ida ematamatanedi, ⁴ be 'abo yaita 'oyo nuwanuwayo be Mosese 'ina loinao 'adi ematamatana 'enega 'awabobo'ana 'uda loba, ni'atu Keliso 'ina oboboma 'emuya 'uloseyena, ga tauna 'upilisinena.

⁵ Manuna 'abo'ada Yaubada taemisena be 'aene 'i'awa palupaluyeda. Gete 'ida nuwayaina Yaluyaluwa Tabuna 'enega, ga manuna tayamwayamwa.

⁶ Ona'ai'aila, Yesu Keliso 'enaya me Yudia 'adi we'iwe'iyaya, nate bwaladi silodaba, nigeya 'igiepaepaluyeda, be wate 'abo lodaba taguitoyase geya'abo 'ada 'awapalupalu talobaloba. Nate namo 'eguma Yesu taemise be taobobome, tauna 'ada togiepalu.

⁷ 'Omi lowa wapili waiwai emisa 'ina 'eda 'ai'aila 'enega, 'enega yaita 'isa'u bodemi? ⁸ 'Etoboda gete nigeya Yaubada 'enega, manuna lowa Yaubada 'ibwauyemi tauna 'ina 'eda 'enaya, ta esi 'etoboda gete mali tomota 'ediyega. ⁹ Getei 'atuwa 'ebweu yage gidalina, ta esi to'umalina, ta sawesawenaya be 'igie to'umali sinabwana.

¹⁰ 'Abo'agu 'Inapwana yaemisena be 'igienywa sabwalenimi, be 'igu loina namo wada muliye, ta 'abo yaita tauna 'ami togieloni, 'ana e'isa Yaubada 'enega ma'etamo 'iloba.

¹¹ *Gosegwao, geya'abo wanuwena 'abo'agu yaloguloguguya be 'aene tomota sida lodabadi be me Yudia 'idi loina sida muliyedi, ta 'igu loguguya esi Keliso 'ina mwawasa kelose 'enaya manuna, ta loguguya gete manuna me Yudia sinuwamwau ga sietalauwalegu. ¹² Ona'ai'aila, 'ilobwenena be taudi 'ami togieloni nidi taudimo silo'ewa yauledi be 'ewa'ewadi.

¹³ *Gosegwao, Yaubada ni'atu 'iesinuwemi ga li'ali'amimi, ta geya'abo wanuwena 'aene nigeya 'ami loinamo be bubuna bale'u wamulimuliyedi, ta esi oboboma 'ina loinega wada tauya be taumimo wada elemalema limanemi.

¹⁴ *Manuna loina maibo'adi 'adi bwagila, loina 'ebweuna gete, 'igwae, "Gosemwao 'uda obobomedi nadigega tauyo 'amu oboboma."

¹⁵ 'Eguma loina gete wapilisine be taumimo 'emiya waetalauwala, ma'etamo 'ami boda waloesawali.

Yaluyaluwa uwana dumadumana ta bwala uwana dumadumana

¹⁶ *'Enega 'ilobwenemi be Yaluyaluwa Tabuna 'ianuganemi ta 'enega geya'abo yalakwaiyao siloiloinemi. ¹⁷ *Manuna yalakwaiyao Yaluyaluwa Tabuna sietalauwalena, ta sa'i Yaluyaluwa Tabuna 'ida yalakwaiyao 'ietalauwaledi. 'Enega soladaya silosalosaiya, ta to'ase bobo'ana nuwanuwada be taguinuwei nigeya sawesawedaya be taguinuwei.

¹⁸ *Nate namo 'eguma Yaluyaluwa Tabuna 'ianuganemi, Mosese 'ina loinao sigugumwala 'emiyega.

¹⁹ Ooda 'ina guinuwo tamwalamwalatonidi, nate loelata, loyawe, gagasa, ²⁰ nabwasuwa, balau, egewagewana, etalauwala, e'ipi'ipi, gamwasowala, debaose, weyala, sinala, e'idi'idi, ²¹ be wate 'ebe gwasowala to'umalina

* **5:2:** daba nai lodaba: Nugana 17:10-14 'ena Yaubada Ebelaamo 'iloinena be 'aene tauna be natunao me'olotodi be tubunao me'olotodi 'idi yage bwaladi sida 'upwa yauledi, nate we'iwe'iyaya nai 'ebe 'inana sida guinuwe, ta 'ana mwalatoi taudi Yaubada 'ina tomotaiyao esiesinuwadi. * **5:11:**

1 Ko 1:23 * **5:13:** 1 Pi 2:16 * **5:14:** Md 5:43-44, 7:12 * **5:16:** Lo 8:3-4 * **5:17:** Lo 7:15-23

* **5:18:** Lo 6:14

bwasi waiwai 'ana numa 'enega, ta 'aina wate bubuna to'umalidi. Bubuna getedi manudi lowa yaemataluwemi, ta batuwa yaemataluwa limami 'aene 'adi toguinuwa geya'abo Yaubada 'ina 'ebeloina 'ena silugulugu.

²² *Ta sa'i Yaluyaluwa Tabuna uwana bobo'adi 'atedaya getedi, oboboma, gwausowala, miyasiwalowa, toolopa'ala, lema, bubuna palupaluna, emisa, ²³ bubuna nuwana, 'alama'i'ita. Ta nigeza 'ebweu wate lolina 'imiyami be yage getedi 'ida 'etobodedi. ²⁴ *Ta wate 'eguma Yesu Keliso 'iloineda, ooda 'ina bubuna to'umalidi be yalakwaiyao 'iloemwawasidi 'ana kelose 'enaya. ²⁵ Ta yawasida bobo'ana 'i'ebwa'eda Yaluyaluwa Tabuna 'enega, ta 'ilobwenena be Yaluyaluwa nina 'ianuganeda.

²⁶ *Ta geya'abo tanuwanuwa tu'e, nai goseda o tae'oata'oatadi, nai tae'ipi'ipiyedi.

6

Tada elemalema

¹ *Gosegwao, 'eguma tasidai 'ebweu 'ina logesi 'enega 'ibe'u, 'omi yaluyaluwami pa'alidi wato be tasidai nina wagiapaepaluye, ta esi ma imi bubuna nuwana, be taumimo wa'ita'i'isimi, 'abona nai 'omi wate wabebe'u.

² *'Ami 'aa'aalao 'ediya wada elemalema magosemiyao, manuna gete 'ada lolina Keliso 'enega, ta 'ilobweneda be taguinuwe.

³ 'Eguma yaita gomabeso, ta 'inuwena 'aene toesaesa, taunamo sa'i 'ikaboena. ⁴ *'Enega 'ilobwenemi be 'ebweuna 'ebweuna tauna 'ina guinuwa 'ida too, be 'ida mwalatoni mane guinuwa bobo'ana ta mane to'umalina. 'Enega 'eguma bobo'ana, 'ana tupu tauna 'ina nuwanuwa 'ana lotoona 'enega, ta geya'abo gosiyana 'ebweu 'ina ona 'enega. ⁵ Ta 'ada 'aa'aala tauda 'ebweuna 'ebweuna tada 'aala.

⁶ *Tapwalolo 'ana toe'itao, 'eguma sinasinapu sie'itada, 'ilobweneda be gwegwe ta'ebwa'edi, 'abo to'ase 'ediya 'ikukupa.

⁷ Geya'abo tauyo 'ukabokaboeyo, manuna nigeza sawesawedaya be Yaubada takaboe. To'ase tai 'iasona, muliyega 'ida sesoni. ⁸ *'Eguma bubuna bwala 'enega 'iasowa, ma'etamo sesoi to'umalina 'iloba, ta 'eguma Yaluyaluwa Tabuna 'enega 'iasowa, ma'etamo yawasi ataya 'ida sesoni.

⁹ *Geya'abo 'ida guinuwa bobo'adi 'ediyega talo'ame'ame, manuna 'eguma geya'abo taneeneta, ma'etamo sesoi bobo'ana tada loba. ¹⁰ 'Enega 'ilobweneda be tuta maibo'ana 'ediya tomota yauyaudi tada lemedi, ta esi Yaubada 'ana toemisao taledi sinabwana.

¹¹ 'Etoladi gete matana sinabwana taugu nimaguyega ya'etoladina. ¹² *Me Yudia 'idi lodaba 'ana to'ewao geya nuwadi 'igu loguguya nina gete: 'ada giepaepalu taloba Keliso 'ina mwawasa namo 'enega, ta nigeza lodaba 'enega. 'Enega si'i'imimi be 'idi lodaba nina wa'ewa, be 'adi boda 'ida sinabwa, ta wate etalauwala Keliso 'ina mwawasa kelose 'enaya manuna 'igugumwala. ¹³ Ta wada nuwa'i'isi 'aene lodaba nina 'ana to'ewao 'ilobwenedi be Mosese 'ina lolinao maibo'adi sida muliyedi, ta esi nigeza sida muliyedi. Nate namo nuwanuwadi be walodaba, be gete 'idi 'ebe gagasa 'imi lugu 'adi boda solanaya manuna. ¹⁴ *Ta 'abo'agu esi geya'abo yaonaona tu'e. Nate namo 'ida 'Inapwana Yesu Keliso 'ana kelose

* 5:22: Md 7:16-20; Ep 5:8-9 * 5:24: Kol 3:5 * 5:26: Pi 2:3 * 6:1: Md 18:15 * 6:2: Lo 15:1-2 * 6:4: 2 Ko 13:5; Lo 14:12 * 6:6: 1 Ko 9:11, 14 * 6:8: Yo 3:6, 6:63; Lo 8:13 * 6:9: 2 Te 3:13; 1 Ko 15:58 * 6:12: Ga 5:11; Pi 3:18 * 6:14: Lu 14:27; Ga 2:20-21

manuna yada onalaga, manuna Keliso 'ana kelose 'enega bubuna bale'u 'iloemwawasina ga 'ina lolina 'eguya 'igumwala, ta wate taudi bubuna bale'u 'ana tomuliyao siguitoyasegu 'atuwa tomwawasa 'abo'agu.

¹⁵ *Ona'ai'aila, lodaba nigeya yage sinabwana, ta wate 'eguma nigeya taguiguinuwe nate nigeya yage sinabwana. Yage sinabwana 'ebweuna namo, 'eguma Yaubada yaluyaluwana 'igie auwauda. ¹⁶ Ta maibo'ada 'eguma lolina gete tamulimuliye, ta Yaluyaluwa Tabuna 'igie auwauda, 'abo'ada Yaubada 'ina susu me Isileli 'ai'aila, be 'ina 'atenuwa 'ole'oleyega tada miya siwalowa.

¹⁷ *Gete tuga be tuta 'imeemai 'ediya geya'abo 'ebweu yaita 'igiegie 'oata'oatagu, manuna bwalaguya Yesu 'ina we'iwe'iyaya simiyami, nate kweya nidi yalobedi 'ina guinuwa 'enaya.

¹⁸ Tasigwao, 'ida 'Inapwana Yesu Keliso 'ina oboboma yaluyaluwami 'ediya. Eimeni.

'Abo'agu Paulo.

ME EPESO 'IDI LETA PAULO 'I'ETOLADINA

Paulo 'ina leta gete 'ena Yaubada 'ina oboboma sinabwana 'iemwasalina, nate Yesu 'ina guinuwega sena 'esasena 'ena 'isa'uda; ta nige ya weyala, ta esi me Yudia be mali sena tomoteninao taeboda 'ebweu, ga Yaluyaluwa Tabuna 'i'ebwa'eda. Ta wate 'iemwasalina toekalesiyao 'ida bubuna manuna, be 'ida losaiya Seitani ma 'ina yaluyaluwa to'umalidi 'ediya manuna.

Lokagutoki

¹ *Kagutoki toekalesiyao 'omi Yesu Keliso 'ana toemisao, 'imi leta gete 'abo'agu 'eguyega. Yaubada 'ina nuwena 'enega yaetosimana To'etoseyana Yesu manuna. ² Tamada Yaubada be 'Inapwana Yesu Keliso 'idi oboboma be 'idi gwausowala 'emiya.

'Etoseyana Keliso 'enega

³ Gosegwao tada lokagutoki Yaubada 'enaya, tauna 'ida 'Inapwana Yesu Keliso Tamana, ga Keliso 'enega yaluyaluwada 'iobobomedi esaesa galewa maibo'adi 'ediyega. ⁴ *Manuna lowaenei 'etamo bale'u nige ya 'imwelumwelului, ta 'igimi esinuweda be 'aene taeboda 'ebweu Keliso ma'edai, be Yaubada nina matanaya adelida 'esaseda, ta nige ya 'ada 'ebe e'ewamo.

⁵ Ta 'enega Yaubada nuwanuwana ga 'ina obobomega 'iesinuweda be Yesu Keliso 'enega 'i'awa natuneda, ⁶ be Yaubada tada tupui gete oboboma bobo'ana wawasae manuna, tauna Natu 'ai'ailina 'i'ebwaya daitena manuda, ⁷⁻⁸ *ta Natunana lalanega 'ili'amida 'ida loegesiyao 'ediyega, ga Yaubada 'inuwataudi, nate tauna 'ina oboboma sinabwa wawasae 'i'ebwaya 'edaya. Ta 'ana sinabwa nige ya 'ana 'etopwapwamo.

⁹ Ona'ai'aila, sinasinapu be mwalatoi 'i'ebwa'eda, ga tauna 'ina nuwanuwa kwaikwaiyidi tamwalatonidi, manuna gete 'igimi loinaena be Keliso 'enega 'ida losaloni, ¹⁰ ta 'ina loina nina gete 'aene tuta 'ana 'ebe losalowa 'enaya Keliso yage maibo'adi 'ida egogonedi be sida e'ebweu, nate yage galewaya be wate yage bale'uya yauyaudi 'isa'u egogonedi matanaya.

¹¹ Ta Yaubada nina tauna 'ina nuwenuwega 'iloiloina, ga 'ina guinuwa maibo'ana 'iguiguinuwedi, ¹² ta 'abo'ada 'iesinuweda ga 'iloineda be 'aene Keliso 'ana togimi emisao, be 'asiyata 'ebweuna 'ebweuna 'enaya, 'ida guinuwa manudi tomota sida tupui, be sida 'awa eseese.

¹³ *Ta wate 'omi Keliso 'enega tetela 'ai'aila ta bobo'ana 'ami 'etoseyana manuna wanonona, ga tauna waemisena, ta wate Yaluyaluwa Tabuna nina 'iona upaupaenaya 'i'ebwa'emi, ¹⁴ *'atuwa we'iwe'iyaya, be 'enega tamwalamwalatoni 'aene 'ada pali galewaya Yaubada 'enega ma'etamo ta'ewa, be manuna tatupui, be ta'awa eseese.

Paulo 'ina sidasida

¹⁵⁻¹⁶ *'Enega tuta maibo'ana 'ediya 'omi manumi yalokalokagutoki Yaubada 'enaya, ta yasidasida manumi, manuna tetelimi yanononaya 'aene 'Inapwana Yesu waemisena, ta wate 'ana toemisao maibo'adi 'atemiyege waobobomedi. ¹⁷ Ta 'igu sidasida manumi 'aene 'ida 'Inapwana Yesu

* **1:1:** Gu 18:19-21, 19:1-40, 20:17-38 * **1:4:** Yo 15:16; 2 Te 2:13; Ep 5:27 * **1:7-8:** Ep 2:7
* **1:13:** Ep 4:30 * **1:14:** 2 Ko 1:22 * **1:15-16:** Kol 1:4-11

Keliso 'ina Yaubada, tauna Tamada ta Toesaesa sinabwana, 'ida gienuwa sabwalenimi, be tauna wada mwalatoi 'ai'ailli, ¹⁸ be wate 'atemiyege yage nidi bobo'adi manudi 'ibwauyemiya wada mwalatonidi, be wada emisa 'aene ma'etamo walobadi, be wada mwalamwalatoni wate 'ina eguyai sinabwana 'ina tomotaiyao 'edaya, nate tauna 'ina esaesa 'enega, ¹⁹ ta wate wada mwalatoni Yaubada 'ipaipaisewa waiwai 'abo'ada 'ana toemisao manuda. ²⁰ *'Ina waiwai nina 'ie'itaena Keliso 'enega, tuta nina mwawasega 'igietoolo limena, ga 'ina 'ebemiya galewaya 'i'ebwa'ena, Yaubada nina 'atainega, ²¹ *'enega Keliso 'ina lolina linao maibo'adi 'iloetana sinedi, nai aniloseyao 'idi lolina nai yaluyaluwao bi'iyao 'idi lolina, nai taudi ma 'adi esana sinabwadi 'idi linao, gete tuga be tuta simeemai 'ediya. ²² *Manuna Yaubada Keliso 'ina 'ebeloina 'i'ebwa'ena yage maibo'adi manudi be 'ida loinedi, ta toekalesiyao wate maibo'ada 'iloiloina 'edaya, ²³ manuna toekalesiyao 'abo'ada 'atuwa Keliso oona welawela'anao, manuna Keliso nina yage yauyauna sawesawenaya sena maibo'ana 'ediya.

2

Mwawasa tapilisine be yawasi bobo'ana taloba

¹ *Ta 'omi lowa 'atuwa mwawamwawasimi 'imi loegesiyao 'ediyega, ta Yaubada 'igietoolo limemi. ² *Ona'ai'aila, lowa bubuna bale'u waguigu-inuwedi, manuna yaluyaluwa to'umalidi ta waiwai 'idi 'inapwana, tauna tomiya mwatui waematamatanena. Tauna yaluyaluwa nina taudi tole'oa lolina simulimuliye be 'atediya 'imiyami. ³ *'Abo'ada wate lowa taudi nadigega, ta ooda 'ina yalakwaiyao tamulimuliyedi, be to'ase tauda 'ida nuwanuwa taguiguinuwedi. 'Enega 'ana lobwene be Yaubada 'igamwasowaleda manuna adelida toto'umalida, nadigega me bale'u maibo'adi.

⁴⁻⁵ Ta 'enega 'ida loegesiyao siloemwawasida, ta esi Yaubada 'ina 'atenuwa'ole'ole tosinabwa sana ga 'ina oboboma sinabwana 'edaya 'ediyega 'igietoolo limeda, Keliso ma'edai. Yaubada tauna 'ina 'ebwayadaita 'enega 'i'etoseyeda, ⁶ *ta wate Keliso ma'edai, 'igilagaside, ga 'ebemiya galewaya Yesu Keliso 'enega 'i'ebwa'eda, tauna Yaubada nina ma'edai. ⁷ *Gete 'iguinuwena be 'aene tuta simeemai 'ediya 'ina oboboma sinabwa wawasaena 'ida e'itae, nate 'ina 'atenuwa'ole'ole be 'ina 'etoseyana Yesu Keliso 'enega.

⁸ *Ona'ai'aila, 'ina obobomega ni'atu 'i'etoseyemi, 'imi emisa manuna, ta nigeya taumi 'imi guinuwa 'ediyega, ta esi Yaubada 'ina oboboma 'enega. ⁹ *Be gete nigeya sa'i 'ida paisewa 'enega 'etoseyana nina talobaloba, 'abona nai tanuwatu'e 'aene tauda tuga 'ida waiwaiyega. ¹⁰ *Ta esi Yaubada taunamo 'ina guinuwa 'atedaya 'igibubuda Yesu Keliso 'enega, be 'aene guinuwa bobo'adi Yaubada lowaenei 'iesinuwedi manuda tada guinuwedi.

Keliso 'enega taeboda 'ebweu

¹¹ 'Omi nigeya me Yudia ta 'omi mali boda tomoteninao, ta me Yudia natudiyao me'olotodi bwaladi silodalodabedi, ta sisinalimi, manuna nigeya bwalami 'adi lodabamo. ¹² *Wada nuwa'i'isi 'aene tuta nina lowa Keliso

* **1:20:** Ib 1:3, 13 * **1:21:** Kol 2:15; Pi 2:9-10 * **1:22:** Kol 1:18 * **2:1:** Kol 2:13 * **2:2:** Ep 6:12
 * **2:3:** Ta 3:3 * **2:6:** Lo 6:8 * **2:7:** Lo 2:4 * **2:8:** Lo 3:24; 2 Ti 1:9 * **2:9:** Ta 3:5
 * **2:10:** Ta 2:14 * **2:12:** Lo 9:4; 1 Te 4:13

'enega wamiya 'edasola, ta Isileli 'ina 'ebeloina 'enega wamiya apwesa, ta yage bobo'adi Yaubada 'iona upaupaena Buki Tabu solanaya nigeiya 'ebweu to'ase 'omi manumi 'i'ina'inana, 'enega geya'abo 'ebweu to'ase bobo'ana ma'etamo walobaloba be manuna wada emisa, ta nigeiya wate 'imi Yaubadamo tuta nina bale'uya wamiyami.

¹³ Lowa wamiya 'edasolaya, ta gete tuga Keliso lalanega 'i'au'ewemi selabenaya. ¹⁴ *Tauna siwalowa manuda 'iguinuwenana, manuna pitaupa 'ana esana etalauwala 'iweyalida, ta Keliso pitaupa nina 'iligei yaulena ga 'ina mwawasa 'enega ni'atu taeboda 'ebweu. ¹⁵ Tauna oona 'ana loemwawasa 'enega Mosese 'ina 'etobodao maibo'adi 'ikweudi, ga tauna 'iegogoneda be taeboda 'ebweuna tauna ma'edai, ta nigeiya nadigega lowa boda 'eluwa simiyami, ta gete tuga tamiya siwalowa, ¹⁶ *ta wate 'ida weyala 'ediyega 'ili'amida ga 'ime'eda Yaubada 'enaya be tauna ma'edai taegosigosiyana limana, be gete 'ina guinuwa, tauna oona 'ebweuna namo kelose 'enaya situtu epa'iyena, ga 'enega etalauwala nidi sigumwala.

¹⁷ 'Enega Yesu nina 'iwai ga siwalowa 'iloguguyaena 'omi tomiya 'edasola 'emiya, be 'abo'ama wate selabenaya 'amiyami 'emaya. ¹⁸ *Ga tauna 'enega, 'omi be 'abo'ama Yaluyaluwa 'ebweuna 'enega 'i'au'eweda Tamada 'enaya.

¹⁹ 'Omi lowa 'owagao be to'u'umalao, ta ni'atu waetoni'asa Yaubada 'ina bodao ma'emiya, ga waeboda 'ebweu Yaubada 'ina susu 'enaya. ²⁰ *'Omi wate si'abimi, 'enega 'abo'ada 'atuwa anuwa, ta Yesu Keliso tauna 'ida 'autui, be tauna 'ena 'ola sinabwadi nate Yesu 'ana tosimanao be palopitao, ²¹ *be 'enega 'abo'ada maibo'ada taeanuwa 'ana mwadale, ta Yesu 'i'abida be taeanuwa sinabwana ta 'esasena, ²² *ta wate 'omi nigeiya me Yudia ni'atu waemwadale 'atuwa, ga 'emiyega anuwa nina 'i'abina, be 'aene anuwa nina 'enaya Yaubada Yaluyaluwana 'ilo'asa.

3

Paulo 'ina guinuwa taudi nigeiya me Yudia soladiya

¹ *Gete manuna 'abo'agu Paulo yabwagobwago ta yasidasida Yaubada 'enaya, tauna 'igu paisewa 'i'ebwa'eguya 'omi nigeiya me Yudia 'emiya, ta gete tuga Keliso 'ina guinuwa manuna deliya sisa'u luguyegu ga yamiyami.

² Nai lowa 'igu guinuwa tetelina wanonona, ta 'igu guinuwa nina Yaubada 'i'ebwa'egu, be 'aene tauna 'ina oboboma 'enega 'omi 'ami lema wada loba.

³ *Ta 'igu guinuwa gete sinasinapu lowa kwaikwaiyina, Yaubada tauna 'ana mwalatoi ni'atu 'ie'itegu, nadigega ya'etoladinawa 'imi leta kuku-pana 'ena, ⁴ be 'eguma wasawai wada mwalamwalatoni 'aene sinasinapu kwaikwaiyina nina Keliso manuna ni'atu yamwalatonina. ⁵ Ta sinasinapu nina 'epatao taudi sigumwalaya nigeiya simwalamwalatoni, ga gete tuga Yaluyaluwa Tabuna 'igieapwesena 'ina tosimanao esiesinuwadi be palopitao 'ediya, ⁶ *'aene 'omi nigeiya me Yudia sawesawenaya be Yaubada 'ina 'etoseyana walobai, 'abo'ama me Yudia nadigega, ta 'ina 'etoseyana nina lowa 'iona upaupaenaya, ga Yesu Keliso tetelina 'enega talobena, ga taeboda 'ebweu.

⁷ *Ta Yaubada 'ina waiwaiyega be 'ina obobomega paisewa gete 'i'ebwa'egu, be 'aene tetela bobo'ana Keliso manuna yada simasimana

* **2:14:** Kol 1:20; 1 Ko 12:13 * **2:16:** Kol 1:20, 22 * **2:18:** Ep 3:12 * **2:20:** Md 16:18; 1 Ko 3:11 * **2:21:** 1 Ko 3:16; Kol 2:19 * **2:22:** 2 Ko 6:16 * **3:1:** Ep 4:1; Pi 1:13 * **3:3:** Ep 1:9; Kol 1:26 * **3:6:** Ep 2:13, 19 * **3:7:** Kol 1:25

apwese. ⁸*Ta 'abo'agu 'atuwa gomabeso toekalesiyao soladiya, ta tuwa tuga 'ina obobomega paisewa gete 'i'ebwa'egu, be 'omi nige ya me Yudia 'emiya Keliso tetelina yada loguguyae, be 'enega 'ina esaesa sinabwa wawasae wada 'italobadi, ⁹*be wate tomota maibo'adi sida mwalatoni 'aene Yaubada tauna yage maibo'adi 'adi tomweluluwa, ta tuta dudulana 'ediya 'ina nuwanuwa 'ikwaiyena, ga ni'atu 'igieapwesena, ¹⁰'aene 'ebel'ita 'abo'ada toekalesiyao, be 'edega Yaubada 'ina mwalatoi maibo'ana 'ie'itae galewa 'ana yaluyaluwa waiwaidi 'ediya.

¹¹ Gete Yaubada 'ina nuwanuwa lowaenei ga batuwa, ta gete tuga 'igieapwesena 'ida 'Inapwana Yesu Keliso 'enega, ¹²*be 'abo Keliso nina taemise ta'atepatu, be sawesawenaya talulugu Yaubada tauna matanaya, be tasidasida 'enaya. ¹³*'Enega 'igu 'elouya manumi bada geya'abo manuna 'atemi sineeneta, ta esi wada mwalatoni 'aene 'igu 'elouyao getedi 'omi 'ami 'etoseyana manuna.

Keliso 'ina oboboma sinabwana

¹⁴'Enega 'abo'agu ya'aetulasa Tamada matanaya, ¹⁵tauna susu maibo'adi galewaya ta bale'uya 'aledi, ¹⁶*ta yasidasida 'enaya be 'aene 'ina esaesa be 'ina waiwai 'ediyega 'itatagwala 'emiya, be Yaluyaluwana 'atemi 'ida giewaiwaiyedi, ¹⁷be wate 'imi emisega Keliso 'ida miyami 'atemiya, be adelimi maibo'ana oboboma tuga, ¹⁸⁻¹⁹'enega toekalesiyao maibo'adi ma'emiya sawesawemiya Keliso 'ina oboboma wada mwalatoi 'ai'ailli, 'ana bababa, 'ana dudula, 'ana tu'e, 'ana mwa'uta, nige ya 'ana 'etopwapwamo. Keliso 'ina oboboma sinabwa wawasae, be wate Yaubada Toewaiwai sana 'ina bubunega 'ida loemaa 'ai'aillimi.

²⁰*Ona'ai'aila, 'ina waiwai soladaya 'ietaetapewa, be 'eguma to'ase manuna tasidasida ma ida emisa, tauna sawesawenaya be 'ida guinuwe, ma 'ana loeposeyana sinabwana manuda. ²¹'Enega toekalesiyao maibo'ada Yesu Keliso 'ana esanega tada tupu atae, 'epata be 'epata 'ediya. Eimeni.

4

Oo 'ebweuna namo

¹*'Enega yasida 'emiya be 'omi wada bubuna bobo'ana, gete tugai 'abo'agu deliya yamiyami 'Inapwana 'ina guinuwa manuna, ta 'omi 'Inapwana nina tauna ni'atu 'ibwayuyemi 'ina guinuwa manuna, 'enega 'ilobwenemi be to'ase 'ina guinuwa nina 'ana lobwene wada bubuna ²*ma imi nuwamwa'uta, be ma imi 'atetagwala, be ma imi 'alama'i'ita, be 'ebweuna 'ebweuna wada eoboboboma, be wada 'atenuwa'ole'ole gosemiyao 'ediya, ³*be wada etapewa waiwai, be 'enega Yaluyaluwa Tabuna 'ibwagilimi, be ma imi nuwasiwalowa wada miyami gwau-sowalega. ⁴*Ona'ai'aila ooda 'ebweuna, ga 'ida nuwayaina wate 'ebweuna namo tuga, ga manuna 'ibwayuyedama 'omi ta 'abo'ama, ta Yaluyaluwa Tabuna wate 'ebweuna, ⁵'ida 'Inapwana wate 'ebweuna namo, 'ida emisa 'ebweuna namo, 'ida bapitaiso 'ebweuna namo. ⁶Tamada Yaubada 'ebweuna namo tuga, ta yage yauyauna etanidiya, ta wate yauyauna 'ediya, ta maibo'ada 'edaya. ⁷*Ta Keliso 'ina esaesa 'enega 'ada egueguyai 'i'ebwa'eda. ⁸*Gete manuna Buki Tabu 'ina ona 'igwae:

* **3:8:** 1 Ko 15:9-10 * **3:9:** Kol 1:29 * **3:12:** Ep 2:18; Ib 4:16 * **3:13:** 2 Ti 2:10 * **3:16:** Kol 2:7; Yo 14:23 * **3:20:** Kol 1:29 * **4:1:** Kol 1:10 * **4:2:** Kol 3:12-13 * **4:3:** Lo 12:16-18; 1 Pi 3:8 * **4:4:** 1 Ko 12:12-13 * **4:7:** Lo 12:3, 6 * **4:8:** Sam 68:18

“Tuta nina 'itu'e etanaya 'ana talauwalao 'iewaiwai sinediya, ga tomota 'adi egueguyai 'i'ebwa'edi.”

⁹ Ona gete “Itu'e etanaya” 'ana mwalatoi 'aene nugana 'iebusi bale'u ni'u solanaya. ¹⁰ Ta tauna toebusi nina 'itu'e wate ga galewa 'iloetana sinena, be 'enega tauna sena maibo'adi 'ediya 'imiyami.

¹¹ *Ta 'ina egueguyai gete nadigega, 'aina tomota sietosimana be 'aidi siepalopita be 'aidi sietologuguya be 'aidi sietoanugana be 'aidi sietoe'ita.

¹² *Ta maibo'ada 'ida guinuwa 'ebweuna 'ebweuna nate toekalesiyao 'adi lema manuna be sida ewaiwai, nate Keliso oona 'ina tubutubuwa manuna,

¹³ *be 'enega maibo'ada tada emisa leleleya, be wate Yaubada Natuna tada mwalamwalatoni ma ida bubuna matuwadi, nadigega Keliso 'ina bubuna matuwana, ta bobo'ana maibo'ana.

¹⁴ *Gete 'enega bubuna gogama tapilisinedi, manuna lowa 'ida mwalatoi nenetana 'ena e'ita dumadumadi be dumadumadi sigieloniuyeda, nate 'aina tokaboyao 'idi e'itao dibidibidi ta to'umalidi 'ediyega. ¹⁵ *Ta esi 'ilobweneda be obobomega tada guinuwa palupalu, be 'ida bubuna maibo'adi sida tubutubuwa debada Keliso 'ina bubuna nadigega.

¹⁶ *Manuna 'abo'ada Keliso oona welawela'anao, ta 'igiewaiwaiyeda 'atuwa oona nina 'ana walowaloyao, be 'ana tubweyao maibo'adi 'idi guinuwega sielemalema be obobomega sisinasinabwa ta siewaiwai.

Bubuna kadekadelina ta bubuna auwauna

¹⁷ *Gete wate 'Inapwana 'ana esanega yaloguguya 'emiya 'aene bubuna tomiya apwesa nadigega walosa'u, manuna 'idi nuwanuwa besobeso 'ediyega ¹⁸ 'idi sinasinapu siguguyoi, ta nigeza Yaubada yawasina 'ediya 'imiyami, manuna 'idi debapa'ala 'enega ni'atu sieuwauwa. ¹⁹ 'Enega ni'atu sito'umali 'ai'aila, ga sitagwaledi bubuna sogala manuna, ta bubuna to'umalidi yauyaudi nuwadi si'ewena.

²⁰ Ta 'omi sa'i Keliso 'ina bubuna ni'atu wamwalatonina 'aene dumadumana, ²¹ manuna lowa e'ita 'ai'aila Yesu manuna wanonona Keliso nina 'enega.

²² *'Enega bubuna kadekadelina wada guitoyasedi, nate guinuwa nidi lowa waguiguinuwedi, tuta nina yalakwaiyao to'umalidi sigieto'umali 'ai'ailimi, ²³ ta esi 'imi nuwanuwao be 'atemi sida eauwau, ²⁴ be 'enega bubuna auwauna wa'ewa, Yaubada 'ina bubuna nadigega, manuna tauna 'atedaya bubuna bobo'ana ta 'esasena 'isa'una.

'Eda auwauna ta bobo'ana

²⁵ *'Enega kabo waguityase be maibo'ami waona 'ai'aila 'ebweuna 'ebweuna 'emiya, manuna maibo'ada Keliso oona welawela'anao. ²⁶ Ta 'eguma wagamwasowala, geya'abo wabuubuna to'umalina, ta esi wada too be wanuwa siwalowa manini, ²⁷ be geya'abo Seitani 'ina tuta wa'ebwa'ebwa'e be 'ietoloina 'emiya.

²⁸ *To'ipwalao 'ilobwenedi be silosa'u, ta esi paisewa bobo'ana ni-madiyega sida guiguinuwe, be paisewa nina 'ana maisa 'enega lema sida 'ebwa'ebwaya togomabeso 'ediya.

²⁹ *Geya'abo wate 'ebweu ona to'umalina wa'ina'inane, ta esi ona bobo'ana namo tomota 'adi lema manuna, to'ase tuta 'ebweuna 'ebweuna 'ana lobwene manuna wada onaona, be 'enega yaisigedi taudi

* 4:11: 1 Ko 12:28 * 4:12: 1 Ko 14:12 * 4:13: Kol 1:28 * 4:14: 1 Ko 14:20 * 4:15: Ep 4:25
 * 4:16: Kol 2:19 * 4:17: Lo 1:21 * 4:22: Kol 3:9-10; Lo 12:2 * 4:25: Ep 4:15 * 4:28: Gu 20:35 * 4:29: Ep 5:4; Kol 4:6

sinonomi, lema sida loba. ³⁰ *Geya'abo Yaluyaluwa Tabuna nuwana wagiagemwauye, manuna Yaluyaluwa Tabuna nina 'atuwa we'iwe'iyaya 'edaya, 'aene ma'etamo 'ada gieauwau tada loba.

³¹ *Ta wate to'umalina getedi wada guitoyasedi: nuwato'umali, gamwasowala, 'asona, 'awa to'umalina, ta wate ona sinala, ³² *ta esi wada eoboboboma, be 'atenuwa 'ole'oleyega gosemiyao 'idi to'umalina wada nuwatau 'ebweuna 'ebweuna 'enaya, nadigega Yaubada 'imi to'umalinao Keliso 'enega 'inuwatau'esedi.

5

¹ Yaubada 'ina obobomega ni'atu 'i'awa natunemi, 'enega tauna 'ina bubuna wada etotowanei, ² *be wate wada eobobobomemi nadigega Keliso 'ioboboma 'eseda, ga tauna 'itagwalena ga 'italiyaena Yaubada 'enaya manuda, ga 'imwawasa.

³ 'Omi Yaubada 'ana toemisao, 'enega 'ilobwenena be loelata be sogala be gwegwe 'ana yala wapilisinedi, ta geya'abo manudi to'ase 'ebweu waonaonae. ⁴ *Wate geya'abo 'awasewa nai 'awato'umali nai onabesobeso, manuna ona nidi nigeya 'adi lobwene solamiya, ta esi 'imi onega Yaubada wada tupui.

⁵ *Ta ona'ai'aila, toto'umalidi geya'abo wate silugulugu Keliso be Yaubada 'idi 'ebeloina 'enaya, taudi nadigega toloelatao nai tosogalao nai gwegwe 'ana toyala diidigao, manuna gwegwe 'ana yala 'ana mwalatoi 'aene 'ida emisa tasa'ui gwegwe 'enaya, ta nigeya Yaubada 'enaya.

Maedana manuna

⁶ *Bubuna getedi manudi Yaubada tole'oa loina 'igamwasowaledi, 'enega geya'abo 'ebweu yaita 'ina ona besobesoega 'ikabokaboemi, ⁷ be wate geya'abo tole'oa loina nidi ma'emiyao waegosigosiyana, ⁸ *manuna 'omi guguyoi lowa 'enega ni'atu waabalama Yaubada 'ina maedana 'enaya, 'enega ma imi bubuna maemaedanina waguiguinuwa, ⁹ be bubuna nidi bobo'adi ta palupaludi ta 'ai'ailidi siapweapwesa maedana 'enega.

¹⁰ *Be wate watootoo be to'ase 'Inapwana nuwanuwana wada mwala-tonidi be waguinuwedi, ¹¹ ta guguyoi 'ana guinuwa besobesodi 'ediyega wadena, ta esi wada e'itaedi 'aene to'umalidi. ¹² Ona'ai'aila 'ebe omayamaya, 'abo 'idi guinuwa kwaikwaiyidi manudi taonaona, ¹³ *ta 'abo 'ebweu guinuwa to'umalina 'iloapwese maedana solanaya, sawesawenaya be ta'itai, be 'abo ni'atu ta'ita'itai, tauna sa'i maemaedanina. ¹⁴ Gete manuna Buki Tabu 'ena 'igwae,

“'Oyo to'eno'eno, mwawasega 'utoolo be Keliso 'ina maedana 'enega 'uda maedana.”

¹⁵ 'Ilobwenemi be 'imi bubuna wa'ita'i'ita 'ai'ailidi be geya'abo waguiguinuwa besobeso, ta esi wada sinasinapu 'ai'aila, ¹⁶ *be geya'abo tuta wamudamudali, manuna gete tuga tuta to'umali wawasae. ¹⁷ *'Enega geya'abo waeuwauwa, ta esi nuwami 'ida sabwalena, to'ase Yaubada 'ina nuwanuwa manumi nadigega.

¹⁸ *Geya'abo bwasi waiwaina 'enega wanumanuma kabaleya, nate yage 'ebe esilae, ta esi Yaluyaluwa Tabuna 'ida loemaemi be ¹⁹ *wada waliwali

* 4:30: Ep 1:13-14 * 4:31: Kol 3:8 * 4:32: Kol 3:12-13 * 5:2: Ga 2:20 * 5:4: Ep 4:29
 * 5:5: 1 Ko 6:9-10 * 5:6: Lo 1:18 * 5:8: Kol 1:13; 1 Pi 2:9 * 5:10: Lo 12:2 * 5:13: Ep 2:1
 * 5:16: Kol 4:5 * 5:17: Kol 1:9 * 5:18: Lo 13:13, 8:6 * 5:19: Kol 3:16

magosemiyao, wali tapwalolo, be Same walinao, be wate edale walinao 'ediyega, ma imi gwausowala 'atemiyege wawawali 'Inapwana 'enaya, ²⁰ *be tuta maibo'ana wada lokagutoki yage maibo'adi manudi, 'ida 'Inapwana Yesu Keliso 'ana esanega, Tamada Yaubada 'enaya.

Taudi aiai nidi 'adi lolina

²¹ 'Imi 'amayaba Keliso 'enaya nadigege wate taumimo wae'ama'amayabemi, be lolina waematamatedi. ²² *'Omi iine aiai nimi mwanemiyao 'idi ona waematamatedi, nadigege 'imi ematamatana Keliso 'ena, ²³ *manuna waine 'ana toanugana nate mwanena, nadigege Keliso toekalesiyao 'ada toanugana be 'ada To'etoseyana, ta 'abo'ada 'atuwa oona welawela'anao, ²⁴ ga toekalesiyao 'abo'ada Keliso 'ina ona taematamatedi, 'enega nadigege wate iine 'ilobwenedi be mwanediyao 'idi ona yage maibo'adi manudi sida ematamatedi.

²⁵ *Aiai nimi me'olotomi 'ilobwenemi be mwanemiyao waobobomedi, nadigege Keliso 'ina toekalesiyao 'iobobomeda, ga tauna 'itagwalena, ga manuda 'imwawasa, ²⁶ *'ada gie'esasa manuna, nate 'ida to'umalina 'ana 'ebe'utu bwasina 'ina ona 'enega, ²⁷ *be 'enega toekalesiyao 'abo'ada 'ietooloda 'aene 'ina bodao maemaedanida, ta nigegey baila nai 'ebweu to'ase to'umalina 'edaya, ta esi maibo'ana tuga bobo'ana, ta 'esasena. ²⁸ 'Enega 'abo'ada me'olotoda 'ilobweneda be mwanedao taobobomedi, tauda bwalada 'atuwa. Manuna 'abo yaita mwanena 'iobobome, taunamo ni'atu 'ioboboma limena.

²⁹ *Manuna nigegey 'ebweu wate tai taunamo oona 'ena 'ida etalauwala, ta esi 'i'ita'i'isi be 'ana masula 'ie'ani oona 'ana lema manuna, nadigege Keliso toekalesiyao 'abo'ada 'i'ita'i'isida, ³⁰ manuna 'abo'ada tauna oona welawela'anao.

³¹ *"Gete manuna tai tamana be sinana 'ipilisinedi be mamwanena sida miya e'ebweu, 'atuwa oo 'ebweuna namo."

³² Ona gete 'atuwa onasemalimali kwaikwaiyina, ta 'ana mwalatoi Keliso be toekalesiyao manuda. ³³ 'Enega 'ilobwenemi be 'ebweuna 'ebweuna mwanena 'ida obobome tauna 'atuwa, be waine aiai nina 'ilobwenena be mwanena 'ida 'amayabe.

6

Gogama 'adi lolina

¹ *'Omi gogama 'ilobwenemi be sinamiyao be tamamiyao 'idi ona waematamatedi, 'Inapwana matanaya, manuna gete 'enega wada bubuna bobo'ana. ² *Wate, "Tamayo be sinayo 'uda 'amayabedi." Gete lolina nuganuganina ma 'ana onaupaupa 'ana toematamatanao manudi, ³ 'igwae, "Ebe gwausowala 'uda loba be bale'uya 'umiya dudula." ⁴ *'Omi tama wate geya'abo natumiyao 'adi 'oata'oata wasa'usa'u, 'abona nai sigamwasowalemi, ta esi 'ida 'Inapwana 'ina lolinao be 'ina e'itao waloguguyaedi.

Inapwanao be topaisewao 'adi lolina

⁵ *'Omi topaisewao 'imi 'inapwanao bale'uya wada 'amayabedi, be 'idi ona waematamatedi, nadigege Keliso 'ina ona waematamatana 'esena, ta geya'abo wate waenuwanaluwa. ⁶ Geya'abo 'aene 'abo tuta nina 'imi

* 5:20: Kol 3:17; 1 Te 5:18 * 5:22: 1 Pi 3:1 * 5:23: 1 Ko 11:3 * 5:25: Kol 3:19 * 5:26: Ib 10:10; Yo 15:3 * 5:27: 2 Ko 11:2 * 5:29: 1 Ko 12:27 * 5:31: Nug 2:23-24 * 6:1: Kol 3:20 * 6:2: Sia 20:12 * 6:4: Kol 3:21; Ona 22:6 * 6:5: Kol 3:22-23; Ta 2:9

'Inapwana siduneduneyemi namo 'ediya wapaisewa 'ai'aila, ta 'aina tuta nigeya, ta esi Yaubada manuna 'imi gwaunuwa 'atemiyega waguiguinuwe. ⁷ 'Omi Keliso 'ina bodao, 'ilobwenemi be 'imi 'Inapwanao 'ediya wa'ate tagwala, 'atuwa Yaubada 'ena wa'ate'ate tagwala, be manudi wapaisewa 'ai'aila. ⁸ *Ta wanuwa'i'isi 'aene 'Inapwanao be 'idi topaisewao maibo'adi 'idi guinuwa bobo'adi 'adi e'isa Yaubada 'enega sida loba leleleya.

⁹ *'Omi 'Inapwanao wate wada bubuna 'ai'aila 'imi toguinuwo 'ediya, ta geya'abo wa'ena'ena pa'alidi, ta wanuwa'i'isi 'aene maibo'ami 'omi be taudi 'imi 'Inapwana galewaya 'imiyami, ta 'ina lolina 'emiya leleleya maibo'ami manumi.

'Oama be gwegwe saiya Yaubada 'ina guinuwa manuna

¹⁰ Gosegwao, 'Inapwana 'ina waiwai sinabwanega wada ewaiwai, ¹¹ *be Yaubada 'ina gwegwe saiya maibo'ana 'ediyega wa'otena, be 'enega geya'abo waneeneta tuta nina 'eguma Seitani 'ikaboemi. ¹² Manuna 'ida losaiya nigeya tomota ma'edao, ta esi toloina to'umalidi ma'edao, taudi guguyoi gete tuga bale'uya 'ana toloinao, be galewaya 'ana yaluyaluwo to'umalidi.

¹³ *Gete manuna Yaubada 'ina gwegwe saiya maibo'ana wa'otedi, be 'aene geya'abo waneeneta tuta to'umalina ma'etamo 'enaya, ta 'enega ma imi waiwai watoolo pa'ala. ¹⁴ *'Enega watoolo be e'ita 'ai'aila walo-gadiwanae, be lumalumami waabodebodedi bubuna palupaluna 'enega, ¹⁵ *be 'aelawa nate nuwasiwalowa, tetela bobo'ana 'enega walo'aelawa. ¹⁶ Ta wate 'imi emisa 'atuwa 'imi lawa 'enega waabodebodemi, nate sawesawenaya Seitani 'ina gita waiwaidi 'iabodebodedi. ¹⁷ *Wate 'ami 'etoseyana wa'ewa 'aene debami 'adi abodaboda, be Yaluyaluwa Tabuna 'ina sisaisaiya wa'ewa, nate Yaubada 'ina ona.

¹⁸ *Tuta maibo'ana Yaluyaluwa Tabuna 'ina lema 'enega wada sidasida, be wada 'awa'awanoi Yaubada 'enaya, be ma imi toolopa'ala wa'ita'i'isimi be wasidasida tokalesiyao maibo'adi manudi, ¹⁹ *be 'abo'agu wate manugu, be 'enega ma igu 'atepatu tetela bobo'ana 'ana mwalatoi kwaik-waiyina yaonaona apwese. ²⁰ Tetela gete 'ana guinuwa manuna deliya sisa'u luguyegu, 'enega wada sidasida Yaubada 'ena be 'aene tetela nina yada onaapwese ma igu 'atepatu, manuna 'ana lobwene gete nadigega.

'Ebe losalowa

²¹⁻²² *Tikiko, tauna tasidai bobo'ana, ta 'ietaetapewa 'Inapwana 'ina guinuwa 'enaya, ga yaetunenawa natei be teteligu maibo'ana 'ida emwasali 'emiya, be 'igu miya be 'igu guinuwa manudi wada mwalatonidi, 'enega 'ima miya manuna 'ida gienuwa sabwalenimi, be wate 'ida giepa'alimi. ²³ Oboboma be emisa be gwausowala Tamada Yaubada be 'Inapwana Yesu Keliso 'ediyega 'omi gosi 'ai'ailigwao 'emiya. ²⁴ *Be wate yaisigedi ma'emiyao, 'abo 'ida 'Inapwana Yesu Keliso sioboboma ataena, 'ina 'atenuwa 'ole'oleyega 'ida obobomedi wate.

'Abo'agu Paulo.

* **6:8:** Kol 3:24-25 * **6:9:** Kol 4:1 * **6:11:** Ye 4:7; 1 Pi 5:8-9 * **6:13:** 2 Ko 10:4 * **6:14:** 1 Te 5:8 * **6:15:** Ais 40:9 * **6:17:** Ib 4:12 * **6:18:** Lu 18:1 * **6:19:** Kol 4:3-4 * **6:21-22:** Kol 4:7 * **6:24:** 1 Pi 1:8

ME PILIPAI 'IDI LETA PAULO 'I'ETOLADINA

Lowa Paulo 'iloguguya 'asa Pilipai 'ena, nate waine Lidia 'ina 'asa, ga Yesu 'ana toemisao sena gote 'ena Paulo nuwana si'ewena. Wate tuta nina deliya 'imiyami 'ana oboboma sietunenama, ga manuna 'igwausowala, ga leta gete 'ena 'ilokagutoki 'ediya.

'Ebweu yage 'iemataluwedi 'aene geya'abo weyala, manuna Yesu nuwanuwana be siegosigosiyana leleleya.

Lokagutoki

¹ *'Abo'agu ta Timoti ma'iyagu 'aguiguinuwa To'etoseyana Yesu manuna, 'imi leta 'a'etoladinawa 'omi me Pilipai Yesu Keliso 'ina toekalesiyao, be wate 'imi toanuganao be 'imi dikoniyao ma'emiyao. ² Tamada Yaubada ta 'Inapwana Yesu Keliso 'idi obobomega wada miya gwausowala.

Paulo 'ina sidasida me Pilipai manudi

³ Tuta yauna Yaubada 'ena yalokagutoki, 'abo tuta nina yanuwami, ⁴ ta ma igu gwausowala manumi 'igu sidasidao 'ediya, ⁵ be ma igu lokagutoki 'ama lemao 'emiyega 'alobalobadi, tetela bobo'ana 'ana simana'unuyega ga batuwa.

⁶ *Wate ma igu emisa 'aene Yaubada 'ina guinuwa bobo'adi ni'atu 'emiya 'ie'alena be tauna 'ida losaloni, ma'etamo Yesu Keliso 'ina 'asiyata sinabwana 'enaya. ⁷ Ona'ai'aila, 'ilobwenena be manumi to'ase yalotolo-toona nadigega, manuna 'omi nuwagu wa'ewena, manuna 'omi ma'egwao Yaubada 'ilemelemeda gete tuga deliya yamiyamiya, ta 'ilemelemeda wate tetela bobo'ana 'ana e'ita be 'ana 'ebe ewaiwai 'ediya.

⁸ Yaubada wate 'imwalatonigu 'aene Yesu Keliso 'ina obobomega nuwanuwagu 'omi, ⁹ *ta ma igu sidasida manumi be 'aene 'imi eo-booboboma 'isinasinabwa, ma imi sinasinapu be ma imi mwalatoi, ¹⁰ *be 'enega yage bobo'adi wada esinuwedi, be Keliso 'ina 'asiyata ma'etamo 'enaya adelimi bobo'ami ta 'esasemi, ¹¹ ta ma imi guinuwa bobo'adi Yesu Keliso 'ina waiwaiyega, manudi tomota Yaubada sida tupui be sida 'awa eseese.

Paulo 'ina 'atetagwala Keliso 'enaya

¹² *Gosegwao, nuwanuwagu be wada mwalatoni 'aene mwau nidi ni'atu yalobedi 'ediyega tetela bobo'ana 'i'elelewana tomota yaudi 'ediya, ¹³ 'enega sena gete 'enaya Sisa 'ina tolosaiyao be tomota maibo'adi ni'atu sinonona 'aene Keliso manuna sisa'ugu deliya. ¹⁴ Ta wate tasidao yaudi 'igu miya deliya si'itena, 'enega sietatapewa 'Inapwana 'ina guinuwa 'ena, ta Yaubada 'ina ona sisimasimane ma idi 'atepatu.

¹⁵ 'Aina tologuguyao e'ipi'ipiyega siloguloguguya Keliso manuna, ta 'aidi wate obobomega siloguloguguya, ¹⁶ taudi siobobomegu 'aene 'abo'agu deliya yamiyami tetela bobo'ana 'ana e'ita manuna, ¹⁷ ta esi toe'ipi'ipi nidi nuwanuwadi be sigienuwaga mwayyegu gete tuga deliya yamiyami, 'enega 'idi kaboeaga Keliso tetelina siguguyae taudimo 'idi gilagata manuna.

* **1:1:** Gu 16:1, 16:12-40 * **1:6:** Pi 2:13 * **1:9:** Kol 1:9-10 * **1:10:** Pi 2:15-16 * **1:12:** 2 Ti 2:9

18 Ta tuwa tuga Keliso nina tetelina 'ana loguguya yauna manuna yag-waugwausowala, 'eguma kaboege nai ona'ai'ailega. 19 *Ta wate yada gwau-sowala, manuna yamwalamwalatoni 'aene Yesu Keliso yaluyaluwana 'ina lema 'enega, be 'imi sidasidao manugu 'ediyega, sida li'amigu miyamwau gete 'enega.

20 *Wate 'abo'agu ma igu emisa ta ma igu nuwayaina 'aene geya'abo yaomayamaya, ta esi yanuwayaina 'aene ma igu 'atepatu gete tuga ta tuta yauna Keliso 'ana esana yada giesinabwa, nai 'igu miya bale'u mayawasigu 'enega, nai 'igu mwawasa 'enega.

21 *Ona'ai'aila, 'igu miya bale'uya nate Keliso ma'iyagu, ta esi 'igu mwawasa 'enaya loeposeyana Keliso 'enega yalobai. 22 'Eguma bale'uya yamiyami 'igu guinuwa bobo'adi Keliso manuna siapweapwesa, 'enega nigege yamwalamwalatoni to'ase nuwanuwagu be yaesinuwe.

23 *Ona'ai'aila, yage 'eluwa 'ediyega 'adi esinuwa 'eguya mwau wawasae. Nuwanuwagu be bale'u gete yapilisine be Keliso ma'iyagu 'amimi, nate 'ebe gwausowala sinabwana. 24 Ta esi 'ilobwenegu be bale'uya yada miyami be 'enega yada lemelememi. 25 'Enega yamwalatoi 'ai'ailina 'aene 'omi ma'egwao tada miyami be yada lememe be wada gwausowala 'imi emisa Keliso 'ena manuna, 26 be wate 'igu ayausa limana 'emiya manuna wada gwausowala sinabwana, nate Yesu Keliso 'ina lema 'edaya manuna. 27 *Ta wada 'ita'ilisimi 'aene 'imi guinuwa 'ediyega tomota Keliso tetelina sida 'awabobo'ane, 'enega 'eguma yayausimi, nai 'eguma yamiyaila, tuwa tuga tetelimi bobo'ana yada noono 'aene ma imi 'atetagwala watoolo pa'ala, ta ma imi nuwanuwa leleleya ga 'enega waetaetapewa tetela bobo'ana 'ana emisa manuna, 28 ta geya'abo wate wamatamatauta 'ami talauwalao 'ediya. Gete manuna taudi sida mwalatoi 'ai'aili 'aene sida esilae, be 'omi 'ami 'etoseyana wada loba Yaubada 'enega.

29 *Manuna Yaubada ni'atu 'itagwala 'emiya be Keliso 'ena waemiemisa, be tauna wate manuna wada 'elouya, 30 *nadigega 'abo'agu 'igu losaiya Keliso manuna be 'igu 'elouyao wa'itedi, ta gete tuga wanonodi, ta 'omi wate 'imi losaiya be 'imi 'elouyao nadigega waloba'esedi.

2

Nuwamwa'uta

1 Mwa'adega, Keliso sawesawenaya 'igie 'atepatuda, nai 'ina oboboma 'igie etapeweda? Mwa'adega, Yaluyaluwa Tabuna sawesawenaya 'iegosigosiyaneda, be 'enega taoboobobomeda be ta'atenuwa 'ole'oleyeda? 2 'Eguma nadigega, 'ilobwenemi be wanuwanuwa leleleya, be waeoboobobomemi 'omi, yaluyaluwami be 'atemi 'idi e'ebweu 'enega, be 'imi oboboma gete manuna yada gwausowala 'ai'aila. 3 *Geya'abo wanuwanuwa tu'e nai wae'ipi'ipi, ta esi wanuwa mwa'uta, be gosemiyao 'adi esanao wagilagasidi. 4 *Ta geya'abo taumimo 'imi guinuwa manuna wanuwanuwa, ta esi gosemiyao 'idi miya bobo'ana manuna wada nuwanuwa.

5 'Ilobwenemi be 'imi nuwanuwao Yesu Keliso 'ina nuwanuwa nadigega. 6 *Yesu nina Yaubada, ta geya nuwana be 'ietoloina, 7 *ta esi Yaubada 'ina esaesa 'ipilisinena, ga 'itubuwa bale'uya, ga 'ie'ali'ei tomota 'abo'ada

* 1:19: 2 Ko 1:10-11 * 1:20: 1 Pi 4:16 * 1:21: Ga 2:19-20 * 1:23: 2 Ko 5:8 * 1:27: Ep 4:1
 * 1:29: Gu 5:41 * 1:30: 1 Te 2:2 * 2:3: Lo 12:10, 16 * 2:4: 1 Ko 10:24, 33 * 2:6: Yo 1:1-2
 * 2:7: 2 Ko 8:9

'atuwa. ⁸*'Enega wate 'ina nuwamwa'uta 'enega, taunamo 'itagwalena ga 'imwawasa kelose 'enaya.

⁹*'Enega Yaubada Yesu 'igitu'eyena ta 'ana esana wate 'igitu'eyena esana maibo'ana etanidiya, ¹⁰*be 'enega 'ana esana manuna me galewa be me bale'u ta tomwawasao wate, maibo'ada tada bwagobwago, ¹¹*be tada 'awa'ai'aila 'aene Yesu Keliso tauna 'Inapwana nina, be wate Tamada Yaubada tatupui.

Maedana me bale'u manudi

¹² Gosegwao 'omi ematamatana 'alemi. Lowa mataguya waematamatana, ta gete tuga 'emiyege yamiya 'edasola, ta tuga ma'etamo waematamatana 'ai'aila. 'Enega 'ilobwenemi be Yaubada wamataute be wate watoo waiwai be 'ina 'etoseyana waloba, ¹³*manuna Yaubada nina 'atemiya 'ietaetapewa, be 'aene tauna 'ina nuwenuwega 'omi wanuwunuwa be waguiguinuwa. ¹⁴ Ta 'imi paisewa 'ediya ma imi 'atetagwala wada guinuwa, ta geya'abo ma imi logwautoyasa walomulomugi, ¹⁵ be 'aene 'omi Yaubada natunao bobo'ami ta 'esasemi, ta nigegeya 'ebweu wate 'imi to'umalinamo, be me bale'u 'idi mayale 'omi. Manuna taudi 'idi bubuna guguyoi ta taudi adelidi toto'umalidi.

¹⁶ Gosegwao, tetela bobo'ana wagiya 'i'isi be 'enega yawasi ataya waloba, be tuta nina 'iilama yada gwausowala manumi, manuna geya nuwagu be 'igu paisewao 'emiya 'adi mudala.

¹⁷ Wate 'eguma 'iabe 'agu talauwalao siloemwawasigu, 'atuwa nadigege sitaliyaegu, yada gwausowala tuga, be 'omi wate wada gwausowala. 'Omi lowa wataliya Yaubada matanaya, tuta nina Yesu waemisena; ta 'igu mwawasa 'imi taliyao 'ida loeposeyanedi. ¹⁸ 'Enega 'ilobwenena be 'omi ma'egwao tada egwausowala leleleya.

¹⁹ Yanuwayaina 'aene 'Inapwana Yesu 'ina lemega sawesawenaya be muliyega tuta gidalina 'ena Timoti yaetunenawa, be tetelimi 'ida me'e 'eguya, be 'enega yada gwausowala. ²⁰ Timoti namo 'imi miya bobo'ana manuna 'inuwanuwa sinabwana, ²¹*ta 'agu tolemao yaudi taudimo manudi sinuwunuwa, ta nigegeya Yesu Keliso 'ina guinuwa manuna sida nuwanuwa. ²² Ta Timoti wamwalatonina 'aene tai bobo'ana, ta 'atuwa nadigege natugu ma'iyagu tetela bobo'ana manuna 'aetaetapewa. ²³ 'Enega 'abo tuta nina 'agu lolina yanonoi, nuwanuwagu be Timoti nina yaetunenawa 'emiya. ²⁴ Ta wate yaemisa 'aene 'Inapwana 'ina lemega tuta gidalina be 'abo'agu wate yawawa 'emiya.

²⁵ *Ta gete tuga 'igu nuwanuwa 'aene 'ilobwenena be Epapilodito yaetune ilenawa 'emiya, tauna tasigu ta ma'iyagu 'apaipaisewa, 'atuwa nadigege 'alosalosaiya Yesu Keliso manuna. Epapilodito nina lowa 'agu lema 'emiyege 'ime'ena, ²⁶ ga gete tuga nuwanuwana 'omi, ga tuta nina 'ina le'oasa alena 'iwai ga wanononaya, bada tauna 'inuwanuwau 'aene geya'abo 'omi wa'ate'ate sa'ala 'ina le'oasa manuna. ²⁷ Ona'ai'aila, ni'atu 'ile'oasa sinabwana, ta sa'i Yaubada 'i'atenuwa 'ole'oleyena, ta wate 'abo'agu 'i'atenuwa 'ole'oleyegu, 'abona nai Epapilodito 'ina mwawasa 'enega yada nuwanuwau 'ai'aila.

²⁸ Gete manuna nuwanuwagu sinabwana be yaetunenawa, be wa'ita limai 'aene ma ina bobo'ana, be tauna manuna wada gwausowala, be wate 'aene 'abo'agu 'igu 'atesa'ala 'igugumwala. ²⁹ 'Enega 'abo to tuta 'iapwesa

* **2:8:** Ib 5:8, 12:2 * **2:9:** Ep 1:20-21; Ib 1:3-4 * **2:10:** Lo 14:11 * **2:11:** Lo 10:9 * **2:13:** 1 Te 2:13 * **2:21:** 2 Ti 4:9-10 * **2:25:** Pi 4:18

'imi senaya, ma imi gwausowala 'Inapwana 'ana esanega wada bwauye 'imi anuwaya. Be wate 'aina 'Inapwana 'ina toguinuwao, 'abo siwawai 'emiya, wa'amayabedi nadigega Epapilodito. ³⁰ Ona'ai'aila, Epapilodito nina Keliso 'ina paisewa 'enaya le'oasega selabenaya be 'imwamwawasa, manuna 'omi nigeaya sawesawenaya be walemegu, ta Epapilodito nina 'ipasima ga 'ilemegu, ga 'enega le'oasa nina 'ilobena.

3

Bubuna bobo'ana manuna

¹ *Gosegwao, 'ilobwenemi wate be 'ida 'Inapwana manuna wada gwau-sowala. Lowa 'ami lolina ya'etoladinawa, ta gete watei nuwanuwagu be yada 'etoladi limanawa, be 'enega wada miya bobo'ana. ² Wa'ita'i'isimi toto'umalidi 'idi bubuna 'atuwa kedewa, taudi tolodaba 'adi bodao 'ediyega, ³ *'Abo Yaubada 'ena tabwagobwago yaluyaluwana 'enega, ga Yesu Keliso namo tatupuna, ta nigeaya bubuna bale'u 'ena taemiemisa, gote 'enega tamwalatoni 'aene ni'atu lodaba 'ai'aila ta'ewena. ⁴ Ona'ai'aila, sawesaweguya be esaesa bale'u manuna yada onatu'e, manuna 'abo'agu 'agu esana tomota yaudi 'adi esanao 'iloetana sinedi, ⁵ *manuna 'abo'agu goma Isileli 'ai'aila, 'igu susu Beniamina, ga silodabegu 'asiyata eita 'igu tubuwa mulinaya, ta Palisiyao 'idi lolinao yamuliya 'ai'ailidi, ⁶ *ga yaetapewa sinabwana toekalesiyao 'adi gie'elouya 'enaya, ta nigeaya 'ebweu wate Moses 'ina lolina yale'oale'oa. ⁷ *Ta esi 'agu esana nina sinabwana ya'awa yage besobesoena, manuna Keliso namo 'ena yatagwalegu. ⁸ *Ona'ai'aila, 'igu 'Inapwana Yesu Keliso 'ana mwalatoi bobo'ana wawasae, ga esaesa bale'u 'ibobo'ana sinedi, 'enega esaesao nidi ya'awa yage besobesoedi, ga Keliso nina manuna yage maibo'adi yaloseyedi ga ya'awa to'umaliyedi, manuna nuwanuwagu Keliso namo, ⁹ ta wate nuwanuwagu Keliso ma'iyagu 'ada miyami, nigeaya 'aene taugu 'igu bubuna palupalunega, nai Moses 'ina lolinao 'ediyega, ta esi emisa Keliso 'enaya 'enega, nate 'ida bubuna palupaluna Yaubada 'i'ebwa'eda 'ida emisa Keliso 'enaya manuna. ¹⁰ *Nuwanuwagu wate Keliso yada mwalatoni be 'ina toololimana 'ana waiwai yada lotoo, be 'ina 'elouya wate tauna nadigega yada lotoodi, nai 'ina mwawasa yada etotowane, ¹¹ *be 'enega, 'eguma kapekapeyana, mwawasega 'abo'agu wate yada toololimana.

¹² *Nigeaya 'aene ni'atu toololimana yalobena, nai 'igu bubuna ni'atu maibo'ana sibobo'ana, ta esi gete 'igu 'ebe masi be 'aene yada giyai, manuna yage gete manuna Yesu Keliso ni'atu 'igiyaigu. ¹³ Gosegwao, nigeaya yaonaona 'aene ni'atu yagiyaina, ta esi 'igu nuwanuwa 'ebweuna namo, 'enega yage muliguya yanuwa pupuledi be to'ase mataguya manudi yatootoo waiwai, ¹⁴ *nate 'ebe masi nina, nai Yaubada 'ina pali galewaya, Yesu Keliso 'enega. ¹⁵ *'Enega maibo'ada gete nadigega tada nuwanuwa leleleya, 'abo 'ida nuwanuwa ni'atu simatuwa. Be wate 'eguma to'ase manuna 'imi nuwanuwa dumadumana, yage nina 'alena Yaubada wate ma'etamo 'ida e'ita 'emiya. ¹⁶ Ta sa'i 'ilobweneda be yage nidi talobediya tagiyai 'i'isidi.

¹⁷ *Gosegwao maibo'ami waetotowanegu, be yaisigedi taudi 'idi bubuna nadigega 'abo'agu waduneduneyema, be 'omi wate wada bubuna nadigega.

* 3:1: Pi 4:4 * 3:3: Lo 2:28-29 * 3:5: Lu 1:59; 2 Ko 11:22 * 3:6: Gu 8:3 * 3:7: Md 13:46
 * 3:8: Lo 3:21-22 * 3:10: Lo 6:3-5 * 3:11: 1 Ko 15:23 * 3:12: 1 Ti 6:12, 19 * 3:14: 1 Ko 9:24 * 3:15: 1 Ko 2:6 * 3:17: 1 Te 1:7

18 Ta sa'i tomota yaudi 'idi bubuna 'enega Keliso sietalauwalena, tauna manuda 'imwawasa kelose 'enaya. Talauwalao nidi lowa yasimantedi 'emiya, gete tuga wate ma igu dedoi yalolima, to'umalina nidi 'emiya yasimantedi. 19 *Taudi 'idi 'ebe losalowa sida esilae, manuna 'idi 'ebe emisa gamwapawa manuna, be yage 'ebe omayamayao situputupudi, manuna yage bale'u namo nuwanuwadi. 20 *Ta 'abo'ada esi 'ida sena galewaya, be gote 'enega 'ada To'etoseyana, tauna 'ida 'Inapwana Yesu Keliso, ma'etamo 'iilama, ta tauna manuna tayamwayamwa. 21 *Be tuta nina 'iilama ooda 'ida sa'ugelasedi; batuwa nenetadi, ta 'ida sa'ugelasedi 'atuwa tauna oona waiwaina ta 'esasena nadigega, ta 'ina guinuwa gete tauna 'ina waiwaiyega, manuna tauna sawesawenaya be yage maibo'adi 'ediya 'ietoloina.

4

1 *Gosegwao ni'atu nuwagu wa'ewena, ta yaobobomemi 'aene 'igu 'ebe gwausowala, nuwanuwagu be loguguya gete wada muliyedi, be 'ediyega wada toolopa'ala 'ida 'Inapwana manuna, be tauna ma'emiya.

Loguguya

2 'Omi iine Yu'odia be Sinitiki yasidasida 'emiya be wada egosigosiyana limana, 'ida 'Inapwana 'ina nuwanuwa nadigega. 3 *Wate gosiya 'ai'ailigu, 'oyo toanugana, yasideyo be iine nidi 'ulemedi, manuna lowa taudi ma'egwao 'aguiguinuwa leleleya, tetela bobo'ana 'ana simana 'enaya, ta wate Kelemeniti be 'aidi wate 'agu tolemao ma'ema'apaipaisewa, taudi 'adi esanao yawasi bukina solanaya 'eto'etoladina.

4 Tuta maibo'ana wada gwaugwausowala 'Inapwana manuna, ta wate yaeona limami 'aene wada gwausowala. 5 *'Ilobwenena be tomota maibo'adi 'imi e'alama'i'ita sida mwalamwalatoni, manuna 'iabe 'Inapwana 'iila limanama.

6 *Geya'abo 'ebweu to'ase manuna wanuwawu, ta esi ma imi lok-agutoki yage maibo'adi manudi, Yaubada 'ena wada bwagobwago, be 'imi nuwanuwawo manudi wada sidasida, 7 *be Yaubada 'ina lemao tosinabwa sadi 'ediyega 'ida giegwausowalimi, be 'enega Yesu Keliso ma'emiya, 'atemi be 'imi nuwanuwawo sida miya bobo'ana.

8 Gosegwao, gete 'ebweu wate loguguya 'aene wada nuwanuwa yage 'ai'ailidi ma 'adi 'amayaba manudi, be yage palupaludi manudi, be yage 'esasedi manudi, be yage 'adi 'ita kausala nidi manudi, be yage oboobobomidi manudi, be 'eguma to'ase bobo'ana 'ediya nai 'ebe tupu 'ediya manudi. 9 'Omi wada etotowanegu, 'igu guinuwa'wa'itedi 'ediyega, be 'igu onao be 'igu e'itao wanonodiya ga wamwalatonidiya 'ediyega. 'Enega Yaubada ma ina nuwa siwalowa ma'emiya wada miya gwausowala.

Me Pilipai 'idi oboboma Paulo 'enaya

10 'Ida 'Inapwana nina ni'atu 'igiegwausowaligu manuna gete tuga wa'atenuwa 'ole'oleyegu wate. Ona'ai'aila, lowa nuwanuwami be wale-megu ta sa'i nige'ya 'ebweu wate 'eda 'imiyami. 11 Ta geya'abo sa'i yalomulomugi 'igu miya mwau lowa 'ediya, manuna ni'atu yamwalatonina ga sawesaweguya miya maibo'adi 'ediya yagwaugwausowala tuga, 12 nai miyamwau 'ediya nai 'ebe gwausowala 'ediya, nai tuta sesoi nai

* 3:19: Lo 16:18 * 3:20: Ep 2:6, 19 * 3:21: 1 Ko 15:28 * 4:1: 1 Te 2:19-20 * 4:3: Lo 10:20 * 4:5: Ib 10:37; Ye 5:8-9 * 4:6: Md 6:25; 1 Pi 5:7; Ep 6:18 * 4:7: Yo 14:27

'abo ma 'agu botana, nai 'eguma yaesaesa, nai 'eguma yaetogomabeso, ¹³ *sawesaweguya miya maibo'adi 'ediya yada gwausowala tuga, manuna tauna ma'iyagu 'amiyami ni'atu 'igiewaiwaiyegu. ¹⁴ Ta ni'atu 'igu miyamwau gete wagie kapekapeyanena 'imi lemega ga manuna yalok-agutoki sinabwana 'emiya. ¹⁵ 'Omi me Pilipai ni'atu wamwalamwalatoni 'aene tetela bobo'ana 'ana simana'unu 'emiya 'enaya, tuta nina Masidonia yapilisinena, ga nigeaya 'ebweu 'asa 'ana toekalesiyao 'idi 'ebwayadaita 'enega silemelemegu, 'adi lema 'eguyega 'ana e'isa manuna; ta 'omi namo me Pilipai walemegu. ¹⁶ Ona'ai'aila, tuta nina lowa Tesalonaika 'ena yamiyami, 'agu lema ma'ebweuna ta muliyega 'eluwena wa'ebwa'egu. ¹⁷ 'Igu ona gete nigeaya 'aene nuwanuwagu 'ebwayadaita wada 'ebwa'egu, ta esi 'aene 'imi 'ebwayadaita uwana 'emiya 'ida sinabwa 'ami lema 'ai'aila manuna. ¹⁸ *Ta 'imi 'ebwayadaita nina Epapilodito 'ime'ena, maibo'ana yalobena 'imaa tasitasiwa, 'atuwa nadigega 'imi taliya bobo'ana Yaubada 'enaya, ni'atu wagabuna ga maina bobo'ana Yaubada 'imuina ga manuna 'igwausowala. ¹⁹ *'Enega 'igu Yaubada nina 'imi nuwanuwao maibo'adi 'ida 'ebwa'emi, nate tauna 'ina esaesa yau wawasae Yesu Keliso 'ina guinuwao 'ediyega. ²⁰ 'Enega 'ida Yaubada Tamadai nina tada tupu ataya be ataya.

²¹ 'Igu oboboma Yesu Keliso 'ina toekalesiyao maibo'adi 'ediya. Ta gosegwao bada ma'egwao 'amiyami wate 'idi oboboma 'emiya, ²² ta toekalesiyao taudi Sisa 'ina anuwaya siguiguinuwa, be toekalesiyao maibo'adi, 'idi oboboma 'emiya.

²³ 'Inapwana Yesu Keliso 'ina obobomega yaluyaluwami sida miya bobo'ana.

'Abo'agu Paulo.

* 4:13: 2 Ko 12:9-10 * 4:18: Ep 5:2 * 4:19: 2 Ko 9:8

ME KOLOSE 'IDI LETA PAULO 'I'ETOLADINA

Toe'ita kabokabo me Kolose siguguyedi, sigwae, “Yesu Keliso nigeya sawesawenaya 'i'etoseyeda 'ida to'umalinao maibo'adi 'ediyega. Tauna 'ina waiwai tupwana namo, ta 'ilobweneda be 'aina 'ebe emisao wate tamuliyedi.” 'Enega me Kolose 'idi leta gete solanaya Paulo loguguya palupaludi 'i'ebwa'edi, 'igwae, “Yesu Yaubada Natuna, Toewaiwai sana, tebweuna tauna yage maibo'ana sawesawenaya.”

Lokagutoki

¹ 'Abo'agu Yaubada 'ina esinuwega yaetoguinuwa Yesu Keliso manuna, ta tasidai Timoti 'ilemegu ga 'imi leta gete ya'eto'etoladinawa, ² me Kolose, 'omi Yaubada 'ina bodao, ta Keliso 'ana toemisao, 'emiya. Tamada Yaubada 'ina oboboma 'enega wada miyabobo'ana.

Paulo me Kolose manudi 'ilokagutoki

³ *Tuta yauyauna 'ima sidasida Yaubada, tauna 'ida 'Inapwana Yesu Keliso Tamana, 'enaya, 'anuwa'isimi ta manumi 'alokagutoki, ⁴ *manuna tetelimi 'anononaya, 'aene Yesu Keliso waemisena, ta toekalesiyao yauyaudi waobobomedi, ⁵ manuna wanuwawanuwayaina 'aene 'imi 'ebe gwausowala ma'etamo galewaya waloba, nadigega lowa tetela bobo'ai'ailina wanonona.

⁶ Tetela nina wanononaya sena yauyaudi 'ediya, gete tuga 'isinasinabwa ta 'iuwauwa, nadigega 'omi tuta nina Yaubada 'ina oboboma wagimi nononaya Epapila 'enega, ga wa'awa 'ai'ailena. ⁷ Ona'ai'aila, gosedai Epapila nina tai bobo'ana, ga tetela nina 'igimi e'itemi. Manuna 'ilopa'eluma 'abo'ama, ga 'ietaetapewa Keliso manuna 'emiya, ⁸ ta 'enega Epapila nina Yaluyaluwa Tabuna 'ana oboboma 'atemiya ni'atu 'isimanena 'emaya.

Keliso 'ina guinuwa

⁹ Tuta nina tetelimi 'agimi nonona ga 'ana laba batuwa, nigeya 'ima sidasida manumi 'ada losa'u, ta esi Yaubada 'ena 'a'awa'awanoi be 'aene Yaluyaluwa Tabuna 'ida gienuwa sabwalenimi, be 'enega wada mwalatoi 'ai'aila to'ase 'ina nuwena manumi, ¹⁰ *be 'imi guinuwa nidi 'ediyega 'ida 'Inapwana wada giegwausowali, be wate 'imi bubuna bobo'ana 'iuuwa, be Yaubada 'ana mwalatoi 'emiya 'ida sinabwa.

¹¹ Ta wate tauna 'ina waiwai sinabwana 'enega 'ida giewaiwaiyemi, be 'imi guinuwa yauyaudi 'ediya wae'alama'i'ita, be wada toolopa'ala, be wate ma imi gwausowala ¹² *wada lokagutoki Tamada 'ena, manuna tauna 'ina tagwalega sena maemaedanina 'ena tamiyami, 'ina tomotaiyao ma'edao. ¹³ *Ona'ai'aila, sena guguyoi 'enega 'i'etoseyeda, ga 'isa'u gelaseda Natuna bobo'ana 'ina 'ebeloina 'enaya, ¹⁴ *manuna tauna 'ena 'etoseyana talobena, nate 'ida loegesiyao 'ediyega 'igie'esaseda.

¹⁵ *'Abo'ada nigeya sawesawenaya Yaubada ta'ita, ta esi 'ana 'ita tuga Natunana nadigega, ta Yaubada 'ina mweluluwa maibo'adi Natunana 'iloetana sinedi, ¹⁶ *manuna tauna yage maibo'adi galewaya be bale'uya 'aledi, yage nidi ta'ita'itadi, be yage nidi nigeya tada 'itedi, nai taudi

* **1:3:** Ep 6:18 * **1:4:** Ep 1:13, 15; 1 Pi 1:3-4 * **1:10:** Pi 1:27; Ep 2:10 * **1:12:** Ep 1:18-19
* **1:13:** Ep 6:12 * **1:14:** Ep 1:7-8 * **1:15:** Yo 1:18 * **1:16:** Yo 1:3

aniloseyao nai toloinao waiwaidi nai yaluyaluwao, maibo'adi Yaubada 'imweluluidi Natuna 'ina guinuwegaga, ta Natunana manuna. ¹⁷*Ta lowaenei muliyega be mwelumweluluwao siapwesa, Natuna nugana 'imiyami, ta tauna 'ina waiwaiyega yage maibo'adi simiya'ai'aila ta sipaipaisewa.

¹⁸*'Abo'ada toekalesiyao 'atuwa welawela'anao, ta tauna debada, ta tauna 'ebe e'ale, ta mwawasega tauna togimitoolo limana, be 'enega yage maibo'adi 'iloetana sinedi. ¹⁹*Ta Yaubada nuwanuwana, ga tauna 'ina waiwai be 'ina bubuna maibo'adi 'ediyega Yesu 'iloemaena, ²⁰*ga Yesu nina kelose 'ena lalana 'ina dauyega yage maibo'adi bale'uya ta galewaya simiya dumaduma ni'atu 'ime'edi Yaubada 'enaya sabi egosigosiyana limana.

²¹*'Omi wate lowa wamiya 'edasola ta 'imi nuwanuwa 'enega Yaubada waetalauwalena, ga wabubuna to'umalina, ²²*ta Yesu oona 'ina mwawasa 'enega 'ilau'ewemi ga Yaubada ma'emi waegosigosiyana limana, ma imi bubuna bobo'ana ta 'esasena matanaya, ²³*nate 'eguma 'imi emisa geya'abo 'ineeneta, be 'eguma watoolo pa'ala tetela bobo'ana nina wanononaya 'ana emisa 'ena, ta nigeaya wapilipilisine. Tetela nina 'ana loguguya tomota maibo'adi bale'uya sinononaya, ta 'abo'agu Paulo 'ana tologuguya 'ebweu.

Paulo 'ina paisewa toekalesiyao manudi

²⁴'Enega gete tuga 'igu 'elouya 'omi manumi yalobalobadi, ta tuwa tuga ma igu gwausowala. Taugu bwalagu 'ina 'elouya be Keliso 'ina 'elouya 'iloeposeyanena ga 'isinabwa toekalesiyao manudi, nate taudi Keliso oona.

²⁵Ta toekalesiyao 'omi manumi 'abo'agu wate Yaubada 'ina loinega yaetoanugana, be 'aene Yaubada 'ina ona yasimana apwese, ²⁶*ona nina lowa gimi tomota ta tubudao 'ediyega 'ikwaiyena, ga gete tuga 'iloapwesena 'ina tomotaiyao 'abo'ada 'edaya. ²⁷*Mwalatoi gete lowa kwaikwaiyina, ta 'ibobo'ana wawasae, Yaubada nuwanuwana be 'iloapwese 'omi nigeaya me Yudia 'emiya. Mwalatoi nina nate Keliso 'atemiya 'imiyami, be tauna 'enega wada nuwayaina 'aene sena esaesa 'ena walulugu. ²⁸*Tauna Keliso nina 'asimasimane, ta 'ima mwalatoi 'ai'ailega 'aloguguya ta 'ae'ie'ita tomota maibo'ami 'emiya, be 'aene Keliso 'ana toemisao 'omi 'ada gieapwesemi ma imi bubuna maibo'ana bobo'ana, ta matuwana. ²⁹*Gete manuna 'abo'agu yaetaetapewa, ta yaewaiwai, tauna 'ina waiwai 'ateguya 'i'ebwa'eguya 'enega.

2

¹Nuwanuwagu be wada nuwasabwalena 'aene 'abo'agu yaetaetapewa sinabwana 'omi manumi, be me Laodisia manudi, be wate taudi 'etamo maninigu nigeaya si'ita'ita manudi, ²*be 'aene taudi wate obobomega sida egosigosiyana 'ai'aila, ma 'adi lotoona bobo'ana, be ma idi mwalatoi 'ai'aila, 'enega sida gwausowala sinabwana, manuna ni'atu sinuwanuwa sabwalena mwalatoi lowa kwaikwaiyina manuna, nate Keliso. ³*Ta Keliso nina 'ena sinasinapu be mwalatoi maibo'adi simiyami, nate 'ida esaesa sinabwana.

⁴*Gete yaonaona be 'enega geya'abo mali tomota 'idi ona dibidibiyega sikabokaboemi. ⁵Gete tuga tomotenigu 'imiya 'edasola 'emiyege, ta 'igu

* **1:17:** Yo 1:1 * **1:18:** Ep 1:22-23 * **1:19:** Kol 2:9 * **1:20:** Ep 2:16 * **1:21:** Ep 2:3 * **1:22:** Ep 2:14-16
 * **1:23:** Ib 6:11 * **1:26:** Ep 3:3-6 * **1:27:** Ep 1:18-19 * **1:28:** Ep 4:13 * **1:29:** 1 Ko 15:10
 * **2:2:** Ep 3:3-4, 16-19 * **2:3:** 1 Ko 1:30 * **2:4:** Lo 16:18

nuwanuwa 'emiya 'imiyami, ga yagwaugwausowala 'imi miya bobo'ana be 'imi emisa pa'alina Keliso 'ena manuna.

Keliso ma'edai

⁶ Ni'atu 'ida 'Inapwana Yesu Keliso 'ena wa'atetagwala, 'enega 'ilobwenemi be tauna 'ina waiwaiyega wada tautauya, ⁷ *manuna Keliso nina 'imi emisa 'alena, ta 'ana togiesinabwa, ta wate 'ana togiepa'ala, nadigega 'ae'ita'esemi, ga manuna walokagutoki sinabwana.

⁸ Geya'abo 'ebweu yaita 'ikabokaboemi tomota 'idi sinasinapu 'enega, manuna mwalatoi nidi yage besobeso bale'uyega, ta nigeza Keliso 'enega.

⁹ *Manuna Keliso namo 'enaya Yaubada 'ina waiwai ta 'ina bubuna maibo'ana simiyami. ¹⁰ *Ta Keliso 'enega bobo'ana 'ai'aila ni'atu walobena, tauna aniloseyao be yaluyaluwa bi'i maibo'adi 'iewaiwai sinedi ta 'iloina sinedi.

¹¹ *Ta wate Keliso 'enega 'ami we'iweliyaya walobena, 'atuwa nadigega lodaba*, nigeza lodaba oomi 'enaya, ta esi bubuna bale'u 'atemiyeza 'idaba yaulena. ¹² *'Enega wate Keliso ma'emiya bapitaiso walobena, 'atuwa sisa'u 'ali'aliyemi, ta wate Keliso ma'emiya 'imi bapitaisoega watoolo limana, manuna Yaubada 'ina waiwai waemisena 'aene Keliso mwawasega 'igietoolo limena.

¹³ *'Omi lowa lodaba nigeza walobaloba, ta 'imi loegesiyo manudi 'atuwa mwawamwawasimi, ta esi Keliso ma'edai yawasi bobo'ana Yaubada 'i'ebwa'eda, ga 'ida loegesiyo 'inuwataudi, ¹⁴ *ta 'ida lowaga 'ana loina mwauna 'i'upwa yaulena, ga 'ana kelose 'ena 'itutu epa'iyena. ¹⁵ *Ta wate welabanao be yaluyaluwa bi'iyao maibo'adi 'igie mwa'utedi, ga 'ana keloseyega 'adi omayamaya 'isa'una, ta 'iewaiwai sinedi.

¹⁶ *'Enega geya'abo 'ebweu yaita 'ilo'alo'aegilemi 'ami masula be 'ami bwasi manudi, 'eguma 'omi taudi 'idi 'emasula nigeza waguiguinuwedi, nai nawalae auwauna 'ina tutaya, nai sabate 'ediya. ¹⁷ *Yage getedi 'ebe'ita tuga, ta 'adi mwalatoi 'ai'aila Keliso tauna 'igieapwesedi. ¹⁸ *'Enega geya'abo 'ebweu yaita 'ida 'awa'awa to'umaliyemi manuna 'omi nigeza watapwatapwalolo ma imi nuwamwa'uta aniloseyao 'ediya, manuna tomota nidi 'idi mwalatoi madawalega manudi sigagasa, ta sinuwatu'e bubuna bale'u 'ediyega, ¹⁹ *ta esi Keliso nigeza sigiyagiyai, tauna debada, ta 'abo'ada welawela'anao oo 'ebweuna 'ena, ga welawela'anao 'ebweuna 'ebweuna siguiguinuwa oo 'ebweuna 'ina bobo'ana manuna, be oo nina 'isinasinabwa, ta 'ana sinabwa nina Yaubada 'ina guinuweza.

Yawasida auwauna Keliso 'enega

²⁰ *Lowa wamwawasa Keliso ma'emiya 'enega bubuna bale'u 'ina loina 'emiya ni'atu 'ilosa'u, ta to'ase manuna 'etamo waguiguinuwa 'atuwa me bale'u 'idi guinuwa nadigega? ²¹ To'ase manuna tomota 'idi e'itao be loinao waematamatanedi 'aene, "Geya'abo masula gete wagitogitoo, nai walotolotoo?" ²² *Ta yage getedi sawasawalidi be 'abo taepaisewadi sigugumwala. ²³ Ona'ai'aila, loina nidi 'adi 'ita 'atuwa sinasinapu 'ai'aila, manuna 'adi

* **2:7:** Ep 3:16-18 * **2:9:** Yo 1:14, 16 * **2:10:** Ep 1:21-22 * **2:11:** Lo 2:28-29 * **2:11:** daba nai lodaba: Nugana 17:10-14 'ena Yaubada Ebelaamo 'iloinena be 'aene tauna be natunao me'olotodi be tubunao me'olotodi 'idi yage bwaladi sida 'upwa yauledi, nate we'iweliyaya nai 'ebe 'inana sida guinuwe, ta 'ana mwalatoi taudi Yaubada 'ina tomtaiyao esiesinuwadi. * **2:12:** Lo 6:4-5 * **2:13:** Ep 2:1, 4-5 * **2:14:** Ep 2:14-16 * **2:15:** Kol 1:13 * **2:16:** Lo 14:1-12 * **2:17:** Ib 10:1 * **2:18:** 1 Ko 4:6 * **2:19:** Ep 4:15-16 * **2:20:** Ga 4:3-5, 9 * **2:22:** 1 Ko 6:13

tomuliyao 'idi tapwalolo 'ena sietaetapewa ma idi nuwamwa'uta, ta wate bwaladi siliuliunedi, ta tuga nigeya 'ebweu wate 'idi waiwaimo, ta esi bwaladi 'idi yalakwaiya 'iloiloinedi.

3

¹ *Manuna Keliso ma'emi ni'atu watoolo limana, 'ilobwenemi be galewa yagenao wa'ebesedi, manuna Keliso nina Yaubada 'atainaya galewaya 'imiyamiya. ² *Wate 'imi nuwanuwao wada sa'udi yage galewa 'ediya ta geya'abo yage bale'u 'ediya, ³ *manuna ni'atu wamwawasa, ta gete tuga yawasimi Keliso ma'iyana Yaubada 'enaya. ⁴ *Manuna yawasida bobo'ana Keliso nina 'enega ta'ewena, 'enega tuta nina 'abo Keliso 'iapwesama, 'omi wate Keliso ma'emiya waapwesa 'ina esaesa tuyatuyayalina 'enaya.

⁵ *'Enega bale'u bubuninao 'emiya wada loemwawasidi, nate loe-lata be guinuwa baibailidi be yalakwaiyao be eesaesa, nate mali 'ebe emisa 'adi bwagobwago. ⁶ *Ta yage getedi manudi ma'etamo Yaubada 'igamwasowaleda. ⁷ Ona'ai'aila, bubuna to'umalidi getedi lowa waguinuwedi. ⁸ *Ta esi gete tuga 'ilobwenena be waguityasedi, nate saiya be gamwasowala be e'ipi'ipi be sinala be 'awato'umali be ⁹ wate geya'abo waekabokabo gosemiyao 'ediya, manuna bubuna bale'u ni'atu waguityasena, ¹⁰ ta bubuna auwauna walobena, manuna Tomweluluwa nina tuta maibo'ana 'igiegie auwaumi, be 'aene tauna wada mwalamwalatoni be 'ina bubuna wada etotowane.

¹¹ 'Enega nigeya 'ebweu wate weyala 'imiyami be wada gwae, “Me Yudia mali boda ta 'abo'ama mali boda”, nai wagwae, “Taudi bwaladi sidabedi mali boda, ta taudi nigeya, mali boda”, nai “'Owagao be to'u'umalao mali bodao”, nai “'Ali'eiyao mali boda be 'inapwanao mali boda”, ta tuwa tuga Keliso 'ina boda maibo'ada, ga 'atedaya Keliso namo 'iloegogoneda.

¹² *Ta 'omi Yaubada 'ina obobomega 'iesinuwemi tauna manuna, 'enega 'ilobwenemi be wa'atenuwa 'ole'ole, be waeoboboboma, be wanuwamwa'uta ma imi 'atetagwala ta ma imi e'alama'i'ita, ¹³ *ta wada elemalema 'ebweuna 'ebweuna 'enaya, ta geya'abo wate gosemiyao walo'alo'aegiledi, ta esi 'idi to'umalinao wada nuwataudi, manuna 'ida 'Inapwana tauna wate 'imi loegesiyao 'inuwataudi. ¹⁴ *Ta sa'i 'ilobwenemi be adelimi wada eoboboboma, manuna oboboma 'enega guinuwa maibo'adi sipalupalu. ¹⁵ *Be wate Keliso 'ina nuwasiwalowa 'atemi 'ida loinedi. Gete manuna Yaubada maibo'ada 'ibwayueda ga taeboda 'ebweuna, be manuna tada lokagutoki Yaubada 'ena. ¹⁶ *Wate Keliso 'ina ona bobo'ai'ailidi 'atemiya sida tabwa bobo'ana, be 'enega 'ebweuna 'ebweuna 'enaya wada e'ie'ita be wada loguloguguya mwalatoi 'ai'aila 'enega, be 'imi wali be Same walinao 'ediyega, be edale walinao Yaluyaluwa Tabuna 'enega 'ediyega, ma imi lokagutoki Yaubada 'ena 'atemiya.

¹⁷ *Ta 'imi guinuwa maibo'adi, nate 'imi onao nai 'imi paisewao, maibo'ana 'ida 'Inapwana Yesu 'ana esanega wada guinuwa, ma imi lokagutoki Yesu 'ana esanega, Tamada Yaubada 'enaya.

Mali boda be mali boda 'adi loina

* **3:1:** Mk 16:19 * **3:2:** Md 6:33 * **3:3:** 2 Ko 5:17; Lo 6:6-7 * **3:4:** 1 Yo 3:2 * **3:5:** Ep 5:3-5
 * **3:6:** Lo 1:18 * **3:8:** Ep 4:25-32; Lo 12:2 * **3:12:** Ga 5:22-23 * **3:13:** Md 6:14 * **3:14:** Lo 13:8-10 * **3:15:** Yo 14:27 * **3:16:** Ep 5:19 * **3:17:** Ep 5:20

18 *'Ida 'Inapwana 'ina tomotaiyao 'abo'ada 'ada lobwene 'aene iine aiai nimi mwanemiyao 'idi onao wada ematamatedi. 19 *Wate nadigega 'omi me'olotomi mwanemiyao waobobomedi be geya'abo wa'ena'ena pa'alidi. 20 *Gogama 'omi wate tuta yauyauna tamamiyao be sinamiyao 'enadi wada ematamatedi, gete 'ida 'Inapwana 'ina 'ebe gwausowala. 21 *Ta 'omi enaenatunimi, geya'abo natumiyao wagiegie gamwasowalidi 'abona nai 'adi 'oata'oata wasa'usa'u.

22 'Omi toguinuwao wate 'imi 'inapwanao bale'uya 'enadi wada ematamatedi yage yauyaudi manudi. Ta geya'abo 'abo tuta nina silo-mata'i'isimi namo 'enaya wada paisewa ma imi gwaunuwa, be 'enega 'aene wada giegwausowalidi, ta esi tuta maibo'ana 'ediya ma imi 'atetagwala, Yaubada 'ana 'amayabega. 23 Ta 'imi guinuwa maibo'adi 'ediya wada gwaunuwa, nigeya 'aene tomota manudi, ta esi Yaubada manuna, 24 be muliyega 'Inapwana nina 'enega 'ami pali wa'ewa, manuna 'ida 'Inapwana Keliso manuna taguiguinuwa. 25 *Ta esi toto'umali nidi 'ida emaisidi yage to'umalidi 'ediyege. Manuna nigeya 'ebweu wate mali lolina 'imiyami.

4

1 Ta 'omi 'inapwanao, wada lolina palupalu 'imi toguinuwao 'ebweuna 'ebweuna 'ediya, manuna wanuwa'i'isi 'aene 'omi wate 'imi 'Inapwana 'imiyami galewaya.

Loguguya sidasida manuna

2 *Wa'ita'i'isimi be geya'abo 'imi sidasidao sineeneta, ta esi wada lokagutoki Yaubada 'ena, be wada e'alama'i'ita 'imi sidasidao 'ediya. 3 *'Abo'ama wate manuma wada sidasida, be 'enega Yaubada 'eda 'ida gieapwese 'emaya, be 'enega Keliso tetelina kwaikwaiyina 'ada simasimana apwese tomota 'ediya, tauna tetela nina gete 'ana simana manuna sisa'u luguyegu deliya. 4 *'Enega wada sidasida manugu, be tetela nina 'ana mwalatoi yada gieapwese be 'ida maedana, 'igu paisewa 'ana lobwene nadigega. 5 *Wate taudi nigeya Keliso 'ana toemisao 'ediya wada guinuwa palupalu, be geya'abo 'imi tuta wamudamudali. 6 *Nuwa'ole'oleyega tuta yauna wada onaona ma imi mwalatoi 'ai'aila, be 'enega 'abo gosemiyao sienaidemi wada e'ie'isadi ona palupaluna 'ediyege.

Lokaiyoni

7 *Tikiko ma'etamo 'iwawai be 'igu guinuwa maibo'ana 'ida simanedi 'emiya, tauna gosodai bobo'ana, ta 'Inapwana 'ina toguinuwa palupaluna, ta ma'emai 'aguiguinuwa leleleya. 8 *Ni'atu yaetunenawa 'emiya be 'abo'ama 'ima miya 'ida simane 'emiya, be wate 'ina loguguyega 'ida giepa'alimi.

9 *Ta tasidai Onesimo Tikiko ma'iyana siweewai, ta Onesimo nina tauna 'ebweu 'imi sena taina, ta tai bobo'ana ta ma 'ana emisa, be taudi to'ase bada siapweapwesa sida emwasali 'emiya.

10 *Alisitako ma'iyagu deliya 'amiyami, be 'ina lokagutoki 'emiya gete yasimasimanenawa, ta wate Maki, tauna Banaba nibana (Lowa yae-mataluwemi Maki nina manuna, 'aene 'eguma 'iwawai wada bwauye 'imi anuwaya), 11 be wate Yesu, tauna 'ana esana 'eluwena Yusito, 'idi

* 3:18: 1 Pi 3:1-2 * 3:19: 1 Pi 3:7 * 3:20: Ep 6:1-3 * 3:21: Ep 6:4 * 3:25: Gu 10:34
 * 4:2: Ep 6:18 * 4:3: Ep 6:19 * 4:4: Ep 6:20 * 4:5: 1 Te 4:11-12 * 4:6: Ep 4:29; 1 Pi 3:15-16 * 4:7: Ep 6:21 * 4:8: Ep 6:22 * 4:9: Pilim 1:10 * 4:10: Gu 27:2, 12:12

lokagutoki 'emiya. Taudi sitetoi me Yudia nidi bada ma'egwao 'apaipaisewa Yaubada 'ina 'ebeloina manuna, ta taudi 'igu miyamwau 'ediyega sigiegie waiwaiyegu.

¹² Epapila wate 'ina lokagutoki 'emiya, tauna 'ebweu 'imi boda 'emiyega, ta 'iguiguinuwa To'etoseyana Yesu manuna, ta wate 'ina sidasidao 'ediya 'isidasida waiwai be 'aene wada toolopa'ala ma imi bubuna maibo'ana bobo'ana, nadigega Yaubada nuwanuwana. ¹³ Ona'ai'aila, Epapila nina ni'atu 'ietaetapewa 'omi manumi, ta wate taudi me Laodisia be me Ayelapolo manudi. ¹⁴ *Wate gosedai Luke, tauna togile'oasa nina, be Dimasa, 'idi lokagutoki 'emiya. ¹⁵ Gosedao sena Laodisia 'ena simiyami 'igu lokagutoki wada simane 'ediya, be wate toekalesiyao nidi waine Nimipa 'ina anuwaya sitapwatapwalolo 'ediya.

¹⁶ 'Imi leta gete 'omi toekalesiyao wasawa nugane, be muliyega waetune toekalesiyao sena Laodisia 'ena 'ediya, be me Laodisia 'idi leta wate sida etunenawa 'emiya be wasawai.

¹⁷ Ta Alikipo waeona, 'aene, "Guinuwa nina 'Inapwana 'i'ebwa'emuya, 'uda etapewa 'ena be 'ulosaloni."

¹⁸ Lokagutoki gete taugu nimaguyega ya'etoladina. Wada nuwa'i'isigu 'aene deliya yamiyami.

Oboboma 'emiya.

'Abo'agu Paulo.

* 4:14: 2 Ti 4:9-12

ME TESALONAIKA 'IDI LETA 'EBWEUNA PAULO 'I'ETOLADINA

Paulo 'ina sakowasi solanaya 'iloguguya 'asa Tesalonaika 'ena, ga 'enega 'itauya 'aina sena 'ediya. Muliyege Timoti 'ietunena ga 'iloguguya me Tesalonaika 'ediya, 'enega 'iila Paulo 'ena, 'igwae, “Taudi me Tesalonaika ni'atu siemisa 'ai'aila, ta oboboma 'aledi.” Ta 'enega Paulo 'igwausowala, ga 'idi leta gete 'i'etoladina, be 'aene Yesu 'ina 'eda sida muliya 'ai'aili.

Lokagutoki

¹ 'Abo'agu ta Sailasa be Timoti ma'egwao gete 'imi leta 'a'eto'etoladinawa 'omi toekalesiyao Tesalonaika 'enaya, manuna 'omi Tamada Yaubada be 'Inapwana Yesu Keliso 'adi toemisao. Taudi 'idi obobomega wada miya gwausowala.

Me Tesalonaika sibubuna bobo'ana

² *Tuta maibo'ana 'alokalokagutoki Yaubada 'enaya, 'imi bubuna bobo'ana manuna, ta wate tuta yauna Tamada Yaubada 'ena 'asidasida manumi, ³ manuna 'imi emisa be 'imi guinuwa bobo'adi 'anuwa'i'isidi, ta wate 'imi guinuwo oboboma 'enega, be 'imi e'alama'i'ita ma imi emisa be 'aene 'ida 'Inapwana Yesu Keliso 'ida 'etoseyemi.

⁴ Ona'ai'aila gosemao, Yaubada ni'atu 'iobobomemi ga 'iesinuwemi, ⁵ *'enega tuta nina tetela bobo'ana 'a'ebwa'emi, Yaluyaluwa Tabuna ona nina 'igiewaiwaiyena 'emiya, 'enega ona nina wa'awa 'ai'ailena, ta 'abo'ama wate 'ima guinuwa manumi wa'itena, nate guinuwa palupaluna. ⁶ *'Enega ni'atu waetotowanema, ta wate 'ida 'Inapwana waetotowanena, ga ma imi miyamwau, ta tetela nina wa'ewena ma imi gwausowala, ta gwausowala nina Yaluyaluwa Tabuna 'enega 'imai. ⁷ *'Enega 'omi 'ebe'ita bobo'ana, ga Keliso 'ana toemisao, sena Masidonia be Akaya 'ediya, sietotowanemi.

⁸ *Ona'ai'aila, 'ida 'Inapwana tetelina ni'atu 'emiyega 'ilelewana me Masidonia be me Akaya 'ediya, ta wate 'omi 'imi emisa Yaubada 'enaya tetelina ni'atu 'i'elelewana sena maibo'ana 'ediya. 'Enega 'abo to sena 'ena 'atatauya, nigeaya sawesawemaya manumi 'aemwaemwasala, ⁹ *manuna taudi 'emaya siemwaemwasala 'imi tagwala lowa 'emaya manuna, 'aene 'imi 'ebe emisa kadekadelidi waguityasedi ga 'enega Yaubada 'ena watagwalemi, manuna taunamo Yaubada 'ai'aila ta mayawasina, 'enega tauna manuna waguiguinuwa, ¹⁰ *ta Natuna wayamwayamwa be to tuta galewega 'ida ebusima. Tauna Yesu nina Yaubada mwawasega 'igietoolona be 'i'etoseyeda be 'aene geya'abo bwa'omatana 'ena taapweapwesa.

2

Paulo 'ina paisewa Tesalonaika 'enaya.

¹ Gosemao, ni'atu wamwalamwalatoni 'aene lowa 'ima ayausa 'emiya nigeaya 'aayaayausa daita, ta esi ma uwana. ² *Wanuwa'i'isi wate 'aene me Pilipai lowa sibubuna geyogeyoiyema ga sigie omayamayaema, ta tuwa tuga Yaubada 'igie 'atepatuma ga tetelina bobo'ana 'asimanena 'emiya 'anabwa'ayoi tomota sietalauwalema, ta 'aloguguya 'emiya, ³ nigeaya

* 1:2: Pi 1:3-4 * 1:5: 1 Ko 4:20 * 1:6: 2 Te 3:9 * 1:7: 1 Pi 5:3 * 1:8: Lo 1:8 * 1:9: Gu 14:14-15 * 1:10: Md 16:27 * 2:2: Gu 16:19-24

kaboega, nai nigeaya ona to'umalina 'enega, ta esi ona'ai'aila 'enega. ⁴ *Manuna 'ima paisewa gete Yaubada 'itagwala 'emaya be tetela bobo'ana 'asimana apwese, 'enega 'ima simana nina nigeaya to'ase tomota nuwanuwadi, ta esi to'ase Yaubada nuwanuwana. Manuna nuwanuwa nidi 'atemaya simiyami, nai bobo'adi, nai to'umalidi, Yaubada taunamo 'imwalamwalatoni.

⁵ *Ta Wamwalamwalatoni lowa 'awai 'emiya nigeaya ma ima ona dibidibidi, ta Yaubada wate 'imwalatonina 'aene nigeaya 'aonaona 'awa yalayala 'emiya be 'aene 'imi gwegweyao 'a'ewadi. ⁶ *Ta wate yage nidi 'aguiguinuwedi matamiya ta wate mali tomota matadiya nigeaya tauma 'ama tupu manuna, ta esi 'omi 'ami lema manuna. Ona'ai'aila, 'abo'ama Keliso 'ana tosimanao, 'enega 'ilobwenema be 'aetoloina 'emiya, ta nigeaya. ⁷ 'Ima bubuna 'emiya ma ima oonuwa, nadigega waine natunao 'ediya ma ina oonuwa. ⁸ Ta nuwama wa'ewena, 'enega ma ima 'atetagwala 'emiya Yaubada tetelina 'asimanena, ta wate 'abo'ama taumamo 'atagwalema, ga 'aegosigosiyana 'ai'ailemi.

⁹ *Gosemao, wanuwa'i'isi lowa 'ima paisewa 'emiya, 'asiyata be boiboi 'ediya 'apaipaisewa sinabwana, ga 'enega taumamo 'ae'enima, ta wate Yaubada tetelina 'asimanena 'emiya, manuna geya nuwama 'ami mwau 'asa'u 'ama 'ita'i'ita manuna. ¹⁰ 'Omi Keliso 'ana toemisao, ta 'abo'ama 'ima bubuna 'emiya wamwalatonina, ta Yaubada wate 'imwalatonina 'aene 'esasema, ta palupaluma, ta bobo'ama. ¹¹ *Manuna maibo'ami 'a'ita'i'isimi, 'atuwa nadigega tai natunao 'i'ita'i'ita 'esedi, ¹² *ta wate 'aloguguyemi be 'agiepa'alimi, ta wate 'aeonemi be 'aene wada bubuna bobo'ana, manuna Yaubada ni'atu 'iesinuwemi tauna 'ina 'ebeloina 'esasena manuna.

¹³ *Gosemao tuta yauyauna 'alokagutoki Yaubada 'ena, manuna Yaubada 'ina ona ni'atu 'a'ebwa'emi ga 'ena watagwalemi, nigeaya 'aene tomota 'idi ona, ta esi Yaubada 'enega. Ona'ai'aila, ona nina Yaubada 'enega, ga waemisena, ta 'ana waiwai ni'atu walotoona. ¹⁴ *Ta wate miyamwau walobena, nadigega taudi Yesu Keliso 'ana toemisao sena Yudia 'enaya, manuna toekalesiyao nidi 'idi miyamwau silobena taudi 'idi tomotaiyao 'ediyega, nadigega 'omi 'imi miyamwau walobena taumi 'imi tomotaiyao 'ediyega. ¹⁵ *Manuna taudi me Yudia 'idi bubuna gete 'ida 'Inapwana Yesu siloemwawasina, ta wate lowaenei palopitao siloemwawasidi, ta wate 'abo'ama ni'atu sietalauwalema, 'enega Yaubada geya nuwana taudi, ¹⁶ *ta 'ima simana 'omi sena yauyauna tomoteninano 'emiya sitootoo be sida 'etobode, manuna geya nuwadi be Yaubada 'i'etoseyemi. 'Enega 'idi to'umalinao sisinabwa 'ai'aila, ta 'ana e'isa nate 'elouya sinabwana Yaubada 'i'ebwa'edi.

Paulo nuwanuwana be 'iayausa limadi

¹⁷ Gosegwao, lowa 'apilipili sinemi ga nigeaya wate 'ada 'ita limemi, ta ma'etamo nigeaya 'anuwanuwa pupulemi, ta 'atootoo waiwai be 'aene 'awawa sabi 'italimami. ¹⁸ Ona'ai'aila, 'abo'agu Paulo yatootoo waiwai be 'aene 'awawa be 'aayausa limami, ta yatooyogena, manuna Seitani 'ima 'eda 'igibodena. ¹⁹ *Ona'ai'aila, 'omi namo manumi ma ima nuwayaina be 'aene tuta nina 'ida 'Inapwana Yesu 'iapwesa limanama, ²⁰ tupu be gwausowala manumi 'ada loba.

* 2:4: Ga 1:10 * 2:5: Gu 20:33 * 2:6: Yo 5:41, 44 * 2:9: 1 Ko 4:12 * 2:11: 1 Ko 4:14
 * 2:12: Pi 1:27 * 2:13: Ga 1:11-12 * 2:14: Gu 17:5 * 2:15: Gu 2:23 * 2:16: Lo 1:18
 * 2:19: Pi 4:1

3

¹*Tuta nina Ateni 'ena 'amiyami 'a'ate'atesa'ala manumi, 'enega yaloina ga yagwae, “Timoti 'itatauya Tesalonaika ta 'ateluwa namo bada 'amiyami.”

²*'Enega tasidana Timoti yaetunenawa, manuna tauna wate 'ebweu 'ama boda, Yaubada 'ina guinuwa Keliso tetelina manuna. Tasidai nina yaetunenawa be 'igiepa'alimi be Keliso 'ena wada emisa 'ai'aila, ³ be 'enega geya'abo 'imi 'elouyao 'ediya waneeneta. Manuna miyamwau nidi wamwalamwalatoni 'aene maibo'ada talobalobadi. ⁴*Manuna lowa 'abo'ama ma'emiya'o tamiyami, ga 'agimisimana 'emiya 'aene miyamwau nidi 'emiya sida apwesa, ga gete tuga ni'atu siapweapwesa.

⁵*Gete 'alena 'enega yanuwawuwa wawasae, ga Timoti yaetunenawa be 'imi emisa 'ida 'ita, be tetelimi 'ida me'e 'eguya, manuna ya'atesa'ala Seitani 'enaya, 'abona nai 'ebetoo sinabwana 'i'ebwa'emi be waneneneta, be 'enega 'ima paisewa lowa 'emiya 'igie to'umaliye.

⁶*'Enega Timoti nina 'iwai ga tetelimi 'ime'ena, 'igwae, “Me Tesalonaika nidi Keliso 'ena siemisa 'ai'aila, ta oboboma 'aledi, ta wate tuta maibo'ana 'ida ayausa nuganuganina sinuwawuwa'i'isi ma idi gwau-sowala, ta nuwanuwadi be sida 'italimada.” 'Abo'ama wate nadigega nuwanuwama be 'omi 'a'italimami. ⁷ Gosemao 'anabwa'ayoi ma ima 'elouya, be ma ima miyamwau, ta 'imi emisa tetelina ni'atu 'anonona ga 'igiegwawsowalima. ⁸ 'Enega 'imi toolopa'ala 'Inapwana manuna 'ama lotoona 'ibobo'ana.

⁹ 'Enega 'ima lokagutoki Yaubada 'ena nige'ya sawesawenaya 'alosa'u, manuna Yaubada 'ena 'ima gwasowala manumi sinabwa wawasae. ¹⁰ 'Enega boiboi be 'asiyata 'ediya 'asidasida waiwai be 'aene maninimi 'a'ita limadi, be wate 'abo 'eisa 'ebe neneta 'emiya simiyami 'ediyega 'ada giewaiwaiyemi.

¹¹ 'Enega 'igu nuwanuwawuwa 'eluwa getedi: Nugana 'aene Tamada Yaubada be 'ida 'Inapwana Yesu 'ima 'eda sida loine be 'enega 'ada wa 'emiya. ¹² Ta 'eluwena 'aene 'Inapwana obobomega 'ida loemaemi be taumimo wada eobobobomemi, ta wate mali tomota wada oboboma 'ai'ailidi, nadigega 'abo'ama 'aoboboma 'esemi, ¹³ *be ma'etamo tuta nina 'ida 'Inapwana Yesu, ma 'ana toemisao siapwesama, 'omi ma imi waiwai, ta ma 'ate'esasemi, Tamada Yaubada matanaya wada toolo.

4

Yaubada nuwanuwawuwa bubuna bobo'ana

¹ Gosemao, 'ebweu wate yage 'ida 'Inapwana Yesu manuna 'aemataluwemi, be 'aguguyemi, nate lowa bubuna nidi 'ae'itemi ga wamwalatonidi 'aene bobo'adi, ta manudi Yaubada 'igwasowala, ga gete tuga ni'atu 'ediya wabuubuna, ta 'ilobwenena be waguinuwa limalimadi. ² Ta wate 'Inapwana Yesu 'ina loinao nidi 'a'ebwa'emiya wamwalamwalatonidi. ³ *Yaubada nuwanuwawuwa 'imi miya 'esasena, ta geya'abo waloelolata, ⁴ *be 'enega 'ebweuna 'ebweuna wada ai ma imi bubuna bobo'ana ta palupaluna, ⁵ *ta geya'abo ma imi yalakwaiya, nadigega tomotai nidi Yaubada 'ana toemwagemwageyao.

⁶ 'Enega wate geya'abo mali tomota mwanediyao wa'ipwa'ipwalidi, 'abona nai 'Inapwana 'ina gamwasowala waloba. Yage nidi manudi lowa

* 3:1: Gu 17:15 * 3:2: Gu 16:1; 2 Ti 3:12 * 3:4: Gu 14:22 * 3:5: Pi 2:16 * 3:6: Gu 18:5
* 3:13: Pi 1:9-10 * 4:3: 1 Pi 1:16 * 4:4: 1 Ko 6:13, 15 * 4:5: Lo 1:24-28

'aemataluwemi. ⁷*Manuna Yaubada 'iesinuweda nigeaya bubuna baibailidi manudi, ta 'esasedi esi manudi. ⁸*'Enega 'abo yaita lolina nina 'ile'oai, nigeaya 'aene tomota 'idi lolina, ta esi Yaubada 'ina lolina 'ile'oale'oa, manuna Yaluyaluwa Tabuna tauna nuwanuwa 'ana togie'esasa, nate Yaubada 'ina 'ebwaya 'edaya.

⁹*Ta gosedao 'adi oboboma manuna geya'abo 'a'eto'etoladiwa, manuna Yaubada tauna ni'atu 'ie'itemi be taumimo wada eboobobomemi. ¹⁰ Nadigega wate tomota maibo'adi sena Masidonia solanaya waobobomedi. 'Enega 'ada lo'aetuetunemi be 'imi oboboma nina 'ena wada ewaiwai, ¹¹*be wate wada too be wada miyasiwalowa be taumimo 'imi paisewa wada paisewadi, be geya'abo mali tomota 'alodi wa'e'enuwadi, nadigega lowa 'aemataluwa'esemi. ¹²*Gete 'enega taudi nigeaya Keliso 'ana toemisao sida 'amayabemi. Ta 'omi 'ami lema manuna geya'abo mali tomota 'ediya watuituila.

'Inapwana 'ina ilalimanama manuna

¹³*Gosemao geya'abo waemwagemwage tokwaiyao manudi, be 'enega 'abo yaita tasidai 'ikwakwaiya, geya'abo wanuwawanuwa mwau, 'atuwa taudi nigeaya 'idi emisamo toololimana manuna. ¹⁴ Ta 'abo'ada Yesu taemisena 'aene mwawasega 'itoolo limana, ga nadigega wate taemisa 'aene gosedao nidi ni'atu sikwaiya Yaubada 'ida ila limanedima, Yesu ma'ena.

¹⁵*Gete 'ida 'Inapwana 'ina ona 'asimasimane 'emiya, 'aene tuta nina 'iila limanama, taudi kwaikwaiyidi Keliso sida gimi lobai, ta 'abo'ada mayawasida muliyega. ¹⁶ Manuna 'Inapwana nina ma'enana sinabwana 'ida apwesa, ta aniloseyao 'adi toanugana wate 'ida bwau, ta wate yoguli simu'e sinabwana, be 'enega 'Inapwana galewega 'imwa'utama, be tokwaiya nidi lowa Keliso 'ana toemisao sida gimitoolo, ¹⁷ ta 'enega 'abo'ada wate mayawasida ma'edao tatutu'e galewaya, be 'ida 'Inapwana ma'eda taelobaloba pwana 'ediya, be tauna ma'edai tada miyaataya. ¹⁸ 'Enega tetela gete 'enega wada giegwausowalimi.

5

¹*Gosemao, nigeaya sawesawenaya be 'imi leta gete 'enega 'aeonami to tuta 'ena Keliso nina 'iila limanama, ²*manuna ni'atu wasinapuna 'aene nigeaya tamwalamwalatoni, ta esi 'ina mai ma'etamo 'atuwa to'ipwala 'ina mai boiboia nadigega, ³*be 'abo tomota 'aidi sigwae, "Ida miya maibo'ana bobo'ana tuga," ta muliyega esilae 'ida loesalutunidi, nadigega waine 'ina 'elouya tuta enatuna 'ena. 'Enega nadigega esilae nina nigeaya sawesawenaya sidenasine.

⁴ Ta gosemao, 'omi nigeaya sena guguyoi 'ena wamiyami, 'enega 'inapwana 'ina ila limanama manuna geya'abo wa'ate'ate sa'ala, ta sa'i guguyoi 'ana tomiyanao 'ida loesalutunidi, to'ipwala nadigega. ⁵*Manuna 'omi maedana 'ana tomiyanao, 'enega maedanega tada tauya, ta geya'abo guguyoi 'ina 'edega. ⁶ 'Enega geya'abo ta'eno'eno, nadigega tomota yaudi si'eno'eno'esa, ta esiya Yesu tada yamwayamwa ma ida nuwanuwa palupalu. ⁷ Ta geya'abo 'abo'ada nadigega taudi toemata'eno'eno, be bwasi waiwai 'ana tonumao. Taudi guguyoi 'idi 'ebe guinuwa.

* 4:7: 1 Pi 1:15 * 4:8: Lu 10:16 * 4:9: Yo 13:34 * 4:11: Ep 4:28 * 4:12: Kol 4:5 * 4:13: 1 Ko 15:20; Ep 2:12 * 4:15: 1 Ko 15:51-52 * 5:1: Md 24:36 * 5:2: Md 24:42-44 * 5:3: Lu 21:34-36 * 5:5: Ep 5:8-9

⁸*Ta 'abo'ada esi 'atuwa maemaedanida, 'enega taudamo tada 'ita'i'isida, be yaluyaluwada tada lawa Yaubada 'ana emisa be 'ana oboboma 'ediyega, ta wate 'ida nuwayaina 'ada 'etoseyana tada loba 'enega. ⁹ Manuna Yaubada nigeya 'iloiloina be bwa'omatana 'ana sena 'ena taapwesa, ta esi nuwanuwana 'ida 'Inapwana Yesu Keliso 'ina guinuwega 'i'etoseyeda. ¹⁰*'Enega Keliso nina manuda 'imwawasa, be nai mayawasida nai mwawamwawasida, ta 'eguma 'iilama 'ida 'au'ewada be ma'edai tada miyaataya. ¹¹*'Enega 'ilobwenemi be taumimo wada lo'aetuetunemi ta wate wada elemalema, nate paisewa nidi nadigega gete tuga waguiguinuwa 'esedi.

'Ebe losalowa

¹²⁻¹³*Gosemao, 'asidemi wate be 'aene 'ami toanuganao wada 'amayabedi, be wada oboboma 'ai'ailidi, manuna 'Inapwana 'ina paisewa siguiguinuwe, nate si'ita'i'isimi ta siloguloguguya 'emiya. Ta 'ebweu yage wate, geya'abo egewagewana, ta esi nuwasiwalowega wada miyami.

¹⁴*Ta gosemao, 'ilobwenemi wate be tologwautoyasao waloguguyadi, be to'atesa'ala wagie 'atepatudi, be toneneta walemedi, ta yage nidi getedi e'alama'i'itega wada guinuwedi.

¹⁵*Wa'ita'i'isimi be geya'abo 'ebweu yaita 'emiyega to'umalina 'ie'ie'isa to'umalina 'enega, ta esi tuta maibo'ana wada eoboboboma be wada elemalema. Mali tomota wate wada lemedi.

¹⁶*Tuta yauna wada uyawana. ¹⁷*Nadigega wate sidasida Yaubada 'enaya geya'abo walosalosa'u. ¹⁸*Ta wate tuta yauna wada lokagutoki Yaubada 'ena, 'abo 'imi miya bobo'adi nai to'umalidi 'ediya. 'Imi gwau-sowala nina nate Yaubada 'ina nuwena, 'abo'ada Yesu Keliso 'ina bodao manuda.

¹⁹*Ta geya'abo Yaluyaluwa Tabuna 'ina guinuwa wa'eto'etobode, ²⁰'enega 'eguma 'ebweu tologuguya e'ita auwauna 'iona apwesei, geya'abo waguiguitoyase, ²¹*ta esi e'ita nina wada too, be 'abo bobo'ana wagiya, ²²ta 'abo to'umalina, maibo'ana waguiguitoyase.

²³Yaubada tauna gwausowala 'alena 'enega yaluyaluwami be nuwami ta oomi 'ida gie'esasa 'ai'ailidi be sida maedana, be 'enega ma imi bubuna bobo'ana wada miyami be 'ana laba Yesu Keliso 'iila limanama. ²⁴*Manuna Yaubada tauna 'iesinuwemi, tauna ma 'ana emisa, ga to'ase ni'atu 'ieonedada 'ida guinuwe.

²⁵Gosemao, wada sidasida manuma Yaubada 'enaya.

²⁶Be wate tokalesiyao maibo'adi obobomega waenima'abidi. ²⁷Ta yaloinemi Yaubada 'ana esanega be leta gete tasidao matadiya wada sawa.

²⁸'Ida 'Inapwana Yesu Keliso 'ina oboboma 'emiya.

'Abo'agu Paulo.

* 5:8: Ep 6:14, 17 * 5:10: Lo 14:7-9 * 5:11: Yu 1:20-21 * 5:12-13: Ib 13:17 * 5:14: 2 Te 3:6, 11, 15 * 5:15: 1 Pi 3:9 * 5:16: Pi 4:4 * 5:17: Lu 18:1 * 5:18: Ep 5:20 * 5:19: Ep 4:30 * 5:21: 1 Yo 4:1 * 5:24: 2 Te 3:3

ME TESALONAIIKA 'IDI LETA 'ELUWENA PAULO 'I'ETOLADINA

Muliyega Paulo me Tesalonaika tetelidi 'inonona 'aene nige ya sinuwanuwa sabwalena Yesu 'ina ilalimana bale'uya manuna. Gete manuna 'idi leta 'eluwena 'i'etoladina.

Lokagutoki

¹ 'Abo'ama Sailasa be Timoti ma'egwao 'imi leta 'a'eto'etoladinawa 'omi toekalesiyao Tesalonaika 'enaya, manuna 'omi Tamada Yaubada be 'Inapwana Yesu Keliso 'adi toemisao. ² Tamada Yaubada be 'ida 'Inapwana Yesu Keliso 'idi obobomega wada miya gwasowala.

Keliso ma'etamo 'iilama tomota 'adi lolina manuna

³ *Gosemao, 'ilobwenema be tuta yauyauna Yaubada 'ada lokagutokiye 'imi emisa be 'imi ebooboboma taumimo 'emiya 'adi sinabwa manuna. ⁴ *'Enega toekalesiyao sena yaudi matadiya 'atuputupumi, 'agwae, "Taudi me Tesalonaika e'alama'i'ita 'aledi. 'Anabwa'ayoi 'adi talauwalao mwau sinabwana si'ebwa'edi, ta tuwa tuga ma idi 'alama'i'ita be ma idi emisa Yaubada 'enaya."

⁵ *Gete 'ebe'ita be 'enega Yaubada 'ina lolina palupaluna tada mwalatoni, manuna 'imi miyamwau nidi 'ediyega 'igiepa'alimi, be 'enega 'ina 'ebeloina 'ana lugu 'ida lobwenemi. ⁶ *Nadigega wate sa'i taudi 'ami togie'elouyao 'adi e'isa Yaubada 'igibugibubu be 'ina gamwasowala sida loba.

⁷ *'Omi tomiyamwau yaeonami 'aene ma'etamo 'ida 'Inapwana Yesu galewega 'ida mwa'uta maninima, ma ina aniloseyao ta 'awe sabelulu wate 'ida me'e, be 'omi ta 'abo'ama 'ida 'ebe eyawai'ata 'ida 'ebwa'eda, ⁸ *ta taudi 'ida 'Inapwana Yesu Keliso tetelina siguitoyasena, ga Yaubada siemwagemwageyena, 'adi e'isa mwauna 'ida 'ebwa'edi. ⁹ *'Enega sida miya dumaduma, ta sida esilae ataya 'asa gabugabu 'enaya, be 'Inapwana maninina be 'ina waiwai ta 'ana tupu geya'abo si'ita'ita. ¹⁰ *Manuna 'abo tuta nina 'imamai, 'ana tupu sinabwana 'ida loba 'ina guinuwao 'ebe nuwaowana manudi 'ana toemisao 'ediyega. Ta 'omi lowa tetelina 'a'ebwa'emi ga waemisena, 'enega ma'etamo 'omi ma'emaao Yesu 'ina apwesama 'enaya tada tupu.

¹¹ *Lowa Yaubada 'iesinuwemi ga 'ibwauyemi, ga 'enega waemisena. Gete manuna 'abo'ama tuta yauyauna 'asidasida manumi be 'aene wada muliya 'ai'aali. Manuna 'omi nuwanuwami be emisa 'ai'ailega wada bubuna palupalu, 'enega 'ima sidasida Yaubada 'enaya 'aene 'ida giewai-waiyemi be guinuwa nidi wada guinuwedi. ¹² *Gete 'enega be tomota yaudi 'ida 'Inapwana Yesu 'ana esana situpu, 'omi 'imi guinuwa bobo'adi manudi. Ta 'omi wate tupu waloba tauna 'ana esanega, ta tupu nidi maibo'ana Yaubada be 'Inapwana Yesu Keliso 'idi oboboma 'enega.

2

'Ebweu tai to'umalina manuna

¹ *Gosemao, nuwanuwama be wada mwalamwalatoni 'ida 'Inapwana

* **1:3:** 1 Te 1:2-3 * **1:4:** 1 Te 2:19-20 * **1:5:** Pi 1:29 * **1:6:** Lo 12:19 * **1:7:** Md 25:31
* **1:8:** Md 25:41; Lo 2:8 * **1:9:** Md 25:41, 46; 2 Pi 3:7 * **1:10:** Kol 3:4 * **1:11:** Kol 1:10
* **1:12:** 1 Ko 10:31 * **2:1:** 1 Te 4:13-17

Yesu Keliso 'ina apwesa limana be 'ida egogona 'enaya manuna, ² be 'enega geya'abo wa'ate'ate sa'ala. 'Enega 'eguma tomota sigwae, "Inapwana 'ina apwesa limanama 'ana tuta gete," geya'abo waemiemisedi. 'Eguma siona 'aene mwalatoi gete silobena 'idi madawalega, nai Yaubada 'ina ona 'ediya 'enega, nai 'abo'agu 'idi leta ya'etoladina 'ediya 'enega, ³ *geya'abo 'ebweu wate 'idi kabo nidi waemiemisedi, ta esi wada nuwa'i'isi 'aene nugana tomota yaudi Yaubada sida etalauwale, be tai to'umalina 'ida apwesa, ta muliyega Yesu 'iilama. Ona'ai'aila, tai nina to'umalina ta guguyoi taina, ⁴ *Yaubada 'ana saiya ta wate 'ebe emisa maibo'adi 'adi saiya, 'enega tauna 'ida gitu'eye be Yaubada 'ina Anuwa Tabu 'enaya 'ida miyatowa, be 'ida etoloina 'atuwa Yaubada.

⁵ Nai wanuwa'i'isina 'aene lowa 'omi ma'egwao tamiyami ga yage nidi manudi yaeonemi. ⁶ Ta 'omi tai nina to'umalina 'ina mai so'iso'i 'alena, ni'atu wamwalamwalatoni 'aene 'eguma 'ina mai 'ana tuta 'ilobai 'enega 'iapwesama.

⁷ Ona'ai'aila, gete tuga tai to'umalina nina 'ina guinuwao ni'atu siapweapwesa kwaiya bale'uya, ta mali tai sa'i guinuwa to'umalidi nidi 'i'eto'etobodedi be 'ana laba to'etoboda nina 'itoolosi'i, ⁸ be 'enega toto'umalina nina 'iapwesama. Muliyega 'ida 'Inapwana Yesu 'ida apwesama, be tai to'umalina nina 'ida loesawali yage 'eluwa 'ediyega, nate 'ina waiwai ta 'awanega 'awesabelulu.

⁹ *Ta tai nina to'umalina 'ida apwesa, be Seitani 'ina waiwaiyega edeedede ta yage 'ebe nuwaowana 'ediyega tomota 'ida kaboedi. ¹⁰⁻¹¹ Ta taudi tetela 'ai'aila 'ana tologuitoyasao 'idi sena 'asa gabugabu, Yaubada 'ida tagwaledi be Seitani 'ina kaboyao maibo'ana sida emisedi, ta taudi bwa'omatana sida loba, manuna e'ita 'ai'aila siguitoyasena, ¹² ta bubuna geyogeyoi 'ana guinuwa nuwadi 'i'ewena. 'Eguma lowa tetela 'ai'aila sida emisenaya, Yaubada 'ida 'etoseyedi, ta sa'i nigeya.

Yaubada 'ana tosinuwao

¹³ *Gosemao, ona'ai'aila 'ida 'Inapwana 'iobobomemi, manuna gimituta 'enaya 'iesinuwemi be 'aene Yaluyaluwa Tabuna 'enega 'ida gie'esasemi, be tetela 'ai'aila wada emise 'ami 'etoseyana manuna, 'enega 'ilobwenema be tuta maibo'ana manumi 'ada lokagutoki Yaubada 'ena. ¹⁴ Tetela nina lowa 'aloguguyaena 'emiya ga waemisena, ga gete 'enega 'ida 'Inapwana Yesu Keliso 'ina esaesa 'i'ebwa'emi. ¹⁵ *Gosemao, wada toolopa'ala, be 'ami e'itao nidi 'ima onega, ta wate 'ima leta 'ediyega, wada giyai'i'isidi.

¹⁶ *Tamada Yaubada 'ioboboma 'ai'ailida, 'enega tuta yauna 'igiegwausowalida, manuna tanuwayaina yage nidi ma'etamo manuda 'ida guinuwedi. ¹⁷ Tauna Yaubada be 'ida 'Inapwana Yesu Keliso sida giegwausowalimi, ta sida giewaiwaiyemi, be wada gwaunuwa 'imi paisewa 'ediya, ta tuta maibo'ana 'imi onao sida bobo'ana.

3

Manuma wada sidasida Yaubada 'ena

¹ *Gosemao, 'ebweu yage wate nuwanuwama be manuma wasidasida Yaubada 'ena, be 'enega 'Inapwana tetelina 'ima loguguyega 'ida lelewana be 'iewaiwai tomota 'ediya, nadigega lowa 'emiya. ² Ta wada sida wate be toto'umalidi 'ediyega Yaubada 'ida 'etoseyema, manuna 'Inapwana 'ana

* **2:3:** 2 Te 2:8 * **2:4:** Md 24:5; Dan 11:36 * **2:9:** Md 24:24; Et 13:13 * **2:13:** 1 Te 1:4; Ep 1:4-5; 1 Pi 1:2 * **2:15:** 1 Ko 16:13; Lo 8:30 * **2:16:** Ib 13:21; 2 Ko 1:3 * **3:1:** Lo 15:30-31; Ep 6:19

toeyaseyaseyao yaudi. ³ *Ta esi 'Inapwana nina ma 'ana emisa sawesawenaya be 'igiepa'alimi, ta 'i'ita'i'isimi be 'aene geya'abo Seitani 'igitogitoomi. ⁴ 'Enega 'Inapwana 'aemisena 'aene 'ima e'ita 'emiya waematamatedi, ⁵ *ta wate 'ida gienuwa sabwalenimi, tauna 'ina oboboma manuna, ta wate 'imi toolopa'ala Keliso 'ena manuna.

Logwautoyasa geya'abo

⁶ *Gosemao, 'aemataluwemi wate, 'ida 'Inapwana Yesu Keliso 'ana esanega, be 'eguma 'aina tasidao loogwautoyasidi, geya'abo wa'ita'ita naodi, manuna gwautoyasa 'ina 'eda 'abo'ama nigeaya 'ae'ie'itami, ta gwaunuwa 'ina 'eda esi. ⁷ *'Enega ni'atu wamwalatonina 'aene 'ilobwenemi be 'abo'ama waetotowanema. Manuna lowa 'omi ma'emaotamiyamiya, nigeaya 'ebweu tuta paisewa 'ena 'ada logwautoyasa. ⁸ Nadigeaya wate taumamo 'ae'enima. Boiboi be 'asiyata 'ediya 'apaipaisewa, manuna geya nuwama be 'ami mwau 'asa'u 'ama masula manuna.

⁹ Ona'ai'aila, lolina 'imiyami be 'omi wada e'enima, ta tuwa tuga tauma 'ama masula manuna 'aetaetapewa, be 'enega 'omi 'ima guinuwa wada etotowanedi. ¹⁰ Ta wate lowa 'omi ma'emaotamiyami, 'aloinemi 'aene 'aboyaita 'ilogwautoyasa geya'abo wate 'i'e'a.

¹¹ Ni'atu tetelimi 'anonona 'aene 'aidi 'emiyega tologwautoyasa, ta nigeaya sida miyabaula be sida paisewa. ¹² *'Enega gosedao nidi 'ada emataluwedi, ta 'ida 'Inapwana Yesu Keliso 'ana esanega 'aloinedi, be 'idi paisewa taudimo sida guinuwedi, ta sida miyabaula be 'enega 'adi masula sida loba.

¹³ *Gosemao, guinuwa bobo'adi manudi geya'abo walo'ame'ame.

¹⁴ 'Eguma yaita e'ita nidi 'imi leta gete solanaya 'isinalidi, geya'abo tai nina wa'ita'ita nao, be 'enega 'ina guinuwa nina manuna 'ida omayamaya, ¹⁵ ta wato be geya'abo waeetalauwale, manuna tauna tasidai, 'enega e'ita namo wa'ebwa'e.

Ona 'ana 'ebe losalowa

¹⁶ *'Ida 'Inapwana tauna nuwasiwalowa 'alena be 'ida gienuwa siwalowemi, be 'ida giegwausowalimi tuta maibo'ana, ta ma'emi wada miyaataya.

¹⁷ *Leta gete 'ana 'ebe losalowa taugu nimaguyega ya'eto'etoladinawa, nadigeaya 'igu gimi leta 'ediya. ¹⁸ Ta 'ida 'Inapwana Yesu Keliso 'ina oboboma maibo'ami 'emiya.

'Abo'agu Paulo.

* **3:3:** Yo 17:15 * **3:5:** Ib 12:2 * **3:6:** 1 Te 5:14 * **3:7:** 1 Te 2:9 * **3:12:** 1 Te 4:11 * **3:13:** Ga 6:9; 1 Ko 15:58 * **3:16:** Yo 14:27 * **3:17:** 1 Ko 16:21

TIMOTI 'INA LETA 'EBWEUNA PAULO 'I'ETOLADINA

Lowa Paulo Timoti 'ina paisewa 'i'ebwa'ena be toekalesiyao 'asa Epeso 'ena 'i'ita'i'isidi, ga 'ina leta gete 'i'etoladina be 'enega paisewa nina 'ana lolina 'ida mwalamwalatoni.

Lokagutoki

¹ *Kagutoki Timoti. 'Imu leta gete 'eguyega 'iweewa. 'Ada To'etoseyana nina Yaubada be Yesu Keliso 'idi loinega, Keliso manuna yaetosimana, manuna Keliso 'ena taemiemisa 'ada 'etoseyana manuna. ² *'Oyo lowa Keliso 'uemisena 'enega ya'awa natuna 'ai'ailemu. Tamada Yaubada be 'ida 'Inapwana Yesu Keliso sida obobomeyo, be wate sida 'atenuwa 'ole'oleyeyo, be 'enega ma imu gwausowala 'uda miya bobo'ana.

Loguguya kabokabo manuna

³ Lowa tuta nina ni'atu be yapilisineyo be yatatauya Masidonia, ta yaemataluwemu, yagwae, "Geya'abo 'utautauya. Bada tuga Epeso 'ena 'uda miyami be 'aina tomota 'u'etobodedi be geya'abo mali e'itao sie'ie'itaedi, ⁴ *ta wate geya'abo siemwaemwasala be si'ina'inana gimi 'epata tomota 'adi esanao, 'abona nai egewagewana 'emiya 'iapwesa, manuna memebala nidi tomota 'idi emisa Yaubada 'ena geya'abo silemelemedi."

⁵ Gete 'igu lolina be 'enega 'atemi 'esasedi 'ediyega taumimo waeo-booboboma 'ai'aila, be wanuwunuwa bobo'ana, be waemisa 'ai'aila Keliso 'ena.

⁶ 'Aina tomota emisa gete siguitoyasena, ga ona besobesoega ni'atu sikwani. ⁷ *Nuwanuwadi be Yaubada 'ina lolinao sie'itaedi, ta 'idi onao be 'idi loguguyao 'aledi nigeya simwalamwalatonidi.

⁸ Ona'ai'aila, lolina nidi 'ebe lema bobo'ana, 'eguma tamuliya 'ai'ailedi. ⁹ Manuna lolina nidi Yaubada nigeya 'isa'usa'udi topalupaludi manudi, ta esi tole'oa lolina be toopa'ala manudi, taudi nigeya Yaubada sida 'amayabena, be toto'umalidi, baibailidi, to'awasewa, taudi sinadiyao be tamadiyao be mali tomota 'adi toloemwawasao, ¹⁰ wate toloelatao, be taudi me'olotodi 'oloto siyadiyao 'ediya siloeloelata, be tomota 'adi to'ipwalao, ta to'awakabokabo, tosawatamatamana kabokabo, be wate e'ita palupaluna 'ana tole'oa maibo'adi. ¹¹ Ta e'ita palupaluna nina Yaubada 'enega, tauna maedana be gwausowala 'aledi, ga 'igu paisewa 'i'ebwa'eguya be tetelina yaloguguyae tomota 'ediya.

Yaubada 'ina oboboma manuna

¹² *Ta wate 'ida 'Inapwana Yesu Keliso 'igiewaiwaiyegu 'igu paisewa gete manuna, 'enega 'ena yalokagutoki, manuna 'iemisegu, ga paisewa nina 'i'ebwa'egu. ¹³ *Tuta lowa nigeya nadigega, manuna tuta nina 'ena Keliso ya'awa to'umaliyena ta 'ina bodao yaetalauwaledi, ta tuwa tuga Yaubada 'imwalatonina 'aene yage nidi to'umalidi yaguinuwedi taugu 'igu emwagemwageyega, ta wate nigeya yaemiemise, 'enega 'i'atenuwa 'ole'oleyegu, ¹⁴ ga 'ida 'Inapwana nina 'ioboboma 'ai'ailligu, ga emisa be oboboma Yesu Keliso 'enega 'i'ebwa'egu.

* **1:1:** Kol 1:27 * **1:2:** Gu 16:1-3 * **1:4:** 1 Ti 4:7 * **1:7:** 1 Ti 6:3-4 * **1:12:** Gu 9:15 * **1:13:** 1 Ko 15:9-10

¹⁵ *Ona gete ona 'ai'aila, ta 'ilobwenena be taemise, manuna Yesu Keliso ni'atu bale'uya 'imai toto'umalidi sabi 'etoseyedi, ta toto'umalidi maibo'adi 'ediyega 'abo'agu toto'umali wawasae.

¹⁶ Yaubada 'ina 'atenuwa'ole'ole 'eguya 'alena gete, 'aene Yesu Keliso 'abo'agu toto'umalina sinabwana manugu 'ie'alama'l'ita, be 'enega toto'umalina maibo'adi sida 'itagu be sida mwalatoni 'aene taudi wate, 'abo Keliso siemise, yawasidi ataya sida loba. ¹⁷ 'Enega Yaubada tada 'amayabe be tada tupu atae, manuna taunamo Yaubada 'ai'aila, nigeya sawesawenaya be maninina ta'ita, nai 'imwamwawasa, ta 'ina lolina 'edaya geya'abo 'igumwagumwala. Eimeni.

¹⁸ *Natugu Timoti, 'unuwa'i'isi lowa Yaubada 'ina tosimanao 'imu guinuwa Yaubada manuna sigimi simanena, ta 'abo'agu wate 'igu lolina gete 'emuya be 'uda etapewa Yaubada 'ina guinuwa manuna, ¹⁹ ma imu emisa waiwaina ta ma imu nuwanuwa bobo'ana, tuta maibo'ana 'ediya. Manuna 'aina goseda nuwanuwa bobo'ana siguitoyasena, 'enega 'idi emisa 'ineneta ga sibe'u. ²⁰ *Tobe'u nidi 'ebweu 'ana esana Aimenio, ta 'ebweuna wate 'ana esana Alekisana. Siteluwa nidi ni'atu Seitani 'ena ya'ebwayaedi be 'iemata sabuyedi, be nuwadi 'ida sabwalena 'aene geya'abo 'ida 'Inapwana 'ana esana si'awa'awa to'umaliye.

2

Sidasida Yaubada 'enaya

¹ 'Enega 'igu lolina gete 'imi deliegogonao 'ediya, nugana wada sidasida Yaubada 'enaya tomota maibo'adi manudi, ta manudi wa'awanoi be wasidasida ma imi lokagutoki Yaubada 'ena. ² Ta kiniyao be toloinao manudi wate wasidasida, be 'aene 'idi lolina palupaluna 'enega tada miya bobo'ana, ma ida bubuna bobo'ana, ta ma ida 'amayaba.

³ 'Ada To'etoseyana Yaubada nina nuwanuwana be gete nadigega tada sidasida'esa, ⁴ *manuna Yaubada nina nuwanuwana tomota maibo'adi 'idi to'umalinao 'ediyega 'i'etoseyedi, be nuwadi 'ida sabwalena e'ita 'ai'aila manuna.

⁵ Yaubada 'ebweuna namo tuga, ta wate 'ebweuna namo tai 'i'au'eweda Yaubada 'enaya, tauna Yesu Keliso. ⁶ Manuna Keliso taunamo 'itagwalena ga 'ietaliya maibo'ada manuda, ga ale gete, tuta 'ana lobwene 'ai'aila 'enaya, Yaubada 'i'ebwa'eda.

⁷ *'Enega 'igu paisewa 'i'ebwa'egu be tetela gete yasimasimana be yaloguguya be yae'ie'ita taudi nigeya me Yudia 'ediya, be 'aene mwalatoni 'ai'aila Yaubada 'enega sida emise. Gete ona 'ai'aila, ta nigeya kabo.

⁸ 'Enega nuwanuwagu be 'oloto sena maibo'adi 'ediya, ma idi bubuna palupaluna, nimadi sigilagasidi be sisida Yaubada 'ena, ta geya'abo ma idi gamwasowala, be ma idi egewagewana.

⁹⁻¹⁰ **'Iine wate nuwanuwagu be taudimo sieiyalidi guinuwa bobo'adi 'ediyega, manuna nate totapwalolo 'ilobwenedi, ta geya'abo oodi 'ana iyala e'oe'oi 'ena 'idi tuta simudamudali, ta sida iyala'ai'aila, ta geya'abo ma idi gagasa. ¹¹ Ta wate tapwalolo solanaya ma idi 'atetagwala e'ita sida nonodi, ta geya'abo sionaona. ¹² Nigeya yatagwatagwala be iine sie'ita tapwalolo 'ena. Geya'abo siloiloina 'oloto 'ediya, ta esi sida miya emwa'ule, be sida enonomo. ¹³ *Manuna Yaubada Adama 'igimibubuna, ta Ibe muliyega.

* 1:15: Lu 19:10 * 1:18: 1 Ti 4:14 * 1:20: 1 Ko 5:5 * 2:4: 2 Pi 3:8-9 * 2:7: Gu 9:15
* 2:9-10: 1 Pi 3:3-4 * 2:9-10: 1 Ti 5:10 * 2:13: Nug 2:7, 22

14 *Ta wate Seitani 'ina kabo 'enaya Adama nigeya 'ineeneta, ta waine esi 'ineneta ga loegesi 'igimi guinuwena. 15 Ta gete tuga iine 'idi enatuna 'enaya, Yaubada sawesawenaya 'i'etoseyedi, 'abo ma idi emisa, be ma idi oboboma, be ma idi bubuna 'esasena ta palupaluna.

3

Toanuganao 'idi guinuwa

1 Ona'ai'aila, 'eguma yaita nuwanuwana be 'ietoanugana, nate paisewa bobo'ana, 2 *ta 'ana lolina gete nadigega: 'ina bubuna bobo'ana, mwanena 'ebweuna namo, nigeya bwasi waiwai 'ida numanuma diidiga, ma ina sinasinapu ta ma 'ana 'amayaba, be 'owagao 'adi to'ita'i'ita, be tauna toe'ita bobo'ana, 3 ta geya'abo bwasi waiwai 'inumanuma kabaleya, be wate geya'abo 'igamwagamwasowala, ta esi 'ina bubuna ma'anuwana, ta nigeya 'ida egewagewana, ta geya'abo esaesa 'ena 'ina yala 'isa'usa'u. 4 'Ilobwenena be tauna 'ina anuwa 'ana tomiyanao 'ida anugana 'ai'ailedi, be 'enega natunao ma idi 'amayaba 'ina ona sida nono. 5 Ta 'eguma tai nigeya sawesawenaya natunao 'iloina palupaluyedi, tauna nigeya sawesawenaya be Yaubada 'ina toekalesiyao wate 'iloina palupaluyedi, aga? 6 Ta geya'abo toemisa auwauna waesiesinuwe be 'ietoanugana, 'abona nai 'ina nuwatu'e 'enega 'ibebe'u, nadigega Seitani nuwatu'e 'enega lowa 'ibe'u.

7 *Toanuganao nidi 'ilobwenedi be ma 'adi 'awabobo'ana taudi nigeya totapwalolo matadiya, manuna 'eguma tomota toanuganao si'awa to'umaliyedi 'idi bubuna manuna, nate 'atuwa Seitani 'ina sikwa 'ena si'ona'ona.

8 Dikoniyo wate 'ilobwenedi be sibubuna bobo'ana ma idi nuwanuwa palupaluna, ta geya'abo bwasi waiwai sinumanuma diidiga, be geya'abo esaesa 'ena 'idi yala sisa'usa'u, 9 ta 'ida tapwalolo 'ana mwalatoi kwaikwaiyina sida giyai'i'isi, ma idi nuwanuwa bobo'ana. 10 'Enega 'eguma 'aidi tai nuwanuwami be waesinuwedi be siedikoni, nugana 'idi ematamatana waduneye, be 'abo sibubuna bobo'ana, 'enega siedikoni.

11 *Mwanediyo wate ma idi nuwanuwa palupaluna, be geya'abo gosediyo si'awa'awa to'umaliyedi, ta geya'abo bwasi waiwai sinumanuma diidiga, ta esi sida gwaunuwa 'ai'aila. 12 Dikoni mwanena 'ebweuna namo, ta natudiyo be 'idi susuyao sida anugana 'ai'ailidi.

13 Dikoni nidi 'eguma sigwaunuwa, 'enega tomota si'awa bobo'enedi, ta wate Yesu 'ana emisa manuna sida toolopa'ala.

14 Yanuwayaina 'aene tuta gidalina be yawawa 'emuya, ta nugana 'imu leta gete ya'etoladinawa, 15 be 'eguma yasoso'i, leta gete 'enega 'umwalatoni to bubuna 'abo'ada totapwalolo 'ilobweneda, tauna 'ida Yaubada mayawasina 'ina boda solanaya, manuna 'abo'ada toekalesiyao 'ina e'ita 'ai'aila 'ana to'ita'i'itao. 16 *Ona'ai'aila, 'ida tapwalolo 'ana mwalatoi kwaikwaiyina, ta yage sinabwana Keliso manuna gete:

Ni'atu 'ietomotai,
ta yaluyaluwana 'enega 'iewaiwai,
ga aniloseyao si'itena,
ta tetelina sena yauyaudi sinonona,
ga me bale'u 'aidi siemisena,
ta muliyega 'itu'e sena esaesa 'ena.

* 2:14: Nug 3:6 * 3:2: Ta 1:6-9 * 3:7: 2 Ko 8:21 * 3:11: Ta 2:3 * 3:16: Yo 1:14; Mk 16:19

4

Toe'ita kabokabo manudi

¹ *Yaluyaluwa Tabuna ni'atu 'isimana apwesa 'aene ma'etamo tuta 'ana 'ebe losalowa 'enaya 'aina tomota tapwalolo sida gutoyase, be yaluyaluwa to'umalidi be Taumudumudulele 'idi e'ita kabokaboyao sinonodi. ² Toe'ita nidi tomota kabokabodi, ta 'idi kabo nidi manudi nigeaya sida nuwanuwa.

³ *'Idi kabo nidi 'aina gete, 'aene ai yage to'umalina, ta wate 'aina masula 'adi 'ai si'etobodedi. Ta 'omi Keliso 'ana toemisao e'ita 'ai'aila wamwalamwalatoni 'aene Yaubada masula maibo'ana 'ibubudi 'e'ai manuna, be 'aene ma ida gwausowala tada 'enidi.

⁴ *Yage yauyauna Yaubada 'imweluluidiya bobo'adi, 'enega manudi tada lokagutoki Yaubada 'ena, be tada 'ewadi, ⁵ manuna Yaubada 'ina onega ta 'ida sidesidega ni'atu 'igie'esasedi.

Yaubada 'ina toguinuwa'o 'idi bubuna

⁶ Loina getedi 'eguma gosedao 'ediya 'ue'itae, 'enega 'oyo Yesu Keliso 'ina toguinuwa bobo'ana, manuna e'ita palupaludi Yesu 'ana emisa manuna 'umulimuliyedi, ta 'ediyega yaluyaluwayo 'iewaiwai. ⁷ *Ta emwasala besobeso yaudi nigeaya Yaubada 'enega, 'enega geya'abo 'unoonodi, ta esi 'utoo waiwai be tuta maibo'ana 'uda bubuna bobo'ana Yaubada matanaya. ⁸ Ona'ai'aila, yage nidi taguiguinuwedi bwalada 'ana 'abi manuna, nate yage bobo'ana, ta esi yaluyaluwada 'ana 'abi yage bobo'ana wawasae, manuna tauna 'ilemeda 'ida tuta bale'uya manuna, ta wate tuta 'imeemai manuna.

⁹ *Ona gete ona'ai'aila, 'enega tada tagwaleda 'enaya, ¹⁰ manuna tuta gete 'enaya ma ida etapewa be ma ida gwaunuwa, manuna Yaubada miyamiya atayana tebweuna, tomota maibo'ada 'ada To'etoseyana, 'abo taemise. 'Enega 'ida nuwayaina 'enaya ni'atu tasa'una be 'i'etoseyeda.

¹¹ Yage nidi getedi 'uda loguguyaedi, ta 'uda e'itaedi tomota 'ediya.

¹² Tomota geya'abo sisinasinaliyo manuna 'aene 'oyo tubuwau tuga, ta esi 'imu ona bobo'ana, be 'imu guinuwa bobo'ana, 'imu oboboma, 'imu emisa, be 'imu bubuna 'esasena 'ediyega be 'oyo 'ebe'ita taudi 'ediya.

¹³ Ta wate tapwalolo solanaya Buki Tabu 'uda sawa, be 'uda loguguya, be 'uda e'ita, be 'ana laba yaapwesawa.

¹⁴ *Lowa tapwalolo 'ana 'inapwanao sigidebemuya, ta Yaubada 'ina guinuwa manuna siona obobomemu, 'enega guinuwa nina manuna Yaubada 'igiewaiwaiyemu. Ta 'unuwa'i'isi, ¹⁵ be guinuwa nidi 'ediya geya'abo 'uloguitoyasa, be 'enega tomota 'imu etapewa manuna sida gwae, "Ona'ai'aila, Timoti gwaunuwa 'alena."

¹⁶ Timoti, 'u'ita'i'isiyo, tuta maibo'ana 'ena 'uda guinuwa bobo'ana, be 'uda e'ita 'ai'aila, be 'enega Yaubada 'oyo ta ma imu toenonoyao, 'i'etoseyemi.

5

'Ida guinuwa'o gosedao 'ediya

¹ *Geya'abo 'enayo setalinega 'inapwanao 'u'ena'ena pa'alidi, ta esi onuwega 'u'awanoi 'ediya, nadigega 'atuwa tamayo 'u'awa'awanoiye; ta wate 'amu 'epatao 'u'awa'awa tasinedi; ² ta iine sinabwadi 'ediya

* 4:1: 2 Ti 3:1; 2 Pi 3:3; 1 Yo 2:18 * 4:3: Nug 9:3; Lo 14:6 * 4:4: Nug 1:31; Gu 10:15 * 4:7: 1 Ti 6:20 * 4:9: 1 Ti 1:15 * 4:14: 2 Ti 1:6; Gu 8:17 * 5:1: 1 Loi 19:32

'uda bubuna nadigega 'atuwa sinamwao, ta gomagweine 'ediya ma imu nuwanuwa be bubuna 'esasena 'ediyega 'uda 'awanuunedi.

³ Kwabulao nidi nigeya 'idi susu walemedi. ⁴ Ta 'eguma natudiyao nai tubudiyao simiyamiya, taudi getedi 'ilobwenedi be sida 'ita'i'isidi, be lowa gidalidiya 'adi 'ita'i'ita sida e'isa. Lema nidi getedi nadigega Yaubada 'ina 'ebe gwausowala.

⁵ 'Enega kwabulao nidi taudi nigeya 'idi susumo, 'eguma 'idi emisa Yaubada namo 'ena sisa'u, sidesidega 'asiyata be boiboi 'ediya, wada lemedi. ⁶ Ta taudi esi gwausowala besobeso manuna sinuwanuwa, taudi bwaladiya mayawasidi, ta yaluyaluwadi ni'atu simwawasa. ⁷ 'Enega kwabulao guguya gete 'u'ebwa'edi be sida bubuna 'ai'aila, be 'enega geya'abo mali tomota kwabulao nidi si'awa'awa to'umaliyedi. ⁸ Ta 'eguma yaita nigeya 'ina bu'unao nai natunao 'ida 'ita'i'isidiya, tauna ni'atu Yaubada 'ina e'ita 'iguitoyasena, ga taudi Yaubada 'ana toeyaseyaseyao 'ito'umali sinedi.

⁹ Kwabula nidi 'adi lolina gete nadigega: 'eguma 'adi yakwala sikisiti nai 'ilagaya, ta mwanediya lowa 'ebweuna namo, ¹⁰ *ta tomota matadiya 'idi bubuna palupaluna, manuna natudiyao 'adi 'iyabwebwe 'enaya siguinuwa 'ai'aila, be 'owagao ta wate toekalesiyao 'adi 'itanao 'enaya, be tomiyamwau wate 'adi lema 'enaya, be 'abo 'atenuwa'ole'ole 'aledi, 'ilobwenedi be toekalesiyao 'ediya silulugu, be toekalesiyao nidi 'ediyega 'adi lema, nai 'e'ai, nai 'oama, sida loba. ¹¹ Ta kwabula nidi taudi ma'etamo nigeya sieilemwaya geya'abo silugulugu be sionaupaupa Keliso 'enaya be 'aene geya'abo siaiai limana, manuna taudi nadigega 'iabe 'idi onaupaupa nina sile'oa be siai limana, ¹² be gete 'enega Yaubada matanaya ni'atu sito'umalina. ¹³ *Ta iine nidi wate miyadaidaita 'aledi, be mali anuwa be mali anuwa 'ediya sitautauya ta silomulomugi, ta mali tomota manudi sionaona dadana. ¹⁴ *'Enega yanuwena kwabulao taudi ma'etamo nigeya sieilemwaya 'ilobwenedi be siai limana, be sienatuna, be taudi natudiyao si'ita'i'isidi, be 'enega geya'abo 'ada talauwalao si'awa'awa to'umaliyeda, kwabulao nidi 'idi bubuna manuna. ¹⁵ Manuna 'aina kwabulao ni'atu sineneta, ga Seitani 'ina 'eda 'ena sitautauya.

¹⁶ 'Eguma to waine Keliso 'ana toemisa, ta 'ina susuyao 'aina sikwabulaya, 'ilobwenena be 'i'ita'i'isidi. Ta tapwalolo 'ana toanuganao 'idi paisewa kwabulao nigeya 'idi bu'unaomo si'ita'i'isidi.

¹⁷ Ta 'ami toanuganao 'eguma silema 'ai'ailimi, 'omi wate wada 'amayaba 'ai'ailidi be wada 'ita'i'isidi, nate 'idi loguguya ta 'idi e'ita 'ana e'isa.

¹⁸ *Gete manuna Buki Tabu 'ena Yaubada 'iloina, 'igwae,

“'Eguma bulumakau 'ipaipaisewa witi atuna 'enaya, sawesawenaya be tupwana witi 'i'a'ani.”

Ta wate 'igwae,

“Toguinuwa 'adi niyaula 'ilobwenedi be sida 'e'ai.”

¹⁹ 'Eguma 'aina tomota sie'ewa kabokabo 'ami toanuganao manudi, geya'abo wanoonodi. Nate namo 'eguma tomota 'eluwa nai 'etoi sieonaona toanugana 'ebweuna 'ina to'umalina manuna, 'enega wada etala. ²⁰ *Ta 'eguma toanugana 'ina to'umalina wa'italoba, 'uda 'enapa'ali tomota yaudi matadiya, be 'enega taudi wate loegesi nina geya'abo 'ena silugulugu.

²¹ Gete 'amu emataluwa 'eguyega Yaubada be Yesu Keliso matadiya, be wate aniloseyao 'esasedi matadiya, 'aene lolina getedi 'uda muliya 'ai'ailidi.

* 5:10: Ib 13:2 * 5:13: 2 Te 3:11 * 5:14: 1 Ko 7:9 * 5:18: 1 Ko 9:9-11 * 5:20: Ep 5:11

Tomota maibo'adi 'uda loinedi lolina 'ebweuna namo 'enega, ta geya'abo 'aidi namo 'ediya 'uloiloina pa'ala, ta 'aidi 'ediya nige ya.

²² Toanugana 'ana esinuwa 'enaya geya'abo 'uemanimanini, 'abona nai ma ina to'umalinalao kwaikwaiyidi esinuwa 'iloba, be nate 'ana 'ita 'atuwa 'ina to'umalinalao 'ediya 'ulemeleme. Ta 'oyo wate tauyo 'imu bubuna 'u'ita'i'ita 'ai'aali.

²³ Geya'abo bwasi namo 'unumanuma, manuna tuta yauna 'ule'oale'oasa ta gamwayo 'iuyauya, 'enega 'ilobwenemu be oine tupwana 'ununuma.

²⁴ 'Aina tomota 'idi to'umalinalao miyamiya apwesadi manudi 'adi lolina sida loba. Ta 'aidi 'idi to'umalinalao miyamiya kwaikwaiyidi, ta ma'etamo be sida loapwesedi. ²⁵ Nadigega wate guinuwa bobo'ana 'aidi miyamiya apwesadi, ta 'aidi ma'etamo be sida loapwesedi, manuna nige ya sawesawenaya simiya kwaiya.

6

¹ *'Ali'eiyao 'idi 'inapwanao sida 'amayabedi be sida ematamatedi. 'Eguma nige ya, 'aina tomota 'ida e'itao si'awa to'umaliyedi, ta sigwae, "Yaubada 'ana toemisao taudi, ta nige ya sida guinuwa palupalu."

² *Wate 'ali'eiyao nidi 'eguma 'idi 'inapwanao ma'ediyao si'awatasina Keliso 'ana emisa 'enaya, be 'enega geya'abo 'idi 'inapwanao 'adi 'amayaba silosalosa'u, ta esi sida etapewa waiwai manudi, be 'idi guinuwa bobo'ana 'ida sinabwa, manuna 'idi 'inapwanao nidi taudi Keliso 'ana toemisao, 'enega obobomega 'ediya sida paisewa.

Toe'ita kabokabo manudi

E'ita getedi 'uloguloguguyaedi tomota 'ediya. ³ *Ta 'eguma yaita 'ina e'ita dumadumana, nai 'ida 'Inapwana Yesu Keliso 'ina ona palupaludi nige ya 'ida muliyedi, ta e'ita nidi bubuna bobo'ana manuna 'iguitoyasedi, ⁴ tauna 'ina nuwatu'e 'enega 'iemwagemwage 'ai'aaila, ta egewagewana nuwanuwana. Taudi nadigega e'ipi'ipi 'aledi, be gamwasowala 'aledi, be eliya ta etalauwala 'aledi. ⁵ *'Enega gosediya ma'ediyao siegewagewana, ta 'idi nuwanuwa geyogeyoi manuna e'ita 'ai'aaila geya'abo simwalamwalatoni, ta esi sinuwena 'aene Yaubada 'ana 'amayaba 'enega esaesa bale'u sinabwana siloba.

⁶ *Ta 'abo'ada 'ida esaesa dumadumana. Yaubada 'ana 'amayaba 'enega sawesawenaya 'iloineda, ta esi esaesa bale'u 'ana loba geya'abo manuna tanuwanuwa. ⁷ Manuna 'abo'ada lowa ma'animenimeda bale'uya taapwesama, ta ma'etamo wate ma'animenimeda bale'u gete tapilisine. ⁸ *'Enega 'ada masula be 'ada 'oama manudi tada gwausowala, ta mali yage manudi geya'abo tanuwanuwa wawasae.

⁹ *Taudi esaesa 'ana toyalao ma'etamo Seitani 'ina sikwa 'enega 'i'onadi, ta taudimo 'idi nuwanuwagesi 'ediyega sigie to'umaliyedi, be ma'etamo taudi esilae 'ai'aaila siloba. ¹⁰ *Manuna esaesa 'ana yala to'umalina maibo'ana 'aledi, ta wate esaesa 'ana 'ebesa waiwai 'enega 'aina goseda tapwalolo 'ai'aaila sipilisinena, ta 'ebe nuwamwau yaudi silobedi.

'Eda bobo'ana manuna

¹¹ Timoti ye, 'oyo Yaubada 'ina toguinuwa, 'enega gete bubuna nina 'enega 'u'ita'i'isiyo, ta bubuna palupaluna 'umuliye, yage nidi nadigega 'eda'eda bobo'ana be emisa be oboboma be 'alama'i'ita be bubuna oo

* **6:1:** Ta 2:9-10 * **6:2:** Pilim 1:16 * **6:3:** 2 Ti 1:13-14; Ga 1:6-9 * **6:5:** 2 Ti 4:3-4 * **6:6:** Pi 4:11-12; Ib 13:5 * **6:8:** Ona 30:8 * **6:9:** Ona 28:22 * **6:10:** Ep 5:5

nuwana, ¹² ta wate tapwalolo 'ana guinuwa bobo'adi 'ediya 'utoo be 'uawaiwai, ta yawasiyo ataya wate 'ugiyai'i'isi, manuna lowa Yaubada 'iesinuwemuya, tuta nina 'imu emisa Yaubada 'enaya 'usimana apwesena tomota yaudi matadiya.

¹³ *Oyo Timoti yaloineyo Yaubada matanaya, tauna yage yauna yawasidi 'ana to'ebwaya, ta wate Yesu Keliso matanaya, tauna lowa Ponitio Pailato 'enaya ona 'ai'ailega 'iona. ¹⁴ Ta 'igu lolina nina 'aene emataluwa getedi 'umuliya 'ai'ailidi, ta geya'abo 'ebweu 'ena 'uneeneta, be 'ana laba 'ida 'Inapwana Yesu Keliso 'iila limanama.

¹⁵ *Manuna ma'etamo tuta nina esiesinuwana 'enaya, Yaubada Yesu 'igieapwese. Yaubada nina toloina tebweuna ta bobo'ana, ta toloinao maibo'adi 'idi toloina, ta wate 'inapwanao maibo'adi 'idi 'inapwana.

¹⁶ *Yaubada namo miyamiya atayana, ta nige ya 'ebweu wate yaita nadigega. Ta 'ina sena nige ya sawesawenaya ta'ita, manuna maedana wawasae, be nige ya sawesawenaya Yaubada nina ta'ita, ta 'ina esaesa be 'ina waiwai geya'abo sigumwagumwala. Eimeni.

¹⁷ *Ta bale'u 'ana toesaesao 'uemataluwedi be geya'abo sinuwanuwa tu'e 'idi esaesa manudi, ta wate geya'abo siemiemisa 'aene ma'etamo 'ebe lema sinabwana 'idi esaesa 'ediyega silobaloba, manuna esaesa nidi sawasawalidi. Ta esi Yaubada namo 'ena sida emisa, manuna Yaubada tauna To'ebwaya bobo'ana, ta 'ida 'ebe gwausowala maibo'ana tauna 'enega siapweapwesama.

¹⁸ Ta wate toesaesa nidi 'uemataluwedi be guinuwa bobo'adi be eo-booboboma be lo'ebwa'ebwaya 'ediyega sida eesaesa 'ai'aila. ¹⁹ *Gete 'enega 'adi e'isa bobo'ana tuta 'imeemai 'ena siloba, nate yawasidi ataya.

²⁰ *Timoti ye, yage nidi Yaubada 'i'ebwa'emuya 'u'ita'i'ita 'ai'ailidi, ta sinasinapu kabokabo be egewagewana besobeso geya'abo 'umulimuliyedi.

²¹ *Manuna taudi yage nidi getedi 'adi tomuliyao 'idi emisa Yesu 'ena 'ineneta.

Yaubada 'ina oboboma 'emuya.

'Abo'agu Paulo.

* **6:13:** Yo 18:36-37, 19:11 * **6:15:** Et 17:14 * **6:16:** Sia 33:20 * **6:17:** Lu 12:20 * **6:19:** Md 6:20 * **6:20:** 1 Ti 4:7; 2 Ti 1:14 * **6:21:** 2 Ti 2:18

TIMOTI 'INA LETA 'ELUWENA PAULO 'I'ETOLADINA

Muliyega Paulo deliya 'asa Loma 'ena 'imiyami, ga Timoti 'ina leta 'eluwena gete 'i'etoladina. Paulo 'imwalamwalatoni 'iabe 'imwamwawasa, ta sa'i 'ina emisa Yesu Keliso 'ena 'iewaiwai, ga Timoti 'igiepa'alina be tauna wate nadigega 'iewaiwai. 'Ebweuna yage 'isidena, 'ina gwegwe 'aina nuwanuwana be Timoti 'ime'e 'enaya.

Lokagutoki

¹⁻² *Kagutoki natu'ai'ailigu 'oyo Timoti, 'imu leta gete 'eguyega. 'Abo'agu Yesu Keliso 'ana tosimana, nadigega Yaubada 'ina nuwanuwa ga yaetosimana yawasi bobo'ana Yesu Keliso 'enega manuna.

Tamada Yaubada be 'ida 'Inapwana Yesu Keliso ma idi oboboma sida 'atenuwa 'ole'oleyeyo be 'enega 'uda miya gwausowala.

Timoti 'ina emisa Yaubada 'ena

³ *Yaubada 'enaya yalokagutoki, manuna tauna tubugwao 'idi Yaubada, ta 'enaya yaetoguinuwa 'igu nuwanuwa 'esasedi 'ediyega, ta wate 'enaya manuyo yasidasida boiboi be 'asiyata 'ediya. ⁴ Lowa yapilipili sineyo 'enaya, 'imu dedoi yanuwa'i'isina, 'enega nuwanuwagu sinabwana be to tuta 'ena yada 'ita limayo, be 'enega yada gwausowala.

⁵ *Ta wate 'imu emisa 'ai'aila Yaubada 'ena yanuwa'i'isina, nadigega sinayo Yunisi be tubuyo Loise Yaubada siemisa 'ai'ailena, 'enega 'oyo wate gete tugai Yaubada 'uemisa 'ai'ailena. ⁶ Wate tuta nina 'ena yagidebemuya ga Yaubada waiwai 'i'ebwa'emu, waiwai nina 'uda 'ita'i'isi be geya'abo 'emuyega 'igumwagumwala. ⁷ *Manuna Yaubada nigeya matauta 'i'ebwa'ebwa'eda, ta esi waiwai be oboboma be nuwanuwa 'ai'aila 'i'ebwa'eda.

⁸ *'Enega geya'abo 'ida 'Inapwana tetelina 'ana simana manuna 'uomayamaya. 'Abo'agu wate 'igu lugu deliya 'Inapwana 'ina guinuwa manuna geya'abo manuna 'uomayamaya. Ta 'oyo wate ma'etamo Yesu tetelina manuna 'aina miyamwau 'emuya siapwesa, ta 'ilobwenemu be Yaubada 'ina waiwaiyega 'utoolopa'ala.

⁹ *Yaubada nina 'i'etoseyeda ga 'ibwauyeda 'ina guinuwa bobo'adi sabi guinuwedi. Ona'ai'aila, nigeya 'abo'ada 'ida bobo'ana manuna ga 'enega 'iesinuweda, ta esi tauna 'ina nuwena ta 'ina oboboma 'edaya lowaenei Yesu Keliso 'enega manuna, ¹⁰ *ga gete tuga 'ina oboboma nina 'edaya 'igieapwesena, 'ada to'etoseyana Yesu Keliso 'enega. Ta Keliso nina mwawasa 'iloesawalina, ga tetelina bobo'ana 'enega yawasi ataya 'ime'ena 'edaya. ¹¹ *Ta Yaubada 'igu paisewa 'i'ebwa'eguya be 'aene tetelina bobo'ana yasimasimane be yae'ie'ita taudi nigeya me Yudia 'ediya. ¹² Gete manuna 'igu miyamwau yalobena, ta geya'abo manuna yaomayamaya, manuna 'Inapwana nina yaemisena tauna yamwalamwalatoni, ta wate yamwalatonina 'aene guinuwa 'i'ebwa'eguya 'ida 'ita'i'isi be 'ana laba 'asiyata nina sinabwana 'imeemai 'ena.

¹³ *Lowa guguya nidi bobo'adi ya'ebwa'emu, Yesu Keliso 'ana emisa be 'ana oboboma manudi, ta 'uda muliya 'ai'ailidi. ¹⁴ Ta Yaluyaluwa Tabuna

* **1:1-2:** 1 Ti 1:2 * **1:3:** Gu 24:16 * **1:5:** Gu 16:1 * **1:7:** Lo 8:15 * **1:8:** Lo 1:16 * **1:9:** Ep 2:8-9; Ta 3:4-5 * **1:10:** Ib 2:14-15 * **1:11:** 1 Ti 2:7 * **1:13:** Ta 1:9

tauna soladaya 'imiyami, ga mwalatoi 'ai'aila ni'atu 'i'ebwa'emu, 'enega mwalatoi nina 'uda nuwa'i'isi.

¹⁵ *Ni'atu 'umwalamwalatoni 'aene me Esia taudi Paigelio be Elimogini, ta boda nidi, siguitoyasegu ga sipilisinegu.

¹⁶ Ta Onesipolo esi manugu nige ya 'iomayamaya 'aene deliya yamiyami, ta 'ina lema tuta yauna 'enega 'agu lotoona 'igiegie bobo'ane, 'enega Yaubada 'ena yasidasida be Onesipolo ma 'ina bodao 'ida 'atenuwa 'ole'oleyedi. ¹⁷ Ona'ai'aila, lowa Onesipolo nina 'iapwesama bada Loma 'enaya, ga manugu 'i'ebesa waiwai ga 'ana laba 'ilobegu. ¹⁸ 'Oyo 'ina paisewa sena Epeso 'ena ni'atu 'umwalamwalatoni. 'Enega nuwanuwagu be 'Inapwana 'ina 'asiyata bwa'omatana 'enaya 'atenuwa'ole'ole 'ida loba.

2

Ida losaiya Yesu Keliso manuna

¹ Natugu Timoti, Yesu Keliso 'ina waiwaiyega 'uawaiwai ² be tetelina 'u'ita'i'isi. Tetela nina 'eguyega 'unononaya tomota yaudi matadiya, 'enega taudi ma 'adi emisa 'ediya 'u'ebwayae, be taudi wate mali tomota sie'itadi.

³ Maibo'ada Yesu Keliso manuna 'ida miyamwau talobaloba. 'Enega 'imu miyamwau nina 'enaya 'utagwaleyoye be 'oyo Yesu Keliso 'ina tolosaiya bobo'ana. ⁴ 'Unuwa'i'isi 'aene tolosaiya nuwanuwana be 'ana toloina namo 'ina nuwanuwao 'iguiguinuwedi, 'enega geya'abo 'ina 'asa 'ana paisewa manuna 'inuwanuwa.

⁵ *Toepili nadigega, 'eguma epili 'ana lolina nige ya 'imulimuliyeyi, geya'abo pali 'ilobaloba.

⁶ *Nadigega tobagula 'ina paisewa waiwai manuna 'ilobwenena be bagula uwana 'ida gimilotoo.

⁷ 'Igu onao getedi 'unuwa'i'isidi, ta 'adi nuwasabwalena maibo'ana 'ida 'Inapwana tauna 'ida 'ebwa'eyo.

⁸ *Ta Yesu Keliso 'unuwa'i'isi, tauna Debida 'ina susu, ta mwawasega 'itoolo limana, nadigega ni'atu yasimanena 'igu loguguya 'ena. ⁹ *'Igu loguguya nina manuna 'abo'agu ni'atu miyamwau yalobena, ga deliya siyonigu, 'atuwa toto'umalina 'ebweu. Ta Yaubada 'ina ona geya'abo 'ebweu yaita 'igiegie losa'u.

¹⁰ *Gete manuna 'igu miyamwau nidi getedi 'ediyega yae'alama'i'ita, be taudi Yaubada 'iesinuwediya yada lemedi, be 'aene Yesu Keliso 'i'etoseyedi, be gwausowala ataya sida loba.

¹¹ *Ona getedi ona'ai'aila 'aene:

“'Eguma Keliso ma'edai tamwamwawasa, ma'etamo ma'edai yawasida bobo'ana taloba. ¹² *'Eguma Keliso ma'edai 'ida miyamwau 'ediya tae'alama'i'ita, ma'etamo ma'edai tada lolina. 'Eguma Keliso nina taeyaseyaseye ma'etamo 'ieyaseyaseyeda. ¹³ *'Eguma nige ya 'ida emisamo Keliso 'enaya, tauna 'ina onaupaupa nige ya sawesawenaya 'iesa'u gelasedi, manuna tauna adelina ma 'ana emisa.”

Yaubada 'ina toguinuwao bobo'adi

¹⁴ *'Enega Yaubada matanaya 'imu tomotaiyao 'uguguyadi ta 'uemataluwedi be ona getedi geya'abo sinuwanuwa pupuledi, ta wate geya'abo ona 'aidi 'adi gibui manudi siegewagewana. Manuna

* 1:15: 2 Ti 4:16 * 2:5: 2 Ti 4:8 * 2:6: 1 Ko 9:7, 14 * 2:8: Lo 1:3-4 * 2:9: Pi 1:12-14
 * 2:10: Kol 1:24 * 2:11: 2 Ko 4:11 * 2:12: Md 10:33 * 2:13: Lo 3:3-4; Num 23:19; Ta 1:2
 * 2:14: Ta 3:9

egewagewana besobeso nigeya sawesawenaya be toenono 'ilemedi, ta esi 'igie to'umaliyedi.

¹⁵ *'Enega wate 'uetapewa waiwai be tetela bobo'ana 'ana e'ita 'ai'aila manuna 'ugwaunuwa be 'aene 'oyo Yaubada 'ina toguinuwa be ma'etamo matanaya 'uapwesa be 'ida 'awabobo'aneyo. ¹⁶ Ta toona besobeso bodadi geya'abo 'ediya 'ulugulugu, manuna ona nidi egewagewana 'idi 'ebe apwesa, ¹⁷ ta ona besobeso nidi to'umalina sinabwana 'ina 'ebe apwesa. Toona besobeso nidi 'eluwa 'adi esanao Aimenio be Pileto, ¹⁸ ga siteluwa nidi ni'atu e'ita 'ai'aila sipilisinena ta sigwae, “Tomwawasa 'idi toololimana 'ana tuta ni'atu,” ga 'aidi gosediya 'idi kabo nina sinonona, ga 'enega 'idi emisa ni'atu 'ineneta. ¹⁹ *Ta esi Yaubada 'ina ona 'ana 'autui pa'alina 'enaya lowa si'etoladina 'igwae:

“'Inapwana 'ina tomotaiyao 'imwalatonidi,”

ta wate 'igwae,

“Taudi 'Inapwana 'ena ni'atu sitagwalediya, 'ilobwenedi be 'idi bubuna to'umalidi siguitoyasedi.”

²⁰ *Ona'ai'aila, anuwa esaesa soladiya 'aina gaeba goula be siliba, ta 'aina gaeba kaiwe be bwa'a 'enega siguinuwedi. Ta gaeba nidi bobo'adi 'owagao manudi sisa'udi, ta gaeba to'umalidi sisa'u dumedumedi sumwana manudi. ²¹ Ta 'enega nadigega 'abo yaita 'ina bubuna to'umalina 'ediyega tauna 'igie'esasa lima, tauna 'ida egaeba bobo'ana, be 'ina 'inapwana 'ida aseye 'ina guinuwa bobo'adi manudi.

²² 'Enega tubuwau 'idi yalakwaiyao 'uguitoyasedi be bubuna palu-paluna be emisa be oboboma be miyasiwalowa 'umuliyedi, be wate taudi Yesu si'awa 'inapwanena ma'ate'esasedi 'uetotowanedi. ²³ Ta wate egewagewana besobeso 'upilisedi, manuna egewagewana etalauwala 'ina 'ebe apwesa. ²⁴ *Ta egewagewana 'Inapwana 'ina toguinuwa nigeya 'ilobwelobweneda, ta 'atenuwa'ole'ole be e'ita bobo'ana be 'alama'i'ita esi. ²⁵ Ta wate 'ada talauwalao 'ediya 'ida bubuna ma'anuwana 'enega tagiepaludi, be 'enega Yaubada, 'abo kapekapeyana, 'ilemedi be sinuwa'ebuni, be e'ita 'ai'aila simuliyedi, ²⁶ be wate Seitani 'ina sikwa 'enega sidedena, manuna taudi Seitani lowa 'isikwedi, ga 'enaya sietoguinuwa 'ina nuwanuwao manudi.

3

Tuta 'ana 'ebe losalowa manuna.

¹ *Nuwanuwagu be nuwayo 'ida sabwalena tuta 'ana 'ebe losalowa 'imeemai manuna, 'aene tuta nina 'enaya mwau yauna sida apwesa.

² *Manuna tuta nina 'enaya tomota taudimo manudi sinuwanuwa, be esaesa 'ana yala 'iloemaedi, ta sinuwatu'e be gagasa 'aledi be wate eliya 'aledi. Wate sinadiyao be tamadiyao 'enadi geya'abo siematamatedi, ta mali tomota 'idi guinuwa bobo'adi manudi nigeya sida lokagutoki. ³ 'Idi bubuna guguyoi, 'enega geya'abo si'ate'ate nuwa'ole'ole, ta egewagewana be sogala 'aledi. Gamwa sowala besobeso wate 'aledi, ta bubuna bobo'ana 'ana toe'idi'idiyao, be ⁴ towasegigi, be to'umalina 'ena siewaiwai, be onalaga 'aledi, be Yaubada geya'abo sioboobome, ta esi taudimo 'idi gwausowala manuna sinuwanuwa. ⁵ *Tomota nidi sitapwatapwalolo, ta Yaubada 'ina waiwai nigeya sida emisena, 'enega 'idi tapwalolo nina

* 2:15: Ta 2:7-8 * 2:19: Yo 10:14-15 * 2:20: Lo 9:21 * 2:24: 1 Ti 3:3 * 3:1: 1 Ti 4:1
* 3:2: Lo 1:29-31 * 3:5: Md 7:15, 21; Ta 1:16

yage besobeso. 'Enega tomota nidi 'adi boda 'ena geya'abo 'ulugulugu. ⁶ Manuna 'aidi 'ediyega anuwa 'ediya silugulugu iine nidi nigeya 'idi nuwanuwa pa'alidi sabi kaboedi, ta iine nidi simwalatonina 'aene taudi toto'umalidi, ta mali lotoona be mali lotoona soladiya simulimuliyedi, ⁷ 'enega e'ita dumadumadi be dumadumadi 'ana tononoyao, ta 'enega nigeya sawesawediya be e'ita 'ai'aila simwalatoni.

⁸ Ona'ai'aila, tomotai nidi e'ita 'ai'aila sietalauwalena, nadigega lowa taudi Yanisi be Yamilisi Mosese sietalauwalena. Taudi 'adi 'ita 'atuwa toemisa, ta soladiya kabo be nuwanuwa to'umalina simiyami. ⁹ Ta ma'etamo yage nidi getedi sida loapwesedi, be mali tomota si'itadi. Nadi-gega lowa Yanisi be Yamilisi 'idi kabo 'iloapwesena ga tomota si'itena.

Timoti 'ana lolina

¹⁰ Ta 'oyo ni'atu 'umwalatonigu, 'igu e'ita, be 'igu bubuna, 'igu 'edao, 'igu emisa, 'igu 'alama'i'ita, ta 'igu oboboma, be 'igu toolopa'ala, ¹¹ *ta sena nidi Anitioki be Ikoniemi be Lisitila 'ediya 'igu miyamwau be 'igu 'elouya tomota 'ediyega yalobediya wate 'umwalamwalatoni. Sena nidi 'ediya yamiyamwau 'ai'aila, ta mwau nidi maibo'adi 'ediyega 'ida 'Inapwana 'i'etoseyegu.

¹² *Ona'ai'aila, 'eguma 'abo'ada Yesu Keliso taemise, ta tatagwaleda 'ina 'eda bobo'ana 'enaya, ma'etamo miyamwau tomota 'ediyega taloba. ¹³ Ta wate taudi toto'umalidi be tomota 'adi tokaboyao 'idi to'umalinao sida sinabwa 'ai'aila, manuna Seitani ni'atu 'ikaboedi.

¹⁴ *Ta 'oyo esi e'ita nidi ni'atu 'uemisedi ga 'umwalatonidiya, 'ediyega 'utatauya, manuna 'abo'ama 'imu toe'itao ni'atu 'umwalatonima 'aene 'ima e'itao nidi wate 'amulimuliyedi. ¹⁵ Ta 'oyo tauyo wate 'imu tuta gwamega ga batuwa Buki Tabu 'ina onao 'ana tosawa, ga 'ie'itemu 'aene 'ida emisa Yesu Keliso 'enaya 'ada 'ebe 'etoseyana. ¹⁶ *Ona'ai'aila, Buki Tabu 'ina onao maibo'adi Yaubada Yaluyaluwana 'enega simai, be ona nidi 'ediyega 'ada e'ita be 'ada guguya be 'ada giepaepalu be 'ida waiwai talobalobadi, ¹⁷ Yaubada 'ina guinuwa manudi. Manuna Buki Tabu 'ina onao 'ediyega Yaubada 'igibubuda, be sawesawedaya 'ina guinuwa yaudi bobo'adi taguinuwedi.

4

¹ *Timoti, 'amu emataluwa ya'ebwa'eyo Yaubada matanaya, ta Yesu Keliso tauna mwawamwawasidi be mayawasida 'ada tobwa'omatana matanaya, tauna ma'etamo 'iapwesa limanama be 'ietoloina 'edaya. ² *'Amu lolina nina gete: Tuta maibo'ana 'uetapewa waiwai be tetelina 'usimane, tuta mwau ta tuta gwausowala 'ediya, be tomota 'ediya 'uloguguya be siemisa, ta wate 'ugiepaludi be 'ugiewaiwaiyedi, ta yage nidi getedi 'ue'ita 'ai'ailidi ma imu 'alama'i'ita.

³ *Manuna tuta simeemai 'ediya tomota e'ita palupaludi siguitoyasedi, be mali e'itao 'adi nono 'ediya 'aene bobo'adi sida muliyedi. ⁴ Ta e'ita dumadumadi 'adi muliya 'enega e'ita 'ai'aila sipilisine. ⁵ Ta 'oyo geya'abo taudi nadigega. Tuta maibo'ana 'utoolo pa'ala ta 'imu miyamwau 'ediya 'ue'alama'i'ita, be tetela bobo'ana 'usimane. Gete 'enega 'iabe 'oyo toguinuwa waiwaiyo Yaubada 'ina guinuwa 'ena.

* **3:11:** Gu 13:50, 14:5, 19-20 * **3:12:** Yo 15:20 * **3:14:** 2 Ti 2:2 * **3:16:** 2 Pi 1:21 * **4:1:** Gu 10:42; Lo 14:9-10 * **4:2:** Gu 20:20, 31 * **4:3:** 1 Ti 4:1

⁶ Ta 'abo'agu ni'atu be 'igu guinuwa yalosaloni be bale'u gete yapilisine.
⁷ Ni'atu Yaubada manuna yalosaiya, ta 'igu epili ni'atu yalosalonina, ta tuta maibo'ana ma igu emisa Keliso 'ena. ⁸ *'Enega ma'etamo 'ida 'Inapwana 'agu pali, bubuna palupaluna manuna, 'i'ebwa'egu. Ta pali nina ni'atu manugu 'igibubuna ga 'imiyami. Ta 'Inapwana nina ma ina lolina palupaluna, 'abo 'asiyata nina 'iapwesama, 'abo'ada 'ina ilalimanama 'ana toyamwanao 'ada pali 'i'ebwa'eda.

Ona 'ana 'ebe losalowa

⁹ Timoti, nuwanuwagu 'ulomaninima. ¹⁰ Dimasa ni'atu 'iebesinegu, manuna bubuna bale'u nuwana 'i'ewena ga ni'atu 'itauya Tesalonaika. Kelesenisi wate ni'atu 'itauya Galetia, ta Taito ni'atu 'itauya Dalimetia. Taudi 'agu tolemao nidi maibo'adi ni'atu sipilisinegu. ¹¹ *'Luke namo 'itupwa.

'Imu mai 'enaya Maki 'u'au'ewenama, manuna tauna 'agu tolema bobo'ana.

¹² *'Tikiko ni'atu yaetunena ga 'itauya Epeso.

¹³ *'Eguma 'umeemai 'aina 'igu gwegwe nuwanuwagu 'ume'edi, 'agu tala'apwala lowa Tiloasi 'ena yapilisinena Kalipo 'ina anuwaya, be 'igu bukiyao be wate 'igu pwepwai 'eto'etoladidi, taudi nuwanuwagu sinabwana.

¹⁴ *'Kainumu 'ana toguinuwa, 'ana esana Alekisana mwau sinabwana 'i'ebwa'egu. 'Enega 'ana e'isa 'Inapwana 'enega ma'etamo 'iloba. ¹⁵ Alekisana nina 'ida e'ita 'ietalauwala wawasaena. 'Enega 'oyo tauna 'enega wate 'u'ita'i'isiyo.

¹⁶ 'Igu etala nuganuganina 'enaya nigeaya 'ebweu yaita 'ilemelemegu. Maibo'adi 'idi matautega siebesinegu, ga tebweugu. Yaubada, 'idi to'umalina getei geya'abo e'ie'isadi.

¹⁷ *'Ta 'igu etala nina 'enaya Yaubada 'ilemegu ga waiwai 'i'ebwa'egu, ga tetelina maibo'ana yasimanena taudi nigeaya me Yudia 'ediya, ta Yaubada 'ina lemega nigeaya laiyoni 'ediya si'ebwa'ebwayaegu. ¹⁸ Be mwau maibo'adi 'ediyega 'Inapwana nina 'ida 'etoseyegu be 'ina 'ebeloina galewaya 'ena yalulugu. 'Enega tada tupu atae. Eimeni.

¹⁹ *'Igu oboboma Pilisila be Akuila, ta Onesipolo ma ina susuyao 'ediya 'usimane.

²⁰ *'Elasito 'imiyaila Kolinita, ta Tilopimo 'ile'oasa ga Milito 'ena yapilisinena.

²¹ 'Ulomaninima manuna 'iabe tuta gogai 'iapwesama.

Yubulo be Pudeni be Lino be Kalodia ta wate tasidao yaudi 'idi oboboma 'emuya.

²² 'Inapwana ma'iyayo be yaluyaluwayo 'igiewaiwaiye, ta 'oyo be 'imu bodao 'ida lememi.

'Abo'agu Paulo.

* 4:8: Et 2:10 * 4:11: Gu 15:37-39 * 4:12: Ep 6:21-22 * 4:13: Gu 20:6 * 4:14: 1 Ti 1:20; Lo 2:6 * 4:17: Gu 23:11, 27:23 * 4:19: Gu 18:2-3 * 4:20: Gu 19:22

TAITO 'INA LETA PAULO 'I'ETOLADINA

Lowa Paulo Taito 'ina paisewa 'i'ebwa'ena be toekalesiyao salu Kiliti 'ena 'ida 'ita'i'isidi, ga 'ina leta gete 'i'etoladina be 'enega paisewa nina 'ana loina 'ida mwalamwalatoni.

Lokagutoki

¹ Natugu Taito, 'imu leta gete 'eguyega. 'Abo'agu Yaubada 'ina togu-inuwa ta Yesu Keliso 'ana tosimana, 'igu guinuwa nina 'i'ebwa'egu be taudi Yaubada 'ana esiesinuwa yagiepa'alidi, be siemisa 'ai'aila, ta nuwadi 'isabwalena, be 'enega mwalatoi 'ai'ailega sida bubuna palupalu. ² Wate Yaubada 'ina onaupaupa lowaenei siemisena 'aene yawasidi ataya 'i'ebwa'edi, ta nigeaya sawesawenaya 'ikakabo. ³ 'Enega Yaubada tauna 'ina onega tuta nina 'iesinuwena 'enaya Yesu 'imai ga yawasida ataya 'igie apwesenama, ga Yaubada, tauna 'ada To'etoseyana, 'iloinegu ga yaloguloguguyae.

⁴ *Taito 'oyo ya'awanatu 'ai'ailemu 'ida emisa 'ebweuna 'enega. Tamada Yaubada be 'ada To'etoseyana Yesu Keliso 'idi obobomega sida lemeyo, be 'uda miya guguya.

Taito 'ina guinuwa Kiliti 'enaya

⁵ Gete manuna yaebesinemu Kiliti 'ena be to'ase ekalesiya solanaya nigeaya bobo'ana 'uda giepaepalu, be 'igu loinega toanuganao 'uda esinuwedi 'asa 'ebweuna 'ebweuna 'ediya.

⁶ *Ta 'igu loina gete toanuganao 'adi esinuwa manuna, nate 'abo tai 'ina bubuna bobo'ana, ta mwanena 'ebweuna namo, ta natudiyao nigeaya tolo'aegila, nigeaya toto'umalidi, nigeaya tologwautoyasa, ta esi taudi ma idi emisa Yaubada 'enaya. ⁷ *Manuna toanuganao Yaubada manuna siguiguinuwa, 'enega 'ilobwenedi be sida bubuna bobo'ana, ta geya'abo siopa'ala nai sigamwagamwasowala, nai bwasi waiwaina sinumanuma kabaleya, nai tomota 'adi tounuwa, nai esaesa 'ana toyalao. ⁸ Ta esi 'ilobwenedi be 'owagao si'ita'i'isidi, ta adelidi tobubuna bobo'ana, ta 'idi nuwanuwao 'ediya sida etai. Ta wate adelidi palupaludi be 'esasedi, ta 'alama'i'ita 'aledi.

⁹ Ta wate e'ita 'ai'aila nidi ni'atu sinonodi sida emisedi, be sida giyai'i'isidi, be 'enega mali tomota 'ediya sida e'ita, ta 'abo yaisigedi si'awa kabokabo sida giepaludi.

¹⁰ Ona'ai'aila, tologwautoyasa yaudi simiyami, ta me Yudia 'idi loina 'ana tomuliyao yau wawasae sionaona besobeso be tomota sikabokaboedi. ¹¹ 'Enega 'idi ona kabokabo manuna 'u'etobodedi, manuna mali susu be mali susu sigiegie kwanidi, ta 'idi e'ita kabokabo nidi 'enega nuwanuwadi mani siloba.

¹² Gete 'enega palopita 'ebweu goma Kiliti manudi 'iona, 'igwae:
“Me Kiliti taudi adelidi tokabo ta tologwautoyasa,
ta 'idi bubuna 'atuwa yobai, manuna gamwadi 'ina pawa namo manuna sinuwanuwa.”

¹³ Palopita nina 'ina ona gete ona'ai'aila. 'Enega 'u'enapa'alidi be 'aene sinuwa'ebuni be siemisa 'ai'aila. ¹⁴ Ta 'u'etobodedi be geya'abo me Yudia

* 1:4: 2 Ko 8:23 * 1:6: 2 Ti 2:24-26 * 1:7: 1 Ti 3:2-7

'idi emwasalao sinoonodi, ta wate e'ita 'ai'aila 'ana tologuitoyasao geya'abo simulumiyedi.

¹⁵ Tomota 'esasedi 'ediya yage yauna 'esasedi, ta taudi tetela bobo'ana 'ana tologuitoyasao, ta 'idi bubuna to'umalidi, taudi 'ediya nigeza 'ebweu wate yage 'esasena, manuna 'idi nuwanuwao maibo'ana to'umalidi.

¹⁶*Taudi siona 'aene Yaubada simwalamwalatoni, ta 'idi guinuwa 'ediyega Yaubada sieyaseyaseyena, manuna taudi toto'umalidi ta lolina sinala 'aledi, ta guinuwaa bobo'ana nigeza 'ebweu wate 'ilobwelobwenedi.

2

E'ita palupaluna manuna

¹ Ta 'oyo e'ita palupaluna 'ue'itae, ² be 'inapwanao 'ueonadi geya'abo sinumanuma kabaleya bwasi waiwaina 'enega, ta geya'abo siegwausowala besobeso, ta esi Yaubada sida emisa 'ai'aili, ta oboboma be 'alama'i'ita 'ediyega sida maa.

³ Kaiyaleyao wate 'ueonadi be 'idi bubuna ma idi 'amayaba, be geya'abo tomota si'awa'awa to'umaliyedi, be geya'abo oine sinumanuma diidiga, ta 'ilobwenedi be bubuna bobo'ana sie'itaedi ine enatunadaya 'ediya, ⁴ *be 'enega ine nidi mwanediyao ta natudiyao siobobomedi. ⁵ Ta ma idi 'amayaba ta bubuna 'esasena 'ediyega 'idi anuwao sida 'ita'i'isidi. Wate sida oboboma ta mwanediyao 'enadi sida ematamatedi, be 'enega Yaubada 'ina ona tomota sida 'amayabe, ta geya'abo si'awa'awa to'umaliye.

⁶ Tai tubulagalagao 'uguguyadi be 'idi bubuna sida 'ita'i'isidi.

⁷*Ta 'oyo 'imu bubuna maibo'ana 'ediyega tomota 'ue'itadi be taudi wate sida bubuna bobo'ana, ta ona 'ai'ailega 'ue'ita, be 'enega 'imu bubuna 'imu e'ita 'ilobwene, ⁸ *be 'enega 'imu e'itao geya'abo tomota si'awa'awa kabokaboedi, ta 'imu onao 'adi nono bobo'ana 'enega 'amu talauwalao 'ugie omayamayadi 'idi lo'aegila besobeso 'ediyega.

⁹ *Toguinuwao wate 'ueonadi be 'idi 'inapwanao 'idi lolina sida 'amayabedi, ta 'idi guinuwa 'ediyega sida giegwausowalidi, ta geya'abo silogwalogwautoyasa, ¹⁰ be geya'abo 'ipwala. Ta esi ma idi 'amayaba 'ai'aila taudi 'ada To'etoseyana Yaubada tetelina sigieapwese, 'idi guinuwaa bobo'ana 'enega.

¹¹ Yaubada 'ina oboboma nina ni'atu 'iapwesama tomota 'ada 'etoseyana manuna, ¹² *ta 'ie'iteda be 'aene bubuna besobeso ta nuwanuwaa to'umalidi tada guitoyasedi, ta esi tada miya bubuna bobo'adi ta palupaludi 'ediyega.

¹³ *Gete tuga ma ida gwausowala 'ada To'etoseyana Yesu Keliso taemisena, tauna 'ida Yaubada waiwaina ta ma ina esaesa, 'enega 'ina apwesama manuna tayamwayamwa. ¹⁴ *Tauna 'itagwalena manuda ga 'imwawasa sabi 'etoseyeda 'ida to'umalina maibo'ana 'ediyega, be 'igie'esaseda, ga 'ana boda 'ena 'isa'uda be 'ina guinuwaa bobo'adi 'ediya tagwaunuwa. ¹⁵ *E'ita getedi 'ue'itaedi tomota 'ediya, ta lolina palupaluna 'enega 'uguguyadi be sida bubuna bobo'ana. Geya'abo 'ebweu yaita 'ie'idi'idiyeyo.

3

¹ *Wate 'uemataluwedi be 'aene 'asa 'ana toloinao 'idi lolina 'ediya sida tagwaledi, be siematamatedi, be guinuwaa bobo'adi sida guinuwedi. ² *Ta

* **1:16:** 2 Ti 3:5; 1 Yo 1:6, 2:4 * **2:4:** Ep 5:22 * **2:7:** 1 Pi 5:3 * **2:8:** 1 Pi 2:15 * **2:9:** 1 Pi 2:18 * **2:12:** 1 Yo 2:16; Ep 1:4 * **2:13:** Pi 3:20 * **2:14:** 1 Pi 2:9; Ep 2:10 * **2:15:** 1 Ti 4:12 * **3:1:** Lo 13:1-7; 1 Pi 2:13-14 * **3:2:** 2 Ti 2:23-25

geya'abo lo'aegila be egewagewana, ta esi tomota 'ediya sida bubuna oonuwega ma idi 'amayaba.

³ *Ona'ai'aila, 'abo'ada lowa uwauwada ta loguitoyasa 'aleda, ga yalak-waiya be gwausowala besobeso 'adi nuwa'ewa 'enega 'eda bobo'ana tapilisinena. Ta wate lowa etalauwala be e'ipi'ipi 'aleda, ta mali tomota 'edaya sinuwa to'umali, ga 'abo'ada wate 'ediya tanuwa to'umali. ⁴ *Ta muliyega Yaubada tauna 'ada To'etoseyana 'ina oboboma be 'ina 'atenuwa'ole'ole 'igieapwesena, ⁵ ga 'i'etoseyeda, nigeya 'ida guinuwa palupaludi manudi, ta esi tauna 'ina 'atenuwa 'ole'oleyega. 'Enega 'ina Yaluyaluwa Tabuna 'enega 'ida to'umalinao 'i'utudi, ga 'igie'esaseda, ta yawasida auwauna 'i'ebwa'eda. ⁶ Ta 'ada To'etoseyana Yesu Keliso 'enega Yaubada Yaluyaluwa Tabuna 'i'etosiwena 'atedaya. ⁷ *Ta taunamo 'ina obobomega 'i'awa palupaluyeda ga yawasida ataya 'ana nuwayaina 'i'ebwa'eda. ⁸ Ona gete maibo'adi ona 'ai'aila, 'enega 'uewaiwai 'adi loguguya 'ena, be 'enega taudi Yaubada 'ana toemisao ona nidi sida muliyedi be guinuwa bobo'adi sida guinuwedi. Gete yage bobo'ana ta tomota 'adi 'ebe lema. ⁹ Ta egewagewana besobeso lolina manudi, nai gimi'epatao 'adi esanao manudi, gete nigeya sida lemeda, 'enega 'upilisinedi.

¹⁰ *'Enega 'abo yaita egewagewana nuwanuwana 'ueona ma'ebweuna nai maluwa be 'ilosa'u, ta 'eguma nigeya 'ida losa'u, 'upilisine, ¹¹ *manuna 'ina nuwanuwao nigeya palupaludi, ga taunamo 'imwalamwalatoni 'aene yage nidi 'iguiguinuwedi to'umalidi.

Ona 'ana 'ebe losalowa

¹² *Ma'etamo Atimasi nai Tikiko yaetunenawa 'emuya, 'enega 'eguma 'iwawai 'ulomaninima, manuna nuwanuwagu gogai 'ana tutaya 'abo'agu 'asa Nikopoli 'ena yada miyami.

¹³ *Lolina 'ana tomwalatoi tauna Senasi ta wate Apolosa 'uda lemedi, be manima'abiyadi 'uetunedi 'idi 'adau 'ena be ma idi gwausowala.

¹⁴ *Ta 'ida bodao maibo'adi 'ue'itadi be sida gwaunuwa, 'enega sawe-sawediya tomiyamwau silemedi, ta geya'abo simiyamiya daidaita.

¹⁵ Bada ma 'agu bodao 'ima oboboma 'emuya, ta gosedao, 'Inapwana 'ana tomuliyao ma'emwao wamiyami, taudi wate 'ima oboboma 'ediya.

Yaubada 'ina oboboma maibo'ami 'emiya.

'Abo'agu Paulo.

* 3:3: Ep 5:8-9 * 3:4: Yo 3:5-7 * 3:7: Md 25:34 * 3:10: Md 18:15-17 * 3:11: 1 Ti 6:3-5
* 3:12: Ep 6:21-22 * 3:13: Gu 18:24 * 3:14: Ep 4:28

PILIMONI 'INA LETA PAULO 'I'ETOLADINA

Pilimoni tauna Yesu 'ana toemisa 'ebweu, ta 'ina 'ali'ei 'ana esana Onesimo 'idena sinena, ga muliyega Paulo ma'iyana sielobaloba sena Loma 'enaya. Paulo Onesimo nina Yesu tetelina 'ie'itena ga 'iemisena. 'Enega Paulo Pilimoni 'ina leta 'i'etoladina be 'aene Onesimo 'itauye be Pilimoni 'isawa, be Onesimo 'ina loegesi 'ida nuwatau, be 'i'au'ewa limai 'ina anuwaya.

Lokagutoki

¹ Kagutoki tasigu Pilimoni, 'oyo Yesu Keliso 'ina toguinuwa 'ebweu nadi-gega 'abo'agu. Ta 'abo'agu ni'atu deliya sisa'ugu, Yesu Keliso 'ina guinuwa manuna. Ta gete tugai Timoti 'ilemegu be 'imu leta gete 'a'eto'etoladinawa. ² Ta 'ima oboboma maibo'ami 'emiya, 'oyo ta nuudai Apia be tasidai Alikipo, tauna ma'edai taetaetapewa Yesu Keliso 'ina guinuwa manuna, be wate 'ima oboboma toekalesiyao maibo'adi 'imu anuwaya sitapwat-apwalolo 'ediya. ³ 'Ida 'Inapwana Yesu Keliso be Tamadai Yaubada 'idi nuwa'ole'oleyega wada miya gwausowala.

Pilimoni 'ina bubuna bobo'ana

⁴⁻⁵ *Ni'atu teteliyo yanonona 'aene 'ida 'Inapwana Yesu ta 'ana toyalao maibo'adi 'uoboboma 'ai'ailidi, ta wate 'uemisedi, 'enega tuta yauna 'igu sidasida 'enaya ma igu lokagutoki Yaubada 'ena manuyo. ⁶ *'Enega nuwanuwawagu be 'ida egosigosiyana Keliso 'enega 'ida giewaiwaiyeyo, be 'enega yage yaudi bobo'adi Keliso 'enega siapweapwesama 'uda sinapudi. ⁷ Tasigu, 'imu obobomega toekalesiyao ni'atu 'ulemelemedi ga 'adi lotoona 'igiebobo'anena, ta teteliyo 'imu bubuna bobo'ana manuna 'abo'agu wate yanonona, ga 'enega yagwausowala sinabwana.

Paulo nuwanuwana be Pilimoni 'ida tagwala Onesimo 'enaya

⁸⁻⁹ 'Enega nuwanuwagu be obobomega 'ebweu yage 'uda guinuwa. 'Abo'agu Paulo 'imu 'ena'i ta deliya yamiyami Yesu Keliso manuna, 'enega sawesaweguya be Keliso 'ana esanega yaloinayo be yage nina 'uguinuwe, ta tuwa tuga, obobomega yaeonayo. ¹⁰ *'Enega yasideyo natugu Onesimo manuna, tauna 'ima miya deli 'enaya ya'awa natunena 'ina emisa Keliso 'enaya manuna.

¹¹ Lowa tai nina Onesimo 'ina paisewa 'emuya nigeya bobo'ana, ta ni'atu 'inuwa'ebuni, ga 'ina paisewa 'eguya bobo'ana, ta wate yamwalatonina 'ina bubuna manuyo ni'atu 'ibobo'ana. ¹² 'Enega Onesimo nina yaetuetune ilenawa ma igu nuwamwau, ¹³ manuna nuwanuwagu 'aene yaegagale be tauna 'ilopa'eluyo be 'ilemegu 'igu miya deli 'ena. ¹⁴ *Ta geya'abo yaegaegagale, manuna 'oyo 'ana toloina. Ta wate nuwanuwagu 'imu tagwala 'eguya obobomega 'uda guinuwe, ta geya'abo 'igu 'i'ima 'enega.

¹⁵ Nai gete 'alena Onesimo 'ipilisinemu tuta kukupana namo manuna be 'abo tuta nina 'iilawa ma'iyayo wada miya ataya. ¹⁶ Lowa tauna 'imu toguinuwa, ta gete tugai nigeya 'aene 'ietoguinuwa namo, ta tauna wate tada 'awatasina Yesu Keliso 'enega. 'Abo'agu ni'atu ya'awa tasinena, ta 'oyo 'ilobweneyo be 'u'awa tasina 'ai'aile, manuna tauna 'imu toguinuwa ta tasiyo wate 'ida 'Inapwana 'enega.

* **1:4-5:** Lo 1:8-9 * **1:6:** Kol 1:9 * **1:10:** Kol 4:9 * **1:14:** 2 Ko 9:7

¹⁷ Pilimoni, 'oyo be 'abo'agu ni'atu ta'awatasina, 'enega 'agu oboboma 'emuyega ta 'agu 'au'ewa nadigega wate Onesimo 'uda 'au'ewa lima.

¹⁸ To'ase nadigega lowa 'ina to'umalina nai 'ina lowaga 'emuya 'usa'u be 'abo'agu yayotuli. ¹⁹ *'Abo'agu Paulo nimaguyega gete ya'eto'etoladi 'aene maibo'ana yayotula egumwali. Ta esi geya'abo 'imu lowaga 'eguya manuna yaonaona, manuna lowa 'abo'agu 'igu guinuwega ga yaluyaluwayo ni'atu 'ibobo'ana. ²⁰ Tasigu ye, nuwanuwagu be Keliso 'ana esanega Onesimo 'uda obobome ma imu nuwatau, nate lema sinabwana 'eguya, be 'enega 'agu lotoona 'ida bobo'ana 'ai'aila.

²¹ 'Igu nuwanuwa gete ni'atu ya'etoladinawa, ma igu emisa be 'aene 'igu ona nidi 'uda nonodi be 'uda muliyedi, ta wate 'uda giesinabwa.

²² *'Ebweu yage wate nuwanuwagu, nate 'igu 'ebe'eno 'imu anuwaya 'ugibubu, manuna yanuwayaina 'aene 'imu sidasida Yaubada 'ena 'enega 'iabe tuta gidalina be deliyega sili'amigu be yawawa 'emuya.

²³ *Epapila ma'iyagu Yesu Keliso 'ina guinuwa manuna deliya sisa'uma, ta Epapila nina 'ina oboboma 'emuya. ²⁴ *Nadigega wate taudi ma'egwao 'apaipaisewa: Maki be Alisitako be Dimasa be Luke, 'idi oboboma wate 'emuya.

²⁵ 'Ida 'Inapwana Yesu Keliso yaluyaluwayo 'ida obobome be 'umiya bobo'ana.

'Abo'agu Paulo.

ME IBELIU 'IDI LETA YESU MANUNA

Me Ibeliu, nate me Yudia, taudi Yesu siemisena ga 'aidi sinuwaila 'idi gimiloina 'enaya. 'Idi leta gete Yesu 'ina lolina auwauna manuna, ga 'ie'ie'ita 'aene lolina auwauna lolina kadekadelidi 'iewaiwai sinedi, be 'ilobwenena be me Yudia sida tagwala 'ai'aila Yesu 'enaya, nadigega 'inapwanao lowaenei Yaubada siemisa 'ai'ailena.

Yaubada Natuna manuna

¹ Lowaenei 'eda yauna 'ediyega Yaubada 'ina ona palopitao 'i'ebwa'edi, ga taudi sisimanena tubudao 'ediya. ² *Ta 'ebe losalowa 'abo'ada 'ida tutaya, 'ina onao 'isimantedi 'edaya, natuna 'enega. Yaubada natunana 'iesinuwena, be yage maibo'adi 'ediya 'ietoloina, ta lowaenei natunana ma'iyana yage maibo'ana simweluluidi. ³ *Ta Yaubada natunana tamana 'ina maedana 'imaemaedanae ta tauna Yaubada 'ilowa'eluna. Ta 'ina ona waiwaina 'enega yage maibo'ana galewaya ta bale'uya 'igiyagiyaidi. Ta 'ida to'umalinao 'ediyega 'igie 'esaseda, ga muliyega Yaubada Toloetana sana 'atainaya 'imiyatowa. ⁴ *Tauna aniloseyao 'iloetana sinedi, ta esana nina Yaubada 'i'ebwa'enaya anilose 'adi esanao 'isinabwa sinedi.

⁵ *Manuna nigeaya 'ebweu tuta Yaubada 'ebweu anilose 'ena 'ida gwae, "Oyo natugu, batuwa tuga ya'awa natunemu." Nai wate 'ebweuna manuna 'igwae, "Abo'agu 'eguya 'ida 'awatamana, ta tauna 'ena yada 'awanatuna." Ona nidi getedi natuna namo manuna 'ionaedi.

⁶ *Ta tuta nina 'ina tomatuwa 'ietunenama bale'uya, 'igwae, "Aniloseyao galewaya 'ilobwenedi be tauna 'ena sibwagobwago."

⁷ *Ta esi aniloseyao manudi 'ina ona dumadumana, 'igwae, "Yaubada 'ina aniloseyao 'imweluluidi, 'enega 'idi tauya 'atuwa yagila nadigega, ta 'ina toguinuwao nidi 'atuwa 'awe sabelulu."

⁸ *Ta esi natunana manuna 'igwae, "Oyo Yaubada ma imu lolina palupaluna 'uda lolina ataya. ⁹ Bubuna bobo'ana nuwayo 'i'ewena ta to'umalina 'amu gadilulu.

'Enega 'imu Yaubada ni'atu 'ieoloimu gwausowala 'ai'aila 'enega, ta 'imu gwausowala gosemwao 'idi gwausowala 'isinabwa sinena."

¹⁰ *Ta 'ebweu wate 'ina ona natunana 'ena 'igwae,

"Inapwana ye, tuta nugana 'ena bale'u 'umweluluina ta nimamuyega galewa 'uguinuwena. ¹¹ Yage nidi 'etamo sisasawala ta 'oyo 'umiyami, ta yage maibo'adi sikadekadeli 'oama 'atuwa, ¹² be 'ununumidi tala'apwala nadigega, be 'adi 'ita 'iesa'u gelasa, ta 'oyo geya'abo 'uesa'u gelasa ta esi 'umiya ataya."

¹³ *Ona'ai'aila, Yaubada nigeaya 'ebweu wate anilose 'enaya 'ida gwae, "Ataiguya 'umiyatowa be 'ana laba 'amu talauwalao yasa'u ebusiyedi 'aeyo 'ubuninaya."

Ta gete yage nina natuna namo 'ena 'ionaena.

* **1:2:** 1 Pi 1:10; Kol 1:16 * **1:3:** 2 Ko 4:4; Kol 1:15; Ib 8:1-2 * **1:4:** Pi 2:9 * **1:5:** Sam 2:7; Ib 5:5 * **1:6:** Lu 2:13-14 * **1:7:** Sam 104:4 * **1:8:** Sam 45:6-7 * **1:10:** Sam 102:25-27 * **1:13:** Sam 110:1

14 *Ta aniloseyao taudi yaluyaluwa tuga ta toepilialeale, taudi Yaubada 'isa'udi be 'aene silemeda 'abo'ada, yaisigedi 'abo 'etoseyana manuna 'iesinuweda.

2

'Etoseyana nina Yaubada 'enega

1 'Enega 'ilobweneda be ona nidi tanonodiya tanuwa'i'isidi, ta geya'abo tanuwanuwa pupuledi.

2 *Lowa aniloseyao Yaubada 'ina ona sisimanena tomota 'ediya, ta ona nina ona 'ai'aila, 'enega 'abo tomota nigeaya simulimuliye 'idi to'umalinalo 'ebweuna 'ebweuna 'ana e'isa siloba. 3 'Abo'ada wate 'abo 'etoseyana nina sinabwana taguitoyasei, bwa'omatana taloba, ta nigeaya kapekapeyana tadedena 'enega.

Ona nina 'etoseyana manuna 'ida 'Inapwana Yesu 'igimisimana apwesena, 'enega 'ina onao 'ana togimi nonoyao 'abo'ada si'ebwa'eda.

4 *Ta Yaubada wate 'ie'ita 'aene ona nina ona 'ai'aila, nate we'iweliyaya be edeedede be guinuwa waiwai 'ediyega, ta wate Yaluyaluwa Tabuna 'ina eguyai 'edayo 'enega. Ta 'ina 'ebwaya nidi Yaubada 'ina nuwanuwa nadigega, ga Yaluyaluwa Tabuna yage nidi 'edayo 'ieguyaiyedi.

'Ada To'etoseyana 'ina 'elouya manuda

5 Ni'atu 'aeonemi sena nina 'etamo talobai manuna, ta Yaubada aniloseyao geya'abo 'idi loina 'i'ebwa'ebwa'edi sena nina 'enaya, 6 *ta esi tomota 'ebweu 'i'ebwa'ena, manuna Buki Tabu 'ena 'isimanena, 'igwae,

“Yaubada ye, to tomota tauna be 'enega manuna 'unuwanuwa? Ta yaita sana tauna tomota natuna ga 'u'ita'ita'i'isi? 7 *'Enega tuta kukupana namo manuna 'usa'u ebusiyena, aniloseyao 'agulaudiya, ta muliyega 'ana 'amayaba be 'ana tupu sinabwana 'u'ebwa'ena. 8 Ta waiwai wate 'u'ebwa'ena be yage maibo'adi 'iloinedi.”

Ta 'ina 'ebeloina yage maibo'ana manuna. Ta nigeaya gete tuga, ta ma'etamo esi be yage maibo'adi 'ediya 'ida loina. 9 *Ta Yesu esi ni'atu ta'itena, 'aene tuta kukupana namo 'ena 'imiyaebusi aniloseyao 'ubunidiya, ta muliyega 'ana 'amayaba be 'ana tupu sinabwana 'ilobedi 'ina 'elouya be 'ina mwawasa 'ediyega. Nate Yaubada 'ina oboboma 'edayo, manuna Yesu mwawasa 'ana 'elouya 'ilotoona maibo'ada manuda.

10 *Yaubada yage maibo'adi 'imweluluidi tauna manuna, 'enega nuwanuwana natunao yauyaudi 'i'au'ewedima tauna 'ina sena esaesa 'enaya, ta 'ilobweneda be Yaubada nina 'ada To'etoseyana 'ida gie'esase, manuna 'elouya sinabwana 'ilotoona, ta tuwa tuga 'ie'alama'i'ita, ga 'enega 'ina bubuna maibo'ana 'esasena.

11 *Yesu nina 'ada To'etoseyana ga 'abo'ada wate 'igie'esaseda, ta tauna be 'abo'ada Yaubada 'enega tamai, 'enega geya'abo Yesu 'iomayamaya manuda, ta esi 'i'awa'awa tasineda, 12 *manuna 'ina ona Tamana 'enaya, 'igwae,

“'Amu esana yada simane tasigwao 'ediya, be deliegogona solanaya yatupuyo.”

13 *Ta wate 'igwae,

“Tauna 'ena 'igu emisa yasa'u.”

* 1:14: Sam 91:11; Gu 12:7 * 2:2: Ib 12:25 * 2:4: Mk 16:20 * 2:6: Sam 8:4-6 * 2:7: 1 Ko 15:24-26 * 2:9: Pi 2:8-9 * 2:10: Ib 5:8-9 * 2:11: Mk 3:35 * 2:12: Sam 22:22 * 2:13: Ais 8:17-18

Ta wate 'igwae,

“Gogama nidi Yaubada 'i'ebwa'eguya ni'atu ma'egwao 'amiyami.”

¹⁴ *Ona'ai'aila, Yesu 'ina gogamao 'abo'ada tomota maesiyoda be malalada, 'enega Yesu wate 'ietomotai ga tomota oona 'i'ewena ga 'imwawasa, be 'aene 'ina mwawasega Seitani 'iloesawali, be Seitani 'ina lolina mwawasa manuna wate 'iloesawali. ¹⁵ Ta mwawasa 'ana matauta be 'ina yona waiwaina 'ida tuta maibo'ana 'ediyega 'i'etoseyeda.

¹⁶ 'Etoseyana nina nigeya aniloseyao manudi ta esi 'abo'ada Ebelaamo tubunao manuda. ¹⁷ *'Enega Yesu 'ietomotai 'abo'ada tasinao nadigega, ga 'ietotaliya sinabwana ma ina 'atenuwa'ole'ole manuda, ga Yaubada 'ina guinuwa 'ena 'ietapewa, ta 'italiya 'ida bubuna to'umalidi manudi be 'aene Yaubada 'ida nuwataudi.

¹⁸ Ona'ai'aila, Yesu bale'uya miyamwau ta 'ebetoo yauna 'ilobedi, 'enega 'abo Seitani 'itooda, Yesu ni'atu 'ebetoo nidi 'imwalamwalatonidi, be kapekapeyana 'ediyega 'i'etoseyeda.

3

Yesu Mosese 'iloetana sinena

¹ *Gosegwao, 'omi be 'abo'agu Yaubada 'iesinuweda 'ina sena manuna, 'ilobwenena be Yesu tanuwa'i'isi, manuna tauna 'ida tapwalolo 'ana tosimana be wate 'ida totaliya sinabwana, ² *ga 'ietaetapewa 'ina guinuwa nina Yaubada 'i'ebwa'ena manuna, nadigega lowa Mosese 'ietaetapewa'esa Yaubada 'ina anuwaya.

³ 'Enega Yesu tupu sinabwana 'ilobena, ta Mosese 'ana tupu tupwana namo tuga, 'atuwa nadigega anuwa bobo'ana nigeya tauna tupu sinabwana 'ida lobena sa'i, ta 'ana to'abi esi. Ta Mosese nadigega anuwa, ta Yesu to'abi.

⁴ Ona'ai'aila, anuwa 'ebweuna 'ebweuna 'adi to'abi simiyami, ta yage maibo'adi 'adi toguinuwa Yaubada.

⁵ Mosese Yaubada 'ina anuwaya 'ietapewa toguinuwa 'atuwa, ga Yaubada 'ina onao yage nidi ma'etamo sida apwesa manudi 'isimana apwesedi. ⁶ *Ta Keliso Yaubada 'ina anuwaya 'ietapewa nigeya toguinuwa 'atuwa ta esi tauna natu 'ai'ailina.

'Abo'ada Yaubada 'ina anuwa nina tuga, 'eguma taemisa ataya ma ida 'atepatu be ma ida gwausowala.

Yaubada 'ana bodao 'etamo taeyawai'ata

⁷ **'Enega Yaluyaluwa Tabuna 'ieoneda, 'igwae,

“Batuwa, 'eguma 'enana wanono, ⁸ geya'abo sa'i wadebadeba pa'ala nadigega tubumiyao lowaenei mitawaya sitoogu, ta 'igu lolina siguitoyasena. ⁹⁻¹⁰ Manuna yakwala poti soladiya

'igu guinuwa waiwaidi yaudi si'itedi, ta tubumiyao nidi 'idi lomugi be 'idi 'eetete 'ediyega sitoogu ga manudi yalo'ame'ame, ga yagwae, 'Tuta maibo'ana taudi 'idi nuwenuwega sitautauya gesi, manuna 'igu 'eda nigeya simwalamwalatoni.’ ¹¹ *'Enega yagamwasowaledi ga yaba'edi, yagwae, 'Geya'abo wate 'igu 'ebe eyawai'ata 'ena silugulugu.’”

¹² Gosegwao, wa'ita'i'isimi be geya'abo wadebadeba pa'ala nai wa-
neeneta 'abona nai Yaubada mayawasina wamiyasine.

* 2:14: 1 Yo 3:8 * 2:17: Ib 4:15; Md 4:1-11 * 3:1: Ib 4:14 * 3:2: Num 12:7 * 3:6: Ib 3:14, 10:23 * 3:7: Sam 95:7-11 * 3:7: Sia 17:7; Num 20:2-5 * 3:11: Num 14:21-23

13 Ta gete tuga taumimo waelemalema 'asiyata 'ebweuna 'ebweuna 'ediya, be 'enega geya'abo bubuna to'umalina 'ena wakwanikwani be Yaubada 'enana waloguitoyase.

14 *'Abo'ada lowa 'ida emisa Keliso 'ena tasa'una, ta 'abo 'ida emisa nina tagiyai'i'isi be 'ana laba tuta 'ana 'ebe losalowa 'enaya, Keliso ma'edai taegwausowala leleleya. 15 *Nadigega Yaubada 'ina ona 'igwae, “Batuwa 'abo 'ina ona wanono, geya'abo wadebadeba pa'ala nadigega tubumiyao lowaenei 'igu lina siguitoyasena.”

16 *Yaisigedi Yaubada 'ina ona sinononaya ta siguitoyasena? Taudi Mosese Itipita 'enega 'ianuganedi ga siapwesama, aga?

17 Ta wate taudi yakwala poti soladiya 'idi bubuna to'umalidi manudi Yaubada 'ilo'ame'ame, 'enega toto'umalina nidi mitawaya simwawasa.

18 Manuna taudi 'ina ona nigeza simulimuliye, 'enega 'iona upaupaeidi ga 'igwae, “Geya'abo wate 'igu 'ebe eyawai'ata 'ena silugulugu.”

19 'Enega tamwalamwalatoni 'aene taudi nigeza silugulugu, manuna nigeza siemiemisa.

4

1 'Ina onaupaupa manuda 'etamo 'imiyami, 'aene 'ina eyawai'ata tauna 'enega tada loba, 'enega 'ilobweneda be tamatauta 'abona nai 'aimi wabebe'u be geya'abo walobaloba.

2 Ona'ai'aila, tetela nina 'i'ebwa'eda, taudi wate lowaenei 'i'ebwa'edi, ta tetela nina nigeza 'ilemelemedi, manuna sinononaya ta nigeza siemiemise.

3 *Ta 'abo'ada 'ana toemisao talobena, ta taudi lowaenei geya'abo silobaloba, manuna Yaubada 'iona upaupaeidi, 'igwae,

“Yagamwasowaledi, 'enega yaba'edi be geya'abo 'ebe eyawai'ata 'eguyega silobaloba.”

Yaubada 'ina eyawai'ata nina 'imiyami, manuna tuta nina bale'u maibo'ana 'imweluluina ga 'igumwalaya, ta 'enega 'ieyawai'ata. 4 *Ta 'asiyata nina 'ieyawai'ataya manuna ni'atu Buki Tabu 'ena 'isimanena, 'igwae,

“Yaubada 'asiyata esebenina 'ena 'ina paisewa maibo'ana 'enega 'ieyawai'ata.”

5 'Enega tanuwanuwa ona gete manuna, “Geya'abo 'ebe eyawai'ata 'eguyega silobaloba.”

6 Ona'ai'aila, 'ebe eyawai'ata nina 'imiyami be 'aidi namo siloba, ta taudi tetela sigimi nonona ta lina sisinalinaya geya'abo silobaloba. 7 *'Enega Yaubada tuta auwauna 'isa'una be 'ena tomota 'ebe eyawai'ata siloba, ta 'enega mwalatoi Debida 'i'ebwa'ena ga Debida nina 'igwae,

“Batuwa, 'abo Yaubada 'enana wanono geya'abo sa'i wadebadeba pa'ala.”

8 Ta 'ebe eyawai'ata nina Yaubada 'ionaenaya nigeza Yosua ma 'ana bodao 'idi 'ebe eyawai'ata manuna, ta mali 'ebe eyawai'ata manuna, tuta 'ebweu auwauna 'isa'una be 'aene tomota 'ebe eyawai'ata nina sida loba.

9 'Enega Yaubada 'ina tomota 'abo'ada 'ida 'ebe eyawai'ata 'imiyami, ta 'ebe eyawai'ata nina Sabate 'ana eyawai'ata nadigega. 10 *'Enega 'eguma talobai, tauda 'ida paisewega taeyawai'ata, nadigega Yaubada lowa 'ina paisewega 'ieyawai'ata'esa.

* 3:14: Ib 3:6 * 3:15: Sam 95:7-8 * 3:16: Num 14:1-3, 26-33 * 4:3: Sam 95:11 * 4:4: Nug 2:2 * 4:7: Sam 95:7-8 * 4:10: Nug 2:2

11 Ta 'ilobweneda be tatoo waiwai be 'ebe eyawai'ata nina taloba, ta geya'abo 'ebweu yaita 'ilooguitoyasa, 'abona nai 'ibebe'u, nadigega taudi lowaenei sibe'u'esa.

12 *Ona'ai'aila, Yaubada 'ina ona mayawasina ta waiwaina 'atuwa sisaiya 'ina mamatana sena luwaluwana, ta sawesawenaya 'ibadida be sola'ai'ailidaya nuwanuwa be bubuna kwaikwaiyidi simiyami. 13 *Manuna Yaubada matanaya nigeaya 'ebweu wate yage 'ida miya kwaiya, maibo'adi silo'atamanedi, ta tauna 'ena ma'etamo 'ida guinuwa maibo'ana tasi-manedi.

'Ida totaliya sinabwana tauna Yesu

14 *'Ida totaliya sinabwana ta bobo'ana 'imiyami, tauna Yesu, Yaubada Natuna, ni'atu manuda 'itu'e galewaya, 'enega 'ida emisa 'enaya tagiyai'i'isi. 15 *'Aidi totaliyao nigeaya si'ate'atenuwa 'ole'oleyeda 'ida nenta-tao manudi, ta Yesu esi 'ida miyamwau 'inuwa sabwalenidi ta 'i'atenuwa 'ole'oleyeda, manuna lowa bale'uya Seitani 'ina 'ebetoo maibo'ana 'ilobedi nadigega 'abo'ada talobaloba 'esedi, ta Yesu nigeaya 'ebweu wate 'iloeloegesi. 16 *'Enega ma ida 'atepatu talalaga be tasidasida 'ada Toloina nina 'ena, be 'enega 'ida miyamwau 'ediya 'ida 'atenuwa 'ole'oleyeda, be wate 'ilemeda.

5

1 Totaliyao sinabwadi Yaubada 'iesinuwedi ga 'iaseyedi, be tauna matanaya sitalitaliya 'abo'ada tomota 'ida bubuna to'umalidi manudi. 2 *'Ida totaliyao nidi sida bubuna nuwana toemwagemwageyao be toloegesi-yao 'ediya, manuna totaliyao tomota tuga, ma idi neneta. 3 *'Enega taudi 'idi to'umalino manudi, ta wate tomota yaudi 'idi to'umalino manudi, sitalitaliya Yaubada 'ena.

4 *Nigeaya sawesawenaya be 'ebweu yaita tauna 'ina nuwenuwega 'ietotaliya, ta Yaubada esi 'ina esinuwega, nadigega lowa Yaubada Eloni 'iesinuwena ga 'ietotaliya. 5 *Wate nadigega Keliso nigeaya tauna 'igilagilagasi be 'ietotaliya, ta Yaubada 'iesinuwena ga 'ieonena, 'igwae, "Oyo natugu. Batuwa tuga ya'awa natunemu."

6 *Ta wate 'ina ona 'eluwena, 'igwae, "Oyo 'uetotaliya ataya nadigega Melikisedeki."

7 *Lowa Yesu bale'uya 'imiyami, ma ina dedoi 'isidasida Tamana 'ena, be nuwanuwana mwawasega 'i'etoseye, 'enega 'i'etoseyenaya manuna Yesu Tamana 'i'amayabena. 8 Yesu nina Yaubada natuna, ta tuwa tuga 'elouya 'ilobena ga 'ina 'alama'i'itega 'iematamatana 'ai'aila, 9 ga 'enega 'ina bubuna maibo'ana palupaluna. 'Enega 'abo'ada wate 'abo taematamatanei, 'etoseyana ataya Yesu nina 'enega taloba, 10 manuna Yaubada Yesu 'iaseyena be 'ietotaliya ataya nadigega Melikisedeki.

Geya'abo Yaubada taguiguitoyase

11 Yage gete manuna ona yauna simiyami, nuwanuwagu be yasimantedi 'emiya, ta nigeaya kapekapeyana, manuna tenami tuituidi. 12 *Tuta gete 'ilobwenemi be mali tomota wae'itadi ta nigeaya sawesawemiya, manuna Yaubada tetelina 'ana 'autui nigeaya wamwalamwalatoni, 'enega 'etamo

* 4:12: 1 Pi 1:23; Ep 6:17; Et 2:12 * 4:13: Lo 14:12 * 4:14: Ib 10:23 * 4:15: Ib 2:17 * 4:16: Ib 10:19 * 5:2: Ib 4:15 * 5:3: 1 Loi 16:6, 24 * 5:4: Sia 28:1 * 5:5: Sam 2:7; Ib 1:5 * 5:6: Sam 110:4; Ib 7:1, 16-17 * 5:7: Lu 22:40-44 * 5:12: 1 Ko 3:1-3

'ae'ie'itami. 'Omi susu namo 'ilobwenemi manuna masula pa'alina nige ya 'ilobwelobwenemi. ¹³ 'Enega 'omi gogama nadigega, e'ita palupaluna manuna nuwami nige ya 'isabwasabwalena 'ai'aila, 'enega 'ilobwenemi be e'ita nuwadi 'ediyega 'ae'enimi nugana.

¹⁴*Ta 'abo yaisigedi 'idi mwalatoi 'imatuwa, taudi 'atuwa masula pa'alina 'ana to'aiyao, manuna nuwadi ni'atu 'isabwalena ga sawesawediya siesin-uwa to'ase bobo'ana ta to'ase to'umalina.

6

¹ Gimi e'ita Keliso manuna ni'atu wanonodi ga wamwalatonidi, 'enega nuwanuwagu mwalatoi auwaudi Keliso manuna yae'itami be 'imi nuwanuwa 'ediya waetai. E'ita nidi ni'atu tanonodi ta tamwalatonidiya geya'abo talolimalimadi. Yage nidi getedi: 'ida bubuna lowa to'umalidi 'adi gutoyasa, 'ida emisa Yaubada 'ena, ² bapitaiso 'ana e'ita, ta wate 'ada toanuganao nimadi 'adi sa'u debadaya, be tomwawasa 'idi toololimana, ta to'umalina 'ana e'isa esilae ataya. E'ita getedi ni'atu wamwalatonidi.

³ 'Enega 'abo Yaubada 'itatagwala, mwalatoi nuganuganidi wagiyaiddi, ta 'adi loeposeyana wate yae'itami.

⁴ *Manuna yaisigedi lowa Yaubada manuna nuwadi 'isabwalena, ga oboboma nina galewega silotoonaya, ta Yaluyaluwa Tabuna 'ina lema 'ediya silotoona, ⁵ ga wate Yaubada 'ina ona silotoona 'aene bobo'ana, ta 'ina waiwai tuta 'imeemai manuna wate silotoona, ⁶ ta 'abo muliyega sibebe'u, nige ya sawesawenaya be tagie nuwa'ebui limadi, manuna taudi 'idi bubunega Yaubada Natuna ni'atu sigiekelose limena, ta 'ana esana 'ie'ebe tuyeya.

⁷ Tanowa manuna tanuwanuwa. 'Eguma 'i'usana limalimana, 'enega bwa'a 'igiegonitu be ewana ma ina uyawana 'itatabwa, nate tobagula 'ina 'ebe gwausowala, ta 'ana mwalatoi 'aene bwa'a nina Yaubada 'iona obobomena. ⁸ Ta esi 'eguma bwa'a nina 'ena pwatula be kwakwakwala sitatabwa, bwa'a nina ma 'ana ba'e Yaubada 'enega, ta tuina namo 'ilobwenena.

⁹ Ta gosegwao, 'igu ona getedi emataluwa tuga, ta yanuwayaina obobomega 'aene 'omi Keliso 'ina 'etoseyana 'ana to'ewao wada ewaiwai 'ai'aila. ¹⁰ *Yaubada 'ina lona 'emiya palupaluna, 'enega 'imi guinuwo bobo'adi tuta yauyauna, be 'imi oboboma Yaubada 'ana esanega, ta 'imi lema toekalesiyao 'ediya, geya'abo 'inuwanuwa pupuledi. ¹¹ *'Enega nuwanuwagu be 'omi 'ebweuna 'ebweuna waetapewa, be 'aene 'imi emisa uwana maibo'ana tuta muliyega waloba. ¹² Geya'abo waloogwautoyasa, ta esi 'abo'ama waetotowanema, manuna ma ima 'alama'i'ita 'aemiemisa be 'enega yage nidi Yaubada 'iona upaupaediya ta'ewadi.

Yaubada 'ina onaupaupa

¹³*Lowaenei Yaubada 'ina onaupaupa Ebelaamo 'i'ebwa'ena, ta Yaubada tauna 'ana esanega 'ionaupaupa, manuna nige ya 'ebweu wate esana miyamiyatu'ena be 'enega 'ionaupaupa. ¹⁴ Ta 'ina onaupaupa nina gete:

“Yalemeyo tuta yauyauna, be 'imu boda 'isusaila.”

¹⁵ Ta Ebelaamo nina 'i'alama'i'ita tuta dudulana, ga onaupaupa uwana 'ilobena.

¹⁶ 'Abo'ada tomota 'eguma taegewagewana, tasawa tamatamana 'ebweu esana sinabwana 'enega, be 'aene tomota si'awa 'ai'aileda. ¹⁷ Yaubada

* **5:14:** Lo 16:19 * **6:4:** Ib 10:26-29 * **6:10:** Ib 10:34; 1 Ko 15:58 * **6:11:** Ib 3:14 * **6:13:** Nug 22:16-17

nadigega nuwanuwana sinabwana be 'ina ona 'ai'aila 'abo'ada 'ie'itada 'aene to'ase ni'atu 'iona upaupaena 'edaya ma'etamo taloba, 'enega tauna 'ana esanega 'isawa tamatamana. ¹⁸ *'Enega yage waiwaidi 'eluwa simiya ataya, nate Yaubada 'ina onaupaupa ta 'ina sawa tamatamana, 'enega tamwalamwalatoni 'aene Yaubada nigea 'ebweu tuta 'ida kabo. Manuna 'abo'ada ni'atu Yaubada 'ena tadena ga 'i'etoseyeda, 'enega ta'atepatu be tada nuwayai 'aene 'ina onaupaupa 'edaya geya'abo 'iligeligeidi.

¹⁹ *'Ida nuwayaina nina 'atuwa 'ida loomu waiwaina, be 'enega kaleko pitaupa talubwale be talulugu Yaubada 'ina 'ebemiya 'ena. ²⁰ Gote 'ena Yesu ni'atu manuda 'igimilugu, ta 'ietotaliya sinabwana ta miyamiya atayana manuda, nadigega Melikisedeki lowaenei.

7

Totaliya Melikisedeki

¹ *Ta Melikisedeki nina me Salema 'idi kini, ta Yaubada Toloetana sana 'ina totaliya. Lowaenei Melikisedeki nina Ebelaamo 'ilobena, tuta nina losaiya 'enega 'ilailama. Ta Ebelaamo nina toloinao yaudi ma 'adi bodao ni'atu 'ipe'udi, 'enega Melikisedeki Ebelaamo 'iona obobomena.

² 'Enega Ebelaamo 'ina gwegweyao 'iweyalidi egueguyai sanau 'adi yau, ga egueguyai 'ebweuna Melikisedeki 'i'ebwa'ena, ta Ebelaamo tauna naini 'i'ewedi.

Ta Melikisedeki 'ana esana 'ana gibui "Toloina palupaluna," ta 'ina sena 'ana esana Salema, 'ana gibui "Siwalowa," 'enega tamwalamwalatoni 'aene Melikisedeki tauna ina lolina siwasialowina.

³ *Ta Melikisedeki nina nigea tamanamo ta nigea sinanamo, ta wate nigea 'ina susumo, ta 'ina tubuwa be 'ina mwawasa nigea 'adi mwala-toimo, ta esi 'atuwa nadigega Yaubada natuna 'ietotaliya ataya Yaubada 'enaya.

⁴ Ona'ai'aila, Melikisedeki nina 'ebweu 'inapwana ta toloetana sana, ga Ebelaamo 'iloetana sinena, ta Ebelaamo 'ina gwegwe 'enega tupwana 'i'ebwa'ena Melikisedeki. ⁵ *Ta totaliyao taudi Libai 'ina bodao 'idi gwegwe tupwana si'ewa'ewa 'abo'ada Ebelaamo tubunao 'edega, manuna taudi be 'abo'ada susu 'ebweuna, ta wate ma 'adi lolina gwegwe 'ana 'ewa tomota 'ediyega manuna. ⁶ Ta Melikisedeki mali susu, ta 'ina miya loetana namo, 'enega gwegwe tupwana 'i'ewena Ebelaamo 'enega. 'Enega wate Melikisedeki 'ina ona oboboma Ebelaamo 'i'ebwa'ena. Ebelaamo nina tai sinabwana, manuna Yaubada 'ina onaupaupa 'i'ebwa'ena, ⁷ ta Melikisedeki Ebelaamo 'iloetana sinena, manuna tuta yauna taudi 'adi esana sinabwadi 'idi ona oboboma si'ebwa'ebwaya tomota taudi 'adi esana gidalidi 'ediya, 'adi lema manuna, 'enega wanuwa'i'isi 'aene Melikisedeki 'ina ona oboboma Ebelaamo 'i'ebwa'ena. ⁸ Gete tugai Libai 'ina bodao 'ida gwegwe tupwana si'ewa'ewa, ta taudi ma'etamo simwamwawasa, ta Melikisedeki tetelina 'aene tauna miyamiya atayana. ⁹ Batuwa 'ida gwegwe 'ana tupwa ta'ebwa'ebwaya Libai tubunao 'ediya, ta lowa 'ana 'ita 'atuwa Melikisedeki nina gwegwe 'ana tupwa 'i'ewena Libai 'enega, ¹⁰ manuna Libai ma'etamo tubuna Ebelaamo solanaya, ta Ebelaamo Melikisedeki 'edaya 'ilobena, ga 'ina gwegwe 'ana tupwa 'i'ebwa'ena.

¹¹ Libai tubunao taudi 'idi guinuwa Yaubada 'ina loinao me Isileli sie'itada, ta lolina nina nigea sawesawenaya 'igiepalu 'ai'ailida, 'enega

* **6:18:** Num 23:19 * **6:19:** 1 Loi 16:2; Ib 9:3 * **7:1:** Nug 14:17-20 * **7:3:** Ib 7:15-17 * **7:5:** Num 18:21

nuwanuwada 'ebweu totaliya auwauna be 'igiepaluda. Totaliya nina nadigega Melikisedeki, ta nigeya Eloni matubunao nadigega. ¹² 'Enega 'eguma totaliya tasa'u gelasedi lolina wate tasa'u gelasedi.

¹³ *Tamwalamwalatoni 'aene Keliso tauna 'ida totaliya auwauna, nigeya Libai 'ina susu 'enega 'imeema, ¹⁴ ta esi Yuda 'ina susu 'enega 'imai, taudi nigeya esinuwa silobaloba Mosese 'enega be sietotaliya.

¹⁵ 'Enega 'ida totaliya auwauna Melikisedeki nadigega. ¹⁶ *Nigeya Mosese 'ina lolina 'enega 'ietotaliya, ta esi yawasina miyamiya atayana ta waiwaina 'enega. ¹⁷ Tauna Yesu manuna Buki Tabu 'igwae,

“'Oyo 'uetotaliya ataya, nadigega Melikisedeki.”

¹⁸⁻¹⁹ *Ona'ai'aila, Mosese 'ina lolinao nigeya sawesawediya be 'ebweu to'ase sigiepalu 'ai'aili. 'Enega gimi lolina tapilisinena, manuna nenetana, ta 'enega emisa auwauna ta bobo'ana 'iapwesama, be emisa nina 'enega Yaubada taloselabe. ²⁰ *Ta 'abo'ada 'ida emisa Keliso 'ena 'imiyami. Ta Yaubada Keliso nina lowa 'iona obobomena. ²¹ Gimi totaliyao nigeya Yaubada 'ina ona oboboma silobaloba. Ta Yesu namo manuna 'igwae,

“'Inapwana ni'atu 'iona upaupa be 'oyo 'uetotaliya ataya, ta onaupaupa gete geya'abo 'iligeligei.”

²² *'Enega Yesu 'ina lolina auwauna tamwalatoi 'ai'ailina 'aene lolina kadekadelina 'ibobo'ana sinena.

²³ Lowa gimi totaliyao mali 'epata be mali 'epata 'ediya ma 'adi boda be 'aidi simwawamwawasa, ta auwaudi sieelopa'eludi. ²⁴ Ta Yesu tauna 'ida totaliya ataya, 'enega nigeya 'ana lopa'elumo. ²⁵ *Ta Yesu nina tuta maibo'ana sawesawenaya 'i'etoseyeda, 'eguma 'ana emisega talulugu Yaubada matanaya, manuna Yesu miyamiya atayana, ta tuta yauna manuda 'isidasida Yaubada 'ena.

²⁶ *Ona'ai'aila, Yesu nina sawesawenaya be 'ietotaliya manuda, manuna tauna adelina maibo'ana bobo'ana tuga, ta nigeya nadigega toto'umalida 'abo'ada, 'enega Yaubada Yesu nina 'igilagasina, ga galewa 'ana tomiyanao 'iloetana sinedi.

²⁷ *Ta gimi totaliyao 'asiyata 'ebweuna 'ebweuna Yaubada 'ena sitalitaliya, taudi 'idi to'umalinao, ta tomota wate 'idi to'umalinao manudi. Ta Yesu ma'ebweuna namo oona 'itagwalena ga 'italiyaena Yaubada 'ena manuda.

²⁸ *'Epata nuganuganidi 'ediya Mosese 'ina loinega tomota mayaluyaluwa nenetadi sietotaliya sinabwana, ta muliyega Yaubada 'ina onaupaupa 'enega Natuna tauna adelina palupaluna 'ietotaliya ataya.

8

Lolina auwauna ni'atu 'iapwesama

¹ *'Igu ona maibo'ana 'alena gete 'aene 'ida totaliya sinabwana, ta gete tuga Toloetana sana galewaya 'ina 'ebemi esaesa 'atainaya 'imiyami. ² Ta tauna 'ietoguinuwa Yaubada 'ina anuwa 'ai'aila 'ena. Anuwa nina tomota nigeya si'abi'abi, ta esi 'Inapwana tauna 'i'abina.

³ Bale'u 'ana totaliyao maibo'adi 'idi paisewa nate oboboma be taliya si'ebwa'ebwaya Yaubada 'ena, 'enega 'ida totaliya nina auwauna 'ilobwenena be tauna wate 'ebweu oboboma 'ida 'ebwaya Yaubada 'ena. ⁴ Ta tauna 'eguma bale'uya 'imiyami geya'abo 'ieetotaliya, manuna totaliya

* 7:13: Md 2:6 * 7:16: Sam 110:4 * 7:18-19: Ga 2:16; Lo 8:3-4 * 7:20: Sam 110:1 * 7:22: Ib 8:6 * 7:25: Lo 8:34; 1 Yo 2:1 * 7:26: Ib 4:15 * 7:27: Ib 10:10; Ep 5:2 * 7:28: Ib 5:1-2, 9 * 8:1: Ib 1:3, 10:12

yaudi simiyami, ta tuta maibo'ana sitalitaliya, nadigega Mosese 'ina loina 'isimana'esa be 'aene oboboma sida 'ebwaya Yaubada 'ena.

⁵ *Ta 'idi 'ebe taliya nina Anuwa Tabu solanaya. Ta Anuwa Tabu nina bale'uya 'ebe'ita nai ma'ama'ayau tuga, ta Anuwa Tabu 'ai'ailina galewaya 'imiyami. Manuna lowaenei muliyega be Mosese gimi Anuwa Tabu 'i'abiya, ta Yaubada 'iemataluwena, 'igwae, “Mosese, 'unuwa'i'isi anuwa nina 'ana 'ita maibo'ana ni'atu 'oyaya yae'itemu, maibo'ana 'uetotowane be 'igu Anuwa Tabu nina 'u'abi.”

⁶ *Ta gete tuga Keliso 'ina guinuwa, guinuwa kadekadelidi 'ibobo'ana sinedi, nadigega wate 'ina loina gimi loina 'ibobo'ana sinena, manuna 'ina loina nina onaupaupa auwauna 'enega 'iapwesama. Ta onaupaupa nina gimi onaupaupa 'ibobo'ana sinena.

⁷ 'Eguma loina kadekadelina maibo'ana tomota 'ida lemediya, geya'abo tada nuwanuwa loina auwauna manuna. Ta nigeya 'ilemelemedi, 'enega auwauna nuwanuwada. ⁸ *Lowaenei Yaubada 'imwalatonina 'aene me Isileli 'idi bubuna nigeya bobo'ana, 'enega manudi 'igwae,

“Ma'etamo loina auwauna yasa'u me Isileli be me Yuda manudi. ⁹ Nigeya nadigega loina nina yasa'una tubudiyao manudi, tuta nina lowa yaanuganedi ga Itipita 'enega siapwesa ga sitauya taudi 'idi senaya. Manuna loina nina yasa'unaya sile'oena, 'enega nimagu 'ediyega yalisi 'ewena.’

¹⁰ 'Inapwana wate 'iona, 'igwae, ‘Ma'etamo 'igu loina auwaudi me Isileli nuwadiya yasa'udi ta 'atediya ya'etoladidi, be 'enega 'abo'agu 'idi Yaubada ta taudi 'igu tomotaiyao. ¹¹ *'Enega nigeya sawesawenaya be tasidiyao sie'itadi, nai sigwae, “Yaubada wada mwalatoni,” manuna maibo'adi ni'atu simwalamwalatonigu, taudi ma 'adi esana sinabwadi be wate taudi togomabeso. ¹² Ta yada 'atenuwa 'ole'oleyyedi, be 'idi bubuna to'umalidi yanuwataudi be yanuwa pupuledi.”

¹³ Yaubada loina auwauna 'isa'una manuna loina kadekadelina ni'atu 'ineneta, ga 'iabe be 'isasawala.

9

Anuwa Tabu manuna

¹ Gimi loina nina solanaya loina yauna simiyami tapwalolo manuna, ta wate anuwa tapwalolo bale'uya manuna. ² *Ta anuwa nina yobai bwaladiyega siguinuwena, ga kaleko 'enega sipitaupa luwena, ga pitaupa sinabwana sieesena Anuwa Tabu, ta pitaupa gidalina nate sola'ai'ailinaya sieesena Sena Tabu Wawasae. Pitaupa nina sinabwana solanaya mayale 'adi 'ebesa'u ta 'ebweu tebeli, ta tebeli nina 'enaya pwalawa sisa'usa'u Yaubada matanaya.

³⁻⁴ *Ta Sena Tabu Wawasae solanaya 'ebe gabu 'imiyami gala'u manuna, nate goula 'enega siguinuwena, ta wate loina 'ana dedewaga 'imiyami, nate goula 'enega siguinuwena, ta dedewaga nina solanaya gaeba goula 'imiyami, ta gaeba solanaya tubudao 'adi masula 'ana esana mana, tupwana 'imiyami. Be wate dedewaga nina solanaya Eloni 'ina 'etoguna, nate lowa 'itabwaya, be wate gulewa nidi Yaubada 'ina loinao 'ediya 'i'etoladidi simiyami. ⁵ Ta dedewaga nina etaninaya 'eluwa anilose namanamalidi siguinuwedi ga dedewaga nina sieyauyaukwina, nate Yaubada 'ina 'ebemiya tomota 'idi to'umalinao 'adi nuwatau manudi. Ta esi geya'abo tanuwanuwa wawasae gwegwe nidi manudi.

* **8:5:** Sia 25:40; Kol 2:17 * **8:6:** Ib 7:22, 9:15 * **8:8:** Yel 31:31-34 * **8:11:** 1 Yo 2:27 * **9:2:** Sia 25:23, 30-31, 37 * **9:3-4:** Sia 37:1-29

⁶*'Abo gwegwe maibo'ana sigibubudi, 'enega totaliyao silugulugu Anuwa Tabu solanaya ta 'idi guinuwa siguiguinuwa; ⁷*ta esi Sena Tabu Wawasae nina totaliya sinabwana namo 'ena 'ida lugu, ta yakwala 'ebweu solanaya ma'ebweuna namo. Ta tuta nina 'ilugulugu lala 'i'ewa ta lala nina 'iloseuseuli, be 'enega 'italitaliya Yaubada 'enaya 'ina bubuna to'umalidi manudi, ta wate tomota maibo'adi 'idi to'umalinao manudi.

⁸⁻⁹**Gete 'ebe'ita tomota auwauda 'edaya, Yaluyaluwa Tabuna 'enega, be 'enega tada mwalatoni 'aene 'abo guinuwa nina kadekadelina 'etamo taguiguinuwe, nigeaya sawesawedaya be talulugu Sena Tabu Wawasae solanaya. Manuna obobomao be 'ebwayadaitao nidi lolina kadekadelina 'enega sitalitaliya Yaubada 'ena, ta esi nigeaya sawesawediya be tomota nidi 'atedi sigie'esasedi, ta bwaladimo sigie'esasedi, ¹⁰'eguma lolinao nidi tomota simulimuliyedi masula be bwasi be mali esiwe be mali esiwe manudi. Manuna lowa lolina nina kadekadelina Yaubada 'isa'una ga 'imiyami 'ana laba Keliso 'iapwesa be lolina 'isa'u gelase. ¹¹Manuna Keliso 'ina taliya 'enega miya bobo'ana wawasae 'i'ebwa'eda, ga mali Anuwa Tabu 'ena 'ilugu, ta anuwa nina sinabwana ta bobo'ana. Manuna tomota nigeaya si'abi'abi sena gete bale'u 'enaya. ¹²*'Enega Yesu Sena Tabu Wawasae 'ena 'ilugu ma'ebweuna ga lala 'enega 'iguinuwa, ta lala nina nigeaya yobai laladi, goti nai bulumakau gidalidi laladi, ta esi tauna lalana ga 'enega 'ada gie'esasa ataya talobena.

¹³*'Eguma yage baibailina tagitoona ga bwalada tagiegie bailina be goti lalana nai bulumakau lalana 'ediyega taloseuseulida, nai bulumakau mewainena tagabu be 'enega tataliya Yaubada 'enaya, nate 'ebe gie'esasa bwalada manuna. ¹⁴*Ta esi Keliso lalana 'ebe gie'esasa bobo'ana wawasae, manuna 'ateda 'igie'esasedi be 'aene guinuwa besobeso taguitoyasedi, ta Yaubada nina mayawasina 'ina guinuwa taguinuwedi. Manuna Yaluyaluwa Tabuna miyamiya atayana Keliso 'igiewaiwaiyena, ga tauna ma ina bubuna maibo'ana palupaluna ta nigeaya 'ebweu wate to'umalina 'enaya, 'enega tauna 'italiyaena Yaubada 'enaya, nate 'imwawasa 'abo'ada 'ida 'esasa manuna. ¹⁵*Ona'ai'aila, Keliso nina lolina auwauna 'ime'ena ga 'enega tamai be Yaubada ma'edai taegosigosiyana, manuna 'abo 'iesinuweda yawasida ataya 'iona upaupaenaya 'i'ebwa'eda. Manuna 'abo'ada gimi lolina tale'oena, 'enega 'ilobwenena be tada mwawasa, ta Keliso manuda ni'atu 'imwawasa sabi 'etoseyeda.

¹⁶Wamwalamwalatoni 'aene 'abo yaita tokwaiya lolina lowa 'isa'unaya, nai 'i'etoladinaya, 'ina gwegwe maibo'ana 'adi eguyai manudi, be muliyega 'imwamwawasa, be lolina nina 'ina susuyao sida muliye. ¹⁷Ta 'abo 'etamo mayawasina, geya'abo lolina nina simulimuliye. Nate namo 'abo 'imwamwawasa, 'enega lolina nina 'iewaiwai be sida muliye.

¹⁸Nadigege wate gimi lolina Mosese 'enega, nugana 'aidi yobai siloemwawasidi, ga laladiyega buki be tomota maibo'adi Mosese 'iloseuseulidi, ga 'enega muliyega lolina nina 'iewaiwai.

¹⁹*Manuna lolina maibo'adi 'isimaneidi tomota 'ediya, ga 'enega bulumakau gidalidi be goti laladi bwasi ma'iyana 'inekwasinaya 'i'ewena, ga sipi 'uya'uyana bweyabweyalina 'i'ewena ta kaiwe 'ana esana isopa matanaya 'ibadiyena ga lala be bwasi solanaya 'iepwasena, ga 'enega buki be tomota 'iloseuseulidi, ²⁰ta Mosese 'igwae, "Lolina nina Yaubada

* 9:6: Num 18:2-3 * 9:7: Sia 30:10 * 9:8-9: Ib 10:19-20 * 9:8-9: Ib 10:1-2 * 9:12: Ep 1:7-8 * 9:13: 1 Loi 16:3; Num 19:17-18; Ib 10:4 * 9:14: 1 Pi 1:18-19; 1 Yo 1:7 * 9:15: 1 Ti 2:5; Ib 8:6 * 9:19: Sia 24:6-8

'isa'una manumi, 'ana we'iwe'iyaya lala gete.” ²¹ Wate nadigega Anuwa Tapwalolo be gaebayao Anuwa Tapwalolo nina 'enaya lalega 'iloseuseulidi.

²² *Manuna Mosese 'ina loina 'ediya 'aene yage yaudi lalega sida 'esasa. Ta bubuna to'umalina 'ina 'esasa wate lala 'enega, be 'abo nigeaya lala 'idaudau, nigeaya 'ebweu wate 'eda 'imiyami 'esasa manuna.

²³ Anuwa Tabu 'ana gwegweyao galewaya simiyami, ta 'adi ma'ama'ayau bale'uya Mosese 'iguinuwedi, ga 'ilobwenena be lala 'ana guinuwega 'itataliya Yaubada 'enaya be 'igie'esasedi, ta esi yage nidi galewaya 'adi gie'esasa taliya bobo'ana wawasae 'enega, nate Keliso lalanega. ²⁴ *Ta Keliso nigeaya 'ilugulugu Anuwa Tabu 'abi'abina 'enaya, nate Anuwa 'ai'aila 'ana ma'ama'ayau tuga, ta esi galewaya 'ilugu ga Yaubada matanaya 'imiyami be 'ilemalema manuda.

²⁵ Keliso nina geya'abo tuta yauna tauna bwalana 'i'ebwa'ebwaya nai 'italitaliya Yaubada 'enaya, nadigega yakwala 'ebweuna 'ebweuna Sena Tabu Wawasaena solanaya totaliya sinabwana 'ilugulugu be lalega 'italitaliya, ta lala nina nigeaya tauna lalana. ²⁶ Ona'ai'aila, 'eguma Keliso 'ina guinuwa taudi totaliyao sinabwadi nadigega, 'ida mwawasa limalimana bale'u 'ana mweluluwa 'enega ga batuwa. Ta esi ma'ebweuna namo tuga, tuta 'ana 'ebe losalowa gete 'enaya, bwalana tauna 'italiyaena, bubuna to'umalidi 'adi nuwatau manuna.

²⁷ *Tomota 'abo'ada 'ada loina 'imiyami 'aene ma'ebweuna tamwamwawasa be muliyega bwa'omatana. ²⁸ *Wate nadigega Keliso 'ina mwawasega tauna 'italiyaena ma'ebweuna namo, be yauyauda 'ida bubuna to'umalidi 'i'ewa yauledi, ta ma'etamo 'iila limanama, be nigeaya 'aene bubuna to'umalidi 'i'ewayaula limadi, ta esi sabi 'etoseyeda 'abo ma ida nuwa'ewa tayamwayamwa.

10

¹ *Ma'etamo be 'ebe gwausowala 'ai'aila 'edaya 'iapwesama, ta Mosese 'ina loina 'atuwa ma'ama'ayau namo ta nigeaya 'ebe gwausowala 'ai'aila. Mosese 'ina loina nina 'aene yakwala be yakwala yobai siunuunudi be Yaubada 'enaya sitalitaliyaedi, ta guinuwa nidi nigeaya sawesawenaya be 'igiepaepaluyedi. ² Manuna 'eguma guinuwa nina sawesawenaya be 'igie'esasedi, ma'ebweuna namo sida guinuwei be 'adi lotoona 'ida bobo'ana ataya, be 'enega geya'abo yakwala 'ebweuna 'ebweuna siguiguinuwa limalimana, aga? ³ Nigeaya! Ta esi taliya nidi yakwala 'ebweuna 'ebweuna 'igie nuwa'i'isidi namo tuga, 'idi bubuna to'umalidi manudi, 'enega 'adi lotoona geya'abo 'iboobo'ana. ⁴ Manuna bulumakau be goti laladi nigeaya sawesawenaya be to'umalina sigie'esasa.

⁵ *'Enega tuta nina Keliso bale'uya 'imaiya, Keliso nina Yaubada 'ena 'igwae,

“Taliyao be 'ebwayadaitao geya nuwayo, 'enega oogu 'u'ebwa'eguya 'imu guinuwa manuna. ⁶ Geya nuwayo yobai gabugabudi 'abo tomota sitaliyaedi 'idi bubuna to'umalina manudi. ⁷ 'Enega yatagwalegu 'oyo Yaubada 'emuya, ga ni'atu yamai be 'imu nuwanuwa yada guinuwe, nadigega lowa manugu Buki nunumina 'ena si'etoladina.”

⁸ 'Ina ona nina wanuwa'i'isi, 'igwae, “Geya nuwayo taliyao nai 'ebwayadaitao, nai yobai nidi sigabugabudi, nai to'ase sitaliyae 'idi bubuna

* 9:22: 1 Loi 17:11 * 9:24: 1 Yo 2:1 * 9:27: Nug 3:19 * 9:28: Ib 10:10; 1 Pi 2:24; Pi 3:20

* 10:1: Kol 2:17 * 10:5: Sam 40:6-8

to'umalidi manudi, manuna geya'abo 'ugwaugwausowala guinuwa nidi Mosese 'ina loinega manudi.”⁹ 'Enega wate 'igwae, “Ni'atu yatagwalegu 'emuya be 'imu nuwanuwa yada guinuwe.” 'Ina ona gete 'aene gimiloina 'i'ewa yaulenaya ta auwauna 'isa'una. ¹⁰ *Ta Yaubada 'ina nuwanuwa be Yesu Keliso bwalana 'italiyae sabi gie'esaseda 'ina mwawasa ma'ebweuna namo 'enega. ¹¹ Ta totaliyao maibo'adi Anuwa Tabu 'ena sitootoolo be 'asiyata 'ebweuna 'ebweuna 'idi taliyao nidi si'ebwa'ebwaya Yaubada 'ena, ta esi taliyao nidi nige ya sawesawenaya be bubuna to'umalidi si'ewa yauledi.

¹² *Ta Keliso esi ma'ebweuna 'italiya bubuna to'umalina manuna, ga 'ina taliya nina tuta maibo'ana 'ediya sawesawenaya, ga 'ina taliya mulinaya Yaubada 'atainaya 'imiyatowa, ¹³ *ta 'iyamwayamwa be to tuta 'ana talauwalao Yaubada 'ida sa'u mwa'utedi 'aena 'ubuninaya. ¹⁴ Manuna 'ina taliya 'ebweuna namo, ta sawesawenaya be tuta maibo'ana 'ediya 'igie'esaseda be 'igie bobo'aneda. ¹⁵ *'Esasa gete manuna Yaluyaluwa Tabuna wate Buki Tabu 'ena 'ie'liteda 'Inapwana 'ina ona, nate lowaenei manuda 'isimana, ¹⁶ 'igwae, “Ma'etamo lolina auwauna ya'ebwa'edi be 'adi lolina nidi nuwadiya yasa'udi be 'atediya ya'etoladidi.” ¹⁷ Ta wate 'igwae, “'Idi to'umalinao be 'idi loegesiyao yada nuwapupuledi.”

¹⁸ Nate manuna geya'abo wate tatalitaliya 'ida bubuna to'umalidi manudi, manuna ni'atu Yaubada 'inuwataudi.

'Abo'ada tada lemelemeda

¹⁹ *Gosegwao, Yesu lalana manuda ni'atu 'idau, 'enega ma ida 'atepatu talulugu Yaubada 'ina Sena Tabu Wawasae 'enaya, ²⁰ *gete 'eda auwauna yawasida manuna. Lowa Yaubada 'ina Sena Tabu kaleko 'enega sipitaupenaya, ta Yesu 'igigegenana tauna oona 'ina mwawasa 'enega, be kapekapeyana talulugu Yaubada 'ena. ²¹ Ta wate 'ida totaliya nina Toloetana sana ga Yaubada 'ina anuwa manuna 'iguiguinuwa. ²² *'Enega Yaubada tada loselabe ma ida 'atetagwala be ma ida emisa 'ai'aila be 'enega ooda tada gie'esasedi bwasi bobo'ana 'enega, ta wate 'ida nuwanuwa sida 'esasa, manuna Yesu 'ina loseuseula 'enega 'ida nuwanuwa to'umalidi 'igie'esasedi. ²³ *'Enega tatoolo pa'ala be 'ida emisa Yesu 'ena tada giyagiyai, be tasimana apwesa tomota 'ediya, manuna Toonaupaupa nina nige ya 'ida kabo ta esi 'ina onao nidi nadigegega 'iguiguinuwa 'esedi.

²⁴ 'Ilobweneda wate be tauda tada elemalema be tada eobooboboma 'ai'aila be wate paisewa bobo'adi tada guinuwedi. ²⁵ 'Aidi goseda tapwalolo 'ana deliegogona sinuwa pupulena, ta geya'abo 'omi nadigegega, ta esi tuta maibo'ana wada giepa'alimi, be 'abo to tuta wamwalatonina 'aene Yesu 'ina ilalimanama selabenaya wada elemalema 'ai'aila, 'imi deliegogona 'ediya. ²⁶ *Be 'abo tanuwa sabwaleni to'ase Yaubada 'ana tetela 'ai'aila, be muliyega tatagwaleda bubuna to'umalina 'enaya, nige ya 'ebweu wate taliya 'imiyami sabi gie'esaseda, ²⁷ ta esi bwa'omatana taloba, nate 'awe sabeluluyega 'igabu egumwalida. Gete Yaubada 'ibubuna 'ana talauwalao manudi.

²⁸ *Lowaenei 'abo 'ebweu yaita Mosese 'ina linao 'ile'oadi, be tosi mana 'eluwa nai 'etoi 'ina bubuna sisimana apwesei, 'etamo geya'abo si'ate'atenuwa 'ole'oleye ta esi siloemwawasi namo tuga. ²⁹ *'Enega 'abo

* **10:10:** Ib 9:12 * **10:12:** Ib 1:3 * **10:13:** Ib 1:13 * **10:15:** Yel 31:33-34 * **10:19:** Ib 4:16 * **10:20:** Md 27:51-52 * **10:22:** 1 Yo 1:7; Ep 5:26 * **10:23:** Ib 4:14 * **10:26:** Ib 6:4-8 * **10:28:** 2 Loi 17:6 * **10:29:** Md 26:27-28

yaita Yaubada Natuna 'ie'idi'idiye, be lala nina 'igie'esasedaya 'i'awa to'umaliye, be wate 'ada tolema Yaluyaluwa Tabuna 'igiegamwasowali, 'ana e'isa 'elouya sinabwa wawasae 'ida loba Yaubada 'enega. ³⁰ *Ta ni'atu tamwalatonina yaita 'ada Toloina sinabwana tauna 'ieoned, 'igwae, "Abo'agu Toloina nigu 'enega toto'umalidi yada e'isadi 'elouya 'enega."

Ta wate 'igwae, "Abo'agu 'imi 'Inapwana, be 'igu tomotaiyao 'omi yada loinemi." ³¹ Ta 'enega Yaubada nina mayawasina be tada mataute, 'abona nai 'iloineda.

³² Gosegwao, lowa maedana 'ina gimimai 'emiya wanuwa'i'isi tuta nina 'imi miyamwau 'ediyega wae'alama'i'itana, ³³ nate 'aina tuta tomota sigie omayamayaemi ta sigie 'elouyaemi ta 'aina tuta gosemiyao ma'emiya wa'elouya leleleya. ³⁴ *Ta wate 'aidi deliya sisa'udi ga manudi wa'ate uyauya ga walemedi. Ta wate tuta nina tomota 'imi yageyao 'ediya si'anawala, wagwausowala 'ai'aila, manuna wamwalatonina 'aene galewaya 'imi yageyao bobo'ana wawasae ta miyamiya atayadi simiyami.

³⁵ 'Enega 'imi emisa nina wagiapa'ali be geya'abo waguiguitoyase, manuna ma'etamo 'imi emisa nina 'ana pali bobo'ana wawasae waloba. ³⁶ *Ta 'ilobwenemi be watoolo pa'ala be Yaubada 'ina nuwanuwa wada guinuwe, be to'ase 'iona upaupaena wada 'ewa.

³⁷ **Manuna tuta gidalina namo tauna Tomai nina 'ida apwesa, ta geya'abo wate 'iso'iso'i. ³⁸ *'Enega yaisigedi topalupaludi 'idi emisega yawasidi bobo'ana sida loba, ta 'abo 'idi 'atesa'alega sisanaila, Yaubada geya nuwana tomotai nidi. ³⁹ Ta 'abo'ada geya'abo tasanasanaila, manuna nate 'ebe esilae. Tuwa tuga ma ida emisa be 'enega yaluyaluwada simiya bobo'ana.

11

Emisa manuna

¹ *'Abo to'ase bobo'ana tanuwayaina 'aene ma'etamo talobai, 'anabwa'ayoi gete tuga geya'abo ta'ita'ita, nate emisa 'ai'aila. ² Tubudao lowaenei tanuwa'i'isidi taudi 'idi emisa 'enega Yaubada 'i'awa bobo'enedi.

³ *'Abo'ada wate 'ida emisa 'enega tamwalamwalatoni 'aene Yaubada 'ina ona 'enega bale'u maibo'ana 'imweluluina, 'aene yage nidi nigeaya tada 'itedi 'ediyega yage nidi ta'ita'itadi 'imweluluidi. ⁴ *'Enega Ebeli wate ma ina emisa 'italiya Yaubada 'enaya, 'enega 'ina taliya nina Keni 'ina taliya 'ibobo'ana sinena, ta Yaubada 'igwausowala Ebeli 'ina taliya manuna ga 'i'awa palupaluyena. Ebeli nina ni'atu bale'u 'ipilisinena ta esi 'ina emisa 'enega 'ie'ie'ita 'eday. ⁵ *Inoki wate 'ina emisega nigeaya 'imwawamwawasa ta esi mayawasina Yaubada 'i'ewena galewaya, manuna Yaubada 'igimi simanena 'aene, "Inoki nina tauna manuna yagwaugwausowala."

⁶ Ona'ai'aila, 'eguma geya'abo taemiemisa Yaubada 'enaya, geya'abo manuda 'igwaugwausowala. Manuna 'abo nuwanuwada be Yaubada 'ena tatatauya, taemisa nugana 'aene Yaubada nina 'imiyami ta 'ana to'ebesao 'adi tooboboma, be muliyega sawesawenaya tatatauya 'ena.

⁷ *Noa wate Yaubada 'ie'itena 'aene to'ase 'iabe 'iapwesa 'ediya, 'enega Noa nina 'ina emisega 'ina waga 'ana esana aki 'italena be 'enega tauna

* 10:30: 2 Loi 32:35-36; Lo 12:19 * 10:34: Md 6:20 * 10:36: Ib 6:12 * 10:37: Ib 2:3-4
 * 10:37: Et 22:20 * 10:38: Lo 1:17 * 11:1: 2 Ko 5:6-7 * 11:3: Nug 1:1 * 11:4: Nug 4:3-5
 * 11:5: Nug 5:24 * 11:7: Nug 6:13-22

ma ina susuyao 'i'etoseyedi. Gote 'ena 'ie'itaena 'aene tomota maibo'adi toto'umalidi, ta tauna tai palupaluna 'ina emisa manuna.

8 *Ebelaamo wate 'ina emisega Yaubada 'ina bwau 'imuliyena be 'aene 'ina 'asa 'ida pilisine ta 'ina 'asa auwauna mali esenaya 'ida loba, 'enega 'itoolo ga 'itauya ta nigeaya 'imwalamwalatoni to sena 'enaya 'itautauya. 9 Ta wate 'ina emisega sena onaonaupaupana nina 'ena ma ina susuyao Aisake be Yekobe simiyaya 'atuwa 'owagao nadigegega, ga 'idi anuwa yobai bwaladi 'enega si'abidi 'asa nina Yaubada 'iona upaupaena 'aene Ebelaamo 'ena 'ida lo'asa, be muliyega tubunao wate 'idi 'asa. 10 Ta esi Ebelaamo 'inuwayaina 'aene 'asa nina 'ana 'autui pa'alina 'ena 'ilulugu, nate Yaubada 'imweluluina, nai 'i'abina.

11 *Sela wate 'anabwa'ayoi 'ikaiyale ta 'ina emisega bwalana 'iewaiwai ga 'i'euwana, manuna Yaubada 'ina onaupaupa nina 'iemisena.

12 *Ona'ai'aila, Ebelaamo nina 'ie'ina'pwana wawasae, ga selabenaya be 'imwamwawasa, ta esi boda sinabwana 'isusaila 'enega, ga 'adi yau 'atuwa galewa kwadiminao, ta wate kaukau le'awayaya 'ana yau nadigegega.

13 Gimi tomotai nidi ma idi emisa ta esi simwawasa ga onaupaupa nidi uwadi geya'abo silobaloba, ta tuwa tuga 'edasolega si'itena ga silokagutoki manuna, ta wate taudimo si'awa 'owagaedi 'atuwa toesugalagalao sena gete bale'u 'enaya.

14 Ona'ai'aila, 'abo ta'awa 'owagaeda, nate 'atuwa tasimana apwesa 'aene 'ida 'asa 'ai'aila ta'ebe'ebese. 15 Ta gimi 'ina'pwanao nidi 'idi 'asa sipilisinena, ta 'eguma nuwanuwadi be siila, 'enega 'eda sida 'ebese be siila, 16 ta esi nigeaya siilaila, manuna nuwanuwadi 'asa bobo'ana wawasae, nate galewaya. 'Enega geya'abo Yaubada 'iomayamayaedi ta esi 'aene tauna 'idi Yaubada, ga 'idi 'asa 'igibubuna.

17-18 *Ebelaamo wate ma ina emisa tuta nina 'ebe toona 'ilobena Yaubada 'enega ga 'aene natu 'ai'ailina Aisake 'italiyae Yaubada 'enaya. Lowa Yaubada 'ina onaupaupao 'i'ebwa'edi Ebelaamo nina 'enaya, ta wate 'igwae, "Aisake 'enega 'imu boda 'ida apwesa," 'enega Ebelaamo natunana 'itagwalena be 'ida loemwawasi, 19 manuna Ebelaamo 'imwalatonina 'aene Yaubada sawesawenaya be tomwawasao 'igietoolodi, 'enega 'ana 'ita 'atuwa natunana mwawasega 'iila limanenama.

20 *Aisake wate 'ina emisega natunao Yekobe be Iso 'adi oboboma be 'adi lema tuta 'imeemai manuna 'isimanena.

21 *Yekobe wate tuta nina 'iabe 'imwamwawasa 'ina guna 'ilemena ga 'itoolo ta 'ibwagobwago Yaubada 'enaya, ga 'ina emisega Yosepa natunao 'ebweuna 'ebweuna 'adi obobomao 'isimanena.

22 *Yosepa wate 'ana yakwala 'ebe losalowa 'enaya 'ina emisega me Isileli 'idi apwesa Itipita 'enega 'igimi simanena ga loina 'isa'una 'ana sa'u'ali'ali manuna.

23 *Mosese tuta nina 'itubuwa, tamana be sinana 'idi emisega sisa'u kwaiyena nawalae 'etoi soladiya, manuna 'ana 'ita gwama gomabwaina, ta wate kini Pelo 'ina loina pa'alina nigeaya simatamataute.

24 *Mosese wate tuta nina 'ietai, 'ina emisega geya nuwana be tomota sida gwae, "Mosese nina Pelo tubuna," manuna Pelo natuna mewainena Mosese 'i'ewena ga 'i'awa natunena. 25 'Enega Mosese nina geya nuwana be tuta kukupana 'enaya 'ida gwausowala bubuna to'umalina manuna, ta

* 11:8: Nug 12:1-5 * 11:11: Nug 15:6 * 11:12: Nug 15:5 * 11:17-18: Nug 22:9-12 * 11:20: Nug 27:27-29, 39-40 * 11:21: Nug 48:15-16 * 11:22: Nug 50:24-25 * 11:23: Sia 1:22, 2:1-2 * 11:24: Sia 2:10

esi nuwanuwana be Yaubada 'ina tomotaiyao ma'ena sida miyamwau. ²⁶ Manuna geya nuwana esaesa bale'u nidi Itipita solanaya, ta esi 'elouya Keliso manuna 'iesinuwena, manuna 'imwalatonina 'aene ma'etamo pali bobo'ana 'ilobai. ²⁷ *'Enega 'ina emisega Itipita 'ipilisinena ga nige ya kini Pelo 'ina gamwasowala 'imatamataute, ta esi 'i'atepatu 'aene 'i'itena Yaubada matanaya 'imiyami, nige ya 'ina 'ita matanega ta esi 'ina emisega. ²⁸ *Ta wate 'ina emisega Ataona Sagalina 'iguinuwena ga lalega 'idi anuwao siloseuseulidi, be geya'abo tomatuwao 'adi toloemwawasa 'ediya 'ilugulugu be 'iunuunudi.

²⁹ *Boda nidi 'idi emisega Ola Bweyabweyalina siabalena 'atuwa bwa'la yadayadana 'enega sitautauya, ta me Itipita simuliyama ga 'aene sida abala wate ga nige ya sawesawediya, ta maibo'adi sidalala.

³⁰ *Ta wate tuta nina taudi 'asa Yeliko sisakowasiyena mabodadi 'asiyata sebeni 'ediya, 'idi emisa manuna 'asa nina 'ana 'ali sinabwana 'ibe'uya, ³¹ *ga silugu ga toni'asa siunudi, manuna taudi tologwautoyasa. Ta tosogala 'ana esana Leabi nige ya siunuunu, manuna waine nina ma ina emisa, manuna tuta nina Yosua 'ina tolosaiyao 'eluwa 'asa nina 'enaya siluguya, Leabi nina 'ilemedi. ³² Toemisao yaudi wate nadigega Gidioni be Balaki, Samisoni, Yepita, Debida, Samuwela be palopitao wate. Nige ya sawesawedaya be tasawa egumwalidi. ³³ *Manuna 'idi emisega siewaiwai 'adi talauwalao 'ediyega, be wate 'idi tomotaiyao siloina palupaluyedi, be wate Yaubada 'ina onaupaupa uwana silobedi, be wate laiyoni bosasa sigienywa siwaloidi, be wate ³⁴ *'awe sabesabelulu sinabwadi sikweudi, be wate saiya 'enega si'etoseyedi, manuna 'idi tuta sineneta 'ena ta tuga siewaiwai, ta wate saiya 'enaya siewaiwai wawasae, be 'adi tolosaiyao yau wawasae sipa'ipa'i lelewanedi. ³⁵ *'Aina iine wate 'idi tokwaiyao mwawasega sitoolo limana. Ta wate 'aidi toemisao 'adi talauwalao 'ediyega 'elouya silobena, manuna sitoodi 'aene sigiesana ilelima be emisa silosa'u, ta sitoo yogenedi, manuna 'idi emisa pa'alina 'aene ma'etamo mwawasega sitoolo limana be yawasidi bobo'ana si'ewa. ³⁶ *'Aidi wate 'adi talauwalao situyetuyeyedi ta balaeyega siunuunudi, ta wate deliya sisa'u luguyedi ga siyonidi. ³⁷ 'Aidi wate gulewa sinabwadi 'ediyega siloibwaibwadi, ta 'aidi si'upwa luwedi, ta 'aidi sisaisaiya 'ediyega siloemwawasidi, ta 'aidi sipi ta goti bwaladi 'enega si'oama'oama ta ma idi miyamwau 'atuwa tonanaewao, manuna tomota sigie to'umaliyedi. ³⁸ Ta esi toemisao nidi me bale'u sibobo'ana sinedi, 'enega sena 'ubu'ubula be 'oya 'ediya silopilopili dadana, ta wate gaula be duluwa 'ediya si'eno'eno dadana. ³⁹ Ga toemisao nidi tetelidi bobo'ana ni'atu tanonodi ta esi Yaubada 'ina onaupaupa uwa 'ai'ailina nige ya silobaloba, tuta gote 'enaya, ⁴⁰ manuna 'ebe gwasowala manuda Yaubada 'igimi simanena, be 'aene taudi ma'etamo ma'edao tada miya bobo'ana.

12

Toolopa'ala manuna

¹ *Ga 'enega toemisao yaudi galewega siduneduneyeda, be 'ilobweneda yage mwaudi 'edega tada gisinedi, be 'enega tada pili waiwai epili nina 'ana 'eda 'enega, ta wate bubuna to'umalina nidi sigiyagiyaida tada gisinedi.

* **11:27:** Sia 12:51 * **11:28:** Sia 12:21-23 * **11:29:** Sia 14:21-31 * **11:30:** Yos 6:12-21
 * **11:31:** Yos 2:1-21, 6:25 * **11:33:** Dan 6:22 * **11:34:** Dan 3:23-27 * **11:35:** 1 Kin 17:17-24;
 2 Kin 4:18-37 * **11:36:** Yel 20:2, 37:15-16 * **12:1:** 1 Ko 9:24-25

² *Ta wate Yesu 'enaya tada sanalaga ataya, manuna Yesu nina 'ida emisa 'ana 'ebe e'ale ta 'ana 'ebe losalowa. Tuta nina Yesu bale'uya 'imiyami 'imwalatonina 'aene ma'etamo 'ebe gwausowala sinabwana 'ilobai, 'enega kelose 'ina 'elouya 'i'alama'i'itanena, omayamaya wate nigeaya manuna 'inuwanuwa, ga 'ebe losalowa 'enaya 'itu'e galewaya ga Yaubada 'atainega 'imiyatowa.

³ *Yesu nina wanuwa'i'isi 'aene 'i'alama'i'ita sinabwana toto'umalidi 'idi etalauwala 'enega, be 'enega 'omi wate nadigega 'aene geya'abo walo'ame'ame, nai waneeneta. ⁴ Ta 'omi tuta nina bubuna to'umalina walo-saiyena 'imi miyamwau gidalina tuga, ta tomota nigeaya siloeloemwawasimi Yesu nadigega. ⁵ *Nai guguya wanuwa pupulena, guguya nina 'ena 'i'awa natunemi, 'igwae, "Natugu, 'abo tuta nina 'Inapwana 'iemata sabuyeyo sabi giepaepaluyeyo, gete manuna 'uda nuwanuwa ta geya'abo wate 'uneeneta. ⁶ *Manuna 'abo yaita Yaubada 'i'awa natunena ta 'iobobomena, 'ilobwenena be sapi 'ida loba 'ina loegesiyo manudi be 'enega 'ida bobo'ana limana." ⁷ *'Enega 'ilobwenemi be sapi Yaubada 'enega manuna wada 'alama'i'ita, manuna tama maibo'adi natudiyao sisapidi sabi giepaepaluyedi. ⁸ 'Enega Yaubada wate maibo'ada 'isapida, ta 'abo yaita 'oyo Yaubada geya'abo 'isapisapiyo nate manuna 'oyo nigeaya natu 'ai'ailina, ta 'aene 'oyo 'ebweu pesiyeda. ⁹ Wanuwa'i'isi 'abo tamadao bale'uya sisapida 'enega ta'amayabedi, ta 'ilobweneda be yaluyaluwada tamadi galewaya tada 'amayabe be 'enega yawasida bobo'ana 'i'ebwa'eda. ¹⁰ Manuna tamadao bale'uya taudimo 'idi nuwanuwa 'ediyega sisapida ta sigiepaepaluyeda tuta kukupana namo manuna, ta Yaubada esi 'isapisapida 'ada lema manuna be 'aene 'igie'esaseda be tada bubuna bobo'ana tauna 'ina bubuna nadigega. ¹¹ Ona'ai'aila, tuta nina 'abo 'inapwana 'ebweu 'isapida ta'elouya sinabwana ta geya'abo tagwaugwausowala, ta esi 'abo 'igiepaepaluyeda 'etamo uwana bobo'ana taloba, nate bubuna palupaluna be miya siwalowa. ¹² 'Enega 'imi neneta wada pilisine be waewaiwai, ¹³ be 'imi 'eda wada giepaepaluyedi, be 'abo tolopegoi sitautauya, geya'abo 'ena sibe'ube'u ta esi 'idi lopegoi nidi sida bobo'ana be taudi wate sida ewaiwai. ¹⁴ *Wada toowaiwai be wada miya siwalowa tomota ma'emiyao, ta wate wada toowaiwai be 'imi bubuna 'ida bobo'ana maibo'ana, manuna 'abo yaita nigeaya 'ina bubuna bobo'ana geya'abo sa'i 'Inapwana 'i'ita'ita. ¹⁵ *Wa'ita'i'isimi 'abona nai 'emiyega yaita Yaubada 'ina oboboma geya'abo 'ilobaloba. Ta geya'abo 'ebweu yaita 'emiyega 'ie'ale be 'ibubuna to'umalina, 'abona nai yaudi simuliye.

¹⁶ *Geya'abo waloelolata, ta wate geya'abo Yaubada 'ina oboboma waguiguitoyase, nadigega Iso lowa Yaubada 'ina onaupaupa tauna manuna ta 'ipelena tasina 'enaya, 'ana maisa 'e'ai 'ebweuna namo. ¹⁷ *Ta wanuwa'i'isi 'aene tuta muliyega Iso onaupaupa nina 'inuwena, ga manuna 'idedoi, ta nigeaya sawesawenaya be sisa'u gelasa limana, manuna ni'atu tasina 'i'ewena.

¹⁸ *Gete tuga wamai Yaubada 'ina senaya, nigeaya nadigega lowa Mosese be me Isileli ma'ena sitauya ga silotoona 'oya Sainai 'enaya, manuna 'awe sabelulu be guguyoi sinabwana be umauma be kwau sinabwana ¹⁹ be yoguli 'enana be 'atuwa tai 'enana 'oya nina 'enaya, 'enega me Isileli simatauta sinabwana, ta sisidasida be 'aene geya'abo 'enana nina sida noono lima,

* 12:2: Ib 1:3, 3:1 * 12:3: Md 27:28-44 * 12:5: Ona 3:11-12 * 12:6: Et 3:19 * 12:7: 2
 Loi 8:5 * 12:14: Lo 12:18 * 12:15: Ep 4:31 * 12:16: Nug 25:33-34 * 12:17: Nug 27:32-40
 * 12:18: Sia 19:12-13, 16-20, 20:18-21

20 manuna lolina nina sinonona 'igiematautedi 'aene, “Geya'abo 'ebweu to'ase 'oya gete 'igitogitoo, ta 'aene 'abo 'ebweu yobai 'imama 'oya nina 'enaya, gulewega sida loibwaibwa be 'ida mwawasa.” 21 Ona'ai'aila, 'oya nina 'ebe matauta sinabwana, ga Mosese tauna wate 'imatauta, ga 'isimana, 'igwae, “'Igu matauta 'enega ni'atu yadededela.”

22 *Ta 'omi esiya ni'atu wamai Sayoni 'oyana 'enaya, nate Yaubada tauna mayawasina 'ina 'asa, Yelusalema nina galewaya 'ena, aniloseyao yau wawasae simiyami ta sigwaugwawsowala 'atuwa sagali 'enaya, 23 *ta wate wamai tomota nidi Yaubada 'i'awa natunedi ga 'adi esanao galewaya 'i'etoladidi 'ediya, ta wate tauna 'abo'ada be yage maibo'ana 'ada toloina, nate Yaubada 'ena, ta wate taudi yaluyaluwadi Yaubada 'igiepaepaluyedi 'ediya, 24 *ta wate Yesu 'ena, tauna lolina auwauna 'ana to'ebwaya nina ga lalana 'ana loseuseula 'enega 'i'etoseyeda, ta nigeya nadigega Ebeli lalana, manuna nate 'ebe esilae.

25 *'Enega wa'ita'i'isimi be tauna galewega 'ionaona 'edaya geya'abo 'enana waguiguitoyase. Manuna lowa tomota 'aidi bale'uya Mosese 'ina guguya 'ediya siguitoyasena ga mwau silobena. Ta gete tuga Yaubada galewega 'iloguloguguya 'edaya, 'enega 'abo 'enana taguitoyasei mwau sinabwa wawasae taloba.

26 *Manuna 'enanana lowa bale'u 'igie loniuyena, ta gete tuga ni'atu 'ionaupaupa 'aene, “'Etamo bale'u be galewa wate yada gieloniuyedi ma'ebweuna tuga.” 27 Gete nadigega 'ieona'esa manuna yage mwelumweluluidi 'ida gieloniuyedi, be 'enega yage nidi nigeya sipa'apa'ala sida be'u, be yage pa'alidi sida tooo ataya. 28 Gete 'ida sena auwauna 'ena talugulugu, waiwaina ta miyamiya atayana, 'enega 'ilobweneda be Yaubada 'enaya tada lokagutoki, be tada lotapwalolo to'ase 'ina nuwanuwa 'ana lobwene nadigega, be wate tada 'amayabei ma ida matauta, 29 *manuna 'ida Yaubada nina 'awe sabelulu 'atuwa.

13

Bubuna bobo'ana

1 *'Enega wada eobooboboma taumimo 'emiya. 2 *Ta wate 'owagao wada bwauiyedi 'emiya, nadigega lowaenei 'aina tomota 'owagao si'ita'i'isidi ta esi 'owagao nidi taudi aniloseyao, ta toni'asao nidi nigeya simwalamwala-tonidi. 3 *Wate gosemiyao wada nuwa'i'isidi taudi deliya simiyami, be wada lemedi 'atuwa 'omi nadigega deliya ma'emiya wamiyami. Ta wate gosemiyao taudi simiyamwau wada nuwa'i'isidi be wada lemedi, manuna 'omi tomota tuga, taudi nadigega! 4 Maibo'ami ai 'ana lolina wada 'amayabe be geya'abo waloelolata, manuna toloelatao be toloyaweyao 'etamo Yaubada 'iliunedi. 5 *Geya'abo esaesa bale'u nuwami 'i'ewa'ewa, ta esi wada gwausowala to'ase ni'atu walobalobadi manudi, ta geya'abo mali yage be mali yage manudi waetaetapewa, manuna Yaubada 'igwae, “Geya'abo yawanuwa pupuleyo nai yapilipili sineyo. Nigeya!” 6 *'Enega ma ida 'atepatu 'ai'aila tada gwae, “'Inapwana tauna 'agu tolema nina, 'enega geya'abo yamatamatauta to'ase nai 'abo tomota siloina to'umalina 'eguya.” 7 'Ami toanuganao wanuwa'i'isidi, manuna lowa Yaubada 'ina ona

* 12:22: Et 21:2, 5:11 * 12:23: Lu 10:20 * 12:24: Ib 8:6; Nug 4:10 * 12:25: Ib 2:1-3, 10:28-29
 * 12:26: Sia 19:18 * 12:29: 2 Loi 4:24 * 13:1: Yo 13:34 * 13:2: 1 Pi 4:9 * 13:3: Md 25:36 * 13:5: Yos 1:5; 1 Ti 6:8-10 * 13:6: Sam 118:6

si'ebwaya 'emiya, ta wate wada nuwa'i'isi 'aene 'idi emisa uwana bobo'ana taudi silobena, 'enega wada etotowanedi.

8 *Yesu Keliso 'ina bubuna 'enega lowaenei ga batuwa be tuta 'imeemai 'ediya nigeaya 'ida giedumedumena. 9 *'Enega geya'abo lolina auwaudi ta dumadumadi wanoonodi, manuna 'ateda 'iewaiwai Yaubada 'ina oboboma namo 'enega ta nigeaya masula 'ediyega. Lolina masula manuna geya'abo sa'i 'ana tomuliyao 'ilemelemedi. 10 Ta 'abo'ada ma ida 'ebe taliya, ta esi Anuwa Tabu bale'uya 'ana totaliyao nigeaya sawesawenaya be sida 'e'ai 'ebe taliya nina 'enaya. 11 *Ona'ai'aila, 'idi totaliya sinabwana yobai laladi 'ime'eme'ei Sena Tabu Wawasae solanaya, be bubuna to'umalina manuna 'italitaliya Yaubada 'enaya, be 'enega muliyega yobai nidi bwaladi sigabu yauledi sena mwaulu 'enaya. 12 *'Enega Yesu wate 'asa 'ana 'awa 'etaulunaya 'elouya 'ilobena be 'aene lalanega 'igie'esaseda.

13 *'Abo'ada wate tada tauya 'etauluya Yesu 'enaya, be 'ebe omayamaya tada loba tauna nadigega.

14 *Manuna bada bale'uya nigeaya 'ebweu 'ida 'asa miyamiya atayana 'imiyami, 'enega 'ilobweneda be 'asa miyamiya atayana tuta 'imeemai manuna tada 'ebese.

15 *'Enega Yesu 'ilemelemeda be tuta yauna 'ediya Yaubada tada tuputupu. Gete 'ida taliya nonowana, 'eguma tauna 'ana esana ta'awa'awa sinabwae.

16 *'Ebweu taliya wate Yaubada nuwanuwana sinabwana, nate oboboma tomota manudi ma ida 'atenuwa'ole'ole.

17 *'Imi toanuganao 'ediya wada ematamatana be watagwalemi 'idi loinao 'ediya, manuna yaluyaluwami si'ita'i'isidi, be 'enega tuta 'imeema 'enaya 'imi bubuna manuna sida emwasala Yaubada 'enaya. 'Enega 'ilobwenemi be wada too be tetelimi manuna ma idi gwausowala Yaubada 'enaya sida simanemi, ta esi geya'abo ma idi omayamaya, 'abona nai lolina mwauna waloba.

18 Nuwanuwama wate be 'abo'ama 'ima guinuwa manuna wada sidasida Yaubada 'enaya. Gete tuga 'anuwena 'aene 'ima bubuna bobo'ana, ta nuwanuwama be bubuna bobo'ana nina 'enaya 'ada toolo ataya. 19 *Ta 'ateguyega ya'awa'awanoi 'emiya be 'imi sidesidega 'igu 'eda 'ida bobo'ana be 'emiya yada ila maniniwa.

Lokaiyoni

20 *Yaubada miya siwalowa 'ana to'ebwaya, ta tauna wate 'ida 'Inapwana Yesu mwawasega 'igietoolo limena, ta Yesu nina 'ina toekalesiyao 'abo'ada 'ada to'ita'i'ita 'ai'aila, ta tauna lalanega 'ada lolina bobo'ana ta miyamiya atayana 'i'ebwa'eda.

21 *Ga Yaubada yage yauyauna bobo'adi 'i'ebwa'emi, be 'ediyega 'ina nuwena wada muliya 'ai'aili, be 'enega Yesu Keliso 'ina guinuwega Yaubada 'ida giebobob'anemi to'ase nadigega 'ina nuwanuwa, be manumi 'ida gwausowala. 'Enega Keliso nina tada tupu atae.

Eimeni.

22 Gosegwao, 'imi leta gete kukupana tuga ta yasida 'emiya be ma imi 'alama'i'ita 'igu loguguya gete wada nono.

* 13:8: Et 1:17-18 * 13:9: Lo 14:17; 1 Ko 8:8 * 13:11: 1 Loi 16:27 * 13:12: Yo 19:17
 * 13:13: 1 Pi 4:1, 14 * 13:14: Ib 11:16 * 13:15: Sam 50:14, 23 * 13:16: Pi 4:18 * 13:17:
 1 Te 5:12 * 13:19: Lo 15:30 * 13:20: Yo 10:11, 18; 1 Te 5:23 * 13:21: 1 Pi 5:10; Pi 2:13

²³ Nuwanuwagu wate be gosedai Timoti tetelina wada nono, manuna ni'atu deliyega sili'amina, 'enega 'abo 'ilomaninima 'etamo ma'iyagu 'awawai 'emiya.

²⁴ 'Ima oboboma yaetuetunenawa 'ami toanugano be toekalesiyao be maibo'ami 'emiya. Ta me Itali wate 'idi oboboma sietuetunenawa yauyaumi 'emiya.

²⁵ Yaubada 'ina oboboma yaumi 'emiya

Eimeni.

YEMESA 'INA 'ETOLADI

Yemesa Yesu 'ana toemisao 'idi leta gete 'i'etoladina, 'ie'iteda 'aene tada gwausowala miyamwau be 'ebe toona 'ediya. Geya'abo emisa namo Yesu 'ena, ta esi ematamatana be ona bobo'ana wate, ta geya'abo taguiguinuwa me bale'u nadigega. Gomabeso tada lemedi, ta geya'abo toesaesao nuwada si'ewa'ewa, manuna ma'etamo toesaesao 'idi bubuna to'umalina manuna Yaubada lina mwauna 'ida 'ebwa'edi. 'Ilobwenena be miyamwau 'ediya tada 'alama'i'ita be tasisida Yaubada 'ena, be 'ida 'etoseyeda.

Ona oboboma

¹ Kagutoki 'omi Yaubada 'ina tomotaiyao susu tuwelo 'ediyega waesug-alagalaya sena yauyaudi 'ediya. Gete 'imi leta ya'etoladinawa, Yaubada be 'Inapwana Yesu Keliso 'idi toguinuwa 'abo'agu.

Emisa be sinasinapu

² *Tasigwao, tuta simeemai 'ediya 'abo 'ebe toona yaudi ta wate mwaudi walobadi, manudi wada gwausowala, ³ ta wada mwalatoni 'aene gete 'ebe toona 'imi emisa manuna be 'enega wada toolopa'ala. ⁴ *'Enega wada 'ita'i'isimi be wada toolopa'ala 'ai'aila, be gete 'enega 'imi bubuna maibo'ana 'ida bobo'ana.

⁵ *Ta 'abo yaisigedi 'omi Yaubada 'ana mwalatoi 'ai'aila nigeya 'emiya, Yaubada 'ena wada sidasida, be 'emiya 'ida 'ebwaya, manuna tauna Totagwala ta To'ebwaya 'ai'aila. ⁶ *Ta wada sidasida ma imi emisa 'ai'aila ta geya'abo ma imi enuwanaluwa, manuna taudi ma idi enuwanaluwa taudi nadigega lisu silasalasa bwagabwagaya, 'abo yagila 'isiyesiyeyedi.

⁷ *Taudi wate geya'abo sinuwanuwa 'aene 'ebweu to'ase sida loba 'Inapwana 'enega, ⁸ manuna ma idi enuwanaluwa 'idi guinuwa yauyaudi 'ediya.

Toesaesao be togomabesoyao.

⁹ *Ta toekalesiyao gomagomabesodi, 'abo Yaubada 'igilagasidi, sida gwausowala sinabwana.

¹⁰ *Ta wate toekalesiyao toesaesao 'ilobwenedi be sida gwausowala 'abo Yaubada 'isa'u mwa'utedi, manuna toesaesao sisasawala 'atuwa pwatula senidiyao. ¹¹ Manuna 'abo sinala 'iaala 'ediya, 'etamo 'ina waiwaiyega senina nidi si'oapelu be sibebe'u, ta wate 'adi 'ita bobo'ana 'igugumwala. Nadigega tuga toesaesao ma'etamo sida paipaisewa ta 'idi mwawasa nigeya 'ida so'i.

'Ebe toonayao

¹² *'Abo yaita 'oyo 'ebe toonayao 'ediyega 'utoolo pa'ala, 'uda gwau-sowala. Manuna 'amu pali bobo'ana Yaubada 'enega 'uda loba, nate yawasi ataya. Gete Yaubada 'ina onaupaupa maibo'ana 'edaya, 'abo taobobome.

¹³ *Ta 'abo yaita 'oyo 'ebetoo nidi 'ulobadi, geya'abo 'unuwanuwa gesi be 'ugwae 'aene "Yaubada 'itootoogu." Manuna tomota nigeya sawesawediya be Yaubada sitoo be 'aene yage to'umalidi 'ida guinuwedi, ta Yaubada wate nigeya tomota 'ida toodi be yage to'umalidi sida guinuwedi, ¹⁴ ta esi

* **1:2:** Lo 5:3-5; 1 Pi 4:13-14 * **1:4:** Md 5:48 * **1:5:** 1 Kin 3:7, 9-12; Md 7:7 * **1:6:** Ais 57:20
 * **1:7:** Ye 4:8; Lu 16:13 * **1:9:** Ye 2:5; Yel 9:23-24; 2 Ko 6:10 * **1:10:** 1 Ti 6:17; 1 Pi 5:5; Lu 12:16-21 * **1:12:** Dan 6:1-28; Lu 6:22-23; Ye 5:11 * **1:13:** 1 Pi 2:11; 1 Ko 10:13

taudamo 'ida yalakwaiya 'enega nuwanuwa to'umalina 'ilililisida. ¹⁵ *Be 'ida yalakwaiya nina 'enega guinuwa to'umalina 'iapwesa, 'enega wate muliyega mwawasa 'iapwesa.

¹⁶ Kagutoki tasigwao, geya'abo 'imi nuwanuwa wasa'usa'u gesiyedi. ¹⁷ *Ta wada nuwa'i'isi 'aene 'ebwayadaita bobo'adi be wate oboboma bobo'adi maibo'adi galewega simai Yaubada 'enega, tauna tuga maedanao 'adi tomweluluwa, ta wate nigeya sa'i 'ida esa'ugelasa, nadigega yauyaukwa sisa'usa'u gelasa.

¹⁸ *Ga 'ina nuwanuwa tauna 'enega, ta wate 'ina ona'ai'aila 'enega, 'igimi mweluluida be 'aene 'abo'ada 'ina mwelumweluluwao maibo'adi tada loetana sinedi.

Ona 'ana nono be 'ana guinuwa

¹⁹ *Tasigwao, 'ilobwenemi be ona wada enono 'ai'aila, ta geya'abo onalimana be gamwasowala 'ediya waewaiwai. ²⁰ Manuna tomotai 'idi gamwasowala Yaubada 'ina 'eda palupaluna nigeya 'ilobwelobwene. ²¹ *'Enega 'imi bubuna be 'imi guinuwa to'umalidi wada pilisinedi, be wada tagwalemi Yaubada 'enaya, ta wate Yaubada ona nina 'atemiya 'iasonaya wada emisei, be wada ematamatane, be 'enega 'etoseyana waloba.

²² *Ta geya'abo waenono namo, nate wakabokaboemi tuga, ta esi wada guinuwa wate. ²³ Manuna 'eguma yaita 'ienono namo ta geya'abo 'iguiguinuwa, tauna 'atuwa tai 'ebweu gelasi 'ena maninina 'i'itena, ²⁴ ga muliyega 'itauya, ta tuta kukupana 'ena maninina 'ana 'ita 'inuwa pupu-lena.

²⁵ Ta Yaubada 'ina lolina palupaluna ga 'enega 'ida to'umalinao 'ediyega 'ili'amida. Ta 'abo yaita lolina nina manuna 'inuwanuwa ta 'iguiguinuwa, ta nigeya 'ida nuwapupulaya, tauna tai nina 'ina guinuwa maibo'ana gwausowala daisinamo.

²⁶ *Ta 'eguma 'ebweu tai 'inuwanuwa gesi be 'aene tauna totapwalolo 'ai'aila, ta nigeya 'ina ona 'i'ita'ita'i'isi, 'ina tapwalolo yage besobeso. ²⁷ *Ta esi tapwalolo 'esasena be palupaluna Yaubada Tamada matanaya gete, 'aene taudi sinasinagenidi be kwabulao 'idi miyamwau 'enaya tada lemedi, ta wate geya'abo bubuna bale'u 'enega tagiegie bailida.

2

Geya'abo tomota 'adi 'ita manuna taweyaweyala.

¹ *Ye tasigwao, 'omi 'ida 'Inapwana Yesu Keliso tobobo'ana sana 'ana toemisao, 'enega geya'abo 'imi esinuwa toesaesao 'ediya wasa'usa'u. ² 'Enega 'abo tomota 'eluwa siluguwa 'imi anuwa tapwalolo solanaya, be 'ebweu toesaesa ma 'ana 'oama bobo'ana ta wate 'ana iyaiyala bobo'ana, ta 'eluwena gomagamabesona 'ana 'oama baibailina, ³ 'enega 'abo siteluwa nidi wa'itadi 'iabe toesaesa nina wa'amayabe be 'ena wada gwae, "Ebemiya bobo'ana gete 'ena 'uda miyatowa," ta togomabeso nina 'iabe 'ena wada gwae, "Nada 'utoolo," nai "Uda miyatowa seyaya." ⁴ *Ta 'abo 'imi esinuwa gete nadigega, 'ana 'ita nigeya bobo'ana, manuna nuwanuwa nina nigeya palupaluna.

* 1:15: Lo 6:23 * 1:17: 1 Yo 1:5 * 1:18: 1 Pi 1:23; Yo 1:12-13 * 1:19: Ona 10:19; Md 5:22
* 1:21: Kol 3:8 * 1:22: Lo 2:13 * 1:26: Sam 141:3 * 1:27: Ais 58:6-7 * 2:1: Gu 10:34; 1 Ti 5:21; Ye 2:9 * 2:4: Yo 7:24

5 *Tasigwao, 'igu ona gete wada nonodi, 'aene Yaubada togomabeso bale'uya 'iesinuwedi be emisa 'enega sida eesaesa. Manuna Yaubada 'ina 'ebeloina 'iona upaupaena be 'ena sida apwesa, 'abo tauna siobobomena.

6 *Ta esi togomabeso nigeya wa'ama'amayabedi. Ta sa'i taudi toesaesao loina mwau si'ebwa'ebwa'emi, ta wate si'alaetuetunemi 'ebe etala 'ediya.

7 Wada nuwa'i'isi wate 'aene 'ida 'Inapwana 'ana esana 'i'ebwa'eda, ta taudi esiya 'ana esana nina si'awa'awa to'umaliye.

8 Ta 'ida 'Inapwana 'ina loina sinabwana Buki Tabu 'ena 'igwae, "Gosemwao 'uda obobomedi nadigega tauyo 'amu oboboma." Loina getei 'abo 'umuliya 'ai'aili, gete bubuna bobo'ana. 9 Ta 'abo 'aina tomota wa'ama'amayabedi ta 'aina tomota nigeya, nate ni'atu loina nina wale'oa'oa, be taumi 'imi bubuna wagiegie to'umaliye.

10 Ta 'abo yaita loina 'ebweuna namo 'ile'oa, nate 'aene ni'atu loina maibo'ana wate 'ile'oedi. 11 *Manuna loina maibo'adi 'adi To'ebwaya 'ebweuna namo tuga, tauna 'iona 'aene, "Geya'abo loelata besobeso," ta wate 'igwae 'aene, "Geya'abo loemwawasa." Ta 'abo nigeya waloyaloyawe besobeso ta waloemwawasa, nate ni'atu 'ina loinao wale'oedi. 12 'Enega 'imi ona be 'imi guinuwa wada 'ita'i'isidi, manuna Yaubada ma'etamo 'ida esinuweda 'ina loinega, ta 'ina loina nina nate tomota 'ada 'etoli'ama manuna.

13 *Manuna 'abo yaita nigeya gosena 'i'ate'atenuwa 'ole'oleyi, Yaubada nadigega geya'abo tai nina 'i'ate'atenuwa 'ole'oleyi. Ta 'abo yaita to'atenuwa 'ole'ole, geya'abo Yaubada 'ina bwa'omatana 'imatamataute.

'Abo emisa nigeya guinuwa ma'iyana emisa nina yage besobeso

14 Tasigwao, to'ase 'ana bobo'ana 'abo 'ebweu yaita 'igwae, "'Abo'agu ma igu emisa," ta 'ina guinuwa nigeya palupaluna. Sawesawenaya 'etoseyana 'ilobai 'ina emisege? Nigeya, aga?

15 *Ta 'abo tanuwanuwa tasidao be nuudao manudi, taudi nigeya 'adi 'oamamo ta wate nigeya 'adi masulamo, 16 be 'ediya talo'aenuwa bobo'ana, tagwae, "Wada miya bobo'ana ta wada 'e'ai bobo'ana," ta nigeya lema ta'ebwa'ebwa'edi, to'ase 'ida ona 'ana bobo'ana? 17 Gete nadigega emisa nina 'ana ma'ama'ayau, 'eguma emisa namo, ta nigeya guinuwa ma'iyana, emisa nina 'atuwa mwawamwawasina.

18 Ta 'abo 'aidi tomota sigwae, "'Oyo ma imu emisa ta 'abo'agu ma igu guinuwa." Ta 'abo'agu 'igu e'isa 'aene, "'Abo 'imu emisa nina nigeya guinuwa ma'iyana, mwa'adega 'ana bobo'ana? Ta 'abo'agu gete 'igu guinuwega 'igu emisa yae'itemi."

19 'Oyo 'uemis 'aene Yaubada 'ebweuna namo tuga, aga? Ga nate bobo'ana. Ta 'unuwa'i'isi 'aene Taumudumudulele ma gosena taudi wate 'idi emisa nadigega, ta wate ma idi matauta. 20 'Oyo uwauwayo. Gete 'ebe e'ita ya'ebwa'eyo 'aene 'abo emisa namo, ta nigeya guinuwa, nate yage besobeso.

21 *'Ebe'ita gete 'ebweuna: tubudai Ebelaamo 'ina guinuwa 'enega Yaubada 'i'awa bobo'anena. 'Ina guinuwa nina nate natuna Aisake 'itagwalena be 'aene 'ida taliyae Yaubada 'enaya. 22 Gete 'enega 'uda mwalatoni 'aene Ebelaamo 'ina emisa be 'ina guinuwa sipaisewa leleleya, ga 'ina guinuwega 'ina emisa 'ai'aila 'igieapwesena. 23 'Enega Buki Tabu 'ina simana nina 'ida apwesa 'ai'aila, 'igwae, "Ebelaamo Yaubada 'iemisena, ta 'ina emisa nina manuna ta Yaubada 'i'awa tai palupaluyena,"

* 2:5: Md 5:3 * 2:6: Gu 16:19 * 2:11: Sia 20:13-14 * 2:13: Md 5:7; Md 6:14-15 * 2:15: Md 25:41-45; 1 Yo 3:17 * 2:21: Nug 22:9-12; Ib 11:17

ga 'i'awa gosiyanena. ²⁴ 'Enega 'uda mwalatoni 'aene ni'atu Yaubada 'i'awa palupaluyeda 'ida guinuwega, ta nigeaya 'ida emisa namo 'enega.

²⁵ *'Ebe'ita 'eluwena gete: tauna tosogala nina Leabi 'ina guinuwa bobo'ana 'enega Yaubada 'i'awa palupaluyena, manuna Yosuwu 'ina toepilialealeyao 'eluwa 'ilemedi, ga mali 'eda 'ie'itedi ga 'enega 'i'etoseyedi.

²⁶ Nadigega tuga 'abo ooda nigeaya yaluyaluwanamo, nate ni'atu mwawamwawasina, ta 'abo emisa nigeaya guinuwa ma'iyana, emisa nina mwawamwawasina.

3

'Ida ona tada 'ita'i'isi.

¹ *Tasigwao, geya'abo watootoo be yaumi waetoe'ita, ta wada mwalatoni 'aene 'abo tae'ita ta nigeaya taguiguinuwe, ma'etamo Yaubada 'ida bwa'omatada sinabwana.

² Ona'ai'aila, maibo'ada loegesi taguiguinuwe. Ta 'abo yaita tauna nigeaya ona to'umalina 'awanega 'ida apwesa, tauna tai 'esasena ta palupaluna, manuna sawesawenaya be oona maibo'ana 'iloina.

³ *Nadigega tuga yobai osi 'adi 'ebe pwalowa 'awadiya tasa'u be 'enega tagiepanaisidi, be 'abo nuwanuwada mwa'o sitauyeda, pwalowa nina 'ana malakwao tagiyaidi be 'enega kapekapeyana yobai nina oona maibo'ana taloina.

⁴ 'Ebe'ita wate gete 'ebweu, 'eguma tanuwanuwa waga manudi, 'anabwa'ayoi waga sinabwadi be yagila sinabwadi 'ipilipilyedi, ta 'adi pwalowa gidalina tuga, topwalowa nina kapekapeyana be waga nina 'iloina be mwa'o nuwanuwana be 'ida tauya, 'ida tauya tuga. ⁵ *Nadigega tuga 'awada 'ina guinuwa, yage gidalina, ta sawesawenaya be yage sinabwadi 'iloinedi.

Gete wate 'ebweu 'ebe'ita 'aene 'abo kaiwe 'ala'alata gidalina pwatula 'ena taloe'abi, sawesawenaya be kaiwe nina 'enega nedu maibo'ana 'i'alaegumwali. ⁶ *Ta 'awada nadigega kaiwe 'ina bubuna, manuna yage maibo'adi to'umalidi 'idi 'ebe e'ale. 'Enega ooda maibo'ana tagieto'umaliye 'awa nina gidalina 'enega. Ona'ai'aila, to'umalina maibo'ana 'imeema Seitani tauna 'enega, be yage maibo'adi 'awadega 'igieto'umaliyedi.

⁷ Tomota 'abo'ada sawesawedaya be yobai tagiepanaisidi, taudi nadigega bomitawa be manuwao be yobai kawakawalidi ta wate iyanao, ⁸ *ta esi nigeaya sawesawenaya be 'awada tagiepanaisi. Manuna 'awadaya yage to'umali wawasae, ta bolausa simiyami, 'enega 'ana giepanaita mwau wawasae.

⁹ Ona'ai'aila, 'awadega Tamada Yaubada tatuputupu ta wate 'awadega gosedao ta'awa to'umaliyedi, taudi Yaubada 'imweluluidi tauna 'ana 'ita nadigega. ¹⁰ *'Enega tasigwao, 'aene yage getedi nate 'awa 'ebweuna 'enega ona bobo'adi be to'umalidi siapweapwesama, nigeaya 'ana 'ita bobo'ana.

¹¹ Ta tada nuwa'i'isi 'aene wewelupwa kwasina 'ana lotoona nigeaya 'ida giedumedumena, be 'aina tuta bobo'ana ta 'aina tuta dalelena. ¹² Manuna ola 'enega nigeaya kapekapeyana be bwasi bobo'ana taloba.

Tasigwao, nadigega tuga kaiwe nina damaya 'enaya nigeaya kapekapeyana be mwakiko* uwana 'isa'u. Nadigega wate nigeaya

* **2:25:** Yos 2:1-21, 6:17; Ib 11:31 * **3:1:** Gu 20:28 * **3:3:** Sam 32:9 * **3:5:** Ona 16:27; Sam 73:8-9; Ona 26:20-21 * **3:6:** Md 15:18-19 * **3:8:** Lo 3:13 * **3:10:** Ep 4:29 * **3:12:** mwakiko: Kaiwe gete 'ebe'ita tuga, nadigega me Yudia 'idi kaiwe 'ana esana olibe.

kapekapeyana be sibweya† damaya uwana 'isa'u. 'Ebe'ita nidi getedi nadigega tuga 'awa 'ina guinuwa.

Sinasinapu Yaubada 'enega.

¹³ *'Abo yaita 'oyo ma imu mwalatoi, 'uda guinuwa bobo'ana ma imu nuwamwa'uta, be tomota sida 'ita be sida mwalatoni 'aene 'imu bubuna bobo'ana.

¹⁴ Ta 'eguma wae'ipi'ipi be wagamwasowala mali tomota 'ediya, ta wate taumi 'imi nuwanuwao 'igiegagasimi be e'ita palupaluna wagiegie to'umaliye, ¹⁵ sinasinapu nidi gete nadigega nigeya galewega, ta esi tuga bale'u bubuninao 'adi yalakwaiya be Seitani 'ediyega. ¹⁶ Manuna 'abo tomota sie'ipi'ipi be taudimo manudi sinuwanuwa, gote 'ena sikwakwani be bubuna to'umalidi wate 'ediya siapwesa.

¹⁷ *Ta 'abo yaita 'ina sinasinapu galewega 'imai, tauna 'ina bubuna nugana 'esasena, ta wate nuwasivalowa 'alena, bubuna nuwana 'alena, egosigosiyana 'alena, 'atenuwa'ole'ole 'alena, ta 'aina wate uwanao bobo'adi siapweapwesa, ta nigeya gosena 'ida e'idi'idiyedi nai 'ida kaboedi.

¹⁸ *Ta wate taudi togienuwa siwalowa 'idi guinuwega bubuna bobo'ana sigiegie apwese.

4

Bale'u 'ana nuwa'ewa.

¹ *Mwa'adega ga losaiya be egewagewana siapweapwesa 'emiya? Nai 'alena taumimo 'imi yalakwaiyao 'ediyega, manuna tuta yauyauna mali nuwanuwa be mali nuwanuwa 'emiya sipaipaisewa.

² 'Aina tuta nuwanuwami be gosemiyao 'idi gwegwe wa'ewadi, ta nigeya sawesawemiya, 'enega waloemwawasidi. Ta yage nidi wayato'aiyedi nigeya sawesawemiya be wa'ewadi, 'enega gosemiyao 'ediya waegewagewana be walosaiyedi. Ta yage nidi nigeya wada lobedi manuna nigeya manudi wada sidasida Yaubada 'enaya. ³ *Ta 'abo wasidasida manudi, ta nigeya 'adi e'isa wada lobedi, 'alena gete 'imi sidasida nina nigeya bobo'ana, ta 'aene yage nidi manudi wasidasida nate taumimo 'imi gwau-sowala manuna.

⁴ *'Omi toemisa kabokaboyao, wada mwalatoni 'aene 'abo bale'u bubunina waobobome, nate Yaubada waetalauwale, manuna 'abo yaita bale'u bubunina nuwanuwana, tauna Yaubada 'ana saiya.

⁵ *'Enega geya'abo Buki Tabu 'ina simana wa'awa'awa gidale tuta nina 'igwae,

“Yaluyaluwa nina Yaubada 'isa'una 'edayu nuwanuwana sinabwana 'abo'ada.”

⁶ *Ta esi Yaubada 'ina lema 'edayu sinabwa wawasae, manuna Buki Tabu 'ena 'isimana, 'igwae,

“Yaubada togagasa 'ediya 'i'etoboda, ta esi tonuwamwa'uta 'ediya 'itagwala be 'ida lemedi.”

⁷ *'Enega Yaubada 'ena wada tagwalemi, ta Seitani wada guitoyase be tauna 'ida pilisinemi. ⁸ Ta wada mai Yaubada selabenaya be 'enega tauna wate 'ida wai selabemiya. Ta 'omi to'umalimi ta kabokabomi nimami wada

† **3:12:** sibweya: Me Yudia 'idi kaiwe uwana 'ana esana oine (grape), 'ana 'ita nadigega sibweya uwana. * **3:13:** Ep 4:1-2 * **3:17:** Yob 28:28 * **3:18:** Md 5:9 * **4:1:** Ga 5:17 * **4:3:** Md 6:9-13 * **4:4:** 1 Yo 2:15 * **4:5:** Md 6:24 * **4:6:** 1 Pi 5:5; Yob 22:29 * **4:7:** 1 Pi 5:8; Ep 6:11-12

'utudi be 'atemi wada gie'esasedi, ⁹ be 'imi bubuna to'umalidi manudi wada doonaona ma imi nuwamwau, ta 'imi edagiyao wada sa'ugelasedi be wada dedoi, be wate 'imi gwausowala wada sa'ugelasedi be wada nuwamwau. ¹⁰ Ta wada nuwamwa'uta 'Inapwana matanaya be 'enega tauna 'ida gitu'eyemi.

'Awa to'umali mali tomota manudi

¹¹*Tasigwao, geya'abo tasimiyao wa'awa'awa to'umaliyedi, manuna 'abo yaita tauna tasina 'i'awa to'umaliyei, nai 'iloinei, tauna nigeYa Yaubada 'ina lolina 'imulimuliyei, ta esi lolina nina 'i'awa'awa to'umaliye. ¹² Ta wada mwalatoni 'aene Yaubada tebweuna lolina 'ana to'ebwaya, ta wate toloina, tauna sawesawenaya be 'i'etoseyana ta 'iloemwawasa, 'enega 'omi geya'abo gosemiyao wa'awa'awa to'umaliyedi, nai waloiloinedi.

Geya'abo onalaga.

¹³*Wada enono 'ai'aila, 'abo yaisigedi 'omi waona gagasa be wagwae, “Batuwa nai gibwa'i 'atatauya 'aidi 'asa sinabwadi 'ediya, be nada yakwala 'ebweuna 'amiyami, be tauma 'ima guinuwa 'ada guinuwedi, be 'ada eesaesa.” ¹⁴ Ta esi nigeYa wamwalamwalatoni yawasimi 'ina tautauya gibwa'i manuna, manuna 'abo'ada tomota 'atuwa nadigega umauma, 'iapwesa tuta gidalina tuga, ta wate 'isawala limana.

¹⁵*Ta esi 'ilobwenena gete nadigega wada gwae, “'Abo 'inapwana 'itatagwala, 'ada miyami, be yage nidi nuwanuwama 'ada guinuwedi.” ¹⁶ Ta gete tuga ma imi gagasa waonalaga, ta wada nuwa'i'isi 'aene onalaga yage to'umalina.

¹⁷'Enega 'abo yaita guinuwa bobo'adi 'imwalatonidiya, ta nigeYa 'iguiguinuwedi, nate 'ina loegesi.

5

Toesaesao 'adi emataluwa

¹*'Omi toesaesao, simana gete wada nono 'ai'aili, be 'imi tuta mwau 'iabe manuna wada dedoi be wada doonaona. ² Manuna 'imi esaesao ni'atu sidaudaula, ta wate 'ami 'oamao ni'atu manumanuwa si'enidi.

³ Ta wate 'imi maniyao waegagaledi 'emiya ta ni'atu simiya kadekadeli, be mani kadekadeli getedi sida simanemi 'aene mani sinabwa wawasae waegagalena, ta mani nidi getedi tuta 'ebe losalowa 'enaya 'ida 'alasi, 'atuwa kaiwe.

⁴ Ta 'imi bagula 'adi topaisewao nigeYa waemaemaisa 'ai'ailidi, 'enega toguinuwa nidi 'idi lomugi be 'idi dedoi ni'atu Yaubada Toewaiwai sana 'inonona.

⁵ Ta 'imi miya bale'uya bobo'ana wawasae, manuna tuta yauyauna ma imi gwausowala, 'enega ma 'ami tubuwa bobo'ana loemwawsa 'ilobwenemi, nadigega tuga sagali bawedi. ⁶ Manuna taudi topalupaludi wabwa'obwa'o matadi, nai waloemwawasidi, ta nigeYa sawesawenaya be 'emiya sie'isa.

'Alama'i'ita manuna

⁷*'Enega tasigwao, wada 'alama'i'ita 'ana laba 'ida 'Inapwana 'iilama. Nadigega tuga tobagula ma ina 'alama'i'ita 'ala'aa be bolimana soladiya 'iyamwayamwana, 'ana laba sesoi 'ana tuta 'enaya, masula uwana

* **4:11:** Lo 2:1, 14:4 * **4:13:** Lu 12:18-21 * **4:15:** Gu 18:21 * **5:1:** 1 Ti 6:9-10; Mk 4:19; 2 Loi 24:15; Md 6:19-21 * **5:7:** Ga 6:9; Ib 10:36-37

bobo'ana 'isesoni. ⁸ *'Enega 'omi wate nadigega wada 'alama'i'itana ma imi 'atepatu, manuna 'iabe 'ida 'Inapwana 'iila limanama.

⁹ *Ta tasigwao, geya'abo taumimo waelomulomugiyemi, 'abona nai 'ida 'Inapwana 'ida bwa'omatami, ta Tobwa'omatana nina ni'atu be 'iapwesama.

¹⁰ *'Enega tasigwao, wada nuwa'i'isi palopitao nidi, taudi 'ida 'Inapwana manuna sietosimana. Gete 'ebe e'ita bobo'ana 'emiya, manuna palopitao nidi 'idi miyamwau 'enega sie'alama'i'itana, ta wate sitoolopa'ala. ¹¹ *Ta 'abo yaisigedi taudi nadigega tada eesedi togwawsowala, manuna mwau nidi 'ediyega sitoolopa'ala.

Ta gete wate 'ebweu 'ebe'ita Yobi 'ina 'alama'i'ita manuna. Ni'atu wamwalatonina 'aene Yobi nina 'ina miyamwau 'ana 'ebe losalowa 'enaya, 'ana 'etoseyana 'ilobena 'ida 'Inapwana 'enega. Manuna tauna 'Inapwana nina oboboma ta 'atenuwa'ole'ole 'alena.

¹² *Ta tasigwao, 'ebweu wate yage sinabwana 'edaya 'aene geya'abo wasawasawa tamatamana Tamada 'ana esanega, nai bale'u yagenao 'ediyega, nai to yage tuga 'ediyega, 'abo 'imi onaupaupa 'ediya, ta esi wada gwae, "O," 'abo 'imi nuwanuwa nadigega, ta 'abo nigeya, wada gwae, "Nigeya." Manuna 'abo yage sinabwadi wa'inanadi, 'etamo Yaubada 'ietalaemi.

¹³ *Ta 'abo yaita 'imiyamwau, 'ilobwenena be 'ida sidasida Yaubada 'enaya. Ta 'abo yaita ma ina gwasowala, waliyega Yaubada 'ida tupu.

¹⁴ Ta 'eguma wate 'ebweu 'emiyege ma ina le'oasa, ekalesiya 'ana toanuganao 'ida bwa'yedima be sida sidasida manuna, ta wate bunama 'ena sida siwa, 'ida 'Inapwana 'ana esanega. ¹⁵ *Ta 'abo ma idi emisa sisidasida, Yaubada 'ida leme tole'oasa nina be 'ida bobo'ana, ta wate 'eguma ma ina to'umalina Yaubada 'ida nuwataudi.

¹⁶ *'Enega 'ebweuna 'ebweuna 'emiya 'imi to'umalinao wada simanedi, be manudi wada sidasida, be 'enega 'imi bobo'ana wada loba. Ona'ai'aila, topalupaludi 'idi sidasida waiwai wawasae.

¹⁷ *Gete 'ebweu 'ebe e'ita 'edaya, nate Ilaitiya, tauna tomota tuga 'abo'ada nadigega, ta 'isidasida nuwana maibo'anega be 'aene geya'abo 'i'usa'usana yakwala 'etoi ta tupwana 'ediya, ga nadigega 'iapwesa. ¹⁸ 'Enega wate 'isidasida limana ga galewega 'usana 'imwa'utama ga masula maibo'adi siuyawana limana.

¹⁹ *Ta tasigwao, 'abo 'ebweu 'emiyege 'eda bobo'ana 'ipilisine be 'ebweu yaita 'oyo gosemina 'u'au'ewa limenama 'eda bobo'ana 'enaya, ²⁰ *'uda nuwa'i'isi 'aene toto'umalina nina yawasina mwawasega 'u'etoseyena, manuna 'ina to'umalina maibo'ana sigumwala.

'Abo'agu Yemesa.

* **5:8:** 1 Te 3:12-13; Pi 4:5 * **5:9:** 1 Ko 4:5 * **5:10:** Md 5:11-12 * **5:11:** Yob 42:10-13; 1 Pi 2:19
 * **5:12:** Md 12:36 * **5:13:** Sam 50:15; Kol 3:16 * **5:15:** Gu 28:8 * **5:16:** 1 Yo 1:9; Ona 28:13
 * **5:17:** 1 Kin 17:1, 18:1, 42, 45 * **5:19:** Md 18:15; Ga 6:1 * **5:20:** 1 Pi 4:8

PITA 'INA 'ETOLADI 'EBWEUNA

Pita 'ina 'etoladi gete 'enega 'ie'iteda 'aene Yesu 'ina bubuna maibo'ana bobo'ana ta esi 'imiyamwau tuta nina bale'uya 'imiyami, 'enega 'abo'ada wate tada miyamwau, ta esi 'ilobweneda be 'atedaya tada gwausowala ma 'ida emisa 'ai'aila, be muliyega Yaubada 'ida 'etoseyeda.

Lokagutoki.

¹ 'Abo'agu Yesu Keliso 'ana tosimana, gete 'igu leta 'emiya, 'omi Yaubada 'ina tomotaiyao waesugalagala mali sena 'ediya, nadigega Ponito be Galetia be Kapadosia be Esia, be wate Bitinia 'asadiyao 'ediya. ² *'Omi lowa Yaubada 'inuwenana be 'aene 'ida esinuwemi 'ina tomotaiyao, 'enega 'ina Yaluyaluwa Tabunega ni'atu 'igie'esasemi, nate Natuna lalanega, be 'aene Yesu Keliso nina 'enana wada ematamatane.

Oboboma be nuwasiwalowa sida sinabwa 'emiya.

Emisa Yesu Keliso 'enaya

³ *Yaubada tada tupu, tauna 'ida 'Inapwana Yesu Keliso tamana, manuna 'i'atenuwa 'ole'oleyeda sinabwana, ga tubuwa auwauna 'i'ebwa'eda Yesu Keliso 'ina toololimana mwawasega 'enega. Gete manuna tuta yauna tanuwayaina 'aene 'ina obobomao galewaya ma'etamo talobadi. ⁴ Gote 'ena oboboma nidi 'isa'u 'ai'ailidi manumi, be geya'abo sidaudaula, nai sito'uto'umali, nai sisawasawala.

⁵ *Be 'omi oboboma nidi wada lobadi, 'eguma Yaubada waemise 'aene 'ina waiwaiyega 'ida 'ita'i'isimi, be tuta 'ana 'ebe losalowa 'enaya 'etoseyana nina 'igibubunaya manumi 'ida 'ebwa'emi.

⁶ *'Enega wada gwausowala sinabwana, 'anabwa'ayoi tuta kukupana namo gete 'ena 'aina 'ebe tooyao mwaudi walobalobadi. ⁷ Gete 'ediyega 'imi emisa Yesu manuna Yaubada 'itoodi. Nadigega tuga goula kaiwe sabeluluyega sitootoodi. Ta esi 'imi emisa goula 'isinabwa sinena, manuna goula yage gumwagumwalina. Ta 'abo 'imi emisa waiwaina, ma'etamo Yesu Keliso 'ina apwesama 'enaya, tupu be esaesa be 'amayaba wada lobadi.

⁸ *Keliso nina tauna nigeaya wa'ita'ita ta tuga waobobomena, ta gete tuga wate nigeaya wada 'itena, ta tuwa tuga 'ena waemisa, ta 'imi gwau-sowala 'enaya geya'abo tagwaegwae. ⁹ Manuna 'imi emisa 'ana masi ni'atu 'ena waapweapwesa, nate yaluyaluwami 'adi 'etoseyana. ¹⁰ *Gete 'etoseyana nina lowa palopitao sienaidena ta si'ebesena, ga 'etoseyana nina 'edaya siona upaupaena be 'aene Yaubada 'ida 'ebwa'eda. ¹¹ *Ta Keliso yaluyaluwana 'atediya 'igimi e'itedi 'ina 'elouyao be 'ina esaesa muliyega manudi, ga palopitao nidi mwalatoi si'ebesa to tuta 'ena be mwa'adega 'etoseyana nina 'ida apwesa'esa.

¹² *Ta Yaubada palopitao nidi 'ie'itedi 'aene onaupaupa nidi sigimi simanedi nigeaya taudi manudi, ta 'omi esi manumi, ta yage nina lowa manuna siona ni'atu gete wanononodi, tetela bobo'ana 'ana tosimanao 'ediyega, nate Yaluyaluwa Tabuna galewega 'ina waiwaiyega. Ta yage nidi bobo'adi manudi sieonemi, aniloseyao galewaya nuwanuwadi be taudi wate sida mwalatoni.

* **1:2:** 2 Te 2:13; Ep 1:4; Ib 12:24 * **1:3:** 1 Pi 1:23; Kol 1:12 * **1:5:** Kol 3:3-4; Gu 20:32; Yo 6:28

* **1:6:** Ib 12:11; 1 Pi 5:10; Yob 23:10; Ye 1:3 * **1:8:** Yo 20:29 * **1:10:** Ais 53:1-12 * **1:11:** Lu

24:26-27 * **1:12:** Md 13:16-17; Ep 3:10

Bubuna 'esasena.

13 *'Enega yage gete manuna 'imi nuwanuwa maibo'ana wagi'epa'alidi, be 'imi emisa wada sa'u 'ai'ailidi, 'aene tuta nina Yesu Keliso 'ida apwesama 'ebe gwausowala wada loba Yaubada 'enega.

14 *'Ta Yaubada 'ena wada ematamatana ta geya'abo 'imi yalakwaiyao siloiloinemi, nadigega lowa 'imi tuta emwagemwage 'enaya. 15 *'Ta esi 'imi guinuwa maibo'adi 'ediya wada bubuna palupaluna, nadigega tauna 'ibwauyemi 'ina bubuna 'esasena. 16 *'Manuna Buki Tabu 'ena 'igwae, "Wada gie'esasemi, nadigega 'abo'agu 'esasegu."

17 *'Etamo Yaubada 'ina lolina 'ebweuna ta palupaluna 'enega tomota maibo'ada 'ida loineda, nadigega 'ida guinuwa, bobo'ana, nai to'umalina. Tauna Yaubada nina waeesena Tamami 'imi sidasidao 'ediya, 'enega 'ilobwenemi be wada 'amayabe tuta maibo'ana bale'u gete 'ena wamiyami.

18 *'Lowa 'imi bubuna tubumiyao 'ediyega nigeya bobo'ana, 'enega Yaubada emaisa 'iguinuwena sabi 'etoseyemi. Ta 'ami e'isa nina ni'atu wamwalamwalatoni 'aene nigeya yage gumwagumwalidi, nadigega siliba nai goula, 19 ta esi e'isa nina Yaubada 'ina lami lalana bobo'ana wawasae 'enega 'i'etoseyemi, tauna Keliso nina, bobo'ai'ailina ta 'esasena.

20 Yaubada Keliso nina 'igimi esinuwena 'ina guinuwa gete manuna, ta muliyega bale'u 'imweluluina, ta ni'atu tuta 'ana 'ebe losalowa 'enaya Keliso nina 'iapwesama, 'abo'ada manuda. 21 Ga tauna Keliso nina 'enega Yaubada waemisena 'aene tauna mwawasega 'igietoolo limena ga 'ebemi esaesa 'ena 'isa'una, 'enega 'imi emisa be 'imi nuwayaina wasa'u 'ai'ailidi Yaubada 'enaya. 22 *'Enega ni'atu 'eda palupaluna wamuliya 'ai'ailina, gote 'enega 'imi 'esasa walobena, ta wate taudi gosemiyao waobobomedi 'atemi maibo'ana 'enega, 'enega 'ilobwenemi be wada eobooboboma 'ebweuna 'ebweuna, oboboma 'ai'aila 'enega.

23 *'Enega 'omi ni'atu watubuwa limana, nigeya tamamiyao mwawamwawasidi 'ediyega, ta esi Tamami mayawasina ta miyamiya atayana 'ina ona 'enega. 24 *'Nadigega tuga Buki Tabu 'ina simana 'igwae, "Tomota maibo'adi 'atuwa pwatula, ta 'idi esaesao 'atuwa pwatula nidi senidiyao.

Manuna pwatula nidi 'iabe simwamwawasa, 'enega senidiyao wate si'oapelu.

25 Ta esi 'Inapwana 'ina ona miyamiya atayana."

Ona nina gete tuga 'edaya 'imiyami, nate tetela bobo'ana tauna ni'atu wanonona.

2*'Ola nina mayawasina.*

1 *'Enega 'imi to'umalinao be 'imi kabokaboyao onega be guinuwega, be 'imi e'ipi'ipiyao, be 'imi 'awato'umaliyao wada guitoyasedi, 2 ta 'ilobwenemi be yaluyaluwami 'ana susu bobo'ana wada 'ebese. Nadigega taudi gogama meyameyadi susu nuwanuwadi, be susu nina yaluyaluwami 'adi 'etoseyana manuna.

* 1:13: Lo 12:2 * 1:14: Lo 6:19; Ep 4:17-18 * 1:15: 2 Ko 6:16-18, 7:1 * 1:16: 1 Loi 19:2
 * 1:17: 2 Loi 10:17 * 1:18: 1 Ko 6:20; Yo 1:29 * 1:22: Yo 13:34 * 1:23: Yo 1:13; 1 Pi 1:3
 * 1:24: Ais 40:6-8 * 2:1: Ep 4:22; Ye 1:21

3 Ona'ai'aila, 'ida 'Inapwana 'ina 'atenuwa'ole'ole ni'atu walotoona,
4 *'Enega wada mai 'Inapwana nina 'enaya, tauna 'ola mayawasina me bale'u sie'idi'idiyena, ta esi Yaubada nuwanuwana ga 'iesinuwena.

5 'Enega 'omi wate 'atuwa mwadale mayawasina, yaluyaluwami wada tagwaledi, be 'emiyega Yaubada 'ina Anuwa 'ida 'abi, be gote 'ena wada etotaliya 'esasemi, ta Yesu Keliso 'ida lememe be yaluyaluwamiyega wada taliya bobo'ana Yaubada 'enaya. 6 *Nadigega wate Buki Tabu 'ena 'igwae,
“Wa'ita 'ola gete bobo'ana ta esiesinuwana yasa'usa'u nugane anuwa 'ana 'abi, 'asa Sayoni 'enaya, manuna. 'Enega 'abo yaisigedi taudi siemisena, geya'abo siomayamaya.”

7 *Ta 'omi yaisigedi 'ola gete waemisena, 'emiya 'ola bobo'ana wawasae, ta yaisigedi taudi nigeaya 'ena siemiemisa manudi Buki Tabu 'ena 'isimana, 'igwae,

“'Ola nina lowa to'abi anuwa siguitoyasena, ta gete tugai ni'atu sietoolona be 'ie'ola nugana, be 'ola maibo'adi 'iloinedi.”

8 *Ta wate 'igwae,

“'Ola gete tomota 'idi 'ebe esetupe, ma'etamo 'enaya siesetupedi ta sibebe'u.”

Ta siesetupedi 'enaya manuna ona nigeaya siemiemise. Gete nadigega Yaubada 'ina gimiloina manudi.

9 *Ta 'omi nigeaya nadigega taudi, ta 'omi esi Yaubada 'ina boda esiesinuwami, 'enega 'omi kini nina 'ina totaliyao ta 'ina tomotaiyao 'esasemi, manuna sena guguyoi 'enega 'ibwauyemi, ga 'ina maedana tobobo'ana sana 'ena 'isa'umi, be 'aene 'ina guinuwa bobo'ana gete wada simane.

10 *Ona'ai'aila, tuta lowa 'ediya 'omi nigeaya waeboda 'ebweu, ta gete tuga ni'atu Yaubada 'ena waeboda 'ebweuna; ta lowa wate Yaubada 'ina 'atenuwa'ole'ole nigeaya 'emiya 'imiyami, ta gete tuga ni'atu walobena.

Yaubada 'ina toguinuwao.

11 *Ta gosegwao 'emiya yada simana apwesa 'aene 'abo'ada bale'u gete 'enaya toesugalagala, 'enega 'imi yalakwaiyao nidi 'atemiya simiyami waguityoyasedi, manuna yaluyaluwami sietalauwaledi. 12 *Ta wada bubuna bobo'ana taudi nigeaya me Yudia 'ediya. Manuna gete tuga 'etamo si'awa'awa to'umaliyemi, ta tuta muliyega 'imi guinuwa bobo'ana sida 'ita, be 'enega tuta nina Yaubada 'iapwesama Yaubada nina sida tupu.

13 *Ta ni'atu 'omi 'Inapwana nina 'ina boda, 'enega 'ilobwenemi be loina yauna bale'uya wada 'amayabedi, nadigega kini 'ina loina 'ena wada tagwalemi, manuna tauna toloina sinabwana, 14 ta wate gabemaniyao wada 'amayabedi, manuna kini nina tauna 'iesinuwedi be gabemani nidi toto'umalidi sida loinedi, ta tobobo'adi sida 'awabobo'enedi. 15 *Ta Yaubada 'ina nuwanuwa gete be 'aene toemwagemwageyao, 'abo sida ona besobeso manumi, 'imi guinuwa bobo'ana 'etamo sida 'ita, be geya'abo wate to'ase manumi sioneone.

16 *Ta 'omi esi ni'atu Yaubada 'ili'amimi be 'aene taumimo wada loinemi, ta esi geya'abo guinuwa to'umalidi 'ediya watautauya, ta wada guinuwa tuga nadigega Yaubada 'ina toguinuwao. 17 'Enega tomota maibo'adi wada 'amayabedi, ta gosemiyao taudi Yesu 'ana toemisao wada obobomedi. Yaubada 'ena wada 'amayaba sinabwana, be wate kini wada 'amayabe.

* 2:4: 1 Ko 3:11; Lo 12:1 * 2:6: Ais 28:16 * 2:7: Sam 118:22 * 2:8: Ais 8:14 * 2:9: Sia 19:5-6; Ais 9:2; Ep 5:8 * 2:10: Osi 1:10; Lo 9:25; 1 Pi 1:3 * 2:11: Ga 5:16-17, 24 * 2:12: Md 5:16 * 2:13: Lo 13:1-7 * 2:15: 1 Pi 3:15-17 * 2:16: Ga 5:13

Keliso manuda 'i'elouya

18 *'Enega 'omi toguinuwao, 'imi 'ena'iyao wada 'amayabedi be 'ediya wada ematamatana, ta nigeya 'aene 'ena'iyao bobo'adi namo 'ediya, taudi 'idi lolina pa'alidi 'ediya wate. 19 Manuna 'abo nigeya 'ebweu 'imi guinuwa to'umalina, ta sigie'elouya daisimi be Yaubada manuna wanuwana sinabwana ga wae'alama'i'itanemi, nate bubuna bobo'ana Yaubada matanaya. 20 *Ta wada nuwa'l'isi 'aene 'abo 'ida guinuwa to'umalina 'enega sigie'elouyaeda be tae'alama'i'itana, nate nigeya yage sinabwana. Ta esi 'abo 'ida guinuwa bobo'ana 'enega sigie'elouyaeda be tae'alama'i'itana, Yaubada manuda 'ida gwausowala.

21 *Ta ni'atu 'eda gete manuna Yaubada 'ibwauyeda, manuna Keliso tauna manuda 'i'elouya, ga 'ebe e'ita 'isa'una 'edaya be 'aene 'ae iyaena tada muliyedi. 22 *Manuna tauna nigeya 'ina to'umalinamo ta wate nigeya kabo 'awanega 'ida apwesa. 23 *Ta tuta nina si'awa to'umaliyena nigeya wate 'ediya 'ie'ie'isa, ta wate sigie'elouyaena ta nigeya 'igamwagamwasowaledi, ta esi Yaubada 'iemisa 'ai'ailena, manuna tauna Toloina palupaluna.

24 *Ona'ai'aila, Keliso tauna oonega 'ida to'umalinalo 'i'aalidi kelose 'enaya, be gote 'enega 'aene 'ida bubuna to'umalidi sigugumwala, ta bubuna palupaluna 'enega tatatauya. Tauna 'ana badi 'enega 'imi bobo'ana walobena. 25 *Ona'ai'aila, 'omi 'atuwa sipi loseloseyemi, ga ni'atu to'ita'i'ita sipi 'i'au'ewa limemi 'enaya, tauna yaluyaluwami 'ana to'ita'i'ita.

3

Aiai nidi 'adi lolina.

1-2 *Nadigega 'omi wate toai mewainemi mwanemiyao wada 'amayabedi, 'enega 'abo taudi nigeya Yaubada 'ina ona siemiemi, 'omi 'imi guinuwa bobo'ana 'amayabega wada e'itadi, be 'enega sida emisa. 3 *Ta geya'abo waeiyalimi yage apweapwesadi 'ediyega, nadigega 'uya'uyami waguinuwa 'ai'ailidi, nai yage goulala 'ediyega waeiyalimi, nai 'ami 'oamao bobo'adi wa'otedi, 4 ta esi 'atemi wada eiyalidi iyala miyamiya atayadi 'ediyega, taudi nadigega bubuna nuwana be nuwamwa'uta 'ediyega. Wada nuwa'l'isi 'aene yage gete yage sinabwana Yaubada matanaya.

5 Nadigega lowa taudi iine totapwalolo Yaubada siemisena ga 'atedi sieiyalina bubuna nuwana be nuwamwa'uta 'ediyega, ga mwanediyao si'amayabedi. 6 Nadigega wate Sela mwanena Ebelaamo 'enana 'iematamatanena ga 'i'awa 'inapwanena. Ta 'abo 'omi wabubuna bobo'ana, be geya'abo 'ebweu yage wamatamataute, 'omi Sela natunao.

7 *Ta 'omi wate toai me'olotomi, mamwanemiyao wamiyami, wada nuwayai 'aene taudi nenetadi, 'enega wada 'amayabedi be wa'ita'i'isidi, manuna 'omi be mwanemiyao ma'emiyao yawasimi Yaubada 'i'ebwa'emi. Gete nadigega wabubuna'esa be 'enega geya'abo to'umalina 'imi sidasidao 'i'eto'etobodedi.

Guinuwa bobo'ana 'elouya 'ena 'imiyami.

* 2:18: Ep 6:5-7 * 2:20: 1 Pi 4:14 * 2:21: Md 16:24 * 2:22: Ais 53:9 * 2:23: Ais 53:7; Lo 12:19 * 2:24: 2 Ko 5:21; Ais 53:5-6 * 2:25: Yo 10:11 * 3:1-2: Ep 5:22-24; 1 Ko 7:12-16; Ta 2:4-5 * 3:3: 1 Ti 2:9-10 * 3:7: Ep 5:25-30; Kol 3:19

8 *Gete 'igu ona 'ana 'ebe losalowa 'emiya 'aene 'imi nuwenuwega be 'ami lotoonega wada e'ebweu be wada eoboobobomemi, be ma imi nuwamwa'uta wada 'atenuwa 'ole'oleyemi.

9 Ta 'abo 'aidi 'emiya siguinuwa to'umalina, geya'abo 'ediya wae'ie'isa, ta 'abo wate sieliyemi geya'abo waelieliyadi. Ta esi wada e'isadi ona bobo'ana 'enega, ta Yaubada 'ionaupaupa saba be 'aene 'ida obobomemi, 'abo 'omi ona obobomega 'ediya wae'isa. 10 *Nadigega Buki Tabu 'ena 'isimana, 'igwae,

“'Abo yaita tauna nuwanuwana be 'ida gwausowala 'asiyata maibo'ana 'ediya, 'ilobwenena be ona besobeso be kabo 'ida losa'u,

11 ta wate guinuwa to'umalidi 'ida guitoyasedi, be 'ida guinuwa bobo'ana mali tomota 'ediya, be wate 'ida etapewa waiwai nuwasiwalowa manuna.

12 Manuna 'ida 'Inapwana tuta yauyauna tobobo'adi 'ilomata'i'isidi, be wate 'idi sidasidao 'inono 'ai'aalidi, ta taudi toto'umalidi 'iguitoyasedi.”

13 *Ona'ai'aila, nigeza sawesawenaya be 'ebweu yaita 'igiegie 'elouyaemi 'abo yage bobo'ana nuwami 'i'ewena, be tuta yauyauna 'ena waguiguin-uwa.

14 *Ta geya'abo tomota wamatamatautedi nai wanuwanuwa mwau 'ediya, ta esi wada gwausowala, 'abo yage bobo'ana waguiguinuwe be sigie'elouyaemi, 15 *ta esi 'atemiyega 'ida 'Inapwana Keliso wada 'amayabe. Be 'enega 'abo yaita 'ienaidemi be 'ida gwae, “To'ase manuna 'uemiemisa?” ta 'omi ni'atu ma imi e'isa bobo'ana wada simana 'ediya, ta geya'abo ma imi oopa'ala, ta esi ma imi bubuna nuwana 'enega waeonadi.

16 Ta to'ase wanuwena bobo'ana, tuta yauyauna nadigega wada guiguinuwa'esa, 'enega 'abo yaisigedi si'awa to'umaliyemi manuna 'aene 'omi Keliso 'ana tomuliyao, ma'etamo sida omayamaya, 'abo 'imi bubuna bobo'ana wae'itaedi.

17 *'Eguma Yaubada 'inuwenana 'aene 'elouya tada loba, 'ilobweneda tada 'elouya 'ida guinuwa bobo'ana manuna, ta sa'i nigeza 'ana 'ita bobo'ana guinuwa to'umalina manuna.

18 Ona'ai'aila, Keliso ma'ebweuna 'imwawasa 'ida to'umalinao manudi, ta tauna tai bobo'ana, ta 'abo'ada toto'umalida ga manuda 'imwawasa, be gote 'enega 'ida 'au'ewada Yaubada 'ena. Ta Keliso oona namo siloemwawasina, ta yaluyaluwana nigeza.

19 *'Enega yaluyaluwana 'iapwesa ga 'itauya yaluyaluwa yoniyonidi 'ediya 'iloguguya. 20 *Yaluyaluwa nidi tomota yaluyaluwadi, taudi lowaenei Noa 'ina tutaya Yaubada manudi 'ie'alama'i'itana be 'aene 'ena sida emisa, ta nigeza. 'Enega maibo'adi muluwa 'enega sidalala, ta pu'epu'edimo bwasiyega 'i'etoseyedi, nadigega nima ta 'etoi, waga nina Noa 'i'abinaya 'enega.

21 *Bwasi nina gete 'ie'ita 'ai'aila 'edayana 'aene gete tuga bwasi nina 'ebe bapitaiso 'i'etoseyedi. Ta bapitaiso nina 'enega nigeza 'aene bwalada 'ana 'utu namo manuna, ta esi 'ida sidesidega Yaubada 'ateda 'igie'esasadi, Yesu Keliso 'ina toololimana 'enega, 22 tauna ni'atu 'itu'e galewaya ga gete tuga Yaubada 'atainaya 'imiyami, ga aniloseyao be galewa 'adi toloinao maibo'adi 'iloiloinedi.

* 3:8: Lo 12:16-18; Md 5:44; 1 Te 5:15; Ep 4:32 * 3:10: Sam 34:12-16 * 3:13: Md 10:28; Ona 16:7; Lo 13:3 * 3:14: Ib 10:5-6 * 3:15: Kol 4:6; 1 Pi 2:15 * 3:17: 1 Pi 2:20 * 3:19: Ep 4:9-10; Pi 2:9-10 * 3:20: Nug 7:7 * 3:21: Lo 6:4; Ta 3:4-5; Yo 3:5; Ep 1:20-21

4

'Ida bubuna tada sa'ugelasedi.

¹*Wada nuwa'i'isi 'aene tuta nina Yesu 'ietomotai 'elouya 'ilobena, ta 'imi nuwanuwa wasa'udi Yesu nadigega, be 'enega taumimo wada giepa'alimi, manuna 'abo yaisigedi taudi oodiyega 'elouya silobaloba, 'idi bubuna to'umalina ni'atu 'igumwala.

²*'Enega 'ida tuta maibo'ana bale'uya tamiyami, tada tagwaleda Yaubada 'enaya be tauna 'ida loineda, ta 'ida yalakwaiya geya'abo 'iloiloineda.

³*Lowa 'imi bubuna to'umalina, nadigega taudi guguyoi 'ana tomiyanao, be bubuna nidi getedi wada guitoyasedi, nadigega sogala be yalakwaiya be bwasi waiwaidi 'adi numa kabaleya, be egosigosiyana guinuwa to'umalidi manudi, be wate emisa kabokabo mali yageyao 'ediya. ⁴ Ta tomiya apwesa nidi sinuwa owana 'abo 'omi nigeya ma'emiyao yage nidi to'umalidi waguiguinuwedi, 'enega si'awa to'umaliyemi. ⁵ Ta esi 'etamo Yaubada tomota mayawasidi be mwawamwawasidi 'ida bwa'omatadi, be 'enega taudi tomiya apwesa nidi sida etala matanaya. ⁶ *Gete 'alena 'enega tetela bobo'ana 'iguguyaena tomwawasao 'ediya, be tuta mayawasidiya bwa'omatana sida loba, ta yaluyaluwadiyega yawasidi sida loba Yaubada 'enega.

⁷*Ta ni'atu be yage maibo'ana sigugumwala. 'Enega wa'ita'i'isimi be geya'abo walo'ame'ame, ta esi tuta yauyauna wada sidasida Yaubada 'ena.

⁸'Enega wada eoboboboma 'ai'aila 'ebweuna 'ebweuna 'emiya, manuna oboboma yage maibo'adi 'isinabwa sinedi. Ta wate oboboma sawesawenaya be to'umalina yaudi 'ikweudi. ⁹'Enega gosemiyao wabwauyedi 'imi anuwaya nuwa bobo'anega, ta geya'abo manudi walomulomugi.

¹⁰*Ta ni'atu 'ebweuna 'ebweuna Yaubada egueguyai dumadumadi be dumadumadi 'i'ebwa'emi, 'enega egueguyai nidi 'ediyega wada guinuwa be gosemiyao wada lemedi, be 'enega 'omi Yaubada 'ina toguinuwao bobo'ami. ¹¹'Enega yaisigedi 'omi waetosimana wada etosimana tuga nadigega Yaubada 'ina ona wasimasimane, ta 'abo yaisigedi 'omi walemalema wada lema tuga 'imi waiwai maibo'anega, nadigega waiwai nina 'i'ebwa'emi, be 'enega guinuwa maibo'adi 'ediyega tomota Yesu Keliso sida mwalatoni be Yaubada sida tupu, manuna tauna Toesaesa sana, ta Toewaiwai sana, tuta maibo'ana 'ediya. Eimeni.

Yesu 'ina tomotaiyao si'elo'elouya.

¹² Ta tasigwao, geya'abo ma imi nuwaowana 'abo tuta nina 'ebetoo mwaudi walobadi. Geya'abo wanuwunuwa 'aene siapweapwesa daita.

¹³ Ta esi wada gwausowala manuna Yesu Keliso 'elouya 'ilobena, ga 'omi nadigega tuga walobaloba'ese, be muliyega tuta nina 'ina esaesa 'iapwesama wada gwausowala 'ai'aila.

¹⁴ **Ta 'abo tomota si'awa to'umaliyemi 'imi emisa Keliso 'enaya manuna, wada gwausowala tuga, manuna Yaubada yaluyaluwana 'esasena ni'atu 'emiya 'imiyami. ¹⁵ Ta esi nigeya yage bobo'ana manumi, 'abo waloemwawasa, nai wa'i'ipwala, nai waloegesi, nai waguinuwa besobeso, be manudi 'elouya waloba. ¹⁶ *Ta yage bobo'ana esi, 'abo 'omi Keliso 'ina bodao be 'elouya waloba. Nate nigeya 'ebe omayamaya, ta esi Yaubada wada tupu, manuna 'omi ni'atu Keliso 'ina bodao.

* **4:1:** 2 Ko 5:15 * **4:2:** 1 Yo 2:16-17 * **4:3:** Ep 2:2-3; Ta 3:3 * **4:6:** Lo 8:10 * **4:7:** Lo 12:9-13 * **4:10:** Lo 12:6-8; 1 Ko 12:4-7 * **4:14:** Md 5:11 * **4:14:** 1 Pi 2:19-20 * **4:16:** Gu 5:41

¹⁷ Ta ni'atu tuta 'imai saba be bwa'omatana 'ie'ale, be 'enega Yaubada 'ina tomotaiyao 'ida gimi bwa'omatada, be muliyega taudi 'ina tetela bobo'ana nige ya siemiemise, 'idi to'umalina 'ana e'isa mwau wawasae sida loba.

¹⁸ *Ta ni'atu Buki Tabu 'ena 'isimana, 'igwae,

“Yaubada 'ena mwauna be 'aene tobobo'adi 'ida 'etoseyedi, ta esi toto'umalidi, taudi Yaubada 'ana toe'idi'idiyao 'adi 'etoseyana mwau wawasae.”

¹⁹ 'Enega 'abo 'omi Yaubada 'ina nuwena 'enega 'elouya walobadi, yawasimi wada tagwaledi tauna 'ena, be 'enega 'ida 'ita'i'isimi, manuna tauna 'ada Tomweluluwa bobo'ai'ailina; ta 'omi wate nadigega wada bubuna bobo'ana.

5

Yaubada 'ina tomotaiyao 'adi 'ita'i'ita.

¹ Toekalesiyao 'idi 'inapwanao 'omi, 'aene yada gienuwa'i'isimi 'imi paisewa manuna. Manuna 'abo'agu 'ebweu wate toekalesiyao 'idi 'inapwana, ga 'abo'agu mataguyega Keliso 'ina 'elouya ya'itena, be ma'etamo 'ina esaesa maemaedanina 'ena yada miyami to tuta 'abo 'ina esaesa nina 'igieapwese.

² *'Enega wate yada emataluwemi 'aene 'imi bodao nidi wada 'ita'i'isidi, taudi nate Yaubada 'ina tomotaiyao. Ta wada 'ita'i'isidi 'imi 'atetagwalega tuga nadigega Yaubada 'ina nuwena, ta geya'abo ma imi logwautoyasa. Ta 'imi guinuwa wada guinuwedi, nige ya maisa manuna, ta esi tagwalega wada guinuwa.

³ *Ta geya'abo wato be waetoloina 'ediya, ta esi bubuna bobo'ana wada e'itae 'ediya, be sida muliyemi. ⁴ Be 'enega tuta nina To'ita'i'ita sinabwana 'iapwesama, tauna 'enega 'ami pali bobo'ana ta miyamiya atayana waloba.

⁵ *'Enega 'omi wate tubu lagalagao 'inapwanao wada 'amayabedi, be maibo'ami wada nuwamwa'uta be 'ebweuna 'ebweuna 'emiya wada ele-malema. Nadigega tuga Buki Tabu 'isimana, 'igwae,

“Yaubada tonuwatu'e 'i'etobodedi, ta esi tonuwamwa'uta 'iobobomedi.”

⁶ *'Enega wada nuwamwa'uta be wada tagwalemi Yaubada Toewaiwai sana nimanaya, be 'enega muliyega tauna 'ina tuta bobo'ana 'enaya 'ida gitu'eyemi.

⁷ *Ta 'ami mwauiyao maibo'adi Yaubada 'ena wada 'ebwaya, be 'enega 'ami mwau nidi 'i'ewayaledi, manuna Yaubada tauna 'i'atenuwa'ole'ole 'ai'ailemi.

⁸ *'Enega wada lomata'i'ita 'ai'ailemi 'ami talauwala Seitani 'enega. Manuna Seitani tauna nadigega bosasa mitawaya, tuta yauyauna 'isakosakowasi ta 'i'ebe'ebesa be 'aene 'ana tai 'ida loba, be 'ida 'ani.

⁹ *Ta geya'abo wamatamatauta, ta 'imi emisa 'ena wada toolopa'ala, manuna wada mwalatoni 'aene gosedao taudi Yesu 'ana toemisao mwau nidi silobalobadi sena maibo'adi 'ediya.

¹⁰ *Yaubada tauna 'atenuwa'ole'ole 'alena ni'atu 'ibwauyeda be 'aene 'ina esaesa miyamiya atayana 'ena tada miyami Keliso ma'eda.

Ta 'imi 'elouya tuta kukupana namo be sigugumwala, ta muliyega Yaubada 'ida gie'esasemi be 'ida giepa'alimi be 'ida giewaiwaiyemi be 'aene

* **4:18:** Ona 11:31 * **5:2:** Gu 20:28 * **5:3:** Pilim 1:14; 1 Ti 4:12, 5:1; Yo 13:14-15 * **5:5:** Ona 3:34; Lu 22:26 * **5:6:** Pi 2:8-9 * **5:7:** Md 6:25-26 * **5:8:** 2 Ti 4:17-18; Lo 8:18 * **5:9:** Ep 6:11-13; Ye 4:7 * **5:10:** 1 Te 5:23-24

wada miya bobo'ana. ¹¹ Manuna tauna Toewaiwai miyamiya atayana. Eimeni.

Ona oboboma

¹²*'Imi leta gidalina gete Sailasa 'ilemegu ga ya'etoladina manumi. Tauna Sailasa nina taeesena 'aene 'ebweu tasidai ma ina emisa.

'Enega 'imi leta gete 'ena nuwanuwagu be Yaubada 'ina oboboma 'ai'aila yada simane 'emiya, be 'enaya wada toolopa'ala.

¹³*Ta wate toekalesiyao sena gete Babiloni 'enaya 'idi oboboma 'emiya. Taudi Yaubada 'iesinuwedi nadigega tuga 'omi 'iesinuwemi, 'idi ona oboboma 'emiya. Ta wate natugu Maki 'ina ona oboboma 'emiya.

¹⁴'Enega wada eobooboboma 'ebweuna 'ebweuna 'enaya, be wada enimalotuna oboboma 'ai'ailega. Ta 'omi Keliso 'ina tomotaiyao wada miya gwausowala.

'Abo'agu Pita.

* **5:12:** Gu 15:22 * **5:13:** 2 Ti 4:11; Lo 1:7

PITA 'INA 'ETOLADI 'ELUWENA

Leta gete solanaya Pita 'iemwasala mwalatoi 'ai'aila Yaubada 'enega manuna, be e'ita kabokabo toe'itao to'umalidi 'ediyega, be wate 'iemwasala Yesu 'ina ila limanama bale'uya manuna.

Lokagutoki

¹ 'Abo'agu Yesu Keliso 'ina toguinuwa, nai 'ana tosimana, 'imi leta ya'etoladinawa, manuna 'omi be 'abo'agu 'ida emisa leleleya, tauna 'ida Yaubada be 'ada To'etoseyana Yesu Keliso 'idi lolina bobo'ana 'enega talobena. Gete yage nina 'edaya yage sinabwana. ² *'Enega Yaubada be 'ida 'Inapwana Yesu 'adi mwalatoi 'enega, oboboma 'ai'aila be gwausowala 'emiya sida siwa.

³ *Yaubada nina 'ina waiwaiyega 'ilemeda ga 'iobobomeda, ta yage yauna yawasida be 'ida bubuna 'esasena manudi 'i'ebwa'eda. Manuna tauna tamwalatonina 'aene 'iesinuweda be 'ina esaesa ta 'ina bubuna palupaluna 'i'ebwa'eda. ⁴ *Ta wate 'ina onaupaupa bobo'adi ta waiwaidi 'ediyega bubuna bale'u 'ana yalakwaiyao to'umalidi waebesinedi, ga Yaubada 'ina bubuna bobo'ana walobena.

⁵ *'Enega watoo waiwai be 'imi emisa waloeposeyanedi gete yage nidi 'ediyega: nugana bubuna bobo'ana, 'eluwena mwalatoi, ⁶ 'etonina 'alama'i'ita, eatana toolopa'ala, enimana bubuna 'esasena, ⁷ esikisina egosigosiyana, ta 'ebe losalowa oboboma. ⁸ 'Enega 'eguma yage nidi 'emiya sisinasinabwa 'ai'aila, 'ida 'Inapwana Yesu Keliso 'ana mwalatoi 'enaya waewaiwai, ta geya'abo 'imi paisewa simudamudala. ⁹ *Ta 'eguma yage nidi nigeya 'emiya simiyami, 'ana 'ita 'atuwa matakebokebomi, manuna gie'esasa 'imi to'umalinao 'ediyega lowa ni'atu wanuwa pupulena.

¹⁰ 'Enega, gosegwao, watoo waiwai be geya'abo Yaubada 'ana esiesinuwao bodadi 'enega wamiyamiya apwesa. Ta 'abo 'igu ona getedi waematamatanedi geya'abo wabe'ube'u, ¹¹ be 'enega muliyega ma imi gwausowala walulugu 'ida 'Inapwana ta 'ada To'etoseyana Yesu Keliso 'ina 'ebeloina 'enaya, be nada wamiya ataya.

¹² 'Enega nuwanuwagu be yaguguyami be yage getedi wanuwa'i'isidi, manuna ni'atu wamwalatonidi ga mwalatoi 'ai'aila 'emiya 'imiyami. ¹³ *Ta tuta gete mayawasiguya yamiyami, 'ilobwenegu be yagie nuwa'i'isimi be waetapewa bubuna bobo'ana manuna. ¹⁴ Manuna 'ida 'Inapwana Yesu Keliso ni'atu 'ie'itegu 'aene 'iabe yapilisinemi, ¹⁵ 'enega yatootoo waiwai be 'aene ma'etamo 'igu kwaiya mulinaya e'ita nidi geya'abo wanuwanuwa pupuledi.

Keliso 'ina maedana si'itena

¹⁶ *Lowa 'ida 'Inapwana Yesu Keliso 'ina waiwai be 'ina mai 'asimanedi 'emiya, ta 'ima simana nina nigeya tosinasinapuyao 'idi emwasalao 'ediyega, ta matamega tauna 'ina esaesa 'a'itena. ¹⁷⁻¹⁸ Ta tuta nina lowa ma'ema 'oyaya 'amiyami Yaubada 'enana galewega 'anonona 'igwae, "Gete Natu'ai'ailigu, tauna manuna yagwausowala sinabwana." Ta 'enana nina Tamana 'ina sena 'esasena galewega 'imai, ga 'oya nina debanaya Yaubada tupu ta esaesa maemaedanina Natuna 'i'ebwa'ena.

* **1:2:** Kol 1:9-10; Pi 3:10 * **1:3:** Ep 3:16-19 * **1:4:** Yo 1:12; Gu 17:28; 2 Ko 3:18 * **1:5:** Ga 5:22-23 * **1:9:** 1 Yo 2:11 * **1:13:** 2 Ko 5:1; Yo 21:18-19 * **1:16:** Md 17:1-5

19 *Ta palopitao lowa 'idi ona 'ediyega Keliso sigimi simanena, ta 'abo'ama 'a'itena, 'enega 'omi 'ilobwenemi be ona nidi wanuwa'i'isidi, manuna ona nidi 'atuwa mayale sena guguyoi 'enaya 'imaemaedana be 'ana laba tomwa 'iulisi ta 'Ubwana 'atemiya 'isasae.

20 *Ta yage gete wada nuwasabwaleni 'aene palopitao 'idi ona Buki Tabu solanaya nigeza sawesawenaya taudamo 'adi gibui tamwalatonidi, 21 manuna palopitao nidi nigeza taudimo 'idi nuwenuwega sionaonaedi, ta esi Yaubada 'enega, ta Yaluyaluwa Tabuna palopitao 'ienywa sa'uyedi ga ona nidi sionaedi.

2

Toe'ita kabokabo manudi

1 *Ta esi lowaenei 'aina palopita kabokabodi tomota gamwagamwanidiya siapwesa. Nadigega wate gete tuga toe'ita kabokaboyao gamwagamwanimiya siapweapwesa, ta 'idi e'ita kabokabo 'enega tomota sigie to'umaliyedi 'idi e'ita to'umalina 'enega. 'Inapwana nina tauna 'iyotulidaya, ta taudi sieyaseyaseye, 'enega e'isa to'umalina 'iabe siloba. 2 Ta tomota yaudi 'idi guinuwa to'umalina nadigega loelata sida etotowanedi, nate Yesu 'ina 'eda 'ai'aila 'ana 'ebe 'awato'umali.

3 *Ta toto'umalina nidi gwegwe 'ana toyala diidigao, 'enega 'idi ona dibidibiyege ma'etamo sikaboemi be 'imi gwegwe si'ewadi. Lowaenei 'adi e'isa Yaubada 'isa'una ga 'iyamwayamwa, ta nigeza 'ida sa'ugelasa.

4 *Manuna Yaubada aniloseyao to'umalidi nigeza 'i'ate'atenuwa 'ole'oleyedi, ta esi gaula guguyoi 'ena 'iula mwa'utedi, ga simiyami be 'ana laba bwa'omatana 'ana tuta. 5 *Ta wate lowaenei me bale'u maibo'adi nigeza 'i'ate'atenuwa 'ole'oleyedi, ta esi muluwega toto'umalina nidi 'imutudi. Ta Noa namo ma ina bodao site sebeni 'i'etoseyedi, manuna Noa tauna bubuna palupaluna 'ana tologuguya.

6 *Ta wate 'asa nidi to'umalidi Sodoma be Gomola 'igabudi ga sieka-likau, be 'enega 'aene maibo'ada tada mwalatoni, be geya'abo tabuubuna to'umalina nadigega taudi. 7 Ta Loti tebweuna 'asa nidi 'ediyega 'ina bubuna palupaluna, 'enega Yaubada 'i'etoseyena. Ona'ai'aila, Loti nina toto'umalidi 'idi bubuna sogala manuna 'inuwamwau. 8 Manuna Loti toto'umalina nidi gamwagamwanidiya 'imiyami, ga 'idi bubuna geyogeyoi 'i'ita'ita ta 'inoono, ga 'inuwamwau sinabwana.

9 *'Enega tamwalamwalatoni 'aene Yaubada tobobo'adi 'ebe tooyao 'ediyega 'ida 'etoseyedi, ta toto'umalidi 'iloinedi be 'ana laba 'asiyata bwa'omatana 'enaya.

10 Ona'ai'aila, 'eguma toto'umalidi Yaubada 'ina lina siguitoyasei, be 'idi yalakwaiyao baibailidi simulimuliyedi, 'adi e'isa to'umali 'ai'ailina 'i'ebwa'edi. Toto'umalina nidi wate gagasa 'aledi, ta nigeza 'idi 'amayabamo me galewa to'esasedi 'ediya, ta esi si'awa'awa to'umaliyedi.

11 *Ta aniloseyao ma idi waiwai sinabwana 'idi 'ebemiya Yaubada matanaya, ta nigeza 'ilobwelobwenedi be toe'ita kabokabo nidi si'awa to'umaliyedi.

12 Ona'ai'aila toto'umalina nidi 'atuwa yobai. Yobai 'adi lotoona namo simulimuliyedi, ta nigeza sida nuwanuwa palupalu, 'enega tomota yobai nidi sigiyaidi be siunudi. Toto'umalidi wate mwalatoi 'ai'aila nigeza sida

* 1:19: Lu 1:76-79 * 1:20: 2 Ti 3:16; Gu 3:21 * 2:1: 2 Loi 13:1-5; Md 24:24 * 2:3: Lo 2:24, 16:18 * 2:4: Md 25:41 * 2:5: Ib 11:7; Nug 6:13, 18 * 2:6: Nug 19:12-13, 24 * 2:9: 1 Ko 10:13 * 2:11: Yu 1:9-13

mwalatonina ta esi si'awa'awa to'umaliye, 'enega taudi wate sida esilae, yobai nadigega, ¹³ be 'adi e'isa 'idi to'umalina manuna 'ida to'umali 'ai'aila.

Nuwanuwadi 'asiyata 'ebweuna 'ebweuna siegwausowala besobeso. Ta 'eguma ma'emiyao wa'e'ai, 'idi bubuna to'umalina 'ediyega sigiebailimi. ¹⁴ Ta 'idi loelata 'enega ga simatamata yauyau, ta 'idi loelata limalimana manuna nigeya tona'adi 'ida towa. Ta toneneta sianuganedi 'eda to'umalina 'ena, ta gwegwe 'ana nuwa'ewa 'ediya 'isinabwa wawasae. Ta Yaubada ma'etamo 'ie'isadi 'idi bubuna to'umalina manuna.

¹⁵ *'Eda palupaluna ni'atu siebesinena ga sitauya gesi, 'enega Bioli natuna 'ana esana Balami 'ina bubuna to'umalina lowaenei taudi gete tuga simuliyena, manuna tauna nuwanuwana be 'ina guinuwa to'umalina 'enega 'ida eesaesa, ¹⁶ ta yobai 'ebweuna ase Balami nina 'ina bubuna to'umalina 'igie losa'una, ta yobai nina tomota 'enadega 'iona Balami 'ena, ga 'ina guinuwa kabaleya 'i'etobodena.

¹⁷ Ta toe'ita kabokabo nidi 'idi bubuna 'atuwa nadigega bwasi gaula nigeya bwasi dimo, ta taudi wate nadigega pwana, nigeya sida miyabaula, 'enega Yaubada 'ida sa'umwa'utedi gaula guguyoi 'ena be nada sida miyaataya.

¹⁸ Toe'itao nidi 'idi bubuna to'umalidi ma idi ona gagasa siemwaemwasala, ta wate yalakwaiya to'umalidi 'ediyega tonuwa'ebuni'unu silisidi be siila limana 'idi gimi bubuna 'ediya. ¹⁹ *'Adi tomuliyao nidi 'ediya sigwae, " 'Eda gete 'ena wameemai, 'eda bobo'ana, ta nigeya 'ebweu wate 'etoboda 'imiyami." Ta nigeya, ta taudi 'idi bubuna to'umalina 'enega taudimo siyonidi.

²⁰ *Taudi lowa 'ida 'Inapwana ta 'ada To'etoseyana Yesu Keliso tetelina siemisena ga bubuna bale'u sipilisinena, ta 'eguma siila limana bubuna kadekadelidi 'ediya ma'etamo sineeneta, ta 'enega taudi sito'umali 'ai'aila.

²¹ Taudi nigeya bubuna palupaluna 'ana 'eda simwalamwalatoni, ta e'ita kabokabo simulimuliyedi, ta ma'etamo to'umalina siloba. Ta esi taudi ni'atu bubuna palupaluna 'ina 'eda be Yaubada 'ina lolina 'esasena 'ana tomwalatoyao, 'eguma sipilisinei sito'umali 'ai'aila. ²² *Ta 'idi bubuna nina nadigega tuga onasemalimali 'ebweu 'igwae, "Kedewa tauna maiwana 'ida 'elima." Ta wate, "Bawe bwalana tagie'esasai, ta muliyega 'iila be 'iesepwasepwala limana."

3

'Inapwana 'ina 'asiyata sinabwana manuna

¹ Gosegwao gete 'igu leta 'eluwena 'emiya, ta 'igu leta nidi 'eluwa 'ediyega yatootoo be yagie nuwa'i'isimi be wada nuwanuwa 'ai'aila, ² ta Yaubada 'ina palopitao 'idi onao nuganuganidi wada nuwa'i'isidi, ta wate 'ida 'Inapwana, nate 'ada To'etoseyana, 'ina lolina 'ana tosimanao lolina nidi si'ebwa'emiya wate wada nuwa'i'isidi.

³ *Ta 'ebweu yage wada gimimwalatoni 'aene tuta 'ana 'ebe losalowa 'enaya 'aina totuyeya sida apwesa, be 'Inapwana 'ina 'eda manuna sida onaona besobeso, ta situyetuyeya, be taudi 'idi nuwanuwa to'umalidi simuliyedi, ⁴ be sigwae, "To tuta sana 'imi 'inapwana nina 'iilaila limanama? 'Aa, geya'abo sa'i! Lowaenei bale'u 'ana mweluluwa'unu 'enega ga batuwa nigeya 'ebweu wate yage 'ida esa'ugelasa. Lowa tubudao

* **2:15:** Num 22:12, 15-17, 21, 23, 28-34 * **2:19:** Yo 8:34; Lo 6:16-17 * **2:20:** Md 12:43-45; Ib 6:4-6; Md 26:24 * **2:22:** Ona 26:11 * **3:3:** 1 Ti 4:1; Yu 1:17-18

mwawamwawasidi 'idi tutega ga 'ilagamaya, yage maibo'ana 'adi 'ita nina tuga. Nigeaya sida esa'ugelasa.”

⁵ *Taudi geya nuwadi sinuwa'i'isi 'aene lowaenei Yaubada 'ina onega galewa 'iapwesa, ta bwasi solanega bale'u 'imweluluina bwasiyega, ⁶ ga muliyega bwasiyega bale'u maibo'ana 'igie to'umaliyena. ⁷ *Ta Yaubada 'ina onega galewa be bale'u ni'atu 'isa'ububudi, ga siyamwayamwa be 'asiyata lolina 'enaya 'igabu yauledi, ta toto'umalidi 'iloesawalidi.

⁸ *Gosegwao, 'ebweu wate yage wada nuwa'i'isi, 'aene 'Inapwana 'enaya 'asiyata 'ebweuna 'atuwa yakwala tausani 'edaya, ta yakwala tausani 'enaya 'atuwa 'asiyata 'ebweuna.

⁹ 'Aina tomota 'idi nuwanuwa 'aene Yaubada geya'abo 'iguiguinuwedi yage nidi lowa 'iona upaupaediya. Ta 'omi geya'abo Yaubada 'ina guinuwa so'iso'i manudi wanuwunuwa, ta sa'i ma ina e'alama'i'ita 'iyamwayamwami be maibo'ami wada nuwa'ebuni, ta geya nuwana be 'ebweu yaita 'iloseye.

¹⁰ *Ta 'Inapwana 'ina bwa'omatana 'ana 'asiyata ma'etamo 'ina mai 'atuwa to'ipwala be 'iloesalutunidamo, be galewa 'isasawala ma 'ina 'alapwasi sinabwana, ta yage maibo'adi galewaya 'awe 'ala'alasina 'enega 'i'ala esawalidi, ta wate bale'u be yage maibo'adi 'enaya simiyami 'i'ala esawalidi.

¹¹ Ta 'abo yage nidi maibo'ana ma'etamo sisasawala, 'ilobwenena be ma imi bubuna 'esasena ta ma imi 'amayaba Yaubada 'enaya wada guinuwa.

¹² Ta wada yamwayamwa ma imi nuwayaina 'Inapwana 'ina 'asiyata 'ina mai manini manuna, be tuta nina 'enaya Yaubada gimigalewa be gimibale'u 'iloesawalidi 'awe 'ala'alasina 'enega, ¹³ *ta 'abo'ada tayamwayamwa be galewa ta bale'u auwaudi ta'itadi, nadigega Yaubada lowa 'ionaupaupa, ta sena nina 'enaya bubuna palupaluna namo 'imiyami.

¹⁴ Gosegwao, 'imi yamwana 'ana tutaya watoo waiwai be 'eguma 'imamai, 'ilobami ma imi bubuna palupaluna maibo'ana, ta nuwa si-walowega wamiyami. ¹⁵ *Ta wanuwa'i'isi 'aene 'ida 'Inapwana 'ina e'alama'i'ita 'alena 'aene nuwanuwana be 'ada 'etoseyana tada loba. Yage gete manuna gosiya 'ai'ailida Paulo ni'atu 'emiya 'i'etoladiwa. Ta 'ina mwalatoi Yaubada 'enega 'imai. ¹⁶ *Ga yage gete manuna 'isimana 'ina 'etoladiyao maibo'adi 'ediya. Ta 'aina yage 'ina letao soladiya 'adi mwalatoi mwauna, 'enega toemwagemwageyao be tonenetao yage nidi sigibunidi, ta Buki Tabu 'ina 'etoladiyao wate sigibunidi ga 'ediyega taudimo sigie to'umaliyedi.

¹⁷ *Gosegwao, yage getedi ni'atu 'omi wamwalatonidi, 'enega wada 'ita'i'isimi be geya'abo toto'umalidi sianugana gesiyemi be wabe'ube'u.

¹⁸ Ta esi 'ida 'Inapwana, tauna 'ada To'etoseyana Yesu Keliso, 'ana mwalatoi be 'ina oboboma 'emiya 'ida sinabwa, ta tauna tada tupu atae. Eimeni.

'Abo'agu Saimoni Pita

* **3:5:** Nug 1:2, 6-9, 7:11, 17, 23 * **3:7:** 1 Ko 3:13 * **3:8:** Sam 90:4; Isi 18:23; 1 Ti 2:4 * **3:10:** Md 24:35, 43-44 * **3:13:** Ais 65:17; Et 21:27 * **3:15:** Lo 2:4, 10:21 * **3:16:** 2 Ko 4:3; Ib 5:11
* **3:17:** Ib 2:1; 1 Ko 10:7-11

YONI 'INA 'ETOLADI 'EBWEUNA

Yoni 'ina leta gete solanaya 'iemwasala oboboma be maedana be yawasi ataya Yesu 'enega manudi.

Ona nina yawasida manuna

1-2 **Gimi tutaya ona nina yawasida manuna Tamada ma'iyana simiyami, 'enega 'abo'ama wate tenamega 'anonona, ta wate nimamega tai nina 'agitona, manuna ni'atu 'iapwesama ta matamega 'a'itena, ga tauna manuna 'asimasimana 'emiya, nate tauna yawasi ataya 'alena, ta lowa tauna Tamana ma'iyana simiyamiya, ni'atu 'iapwesama 'emaya.

3 Tauna 'a'itena ta 'anonona ga 'emiya 'asimanena be 'aene 'omi ma'emao taegosigosiya leleleya, ta wate Tamada be Natuna Yesu Keliso ma'edao taegosigosiya leleleya. 4 'Enega 'imi leta gete ni'atu 'a'etoladinawa, be 'enega wada sawa, be wada gwausowala 'ai'aila.

Yaubada maedana 'alena

5 *'Enega tetela gete 'ieonema, ga 'asimanena 'emiya 'aene Yaubada maedana 'alena, ta nigeaya wate 'ebweu guguyoi 'enaya 'imiyami. 6 *'Enega 'abo sena guguyoi 'enaya tamiyami, geya'abo takabokabo be tagwae 'aene, "Yaubada ma'edai taegosiyana." Nate nigeaya bubuna palupaluna. 7 Ta 'eguma sena maedana 'ena tamiyami, nadigeaya Yaubada nina sena maedana 'ena 'imiyami, nate taegosigosiya 'ai'aila, manuna Natuna Yesu lalanega 'igie'esaseda 'ida to'umalinala maibo'adi 'ediyega.

8 Ona'ai'aila, maibo'ada toto'umalida tuga, ta geya'abo takabokaboeda, be tagwae, "Abo'agu bobo'agu, ta nigeaya 'igu to'umalinamo." 9 Ta esi 'eguma tasimana 'ai'aila be tagwae, "O! Ni'atu yaloegeyi," Yaubada 'ida to'umalinala 'ida nuwataudi be 'enega 'igie'esasa 'ai'aila, sawesawenaya be Yaubada tauna Topalupaluna taemise.

10 Ona'ai'aila, 'eguma tagwae, "Nigeaya wate 'ebweu tuta yaloeloegeyi," nate Yaubada ta'awa'awa kabokaboe, manuna 'ina ona nigeaya taemiemise.

2

Keliso tauna 'ada tolema

1 *Ye natugwao, 'imi leta gete ya'etoladinawa be 'enega geya'abo waguiguinuwa gesi. Ta 'eguma taloegeyi, Yesu Keliso tauna topalupaluna 'isisida manuda, Tamana 'enaya, 2 *be 'ida to'umalinala 'inuwataudi, manuna Yesu tauna 'italiyaena 'ida to'umalinala manudi, be wate me bale'u maibo'adi manudi.

3 Yaubada nina tamwalatonina 'aene gosiya 'ai'aila, 'eguma 'ina loinao taematamatedi. 4 *'Enega 'eguma yaita 'ionaona be 'igwae, "Abo'agu Yaubada gosiyagu," ta Yaubada 'ina loinao nigeaya 'ida emamatamatedi, nate 'ikabokabo, manuna 'eda palupaluna 'ipilisinena. 5 *Ta 'abo Yaubada 'ina ona tamulimuliye, 'ina oboboma 'enega 'iloemaeda be tamwalamwalatoni 'aene goseda nina ma'eda tamiyami. 6 *'Enega 'eguma yaita 'oyo 'ugwae, "Abo'agu Yaubada gosiyagu ta ma'iyagu 'amiyami," 'ilobwene 'ai'aila be 'uda bubuna nadigeaya Yesu 'ina bubuna.

* 1:1-2: Yo 1:1-2, 4 * 1:1-2: Yo 1:14 * 1:5: 1 Ti 6:16; Ye 1:17 * 1:6: 1 Yo 2:4 * 2:1: Ib 9:24 * 2:2: Lo 3:25; Yo 1:29, 11:52 * 2:4: 1 Yo 1:6, 8 * 2:5: Yo 14:21, 23; 1 Yo 4:12, 17, 5:3 * 2:6: Yo 13:15

Loina auwauna

⁷ *Gosegwao, geya'abo loina auwauna ya'eto'etoladinawa, ta esi loina kadekadelina nina wagimi nononaya, ga ni'atu wamwalatonina, gete yalolimenawa.

⁸ *Ta esi loina gete ya'etoladi limena 'atuwa loina auwauna, oboboma manuna, manuna oboboma nina Keliso 'ana lobwene, ta 'omi 'ami lobwene wate. Nate 'enega guguyoi 'isawasawala, ta maedana 'ai'aila ni'atu 'isaema.

⁹ *'Enega 'eguma yaita tasina 'ietalauwale be 'ionaona 'aene tauna maedana 'ena 'imiyami, nate 'ikabokabo, manuna tauna 'etamo tuga guguyoi 'ena 'imiyami. ¹⁰ *Ta wate 'abo yaita 'oyo gosemwao 'uobobomedi, 'oyo maedana 'ena 'umiyami, 'enega geya'abo 'ube'ube'u. ¹¹ *Ta esi 'abo tasiyo 'uetalauwale, 'alena gete manuna 'oyo 'etamo guguyoi 'ina sena 'ena 'umiyami, ta wate guguyoi 'ena 'utautauya, be 'eda geya'abo 'u'ita'ita, manuna matayo guguyoi 'iumabodena.

¹² *Gogama ye, ona gete ya'etoladinawa manuna 'imi loegesiyo Yaubada 'inuwataudi, Yesu 'ana esanega.

¹³ 'Ena'iyao ye, ona gete ya'etoladinawa manuna 'omi tauna lowaenei ga batuwa 'imiyami ni'atu wamwalamwalatoni.

Tubuwauyao ye, ona gete ya'etoladinawa, manuna tauna toto'umalina sana ni'atu waewaiwai sinena.

Ta 'omi gogama sinasinabwami ona gete ya'etoladinawa, manuna Tamada ni'atu wamwalatonina.

¹⁴ 'Ena'iyao ye, ona gete ya'etoladinawa manuna 'omi tauna lowaenei ga batuwa 'imiyami ni'atu wamwalamwalatoni.

Tubuwauyao ye, ona gete ya'etoladinawa, manuna 'omi toewaiwai sami ga Yaubada 'ina ona 'imiyami 'emiya, 'enega tauna toto'umalina sana ni'atu waewaiwai sinena.

¹⁵ *Gosegwao, geya'abo bale'u gete nuwami 'i'ewa'ewa, manuna 'eguma bale'u gwegwenao nuwami 'i'ewai, gete 'enega Tamadai wanuwa pupule, ta nige ya wada obobomena.

¹⁶ Ona'ai'aila, bale'u yagenao maibo'ana, nate yalakwaiya be gwegwe 'ana yala be nuwatu'e, yage getedi nige ya Tamada 'enega simeemai, ta esi bale'u 'enega. ¹⁷ *Ta bale'u gete 'iabe 'isasawala ta wate nuwanuwa gwegwe bale'u manuna 'igugumwala, ta 'abo'ada esi 'eguma Yaubada 'ina nuwanuwa taguiguinuwe tamiya ataya.

Keliso 'ana talauwala nina

¹⁸ *Natugwao, tuta 'ana 'ebe losalowa ni'atu 'imai saba, ta lowa wanonona 'aene Keliso 'ana talauwala nina 'iabe 'iapwesama, 'enega wada nuwa'i'isi Keliso 'ana talauwalao yaudi bale'uya simiyami, 'enega tamwalamwalatoni tuta 'ana 'ebe losalowa gete, ¹⁹ *ta Keliso 'ana talauwalao nidi 'adi 'ita 'atuwa Keliso 'ana toemisao, ta nige ya. Manuna taudi 'eguma 'ida boda 'ai'aila, 'etamo ma'edao tamiyami. Ta nige ya sa'i! Ni'atu sipilisineda.

²⁰ Ta 'omi taudi nige ya nadige ga, manuna ni'atu Yaluyaluwa Tabuna 'igiesinapumi, ga 'enega mwalatoi yauna wasinapudi, ²¹ ta nige ya 'aene ma imi emwagemwage 'imi leta gete wasawasawai, manuna e'ita palupaluna ni'atu wamwalatonina, ta wate wasinapuna 'aene nige ya wate 'ebweu kabo 'iapweapwesama bubuna palupaluna 'enega.

* 2:7: 2 Yo 5-6 * 2:8: Yo 1:9; Lo 13:12 * 2:9: 1 Yo 3:10, 15, 4:20 * 2:10: Lo 14:13 * 2:11: Yo 12:35 * 2:12: 1 Ko 6:11 * 2:15: Lo 8:7; Ye 4:4 * 2:17: Md 7:21 * 2:18: Md 24:5, 24; 2 Yo 7 * 2:19: Gu 20:30

22 *Ta taudi tokabo nidi Yesu sieyaseyaseye, ta sigwae, “Yesu tauna nigeya To'etoseyana.” 'Abo yaisigedi sionaona nadigega, taudi Keliso 'ana talauwalao, manuna Keliso maTamana siguitoyasedi.

23 *'Enega 'eguma yaita 'oyo Yaubada Natuna 'uguitoyasena, nigeya Yaubada ma'iyayo wamiyami. Ta esi 'eguma 'utagwaleyo Natuna 'enaya, tauna be Tamana ma'emwao wamiyami.

24 'Omi lowa tetelidi wanonona, 'enega 'abo tetela nina 'emiya 'imiyami tauna be Tamana ma'emiyao wamiyami, 25 *be yawasida nina 'iona upaupaenaya 'ida 'ebwa'emi, nate yawasi ataya.

26 Gete maibo'ana ni'atu ya'etoladinawa be 'aene wada sinapu taudi 'ami tokaboyao manudi. 27 *Ta mwalatoi nina ni'atu wamwalatonina, manuna Yaubada Yaluyaluwana ni'atu 'i'ebwa'emi, ga ma'emi wamiyami, ta 'ie'itemi. 'Enega nigeya 'ebweu wate tai sawesawenaya be 'ie'itami, ta esi Yaubada 'ina 'ebwaya 'enega mwalatoi yauna wasinapuna, nate mwalatoi 'ai'aila manuna. Yaubada Yaluyaluwana nigeya sawesawenaya be 'ikaboeda. 'Enega 'ina e'itao wamuliyedi, be Keliso ma'emi wamiyami, ta geya'abo wapilipilisine.

Yaubada Natunao manudi

28 *'Enega natugwao, 'ilobwenemi be Keliso 'ena wamiya ataya, 'enega 'abo tuta nina 'iapwesama, geya'abo ma imi matauta, nai ma imi omayamaya, ta esi wada gwausowala 'ina mai manuna.

29 *Ta Yaubada wate wada mwalatoni 'aene tauna Topalupaluna, 'enega 'abo yaisigedi taudi siguinuwa palupaluna, taudi Yaubada 'enega situbuwama.

3

1 *'Abo'ada 'eguma Yaubada 'enega tatubuwa, tauna 'ida 'awanatuneda. Gete 'ina oboboma sinabwa wawasae manuda. Ona'ai'aila, me bale'u Yaubada nigeya simwalamwalatoni, 'enega me bale'u geya'abo si'ina'inateda 'aene 'abo'ada Yaubada natunao. 2 *Gosegwao, gete tuga Yaubada 'i'awanatuneda be ma'etamo to'ase 'iapwesa 'edaya? Nate namo tamwalamwalatoni 'aene 'ina ilalimanama 'enaya 'ana 'ita tauna tada 'ita, ta 'abo'ada 'ada 'ita 'iesa'u gelasedi be tauna nadigega.

3 'Ida emisa yage gete manuna 'enega 'ida bubuna tagie'esasedi, nadigega Keliso.

4 Ta esi toto'umalidi Yaubada 'ina lolina sile'oale'oa, nate bubuna to'umalina. 5 *Ta wate tamwalamwalatoni 'aene Keliso nina 'imai 'ida bubuna to'umalidi sabi 'ewayauledi, ta tauna nigeya 'ebweu wate 'ina to'umalinamo. 6 *'Enega 'eguma 'abo'ada Keliso ma'edai tamiyami geya'abo wate tabuubuna to'umalina, ta esi taudi toto'umalidi nigeya Keliso si'ita'ita, ta wate nigeya simwalamwalatoni.

7 *Natugwao, geya'abo e'ita kabokabo wamulimuliye, ta esi nuwami sida sabwalena 'aene 'abo yaisigedi taudi 'idi bubuna bobo'ana, taudi nate tobobo'adi, nadigega Keliso. 8 *Ta toto'umalidi nate taudi Seitani 'ina bodao, manuna gimituta 'enega ga batuwa Seitani tauna toto'umalina. 'Enega Yaubada Natuna 'ietunena ga bale'uya 'imai Seitani 'ina guinuwo sabi 'ausepaledi. 9 *'Enega wate 'eguma Yaubada 'enega tatubuwama

* 2:22: Md 10:32-33; 1 Yo 4:3; 2 Yo 7 * 2:23: Md 10:32-33; Yo 5:23; 2 Yo 9 * 2:25: Yo 3:15, 6:40
 * 2:27: Yo 14:26 * 2:28: 1 Yo 4:17 * 2:29: 1 Yo 3:10 * 3:1: Yo 1:12-13, 16:3 * 3:2: 2 Ko 3:18; Pi 3:21 * 3:5: 2 Ko 5:21; 1 Pi 2:22-24 * 3:6: Lo 6:1-2, 14 * 3:7: 1 Yo 2:29 * 3:8: Yo 8:44 * 3:9: 1 Yo 5:18

geya'abo taguiguinuwa to'umalina, manuna bubuna auwauna 'atedaya ni'atu 'isa'una, 'enega 'abo'ada Yaubada natunao nigeaya sawesawenaya be to'umalina wate taguinuwe.

¹⁰ 'Enega taudi ta'inatedi 'aene yaisigedi Yaubada natunao, ta yaisigedi Seitani 'ina bodao, manuna taudi Seitani 'ina boda geya'abo sa'i siguiguinuwa palupalu, manuna nigeaya situbutubuwama Yaubada 'enega, ta wate geya'abo sieobooboboma matasidiyao.

Oboboma gosedao 'ediya

¹¹ *Emataluwa sinabwana gete 'agimi eonemi 'aene gosedao maibo'adi tada obobomedi. ¹² *Ta geya'abo Keni nadigega, manuna Keni nina Seitani 'ina boda, ga tasina 'iununa. Ta 'ina loemwamasa 'alena tuga e'ipi'ipi, manuna tasina 'ina guinuwa bobo'ana ta Keni nina 'ina guinuwa to'umalina. ¹³ *'Enega tasigwao, geya'abo wanuwanuwa owana 'abo me bale'u sietalauwaleda. ¹⁴ *Ta tamwalamwalatoni 'aene mwawasa 'ina sena ni'atu taebesinena, manuna 'atedega gosedao taoboobomedi, ga yawasida ataya ni'atu talobena. Ta 'eguma yaisigedi taudi nigeaya oboboma 'atediya, taudi tuga ma'etamo mwawasa 'ina sena 'ena simiyami. ¹⁵ *Ona'ai'aila, 'eguma yaita tasina 'ietalauwale, tauna toloemwawasa tuga, ta wamwalamwalatoni 'aene geya'abo taudi toloemwawasa nidi yawasidi ataya silobaloba. ¹⁶ *Ta wate oboboma tamwalatonina, nate 'aene Keliso yawasina 'itagwalena ga manuda 'imwawasa, 'enega 'ilobweneda wate be yawasida tatagwale tasidao manudi.

¹⁷ *Wada nuwa'ilisi 'aene 'eguma yaita toesaesa 'imiyami, ta gosiyana 'ebweu 'imiyamwau, be 'eguma nigeaya 'ebweu wate lema 'i'ebwa'ebwa'e, mwa'adega Yaubada 'ina oboboma 'atenaya? Nigeaya.

¹⁸ Natugwao, geya'abo 'ida oboboma ona namo 'enega, ta esi 'ida guinuwega be tada oboboma 'ai'aila.

Geya'abo tamatamatauta Yaubada matanaya

¹⁹ 'Eguma 'ida guinuwega taeobooboboma, gete 'ena tamwalamwalatoni 'aene e'ita 'ai'aila 'ena tamiyami, be geya'abo tamatamatauta Yaubada matanaya. ²⁰ Ta 'eguma ma ida 'atesa'ala 'aene 'abo'ada toto'umalida, Yaubada 'atesa'ala nidi 'ida kweudi, manuna yage yauna sawesawenaya, ta wate mwalatoi maibo'ana 'isinapudi.

²¹ Gosegwao, 'eguma nigeaya 'ida 'ebe 'atesa'alamo, kapekapeyana be ta'atepatu Yaubada matanaya, ²² *be 'abo to'ase taside 'enaya 'ida 'ebwa'eda, manuna tauna 'ina loinao taematamatedi, ta 'ida guinuwao manudi 'igwausowala. ²³ *Ta 'ina loina 'eluwa nidi 'aene Natuna Yesu Keliso taemise, be gosedao taobobomedi, nadigega Keliso nina 'ada loina 'i'ebwa'eda.

²⁴ *'Enega 'eguma 'ina loinao tamulimuliyedi, 'abo'ada 'enaya tamiyami, ta tauna 'edaya 'imiyami. Ta mwa'adega 'ina miya 'edaya tamwalatoi'ese? Manuna Yaluyaluwana 'i'ebwa'eda, ga 'edaya 'imiyami.

4

Keliso 'ana talauwala yaluyaluwa to'umalidi

* **3:11:** Yo 13:34-35 * **3:12:** Nug 4:8 * **3:13:** Yo 15:18-19; Md 5:11-12 * **3:14:** 1 Yo 2:11
 * **3:15:** Md 5:21-22 * **3:16:** Yo 13:1; 1 Te 2:8 * **3:17:** 2 Loi 15:7; Ye 2:15-16 * **3:22:** Md 21:22
 * **3:23:** Yo 6:29, 13:34 * **3:24:** Lo 8:9

1 *Gosegwao, geya'abo yaluyaluwa maibo'adi waemiemisedi, ta esi wa-toodi, bobo'adi nai to'umalidi. 'Eguma taudi bobo'adi, tamwalatonidi 'aene Yaubada 'enega simai, ta taudi to'umalidi mali senega simai, manuna gete tuga palopita kabokaboyao siapweapwesama mayaluyaluwadi nigeya Yaubada 'enega. 2 *Ta esi Yaubada Yaluyaluwana wada mwalatoni 'aene 'eguma Yesu Keliso ta'awa'ai'aile 'aene 'ietomotai bale'uya, 'ida ona nidi nate Yaubada Yaluyaluwana 'enega. 3 *Ta esi yaluyaluwa nidi 'abo Yesu sieyaseyaseyena, taudi nigeya Yaubada 'enega, ta esi Keliso 'ana talauwala yaluyaluwana 'enega, ta talauwala nina 'ina mai 'alena lowa wanonona, ta ona'ai'aila, gete tuga bada bale'uya 'imiyami.

4 Natugwao, 'omi Yaubada 'enega watubuwama, 'enega mali yaluyaluwa nidi ni'atu waewaiwai sinedi, manuna Yaluyaluwa nina 'edaye 'imiyami Toewaiwai sana, ta yaluyaluwa nina me bale'u 'ediya 'imiyami 'ina waiwai nigeya sinabwana.

5 *Ta taudi me bale'u bubuna bale'u manuna sionaona, 'enega me bale'u yaudi 'enadi sinonona.

6 *Ta 'abo'ada esi Yaubada 'enega tatubuwama, 'enega 'abo yaisigedi taudi Yaubada 'ana tomwalatoyao 'enada sinonona, ta taudi nigeya Yaubada simwalamwalatoni 'enada geya'abo sinonona. 'Enega tamwalatonina 'aene yaluyaluwa kabokabona 'ediya 'imiyami, manuna 'eguma yaluyaluwa 'ai'aila 'ediya 'imiyami 'enada sida nono.

Yaubada oboboma 'alena

7 Gosegwao, maibo'ada tada eoboobobomeda, manuna Yaubada oboboma 'alena, 'enega toobobomao taudi ni'atu Yaubada 'ienatunedi, ta taudi Yaubada 'ana tomwalatoyao. 8 Ta esi taudi nigeya tooboboma, taudi nigeya Yaubada 'ana tomwalatoyao, manuna Yaubada oboboma 'alena, 9 *ga 'ina oboboma 'igieapwesena 'edaye Natuna 'enega, manuna Natuna tebweuna nina 'ietunenama, ga bale'uya 'imai, be 'aene yawasi 'ai'aila 'i'ebwa'eda.

10 *Gete oboboma 'ai'aila, nigeya 'aene 'abo'ada Yaubada 'ana toobobomao, ta Yaubada esi 'ada tooboboma, ga Natuna 'itagwalena be 'italiyaena tauna 'ida loegesiyao manudi. 11 *Gote 'ena Yaubada 'ina oboboma 'edaye 'isinabwa wawasae. 'Enega gosegwao, 'ilobweneda be tauda tada eoboobobomeda.

12 *Nigeya 'ebweu tuta me bale'u Yaubada sida 'itena, ta 'abo'ada esi 'ida eoboobobomega tauda 'ebweuna 'ebweuna 'enaya nate 'enega Yaubada nina ma'edai, ta wate 'ina oboboma 'ai'aila 'atedaya 'imiyami. 13 *Ta wate tamwalatonina 'aene 'abo'ada 'enaya ta tauna 'edaye, manuna yaluyaluwana ni'atu 'i'ebwa'eda.

14 *Ta 'abo'ama matamega Yaubada Natuna 'a'itena, ga manuna 'asimasimana 'aene Tamana bale'uya 'ietunenama 'aene 'ada To'etoseyana.

15 'Enega 'eguma yaita 'oyo 'u'awa'ai'aila 'aene Yesu tauna Yaubada Natuna, Yaubada 'emuya 'imiyami ta yawasiyo tauna 'enaya.

16 *'Enega Yaubada 'ina oboboma 'edaye ni'atu tamwalatonina ga ta'awa 'ai'ailena.

* 4:1: Md 24:11 * 4:2: 1 Ko 12:3 * 4:3: 2 Yo 7 * 4:5: Yo 15:19 * 4:6: Yo 8:47 * 4:9: Yo 3:16 * 4:10: Lo 5:8-10 * 4:11: Md 18:33 * 4:12: Yo 1:18 * 4:13: 2 Ko 1:21-22 * 4:14: Yo 3:17 * 4:16: Yo 6:69

Ona'ai'aila, Yaubada oboboma 'alena, 'enega 'abo yaita oboboma 'ina sena 'ena 'imiyami, tauna Yaubada 'ena 'imiyami, ta Yaubada sa'i tauna wate 'enaya 'imiyami.

¹⁷ Gete 'enega taeoboboboma 'ai'aila be bwa'omatana 'ana 'asiyata 'enaya geya'abo tamatamatauta, ta esi tada 'atepatu, manuna tuta gete bale'uya tamiyami 'abo'ada Keliso nadigega. ¹⁸ Ta 'ida oboboma nina 'enega geya'abo tamatamatauta, manuna oboboma 'ai'aila matauta 'i'ewa yaulena. Ona'ai'aila, lolina 'ena tamatauta, 'eguma eoboboboma 'ai'aila nigeya 'edaya.

¹⁹*Ta 'ida oboboma nina 'alena gete manuna Yaubada 'igimi obobomeda.

²⁰ 'Eguma yaita 'igwae, "Yaubada yaobobomena," ta 'abo tai nina tasina 'ietalauwale, tauna tokabo, manuna tasidai ta'ita'ita, 'enega 'abo tasidai nigeya taobobobome, nigeya sawesawedaya be Yaubada taobobome, tauna nigeya tada 'itena.

²¹*Ta 'ada lolina Yaubada 'enega be 'aene tauna taobobome, ta wate tasidao taobobomedi.

5

Yesu 'ana emisa 'iewaiwai bubuna bale'u 'enaya

¹ 'Eguma maibo'ada Yesu taemise 'aene tauna To'etoseyana, 'abo'ada Yaubada natunao. Ta wate 'eguma Tamana taobobome, natunao nadigega taobobomedi. ² 'Enega 'eguma Yaubada taobobome, ta 'eguma 'ina lolinao taematamatedi, tamwalamwalatoni 'aene Yaubada natunao wate taobobomedi. ³*Manuna Yaubada 'ana oboboma be 'ina lolina 'ana ematamata leleleya, ta 'ina lolina nidi nigeya mwaudi, ta esi kapekapeyadi. ⁴*'Enega 'eguma Yaubada 'ienatuneda, bubuna bale'u taewaiwai sine, ta 'ida 'ebe ewaiwai nina 'ana esana emisa. ⁵*Manuna 'abo Yesu taemise 'aene Yaubada Natuna, gete 'enega bubuna bale'u taewaiwai sine.

Yaubada Natuna 'ana simana manuna

⁶*Ta Natuna 'ina mai 'edaya nate bwasiyega ta wate lalanega, tauna Yesu Keliso, nigeya bwasi namo 'enega, ta esi bwasi be lala wate 'ediyega. Gete manuna Yaubada Yaluyaluwana 'isimasimana 'ai'aila manuna Yaluyaluwana adelina palupaluna. ⁷*Manuna Yesu 'ana tosimanao 'etoi simiyami, ⁸ nate Yaluyaluwa ta bwasi ta lala, ta 'idi e'ita leleleya.

⁹*'Eguma tomota 'idi simanao taemisedi, sawesawenaya be Yaubada 'ina simana taemise, manuna Yaubada tauna Toewaiwai, ga Natuna manuna 'isimana 'edaya. ¹⁰*'Enega 'eguma tauna taemise, 'atedaya talotoo 'aene tauna Yaubada Natuna. Ta esi 'eguma Yaubada geya'abo taemiemise, gote 'enega ta'awa kabokaboe, manuna 'ina simana Natuna manuna nigeya taemiemise. ¹¹ Ta 'ina simana nina 'aene Natunana 'enega yawasida ataya 'i'ebwa'eda. ¹²*'Enega 'abo yaita Yaubada Natuna 'enaya 'imiyami, tai nina yawasina bobo'ana ni'atu 'ilobena, ta 'abo yaita nigeya Yaubada Natuna 'enaya, tauna nigeya.

Yawasi ataya manuna

¹³*'Imi leta gete ni'atu ya'etoladinawa be wamwalamwalatoni 'aene 'eguma Yaubada Natuna 'ana esanega waemiemisa, yawasimi ataya

* **4:19:** 1 Yo 4:10 * **4:21:** Md 5:44-45; Mk 12:29-31 * **5:3:** Yo 14:15, 23-24; Md 11:30 * **5:4:** Yo 16:33 * **5:5:** Lo 8:37 * **5:6:** Yo 1:29-34 * **5:7:** Yo 15:26 * **5:9:** Yo 5:32-37, 8:18 * **5:10:** Ga 4:6 * **5:12:** Yo 3:36 * **5:13:** Yo 20:31

waloba, ¹⁴ *be wate matanaya 'ada lotoona 'aene 'ida sidasida 'inonodi, be 'i'ebwa'eda to'ase be to'ase tasidasida manudi, 'abo tauna 'ina nuwena wate nadigege. ¹⁵ Ona'ai'aila, 'ida sidao maibo'adi 'inonodi, 'enega tamwalatonina 'aene 'ida sidao nidi 'ie'isedi.

¹⁶ *Aina loegesi 'adi e'isa mwawasa ta 'aidi nigege, 'enega 'eguma yaita 'oyo tasiyo 'u'ita 'iloegesi, ta loegesi nina gidalina ta nigege 'ana e'isa mwawasa, 'enega 'eguma toloegesi nina manuna 'usisida Yaubada 'enaya, Yaubada 'imu sida 'ida nono, be tasiyo yawasina 'ida tagwale. Ta esi loegesi nidi 'adi e'isa mwawasa, geya'abo manudi wasidasida Yaubada 'enaya. ¹⁷ Ona'ai'aila, loegesi maibo'adi to'umalidi, ta 'aidi 'adi e'isa nigege mwawasa.

¹⁸ *Ta esi tamwalamwalatoni 'aene 'abo Yaubada 'ienatuneda geya'abo taloeloegesi, manuna tauna Yaubada 'igimi enatunenaya 'i'ita'i'isida, be geya'abo tauna toto'umalina nina 'igitogitooda.

¹⁹ Ta wate 'abo'ada tamwalamwalatoni 'aene Yaubada 'ienatuneda, ta sa'i bale'u bubunina 'ana tomuliyao yauyaudi toto'umalina nina 'ina bodao.

²⁰ *Ta wate tamwalamwalatoni 'aene Yaubada Natuna ni'atu 'imai 'edaya, ga 'igienuwa sabwalenida 'aene Yaubada Topalupaluna, ta 'enaya tamiyami, manuna 'abo'ada Yaubada Natuna Yesu Keliso ma'eda. Yesu nina Yaubada 'ai'aila, ta yawasida ataya 'alena.

²¹ *Natugwao, wada 'ita'i'isimi mali 'ebe emisao 'ediyega, be wapilisinedi.

YONI 'INA 'ETOLADI 'ELUWENA Yoni 'ina leta gete solanaya 'iemwasala oboboma be e'ita palupaluna manudi.

Lokagutoki

¹ 'Abo'agu 'imi 'ena'i, ta 'oyo waine Yaubada 'iesinuwemu manatumwao 'emiya leta gete ya'etoladinawa. Ona'ai'aila, yaobobomemi sinabwana. Nadigega wate taudi 'eda 'ai'aila 'ana tomuliyao siobobomemi, ² manuna mwalatoi 'ai'aila 'atedaya 'imiyami be 'edayaya 'ida miyaataya. ³ 'Enega Tamada Yaubada be Natunana Yesu Keliso 'idi oboboma be 'idi 'atenuwa'ole'ole 'ediyega tada miya siwalowa, ma ida ona 'ai'aila, be wate ma ida eobooboboma.

Keliso tetelina wagiya'i'isi

⁴ Lowa 'aidi natumwao ya'itedi 'eda palupaluna simulimuliye, nadigega 'ada loina Tamada 'enega, 'enega yagwausowala sinabwana.

⁵ Nuugu ye, yasideyo wate gete nigeya 'aene loina auwauna ya'ebwa'ebwa'eyo, ta esi loina kadekadelina nina wagimi nononaya 'aene maibo'ada tada eobooboboma. ⁶ Manuna 'eguma taobooboboma, nate Yaubada 'ina linao tamulimuliyedi, ta loina nina lowa wanononaya 'aene oboboma 'ina 'eda 'enega tada tauya.

⁷ Ta tokabo yaudi ni'atu siapwesa bale'uya ga sieyaseyase, sigwae, "Yesu Keliso nigeya 'ieetomota." 'Eguma yaita nadigega 'ikabo'esa, tauna Keliso 'ana talauwala. ⁸ 'Enega tokabo nidi 'ediyega wada 'ita'i'isimi, be 'imi guinuwa 'ana pali geya'abo waloseloseye, ta esi maibo'ana wa'ewa. ⁹ Ta 'eguma watauya gesi be Keliso 'ina e'ita wapilisine, 'omi Yaubada wamiyamiya sine, ta esi 'eguma Keliso 'ina e'itao wagiya'i'isidi, Tamadai be wate Natunana 'emiya simiyami.

¹⁰ *'Enega 'eguma yaita 'emiya 'iwawai ta 'ina e'ita dumadumana, geya'abo wabwaubwaue 'imi anuwaya nai walokagutokiye, ¹¹ *'abona nai 'ina guinuwa nina to'umalina walemeleme.

Ona 'ana 'ebe losalowa

¹² Yage yauna simiyami be nuwanuwagu manudi ya'etoladiwa, ta tuwa, manuna yanuwayaina 'aene ma'etamo yada wai be 'omi ma'egwao tada 'awagwae, be 'enega tada egwausowala 'ai'aila.

¹³ Tasiyo tauna wate esiesinuwana Yaubada 'enega, natunao 'idi oboboma 'emuya.

* **1:10:** Md 10:13-14; Lo 16:17 * **1:11:** 1 Ti 5:22

YONI 'INA LETA 'ETONINA Yoni 'ina leta gete solanaya 'iemwasala bubuna palupaluna manuna.

Lokagutoki

¹ *'Abo'agu 'imu 'ena'i, ta leta gete ya'etoladinawa 'oyo gosiyagu Geyo 'emuya. Ona'ai'aila, 'ateguyega yaobobomemu.

² Gosiyagu, ma igu sidasida Yaubada 'enaya ooyo 'ina miya bobo'ana manuna, manuna yamwalamwalatoni yaluyaluwayo 'ina miya bobo'ana, ta ma ina gwausowala.

³ Lowa 'aina tasidao bada simai ga 'imu bubuna palupaluna tetelina 'enega sigie gwausowaligu, manuna 'eda palupaluna 'enega 'utautauya.

⁴ *Gete 'igu 'ebe gwausowala sinabwana, 'abo natugwao yanonodi 'aene 'eda palupaluna 'enega sitautauya.

'Ada tolemao be 'ada talauwalao manudi

⁵ *Gosiyagu, 'imu lema be 'imu guinuwa 'owagao 'ediya tuta nina siapwesawa 'imu 'asaya manuna yagwausowala. ⁶ *Ta tasidao nidi 'eguma siilama, 'imu lema 'ediya manuna sisimasimana toekalesiyao 'emaya. Ona'ai'aila, taudi Yaubada 'ina toguinuwa, 'enega 'ilobwenena be 'eguma sipilipili sinemi nima 'abiyadi wate wa'ebwa'edi. ⁷ *Taudi Keliso 'ina guinuwa manuna sisakosakowasi, ta nigeaya lema sida lobena taudi nigeaya Yaubada 'ana toemisao 'ediyega. ⁸ *'Enega 'ilobweneda be 'abo'ada talededi, be 'enega ma'edao tada etopaisewa leleleya Yaubada manuna.

⁹ *Ni'atu 'ami emataluwa ya'etoladinawa 'omi toekalesiyao, ta tai nina 'ana esana Diotilipi nuwanuwana be taunamo 'ida loloina, 'enega 'igu lina 'i'etobodena, ¹⁰ ta 'ilo'aegilegu; ta wate gosedao 'ie'idi'idiyedi, be 'eguma 'aidi 'emiyega nuwanuwadi be silemedi 'i'eto'etobodedi, ta toekalesiyao nidi 'ipa'ipa'idi. 'Enega 'abo to tuta yaapwesawa, 'ina bubuna nidi manudi yada onaona.

¹¹ Gosegwao, geya'abo bubuna to'umalina wamulimuliye, ta bubuna bobo'ana esi. Ona'ai'aila, tobobo'adi taudi Yaubada 'ina bodao, ta toto'umalidi nigeaya Yaubada sida mwalatonina.

¹² Ta Dimitilo sa'i tai bobo'ana. Tomota yauyaudi 'idi simana nadi-gega, manuna taudi e'ita 'ai'aila 'ana tomuliyao sisimana 'aene Dimitilo tai bobo'ana, ta 'abo'agu wate 'igu simana nadigege, be 'igu simana wamwalamwalatoni 'aene ona'ai'aila.

Ona 'ana 'ebe losalowa

¹³ Yage yaudi simiyami be nuwanuwagu manudi ya'etoladiwa, ¹⁴ ta tuwa, manuna yanuwayaina 'aene ma'etamo yawawai be 'oyo ma'iyagu tada 'awagwae.

¹⁵ Gosedao bada 'idi oboboma 'emuya. Ta gosedao nada maibo'adi wate 'ediya 'igu oboboma 'usimane. Kaiyoni.

* **1:1:** Gu 19:29 * **1:4:** 1 Ko 4:14-15 * **1:5:** Lo 12:13 * **1:6:** Gu 15:3 * **1:7:** Gu 20:33, 35
* **1:8:** Ib 13:2 * **1:9:** Md 20:27

YUDE 'INA 'ETOLADI Yude 'ina leta gete 'i'etoladina be 'aene toe'ita kabokabo tamwalatonidi be taguitoyasedi.

Kagutoki

¹ 'Abo'agu Yesu Keliso 'ina toguinuwa, ta tasigu Yemesa. Gete 'imi leta ya'etoladinawa, 'omi Tamadai Yaubada 'ana esiesinuwao, manuna 'iobobomemi ta Yesu Keliso 'i'ita'i'isimi. ² Yaubada nina 'ida 'atenuwa 'ole'oleyemi be 'ida oboboma 'ai'ailimi be wada miya gwausowala.

Toe'ita kabokaboyao

³ Gosegwao, nuwanuwagu be 'ada 'etoseyana manuna yada 'etoladiwa, ta sa'i nigeaya sawesawenaya, manuna 'ebweu mwau ni'atu 'emiya 'iapwesa, 'enega 'ilobwenena be leta gete 'enega yada guguyami be 'aene geya'abo 'ida tapwalolo palupaluna waguiguitoyase, ta esi wada etapewa manuna. Manuna 'ida tapwalolo nina ni'atu 'abo'ada Yaubada 'ana toemisao 'i'ebwa'eda.

⁴ *Mwau nina ni'atu 'emiya 'iapwesa, nate 'aina toto'umalidi sikaboemi ga 'ami boda 'ena silugu, 'enega Yaubada 'ina oboboma 'edaya taudi 'idi e'itega sisa'u gelasena ga loelata 'ana guinuwa 'enaya, ta wate 'ida Yaubada be 'Inapwana Yesu Keliso siguitoyasedi. Taudi 'idi to'umalinao manudi 'adi loina mwauna lowaenei Yaubada 'isa'una.

⁵ *'Ebweu mwalatoi yada eona limami, manuna lowa wanuwa sabwalena 'enega wada nuwa'i'isi, nate lowaenei Yaubada 'ina bodao 'i'etoseyedi ga siapwesa sena Itipita 'enega, ta muliyega 'ediyega 'aina 'iunudi, taudi nigeaya siemiemisa.

⁶ *Aniloseyao wate wanuwa'i'isidi, manuna lowa 'aidi taudimo sigitu'eyedi, ga 'idi 'ebe miyao sipilisinedi, 'enega Yaubada 'iyonidi ga sena guguyoi ni'uuya 'ena 'isa'udi, ga nada 'aene simimi be 'ana laba bwa'omatana 'ana 'asiyata 'iapwesa.

⁷ *Taudi 'idi bubuna nadigega 'aidi 'asa lowaenei, nate Sodoma be Gomola be 'aidi 'asa selabediya, manuna loelata 'ana nuwa'ewa sinabwana 'enega siguiguinuwa besobeso ta wate tai be tai ma'ediyao siloeloelata, 'enega Yaubada 'igabudi 'awe'ala'alata ataya 'enaya; ta e'ita nina gete maibo'ada manuda.

⁸ Ta toto'umalina nidi ni'atu 'emiya siluguwaya 'idi bubuna leleleya, manuna taudi 'idi madawalao 'ediyega siloina to'umalina, ga 'idi to'umalinao 'etoi siguiguinuwedi, 'ebweuna oodi sigiegie bailidi, 'eluwena toloinao bobo'adi siguitoyasedi, ta 'etonina tomiya galewa 'esasedi si'awa to'umaliyedi. ⁹ *Ta aniloseyao 'idi toanugana Maikeli lowaenei 'iegewagewana Seitani 'enaya, Moses kokowana manuna, ta Maikeli nina nigeaya Seitani 'iba'eba'e. Nate namo 'igwae, "Inapwana 'i'etobodeyo."

¹⁰ Ta toto'umalina nidi, 'eguma to'ase nigeaya simwalamwalatoni, ta tuwa tuga si'awa to'umaliye, manuna taudi 'atuwa bomitawa nadigega, ga 'adi lo-toona siloiloinedi, ga 'enega taudimo sigieto'umaliyedi. ¹¹ *Nuwa'ole'oledi, manuna Keni 'ina 'eda to'umalina 'enega sitautauya, ta 'enega 'idi esaesa

* **1:4:** 2 Yo 9-10; Lo 6:15 * **1:5:** 1 Ko 10:5-10; Num 14:32-35 * **1:6:** Nug 6:1-2 * **1:7:** Nug 19:1-10, 15-16, 24-25; 2 Pi 2:6-9 * **1:9:** Dan 10:13; 2 Loi 34:6; Et 12:7-8 * **1:11:** Nug 4:8; 1 Yo 3:12; 2 Pi 2:15-16; Et 2:14; Num 31:15-16, 16:1-3, 16, 19-21, 25-33

manuna sibubuna to'umalina, nadigega wate Balami lowa 'ina bubuna. 'Enega sida esilae, manuna lolina bobo'ana siguitoyasena, nadigega Kola lowa lolina 'iguitoyasena.

¹² *'Eguma tapwalolo 'enaya oboboma masulina waguiguinuwe, ta 'abo toto'umalina nidi siluguwa 'e'ai nina sigieto'umaliye, manuna si'e'ai di-idiga ta nigeya sida omayamaya. Nuwanuwadi taudimo sida gwausowala, 'adi 'ita 'atuwa pwana 'ikwaunaya ta nigeya 'usana, nai 'adi 'ita 'atuwa kaiwe 'ina tuta uwa ta nigeya uwanamo, 'enega sitalayaule be 'imwawasa 'ai'aila. ¹³ Ta wate 'adi 'ita 'atuwa lisu sinabwadi mabusobosodi 'idi guinuwa to'umalidi 'ediyega, ta wate 'adi 'ita 'atuwa kwadima siadadana besobeso be 'enega guguyoi 'ina senaya simiya ataya.

¹⁴ Lowaenei taudi manudi Inoki 'iloguguya, ta Inoki nina 'abo 'epatao tasawadi Adama 'enega be 'itauya 'epata sikisi sigugumwala, ta 'epata esebenina nate Inoki 'ina 'epata, ga Inoki nina 'ina loguguya 'ena 'igwae, "Wa'ita! 'Inapwana 'ina aniloseyao 'esasedi ma'ena simeemai ¹⁵ be 'aene tomota maibo'adi 'iloinedi be 'ibwa'omatadi 'idi bubuna yaudi ta to'umalidi manudi, ta wate 'idi 'awa to'umali maibo'ana 'enaya manuna."

¹⁶ Tomota nidi lomugi 'aledi ta wate 'awa to'umali 'aledi, ta taudi 'adi lotoona 'enega sitautauya, be 'enega onatu'e 'aledi, 'enega 'abo gosediyaoy 'ediya siona oboboma, nate gwegwe manuna.

Wa'ita'i'isimi.

¹⁷⁻¹⁸ *Gosegwao, 'ida 'Inapwana Yesu Keliso 'ana tosimanao 'idi onaupauwa wanuwa'i'isi tuta nina sigwae, "Tuta 'ana 'ebe losalowa 'enaya 'aidi tomota bubuna palupaluna sida ona 'eetete, manuna taudi 'adi lotoona to'umalina 'enega sitatauya."

¹⁹ Toto'umalina nidi bubuna bale'u simulimuliye, 'enega toekalesiyao 'adi toweyala, manuna Yaluyaluwa Tabuna nigeya 'ediya 'imiyami.

²⁰ *Gosegwao, 'ilobwenemi be tapwalolo 'esasena wagiya'i'isi, be 'enega wada giepa'alimi, be wate Yaluyaluwa Tabuna 'ina waiwaiyega wada sidasida Yaubada 'enaya, ²¹ ta wate oboboma Yaubada 'enega wagiya'i'isi, be wayamwayamwa be to tuta 'ena 'ida 'Inapwana Yesu Keliso 'ina 'atenuwa 'ole'oleyega yawasimi ataya 'ida 'ebwa'emi.

²² *Ta 'aina gosedaoy nigeya siemiemisa 'ai'aila, watooy be wagienuwa sabwalenidi. ²³ 'Aidi wate 'asa gabugabu selabenaya simiyami, watooy be wa'etoseyedi. 'Aidi wate toto'umalidi wa'atenuwa 'ole'oleyedi be wada lemedi, ta 'idi bubuna wada mataute, be bubuna bale'u 'ana gwegweyao waguitoyasedi.

Ona oboboma.

²⁴ *Yaubada nina sawesawenaya 'ilomata'i'isimi be geya'abo wabe'ube'u, 'ana laba tuta nina tauna matanaya 'ime'emi 'ina 'asa 'esasena 'enaya, ma imi bubuna palupaluna, ta wate ma imi gwausowala sinabwana. ²⁵ Yaubada namo 'ada To'etoseyana, nate 'ida 'Inapwana Yesu Keliso 'ina guinuwa 'enega, 'enega tada tupuna 'ina lolina palupaluna ta waiwaina lowaenei ga batuwa be tuta simeemai 'ediya. Eimeni.

'Abo'agu Yude.

* **1:12:** 1 Ko 11:20-22; 2 Pi 2:13 * **1:17-18:** 1 Ti 4:1; 2 Ti 3:1-2 * **1:20:** Kol 2:6-7; 1 Ko 3:9-11
* **1:22:** Lo 15:1; 1 Ko 15:33 * **1:24:** 2 Pi 3:14; Ib 13:8; 1 Pi 1:5

YONI 'INA E'ITA'ITA YESU 'ENEGA

Yoni tauna Yesu tetelina manuna 'iguiguinuwa, 'enega 'ana talauwalao si'au'ewena ga sisa'una salu 'ana esana Patimo 'enaya, ga nada Sabateya 'isidasida Yaluyaluwa Tabuna 'ina waiwaiyega, ga Yesu mwalatoi Yaubada 'enega 'ie'itena yage nidi ma'etamo sida apwesa bale'uya manudi. 'Enega Yesu 'ie'ita 'ina anilose 'ena ga tauna 'iemwasala balena Yoni 'enaya, ga Yoni 'i'etoladidi buki gete solanaya.

'Ebe e'ale

¹ Buki gete 'enaya Yesu Keliso 'ina e'ita tetelina, Yaubada 'i'ebwa'ena be 'aene Yesu 'ida e'itae 'ina toguinuwa'o 'ediya be sida mwalatoni to'ase 'iabe 'iapwesama.

Gete e'ita nina Yesu Keliso 'ina anilose 'ietunena, be 'ina 'ali'ei Yoni 'enaya 'ida simana. ² 'Enega Yoni yage nidi ni'atu 'i'itedi maibo'adi, ga 'isimana apwesena, nate Yaubada 'ina ona, ta wate Yesu Keliso tetelina.

³ Wada gwausowala 'oyo tosawa be 'omi toenonoyao, 'abo ona getedi wanonodi be wamuliyedi, manuna yage nidi 'isimanedi 'iabe siapwesa.

⁴ *'Abo'agu Yoni 'imi leta ya'etoladinawa ekalesiyao 'ami yau sebeni Esia solanaya. Oboboma be nuwasiwalowa 'emiya, Yaubada 'enega, be yaluyaluwa sebeni 'ediyega, ta Yesu Keliso 'enega. Tauna Yaubada nina lowaenei ga batuwa ta tuta simeemai 'ediya 'imiyami, ta yaluyaluwa nidi sebeni taudi Yaubada 'ina 'ebemi esaesa matanaya simiyami. ⁵ Ta Yesu Keliso tauna Tosimana 'ai'aila, ta wate tauna mwawasega 'igimi toololimana, ta bale'u 'ana toloinao 'idi kini. Tauna Yesu nina 'iobobomeda ga 'ida loegesiyo lalanega 'i'utu yauledi. ⁶ 'Enega 'iegogoneda be 'aene 'abo'ada 'ina toloinao be 'ina totaliyao Tamana Yaubada 'enaya. Tauna Yesu nina 'ina esaesa be 'ina waiwai miyamiya atayadi. Eimeni.

⁷ *Ta wa'ita tauna ma'etamo galewega 'imwa'utama pwana 'enega, be tomota yauyaudi be wate lowa 'ana tobadiyao maibo'adi sida 'ita, be 'enega tomiya bale'u sena maibo'adi 'ediya sida nuwamwau be matanaya sida dedoi. Nadigega. Eimeni.

⁸ 'Ida 'Inapwana 'igwae, "Abo'agu 'ebe e'ale be 'ebe losalowa." Tauna Yaubada nina Toewaiwai sana, ta lowaenei ga batuwa ta tuta simeemai 'ediya 'imiyami.

Keliso 'ana 'ita

⁹ 'Abo'agu tasimiya Yoni. Ni'atu taeboda 'ebweuna Yesu ma'edai, ta 'ina 'ebeloina solanaya 'omi be 'abo'agu tae'alama'i'itaneda 'elouya be mwau 'ediya. 'Abo'agu lowa yoniyonigu salu Patimo 'ena, manuna yaloguguya Yaubada 'ina ona be Yesu tetelina.

¹⁰ Gote 'ena 'ebweu 'ida 'Inapwana 'ina 'asiyata 'enaya Yaluyaluwa Tabuna 'eguya yalotoona, ta 'enega 'ebweu 'enana sinabwana yanonona 'atuwa nadigega yoguli 'ionaona gwauguya, 'igwaegwae, ¹¹ "Yage nidi ma'etamo 'u'itadi manudi 'uda 'etoladidi, be 'enega buki nina 'uda etune Ekalesiyao sebeni 'ediya, nate Epeso be Simulina be Peligamo be Tayataila be Salidisa be Piladelipia be Laodisia wate 'enaya."

¹² 'Enega yatoolo sakowasi be 'aene yada 'ita yaita tauna 'eguya 'ionaona. Gote 'ena mayale sebeni ya'itedi, goula 'ediyega siguinuwedi. ¹³ *Ta

* **1:4:** Et 4:5, 17:14; Kol 1:17-18; 1 Yo 1:7; 1 Pi 2:9; Et 20:6 * **1:7:** Md 24:30; Yo 19:34, 37; Gu 1:11

* **1:13:** Dan 7:13-14, 10:6

gamwagamwanidiya 'ebweu tai ya'itena, 'ana 'ita 'atuwa tomota, 'ana 'oama 'aalanega ga 'aenaya, ta lumalumana 'ana diyapwata goula, ¹⁴ *ta 'uya'uyana wakewakeke wawasae, nadigega yaguma auwauna, ta matana 'atuwa nadigega kaiwe sabesabeluluna 'adi 'ita. ¹⁵ Ta 'aena namanamali 'atuwa nadigega kainumu auwauna sigabuna, ta 'enana 'ana nono 'atuwa nadigega bwasi sinabwadi sidaudau, ¹⁶ *ta wate kwadima sebeni 'atainega 'igilagasidi, ta wate 'awanega sisisaiya mamata sena luwaluwana 'iapweapwesa, ta maninina 'atuwa sinala 'ina sae 'asuoleoleya.

¹⁷ Ya'itena ga 'aenaya yabe'u 'atuwa nadigega yamwawasa. 'Enega nima 'ataina 'eguya 'isa'una, ga 'iona, "Geya'abo 'umatamatauta, manuna 'abo'agu 'ebe e'ale be 'ebe losalowa, ¹⁸ mayawasigu yamiyami. Ta lowa yamwawasa, ta 'u'ita 'abo'agu yamiyami, ta geya'abo yagumwagumwala. 'Abo'agu wate nimaguya Mwawasa be tomwawasa yaluyaluwadi 'idi sena 'adi 'ebe gigege yagiyaidi.

¹⁹ "Bobo'ana. Yage getedi 'u'itediya 'u'etoladidi, nate 'ebe'ita gete tuga manuna, ta tuta simeemai manudi.

²⁰ "Gete kwadima nidi sebeni 'ataiguya 'u'itediya, be wate mayale nidi sebeni 'u'itediya, 'adi mwalatoi kwaikwaiyidi 'emuya, 'enega 'emuya yada li'amidi. Kwadima nidi sebeni nate aniloseyao sebeni, ekalesiyao nidi sebeni manudi, ta mayale nidi sebeni nate taudi ekalesiyao nidi sebeni."

2

Me Epeso 'idi leta

¹ Anilose nina totapwaloloyao Epeso 'ena 'i'ita'ita'i'isidi 'ina leta 'uda 'etoladi me Epeso nidi manudi, be 'uda gwae: Ale gete 'imai tauna kwadima nidi sebeni nima 'atainega 'igiyaidi, ta mayale goula sebeni nidi gamwagamwanidiya 'itautauya 'enega. Tauna gete 'ina simana 'emiya, 'igwae:

² *"Ni'atu yamwalatonimi, 'aene 'imi paisewa sinabwana 'enega, be 'imi e'alama'i'itana 'ediyega, waewaiwai, ta toto'umalidi geya nuwami, 'enega 'agu tosimana kabokaboyao watoodi ga 'idi kabo wagieapwesena. ³ Ta wate 'alama'i'ita wamwalamwalatoni, 'enega guinuwa mwaudi ta sinabwadi 'ediyega nige ya waneeneta, 'agu esana manuna.

⁴ "Ta 'abo'agu 'ebweu yage 'emiya ya'itena nige ya bobo'ana, nate lowa 'imi oboboma nina 'eguya ni'atu walosa'una. ⁵ *Lowa bobo'ami, ta wada nuwa'i'isi mane 'enega wabe'u, 'enega wada nuwa'ebuni li-mana be wada guinuwa bobo'ana, nadigega lowa. Ta 'abo sa'i geya'abo wanuwawuwa'ebuni, 'emiya yawawai be 'imi mayale 'emiyega ya'ewayauale.

⁶ "Ta yamwalatonimi 'aene 'ebweu yage bobo'ana 'emiya, nate Nikoleitania 'idi bubuna waguitoyasena, 'abo'agu wate nadigega.

⁷ *"Enega 'abo yaita 'omi matenana 'ida nono Yaluyaluwa Tabuna 'ina ona toekalesiyao 'ediya.

"Ta 'abo 'omi yaita 'iewaiwai, 'enaya yawasida 'ana kaiwe uwana yatagwale be 'ida 'ani, kaiwe nina 'itootoolo Yaubada 'ina bagulaya."

Me Simulina 'idi leta

⁸ Anilose nina totapwaloloyao Simulina 'ena 'i'ita'ita'i'isidi 'ina leta 'uda 'etoladi me Simulina nidi manudi be 'uda gwae: Ale gete 'imai tauna 'ebe

* **1:14:** Et 2:18 * **1:16:** Ib 4:12; Et 19:15, 21 * **2:2:** 1 Yo 4:1; 2 Yo 7-11 * **2:5:** Et 3:3 * **2:7:** Et 22:1-2, 14

e'ale be 'ebe losalowa 'enega, tauna ni'atu 'imwawasa ta 'itoolo limana ga mayawasina 'imiyami. Tauna gete 'ina simana 'emiya 'igwae:

9 **“Ni'atu yamwalatonina 'imi 'elouyao, nate 'omi gomagomabesomi, ta esi wada nuwa'i'isi 'aene 'omi ma imi esaesa, ta wate ni'atu yamwalamwalatoni 'aene 'aidi Seitani 'ina bodao si'awa'awa to'umaliyemi, ta wate sigwae, 'Abo'ama me Yudia,' ta nigeya. Taudi esiya tuga Seitani 'ina bodao. 10 *Ta geya'abo wamatamatauta 'abo to yage 'ena 'elouya waloba. Wada nuwa'i'isi 'aene 'etamo Seitani 'ida wasegigiyemi be 'aimi sida yonimi be deliya sida sa'umi, ta esi 'ami mwau nidi 'asiyata sanau dimo manudi.*

“Ta wada toolopa'ala 'ana laba mwawasa, be 'enega yawasimi ataya yada 'ebwa'emi.

11 **“'Enega 'abo yaita 'omi matenana, Yaluyaluwa Tabuna 'ina ona toekalesiyao 'ediya 'ida nono. Ta wate 'abo 'omi yaisigedi Seitani waewaiwai sinena, geya'abo sa'i mwawasa 'eluwena 'igiegie to'umaliyemi.”*

Me Peligamo 'idi leta

12 **Anilose nina totapwaloloyao Peligamo 'ena 'i'ita'ita'i'isidi 'ina leta 'uda 'etoladi me Peligamo nidi manudi, be 'uda gwae: Ale gete 'imai tauna ma ina sisisaiya mamata sena luwaluwana 'enega. Tauna gete 'ina simana 'emiya, 'igwae:*

13 *“Ni'atu yamwalamwalatoni sena nina 'ena wamiyami, nate Seitani 'ina 'ebeloina. Ta tuwa tuga waemisa 'ai'ailigu, manuna nigeya wada eyaseyaseyegu. Ta Seitani 'ina sena nina 'ena lowa 'ebweu 'agu tosimana 'ai'aila siloemwawasina, 'ana esana Anitipasa, ta tuga sa'i wagiyaigu pa'alina.*

14 **“Ta esi 'imi bubuna 'aina manudi nigeya yagwaugwausowala, manuna 'aimi Balami 'ina e'itao wamulimuliyedi, ta 'ina e'itao nidi lowa Balaki 'imuliyedi ga me Isileli bubuna to'umalina 'ie'itedi, nate tokwalui siemisena ga 'ana masula si'ebwa'ena, ta to'ebwaya nidi masula nina sie'ani, be wate siloelata.*

15 *“Ta wate 'ebweu yage nigeya bobo'ana, nate 'aimi Nikoleitanio 'idi e'ita wamulimuliyedi. 16 *'Enega gete tuga bubuna to'umalidi nidi 'ediyega wada nuwa'ebuni. Ta 'abo nigeya, tuta gidalina 'ena yawawai be yada losaiyemi, sisisaiya nina 'awaguyega 'iapweapwesa 'enega.*

17 **“'Enega 'abo 'omi yaita matenana, Yaluyaluwa Tabuna 'ina ona toekalesiyao 'ediya 'ida nono.*

“Ta 'abo yaisigedi 'omi Seitani waewaiwai sinena, masula kwaikwaiyina yada 'ebwa'emi. Ta wate 'ebweuna 'ebweuna 'enaya yada eguyai gulewa wakewakekedi, ta gulewa nidi 'ediya 'ami esanao auwaudi simiyami, nate nigeya 'ebweu yaita sawesawenaya be 'imwalatonidi, nate namo taudi to'ewa nidi simwalamwalatoni.”

Me Tayataila 'idi leta

18 **Anilose nina totapwaloloyao Tayataila 'ena 'i'ita'ita'i'isidi 'ina leta 'uda 'etoladi me Tayataila nidi manudi, be 'uda gwae: Ale gete 'imai Yaubada Natuna 'enega, tauna matana 'adi 'ita 'atuwa nadigega kaiwe sabesabeluluna, ta wate 'aena namanamalidi 'atuwa kainumu auwauna sigabuna.*

* 2:9: 2 Ko 11:13-15 * 2:10: 2 Ti 4:8; Ye 1:12; 1 Pi 3:14; Lu 22:31-32 * 2:11: Et 20:14, 21:8
* 2:12: Ib 4:12 * 2:14: Num 25:1-9, 31:16 * 2:16: Et 19:15, 22:12 * 2:17: Et 3:12 * 2:18: Et 1:14-15

19 Tauna gete 'ina simana 'emiya, 'igwae, “'Imi guinuwao ni'atu yamwalamwalatonidi, 'imi oboboma be 'imi emisa be 'imi paisewa be 'imi 'alama'i'ita, ta yamwalatonimi 'aene gete tuga 'imi guinuwao bobo'ana wawasae, ta lowa tupwana.

20 “Ta esi gete 'ena 'ebweu yage manuna nigeaya yagwaugwausowala, manuna Yesibeli 'ena watagwala, tauna waine nina 'ieesena 'aene 'ebweu Yaubada 'ana tosimana, ta nigeaya. Manuna waine nina esi 'igu toguinuwao loyaweyega ta wate tokwalui 'ediyege 'ilisidi, manuna tokwalui siemisena, ga 'ana masula si'ebwa'ena, ga to'ebwaya nidi sie'enina. 21 Ta ni'atu waine nina 'ina tuta ya'ebwa'ena be 'aene 'ina to'umalina nidi 'ediyege 'ida nuwa'ebuni, ta sa'i geya nuwana be 'ina loyawe nina 'ida guitoyase. 22 'Enega le'oasa yada 'ebwa'e, be 'abo yaisigedi taudi ma'enaosiloyawe 'elouya sinabwana sida loba, 'abo 'idi guinuwa to'umalidi 'ediyege nigeaya sinuwanuwa'ebuni. 23 Ta wate natunao yada loemwawasidi, be 'enega ekalesiyao maibo'adi sida mwalatonigu 'aene 'abo'agu tomota yauyaudi 'idi nuwanuwa 'atediya maibo'ana yamwalamwalatoni, ta wate maibo'ami 'emiya yada e'isa to'ase nadigege 'imi guinuwao, nai bobo'adi, nai to'umalina.

24 “Ta 'omi Me Tayataila nimi, 'abo bubuna to'umalidi getedi nigeaya wamulimuliyedi, nai Seitani 'ina e'itao ni'uni'udi nigeaya wamwalamwalatonidi, geya'abo wate 'aa'aala mwauna ya'ebwa'ebwa'emi. 25 Tuga ma imi emisa wada toolopa'ala 'ana laba yailama.

26-27 * “Ta wate 'abo yaisigedi 'omi Seitani waewaiwai sinena, be 'igu guinuwa nina tuga waguiguinuwei be 'ana laba 'ebe losalowa 'ena, lolina yada 'ebwa'emi be sena yauyaudi wada loinedi. Nadigege tuga Tamagu lolina 'i'ebwa'eguya. Ta 'imi lolina nina waiwaina 'enega wada lolina tomota 'ediya, 'atuwa nadigege kainumuyega 'ulena ta'aupisalidi. 28 Ta wate 'ubwana yada 'ebwa'emi.

29 “'Enega 'abo 'omi yaita matenana, Yaluyaluwa Tabuna 'ina ona ekalesiyao 'ediya 'ida nono.”

3

Me Salidisa 'idi leta

1 Anilose nina totapwaloloyao Salidisa 'ena 'i'ita'ita'i'isidi 'ina leta 'uda 'etoladi Me Salidisa nidi manudi be 'uda gwae: Ale gete 'imai tai nina 'enega, tauna tai nina Yaubada Yaluyaluwana sebeni be wate kwadima sebeni 'ena simiyami. Tauna gete 'ina simana 'emiya, 'igwae, “'Imi guinuwao ni'atu yamwalamwalatonidi, ta wate tetelimi yanononaya 'aene mayawasimi wamiyami, ta nigeaya sa'i, manuna yaluyaluwami ni'atu simwawasa. 2 'Enega 'eno'enoega wada toolo be to'ase gidalina 'emiya 'imiyami wada giesinabwa, ta geya'abo maibo'ana 'imwawamwawasa.

“Ta wate yamwalatonina 'aene 'imi guinuwao Yaubada matanaya 'aina nigeaya palupaludi. 3 *Ta lowa e'ita nina sie'itemiya ga wanononaya, 'enega wada nuwa'i'isi be wasanaila, ta wamuliya 'ai'aila. Ta 'abo nigeaya 'eno'enoega watootoolo, 'etamo 'emiya yawawai be yaloesalutuimi nadigege to'ipwala, ta nigeaya wamwalamwalatoni to tuta 'ena yawawa.

4 * “Ta 'aimi Me Salidisa ma 'ami 'oama 'esasedi, 'etamo 'omi ma'egwao tada tauya leleleya ma 'ada 'oama wakewakekena, nate 'ami lobwene.

* 2:26-27: Sam 2:8-9; Et 22:16 * 3:3: 1 Te 5:2 * 3:4: Yu 1:22-23; Lu 10:20

5 **“Nadigega tuga 'abo yaisigedi 'omi waewaiwai, 'omi wate 'ami 'oama wakewakekedi wada 'otedi, be geya'abo 'ami esana yawasi bukina 'enega yakweukweu yaule, ta esi 'ami esanao yada 'inamedi Tamagu be 'ina aniloseyao 'ediya, 'aene 'omi 'igu boda.*

6 *“'Enega 'abo 'omi yaita matenana, Yaluyaluwa Tabuna 'ina ona ekalesiyao 'ediya 'ida nono.”*

Me Piladelipia 'idi leta

7 **Anilose nina totapwaloloyao Piladelipia 'ena 'i'ita'ita'isidi 'ina leta 'uda 'etoladi Me Piladelipia nidi manudi, be 'uda gwae: Ale gete 'imai tauna 'esasena ta palupaluna 'enega, ta wate tauna Debida 'ina 'ebe gigege nimanaya 'igiyagiyai, ta 'abo 'awa 'igigege nigeya 'ebweu yaita sawesawenaya be 'igibode, ta wate 'abo 'igibode geya'abo 'ebweu yaita 'igigegege.*

8 *Tauna gete 'isimana 'emiya, 'igwae, “'Imi guinuwao ni'atu yamwalatonidi, ta wate yamwalamwalatoni 'aene 'imi waiwai tupwana 'imiyami, manuna 'igu e'itao wamuliyedi, ta wate 'agu esana nigeya waeyaseyaseye. Ni'atu 'awa yagigege manumi, ta nigeya 'ebweu yaita sawesawenaya be 'ida gibode.*

9 **“Ta wada enono 'ai'aila taudi Seitani 'ina bodao manudi, manuna sikabo ga sigwae 'aene taudi me Yudia, ta nigeya sa'i. 'Enega 'etamo yaloinedi be simamai matamiya be 'emiya sida bwagobwago, be 'enega maibo'adi sida mwalatoni 'aene 'omi yaobobomemi.*

10 *“Ta 'etamo tuta mwau 'ida apwesa bale'uya, be tomota yaudi 'ida toodi, ta 'omi esi mwau nina 'enaya yada 'ita'isimi, manuna 'igu ona waematamatenana, ga manugu wae'alama'i'itanemi.*

11 **“'Iabe yawawa, ta to'ase nadigega 'emiya 'imiyami wada giyai'isidi, be geya'abo yaita pali nina 'emiyega 'i'ewa'ewa yaule.*

12 **“Ta 'abo yaita 'omi 'iewaiwai, yada lina be 'ida e'ola Yaubada 'ina Anuwa Tabu manuna, be geya'abo wate 'ipilipilisine, ta 'emiya Yaubada 'ana esana yada 'etoladi, ta wate Yaubada 'ina 'asa 'ana esana yada 'etoladi, nate Yelusalema auwauna, tauna 'etamo galewega 'ida mwa'utama 'igu Yaubada 'enega. Ta wate 'emiya 'agu esana auwauna yada 'etoladi.*

13 *“'Enega 'abo 'omi yaita matenana, Yaluyaluwa Tabuna 'ina ona ekalesiyao 'ediya 'ida nono.”*

Me Laodisia 'idi leta

14 **Anilose nina totapwaloloyao Laodisia 'ena 'i'ita'ita'isidi, 'ina leta 'uda 'etoladi Me Laodisia nidi manudi, be 'uda gwae: Ale gete 'imai Topalupaluna 'enega, tauna Tosimana 'ai'aila, ta wate tauna Yaubada 'ina mweluluwa 'aledi, 'ina simana 'emiya 'igwae:*

15 **“'Imi guinuwao ni'atu yamwalatonidi 'aene nigeya yaiyai nai gonitu, ta ma igu nuwayaina 'aene 'ebweu sena 'ena wamiyami. 16 Ta 'omi tuga gamwagamwanaya, nigeya yaiyai nai gonitu 'idi senaya wamiyami. 'Enega 'awaguyega 'aene yada giwala apwesemi.*

17 **“Ta 'omi wagwae, 'Abo'agu toesaesa, ta yage yauna sawesaweguya, ta nigeya wamwalamwalatoni 'aene 'omi gomagomabesomi tuga, ta nuwa'ole'olemi sa'i, ta wate matakebokebomi be mabubugewami.*

18 **'Enega yaemataluwemi be 'eguyega goula 'ai'aila wada gimwane be*

* 3:5: Md 10:32 * 3:7: Ais 22:22 * 3:9: Ais 60:14 * 3:11: Ye 1:12 * 3:12: Et 14:1
* 3:14: Kol 1:15; Et 19:11 * 3:15: Lo 12:11 * 3:17: Lu 12:21; Ye 2:5 * 3:18: Ais 55:1

'enega wada eesaesa, ta wate 'oama wakewakekedi wada gimwanedi be wada 'otedi ta geya'abo mabubugewami watautauya, ta wate mulamula wada gimwane be matamiya wada sa'udi be 'enega matami sida 'esasa.

19 * "Ta wada nuwa'l'isi 'aene yaisigedi 'omi yaobobomemi, 'enapa'alega be loinega yagiepaepaluyemi. 'Enega wada ewaiwai be 'imi to'umalina 'enega wada nuwa'ebuni.

20 * "Ta wa'ita, 'abo'agu 'imi 'awa 'ena yatootoolo ta ya'au'aukeke. Ta 'abo yaita 'oyo 'enagu 'unono be 'awa 'ugigege, 'imu anuwaya yalulugu be 'abo'agu ta 'oyo taegosigosiyana, be 'oyo ma'iyagu tada 'e'ai leleleya.

21 * "Ta 'abo yaita 'omi 'iewaiwai, yada tagwala 'enaya be ma'iyagu 'ada miyatowa 'igu 'ebemi esaesa 'ena, nadigega tuga 'abo'agu yaewaiwai, ga Tamagu 'ina 'ebemi esaesa 'ena ma'iyagu 'amiyatowa.

22 " 'Enega 'abo 'omi yaita matenana Yaluyaluwa Tabuna 'ina ona ekalesiyao 'ediya 'ida nono."

4

Me Galewa Yaubada 'enaya sibwagobwago

1 Yage getedi ni'atu sigumwala ga yadunedune, 'enega 'ebweu 'awa ya'itena galewega 'i'egegena. Ta wate 'ebweu 'enana yanonona 'atuwa yoguli, tauna tuga lowa yanononaya, 'eguya 'ionaona 'igwae, " 'Uda tu'ema be yada e'itayo to'ase 'iabe 'iapwesa." 2 * Gote 'ena Yaluyaluwa Tabuna 'ina waiwai yalotoona, 'enega galewaya 'ebweu toloina ya'itena 'ina 'ebemi esaesa 'ena 'imiyatowa. 3 * Ta maninina ya'itena 'inamanamala 'atuwa gulewa esaesa. Ta 'ebemi esaesa nina ulele kalakalawina 'itoolo sakowasiyena. 4 Ta 'ebemi esaesa wate 'adi yau tuweniti powa simiya sakowasiyena, ta 'ebemiya nidi 'ediya 'inapwanao site tuweniti powa simiyatowa ma 'adi 'oama wakewakekedi, ta wate ma 'adi peyaula esaesa goula debadiya. 5 Ta 'ebemi esaesa nina gamwagamwanidiya 'enega 'aina yage siapweapwesama, namala, be 'aina 'enana, ta wate wepalala. Ta wate 'ebemi esaesa nina matanaya mayale sebeni sisabesabelulu, taudi nate Yaubada yaluyaluwanao sebeni. 6 * Ta 'ebemi esaesa nina matanaya 'ebweu yage 'inamanamala 'atuwa siwalowa bobo'ana ola debanaya, 'ana 'ita 'atuwa gelasi nadigega.

Ta wate 'ebemi esaesa nina selabenaya yobai ata sitoolo sakowasiyena, ta bwaladi maibo'ana 'ediya matadi simiyamiya. 7 'Ebweu yobai nina 'ana 'ita 'atuwa laiyoni, ta 'eluwena 'atuwa bulumakau, ta 'etonina maninina 'ana 'ita 'atuwa tomota, ta wate eatana 'ana 'ita 'atuwa magisubu 'itaetaeya. 8 * Ta 'ebweuna 'ebweuna papediyao 'adi yau sikisi, ta papediyao nidi maibo'adi matadi wate yauna 'atamanega ta solanega. Ta tuta maibo'ana, 'asiyata be boiboi 'ediya, siwaliwali, sigwaegwae:

"Tabu, tabu, tabu, 'Inapwana Yaubada,

Toewaiwai sana. Tauna tuta lowa, ta batuwa ta tuta simeemai 'ediya 'imiyami."

9 * Tomiya ataya nina 'ina 'ebemi esaesa 'enaya 'imiyatowa, ta tuta yauyauna yobai nidi getedi siwaliwali tuputupu ta si'awa'awa esaesa, ta wate silokalokagutoki 'enaya. 10 Ta tuta yauyauna 'abo yobai getedi siwaliwali, 'inapwanao site tuweniti powa nidi sibe'ube'u sanamwa'uta Tauna miyamiya atayana 'ina 'ebemi esaesa matanaya, ta sibwagobwago

* 3:19: Ib 12:7 * 3:20: Yo 14:23 * 3:21: Md 19:28 * 4:2: Ais 6:1 * 4:3: Isi 1:28 * 4:6: Isi 1:5-10 * 4:8: Ais 6:2-3 * 4:9: Dan 6:26

'enaya. Ta 'adi peyaula goula 'ebemi esaesa matanaya sisa'u ebusiyedi, ga sigwaegwae:

¹¹ “'Oyo 'ima 'Inapwana ta 'ima Yaubada, 'ilobwenema be 'atupuyo ta 'a'amayabeyo, manuna 'oyo 'imu waiwaiyega yage yauyauna 'umweluluidi. Tauyo 'imu nuwenuwega 'umweluluidi, ga batuwa mayawasidi.”

5

Buki 'ana 'ita 'atuwa pwepwai sinunumina

¹ 'Enega tauna 'ebemi esaesa nina 'ena 'imiyatowa ya'itena, ta nima 'atainega pwepwai sinunumina nadigega gimibuki 'igiyaina, ta 'eto'etoladina solanega ta gwaunega, ta wate pwepwai nina 'ana losipwa 'ana yau sebeni. ² Ta wate 'ebweu anilose waiwaina ya'itena, ta 'enana sinabwanega 'ibwaubwau, 'igwae, “Yaita sawesawenaya be losipwa nidi 'ida li'amidi be pwepwai 'ineyasi?”

³ Ta ona'ai'aila, nigeaya 'ebweu yaita 'ilobaloba galewaya nai bale'uya nai bale'u 'ubuninaya 'aene tauna sawesawenaya be losipwa nidi 'ili'amidi be buki nina solana 'ida 'ita. ⁴ Ga yanuwamwau 'ai'aila ga yadedoi, manuna nigeaya 'ebweu yaita silobaloba 'ana lobwene be buki nina 'igigege be solana 'ida 'ita.

⁵ 'Enega 'inapwanao nidi 'ediyega 'ebweuna 'eguya 'igwae, “Geya'abo 'udeedoi, manuna laiyoni nina Yudia 'enega, tauna Debida 'ina susuyega ni'atu 'iewaiwai, ga tauna sawesawenaya be losipwa sebeni nidi 'ili'amidi be pwepwai nina 'ida neyasi.”

^{6*} Ta wate 'ebemi esaesa nina selabenaya 'ebweu lami ya'itena, yobai ata gamwagamwanidiya 'itootoolo ta 'inapwanao wate gamwagamwanidiya, ta lami nina 'ana 'ita 'atuwa tauna siloemwawasina, ta kunanao sebeni ta matanao wate sebeni, taudi matanao nidi nate Yaubada yaluyaluwanao taudi 'ietunedi bale'u maibo'ana 'enaya. ⁷ Ga lami nina 'inao ga pwepwai nina 'i'ewena tauna 'ebemi esaesa 'ena 'imiyami nima 'atainega.

^{8*} 'Enega ni'atu pwepwai nina 'i'ewena, ga yobai nidi be wate 'inapwanao nidi lami nina 'enaya sibe'u sanamwa'uta ga 'ena sibwagobwago, ta 'ebweuna 'ebweuna 'ediya ma idi 'ebe gwanegwane siguiguinuwa, ta wate ma idi gaeba goula ta bobo'adi, ga gala'u maina bobo'ana gaeba nidi soladiya sigabuna, ta 'ana mwalatoi nate Yaubada 'ina tomotaiyao 'idi sidasida situ'etu'e 'enaya.

^{9*} Ga wali auwauna siwaliyena, sigwae:

“Ona 'ai'aila, 'oyo sawesawemuya be buki nate 'u'ewa, ta wate sawesawemuya 'ana losipwa 'uli'ami, manuna ni'atu siloemwawasimu, ga lalamuyega tomota 'usa'ugagidi Yaubada manuna, ta taudi bodao be 'enanao be susuyao be 'ebeloinao maibo'adi 'ediyega. ^{10*} Manuna 'oyo

'uesinuwedi be 'aene 'imu 'ebeloina solanaya sida etotaliya Yaubada manuna, be wate bale'uya sida etoloina.”

^{11*} Ta wate aniloseyao yau wawasae ya'itedi, nigeaya aisawa, 'ebemi esaesa nina be yobai nidi ta wate 'inapwanao nidi sitoolo sakowasiyedi, ¹² ta wate 'enadi sinabwana yanonona sigwaegwae,

“Tauna lami nina siloemwawasina, sawesawenaya be loina be esaesa be mwalatoi be waiwai be 'amayaba be tupu ta wate 'awabobo'ana 'ida lobadi.”

* 5:6: Sak 4:10 * 5:8: Et 8:3-4, 15:2; Sam 141:2 * 5:9: Sam 98:1 * 5:10: Ais 61:6; Et 20:6, 22:5; 1 Pi 2:9 * 5:11: Dan 7:9-10

¹³ Ta wate mwelumweluluwao 'ebweuna 'ebweuna galewaya be bale'uya be bale'u 'ubuninaya be olaya, ta wate mwelumweluluwao sena maibo'adi 'ediyega, yanonodi siwaliwali, sigwaegwae:

“Tauna 'ebemi esaesa 'ena 'imiyatowa, be wate lami nina 'ediya, tada tuputupu be tada 'amayabedi be ta'awa 'ese'esedi, ta wate ta'awa toewai-waiyedi, tuta maibo'ana 'ediya.”

¹⁴ 'Enega yobai nidi site ata sigwae, “Nadigega,” ta wate 'inapwanao nidi sibe'u sanamwa'uta, ga sibwagobwago.

6

Losipwa nidi sebeni

¹ *'Enega lami nina ya'itena losipwa 'ebweu 'ili'amina, ga yobai nidi 'ediyega 'ebweu 'enana nadigega wepalala yanonona, 'igwae, “'Umai.”

² 'Enega yadunedune ga 'ebweu osi wakewakekena 'iapwesama, ta 'ana togelu nina ma ina gita be tupu, ta wate 'ana peyaula esaesa si'ebwa'ena. 'Enega 'itauya ga 'ilosaiya, ta 'iewaiwai.

³ 'Enega lami nina losipwa 'eluwena 'ili'amina, ga wate yobai 'eluwena 'enana yanonona, 'igwae, “'Umai.” ⁴ 'Enega 'ebweu osi bweyabweyalina 'iapwesama, ta 'ana togelu nina waiwai si'ebwa'ena be saiya 'ida me'e bale'uya, be 'enega tomota maibo'adi taudimo sida losaiya be sida eunuunuwedi, ta wate sisaisaiya sinabwana si'ebwa'ena.

⁵ 'Enega lami nina wate losipwa 'etonina 'ili'amina, ta wate yobai 'etonina 'enana yanonona 'igwae, “'Umai.” 'Enega yadunedune ga 'ebweu osi gaigaina 'iapwesama, ta 'ana togelu nina ma ina 'ebe 'etopwapwa masula manuna. ⁶ Ga 'ebweu 'atuwa 'enana yobai nidi ata gamwagamwanidiyega yanonona, 'igwae, “Witi 'ana 'etopwapwa 'ebweuna 'ana maisa 'ebweuna kina, ta wate ba'ali* 'ana 'etopwapwa 'etoi 'ana maisa 'ebweu kina, ta esi olibe bunamina be oine geya'abo wagitogitoodi.”

⁷ 'Enega lami nina wate losipwa eatana 'ili'amina, ga wate yobai eatana 'enana yanonona, 'igwae, “'Umai.” ⁸ *'Enega yadunedune ga 'ebweu osi 'ana 'ita 'atuwa tupwana wakewakekena 'iapwesama. Ta 'ana togelu nina 'ana esana Mwawasa, ta wate tomwawasa yaluyaluwadi 'idi 'asa selabenaya 'imulimuliya, ga lolina si'ewena Yaubada 'enega be 'aene tomota yaudi sida pe'udi saiyega be botanega be muyega be wate bosasa 'ediyega, ta nigeaya 'aene tomota maibo'ada, ta tuga 'abo nadigega bale'u maibo'ana 'enaya boda taeguyaiyedi 'adi yau ata, ta 'ebweuna boda 'ediyega maibo'adi sipe'udi, be boda 'etoi namo situpwa.

⁹ *'Enega wate lami nina losipwa enimana 'ili'amina, ga Yaubada 'ina 'ebe taliya 'ubuninaya 'ana tosimanao yaluyaluwadi ya'itedi, taudi lowa bale'uya Yaubada 'ina ona 'ana tosimanao bobo'adi, ta gete manuna tomota sietalauwaledi ga siloemwawasidi. ¹⁰ *Ta yaluyaluwa nidi 'enadi sinabwanega sibwaubwau, sigwae, “'Inapwana Toewaiwai sayo, 'oyo 'esaseyo ta palupaluyo, to tuta 'ena be 'enega 'ama toloemwawasao bale'uya 'uda loinedi 'idi to'umalinao manudi?”

¹¹ *'Enega yaluyaluwa nidi 'adi 'oamao wakewakekedi 'i'ebwa'edi, ga 'ieonedu be tuta gidalina namo sida eyawai'ata, 'ana laba 'aidi wate gosediyo me bale'u sida loemwawasidi, nadigega tuga lowa taudi

* **6:1:** Et 5:1 * **6:6:** ba'ali: masula bagulaya siasona 'ana 'ita laisi nai witi nadigega. * **6:8:** Isi 14:21 * **6:9:** Yo 16:2 * **6:10:** Et 16:5-7 * **6:11:** Et 3:4-5, 7:9, 13-14

siloemwawasidi Yaubada 'ina guinuwa manuna, be 'enega 'abo 'adi sawa-sawa ni'atu sawesawenaya, 'enega Yaubada me bale'u nidi 'ida loinedi.

¹² *'Enega lami nina wate losipwa esikisina 'ili'amina ga mwani'ini'i sinabwana 'iniuniu, ta sinala 'iguguyoi, 'ana 'ita 'atuwa 'ule siyasiyana, ta wate nawalae 'ana 'ita maibo'ana bweyabweyalina, lala nadigega, ¹³ ta kwadimao galewega sibe'uma, 'atuwa kaiwe 'iuwa ta yagila waiwaina 'itowama ga uwanao nidi sisagusaguma.

¹⁴ Ta galewa ya'itena 'atuwa pwepwai nadigega 'i'enunumina ga 'isawala, 'enega 'oya be salu 'ebweuna 'ebweuna 'adi 'autui sipilisinena.

¹⁵ *Ta bale'u 'ana 'inapwanao be toloinao be saiya 'adi 'inapwanao be toesaesao be toewaiwaiyao, ta wate toanuganao be 'idi topaisewao, maibo'adi sideni 'oyaya, ga duluwa be gulewa 'ediya sikwaiya. ¹⁶ 'Enega sibwau gulewa be 'oya 'ediya, sigwae, “Wada be'uma debamaya, be geya'abo tauna 'ebemi esaesa 'ena 'imiyatowa 'ida 'ita'itama, be wate lami nina geya'abo 'ida 'ita'itama. ¹⁷ Manuna lami 'ina gamwasowala 'ana 'asiyata sinabwana ni'atu 'iapwesama, ta nigeaya 'ebweu yaita sawesawenaya be 'iewaiwaisine.”

7

Me Isileli debadiya Yaubada 'ana we'iwe'iyaya situtu epa'iyena

¹ Yage gete mulinaya aniloseyao ata ya'itedi sitootoolo bale'u senanao 'adi yau ata 'ediya. Anilose nidi yagila 'adi yau ata sigiyaidi be 'aene geya'abo bale'uya nai olaya nai kaiwe 'ediya sitowatowa, ² manuna gete Yaubada 'ina tagwala be 'aene yagila nidi bale'u be ola sida gieto'umaliyedi.

'Enega 'ebweu wate anilose ya'itena sinala 'ina 'ebesae 'enega 'imeemai ma ina 'ebe tu'epa'i be 'aene Yaubada miyamiya atayana 'ana we'iwe'iyaya 'ida sa'u tomota debadiya. Anilose nina 'ibwau anilose ata nidi 'ediya, ³ *'igwae, “Geya'abo bale'u nai ola nai kaiweyao wagiegie to'umaliyedi 'ana laba 'ida Yaubada 'ina toguinuwao 'adi we'iwe'iyaya 'ada sa'u debadiya.”

⁴ 'Enega we'iwe'iyaya nina sisa'una 'aina me Isileli debadiya, ga muliyega me Isileli nidi 'adi yau yanonodi, nate wani analedi be potipowa tausani 'ana maibo'ana, boda Isileli nidi 'ediyega.

⁵ Susu Yuda 'ediyega we'iwe'iyaya nina tomota tuwelo tausani debadiya sisa'una, be Lubeni tuwelo tausani, be Gada tuwelo tausani, ⁶ wate Aseli tuwelo tausani, be Napitalai tuwelo tausani, be Manase tuwelo tausani, ⁷ wate Simioni tuwelo tausani, be Libai tuwelo tausani, be Isaka tuwelo tausani, ⁸ wate Sebuloni tuwelo tausani, be Yosepa tuwelo tausani, be wate Beniamina tuwelo tausani.

Pwalu sinabwa wawasae

⁹ *Muliyega, yadunedune ga pwalu sinabwa wawasae ya'itedi, nigeaya aisawa. Tomota nidi 'ebeloina 'ebweuna 'ebweuna 'ediyega, be susu 'ebweuna 'ebweuna 'ediyega be boda 'ebweuna 'ebweuna 'ediyega be 'enana 'ebweuna 'ebweuna 'ediyega, maibo'adi 'ebemi esaesa matanaya be wate Lami matanaya sitootoolo ma 'adi 'oama wakewakekedi, ta magimagi yawadi sigiyaidi, ¹⁰ ga 'enadi sinabwanega sibwaubwau, sigwae, “'Ada 'etoseyana 'ida Yaubada 'enega, tauna 'ebemi esaesa 'ena 'imiyatowa, ta wate Lami nina 'enega.”

¹¹ Ga aniloseyao nidi 'ebemi esaesa nina be wate 'inapwanao nidi be yobai nidi ata sitoolo sakowasiyedi, ga maibo'adi sibe'u sanamwa'uta ga Yaubada

* 6:12: Md 24:19 * 6:15: Ais 2:19 * 7:3: Isi 9:4; Et 9:4 * 7:9: Et 5:9

'ena sibwagobwago, ¹² sigwaegwae, “Ona'ai'aila, 'ida Yaubada nina 'ena tada lotuputupu, be 'awa esaesa be mwalatoi be lokagutoki be 'amayaba be waiwai sida miyaataya 'enaya.”

¹³ *'Enega 'inapwanao nidi 'ediyega 'ebweuna 'ienaida 'eguya, 'igwae, “Yaisigedi getedi ma 'adi 'oama wakewakekedi? Ta mane 'enega simai?”

¹⁴ *Ga 'ena yagwae, “'Inapwana 'oyo 'umwalamwalatonidi, 'abo'agu nigea.”

'Enega 'ieonegu, 'igwae, “Gete tomota nidi bale'u 'elouyanao 'ediyega situpwa, ta 'adi 'oamao nidi Lami nina lalanega si'utudi ga siwakekedi.

¹⁵ *Nate 'alena 'enega Yaubada 'ina 'ebemi esaesa matanaya simiyami, ta 'asiyata be boiboi 'ediya 'ina guinuwa siguiguinuwedi 'ina Anuwa Tabu solanaya. Ta wate Yaubada nina 'ina 'ebemi esaesa 'ena 'imiyatowa, tauna 'ida 'ita'i'isidi, ¹⁶ be geya'abo wate sibotabotana nai tona'adi 'iyapayapasa, ta geya'abo wate ala nai to'ase yaiyaina 'enega si'elo'elouya. ¹⁷ *Manuna Lami nina, tauna 'ebemi esaesa solanaya 'imiyami, tauna 'adi to'ita'i'ita, be 'enega 'ida anuganedi bwasi bobo'adi 'ediya, yawasidi manuna, ta Yaubada tauna mataseludi 'ida lo'i'ilidi.”

8

Losipwa esebenina manuna

¹ 'Enega lami nina losipwa esebenina 'ili'amina, ga nigea 'ebweu wate galewega ona nai galala simeema tuta kukupana namo 'enaya. ² Ta muliyega anilose nidi sebeni Yaubada matanaya sitootoolo ya'itedi, ga Yaubada 'idi yoguli 'ebweuna 'ebweuna 'i'ebwa'edi.

³ *Ta wate 'ebweu anilose ma ina gaeba goula 'imai, ga 'ebe taliya selabenaya 'itoolo. Ta 'ebe taliya nina nate Yaubada 'ina 'ebemi esaesa selabenaya. 'Enega Yaubada gaeba goula nina 'iloemaena gala'u 'enega, ga anilose nina 'i'ebwa'ena, 'enega anilose nina 'ebe taliya 'ena 'isa'una be 'igabu. 'Igabuna ga 'asuna ta maina bobo'ana be wate Yaubada 'ina tomotaiyao 'idi sidasidao situ'e leleleya galewaya.

⁴ 'Enega gaeba nina magala'una 'isa'una Yaubada matanaya, ta sidasida gala'u 'asuna ma'iyana situ'etu'e, ga 'ana laba 'i'ala egumwalina. ⁵ 'Enega anilose nina gaeba nina kakaena 'i'ewena, ga 'ebe taliya nina 'enega kaiwe 'ala'alasina 'i'ewena, ga 'enega gaeba nina 'iloemaena, ta 'iula ebusiyena bale'uya, ga gote 'ena namala be wepalala be 'aidi 'enana ta wate mwani'ini'i siapwesa.

Yoguli nidi simu'edi

⁶ 'Enega anilose nidi sebeni 'idi yoguli nidi sigiyaidi sabi mu'edi.

⁷ *Ta 'ebweu 'ina yoguli 'imu'ena ga 'usana 'ana 'ita dumadumana 'iebusi, 'ana 'ita aisi pulipulidi nadigega, ga wate kaiwe 'ala'alasina ta lala ma'edi sisagusaguma bale'uya, ga 'i'alasina. 'Eguma bale'u maibo'ana 'ana weyala 'etoi, 'ebweu sena 'i'alasi ta 'eluwa sena nigea. Ta sena nina 'i'alasina 'enaya kaiwe be pwatula maibo'adi wate 'i'ala egumwalidi. ⁸ *'Enega anilose 'eluwena 'ina yoguli 'imu'ena, ta 'ebweu yage 'ana 'ita 'atuwa nadigega 'oya sinabwana 'isabesabeluluma ga ni'uya siulena, 'enega ola 'ielala. 'Abo ola maibo'ana 'ana weyala 'etoi, ta 'ebweuna 'ediyega 'ielala, ta 'eluwa bobo'adi. ⁹ Ta ola nina 'ielala solanaya iyana maibo'adi simwawasa, ta waga maibo'adi 'enaya sieligeidi.

* 7:13: Et 7:9 * 7:14: Md 24:21 * 7:15: Ais 49:10 * 7:17: Et 21:4; Sam 23:2; Ais 25:8

* 8:3: Et 5:8 * 8:7: Ioe 2:30; Sia 9:23 * 8:8: Sia 7:20-21

¹⁰ 'Enega anilose 'etonina 'ina yoguli 'imu'ena, ta kwadima sinabwana 'i'ala'alata 'ana 'ita 'atuwa gudala galewega 'ibe'uma, ta bale'u nina 'ana weyala 'etoi ga 'ebweuna weyala nina 'ena kwadima 'ibe'u ga bwasinao sidalele. ¹¹ Kwadima nina 'ana esana Dalele, ta tomota yaudi bwasi nidi daleledi 'ediyega sinuma ga simwawasa.

¹² 'Enega anilose eatana 'ina yoguli 'imu'ena ga sinala senana 'ebweu 'iguguyoi ta sena 'eluwa bobo'adi, ta wate nawalae senana 'ebweu 'iguguyoi ta sena 'eluwa bobo'adi, ta wate kwadimao 'abo taweyalidi sena 'etoi 'ediya, 'ebweu sena 'ana kwadimao siguguyoi, ta sena 'eluwa 'ediya simaemaedana. 'Enega 'asiyata maibo'ana 'ana weyalao 'etoi, 'ebweu tuta guguyoi, ta 'eluwa bobo'adi. Nadigega wate boiboi, 'ebweu tuta guguyoi, ta 'eluwa bobo'adi.

¹³ *Ta yadunedune ga magisubu sinabwana 'itaetaeya galewaya ya'itena, ga 'enana sinabwana yanonona, 'igwae, “Oiyoi nuwa'ole'olemi, 'omi bale'u 'ana tomiyanao, manuna 'abo aniloseyao yoguli 'etoi simu'edi, mwau sinabwana 'iapwesama.”

9

¹ 'Enega anilose enimana 'ina yoguli 'imu'ena, ga 'ebweu kwadima ya'itena ni'atu galewega 'ibe'uma bale'uya, ta kwadima nina gaula sinabwana 'ana 'ebe gigege 'i'ewena, ² ga gaula nina 'igigegenana, ga solanega bwawa 'iapweapwesama, 'atuwa nadigega kwau sinabwana, ga sinala 'iguguyoi, ta wate bale'u maibo'ana 'iguguyoi gaula nina bwawana 'enega.

³ *Ta bwawa nina solanega kipawa simwa'umwa'utama bale'uya, ta 'idi waiwai silobena nadigega ganiyeya 'idi waiwai, ⁴ *ta wate Yaubada 'i'etobodedi be geya'abo pwatula sigiegie to'umaliyedi, nai kaiweyao, nai bagula, ta esi tomotai nidi taudi nigeya Yaubada 'ana we'iwe'iyaya 'ediya, taudi sida gieto'umaliyedi. ⁵ Ta kipawa nidi nigeya 'adi tagwala be tomota siloemwawasidi, ta tuga sigie 'elouyaedimo nawalae nima namo 'ediya. Ta 'elouya nidi sinabwadi, nadigega tuga ganiyeya 'idi go'i.

⁶ Ta nawalae nidi 'ediya to'elouya nidi mwawasa sida 'ala'ala'i'imi, ta geya'abo simwawamwawasa, manuna mwawasa si'ebesa yogeyena. ⁷ Ta kipawa nidi 'adi 'ita 'atuwa osi ni'atu sigibubudi saiya manuna, ta debadiya 'atuwa peyaula esaesa sisa'udi, ta maninidi 'atuwa tomota maninidi, ⁸ ta wate 'uya'uyadi 'atuwa iine 'uya'uyadi, ta saladu 'atuwa laiyoni saladu. ⁹ Ta lumalumadi si'aubodedi 'ana 'ita 'atuwa kainumu 'ediyega. Ta papediya 'idi dudu 'atuwa osi ma idi wagalisilisi sipilipili saiya 'enaya. ¹⁰ Ta wate mayuyudi, 'atuwa ganiyeya yuyudi, manuna yuyudiyega sawesawediya be tomota sidadidi, be nawalae nima 'ediya si'elo'elouya. ¹¹ Ta wate ma idi toloina, tauna anilose nina gaula nina 'ana to'ita'i'ita, 'ana esana Ibeliu 'enadiyega sigwae, “Abadoni,” ta 'ena Gilisi sigwae “Apoloni,” ta 'adi gibui nate “Toepe'u.” ¹² *Ta ni'atu mwau 'ebweuna 'igumwala, ta 'etamo wate mwau 'eluwa simeema.

¹³ 'Enega anilose esikisina 'ina yoguli 'imu'ena, ga 'ebweu 'enana yanonona 'imai 'ebe taliya kunanao ata 'ediyega, 'ebe taliya goula nina Yaubada matanaya 'itootoolo. ¹⁴ Ta 'enana nina anilose esikisina ma ina yoguli 'ena, 'igwae, “Anilose nidi site ata yoniyonidi 'awabwasi sinabwana 'ana esana Yupeletisi 'enaya 'uli'amidi, be sitatauya.” ¹⁵ *Ta ni'atu anilose nidi ata 'ili'amidi ga sitauya, manuna tuta nina 'ana 'asiyata, be nawalae

* 8:13: Et 9:12, 11:14 * 9:3: Sia 10:12 * 9:4: Et 6:16 * 9:12: Et 8:13 * 9:15: Et 8:7-12

nina, be yakwala nina manuna ni'atu sigibubuna, be 'aene tomota yau wawasae sida loemwawasidi. Nate 'abo tomota 'ana maibo'ana bale'uya taweyalidi boda 'etoi, be 'ebweu boda siloemwawasidi, ta boda 'eluwa situtupwa.

¹⁶ Ta ni'atu tolosaiyao nidi 'idi bodao 'adi sawasawa yanonona 'aene 'eluwa analedi miliyona, maibo'adi osi 'ediyega sipilipili. ¹⁷ Ta gete nadigega madawaliguna 'ena osi nidi ya'itedi, ta 'adi togeluyao nidi ma 'adi 'aubodaboda lumalumadiya sisa'udiya, 'aidi bweyabweyalidi ta 'aidi kalakalawidi ta 'aidi laulaudi. Ta osi nidi bulubuludi 'atuwa laiyoni bulubuludi, ta kaiwe sabelulu be 'asu be gulewa yaiyaidi 'awadiyega siapweapwesa. ¹⁸ Boda 'etoi nidi bale'uya 'ediyega, boda 'ebweu siloemwawasidi, gete yage 'etoi nidi 'ediyega, nate kaiwe sabelulu be 'asu be gulewa yaiyaidi, ta boda 'eluwa simiyami. ¹⁹ Manuna osi nidi 'idi waiwai 'awadiya be yuyudiya simiyami, ta yuyudi nidi 'atuwa mwata ma'awadi, ta 'ediyega tomota sigie'elouyaedi.

²⁰ *Ta tomota nidi maibo'adi, taudi nigeya siesiesilae yage nidi to'umalidi 'ediyega, nigeya sinuwanuwa'ebuni be 'aene 'idi 'ebe emisa kabokaboyao sida guitoyasedi, ta esi sigiyai pa'alidi ga sibwagobwago 'ediya. Yage nidi nadigega Taumudumudulele be welabanao, be wate yage nidi taudimo nimadiyega siguinuwedi, nadigega tokwaluiyao nate goula be siliba be kopa be gulewa be kaiwe be. 'Ebe emisa nidi getedi nigeya sawesawediya be sidudune nai sienono nai silopili dadana. ²¹ Ta wate tomotai nidi getedi nigeya sinuwanuwa'ebuni loemwawasa be nabwasuwa be loelata be 'ipwala 'ediyega, ta sa'i debadi 'ipa'ala.

10

Anilose 'ebweuna ma ina pwepwai

¹ 'Enega wate 'ebweu anilose waiwaina galewega 'iebuebusima ya'itena, ta pwanega 'ie'oama, ta ulele debana 'itoolo sakowasiyena, ta maninina 'ana 'ita 'atuwa sinala, ta wate 'aena sinamanamala 'atuwa kaiwe sabelulu.

² Anilose nina nimanaya pwepwai nadigega gimibuki, ta gidalina, 'igiyaina ta neyaneyasina, 'enega 'iebusima ga 'ae 'ataina olaya 'iasaena, ta 'ae gegeumina bale'uya. ³ 'Enega 'enana sinabwanega 'ibwau, 'ana nono nadigega laiyoni 'ibwau. Ta ni'atu 'ina bwau 'igumwala ga wepalala 'adi yau sebeni 'ina ona sie'isena. ⁴ Wepalala nidi 'enadi yanonodi ga ni'atu be ya'etoladidi, ta galewega 'enana yanonona 'eguya 'igwae, "Wepalala 'enadi site sebeni 'unonodiya 'uda kwaiyedi, ta geya'abo 'u'eto'etoladidi."

⁵ 'Enega anilose nina tauna ya'itenaya ola be bale'u 'ediya 'itootoolo, nima 'ataina 'igitu'eyena galewaya, ⁶ ga 'isawa tamatamana Yaubada 'ana esanega, tauna miyamiya atayana, ta wate tauna galewa ta yage maibo'adi solanaya, ta wate bale'u ta yage maibo'adi solanaya, ta wate ola be yage maibo'adi solanaya, 'adi tomweluluwa. Ta anilose nina 'igwae, "Ni'atu tuta 'iapwesama, ⁷ manuna 'abo anilose esebenina 'ina yoguli 'imu'ei, Yaubada 'ina nuwena kwaikwaiyidi maibo'adi 'ida losalonidi, to'ase nadigega 'ina topaisewao taudi palopitao lowa 'ediya 'isimanena."

⁸ Ta 'enana nina galewega yagimi nononaya wate 'eguya 'ionaona, 'igwae, "Utauya be pwepwai nina neyaneyasina anilose nina 'itootoolo olaya be bale'uya nimanega 'u'ewa." ⁹ 'Enega yatauya ga anilose nina 'ena pwepwai nina yasidena. 'Enega pwepwai nina 'i'ebwa'egu ta 'ieonegu, 'igwae, "Bobo'ana, 'u'ewa be 'u'a'ani. Ta 'abo 'utonei, 'etamo 'ana dalele

* 9:20: Et 16:9, 11; Sam 135:15-17

gamwamuya 'ulotoo, ta esi 'awamuya 'ana lotoona dibidibina, 'atuwa mu'awa.”¹⁰ 'Enega pwepwai nina ya'ewena ga ya'enina, ta 'awaguya yalotoona dibidibina, 'atuwa nadigega mu'awa, ta ni'atu yatonena ga gamwaguya yalotoona dalele yaita.

¹¹ Ta wate 'eguya 'igwae, “'Ilobwenena be 'oyo Yaubada 'ina onao bodao be 'ebeloinao be 'enanao be kiniyao manudi 'uda simana limanedi.”

11

Yaubada 'ana tosimana nidi 'eluwa

¹ Muliyega 'etoguna 'ebweuna 'i'ebwa'egu 'atuwa 'ebe 'etopwapwa, ta 'enega 'ieonegu, 'igwae, “'Utoolo be Yaubada 'ina Anuwa Tabu ta 'ebe taliya wate 'u'etopwapwadi, be wate tobwagobwagoyao solanaya 'usawadi.

² *Ta esi Anuwa Tabu mwaumwauna geya'abo 'u'eto'etopwapwa, manuna mwaumwauna nate 'owagao manudi, taudi nate nigeya me Yudia, be 'aediyege Yaubada 'ina 'asa nina sida giebaili nawalae potitu soladiya. ³ Ta tosimana 'eluwa yaetunedi, ma 'adi 'oama 'atuwa nadigega kwabulao 'adi 'oama, be Yaubada 'ina ona sida simane 'asiyata tuwelo analedi be sikisiti nidi soladiya.”

⁴ *Tosimana 'eluwa nidi 'atuwa kaiwe olibe 'eluwa, ta wate 'atuwa mayale nidi 'eluwa sitooolo bale'u 'ana 'Inapwana matanaya. ⁵ Ta 'eguma yaita 'itoo be 'ietalauwala tosimana nidi 'ediya, 'awe sabelulu 'awadiyega 'iapwesa be 'adi talauwala nina 'igieto'umaliye, be gete 'enega 'adi talauwalao siloemwawasidi.

⁶ Siteluwa gete ma idi lolina, be tuta nidi Yaubada 'ina ona sisimasimana, 'usana galewega si'etobodedi. Wate ma idi lolina wewelupwa 'ediya, be sida elala. Wate ma idi lolina mwau be 'elouya manudi, be 'abo to tuta 'ena nuwanuwadi be mwau nidi siapwesama sida apwesa tuga.

⁷ *'Enega tosimana 'eluwa nidi 'idi simana tomota 'ediya 'igumwalaya, ga yobai 'ebweu gaula nina sinabwana 'enega 'iapwesama, ga 'ilosaiya tosimana nidi 'ediya, ta 'iewaiwai ga 'iloemwawasidi. ⁸ Ta kokowadi sida 'eno besobeso 'asa sinabwana solanaya. 'Asa nina lowa 'ida 'Inapwana 'ena sigiekeloseyena, ta 'asa nina 'ana kunuwadawada sieesena Sodoma, nai Itipita.

⁹ Tomota yauyaudi sida mai bodao be susuyao be 'enanao be 'ebeloinao 'ediyege, be 'enega kokowa nidi sida 'ita'itadi 'asiyata 'etoi ta tupwana 'ediya. Ta kokowao nidi 'adi sa'u'ali'ali si'etobodena. ¹⁰ Ta me bale'u sida gwausowala tosimana 'eluwa nidi 'idi mwawasa manuna, be sida gimasula, be oboboma sida 'ebwaya 'ebweuna 'ebweuna 'enaya, manuna palopita 'eluwa nidi 'elouya sinabwadi me bale'u 'ediya sime'edi.

¹¹ Ta 'asiyata 'etoi be tupwana sigumwala, ga Yaubada yawasina 'ediya 'i'ebwaya, ga sitooolo, 'enega tomota yaudi si'itedi, ta simatauta sinabwana.

¹² *'Enega palopita 'eluwa nidi 'enana galewega sinonona, 'ionaona 'ediya, 'igwae, “Watu'ema bada.” 'Enega pwanega situ'etu'e, ta 'adi talauwalao nidi siduneduneyedi. ¹³ Tuta nina gote 'enaya mwani'ini'i sinabwana 'iapwesa, ga 'asa nina sinabwana 'ana weyala sanau 'ediyege 'ebweu sena 'iligeina, ga tomota 'adi yau sebeni tausani simwawasa mwani'ini'i nina 'enega. Ta tomota nidi taudi situpwa simatauta 'ai'aila, 'enega Yaubada nina galewaya situpuna 'ina waiwai manuna.

¹⁴ *Ta 'elouya 'eluwena ni'atu 'igumwala, ta 'etonina 'iabe 'iapwesa.

* 11:2: Lu 21:24; Et 13:5 * 11:4: Sak 4:11, 14 * 11:7: Et 13:1 * 11:12: 2 Kin 2:11 * 11:14: Et 9:12

Yoguli esebenina 'imu'ena

15 *¹Enega anilose esebenina 'ina yoguli 'imu'ena, ta galewega 'enadi sinabwana 'enega sigwaegwae, “To'etoseyana nina maTamana Yaubada ni'atu sietoloina bale'u 'ina 'ebeloinao maibo'adi 'ediya, ta geya'abo 'idi loina nina 'igumwagumwala.”

16 *²Ta 'inapwanao nidi site tuweniti powa Yaubada matanaya simiyatowa 'idi 'ebemi esaesa 'ediya, taudi sibe'u sanamwa'uta ga 'enaya silotuputupu, sigwaegwae:

17 *³“'Ima 'Inapwana Yaubada Toewaiwai sayo, 'oyo 'umiyami batuwa, be tuta lowa 'ediya 'umiyami, 'alokagutoki 'emuya, manuna 'imu waiwai sinabwana 'ugieapwesena, 'enega 'ue'ale be 'uda loina. ¹⁸ Taudi nigeaya me Yudia sigamwasowala 'ai'aila, ta esi 'imu bwa'omatana 'ana tuta 'iapwesama be tomwawasao sitoolo be 'uloinedi, ta 'imu palopitao 'adi e'isa 'uda 'ebwa'edi, be 'imu tomota maibo'adi 'adi e'isa 'u'ebwa'edi, taudi sinasinabwadi be gidagidalidi 'ediya, manuna taudi sana 'amu to'amayabao. Ta esi bale'u 'ana togieto'umaliyao 'oyo 'uda gieto'umaliyedi.”

19 'Enega Yaubada 'ina Anuwa Tabu galewaya 'igigegenana, ga Dedewaga Tabu, Anuwa Tabu solanaya, ya'itena, ga Dedewaga nina solanaya 'ina onaupaupa 'ana buki 'imiyami. 'Enega namala, be 'enanao, be wepalala 'ina dudu, be mwani'ini'i, be 'usana pulipulidi ta pa'alidi, siapwesama.

12*Waine be yobai mabulubulunao sebeni*

1 'Enega galewaya 'ebe nuwaowana sinabwana 'iapwesa, nate waine 'ebweuna ta 'ana 'oama sinala nadigega, ga nawalae 'ena 'itootoolo, ta debana 'ana iyala kwadima tuwelo sisaesae. ² Ta waine nina 'eu'euwanina ta 'i'elo'elouya ga 'ibwaubwau manuna 'iedadama.

³ Wate 'ebweu 'ebe nuwaowana galewaya 'iapwesa, nate yobai bweyabweyalina ta sinabwana, ta bulubulunao 'adi yau sebeni be kunanao 'adi yau sanau, ta bulubulunao 'ediya peyaula esaesa simiyami. ⁴ Ta yuyunega kwadima yaudi 'iunudi ga 'iuledi bale'uya. 'Eguma kwadima maibo'adi taweyalidi 'etoi sena 'ediya, 'ebweu sena 'ena 'iunu egumwalidi ta 'eluwa sena 'ediya situpwa. Ta yobai nina bweyabweyalina waine matanaya 'itootoolo, be 'abo 'ienatuna, gwama nina 'i'a'ani. ⁵ 'Enega waine nina 'ienatuna ga gwama me'olotona, tauna 'aene sena maibo'adi 'adi toloina waiwaina, ta gwama nina Yaubada 'i'au'ewena tauna 'ina 'ebemi esaesa 'enaya. ⁶ Ta waine nina sena mwatui daita 'ena 'idena. Gote 'ena waine 'ina sena Yaubada 'igibubuna, be 'ena 'ida 'ita'i'isi 'asiyata 'ana dudula nadigega tuwelo analedi be sikisiti.

⁷ *¹Enega galewaya saiya 'iapwesa. Saiya nina Maikeli ma ina aniloseyao be yobai nina bweyabweyalina ma ina aniloseyao ma'ediyao silosalosaiya. ⁸ Ta yobai ma ina bodao nigeaya kapekapeyana be siewaiwai Maikeli ma ina bodao 'ediya, ta 'enega yobai nina ma ina aniloseyao galewega sipa'idi ga siula mwa'utedi bale'uya. ⁹ *²Yobai nina bweyabweyalina ta sinabwana, tauna gimimwata 'ana esana Seitani, 'atuwa Taumudumudulele, tauna bale'u 'ana tokabo. Tauna ma ina aniloseyao maibo'adi bale'uya siula mwa'utedi.

* **11:15:** 1 Ko 15:24-25; Et 19:6; Dan 7:13-14 * **11:16:** Et 4:4, 9-10 * **11:17:** Et 1:8, 20:11-13; 2 Ko 5:10 * **12:7:** Yu 1:9 * **12:9:** Nug 3:1; Et 20:2-3

10 *Ta muliyega galewega 'enana sinabwana yanonona, 'igwae, “Gete tuga Yaubada 'ina waiwaiyega 'ida loineda, be 'i'etoseyeda. Ta wate 'ada To'etoseyana nina 'ida etoloina 'edaya. Manuna tasidao 'adi toe'ewa, tauna lowa boiboia be 'asiyataya Yaubada matanaya 'itootoolo ta 'ie'ewadi, ni'atu tauna galewega siula apwesena. 11 Ta tasidao nidi ona'ai'aila yawasidi sitagwalena be Keliso manuna simwamwawasa, 'enega Seitani nina ma'edi silosaiya ga taudi siewaiwai. Ta 'idi ewaiwai Lami lalanega, ta wate 'idi simana Lami manuna 'enega.

12 'Enega 'omi tomiya galewa maibo'ami wada gwausowala, ta sa'i 'omi bale'u be ola 'ana tomiyanao mwau sinabwana 'emiya, manuna Seitani ni'atu 'imwa'utawa 'emiya, ta ma ina gamwasowala, manuna 'imwalamwalatoni 'aene 'ina tuta kukupana tuga 'imiyami.”

13 Gote 'ena yobai nina bweyabweyalina 'inuwa sabwalena 'aene ni'atu bale'uya siula mwa'utena, 'enega 'ipa'ina waine nina, tauna gwama me'olotona 'ienatunena. 14 Ta waine nina magisubu sinabwana papenao Yaubada 'i'ebwa'ena, be 'enega 'itataeya 'ina sena mwatui daitaya, be gote 'ena Yaubada 'ida 'ita'i'isi yakwala 'etoi ta tupwana 'ediya, be geya'abo mwata nina 'igiyagiyai. 15 'Enega mwata nina 'awanega bwasi 'isiwa apwesena 'atuwa muluwa waine nina mulinega, be 'enega 'ida doe. 16 Ta bale'u waine nina 'ilemena, manuna bale'u nina 'i'egegena ga bwasi maibo'ana 'itonena. 17-18 *'Enega yobai nina 'igamwasowala 'ai'aila waine nina 'ena, ga 'itauya ga waine nina 'ina susuyao 'ilosaiyedi, taudi nate Yaubada 'ina ona 'ana toematamatanao ta Yesu 'ana tosimanao.

'Enega yobai nina bweyabweyalina kaukauya 'itoolo baula.

13

Yobai 'eluwena

1 *'Enega yadunedune ga 'ebweu wate yobai tauna olega 'itu'ema, kunanao 'adi yau sanau, ta bulubulunao 'adi yau sebeni, ta kunanao nidi maibo'adi ma 'adi peyaula esaesa, ta wate bulubulunao 'ediya esana to'umalina si'etoladidi. 2 Ta yobai nina ya'itena 'ana 'ita 'atuwa sipu, ta sinabwana, ta 'aenao 'adi 'ita 'atuwa beya 'aedi, ta 'awana 'atuwa lai'oni 'awadi. Ta gimi yobai nina bweyabweyalina 'ina waiwai yobai nina olega 'i'ebwa'ena, ta wate 'ina 'ebemi esaesa be 'ina lina sinabwana 'i'ebwa'ena.

3 Ta yobai nina olega bulubuluna 'ebweuna 'ana 'ita 'atuwa esiesilaena, ga ni'atu mwawasega 'ibobo'ana limana. Ga gote 'ena tomota maibo'adi nuwadi 'iowana 'ai'aila, ga yobai nina olega simuliyena. 4 Ta wate tomota yauyaudi gimi yobai 'enaya sibwagobwago, manuna ni'atu lina 'i'ebwa'ena yobai nina olega 'ena. Ta wate yobai nina olega 'ena sibwagobwago, ga sigwae, “Nige'ya 'ebweu yaita 'ina waiwai yobai gete nadige'ga, be 'enega 'ena 'ida losaiya.”

5 Ta yobai nina ni'atu tagwala 'ilobena be yage to'umali wawasaedi 'ida 'inanedi, ta wate ma ina lina nawalae potitu 'ediya. 6 'Enega yobai nina Yaubada 'i'awa to'umaliyena, ga 'ana esana be 'ina sena ta wate galewa 'ana tomiyanao 'i'awa to'umaliyedi.

7 *Ta wate tagwala 'ilobena be 'aene Yaubada 'ina tomotaiyao 'ida losaiyedi be 'ida ewaiwai, ta wate ma ina lina bodao maibo'adi 'ediya, be susuyao be 'enanao maibo'adi 'ediya, be 'ebeloina maibo'adi 'ediya.

8 *Ta me bale'u yauyaudi ma'etamo 'ena sibwabwago, nate taudi 'abo

* 12:10: Yob 1:9-11; Sak 3:1 * 12:17-18: 1 Pi 5:8 * 13:1: Et 17:3, 7, 12 * 13:7: Et 11:7

* 13:8: Et 3:5

nigeya 'adi esanao simiyami yawasi bukina solanaya, buki nina Lami nina siloemwawasina 'ina buki, manuna buki gete solanaya taudi 'adi esanao lowaenei 'igimi 'etoladidi, 'enega muliyega bale'u 'imweluluina.

⁹ 'Enega 'abo 'omi yaita matenana 'ida nono, ¹⁰ *manuna

“'Abo yaita sigiyai, sida giyai tuga, ta wate yaita 'abo sisisaiya 'enega siloemwawasi, sida loemwawasa tuga.”

Ona gete 'enega Yaubada 'ina tomotaiyao sida toolopa'ala be sida etapewa waiwai.

¹¹ 'Enega wate 'ebweu yobai 'etonina ya'itena bale'uyega 'iapwesama, ta kunanao 'eluwa 'atuwa lami kunana, ta 'enana 'atuwa gimi yobai nina bweyabweyalina 'enana. ¹² Ta yobai olega 'ina waiwai maibo'ana yobai auwauna 'i'ebwa'ena be 'aene tauna 'ida lolina, ta yobai olega 'ida dunemo. 'Enega yobai nina auwauna me bale'u maibo'adi 'iloinedi, ga yobai olega 'ena sibwagobwago, tauna lowa 'iesilae ga 'ibobo'ana limana. ¹³ *Ta wate edeedede 'iguinuwedi, nadigega kaiwe sabesabeluluna 'iguinuwena, ga galewega 'ibe'uma bale'uya tomota matadiya. ¹⁴ Ta ni'atu tagwala 'ilobena be 'enega yobai nina olega matanaya edeedede nidi 'iguinuwedi, ga gote 'ena me bale'u maibo'adi 'ikaboedi. Ta 'ina kabo nidi 'ediya 'igwae, “Tokwalui 'ebweuna wabubu, be 'ana 'ita 'atuwa yobai nina sisisaiyega 'iesilae, ga 'ibobo'ana limana.”

¹⁵ 'Enega sibubunaya ta yobai nina auwauna ma ina lolina, 'enega tokwalui nina yawasina 'i'ebwa'ena ga sawesawenaya 'iona, 'enega 'iloina 'aene 'abo tomota nigeya 'ena sibwagobwago, mwawasa sida loba. ¹⁶ Ta wate maibo'adi 'iloinedi, gidagidalidi be sinasinabwadi, toesaesao be gomabesoyao, ta wate 'inapwanao be topaisewao, be 'aene nima 'ataidiya nai debadiya 'ana we'iwe'iyaya sida sa'udi, ¹⁷ *ta 'ediya lolina pa'alina 'isa'una, be taudi 'abo we'iwe'iyaya nina nigeya 'ediya, geya'abo wate sida egiegimwane, nai sigimwagimwane, 'ana laba yobai nina 'ana we'iwe'iyaya si'ewa bemi, nate 'ana esana nai 'ana numela. ¹⁸ Ta gete 'ana mwalatoi 'imiyami be 'abo yaita ma ina mwalatoi yobai nina 'ana numela 'ida sawa, nate 'ebweu tai 'ana numela, sikisi analedi be sikisiti sikisi (666).

14

To'etoseyana 'ina tomotaiyao 'idi wali

¹ *Ta yadunedune, ga lami ya'itena 'oya Sayoni debanaya 'itootoolo, ta wate tomota wani analedi be potipowa tausani ma'ena simiyami, taudi nate 'ana esana be wate Tamana 'ana esana debadiya si'etoladidi. ² *'Enega galewega 'enana 'ebweu yanonona 'atuwa bwasi daudauna, ta wate 'atuwa wepalala 'enana. Ta 'enana nina yanonona 'atuwa tomota ma idi 'ebe gwanegwane siguiguinuwa, 'adi nono bobo'ana.

³ *Ta tomotai nidi 'ebemi esaesa matanaya sitoolo, be wate yobai nidi ata, ta wate 'inapwanao nidi, matadiya sitoolo, ga wali auwauna siwaliyena. Ta wali nina nigeya 'ebweu yaita sawesawenaya be 'imwalatoni, nate namo taudi boda nidi wani analedi be potipowa tausani sawesawediya, taudi me bale'u, ta Yaubada 'igimwanedi ga 'i'etoseyedi.

⁴ *Ta taudi tai nidi getedi nigeya siloeloegesi iine ma'ediya, manuna taudi nuwenuwe boladi tuga, ta esi Lami simuliya 'ai'ailina, 'abo mwa'o nai 'itatauya. Taudi ni'atu Yaubada 'igimi sa'ugagidi tomota 'ediyega, nate

* **13:10:** Et 14:12 * **13:13:** Md 24:24 * **13:17:** Et 14:9-11 * **14:1:** Et 3:12 * **14:2:** Et 1:15
* **14:3:** Et 7:4 * **14:4:** Ye 1:18

Yaubada be Lami 'idi gimisesoi. ⁵ Taudi nigeya 'ebweu wate kabo 'ediya, ta nigeya 'ebweu wate 'idi to'umalinamo.

Anilose 'etoi 'idi ale

⁶ 'Enega wate 'ebweu anilose ya'itena etanega 'itaetaeya, ta tetela bobo'ana ta miyamiya atayana 'ime'ena be 'ida simana me bale'u yauyaudi 'ediya, nate 'ebeloinao be susu be boda 'ebweuna 'ebweuna 'enaya. ⁷ Ta anilose nina 'enana sinabwanega 'igwae,

“Yaubada 'ena wada 'amayaba be wada lotuputupu, manuna 'ina tuta bwa'omatana ni'atu 'iapwesama, 'enega tauna galewa be bale'u be ola ta wate bwasi daudaudi 'adi tomweluluwa matanaya wa'aetulasa be wabwagobwago.”

⁸ *Ta anilose 'eluwena 'imuliyena ga 'ibwau, 'igwae,

“'Asa sinabwana Babiloni ni'atu 'ibe'u saba. 'Asa nina 'ina bubunega boda yauyaudi 'ienumedi, bubuna nina nate bwala 'ana yala bubuna to'umalina manuna.”

⁹ *Anilose 'eluwa nidi mulidiyega 'ebweu wate 'imuliyedima, ga anilose nina tauna wate 'ibwau, 'igwae,

“'Abo yaisigedi yobai nina be 'ina tokwalui 'ediya sibwagobwago, ta 'adi we'iwe'iyaya debadiya nai nimadiya, ¹⁰ taudi Yaubada 'ina oine waiwaina 'enega sinunuma, ta oine nina nate Yaubada 'ina gamwasowala 'ai'aila ni'atu 'isiwena gamwasowala keigana 'enaya. Ta wate

kaiwe yaiyai be gulewa yaiyaidi tomota nidi bwaladiya sida lotoona, Yaubada 'ina aniloseyao be Lami matadiya. ¹¹ Ta kaiwe nina 'asuna 'itu'etu'e ataya, ta nigeya 'ina 'ebe gumwalamo. Ta tomota nidi taudi yobai nina ma ina tokwalui 'adi tobwagobwagoyao, ta 'ana esana dayadayagina 'ana to'ewao, taudi 'idi 'elouya nigeya 'ida gumwala 'asiyata nai boibo 'ediya.”

¹² *Ona gete 'enega Yaubada 'ina tomotaiyao sida 'alama'i'ita, taudi 'ina lolina 'ana toematamatanao ta Yesu 'ana toemisao.

¹³ *'Enega galewega 'enana yanonona 'igwae, “Gete 'u'etoladi 'aene taudi 'ida 'Inapwana 'ana toemisao, 'abo ma'etamo simwamwawasa, sida gwausowala tuga.”

Ta Yaluyaluwa Tabuna wate 'igwae, “Ona'ai'aila, sida gwausowala, manuna sida eyawai'ata 'idi gwaunuwa 'enega, be 'ana e'isa sida loba.”

Bale'u 'ana sesoi

¹⁴ *'Enega yadunedune ga pwana wakewakekena ya'itena, ta pwana nina 'enaya 'ebweu 'atuwa tai ya'itena 'imiyatowa, ta debanaya 'ana peyaula esaesa goula, ta nimanaya ma ina naipi mamatana bwagebwagetona.

¹⁵ *Ta 'ebweu wate anilose Anuwa Tabuyega 'iapwesama, ta wate 'ibwautu'e 'Inapwana nina pwana debanaya ma ina naipi 'enaya, 'igwae, “'Imu naipiyega 'uda sesoi, manuna bale'uya tuta sesoi ni'atu 'iapwesa, ta ni'atu masula 'imatuwa.” ¹⁶ Ta 'enega tai nina pwana debanaya 'ina naipi 'italaena ga bale'u 'ina sesoi 'iegogoned.

¹⁷ Ta 'ebweu wate anilose Anuwa Tabu galewaya 'enega 'iapwesama, tauna wate naipi mamatana nimanaya.

¹⁸ 'Enega 'ebweu wate anilose 'ebe taliya 'enega 'imai, tauna 'awe 'ala'alata 'ana toloina, ga 'enana sinabwanega 'ibwau anilose nina ma ina

* 14:8: Et 18:2-3 * 14:9: Et 13:11-17, 19:20, 20:10, 15, 21:8 * 14:12: Et 13:10 * 14:13: Ib 4:10 * 14:14: Et 1:13 * 14:15: Md 13:36-40

naipi 'enaya, 'igwae, “'Imu naipiyega 'uda tala be oine uwanao bale'uya 'usesonidi, manuna ni'atu sibweyalidi.”

¹⁹ *'Enega anilose nina 'ina naipiyega oine uwadi bale'uya 'i'upwedi, ta oine nidi 'ebeida sinabwana solanaya 'iuledi. 'Ebeida nina nate Yaubada 'ina gamwasowala. ²⁰ Ta oine nidi maibo'adi 'iidedi, 'ebeida 'enaya, nate 'asa sinabwana 'etaulunaya, ga lala 'idaudau 'ebeida nina solanega, 'atuwa muluwa 'ana dudula tu analedi kilomita nadigega, ta 'ina ni'u 'ana tu'e nadigega bale'uyega be osi tootoolona 'otona 'enaya.

15

Edeedede to'umalidi

¹ *'Enega 'ebweu wate 'ebe nuwaowana sinabwana galewaya ya'itena, nate anilose sebeni, ma idi edeedede to'umalidi 'adi yau sebeni. Ta mwau nidi sebeni nate Yaubada 'ina gamwasowala 'ana 'ebe losalowa.

² Ta wate ya'itena 'atuwa ola 'ina siwalowa ta wate sabesabeluluna, ta ola nina tupitupinaya boda sitootoolo, taudi ni'atu siewaiwai yobai to'umalina be 'ina tokwalui be wate 'ana esana 'ana numela 'ediyega. Ta boda nidi nimadiya 'ebe gwanegwaneyao Yaubada 'enega, ³ *ga maibo'adi Mosese walina siwaliwaliye, tauna Yaubada 'ina toguinuwa, ta wate Lami walina siwaliwaliye, sigwae,

“'Inapwana Yaubada Toewaiwai sayo, 'imu guinuwao sinabwadi ta 'ebe nuwaowanao, ta 'imu bubuna maibo'ana bobo'adi ta palupaludi, ta wate 'ebeloina maibo'adi 'uloiloinedi.

⁴ “'Inapwana ye, tomota maibo'adi sida 'amayabeyo ta sida 'awa es-eeseyo, manuna tebweuyo 'esaseyo, 'enega me bale'u maibo'adi sida mai be matamuya sibwagobwago, manuna tomota maibo'adi 'imu loinao palupaludi ni'atu si'itedi.”

⁵ *'Enega yadunedune ga ya'itena galewaya Yaubada 'ina anuwa 'i'egegena, anuwa nina solanaya 'ina onaupaupa 'eto'etoladina 'imiyami. ⁶ Ga Anuwa Tabu nina 'enega anilose sebeni siapwesama ta 'elouyao sebeni nimadiya. Anilose nidi 'adi 'oamao wakewakekedi ta 'esasedi, ta 'adi diyapwata goula lumalumadiya simiyami.

⁷ 'Enega yobai nidi ata 'ediyega 'ebweuna yobai keiga goula sebeni 'i'ewedi, ga anilose nidi sebeni 'i'ebwa'edi, ta keiga nidi soladiya Yaubada miyamiya atayana 'ina gamwasowala 'enega 'iloemaedi.

⁸ Gote 'ena Anuwa Tabu solana 'imaa Yaubada Toewaiwai sana 'ina esaesa 'enega, 'ana 'ita 'atuwa bwawa nadigega, ta nigeaya 'ebweu yaita sawesawenaya be Anuwa Tabu 'ena 'ilulugu, 'ana laba anilose nidi sebeni 'idi guinuwa mwauyao sebeni sida losalonidi.

16

Yaubada 'ina gamwasowala keiganao sebeni

¹ *Ta Anuwa Tabu solanega 'ebweu 'enana sinabwana yanonona, 'ionaona anilose nidi sebeni 'ediya, 'igwae, “Watatauya bale'uya be Yaubada 'ina gamwasowala keiganao sebeni wada siwadi.”

² *'Enega anilose nunganuganina 'itauya ga 'ina keiga bale'uya 'isiwena, ga bonu to'umali 'ai'aalidi ta uyayuyadi siapwesa taudi yobai nina 'ina tokwalui

* **14:19:** Et 19:15 * **15:1:** Et 15:6-7 * **15:3:** 2 Loi 32:3-4; Et 16:7 * **15:5:** Ib 9:3 * **16:1:** Et 16:17; Sep 3:8 * **16:2:** Sia 9:10; Et 13:11-17

'ana tobwagobwagoyao 'ediya, taudi nate yobai nina 'ana wel'iwe'iyaya 'ediya 'imiyami.

³ *Ta anilose 'eluwena wate 'ina keiga 'i'ewena ga olaya 'isiwena, ga ola nina maibo'ana 'ielala, 'ana 'ita 'atuwa tomwawasa 'ebweu lalana. 'Enega yage maibo'adi mayawasidi ni'uya simwawasa.

⁴ Ga anilose 'etonina wate 'ina keiga 'i'ewena ga bwasi daudaudi be wewelupwa 'ediya 'isiwena, ga wate sielala.

⁵ 'Enega anilose nina tauna bwasi 'ana toloina 'enana yanonona, 'igwae, "Yaubada ye, 'oyo tuta lowa ta tuta gete 'ediya 'umiyamiya, ta wate palupaluyo ta 'esaseyo. 'Imu lolina gete palupalu wawasae, manuna tomota nidi to'umalidi, ⁶ *ga Yaubada 'ina tomotaiyao be wate 'ina palopitao siunudi ga laladi sigiedauna. 'Enega 'adi e'isa ni'atu 'u'ebwa'edi be 'aene lala sida numa, ga e'isa nina nate 'ilobwene 'ai'ailidi."

⁷ *Ta 'enana 'ebweuna wate yanonona 'ebe taliya 'enega, 'igwae, "Inapwana ye, 'oyo Yaubada Toewaiwai sayo, 'imu lolina gete bobo'adi ta palupaludi."

⁸ 'Enega anilose eatana 'ina keiga 'i'ewena ga sinala 'ena 'isiwena, ga sinala 'ina waiwai 'iloeposeyanena ga sawesawenaya be tomota 'i'alasidi.

⁹ *Ga ni'atu yayiai nina sinabwana tomota 'i'alasidi, 'enega Yaubada si'awa to'umaliyena, manuna tauna 'ina loinega ga mwau nidi siapwesama. Ta tuwa tuga, nigeaya sinuwanuwa 'ebuni be 'aene Yaubada sida tupu.

¹⁰ *'Enega anilose enimana wate 'ina keiga 'isiwena yobai nina bweyabweyalina 'ina 'ebemi esaesa 'ena, ga 'ina 'ebeloina maibo'ana 'iguguyoi. Ga tomota uya nina 'enega siesala'i'ita. ¹¹ Ta Yaubada galewaya si'awa to'umaliyena, bonu nidi uyauyadi manudi, ta nigeaya sa'i sida nuwa'ebuni 'idi guinuwa to'umalidi 'ediyega.

¹² 'Enega anilose esikisina 'ina keiga 'i'ewena ga bwasi sinabwana 'ana esana Yupeletisi 'ena 'isiwena, ga bwasi nina maibo'ana 'iyapasa, be 'enega 'aina kiniyao bolimana 'enega sida abalama.

¹³ Ta yaluyaluwa bi'i 'etoi, 'adi 'ita 'atuwa kwekwe, ya'itedi siapweapwesama yobai nina bweyabweyalina 'awanega, be wate yobai nina olega ta wate 'ina palopita kabokabo nina 'awadiyega. ¹⁴ *Yaluyaluwa 'etoi nidi nate Taumudumudulele na 'ali'eiyao, taudi 'ebe nuwaowanao siguinuwedi, ga taudi getedi sitauya ga kiniyao bale'u maibo'ana 'enaya, 'aene 'idi bodao sida egogonedima be taudimo 'ediya sida losaiya, nate Yaubada Toewaiwai sana 'ina 'asiyata 'ebe losalowa 'enaya.

¹⁵ *"Wada enono 'ai'aila, manuna 'etamo 'igu mai 'atuwa to'ipwala 'idi mai nadigega, ta 'abo yaita 'oyo 'ulomata'i'ita 'ai'aila be 'amu 'oama 'u'ita'i'isi, 'uda gwausowala, manuna geya'abo ma imu omayamaya tomota gamwagamwanidiya bubugewa manuna."

¹⁶ 'Enega yaluyaluwa nidi kiniyao ma idi bodao siegogonedima 'ebweu esena, 'ena 'ibeliuyega sigwae "Amagedoni", 'enaya.

¹⁷ *Ta anilose esebenina wate 'ina keiga 'i'ewena ga mwatui daita etanaya 'isiwena, ga 'ebemi esaesa Anuwa Tabu solanega 'ebweu 'enana sinabwana 'iapwesa, 'igwae, "Ni'atu." ¹⁸ *Ga gote 'ena namala be dudu be wepalala be wate mwani'ini'i sinabwadi siapwesa. Lowaenei ga batuwa tomota 'idi tuta 'ena, nigeaya 'ebweu mwani'ini'i 'ana sinabwa gote nadigega

* **16:3:** Sia 7:17-21 * **16:6:** Et 17:6, 18:24 * **16:7:** Et 19:2 * **16:9:** Et 9:20-21 * **16:10:** Sia 10:22 * **16:14:** 1 Ti 4:1; Et 19:19 * **16:15:** 1 Te 5:2; Et 3:3; Lu 12:37-40 * **16:17:** Et 16:1 * **16:18:** Et 8:5

'iapweapwesa'esa. Ta gete ona'ai'aila to'umali wawasae. ¹⁹ *'Enega 'asa sinabwana nina 'ieweyalina, ga 'ana weyalao 'etoi siapwesa. Ga sena maibo'ana 'ediya mwani'ini'i nina 'idi 'asao 'igieto'umaliyedi, ta 'asa sinabwana 'ana esana Babiloni 'ina to'umalina Yaubada 'inuwa'i'isina, ga 'ina keiga 'enega oine 'ienumena, ta oine nina nate 'ina gamwasowala sinabwana oinena. ²⁰ Ta wate saluyao be 'oya maibo'adi sisawala, ga nigeaya wate sawesawenaya be taloba limadi. ²¹ *Ta wate 'usana sinabwadi ta pulipulidi, nadigega gulewa sinabwadi galewega sisagusaguma tomota 'ediya. 'Enega tomota nidi Yaubada si'awa to'umaliyena 'usana nina to'umali wawasae manuna.

17

Waine tosogala diidiga

¹ 'Enega anilose nidi sebeni ma idi keiga sebeni Yaubada 'i'ebwa'ediya, 'ebweuna 'ediyega 'imai ga 'ieonegu, 'igwae, "Umai be yada e'itayo Yaubada 'ina bwa'omatana tosogala 'ai'aila mewainena 'enaya, ta tosogala nina 'ana mwalatoi nate 'asa sinabwana bwasi yauyaudi tupitupidiya si'abina. ² *Ta bale'u 'ana kinyao loelata 'ena siewaiwai tosogala nina ma'ediya, ga 'enega me bale'u yaudi loelata bubunina sinumena ga siek-abaleya."

³ *Ga Yaluyaluwa Tabuna 'enega yalotoogu 'atuwa anilose nina 'i'au'ewegu sena mwatui daitaya, ga waine 'ebweuna ya'itena yobai bweyabweyalina 'igeluna, ta yobai nina bwalana maibo'ana 'enaya esana to'umalidi si'etoladidi, ta bulubuluna 'adi yau sebeni, be kunanao 'adi yau sanau.

⁴ Ta waine nina 'ana 'oama 'ina bweyabweyala 'atuwa toesaesao 'adi 'oama, ta 'ana iyaiyalao goula be gulewa esaesadi be pakuyao, ta nimanaya keiga goula 'igiyaina, ni'atu 'iloemaena bubuna to'umalina 'enega, loelata manuna. ⁵ Ta debanaya 'ana esana si'etoladina, 'ana kunuwadawada, 'igwae,

"Babiloni sinabwana, nate tosogalao be toloelata gadiluluyao sinadiya."

⁶ *Ta waine nina ya'itena, ni'atu Yaubada 'ina tomotaiyao be Yesu 'ana tosimanao laladi 'inumena, ga 'enega 'iekabaleya, ga nuwagu 'iowana waine nina 'ana 'ita manuna.

⁷ Ta 'enega anilose 'ieonegu, 'igwae, "Geya'abo nuwayo 'iowaowana. Yada li'ami 'emuya to'ase waine nina ta yobai nina 'igelunaya, tauna bulubuluna sebeni be kunanao sanau, 'adi mwalatoi. ⁸ *Yobai nina 'u'itena lowa mayawasina ta ni'atu 'imwawasa, be ma'etamo 'iapwesama gaula nina sinabwana 'enega be 'itatauya, be 'enega sigieto'umali 'ai'aili. Ta tomota me bale'u, yaisigedi taudi 'adi esana Yaubada nigeaya 'i'eto'etoladidi yawasi bukina solanaya, tuta nina bale'u 'ana mweluluwa'unu 'enaya, taudi yobai nina 'etamo sida 'ita be nuwadi 'iowana, manuna lowa mayawasina ta gete tugai ni'atu 'imwawasa, ta ma'etamo 'iapwesa li-manama.

⁹ "Abo sinasinapu 'emuya, 'uda mwalatoni 'aene bulubulu nidi sebeni nate 'oya 'adi yau sebeni, 'oya nidi 'ediya waine nina 'imiyatowa, ta 'ana mwalatoi wate kinyao site sebeni, ¹⁰ ta nima 'ediyega ni'atu sibe'u, ga 'ebweuna 'etamo 'iloiloina, ta 'ebweuna ma'etamo 'ida apwesa be 'ina tuta kukupana namo 'ida miyami.

* 16:19: Et 14:8-10 * 16:21: Sia 9:24; Et 16:9, 11 * 17:2: Et 18:3 * 17:3: Et 13:1 * 17:6: Et 18:24 * 17:8: Et 13:8

¹¹ Ta kiniyao nidi sebeni, 'ebweu wate kini ma'edi, 'idi boda solanaya, tauna yobai nina lowa mayawasina ta yawasina 'igumwala, be ma'etamo 'itatauya be 'aene sida gieto'umali 'ai'aali.

¹² “Ta kuna nidi sanau 'u'itediya, nate kini 'adi yau sanau, taudi nigeaya sie'ae'ale be siloina, ta ma'etamo sida loina tuta kukupana namo 'enaya, yobai nina ma'ediya.

¹³ “Taudi site sanau nidi 'idi nuwanuwa leleleya, nuwanuwadi be 'idi waiwai ta 'idi loina sida tagwaledi yobai nina 'enaya. ¹⁴ *Be 'enega Lami 'enaya sida losaiya, ta Lami nina 'ida ewaiwai sinedi, manuna tauna 'inapwanao 'idi 'inapwana, ta kiniyao 'idi kini, ta wate taudi 'ina esinuwega 'ibwauyedima, taudi 'ana tomuliya 'ai'ailao ma'ena.”

¹⁵ 'Enega anilose 'eguya wate 'iona, “Bwasi nidi ni'atu 'u'itediya, ta 'ediya waine tosogala nina 'imiyatowa, 'adi mwalatoyao nate bodao be pwaluyao be susuyao be 'enanao. ¹⁶ *Ta kuna sanau be yobai nina 'u'itedi taudi ma'etamo tosogala sietalauwale, be 'ina gwegweyao maibo'adi si'ewadi be kakaena 'ida miyami, be wate esiyona si'a'ani, ta lulunao kaiweyega sigabu.

¹⁷ Manuna Yaubada ni'atu 'atediya 'ienuwa sa'uyedi be 'ina nuwanuwa sida guinuwe, nate 'idi guinuwa leleleya be 'idi waiwai ta 'idi loina yobai nina si'ebwa'ena, be tauna 'ida loina 'ana laba Yaubada 'ina onao nidi 'iguinuwedi.

¹⁸ “Ta waine nina 'u'itena, tauna 'asa sinabwana, ta 'iloiloina bale'u 'ana kiniyao maibo'adi 'ediya.”

18

'Asa Babiloni 'ina be'u

¹ Ta wate 'ebweu anilose ya'itena galewega 'imwa'umwa'utama, tauna ma ina loina sinabwana, ta wate 'ina maedanega bale'u maibo'ana 'ituyayalina, ² ga 'enana sinabwanega 'ibwau, “'Asa sinabwana nina Babiloni ni'atu 'ibe'u saba, ga tonitonibwa'a ta yaluyaluwa bi'iyao ta wate manuwa to'umalidi be gadiluludi sie'asaena. ³ Manuna Babiloni 'ina oinaga boda yauyaudi 'ienumedi, oine nina nate loelata to'umalina. Tauna 'atuwa tosogala. 'Enega bale'u 'ana kiniyao ma'edi siloegesi, ta 'ina loegesi nidi 'ediyega toeusanao 'idi esaesa sinabwana silobaloba.”

⁴ *'Enega galewega wate 'ebweu 'enana yanonona, 'igwae, “'Igu tomtaiyao 'asa nate solanega waapwesama, 'abona nai 'ina to'umalina 'emiya 'iabala be 'ana e'isa to'umalina waloba. ⁵ Manuna 'ina to'umalina 'ana sinabwa 'atuwa nadigega galewa 'ina tu'e, ta 'ina bubuna to'umalidi nidi getedi manudi Yaubada 'inuwanuwa be 'aene 'ida e'isa.”

⁶ *Ta wate anilose nina 'igwae, “'Asa gote 'uda e'isa, nadigega tuga to'ase 'ina guinuwa, be 'uda e'isa maluwa. Be wate tauna 'ina oine to'umalina maluwa 'u'ebwa'e, be tauna 'inuma. ⁷ Ta wate 'ina ona gagasa be 'ina sogala 'adi e'isa 'uda 'ebwa'e, uya be dedoi, manuna taunamo 'ena 'igwae, 'Abo'agu kuwini, nigeaya wate kwabula 'ina sena 'ena yamiyami, ta wate geya'abo dedoi yalobaloba.’ ⁸ *'Enega 'asiyata 'ebweu 'ena mwau nidi getedi 'enaya sida apwesa, nate le'oasa be dedoi be botana, be wate kaiwe sabelulu 'ida 'alasi. Manuna 'Inapwana tauna Yaubada Toewaiwai sana waine nina 'ana e'isa 'ida 'ebwa'e.”

⁹ *Ta bale'u 'ana kiniyao, taudi waine nina ma'ediya siloyaweya ga simiya sogalaya, taudi wate 'asa nina manuna sidonaona, be sidedo 'abo 'asa

* 17:14: Et 19:11-16, 19-20 * 17:16: Et 18:8 * 18:4: 2 Ko 6:17 * 18:6: 2 Te 1:6 * 18:8: Et 11:17-18 * 18:9: Et 19:2-3

'i'ala'alasi, ta 'asuna si'ita. ¹⁰ Ta ma idi matauta 'ina 'elouya manuna, 'enega 'edasolaya sitoolo ta sigwae, “Oioi, oioi, 'asa sinabwana ta waiwaina Babiloni ni'atu 'ana lolina 'iloba maninina.”

¹¹ Ta wate bale'uya toeusanao ma idi nuwamwau ga 'asa nina manuna sidedoi, manuna nige ya sa'i 'ebweu wate yaita be 'idi gwegwe nidi 'ida gimwanedi. ¹² 'Idi gwegwe nidi nate nadigega goula, be siliba, be gulewa esaesa, be paku, be 'oama wakewakekedi, be 'oama esaesa yomwayomwawadi, be kaiwe maimaidi, be dona sinabwadi, be kaiwe bobo'adi nadigega gai, be kopa kainumu, be gulewa wakewakekedi, ¹³ be 'ane, be mwadi, be gala'u, be bunama, be gweda bobo'adi, be oine, be bunama olibe, be witi, be bulumakau, be sipi, be osi, be wagalisilisi, ta wate tomota mayawasidi be mayaluyaluwadi sida egimwaneyedi be 'aene 'idi topaisewao.

¹⁴ 'Enega toeusanao nidi sida ona 'asa nina 'enaya be sida gwae, “Yage nidi bobo'adi nuwanuwayo ni'atu sisawala, ta wate 'imu esaesa be 'amu tupu maibo'ana 'igumwala, ta geya'abo wate 'ulobaloba limadi.”

¹⁵ Ta toeusanao, taudi 'idi esaesa sinabwadi 'asa nina 'enega silobenaya, sida toolo 'edasolaya, manuna 'asa nina 'ina 'elouya si'itena ga simatauta, ga ma idi 'ateuyauya sidedoi, ¹⁶ sigwae, “Oioi, oioi, 'asa gote sinabwana lowa 'ieiyala kaleko esaesa, be 'oama wakewakekedi be bweyabwewalidi, be goula, be gulewa esaesa, be paku 'ediyega, ¹⁷ ga tuta gidalina namo 'ena ga 'ina esaesa nidi ni'atu sisawala.”

Ta wate taudi toniwaga, be 'idi to'adau maibo'adi, be bwagabwaga 'ana topaisewao yauyaudi, 'edasolega sida toolo, ¹⁸ ta 'asa nina 'asuna sida 'ita be sida bwau, “Lowa nige ya 'ebweu 'asa 'ana 'ita nadigega 'asa gete sinabwana, ta gete tuga mwa'adega?”

¹⁹ 'Enega taudi debadi sida kwausidi be sidedoi sinabwana, sigwae, “Oioi, oioi, 'asa gote sinabwana 'enega to'adauyao 'idi esaesa silobediya, ta tuta kukupana namo 'enaya esaesa maibo'ana ni'atu 'isawala.

²⁰ * “Wada gwausowala galewaya 'omi Yaubada 'ina tomotaiyao, be wate palopitao, be 'ana tosimanao ma'emiya wada gwausowala, manuna lowa 'imi 'elouya 'asa nina 'enega walobena, ta gete tuga Yaubada sa'i 'elouya 'enega 'ie'isedi.”

²¹ 'Enega 'ebweu anilose toewaiwai gulewa sinabwa wawasae 'igilagasina ga olaya 'iula mwa'utena, 'igwae, “'Asa nina sinabwana Babiloni 'ibebe'u gulewa gete nadigega, be geya'abo wate 'itenamo.

²² “'Enega 'asa nina 'ina gwausowala 'igugumwala, be geya'abo 'ebweu wate 'ebe gwanegwane 'ana unuwa, nai yoguli 'ana mu'e, siapweapwesa.

“Ta wate paisewa 'adi tosinapuyao geya'abo wate simiyami, ta wate sabutu 'ana nono 'igugumwala 'enaya.

²³ “'Enega mayale 'idi maedana 'enaya geya'abo siapweapwesa. Ta wate geya'abo toaiyao 'enadi 'asa nina 'enega sinoono.

“Ona'ai'aila, bale'u maibo'ana 'enega 'asa nina 'ana toesaesao siloetana wawasae, ga 'idi nabwasuwa 'ediyega mali sena tomoteninao sikaboedi.

²⁴ “Ta wate lowa tomota yaudi nadigega palopitao be Yaubada 'ina tomotaiyao, siloemwawasidi 'asa nina 'enaya.”

19

¹ Ga muliyega galala sinabwana galewega yanonona 'atuwa pwalu sinabwana 'enadi, sigwaegwae,

* 18:20: Et 19:1-2

“Yaubada tada tupui, tauna To'etoseyana ta Toesaesa ta Toewaiwai sana. ²*Ta 'ina lolina maibo'ana palupaluna ta bobo'ana, manuna tosogala diidiga nina 'ina sogalega bale'u maibo'ana 'igie to'umaliyenaya, ni'atu 'ana e'isa 'ilobena. Ta wate 'asa nina 'ena Yaubada 'ina tomotaiyao siloemwawasidi, 'enega 'igieto'umaliyena.”

³*Ta wate sibwau, sigwae, “Yaubada tada tupui, manuna 'asa nina sinabwana 'i'ala'alasi, ta 'asuna tuta maibo'ana 'itu'etu'e.”

⁴*'Enega 'inapwanao nidi site tuweniti powa be wate yobai nidi site ata sibe'u sanamwa'uta tauna Yaubada nina 'ebemi esaesa 'ena 'imiyatowa matanaya, ga 'ena sigwae, “Nadigega. 'Atupuyo!”

Lami nina 'ina ai sagalina

⁵'Enega 'ebemi esaesa nina 'enega 'ebweu 'enana 'imai ga 'igwae, “'Omi Yaubada 'ina toguinuwao be 'ana to'amayabao, gidalimi be sinabwami, wada lotuputupu 'enaya.”

⁶*Ta wate yanonona 'atuwa boda sinabwana 'enadi, ta wate 'atuwa bwasi daudauna 'enana, ta wate 'atuwa wepalala 'enana, sigwaegwae,

“Yaubada wada tupui, manuna tauna 'ida 'Inapwana Toewaiwai sana, ga ni'atu 'ietoloina. ⁷*Tada gwausowala be tada uyawana 'ai'aila ta wate tada 'awabobo'ane, Lami 'ina ai manuna, ta mwanena ni'atu 'ieiyalina 'idi ai manuna, ⁸*ta waine nina ni'atu 'ana 'oama wakewakekena ta 'esasena Yaubada 'i'ebwa'ena.”

Ta 'oama nina 'ana mwalatoi nate Yaubada 'ina tomotaiyao 'idi bubuna palupaluna.

⁹*'Enega anilose nina 'eguya 'igwae, “Ona gete 'uda 'etoladi 'aene 'Yaisigedi 'omi Yaubada 'ibwauyemi Lami nina 'ina ai sagalina 'enaya, wada gwausowala.’ ”

Ta wate anilose nina 'iona limana, ta 'igwae, “Gete Yaubada 'ina ona 'ai'aila.”

¹⁰*Ta 'aenaya yabe'u sanamwa'uta ga yabwagobwago 'enaya, ta 'enega 'igwae, “Geya'abo nadigega. 'Abo'agu tuga Yesu 'ina toguinuwa, 'oyo nadigega, ta wate nadigega tasimwao taudi Yesu 'ana tosimanao, Yaubada esi 'ena 'uda bwagobwago.” Manuna Yesu 'ana tosimanao 'adi lotoona nadigega palopitao 'adi lotoona Yaubada yaluyaluwana 'enega.

Osi wakewakekena be 'ana togelu

¹¹Ta galewa ya'itena 'i'egegena, ta 'enaya osi wakewakekena, ta 'ana togelu nina sieesena Togwaunuwa palupaluna. Ga 'ina lolina palupaluna 'enega 'ibwa'omatana, ta wate 'ilosalosaiya. ¹²*Ta matana 'adi 'ita 'atuwa kaiwe sabelululuna, ta debanaya 'ana peyaula esaesao yaudi simiyami. Ta wate 'ana esana si'etoladina nigeya sawesawenaya be yaita 'imwalatoni. Taunamo tuga 'imwalamwalatoni. ¹³*Ta 'ana 'oama nina 'i'otenaya, lala 'enega 'iepwasena, ta 'ana esana sieesena, sigwae, “Yaubada 'ina Ona.”

¹⁴Ta galewa 'ana tolosaiyao 'idi osi wate wakewakekedi sigeludi, ga simuliyena, ma 'adi 'oama wakewakekedi, ta 'esasedi. ¹⁵*Ta 'idi toanugana nina 'awanega sisaisaiya mamatana 'iapweapwesa, tauna 'etamo sisaisaiya nina 'enega sena yauyaudi 'iewaiwai sinedi be 'ediya 'ida lolina pa'ala, be wate oine 'ebeida 'ena 'ida idadi, nate Yaubada Toewaiwai sana

* 19:2: Et 6:10 * 19:3: Et 14:11 * 19:4: Et 4:9-11 * 19:6: Et 11:15-18, 14:2-3 * 19:7: Et 21:2, 9; Ep 5:32 * 19:8: Ais 61:10 * 19:9: Lu 14:15 * 19:10: Et 22:8-9 * 19:12: Et 1:14 * 19:13: Yo 1:1, 14 * 19:15: Et 1:16

'ina gamwasowala sinabwana. ¹⁶ *Ta 'ana 'oama 'ena be wate 'aenaya 'ana esana si'etoladina, sigwae, “Tai gete toloinao 'idi toloina, ta wate 'inapwanao 'idi 'inapwana.”

¹⁷ 'Enega 'ebweu anilose ya'itena sinala 'ena 'itootoolo ga 'ibwau manuwao maibo'adi mwatuiya sitaetaeya 'ediya, 'igwae, “Wadelima Yaubada 'ina sagali sinabwana 'enaya, ¹⁸ be 'enega wa'a'a 'inapwanao esiyodi, be saiya 'adi toanuganao esiyodi, be tolosaiyao esiyodi, ta wate osiyao be 'adi togeluyao esiyodi, be wate tomota yauyaudi esiyodi, taudi 'inapwanao be 'idi toguinuwao wate, sinabwadi be gidalidi.”

¹⁹ *'Enega yobai nina olega 'imai, ta wate bale'u 'ana 'inapwanao ma idi tolosaiyao, ya'itedi siegogona sabi losaiya osi 'ana togelu nina ma ina tolosaiyao 'ediya.

²⁰ *Gote 'ena yobai nina ma ina palopita kabokabo sigiyaidi, ga mayawa-sidi siuledi yayai sinabwana solanaya. Palopita kabokabo nina tauna lowa 'ina guinuwa waiwaidi 'iguinuwedi yobai nina matanaya ga 'ediyega tomota 'ikaboediya, taudi yobai nina 'ana we'iwe'iyaya 'ediya 'imiyami, ta 'ina tokwalui nina 'ana tobwagobwagoyao.

²¹ *Ta sisisaiya osi nina 'ana togelu 'awanega 'iapweapwesa, 'enega yobai nina be 'ina palopita kabokabo 'idi tolosaiyao 'iloemwawasidi. 'Enega manawa yaudi simai ga kokowadi si'enidi, ga gamwadi 'ipawa.

20

Yakwala tausani

¹ *'Enega 'ebweu wate anilose ya'itena galewega 'imwa'umwa'utama, ta gaula nina sinabwana 'ana 'ebe gigege be balae 'i'ewedi, ga 'imai, ² *ga 'igiyaina yobai nina bweyabweyalina, tauna gimimwata ta Taumudumudulele nina, nate Seitani, ga 'iyonina be 'ana laba tausani yakwala sigugumwala. ³ 'Enega anilose nina yobai nina 'igilagasina, ga 'iulena gaula nina sinabwana solanaya, ga nada 'igibodena, ga 'igiepa'alina, be geya'abo boda 'ikabokaboedi 'ana laba yakwala tausani sigugumwala, be mulinaya 'ili'ami tuta gidalina namo manuna.

⁴ *Ta wate 'aina 'ebemi esaesa ya'itedi, ga 'ediya taudi Yaubada lina 'i'ebwa'ediya simiyatowa. Ta wate tomota nidi 'otodi si'upwedi, manuna taudi Yesu 'ana tosimanao ta Yaubada 'ina ona 'ana tosimanao, yaluyaluwadi ya'itedi, taudi nigeaya yobai nina be 'ina tokwalui 'ediya sida bwagobwago, ta nigeaya wate 'ana we'iwe'iyaya debadiya be nimadiya sisa'usa'udi. Taudi getedi mwawasega ni'atu sitoolo, ta Keliso ma'edi siloiloina yakwala tausani 'ediya, ⁵ taudi togimitoolo, ta tomwawasa yaudi yakwala tausani sigugumwala be 'enega taudi wate sida toololimana.

⁶ *Ta taudi togimitoolo 'esasedi, 'enega ma idi gwausowala, ga mwawasa 'eluwena geya'abo silobaloba, ta taudi sa'i Yaubada be Keliso 'idi totaliyao, be Keliso ma'edi sida etoloina yakwala tausani 'ediya.

Seitani 'ina neneta

⁷ 'Enega yakwala tausani 'ida gumwala, be Seitani 'ebeyonega sida li'ami, be 'ida apwesama, ⁸ be 'ida tauya bale'u maibo'ana 'ediya sabi kaboedi, sena nina nadigega Gogi be Megogi 'ediya. 'Enega Seitani taudi maibo'adi 'ida egogonedu saiya manuna, 'adi yau sawayogena, nadigega

* 19:16: Et 17:14 * 19:19: Sam 2:2 * 19:20: Et 13:11-17, 20:10 * 19:21: Et 19:17-18
 * 20:1: Et 9:1 * 20:2: Et 12:9; Yu 1:6 * 20:4: 1 Ko 6:2; Et 6:9, 13:16-17; Dan 7:27 * 20:6: Et 2:11; 1 Pi 2:9

kaukau le'awayaya. ⁹ 'Enega bale'u maibo'ana siataonedima, be Yaubada 'ina 'asa nina sinabwana 'ena siapwesa, ta Yaubada 'ina toemisao nidi siasakowasiyedi, ta 'awesabelulu galewega 'imwa'utama ga 'i'ala egumwalidi. ¹⁰ *'Enega 'adi tokabo Seitani nina, si'ewena ga siulena yaiyai sinabwana solanaya, lowa 'ena yobai nina be palopita kabokabo nina siuledi, be sena nina 'ena si'elo'elouya 'asiyata be boiboi 'ediya, ta geya'abo 'igumwagumwala.

Bwa'omatana 'ana 'ebe losalowa

¹¹ 'Enega 'ebweu 'ebemi esaesa wakewakekena ta sinabwana, be 'ana tomiya nina, ya'itena. Ga matanega galewa be bale'u sisawala, be nigeaya sawesawenaya taloba limadi.

¹² *Ta tomwawasa maibo'adi ya'itedi, sinabwadi be gidalidi, 'ebemi esaesa nina matanaya sitootoolo, ta buki 'ineyasidi, ga 'ebweu wate buki 'ineyasina, tauna yawasida bukina, ga tomwawasao 'iloinedi, to'ase nadigega 'idi bubuna 'eto'etoladina buki nidi 'ediya 'imiyami.

¹³ *Taudi ni'u 'adi to'enoyao simai, be tomwawasa yaluyaluwadi 'idi 'asa 'ana tomiyanao, be bale'u 'ana tomwawasao, maibo'adi simai, ga 'ebweuna 'ebweuna 'iloinedi, to'ase 'idi bubuna nadigega. ¹⁴ *'Enega Mwawasa be wate 'idi sena nina 'iula mwa'utedi yaiyai sinabwana solanaya, ta yaiyai nina nate mwawasa 'eluwena.

¹⁵ *Ta 'abo yaisigedi nigeaya 'adi esanao 'ilobaloba yawasida bukina 'enaya 'iuledi yaiyai nina sinabwana 'enaya.

21

Galewa auwauna be bale'u auwauna

¹ *'Enega galewa be bale'u auwaudi ya'itedi siapwesa, ta nigeaya ola, ta esi gimigalewa be gimibale'u ni'atu sikwaiya.

² *Ga 'asa 'esasena ya'itena, tauna Yelusalema auwauna, galewega 'imwa'umwa'utama Yaubada 'enega, ni'atu 'ieiyalina nadigega toai mewainena 'iiyala be mamwanena sida ellobaloba.

³ Ga 'ebemi esaesa 'enega 'enana sinabwana yanonona, 'igwae, "U'ita, Yaubada be 'ina tomota ma'ena sida miyami, manuna tauna ma'edi, be taudi 'ina tomotaiyao. Ona'ai'aila Yaubada ma'edi, ⁴ *be mataseludi 'ida lo'i'ilidi, manuna geya'abo wate mwawasa nai 'elouya nai dedoi 'ediya 'iapweapwesa, manuna miya kadekadelina ni'atu 'igumwala.

⁵ 'Enega 'ebemi esaesa 'ana tomiya nina 'igwae, "Yage yaudi yada gieauwaudi", ga wate 'igwae, "Ona getedi 'u'etoladidi, manuna ona 'ai'aila ta palupaluna."

⁶ *Ta wate 'ieonegu 'igwae, "Ni'atu! 'Abo'agu tuga 'ebe e'ale be 'ebe losalowa, ta 'abo yaisigedi taudi tona'adi siyapasa bwasi bobo'ana yada 'ebwaya daisidi yawasidi manuna. ⁷ *Ta 'abo yaita 'iewaiwai Seitani 'ena, 'ebe gwausowala yada tagwala 'enaya be 'ida 'awatamanegu, be tauna yada 'awanatune. ⁸ Ta esi taudi 'ate nenetadi be taudi nigeaya siemiemis be tosogalao be toloemwawasao be toloyaweyao be Taumudumudulele magosenao be gulewa 'adi toemisao, be toekabokaboyao, taudi getedi 'idi sena yaiyai sinabwana, nate mwawasa 'eluwena."

* **20:10:** Et 19:20, 21:8; Md 25:41 * **20:12:** Et 20:5, 13:8; 2 Ko 5:10; Gu 17:31 * **20:13:** Lo 2:6; Et 22:12 * **20:14:** 1 Ko 15:24-26, 54-55 * **20:15:** Md 25:41 * **21:1:** 2 Pi 3:13 * **21:2:** Ib 11:16; Et 3:12 * **21:4:** Et 7:17; 1 Ko 15:24-26 * **21:6:** Et 1:8, 22:13, 17; Ais 55:1; Yo 7:37 * **21:7:** Lo 8:14-17

Yelusalema nina auwauna

⁹ *'Enega anilose nidi sebeni lowa 'elouya keigadi sebeni 'adi to'aalao 'ebweuna 'ediyega 'imai, ga 'ieonegu, 'igwae, "Umai be Lami mwanena yae'itayo."

¹⁰ Ta Yaluyaluwa Tabuna 'i'au'ewegu 'oya kesolana debanaya ga 'asa 'esasena 'ie'itegu, 'ana esana Yelusalema, galewega 'imwa'umwa'utama Yaubada 'enega. ¹¹ Ta Yaubada 'ina esaesa maedanina 'asa nina 'enaya 'isaesae, ta 'asa nina tuyayalina, 'atuwa nadigega gulewa esaesa, ta 'inamanamala 'atuwa gelasi.

¹² Ta 'asa nina 'ana 'ali sinabwana ta kesolana, ta 'ana 'awa 'adi yau tuwelo, ta 'awa nidi 'adi to'ita'i'ita anilose tuwelo, ta wate 'awa nina 'ediya susu tuwelo nidi Isileli 'enega 'adi esanao si'etoladidi. ¹³ 'Ali nina 'ana weyalao ata. 'Ebweu sena bolimana 'enega, ta 'ana 'awa 'etoi, sena yaalata wate 'enega 'awa 'etoi, sena yalasiyega wate 'awa 'etoi, be sena 'ebwagega 'awa 'etoi. ¹⁴ 'Asa nina sinabwana si'abina 'autui 'ebweu bobo'ana 'enaya, nate gulewa tuwelo pa'alidi debadiya, ga gulewa nidi 'ediya Lami 'ana tosimanao tuwelo 'adi esanao si'etoladidi.

¹⁵ Ta anilose nina ma'iyagu 'aonaona, nimanaya 'ebe 'etopwapwa goula, be 'enega 'asa nina namanamalina be 'ana 'awao be 'ana 'ali wate 'ida 'etopwapwadi. ¹⁶ 'Asa nina 'ana dudula be 'ana bababa sena ata nidi leleleya. 'Enega anilose nina 'ina 'ebe 'etopwapwa 'enega 'asa nina 'i'etopwapwena, ga 'ana dudula be 'ana bababa be 'ana kesola maibo'ana leleleya, nadigega pipitini analedi kilomita. ¹⁷ Ta 'ali 'ana bado nimanega 'i'etopwapwena ga 'ilobena teti sikisi lowa, nate wani analedi be potipowa kubiti. Anilose nina nimana 'atuwa tai nimana 'ana dudula nadigega.

¹⁸ 'Asa nina 'ana 'ali gulewa esaesa ta namanamalidi 'ediyega si'abina, ta 'asa solanaya goula 'enega si'abina, ta 'inamanamala 'atuwa gelasi. ¹⁹ 'Asa nina 'ana 'autui gulewanao, gulewa esaesao ta namanamalidi 'ediyega sieiyalina, ²⁰ 'autui nugana 'ana iyala 'ebweu gulewa esaesa wakewakekena, 'eluwena 'ana iyala gulewa 'ana 'ita ni'u gaigai nadigega, 'etonina kalakalawina, eatana bweyabweyalina, enimana yomway-omwalina, bulabulana ta gaigaina, esikisina wate bweyabweyalina, esebenina laulauna, ta 'eitana kalakalawina, enaenina wate laulauna, esanauna kalakalawina, elebenina wate ni'u gaigai nadigega, ta etuwelona gaigaina, ginausa nadigega. ²¹ Ta 'asa nina 'ana 'awao tuwelo nidi paku sinabwadi tuwelo 'ediyega siguinuwedi, ga 'awa 'ebweuna paku 'ebweuna 'enega siguinuwena. Ta 'asa nina 'ana 'eda maibo'ana goula daisinamo, 'inamanamala 'atuwa gelasi.

²² 'Asa nina 'enaya nigeya Anuwa Tabu ya'ita'ita, manuna 'Inapwana Yaubada Toewaiwai sana be Lami taudi Anuwa Tabu nidi tuga.

²³ *Sinala be nawalae nigeya sida sae 'asa nina 'enaya, manuna Yaubada 'ina esaesaega 'ituyayalina maibo'ana, ta wate Lami 'iemayale 'asa nina 'enaya. ²⁴ Ta maedana nina 'enega me bale'u sida lopilidadana, be bale'u 'ana kiniyao 'adi tupu sida me'e 'asa nina 'enaya. ²⁵ Ta 'asa nina 'ana 'awao 'asiyataya nigeya sida gibodedi, manuna nigeya guguyoi nai boiboi.

²⁶ Ta 'ebeloinao maibo'adi 'idi 'amayaba be 'idi lotuputupu sida me'edi 'asa nina solanaya. ²⁷ *Ta geya'abo sa'i yage baibailidi 'asa nina 'ena silugulugu, nai toguinuwa to'umalidi, nai toekabokaboyao. Nate namo taudi ni'atu 'adi esanao si'etoladidi Lami nina 'ina buki, nate yawasida bukina, 'enaya.

* **21:9:** Et 15:1, 21:2; Ep 5:27 * **21:23:** Ais 60:19-20; Et 22:5 * **21:27:** 1 Ko 6:9-10; Et 3:5, 13:8

22

¹ *Ta 'enega anilose nina yawasida bwasina 'ie'itegu, bwasi nina matakadala 'ai'ailina, Yaubada be Lami 'idi 'ebemi esaesa 'enega 'idaudauma, ² ga 'asa nina gamwagamwaninega 'idaudolo. Ta bwasi nina tupitupina 'ediya yawasida kaiwenao sitooolo. Kaiwe nidi uwadi nawalae 'ebweuna 'ebweuna dumadumadi be dumadumadi, 'enega yak-wala 'ebweuna matuwelo siuwauwa, be yawanao boda maibo'adi bale'uya 'idi mulamula.

³ *Ta esi yage gadilulu sida sawala 'asa nina 'enega, be Yaubada ta Lami nina 'idi 'ebemi esaesa 'ena sida miyami, be Lami nina 'ina topaisewao 'enaya sida guinuwa. ⁴ *Be wate maninina sida 'ita, ta tauna 'ana esana debadiya.

⁵ *Geya'abo wate boiboi, ta geya nuwadi sinala be mayale maedanidi, manuna 'Inapwana Yaubada tauna tuga 'idi maedana nina, ta sida lolina ataya.

Yesu 'ina mai

⁶ 'Enega anilose nina 'ieonegu, 'igwae, “Ona getedi ona 'ai'aila ta palu-paluna, manuna 'Inapwana Yaubada tauna yaluyaluwana 'ana to'ebwaya palopitao 'ediya, ga 'ina anilose 'ietunena be 'ina toguinuwa 'ediya 'ida e'ita to'ase 'iabe 'iapwesama manuna.”

⁷ *Ta Yesu 'igwae, “Wa'ita! Ni'atu gete be yawawa, be taudi onaupaupa buki gete 'ena 'adi toematamatanao sida gwausowala.”

⁸ 'Abo'agu Yoni yage getedi maibo'adi yanonodi, ta ya'itedi. Ta yage getedi sigumwalaya ga anilose nina 'aenaya yabe'u sanamwa'uta, tauna yage nidi 'ana toe'ita 'eguya, ga 'ena yabwagobwago.

⁹ 'Enega tauna 'ieonegu, 'igwae, “Geya'abo nadigega, manuna 'abo'agu toguinuwa tuga nadigega 'oyo, ta tasidao taudi palopitao, ta wate taudi buki gete 'ana toematamatanao. Ta Yaubada esi 'ena 'uda bwagobwago.”

¹⁰ Ta wate 'ieonegu, 'igwae, “Geya'abo onaupaupa nidi buki gete solanaya 'ukwaikwaiyedi, manuna ni'atu tuta 'ilosabena, ¹¹ be 'enega taudi toto'umalidi tuwa to'umalina 'ediya 'ida miyaataya, ta 'abo taudi 'idi bubuna baibailidi tuwa baila 'ediya 'ida miyaataya, ta 'abo taudi sibubuna bobo'ana 'idi bubuna 'ida bobo'ana ataya, ta taudi 'esasedi 'esasa nina 'ena sida miyaataya.

¹² *'Enega Yesu 'igwae, “'Iabe yawawa, be 'ami pali yame'edi be yada eguyai 'emiya, nadigega 'imi paisewa 'adi sinabwa, ¹³ *manuna 'abo'agu 'ebe nugana ta 'ebe muliya, nai 'ebe e'ale ta 'ebe losalowa.” ¹⁴ *Ta wada gwausowala 'abo yaisigedi 'omi 'ami 'oama wagie'esasedi, manuna yawasi kaiwena uwana wa'a'ani, be wate 'asa nina 'ana 'awao 'ediyega walulugu. ¹⁵ *Ta 'asa nina 'atamaninaya 'adi tomiyanao, nate kedewao, be Taumudumudulele magosenao, be toloelatao, be toloemwawasao, be gulewa 'adi toemisao, be wate toekabokaboyao. ¹⁶ *“'Abo'agu Yesu, ta 'igu anilose ni'atu yaetunenawa 'emiya, be yage getedi 'ida simanedi toekalesiyao 'emiya. 'Abo'agu Debida 'ina susuyega, ta 'abo'agu wate 'ubwana nina tuyayaligu.”

¹⁷ *'Enega Yaluyaluwa Tabuna ta toai mewainena sigwae, “Wamai.” Be yaisigedi 'omi ona gete wanononaya, 'omi wate wada gwae, “Wamai.” Ta

* 22:1: Nug 2:9 * 22:3: Et 7:15 * 22:4: Md 5:8; Et 14:1 * 22:5: Et 21:23, 25 * 22:7: Et 1:3
 * 22:12: 2 Ko 5:10 * 22:13: Et 1:8, 21:6 * 22:14: Et 22:1-2 * 22:15: Et 21:27 * 22:16:
 Lo 1:3-4; Et 1:1 * 22:17: Et 21:6; Ais 55:1

taudi tona'adi 'iyapasa sida mai, be 'enega yaisigedi taudi nuwanuwadi, yawasi kwasina sida 'ewadaisi be sinunuma. Nigeya 'ana maisamo.

'Ebe losalowa

18* 'Omi buki gete 'ina onaupaupa 'ana toenonoyao gete 'ami emataluwa, 'aene geya'abo 'imi onega waloeloeposeyane, 'abona nai 'elouyao nidi buki gete solanaya 'isimantediya Yaubada 'ida loeposeyane 'emiya. 19* 'Ta wate geya'abo 'ebweu ona buki gete 'enega wa'ewa'ewa yaule, 'abona nai Yaubada wate 'ami egueguyai yawasi kaiwena 'enega 'ida 'ewayauale, ta wate 'imi 'ebemiya 'asa nina 'esasena solanaya, be yage yaudi bobo'adi buki gete 'ena 'isimantediya, 'emiyega 'i'ewa yauledi.

20* 'Ona gete 'ana tosimana 'igwae, "Tamo! Gete be yawawa."
"Nadigega 'inapwana, 'uda ma, 'oyo Yesu."

21 'Ida 'Inapwana nina Yesu 'ina nuwa'ole'ole, be 'ina oboboma, yauyaumi 'ana toemisao 'emiya.

* 22:18: 2 Loi 4:2; Et 15:1 * 22:19: Et 22:2 * 22:20: Et 3:11; 1 Ko 16:22